LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամիս	6 ամիս	Տարեկան
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շիլ.	40 շիլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		10 տոլ.	6 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		200 ֆ.	100 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 200bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 1-2 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1927

1-2 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1 (223—224) — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ԿՈՒ ԽՕՍՔ

…Ի ՍԱՀՄԱՆ ԿԸ ՇԱՐԺԻՆՔ…

Տարիները կ'անցնի՛ն, առանց լոյսի շող մը կաթեցնելու …փառական բազմութիւններու սրտին մէջ. Սէնի ափերէն …նչեւ Ատլանտեան, լայնքին ու երկայնքին:

Նոյն անստոյգ եւ երերուն վիճակը՝ քաղաքական տեսա…ով, նոյն չարչարանքը՝ ափ մը հողի եւ փշուր մը հացի …մար:

…ինչպէս առժամեայ կը կարծուէր, կ'երկարաձգուի տարուէ …րի, նոր մաշտուք մը աւելցնելով:

…Անաւասիկ տարեվերջի տխուր անակնկալը՝ գործազրկու…նը:

Շատե՛րը չլացած էին այս գաղութին բախտէն: Եւ տեսակ …փոխադարձ օգնութիւն հաստատուած էր ազգականէ ազգա…ն եւ հայրենակցէ հայրենակից, ուրիշներն ալ փոխադրելու …ար այստեղ: Երրորդ տարին է որ կարաւաններ կը կազմուէին …քիայէն եւ Պալքաններէն: Անգամ մը ամստէն խախտելէ …ոյ, մեր հալածական բազմութիւնները այլեւս չեն համա…պիր եղածին: Իրենց աչքը միշտ դուրսն է, միշտ աւելի հե…ռները: Պուլկարիա ինկած գաղթականը Ֆրանսան կ'երազէ, …այստեղ ալ շատեր կան որ ճար մը կը սպասեն Ամերի…էն… Եթէ ճամբաները բաց ըլլային, Ֆրանսան պիտի դառ…երկրորդ Ամերիկա մը, ուրիշ խօսքով, պիտի պարպուէին …աստանը, Սուրիան եւ Պուլկարիան, որոնք մշտապէս …քշուքի մէջ են, եւ ատով իսկ անհրապոյր: Գործազրկու…ն տագնապը եկաւ պաղ ջուր լեցնել անհամբերներուն …: Եւ եթէ, ճիշդ է որ ամէն չարիքէ բարիք կը ծնի, այս …ախտութիւնն ալ անշուշտ պիտի սթափեցնէ շատ մը միա…երը:

…Նոր չէ որ կ'ըսենք համեստ կայանք մը մէջ — այն ալ …մօտիկ, կէս-արեւելեան երկիրներու մէջ — պատառ մը …հացը՝ շատ աւելի տանելի է, քան սա փարթամ կեդրոն…ն մէջ խորը, յորձանքը եւ անվերջ սպառումը: Բայց, խոր…ող մարդկան, կամ՝ թափառականներ Տէր, տեղ թափառելու …ճարակը պիտի շարունակուի հակառակ ամէն արգելքի… [illegible] կարգին պիտի վարակէ, [illegible], ու ան…մը անդարմանութիւններ պիտի [illegible] նոյն իսկ …նոյն գաղութին մէջ, մինչեւ որ ամէն մէկը համոզուի թէ …որ օտար է միշտ եւ ամէն երկնքի տակ: Մինչեւ որ ամէ…խորթացածներն ալ պոռթկան սեփական հողի, ազատ եւ …ուխ հայրենիքի կարօտէն:

…Մեր աշխատակիցները փորձած են ամփոփել անցնող տար…երեւոյթները, ազգային թէ քաղաքական. բազմազան են …գիծերը. և այդ մենք ալ չեշտեցինք: Բայց եթէ ուզենք …ել այս չարչարանքին տեւական, տիրական գիծը, կամ …իմաստը, պիտի տեսնենք որ կազդուրիչ կէտերը աւելի …են: Մէկդի կը թողունք դիւանագիտական-քաղաքական …անութիւնն ու մարզանքները, որոնք մեր կամքէն անկախ …միշտ լեցուն՝ բախտորոշ անակնկալներով: Բայց ինչ …եղի կ'ունենայ մեր կեանքին մէջ, յաճախ բնական ընդհա…ներու գնով, վերջը-վերջը ապրելու, կանգուն մնալու, գործելու …ար մըն է: Հակառակ բոլոր վերիվայրումներուն և յուսա…ութիւններուն, հակառակ իրենց հալածական և տարբեր …կին, արտասահման ապաստանած բազմութիւնները կ'ուզեն, …ընին պահել իրենց դիմագիծը, և շնչել ու չարժիլ իբր այդ: …ազգայնականութեան կամ քարացած աւանդապահութեան …ր չէ որ աշխատանքներ կատարել կուտան ամէն տեղ, …կախանութիւնը» ապահովելու համար: Մինչեւ անգամ մեր …իր-կտուց պոլշեւիկները, որոնց վարդապետութիւնը կը …է ազգն ու հայրենիքը, անո՛նք ալ, իրենց գոյութիւնը ար…ելու համար, կ'երդնուն յանուն հայրենիքի և հայ ժողո…ի: Անոնք նոյնութեամբ կը գործածեն բոլոր «բառերն» …ու ասացուածքները, կեղծ շնարհ մը բանելով բառերուն …, իսկ արտասահմանի մէջ, այդ գգուշաւորութիւնն ալ զանց …ելով…

Եթէ մոռնանք ուրիշ իրողութիւններ, միայն Եկեղեցւոյ շար…առթիւ պարզուած երեւոյթը բաւական է հաստատելու …րսածը: Համեստ աշխատաւորներ, Փրուսայի Մեծ Նոր …էն կամ Սեբաստիոյ հեռաւոր մէկ անկիւնէն, որ Սերեւս …ի ծանօթ են Լիոնի նահանգին քան Շիրակի դաշտին, …պարեցին իրենց բաժինը փութացնել հայաստանակցութեան: Գոր…րկութեան հեռանկարն իսկ պատրուակ չեղաւ խուսափելու …ց պարտականութենէն, մինչ ունեւորներ պիտի որ մոռնա…պատուիրակութեան կը սպասէին և «ջիղը»էն կը ճաւէին…

…Հայրենիքի ձայնն է ազդիւրը համախոհովրդական այս …ալի արտայայտութեան: Մենք հետեւեցանք Ֆրանսերէն …ատուորական թերթերու, որոնք հանդիսանախութիւն բացին …պատերազմի որբերու կամ չքաւոր ծնողներու կարեկից…հուիրելու համար: Ցանկերը կը լեցուէին 1, 2, 3 կամ 5 …նքներով. իսկ տեսանք հայ աշխատաւորներ, որոնք անօթ…ութեամբ կ'երկարէին յիսուն ֆրանքները, վախնալով որ …կը զոհենք…:

…Այո, կը հալածուինք, կը տառապինք, կը քշուինք, կը …արտացնենք օտար ափեր, եւ սակայն կը չարժինք: Անձա…ար, թէ հաւաքաբար կը շեշտենք եւ կը պարտադրենք մեր …թիւնը, ամէն աստղի տակ, հեռաւոր դառնալով աւելի պայ…տես եւ ամուր: Այլ եւ հպարտ: Անաւասիկ սերունդ մը նոր …անդներու որ գեղեցկութիւններ կ'արտադրեն առանց պա…ար խցիկներու մէջ, կամ քաղաքներ որ կը տեւեն …ի եւ մուրի մէջ, միշտ պահելով իրենց սերտ կապը հայ…ն հետ, եւ մայրեր ու քոյրեր որ կը լեցնեն տան «պլխա…ն պակասը:

…Ինչպէս չհպարտանալ այս [illegible] երեւոյթով:

…Ա՛նք, կը տառապինք, [illegible] կը շարժինք անվհատ: Շ.

> «ՅԱՌԱՋ» շնորհաւորելով Նոր Տարին իր բոլոր ընթերցողներուն, բաժանորդներուն եւ աշխատակիցներուն, միեւնոյն ատեն շնորհակալութիւն կը յայտնէ, այն բազմաթիւ խրախուսանքներուն համար, որ կը ստանայ ամէն կողմէ, լրագրին օրաթերթի վերածման առթիւ:

ԺԱՄԵՐՆ ՈՒ ԼՈՅՍԸ ԿԸ ՍՂՆԻՆ

Փարիզի Թաղապետական Խորհուրդը քուէարկեց 1927ի նախահաշիւը: 102 միլիոն ֆրանքի բացը գոցելու համար աւելցուեցան արմատիքներու, առեւտրական եւայլն վրայ դրուած տուրքերը: Ընդունուած նախահաշիւն մէջ հասոյթ կը նախատեսուի 2.430,985,302 ֆր.: Ծախսերը 23 միլիոն պակաս են:

Ջուրին խորանարդ մեթրը 1 ֆրանք 29էն 1 ֆր. 53ի բարձրացաւ. վերջ ամառուան համար պիտի պահպանուի կազի ներկայ գինը (85 սանթիմ խորանարդ մեթրը):

Ելեկտրականութեան գիներն ալ աւելցան: Սովորական լոյսի համար գործածուած քիլովաթ ժամը 1 ֆր. 32ի տեղ այսօրուընէ սկսեալ պիտի արժէ 1 ֆր. 82. մեքենական ուժի համար գործածուածը՝ 0,972ի տեղ պիտի արժէ 1 ֆրանք 188:

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆՆԵՐՆ ԱԼ

Իրրեւ հետեւանք ճարտարարուեստի հրապարակին գործադրկութեան, Առեւտրական Տուներն ալ սկսած են արձակել իրենց պաշտօնեաները: Յունուար եւ Փետրուար ամիսներուն կը նախատեսուի ամէնէն ծանր գործադրկութիւնը պաշտօնեաներուն համար: Արդէն, օրինակ, Ռէօմիւրի փողոցին մէկ վաճառատան 350 պաշտօնեաներէն 25ը արձակուած են վերջնականապէս, եւ հարիւրեակ մըն ալ մէկ ամսուան համար:

ՅՈՒՐՑԷՆ ՄՆԹԱՆ

Կենդանաբանական պարտէզը ընդարձակելու համար Թուրքիոյ երկրագործական գործավարութիւնը հրամայած է, Էնկիւրի փոխադրել Պոլսոյ կենդանաբանական պարտէզի կենդանիները: Ցուրտին պատճառով կենդանիներուն մեծ մասը մեռած է: Երկրագործական գործավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է՝ միւս կենդանիներուն կեանքը ապահովելու համար:

Մեռած կենդանիներու տեղ տաք երկիրի կենդանիներ գնելու համար, որոշած է մասնաւոր պաշտօնեայ մը ղրկել Եգիպտոս: Միւս կողմէ, յառաջիկայ տարի մասնաւոր մարմին մը Անատոլուի ներքին գաւառները պիտի մեկնի՝ կենդանիներ հաւաքելու համար: Այս մարմինը պիտի աշխատի Թուրքիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող ամէն տեսակ կենդանիներէն մէյ մէկ զոյգ ապահովել:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ լատինական տառերը ընդունած են օտար անուններու համար պաշտօնական գրութեանց մէջ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ եւ Սուրիոյ միջեւ մաքսային համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ անցեալ օր:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ անգլ. գինուորներու հրամանատար սըր Սթէքի սպաննիչներէն Մուհամմէտ Ֆէհմի Ալի անցեալ օր կախուեցաւ Գահիրէի մէջ:

ՌՈՒՍԱՅԻ քաղաքապետարանը այրեցաւ: Վիրաւորուեցան հոծը ջրհանկիրներ, որոնք հրդեհը մարելու կ'աշխատէին:

ՆՈՐ ՀՐԴԵՀ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Դեկտ. 25ին, շր. գիշեր, Պոլիս, էմին էօնիւ, հրդեհ մը մոխիրի վերածած է քարափի ընկերութեան մթերանոցը, յարակից երկու խանութները եւ 12 վաճառատուներ: Շէնքերը ապրանքներով լեցուն ըլլալով, վնասը անհամեմատ եղած է և կը հաշուուի մօտ երեք միլիոն ոսկի: Եթէ պէնզինի մթերանոցները բռնկէին, հրդեհը խուճապ ստեղծ մը պիտի ըլլար Պոլսոյ համար:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԴԻԱԿ.— Զարեքշաբթի առտու Պուլվառայի գործարանին պաշտօնեաներէն Լիւսիէն լը Գարիւէք իր բնակած պանդոկին մէջ, կնոջ մը կողքին մեռած գտնուեցաւ: Կինը, որ իր ձախ միջնամատին վրայ մատանի մը ունէր, գրեթէ կիսամերկ էր ու հագած էր միայն շապիկ մը: Գարիւէք ալ նոյնպէս ինը վարելու է, դառնալով իր հարուստ հագուստներէն: Մատանիէն ստուգուած է իր ինքնութիւնը: Իրենց անկողնին մօտ շիշ մը կաթ, կարկանդակներ եւ զանազան ուտելիքներ կը գտնուէին: Եւ նուշի բոյր մը կը ծաւալէր սենեակին մէջ: Դեռ քննութիւնները չեն ճշդած թէ անձնասպանութեան թէ թունաւորման հետեւանք պէտք է նկատել այս երկու մահերը:

ՍԱՌՈՒՆ ԿԻՆԸ ԵՒ ՇՈՒՆԸ

Փոր լը Տիւքի մօտ Լուփի գիւղի իր բնակարանի պարտէզին մէջ գտնուած է դիակը 64 տարեկան Պուլէ անունով այրի կնոջ մը: Խեղճ կինը ցուրտէն սառած էր եւ օրերով հոն մնացած: Իր շունը առանց սնունդի մնացած ըլլալով, պատռած է իր տիրուհիին հագուստները եւ կերած անոր վզին եւ մէկ բազուկին միսերը:

ԱՆՕԹԻ ՄՆԱՑԱԾ ՀԱՐՈՒՍՏԸ.— Օրլէանի մէջ 80 տարեկան Ֆրանսացի կին մը իր սենեակը փակուած՝ մեռեր է անօթութենէն եւ ցուրտէն: Քննութիւն բանալով, իր սնտուկին մէջ գտած են 55,000 ֆր. ու բուն 18,000ը ոսկի, մնացածը արծաթ:

Պ. ՕՆԻԿ ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆ նամակով մը կը խնդրէ մեզմէ ճշդել թէ Ձաքիր Թահրա պէյ չէր հեռացուցած զինք և ընկերները, այլ իրենք հեռացած են, որովհետեւ այլ եւս վճարում չէր ըլլար իրենց:

Սիկիլիոյ համայնավարները ձերբակալուած

Փալէրմոյէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է բազմաթիւ համայնավարներ, գրաւած է մօտ հարիւր գրքոյկներ, շրջաբերականներ, քարդեր, ինչպէս նաեւ համայնավար կուսակցութեան պատկանող 36,000 հոգիի ցանկը:

Ձերբակալուածներուն մէջ են Սիկիլիոյ համայնավար կազմակերպութեան բոլոր վարիչները:

Գործազրկութիւնը Գերմանիոյ մէջ եւս

Դեկտեմբերի առաջին կէսին, ամբողջ Գերմանիոյ մէջ, թիւը այն այր գործազուրկներուն, որոնց օգնութիւն տրուած է, հասած է 1.124.000. (Նախապէս 1.208.000էր): Գործազուրկ կիներու թիւն է 256.000ի: Հարիւրին 6.9 աւելցած է:

ՀԱՅ ԲԱՆՒՈՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

(Այս նկարը գծած է որբ պատանի մը, Ս. Ներսէսեան, մօտակայ գաւառի մը մէջ:)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Աշխատանքի Նախարարութեան պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, օգնութիւն ստացող գործազուրկներու թիւը մէկ շաբաթուան մէջ կրկնապատկուած է, 6703էն բարձրանալով 13.072ի (9.469 այր և 3.603 կին), որոնց կէսը Փարիզի մէջ:

Վերջացող շաբաթուան ընթացքին 20,107 անգործներու կարելի չէ եղած գործ հայթայթել:

Սէն նահանգի գործ հայթայթող Գրասենեակներու Վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ գաւառներէն բազմաթիւ անգործներ, պայուսակները առած, Փարիզ կուգան գործ փնտռելու համար: Մինչդեռ Փարիզի մէջ գործազրկութիւնը աւելի շեշտուած է քան գաւառներու մէջ: Գրասենեակը կը զգուշացնէ գաւառաբնակ անգործները Փարիզ գալէ, առանց նախապէս գործ ապահովելու:

∴ Մօնփէլիէ Քաղաքապետական Խորհուրդը իբրեւ դարման գործազրկութեան, բաղձանք յայտնեց որ պետութիւնը, նահանգները, համայնքները եւ անհատները միայն հարիւրին տասը օտար բանուոր գործածեն:

∴ Սէնթ Էթիէնի Քաղաքապետական Խորհուրդը 300.000 ֆրանքի վարկ մը քուէարկեց, իբրեւ նպաստ անգործներուն և պահանջեց որ ընկերային ապահովագրութեան օրինագիծը [illegible]տով քուէարկուի Խորհուրդներուն կողմէ:

Սովետներու արտաքին քաղաքականութիւնը

«Պրիթիշ Եունայթըտ Փրէսի Մոսկուայի թղթակիցը տեսակցած է խորհրդային [illegible] պաշտօնատարի մը հետ, որ յայտարարած է.—

Կարելի չէ սպասել որ [illegible] յարաբերութիւնները [illegible] հաստատուին Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ միջեւ: 1926ի ընթացքին չյաջողեցանք բարւոքել մեր յարաբերութիւնները Եւրոպական [illegible] մէկ պետութեան հետ: Նոր տարին կը սկսի աւելի մռայլ հեռանկարներով, մանաւանդ [illegible] Լիթուանիոյ յեղափոխութեան պատճառով, որ մեր կարծիքով, Արեւելեան Եւրոպայի մէջ պատահած ամէնէն յուրջ դէպքն է: Ցաւով պէտք է յայտնել որ Անգլիոյ [illegible] և եւ է յոյս չեն ներշնչեր փոխելու իրենց քաղաքականութիւնը Ռուսիոյ հանդէպ»:

Ի՞նչ կ'ըսէ Մուսոլինի

Մուսոլինի Թրայխսփոսթի Հռոմի թղթակցին կարեւոր յայտարարութիւններ ըրած է Ֆաշիսմի ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ իր ծրագիրներուն մասին:

«Միջերկրականի եւ եւս, ինչպէս այլուր, ըսած է, Իտալիա կը փափաքի որ որոշապէս ճանչցուի իր կարեւորութիւնը, ապահովուի իր մայքը եւ յարգուին իր իրաւունքները: Կը պահանջենք որ մեզ չխեղդեն արգիլելով այն բոլոր իրական կարելիութիւնները, որոնք ինչպէս անցեալին մէջ, ներկայիս ալ անհրաժեշտ են մեծ ազգաբնակութեան զարգացման համար: Իտալիոյ միջերկրականեան քաղաքականութիւնը չի սպառնար ուրիշ ո եւ է ազգի: Անիկա ներշնչուած է միայն խաղաղութիւնը պահպանելու փափաքէն, միջազգային արդար, իրաւացի եւ ճշմարիտ ներդաշնակութեամբ մը:

«Դալով Պալքաններուն, Իտալիոյ յարաբերութիւնները շատ սիրալիր են այդ քանի մը ազգերու պետութեանց հետ: Պալքաններու մէջ մէկ նպատակ միայն կը հետապնդենք, իրական հաւասարակշռութեան եւ տեւական խաղաղութեան հաստատում. միւս կողմէ ուժ կուտանք այդ երկիրներուն հետ մեր առեւտրական յարաբերութեանց զարգացման:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ 3րդ. էջ)

ՕՐԱԿԱՐԳԷՆ ԴՈՒՐՍ

Հոգեկէս առողջ միալու համար, նիւթապէս ալ ամուր պէտք ըլլան մեր ծայրենակիցները, առանձնապէս այս օտար ափերուն վրայ, ուր մէկ ամուսնան գործազրկութիւնը ամբողջ բոյն մը կը քանդէ:

(Յառաջ Թիւ 217)

Բայց ինչպէ՞ս Պէտք չկայ բարդուած անցեալը յիշելու, բաղդատօրէն ցայտեցնելու համար Հայուն նիւթական ներկան, անստոյգ եւ աննախանձելի: Տնտեսական տագնապը, որ անգամ մը եւս կը նիհարցնէ գաղթականին քսակը, վաղը կրնայ վերնալ. գործերը նոր բացուին, հայ բազուկը նորէն կը դառնայ գործատան էն ժիր եւ համբերատար արտադրողը. բայց ատով դրութիւնը չդադրիր ըլլալէ մտահոգիչ, երբ նկատենք թէ օտար հողերու վրայ եւ նոր պայմաններու տակ, հայութեան մնացորդ մասը ապրուստի երկու դիւրաւոր ճամբայ գտաւ.

Ա.— Գործատունը՝ հարուստ երկիրներու մէջ.

Բ.— Փոքրաքանակ վաճառականութիւնը՝ թոյլատու հողերու վրայ:

Բայց ըլլայ հայ փոքրաքանակ առեւտրականին համար, որ պիտի դիմանայ տակաւ տեղացիին զօրեղ մրցակցութեան ու միջավայրի դժուարութիւններուն, ըլլայ հայ գործաւորին համար, որ համեստ եւ ապահով ապրուստ՝ ապագայի կանխատեսութիւններով, գործատունէն դուրս է որ պիտի փնտռէ ու գտնէ, նիւթական վերականգնումը եւ բարգաւաճումը կարելի չէ նկատել լոկ անձնական նախաձեռնութեան գործ:

Ամբողջն կազմակերպուած, հարուստ եւ ազատական միջավայրերու մէջ, աղքատին, անպաշտպան անձին ձեռներէցութեան, իբր արժէք, փորձառաբար կարելի չէ տալ առաջնութիւն: Ամերիկներու, Ռոչիլտներու, Ռոքֆէլլըրներու եւ Հանրի Փորտներու օրինակները, որոնցմով լեցուցիր են ու դեռ կը լեցնեն մանուկ ուղեղները, իբր օրինակելի արժէք բացառութիւն են մեր օրերուն համար:

Օրուան տնտեսագիտական փաստը բոլոր երկիրներուն համար սա է, — հարուստը՝ անգամ մըն ալ կը հարստանայ, — գործաւորը կը բարելաւէ պայմանները, այնինչ կը կշտանայ օրը օրին, միշտ մնալով անթակայ դրամատիրական շահերու՝ երբ դասակարգ եւ քմահաճոյքներու՝ երբ վարձկան աշխատաւոր անհատ, — իսկ միջակ դասը՝ [illegible] բայց ան[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] կրցան փրկել իրենց հարստութեան բեկորները, չփոխ են նիւթապէս կը սպառեն բանաւոր նկատուած միակ միջոցով սպառումով...: Կան ալ որ առանց համարձակութեան, գրեթէ չօշափելով կը մտնեն առեւտրական ձեռնարկներու մէջ, անոնք են որ եթէ ձախողին ալ, կորսնցնելիք մեծ բան մը չունին եւ յաջողութենէն կը յուսան միայն համեստ ապրուստ մը, ծանր դժուարութիւններու յաղթելու պայմանով:

Հայուն համար, անձնական նախաձեռնութեամբ նիւթական բարգաւաճման փորձը՝ կը բախի առաջին դժուարութեան մը, առեւտուրի և ճարտարարուեստի կեդրոններու մէջ:

Այդ դժուարութիւնը կը բխի՝ Հայութեան ցրիւ վիճակէն և այդ վիճակին հակադրութենէն իսկ, շուկան վարող տիեզերական ուժի մը հետ, որ տնտեսագիտութեան մէջ ծանօթ է իբր «Կեդրոնացման Օրէնք»: (Վարդալ Էլի. Եափոն «Créer» Հատ., Ա. էջ 424-48):

Տնտեսական մը, ան ամբողջովին է արտադրող դրամատիրութեան, մրցակցութեան սահմանափակումով և արտադրութեան բոլոր կարելի միջոցներու համադրումով, և իր առաւելագոյն կիրարկումը կը գտնէ մանաւանդ քարթէլներու և թրըսթներու մէջ, ինչպէս նաեւ շահագործումի առժամեայ համաձայնութիւններով:

Կեդրոնացման այս օրէնքը, ճարտարարուեստի մէջ՝ իբր անմիջական հետեւանք կը յայտնէ «Նոյնօրինակ հաստատութիւններու ասպրճանական նուազումին հետ, ամբողջական արտադրութեան յաւելումը» (Շ. Ժիդ):

Զգիտի մոռնանք այս օրէնքը զարգացնող պատճառներուն եւ անոր ընկերային հետեւանքներուն վրայ. չպիտի մտնենք անոր ազատական կամ ընկերվարական տեսակէտներով. ինչ որ մեզ կը հետաքրքրէ, անոր առաջ բերած երեւոյթներն են առեւտուրի մէջ:

Նուկան՝ աւելի տեսանելի կը դարձնէ կեդրոնացումը իր մեծ, բազմանիւթ վաճառատուներով, ինչպէս Լուվրը, Սամարիթէն, Օթէլ տը Վիլ եայլն, ուր յաճախորդը կը խուժէ՝ հրապուրուած անունէն և մանաւանդ իր բոլոր պէտքերը գոհացնելու դիւրութենէն:

Մեծ վաճառատան ուրիշ մէկ երեւոյթն է իր ճիւղաւորումը, փոխանակ յաճախորդը իրեն բերելու, ինքզինքը կը ցրուէ, ինքն է որ կ'երթայ անոր՝ մասնաճիւղերով քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ, կրպակներով՝ ամենավաճառներու մէջ, փողոց փողոց՝ իր շրջանի ասյլերով պաշտօնեաներով կամ նոյն իսկ տունէ տուն՝ թղթատարական առաքումներով, ինչպէս կ'ընէ արդէն Պէլիքա Փօթէն, Պօն Մարշէ, Կալըրի Լաֆայէթ եայլն:

Բայց կեդրոնացման այս ձգտումը՝ որ իբր անմիջական հետեւանք, ճարտարարուեստի մէջ կը պարտադրէ պզտիկ արտադրողներու ասպրճանական անհետացումը, հակադրութիւն մը կը ստեղծէ սպառող շուկային մէջ՝ մանրավաճառներու թիւին յաւելումովը եւ ատով իսկ՝ կը դառնայ աւելի մտահոգիչ:

Մեծ առեւտուրը, գործատունը վարկի եւ դրամական գործառնութեանց կեդրոնները կը պարպեն գիւղերը: Բայց «Ճառ աշխատաւորներու փառամոլութիւնն է հաստատուիլ իրենց հաշւոյն եւ քանի օրավարձերու բարձրացումը կը դիւրացնէ խնայողութիւնը, կ'աճի թիւը անոնց, որ պզտիկ առեւտուրի մը ձեռնարկներու համար կը միացնեն իրենց անհրաժեշտ ազգերիններ» (Բոյսօն):

Բայց մանրավաճառներու թուական այս յաւելումը, երբեք չի նշանակեր փոքր առեւտուրին եւ միջակ դասակարգին [illegible]:

[illegible] կեդրոնացման օրէնքը՝ [illegible] [illegible] իր անմի[illegible] հետեւանքով,— մանրավաճառներու թիւին նուազում[illegible] սակայն [illegible] ու [illegible] կը դիմէ նորէն իր [illegible], շրջապատելով փոքր առեւտուրը եւ զայն ազքատացնելով աստիճանաբար:

Մանրավաճառը պիտի ունենայ մեծ վաճառատուներուն ու նաեւ մանաւանդ, իրեն իսկ աստիճանակիցներուն կողմէ, զօրեղ մրցակցութեան մը. վարձքերու, տուրքի ու դանազան անհրաժեշտ ծախքերու անհամեմատ յաւելումին, ու նկատի առնելով իր յաճախորդներուն սահմանափակ թիւը, պիտի դիմանայ տեւել ոչ թէ իր շահերուն շնորհիւ, այլ «հնարքներու եւ զրկանքներու ուժով» (Ժիլ Նոանան):

Իսկ Հայը՝ իբր առեւտրական իր հաշւոյն կարենալ հաստատուելու համար, պիտի պիտի ունենայ կարգ մը դժուարութիւններ:

1.— Պիտի Զանազանել՝ երկրին մէջ օրինականացնել իր բնակութիւնը:

Ասիկա կ'անտեսենք, երկարօրէն անդրադառնալու այս հարցին:

2.— Նոր պիտի հաստատուի: Դժուարութիւնները կը սկսին արդէն, յարմար գործատեղիի մը փնտռտուքով:

3.— Եթէ դրամ չունի, պիտի հաւաքէ ծայրայեղ խնայողութիւնով կամ ճարէ ծանր պայմաններով՝ կլոր դրամագլուխ մը, որուն մեծ մասը պիտի սպառի ապարդիւն ծախքերով,— տարեկան վարձքի, երկարատեւ վարձքի գնման եւ անհրաժեշտ յարդարումներու համար:

4.— Նկատի պիտի առնէ տեղացի յաճախորդին ճաշակը ու մանաւանդ անոր այլամերժ ձգտումը նոյնիսկ առեւտուրի մէջ:

5.— Յաճախ, ստիպուած է փնտռել հայ ամփոփ բնակչութիւն մը, որուն պէտքերուն կարենայ գոհացում տալ:

6.— Ազատ ասպարէզը, եթէ բոլորովին փակ չէ, սակայն չափազանց սեղմ է:

Բժիշկը, փաստաբանը, երկրաչափ ու ճարտարապետ եւն., պիտի գործեն իբր պաշտօնեայ տեղացիին կամ անոր անունով: Օրինական թոյլտուութեան կապուած խնդիր է. կրնայ փոխուիլ. սակայն երեւոյթներ կան ցուցնող թէ՝ ամէն փափոխութիւն այս մասին նոր սեղմում մը պիտի ըլլայ:

Դժուարութիւնները՝ որոնցմէ մէկ քանին համառօտակի համբեցինք առեւտրականին համար, նոյնն են գրեթէ արհեստաւորին համար որ կ'ուզէ ինքնագլուխ գործել:

Իսկ անոնք որ, արհեստաւոր եւ առեւտրական, ներկայիս կը գործեն իրենց հաշւոյն, – կօշիկի 4-5 արհեստանոցներ, նորոգող կօշկակարներ, դերձակներ, քանի մը ժամագործներ եւ ոսկերիչներ, նաեւ կերպասի, մուշտակի, գորգի վաճառատուներ, դոհացուցած են վերեւի պայմանները եւ այսօր՝ մաս կը կազմեն տեղական շուկային:

Բայց նոր գաղթականին համար, ծրդ դժուարութեան բարձումը, իր մասնակի կարեւորութեամբ, անհրաժեշտութիւն կը դառնայ: Մէկ քանի ճաշարաններ, նպարավաճառներ եւ դերձակներ կ'ապրին իրենց հայ յաճախորդներով, ինչ որ տնտեսական հաստատ ապահովութիւն մը չի ներկայացներ: Տագնապ մը, գործադուլ մը, անգործութիւն կամ նոյն իսկ գործի պահանջներ կրնան տեղափոխութիւն պարտադրել հայ յաճախորդին ու խանութպանը ձգել ինքն իր գլխուն:

Հարկ չեմ տեսներ աւելի եւս մանրամասնելու, համնելու համար անհրաժեշտ եզրակացութեան. որովհետեւ երբ հասատենք համբուած դժուարութիւնները ու մտահոգութիւնը, երբ ապառող տարր՝ հայութեան ցրուած վիճակով, կարելի միակ դարմանը՝ ինքնին կը ներկայանայ մեր մտքերուն, — Ծղատակիլ կեդրոնացման օրէնքին՝ կեդրոնանալով:

Թէ ի՞նչպէս...

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ 1926ին

Ճիշդ տարի մը առաջ, «Յառաջ» ամփոփելով 1925ի միջազգային անցուդարձերը, իր խօսքը կ'եզրակացնէր այսպէս.

«1926ը կը բացուի մռայլ հեռանկարներով»:

Տարբեր բան կարելի չէ ըսել նաեւ նոր տարուան համար:

Վերջացող տարին նախ եղաւ միջազգային ուշադրու դէպքերով: Մեծ պատերազմէն ցնցուած Եւրոպան դեռ չէ կրցած վերագտնել իր հաւասարակշռութիւնը և կը խարխափէ անստուգութեան մէջ:

Ամէն երկիր իրեն համար կը փնտռէ նոր ուղիներ և կ'երազէ նոր հորիզոններ: Ուժերու վերջնական դասաւորումը տակաւին չէ կատարուած: 1927ը, այս տեսակէտէն յղի է շատ մը անակնկալներով:

Տարուան ամէնէն ուշագրաւ դէպքը, որ 1926ի սկիզբէն մինչեւ վերջին օրերը տիրապետող դեր կատարեց Եւրոպայի միջազգային կեանքին մէջ, Լոքառնոյի դաշինքներն են, կնքուած հոկտ. 1925ին, որոնցմով նախաձեռնութիւններու մէջ։

Վէրսայլի դաշնագիրը, որ ծանր պայմաններ պարտադրած էր պարտեալ Գերմանիոյ, առանց զայն մահիկ ընելու, զդալապէս սրբագրուեցաւ Զուիցերիոյ այդ փոքրիկ աւանին մէջ, ու քանի մը ամիս վերջը Գերմանիան ալ բազմեցաւ Զուիցերիոյ միջազգային ոստանին՝ Ժընեւի մէջ, յաղթականներու կողքին, հաւասար իրաւունքներով:

Այս պատմական դէպքը առանց արդիւնքի չպիտի անցնէր: Ամիսներով ատոր ակներեւ արտայայտութիւն գտաւ Ազգերու Դաշնակցութեան ծոցին մէջ: Շուէտ, Սպանիա, Լեհաստան և Պրազիլիա եւս միայն աթոռներ պահանջեցին Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին մէջ, որ գործադիր մարմինն է միջազգային արիոպագին: Հակառակորդները տեղի տուին, Գերմանիա յաղթանակեց, ու Պրազիլիա պարտուութեան չհանդուրժելով, քաշուեցաւ խաղէն:

Փոխան և Շթրէզմանը, հաշտարար Ֆրանսայի և խաղաղասէր Գերմանիոյ ներկայացուցիչները՝ Նոպէլի խաղաղութեան մրցանակը շահեցան Սըր Չէմպըրլէյնի և Չարլս Տօզսի հետ. սակայն հեռուէն գրուած դաւաններու մէջ փոքրիկ շարժում մը անմիջապէս կը բորբոքէ կիրքերը: Այս տեսակէտէն նշանակալից է Լահոռնոյի գաղափարութիւնը, որ շարաթ մը առաջ քիչ մնաց պիտի փճացնէր Լոքառնոն:

1926ի ընթացքին աւելի ուժգնօրէն գործեց իտալական ֆաշիզմը: Մուսոլինի իր արտաքին քաղաքականութիւնը հետեւեալ կերպով կը բանաձեւէր Յանուարի սկիզբը, ֆաշիստական մեծ ժողովին բերնով.

— «Կուսակցութեան անդամները են եւ պարտին ըլլալ զինուորներ, պատրաստ ամէն վայրկեան՝ սաթմաններու այս թէ այն կողմը, անվերապահ թէ զանգուածային կերպով, իրենց կուսակցական պարտքը կատարելու իրենց արիւնով, առանց վիճաբանութեան ենթարկելու վերէն եկած հրամանները:»

Այս՝ արտաքին քաղաքականութեան համար: Իսկ ներքին քաղաքականութիւնը կ'ամփոփուի երկու բառի մէջ.

— «Ո՛չ հանգիստ, ո՛չ ներողամտութիւն, ո՛չ խրատախօսութիւն, այլ բացարձակ կարգապահութիւն:»

Ներքնապէս և արտաքնապէս զօրաւոր Իտալիան ամէն կողմ զինակցութիւններ կը կնքէ եւ բարեկամներ կը շահի Յունաստան, Ռումանիա, Ալպանիա եւ Գերմանիա իրեն հետ են: Թուրքիան չարունակ իտալական սպառնալիքին տակ կ'ապրի: Ֆաշիստ ազգայնամոլները կ'երազեն գրաւել ո՛չ միայն Իզմիրն ու Անատոլիան, այլ եւ իրենց աշխարհակալութեան սահմանները կ'ուզեն տարածել ֆրանսական հողամասերու վրայ. Նիս, Սավուա, Քորսիքա, Թունուզ...:

Մուսոլինիի դէմ կատարուած մահափորձ մը Իտալիոյ ամէն կողմը հակաֆրանսական ցոյցերու պատճառ դարձաւ: Իտալեւգերման վերջին դաշնագրին վրայ կասկածով կը նային Ֆրանսացիները, որոնք չեն մոռցած Երրեակ Զինակցութեան յիշատակը:

Անգլիոյ մէջ Մայիսի սկիզբէն ի վեր կը տեւէ հանքագործներու գործադուլը, ազդելով տնտեսական կեանքին վրայ: Մեծն Բրիտանիոյ կայսերական ժողովը եւ Մոսուլի յաղթանակը նոյնպէս տարուան ուշագրաւ դէպքերէն են: Միջազգային գետնի վրայ Անգլիա կը մնայ միշտ զօրաւոր Իտալիայի եւ Լիվանայի տեսակցութիւնները մեծ յուզում առաջ բերին Թուրքիոյ մէջ:

Պալքաններու մէջ կայութիւնը վարդապետն չէր. Զօր. Փանկալօս, որ Յունաստանին դիկտատորութիւն հաստատած էր, հակառ. 22ին [illegible] Քոնտիլիսի, ու այդ երկիրը, հակառակ վերջին ընտրութեանց, իր բնականոն վիճակը չէ գտած դեռ:

Եուկոսլաւիա նոյնպէս անհանգիստ վիճակի մէջ է. Թիրանայի դաշնագիրը՝ ամբի պէս պայթեցաւ Պէլկրատի մէջ և սերբ դաշնագիր անմիջապէս հրաժարեցաւ: Ռումանիա բարեկամացաւ Իտալիոյ հետ Պալկաններու մէջ Յանքօվ [illegible] տասս Լիափչէֆի: Համախոհ խըրտուիները միշտ անհանգիստ են: Իտալիա կը մտածէ նաեւ այս երկիրին: Փոքր Համաձայնութիւնը քլայատուած է, և Պալքաններու մէջ ամենա նոր պատերազմ մը կը կայծի:

Լեհաստան, Լիթուանիա եւ Լիթուանիա հետեւելով Մուսոլինիի օրինակին, ֆաշիստական կառավարութիւն հաստատեցին:

Թուրքիոյ համար փոթորկալից տարի մը եղաւ 1926ը: Եթէ անուն մը տալ պէտք ըլլար «Կախաղաններու տարի» կարելի է կոչել զայն: Տրապիզոնի, Մարաշի, Սվազի, Էրզրումի, Կիրասոնի, Բէյքէի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ գլխարկի դէմ ցոյցեր կատարուեցան տարւոյն սկիզբը. ցուցարարները կախաղանի վրայ քաւեցին իրենց մեղքը: Խորհրդարանի Արեւելեան անկախութեան դատարանն անհաշիւ Թիւրք կախեց, իսկ Յունիսին Իզմիրեան մահափորձին առթիւ բազմաթիւ իթթիհատական ղեկավարներ — մէջները Ջաւիտ, Նազըմ, Ճանպօլատ, Ճաւիտ եայլն — նոյն բախտին արժանացան: Քրտական ապստամբութիւն մը տեղի ունեցաւ. ընդհանուր անկախութեան ձեռնարկուած են Թիւրքը գլխարկի փոխուեցան, բայց Ամերիկայի աւելի Թիւրք արմատական Քաղաքականութեան համար: Երկիրը անտանելի թշուառ-

ուած է, չորս տարիէ ի վեր մէկ վերաշինական աշխատանք:

Մուսոլինիի եւ Չէմպըրլէյնի հակառ. 1ի տեսակցութեան իբրեւ պատասխան Չիչէրին եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ Նոյմ. 13ին տեսակցեցան Օտեսայի մէջ: Հիմա ալ բոլոր Թուրք դեսպանները խորհուրդ կը գումարեն Էնկիւրիի մէջ: Իտալական սպառնալիք տարուան սկիզբէն ի վեր, մանաւանդ Մոսուլի խնդրին առթիւ, Թուրքիոյ մեծագոյն մղձաւանջը եղաւ:

Պարսկաստանի մէջ Րիզա խան տապալեց Քաճարի գերդաստանը և ինքզինք Շահ հռչակեց:

Գալով Ֆրանսայի, իր մեծագոյն հոգը ելմտական և դրամական տագնապն էր: Ուեթը անվստահ ելմտական նախարար և հինգ անգամ վարչապետ փոխուեցան, մինչեւ որ Փուանքարէ Յուլիսի վերջերը իշխանութիւնը ձեռք առնելով յաջողեցաւ ելմտացոյցը հաւասարակշռել եւ Ֆրանքը կայունացնել: Հիմա ալ գործազրկութեան տագնապը մտահոգութիւն կը պատճառէ: Մարոքի և Սուրիոյ կռիւները մեղմացան: Րիֆի ապստամբութեան հողին՝ Աբտուլ Քէրիմ անձնատուր եղաւ Մայիս 26ին: Այդ երկու ճակատները այժմ գրեթէ խաղաղած են:

Փետր. 18ին Թուրքիա եւ Ֆրանսա դաշնագիր կնքեցին Էնկիւրիի մէջ եւ Սուրիոյ հետ սահմանները ճշդեցին: Օգոստ.ին «Լօթիւս»ի խնդիրը թէեւ ձգդուած մը առաջ բերաւ երկու երկիրներուն միջեւ:

Խորհրդային Միութեան մէջ պոլշեւիկ կուսակցութիւնը ծանր օրեր անցուց. Թրոցքիի եւ Զինովիէվի նման վարիչներ շնորհազուրկ եղան: Գիւղացիներու մէջ դժգոհութիւնը հետզհետէ կ'աճի եւ Սովետները ամէն օր նոր զիջումներ կ'ընեն:

Իսկ Հայաստանը կը մնայ այնպէս ինչպէս էր Միայն թէ վերջին տղէտն ի վեր դուռները աւելի ամուր փակուած են:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԸ ԻԲՐԵՒ ԱՆԿԻՒՆԱՔԱՐ ՄԱՑԵԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ[illegible]

Այս հատուածը կը քաղենք ընդարձակ եւ խիստ [illegible] ուսումնասիրութենէ մը, որ հրատարակուեցաւ [illegible]ի նոյեմ.-դեկտ. (խաչերու) թիւին մէջ:

[illegible] ԽՄԲ.

Արարատ[illegible] [illegible] կը կազմէ արեւելեան Հայաստանի Անոր սարերը կը կախին Սեւանայ, Արարատեան Բագրեւանդի, Հէր եւ Զարեւանդի ու Վասպուրականի աշխարհները, անոր տակ Արաքսը կը կազմէ Հայաստանի հարաւ-արեւելեան սահմանը, իսկ հարաւային ծարաւները կը սկսի Զագրոսի շղթան, որ Հայաստանի արեւելեան սահմանն է: Դէմ-Դաղը Արարատին, որ 5160 մէթր բարձրութիւն, կը բարձրանայ Թոնդուրէք լեռը (3550 մէթր): Այս երկու ծծմբային գագաթները բաժնուած են բարձր, մօտ 40 քիլոմէթր տարածութեամբ, որ կը կազմէ արեւելեան Հայաստանի զուգ եւ եզրերանցը կը միացնէ Պարսկաստանին: Այդ զուռնէն վեր հարաւ Թոնդուրէքէն կը սկսի Զագրոսի շղթան, որ [illegible] ուղղուած դէպի հարաւ կ'երթայ. Զագրոսի անընդհատ շղթայ մը է 3000-3500 մէթր բարձրութեամբ, տարբեր եօթը անցք ունենալով, ինչ ամէն ալ դժուարանցանելի: Այսօր այդ ճանապարհն, որ ամբողջ սահման է Հայաստանի արեւելեան կողմի, կը կազմէ սահմանը Պարսկի եւ Տրքի պետութեններու:

Վասպուրականի աշխարհն այդ սահմանային շղթան իր ճանապէն կատարելով ամէնէն մեծն է հայաշխարհիկութեան տեսակէտէն. կարելի է ըսել թէ Վասպուրականէն դէպի արեւելք եւ Պարսկաստանէն դէպի Վասպուրական ճանապարհ չկայ: Թէ Զուխի 3000 մէթր բարձրութեամբ լեռան եւ Կորդուացի դէպի Կասար տանող դժուարանցանելի կածանները, կամ Խոտորջուրի ստորոտէն Մոկաց անջրպետ դեղով կածանները՝ [illegible] պաշտպանելով [illegible]

Վասպուրականեցին իրենց հաղորդակցելու արեւելքի եւ Պարսկաստանի, Պարսկաստանի եւ Արտաքսեան աշխարհի հետ:

Հաղորդակցութեան այդ դժուարութիւնը Վասպուրականի եւ Պարսկաստանի միջեւ, բարձրաբերձ լեռները, ձորերը, կլիմաներու անջատումը իրապէս Վասպուրականը կը դարձնեն կղզիացած աշխարհ մը, տարբեր իր հարեւան պարսկական գաւառներէն: Այդ աշխարհը միշտ բաժնուած է Պարսկաստանէն, միշտ եղած է Հայաստանի մէջ կամ իբր անոր մասը կամ անկախ իշխանութիւն մը՝ թագաւորութիւն մը: Նոյնքան պարզ եւ որոշ է նաեւ Վասպուրականի հարաւային սահմանը:

Վասպուրականը աշխարհագրականօրէն կը ներկայացնէ ինքնատիպ ինքնուրոյն աշխարհ մը: Բնութեան այդ ինքնայատուկ պայմաններու շնորհիւ կերտուած են Վասպուրականի անցեալ պատմութիւնը, Վասպուրականցիին ինքնայատուկ հոգեբանութիւնը և անոր ինքնուրոյն մշակոյթն ու տնտեսութիւնը: Յայտնի է մեր պատմութենէն, որ Վասպուրականը եղած է միշտ ամէնէն ուժեղ, ամէնէն տոկուն ու զարգացած իշխանութիւնը Հին է, որ «Հայկ նահապետ»ը, ըստ աւանդութեան, սիւնին կը գտնէ Ասորեստանի Բէլ չաստուածը, առասպելական Մհերը թաղուած է Ակոռիի քարերուն, իսկ Արայ գեղեցիկ Ասլեզիս Շամիրամի առաջ 4000 տարիէ ի վեր կ'ապրէ Վասպուրականը և չունի հաւասարը իր հնութեամբ և ճարտարապետութեամբ: Ինչպէս հին քուրմերը սերպաձեւ տաճարով անհասանելի ոճով կը գրէին իրենց պատմութիւնը, այնպէս ալ յետագային, Վասպուրականը

զարգացուց իր ինքնատիպ մշակոյթը, իր ինքնատիպ պատմութիւնն ու եկեղեցին։ Ողթամարը դարձաւ փոքրիկ Էջմիածին մը անկախ իր աթոռով, Վարագը հակադրուեցաւ Ս. Կարապետին, իսկ Նարեկայ վանքը Սեւանայ Տաթեւին։ Խաղաղ Վասպուրականը դարձաւ հնոցը Վասպուրականցիի մշակոյթին։ Հայաստանի և ոչ մէկ վայրը չէ ծածկուած այնքան վանքերով, դպրոցներով և արուեստի ու գիտութեան տաճարով, որքան Արծրունեաց և Ռշտունեաց երկիրը։ Հին քուրմերու գրագիտութիւնը մնաց յանձարաններու մէջ, և Վասպուրականցին ինքնուրոյն արուեստագէտ է մինչեւ այսօր։ Ան քաջ և ազատասէր մնաց, ինչպէս առասպելական Հայկը. Վասպուրականը դարձաւ առանձին անկախ իշխանութիւն, երբեմն Ռշտունեաց, երբեմն Արծրունեաց Տան իշխանութեան տակ։ Ան թագաւորներ ալ ստեղծեց, ինչպէս Նարեկացին կամ Քուչակը, և այսօր ալ կը շարունակէ ստեղծագործել հին թափով ու հին ոգիով։ Վասպուրականցիին ճարտարարուեստը, գեղարուեստը, ուսումը, համբերատար մանրանկարչութիւնը, գործունէութիւնը կամ ոսկերչութիւնը առաւելապէս արդիւնք են երկրին աշխարհագրական պայմաններուն։ Ծովէն պատսպարուած Տարօնի, Զագրոսի և Վանայ ծովու անանցելի պատերով, Վասպուրականցին ապահով ու հանգիստ իր ինքնամփոփ կեանքը կ'ապրի, կը խորասուզուի իր մէջ և կը ստեղծագործէ միստիկ Նարեկացի մը, մանրանկար գեղեցկութիւններ, ոսկիի, թուղթի կամ ժայռի վրայ փորուած, կը ստեղծէ իր փոքրիկ իշխանութիւնները իր ինքնուրոյն, ինքնամփոփ սահմաններով Գագիկներէն, Մանուճիհրներէն մինչև մեր օրերը։

Այս տեսակէտէն, կորանցնել Վասպուրականը՝ կը նշանակէ կորանցնել հայ մտքի և ազգութեան մէկ ողջ կողմը, զրկուիլ ապահով վայրէ մը, ուր հայկական մշակոյթը ինքնամփոփ պիտի զարգանար։

Վասպուրականի բնութեան պարգեւած այս դրական կողմի կողքին, կայ բացասական կողմ մը։ Վասպուրականցին չափազանց կցկտուած ըլլալով իր մէջ միշտ զարգացած է անջատողական ոգին, կամ միայն ինքնիրմով ապրելու և իր երկիրով բաւականանալու ձգտումը, և Վանեցին չափէն աւելի տեղասէր է քան հայրենասէր։ Թէեւ ունի Նարեկացիներ, բայց չունի Մեսրոպ Մաշտոցներ, ունի թագակիր իշխաններ, հրամանատարներ, բայց չունի ընդհանուր հայկական առաջնորդներ Վարդաններու, Մուշեղներու նման։ Անոր թախիծը կարծես սահմանափակ է իր երկրին նման և այդ համապատասխան է իր դերին, քանի որ բուն էութեան Վասպուրականը պատուանդանն է Հայաստանի և ոչ թէ սիրտն ու հոգին, ինչպէս Տարօնն ու Արարատը։

Վասպուրականի աշխարհագրական պայմանները մեծապէս կ'անդրադառնան աշխարհակալ պետութեանց զինուորական շարժումներու ուղղութեան վրայ։ Բացի ասորա-հայկական առասպելական ճակատամարտներէն, պատմութեան մէջ բնաւ չի յիշուիր, թէ Վասպուրականի մէջ մղուած են մեծ եւ վճռական ճակատամարտներ Հայերու կամ ուրիշ ազգերու միջեւ։ Վասպուրականը եղած է թատր մանր կռիւներու, բայց մեծ կռիւները մղուած են իր սահմաններէն դուրս Տղմուտի վրայ, Աւարայրի դաշտը, Արաքսի հովիտը, Արածանիի եւ Եփրատի ափերուն վրայ, Տարօնի դաշտը կամ Ախլաթ։ Մեր օրերուն ալ այսպէս է եղած։ Երբ քննենք վերջին Թուրքեւ-պարսիկ, Թուրքեւռուս պատերազմները, կը տեսնենք, որ Թուրքերը պատերազմի պարագային գրեթէ կը պարպեն Վասպուրականի ճակատը, միայն փոքրաթիւ ուժեր առաջ կը մղեն դէպի Կօթուր եւ Սալմաստ եւ միացած ուժերը կը համախմբեն Արաքսի դիմաց։ Ռուսը կամ Պարսիկն ալ, թէեւ Վասպուրականը իրենց առջեւ բաց կը գտնեն, բնաւ մեծ ուժեր չեն կեդրոնացներ անոր վրայով հարուածելու Թուրքերը՝ ընդհակառակն իրենց ուժը կը թափեն Արածանիի եւ Եփրատի շրջանը։ Եւ դեռ աւելին։ Անոնք Վասպուրականը գրաւելու համար, շրջապատիկ արշաւ կատարելով, կ'երթան մինչեւ Համատան, Քիրմանշահ, Ռէվանտուզ եւ Մուսուլ, այդ վայրերը եւ Էրզրումը գրաւելէ յետոյ միայն կը համարձակին Վան մտնել։ Այսպէս կ'ընէին Պարսից Նատիր շահը եւ Շահաբբաս, կամ ռուսական Նիկոլաներ իրենց Բարաթովներով եւ միւս հրամանատարներով։ Վասպուրականը իր աշխարհագրական դիրքով բախտն ունի վերջինը իյնալու, վերջին հարուածը ստանալու։ Համաշխարհային փոթորիկներն իսկ իրենց ծանրութեամբ իր քովէն քսուելով կ'անցնին։

Այս երեւոյթը պատահական չէ, այլ հետեւանք այն իրողութեան, որ Վասպուրականը իր դիրքով թակարդի, տապարակի կը նմանի։ Անոր մէջ ինկողը դժուար կ'ազատի, չի կրնար շարժիլ աջ ու ձախ, առաջ ու ետ։ Վանայ ծովն ու Զագրոսը, անդնդախոր Տաւրոսը, չեն թոյլատրեր այդ։ Պատերազմի պարագային, Վասպուրականը կը դառնայ կոյր աղիք մը, չէզոք գօտի բոլորին համար, բացի Հայաստանէն։

Աշխարհակալութեան տեսակէտով, Վասպուրականը հետաքրքիր չէ Ռուսաստանի համար, որովհետեւ այդ երկիրը փակուղի է անոր համար. ոչ դէպի արեւելք, ոչ արեւմուտք եւ ոչ հարաւ կրնայ երթալ. եկած ճամբան ալ վտանգուած է։ Նոյնը եւ Պարսից համար։ Իրաքի կամ Բրիտանական կայսրութեան համար ալ փակուղի է, միայն սա տարբերութեամբ, որ եկած ճամբան Զաբի հովիտով վտանգուած չէ։ Իսկ Թուրքիոյ համար, որու ձեռքն է Վասպուրականը, կը ներկայացնէ աւելորդ կոյր աղիք մը, անպէտ երկիր մը զինուորական, նուաճողական նպատակներու համար։ Թուրքիա չի կրնար Վասպուրականի վրայով հարուածել Իրաքը, չի կրնար զօրք կեդրոնացնել եւ հարուածել Ուրմիոյ աւազանը եւ Ատրպատականը եւ ոչ ալ իբրեւ յենարան կրնայ գործածել Կովկասի դէմ կռուելու համար։ Ճանապարհները խիստ դժուարին են եւ տարւոյ մեծ մասը անանցանելի. եւ, որ գլխաւորն է, Վանայ ծովը կը կտրէ իր նահանջի ճամբան։

Այս վիճակը նուաճողական, զինուորական տեսակէտէն գրեթէ կ'ոչնչացնէ Վասպուրականի նշանակութիւնը։ Այդ է պատճառը, որ մեր հին եւ նոր պատմութեան մէջ Վասպուրականը համեմատաբար աւելի քիչ ճիգով ու ուժով կրցեր է պահել իր ազատութիւնը, քան թէ հերոսական Տարօնը, կամ Բարձր Հայքը կամ Արարատեան աշխարհը։ Այդպէս է եղեր, որովհետեւ առաջինը ճամբէն դուրս ինկած փշոտ վարդ մըն է, իսկ վերջինները՝ խաչընդոտ ճամբու վրայ։

Վասպուրականի այս բախտաւոր կացութիւնը պէտք է նկատի առնեն բոլոր այն քաղաքագէտները, որ կը կարծեն թէ աշխարհակալներու մէջ հաւասարակշռութիւն ստեղծելու համար, կարելի է եւ պէտք է ստեղծուի չէզոք երկիր մը, Զուիցերիոյ նման։

Վասպուրական աշխարհը այն երկիրն է որ ամէնէն աւելի դիւրութիւն ունի հասնելու անկախութեան, առանց շրջապատող պետութեանց ախորժակը գրգռելու կամ անոնց կենսական շահերուն ազդելու։ Անկախ Վասպուրականի գոյութիւնը չի հակասեր Պարսկաստանի, Իրաքի բրիտանական կայսրութեան շահերուն։ Նոյնը կրնանք ըսել եւ Ռուսիոյ համար։ Այնտեղ չկայ Էրզրումի հանգոյցը, որ կը տանի դէպի արեւմուտք եւ հարաւ։ Իսկ Տաճկաստանի համար, որ նստած է այժմ Վասպուրականի մէջ, աւելի դիւրին է բաժնուիլ այդ երկրէն։

Մենք պայքարի մէջ ենք Հայաստանի ստեղծագործման համար։ Այս պայքարի ընթացքին, եթէ հաշուի պիտի առնենք միջազգային կացութեան պահանջները եւ նոյն իսկ Թուրքիոյ շահերը եւ եթէ անհրաժեշտ է ստիպճանաբար գործել, Վասպուրական աշխարհն է ամենայարմար նպատակակէտը, ուրեմն եւ պիտի ձգտինք ստեղծել անկախ Վասպուրական կամ Միացեալ Հայաստան՝ Վասպուրականով։ Եթէ Կովկասի մէջ առաջին նշանակէտները պիտի ըլլան Նախիջեւանն ու Արցախը, Թուրքիոյ մէջ պէտք է ըլլայ նախ եւ առաջ Վասպուրականը։

ՌՈՒԲԷՆ

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԸ 1926ԻՆ

Հայ ժողովուրդը իր կէսովը դարձած է թափառական գաղթական, ցանուցան երկիրներուն մէջ, անստոյգ եւ երերուն։

Մեր նորագոյն ողբերգութիւնն է այս, աննախընթաց, եթէ կ'ուզէք, ողբերգութիւն մը, որ կը պարտադրէ սուր և անողոք պայքար մը։

Ինքնապաշտպանութեան բնազդէն մղուած, ամէնուրեք փորձեր կ'ըլլան, չեզոքացնելու մեզ շրջապատող վտանգները։ Փորձեր կ'ըլլան համախմբուելու, կազմակերպուելու, յանուն մեր ֆիզիքական ու բարոյական արժէքներու պահպանման։ Ուրիշ խօսքով, ապրելու եւ հայ մնալու հողն է որ կը վարէ գաղութներու ներքին բոլոր շարժումները։

Բայց խակապէս համազգային այս պայքարին շուրջ, հայութիւնը կը ներկայանայ ինքն իր մէջ պառակտուած։ Չկայ հաւաքական աշխատանք, չկայ միացեալ ճակատ։

Իբրեւ հետեւանք մեր վերջին քաղաքական իրադարձութեանց, երկու հոսանքներ կը շարունակեն իրենց սուր պայքարը ամէն տեղ եւ ամէն խնդրի առթիւ։ Մէկ կողմէն՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, միւս կողմէն՝ պոլշեւիկները Ռամկավարները, բոլոր տեսակի դաւանափոխները եւ պահպանողական եւ յետադիմական տարրերը։ Զանազան վայրերու մէջ, այս բոլոր անուններէն կը լսուին Դաշնակցութեան եւ «ազգային պլօքին» իբրեւ հակամարտ կողմեր։

Փորձենք ընդհանուր գիծերով ներկայացնել առանձին գաղութներու կեանքը անցնող տարուան ընթացքին։

⁂

ԵԳԻՊՏՈՍ. — Միշտ նոր, բայց շատ հին պայքար մը, ազգային կեանքը կազմակերպելու շուրջ, իրական ցաւը եղաւ բոլոր գաղութներուն համար։ Եգիպտոսը այս կէտին վրայ մղուած պայքարին դասական վայրը եղաւ, ալեկոծ եւ ծայրայեղ։ Գահիրէն ու Աղեքսանդրիան, առաջինը՝ ռամկավար եւ պահպանողական, երկրորդը՝ Դաշնակցութեան ազդեցութեան տակ, մնացին անհաշտ ու անզիջող։ Այս երկու վայրերու ազգային վարչութիւնները ոչ միայն չկրցան գործակցիլ, այլ և չառաջնորդուեցան միեւնոյն ծրագիրներով։ Ազգային Սահմանադրութեան ոգիէն ոչինչ մնաց իբրեւ հիմք, Գահիրէի ազգային կեանքին։ Կամայականութիւններն ու ապօրինութիւնները սովորական դարձան հոն, հակառակ ժողովրդական որոշ խաւերու բողոքներուն։ Դաշնակցութիւնը եւ չէզոք գիտակից տարրերը մնացին միշտ ընդդիմադիր եւ բաւականացան միայն մերկացումներով լուսաբանել հանրութիւնը։ Նոր դէպքեր եկան եւ պայքարը մնաց իր այդ վիճակին մէջ։ Առաջնորդարանը իր պետովը եւ միւս կազմակերպութիւններովը, այսօր փաստօրէն Գահիրէի մէկ որոշ հատուածին արտայայտութիւնն է։ Անոնց արժէքը ինկած չէ միայն բուն Գահիրէի այլ Եգիպտոսի միւս շրջաններուն մէջ։

Աղեքսանդրիան կը մնայ Դաշնակցութեան ազդեցութեան տակ։ Հոս ալ միւս կողմն է ընդդիմադիրը։ Երեսփ. ժողովի լրացուցիչ անդամներու ընտրութիւնը, հակառակ օրինական բոլոր ձեւականութիւններուն, վիճելի համարուեցաւ ընդդիմադիրներու կողմէ։ Սակայն հոս, վերջինները, փոխանակ Գահիրէի ընդդիմադիրներու օրինակին հետեւելու, Թորգոմ եպսկ.ի դրդումով ձեռնարկեցին՝ ապօրինի ընտրութեան մը եւ խայտառակուեցան։

Այս պառակտումը նիւթական եւ բարոյական ծանր զոհողութիւններու մատնեց գաղութը։ Ժողովուրդը յոգնած ու զզուած այս վիճակէն։ Կարելի չեղաւ նոր ճիգ մը փորձել, կրթական գետնի վրայ։ Պօղոսեան (Աղեքսանդրիա) ու Գալուստեան (Գահիրէ) վարժարանները կը մնան տարուան իրենց դիրքերուն վրայ։ Առաջինը անհամեմատ աւելի բարձր է իր ուսուցչական կազմով, որ առօրեայ աշխատանքէն դուրս, կը շարունակէ «Հայ Վարժարան» ամսագրի հրատարակութիւնը։

Շիրակի աղէտը նոր կերպարանափոխման մը ենթարկեց այս խառնակ գաղութը։ Գահիրէի և Աղեքսանդրիայի մէջ կազմուեցան համազգային մարմիններ բոլոր հոսանքներու մասնակցութեամբը։ Եւ այժմ համերաշխութիւն կը տիրէ, թէեւ երեւոյթները շատ ալ մխիթարական չեն։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ. — Քանի մը տարուան կարեւոր գաղութ մը, որ անվերջ կը տապլտկի ներքին կռիւներով։ Հոս եւս չարիքին աղբիւրը ազգային կեանքի կազմակերպումն է։

Հին Յունաստանի մէջ, 1925ի վերջերը Պատգ. ժողովի ընտրութիւնները թունաւորեցին ամբողջ գաղութը։ Դաշնակցութեան և «պլօքի» միջեւ պայքարը ծայրայեղութեան հասաւ։ Խառնածին «պլօքը» կազմեց ապօրինի վարչութիւն մը, ընդդիմադիրներէն։ Ասոր եւ Մազլըմեան եպսկ.ի խարդախութեան հետեւանքով մթնոլորտը թունաւորուեցաւ, առաջնորդին մօրուքը խուզուեցաւ, կռիւներն ու ծեծերը սովորական դարձան։ Զրպարտութիւններու և վարկաբեկումներու պատմութիւնները մինչեւ կառավարական շրջանակները հասան։ Ընդդիմադիրներ ձերբակալուեցան եւ աքսորի վճիռ ստացան իբրեւ Դաշնակցական, առաջնորդին եւ իր արբանեակներուն «ժուռնալ»ին հետեւանքով, բայց ճշմարտութիւնը շուտով պարզուեցաւ, և կալանաւորները արձակուեցան, անարգութեան սիւնին գամելով զրպարտիչները։

Պայքարը ասով չվերջացաւ սակայն։ Այօրէն վարչութիւնը, կոթնած «պլօքի», եւ համայնավար գործակալներու վրայ, փորձեց փոթորկել նաեւ Նոր Յունաստանը։ Աթէնքը չհանդուրժելով Նոր Յունաստանի անկախ թեմի գոյութեան ձեռնարկներ ըրաւ իրեն ենթարկելու այդ շրջանը։ Դաւեր եւ բռնութիւններ սարքուեցան, Սելանիկի ազգային իշխանութիւնը տապալելու, բայց ապարդիւն։

Այս գետնի վրայ կռիւը չխաղաղած, Օգոստոսին Պիրէսի մէջ սպաննուեցաւ Դաշնակցական երիտասարդ մը, Սեբաստացի Մարտիրոս Դարբինեան։

Համայնավարները, ամէնէն աղտոտ գործերը կը կատարեն այս գաղութին մէջ, Ռամկավարներն ու Հնչակեանները, մէջտեղ նետելով, շահագործելով Հօկի անունը։ Ներգաղթի շահագործումը այնպիսի գռեհիկ չափերու հասաւ, որ երէկուան գործակիցներն ալ լեզու ելած են եւ մերկացումներ կը կատարեն։ Յունահայ տանջուած գաղթականութեան հայրենադարձութիւնը աճուրդի հանուած է։ Իւրաքանչիւր կարաւանի կազմութիւնը մենաշնորհ դարձաւ ծանօթ խմբակին, առաջնորդութեամբ տխրահոչակ Դ. Շահվէրտեանի եւ իբրեւ հետեւանք բազմազան շահատակութեանց, հարիւրաւորներ զրկուեցան իրենց ժամանակաւոր բոյներէն եւ ապրուստի միջոցներէն։ Թալանուած գաղթականութեան մը զրգռութիւնը նորէն ծայրայեղութեան հասնելով, քանի մը ամիս առաջ սպաննուեցաւ ռամկավար գործիչ եւ Հօկի անդամ եւ գործիչ Պետրոս Ադամեանը, որուն արիւնը իզուր Դաշնակցականներու վզին փաթթել ուզեցին։

Դպրոցական գործը անմխիթար վիճակի մէջ է։ Տնտեսական կացութիւնը եւ գաղթականութեան աղքատութիւնը հնարաւորութիւն չեն տար տարրական պահանջներն իսկ գոհացնելու։ Որբերը կը մնան դարձեալ իրենց բախտին, ենթակայ զանազան պաշտօնեաներու քմահաճոյքին։

Յունաստանի մէջ ալ Շիրակի աղէտը աստիճան մը մեղմեց ներքին կռիւները։ Հին եւ Նոր Յունաստաններու մէջ կազմուեցան օգնութեան մարմիններ, համագործակցութեան հիմերով, հակառակ Հօկի եւ ուրիշ խառնակիչներու դաւերուն։

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԶՈՒԹԱԿԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Ես եւ Յակոբ Պօյաճեանը Սէն-Ժէրմէնի ծառուղիէն միասին կ'երթայինք Club de la Renaissance Française ուր երեկոյթ մը տեղի պիտի ունենար։

1922 յունուարի առաջին օրերէն մէկն էր։ Իրիկունը իջած էր արեւոտ օրէ մը յետոյ, որ Փարիզը գիտէ տալ միայն իր քմայքոտ եղանակներովը։ Իրիկուայ այդ ժամուն ձմրան մերած գարունը կը յամառէր դեռ սրտերուն մէջ, որոնց գոյները շատ ալ ծեծելու պէտք չկայ, որ բացուին երջանկութեան առջեւ։

Ասոր կը խառնուէր նաեւ ուրիշ հաճոյք մը, թէեւ նոր եկած բայց որ հետզհետէ վիճակուած էր իր լայն տեղը բռնելու։ Փարիզին, քաղաք Փարիզին։ Լոյսերը առանց մառախլային արգելքներու կատաղի կը դառնէին ապակիներուն ետեւէ առատութիւնները։ Մենք երկուքս ալ ուսանող էինք, բայց սիրելի էր մեզի իշխանութիւնը luxe ին ուրկէ վտարուած էին անհրաժեշտին բոլոր ստորին մտահոգութիւնները։ Այն տրամադրութիւններէն մէկն էր ուր ուսանողին սրտին մէջ յանկարծ բազմաթիւ փափաքներ գլուխ կը բարձրացնեն, ինչպէս թռչուններու տարմ մը աղմուկով կը բացուի օդին մէջ։

Քանի կը յառաջանայինք, այնքան կը մխրճուէինք այն մասին մէջ, ուր Փօլ Պուրժէ կը սիրէ բնակեցնել իր փոքրագոյն «քօնթէս»ները եւ կոկոզավիզ «ցիւքս»երը — խլեակները երբեմնի ֆրանսական ազնուապետութեան։

Սկսած էինք տեսնել նաեւ փոքրիկ խումբեր մեր առջեւ, դիմացի կողմը մեր ընկերներէն որ նոյն երեկոյթին կ'երթային։ Կազմակերպուած էր ան Սորպոնի այն ուսանողներուն կողմէ որոնք կը պատկանէին ֆրանսական քաղաքակրթութեան գասոնթացներուն եւ գրեթէ բոլոր ազգութիւններուն մանաւանդ, անգլիացի, ամերիկացի, ռուս, նորվեկիացի, շուէտացի եւ . . . հայ։

Արդէն մօտեցած ըլլալով սրահին, մտնելու համար, կերպով մը, նոր տրամադրութեան մէջ, ըսի.

— Տեսնենք ինչպէս պիտի անցնի, Յակոբ, շատ ամօթով չմնանք, կարեւորը այդ է, մանաւանդ որ Պուլկէն ալ, Շնէտէրն ալ իրենց ընտանիքներով ներկայ պիտի ըլլան Սորպոնի փրոֆէսօրներէն, առաջինը «Մոտքի յեղաշրջումը Ֆրանսայի մէջ» դասընթացքին, միւսը՝ «Արուեստի պատմութեան»։

Յակոբ, որ վառ գոյներով բացատրութիւններէն չէր խրտչեր.

— Ես շատ հաւատք չունիմ, ըսաւ, այն բոլոր բաներուն վրայ որ «թասխանա չօրպասը»ի կը նմանին, ակնարկելով այն հանգամանքին որ երեկոյթը կը տրուէր ուսանողներուն կողմէ ուր բոլոր ազգութիւններէն ալ կար։

Ես նկատեցի որ տրամադրութիւնը ուժգնօրէն փոխուած էր։ Այդ փոփոխութիւններուն միակ պատճառը, գիտենք, Նուարդը կրնար ըլլալ, որուն սիրահարած էր այդ շրջանին։

Անշուշտ կամ անոր անտարբերութեան մէկ ապացոյցը կը խածնէր սիրտը, կամ հեռապատկերը երեկոյթի մը մէջ լքուած՝ կորսուելու։ Ինք այդ դասընթացքներէն չէր արդէն, այլ կուգար հոն միայն Նուարդին հանդիպելու համար։ Երաժշտութիւնն էր իր ճիւղը, որուն մասին չէր սիրեր շատ խօսիլ։ Իբր պատճառ մենք կը նկատէինք վիրաւորանք մը։ Հակառակ իր շատ մեծ շնորհին գօնսէրվաթուարէն մերժուած էր տարիքի պատճառով որ երեք աւելի էր։ Իր քննիչներէն փրօֆէսօր Վէյլեր, նոյնիսկ գրեթէ ձրի, իր վրայ առած էր անոր երաժշտական կրթութիւնը։ Երբեմն միայն բառ մը կը նետէր երբ հանդիպէինք իրեն, աշխատանքէն գլուխը նոր վերցուցած, կարմրած ականջներով եւ արիւն խուժած աչքերով, իր յոգնած մէկ կտորին վրայ։

— Մեղեդիս վերջացուցի։

— Ի՞նչ մեղեդի, Յակոբ, Մեղեդի առ Երեւան, Քարաքօֆին պէս, Մեղեդի առ կեանքն, թէ Մեղեդի առ արուեստ կ'ըսէր տղայ մը։

Ցաւութիւնը որ յաճախ խումբին մէջ կ'ըլլար, ցած ձայնով սմսեղուկ ժպիտով մը եւ վանեցի ուժգին շեշտով։

— Մեղեդի առ Դուստրն Նուարդ, կ'ըսէր։

Այդ տեղ կը նեղանար։

— Դուք ինչ մարդ էք որ արդէն, մարդ ձեզի բան ըսէ, կը պատասխանէր սրտնեղ դէմքով մը եւ կը մեկուսանար։

Ասկէ աւելի բան մը չէինք գիտեր իր երաժշտութեան մասին։ Մարդ չէր լսած իր ջութակը բացի օտար դրացիէ մը որ մէկ այնքան գիտէին։

Մօնժ փողոցի նշանաւոր պանդոկին վեցերորդ յարկը, խցիկի մը մէջ, պողպատեայ վարժութիւններուն ձայնը կը դղրդայ առտուն ժամը 6էն սկսեալ, բաց Vasestasին առջեւ եւ Sourdineէն զատ, ջութակին իրանը յաթով մըն ալ փաթաթուած, ձայնը խլացնելու եւ մարդ չխանգարելու համար։ Եւ եթէ փրօֆէսօր Վէյլերին վկայութիւնն ու պաշտպանութիւնը չըլլար, Յակոբին երաժշտութիւնը ապահովաբար աւելի շուտ, տեւական կատակի նիւթ պիտի դառնար, Նուարդին հետ միասին։ Բայց այս վերջին խնդիրը իսկապէս շատ սուր տագնապի մէջ էր։ Յակոբ աղքատ էր եւ իր ձէթոտ օձիքը հեռու՝ վայելչութեան յետին մասնիկէն։

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

(Շարունակելի 1)

ՔԵԶԻ

Այսօր քեզ համար
Նորէն կանգնեցի մարմարէ տաճար։
Մի՛ հարցնէք. ո՞ւր... Չեմ գիտեր։ Ինչո՞վ։
Հին տաճարներուս փլատակի՞ն վրայ,
Խորաններս քանդող կին ոսկորներո՞վ.
Մեռելնոցի՞ մէջ, տապաններո՞ւ վրայ...
Աշխարհին ի՛նչ, ո՞ւր...
Բաժակս լեցնողն չըսաւ ինծ երբեք,
Թէ գինիին մէջ ո՞րքան մրուր կայ...
Տաճար կա՞յ... այդքան...

Ահա նոր տաճար ու նոր պատարագ...,
Ու կը վերցնեմ բաժակս կրկին,
Կին ձեռքով լեցուած...
Կենա՛ցըդ, ո՛վ կին...
Կ'ուզեմ մոռնալ թէ դեռ երէկ գիշեր,
(Եթէ չմոռնաս, չես կրնար խմել)
Կիներ գինիով ինծ թոյն խմցուցին...
Ահա հեթանոս սարկաւագն լեցուն,
Ու ես կը խմեմ ցմրուր, մրուր.
Լեցուն բաժակը անէծք մըն է հուր
Զխմող շուրթին...
Խմողը մրուրն ալ պիտի խմէ.
Անմրուր գինի չկայ։
Մի՛ հարցներ ինչո՞ւն...
Մրուրէն վախցողն գինի չի խմեր...

Խմէ՛ ու խնդա՛,
Քանի բաժակդ է քեզ հաւատարիմ։
Կոտրեցա՞ւ. նետէ։ Նորը միշտ կայ։
Բաժակն եղած է կոտրելու համար...
Ես շատ եմ լացեր. ի զուր եմ լացեր
Կոտրած գաւաթին, թափած գինիին.
Կոտրողն ծաղրով իմ լացն է գիտեր...
Օրէնքն է կեանքին,
Է՛յ նամէրդ աշխարհ.
Հինը կը կոտրեն, շուրթ տալու նորին.
Փշրուածի ցաւն փշրողն չհասկնար...

Որ աշխարհն այս է,
Վա՜յ լացող աչքին...
Լեցո՛ւր բաժակը. չփշրած մէկն կայ դեռ.
Լեցո՛ւր շուրթէ շուրթ.
Պարապ բաժակը խմողի գլխին
Դժոխքի մեղք է, քաւութիւն չունի...
Զէ՞ պիտի կոտրի,
Որ կոտրեցաւ, ա՛լ պիտ՛ չլեցուի...
Ի՛նչ լաւ է մնալ վաղօրէն կոտրած բաժակները հին...

Անցածն ա՛լ չկայ.
Կայ, ինչ որ կայ.
— Դեռ ողջ բաժակ մը լեցուն գինիով —
Ի՛նչ հոգս Անցածն...
Լեցո՛ւր, տո՛ւր, ո՛վ կին,
Թէկուզ վաղն ալ դուն անցնող կիներէն...
Կայ, ի՛նչ որ կայ...
Ես խմող, բաժինս մրուրն է. այդքան...
Գինի խմողը մրուրէն չի վախնար...

Լեցո՛ւր...
Ա՛լ չեմ հարցներ
Ինչո՞վ լեցուցիր, ինչո՞ւ լեցուցիր...
Լեցուցի՞ր... այդքան...
Ես շատ եմ ծարաւ...
Վերցո՛ւր բաժակդ, խմենք ցմրուր...
Կենացըդ, ո՛վ կին...

ՇԱՀԱՆ

* * *

Բոլո՛ր կիները նոյն ձեւով չեն սիրուիր։ Ոմանք ծնած են զգայարանքներով սիրուելու համար, ուրիշներ՝ սրտով, ոմանք ալ իմացականութեամբ։ Կան ալ որոնց հանդէպ բարեկամութենէ զատ ուրիշ զգացում չէ կարելի ունենալ և վերջապէս ուրիշներ ալ որ կարելի է սիրել միայն գրեթէ եղբայրական գուրգուրանքով մը։

ԷՏՄՈՆ ԺԱԼՈՒ

ՍԻՐՈՅ ԵՐԴՈՒՄԸ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Ժան-Սան գաւառապետը Ժան Գողի անունով զաւակ մը ունէր, որ, մինչեւ տասներեք տարիքը հասնիլը, տունին մէջ ուսում առաւ, յետոյ ղրկեց վանք մը՝ քուրմերու մօտ ուսումը վերջացնելու եւ չափահասութեանը՝ այսինքն տասնըվեց տարեկանին՝ զարգացած մարդ մը դառնալու համար։

Վանք գացած ժամանակ, իրիկուն մը, հանդիպեցաւ ազարակ մը, որ կը պատկանէր գիւղին Քուան—Շէ անուան ազնուականին։

Այս ազնուականին աղջիկը, տասներեք տարեկան գեղուհի մը, Վոնլէյ, տեսաւ երիտասարդը և ուզեց, իր գերին ղրկելով, անունը իմանալ։

Երբ գերին անունը բերաւ, մանկամարդ աղջիկը ըսաւ.

— Դուն հարցուր որ, չպիտի՞ ուզէր հանգչիլ։

Ժան-Գողի ընդունեց առաջարկը և տուն մտաւ։ Երբ երիտասարդը խօսքի բռնուած էր տանտէրին հետ, Վոնլէյ կանչել տուաւ իր հայրը և ըսաւ.

— Թոյլ տուր որ այդ պարոնին մօտ երթամ, հա՛յր։

— Բայց անկարելի՛ է, դուն հասուն աղջիկ ես, և յետոյ՝ նըշանուած։

— Մանչերու պէս կը հագուիմ, այնպէս կ'երթամ, հա՛յր։

Վոնլէյ հօրը միակ աղջիկն էր, ու շատ շփացած էր։ Հօրմէ այնքա՛ն աղաչեց, որ վերջապէս տեղի տուաւ։

Աղջիկը, մանչու պէս հագուած, հիւրին քով գնաց և շուտով բարեկամացան իրարու հետ։

— Ե՞րբ ծնած էք դուք,— հարցուց Վոնլէյ երիտասարդին։

— Ես ծնած եմ 13 տարի առաջ, երրորդ լուսնին, տասնըհինգերորդ օրը, ճաշու ժամուն։

— Զարմանալի՛. ճիշդ այդ տարին, նոյն օրը եւ նոյն ժամուն ծնած եմ ես ալ։

Հօրը հրաւէրով, հիւրը հոն գիշերեց այդ օրը։

Աղջիկը երկրորդ խնդրանք մըն ալ ըրաւ հօրը. ան կը փափաքէր որ թոյլ տրուէր իրեն երթալ երիտասարդին հետ քուրմերուն մօտ ուսանելու։

— Հա՛յր, մանչու պէս կը հագուիմ և երդում կ'ընեմ մեռած մօրս անունին վրայ, որ երբեք մարդու կասկածել չպիտի տամ թէ ես աղջիկ եմ։ Երբ տասնըվեց տարիս լրացնեմ, կուգամ եւ կ'ամուսնանամ անոր հետ, զոր դուն ինծի ամուսին նըշանակած ես։ Թոյլ տուր ուրեմն որ այս երեք ազատ տարիներուս ուսում առնեմ, որովհետեւ ուսումը երջանկութիւնն իսկ է։

Երկար ատեն հայրը դիմադրեց, սակայն աղջիկը այնքա՛ն աղաչեց, այնքա՛ն պաղատեցաւ և ողբագին լացաւ, ըսելով թէ պիտի մեռնէր, եթէ իր խնդրանքը չընդունէին, որ հայրը վերջապէս տեղի տուաւ։

Հայրը անգամ մըն ալ երդում ընել տուաւ որ մարդու չպիտի յայտնէր թէ աղջիկ էր։

— Ապահով եղիր, հա՛յր, երդումս կը պահեմ։

Յաջորդ առտու Վոնլէյ հարցուց իր հիւրին.

— Ի՞նչ պիտի ըսէիք, եթէ ես ալ ձեր հետ գայի քուրմերուն մօտ ուսանելու։

Ժան-Գողի շատ գոհ եղաւ և հաւաստեց որ նման ընկեր մը երկի՛նք կը ղրկէր իրեն։

Յետոյ մեկնեցան վանք։ Հրաշալի ճամբորդութիւն մը եղաւ այդ։ Երբ գիշերը վրայ կը հասնէր, կրակ կը վառէին, որպէս զի վագրերը և յովազները հեռանան և զուարթօրէն կը խօսակցէին։ Յետոյ կը պառկէին, կը քնանային առանց արթննալու, մինչեւ որ առտու ըլլար։

Օր մը, Վոնլէյ ըսաւ.

— Այլեւս ընկեր ենք մենք ինչո՞ւ եզակի չենք խօսիր իրարու հետ։

Եւ, այնուհետեւ, «դուն»ով կը խօսէին։

— Երկուքս ալ միեւնոյն օրը, միեւնոյն ժամուն ծնած ենք, պէտք է որ եղբայրանանք,— ըսաւ աղջիկը։

Եւ եղբայրացան։ Այսպէս, իրենց զգեստին քղանցքին վրայ արիւնով գրեցին իրենց անունները, պատռեցին գրուած կտորը և փոխանակեցին ու իրենց ծոցին մէջ պահեցին։

Երբ քուրմերուն մօտ հասան, աստուածաշնորհն Թոյին սկսաւ անոնց սորվեցնել բոլոր իմաստութիւնները։

Ժան-Գողի և Վոնլէյ իրարմէ չէին բաժնուեր, որովհետեւ առանձին չէին կրնար ապրիլ։

— Ըսէ, թէ ինչո՛ւ համար միշտ զգեստդ հագած կը քնանաս,— հարցուց գիշեր մը Ժան-Գողի աղջիկին։

— Երբ պզտիկ էի, այնչափ ծանր հիւանդ եղեր եմ, որ մահուան դուռը հասեր եմ։ Հայրս, այն ատեն, երդում ըրեր է թէ, երբ առողջանամ, օրէնք պիտի դնէ որ մինչեւ տասնըվեց տարիս հագուած պառկիմ։

Սակայն Թոյին իմաստունը գուշակած էր որ Վոնլէյ աղջիկ է։ Երբ երկու ընկերները տասնըհինգ տարեկան եղան, իմաստունը զանոնք ձորը լողալու ղրկեց։

Երբ ետ դարձան, Թոյին հարցուց Ժան-Գողիին.

— Բան մը չտեսա՞ր, տղաս։

— Բան մը չտեսայ, վարդապետ։ Սակայն, եղբայրս, որ ծովակին վերի դին կը լողար, տաքէն փրփրացեր էր, և ես ջուրին մէջ արիւն միայն տեսայ։

Տարի մըն ալ անցաւ և երկու ընկերները վերջացուցին իրենց ուսումը։ Թոյին կանչեց Ժան-Գողին և ըսաւ.

— Տղաս, ուսումդ լրացուցիր և հասաւ վայրկեանն ալ, որ ընտրես ընկերուհիդ։ Որովհետեւ արժէք չունի կեանքը այն մարդուն որ սերունդ չունի, որպէս թէ ապրած չըլլար։ Քու ուսումովդ, քու ջանասիրութեամբդ և հոգւոյդ մաքրութեամբը դուն կիներուն աղէկին արժանի ես։ Եւ այդ կինը այնքան քու մօտդ կեցած է, որ դուն լուր չունիս։ Խօսքս «ընկերոջ»դ մասին է։ Իմացիր որ կոյս աղջիկ մըն է ան, և աղջիկներուն ընտիրը։

Իրիկունը, Ժան-Գողի ըսաւ Վոնլէյին.

— Ի զուր չէր որ սիրտս կը բաբախէր ներկայութեանդ, ի զուր չէր որ կը սիրէի քեզ խանդակաթ։ Հիմակ որ մեր ուսումը վերջացուցինք, ո՞վ կ'արգիլէ որ էրիկ կնիկ ըլլանք, եթէ երբեք զիս կը սիրես։

— Եթէ երբեք քեզ կը սիրե՛մ, բայց ես քեզի սիրեցի, առաջին տեսած օրէս։ Դուն մոռցա՞ր որ եղբայր ենք իրարու։

— Ես խաբուելովի քեզ եղբայր եղայ։ Ոչ մէկ պարտաւորութիւն կը ճանչնամ այլեւս։

Եւ, հմայեկ մը հանելով ակլցուց.

— Առ այս հմայեկս։

— Ո՛չ, ես եղբայր եմ քեզի։

Սակայն, Ժան-Գողի զայն գրկեց և ըսաւ.

— Օ՛ Վոնլէյ, ինչո՞ւ համար զիս կը տանջես, երբ մեր երջանկութեան ժամը հնչած է։

Եւ մանկամարդ աղջիկն այնքա՛ն եռանդագին աղաչեց, որ աղջիկը պատասխանեց.

— Լաւ, սակայն պէտք է որ ես երդումէս փրկուիմ։ Երբ երդումս լուծուի, քեզի կուգամ։

Ժան-Գողի քնացաւ։ Սակայն երբ արթնցաւ, Վոնլէյ մեկնած էր։ Նամակ մըն էր գրեր.

«Սիրակա՛նս, կը սիրեմ քեզ և քուկդ եմ միայն։ Եւ հաւատարմօրէն քուկդ պիտի մնամ յաւիտեան։ Սակայն քեզի պիտի պատկանիմ երկինքի մէջ միայն»։

Ժան-Գողի բան մը չհասկցաւ այս նամակէն և փնտռելու ելաւ զայն։

Գնաց աղջկան տունը, բայց չկրցաւ տեսնել զայն։ Վոնլէյի հայրը դէմը ելաւ և ըսաւ թէ իր աղջիկը եօթը տարիէ ի վեր նըշանուած էր։ Թէեւ նշանածը Ժան Գողիի ցեղին չափ ազնուականներէն չէր, սակայն խօսքը տըւած էր արդէն, և այլեւս ո՛չ երկինքը, ո՛չ երկիրը կրնային փոխել խօսքը։

— Գոնէ կրնա՞մ տեսնել Վոնլէյը,— հարցուց Ժան-Գողի։

— Ո՛չ, պատասխանեց հայրը։

* *

Ժան-Գողի չէր ուզեր ապրիլ առանց Վոնլէյի։ Վա՜յ մարդոց խաբուած առաջին սէրին, երբ պզտիկցաւ է ծէլը ան։

Հայրն ու մայրը, թէեւ շատ ուրախացեր էին իրենց զաւկին վերադարձին պատճառաւ, ուրախութիւնէ տխրութեան մէջ գլորեցան, երբ տեսան թէ Ժան-Գողի հիւանդացաւ։

Շուտով վիճակը յուսահատական դարձաւ։ Ու մեռա՛ւ, ըսելով.

— Ես կը մեռնիմ անհա սիրելուս համար մանկամարդ աղջիկ մը, որուն անունը Քուան Վոնլէյ է։ Արդէն նշանուած է և ոչ ոք կրնայ արգիլել ամուսնութիւնը։ Մեռնելէս յետոյ թաղեցէք զիս այն ճամբուն եզերքը, ուրկէ պիտի անցնին Վոնլէյ և իր ամուսինը։

Այդպէս ալ եղաւ, այդպէս ալ ըրին։

Վոնլէյ ամուսնացաւ այն մարդուն հետ, զոր իր հայրը ընտրած էր եօթը տարի առաջ։

Հայրը, գործ դնելով իր իրաւունքը, թոյլ չտուաւ որ Վոնլէյ իր ամուսինին տանը մէջ ապրի։ Դեռ երեք տարի եւս իր մօտ պահեց զայն։ Եւ երեք տարուան ընթացքին, Վոնլէյ շարունակ լացաւ իր հարսանեկան շրջազգեստը, մինչեւ բարակցաւ, բարակցաւ և սարդի ոստայն դարձաւ։

Երեք տարի յետոյ, ամուսինը եկաւ իր կինը ուզեց, և առաւ իր տունը տարաւ։

Երբ ճամբան Ժան-Գողիի գերեզմանին առջեւէն կ'անցնէին, կանանչ թռչուն մը ծառին վրայ թառած քաղցր մեղեդի մը կ'երգէր, և մեղեդին քիչ մը կարմրութիւն տուաւ Վոնլէյի տժգոյն երեսներուն, երեք տարիէ՛ ի վեր տժգոյն երեսներուն։

Վոնլէյ ձին կեցուց և ըսաւ էրկանը.

— Եղբօրս գերեզմանն է, (հաւատալու համար ցոյց տուաւ այն կտաւին կտորը, որուն վրայ գրուած էր Ժան-Գողի անունը արիւնով գիրերով։) Թոյլ տուր որ վրան աղօթեմ, ինչպէս մեր օրէնքն է։

Ամուսինը համակերպեցաւ իր կնոջ բաղձանքին։

Վոնլէյ, մօտենալով գերեզմանին, ըսաւ.

— Հիմակ որ հօրս կամքը կատարած եմ և երդումէս ազատած՝ բացուէ, ո՛վ գերեզման, և թող որ ես ալ երթամ անոր մօտ, զոր միայն կը սիրեմ և յաւիտենապէս պիտի սիրեմ։

Գերեզմանը բացուեցաւ, Վոնլէյ մէջը մտաւ և գերեզմանը վերստին գոցուեցաւ։ Ամուսինը փորձեց բանալ զայն շրջազգեստէն քաշելով, սակայն բարակ կտաւը պատռեցաւ սարդի ոստայնի նման։

— Ձգեցէ՛ք թողում որ քով քովի քուն մտնէք,— ըսաւ ամուսինը, և փորեց գերեզմանը, ուր գտաւ ոսկորներ միայն, զորս ցրուեց, տարտղնեց։ Սակայն ոսկորները դարձեալ կը հաւաքուէին, քով քովի կուգային։ Նորէն ու նորէն տարտղնեց ոսկորները, երբ երկինքէն սպառնալից ձայն մը եկաւ.

— Երկրաւո՛ր մարդ, ե՛ս եմ

ԽՈՆԱՐՀ ՁԱՅՆԵՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ԱՌԱԳԱՍՏ

Շատ սիրով՝ երիտասարդ
ու բարի արձակագիր Համաստեղին

Մեր հարսանեկան առագաստի բարձին գլուխը կախենք այս խոնարհ ժամանակացոյցը, ո՛վ գեղեցիկ աղջիկս իմ, հա՛րսս անուշ աչքերուդ։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. — Հանգիստի ու խաղաղութեան գիշեր։

Կը բանանք պատուհանը սիրոյ և երջանկութեան մեր պարտէզին վրայ։ Ծաղկած եղրեւանիներուն ու սպիտակ շուշաններուն վրայ լոյսի շղարշ մը թափանցիկ։ Արմուկ արմուկի, մեր մազերը կը խառնուին իրարու։ Գիշերը կ'ողողէ մեզ ու մեծ ու պայծառ երազ մը կը թափանցէ մեր մարմիններէն. ներս, ինչպէս անձրեւը հողին սեւ ու բարեբեր երակներուն մէջ։ Լռենք ու մտիկ ընենք գիշերուան ձայնին։ Պարտէզը ի՛նչ հարուստ է։

Ու մարէ՛ մեր լոյսը, մարէ՛ մեր լոյսը ու ձեռքդ տո՛ւր ինծի, սիրո՛յ քոյր, գողդոջուն քու ձեռքդ։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ. — Երաժշտութեան, սիրոյ երգերու ու քունի գիշեր։

Սպասե՛նք որ գիշերը տեղաւորուի պարտէզին վրայ։ Դարձո՛ւր ելեկտրական լոյսին կոճակները, դաշնակին կափարիչը բա՛ց ու վառէ՛ կարմիր լուսամփոփներով աշտանակները։ Կիսախաւարը լաւ է։ Ա՛հ, քո՛յր իմ, պահերը յղի են խռովքով ու բանաստեղծութեամբ ու լռութիւնը այս ի՛նչքան ծանր է վրաս։ Աչքերս կը խոնաւնան միջամտողձառ մեղեդիներու բարբարոս նախերգանքներու կարօտէն։ Թարթիչներուս ծայրը արտասուքի կաթիլներ կը դողան ու գիշերը կը լմնայ ներս իր բուրումներով զարնած ծաւալուն ու թեթեւ գիշե՛րը։ Ստեղնաշարերուն վրայ քու երկար ու սպիտակ ձեռքերդ։ Ծաղիկնե՛ր, ծաղիկնե՛ր։ Վառե՛մ.գլանիկ մը ու ընկղմի՛մ մեր սիրոյ անկողնին խորը։ Ա՛հ, նուագէ՛, քո՛յր, սիրոյ ու մահուան եղանակ մը, մեղեդի մը գարնանային։ Յետոյ՝ կը նստիս քովս ու կը կարդանք միասին, տխուր ու յուզումէ խուլ ձայնով տրտմութեան ու մահուան տաղեր։ Ես կը սիրեմ մեծ ու վիրաւոր մարդիկը որ արտասուել գիտեն մութին մէջ, արիւնոտ շրթունքներով մարդոց տառապանքին համար։ Ընթերցումը ի՛նչ անուշ է։

Քնանա՛նք։ Մեր պզտիկ ու խաղաղ մարմինները քով քովի՝ անմեղ ու մանուկ եւ մազերուդ վրայ, քու աղօտը ու տաք մազերուդ վրայ գլուխս կը հանգչի հասուն պտուղի մը պէս։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ. — Գինովութեան ու արկածի գիշեր։

Գիշերը խռովիչ է դուրսը մեծ քաղաքին վրայ։ Լոյսե՛ր լոյսե՛ր։ Կապոյտ երկինքին խորէն, պատուհաններէն ու ցուցափեղկերէն, պատերէն ու փողոցներէն, հոսուն, զարձդարձիկ, խենթ շրջմոլիկ հուրեր։ Երջանի՛կ կուհիս.հագի՛ր ամէնէն մեղաւոր պարեգօտդ։ Գեղեցիկ եղիր, հա՛րսս ու ընկղմի՛նք բարբարոս ու անբարոյ մարդոց ուրախութեան գիշերին մէջ։ Շռայլե՛նք։ Երկու գինով ու խենթ պզտիկներ, հաճոյքէ հաճոյք, ծառուղիէ ծառուղի՝ հեծած մեր երիտասարդութեան ու յանդգնութեան նժոյգներուն վրայ, քառասմբակ։ Ա՛հ, ժամանակը։ Վաղը պիտի յոգնինք, մեր ծունկերէն ծերութեան չար ու ցուրտ սարսուռը պիտի անցնի ու գիշեր չեղած պիտի փակենք մեր դուռը խրախճանքի ու ուրախութեան ամէն աղաղակի ու հրաւէրի դիմաց։ Խմե՛նք գինովութեան այս լեցուն բաժակը՝ առանց ցաւի ու զզջումի՝ մինչեւ մրուրը, մէկ ումպով։ Ապագայի ցուրտ գիշերներուն համար մեծ ու խռովիչ յիշատակներ հաւաքենք ու մեր ծերութեան զուրշ ու թաց օրերուն համար հաց ու գինի ամբարենք, աղջի՛կս։ Ա՛հ, չլսենք զգաստութեան զանգակները, որ յամառօրէն կը հնչեն ու մեզ կը նեղեն, շարաթը գիշեր մը, միասին, անցնի՛նք բո՛լոր փողոցներէն, մեղքի ու ուրախութեան, մառացումի և արկածներու։

Յետոյ երբ խաւարը սկսի աղօտանալ քաղաքին վրայ՝ կը դառնանք մեր տանը բարութեան՝ յոգնած ու չարչարուած մարմիններով, անտառակութեան ասպարապաշտներէն։ Կը բանանք մեր դուռը ու կ'իյնանք մեր անկողնին վրայ, երկու անբան արբեցողներ, մէկ մէկ գլանիկ բերաններնուս ու չար ու չար։ Ու գիշե՛ր մեղաւոր, գիշեր արկածի ու գինովութեան, քնա՛ցուր մեզ մեղմօրէն։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. — Երազի ու բարութեան գիշեր։

Ա՛հ, շատ յոգնեցանք երէկ։ Մեր մարմինները տրտմած են կործանած ծառերու նման ու մեր հոգիները կարօտ են խաղաղութեան։ Բա՛րի ըլլանք ու հանգչինք մեր ծուլութեան բազմոցներուն վրայ։ Ես կը ծխեմ հոտաւէտ ու կարմիր աչքերով գլանիկներ, դուն կը հիւսես ցնորքներուդ երկար ու թրթռուն ժանեակը։ Օ՛հ, սպիտակ ոստայնանկուհի՛ս։ Հեռո՛ւն, անուրջներու կապոյտ ու ծփծփուն ծովուն վրայ խաղաղութեան կղզիներ։ Դուն՝ աղջիկս քնքուշ ու երազական, ես՝ քու չար մանչդ սեւ ու խոշոր աչքերով։ Կ'ըսես՝

— Ինչո՞ւ մեր պարտէզին մէջ նշենիներ չունինք և ո՛չ ալ կանաչ ու խաղաղ աւազան մը ուր սիրահար լուսնկան իյնայ ու խեղդուի և որ եզերուած ըլլայ վարդենիներով և կամ ճկուն եղէգներով...

— Ա՛հ, յաջորդ գարնան կ'երթանք քեզի հետ հեռու երկիրներ, մեծ ու խռոված ծովերու վրայ, երջանիկ ու բարբարոս նաւերու մէջ։

Կը ծռիս վրաս բարութեամբ ու սիրոյ աղաչող ու դողդոջուն ձայնով կ'ըսես.

— Ինծի քայր մը գնէ, խաչոր ու սպիտակ մարգարիտներով գիտե՛ս, ուրիշները ունին, ինծի քայր մը գնէ, սիրոյ ու ուրախութեան դրամատէր, ա՛հ, ժլատ քաղքենի։

— Ուշ է բայց քուն չունիմ։

— Ես ալ։ Ի՜նչ խաղաղ ու քաղցր է գիշերը։

— Կը շակես խառնիխուռն մազերս Փունջ մը ինկած է ճակտիս վրայ։ Կը նայիս աչքերուս սիրահար ու երջանիկ աչքերով։ Կը յամառիս զիս փափկօրէն։

— Ինչո՞ւ մազերդ մէջտեղէն չես սանտրեր, օրը երեք անգամ կը կրկնեմ, նորէն մտիկ չես ըներ, չա՛ր քեզի, սակէ յետոյ առաւօտները ես պիտի սանտրեմ մազերդ, պզտի՛կ մանչս։

— Զէ՛, Զքնանանք դեռ։ Գիշերը անուշ է։ Նստինք առանց չարութեան։ Միայն թոյլ տուր որ մազերուդ հետ խաղամ ու մի նեղանար եթէ փակեմ զանոնք։ Գլուխս գնեմ ծունկիդ։ Սիրոյ բաներ ըսէ ինծի։ Ա՛հ, ձայնդ ի՛նչ անուշ է, իմ փափուկ ու սրտով հարուստ հարսս։ Զըլլայ որ լռես։

ՈՒՐԲԱԹ. — Հիւրընկալութեան ու շռայլութեան գիշեր։

Փողոցի դուռը զարկին։ Բանա՛նք, բանա՛նք մեր դուռը։ Ի՛նչ

որ կը հրամայեմ քեզի, ես՝ Մենն Օրօնշանթէն, աստուածը երկինքի. թէ այդ գերեզմանին մէջ քնացող այս երկու էակներուն ճակատագիրը յաւիտենապէս տրօրհնուած է, այլեւս անոնք իմ զաւակներս են։ Կը հրամայեմ քեզի, որ չխանգարես այլեւս անոնց քունը։

Գերեզմանը դոցուեցաւ և ամուսինը իր տունը գնաց, լուր տալէ յետոյ Վոնլէյի ծնողքին ինչ որ պատահած էր։

* *

Հունձքերուն տօնը հասաւ ամէն տարի, ութերորդ լուսնին տասնըհինգերորդ օրը կը տօնուի անոր Որովհետեւ այդ օրը սովորութիւն կար մեռելոց յիշատակ ընել, Ժան-Պողի և Վոնլէյի ծնողքները հաւաքուած էին գերեզմանին շուրջ։

Այդ ատեն էր, երկու թիթեռնիկներ, կարմիր մը և կանանչ մը, վար թռան և քաղցր մեղեդիներ գեղգեղեցին։

Երբ յիշատակումի տօնը կ'աւարտէր, երկինքէն իջան երկու գեղեցիկ հրեշտակներ, որոնք ճերմակ հագած էին. իւրաքանչիւրը իր ձեռքին մէջ ունէր հինգ ծաղիկ. տարբեր գոյներով, ճերմակ, կապոյտ, կարմիր, դեղին և սեւ։ Հրեշտակները իրենց մականով զարկին գերեզմանին, որ անմիջապէս բացուեցաւ։ Մէջը նետեցին ճերմակ ծաղիկները, և ոսկորները կազմուեցան։ Յետոյ նետեցին կապոյտ ծաղիկները և երակները երեւցան։ Յետոյ տարածեցին կարմիր ծաղիկները, և արիւնը շրջան ընել սկսաւ։ Յետոյ նետեցին դեղին ու սեւ ծաղիկները և Ժան-Պողի ու Վոնլէյի հոգիները մտան իրենց կենդանացեալ մարմիններուն մէջ։ Երջանկութեամբ ճառագայթելով, երկու յարուցեալները գերեզմանէն ելան դուրս։

Այն ատեն հրեշտակները աւետեցին.

— Մենն Օրօնշանթէն, Երկինքի աստուածը, զանոնք երկրորդ անգամ երկիր կը ղրկէ, սակայն այլեւս ձեր զաւակները չեն, այլ Տիրոջ որդիներն են, և աստուած անոնց կը պարգեւէ այն երջանկութիւնը, զոր մարդիկ առին անոնցմէ։

* * *

Ժան-Պողի և Վոնլէյ այնուհետեւ շատ երջանիկ ապրեցան։ Որովհետեւ անգամ մը մեռած էին, երկրորդ անգամ չմեռան։ Այլ, երբ ութսուն տարեկան եղան, երկինքէն իջաւ վիշապ մը, որ, ի տես համայն մարդկութեան, փոխադրեց զանոնք իրենց հօր՝ Օրօնշանթէ աստուծոյն մօտ։

Դուք, ընթերցող և ընթերցուհի՝ որ նշանուած էք, դուք ալ հասնիք այդ երջանկութեան, ձեր սիրոյ երդումին ուժով։

Թարգմ. Շ. Ն.

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԱՌԱՋԻՆ ԽՈՒՄԲԸ

որ այսօր, Կիրակի, ժամը 2.15ին կը մրցի Լիւքսէնպուրկի ախոյեան՝ SPORA LUXEMBOURGի հետ, Սթատ Էլիզապէթի մէջ

ՅԻՇԱՏԱԿ

Բուռ մը խունկ՝ Նանիիս եւ բոլոր նախճիրանահար նահատակներուս հոգիին

Այսօր աղուո՛ր գիշեր է . . . յիշատակներ սիրելի . . .
իրենց գգուո՛ղ տարափին, կը յանձնեն սիրտս բարի.
Այսօր ծմեռ գիշեր է . . . անյո՛ւշ յուշեր անցեալէն,
կուգան տեղա՛լ աչքերուս, իրենց բարիքն հրեղէն . . . :

II

Ես այս գիշեր կը յիշեմ, իմ հին տընակըս փոքրիկ,
Տեփուած ճերմակ շաղախով, նըման հարսի մը գողտրիկ.
Ու երդիքին տակ անոր, իմ մանկութիւնըս խոհուն,
Որ կը ծաղկէ՛ր լուսօծուած, աղօթքներով անանուն,
Ու մեր տունը տաքուկ, եւ իմ Նանիս, որուն քով,
կը նըստէի՛ մանկական, յուզումնադող բերկրանքով,
Լըսելո՛ւ հին քաջերու, հէքիաթներ անհամար,
Հէքիաթներ՝ որոնց մէջ լացընող բան մը կ'ըլլար,
Ու կը յիշեմ տակաւին, խաղաղութիւնն իր ձայնին,
Գիշերին մէջ հեզասա՛հ՝ կարկաչին պէս գետակին.
Ու բարութիւնը անոր, որ խորհուրդի մը համգոյն,
կ'առուակէր աչքերէն, սըրտիս, հոգւոյս խորերուն.
Խելո՛ք էի. Նանիիս մէկ հատիկ թոռը միայն,
Եւ կը զգայի՛ որ անկէ, կը սիրուէի անսահման
կը սիրէի ես զանի. չէ՛ր նըման շատերուն,
Որոնք մեծ սրբ մը ինչպէս, կը լըքէի՛ն գինք հեռուն։

III

Եւ սոդ ծմեռ գիշերով, ափունքին վրայ այս օտա՛ր . .
Օտա՛ր հողին ու ջուրին, ու բարքերուն մոլար . .
Ես իմ տնակս կը յիշեմ, հայրենի տունըս աղւոր . .
Ու երդիքին տակ անոր, Նանին՝ բարի ալեւոր.
Օ՛, օրհնութիւնը անոր եւ աղօթքներն այլազան,
Եւ գգուանքներն ու անկեղծ իր խնամքներն անսահման։
Ա՜հ, բայց ինչպէ՛ս չփնտռե՛լ հին օրերու փառքը մեր,
Շրջապատուած բազմառատ, բարիքներով գեղեցիկ,
Ինչպէ՛ս, ինչպէ՛ս չը խորհիլ, գիշերներուն մեր աղւոր,
Լուսնկային եւ միթիք՝ խաղաղութեանը անոր։

IV

Ցարէ՛ք, համբոյրս տարէ՛ք, դրոշմեցէ՛ք մոռցուած .
Շիրիմներուն տխաղօթք՝ խիմներուս մոքթուած . . .
Ըսէ՛ք, ըսէ՛ք որ այս խորհ, երկիրներուն մէջ ցամա՛ք . .
Հող ու մոխիր կը դառնամ, սիրտս է տխուր, աւերա՛կ . . .
Ըսէ՛ք որ ափ մ'օրհնուած, հողին համար պապական,
Օր ու գիշեր կը մաշիմ, առկայծ մոմի մը նըման,
Ու խունկի՛ պէս կ'արտասուեմ, երբ կը խորհիմ որ բայա՛ռ . .
Ալ գըկուած պիտ' ըլլամ, շնչելէ՛ հոտն իր յամպար։

V

Ըսէ՛ք, ըսէք՝ որ ունիմ, այն մեծ հաւատքը սակայն,
Թէ պանդուխտին յաջորդող, կարիծ սերունդն անպայման,
Պիտի տեսնէ՛ զայն կրկին, նո՛ր շքեղանքը անոր.
Ուռճացած նոր աւիւնով, ու նո՛ր կամքով մ'ահաւոր։

Աթէնք Մ. Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Հետեւեալը ամփոփումն է այն բանախօսութեանց զոր արտասանած է մեր աշխատակիցը բանաստեղծ Հրանտ Նազարեանց, Իտալիոյ մշակոյթի մեծագոյն հաստատութեան՝ Միլանոյի *Չիրքոլօ Ֆիլոլօճիքօ*ի մէջ, բազմաթիւ ունկնդիրներու ներկայութեան ու նախագահութեամբ դուքս Կալաբաթի - Սքոթթիի։ Նո՛յն *Չիրքոլօ*ին մէջ էր որ, իրմէ յետոյ, խօսած է հնդիկ բանաստեղծ՝ Թակօր։

... Մենք ուխտակիր գացինք Եւրոպայի բոլոր մայրաքաղաքները ու պաղատեցանք բոլոր ժողովուրդներուն. 1894ին Սասունի, 1895ին Տրապիզոնի, 1896ին Պոլսոյ եւ 1915ին համայն Հայաստանի զարհուրելի ջարդերէն վերջ, խնդրելով համակրանք հալածական ժողովուրդի մը արիւնոտ մնացորդներուն համար։ Մենք բանաձեւեցինք մեր կոչերը ու մեր բողոքները Սան Սթէֆանոյի ու Պերլինի դաշնագիրներէն վերջ, եւրոպական տամերգակ վերջաբանէն վերջ, տիեզերական իրաւաբանական խղճմտանքին դիմաց՝ յանուն նշանաւոր ժողովուրդի մը արդար իրաւունքին, եւ սակայն ի զո՛ւր։

Այժմ, մենք ետ կը կենանք խեղճ արցունքներ թափելէ ու սիրտ պատռող վիճաբանութիւններէ։ Շա՜տ արցունք թափուեցաւ այս տագնապներու ձորին մէջ ու Թերեւս Հայոց արցունքները այնքան հրատապ ու առատ, կը հօսին տակաւին ցեղերական վիշտին յորձանքներուն խառնուած։

Չափէ աւելի յոյս տածեցինք ու բանաձեւեցինք՝ մարդկային ճակատագիրներուն մէջ հաւատքի ցոյցերով իւրաքանչիւր մարդկային յոյսի արդարութեան պարունակութիւնը, ու Թերեւս, իրաւունքին տրամաբանութիւնը չափազա՜նց գեղեցիկ էր, յաղթանակելու համար կեանքի իրականութեան հասարակ դէպքերուն վրայ։ Մենք չպիտի գործենք յաւիտենականօրէն ծնրադրողներ ըլլալու սխալը, որոնք տաղտուկ պատճառելու ատեն գութ կը խնդրեն անվրդով աշխարհէ մը որ իր ճամբէն կ'երթայ. չպիտի գործենք մաքուր իրաւունքի մը առաջները յաւիտենօրէն հիւսողները ըլլալու սխալը, առածներ՝ զորս ազգերու վարիչները թէեւ կրնան հաւնիլ, բայց չեն կրնար ու չեն գիտեր կիրարկելու որոշումը տալ։ Մենք կ'ուզենք յիշել միայն մենք մեզի ու յիշեցնել ամենուն այն պայծառ արժանապատուութեամբ որ կրնայ նաեւ ըլլալ հպարտութեանց ամէնէն բեղունը, ինչ որ ժողովուրդներու անհուն ու խեղապէս անխորտակելի քաղաքակրթութեանց շէնքին բերաւ իր ստացուածքէն Հայերուն ցեղը։

Ինչպէս որ, եթէ նոյնիսկ օր մը, հայ մարմինին թոյլ չտրուի կեանքի ցայգալոյսը շնչել աշխարհի վրայ, ան պիտի ներկայացնէ միշտ ու յաւէտ, ու պիտի մնայ միշտ վկայութիւնը հայ հոգիին՝ տիեզերական յաւերժական հոգիին արտայայտութեանց մէջ։

Նշանաւոր ժողովուրդ մը, վտարուած իր բնական կայաններէն, հալածական, սփռուած աշխարհի վրայ, կծկուած բազմաթիւ քաղաքներու ամենաթաքուն ու ամենահեռաւոր անկիւններուն խորը, արդիական կեանքի խանդավառութիւններէն օտարացած փոքրիկ արուարձաններու մէջ, կ'ապրի ու ամէն ընդդիմագիր բախտի դէմ կը յաղթանակէ։ Անկարելի պիտի ըլլար հաստատել խորայեղի ժողովուրդի այժմու արեան մէջ Պաղեստինի Հրեաներուն երակներէն հոսող ուղղակի ու մաքուր սերումը, բայց, երբեմն, օտար ափերէ մերժուած հիւրերը, փախստական ու զգոյշ հիւրեր, յաւերժօրէն հալածականները շարունակ կը հաւաքուին պատմութեան մը, մտածումի մը ու արուեստի մը աւանդութեան շուրջը. աւանդութիւն մը զոր քաղաքակրթութիւնը չի կրնար վտարել իր շրջանակէն այնպէս ինչպէս կը ջարդեն արաբաները իրենց բնավայրին հողերուն վրայ, որ կ'իշխէ ժողովուրդի մը կեանքին, ըլլայ ան նոյնիսկ քաղաքականօրէն անյայտացած։

Մտածում մը, հաւատք մը, արուեստ մը որոնք չըլլան քմայական նորոյթի մը պատահական պէսպիսութիւնները, կամ ճակատագրական անկումի մը անհեթեթ նուաղումները, այլ խռճալ գրոյթի մը ներդաշնակ հիմքին կապուած կը ժայթքեն հողի մը, կլիմայի մը, կենսունակ հակադրութիւններու համաներդաշնակութենէ մը, եւ կը հաստատուին իրենց նկարագիրով ու կ'արտադրեն ազատօրէն իրենց իւրեալ արարածները — ահաւասի՛կ Ազգը, անկախ իր մահկանացու զաւակներու բախտէն, կապուած անքակտելիօրէն մարդկային յառաջդիմութեան յաւիտենութեանը, տէր ու իշխան քաղաքակրթութեան այն մասին ուր կ'ապրի ան եւ ուրկէ կը ծագի։

Դո՛ւք, Պարոններ, կրնաք գոցել պահ մը ձեր աչքերը անվերջանալի ոսկրոտիներու զարհուրելի տեսարանին դէմ զորս տեսաւ Սըր Հէնրի Լայարտ Հայաստանի ճամբաներուն վրայ՝ անձրեւներու անարգանքին ու հովերու մոլուցքին ենթակայ, կամ Աբտիւլ Համիտ հրամաներէն թափուած արեան ծո՛վերու տժգոյն ցոլքերուն դէմ։ Կրնաք պահ մը գոցել ձեր ականջները խողխողուելէ առաջ բռնաբարուած կոյսերու հեծեծանքներուն կամ քրտական վայրագ գազանութենէն զգենուած մանուկներու լացին. բայց, ձեր հոգին չի կրնար ազատիլ քաղցրաձայն աշուղներու հմայքէն, որոնք դարերու ընթացքին իրենց հզօր ու պայծառ տաղերու գոհարատուփերուն մէջ պարփակեցին ցեղին հոգեղինութեան ամենանաշմարիտ արտայայտութիւնները։

Կ'երգէ Դուդման հէքեաթը.

«Երկնէր երկին եւ երկիր
Երկնէր եւ ծիրանի ծովը.
Երկն ի ծովուն ունէր զկարմրիկ
եղեգնիկն.
Ընդ եղեգան փող ծո՛ւխ ելանէր,
Ընդ եղեգան փող՝ բո՛ց ելանէր,
Եւ ի բոցոյն պատանեկիկ վազէր.
Նա հուր հեր ունէր,
Ապա թէ բոց ունէր մօրուս,
Եւ աչկունքն էին արեգակունք...»:

Կ'երգէ՛ աւելի վերջ, շքեղ ոսկեդարուն, Քրիստոսէ 400 տարի վերջ ծաղկած, փառապանծ, ազատ ու լուսաշող ժողովուրդը։ Կ'երգեն տասներորդ դարու պոէտները, հայկական գրականութեան երկրորդ ոսկեդարը, երբ Մահմետականութիւնը տապալելով ամէն արգելք, կը զարնէր այն գեղեցիկ աշխարհի կուշտին, որ կը նայի երեք ծովերու, մարգերով պճնուած ու հիացիկ՝ հսկայ Արարատի ձիւնոտ մենութեանց մէջ, ձիերու դոփիւններով կամ զէնքերու աղմուկով, սպառնական բայց տակաւին անկարող բռնաբարելու ազգային անձեռնմխելիութիւնը։ Կ'երգեն պոէտները Գիրքը, Երկինքը, Ամառը, Աշխարհը, Արեւը, Սէրը, Գարունը, Աստուծոյ անթիւ հրաշալիքները, Յիսուսը միածին որ իր Հօրմէն կը բխի, ցնծալքները, սուրբ վանականներու մահուան ու Ստեփաննոսի մարտիրոսութեան օրհնաբերգները։ Կը ծաղկէին այն ատեն՝ Ներսէս Շնորհալին, Յարգիսը, Երզնկացի Կոստանդինը, Խաչատուրը, վանականներ ու բանաստեղծներ ու մուսաները կ'անցնէին հը-

---

...լաու ենք ու զաղտնապահ։ Բաժնե՛նք մեր գանձը ուրիշներուն հետ այս գիշեր ու մեր ուրախութեան սեղանին շուրջը թո՛ղ հաւաքուին ...որոտում ու աղքատ մարդիկ։ Գաւաթները լեցո՛ւր որպէսզի խմենք ...ըլլոր սիրոյ պանդուխտներուն ու աչքէ մնացած տղոց ու աղջիկներուն կենացը։ Թու աղուոր աչքերդ բարի թո՛ղ ըլլան ուրիշներուն համար ալ։ Գիտես նախանձոտ չեմ եւ թող անոնց. քո՛յր իմ, քու ...անոնց բարիք կրնայ ըլլալ իրենց։

Մեր հիւրերը տանինք մեր պարտէզին ածուներուն քովէն։ ...անոնց կուրծքերը զարդարենք ծաղիկներով ու անոնց կռնակը բեռցուրենք մեր վեհանձնութեան ու առատաձեռնութեան բարիքներով։ Մեր տունէն թո՛ղ հեռանան երախտապէտ ոտքերով որպէսզի իրենց շրթները չար չխօսին։ Ա՜հ, կրնաս վստահիլ քու քնքուշ ու ...ափուկ ձեռքդ իրենց ու եթէ քիչ մը երկար պահէն զայն, ոչի՛նչ, ...այլ եղիր այս գիշեր։ Ու բոլորին կ'ըսես, անխտրաբար, լուրջ ու ...ցր ձայնովդ քու.

— Եկէ՛ք, եկէ՛ք նորէն մեր տունը, ո՛վ մեր հիւրերը, այս պարտէզը սիրոյ և ուրախութեան պարտէզ է ու այս յարկին տակ, նստեցէ՛ք, չկան նախանձի, ատելութեան ու չկամութեան նկուղներ, ... ալ յուսահատութեան ներքնուղիներ։ Եկէ՛ք մեզի երբ տրտում ...ւք ու յոգնած. մենք կը հանգչեցնենք ու կը մխիթարենք ձեզ։ Եկէ՛ք անօթի ու ծարաւ, եկէ՛ք վշտահար ու կործանած, եկէ՛ք ...րմ մենք կը հագուեցնենք ձեզ ու հիմա թո՛ղ գիշերը թեթեւ ...շէ ձեր ուսերուն... Երթա՛ք բարի...

ՇԱԲԱԹ. — Մտահոգութեանց, հաշիւի ու աշխատանքի գիշեր։ Ա՜հ, թանձր ու ապուշ առօրեան։ Մենք չենք որ պիտի փոխենք աշխարհի կարգը։ Ա՜հ, ինչո՞ւ ամէնէն հարուստ սիրոյ գիշերուան իսկ կը յաջորդէ գորշ ու տխմար մանրամասնութիւններու ...ուստ մը։

Հնազանդի՛նք խաղաղ ու իմաստուն լռջութեամբ։ Եկուր նստէ՛ ...ու ու մեր հաշուեկշիռը ընենք։ Արձանագրէ մատեանի սիւնակին մէջ ...ան բեռ ուրախութիւն ու այս ի՛նչքան սիրոյ երգ, ըսէ՛, քո՛յր, ...նչով չափենք բերկրանքի ու հարստութեան այս բերքը անկշռելի ... հանեցինք մեր սրտերու ամբարանոցներէն։ Ա՜հ, բայց նշանակէ ...ու մեր եւքը։ Երէկ վիրաւորեր են մեզ։ Մարդիկ խարդախ են ու դաւադիր ու երբ դժբախտ են, չեն ներեր ուրիշներուն երջանկութիւնը։ Ի՛նչ տրտում հաշիւ։ Քանի բարեկամութեան խօսքեր վերադարձուցիր են մեզի հայհոյանքներով։ Օգներ ենք իրենց ու դաւաճաններ են մեզի։ Ա՜հ, նորոգել տանք վաղը մեր տանը պատուհանները որ թշնամի տուներու ժամուկներ կոտրեցին։ Մի՛ նեղուիր։

Պէ՛տք է ընթանանք այս ճամբաներէն ալ հանգիստ ու անխռով։ Մեր բեռը տանինք խոնարհ սրտով։ Մեր գանձը զատարկ չէ դեռ։ Կրնանք նորոգել մեր երգերը որ անցեալ ձմեռ ձիւնին ծանրութեան տակ կքեցաւ։ Մինչեւ աշուն դեռ ժամանակ ունինք։ Փողոցի դուռին մղլակն ու նիգը ժանգոտած են, շաբթու մէջ կը կանչենք փականագործը։ Հոգ մի՛ ըներ, աղջիկս, դեռ աղքատ չենք ու կրնանք քանի մը հատ պարսկական նկարէն գորգեր գնել, այս մեր սիրոյ բոյնը ուրախութեան խորանի մը վերածելու համար։

— Երկար ատեն է վազքի մարթ մը կ'ուզեմ որպէս զի երբ գիշերը բազիկ ոտքերով մեր անկողնէն վար իջնենք, մեր ոտքերը չմսին։ Ի՛նչ լաւ է գիտե՛ս, վայրի գազանի աղուոր մորթին վրայէն քալել...

— Ես կը նախընտրեմ ամառը, տաք ու հարուստ հողին վրայէն քալել բոկոտն, կրողը տանի վազքի մորթը... Կը խնդամ։ Կը վըշտանաս։ Տխրութեամբ կ'ըսես.

— Ուրիշները ունին։

— Ա՜հ ուրիշները։ Մեզի ի՛նչ ուրիշները։ Կան որ պալատներ ունին արեւելեան զարդարանքով, գաւիթները՝ մարմարեայ սալայատակներով, սիւները թանկագին քարէ ու վարպետ արձանագործներու ձեռքերէ ելած խոյակներով։ Մարդ հաշիւը չի կրնար ընել ուրիշներուն հարստութեանը, բայց մենք հարուստ ենք սիրով, հարուստ ենք խրախճնով։ Անոնց ատելութիւնը մարդոց ատելութենէն կրնայ հրդեհուիլ, մերը անկործնելի է, պզտի՛կ յիմար...

Կը նայիս աչքերուս դողդղալանքով ու շրթներդ կը դողան։ Կը հծծես։

— Ի՛նչպէս, ի՛նչպէս կը սիրեմ քեզ։

— Համբուրէ զիս... կ'ըսեմ քմահաճ ու գլուխս կ'երկարեմ ձեռքերուդ։

— Ա՜հ, անառակ քեզի։ Ու կը ծիծաղիս։ Աղուոր ժպիտ մը կը բուսնի բիբերէդ։ Բայց յանկարծ աչքերդ կը խռնուռւան, սիրուն գլուխդ կը դնես կուրծքիս ու կ'արտասուես։ Ինչու մխիթարանքի խօսքերը երբեմն զատարկ կը հնչեն ու կը թուի թէ դուրսը՝ խաւարը աւելի կը թանձրանայ ու կարծես գայլերը կ'ոռնան։ Կուզէի թեւ քովդ ու քու մանուկ ու պզտիկ մարմինդ օրօրել անմեղ երգուանքներով, բայց գիշերային աշխատանք մը զիս կը կանչէ դրասենեակս։ Ա՜հ, մեր դաշտերուն մէջ (ինչպէս ամէն տարի տակ) սպիտակ շուշաններու կողքին սեւ եղտիւրներ կը բուսնին ու մոլեխինդը կ'աճի առատօրէն։

ԿԻՐԱԿԻ. — Ա՜հ, օգոստափառ գիշեր՝ սիրոյ ու հեշտութեան։

Լուա՛ մարմինդ ու հոտաւէտէ մեր հարսանեկան առագաստը անուշ իւղերով, խունկ ու զմուռս վառէ մեր սենեակին մէջ, բուրաւէտէ՛ զայն նարդոսով ու վարդաջրով։

Մարէ՛ լոյսը, ա՛հ, մարէ լոյսը ու բերանդ, ա՛հ, քու անուշ բերանդ տուր ինծի...

Ա՜հ, քու ողորկ ու աղուոր ուսերդ ու աչքերդ որ կը շողան մութին մէջ...

Ձեռքերդ որ իմաստուն են ու սպիտակ, ու քնքուշ, ու երկար՝ այծուերեւի ծաղիկներէ կազմուած փունջերու նման...

Օ՛ Տալիլաս, բեղնաւոր կողերով...

Օ՛ Սուլամիթս, թո՛ւխ աղջիկ, սեւ ու թաւիշ մազերով, դեռահասակ թագուհի...

Օ՛ Մաղթաղենացիս, անմեղ անառակուհի, արցունքոտ աչքերով, աղուոր կին...

Մարէ՛ լոյսը, մարէ՛ լոյսը ու թող տուր որ ցանկութիւնս քու հարուստ մարմինիդ վրայ բռնկի՛ մեծ բոցի մը պէս ու չմոխրանամ, քո՛յր, մարմինս ըլլա՛յ առասպելական մորենի։ Բոցեղէն ծա՛ռ

Ա՜հ օրերը ինչո՞ւ այսքան շատ կ'անցնին, ինչո՞ւ պարտէզին մէջ եղրեւանիներու ծաղիկները կը թառամին ու դուն աճա քու մայրութեանց տառապանքը կուլաս՝ յոգնած ուսիս վրայ՝ խոշոր ու յուսահատ արցունքներով, ա՛հ դուն, սպիտակ հարս...

(Ա՜հ, ըսէ՛ք ինծի, ընկերնե՛րս, ի՞նչպէս անուանել այս ցնորքը որ ես պատմեցի ձեզի։)

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՓԼՈՒԶՈՒՄ

Սերմնացաններ աչքերդ եղան ցանեցին
Իրենք զիրենք սրտիս մէջ,
Ես ակամայ դարձայ մշակ մ'անձին,
Երբ զանգակդիտանկէ վերջ...։

* *

Պատուաստեցի մեռնող իրերը աշնան
Մէկ նայուածքովդ անվրդով,
Որ ամէն մի բզբզեմ տեսնեմ յաւիտեան
Եօթը գոյնով ու բոյրով...
Եւ արդ կարծես յղի է շուրջս ամէն բան,
Փնտռով՝ որ դուն ալ ծլիս...
Շարժումներուս մէջ կորսուած ու անբան,
Երազիս՝ խենթ մ'է հոգիս...։
Ես ցանեցի ամենուրեք մէջ աստղէ,
Նայուածքդ՝ այս մեղկ գիշերին,
Որ ալ առտուն բիւր կողմերէ կանթեղ
Բիւր Արեւի փոխարէն...։
Բայց չեւարած պիտի գամ քեզ ես կրկին
Փնտռելու լոյսդ անապակ
Ջի չորս կողմերն ալ երկինքիս երկինքին
Արեւելք են ինձ համակ...։
Սերմնացաններ աչքերս եղան, որ սիրտիս՝
Հնձելէ վերջ՝ ուր ծլար,
Քեզ սերմանեն տեսանելի ու անտես
Աշխարհներուն մէջ անծայր...։

* *

Ինչ որ աւիր սիրտիս, մնաց իրերուն
Արցունքին մէջ... ու անյայտ
Արդ կ'ափսոսամ... աչքերուս մէջ մնար դուն,
Քու վրադ լոյսն աչքերուս։

Գ. ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ

բաշալի արքայական պալատին սրահներէն, ժողովուրդի բարբառին մէջ վերանորոգուելու եւ բաշխելու ժողովուրդին զարգացման դարերու մէջ գիզուած բանաստեղծութեան գանձերը։

Այն ժամանակէն մինչեւ մեր օրերը, կրօնական ու աշխարհական բանաստեղծներու շարք մը կ'երգէ Հայաստանի փառքերը ու դժբախտութիւնները, մինչեւ նորագոյնները՝ Վարուժան, Սիամանթօ, Ահարոնեան եւ ուրիշներ որոնք հին ազգերուններու մէջ կը մկրտեն միայար քնար մը որ կը հնչէ յամառ ու մթին հեռաբաղձութեամբ առաջնորդ տառածներն ու եղերերը ընկճուած Հայրենիքին, արիւնոտ Հայրենիքին, հեռաւոր Հայրենիքին, կարծես հրաւիրելով միեւնոյն սուգի հանգէսին հին բանաստեղծութեան բոլո՛ր մուսաները։

Թերեւս ձեր այս արդիական արուեստին մէջ, հազար տարբերով բազմայօդ, ու յաճախ թոյլ ու անստոյգ այդքան բազմայօրութեան հետեւանքով, առաջնակարգ դեր մը կը խաղայ մեր հայկական արուեստը որուն յատկանշական երաժշտութիւնը կը վերամանչցուին զանազան գետերէ մեզ ծովուն մէջ։ Հարեւանցի ուշադրութիւն մը կը պատահի արդարեւ գտնել անցնող դարուս վերջաւորութեանը յաղթական բախտ ունեցող բանաստեղծական դպրոցի մը մէջ նորագոյն հայ բանաստեղծներու երգին ներշնչումը։ Թերեւս աւելի ճիշդ է, սակայն,— քանի որ նորագոյն Հայերը կը կարդան անփոփոխ գիրքերով արեւելեան հին վարպետներուն,— մտածել որ Ֆրանսայի անկապաշտները ո՛չ թէ ստեղծած, այլ կրած են հմայքն ու ազդեցութիւնը հեռաւոր մուսային, զայն մերկացնելով իր կրօնական միստիքականութեան եօթը քօղերէն ու բնապաշտ խորհրդապաշտութենէն ու ընկղմելով զայն նիւթապաշտ միստիքականութեան մը եւ ուղեղային խորհրդապաշտութեան մը սուր բոյրերուն մէջ։

ՀՐԱՆԴ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

(շարունակելի)

ԻՍԿԱԿԱՆ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Նուէր՝ փոքրիկ Վիգենին եւ Սուրիկին

Նոր տարի էր. Յունուար 1ը։ Այդ օրը Սուրիկի տօնածառի օրն էր։ Ամէն տարի Սուրիկի մայրիկը ծառ էր զարդարում իր փոքրիկ բալիկի համար, բայց այս անգամ, ո՜ւ այս անգամ ուրիշ էր, ուրիշ...։

Իրենց բակի խնձորենու չափ մեծ էր այս տարուայ տօնածառը, որի լայնատարած ճղներին բամբակէ ձիւն էր իջել։ Ամէն տեսակ խաղալիքներով ծանրաբեռնուած էր նա.— սրընթաց ինքնաշարժեր, վազող ձիեր, երգող ագլորներ, թռչող ծիտեր,— բարձր ու արագընթաց սաւառնող օդանաւեր, հեծելանիւներ եւ բոլորն էլ շարժուն, իսկականի պէս, մի խօսքով շնչաւոր խաղալիքներ էին այս տարուայ խաղալիքները։ Այդ չէր բոլորը։ Ծառի տակին փափուկ ձիւն էր եկել, ծերուկ պապին, հին տարին, պարկը ուսին ժպտադէմ գնում էր գալիս, փայտը գետին զարկում, գլուխ տալիս մէկ աջ, մէկ ձախ եւ իր լայնաբերան գրպաններից զանազան փայլուն իրեր հանելով թափում էր սպիտակ ձիւնի վրայ, ժպտում նորից, գլուխ տալիս մէկ աջ, մէկ ձախ։

Սենեակի մի անկիւնում տիկնիկների դպրոցն էր։ Սեւ քարետախտակը կախուած էր պատից, երեք շարք նստարանների վրայ նստել էին երեք զոյգ տիկնիկներ։ Երկար, սեւ բաճկոնով ուսուցիչը կանգնած էր տախտակի առաջ, սպիտակ կաւիճը ձեռքին։ Մէկ-երկու-երեք, թխկում էր ուսուցչի ձեռքը եւ երեք հաւասար գծեր գծւում քարետախտակին։ Մէկ, երկու, երեք, թխկում էին անմիջապէս աշակերտների ձեռքերը իրենց-տետրակներին, եւ երեք հաւասար գծեր գծւում։ Մէկ, թխկում էր ուսուցիչ տիկնիկի կաւիճը եւ նա երեսը դէպի նստարաններն էր դարձնում։ Մէկ, թխկում էին աշակերտ տիկնիկների կաւիճները եւ նրանք միաժամանակ ոտքի կանգնելով գլուխ էին տալիս եւ նորից նստում։ Եւ այսպէս անվերջ։

Սուրիկը երջանիկ էր։ Երեկոյ էր, ժամի 5ը։ Եւ ահա մէկիկ-մէկիկ ներս էին մտնում նրա հիւրերը։

Փոքրիկ, խարտեաշ Աննիկը, իր սպիտակ ձեռնոցներով, կապուտաչեայ Վիգենը, թմփլիկ Ջուէնը, չարաճճի Վազգէնը, գանգրահեր Թուրիկը ու էլի շատ ուրիշները մէկը միւսից քաղցրիկ, մէկը միւսից անուշ։ Սառել էին, թուշիկները կարմրել, աչքերն արցունքոտ, փոքրիկ բերաններով փուհ, փուհ էին անում ու ժպտում, քրքջում։

Սուրիկի մայրիկը հիւրասիրեց բոլորին, գունաւոր ծրարների մէջ լցրած մրգեր բաժանեց նրանց, մինչեւ որ վերջապէս հասաւ ժամը եւ մեծ սենեակի դռները բացուեցին...։

Ըստուած իմ, այդ ինչ հրաշք էր. ծառը կրակի պէս փայլում էր, պսպղում... ամէն կողմից գոյնզգոյն մոմեր էին վառւում եւ շղթայաձեւ պլպլակները որ վերից վար օղակել էին ծառը, մի առանձին փայլ էին տալիս նրան։ Ծառի ճիշդ ծայրին թեւաւոր կապոյտ հրեշտակն էր կանգնած չորս կողմից վառ ժամերով շրջապատուած։

Մի վայրկեան բոլորը սառած մնացին. ոչ ոք չէր մօտենում, ոչ ոք չէր խօսում։ Սուրիկն էլ էր շշմել.. բայց ծերուկ հին տարին, որ անդադար գնում էր գալիս, գլուխ տալիս ու ժպտում, նայեց նրանց իր բարի աչքերով, նայեց ու նորից ժպտաց.. Մի ընդհանուր ծիծաղ յաջորդեց քար լռութեան ու բոլորը վազելով շրջապատեցին ծառը։

— Ինքնաշարժին նայեցէք, ինքնաշարժին...

— Քա սա, քա սա, խելք եղբօրս հեծելանիւի պէս է։

— Հօյ, հօյ, ծիտիկը, ծիտիկը...

Բայց շուտով բոլորի ուշադրութիւնը կեդրոնացաւ օդանաւի վրայ։ Մեծ թեւերով, մեքենական ամէն մանրամասնութիւններով շինուած մի խաղալիք էր դա, որի մէջ անգամ մարդիկ կային նստած...

— Մեր առաստաղից բարձր է թռչում, բացատրում էր Սուրիկը, պտոյտ - պտոյտ տալի, բոլորում, ապա հանդարտ վար իջնում։

— Ցե՛ս, տե՛ս անիւնե՛րը, անիւնե՛րը...

Թուրիկը սակայն չէր մասնակցում այդ ուրախութեան։ Նա մենակ կանգնած էր հակառակ կողմում եւ աչքերը լայն բաց արած, ուշադիր դիտում էր մի այլ խաղալիքի։

Որբ էր Թուրիկը. որբ ու մենակ, ոչ հայր ունէր նա եւ ոչ մայր, ոչ քոյր եւ ոչ եղբայր։ Իր մօրաքրոջ մօտ էր ապրում։ Այս երեկոյ հրաւիրուած էր մասնակցելու Սուրիկի տօնածառին։

Ինքնաշարժերն ու օդանաւերը նրան չէին գրաւում։ Իր հիացմունքի առարկան մի սպիտակ այծիկ էր, զօլ - զօլ եղջիւրներով, երկար մազերով, սեւ ու փայլուն կօշիկներով մի այծիկ։

Սուրիկի հին խաղալիքներից էր դա, որ մայրիկը վզից ու պոչից ժապաւէն կապելով, կախել էր ծառից, ճղներով շրջապատուած մի մութ անկիւնում։

«Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ, մտածում էր Թուրիկը, ինչո՞ւ եւ քեզ այստեղ կախել: Ինչո՞ւ քո գունեղիկը կցրել ես ծիտիկի թեւին, փոխանակ քո առաջ խոտ կախելու, չէ՞ որ դու շատ ես սիրում խոտ ուտել... Ա՜խ ենթէ դու իմը լինէիր...»

Խօսում էր ինքն իրեն փոքրիկ Թուրիկը։ Ինչպէ՞ս կը ցանկանար մօտենալ, գրկել նրան, արդեօ՞ք բուրդը ճիշտից է, կճղակները իսկո՞ք սեւ են... եւ նրան թւում էր թէ այծիկը իրեն է նայում, աչքերը բաց ու խուփ անում, բերանը շարժում, կարծես մկկալ է ուզում։

«Բայց չէ՞ որ ծառը պիտի բաժանեն, չէ՞ որ ամէն մէկը մի խաղալիք պիտի ստանայ», ու նրան թւաց, թէ այծիկը իրեն կը հասնի։

«Այո՛, ի հարկէ իրեն պիտի հասնի, քանի որ ինքը այդպէս է ուզում»։ Եւ փոքրիկ Թուրիկի հոգին լցւեց անհուն ուրախութեամբ։

Մայրիկը նստեց դաշնամուրի առաջ։ Փոքրիկները շղթան կազմեցին տօնածառի շուրջը ու թնդաց քաղցրահնչիւն մանկական երգը իր անհրաժեշտ ներդաշնակութեամբ՝

Ինչ սիրուն է տօնածառը
Չորս կողմից լուսաւորուած
Ինչ շքեղ է, ինչ դալար է
Դրա լա լա, լա
Դրա լա լա, լա
Մինչեւ ծայրը զարդարուած։

Թուրիկը այս երգը չգիտէր, բայց այդ միեւնոյն էր

«Դրա, լա, լա լա
Դրա լա լա լա
Այծիկ, այծիկ ջա՜ն այծիկ...»

Այսպէս էր երգում նա, թռչկոտում, ծիծաղում բոլորի պէս։

Ծառը բաժանելու ժամն հասաւ։ Մի խումբ յուզմունք էր տիրում։ «Օդանաւը, օդանաւը ո՞ւմ պիտի հասնի, որ առաստաղից էլ բարձր է թռչում, որ բզզալով է խաղում օդանաւի պէս ու հանդարտ վար իջնում»...

Սուրիկին կանգնեցրին մի բարձր աթոռի. նա մէկիկ-մէկիկ սկսեց հանել խաղալիքները ծառի ճղներից ու տալ իր շուրջը ձգւած փոքրիկ թաթիկներին։

— Ինքնաշարժը Վիգենին, այս ծիտիկը Աննիկին, հեծելանիւը Քաջիկին, օդանաւը... օդանա՜ւը, օդ-ա-նա-ւը Թուրիկին...

— Ապրէ՜, գոչեցին բոլոր երեխաները միաձայն, ամուր ամուր ծափահարելով։

—«Շոգենաւը Վազգէնին, այծիկը Շողիկին, ագլորը...» եւ այսպէս մինչեւ վերջ։ Ահա եւ պլպլակները, ամէն մէկին մի-մի կտոր։ Ու մերկացաւ ծառը, մնացին միայն մոմերը, որ դեռ վառւում էին։

Բոլորը գոհ էին, ուրախ ու երջանիկ, նոր ու հետաքրքրական խաղալիքներով ծանրաբեռնուած։ Ցոյց էին տալիս իրար, մէկը միւսին էր փորձում, ուրախանում, թռչկոտում։

Թուրիկն էր միայն տխուրը։ Վերից վար դիտելով մերկացած ծառը, որի ծայրին մենակ մնացած կապոյտ թեւաւոր հրեշտակը ժպտում էր տակաւին իր անուշ ժպիտով, նրա աչքերը ընկան այծիկի գտարկ մնացած մութ անկիւնին ու բարձրաձայն հեկեկալով դուրս փախաւ սենեակից...

Երեխաները նայեցին իրար, զարմացած։

Ոչ ոք չհասկացաւ Թուրիկի վիշտը։

II

Այդ գիշեր Թուրիկը երկար չքնեց։

«Ինչ սիրուն է տօնածառը,
Դրա լա լա, դրա լա լա»

հնչում էր անվերջ նրա ականջին մանուկների ուրախ երգը։ Ահա Սուրիկը աթոռին կանգնած՝

— Այս մէկը Աննիկին, ինքնաշարժը Վիգենին, հեծելանիւը Քաջիկին, այծիկը ... այծիկը...» ու չէր յիշում այծիկը ում ընկաւ ... այծի՛կը ...

Ահա ծառը մերկացած. ներքեւում պատուող հին ցարին, ծայրին ժպտադէմ կապոյտ հրեշտակը։

Այդ հրեշտակը... ի՜նչ լաւն է նա, ի՜նչ բարի է, ցես իրեն է նայում, վերից ժպտում կանչում է, կանչում։

«Արի քեզ տօնածառ տանեմ, քո այծիկի մօտ տանեմ քեզ ... արի, արի ...» կանչում էր հրեշտակը ու կամաց կամաց մօտենում Թուրիկին մահճակալին ... Ապա իր ամպէ թեւերուն մէջ առնելով նրան, պարուրեց կապոյտ շղարշով եւ դուրս գալով լուսամուտից նրանք սկսեցին թռչել երկինքի վրայով։

Բարձր եւ ցածր կտուրների վրայից նրանք թռչում էին առանց յետ նայելու։ Ահա եւ ծովը—կապոյտին տուող ծովը։ Այս ծովը Թուրիկը ճանաչում էր կարծես. ուզեց հարցնել հրեշտակին, բայց արդէն ուշ էր, ծովը ծոց նրանց եւուում...

Ա՜հ, բայց ահա այն ամայի անապատները, որտեղից Թուրիկը ոտքով էր եկել ... այո, նա շատ լաւ է յիշում այդ, ահա այն մեծ գետը, որից ինքը այնքան սարսափում էր։ Ահա, ահա ... իր մայրիկը ... Նա ուզեց բղաւել, բայց գարձեալ անյաջող. կապոյտ հրեշտակը նրան արագ, շատ արագ էր թռցնում։

Ու չէր ըմբռնում Թուրիկը, որտե՞ղ է արդեօք տօնածառը։

Մէկ էլ յանկարծ վարդագոյն լոյսով ողողւեց ողջ բնութիւնը։

— Նայի՛ր, ասաց հրեշտակը, նայիր ինչ մեծ տօնածառ է։ Թուրիկը բարձրացրեց իր փոքրիկ գանգրահեր գլուխը։

Այո, իրօք, էն ի՜նչ մեծ տօնածառ էր ...

Կանաչ, վառ կանաչ հսկայ մի ծառ, որի գագաթին կարմիր արեւի սկաւառակն էր փայլում իր բազմաթիւ պլպլան ճառագայթներիցշղթայով ողողելով ողջ ծառը...

Ցանձաձեւ լապտերները օրօրւում էին օդի մէջ, խնձորաձեւ գնդակները վառւում էին զանազան գոյներով ... Ահա եւ խաղողի ողկոյզները, ուլունքաշար, պսպղուն, կանաչ տերեւների տակ թաքնուած։ Ցա՛յ ու աղջիկ տիկնիկներ, որոնք ծառի ներքեւում երգում էին, թռչկոտում ու քաբեր նետում ծլլան խաղալիք ծիտիկներին... Կար եւ ծերուկ պապին, էն հին ցարին, բաշը ձեռքին, պարկը ուսին, որ գնում էր գալիս, ժպտում էր ամէնքին։

Հասան արեւին։

Կապոյտ հրեշտակը նստեց մի երկար ճառագայթի պոչին, Թուրիկին նստեցրեց մի ուրիշի ու հանդարտ սահեցին դէպի տօնածառը...

— Օ՜, մեր այգին, մեր այգին ... ահա մեր տանձենինները, խաղողի որթերը, մեր հաւերը, սագերը։ Պապի՛, պա՛պի ես եմ ես, ո՞ւր են ուր Գիքօն, Մանուշը ... ահա մեր աղաւնիների բոյնը։

Հեռուից վազէ վազ, լեզուն հանած հեւ իհեւ եկաւ այգու բըրդոտ պահապանը, փաթաթւեց իր փոքրիկ տիրոջ ոտներին, նայում էր նրան անդադար ու զւարթ հաչում ... կեանք ու բերկրանք կար այստեղ։ Շունը իր փոքրիկ տիրոջն ուղեկցեց դէպի մեծ շինութին, որի տակ կողմերով մըրգեր էր դրած։ Կողքից առւակն էր հոսում, վճիտ ու կլկլան։

«Բայց ես այծ ունէի, ո՞ւր է ուր իմ այծիկը», եւ կանաչ, ցօղոտ խոտերի միջից Թուրիկը վազեց դէպի այն փոքրիկ գեղձի ծառը, որից կապւած էր իր սպիտակ այծիկը— զօլ զօլ եղջիւրներով, երկար մազերով, սեւ ու փայլուն կօշիկներով իր իսկական այծիկը...։

Թուրիկը փաթաթւեց այծիկին, թաղեց իր գանգրահեր գլուխը նրա փափուկ մազերի մէջ, շոյեց նրա տաքուկ դունչը, համբուրեց աչիկները տաք, տա՛ք կարօտով ու ամուր փաթաթւելով վզին, գրկեց իր սիրելի, իր կորած այծիկին...

«Այծիկ այծիկ ջան այծիկ» կանչեց Թուրիկը ... ո՜ւ ...

Ու արթնացաւ ... Նա ամուր ամուր գրկել էր մի կոշտ, մի անշունչ առարկայ,

Օդանաւն էր։

ԼԱՍ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻՆ

Դո՛ւ լոյսէն կուգաս, յոյսերէ՞ն կուգաս,
Հագած վարդ շորեր, ծիրանի կերպաս.
Կապոյտ ու կանաչ պուրակէն կուգաս,
Շուշաններ ճակտիդ, մանո՛ւկ ծաղկաքաս,
Մանրիկ ձեռներուդ, ծիւնաթոյր փափուկ
Ցոլքեր կը փայլին, ջերմիկ ու տաքուկ,
Ցուփ մը գեղեցիկ, բանուած մարգարտով.
Ջիս կ'այլակծէ, խորհո՛ւրդ ծիգեթով։
Բայց խնչո՛ւ այդքան ուժով է փակուած
Կափարիչն աղուոր, ժպիտով կերտուած,
Ի՞նչ կայ անոր տակ, ի՞նչ կայ ծագնուած
Արցո՞ւնք թէ ծիծաղ, սէ՞ր մը խորտակուած...։

ՆԱՋԵՆԻ ՏԷՐ-ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆ

ՄԻՆՉ ՏԱՐԻՆԵՐԸ ԿԸ ԹԱՒԱԼԻՆ...

1

Կեանքը կուլ մըն է, կ'ըսեն... Կեանքի կուլը ամէնէն զաւակն ու ամէնէն քաղցրն է անհատին համար։

Անհատականէն զատ՝ կայ ցեղային կամ ազգային պայքարը, հասարակաց արժէքներ և առաքինութիւններ պահպանելու ձեւին տակ՝ ուրոյն գոյութեան մը յաւերժացնելու նպատակով։

Տարիները ի՞նչ կը փոխեն այս հիմնական ճշմարտութենէն, երբ խօսքը կը վերաբերի մեր ժողովուրդի անհատ ճակատագրին։

2.

Կռուելու փոխարէն անձնատուութիւն կամ կրաւորական դիմադրութիւն քարոզողները ինքնապաշտպանութեան առաջին բնազդին հետեւողները չեն, ահա պահոցարար։

Բաւական չէ՝ դաշնին պատւովի տօնական առիթներով կամ ի ցոյց մարդկանց։

Ամբողջ ցանկութիւնը կը հարկադրէ մեզ արթուն պահելու մեր գիրքերուն վրայ, տարին տասներկու ամիս, տիւ և գիշեր։

3

Ուրիշ ազգերու մէջ պահպանողական ու ազատական, միջազգայնական ու արքայական, հաւասարապէս մէ՛կ տեսակէտ ունին սեփական երկրին ու ազգին մեծ շահերուն ծառայելու գործին համար։

Միա՛յն հայ տիրացուն է որ զէնքէն կը վախնայ, մինչ հայ կարմրակրօնին գործածած պայքարին ալ հայ բանախօսին երգիծին տակ է գտնուածն է միշտ։

4

Տկարութիւնը՝ փիլիփայի բըլալ թէ բարոյական, իրաւազրկութեան առաջին և վերջին պատճառն է։

Թիզիքապէս անզօր մեր ժողովուրդը հոգեպէս ալ աղճատուելու փորձը՝ երկու անմիտ գործծառայել կ'ուզէ,— պահպանողականներու սէտն, ծայրայեղներու կարմիրը։

Սատնդմէ վեր և առաջին՝ կայ հայկական եսասիրութիւն։

5

Դիւանագիտութեան և երազանքի թուական մը կար, երբ հայ քաղաքական միտքը ծովէ ծով երազիներու երկարութեամբ կը տառապէր։

Այս տառապանքը տեւեց մեզ մեծապէս։

Բայց մէկ հիւանդութեան յաջորդեց ուրիշ մը,— այսօր այլ կան չեն «ծանրախոհ» և «առաջաւոր» զլուխներ որոնք Սեւանայ վանքին չորս պատերը Մեծ Հայաստանի սահմաններ կը կարծեն և համանուն լճի ձկնեղէն տեսակները բազմացնելու առաջին աշխատանքը՝ ազգի վերածնունդի քաղաքականութեան հետ կը շփոթեն թշուառօրէն։

6

Ազգի մը մշակոյթը, լեզուն, պատմութիւնը, հաւատալիքն անոր գոյութեան առանձին յատկանիշներն ըլլալով համախմբող անոր կը միայ լաւագոյն ուղեցոյց,— ցեղային Ոգին, Հայրենիքի գաղափարը։

Առանց այդ յատկանիշներուն Հայրենիքը և տոհմային Ոգին չե՛ն կրնար ապրիլ։ Բայց և այնպէս, ոչի՛նչ պիտի նշանակէին անոնք, եթէ յաւիտեան չնպաստէին մեզ մեր գաղափար Հայրենիքը ունենալու։

7

Մեր ժողովուրդը, դալ ու դար չունեցող իր կեանքի տեւողութեամբ մղելու պահուն, երկու հզօր թշնամիներու առջեւ է գտնուած,— Արտաքսեան Հայաստանը նէն ներս՝ համայնավարական խորհրդային, և հեռաւոր գաղութներու մէջ՝ օտար մշակոյթներու բացասական ազդեցութիւնը։

Այս երկու թշնամիներու դիմանալու համար զէնքը նոյն ազգային Ոգին է, Հայրենիքի ազատութեան ոսկեղէն խորհուրդը։

* *

Տարիները կը թաւալին ու մոռցուին։

Բեղմնաւոր կեանքի մը արգասիքն են միայն որ արժեւորուած կը գտնեն Պատմութեան մէջ։

Բեղմնաւոր կեանքը անհանգիստ պայքարով։

Բայց բայց պաշտպան կռիւ...

ՀԱՅ ԳՆԴ...

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Assiduus longusque labor dura omnia vincit!

Լատինացի էր ասել Վիրգիլիոս

— Յարատեւ ու երկար աշխատանքը ամէն դժուարութեան կը յաղթէ:

Եւ օրաթերթ ՅԱՌԱՋԸ ինչ է այսօր, եթէ ոչ յաղթանակը յարատեւ ու երկար աշխատանքի: Աշխատանքի եւ ա՛յն կենդանի ու ջերմ գաղափարական մթնոլորտի, որով շնչում են նրա խմբագիրներն եւ ընթերցողները — Դաշնակցական ու համակիր զանգուածը՝ եւրոպահայ աշխատաւորութիւնը:

Հիանալ միայն կարելի է այդ հոգեպարար երեւոյթով: Հիանալ ու մաղթել, որ յաջողութիւնը էլ աւելի գօրգանայ ու կատարելագործուի:

Շատ համեստ միջոցներով ծնունդ առաւ «Յառաջ»ը.— Ա՛յն ժամանակ, երբ ուրիշները կասկածում էին եւ վարանում գործի ձեռնարկելու: Եւ, բնական է, նրա հասցոսութեան սահմաններն էլ սկզբում եղան նեղ: Բայց աստիճանաբար հորիզոնները ընդարձակուեցին, թեւերը դարձան աւելի հուժկու, շունչը՝ աւելի երկար, վայրը՝ հաստատ, եւ մեր աչքի առջեւ դա աճեց, ամրապնդ, տարածեց իր ազդեցութիւնն եւ աճում է ապրել ամէն օրուայ կեանքով, մտածել ու քարոզել օրը օրին:

Յաղթանակ չէ, հապա ի՞նչ է այս մեր կեանքումսակաւ նկատուող յաղթանակ:

Բայց, նոր պայմանները գնում են եւ նոր պահանջներ: Օրաթերթ «Յառաջ»ը չի կարող բաւականանալ այն սահմաններով, ինչ որ ունէր երկօրեայ եւ եռօրեայ «Յառաջ»ը: Նա պարտաւորուած պիտի լինի արձագանգ տալ օրուայ բոլոր դէպքերին, իր խօսքը ասել աշխարհին եւ, յատկապէս, մեր ժողովրդին յուզող բոլոր կարեւոր հարցերի մասին, հետեւաբար եւ հարկադրուած պիտի լինի ընդարձակել աշխատակիցների շարքը, համախմբել ու գործի մղել գաղափարակից կենդանի ուժերը:

Մինչեւ այժմ «Յառաջ»ը ամբողջապէս եղել է արգիւնք իր հիմնադիրի ու զեկավարի անհատական ջիգերի: Այդ նրա եւ ուժից կողմն է, եւ՝ թոյլ: Անհատական գործը անխուսափելի կերպով կը կրէ անհատական կնիքը եւ համբային երեւոյթների մեկնաբանութեանը կը տայ անձնական դրոշմ, ինչ որ անպայման թերութիւն է օրաթերթի համար: Աշխատակիցների նոր շարքերի մասնակցութեան ապահովութիւն — այս պիտի դառնայ օրաթերթ «Յառաջ»ի «Հարուածային» գործը:

Երկրորդ՝ «Յառաջ»ը ցարդ եղել է եւրոպահայութեան, առաւելապէս ֆրանսահայ գաղութի կեանքով ապրող թերթ: Այդ սահմանների մէջ նա աճեց աշխատանք կատարեց, մեծապէս դարկ տւեց ֆրանսահայ աշխատաւորութեան հասարակական կեանքին: Առանց «Յառաջ»ի, ֆրանսահայ կեանքը կը լինէր տժգոյն եւ անհամ: Սակայն, «Յառաջ»ը հրատարակւում է փարիզում, աշխարհի մայրաքաղաքում: Հէնց միայն այս փաստը գնում է նրա վրա այլ պատասխանատւութիւններ, քան ուրիշ վայրերում լոյս տեսնող թերթերի: Անհրաժեշտօրէն նա պէտք է դուրս գայ տեղական սահմաններից ու դառնայ ընդհանուր, ոչ միայն որոշ վայրի յատկացուած հրատարակութիւն, ու հետաքրքրական պիտի լինի ո՛չ միայն Մարսէյլիու Լիոնի, այլեւ Պրէզնոի ու Հալէպի ընթերցողի համար: Աշխատաւորական ընդհանուր օրգան — ըստ իս, այս եւս «Հարուածային» խնդիր է «Յառաջ»ի համար:

Եւ, վերջապէս, մի երրորդ կարեւոր հարց, որից «Յառաջ»ը չի կարող օձիքն ազատել. մինչեւ այժմ նա, համեմատաբար, քիչ եւ պատահական կերպով է զբաղւել Ռուսաստանի ու Կովկասի խնդիրներով, մինչդեռ հայ ժողովրդի կեանքի եւ ապագայի հետ առնչութիւն ունեցող գլխաւոր երեւոյթները այդտեղ են զարգանում: Խորհրդային անցուդարձերը, բոլշեւիկեան քաղաքական իրադարձութիւնները, Հայաստանի եւ Հայաստանի շուրջ տեղի ունեցող դէպքերը պէտք է գտնեն լայն տեղ եւ խոր վերլուծութիւն «Յառաջ»ի էջերում: Եթէ մինչեւ անգամ նրա ծաւալը հնարաւոր չէր դարձնում այդ, օրաթերթին, անշուշտ, այդ անյարմարութիւնից կը լինի ազատ:

* *

Յօդւածս դուրս եկաւ բարեմաղթութիւն: Եւ քանի որ «Յառաջ»ը օրաթերթ է դառնում նոր-տարւայ սկզբին, թո՛ղ այս մաղթանքները դառնան նրա խմբագրութեան համար «կաղանդչէք»: Ես համոզւած եմ, որ այս մտքերը միայն իմը չեն: Շատերը յանձին «Յառաջ»ի ուզում են տեսնել ո՛չ թէ լաւ խմբագրւած տեղական թերթ, այլ կովկասի «Յառաջ»ն ու Պոլսի «Ազատամարտ»ը յիշեցնող բազմաբովանդակ ու տարածուն հրատարակութիւն: Եւ մենք համոզւած ենք, որ այդպէս էլ կը լինի, քանի որ՝

— Assiduus longusque labor dura omnia vincit!

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՈՐԲ ՄԸ ԿՏՐԻ ԿՏՐ ԿԸԼԼԱՅ

ԻՍՍԷԼ (Արտէշ).— Պէյրութէն հասած որբերէն Ցրապզոնցի 16 տարեկան Գարեգին Էմմերեան, որ Պանսիլիոնի մետաքսի գործարանը կ՚աշխատէր, ծնունդի առթիւ քրոջը հետ Վ.ԻԷՆի իր բարեկամին այցելելու համար շոգեկառք կը նստի: Սոնթէլիմար կայարանին մէջ, երբ վար իջած էր, շոգեկառքի մեկնումի պահուն՝ կը վազէ եւ հակառակ կողմէն շոգեկառք կը նստի: Սակայն միւս գիծին վրայէն սուլացող շոգեկառքի մը պատճառած հովին չդիմանալով՝ կ՚իյնայ անիւներուն տակ եւ մարմինը 5 մասերու կը բաժնուի: Յաջորդ օրը Մոնթէլիմարի գերեզմանատան մէջ թաղուեցաւ:

* * Դեկտեմբեր 26ի կիրակի, Արտէշի հոգեւոր հովիւ Գալուստ քահանայ պատարագեց գործարանատէր Թուալթի տրամադրած սրահին մէջ: Գործարանատէրը խոստացած է Յունուար 15էն սկսեալ Հայերուն նուիրել 4 փայտաշէն սենեակներ, եկեղեցական եւ ազգային հաւաքոյթներու գործածութեան համար:

* * Սէօյէօգլիներու «Արեւելք» Հայրենակց. Միութեան կեդր. վարչութիւնը Շիրակի աղէտեալներուն համար մեծ օրէն պիտի տայ ներկայացում մը: Միութիւնը վաւերացուած է կառավարութեան կողմէ:

Յունուար 3ին հոնգանակութեան պիտի կատարուի գարձեալ Շիրակի աղէտեալներուն համար: Արդէն իսկ նշանուած է մը առթիւ 350 ֆրանք հաւաքուած է: Զգեստեղէններ ալ պիտի նուիրուին, եւ բոլոր նուիրատուութիւնները շուտով պիտի ղրկենք պատկան մարմինին:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

29.— ԻՍԷԼ ԵՒ ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ

Գործազրկութեան տագնապը ուրիշ վայրերու համեմատութեամբ այնքան ծանր չէ հոս: Ծնունդէն 15 օր առաջ գիշերցին շաբաթական 4 ժամ միայն. իսկ Ծնունդի շաբթուն, եւ այս կաղանդի շաբթուն տօներու առթիւ ուրբաթ օրերը չեն աշխատցներ միայն մետաքսի մանարանները. միւս ճիւղերու գործարանները նախկինին նման կը գործեն: Գործէ հանուած բանուոր բնաւ չկայ ոչ տեղացիներէն եւ ոչ ալ օտարներէն: Օրավարձերը միեւնոյնն են: 3-4 հայ գործաւորներ (այր) գործէ հանուած են միայն Օպընայի Սիֆոնի գործարանէն, որոնք դարձեալ շրջակայ վայրերու մէջ գործ գտած են առժամապէս: Քանի մը փոքր գործատէրեր թէեւ փակած են իրենց մետաքսի գործարանները, բայց բանուորներուն թիւը քիչ ըլլալով, տեղաւորած են միւս մեծ գործարաններուն մէջ:

Մարկոս Շահպազեան

30.— ՍԷՆ-ՍԱԹԻՒՐՆԷ ԵՒ ՎԷՏԻՆ

Այս երկու գիւղերը կը գտնուին Ավինեօնէն տասը քիլոմեթր դէպի հիւսիս արեւելեան կողմը: Հայերը այստեղ գալ սկսած են 1926 Յուլիսին, Սուրիայէն, 6 ամսուայ եւ մէկ տարուայ պայմանագրով: Իրենց թիւը կը հասնի 45—50ի: Կ՚աշխատին թուղթի եւ կղմինտրի գործարանին մէջ: Այստեղ ալ ծայր տուաւ գործազրկութեանը: Թուղթի գործարանը շաբաթը 40 ժամ միայն կը բանի, բայց ոչ գործաւոր կ՚արձակէ եւ ոչ ալ նորը կ՚ընդունի:

Ջրի բնակարան յատկացուցած են գործարանին կից: Իսկ կղմինտրի գործարանը, երբեմն 4—5 եւ երբեմն ալ 6 օր կը բանի, սաստիկ ցուրտին պատճառաւ: Այս ալ բնակարան յատկացուցած է գործարանին կից, ամսական 20 ֆր. վարձքով:

Բոլորովին պարապ մնացած հայրենակից չունինք: Կազմակերպութիւն չկայ, միայն անհատ դաշնակցականներ կան: «Դրօշակ»ով եւ «Յառաջ»ով կը գոհանանք:

Ճ. Ա.

31. — ՊՈՒՓԼԻՒ

Գործազրկութեան տագնապը այստեղ ալ զգալի է մեր հայրենակիցներուն համար: Գրեթէ ամէնքն ալ ընտանիքներով ծանրաբեռնուած, մտահոգ են: կը վախնան որ գործազրկութիւնը ծայրայեղ աստիճանի հասնելով, իրենց գործէն բոլորովին կը զրկուին. եւ թէ գործի և թէ եղանակի աննպաստ պայմաններուն մէջ անգործ կը մնան:

Այժմ միայն ժամերը կրճատելով գոհացած են, սակայն չենք գիտեր թէ այս անստոյգ վիճակը ուր կանգ պիտի առնէ:

Այս պզտիկ գիւղաքաղաքի գործարանները, որ առանց բացառութեան միշտ աւելի ժամեր կ՚աշխատցնէին, եւ միշտ ալ պայմանագրութեամբ գործաւորներու պէտք ունէին, կրնամ ըսել թէ բոլորովին վերջ տուած են այդ ձեւին: Ենցեալ օր Պուլկարիայէն հայրենակից մը եկաւ իր ընտանիքով և պայմանագրով, բայց գործատէրը չուզեց աշխատցնել, եւ աշխատաւորին հաւանութեամբ կ՚ուզէր իր թուղթերը եւայլն ղրտել ու ճամբու դնել: Բայց մենք համոզեցինք որ մնայ: Կան ուրիշ պայմանագրով գալիքներ, որոնց թուղթերը տագնապէն առաջ հանուած էին և իրենց ղրկուած: Իսկ տագնապին սկիզբը հանուած թուղթերը անընդունելի համարելով դարձուցած են: Չենք գիտեր թէ նոր գալիքները ինչ պիտի ըլլան:

Մինչեւ հիմա փափաք կար Փարիզ եւ այլ ուր երթալու (արդէն շատեր եկած են պայմանագրութեամբ եւ իրենց պայմանագրութիւնը լրացնելէ յետոյ մեկնած են:) Այժմ այդ փափաքէն հրաժարած են: Յառաջի վերջին թիւերու տեղեկութիւններէն կը հասկցուի որ տագնապը աւելի կամ նուազ ամէն տեղի համար է:

∴ Պուփլէի երեք տարուան պատմութիւն ունի, այս երեք տարուան միջոցին ունեցած ենք հինգ ծնունդ, մէկ մահ (չորս ամսուան պզտիկ մը), հինգ նշանտուք եւ երկու հարսանիք:

Կարօ Կէնճեան

32.— ԼԻՈՆ (երկրորդ)

Գործազրկութիւնը միշտ մտահոգութիւն կը պատճառէ հայ բանուորութեան: Կան աշխատաւորներ որոնք շաբաթներով, նոյն իսկ ամիսներով կը դիմեն ամէն կողմ, բայց յուսախաբ կը վերադառնան: Կան մաս մըն ալ որոնք 10 օրուան համար արձակուած են, յուսալով Նոր Տարուայ սկիզբը վերսկսիլ: Իսկ մեր գործարանը, Société Lyonnaise de teintur, Impression, Apprêt, Gauffragep, շաբաթը հազիւ չորս օր աշխատելով կը գոհանանք վախնալով որ բոլորովին կը զրկուինք, եթէ կացութիւնը այսպէս ընթանայ:

Մինչեւ այս թուականս գրեթէ մարդ հանած չեն բացի 5 աւճերիացիներէ ու 3 Հայերէ:

Ա. Խրիմեան

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ԱԶԱՏԱՄԱՐՏԸ

Ստոյգ տեղեկութիւններու համաձայն, Ջէզիրէի մէջ Թուրքերու եւ Քիւրտերու միջեւ շատ կարեւոր զինուորական շարժումներ տեղի կ՚ունենան: Թուրք ուժերը չարաչար պարտուած են, մեծաքանակ ռազմամթերք եւ բազմաթիւ կորուստներ ձգելով ռազմադաշտին վրայ:

Վանի շրջանին մէջ, չորս ամիս առաջ տեղի ունեցած կռիւներու ընթացքին, Քիւրտերը Վանի բաղաքը քանդելէ յետոյ անասնի գիւղերը քաշուած էին: Այս գիւղերէն ապստամբները կը յարձակէին Թուրք զինուորներու վրայ եւ կարեւոր կորուստներ կը պատճառէին: Վերջերս Ջապաշուրի շրջակայքը հինգ կաթսար զինուորական պահականոցներ գրաւեցին, պահակներն ալ սպաննեցին: Սակայն Նոյեմբերի վերջերը Թուրք օժանդակ ուժերու, դրահաւոր օդանաւերու կրակին չդիմանալով, Քիւրտերը կը լքեն պահակատեղերը եւ կը քաշուին լեռները:

Սարոոնի եւ Միտիաթի մէջտեղ եօթը գիւղերու բնակիչները, իրենց տուները ձգելով, ապստամբներուն միացած են: Զինուորները պարպուած գիւղերը ռումբերով քրկած են:

Գիթլիսի բնակչութիւնն ալ ապստամբած է. զինուորական զօրքեր ուժերու եւ ապստամբներու միջեւ բուռն կռիւ մը սկսած է, օդանաւերը քաղաքը ռմբակոծած են: Ժողովուրդին մէկ մասը լեռները ապաստանած է:

Հինգ Թուրք զօրամասեր յարձակած են Ջէզիրէի վրայ: Ժողովուրդը, լեռ քաշուելով, զօրքը նեղ կիրճերու մէջ Թակարդի մէջ ձգած՝ կատաղի դիմադրութիւն մը կը փորձէ: 10 ժամ տեւող կռիւէ մը յետոյ զինուորներու մեծ մասը կը ջնջուի: Գերիները գաղ են իրենց վիճակէն: Քիւրտ ժողովուրդը խանդավառ ցոյցեր ըրած է տալով գունաւոր ընկերակցութեամբ: Ամբողջ Արեւելեան նահանգներու մէջ պաշարման վիճակը երկարաձգուած է:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄԸ

Ահա՛ մի քանի տարի է, Հ. Մ. Ը. Մ. ի Փարիզի կազմակերպութիւնը ուշագրաւ դիրք մը գրաւած է Ֆութպոլի ճիւղին մէջ, արժանանալով ֆրանսական շրջանակներու համակրանքին եւ գնահատութեան:

Հայ հասարակութիւնը դժբախտաբար հարեւանցի վերաբերմունք մը ցոյց կուտայ դէպի մեր մարզիկ երիտասարդները, որոնք օրինակելի հաստատակամութեամբ մը, կը շարունակեն իրենց վերելքը, ճակատելով ճշմարտապէս զօրաւոր հակառակորդներու դէմ:

ՍՓՈՐԹն որ բազմաթիւ անգամներ Լիւքսէմպուրկեան խմբերու հետ մրցած է եղած եւ անցեալ տարի նոյն իսկ յաղթած Olympiqe de Marseilleին (Ֆրանսայի ախոյեան), Հ. Մ. Ը. Մ. ը կը դնէ ծայր առ ծայր պարտաճանաչ հետաքրքրական հարցականի մը առջեւ:

Մեր տղաքը պիտի կարենա՞ն պաշտպանել իրենց համբաւանոթ հռչակը:

Այս առթիւ Պէյճիզալեն հրաւիրուած Մկրտիչի, Լեւոնի եւ Զարեհի մասնակցութեամբ հայկական խումբը կը դառնայ շատ ուժեղ եւ թշնամիին համար վտանգաւոր: Մինչեւ հիմակուան քանի մը լուրջ մրցումներուն մէջ՝ մեր տկար կողմը յառաջապահներու դծին աններդաշնակութիւնն ու վարանումն է եղած:

Երկու թեւերը աննպատակայարմար ընթացք մը ունեցած են, — աջը իր դերը չգտնելով, իսկ ձախն ալ՝ իր անսպառ եռանդը անհարկի տեղափոխութիւններու մէջ նուաղեցնելով:

Մեր վերջապահները եւ մասամբ միջնապահները եթէ պաշտպանողական խաղը դուրս տեղը չլքեն երբեմն, եւ եթէ աջ եւ ձախ թեւի յառաջապահները ամուր կենան իրենց սահմանուած շրջանակին մէջ եւ մանաւանդ յաջողին centrer ընել գնդակը միշտ (փոխանակ չէոթ քաշելու), կարելի է վստահ ըլլալ, որ պատուաբեր ելք մը կ՚ունենայ այս մեծ մրցումը:

Հ. Մ. Ը. Մ. ը աւանդութիւններ ունի այլ եւս իր փոքր պատմութեանէն, եւ յենլով անոնց վրայ, կրնայ անայլայլ մարգադաշտ ելլել այսօր Սթատ Էլիզապէթի մէջ:

Բաւական է հաւատք ունենալ սեփական ուժի վրայ եւ ուզել յաջողիլ անպայմա՛ն:

ԵՐԿՈՒ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ ԿԱԶՄԸ:—

ՍՓՕՐԱ ԼԻՒՔՍԸՆՊՈՒՐԿ.— Բերդապահ՝ Հէյալէր, վերջնապահներ Մէլէր եւ Բիրշ, միջնապահներ՝ Միշէլ, Շուման (խմբապետ) եւ Լէճոնար, յառաջապահներ՝ Լըֆէվր, Մէյլէր, Թէյսէր, Պէքէր եւ Վէպլէր (8 հոգի ազգ. խումբէն):

Հ. Մ. Ը. Մ.— Տէվէճեան, Մկրտիչեան (Պրիւքսէլէն), Թուրէն (խմբապետ) Սասուր կամ Արթաքի, Գամէր, Լեւոն (Պրիւքսէլէն), Կ. Կարապետեան, Արծիւեան, Զարեհ (Պրիւքսէլէն) Ս. Կարապետեան, Դրրդորեան Ճահան եւ Տաճատ (Տեւ խմբանկար):

∴ Մեծ մրցումէն առաջ, որ պիտի սկսի 2.15ին, ժամը 12.30ին Հ. Մ. Ը. Մ. ի պահեստի խումբը կը մրցի՝ 1 Bին դէմ (Արժանթէօյ) տիրանալու համար 1 B տիտղոսին, Արժանթէօյը արդէն յաղթած ըլլալով Պէլվիլին:

∴ Մարզարանը օժտուած է գոց Թրիպիւններով եւ մրցումը տեղի պիտի ունենայ ո՛րեւէ օդով: Գիները 5 եւ 10 ֆրանք:

Հ. ՊՆԴ.

ՋԱՑԱՄԻ ՀԱՒԻՒԹԸ

Ջայյամի ճաւկիթները երկու կէսի բաժնելով, երկու գնդիկի ջրամանը կը շինեն Աֆրիկէցի ժողովուրդները:

ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԻՆ ԱՌԹԻՒ "ՅԱՌԱՋ"Ի ՅԱՆՁՆԱԾ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐԸ

Մերձաւոր Արեւելքի Ամերիկեան Նպաստամատոյցի ընկերութեան Եւրոպայի ներկայացուցիչ Մր. Կորտըն Պէրրիէն ցետեւեալ նամակը ստացանք 1926 դեկտ. 30 թուականով.—

Ներկայիս կը հաստատենք թէ մինչեւ այսօր «Յառաջ»ի խմբագիր Պ. Շաւարշ Միսաքեանէ ստացած ենք ընդամէնը 63.141 ֆրանս. ֆրանք, 55 սանթիմ եւ մէկուկէս ոսկերլին, ի նպաստ Լէնինականի երկրաշարժի աղէտեալներուն, և որուն համար արդէն տրուած են հետեւեալ ստացագիրները.—

Թուկն.	Ստցգ. Թ.	Սդ.ը.	Ֆրբ.
Նոյ. 6	243595		10.000.00
» 13	243606		20,000.00
» 20	243613		12,000.00
» 20	243614	1.0.0	
Դկտ. 8	243634		10,000.00
» 8	243635	0.10.0	
» 21	243649		10,000.00
» 30	243658		1,141,55

Գումար՝ 1.10.0 սդ. և ֆր 63.141.55

* *

ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Նիւ Եորքի կեդրոնը բացի նախապէս ղրկուած 20000 տոլարէն, 40000 տոլար եւս նուիրած է Շիրակի աղէտեալներուն: Այս նուիրատուութիւնները բացարիկ են եւ կապ չունին որբանոցներու համար եղած ծախքերուն հետ,

Ընդհ. քարտուղար Ջարլս Վիքրի նամակի մը մէջ կ՚ըսէ. «Մեր ամերիկացի բարեկամները կը քաջալերուին տալու, երբ փաստեր կ՚ունենան թէ իրենք Հայերն ալ կը նուիրաբերեն առատաձեռնօրէն»:

∴ Ռումանիոյ մէջ հանգանակութիւնը մեծ յաջողութիւն գտած է: Միայն Կալացի մէջ մօտ կէս միլիոն լէյ հաւաքուած է, Պուքրէշի մէջ 350000 լէյ:

ԹՐՔԱՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Այդր լիճին ջուրերով ոռոգուած են այն հողերը, որոնք պիտի տրուին բնակութեան համար Էջմիածնի գաւառը գտնուող 1300 Թրքահայ գաղթականներուն: Այս հողերը յարմար են խաղողի մշակութեան: Նոյն շրջանի հողերուն մշակելիութիւնը հնոզինուէ զարգացնելով, յոյս կայ որ Էջմիածնի գաւառին մէջ խոնուած 6000 գաղթականներու տեղաւորման ծառայէ:

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ սկսած է հրատարակուիլ շաբաթական թերթ մը հայերէն լեզուով: Նոյնպէս կը հրատարակուի ցեղեկատու անուն թերթ մը, Ա. Երզնկեանի կարգադրութեամբ:

ՀԱՅ Վ.ԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ ԿՈՂՈՊՏՈՒԱԾ

ՄԱՐՍԷՅԼ. Դեկտ. 30.— Դեկտ. 28ի գիշերը Մարսէյլոյ հայ նպարավաճառներէն Թաշճեան, Հէբեթիկեան եւ Կէշիշեանի խանութը գողեր կը մտնեն եւ ինքնաշարժով կը վերցնեն կը տանին 300 քիլօ կշռող դրամարկղը: Գողերը հակառակ իրենց յուսացածին՝ երբ տասը հազար ֆր. միայն կը գտնեն, գայրացած կը խորտակեն դրամարկղը եւ կրակի կուտան վաճառատան կարեւոր թուղթերը: Յաջորդ օրը ոստիկանութիւնը կոտրուած դրամարկղն ու այրուած թուղթերը կը գտնէ Մազարգի մօտերը:

Վ.ԱՏԷՆ (Վոքլիւզ) — Դեկտ. 12ին ցորեկը Արսէն Պօյաճեանի եւ տիկնոջ տունէնբացակայութենէն օգտուելով, գողերները դուռը կը բանան եւ տիկնոջ 1500 ֆրանքի արժողութեամբ ոսկեղէն զարդերը կը գողնան: Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առաւ, բայց չկրցաւ գտնել:

Պոլշեւիկ դաւադրութիւն Պուլկարիոյ մէջ

Պուլկարիոյ մէջ պոլշեւիկեան դաւադրութիւն մը երեւան հանուեցաւ։ Ծրագիրը հետեւեալն էր.— երեք հարիւր համայնավարներ խումբ մը օրթոտոքս ծնունդի գիշերը պիտի ձերբակալէին նախարարները, հրացանի պիտի բռնէին զանոնք, պիտի գրաւէին նախարարութիւնները, դրամատուները եւ Սոֆիայի կայարանը։ Նոյն ժամուն հինգ հարիւր դաւադիրներու ուրիշ խումբ մը պիտի գրաւէր զօրանոցները։ Վերջապէս, երրորդ խումբ մը իրենց տան մէջ պիտի ձերբակալէր բարձրաստիճան զինուորականները, մանաւանդ ոստիկանապետ Զօր. Լազարօֆը։ Գա՛լով Թագաւորին, զայն ալ պիտի ստիպէին գահընկէց ըլլալ ։

Սոֆիայի մէջ ձերբակալուած են 80 հոգի, որոնց մէջ են դաւադրութեան բոլոր կազմակերպիչները։ Ուրիշ ձերբակալու՜թիւններ տեղի ունեցան գաւառներու մէջ։

Համայնավար Սթրաթնօֆ, որ անցած տարի տասը տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր, Ֆիլիպէի բանտին եր՜րորդ յարկէն վար նետուելով անձնասպան եղաւ։ Ուրիշ համայնավար մը ինքզինքը կախեց Պուրկազի մէջ։ Ուրիշ երկու համայնավարներ թոյն խմեցին իրենց բանտին մէջ։ Միւս քաղաք՜ներէն ալ համայնավարներու անձնասպանութեան լուրեր կը հասնին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ Յունուար 9ին, շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Floria ճաշարանին մէջ, 61 Rue Monsieur le Prince։ Օրակարգ՝ ա) Վարչութեան ընտրութիւն, բ) Շրջանային կազմակերպութիւն։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

ՀԱՅ ՔԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ միութեան հերթական ընդհ. ժողովը՝ Յունուար 4ին, երեկոյեան ժամը 8.30ին, 71 Av. Kléber։ Օրակարգ՝ Վարչութեան Ընտրութիւն եւ ընթացիկ խնդիրներ։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին Դշ., երեկոյ խումբի սրահին մէջ։

Զօքկարեան Կիւրիկցի, որ երեք տարի առաջ Պոլիս, դարձակի մը հետ ամուսնացած էր եւ այժմ Ֆրանսա կը գտնուի։

Դիմել H. Tchokgarianի, Epicerie 22 Boulevard des Casernes, Uzès (Gard)։ Տեղեկացնողին արժէքաւոր նուէր մը։

Կը փնտռուի Ատըեամանցի Աստուր Արուշեան կամ Գալաճեան։ Սուրիոյ Հէլէպի որբանոցէն ղրկուած է Ֆրանսա Ամերիկացիներու միջոցով։ Տեղեկացնել իր հօրեղբօրորդւոյն, Krikor H. Kaladjianի, Cantine Valette, Cruas-Ardèche.

ԿԱՂԱՆԴԻ ՆՈՒԷՐ

ՆԱՐԵԿ աշխարհաբար գաղիգին եպսկ.ի։ Գին 50 ֆրանք։ կարելի է ստանալ Յառաջէն եւ Պալենց գրատունէն։

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Վարձու են, դիւրամատչելի պայմաններով, օդասուն 2 սենեակներ, պալքօն մը եւ խոհանոց մը։ Դիմել՝ 54 Rue de la Renaissance, Bois Colombes.

ԾԱԽՈՒ ՀՈՂ

ՓՈՔՐ ՄԱՍԵՐ 100 ՄԵԹՐԷՆ ՎԵՐ

Քիչ մը դրամով պզտիկ պարտէզով հողի մը տէր կ'ըլլաք, Սավինիի կայարանին մօտը, ուր արդէն 40է աւելի Հայեր հող գնած են։

Մանրամասնութեան համար դիմել Պ. ԱԿԱՆԵԱՆի, երեկոները ժամը 8էն 10, 14 Rue Keller, Paris 11.

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

Լարժանթիէր, Մ. Ց.— Ստացանք 20 ֆրանք։

Վիլֆրանշ Ա. Խ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

Անվէրս Մ. Տ. Ս.— Ստացանք 100 ֆրանք։

Լա Սէն Խ. Գ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

Սէնթ-Ալան Զ. Դ.— Նոյնպէս։

Մարսէյ Ա. Ա.— Նոյնպէս։

Շամպէ Յ. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

Մարսէյլ Գարծ.— Ստացանք 647.50 ֆրանք։

Լը Փուզէն Շ.— Ստացանք 50 ֆրանք։

Սէնթ-Էթիէն Մ. Խ.— Նոյնպէս։

Վիլ տ'Ավրէ Մ. Մ.— Փոխարժէքը 15 ֆր. է։

Փօրթլէնտ Գ. Ա.— Ստացանք 5 տոլար։ Սկսանք ղրկել 15 Դեկտ.էն։

Պոլէն Գարծ .— Ստացանք 140.25։

Ալէս Հ. Ա.— Ստացանք 38 ֆր։

Մարսէյլ Մ. Մ.— Նոյնպէս։

Շաս Գ. Ա.— Ստացանք 20 ֆրանք։ Կարգադրեցինք։

Քրէօզօ Հ. Վ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

Թայէն Գ. Փ.— Նոյնպէս։

Պէլֆօր Յ. Ի.— Ստացանք 30 ֆրանք։

Լանսէմէզան Մ. Գ.— Ստացանք 20 ֆր.։

Վէնսէն Գ. Վ.— Նոյնպէս։ Կարգադրեցինք։

Կրընօպլը Մ. Տ. Ս.— Ստացանք 20 ֆրանք։ Մինչեւ 31 Դեկտ.։

Իզէլ Մ. Շ.— Ստացանք 20 ֆ.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիրուհի Քէյֆսիզեան կը փնտռէ Եօզղատցի Նիկողոս եւ Լոզֆէթ Քէյֆսիզեան, որոնք կը գտնուին Տիթրոյթ քաղաքը։ Տեղեկացնել՝ Dirouhy Keifsizianի Chez Vigier, Pont St. Esprit (Gard) France.

— Հեղինէ Չէտէեան կը փնտռէ իր զաւակը՝ Եօզղատցի Կարապետ Չէտէեանը, որ 915ին աքսորուած էր Տէր-Զօր։ Տեղեկացնել՝ G. Tchatalianի՝ Chez Vigier, Pont St. Esprit (Gard)։

— Հ. Զօքկարեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր աղջիկը, Սաթենիկ

ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՄԱՆ ՎՃԻՌ

Ենիկ Սօֆիայցի, պուլկարուհի Տիկին Միլքա Գէորգ Փօյաճեանի կողմէ, ամուսնոյն ենիկ Նիւսէյի բժշկական ուսանող Գ. Գէորգ Փօյաճեանի դէմ բացուած դատը, խզակալութեան Փօյաճեանի, Սօֆիայի Թաղական Խորհրդոյ կողմէ անուանուած Դատաստանական Յանձնաժողովին մէջ քննուելով, անոնց ամուսնութիւնը լուծելի նկատուած եւ ի նպաստ կնոջը որոշում տրուած է, արտօնելով Տիկին Միլքան վերամուսնութեան, իսկ այրը զրկելով այդ իրաւունքէն։ Հետեւաբար, չորս տարի առաջ Փարիզ մեկնած, իսկ այժմ բնակարանը անորոշ, յիշեալ Գ. Գէորգ Փօյաճեանի կը ծանուցուի որ իրեն իրաւունք տրուած է, մինչեւ 17 Յունուար 1927 դիմել յանձնաժողովիս եւ ընել որ եւ է օրինաւոր առարկութիւն եթէ ունի, որմէ յետոյ սոյն որոշումը վերջնական նկատելով, հարկ եղած տեղեկագիրը պիտի տրուի Պատ. Թաղական Խորհրդոյ Սօֆիայի, որպէսզի նկատի առնուելով, մատուցուի Կ. Պոլսոյ Կրօնական Պատկ. Ժողովոյն։

Ի դիմաց դատաստ. յանձնաժողովի

Նախագահ՝ Խորէն Ա. Քհնյ. Ճամճեան

Անդամներ՝ Յակոբ Կ. Չամամճեան, Թ. Յակոբեան

Սօֆիա 19 Նոյեմ. 1926

Le Gérant : H. TEURNIER

Imp. MASSIS 208bis, Rue Lafayette Paris(10)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն } 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԽՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1927

4 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 225

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ ԽԱՂԵՐ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Թուղթի կտորի մը ստորագրութիւնը Իտալիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ, տակնուվրայ ըրած է դիւանագիտական աշխարհը։

Հակառակ բոլոր բարեացակամ հաւաստիքներուն, Եուկօ-Սլավիա սաստիկ ջղագրգռուած է նոր դաշնագրէն, եւ ելք մը կը փնտռէ կռնակը ամրացնելու համար։ «Մաթէն»ի թղթակիցը պրպտումներ կատարած ըլլալով Պելկրատի քաղաքական շրջանակներուն մէջ, տխուր եզրակացութիւններու կը յանգի։ Նախ, դաշնագրէն դժգոհ է ամբողջ երկրին հանրային կարծիքը։ Սլովէն, Խրուաթ եւ Սերպ, որոնք հակամարտ ուժեր են, միեւնոյն տեսակէտը ունին այս հարցի մասին։ Երեք ժողովուրդներն ալ Մուսոլինիի ձեռնարկին մէջ կը տեսնեն ոչ-բարեկամական գործունէութիւն մը իրենց պետութեան հանդէպ. ձեռնարկ մը որ կը հակասէ Իտալիոյ եւ Եուկօ-Սլավիոյ միջեւ կնքուած համաձայնութիւններուն։ Շատեր նոր դաշնագիրը կը նկատեն խոչընդոտ մը՝ հարաւային սլաւական տարրերու զօրացման. ուրիշներ, աւելի յոռետես, զայն ուղղակի հարուած կը համարեն Սլոնիկի եւ Պոլսոյ համար։ Բայց ամէնքն ալ համաձայն են թէ դաշնագիրը կրնայ վտանգել Պալքաններու խաղաղութիւնը։

Բաղքենի թղթակցին տպաւորութիւնը այն է թէ անմիջական վտանգ չկայ, բայց լուրջ սպառնալիքներ կ'երեւան ապագային համար։ Սերպերը կը կարծէին թէ Թրիէսթէն, Ֆիումէն եւ Զարան զոհելով, եւ ընդունելով ուրիշ պահանջներ, պիտի կրնան չահիլ Հռոմի բարեկամութիւնը։ Մինչդեռ կը գտնուին նոր անակնալի մը առջեւ, որ կրնայ միանգամ ընդ միշտ փակել Եգէականի ճամբան Եուկօ-Սլավիոյ համար։

Եւ զարմանալի չէ որ, Սերպերը, մահու չափ ատելով հանդերձ Պուլկարիան, մերձեցման փորձեր կը կատարեն այժմ, վտանգուած սլաւականութիւնը փրկելու համար։ Միւս կողմէ, Պելկրատի մէջ խորապէս դժգոհ են Անգլիայէն, որ կը նկատուի բուն դրդիչը և կազմակերպիչը այս խաղերուն։ Ուշագրաւ է նաեւ Թուրքիոյ հետ զինակցելու ձգտումը, որու մասին տեղեկութիւններ կուտանք այսօր։

Մէկ խօսքով, պղտոր է կացութիւնը խառնակութեան եւ անակնկալներու դասական հնոցին մէջ։ Ինչ որ տեղի կ'ունենայ այսօր, երբեք բարենշան չէ խաղաղութեան տեսակէտէն. և շատ կը յիշեցնէ 1914ի նախընթաց իրադարձութիւնները։

Միւս կողմէ, կացութիւնը փափուկ է անոր համար որ, շատերը կ'ուզեն վրէժ լուծել կամ սակարկութեամբ հատուցում գտնել այս նոր խաղերուն շնորհիւ։ Այդ կարգէն են մասնաւորապէս Պուլկարիան և Յունաստանը։ Երկուքն ալ չարաչար պարտուած և զրկուած, կարօտը կը զգան զօրաւոր նեցուկի մը, առաջ շարժելու կամ կորուստ մը դարմանելու համար։ Նոյնիսկ իրենց կամքէն անկախ է այս ձգտումը։ Երկու երկիրներուն մէջ ալ, ժողովուրդը յայտնապէս դժգոհ է տիրող վիճակէն եւ տնտեսական տագնապէն։ Երկուքին մէջ ալ ծայրայեղութեան հասած են ներքին վէճերը։ Պուլկարիա անընդհատ կը խլրտի ու կը ծփի մանաւանդ 1922էն ի վեր։ Զափազանց ջղագրգռուած է զինուորական տարրը, ամէն օր կարմիր դաւադրութեաններ երեւան կը հանուին եւ կը պատժուին անողորմ խստութեամբ։ Աւելի քան մէկ միլիոն անտուն գաղթականներու ողբերգութիւնը իւղ կը լեցնէ կրակին վրայ։ Նոյնը եւ Յունաստանի մէջ, ուր տարին քանի մը անգամ իշխանութիւն կը փոխուի եւ տակաւին վերջին վճիռը արտասանուած չէ վարչաձեւի մասին։ Զանազան օգնութիւններ եղան Փոքր Ասիոյ գաղթականներուն, նոյն իսկ Հայերու տեղահանութեան գնով. բայց միշտ ուժեղ է դժգոհութեան ալիքը, միշտ հրատապ՝ հողի եւ հացի պակասը։

Այս վերջին պակասը աւելի սաստկութեամբ կը զգայ նոր խաղերու գլխաւորը, սեւ շապիկներու Իտալիան։ Վերջացող տարուան ընթացքին, Մուսոլինի բազմազան փորձեր կատարեց, Մեծերը աՀաբեկելու եւ ճեղքէ մը ներս մտնելու համար։ Պահ մը այնքան լուրջ կ'երեւար վտանգը, որ Անգլիոյ արտաքին նախարարը հարկ դատեց երկու անգամ տեսակցիլ «առաջնորդ»ին հետ, ինչպէս կը կոչեն Մուսոլինին։ Խօսակցութիւնները միշտ մնացին գաղտնիք. բայց օրուան դէպքերը ցոյց կուտան որ, եթէ Լոնտոն խոհեմութեան խրատներ տուած է, միւս կողմէ չէ մոռցած նոր խելքեր սորվեցնել նոր ժամանակներու ամէնէն յանդուգն վարիչին։ Անգլիա միշտ մտահոգ է դարաւոր մրցակցին, Ռուսիոյ շարժումներէն։ «Խորհրդային» պիտակը չի պակսեցներ այդ մրցակցութեան արժէքը. ընդհակառակն. քանի որ ցարական Ռուսիան միայն քաղաքական վտանգ էր, իսկ պոլշեւիկը՝ միեւնոյն ատեն ընկերային է, իրաւ ոխերիմ թշնամի արդի կարգուսարքին, եւ յեղափոխական հրձիգ։

Օրուան լուրերէն դատելով, Եուկօ-Սլավիա նոր յենարան մը պիտի փնտռէ։ Խօսքեր կան Մոսկուայի մասին։ Եթէ ճիշդ է որ բանակցութիւններ կը կատարուին Թուրքիոյ հետ, տրամաբանական պիտի ըլլայ եւ Ռուսիոյ հետ մերձեցումը։ Եթէ Անգլիոյ նպատակն է իտալական արշաւանքի միձաւանջով սահրեկել եւ չէզոքացնել Թուրքիան, Մոսկուան ալ յօժարութեամբ պիտի ուզէ շոյել դժգոհները, ա'յդ վտանգին հակազդելու համար։

Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը փափուկ է մանաւանդ անոր համար որ, այսօր չկայ նախապատերազմեան հաստատուն վիճակը։ Ամէն ինչ ի լինելութեան է, իսկ ինչ որ շինուեր է 1919էն ի վեր, միշտ կրնայ խախտիլ, եթէ ոչ փլիլ։ Շ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍՓՈՐԱՆ ՅԱՂԹԵՑ Հ. Մ. Ը. Մ.ԻՆ

Անհամբեր հետաքրքրութեամբ սպասուած ֆութպոլի Կիրակիի մրցումը աւարտեցաւ Լիւքսէնպուրկցիներու յաղթութեամբ։

Պէնֆիքայէն ժամանող Մկրտիչը, Լեւոնը եւ Զարեհը, մէկ կողմէն զգալի կերպով կը զօրացնէին հայկական խումբը, իսկ միւս կողմէն, մեր երկու արժէքաւոր միջնապահներու՝ Աստուրի եւ Գամէրի հիւանդութեան եւ յառաջապահ՝ Գ. Կարապետեանի ալ անհատական պատճառով մը խաղին չկարենալ մասնակցելուն հետեւանքով, Հ. Մ. Ը. Մ.ը մարզադաշտ կ'իջնէր համեմատաբար տկար վիճակի մը մէջ։

Այս տկարութիւնը մասնաւորաբար զգալի էր պաշտպանողական գծին վրայ։ Մեր միջնապահները դիւրութեամբ տիրապետելով հակառակորդէն, կը ձգէին որ հայկական բերդը փորձութեան ենթարկուէր շարունակ։

Առաջին յաջողութիւնները Սփորայինն էին, որուն շահած 2 նշանակէտին յաջորդեց Զարեհի 1 հատու նշանակէտը։

Պէտք է արձանագրել՝ որ օտար խումբը պարբերաբար զգալի կը դարձնէր իր առաւելութիւնը փառերու եւ վայրէջքի բաղադրութիւններու ներդաշնակութեամբ։

Այս կերպով Սփորան ձեռք ձգեց նաեւ իր երրորդ նշանակէտը, մինչեւ կիսախաղը լրանալը։

Երկրորդ կիսախաղի սկիզբը հակառակորդը վաստկեցաւ իր չորրորդ նշանակէտը, մինչ երկու հայ խաղարկուներ շատ տգեղ միջադէպ մը կը ստեղծէին, դիրար հրմշտկելով ու ծեծելով դաշտին վրայ։ Դատաւորը իսկոյն խաղէն հեռացուց այս անկարգ մարդիկը։

Այնուհետեւ մրցումը շարունակուեցաւ բոլորովին անհաւասար ուժերով,— 11 Լիւքսէնպուրկցի եւ 9 Հայ։

Այս պայմաններուն տակ խաղը խպառ կորսնցուց իր շահեկանութիւնը։

Լնտպօլի մը արդիւնք՝ Լիւքսէնպուրկցիները փէնալթիով կօլ մըն ալ ըրին, որմէ յետոյ Ս. Կարապետեան առանձին ճիգով ճեղքեց Սփորայի բերդը, ազատ հարուածով մը։

Որով Հ. Մ. Ը. Մ. պարտուեցաւ 2ի փոխարէն 5 նշանակէտով։ Հ. ՊՆԴ.

∴ Գլխաւոր մրցումէն առաջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստին եւ Արժանթէօյլի միջեւ կատարուած խաղը (1 B տխողոսին համար) վերջացաւ 2—1ով։

∴ Սփորան Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին հետ չչափուած, ամսոյս 1ին Club Françaisի հետ ունեցած հանդիպումին պարտուեցաւ 1—6ով։

∴ Կիրակի օր գերմանական Համպուրկ եւ ֆրանսական Րէտ-Սթար խումբերու՝ մրցումին գերմ. խումբը յաղթեց Րէտ Սթարին 7ի դէմ 5 նշանակէտով։

∴ Վիեննական Ամաթէօր խումբը 2—3ով յաղթեց սպանիական հռչակաւոր Պարսէլոնին։

∴ Ֆրանսա-Իրլանտա ասրեկան ըռկպիի մրցումը տեղի ունեցաւ շաբաթ օր, Քօլոմպի մէջ 20000 հանդիսականներու ներկայութեան։ Իրլանտա յաղթեց 8—3 կէտով։ Մեծ խրախանգում կար մրցումի ատեն։ Ամբողջ հանդիսականները իրենց ազմուկներով եւ աղաղակներով կ'անարգէին դատաւոր Սքօթը, Սկովտիացի։ Խաղէն վերջը երկու խումբի անդամներով շրջապատուած վիճակի մէջ ամբոխի ցասումէն ազատեցաւ կողմնակալ դատաւորը, որ իր արենակից Իրլանտացիներու հաշուոյն կը սուլէր յաճախ։ Ցաւենք մը թեթեւ վէրքեր ստացողներ եղան ընդհանուր տակնուվրայութեան ընթացքին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԽՈՒՐ ՇԸՀԱՑԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քանի մէջ ժողովրդական նկարիչ հայր Փէն քանի մը շաբաթ առաջ հիւանդանալով քաղաքին հիւանդանոցը ընդունուեցաւ. անկէ ալ ծերերու անկելանոցը փոխադրուեցաւ։

Նկարիչին կինը այս պարագան ուզելով օգտագործել, ներկայացաւ նկարիչին գործատեղը, որուն յայտնեց թէ ամուսինը մեռած է հիւանդանոցին մէջ եւ յուղարկաւորութիւնն ալ պիտի կատարուի յաջորդ օրը։

Գործատէրը, ըստ սովորութեան, տխուր լուրը հաղորդեց Արհեստակցական Միութեան և հանգանակութիւն մը կատարուեցաւ, որուն գումարը յանձնուեցաւ կնոջ։ Ցետոյ պատրաստուեցաւ դագաղ մը, պսակներ, և հրահանգներ տրուեցան յուղարկաւորութեան համար։ Որոշեալ ժամուն, մեռելակառքը հասաւ հիւանդանոցին առջեւ։ Յուղարկաւորները սպասեցին քանի մը ժամ, որ չէր գար։ Բաւական երկար սպասումէ վերջ, քննուեցան հիւանդանոցին արձանագրութիւնները եւ հասկցուեցաւ որ Փէն մեռած չէր։ Բարեկամները յետոյ գացին գտան նկարիչը ծերանոցին մէջ։ Փէն նեղութիւն խնդրեց որ անհանգիստ եղած են իրեն համար։ Կինը փախած է հանգանակուած գումարով։ Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ։

ՏՈԼԱՐ ՇԻՆՈՂՆԵՐԸ

Երեք Լեհ եւ մէկ Հոլանտացի առաւ փախանձիր իրենց հայրենակիցներուն տոլարները կը կեղծէին խարդախութեամբ։ Անոնք կ'ըսէին թէ տոլար շինելու մեքենայ մը պատրաստած են, որուն շնորհիւ իսկական տոլարները այդ մեքենային տակ դնելով, կարելի է բազմաթիւ օրինակներ հանել։ Այս կերպով տոլարները կ'առնէին եւ անոնց տէրերուն ներկայութեան մեքենային տակ կը դնէին։ Սակայն յանկարծ մեքենան կը խանգարուէր եւ կրակ նլլելով թուղթերը կ'այրէին։ Մարդիկը չէին կրնար բան մը ըսել, քանի որ արկածով այրած էր իրենց դրամը։ Իրականին մէջ տոլարները պահուած էին եւ այրածը պարապ թուղթեր էին։

Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց այս չնաշխարհիկ գիւտին հեղինակները։

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ ՊԱՐՏԱՒՈՐԻՉ

Թուրքիոյ մէջ Յունուարէն սկսեալ բոլոր հաստատութիւնները ստիպուած են Թուրքերէն լեզուով կատարել իրենց գործառնութիւնները։ Օտար ընկերութիւնները այժմէն սկսած են պատրաստութիւններ տեսնել։ Առեւտրական գործավարութիւնը, վերջերս շրջաբերական մը ղրկելով ընկերութիւններուն, յայտնած է թէ, Յունուարէն յետոյ խիստ քննութեան պիտի ենթարկուին բոլոր հաստատութիւնները ու ընկերութիւնները։

ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ՓԱԿՈՒԱԾ

կարմրախտի տարածումը խոշոր չափերու հասած ըլլալով, Գասթէմոնիի մէջ 15 օրի չափ փակուած են նախակրթարաններն ու երկրորդական վարժարանները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա եւ Սերպիա կը մօտենա՞ն

Համայնավար «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ քանի մը շաբաթէ ի վեր դիւանագիտական մեծ գործունէութիւն մը կը նշմարուի Էնկիւրիի մէջ։ Թուրք կառավարութիւնը կը քննէ եւրոպական երկիրներու քաղաքական ձգտումները Միջաւոր Արեւելքի նկատմամբ։ Մայրաքաղաք հրաւիրուած են Հռոմի դեսպան Սուատ եւ Աթէնքի դեսպան Ճէվատ պէյերը։ Արդէն Էնկիւրի կը գտնուի Լոնտոնի դեսպան Ֆէրիտ պէյը, որ Երեսփ. ժողովի արտաքին յանձնաժողովին առջեւ պարզեց միջազգային քաղաքական կացութիւնը, մասնաւորապէս Անգլիոյ տեսակէտը Արեւելքի մասին։ Կ'ըսուի թէ շուտով Էնկիւրի պիտի հասնին նաեւ Փարիզի դեսպան Ֆէթհի պէյ, Պերլինի դեսպան Քէմալէտտին փաշա, ինչպէս նաեւ Պելկրատի եւ Պեռնի Թուրք դեսպանները։ Ցամառ զրոյց կայ թէ Թուրքիոյ եւ Եուկօսլավիոյ միջեւ դաշնագիր մը կնքելու մասին բանակցութիւնները նպաստաւոր պայմաններու մէջ կը զարգանան։ Այս դիւանագիտական գործունէութեան պատճառն է Թիրանայի դաշնագրով Պալքաններու մէջ ստեղծուած նոր կացութիւնը եւ Իտալիոյ բանակցութիւնները Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ հետ։

Իտալական քաղաքականութիւնը խառնաշփոթ վիճակի ենթարկած է կեդրոնական եւ հարաւային Եւրոպան։ Նախկին Պալքանեան խմբակը, որ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ թեւարկութեան տակ կը գտնուէր, կը քայքայուի ի նպաստ Իտալիոյ։ Այս նոր խմբաւորումը խիստ մեծ կարեւորութիւն ունի։ Պալքանեան պարտուած ազգերը՝ Հունգարիա, Պուլկարիա, ու տեսակէտով մըն ալ Յունաստան, յուսալից աչքերով կը դառնան դէպի այս նոր քաղաքականութեան վարիչ ուժը, եւ կը յուսան այնտեղ գտնել իրենց պարտութեան, տկարութեան եւ հողազրկման վրէժը։

Միւս կողմէ, սպառնալիքի ենթակայ պետութիւնները նոր զինակցութիւններ եւ նոր յենարաններ կը փնտռեն։ Եուկօսլավիա կը նայի դէպի Թուրքիա։ Կարելի է ենթադրել նաեւ որ Թուրքեւռուս բարեկամութեան շնորհիւ, Եուկօսլավիա շուտով պիտի յաջողի Պալքաններու մէջ վերահաստատել ռուսական ուժը, ճիշդ ինչպէս 1914էն առաջ։

Համայնավար օրկանը վերջացնելով կը հարցնէ թէ ինչ պիտի ընէ Ֆրանսա, երբ ռուսական այս նոր ուժը վերադառնայ Պալքանները. զգացո՞ւմը պիտի յաղթէ թէ քաղաքական շահը։

∴ Պելկրատէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ արտաքին նախարար Փէրիչ և Պելկրատի իտալական դեսպանը կարեւոր տեսակցութիւն մը ունեցան։ Կը կարծուի թէ Թիրանայի դաշնագրին առթիւ ծագած թիւրիմացութիւնները պիտի հարթուին բարեկամաբար։

Անգլիական նաւատորմին ռազմափորձերը

Յունուարի վերջերը անգլիական զօրաւոր նաւատորմ մը պիտի կեդրոնանայ Միջերկրականի ջուրերուն մէջ, գարնան ռազմափորձերուն համար, որոնց պիտի մասնակցի նաեւ Ատլանտեանի տորմիղը։ Այս վերջինը արդէն կը համախմբուի Փորթլէնտի մէջ եւ Յունուար 17ին ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Միջերկրական։

Գործազրկութեան տագնապը

Նոր տարիէն և տօնական օրերէն վերջ, անգործութիւնը կը սպառնայ նաեւ մեծ վաճառատուններու պաշտօնեաներուն։ Կալըրի Լաֆայէթի Արքէօյի մասնաճիւղէն արձակուած են 200 պաշտօնեաներ։ Սամարիթէնի կեդրոնը ճամբայ տուաւ իր բոլոր օժանդակ պաշտօնեաներուն։ Նոյն կացութեան մէջ կը գտնուին նաեւ միւս մեծ վաճառատուները։

∴ Իրը օրուան փակումէ վերջ Փարիզեան շրջանի ինքնաշարժի մեծ գործարանները (Ռընօ, Սիթրօէն, եր Տիօն-Պութօն եւլն.) վերաբացուեցան երէկ առաւօտ։ Գաւառի մէջ ալ բացուեցան հիւսուածեղէնի, կաշիի եւ մորթի մեծ գործարանները, որոնք նոյնպէսինը օրուան համար փակած էին իրենց դռները։

∴ Պաշտօնաթերթը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ աշխատանքի հրապարակին մասին.—

Ռօանի (Լուար) հիւսուածեղէնի գործարանին մէջ, սովորական ժամերով կ'աշխատին 2800 բանուորներ, որոնք բաժնուած են տասը հաստատութիւններու մէջ։ Չորս գործարաններու մէջ, որոնք 900 բանուոր ունին, աշխատանքի ժամերը զեղչուած են 44ի. ուրիշ երեք գործարաններ, որոնք 640 բանուոր ունին, 34 ժամ կ'աշխատին. իսկ 32 ժամ գործարանի մը մէջ որ 380 բանուոր ունի։ Ռօնի նահանգին մէջ աշխատանքի ժամերը ընդհանրապէս զեղչուած են շաբաթական 40ի, մանաւորապէս մետաքսի ճիւղին մէջ։

Մետաղագործութեան հրապարակին վրայ, մասնագէտ բանուորներ կը փնտռուին Կառ (Gard) նահանգին մէջ, իսկ հասարակ բանուորներու արձանագրութիւնը ընդհատուած է։ Տուի մէջ բարուոքում չկայ։ Լուառ-է-Շէրի մէջ շաբաթը ե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԻՐԵՆՑ ՕՁԻՔԸ ՓՐԿԵԼ Կ'ՈՒԶԵՆ
ԲԱՅՑ ԿԵԴՐՈՆԸ ՁԻ ԶԳԵՐ...

Սելանիկ, 24 դեկտ. 1926

Կիրքերը շոգիի վրայ կը պահուին շարունակ, այս գաղութին մէջ եւ այլ տեղեր։

Անախորժութեան գլխաւոր պատճառը փարիզի ռամկավար կեդրոնն է, որ գաղութներու մէջ ներդաշնակութիւն մը ստեղծելու փորձը կը նկատէ Հայաստանի վարիչներուն հանդէպ իրենց ստանձնած յանձնառութեան դէմ։

Գաղութներու մէջ իւրաքանչիւր ռամկավար անհանդստութիւն մը կը զգայ, մեծ կը տեսնէ այս կերծ կենակցութենէն ու կ'ուզէ ժամ առաջ ամուսնալուծուիլ ու ազատուիլ Սաքօյէն, փարիզի կեդրոնը կը դաւյրանայ այդ կարգի փորձերուն դէմ։

Ցուստատանը ձեզի օրինակ։ Նոյեմբեր 29ին, Հայաստանի անկախութեան խորտակման տարեդարձը տօնելու նպատակով ժողով մը կը գումարուի։ Կը հրաւիրուին նաեւ տեղացի համայնավարներ, որոնք հանդէպ իրական համայնավարական ցոյցի մը կը վերածեն, բեմէն պոռալով.

— «Կեցցէ՛ վաղուան խորհրդային Ցուստատանը. մայթերուն վրայ զէնքով ու գնդացիրով պիտի վճռենք անոր կազմութիւնը» եւն.։

Կը զայրանայ յունական մամուլը։ Խիստ կշտամբանք կ'ուղղէ Հայ գաղութին հիւրասիրութեան դէմ կատարուած այս ապերախտ ընթացքին առթիւ։ Իբրեւ կողակից այդ ժողովին մէջ նստած են նաեւ ռամկավար ղեկավարներ, որոնք կը կարմրին, կը նեղուին, կը զգան թէ այս ցոյցերը կրնան օր մը գէշ հետեւանք ունենալ եւ իրենց իսկ անձին վնասել։

Ինչպէս ըսի, անոնք ալ կ'ուզեն ազատիլ այս անախորժութենէն, ճակատաբաց ըսելու համար թէ իրենք կապ չունին այդ յիմարութիւններուն հետ, սակայն կը տատանին, որովհետեւ կեդրոնը կը սպառնայ...։

Սելանիկի մէջ այդ կենակցութենէն յառաջ եկած է անտանելի ընդգրգութիւն մը։ Ու ինչ աղտոտ գործեր կը կատարուին, ատրառութիւն, կաշառակերութիւն եւն.։

Հօկը դարձուցած են թալանի եւ սուտի խանութ մը։ Հազարաւորներէ գումարներ շորթած են Հայաստան փոխադրելու պատրուակով, եւ այսօր չեն կրնար փոխադրել, իսկ գաղթականները իրենց դրամները ետ կը պահանջեն։

Հօկի նախկին քարտուղար Արսէն Մութաֆեան, սպառնալիքներէն ազատելու համար կը դիմէ ոստիկանութեան։ Ընդ նմին կը մատնէ նաեւ պահանջատէրերը եւ կը յայտնէ եղելութիւնը։ Ոստիկանութիւնը կը բանտարկէ Մութաֆեանը որ պիտի յանձնուի դատարանին։ Այս վերջինը բանտէն կը խոստովանի բոլոր իրողութիւնները եւ Հօկի վարչութիւնը կը ներկայացնէ պատասխանատու եւ մեղսակից կատարուած գողութեանց։

Ուրիշ յայտնութիւններու կարգին, Մութաֆեան կը գրէ թէ ճիշդ է որ մեծկակ գումար մը փոխարէն, անցեալ տարի շատ մը Հայեր ետ ձգուեցան եւ անոնց տեղը խումբ մը Չէրքէզներ ղրկուեցան Երեւան։

Այդ օրերուն, հաւանաբար նոյն պատճառներով տեղի կ'ունենայ Մութաֆեանի կուսակցական ընկեր (ռամկավար) եւ Հօկի պաշտօնակից Պետրոս Ագամեանի ցաւալի եւ խորհրդաւոր սպանութիւնը։ Յողդուլցը կը հասկնայ թէ ինչ բաներու հետեւանք են այս բոլորը։ Սակայն պոլշեւիկռամկավար աւարառուներու խմբակը, թէ Ցուստատանի թէ հեռաւոր գաղութներու մէջ միտքերը շփոթեցնելու թաթարական խորամանկութեամբ, եւ կատարեալ խարդախութեամբ, դէպքէն 15 օր յետոյ կը վարձէ երկու անօթի կիներ, իբրեւ սուտ վկայ Ասոնք հարցաքննիչին կը յայտնեն թէ դաշնակցական Արշակ Ենովքեանը տեսած են, Վարտարի թաղին մէջ, կէսօրէ յետոյ ժամը 4.30ին, ուրիշ մէկուն հետ որ կը խօսէր այդ սպանութեան մասին եւ կը քաջալերէր սպանիչը՝ չվախնալ ըսելով որ անցագիրը պատրաստ է եւ արտասահման պիտի ղրկուի։

Զարմանք թող չպատճառէ ընթերցողին, երբ յայտնեմ թէ, այդ օրը, իմ հասնելուս երկրորդ օրը, Կիրակի, ամբողջ կէս օրէն յետոյ մինչեւ գիշերուան ժամը 10ը, յիշեալ Արշակ Ենովքեանը ինծի հետ նստած էր խալիլաղօս արուարձանը եւ մէկ րոպէ ինծմէ բաժնուած չէ...։

Արտասահմանի ռամկավար մամուլը փրփուրը բերնին եւ առանց սպասելու քննութեանց վախճանին, սկսեր է աջ ու ձախ վայրերան ամբաստանութիւններ ուղղել եւ հանրային իրաւունքներու անունէն կը ճառէ։

Այս նոյն մամուլը պարտ չի համարեր հրահանգելու իր ընկերներուն, որ փակեն Հօկ կոչուած թալանի խանութները եւ կամ հեռանան այդ փտութեան օջախներէն, որպէսզի վերջ տրուի ներկայ անախորժութիւններուն։

Թ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԸ 1926ԻՆ

Բ.

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ. — Երբեմնի զօհարիրող այս գաղութէն տխուր գիծեր շատ կան այսօր։ Միշտ չինող, բայց քանդող, միշտ կազմակերպող, բայց շուտով պառակտող ոգին է որ կը տիրապետէ պուլկարահայ կեանքին վրայ։ Երեք տարի առաջ կազմուած Միութենական խորհուրդը կարճ կեանք ունեցաւ, և բաժնուեցաւ, տեղի տալով սզեղ երեւոյթներու։

Վերջերս կռիւը մեղմացած է քիչ մը։ Տարուան ընթացքին կատարուեցան թաղ. խորհուրդներու և հոգաբարձութեանց ընտրութիւններ, որոնց մասնակցեցան միայն պուլկարահպատակները, շնորհիւ ներքին պառակտումներու Իբրեւ հետեւանք անվերջ կռիւներու, կառավարութիւնը սահմանադրական ազգ. սահմանադրութեան կ'ենթարկէ գաղութին իրաւունքները, մինչդեռ զանոնք ընդլայնելու միջոցներ չեն պակսիր։

Փետրուարին գումարուեցաւ Պուլկարիոյ բոլոր հայաբնակ կեդրոններու հոգաբարձուներու համագումարը, դպրոցական խնդիրներու շուրջ։ Տրուեցան շարք մը որոշումներ, և որոշ ձեռնարկներ կատարուեցան, բայց լուրջ աշխատանք չտարուեցաւ, կրթական նախարարին բարեացակամ հաւաստիքները իրականացնելու համար։

Հակառակ անհրաժեշտ պայմաններուն, Դաշնակցութիւնը և սա հասարակ երիտասարդութիւնը ջանքեր կը թափեն վառ պահելու ազգային ոգին և մշակոյթը։ Դաստիարակչական, մշակութային միութիւններ, հանդէսներ և երեկոյթներ անպակաս եղան Սօֆիայի, Ֆիլիպէի, Վառնայի, Ռուսճուքի և ուրիշ քաղաքներու մէջ։ Այս ուղղութեամբ կարեւոր քայլ մը պէտք է նկատել «Արարատ» օրաթերթին հրատարակութիւնը, Սօֆիայի մէջ։

Տնտեսական երկար տագնապն ալ կը շլատէ այս գաղութին կեանքը։

Այս տարի զատարական աշխատաւորներու դէմ խտրական կարգադրութիւններ եղան կառավարութեան կողմէ։ Անգործութիւնը ծանր մտահոգութիւն դարձաւ գաղութին համար, և նոր արտագաղթ մը սկսած է արդէն։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ. — Հակառակ այն փաստին, որ Ռումանիոյ մէջ կուսակցական հակամարտութիւնները սուր հանգամանք չունին, Ազգ. իշխանութիւնը տեսակ մը դանդաղութիւն կը ցուցնէ։

Որբանոցը, որ ժամանակին գեղեցիկ խանդավառութեան աղբիւր հանդիսացած էր, փակման դատապարտուեցաւ։ Դպրոցական կեանքը բնականոն է։

Տարուան ընթացքին տեղի ունեցաւ օտար երկրորդական վարժարաններու հայ աշակերտութեան համագումարը, ուր քննուեցան նոր սերունդի ուծացման դէմ կռուելու միջոցները։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը առանձին ուշադրութիւն գրաւած է նոյնիսկ ազգային իշխանութիւններու շրջանակին մէջ։

Պուքրէշի Ազգ. վարժարանի հոգաբարձական ընտրութիւնները, որ տեղի ունեցան վերջի շրջանին, պայքարի բեմ հանդիսացան Դաշնակցութեան ու «Ազգային պլօք»ի մը։ Ընտրութիւնները վերջացան Դաշնակցութեան յաղթանակով։

Նիրակի օգնութեան գործը, որ կազմակերպուած էր համագործակցութեան հիմքով, խանդավառ մթնոլորտ ստեղծեց ժողովրդային տարրերու մէջ, և նշանակալից գումարներ արտադրեց։

ՍՈՒՐԻԱ. — Ապստամբական շարժումները, 1926ին սասանօրէն փոթորկեցին Սուրիոյ հայ կեանքը, Դամասկոսի և շրջականերու հայութիւնը ենթարկուեցաւ նիւթական և ֆիզիքական ծանր կորուստներու։ Պատերազմական վիճակի հետեւանքները, և ազգային առեւտուրները մինչեւ վերջին ամիսները, անտանելի կացութիւն էին ստեղծած հայութեան համար։ Արաբ տարրերը, շնորհիւ քանի մը անպատասխանատու բախտախնդիրներու և մեր թշնամիներու ներքին գաւերուն, հայութիւնը նկատեց թշնամի իր ազգային խաւլալներուն, և մրցակից երկրի տնտեսական ձեռնարկներու մէջ։ Ջանքեր եղան հակազդելու համար այս տրամադրութիւններուն։ Ապստամբական մեր մարմիններու ձեռնարկները Ֆրանսական իշխանութեան մօտ, որոշ չափով նպաստեց քաղաքական վիճակի բարւոքման, սակայն չփարատեց առելութիւնները։

Այս բոլորին իբրեւ հետեւանք, արտագաղթը պահեց իր սուր հանգամանքը, կարաւաններ քշելով դէպի Ֆրանսա և Հարաւ. Ամերիկա։ Տարուան վերջին ամիսներուն կացութիւնը մեղմացաւ քիչ մը, խաղաղութեան վերահաստատման հետ կեանքը աստիճանաբար բնականոն ընթացք կ'առնէ։

Ազգային կեանքը հոս եւս աւելի վիճակ ունի։ Կաթողիկոսին կազմած նշանակովի մարմինին շուրջ դժգոհութիւնները ծայր տուին Սուրիոյ բոլոր կեդրոններու և մասնաւորաբար Լիբանանի շրջանին մէջ։ Ամէն կողմ ժողովրդական ցոյցերով, հանրագրութիւններով կը պահանջէին երեսփոխանական ժողովի ընտրութիւն։ Ժողովրդական պահանջը ի վերջոյ յաղթանակեց և Կաթողիկոսը Սեպտեմբերին Լիբանանի ընտրութիւնները կատարել տուաւ։ Հոս եւս ընտրական պայքար մղուեցաւ հավասանց սուր և կատաղի։ «Պլօք»ն ու Դաշնակցութիւնը ճակատեցան ուժգնօրէն։ Ընտրութիւնները վերջացան Դաշնակցութեան ջախջախիչ յաղթանակով, և վաւերացուեցան Կաթողիկոսին կողմէ։

Պարտուած «պլօք»ը, ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ չհաշտուեցաւ կացութեան հետ։ Անոր շատ մը անդամները դիմեցին ամենադաժնիկ ծայրայեղութիւններու, և ի վերջոյ տմարդօրէն սպաննեցին Դաւառական ժողովի անդամ, և ամբողջ Սուրիահայութեան մէջ սիրուած հայրենակից մը, ընկ. Վահան Վարդապետեանը։ Հակառակ այս բոլոր ծայրայեղութիւններուն, գաւառական ժողովը կը շարունակէ իր գործունէութիւնը։

Սուրիոյ դպրոցական գործը կ'ընթանայ կաղն ի կաղ։ Դեռ աւելին։ Հալէպի մէջ գոյութիւն ունեցող շարք մը դպրոցներ միացին բաժնուած, ենթակայ զանազան հայրենակցական խմբակցութիւններու։

Հոգատար և տեղական իշխանութիւններու հրատարակած հպատակութեան օրէնքը, հնարաւորութիւններ տուաւ Սուրիահայութեան դուրս գալու գաղթականի վիճակէն,

Սուէտիոյ և քանի մը շրջաններու մէջ մեր հայրենակիցները արդէն գործօն մասնակցութիւն ցոյց կուտան տեղական կեանքին մէջ։

Պէյրութի վրանաքաղաքի և վառնղուած շրջաններու հայութիւնը Լիբանանի շրջանը տեղաւորելու փորձերը յաջողութիւն չունեցան։

ԱՄԵՐԻԿԱ. — Այս գաղութին մէջ հանրային կեանքին մղում կուտան առանձնապէս կուսակցութիւնները։ Ժողովներ, հանդէսներ, դասախօսութիւններ անխափան կը շարունակուին։ Ինչ որ ազգային կազմակերպութիւն կը կոչուի, պարզ հոգեւոր համունքեբին է։

Հօկի պատուիրակութիւնը, հակառակ սանդերուած աղմուկին, ձախողեցաւ իր առաքելութեան մէջ։ Հօկերը, ինչպէս նաեւ պետական կոչուած Կարմիր Խաչը պատեհ ալ աւելի շատ կը ծառայեն պառակտելու, քան շինելու Հօկի պատուիրակութիւնը ոչ իսկ 10.000 տոլար կրցաւ արձանագրել։

Ամերիկահայերու քաղաքացիական դատի խնդիրը, որ բաւական խուճապ ստեղծեց մէկ տարի առաջ, իր լուծումը ստացաւ ի նպաստ հայութեան։

Իբրեւ կարեւոր երեւոյթ պէտք է յիշել Լօզանի ծանօթ դաշնագրին՝ առթիւ Թամկավարներու և կղերա-պահպանողական օրկան «Պոչնակ»ի նոր ուղղութիւնը։ Ամբողջ երկու տարի այս հասանքները կրաւորական գիրք բռնեցին և նոյնիսկ ջատագովեցին դաշնագրին վաւերացումը, իսկ հիմա ուրիշ բան կ'ըսեն, պատի պատ ձեւերով։

Փարիզի նման Ամերիկան ալ պառակտեցաւ վերջին պահուն, Շիրակի աղէտին առթիւ Հօկը՝ խարդախութեամբ, իսկ Բարեգործականը՝ ապիկարութեամբ վիժեցուցին համերաշխութեան բոլոր փորձերը։ Այժմ հանգանակութիւնները կը տարուին կուսակցութիւններու կողմէ։ Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէն աղէտի առաջին լուրին վրայ տրամադրեց 1000 տոլար, Կարմիր Խաչը 1500 և «Հայրենիք»ի վերջին թիւերէն կ'երեւայ որ գումարը 9000 տոլարը անցած է արդէն։ Թամկավար օրկանն ալ առանձին գումար մը հանգանակած էր Գաղութներէն Տիթրոյթ, որ միշտ առաջին գծին վրայ կը մնայ, մէկ ժողովի մէջ տասը հազար տոլար արձանագրեց, իսկ Ֆրէզնոյի մէջ հանդէսի մը առթիւ արտադրուեցաւ 15.000 տոլար։

Հայրենակցական Միութիւնները, տարուան ընթացքին պատուիրակութիւններ ղրկեցին Հայաստան, նոր աւաններու շինութեան համար։ Առաջին հիմքը դրուեցաւ Արաբկիրի Հայր. Միութիւնը. Թէեւ փորձը հաստատեց որ նոր քաղաքներ շինելու այս ծրագիրները աւելի շատ ոգեւորութեան արդիւնք են, քան գործնական հաշիւներու։ «Նոր Արաբկիր»ը կիսատ մնացած է արդէն, և Սեբաստացիներն ու Մալաթիացիներն ալ կը խորհին միեւնոյն տեղին վրայ ամփոփել իրենց շինութիւնները, գործակցելու։

Մշակոյթի զարգացման տեսակէտով, կ'արժէ յիշել «Հայրենիք» ամսագրին անխափան շարունակութիւնը չորս տարիէ ի վեր։ Ամսագիրը իր շուրջը հաւաքած է արդէն բազմաթիւ գրողներ, առանց կուսակցական խտրութեան, և չորրորդ տարւոյն առթիւ, ընդարձակեց ծաւալը, 144 էջը բարձրացնելով 160ի։ «Հայրենիք» հրատարակեց նաեւ առանձին հատորներ, որոնց վերջինն է Ա. Ահարոնեանի «Բրիստափոր Միքայէլեան»ը։

1926ի ընթացքին, բոլոր թերթերն ալ անզգանց հնչեցուցին, նոր սերունդի օտարացման առթիւ։ Մարդասիրական տեսակէտով, կ'արժէ յիշել Բարեգործականի մեծ հանգանակութիւնը Աերգաղթի համար, և Կարմիր Խաչին (ոչ պետական) անխոնջ աշխատանքները ամէն ուղղութեամբ։

Հայաստանի անկախութեան ամերիկեան կոմիտէն վերջին տարուան միջոցին ալ յարատեւեց թափեց, հայկական դատին զօրացման համար, առանց նաեւ մաքառելով Լօզանի դաշնագրին վաւերացման դէմ։

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

* * *

Ու ես նորէն, ու ես նորէն քեզի՛ կուգամ, քնքո՛ւշ աղջիկ.
Բընութեան այս ծո՛վ զույրերէն հոգիս խռով ու տժգունած.
Բան մը որոնս ամենամութ անկիւնն ինկած, լո՛ւռ ու մենիկ,
Ջիս կը տանջէ՛, գլխս կը տանջէ՛, անհունօրէն խելագարած։

Ես կը սիրեմ մենութիւնն իմ, անոր մէջ է որ ես կ'երգեմ.
Ես կը սիրեմ լռութիւնն այս, ի՛նչպէս ապրիլ առանց անոր.
Բայց երբ կ'իջնէ հոգւոյս վրայ տարօրինակ ծանծրոյթ մը խոր,
Այն ժամանակ երազանքով քե՛զ կը յիշեմ, ու կ'արտասուեմ...։

Ես լսեր եմ երգը սիրուն արինգներուն մեր հովուական,
Ես տեսեր եմ ծիծաղը ջինջ ծաղիկներու նուրբ ու բուրեան,
Այլեր եմ ես տեսքը չքնաղ հովխաներու տարածական,
Ու երգեր եմ ձեւերն ադո՛ւր, սա կոյսերուն օտարական։

Բայց քու աչքը, ո՛վ իմ երազ, ո՛վ իմ փոքրիկ նայա՛դ աղջիկ,
Քու վառ աչքը, այդ բոլորէն ես գերիվեր եմ քանդակեր.
Դիցանոյշի նայուածքին պէս դու, երազո՛ւն ու գեղեցիկ,
Իմ երգերուս՝ «երգ-երգոց»ն ես, յաւէ՛րժ, անմա՛հ ու սիրաջեր։

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

(Բ. եւ վերջին՝ մաս)

Հայկական բանաստեղծութիւնը փակ, դրահուած անօթ մըն է, ուր քրիստոնէական վերանորոգման աղբիւրներէն յիշուրծն իրմած ու թուրանական ծագումէ ցեղերու միջեւ մինաւորիկ մնացած ժողովուրդ մը զտած է լաւն գուրգուրանքով երկինքի կապոյտ հայելին, մարգագետիններուն զմրուխտէն, արեւէն հրդեհուած լեռներու տենդաշար ծիրանիէն բնութեան կատարեալ սէրը ու իր մենութեան անվրդով տէրմացած Աստուծոյ բազմաձեւ եւ ներդաշնակ յայտնութիւնը փակուած իր սահմաններուն մէջ ու անխոնջ մտահոգութեամբ, որպէսզի անոնք չյանդարուին, հայ ժողովուրդը մանրակրկիտ գիտած ու նկարագրած է իր հողը ու երկինքը, զանոնք գրեթէ շօշափած է, իր միսին միս ու իր անձին անգամ ըրած է, որպէսզի Արուեստը ստանայ միակ ու եւական դրոշմ մը, կազմուած միակ ու անսպառ ներշնչումի մը աղբիւրէն կեղագիտական խիստ միութեան անհուն տպաւորութիւններէն։

Ներշնչումի միակ ու անյեղլի աղբիւր, որ կը ճառագայթէ սակայն իրմէ ժողովուրդի մը բազմայօղ, բազմազան ու բազմաձեւ կեանքը, նախնական ամենապարզ տարրերէն մինչեւ գիտութիւնը, ստորական ընկերային յարաբերութեանց ու քաղաքական անօրինակ դէպքերու գիտութիւնը (խիստ սո՛ւր հայ բանաստեղծներու ու արձակագիրներու մօտ), մինչեւ տիեզերական ճշմարտութեանց ու յաւիտենական խորհուրդին ամենայանդուգն ու ամենանրբին հայեցողութիւնը որ, կ'իյնայ կեանքի արտայայտութեանց վրայ— յաւիտենական հմայիչ կրկներեւոյթ (mirage) մարդոց տենդահար խիղճերուն դիմաց։

Քանի որ բանաստեղծութիւնը անցաւ առանձնաշնորհեալ երգիչներու ընտրեալ հոգիներէն միաժամանակ աշխարհականներ ու կրօնականներ՝ անանուն ամբոխին մէջ, առանց տեւականութեան լուծումի, առանց ոճի փոփոխութեանց,— խիստ դժուարին պիտի ըլլար զանազանել արքունիքներու մէջ զարգացած ազնւականներու մէջ, զանգի մը կամ վանքերու մէջ ծրագրուած արտադրութիւնը՝ ա... շուղներու ժողովրդական ինքնաբուխ արտադրութենէն, ա՛յն... մէկին ու միւս գեղարուեստական... արտայայտութեանը մէջ Աս... ծումը կը թարգմանէ ոչ միայն... մի՛եւնոյն խորհրդապաշտ գրա... figurationներով, այլ միեւնոյն... տեսողութեան լրջութեամբ տեն... գերական փիլիսոփայական հա... գերու ցուցադրութիւնը։

Ու այսպէս կը յայտնուի... այս երկրին մէջ ու այս ժողովուր... դին մօտ Ակադեմիան չէր իշխ... առանձնաշնորհեալ դասակարգերի... այսպէս ըսուած «ատորին» դա... սակարգերուն ու չէր բարձրանա... այս վերջիններէն առաջնոյն, ա... մտերմիկ ու պարզ, կենսակա... պէտքի մը բնական գոհացում էր...

Գիծի ու գոյնի արուեստի... մէջ որուն գանձերը ամէն օր կը... փճանան թուրքին անսպառ... լութենէն, արտաքին գիծի մա... րամաքուր պարզութիւնը կը շե... ջանակէ «մօթիվ»ներու ամեն... շքեղ արտադրութիւնը գորս զա... գայարգար (ornemental) ... ուեստը երբեք երեւակայած ... լայն Զարդական չափագիտութի... նէն որուն բոլոր զուգախառնու... թիւնները եւ ածանցումները ... քազործուած են մինչեւ խորա... պէս կամ թեթեւապէս ոճաւոր... ուած բնական ձեւերը, մինչեւ ... բազաշտ վերարտադրումը տերե... ներու, ծաղիկներու, գազաններու, կենդանիներու, ճիւաղներու, ... մէնն ալ օգտագործուած ... հնարչական անսպառ բեղմնաւոր... թեամբ, գործադրութեան անխ... համբերութեամբ։ Հայ արու... տագէտը չէ՛ ճանչցած երբեք ... աճապարանքը։ Լքուած որպէս ... նապատի մը մէջ, շրջապատուա... թշնամի ժողովուրդներու անհ... տեղիութենէն հայրենիքի չքն... ովասիսին մէջ, տարուած է նո... ուելու, տալու ինքզինքը ամբող... վին իր արուեստին ամենանա... աշխատութեանը, անփոյթ ժամ... նակի անցքին դէմ, կարծես ... գիտակ բոլոր միւս վայրերուն... րոնք չեն ներկայացներ իր հ... իր քալը, իր անմիջական ան...

քը, իր ամենավառ յիշատակները։ Այսպէս, այն բազմազան յարաբերութեանց մէջէն զորս ունեցաւ աւետարական ու վենետիկեան արշաւանքներու պատճառաւ Միջերկրականի աւազանին եւ կամ աւելի մերձաւոր Ասիոյ հողամասերու ժողովուրդներուն հետ, ի՛ր արուեստէն շա՜տ բան առին տարին իր Թափառիկ հիւրերը, ու շատ քիչ, կրնամ ըսել ոչի՛նչ Թողուցին հիւրընկալ հայ աշխարհին մէջ։

Հայ արուեստը, որուն արժանիքը բանաստեղծութեան աշխարհին մէջ այնքան հեռուները կը հասնի, ցոյցացը իր ձեւերը ամենուրեք, գծագրութեան արուեստներու կալուածին մէջ։ Զպի՞տի խօսիմ դուռ հայկական ճարտարապետութեան տաճարներու մասին, յաճախ հայ ճարտարապետներու ձեռքով կառուցուած արեւմտեան երկիրներու մէջ, որոնց ամենագեղեցիկ օրինակներէն մէկն է Ռաւէննայի մէջ Սեն Թէոդորոսի գերեզմանը, գործ՝ հայ Դանիէլին, ոչ ալ պիտի խօսիմ դուռ հայկական ճարտարապետութեան հետքերու մասին զորս կարելի է գտնել Պոլսոյ բիւզանդական տաճարներուն, Էքս-Լա Շափէլի, Սէն-Ժերմէն-Տէ-Փրէի, Միլանոյի (Սան Սաթիրօ), Բօքրովայի, Քիէվի եւ աւելի խորապէս Ռումանիոյ եւ Սերպիոյ տաճարներուն վրայ. այլ պիտի խօսիմ աւելի կառուցման, շինութեան «թէ բնիքը» ու միջին գարու անհամար յուշարձաններու զարդանկարչական մանրամասնութեանց մասին, որոնք հայկական արուեստի անուրանալի անանցեալ նշաններն են։

Հրաշալի գմբէթները որոնք միասին հանդիսաւորութեամբ կը կլորցնեն սայրասուր կամարին յանդուգն զարգացումը, բարձրացնելով միանգամայն հռոմէական ծայրագլխին (calotte) ծանր կշիռը, անտարակոյս վերարտադրուած են աւելի մեծվայելուչ Թերեւս, բայց հաւատարիմ՝ Անիի, Էջմիածինի տաճարներու գմբէթներուն հայ հանճարէն ստեղծագործուած, ձուաձեւրապային ձեւին մէջ, տաւրոսեան բարձրաւանդակի քարին յաջող օգտագործումովը։

Այսօր կը փլին ժամանակին անարգանքէն, որուն կ'ընկերանայ աղէտալի ու բռնաւոր մեզսակից միւսիլմանին քանդող առաջադրութիւնը, Բարձր Հայքի, Սասունի, Կիլիկիոյ, Ըղեւ սմարի յիմի վանքերը ու հրաշակերտ եկեղեցիները։ Հայկական արուեստի վաւերաթուղթերը Թերեւս ամբողջական անյայտացումի դատապարտուած են Հայաստանի մէջ. բայց կ'ապրին ամենուրեք հայ արուեստին յիշատակները արտածուած եւ ուրիշ քարերու եւ ոճերու հետ խառն։ Այնպէս որ, եթէ նոյնիսկ աշխարհի մէջ եղական այս երկրին մնիկ արտադրութեանց ամէն հետք ջնջուած ըլլայ առյաւէտ իր բնական օրրանին մէջ, ուսումնասէրը, արուեստագէտը, պարտի դիմել մինչեւ այն անմահ երկրին որ Լիբանանէն մինչեւ Տաւրոս կը բարձրանայ իբր արեւմտեան հին աշխարհին մարտկոց՝ ասիական բարբարոս երկիրներու դէմ ու կը փակէ գեղեցիկ լեռներու շրջանակի մը մէջ Վանի մարգրիտը, քաղցր ու կապուտակ լիճը որ իր հանդարտ ջուրերուն մէջ կը ցոլացնէ լուսաւոր երկինքին կաթնաթոյր շղթերը. Այնպէս, ժամանակը որ շատ քաղցրին ամբոխաներ ու լիրանմներ ու երեւակայեան արբշի՛ռ քնացնող բոյրերով ու Թռչնալուր ըմպելիներով Արեւելք մը, ճշմարիտ բանաստեղծութեան աղբիւրութիւնները պիտի բարեխառնեն վերստին արեւելեան ճշմարիտ երգիչներու ներշնչումներով, որով ծաղկած պատկերը զարդարական կրկնայղութիւն մը չէ, հնարուած զարմացնելու համար ունկնդիրին միամիտ հոգին, այլ զգացուած, խորին մտածումի մը բնական արտայայտութիւնն է՝ իր ծննդավայրին բնական արտայայտիչ ձեւերուն մէջէն՝ երբ ան առասպելական բանաստեղծնելու եւ երգին մէջ կը փակէ գերագոյն խորհուրդի մը յայտնաբերութիւնը կամ ժողովրդական մուսային յանկարծաբանականութեանց մէջ կ'արտայայտէ ցեղին մտերմիկ նկարագրական առաքինութիւնները, կամ Թափառական երաժշտագէտներու ցաւագին եղերերգներուն մէջ կը պատէ անմահ ծաղիկներովը աւանդական արուեստին պաշտելի հայրենիքի արիւնո՜տ դագաղը...

Երանի՛ Թէ դէպի արտայայտիչ Արուեստի տիեզերական աւելի մաքուր ձեւերը՝ հոգին այս վերանորոգ ըղձանքներու ժամուն կարելի ըլլար գտնել հայկական երաժշտական արուեստին բանալին, որ եղաւ ազնուագոյն ժողովուրդին գեղապաշտ հանճարին արտայայտութիւններուն մէջէն Թերեւս ամէնէն աւելի տպաւորիչը ու ամէնէն աւելի սատրիկը։

Մենք դժբախտաբար զրկուած ենք Հայաստանի աւանդական երգերուն երաժշտական նօթագրութեան հին նշաններու մեկնութեան ձեւէն։ Այս արհեստագիտական նշանագրութիւններով օժտուած Թուղթերը համր կը մընան տակաւին մեզի. Բայց Թերեւս օր մը փնտռտուքներու եւ բաղդատութեանց ներդոր աշխատութիւն մը առաջադրէ Թաքուն գանձին փառաւոր գիւտին։ Հայկական երաժշտական հանճարը դեռ կենանքով բաբախուն է ցեղին վերջին ներկայացուցիչներուն մէջ, այնպէս որ շատեր արդէն զուտ հայկական «մօտիւլասիոն»ներու հարազատ հոսանքը տարին Եւրոպայի մայրաքաղաքներուն մէջ տիրող դպրոցներուն մէջ։ Այգային մեղեդին հանճարը կ'ապրի ժողովրդական երգերուն մէջ, որոնք հայրերէ զաւակներուն կը փոխանցուին, անտիպ ու փոքրիկ յաջողութիւն մը չէր որ եղաւ Կոմիտաս վրդ.ի ժողովուրդին շրթներուն վրայ տակաւին վերապրող ու գրեթէ յոգնած հետքերը հայկական երաժշտութեան նախնական ծագման տանելու փորձը։ Բայց ան գնաց ծննդավայրի բարձրաւանդակներուն վրայ, վայրենաւուրբ լեռներու եւ բիւրեղ ջուրերու հնչականութեանց մէջ, ուրբուրումնուէտ հովերը տաւիղիմը Թելերուն պէս կը զարնեն բլրակներու վրայ, մայրիներու ճիւղերուն եւ գետակներու եզերքներուն. Ամենանուրբ ձեռնարկին դժուարութեանց դէմ զգացած տրտմութիւնը չէր. այլ Թերեւս, ցանկալի նպատակը հեռատեսած ըլլալու ամենասաստիկ ուրախութիւնը եղաւ որ, անխոնջ խուզարկուին մըտքի ուժերը խորտակեց, եւ ան այսօր Փարիզի մէկ դարմանատան մէջ կը խուսափի Արուեստի ռեւ է անկարելութենէ, այն արուեստին՝ որուն նուիրած էր իր կեանքը։

...Ո՞ւր են հիմա, ո՜վ պարոններ, բարբարոսներէն, քաղցէն ու հիւանդութիւններէն կոտորուած հայ ցեղին վերջին խլեակները, ո՞ւր են Թափառիկ փախստականները զորս քաղաքակիրթ ազգերու կառավարութիւնները չկրցան պաշտպանել հայրենիքի սրբազան հողին վրայ։ Անոնք կ'ապրին ամէն տեղ, աւելի հայ՝ քան յառաջուան դարու, որովհետեւ անոնք իրենց սրտին մէջ կը կրեն սէրերու անհուն գանձ մը, որ այսպէս պահպանուած ու փրկուած, աւելի ուժգնօրէն կ'ապրի իրենց անձին մէջ ու աւելի ստիպողական։

Կա՞յ մնալ զանոնք երկու աշխարհներու քաղաքակրթութիւնը որ համայն աշխարհի օրէնքներ տալ կը յաւակնի։

Ընդո՞ւթ ծրագիր, բայց կարելի՞ է ։

Ընկարելի՛ է սակայն, որ մարդկութիւնը չմտածէ առանց ամենամեծ սոսկումի իր խղճի ժառանգութեան այնքան մէկ մեծ մասին կորուստը, այն մարդկութիւնը որուն սիրելի է,— որովհետեւ իր գոյութիւնն իսկ է,— հոգեկան ստացուածքներ ժառանգութիւնը, զոր սերունդները կը փոխանցեն սերունդներուն։

Թո՛ղ ձգեն հայ վերապրողներուն որոնցմէ ամէն բան խլուեցաւ, եւ որոնց ամէն բան մերժուեցաւ, ունե՛ն արդունքներ յառու պարտքը ու անգամ խնդրանքներ հիւսելու հօրկը իրենց հայրենիքին քաղաքական վերականգնումին համար։ Քաղաքակիրթ աշխարհը չի կրնար ծածկել այն ծանր պարտականութիւնը որ կ'ինայ իրեն՝ իր փրկութեանը համար. Եթէ իրապէս մարդկային յառաջդիմութիւնը կը կազմուի ներդաշնակօրէն բոլոր կենդանի քաղաքակրթութեանց մասնայատուկ խմբաւորումներէն, եթէ իրապէս տիեզերքի բարբարոսութեան մէջ ընկղմած մէկ գօտին աղետալի է իրեն՝ ապրող կազմի մը մէջ բոյն դրած փտախտին պէս, ո՛չ Թէ մեռած հայերու արդունքներուն համար, ո՛չ Թէ փրկուած հայերու ճակատագրին համար, ոչ Թէ քաղաքակրթութեան մը քաղաքական օգտակարութեան մը համար, ո՛չ Թէ իրաւունքի սկզբունքներուն համար՝ դիւանագիտական պաշտօնաթուղթերու մէջ հաստատուած ու շարունակ ուրացուած գործնական քաղաքականութենէն, ա՛յլ մարդկային քաղաքակրթութեան պատուութեան, կեանքին ու Ըպագային համար որ իր ամենաիրական ու ամենանուիրական ձեւին մէջ մարդկային գոյութիւնն իսկ է, Թող աշխարհ փրկէ՝ Հայաստանը ու անով փրկէ ինքզինքն ալ...

ՀՐԱՆԴ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

ԽՌՆՋՈՒՄ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մարդկային բազմութեան նակայ հոսանք մը շարունակ կը հասի Մոսկուայի դռներէն ներս, ուր բնակարանի տագնապը հետզհետէ սուր հանգամանք մը կը ստանայ։ Ռուսիոյ մայրաքաղաքը կը մտնէ տարեկան 30-40 հազար մարդ, որոնց 10-12 հազարը ընդհանրապէս կը մնան հոն։ 1916ին Մոսկուայի բնակչութեան Թիւը հասած էր աննախընթաց բարձրութեան մը, 1,940,200ի։

1922 Թուականէն սկսեալ դարձեալ կը բարձրանայ աճումը, 1923ին 1,620,000, 1925ին 1,811,000։ 1926ի վերջին վիճակագրութեան համաձայն այդ Թիւը հասած է 1,900,000ի, 953,165ը այր. 946,835ը կին։

Քաղաքին մահերը աւելի նուազ են քան ծնունդները։ 1925ին արձանագրուած է 24 հազար 795 մահ դէմ 57,525 ծնունդ։ 1923ի վիճակագրութեան համաձայն բնակչութեան Թիւը կը բաժնուի համաձայն զբաղումներու, բանուոր 155,200 այր. 63,859 կին, պաշտօնեայ 148,534 այր. 77,332 կին. սպասաւոր 23,654 այր. 40,164 կին, ազատ զբաղում 5,337 այր. 4,963 կին, տնտեսական գործերու վարիչներ 56,023 այր, 19,340 կին, զանազան զբաղումներ 84,772 այր. 43,255 կին։

Մոսկուայի անգործներուն Թիւն է 94,953, որոնց 49,280ը այր, 45, 673ը կին։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

33. — ՏԷՍԻՆ

Տէսինն ալ հարստաբարուեստական կեդրոն մը դարձած է երեք տարիէ ի վեր։ Անկէ առաջ աննշան գիւղ մըն էր։ Բայց շնորհիւ նոր շինուած մետաքսի S. L. S. A. գործարանին, դարձաւ մեծ կեդրոն մը օտարականներուն, ինչպէս և Հայերուս համար։

Երկու տարի է հայկական գաղութ մը հաստատուած է նոյն իսկ ունեւոր մարդիկ քարաշէն տուներ և տնակներ շինեցին, «Քանի որ Հայաստանի կառավարութիւնը իր դռները ամուր փակած է մեզ աշխատաւորներուս համար, մենք ալ մեր ճակտին արդար քրտինքը հոս կը Թափենք և գոնէ հանգիստ կ'ըլլանք», կ'ըսէին։

Գործազրկութիւնը ծանրապէս ազդեց մեր շրջանին վրայ (Լիոն)։ Կարգ մը գործարաններ արձակեցին իրենց բանուորներուն մեծ մասը, ուրիշներ ալ դռները փակեցին։ Բայց S. L. S. A. գործարանին մէջ գործազրկութեան լուրջ տագնապ չկայ։ Միայն պզտիկ պատճառի մը կը նային որ գործաւորը վռնտեն կամ առանց պատճառաբանութեան դուրս հանեն։ Այսպէս S. L. S. A. գործարանը երեք Հայեր հանեց որոնց մէկը երեք զաւակներու տէր է և ծանրաբեռնուած է ընտանեկան հոգերով։ Երեքն ալ դեռ մինչեւ հիմա պարապ կը պտտին։

Վտանգ չկայ որ գործարանը փակուի։ Գրեթէ առաջուան պէս ապսպրանքներ ունի արտասահմանէն և ժամերը կրճատուած չեն։ Հաստատութեան ձեռնհաս պաշտօնեաները կը հաւաստեն թէ թերեւս յառաջիկային պզտիկ նեղութիւն մը քաշենք, բայց չենք կարծեր որ ծանր հանգամանք առնենք։

Երկրորդ գործարանը ըլլալ է անուշահոտութեան Cignoux Frères, E. Barbezat. բաւական հին հաստատութիւն մըն է։ Այս գործարանին մէջ ալ բաւական Թիւով Հայեր կ'աշխատին, առհասարակ երիտասարդ և ամուրիներ։ Սոյն հաստատութիւնը քիչ մը անտարբերութեան մատնուած է։ Ժամերը կրճատուած են. շաբաթական 42 ժամ կ'աշխատին և գրեթէ կայ թէ աւելի պիտի պակսեցնեն։ Քանի մը արհեստանոցներ գոցուելու վտանգի մէջ են։ Տօնական օրերէն վերջը նոր անակնկալներ կ'սպասուին։ Տեղացիներն անգամ մտահոգ են։ Այս գործարանէն ալ հայ երիտասարդ մը և քանի մը օտարականներ հանուեցան։ Զանազան վայրերէ գանդագանդ հայ գործաւորներ կուգան և ձեռնունայն կը վերադառնան։

Հայ աշխատաւորները որ և է կապ չունին C. G. T.ի եւ ոչ ալ կարմիր սինտիքայի հետ։ Բայց կարմիր սինտիքայի հայ գործակալներէն ոմանք մը ամիսներ առաջ շարունակ խուճապը պատռեց, համոզելու համար թէ C. G. T. U.ը անգործութեան պարագային օգնութիւն կ'ընէ և բանուորը կը պաշտպանէ։

Այս պատասխանատուութեան հաւատացողները երկու ամիսէ ի վեր պարապ կը պտտին։

Բաւական է որքան որ տառապեցանք օտար երկիրներու տակ. բացէք հայրենիքին դռները որպէսզի մեր հայրենի գիւղերը շէնցնենք։ Հայրենիքը մեզի կարօտ է եւ մենք ալ անոր։

Ջեռախեղ

34. — ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ.

Մեր քաղաքին մէջ գործազրկութեան առաջին զոհեր եղան հազուատեղէնի աշխատաւորները։ Չորս Հայերէն երեքը հանուեցան։ Մետաղագործութեան աշխատաւորներն ալ, հինգ հոգի, արձակուած ըլլալով, տախտակեան երթալ հանքածուխի աշխատելու։

Ներկեններու վիճակը աւելի անտանելի է։ Քանի մը հոգի արդէն մեկնեցան Մարսէյլ կամ այլուր, իսկ մէկը անգործութենէն տկարացաւ եւ հիւանդանոց դրուեցաւ, իր բախտին ձգելով յղի կինը։ Շրջականներէն միշտ անգործներ կը հասնին, որոնք յուսախաբ ետ կը դառնան։ Մետաքսի գործարանները, որոնց աշխատողներու հարիւրին ութսունաւոն եւ հինգը կը կազմեն, շաբաթը հինգ օր կ'աշխատին (40 ժամ։ Եթէ այսպէս միայն լաւ, իսկ եթէ հետզհետէ լայն չափերու հասնի կրճատումը, ծանր է աշխատաւորներուն վիճակը։ Ոչ Ազգապատախանամ կայ, ոչ ալ փոխադարձ օգնութեան սնտուկ, իսկ աշխատաւորները գրեթէ բոլորը մինչեւ նոյն վիճակը ունին։ Ա. Մ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Փօն տ'Օպնա, 30 դեկտ. — Մխիթարական է ֆրանսական դպրոց յաճախող մանուկներու հայերէնի ուսուցումը, ժամը 4—5, տեղին քարոզիչին կողմէ։ Դասեր կ'առնեն նաեւ չափահաս երիտասարդները Թուաբանութիւն, հայերէն եւ Ֆրանսերէն։ Եթէ ներկաներու Թիւը կրկնուի, Ֆրանսացի ուսուցիչ մը պիտի պահանջուի։

Եկեղեցիի խնդիրը գրեթէ հարթուած է։ Առ այժմ դպրոցի տեղի մասին ալ հոգ չունինք։ Միայն ժողովուրդի քաջալերութեան կը սպասենք։ Կարելի է ըսել Թէ մեր շրջանի ամէնէն բախտաւոր վայրն է Փօն տ'Օպնան.

Ազգ. Միութեան վարչութեան շրջանը լրացած ըլլալով, մօտերս նոր ընտրութիւն պիտի կատարուի։ Ա. Մ.

Գ. Ռ. ՄԽԻԹԵԱՆ ԿԱՂԱՆԴԸ

Փարիզի որբերը. Ուրբաթ երեկոյ, Ֆլորիա Ճաշարանին մէջ, տօնեցին կաղանդը, զուարթ եւ մտերմական։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։

Կը նախագահէր Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Ներկայացուցիչ Գ. Կօրտըն Պէրրի։ Ներկայ էր Գ. Վաղգէն Շուշանեան։ Գ. Պէրրի որ կաղանդի հինգերով իր տղաքը տունը ձգած՝ կնոջը հետ եկած էր մասնակցելու հայ որբերու տօնին, անգլիերէն ճառ մը խօսեցաւ, իր ուրախութեան եւ տպաւորութիւններուն մասին, զորս քաղած էր որբերու մէջ «Սըրպայրըէն» անցուցած իր քանի մը օրերու ընթացքին։ Կը Թարգմանէր Գ. Ռ. Մխիթեան վարչութեան անդամներէն Գ. Գ. Կարապետեան։ Գ. Կօրտըն Պէրրի, գնահատելով ընկերակցութիւնը, 500 ֆր. նուիրեց գրադարանին, ճոխացնելու համար զայն։ Գ. Շ. Նարդունի Միութեան կողմէ, ֆրանսերէն ճառով մը որբերու երախտագիտութիւնը յայտնեց Գ. Պէրրիի, որուն շուրջ փունջ մը որբեր, հայ որբերու մեծ փունջէն անջատուած, շրջանակ են կազմած։ Մինչեւ բոլոր երկիրներու հայ որբերու այս երկիրն, ուր եւ ամէն տեղ անոնք գտնուին յարգել իրենց բարերարները։

Յետոյ եղան արտասանութիւններ, երգեր, խաղեր ու պարեր։ Դերասան Գ. Մարութեան զուարթ զրոյցներով, Օր. Ն. Դալփաճեան դաշնակով մթնոլորտ մը ստեղծեցին։ Որբերը վայելեցին աւանդական անուշեղէններն ու աղանդերները։ Եւ, ամբողջ գիշերը, եղբայրացած, ընտանիք կազմած՝ խումբ մը կիներու եւ օրիորդներու մօտ, որոնք նախօրօք էին գալ անոնց երեկոյթին, շարունակեցին իրենց ուրախութիւնը, մինչեւ որ կաղանդի աստուն բացուեցաւ իրենց վրայ, նոր յոյսերով ու հաւատքով։

ՍԵՆԵԿԱՊԱՆԷՆ՝ ՆԱԽԱՐԱՐ

Ֆինլանտիոյ ընկերվարական կառավարութեան արտաքին գործոց նախարարութեան խորհրդական անուանուած է Օր. Սիլլանփա՝ որ ժամանակին սենեկապանուհի էր, եւ ընկերվարական սպասուհիներու եւ սենեկապանուհիներու սենտիքային վերակացու արձանագրեալ ու ճաշարաններու գործակցական ընկերութեան մը, աշխատակցած է ընկերվարական Թերթերու։ 1907ին Հէլսինկֆօրսի Ծաղքախորհուրդի մէջ ընտրուած է.

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մարդահամար

Ինչպէս գրած էր «Յառաջ», համաձայն Խորհրդային վարիչներու հրահանգներուն, ուժեղ աշխատանք մը կը կատարուի ամբողջ Միութեան մէջ, յաջողցնելու համար ընդհանուր մարդահամարը որ սկսաւ 15 Դեկտեմբերին եւ վերջացաւ Դեկտ. 31ին։ Նկատի առնելով ժողովուրդին վախերը մարդահամարէն, խիստ հրահանգներ տրըուած են որպէսզի ոչ ոք խուսափի վիճակագրութեան մէջ մըտնելէ։ Խորհր. Թերթերը բացառիկ Թիւեր հրատարակեցին, Հայաստանի մէջ ուսուցիչները դպրոցներու, պաշտօնեաները հիւանդանոցներու եւ զանազան հիմնարկութիւններու մէջ գործի մտած են։ Մարդահամարը պիտի աւարտէր 7 օրէն քաղաքներու, 14 օրէն գիւղերու մէջ։ Հայաստանի կառավարութիւնը մարդահամարի ծախքերու համար բացած է 85,000 ռուբլիի վարկ։ Մարդահամարի պաշտօնեաներուն Թիւն է 1500։

Պատանիներու ամուսնութիւնը.— Դսեղի շրջանի գիւղերու մէջ սովորական դարձեր են փոքրիկ պատանիներու պսակները։ Նպատակը այն է որ հող բաժնուած ժամանակ, շատ հող ստանան։ Այսպէս, 1925-1926ի ձմեռ Լօռուա գիւղին մէջ 24 հոգի ամուսնացած են դեռ 13—18 տարեկան։ Վերջես ալ այս «կանոնիս» հարսնիքները սկսեր են յաճախակի դառնալ։

Ալլաւերտիի շրջանի ցորենի բերքը այս տարի նուազ է։ Հունձքի ժամանակ շատ անձրեւ եկած եւ, յետոյ, առաջնութեան ցանքերը խաշած են։ Գետախնձորի եւ հաճարի բերքը առատ է եղած։ Խոզաբուծութիւնը շատ յաջող անցած է։

Արօրները.— Տեղեկագրի մը համաձայն, ամբողջ Հայաստանի մէջ 174 մեքենաշարժ արօր կայ։ Երեւան գաւառը ունի 68, Էջմիածնի գաւառը՝ 74, Շիրակի գաւառը՝ 5, Լօռի-Փամբակի գաւառը՝ 17, Նոր-Բայազիտի գաւառը՝ 4, Դիլիջանի գաւառը՝ 6։

Դարալագեազի, Մեղրիի եւ Զանգեզուրի գաւառներուն մէջ, մեքենական արօր չկայ, տեղին անյարմարութեան պատճառով։

Տիրուանդալ հրատարակած է նոր բեմախաղ մը, 4 արարով, գաղթականական կեանքէ։

Բագուի մէջ ներկայացուցած են Շանթի «Հին Աստուածներ»ը, կրճատելով «Ծղնաւոր»ի, «Վահանօր»ի, «Աբեղայ»ի, եւ վերջին կրօնական տեսարանները։ Ի՛նչ մնաց եւ ի՛նչ խաղացին...։

Դօմանաիլ կրթական ներկայացուցչութիւնը բոլոր դպրոցներու համար ընդունեց Թուրքերէն այբուբենը։

Ամերիկայէն առաջարկած են որ Շիրակի երկրաշարժի շարժանկարը վարձու տրուի, արտասահմանի մէջ ցուցադրուելու համար։ Վարձքը պիտի յատկացուի աղէտեալներուն։

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՏԵՂԱԿԱՆ ՊԻՒՏՃԷՆ

Անդրկովկասի տեղական պիւտճէն որոշուած է 1926—1927 տարուան համար՝

Ատրպէյճան.— Մուտք՝ 8 միլիոն 862,000 ռուբլի, ելք՝ 11,766,000, բաց՝ 2,904,000 ռուբլի։

Հայաստան.— Մուտք՝ 3 միլիոն 359,000 ռուբլի, ելք 5,504,000 ռուբլի, բաց՝ 2 միլիոն 145,000 ռուբլի։ Ալեքսանդրապոլի համար յատկացուած է նաեւ 180,000 ռուբլի։

Վրաստան.— Մուտք՝ 10 միլիոն 529,000 ռուբլի, ելք՝ 16,718,000 ռուբլի, բաց՝ 6 միլիոն 188,000 ռուբլի։

բեք օր գեղչուած է աշխատանքը։ Լուառի մէջ գործերը կը նուազին եւ բանւորներու արձանագրութիւնը դադրած է։ Հենանիւի ճիւղին մէջ աշխատանքի ժամերը գեղչած են 2ի, իսկ անջատ կտորներ շինող գործարանները արձակած են բանւորներուն մէկ մասը։ Սարթի Նահանգին մէջ, գործադրկութիւնը կը շեշտուի։ Ինքնաշարժի գործարանները 43ի գեղչեցին աշխատանքի ժամերը։ Հիւսուածեղէնի տուներն ալ պիտի գեղչեն, որպէսզի կարենան պահել բանւորները։

«Անտեսանելի» կազմակերպութիւնը

Աթէնքի մէջ երեւան հանուած է արքայական գաղտնի կազմակերպութիւն մը, «անտեսանելի» անունով։ Վարիչներն են յայտնի պետական մարդեր եւ սպաներ։ Քաղաքին զանազան մասերուն մէջ կազմակերպութիւնը 114 մասնաճիւղեր ունի եւ անդամները գաղտնի զէնքեր կ'ընդունին եղեր։

Մէքքէի իսլամական համաժողովը

Դաճիրէէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Արեւելքի մէջ շարժում մը կը ծրագրուի դէպի իսլամական միութիւն։ Դաճիրէէն վերջ Ներկայիս Մէքքէի իսլամական համաժողովին կը մասնակցին իսլամ աշխարհի ամենէն յայտնի դէմքերը։ Հիճազի թագաւոր Իպնը Սուուտ իր դիւանագիտութեան շնորհիւ յաջողած է իր մականին տակ համախմբել բոլոր իսլամները, որոնք Վէհապիներու կոպտութեան եւ խստակրօնութեան պատճառաւ անոնցմէ հեռու կը մնային։ Բոլոր ուխտաւորներուն թոյլ պիտի տրուի պատահեաւ իրենց ազանդին համաձայն կրօնական պաշտամունք կատարել։

Իսլամական համաժողովը մեկնելով Քուրանի այն համարը թէ «բոլոր մարդիկ եղբայրներ են», կը ձգտի բարելաւել մարդոց ընկերային, կրօնական եւ տնտեսական վիճակը։ Առողջապահական և կարգապահական ամէն միջոց ձեռք առնուած են դէպի Մէքքէ ուխտագնացութիւնը դիւրացնելու համար։

Ասկէ վերջ ամէն տարի համաժողով պիտի գումարուի Մէքքէի կամ օտար ազդեցութենէ ազատ ուրիշ սեէ քաղաքի մէջ։

Բոլոր իսլամ երկիրներու մէջ միայն Թուրքիան է որ օրէ օր աւելի կը հեռանայ արաբական՝ ոգիէն, որ ցարդ կ'ազդուէր ամբողջ իսլամ աստուածաբանութիւնը։ Վէհապիներու սուլթանը կ'ուզէ խալիֆայական կնճիռը լուծել ի նպաստ իրեն. սակայն դեռ չէ կրցած բոլոր իսլամ երկիրներու հաւանութիւնը ստանալ այս մասին։

Անգործներու ցոյցը Սելանիկի մէջ

Հազարի մօտ անգործ բանւորներ Դեկտ. 20ին ժողով մը ունեցան Սելանիկի մէջ և քուէարկեցին որոշում մը։ Ժողովէն վերջ, բոլորը մէկ ուղղուեցան դէպի կուսակալութիւն բայց ոստիկանութիւնը արգիլեց անոնց մուտքը շէնքէն ներս։ Ասոր վրայ ընտրուեցաւ 50 հոգինոց յանձնախումբ մը, կուսակալին ներկայանալու համար։

Երկու ժամ յետոյ, կէս օրուան մօտերը, զանազան փողոցներէ, անգործ բանուորները հաւաքուեցան քաղաքապետութեան առջեւ և սկսան «հաց կ'ուզենք… գործ կ'ուզենք…» աղաղակել։ Քաղաքապետ Պ. Մէլանիտիս, ենթադրելով որ ցուցարարները կրնան յարձակիլ պաշտօնատան վրայ, հեռաձայնով ոստիկանական ուժ խնդրեց։ Ոստիկաններու ժամանումին վրայ, բանւորները ցրուեցան։

Ցոյցի ընթացքին, խումբ մը տիրեց Քաղաքապետութեան շէնքին մերձակայ խանութպաններուն մօտ, որոնք սկսան գոցել իրենց խանութները։

Յանձնախումբը, կուսակալէն հաւաստիք ստացաւ թէ, կառավարութիւնը կ'աշխատի մեղմել անգործութեան չարիքը։

Անգործներուն մեծ մասը ծխախոտի բանւորներ են և կը պահանջեն ծխախոտի արհեստանոցներուն բացումը։

Նոր տարին

Նոր տարիի առթիւ պաշտօնական ընդունելութիւն կատարուեցաւ Ելիզէի պալատին մէջ։ Փարիզի դիւանագիտական մարմինը, առաջնորդութեամբ ամէնէն երէց անդամին, Պապի Նուիրակ Գերապայծառ Մայլիոնիի, իր շնորհաւորութիւններն ու բարեմաղթութիւնները ներկայացուց Հանրապետութեան Նախագահին։ Պ. Կասթօն Տումէրկ պատասխանելով ըսաւ որ 1926ին վերջապէս խաղաղասիրական գործակցութիւն հաստատուեցաւ ժողովուրդներու միջեւ, որոնք այնքան վէճերով գինուած էին իրարու դէմ։ Մաղթեց որ այդ գործակցութիւնն ըլլայ ապահովութեան որոշ գրաւական մը եւ յոյս յայտնեց թէ բոլորն ալ անկեղծ բարեացակամութեամբ եւ մարդասիրական վեհանձն ոգիով տոգորուած պիտի աշխատին, յարգելով միջազգային բոլոր յանձնառութիւնները։

Շնորհաւորական հեռագիրներ հասան ամէն կողմէ Հանրապետութեան Նախագահին։ Սուրիոյ վարչապետը եւ Լիբանանի Նախագահը հաւատարմութեան հեռագիրներ ուղղեցին արտաքին Նախարար Պ. Պրիանի։

Նախանձի զոհերը

Նոր տարիի գիշերը, Պերլինի մէջ, ոստիկան մը պարահանդէս գացած էր իր նշանածին հետ։ Վերադարձին, երբ կամուրջէ մը կ'անցնէին ոստիկանը խստիւ կշտամբեց իր նշանածը, ըսելով որ ուրիշ երիտասարդներու հետ շատ պարած էր եւ սպառնաց գետին մէջ նետել զինքը։

Աղջիկը արհամարհական պատասխան տուաւ։ Ասոր վրայ երիտասարդը վայրկենապէս գրկեց նշանածը եւ շպրտեց գետը նետեց։ Սակայն իսկոյն անդրադառնալով իր ըրածին, ինքն ալ ետեւէն գետը նետուեցաւ աղջիկը ազատելու համար։ Այս արագ տեսարանին ականատես անցորդները անմիջապէս լուր տուին ալատարարներու, որոնք կրցան փրկել երիտասարդը, սակայն աղջիկը գտնելու բոլոր ջանքերը ապարդիւն մնացին։ Ցդան բանտարկուեցաւ։

Մարսիլիոյ մէջ ալ Ժան Ժօվաս անուն 35 տարեկան ֆրանսացի բանւոր մը իր կինը մեղադրելով որ մտերիմ յարաբերութիւններ կը մշակէ դրացիի մը հետ, երեք ձեռք ատրճանակ պարպեց անոր վրայ։ Յետոյ անձնասպանութիւն փորձեց, երեք անգամ իր վրայ պարպելով զէնքը. սակայն երեք անգամին ալ չվիրաւորուեցաւ։ Ժօվաս քանի մը վայրկեան խելայեղ թափառելէ յետոյ Սէն-Մօրիսի զառիթափէն՝ 20 մեթր բարձրութենէ վար նետուեցաւ վիէօֆօր կայարանի երկաթուղագծին վրայ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՌՈՒԹՐ ՀԱՓԻ ՉԻՆԱԿԱՆ ՅԱԿ.— Վիեննայէն կը հեռագրեն թէ Յունուար 2ին ութ անգլիացի եւ երկու գերմանացի շրջիկներ ձիւնակոյտի մը տակ մնացին Աղալէրկի կատարին վրայ։ Ազատուեցան միայն մէկ անգլիացի եւ գերմանացի մը։ Միւս ութը մեռած են։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՅ ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ միութեան հերթական ընդհ. ժողովը՝ այսօր, երեկոյեան ժամը 8.30ին, 71 Av. Kléber: Օրակարգ՝ Վարչութեան Ընտրութիւն եւ ընթացիկ խնդիրներ։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին Դշ., երեկոյ խումբի սրահին մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Հ. Չօքկարեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր աղջիկը, Սաթենիկ Չօքկարեանկիւրինցի, որ երեք տարի առաջ Պոլիս, դերձակի մը հետ ամուսնացած էր եւ այժմ Ֆրանսա կը գտնուի։

Գրել H. Tchokgarianի, Epicerie 22 Boulevard des Casernes, Uzès (Gard)։ Տեղեկացնողին արժէքաւոր նուէր մը։

Կը փնտռուի Աարեհամանցի Աստուր Արալչեան կամ Գալաճեան։ Սուրիոյ Ճէպէլի որբանոցէն գրկուած է Ֆրանսա Ամերիկացիներու միջոցով։ Տեղեկացնել իր հօրեղբօրորդւոյն, Krikor H. Kaladjianի, Cantine Valette, Cruas-Ardèche.

— Բերուզ Շիրվանեան կը փնտռէ իր մօրեղբայրը Մեծ Արմտանցի Գաբրիէլ Սողոմոնեանը, որ Ամերիկա Պոսթօն քաղաքը կամ շրջակաները կը գտնուի։

Տեղեկացնել Բերուզ Շիրվանեանի՝ Chemins des Monts, Passage Privé, Yssy-les-Moulineaux (Seine) France.

— Սեդրակ Թափուրճեան կը փնտռէ Կիլիկիոյ Ծամուզ գիւղէն Կարապետ Ասատրեանը, կինը Փենզա, զաւակը Անդրանիկ, որոնք Մարաշէն 1926 Սեպտեմբերին Մարսիլիա եկած են։

Գրել՝ Setrak Tapourdjianի, Bois A. N. 23 Nyoiseau, Sagre M et L. France.

— Կը փնտռուի Ներսէս Աֆեանը, Պրուսայի Եէնիճէ գիւղացի, որ տասը տարի առաջ Ֆրանսա մեկնած ըլլալով հինգ տարիէ ի վեր որեւէ լուր չկայ իր մասին։ Տեղեկացնել Puzant Biribanianի, Café «Ujna Bulgaria» Haskovo (Bulgarie).

— Կարապետ Կօշկակարեան կը փնտռէ իր եղբայրը Գրիգոր Կօշկակարեանը որ, 1921ին Պոլսէն մեկնած էր Յունաստան։

Տեղեկացնել, Karagheuzian Home. Gaudinierè. La Ville-aux Clercs. Loire et Cher. France.

ԱՐՇԱԿ Միքայէլեան ապահովագրուած նամակ մը ունի. դիմել՝ 14 Rue Ortolan. Krikor Mikaelianի։

Le Gérant : H. TEURNIER

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

ՍԱԿԱՐԱՆ

3 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթեռլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	25 30
Մարք ոսկի	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	111 —
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	[illegible]
Դրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր » »	Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուիցր. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատր	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Փր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3200 —
II	»	1700 —
III	»	1500 —
Թուրքիոյ երկաթ. Lots turcs		160 —

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		[illegible] տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 լ.	200 լ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 206bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1927

5 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 226 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԻՍԿ ՄԵԶ, Ո՞Վ ՊԻՏԻ ՀՈԳԱՅ,,

Մէկ աւելի ուշադրաւ կէտեր կան մեր հարցարանի պատասխաններուն մէջ, որոնք լոյս կը տեսնեն օրը օրին:

Ինչպէս կ'երեւայ, գործազրկութիւնը զգալի չէ տակաւին շատ մը վայրերու մէջ: Շրջաններ կան ուր գործարան փակուած չէ, ոչ ալ բանւոր ճամբուած. թէեւ գործատէրերը առիթէն կ'օգտուին, աշխատավարձ զեղչելու եւ տագնապը այլապէս շահագործելու համար:

Ուրիշ տեղեր ալ, տագնապը այնպիսի սաստկութեան հասած է, որ յուսահատական խօսքեր արտասանել կուտայ: Եւ մեր անճար հայրենակիցները քաղաքներէն գիւղերը կը շուեն, կամ շրջանէ շրջան կ'երթեւեկեն, գործարաններու առջեւ պոչ կազմելու համար.

Այս առթիւ, թերեւս աւելորդ չըլլայ յիշեցնել որ, նոր հոգերու դուռ կը բանան խմբական եւ անհաշիւ տեղափոխութիւնները: Մենք չենք յաւակնիր ամբողջ խնդիրը լուսաբանել մեր հարցարանով եւ օրը օրին քաղելով տագնապին վերաբերող բոլոր լուրերը: Սակայն ինչ որ կը հրատարակուի, պէտք է տեսակ մը ուղեցոյց կազմէ. որովհետեւ աղբիւրը մէկ չէ: Մենք լայն տեղ կուտանք ոչ միայն մեր թղթակիցներուն եւ ընթերցողներուն լուսաբանութեանց, այլ եւ պաշտօնական տեղեկագիրներու, մինչեւ անգամ ընդդիմադիր թերթերու լուրերուն, որոնք ազատ չեն քաղաքական նկատումներէ: Օրինակ՝ չեն պակսիր փարիզ եկողներ ալ: Արդ, գործազրկութեան տագնապը ամէնէն աւելի սուր է այս քաղաքին մէջ: Նպաստընկալ անգործները համեմատաբար աւելի շատ են Սէնի նահանգին մէջ: Ապրուստը աւելի սուղ է, իսկ նոր բանւորներու արձանագրութիւնը՝ բաւական առնէ, ի վեր դադրած: Զարմանալ տեղը չէ որ Սէնի նահանգին Տեղաւորման Գրասենեակը մասնաւոր ազդարարութիւն մը ուղղեց, որպէսզի գաւառներէն Փարիզ չգան, միամիտ յոյսերով: Այստեղ հազարաւորներ կարգի կը սպասեն գործարաններու դուռը, ցուրտին եւ անձրեւին տակ: Անշուշտ առատ կանուխ գաւառէն հասած անբախտը չէ որ ճամբայ պիտի գտնէ,

Տագնապին սաստկութեան տակ, զառն խորհրդածութիւններ ալ կ'ընեն մեր աշխատակիցները:

«Բաւական է որքան տառապեցանք օտար երկնքի տակ. բացէք հայրենիքին դուռները, որպէսզի մեր հայրենի գիւղերը շէնցնենք: Հայրենիքը միշտ կարօտ է եւ մենք ալ անոր», կը գրէր Տէօսինի մեր թղթակիցը:

«Իթէ, այսպէս շարունակուի, Շիրակի աղէտեալներու վիճակէն ալ գէշ պիտի ըլլայ մեր կացութիւնը», —գիտել կուտայ, այսօր, ուրիշ հայրենակից մը: «Շիրակի համար ամէն կողմէ օգնութիւն հասաւ, իսկ մեզի ո՞վ պիտի օգնէ. Իտալիա՞ն թէ Սպանիան»:

— «Իսկ դո՞ւն, Արմէնիէ՞ն. ի՞նչ պիտի ընես այս վտանգին դիմանալու համար», հարցուցած էր իտալացի աշխատաւոր մը, իր հայ բախտակցին:

Դաշոյնի սրութիւնն ու սառնութիւնն ունին այս հարցումները, ինչպէս նաեւ այն ճիչը որ կ'արձակուի ամէն կողմէ, հայրենիքի կարօտով: Բայց, ո՞վ է լսողը: Հայաստանի խորհրդային իշխանութիւն գլուխ առած չունի Անգլիոյ հանքագործներու գործադուլէն, կամ... Ճավայի կարմիր յեղափոխութենէն, որպէսզի կարենայ զբաղիլ այս կարգի խնդիրներով:

Ակամայ աչք մը կը պտտցնենք խորհրդային թերթերու վերջին կապոցին վրայ, և կը տեսնենք որ հայ վարիչներուն ոտքը գետնէն կտրեր է, Անդրկովկասի կեդր. Գործադիր կոմիտէի (խորհրդարան) նստաշրջանին բացման առթիւ: Շողիքներ կը վազեն, ամէն մէկուն բերնէն, իրար գովելու համար: Անաւասիկ թափթփուք ճառեր մը, որ Միասնիկեանի հովեր առեր է, և ծափ ու ծնծղայ կը զարնէ, «ճաշասեղն պիլիք» մը լատ ըլլալով Գանձակի մէջ, ժողովին օրը:

«Բոլոր հարցերն ալ պիտի լուծուին ժամանակի ընթացքին, բայց ոչ ըէսէրուքի, «մաքրենք»ի, այլ փոխադարձ համաձայնութեան միջոցով»:

Այդ «փոխադարձ համաձայնութիւնը» այնքան ամուր է որ, փախստական թուրք ու թաթարը կուգան հանգիստ կը տեղաւորուին Հայաստանի մէջ, կը տիրանան հայկական գիւղերուն և հողերուն, իսկ հայ գաղթականը ոչ միայն տեղ չի գտներ, այլ եւ չի կրնար Ազրբէջանի կցուած գաւառներուն մօտենալ... «Եղբայրութիւնը» տառապէս կը գործադրուի հայկական հողերու յափշտակութեամբ, և տասնեակ հազարաւոր հայրենակիցներու թափառականութեան գնով:

Հայաստան աշխարհին մէջ, Հրազդանի հովիտին բնակչութեան մեծամասնութիւնը Թուրքերը կը կազմեն: Սէլիմի ափը և Ակրի չայի մէջ այս տարի վերահաստատուեցան երեք թրքական գիւղեր: Զրտի շրջանը ամբողջովին Թուրքեր տեղաւորուած են:

Անցեալ տարի Ցունաստանէն փոխադրուած գաղթականները ցիր ու ցան եղան, իսկ Նախիջեւանի Հայերը կը շարունակեն գաղթել, չկարենալով հանդուրժել Թուրք-թաթար գործակալներու կամայականութեանց: Ի՞նչ փոյթ: Վրաստանի ներկայացուցիչ Ցխակայան մե՛ծ աւետիս մը տուած էր կովկասի ժողովուրդներուն, այդ միեւնոյն ժողովին մէջ. «Եթէ մենք մէկ կողմէ ունինք յեղափոխական Չինաստանը եւ եթէ միւս կողմէ ունինք այն փաստը որ Անգլիոյ պրոլետարիատը կ'անցնի յեղափոխական շարժման կողմը, մեր գործը ապահովուած է ամբողջ երկրագունդի վրայ»:

Ուրիշ խօսքով, դեռ երկար ժամանակի համար ապահովուա՛ծ է հայրենազուրկ եւ անտուն բազմութիւններու խարխափումը՝ ամբողջ երկրագունդին վրայ:

Թող անոնք պօռան որքան կ'ուզեն.

— Իսկ մեզ ո՞վ պիտի հոգայ...

Շ.

ԽՄ ԱՆԿԻՒՆԷՍ

ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ

Աշնանային զաղջ ու մթամած միջօրէ մըն էր: Մենաւոր ու աննպատակ՝ կ'անցնէի մեր եկեղեցիի բակէն: Աղմուկ ու իրարանցում կար: Ճնշուած մը տղոց. — խանդոտ, ժիր ու զգեւոր: Հայ արիներն էին՝ Աւելի անդին, անկիւնը շարուեր էին ուրիշ երկու խմբակներ: Ու ձիգ չուան մը մէկ խումբէն միւսը՝ կը ջանային իրար գերեվարել:

Անզգալաբար կանգ առի: Նայուածքս՝ ուշադիր ու պինդ՝ յառեր էի տղոց վրայ: Ի՛նչ խօսուն ու գրաւիչ էր այդ պատկերը:

Տղաքը,— հա՛յ տղաքը,— դոտեմարտի մէջ էին: Պրկուած, ուս ուսի ու շունչ շունչի, ուռա՛ծ եւ ամէն մէկին կուրծքին տակ՝ հեւք մը թաւալուն...: Երբեմն իրար կը հրէին. օրօրուն եւ յորդ՝ փրփրուն՝ ալիքի մը պէս կամ իրա՛ր պլլուած: Մէկին ոտքը, յանկա՛րծ, սահանքի են թակայ: Ու, անհաւասիկ, պառնիշումը ընկերոջ: Եւ, այսպէս, հեւիհեւ, զերզօր ու «ճակատագրական» պայքարը՝ մեր տղոց մէկ կէսին՝ միւս կէսին դէմ: Պայքար մը, որ իրերօգնութեան բնազդը կը զօրացնէ: Զանոնք այսպէս՝ կուրծք կուրծքի ու կողք կողքի՝ նուիրումի կոչումին կը վարժեցնէ, ու, նաեւ, զեղե՛ցկօրէն, ճիգին, մկանին, յաղթանակին, ու, եթէ հարկ ըլլայ, փառաւոր անկումի մը մէջ՝ պարտութեան պատկերը կը դնէ.

* * *

Այդ մտապատկերը զանկիս տակ՝ թողուցի բակը: Տղոց պըրկուած ու շնչահեղձ ճիգը դեռ կը միար տեսողութեանս առջեւ: Անդրադարձայ սերունդին: Սա մեր աճող ու հասակ նետող սերունդին: Ինծի ու ձեզի, «նորերուս», տղա՛ք. Անդրադարձայ մեր միջավայրին: Օտար ու խորթ, անյա՛գօրէն մեզ քաշող յորձանքին: Ու ինծի թուեցաւ թէ նման ճակատագրական ու տարապայման պայքարի մը մէջ է այսօրուայ ամբո՛ղջ հայ սերունդը՝ չունենալն մէկ ծայրն առած, մինչ միւսին՝ մեզ հակադրող խորշակն ու այլազգայնացման կամ խաթարումի անխուսափելի չարիքը մեր դէմ...:

Ու խորհեցայ թէ՝ պարտադրօրէն պայքարի մէջ ենք մե՛նք ճաւ կը կուինք արդէն: Ու կը կուինք՝ շնչատ ու կթոտ: Եւ որքան անհրաժեշտ է որ ամէնքս ըլլանք կուշտ կուշտի — ինչպէս հայ արիները՝ չուանին եզրը,— շունչ շունչի, կողք կողքի, մէկը ամէնքին կրթնած, ու ամէնքը մէկը պաշտպանած: Հաւասարը ու միակամ կանխելու համար մեծ ու յորձանուտ այլազգայնացումը, որուն եզերքն ենք արդէն...:

ՎԱՀՐԻԱ

ՉԻՆԱՑԻ ԿԻՆԵՐՈՒՆ ՄԱԶԵՐԸ

Վերջին ամիսները, չինական կառավարութիւնը քանի մը հրովարտակներ հանած է, որոնք կ'արգիլեն գեղին տիկիններուն մուտքը ալիլարտոյի սրահներէն, պարարաններէն եւ զբօսարաններէն ներս: Ուսանողուհիներուն արգիլուած է յաճախել թատրոն եւ հանրային պարտէզ: Նոր հրովարտակ մըն ալ կը դատապարտէ կարճ մազերը, եւ կը հրամայէ կտրուած մազերը բուսցնել, որպէսզի, ասլտամբութեան այս օրինուն, սեռերը չշփոթուին իրարու հետ: Այս պատճառաբանութենէն զատ, ֆէքինի կառավարիչը նոյն հրովարտակով կ'աշխատի պաշտպանել ցեղային աւանդութիւններն ու բարքերը եւ խստիւ կը սպառնայ պատժել հրաւիրելէ յետոյ որ «դողալով» մօտիկ ընեն հրամանը եւ յետոյ «լսեցի, չլսեցի» բառը չգտնուի:

ԳԵՂԵՑԻԿ ՍԵՐՊՈՒՀԻՆԵՐԸ

Նարժանկարի ընկերութիւնները գեղուհիներու փնտռտուքներ կը կատարեն ամէն երկրի մէջ: Եւ հիւանդութեան ձեւ առած է այս մարմաջը: Նուեր Զելանտիոյ մէջ եւս գեղեցիկ աղջիկներ փնտռելու համար Հոլլիվուտէն ընկերութիւն մը եկած եւ մրցման հանդէս մը սարքած է Պիւկրատի մէջ: Գեղանի ծաղկավաճառ մը, որ չէր ընդունուած, լալով իր հիւղը դարձաւ: Պեյկրատէն երեք գեղուհիներ ընտրուեցան, ի պատիւ սրանց շքեղ հանդէս մը, անհման ճոխութեամբ, որուն նմանը մեծ մարդիկն իսկ չեն տեսած այս երկրին մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Կարճ մազերու երեսէն.— Տիկին Էմմա Կալլօվէյ քառասունհինգ տարեկան է, բայց հրաշալի մազեր ունի, շիկագոյն օձի պէս մազեր, որ կը հասնին մինչեւ ծունկերը: Յանկարծ կ'որոշէ կտրել եւ կը կտրէ: Տուն կը դառնայ կը նայի հայելիին մէջ: Չէր ոգեզգած, բայց անճանաչելի էր դարձած: Չուան մը, տակր աթոռ մը, յետոյ... կը կախուի:

∴ Ջղային կին մը, պարզ այն պատճառով որ իր ամուսինը սրճարան գացած է կոկորդէն վար տաք բան մը դրկելու համար, նետած է չուան մը մառանին գերանին եւ կախած է ինքզինքը:

«Հում հում պիտի ուտէր».— Պուլկար Շմիթ քանի մը օր առաջ գինետան մը մէջ կը հանդիպի իտալացի Փանեկուրային. կը խմեն ու կը խօսին: Յետոյ վէճի կը բռնուին: Պուլկարը առանց մտիկ ընելու Մուսոլինիի ներկայացուցիչին մեծ խօսքերուն, գործի կը սկսի, եւ նախ կը խածնէ իտալացիին ձախ ականջը, յետոյ յօնքը: Բերան մը եւ ընելով ակռաներովը կը փրցնէ ցուցամատը: Եւ եթէ ոստիկանը ուշանար քիչ մըն ալ, մեր պուլկարը հում հում պիտի ուտէր... մաքարոնին:

ՇԱ՜ՐԺ, ՇԱ՜ՐԺ — Ստորին Քալիֆորնիոյ կառավարութիւնը պատերազմական վիճակ յայտարարած է մայրաքաղաքին՝ Մէքսիքալէի մէջ, որ երկրաշարժէ մը զգալի փասներ կրած էր: Իրրեւ հետեւանք շարժին, բազմաթիւ հրդեհներ ծագած են, եւ, ջուրերու ճամբաները խանգարուելով, կարելի չէ եղած կրակը մարել:

∴ Մաարիոէն ալ կը տեղեկացնեն որ բազմաթիւ թեթեւ ցնցումներ զգացուած են Փամփէլունի մէջ: Անձի կորուստ չկայ:

Շարժի տարի է:

ՖՐԱՆՍԱ վերջերս կորսնցուց իր ծերունի... մէկ ծառը, Մէօուն քաղաքին կնձնին, որ երեք տարիէ ի վեր կ'ապրէր Քաղաքապետութեան հրապարակին վրայ: Անցեալ օր... գլխատեր են, որովհետեւ վտանգաւոր ծերունի մը դարձած էր ջառուկ ծառը եւ կը սպառնար անցորդներուն:

ԿՈՒՓԱՄԱՐՏԸ «ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ».— Ուկրանիոյ սովետական առողջապահական վարչութիւնը արգիլեց կռփամարտը, իբրեւ կոպիտ եւ ստորին մարզանք մը, որ ո՛չ մէկ կերպով կ'օժանդակէ բանւոր դասակարգի առողջութեան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

13 ՏԷՐՍԻՄՑԻՆԵՐ ՄԱՀԱՊԱՐՏ

Դեկտ. 28ին Խարբերդի մէջ մահուան դատապարտուեցան 13 Տէրսիմցի ապստամբներ, որոնք ներկայ էին, եւ կարգ մը փախստականներ, իսկ ծանր պատիժներու ենթարկուեցան 14 հոգի: Այս առթիւ ընդհ. դատախազը, Խարբերդի երեսփոխան Ապտիւլ Հագ ուշագրաւ ճառ մը խօսեցաւ, ուրկէ կը քաղենք հետեւեալ հատուածները.—

«Տէրսիմցիները դարերէ ի վեր պետութեան առաջարկները չեն կատարեր, տուրք, զինուոր չեն տար, մէկ կողմէ աւազակները եւ ոճրագործները կ'ընդունին եւ կը պաշտպանեն, ամէն առթիւ զէնք եւ ռազմամթերք կ'ամբարեն եւ պետական ընդհանուր ծառայութեանց եւ պարտականութեանց եւ ոչ մէկուն չեն մասնակցիր: Քէմալ Գուրու Չայ, Րէֆահիյէ, Բլումեր, Չմշկածագ, Արաբկիր, Քղի եւ մինչեւ իսկ Հազիյէ, Բալու եւ Մազկերտ գաւառակներուն մէջ, ասոնց յարձակումներուն եւ հարստահարութիւններուն չենթարկուած ընտանեկան բոյն չէ մնացած: Ասոնք չեն աշխատիր, բայց միշտ աշխատող եւ տէրութեան հնազանդ ժողովուրդին ձեռքը յափշտակող եւ զանոնք սպաննող ոճրագործներ են: Իրենց միջեւ կառավարութեան դէմ «պատերազմ կայ, յաղթութիւն չկայ» նախադասութիւնը առածի կարգ անցուցած այս խիստ նենգամիտ եւ արիւնարբու զանգուածը իր վերջին յարձակումն ալ հանրապետական կառավարութեան դէմ ուղղած է: Կախաղան հանուած Շէյխ Սայիտի ապստամբութեան միջոցին Չմշկածագի վրայ յարձակող եւ Տէրսիմի անպարտելի աշիրէթ եւ ազգային հերոս անունը առնող այն աշիրէթին ժողովուրդը վերջին անգամ ալ կառավարական ուժերու վրայ կրակ բանալով, չէ հնազանդած իրենց տրուած հրամաններուն եւ յորդորներուն: Մեր հանրապետութեան յաղթական վարչութիւնը եւ անոր զօրաւոր եւ քաջ զինուորները պէտք եղած հարուածը իջեցնելով իրենց, այս աւազակներու խումբը կազմալուծած եւ պարտութեան մատնած են»:

Այս միեւնոյն դատավարութեան առթիւ, 83 կիներ եւ տղաքներ ալ դատապարտուեցան կեսարիոյ պաշտօնական հատատութեանց մէջ ծառայելու: Մահապարտներէն 8ը անմիջապէս կախուեցան ցայգը Մէյտանի մէջ, իսկ հինգ հոգի անչափահաս ըլլալով, բանտարկութեան դատապարտուեցան:

"ԼՔԵԱԼ" ԳՈՅՔԵՐՈՒ ՍԻԱՐԸ

Դեկտ. 29ին Թուրքիոյ ելմտ. գործավարութենէն «Լքեալ» Գոյքերու տնօրէնութեան հասած հրահանգի մը մէջ, կը հրամայուի որ Էվգաֆի փոխանցուին ոչ-փոխանակելիներու կողմէ լքուած «իճարէթէյնլի» կալուածները: Այս կերպով Էվգաֆի փոխանցուելիք լքեալ գոյքերու քանակը կարեւոր թիւ մը կը հասնի, նկատի ունենալով որ լքեալ գոյքերու մեծ մասը «իճարէթէյնլի» են: Այսպիսով բաւական պիտի հարստանայ Էվգաֆի վարչութիւնը: Միւս կողմէ հաւանական է որ բան մըն ալ չմնայ Լքեալ Գոյքերու տնօրէնութեան ձեռքին տակ:

Նախապէս, Լօզանի մէջ, իտալահպատակ ընդունուած էին 450 հայ եւ յոյն փախստականներ, որոնց անունները անծանօթ էին: Իտալացիները սկսած են հետզհետէ իմացնել այս անունները, որոնց մեծ մասը փախստականներ են: Օրինակի համար, հրամայուած է վերադարձնել Տիկ. Մարիամիկ Կորեկեանի Լքեալ Գոյքերու տնօրէնութեան կողմէ գրաւուած եւ 400,000 ոսկի արժէք ներկայացնող կալուածները, նկատելով որ ան իտալահպատակ դարձած է: Այս կերպով վերադարձուած են նաեւ Գ. Ներսէս Նարլեանի կալուածները, որոնք մօտ 200,000 ոսկի կ'արժէին: Կայ նաեւ Թուրքեւհելլէն վերջին համաձայնագրի պարագան, որ կը վերաբերի 150 ոչ փոխանակելիներու: Ասոնք երբ վերադառնան, պիտի պահանջեն իրենց կալուածները, եւ այսպէսով ինքնին հաշուեյարդարի ենթարկուած պիտի ըլլայ «լքեալ» գոյքերու հարցը եւ հաւանաբար լուծուի նաեւ «Լքեալ» Գոյքերու վարչութիւնը:

Գործազրկութեան տագնապը

Գրեցինք թէ մեծ գործարանները վերաբացուեցան Երկուշաբթի օր: Ռընօի վարիչը յայտարարած է թերթի մը թէ գործարանին մէկ շաբաթ փակումը սովորական բան մըն է և թէ աշխատանքը բնականոն է:

Սիթրոէն եւս գործարանին փակումը սովորական կը գտնէ և ներկայ տնտեսական տագնապին չի վերագրեր զայն: Ճիշդ է որ, կ'ըսէ, գործերը նուազած են չափով մը, որուն պատճառաւ աշխատանքի ժամերը Դեկտ. 6էն ի վեր պակսեցուցած ենք 48էն 44ի: Այժմ կը բանի գործարանը իր բոլոր կազմով: Քանի մը աւելածուներ և ոչ-մասնագէտ աշխատաւորներ միայն արձակուած են: Նոր մասնագէտ-բանւորներ առնուեցան:

∴ Ֆարման օդանաւի գործարանը 4000 հոգիի տեղ 250 բանւոր միայն կ'աշխատցնէ հիմա:

∴ Ինքնաշարժի մեծ գործարանները բացի քանի մը համեստագործներէ, նոր բանւոր չառին երէկ եւ առջի օր:

∴ Սէն-Տընիի Քաղաքապետութիւնը (համայնավար) կ'օժանդակէ Ֆրանսացի եւ օտար գործադուլներուն:

∴ Տըլօնէ-Պէլվիլ գործարանին ինքնաշարժի ճիւղը կէս առ կէս ճամբած է իր աշխատաւորները: Իսկ միւս ճիւղերուն մէջ ալ գործերը շատ զեղչուած են:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

,,ՔՈՐԵԲԻ ՔԱՐԸ''...

ԺՈՐԺ ՏԻՒՀԱՄԷԼԻ

Մէկը ֆրանսական արդի գրականութեան ներուժ, թափանցող վիպագիրներէն. Ժորժ Տիւհամէլ։ Կոչուած բժիշկ, որքան ֆիզիքական տառապանքներու, նոյնքան և հոգեկան անձկութիւններու վրայ հակած է իր խոհուն հոգին, որ գութի լայն թեւերով կը ջանայ պարուրել, ամոքել զանոնք։ Իր հերոսները հոգեկան թափառիկ տառապողներ են, մարդիկ որոնք քերմարդկային յոյսերու, անկարելի սէրերու, վերացական գաղափարներու խաչը իրենց ուսին առած, կը բարձրանան ճակատագրի Գողգոթան։

«Կորեբի Քարը» նորագոյն երկասասրղութեան տղմոտը կը ներկայացնէ, շրջան մը ուր մարդուն գերագոյն խանդավառութիւնները յանկարծ ճակատ ճակատի կուգան կեանքի սառն իրականութեան հետ։ Մեզմէ ո՞վ չէ ապրած ցնորական երազներէ թափանցող այդ անկումը դէպի առօրեայ աշխարհ։ Վերապրող հոգիներու համար կատարեալ ողբերգութիւն մըն է այդ շրջանը, երբ կը սորվուին անգամ մըն ալ վերադառնալ կեանքը, իրենց հոգին արժէքները, իրենք զիրենք ու կը ջանան հաշտուիլ, տոկալ, հանդուրժել անողոք իրականութեան։

Անթուան Ռըսէկիէ տասնեւթամեայ պատանի մըն է, հոգին խանձարուրի մէջ, որ գաւառէն նոր փոխադրուած է Փարիզ, բժշկութիւն ուսանելու։ Իր եանն հաւատքը ունի, ամէնի ճիշտ՝ մոլեռանդութիւնը, ինչպէս ամէն հասունցող պատանի՝ իր ամբողջ հարստութիւնը իր գաղափարներն են, որոնք վճռական և բացարձակ, զերծ ամէն հակակշռէ, իրականութիւնը կը յաւակնին ենթարկել իրենց։

Իր առաջին շփումը կեանքին հետ կ'ունենայ Պլամարի դիահատական սրահներուն մէջ։ Բժշկական ուսանողներու խայտառղէտ բազմութիւն մը հող կ'ապրի ու կը խառնուի անանուն դիակներու քասոին, նեխումի և քայքայումի խորհրդաւոր այդ խորքին վրայ տաղարուն երիտասարդութիւն մը, աշխարհի հինգ ծայրերէն քով քովի եկած, կը փնտռէ, կը խոկայ, կ'երազէ ու կը սիրէ... Ամէն մէկ դիակ սփինքս մըն է եւ Անթուան Ռըսէկիէ, յաճախ երիտասարդ աղջկան մը դիակին առջեւ կը մնայ լուռ, համակուած վախով և ունեւալով առաջին զգայնութեանթիւնքեանոր անկայունութեան։

Կատարեալ բարեկամ մը, բժշկական ուսանողներու այդ ընկերութիւնը, ինքնատիպ դէմքերու, խառնուածքներու և մտայնութեանց խանդավառ թափառ մը։ Ռուս ուսանողներու շրջանակը սարօրինակ կերպով կը գատարոշուի սակայն ընդհանուր թոհ ու բոհէն, Անթուան Ռըսէկիէ, յաճախ կ'ապրի անոնց մէջ, հմայուած է անոնց գաղափարներու յանդգնութենէն որ ոչ մէկ նուիրականութեան առջեւ կանգ չ'առներ, այդ օրերուն, — քսաններորդ դարու արշալոյսին — այդ շրջանակը անտեսխանական, նիհիլիստ էր և Ռըսէկիէ անոնցմէ իմացած էր սա խօսքը.

— «Մենք ձեզի խորհիլ, մտածել պիտի սորվեցնենք... Դուք հին աշխարհի մը զաւակն էք՝ դուք աւանդութիւններ միայն ունիք, վաղուց է որ ուրիշները կը մտածեն ձեր տեղը. մըշակոյթը մինչեւ ձեր պլուխը չի բարձրանար, դուք զայն ձեր սրտան մէջ կը կրէք... Մենք, Ասիացիներս, մենք է որ պիտի ենք զայն, մեզ ժամանակ տուէք, հաւատք ունեցէք մեր վրայ»

Ու օր մը, սակայն, սէրը կանգ կ'առնէ երիտասարդ Ռըսէկիէի սրտին մէջ. բայց երկչոտ է այդ հիւրը. երկու կիներ կը բաժնեն իր գուրգ. ստանալ պարանոնքը կը սկսին ծաղկիլ, սարսռալ իր բնազդներու խորը...

Ու անխուսափելիօրէն, անդիմադրելիօրէն երկու անուններ աւիշի նման, անշնչելի արձանագրութեան մը նման կը պարուրեն իր հոգին... Աննա Սուվլոտր, Տարիա Հէրրնշթայն։

Աննան հարազատ կինն է, իր բոլոր սէրերուն, նոյնիսկ կիրքերին մէջ անգամ մայրական, հաւատացեալ չափ պարզող. գոհի մը նման լուռ, սառուեր պէս կառչած Ռըսէկիէի, իբրեւ ամենօրեայ լոյսը կ'իջնէ անոր կեանքին վրայ, առանց անկէ բան մը սպասելու։

Տարիա Հէրրնշթայն ռուս հրէուհի մըն է, վայրագ զգայնութեամբ եւ դաշոյնի պէս սուր գաղափարներով. կին մտաւորական մը որ ընկերային հարցերով տարուած է նոյնքան մեծափառութեամբ, որքան ուրիշ կիներ՝ նորոյթներով եւ սիրաբանութիւններով. ինչքա՜ն վառանդատոր էակ մը արդարեւ. սէրը կը նկատէ տկարութիւն մը, ապիկարութիւն մը ու հակառակ ատոր իր հմայքը ոսկեթել սոտայնի մը նման կը ոլլուի, կը թնճկուի Ռըսէկիէի շուրջ...։

Երկու կիներ. երկու խորհրդանշաններ, երկու ցեղեր, Ռըսէկիէի համար անոնք երկու պահանջներ են, մէկը այնքան իրական, որքան միւսը տիրական. Աննան քաղցրութիւնն է, մաերիմ շունչն է տան, ճրագին լոյսը սեղանին մօտ. Տարիան եռանդն է, զինովութիւնը, մրրկոտ սանձերը...։

Ու ինչպէս միշտ, խոլայեղ թիթեռը կը սորայ կրակին...։

Աննան ոչինչ կը փորձէ պայքարելու Տարիայի դէմ. կը զգայ վտանգը և սակայն կը լռէ։ Մինչեւ վերջին բաղէն պիտի սպասէ իր սաքնոյին մօտ, նոյն իսկ պատրաստելով մեկնումի զէն ու զարդը, ժպիտներով պիտի ճամբան դնէ զայն...։

Իրիկուն մը Ռըսէկիէ իր սենեակը հրաւիրած է Տարիան. աղքատ ուսանող, իր գզեստները գրաւի դրած է. տասը ֆրանք գտնելու համար ծէյ գնած է, ինչպէս նաեւ ծաղիկներ, ժամերով սենեակը մաքրած, աւլած, կարգի դրած է. իր հրացայտ հոգին կը փայփայէ ամէն մէկ իրի վրայ. ։

Բայց...

Բայց, ինչպէս միշտ, Տարիան չի գար. անոր քաժանումը վըճռական է. ան կանգ առած է զառիթափին եզերքը եւ սիրոյ փոշին թափ տալով, իր սրտի վըրայէն, ետ դարձած է իր ճամբան. Ռըսէկիէ Տարիայի համար տժգոյն յիշատակ մըն է մինակ, դոս ծաղիկ մը՝ գիրքի մը անկիւնը մոռցուած...։

Ու մինչ Ռըսէկիէ, լքուած, հիւանդ, կը սպասէ իր սենեակի պարապութեան չափ պարապ սրտով, յանկարծ կը յայտնուի Աննան։

Ան հասկցեր է ամէն ինչ. բայց ոչինչ չի յայտներ. իր հըպարտութիւնը չի թոյլատրեր իրեն շահագործելու ի նպաստ իրեն Անթուանի հոգեկան տագնապը. եկած է բուժելու հէք վիրաւորը, և իր անձնազոհութիւնը մինչեւ հերոսական ինքնամոռացում տանելով, ա՜ն, այդ իրիկուն, ինքզինքը կը տրամադրէ իր տաղտուն տապեասի-ուկրակին մէջ իր սրբութիւնն ալ նետելէ փրկ. կը մնկնի ինքն ալ, այլեւս չդառնալու համար...։

Յաջորդ առտու Ռըսէկիէ աւերակոյտ մըն է. գետնին վրայ կոխկռտուած ծաղիկները կարծէք իր երազներն ըլլային. այդ գիշերը ա՜ըը այցելած է թէ մահը...

Ու ինչպէս միշտ, պէտք կը զգայ վերադառնալու կրկին իր ակունքին, մայրենի յարկին. հարանուկի պէս ամփոփուած ինքն իր մէջ. հոն կը վերագտնէ ինքզինքը. սակայն հիմնովին փոխուած...։

«Աշխարհի հոտը փոխուած է այլեւս» իրեն համար... «Իր կեանքին յառաջաբանը» գլուած է այլեւս. երիտասարդութեան տագնապէն դուրս եկած, իրեն կը մնայ այլեւս վերսկսիլ կեանքը. բայց իրական կեանքը, իբրեւ հասուն մարդ, իբրեւ մէկը որ այլեւս վարպետ եղած է ապրելու արուեստին մէջ...։

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԸ 1926ԻՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ՊԵԼՃԻՔԱ.— Փոքր գաղութ մը, որ առէջ առաջ կը բաղկանար հայ վաճառականներէ եւ գործաւորներէ։ Վերջին տարիներու ընթացքին, Պուլկարիայէն եւ զանազան վայրերէ հաստատուեցան նաեւ բաւական թիւով ուրագիր հայ աշխատաւորներ։

1925ին Պրիւքսէլի մէջ Հայկական Ակումբին (Foyer Arménien) շուրջ, ազմկալի վէճեր ծագեցան նոր եւ հին գաղթականներու միջեւ։

Նւրո յայի ազգային կազմակերպութեան առթիւ այս գաղութը կենդանի հետաքրքրութիւն ցոյց տուաւ։ Ընցեալ Յունիսին ընտրութիւններու առթիւ, յաղթանակեց Դաշնակցութիւնը Ռամկավարներու այս պզտիկ մրցումներին մէջ։

Վերջին շաբաթուան ընթացքին կատարուեցաւ, Պելճիքայի Երեսփ. Ժողովի անդամներու ընտրութիւնը։ Այս առթիւ եւս պայքար մղուեցաւ Դաշնակցութեան եւ Ռամկավարներու միջեւ։ Երկու կողմերն ալ ոչինչ խնայած էին ապահովելու համար յաղթանակը։

Օրինական սահմաններուն մէջ կատարուած ընտրութիւնը վերջացաւ Դաշնակցութեան բացարձակ յաղթանակով։ Այսպիսով Պելճիքայի Երեսփ. Ժողովին մէջ կը մտնեն 11 չէզոք եւ 9 Դաշնակցական հայրենակիցներ, բոլորն ալ Դաշնակցութեան ցուցակէն։

Զանազան առիթներով կազմակերպուած ժողովներն ու հանդէսները, մղում կուտան ազգային կեանքին։

ԱՆԳԼԻԱ.— Փոքր, բայց համեմատաբար հարուստ ու բարեկեցիկ այս գաղութը, Լոնտոն եւ Մանչեսթըրի մէջ ամփոփուած, կը մնայ միշտ բաժնուած ինքն իր մէջ եւ աւելի կարեւոր կեդրոններու հետ։

Այս երկու քաղաքներու եկեղեցիները, իրենց առանձին վարչութիւններովը, սեղմ խմբակի մը ենթակայ հաստատութիւններ են միայն։ Մանչեսթըր ունի իր առանձին Երեսփ. Ժողովը, Լոնտոն՝ առանձին։ Իսկ այս վերջին քաղաքի եկեղեցին ալ կը մնայ միշտ անկախ, ենթակայ՝ նշանաւոր խնամակալութեան մը։ Ցակաւին կայ «Միացեալ» Ընկերութիւն մըն ալ, ինքն իր գլխուն Հաէքըլամեներ կ'ընէ առանց կենդանի գործ տեսնելու։ Պարբերական գասախօսութիւններ եւ հանդէսներ քիչ-շատ կ'ոգեւորեն այս փարթամ գաղութը։

1926ը վերջացաւ Լոնտոնի հոգեւոր հովիւին գայթակղութեամբ, իբրեւ երկրորդ տպագրութիւն.

ԱՒՍՏՐԻԱ.— Քանի մը տարի առաջ կենդանութեան նշաններ կ'երեւային Վիէննայի մէջ, իսկ այժմ ձայն չկայ։ Հակառակ Մխիթարեան Միաբանութեան վանքի եւ կրթական հաստատութիւններու եւ բարեկեցիկ հայրենակիցներու գոյութեանը, ո՛չ մէկ լուրջ եւ կարեւոր ձեռնարկ կատարուեցաւ անցնող տարուան ընթացքին։

Հայ փոքրամիւ ուսանողութիւնն ալ բոլորովին նօսրացաւ։

ԻՏԱԼԻԱ.— Որոշ կենդանութիւն կը տիրէ Միլանոյի մէջ, ուր կան առեւտրականներ եւ ուսանողութիւն։ Հայկական բոյն մը ստեղծուած է Պարիի «Ալրաքա» գիւղին մէջ, շնորհիւ անհատական նախաձեռնութեան։ Ցիշենք նաեւ Թորինոյի որբանոցը, որ կը պահուի Պապին աջակցութեամբ։ Վենետիկի վանքը ամփոփուած է իր պատեանին մէջ։ Փատովայի մէջ ալ ուսանողութիւն մը կ'ա խառի լոիկ-մնջիկ։ Թէ՛ այս քաղաքին եւ թէ Վենետիկէն գումարներ հաւաքեան Շիրակի աղէտին առթիւ, իսկ Միլանօ առանձին կազմակերպեց սգոնութեան գործը։

«Ցառաջ»ի աշխատակից բանաստեղծ Պ. Հ. Նազարեանցի երբեմն հրապարակային դասախօսութիւնները իտալական շրջանակներու մէջ, հայկական գրականութեան եւ արուեստի մասին, գնահատելի աշխատանքներ են։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ — 1926ին հաստատուեցաւ հայերէն լեզուի դասընթացք մը՝ Պերլինի Արեւելեան Լեզուներու Ճեմարանին մէջ, եւ առ հասարակ շեշտուեցաւ հայերէնի արժէքը գերման գիտական աշխարհի մէջ։

Վերջերս գնահատելի ձեռնարկներ կատարուեցան, եւ միութիւններ վերակազմուեցան, ազգային ոգին վառ պահելու համար։ Շիրակի աղէտին առթիւ ալ արդիւնաւոր աշխատանք թափուեցաւ, ինչպէս օրը օրին հաղորդուած է «Ցառաջ»ի թղթակիցը։ Զանազան քաղաքներու մէջ ցիրուցան հայրենակիցներ չեն մոռնար իրենց ազգային պարտականութիւնները։

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ-ՔԱՅՑԻ հոգին կը կազմէ Փրակա, ուր ուսանող տարրունը, քանի մը հայ առեւտրական հայրենակիցներու հետ, մղում կուտայ ազգային կեանքին։ Ժողովներ եւ դասախօսութիւններ զանազան առիթներով, օտարներու ուշադրութեանը կ'արժանանան յաճախ։ Ուսանողութեան շփումը բախտակից ազգերու ուսանողութեան հետ, օգտակար արդիւնքներ կուտայ։ Ուսանողութիւնը կը նուիրանայ հետզհետէ եւ շատեր իրենց շրջանը կը լրացնեն այս տարի։

ՖՐԱՆՍԱ.— Թեմական կազմակերպութիւնը, այս տարի եւս մնաց իբրեւ ներքին կարեւոր խնդիր մը, միշտ անլոյծ, եւ միշտ ենթակայ կիրքերու բորբոքման։

Յունիսին գումարուեցաւ առաջին Պատգմ. Ժողովը, ծրագիր-կանոնագիր մշակելու համար, եւ ընտրեց Թեմական խորհուրդ մը, որ «Առաջնորդարան» ենթարկուեցաւ Փարիզի ծանօթ խմբակին կողմէ։ Իբրեւ հետեւանք, հարկ եղաւ Առաջնորդարանը Փարիզի եկեղեցին փոխադրել, արուարձան մը։ Նոր ընտրութիւնները, որ պիտի կատարուէին Նոյեմբերին, յետաձգուած են անպայման ժամանակով։

Ուշագրաւ է Հայրենակցական Միութիւններու գործունէութիւնը։ Ամէն տեղ միջոցը կազմուեցան կամ վերակազմուեցան, մասնաւորապէս տարուան առաջին կիսամեակին Հայրենակցական Միութիւնները ունեցան իրենց համագումարը, եւ ընտրեցին Միութիւններու Միութեան կեդր. Վարչութիւնը։ Վերջինս գմրախտաբար առանձին գործունէութիւն ցոյց չտուաւ։ Ցաւալի է նկատել, որ օգտակար նկատուած այս շարժումը, վերջին շրջանին անգործութեան է դատապարտուած։

Ցեղասպանական Հօկը իր ուժը թափած է այս գաղութին մէջ։ Սակայն լծուած քանիերը գգալի յաջողութիւն չգտան, եւ աւելի շատ ծառայեցին քլատելու զանազան ձեռնարկներ։ Կիրքերը այս գետնի վրայ մնացին միշտ բորբոքուած եւ սպառնական։ Իբրեւ արդիւնքը՝ այս բոլորին, յիշենք Լիոնի սպանութիւնը որ պիտի մնայ փառապսակը Հօկի եւ իր հովանաւորեալներու շահատակութեան եւ հակառակ Հայաստանէն եկած պատուիրակութեան ճիգերուն եւ զանազան պրոպագանդութեանց կամ Հօկի անդրանիկ համագումարի որոշումներուն, այս կազմակերպութիւնը արտասահմանի մէջ կը սպառէ իր հաւաքած դրամները, փոխանակ երկիրը ղրկելու։

Ցարուան վերջերը ուշադրութիւն գրաւեց «Յարգդող» երբեմնի երիտասարդ Արուեստասէրներու Միութիւնը, իր շաբաթական կանոնաւոր առուլիսներով։ Գնահատելի է նոյնպէս Զափահաս Որբերու շարժումը, ներքին կազմակերպման ու ինքնազարգացման համար։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւ առհասարակ մարզական շարժումը 1926ին շատ բան կորսնցուց իր հմայքէն, իբրեւ հետեւանք ներքին վէճերու։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը մեծ գեր կրնայ կատարել Ֆրանսայի մէջ, եթէ միայն թօթափէ առնական ունակութիւնները։ Վերցնելով պառակտման պատճառները։

Կրթական գետնի վրայ նշանակելի երեւոյթ մը չկայ։ Մարսիլիոյ մէջ կը շարունակուին Դպրոցասէրն ու Ազգ. վարժարանը։ Զանազան գաւառներու մէջ հաստատուած են դասընթացքներ՝ հայերէնի համար։ Լսարանական միութիւններ կան գրեթէ ամէն տեղ, թատերականներկայացումներ ալ անպակաս են Փարիզէն մինչեւ գաւառական քաղաքները։ Մամուլին վրայ աւելցան «Նոր Երկիր» հնչակեան շաբաթաթերթը՝ հակապոլշեւիկ ուղղութեամբ։ «Բուժանք», բժշկական - առողջապահական ամսագիր, «Խարտոցը» երգիծաթերթը, եւ «Կայծ», որ Պոլսէն փոխադրուեցաւ, «Արագած» շաբաթաթերթը եւ «Վերելք», հայ պոլշեւիկներուն օրկանը։

Ներքին զանազան հոգերու հետ, ֆրանսահայ գաղութը վերջին ամիսներուն մտահոգութեան մատնուեցաւ տնտեսական տագնապէն եւ գործազրկութենէն։

Շիրակի աղէտին առթիւ, Փարիզը հանդիսացաւ գէշ օրինակ մը, առաջին օրէն իսկ որոմ ցանելով, Նախաձեռնութեամբ Հօկի պատուիրակութեան եւ Երեւանի գոյնզգոյն գործակալներուն.

Եզրակացութիւն.—

Ա. Վերջին տարիներու քաղաքական զանազան դէպքերու հետեւանքով գաղթական դարձած հայ ժողովուրդը, դեռ կը խարխափի փոխանցման շրջանի յատուկ դժուարութիւններուն մէջ։

Բ. Ինքնապաշտպանութեան բնազդը կը մղէ, զանոնք կազմակերպել ներքին ազգային կեանքը։ Ֆիզիքական եւ նիւթական դժուարութիւններու հետ, սպառնական կը մնայ ապազգայնացման վտանգը, մանաւանդ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ։ Նոյնքան դժնդակ պատկեր կը ներկայացնէ հայ գաղթականներու իրաւական անստոյգ կացութիւնը զանազան երկիրներու մէջ։

Գ. Գաղութները, հակառակ այս սպառնական կացութեան կը մնան պառակտուած, ջլատուած, շնորհիւ հայ կեանքին մէջ գործող երկու, իրերամերժ, ժխտող գլխաւոր հոսանքներուն, որոնց մասին յիշեցինք մեր յօդուածի առաջին մասին մէջ։ Դաշնակցութեան՝ ազգային հաւաքականութիւնը պահպանող քայլերուն դէմ հակառակորդ կողմը կը հետապնդէ բոլորովին ուրիշ գիծ որ ամէն բանէ կը նպաստէ հայութեան քայքման եւ ստարացման։

Դ. Այս բոլորի հետ, օտարութեան մէջ առաջ կուգայ նոր սերունդ մը, որ արդէն ենթակայ է սկզբէն իսկ ուծացման, կ[...] անտէր, իր բախտին ձգուած [...] հէւ կրթական ձեռնարկներ[...] չգոյութեան։

1926ը այս կարի[...] չմեղմեց. շատ տեղերու մէջ [...] իսկ աւելի սպառնական եղա[...] երեւան եկան անոնք։ 1927ը ա[...] բախտաւոր թուական պիտի [...] լա՞յ։ Այդ արդէն պաշտան[...] պիտի տայ։

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԸ

Երբ հայ գրականութիւնը [...] տառապի գրական մրցանակ[...] րու պակասէն, ֆրանսացի [...] գէտները այնքան շատ ունի[...] որ, վերջերս զանազան վէճեր[...] առիթ դարձան։ Ամէն Ֆրանսա[...] գրագէտ կը ջանայ մրցանակ [...] ապահովել իր վէպին կամ [...] թողագիրքին համար։ Այսպէ[...] նորօրինակ ախտ մը կազմու[...] ցաւ ֆրանսական գրականու[...] թեան մէջ։ Գրագէտները, ժող[...] վուրդը ձգած՝ մրցանակաբաշ[...] «ժիւրի»ներու տրամադրութիւ[...] նները կ'ուսումնասիրէին։ Այս ա[...] ման Les Marges հանդէսին [...] գարման մը կը փնտռէին [...] ախտ դէմ Ռոավհեւս մրցանա[...] կարաշխ «ժիւրի»ներուն ալ [...] աւելի կը նպաստէին ախտաւոր[...] ման քան իսկական արուեստին[...] Իբրեւ ուժգին բողոք, պէտք [...] յիշել անգլիացի հռչակաւոր գրագէտի մը՝ Պէրնըրտ Շօի [...] րագան, որ մերժեց Նոպէլեան մրցանակը, որովհետեւ արդա[...] րութիւ՛ն է անուն հանել և [...] նիւթապէս իր կեանքը ապահո[...] վելէ յետոյ մրցանակ ստանալ [...] մինչդեռ անդին կան տաղանդա[...] ւոր գրագէտներ, որոնք [...] համբաւ չեն շահած եւ կարօ[...] տութեան մէջ են։

Մրցանակի մասին թէ՛ ժ[...] րիներու եւ թէ գրագէտներ[...] բռնած դիրքը նկատի ունենա[...] լով, եղան շատեր որ, յանո[...] արուեստին, ուզեցին դարմա[...] մը գտնել այս ախտին դէմ։

Այսպէս, «Նախիտէլն»ի աշխատակիցն ալ կը խառնուի վէճ[...] եւ կ'առաջարկէ միացնել բոլ[...] մրցանակները, հանգանակում [...] շահի անտուկ մը ստեղծե[...] համար, ի շահ թէ գրագէտն[...] րուն եւ թէ արուեստին։

Սակայն, ինչո՞ւ չըլլալով [...] ջազգային գրական մրցանակներ[...] րու «ժիւրի»ներուն դէմ եւս, [...] րոնք մրցանակները զանազա[...] հոսանքներու, շահերու կը [...] խնեն։

Մինչդեռ փոքր ազգերու [...] գանդները կը տառապի՛ն [...] կան մրցանակներու պակաս[...]

ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ ԾՆԱԾ ՏՂԱ[...]

Անգլիոյ մանկավարժակ[...] շրջանակները քննութեան [...] նելով ընդհ. պատերազմին [...] թացքին եւ պատերազմէն ա[...] ծնած տղոց իմացական վիճակ[...] տեսած են որ պատերազմի [...] տղաները իմացականապէս աւ[...] տկար են քան անոնք որ [...] տերազմէն առաջ ծնած են։ [...] րեւս, կը խորհին, զրկանք[...] դիւնք է այս իրողութիւնը։ [...] կայն, բնականոն վիճակը վե[...] գտնելու համար, այսինքն պ[...] տերազմի ծնունդները նախապ[...] տերազմեան սերունդը իմա[...] կան սրութեան հասնելու համ[...] անհրաժեշտ է, կը խորհի [...] թենկէմի վարժարանին տնօր[...] սպասել մինչեւ 1931 թուական[...]

ԹՈՒՐՔ ԿԻՆԸ Կ'ԱՌԱՋԻՄ[...]

Թուրք կրթական գործա[...] րութիւնը որոշած է Թուրք[...] գլխաւոր քաղաքներուն [...] ընդհանուր դասարաններ [...] նալ, մանկավարժութիւն եւ [...] կերային գիտութիւն սորվե[...] լու համար Թուրք կիներուն [...] րոնց 100էն 85ը տգէտ են։ Մ[...] կողմէ կը խորհին զանազ[...] վայրերու մէջ ակումբներ [...] նալ. կնոջական զգեստները [...] բեկարգել եւ հրաման մըն [...] հանել որ զիխարկ կրեն կի[...] նու։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

35.— ՓՕՆ ՍԷՆԹ ԷՍՓՐԻ

Այստեղ կը գտնուին 40ի չափ հայ աշխատաւորներ որոնց մեծամասնութիւնը ընտանիք ունին։ Բոլորն ալ կ'աշխատին կղմինտրի գործարանը։ Բանուորներուն կէսը պայմանագրութեամբ եկած են։ Դեկտ. 24ին գործատէրը յայտարարեց թէ Դեկտ. 25էն գործարանը գոց է մինչեւ Յունուար 3, իսկ քանի մը ընտանիքաւոր աշխատաւորներու յայտնեց թէ այլեւս ազատ են։ Մեր կրկնակի դիմումին վրայ, գործատէրը յօժարեցաւ գործազուրկներու ճամբու ծախքը վճարել, միայն 40 ֆր.։ Մնացեալներուն կէսը ամբողջական պիտի աշխատին, իսկ կէսը ութ օրը անգամ մը։ Այսինքն եթէ տասը աշխատաւոր կայ, 5ը այս շաբթու պիտի աշխատի, իսկ միւս հինգը յաջորդ շաբթու, այսպիսով ամիսը հազիւ 12 օր աշխատած կ'ըլլան։

Այս գործարաններուն մէջ կան մարդիկ որ դրամ փոխ առած են գործատէրէն, եւ մուրհակ տուած են աշխատելու։ Ես անձամբ լսեցի վարպետին սա խօսքը. «Էյ Կրպէեան Ստեփան, դուն մեզի գերի ես. երբ տալիքդ լման վճարես, անմիջապէս գնա»։

Սեբաստացի հայրենակից մը որ հինգ անդամէ ընտանիք մը ունի, դեռ երէկ Պոլիսէն 2000 ֆրանք պարտքով հոս հասաւ, խորհելով թէ Ֆրանսայի մէջ պիտի հանգստանայ։ Այսօր, ամիսը 12 օր աշխատելով ի՞նչպէս պիտի կրնայ ապրուստ ճարել։ Եթէ այսպէս շարունակուի, որոշ է որ Շիրակի աղէտեալներու վիճակէն ալ գէշ պիտի ըլլայ մեր վիճակը։ Շիրակի համար ամէն կողմէ օգնութիւն հասաւ, իսկ մեզի ո՞վ պիտի օգնէ, Իտալիա՞ն թէ Սպանիան։

Վ. Ց. Վարդանեան

36.— ԿԱՐՍԱՆ

Գործազրկութիւն չկայ հոս։ Վերջերս առաջարկ մը եղած էր գործարանատիրոջ կողմէ, ժամերու յաւելման համար, առանց օրավարձերը փոփոխութեան ենթարկելու։ C. G. T. առ այդ իր ունեցած մէկ ժողովին մէջ միաձայնութեամբ մերժեց այս առաջարկը։ Հայ բանուորներուն հայերէն աղդով մը հաղորդուեցաւ որոշումը։

ԾԽԱԽՈՏԻ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐԸ.— Ծխախոտի թշնամիներու միջազգային համագումարը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիսին, Փրակայի մէջ։ Համագումարին պիտի մասնակցին աւելի աւելի քան 700 պատգամաւորներ, բոլոր երկիրներէ։ Այս առթիւ ցուցահանդէս մը պիտի կազմակերպուի։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԱՐՍԱՆ.— Կարսանի Հայ Գաղթականաց Միութեան վարչութիւնը վերջին անգամ ժողովին մէջ քննեց միութեան առկախ հաշիւները։ Միութիւնը լուծեալ յայտարարուած էր 1924 Դեկտեմբեր 15ին և գրքերը ծախուած էն ժամանակին։ Միութիւնը փոխատուութիւններէ մնացած իր պարտքերը վճարելէ վերջ, հաշիւները վերջնականօրէն փակուած յայտարարելով, քովը մնացած 60 (վաթսուն) ֆր.ը «Յառաջ»ին կը ղրկէ, Շիրակի աղէտեալներուն յատկացնելու խնդրանքով։ (Տես ցանկը)։ Վարչութիւնը պատրաստ է հաշիւ տալ, եթէ հարկ ըլլայ։

Գանձապահ
Ն. Մ. ԱՃԷՄԵԱՆ

Կարսան, 1 Յունուար.— Երեք հարիւր ֆր. ստացանք Գումքի Բարեսիրաց Միութենէն Շիրակի աղէտեալներուն համար, եւ անմիջապէս կը ղրկենք «Յառաջ»ին, նպատակին յատկացնելու խնդրանքով. (Տես ցանկը)։

Գումքի Բ. Միութիւնը տարիէ մը ի վեր միայն գոյութիւն ունի և կը բաղկանայ տասնեակ մը եռանդուն հայրենակիցներէ, որոնք մէկ տարուայ ընթացքին իրենց կարելի օգնութիւնները ըրած են Գումքի շրջանի կարօտեալներուն։

Կարսանի հանգանակիչ յանձնախումբը կը շարունակէ իր սկսած գործը։ Մօտ օրէն պիտի ղրկուի «Յառաջ»ի, վերջին գումար մը եւս եւ Շիրակի աղէտեալներուն համար բացուած այս հանգանակութեան մասնակցող բոլոր հայրենակիցներուն անուանացանկը։

Հանգանակիչ յանձնախումբ

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ 1 Յուն.— Մալաթիոյ Հրթ. Ընկերութեան տեղւոյս մասնաճիւղը Նոր Տարւոյ առթիւ կազմակերպած էր հանդէս մը, որ տեղի ունեցաւ Ուրբաթ իրիկուն, Սալ տը Քոնֆէրանսի մէջ։

Մասնաճիւղին ատենապետ Պ. Պօղոս Տ. Պօղոսեան հակիրճ խօսքերով պարզեց օրուան նշանակութիւնը, յոյս յայտնելով որ «Նոր Մալաթիոյ» մէջ՝ Նոր տարիներ տօնելու արժանի ըլլանք։

Տեղի ունեցան արտասանութիւններ, որոնց մեծամասնութիւնը քաղուած էր Պ. Ա. Ահարոնեանի բանաստեղծութիւններէն։ Սարգիս Ընտրիկեան յատակօրէն արտասանեց «Հայրենիքդ իմ, ների՛ր ինձ»։ Եղան մենախօսութիւններ և ներկայացուեցաւ «Կաղանդ Պապայի Նուիրաբաշխումը»։

Մասնաճիւղին կողմէ հանդիսականներուն բաժնուեցաւ Կաղանդի առթիւ մէկ մէկ նարինջ և մէկ մէկ քարթ, որոնց վրայ գրուած էր «Շնորհաւոր Նոր տարի եւ բարի Կաղանդ»։ Ներկաները համեստ նուէրներ ըրին, որոնցմէ գոյացաւ 550 ֆրանք։

Յաջողութեամբ ներկայացուեցաւ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը՝ «Թիփ-Թափ»։

Մոլաթխալի

ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

Ֆրանսացի յայտնի արեւելագէտ Քլ. Հիւար Կիրակի օր մեռաւ 72 տարեկան հասակին մէջ։ Ամբողջ կեանքը նուիրած էր Արեւելեան լեզուներու ուսումնասիրութեան եւ հեղինակութիւն էր արաբերէն, թուրքերէն եւ պարսկերէն լեզուներու մէջ։

Արեւելեան Կենդանի Լեզուներու վարժարանը աւարտելէ վերջ Պոլիս գացած էր, իբրեւ թարգման ֆրանսական դեսպանատան։ Բազմաթիւ գիտական արշաւանքներ կատարած է ֆրանսական կառավարութեան հաշւոյն։ Երկար ատեն պարսկերէնի փրոֆէսէօր եղած է Փարիզի Արեւելեան Կենդանի Լեզուներու վարժարանին մէջ։ Մասնաւոր նախասիրութիւն ունէր արաբերէնի համար զոր կը նկատէր մայր լեզու, որմէ բխած են թուրքերէնն ու պարսկերէնը։

Կը թողու բազմաթիւ կարեւոր երկասիրութիւններ.— յիշենք «Գիրք Ստեղծագործութեան եւ Պատմութեան», արաբերէնէ թարգմանուած, «Պաղտատի պատմութիւնը», «Արաբական գրականութիւնը», «Արաբներու պատմութիւնը» 2 հատոր, եւլն. եւլն։

Հանգուցեալը 1919ին Գեղեցիկ Դպրութեանց Ակադեմիային անդամ ընտրուեցաւ Մասփէրոյի տեղ եւ 1927ին նախագահութեան պիտի կոչուէր։

Տեղեակ էր Արեւելքի վերաբերող ամէն բանի եւ յաճախ թանկագին օժանդակ մը եղաւ արտաքին նախարարութեան, արեւելեան կարգ մը նուրբ խնդիրներու լուծման համար։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ բողոքական եկեղեցին մէջ։

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ՇՐՋԱՆԸ

Ֆրանսական երկու զինուորական խումբեր կը պատրաստուին օդանաւով 40 հազար քիլոմեթրի շրջան մը կատարել Ատլանտեանի շուրջ։

Առաջին խումբին վարիչն է տեղակալ Քուտուրէ։ Թռիչքը պիտի կատարուի 500 ձիու ուժով մեքենաշարժ ունեցող օդանաւով մը, որ կրնայ իր մէջ առնել աւելի քան 4000 լիտր պենզին։ Իւրաքանչիւր կայան իրարմէ 4-5000 քիլոմեթր հեռու պիտի ըլլայ։ Ուղեգիծն է հետեւեալը.— Փարիզ, Տաքար, Պուէնոս Այրէս, Փանամա, Նիւ Եորք, Փարիզ։

Ճամբու ընթացքին Ատլանտեանը պիտի կտրուի երկու անգամ, Տաքար-Պուէնոս Այրէս, եւ Նիւ Եորք-Փարիզ։

Միւս կողմէ ոչ միայն Ֆրանսայի, այլ եւ Գերմանիոյ, Անգլիոյ, Իտալիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու օդանաւորդները լուրջ պատրաստութիւններ կը տեսնեն Ատլանտեանը ուղղակի կտրել անցնելու համար։ Այն երկիրը որ առաջին անգամ պիտի յաջողի այդ հսկայ ձեռնարկին մէջ, պիտի կրնայ իրաւամբ պարծենալ թէ օդի մէջ գերակշիռ դիրք ունի։

ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ՈՃՐԱԳՈՐԾ ՄԸ

Անցեալ օր Էմիլ Թրուպա անուն 26 տարու շրջուն վաճառորդ մը փողոցէն կ'անցնէր, երբ դիպուածով զարնուեցաւ իր մէկ արհեստակցին՝ Մօրիս Ռանպօի, որ գինիէն յիմարացած, առանց այլեւայլի գրպանէն ատրճանակ մը հանելով պարպեց Էմիլի վրայ։

Խեղճ մարդը, սիրտէն զարնուած, գիտապաստ գետին ինկաւ։ Ոճրագործը, որ թաղին սարսափն էր, փախաւ։ Քիչ յետոյ, սակայն, չկրնալով դիմանալ իր հետաքրքրութեան, ոճրին վայրը եկաւ եւ իբր թէ բանէ մը լուր չունի, ոստիկանի մը հարցուց թէ ի՞նչ պատահած է։ Բազմութեան մէջէն զինքը ճանչցողներ ոստիկաններուն մատնանշեցին զայն։

Ոճրագործը յաջողեցաւ փախչիլ ու ապաստանիլ իր բնակարանը, երկրորդ յարկ։ Սէն-Մէրի թաղին ոստիկանապետը քանի մը հոգիով Ռանպօի դուռը զարկաւ, բայց պատասխան չառաւ։ Յետոյ իմանալով որ ոճրագործը երկու ատրճանակ եւ մէկ հրացան ունի իր մօտ, որոշեց յաջորդ առաւօտ սպասել զայն ձերբակալելու համար։ Առաւօտուն ոստիկանները կրկին դուռը զարկին։ Ռանպօ կիսովին բացաւ դուռը, ատրճանակը ձեռքը, ոստիկան մը կրակ ըրաւ, սակայն ապարդիւն։ Մարդը դուռը գոցեց եւ ետեւէն սկսաւ կրակել՝ մաղի վերածելով դուռը։ Ատոր վրայ ոստիկանները պաշարեցին տունը եւ սկսան հեղձուցիչ կազեր նետել տունէն ներս։ Երկար ատեն ձայն չելլալուն Կէսօրէն վերջ ոստիկաններ դիմակ դրած, ձեռքերնին ատրճանակ, դուռը կոտրելով ներս մտան։

Ռանպօ վերջին փամփուշտով անձնասպան եղած էր։

ԱՆԹԵԼՈՎ ՔԱՐՈԶԸ

Կիրակի օր առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսացիները անթելով քարոզ մտիկ ըրին։

Ամերիկայի մէջ արդէն սովորական դարձած է քանի մը տարիէ ի վեր. հոն կաթոլիկ եկեղեցիները իրենց քարոզները, իսկ բողոքական եկեղեցիները կիրակնօրեայ արարողութիւնները ամբողջութեամբ անթելով կը հաղորդեն բոլոր երկրին մէջ։ Ֆրանսացիներն ալ սկսան այս միջոցը օգտագործել։ Կիրակի կէսօրին Փարիզի Նօթր-Տամ եկեղեցիին քարոզիչը Հ. Փիէռ Լանտ Նոր տարւոյ առթիւ աւուր պատշաճի քարոզ մը խօսեցաւ «Ռատիոլա» կայանէն։ Քարոզէն առաջ եւ վերջ եկեղեցական երգեր երգուեցան։

ԾԵՐԱԿՈՅՏ. ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Յունուար 9ին Ֆրանսայի 32 նահանգներուն մէջ պիտի կատարուին ծերակուտական ընտրութիւնները։ Այս առթիւ քաղաքական բոլոր կուսակցութիւններն ալ տենդոտ գործունէութեան մէջ են և փրոփականտի համար կարեւոր գումարներ կը ծախսուին։ Մասնաւորաբար աշխատանքի լծուած են Ազգային խմբակի պատկանող կուսակցութիւնները. Փարիզէն ընտրուելիք ծերակուտականներուն մասին այս խմբակցութիւնը թեկնածուներու ընտրութիւն կատարեց վերջերս և ցանկէն հանեց Հանրապետութեան նախկին Նախագահ Միլրանը, որ իր բարեկամներուն մօտ իսկ շնորհազուրկ եղած է։

Միլրան առանձին պիտի դնէ իր թեկնածութիւնը և պիտի պայքարի իր ընտրութիւնը ապահովելու համար։

Միւս կուսակցութիւնները նոյնպէս Փարիզի և գաւառի մէջ կը շարունակեն ընտրական պայքարը։

Համայնավար կուսակցութիւնը իր օրկանին՝ Իւմանիթէի միջոցաւ 100,000 ֆրանքէն աւելի հանգանակեց անցեալ ամիս այս նպատակին յատկացնելու համար։

Կիրակի օրուան ընտրութիւնները ցոյց պիտի տան թէ Ֆրանսացի ժողովուրդը ներկայ կառավարութեան հետ է թէ ձախակողմեան պլոքին։

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Հայագիտական ընկերութեան (Société des Etudes Arméniennes) տարեկան ժողովը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ 7 Յունուար ժամը ճիշդ 5ին, 2 rue de Lille Արեւելեան Կենդանի Լեզուներու վարժարանը։

Օրակարգ.— 1 Բացման խօսք նախագահ փրօֆ. Շառլ Տիլի, 2.— Տեղեկագիր գանձապահ Մ.խան Ներսէսեանի, 3.— Դասախօսութիւն փրօֆ. Ա. Մէյեէի Հ. Աճառեանի ստուգաբանական բառարանին մասին, 4.— Նօթեր հայ բժշկ. պատմութեան մասին Պ. Կ. Բասմաջեանէ։ 5.— Ճամբու նօթեր (Տրնեւ) փրօֆ. Ֆ. Մաքլէրէ։ 6.— Զանազան։

"ՏՆԻ,,Ի ԴԱԴԱՐՈՒՄԸ

Ռուս Ս. Յեղափոխականներու Փարիզի օրկանը Տնի, որ իբր մէկ տարիէ ի վեր լոյս կը տեսնէր Փարիզ, խմբագրութեամբ Կէրէնսկիի, նոր տարիէն սկսեալ դադրեցուց իր հրատարակութիւնը, դրամական նեղութեան պատճառաւ։

Խմբագրութիւնը կը յայտարարէ սակայն թէ ապագային կը յուսայ «այս կամ այն ձեւով» վերսկսիլ իր ռամկավար գաղափարներու փրոփականտը՝ ռուս գաղթականութեան մէջ։

Մեզի կը հաղորդուի թէ Պ. Յակոբ Տէր Յակոբեան դադրած է կաթողիկոսական Պատուիրակութեան դիւանապետի պաշտօնէն։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

("ՅԱՌԱՋ,,)Ի ՄԻՋՈՑԱՒ

Մեր ցանկը փակելէ յետոյ ստացանք հետեւեալ գումարները.—

Կարսանի Գաղթ. Միութենէն	60 ֆր.
Գումքի (Կարսան Բարեսիրաց Միութենէն	300 ֆր.
Տիկ. Թ. Զօրեան	40 ֆր.
Գումար՝	400 ֆր.

Եղբայր. Օգնութեան Յանձնախումբը հանդերձեղէններ ստացած է հետեւեալներէն (Դրդ. ցանկ). —

Տիկին Պլէտնեւա, Տիկ. Զատուրինեվուց, Իշխանուհի Վոլքոնսկայա. Maison Des Dames Patronaises Françaises, D. A., Պ. Աթարէկեան, Հ. Յ. Դաշնակց. Ալֆորվիլի Ենթակոմիտէ (5 կապոց)։

Այս հագուստները Դեկտեմ. 3ին ուղարկուած են Near East Reliefին (14 ծրար)։

ԻՆՉՈ՞Վ ԳՆԵՄ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔՍ

Թէոտոր Պալտըզ, որ Նիւ-Եորքի պաշտօնատուններէն մէկուն մէջ կը ծառայէր, շարունակ կը խորհէր թէ ինչպէս ճարտարանայ, կամ գոնէ ինչպէս տօնէր կաղանդը։

Թերթերուն մէջ լուր մը կար. — ճարուստ մը կորսնցուցած էր գոհարեղէններ, որոնք կ'արժէին 250,000 տոլար։ Ամբողջովին կամ գոնէ մէկ մասը գտնողին կը խոստանար 5,000 տոլար։

Պալտըզ նամակ մը գրեց. «Ղրկեցէք մէկը՝ բացգոյն գլխարկով եւ սեւ ու ճերմակ քթակով (cache-nez) ժամը գիշերուան 11ին, Ս. Փաթրիք եկեղեցիին առջեւ։ Ձեզի պիտի յանձնեմ գողցուած գոհարեղէնը, պայմանաւ որ վճարէք խոստացուած 5,000 տոլարը»։

Նոյն գիշերը որոշուած ժամուն կը ներկայանայ եւ տուփերու մէջ կը յանձնէ ամէնը մէկուկէս տոլար արժէքով կեղծ գոհար մը, եւ փոխարէն կը ստանայ դէզ մը թղթադրամ, որ իր տուածին չափ ալ արժէք չունէր։

Քիչ յետոյ, սակայն, գաղտնի ոստիկան մը ոստիկանատուն կ'առաջնորդէ զինք։

Եւ խեղճ Պալտըզ կաղանդը կը տօնէ, շա՜տ շա՜տ ամուր, բանտին մէջ։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ճարտարագէտներ Թէհրան մեկնած են, վարելու համար Պարսկաստանի երկաթուղիներու շինութեանց աշխատանքը։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 2

ՋՈՒԹԱԿԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Սակայն Նուարդի հանդէպ ունէր սիրոյ զգացում մը, որ դասախօսութեան ունկնդիր պահուն իսկ, ակնարկի մը, շարժումի մը մէջէն կը պոռթկար։ Յակոբին այդ փակչոտուն հրայրքը վիրաւորանք մը դարձած էր Նուարդին համար, մանաւանդ սա փոքրիկ դէպքէն յետոյ։

Երբեմն պաշտօնեաներէն մէկը կուգար եւ դասախօսութենէն յետոյ բոլորիս ուսանողական քարթերը կը նայէր, բան մը որ ապացոյց էր նաեւ մեր վճարումը կատարած ըլլալուն։ Անգամ մը Յակոբ բռնուեցաւ։ Շատ գէշ վիճակի մէջ ինկաւ, շրջապատուած բոլոր տղոցմէն եւ աղջիկներէն։ Իր յուզումին մէջ չկրցաւ նոյն իսկ ինքզինքը պաշտպանելու պարզ խօսք մը գտնել։ Սկսաւ կակազել։

Պաշտօնեան քաջալերուած տղուն խեղճ վիճակէն, մատը կը շարժէր օդին մէջ, եւ գողութեան վրայ մէկը բռնածի նման.

— Այս բոլորը իրենց քարթերը ունին, դո՞ւք ինչու չունիք, հը, դուք ինչո՞ւ չունիք։

Ապա տղային.

— Երիտասարդ, ես ձեզի ուրիշ անգամ ալ տեսած եմ հոս, բայց... աւելի յետոյ լաւ է որ չտեսնեմ։

Յակոբ ծիծաղելի ըլլալէ շատ անդին անցած էր։ Դէմքը, գունաթափ, կլոր աչքերը դուրս ինկած եւ դիւահարի արտայայտութեամբ, կը նմանէր մէկու մը որ տաժանելի գալարումներէ յետոյ փախեր է եւ րոպէ մը օդը կը խուժէ շնչափողին մէջ։ Բոլորը հաւաքուած էին, կը փսփսային, ոմանք չար, ոմանք չարաճճի աչքերով, ոմանք անկիրթ դէմքերով։ «Այս տղան ուսանող չէ, հոս կուգայ, կ'ըսեն, սա հայ աղջկան համար»։ Եւ զոյգ զոյգ, երեք երեք, կը դառնային դէպի Նուարդը, արձանացնելով զայն մատի կամ գլխու արագ շարժումով մը։ Այս բոլորը դեռ բաւական չէր։

Երբ Սէն-Միշէլի ծառուղին եւ Ռիւ տէ զ'Էքոլի անկիւնը, մայթին վրայ խառնուած կը խօսէինք, դիտմամբ ուրիշ նիւթի մասին, Յակոբին այն տպաւորութիւնը տալու համար որ պատահածը ոչինչ, սովորական միջադէպ մըն է, յանկարծ Նուարդ, փոթորիկի մը պէս խառնուեցաւ մեր խումբին եւ բարկացա՜ծ Յակոբին երեսին.

—Պարո՛ն, եթէ 20 ֆր. չունիք՝ ուսանող գրուելու համար, աւելի լաւ է որ ոտք չդնէք Սորպոն եւ Հայերուն պատիւն ալ չարատաւորէք։

Ու տեսնելով մեր բոլորիս դէմքերը, որ գրեթէ զայրոյթ կ'արտայայտէին, չկրցաւ ինքզինքը զսպել եւ դէմքը երկու ձեռքերուն մէջ, հեկեկաց.

— Ես ալ ի՞նչ երեսով պիտի երթամ Սորպոն։

Նա, աւելի մօտիկ անոր, եւ ծանօթ նաեւ իր մօրը — հայրը Պոլիս կը մնար,— բռնեցի իր թեւէն եւ հեռացանք խումբէն, յամրաքայլ։ Ձեռքերը քնքշութեամբ վար առի, մէկ երկու արտասուք հոս հոն երեսին վրայ, սրբեցի եւ քիչ մը խօսեցայ։ Պահ մը յետոյ վերադարձանք մեր խումբին։

Նուարդ ժպիտով մը բոլորիս ձեռքերը թօթուեց եւ ամէնէն վերջը վարանելով.

— Ցտեսութիւն ձեզ, Պ. Յակոբ, ըսաւ, եւ առաջին անգամ ըլլալով ձեռքը երկարեց անոր ալ։

Յետոյ, երեւի ուրիշ բան պիտի ըսէր, մենք սա միայն լսեցինք, աւելի ցած ձայնով.

— Նաեւ... բարի ախորժակ... ձեզ, Պ. Յակո՛բ։

Եւ հեռացաւ Սէն-Միշէլի ծառուղիէն։ Ընթրիքէ մը յետոյ, առանց ոչ մէկ միտք բառով, Յակոբ կը սուրար Ռիւ տէ զ'Էքոլէն դէպի Մոնժ փողոցի իր խուցը։ Ալ չկրցանք տեսնել թէ դէմքը ի՛նչ արտայայտութիւն ունէր։ Այս միջադէպին յուզիչ տպաւորութիւնը միայն տաքութիւն մը տուաւ իմ բարեկամութեանս Յակոբին հանդէպ։ Նոր զգացումներ իր ինծի հանդէպ աւելի բարդ նկարագիր ունէին, բայց բարեկամական մասը դարձաւ անխզելի։

Ես յաճախ կը հրաւիրուէի Նուարդենց մօտ եւ պատճառ մը չունէի մերժելու։ Հաճելի էր ինծի իր խօսակցութիւնը դասընթացքին պատկանող գրական նիւթերուն շուրջ եւ սիրելի էր ինծի տեսնել աղջկան խանդավառ արտայայտութիւնները, երբ գտած էր թատրերգութիւն մը տեսնելու, երբ համերգէ մը կը դառնար կամ՝ գիրքի մը ընթերցումը աւարտած էր։ Այս բարեկամութիւնը չէր անշուշտ որ կրնար երկու ընկերներ դարձնել դէմ դիմաց երկու արուի։ Բայց ան գիտէր, ինչպէս ես, շատ լաւ, որ ես էի միակ տղան ուր կը գտնուէր ապաւէնը Նուարդի հիացումներուն եւ ոգեւորութիւններուն։ Իսկ ատոր եւ սանձարձակ սիրոյ միջեւ աստիճանի տարբերութիւն մը կայ միայն։ Ու ան գիտէր, ինչպէս ես, շատ լաւ, որ Նուարդը դարձնել իմ սիրող-գերիս՝ կախուած էր ոչ միայն իմ զգացումներուս մէկ յեղաշրջումէն, այլ նոյնիսկ մէկ քմայքէն։ Իսկ այդ զարհուրելի էր։

Այդ պատճառով ալ, երբ միասին էինք, շատ անգամ չէի գիտեր թէ ան զիս խենթի պէս կը սիրէ՞ր թէ խենթի պէս կ'ատէր։ Բայց ստուեր մը միանգամ ընդմիշտ տարածուած էր իր աչքերուն մէջ, զամելով հոն անհուն տրտմութիւն մը։

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Շարունակելի։

․․ Ամիլքար գործարանն ալ իր բանուորներու մեծ մասին ճամբայ պիտի տայ շուտով։

․․ Սէն-Տընիի մէջ միայն Շանթիէ տը լա Լուար եւ Սուլցեր գործարաններն են որ իրենց նախապէս ստացած ապսպրանքներուն հասնելու համար յաւելուածական ժամով բանուոր կ'աշխատցնեն։

․․ Գլիշիի գործարաններուն մէջ ալ գործազուրկներու թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ։ Սիւրէնի, Փիւթօի, Բիւէյի մէջ կացութիւնը նոյնն է։ Տարեվերջի արձակուրդը դեռ կը շարունակուի կարգ մը գործարաններու մէջ. ոմանք վաղը, ուրիշներ (ինչպէս տը Տիօն-Պութօն) ալ ամսոյս 10ին գործի պիտի սկսին։ Ինի մետաղագործարանին մէջ բանուորները շաբաթական 40 ժամ միայն պիտի աշխատին։ Տինէն ելեքտրական գործարանի բանուորներէն 100ին 50ը ճամբուած են։ Փիւթօի Շափէրի-Տօրնիէ գործարանը, որ 300 բանուոր կ'աշխատցնէր, հիմա 40 հոգի միայն կը պահէ։ Սիւրէնի Նիյեօմէ ներկարանին մէջ շաբաթը 30 ժամ միայն կ'աշխատին։

․․ Լուէզիլ մուշտակի գործարանը բանուորներու օրավարձը երկու ֆրանք զեղչած է։ Ամէն առաւօտ հազարաւոր անգործներ պոչ կը բռնեն արուարձանի մեծ գործարաններուն եւ Փարիզի աշխատանքի գրասենեակներուն առջեւ։

․․ Գործազրկութիւնը օրէ օր աւելի մտահոգութիւն կը պատճառէ Գերմանիոյ մէջ։ Տեղեկագրի մը համաձայն, տարուան առաջին օրը Պերլինի մէջ եօթը բանուորէն մէկը անգործ էր։ Համագումար 270.320 անգործ կը հաշուէր մայրաքաղաքը։ Գաւառական քաղաքներն ալ նոյն վիճակին մէջ են։

ՌՈՒՍ ԲԱՆՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս Մոսկուայի մէջ գումարուեցաւ Ռուս Արհեստակցական Միութեանց համագումարը, որուն կը մասնակցէին նաեւ օտար երկիրներու ներկայացուցիչներ. Անգլիայէն հանքագործներու ընդհ. քարտուղար Քուք եւ Ֆրանսայէն՝ Մօնմուսօ եւ Ժիրարտօ։

Համագումարին ներկայացուած տեղեկագիրներէն կը տեսնուի որ Արհեստակցական Միութեանց 9,178.000 անդամներէն 1,252.530 հոգին անգործ են։ Ասոնց իւրաքանչիւրին 6 ռուբլի 20 կոպէկ նպաստ կը տրուի վեց ամսուան համար, այսինքն ամիսը մօտ 10 ֆրանք։ Նոյն ժամանակաշրջանին սովեդները Անգլիա ղրկած են 11,500.000 ռուբլի, այսինքն անգլիացի հանքագործներու ստացած ամբողջ օժանդակութեան 100ին 61ը (Տես «Իզվեստիա», Դեկտ. 7 և 8)։

Տակատօֆի տեղեկագրէն կ'երեւայ որ օրավարձերը միջին հաշուով պատերազմէն առաջուան սակին 100ին 98-5ին կը հասնին։ Այս արդիւնքը շատ խեղճ է, երբ նկատի առնենք ցարիսմի ժամանակ բանուորներու կեղեքումը եւ ապրուստի սղութիւնը ներկայ օրերուն։ Համայնավարութիւնը նուազ առատաձեռն է քան դրամատիրական իշխանութիւնը հանդէպ իր բանուորներուն, եւ վճարումներն ալ նուազ կանոնաւոր են։ Ապրիլէն ի վեր օրավարձերու վճարումը միշտ յապաղումներ կը կրէ շատ մը ճիւղերու մէջ («Իզվեստիա» Դեկտ. 17)։ Իսկ հողագործական բանուորները ընդհանուր առմամբ տարեկան 20 ռուբլի միայն կը ստանան («Իզվեստիա» Դեկտ. 10)։

Առողջապահական թերի կազմակերպութեան երեսէն ռուս պրոլետարներէն մէկ միլիոն հոգի թոքախտաւորներ են. իսկ ամէն տարի 12 միլիոն աշխատաւորներ մալարիայէ կը բռնուին («Փրավտա», Դեկտ. 16)։ Իւրաքանչիւր բանուորի 1.7 քառ. մեդր տեղ յատկացուած է բնակութեան համար։ Նոր շինուած բանուորական տուները անբնակելի են խոնաւութեան եւ առաստաղներու գէշ տեսակէ ըլլալուն պատճառաւ։ Կղմինտրները, չիմէնթօն, ապակիները բոլորն ալ վար տեսակէ են («Իզվեստիա», Դեկտ. 18)։ Տօնէցի հանքային շրջանին մէջ, բանուորներու 100ին 18-20ը միայն հանքերուն մօտ կը բնակին, միացեալները 7-8 քիլոմեդր հեռուն են («Իզվեստիա», Դեկտ. 10)։

Աշխատանքի գործավար Շմիտ իր տեղեկագրին մէջ կը յայտնէ թէ աշխատանքի արկածները մեծապէս աւելցած են։ Որմնադիրներու չորս կազմակերպութեանց մէջ անցած տարի 6250 արկած պատահած է։ 1926ի առաջին վեցամսեակին այնքան բանուորական վէճեր ծագած են որքան ամբողջ 1925 տարուան ընթացքին («Իզվեստիա», Դեկտ. 14)։ Կառավարութեան ձեռք առած խնայողական միջոցներէն վնասուողը միայն բանուորը եղած է («Իզվեստիա», Դեկտ. 16)։ Միւս կողմէ պաշտօնեաներուն լեցուն ամսական կը վճարուի։ 1926ին 43,000 նոր պաշտօնեաներ առնուած են։

Վերջացնելու համար յիշենք Գործավարներու Խորհուրդին նախագահ Րիքօֆի հետեւեալ խօսքը, արտասանուած վերոյիշեալ համագումարի բացման հանդէսին։

«Թաղքենի պետութեան մը մէջ, ամէն համայնավար պարտաւոր է պաշտպանել բանուորական պահանջները, սակայն նոյնը կարելի չէ ընել պրոլետարական դիկտատուրայի իշխանութեան տակ («Իզվեստիա», Դեկտ. 8)։

Գերմանիոյ նախարարական տագնապը

Շաբաթներէ ի վեր դեռ չէ լուծուած գերման դահլիճին տագնապը։ Կուսակցութիւններու միջեւ տենդոտ բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան համաձայնութեան մը գալու համար։

Ռայխսթակի ազգայնական խմբակը յաջողեցաւ տագնապը լուծել ի նպաստ իրեն, որովհետեւ կաթոլիկները մերժեցին գործակցիլ աջակողմեաններուն, միւս կողմէ Նախագահ Հինտէնպուրկ ալ չի փափաքիր որ ազգայնականները տիրապետող դիրք ունենան նոր դահլիճին մէջ։

Այս պայմաններուն տակ, կը սպասուի որ կազմուի միացեալ մեծ դահլիճ մը, որուն պիտի մասնակցին նաեւ ընկերվարականները, կամ դահլիճ մը, ուր պիտի մտնեն միջակ կուսակցութիւններէն անդամներ։

Առաջին պարագային վարչապետ պիտի ըլլայ քրիստոնեայ ընկերվարականներու պետ Շթէկէվալտ, իսկ երկրորդին՝ վարչապետութիւնը պիտի ստանձնէ ժողովրդական կուսակցութեան ձախ թեւի անդամ Քուրթիուս, որ Շթրէզէմանի անձնական բարեկամն է։

Բանակցութիւնները կը շարունակուին դեռ։

Ձիւնը

Երկուշաբթի օր օդը յանկարծ ցրտեց դարձեալ եւ կէսօրին թեթեւօրէն ձիւնեց։ Կէսօրէն վերջ օդը քիչ մը տաքցաւ, սակայն գիշերը ժամը 11ին Փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ սկսաւ աւելի խոշոր փաթիլներով ձիւնել։ Երէկ առաւօտ պարտէզներն ու տանիքները ճերմկած էին։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Գուա-Գոլոմպի «Նաւագոյն» խումբին ժողովը՝ Ուրբ. 6 Յունուար. 80 Rue Charles-Chefson (Asnières)- բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կարեւոր օրակարգ։ Անդամակցողները միասին։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վասակի» միութեան վիճաբանական ժողովը՝ Յունուար 6, Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Rue de la Républiqueի սրահին մէջ։ Նիւթ Ա. Ահարոնեանի «Ազատութեան ճանապարհին» «կռուի դաշտում»։

ՆՈՒԷՐԱՑՈՒՑԱԿ

Փարիզ Թ. Ռ.—Ստացանք 38 ֆրանք։

Փոն Մուսոն Ս. Գ.—Ստացանք 35 ֆրանք։

Վիլֆիրանշ Մ. Գ.—Ստացանք 40 ֆրանք։

Լիոն Ա. Ա.— Ստացանք 15 ֆրանք։

Լիոն Ս. Կ.— Ստացանք 35 ֆրանք։ Կը շարունակենք։

Լիոն Յ. Բ.— Տեսնել 24 Դեկտ. թիւը, կանոնաւորաբար ղրկուած են։

Լը Փիւի Փ. Ա.— Ստացանք 22 ֆրանք։

Սովթէն Լ. Ճ.— Ստացանք 25 ֆրանք։

Սէն Շամոն Զ. Բ.— Ստացանք 38 ֆրանք։

Փոն Սէն-Թ-Լսբրի Կ. Գ.—Ստացանք 38 ֆրանք։

Գրիւաս Դորթ.— Ստացանք 84 ֆրանք։

Վալանս Ն. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

Նիս Մ. Խ.— Ստացանք 50 ֆրանք։

Մարսէյլ Խ. Հ.— Ստացանք 50 ֆրանք։ Սկսանք ղրկել 1 Յունուարէն։

Լա Պէկիստ Մ. Գ.— Ստացանք 10 Ֆր.։ Կարգադրեցինք։

Անիէռ Զ. Գ.— Սկսանք ղրկել 1 Յունուարէն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Աստափազարցի հարապետ Կօշիկեան 20 տարեկան, հօր անունը Յովհաննէս։ Յիշեալը 1923ին Յունաստանէն ուղեւորուեցաւ Փարիզ գացած է եւ հոն սիսքիի գործարան մը կ'աշխատի եղեր։ Մէկ տարի է լուր չկայ իրմէ։ Իմացնել Հ. Կօշիկեանի Ռազկրատ, Պուլկարիա)։

Կը փնտռուի Աւրեկամանցի Աստուր Արուշեան կամ Գալուստեան։ Սուրիոյ նէյլէի որբանոցէն ղրկուած է Ֆրանսա Ամերիկացիներու միջոցով։ Տեղեկացնել իր հօրեղբօրորդւոյն, Krikor H. Kaladjianի, Cantine Valette, Cruas-Ardèche.

— Բերուզ Շիրվանեան կը փնտռէ իր մօրեղբայրը Մեծ Արմտանցի Գաբրիէլ Սաղոմոնեանը, որ Ամերիկա Պոսթոն քաղաքը կամ շրջակաները կը գտնուի։

Տեղեկացնել Բերուզ Շիրվանեանի՝ Chemins des Monts, Passage Privé, Yssy-les-Moulineaux (Seine) France.

— Սեդրակ Թափուրճեան կը փնտռէ Կիլիկիա Ճամուզ գիւղէն Կարապետ Աւետիսեանը, կինը Փենգա, զաւակը Անդրանիկ, որոնք Մարաշէն 1926 Սեպտեմբերին Մարսիլիա եկած են։

Դիմել՝ Setrak Tapourdjian, Bois A. N. 23 Noisseau, Sagre M. et L. France.

Le Gérant : H. TEURNIER
IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

ՍԱԿԱՐԱՆ

4 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին	L. St	122 0
Տոլար	Dollar	22 28
Մարք ոսկի	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq	[illegible]
Թուրք ոսկի	or	114 —
Մէճիտիէ	Médjdie	[illegible]
Լէվա 100 ճատ	Léva	[illegible]
Դրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 ճատ	Ley	13 20
Ցերվոնեց	(10 Roubles or)	85 —

ԱՐԺԵԹՂԹ.

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ, I Cr. Fonc. Eg.	1903	[illegible]
» II	»	[illegible]
» III	»	[illegible]
Թրքական երկթղ. Lots turcs		[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	2 Դ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 6 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1927

6 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 227

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԷՐՍԻՄԻ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Ամիսներով լուրը ծածկելէ յետոյ, Էնկիւրի պաշտօնապէս խոստովանեցաւ թէ հռչակաւոր Տէրսիմն ալ ապստամբած է։

Երէկ հրատարակեցինք Դեկտ. 28ին կատարուած դատավարութեան արդիւնքը։ Տասներեք հոգի մահուան դատապարտուեցան, որոնց 8ը անմիջապէս կախուեցան։ Այս առթիւ, ընդհանուր դատախազը կարդաց ամբաստանագիր մը, որ համառօտ պատմութիւնն է Թուրք իշխանութեան Ներքին կարգ ու սարքին, Պոլսոյ փատիշահութենէն մինչեւ այսօրուան հանրապետութիւնը։ Խարբերդի երեսփոխանը — ընդհ. դատախազ — պաշտօնապէս կը հաստատէ թէ դարերէ ի վեր յափշտակութիւններ եւ աւազակութիւններ կը կատարուէին «մեր արեւելեան Նահանգներուն մէջ»։ Տէրսիմցիները կ'ամբաստանուին իբրեւ անհասատ կառավարութեան բոլոր հրահանգներուն։ Անոնք «սովորութիւն ըրած են յարձակողական ընթացքը եւ ապստամբութիւնը», «խիստ յամառ եւ անհնազանդ օջախներ» ստեղծելով Տէրսիմի լեռներուն վրայ։ «Տուրք չեն տար, զինուոր չեն տար, ամէն առթիւ զէնք եւ ռազմանիւթ կ'ամբարեն», եւ այս անգամ ալ հանրապետական կառավարութեան դէմ շարժած են... Խօսքը մանաւորելով ամբաստանեալներուն վրայ, ընդհ. դատախազը դիտել կուտայ թէ անոնք «բազմաթիւ հոգիներ վառելով եւ բոյներ քանդելով, ընկերային աղէտներու պատճառ եղած են»։

Ինչպէս կ'երեւայ, պոլշեւիկներու հետ զինակցութիւնն ու կենակցութիւնը բոլորովին ամուլ չեն անցած։ Թուրքիոյ այսօրուան վարիչները գիտե՛ն նաեւ ընկերային ակնոցով դիտել ու դատել դէպքերը։ Որքան ատեն որ բայց ժողովուրդներն էին դարաւոր յափշտակութեանց եւ աւազակութեանց, հալածանքի եւ ջարդերու զոհերը, ընկերային աղէտ չկար, այլ աստուածահաճոյ գործ. ուզվայ։ Իսկ երբ նոյն տարրը դարձաւ բուն իսկ վարիչներուն, իրենց դէմ, արդէն արիւնը գլուխ կը ցատկէ. եւ աշխարհի բոլոր անէծքները կը թափին եւ Տէրսիմցիներու, եւ՝ բոլոր Քիւրտերուն կամ ոչ-քէմալական Թուրքերուն դէմ։

Մենք Խարբերդի երեսփոխանին վկայութեան պէտք չունէինք, Տէրսիմն ու Տէրսիմցին ճանչնալու համար։ Բայց անոնց հասցէին արձակուած անաթէման չի՛ պատշաճիր ներկայ պարագային։ Միամտութիւն է իրար խառնել հին ու նոր մեղքերը, եւ շփոթութեան մատնել հասարակութիւնը։ Բնականէն ազատասէր եւ ըմբոստ, Տէրսիմցիները այս անգամ ալ ուզած են թօթուել թրքական լուծը, իրենց յատուկ ձեւերով։ Գեռական, մանաւանդ հանրապետական իմաստութիւնը կը պահանջէր այս կէտը երեւան հանել, եւ ոչ թէ, սուլթանական հոգեբանութեամբ, մէկ հարուածով «խայինը տէօվլէթ», աւազակ եւն. հռչակել ամբողջ ժողովուրդ մը եւ պատուհասել զայն կիներով եւ երախաներով։ (Դատավճիռը կ'ըսէ թէ որոշուեցաւ 83 կիներ եւ տղաքներ ալ Կեսարիա ղրկել. պաշտօնական հաստատութեանց մէջ ծառայելու։ Ամբողջ ողբերգութիւն մը կը մատնէ այս երկտողը)։

Տէրսիմցիներուն շարժումն ալ այն է ինչ որ 1925 Փետրուարի քրտական ապստամբութիւնը։ Ձեւերը կրնան համբակ ըլլալ, մինչեւ անգամ աւազակաբարոյ, եւ դրօշը՝ աստուածպետական, բայց ատոնք երկրորդական են։ Էականը՝ ոգին է, ուրիշ խօսքով՝ ազատագրման տենչը։ Ու այս նախնական ժողովուրդին վարիչներն ալ բաւական բան սորվեցան Շէյխ Սայիտի ձախողանքէն ի վեր։ Անոնք, չարաչար գիշալով հայ ժողովուրդին դէմ կատարուած բարբարոսութիւններէն, հիմա կ'ուզեն քալել անոր յեղափոխական սերունդին ճամբէն, կը փնտռեն զայն իբրեւ յենարան։ Բայց...

Նոր տեղեկութեան մը համաձայն, Տէրսիմի ապստամբ ցեղերէն ուրիշ մըն ալ զբաղեցուցած է Էնկիւրին։ Կարդանք լուրը այնպէս ինչպէս որ գրուած է Պոլսոյ Թուրք. թերթերուն մէջ. «Տէրսէմի Գօչ Ուշաղը աշիրէթը, որ աւազակութիւնն ու ըմբոստութիւնը իրեն համար կեանքի ուղեգիծ ըրած էր, վերջերս սկսած էր այլեւս անհանդուրժելի վիճակ մը ներկայացնել։ Շնորհիւ կատարուած հետապնդումներուն, կարելի եղած է չէզոքացնել զայն»։

Շարադրութեան ձեւէն ալ կը հասկցուի որ պարզ ըմբոստութենէ աւելի բան մըն է այս շարժումն ալ, եւ Թուրք բանակը չէ կրցած բոլորովին հաշուեյարդարի ենթարկել զայն, այլ միայն «չէզոքացուցած է»։

Առենէ մը ի վեր չարաշուք լռութիւն կը տիրէ քրտական ճակատին վրայ, Տէրսիմ-Խարբերդէն մինչեւ Վասպուրական։ Քիւրտերը մեծ դժուարութիւն կը քաշեն արտաքին աշխարհին հաղորդելու համար իրենց շարժումները։ Իսկ Թուրքերը իմաստութիւն կը համարեն ծածկել վտանգը, եւ կցկտուր խոստովանութիւններ ընել, կատարուած իրողութիւններէ յետոյ։ Երբեմն ալ իրենց վարչական կարգադրութիւններն են որ քիչ մը կը բանան վարագոյրը։ Այսպէս՝ այն օրինագիծը որուն համաձայն 1500 հոգի տեղահանութեան պիտի ենթարկուին։ Այս բարբարոս գործողութիւնը կը կատարուի ապստամբութեան օրերէն ի վեր, եւ զարհուրելի համեմատութիւններ առած է, յիշեցնելով 1915-16ի հայաջինջ սարսափները։ Բայց օրէնքը տեղը բերելու համար, դեռ նոր ծրագիր կը ներկայացնեն Ազգ. Մեծ Ժողովին, այն ալ միայն 1500 երեւելիներու համար։

Այսպէս կամ այնպէս, օրհասական կռիւ մը սկսած է Քիւրտերուն համար։ Մահ կամ ազատութիւն։

Տրուած պայմաններուն մէջ, անխուսափելի է քրտական նոր պոռթկում մը, այլապէս մահացու հարուածը պիտի իջնէ յամրաբար։

Արդէն մահն ու աւերն է որ կը տիրապետէ ամբողջ Քիւրտիստանի վրայ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՎԻՐԱՆ ԲԱՑ-ՍՈՒՑ ՄԸ

«Պայքար», Ամերիկայի Ռամկավարներու օրկանը, վերջին խմբագրականով մը կը յայտարարէ.

«Ռամկավար Ազատական կուսակցութիւնը ոչ նախորդ կառավարութեան ու ոչ ալ ներկայ իշխանութեան օրով աթոռներու հետամուտ եղած չէ եւ ոչ մէկ տեղ»:

«Հայրենիք» այս վիրան-բաց սուտը մասնանշելով, կը գրէ. —

«Չարկաւ, կը հաւատանք, թէ Ռամկավարները այնքան ալ տխմար չեն, որ ներկայ խորհրդային կառավարութեան օրով երազէին աթոռներու մասին Հայաստանի մէջ: Երբ Երեւանի մէջ իշխող պոլշեւիկները իրենցմէ զատ ուրիշ ոեւէ կուսակցութեան գոյութեան հետ իսկ չեն ուզեր հաշտուիլ, երբ Ռամկավարները... [illegible] ... վերապահ համակերպութեան եւ անձնատուութեան, հազարակ թերթ մը իսկ Հայաստանի մէջ հրատարակելու իրաւունքը չկրցին ստանալ, ի՞նչպէ՞ս անոնք կրնային երազել աթոռներու մասին:

Բայց «Պայքար» բացարձակ սուտ կը խօսի, երբ կը յայտարարէ, որ իբր թէ Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Դաշնակցական կառավարութեան օրով եւս Ռամկավարները աթոռներու ետեւէ ինկած չեն եղեր:

Սակայն Ռամկավարները չէ՛ին, որ, առանց Հայաստանի մէջ կազմակերպուած ոյժ ունենալու՝ ամբարտաւան յաւակնութիւնն ունեցան պահանջելու Հ. Յ. Դաշնակցութենէն՝ Հայաստանի Հանրապետական կառավարութեան աթոռներու մեծ մասը եւ կարեւորագոյն աթոռները.

Ռամկավարները չէ՛ին, որ, երբ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը նոյն աթոռէն չորսը միայն զիջեցաւ իրենց, մերժեցին ու հեռացան Հայաստանէն:

Ռամկավարները չէի՞ն, որ շարունակ աթոռներու համար *սակարկեցին* Հ. Հ. կառավարութեան հետ՝ այնպիսի անհեթեթ պահանջներ դնելով, զորս չէր կրնար կատարել իր կոչումին եւ պատասխանատուութեան գիտակցութիւնն ունեցող ոեւէ իշխանութիւն:

Ռամկավարները չէի՞ն վերջապէս, որ աթոռներու իրենց պահանջին *լիովին* գոհացում չտրուելու պատճառով քայքայիչ պայքար մղեցին Հ. Հ. կառավարութեան դէմ այն ամենօ տագնապալից շրջանին, երբ հայ ժողովուրդը իր գոյութիւնը, ազատութիւնն ու անկախութիւնը պահպանելու համար գերմարդկային ճիգեր կը թափէր՝ Հ.Յ.Դաշնակցութեան ղեկավարութեամբ:»

«Հայրենիք» աւելորդ յոգնութիւն կրեր է, սուտ-խենդերու յիշողութիւնը թարմացնելու համար, երբ 1919ի նշանաւոր բանակցութեանց պատուիրակները ողջ են տակաւին, երկու կողմէն ալ...։

ԴՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Թիֆլիսի մէջ Աշխատանքի Սակարան մը հաստատուած էր, անշուշտ աւելի անգործ բանուորներուն գործ հայթայթելու նպատակով: Սակայն ատիկա միջոց մը դարձաւ անոնց, որ կ'ուզէին իրենց ուզած բանուորը կանչել: Այնպէս որ գործի կը կանչուին ոչ թէ միութեան անդամները, այլ դուրսէն մարդիկ:

«Մարտակոչ» կը գրէ թէ մինչեւ Հոկտեմբերի սկիզբը, Անդրկովկասի մէջ գործազուրկներու թիւը կը հասնի 62,916ի, որոնց միայն 44.357ը անդամ են արհեստակցական միութեան: Այս գործազուրկները կը մնան միշտ անգործ, որովհետեւ անտեսական հիմնարկութիւնները Արհեստակցական Միութեան անդամներուն տեղ իրենց մարդիկը միայն կը կանչեն գործի:

ԴՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Ռուսիոյ Գործավարներու Խորհուրդին (2 Դեկտ.) հասած տեղեկութիւններուն համաձայն, Սեպտ. 1ին Ռուսիոյ գործազուրկներուն թիւը կը հասնէր 763,000ի, Դրեթէ անոնց կէսը արհեստ չունէր։ Գործազրկութենէ ամէնէն աւելի կը տառապին կիներն ու պատանիները: Ամբողջ Ռուսիոյ մէջ 104.000 պատանի բանուոր կայ, որոնց 100,000ը անգործ են:

Ամէն տարի մէկ միլիոն կամ մէկ միլիոն 300 հազար գիւղացի կը խուժեն դէպ ի մեծ քաղաքները: Ընդհանրապէս 300.000ը գործ կը գտնեն եւ կը հաստատուին քաղաքներու մէջ։

Գալով մտաւորական գործազուրկներուն, մինչեւ Սեպտ. 1, արձանագրուած են 15,690 բժիշկներ, որոնք գործ չունին:

Անգործ ուսուցիչներուն թիւը հասած է 10,000ի (Սեպտ. 1):

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ պատմական խիստ մեծ արժէք ունեցող գաղտնի վաւերաթուղթեր գտնուած են Լէնինկրատի Ձմեռնային Պալատին մէջ: Վաւերաթուղթերուն մեծ մասը կը պատկանի Ռուսիոյ ցարին եւ ընտանիքին. հարիւրի չափ ալ Կէրէնսքիի օրէն մնացած են:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱՆՁԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ.— Անգլիահպատակ եգիպտացի մը, Ապտիւլ Համիտ Նազալ, Լիլի մէջ ատրճանակով սպաննեց իր սիրուհին, նախանձի պատճառով:

Տիկ. Ռօթ իր նախանձոտ բարեկամին սպառնալիքներուն ականջ չէր դրած, նոյն իսկ հեգնած էր.

— Քեզի՛ Աստուած սպաննել զիս, հա՛, պոռացեր էր, բերանը լայն բացած:

Նոյն վայրկեանին եգիպտացին բացուած բերանին մէջ կը պարպէ ատրճանակը: Եւ գանկը կը պայթի:

Սենեակէն վար իջած պահուն, իր հայրենակիցը կը կեցնէ ոճրագործը, որ, իբրեւ պատասխան, գնդակով մը կը ծակէ աչքը եւ գետին կը ձգէ:

Երրորդ մըն ալ, հայրենակից մը՝ երբ միջամտելու կը վազէր, կը տեսնէ նոյն ատրճանակը, իրեն ուղղուած. սակայն, այս անգամ, կրակ չ'առներ:

Ոստիկանները կը հասնին եւ իր սենեակին մէջ կը բռնեն ոճրագործը, ատրճանակը ձեռքին:

Ոճրագործը, բանտին ճամբուն վրայ, մահ կը սպառնայ նաեւ անոնց, որ մատնած են զինք:

ԿԻՆԵՐՈՒ ԲԱՂՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ.— *Պոլսոյ մէջ Շէհր Էմինիի բնակիչներէն երկու Թուրքեր բուռն ցանկութիւն մը ունէին կիներու բաղնիքէն ներս մտնելու եւ, առանց սպասելու որ նոր հրովարտակով մը առաջդիմական Թուրքիա այրերու եւ կիներու համար խառն բաղնիքներ ալ շինէ, օր մը գմբէթին վրայ կը բարձրանան եւ պատուհանէ մը ներս կը մտնեն։ Սակայն հակիչին ձայնէն ոստիկաններ կը հասնին եւ մեր մարդուկները կ'առաջնորդեն բանտ... առանձին քրտնելու համար։*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գործազրկութիւնը՝ պաշտօնական աչքով

Ներքին եւ Հանրօգուտ շինութեանց նախարարները երկար գեկուցում մը տուին նախարարական խորհուրդին մէջ, գործազրկութեան մասին։ Հանրօգուտ շինութեանց նախարարին հաղորդած թուանշաններէն կը հետեւի թէ այնքան ալ մտահոգութեան պատճառ չկայ եւ երբեք չի նմանիր 1920ի տագնապին։ Յասը օր առաջ, նախարարը, Պ. Թարտիէօ, հեռագրած էր կամուրջներու եւ ճանապարհներու գլխաւոր երկրաչափներուն, որ իւրաքանչիւր նահանգի մէջ կապ հաստատեն նահանգապետին հետ, անգործները դիւրին աշխատանքներու, մանաւորապէս ճամբաներու նորոգութեան գործածելու համար։ Նախարարը մինչեւ երեքշաբթի պատասխան ստացած էր 80 շրջաններէ։ Երկրաչափները հաղորդած են թէ կրնան իբր տասը հազար անգործ բանուոր արձանագրել հիմակուընէ. իսկ մօտ օրէն այդ թիւը պիտի կրնայ բարձրանալ 50.000էն աւելի. արդէն մինչեւ հիմա 500 դիմում միայն եղած է։ Միւս կողմէ, կարելի է շինութեանց մէջ գործ հայթայթել 6000 բանուորի։ Ու վերջապէս, նաւարկութեան, ճամբաներու, նաւահանգիստներու եւ երկաթուղիներու աշխատանքներուն համար մինչեւ 35,000 բանուոր կրնան առնուիլ. ուրեմն աշխատանք չի պակսիր։

Գործազրկութենէն ամէնէն աւելի ազդուած կեդրոններն են Փարիզ, Լիոն եւ Մարսէյլ։ Վերջին երկու քաղաքներէն լրիւ տեղեկագիր չէ եկած տակաւին։ Փարիզի մէջ, մինչեւ երկուշաբթի իրիկուն կը հաղորդուէին 13,000 գործազուրկ, որոնց 3000ը պարզ բանուոր, 2000ը մեքենաներու եւ գործիքներու ճիւղէն, 1500ը մայթի եւ կաշիի, 1500ը տպագրագործութեան, 1000ը հանդերձաշինութեան հրապարակէն եւ միւսները զանազան ճարտարագործութիւններէ։ Կարգ մը գործեր թէեւ տագնապի մը կը մատնուին տարուան եղանակին։ Ներքին նախարարը ծրագիր մը պատրաստած է, որուն համաձայն պիտի քանդուին Փարիզի միջնաբերդի 25, 26 եւ 27 թիւ մարտկոցները եւ ճամբաներ եւն. պիտի շինուին արուարձաններու մէջ։ Հասարակ բանուորներ կրնան աշխատիլ այս գործերուն։ Քանի մը օրէն 3000 բանուորներ գործ պիտի ունենան։

Նահանգապետներու տեղեկութեանց համաձայն, 7-800 անգործ կայ Սէն-է-Ուազի նահանգին մէջ, 240՝ Արտան, 225՝ Պըզանսօն, ուր թիւը աւելցած է անցեալ շաբթուան հետ բաղդատելով. 230՝ Վալանս, 300 Թուլուզ (գործարանի մը փակման հետեւանքով), 170՝ Անկուլէմ, 94՝ Պլուա, 75՝ Լը Ման, 60՝ Ֆօ, 40՝ Շէռ, 22՝ Պուրժ, 20 Շէրպուռ եւ 13՝ Վիէն (Իզէր)։ Միւս նահանգներուն մէջ շատ թեթեւ կամ գրեթէ ոչինչ է տագնապը։

∴ Ձախակողմեան թերթերը խօսելով այս տեղեկութիւններուն վրայ, դիտել կուտան թէ նախարարին հաղորդած թիւը (13,000 միայն նպաստընկալ բանուորներու կը վերաբերի, եւ թէ իրական անգործները, միայն Սէնի նահանգին մէջ, առնուազն տասը տասնապատիկն է, եթէ ոչ 15-20 անգամը։ 1920ին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ 17,792 նպաստընկալ անգործ կար։ 1921ի Յունուարին 30,000ի բարձրացաւ, իսկ Մարտին՝ 90 հազարի։ Արդ, այն ատեն իրապէս երկու միլիոն անգործ կար։

∴ Ինչպէս գրած էինք, երկուշաբթի օր բացուեցան ծանօթ գործարանները, Ռընօ, Սիթրօէն, Ֆարման եւն.։ Թերթերը դիտել կուտան թէ Սիթրօէն փակումէն առաջուան պայմաններով չէ ընդունած բանուորները։ Մաս մը ճամբուած, յետոյ ուրիշներ առնուած են աւելի աժան աշխատավարձով։ «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ Սէնթ-Ուէնի ճիւղին մէջ, հետեւեալ առաջարկը եղած է եօթը բանուորուհիներու. — «Այսուհետեւ, փոխանակ ժամը 4.55ի պիտի վճարեմ 3.40։ Մարդ ճամբել չեմ ուզեր։ Ներս եկէք ամէնքնիդ ալ»։ Զորս բանուորուհիներ մերժած ըլլալով այս առաջարկը, ճամբուեր են։

ԵՐԿՈՒ ԳՈՂԵՐ ԿԸ ՓՈՐՁԵՆ ՀԱՅ ՏՈՒՆ ՄԸ ԿՈՂՈՊՏԵԼ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻՆ ՔԱՋՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի արուարձաններէն Նէօյեի-սիւր Սէնի մէջ Նէօյեիի պողոտային 96 թիւը պանդոկ մը կայ, ուր քանի մը հայ ընտանիքներ կը բնակին։ Միհրան Ոսկերիչեան կը բնակի Բ. յարկը եւ ամէն առաւօտ ժամը 5ին Հալ կ'երթայ։ Մեկնած ատեն կանոնաւորաբար կը հանդիպի սենեակը իր քեռայրին՝ Պ. Նատիրեանի, որ նոյն պանդոկին առաջին յարկը կը բնակի եւ իր կնոջ հետ միասին պտուղ եւ բանջարեղէն կը ծախէ «մարշէ»ներու մէջ։ Պ. Ոսկերիչեան անոնց սենեակէն կ'առնէ պարապ կողովները՝ Հալ տանելու համար։

Պ. Նատիրեան ժամը 4ին գործի գացած ատեն բանալին դրան վրայ կը ձգէ, որպէսզի քեռայրը կարենայ սենեակ մտնել առանց կինը արթնցնելու։ Երեքշաբթի առաւօտ երբ Ոսկերիչեան փորձեց ներս մտնել, նշմարեց որ դուռը ներսէն կղպուած էր։ Ուստի դուռը կոտրելու կ'աշխատէր, երբ յանկարծ ներսի կղպանքը բացուեցաւ։ Խարխափելով ներս մտաւ եւ ելեքտրական լոյսը վառեց։ Իր դիմացը տեսաւ պատին կռթնած երկու

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՌԱՆՑՔԻՆ ՇՈՒՐՋ

Նախորդ գրութեամբ «Յուսաստղ» Յանուար 1, գաղթական հայուն համար համբերէ յետոյ մէկ քանի դժուարութիւններ՝ նիւթական բարգաւաճման ճամբուն վրայ, շեշտեցինք պէտքը կեդրոնանալու։

Գաղութներուն համար, այս է միակ պահանջը բոլոր մարզերուն մէջ։

Օրուան անժխտելի փաստը՝ կազմալուծումն է, այլեւս տեսանելի իր ամէնէն մութ խորշերուն մէջ իսկ։

Ու վտանգին դէմ, մաքառումի ամէն ծիգ՝ ինքնամփոփման փայլ մը պիտի ըլլայ

Պիտի կեդրոնանանք ուրեմն. այսինքն՝ հայ ամփոփ բնակչութիւններու եւ անոնց իմացական թէ նիւթական պէտքերուն համապատասխան հաստատութիւններու պակասը լեցնելու համար, պիտի ընենք ինչ որ կը թելադրէ օտար միջավայրը՝ իր օրէնքներով։

Ըսել է՝ օտար հակայ միջավայրերու ծոցին մէջ, պիտի ստեղծենք արուեստական միջավայրեր... պիտի փորձենք հիմնել հաստատութիւններ, որոնք բխին մեր հաւաքական ձգտումներէն, ըմբռնումներէն եւ աւանդական բարքերէն ու կրելով մէկտեղ ներկայ պահանջներու կնիքը, ծառայեն մեր մէջ ամրացնելու ինչ որ անհրաժեշտ է՝ ազգային յատկանիշներու պահպանման համար։

Այս ուղղութեամբ առնուեր են գործ. հաստատ քայլեր կը յիշեմ քանի մը թերթերու մէջ կարդացած ըլլալ կենտրոն թելադրութիւններ ու վարանոտ փորձեր մը թափանցելու ներկայի մշուշէն անդին։ Բայց ո՛չ մէկ գրական առաջարկ, գործնական ո՛չ մէկ ձեռնարկ որ փաստէին հաւաքուած կամքերու յանդգնութիւն մը, գործակցող ծիգերու յամառութիւն մը։

Այլ գոյնզգոյն պիտակներու տակ գոյնզգոյն միութիւններ, որոնք կը բուսնին խոտի առատութեամբ ու դառնալէ յետոյ շարունակութեան մարգարաններ, կը մեռնին... միացողներու պակասէն։

Գրական ու գեղարուեստական են անոնք յաճախ եւ իրենց մեկուսացումը, ժողովուրդէն հեռու ապրելու իրենց տխրական ձգտումը՝ չեն արդարացներ, ու շողշողուն ծրագրի մը առաջին յայտարարութենէն յետոյ պահ մը դեռ կը տեւեն անոնք, լո՛կ անհատներու յամառ վարվռուքով բայց ի վերջոյ կ՚անհետանան մանաւանդ անոր համար, որ չեն գար գոհացնել անմիջական պահանջը այն հաւաքականութեան որուն կը պատկանին։

Գրականութիւն ու գեղարուեստ որքա՛ն ալ ճոխ ու մաքուր ըլլան, լաւ օրերու ժամանց են ժողովուրդին տեսակէտով։ Կը պահանջեն «հուշտ փոր ու տաք կրանակ», եւ. որպէս զի գաղութներու մէջ լիովին նպաստեն ազգային գիծերու պահպանման, պէտք է որ հայ սիրտը չէ՛ք ապրուստի եւ ուրիշ առօրեայ հոգերու բեռան տակ։

Զէ՞ որ «հոգեպէս առողջ ճամբու համար, նիւթապէս ալ ամուր պիտի ըլլան մեր հայրենակիցները»։

Այս ուղղութեամբ է որ նախ ամէն միտք պիտի յոգնի գտնելու նշքի ճամբայ մը։ Այս ճամբուն վրայ է որ ծիգերը պիտի կեդրոնանան, հաւաքաբար ստեղծելու համար նիւթական ապահովութեան կարելի միջոցները։

Իսկ այդ ճամբուն վրայ՝ անհատական ծիգերով ու ճղճիմ միջոցներով հանելու դժուարութիւնները բացայայտ են։

Արդի շուկաներուն մէջ, պէտք է մտնել հաստատ քայլերով ու լեցուն քսակով մը, ինչ որ կը պակսի մեկուսի հայ անհատին։

Որ կողմն ալ դառնանք ուրեմն, ո՛ր կողմէն ալ դիտենք ներկան, ամէնու համագրամ պէտքը յստակօրէն կը շեշտուի ու համագործակցութիւնը (coopération) իբր միակ ելք՝ կը պարտադրուի։

Ու իրօք, եթէ՝ գաղութներու ներկայ կեցուածքը բնորոշելու համար՝ մէկ բառ միայն կը գտնենք — ցրուած —, մաքառումի միակ զէնքը կը տեսնենք անոր հակադրութեան մէջ իսկ — կեդրոնացում։ Համագործակցութիւնն է որ, տնտեսական ներկայ կազմին մէջ, թոյլ պիտի տայ հանելու հետապնդուած կէտին եւ ստանալու կարելի առաւելագոյնը՝ ուժի նուազագոյն սպառումով։

Եւրոպային ամփոփ միջավայրերու մէջ, համագործակցութիւնը կը բխի լո՛կ տնտեսական, խնայողական նկատումներէ։

Իսկ հայ գաղութին համար, ան ըլլալով պարտադրութիւնը կեդրոնացման պէտքին առաւելապէս պիտի ծառայէ անոր, ցրուած հայերու միջեւ դառնալով փոխադարձ շահակցութեան տեւական կապեր։

Ցեւական եւ իրական, որովհետեւ համագործակից ընկերը չպիտի գոհանայ միայն դրամագլուխի հայթայթումով, վարչութեան ընտրութիւնով կամ պարբերական զեկուցումներով այլ ինքնաբերաբար պիտի մղուի գրպէս եւ անընդհատ մասնակցելու ձեռնարկին, օժանդակելու անոր ընդարձակումին, հսկելու գործառնութեանց։ Եւ այս՝ մղուած իր անձնական շահու զգացումէն։

1.— Անձնական շահը՝ մարդուն էն զօրաւոր զգացումն է, զոր համագործակցութիւնը պիտի օգտագործէ ի նպաստ հաւաքականութեան։

2.— Կարելի է յուսալ որ համագործակցական ընկերութիւններ հետզհետէ ընդարձակուելով, նպաստեն հայ բնակչութեան ամփոփումին։

3.— Խնայողութեան ոգին հետ պիտի աւելցնեն նաեւ իւրաքանչիւրին խնայողութիւնը։

4.— Հայը պիտի վարժեցնեն համբերութեան եւ հաւաքական գործունէութեան։

5.— Այլասերման եւ ուծացումի դէմ, պիտի դառնան էն խոշոր կռուանները, ստեղծելով բարոյական փոխադարձ հակակշիռ մթնոլորտ մը։

6.— Իւրաքանչիւր միութիւն՝ պիտի կրնայ իր ամբողջական շահէն՝ կարեւոր բան մը յատկացնել ազգային համայնական պէտքերու եւ ինչ որ կենսական է, հակակշռել իր նուէրին գործածութիւնը

* * *

Կը թուէնք միայն առաւելութիւնները որ կը յուսանք համագործակցութենէն՝ իբր կեդրոնացման օրէնքի գործնականացում ի նպաստ հաւաքականութեան։

Արդ՝ հետեւ, գաղթական տարագի պայմաններուն մէջ, կը հաւատանք թէ անհատը՝ որքա՛ն ալ ճարպիկ ու յանդուգն ըլլայ, չի կրնար յուսալ տնտեսական հաստատ բարգաւաճում, եթէ զուրկ է անձնական տոկուն միջոցներէ։

Անհատ իր կարողութիւններով ամբողջին մէջ է որ պիտի արժէ եւ հաւաքական ձեռնարկներու յաջողութենէն է որ պիտի յուսայ լաւագոյն անդրադարձում մը՝ իր նիւթականին վրայ։

Բայց, ինչ կերպով կարելի պիտի ըլլայ կիրարկել համագործակցութիւնը, մեր այժմ իրականութեան մէջ։

ՄԱՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Atlas de Géographie économique de Turquie, par Z. KHANZADIAN, Capitaine de Corvette, Ingénieur Hydrographe, ancien Inspecteur général des Dépôts de l'Intendance de la Marine Turque. Editeur L. de BERTALOT, Comptoir commercial Industriel du Levant. Paris 1924. in Folio.

Comptoir Commercial et Industriel du Levant ընկերութիւնը, ինչպէս անունէն ալ կը տեսնուի, նպատակ ունի Ֆրանսայի եւ Արեւելքի միջեւ առեւտրական եւ տնտեսական կապեր հաստատել։ Իր այս նպատակը իրագործելու համար գտած է լաւագոյն միջոցը. այն է՝ Արեւելքը ճանչցնել Ֆրանսացիներուն, իր բոլոր կողմերով՝ պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, բնական հարստութիւններ, առեւտուր եւ ճարտարարուեստ։

Յիշեալ ֆրանսական ընկերութիւնը այս զուտ գիտական աշխատանքը կատարելու դժուարին պաշտօնը յանձնած է հայու մը՝ Զատիկ Խանզադեանի, որ անծանօթ մը չէ։ Զ. Խանզադեան 1904ին Ֆրանսա գալով կը մտնէ Պրեսթի ծովային վարժարանը, յետոյ Ջրագիր-ճարտարապետի վկայական կը ստանայ Փարիզի Ծովային Սպայակոյտի Բարձրագոյն վարժարանէն։ Պատերազմէն առաջ զինքը ճանչցանք Պոլսոյ մէջ, ուր պաշտօն մը ստ. ծովային նախարարութեան մէջ պաշտօնավարեց, Ճէմալ փաշայի օրով։

Իր գիտական առաջին աշխատանքը նուիրեց հայկական դատին, զինադադարի շրջանին, երբ մեր զոյգ մը Պատուիրակութիւնները Անձերու արխիւղարսին կը ներկայացնէին հայկական պահանջները եւ զանոնք կը հիմնաւորէին պատմական, աշխարհագրական եւ ցեղագրական փաստերով։

Rapport sur l'unité géographique de l'Arménie. Atlas historique անունը կրող այդ հատորիկը գործ, բաղկացած 40 մեծադիր էջերէ և հրատարակուած 1920ին, դաշնակից պետութեանց ներկայացուեցաւ Սեվրի դաշնագրէն առաջ, ուժ տալու համար ծանօթ Յիշատակագրի պահանջներուն։

Անցած տարի ալ կարեւոր աշխատակցութիւն ունեցաւ Մուսուլի միջազգային ծանօթ տեղեկագրին մէջ, իր հայթայթած պատմական քարտէսներով։

«Թուրքիոյ տնտեսական աշխարհագրութիւն»ը, որուն մասին պիտի խօսինք այսօր, հրատարակուեցաւ Լօզանի դաշնագրին վաւերացումէն, երբ պատերազմիկ երկիրներու միջեւ բնականոն վիճակ հաստատուեցաւ եւ Թուրքիոյ հետ առեւտրական յարաբերութեանց զարկ տալու կարելիութիւն ստեղծուեցաւ Ֆրանսայի մէջ։

Գիրքը կը բաղկանայ երկու մասերէ. Ա. texte եւ Բ. Քարտէսներ։ Առաջին մասը բաժնուած է չորս գլուխներու. 1. Պատմութիւն. 2. Բնական աշխարհագրութիւն, 3. Բնական հարստութիւններ, 4. Ճարտարարուեստ եւ առեւտուր։ Երկրորդ մասը (30 էջ) կը պարունակէ 44 հին ու նոր քարտէսներ՝ աշխարհագրական, երկրաբանական, տնտեսական եւ բնական հարստութեանց։

Գիրքին ճակատը գրուած է Մուսթաֆա Քէմալի Պրապիրճառը՝ արտասանուած Ազգ. մեծ ժողովին մէջ 1924ին, որով Թուրք հանրապետութեան նախագահը կը յայտնէ թէ լուրջ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին երկրին բնական հարստութիւնները շահագործելու, նոր երկաթուղիներ եւ ճամբաներ շինելու, մէկ խօսքով Թուրքիան վերականգնելու, ճարտարարուեստն ու առեւտուրը ծաղկեցնելու, համալսարանը կատարելագործելու, ժողովուրդին մէջ մշակոյթն ու կրթութիւնը տարածելու համար եւայլն։

Տնտեսական եւ առեւտրական պրոպագանդի յատկացուած այսպիսի գործ մը զերծ չէր կրնար ըլլալ քաղաքական նկատումներէ, սակայն եւ այնպէս հեղինակը կրցած է պահել անկողմնակալութիւն, եւ գործը սարքած է զուտ գիտական գետնի վրայ։

Աշխարհագրական ատլասէ մը կարելի չէ սպասել ընդարձակ եւ լիակատար գործ մը, ուր բոլոր նիւթերը մանրամասնօրէն քննուին եւ լուծուին։ Հրատարակութեան բնոյթն ու ծաւալը թոյլատու չեն ատոր, որով եւ Զ. Խանզադեան ստիպուած է խտացնել եւ ամփոփ գործ մը։ Յառաջաբանին մէջ կ'ըսէ թէ իր ուսումնասիրութիւններուն սկսած է 1908ին։ Բնականաբար պատերազմի եւ զինադադարի տարիները պէտք է զեղչել, այնպէս 16 տարին շատ երկար պիտի ըլլար այդ աշխատութեան համար։

Պատմական բաժնին մէջ յիշատակուած են այն բոլոր արեւելքցի եւ եւրոպացի հեղինակները, որոնք միջին դարէն սկսեալ զբաղած են Մերձաւոր Արեւելքի պատմութեամբ եւ աշխարհագրութեամբ։ Արեւելեան հեղինակներու մէջ նշանաւոր են մանաւանդ արաբ պատմիչներն ու աշխարհագէտները, որոնց կարգ մը ձեռագիրները պահուած են Փարիզի, Լոնտոնի, Պրիւքսէլի, Հռոմի, Ֆիրէնցէի, Վատիկանի եւլն. մատենադարաններուն մէջ։ Յիշենք թէ անոնց կարգին կայ նաեւ Թ. դարուն Արաբիա ծնած հայ մը՝ Ալ Պաթէնի (մեռած 929ին), որուն կարեւոր մէկ ձեռագիրը կը գտնուի Վատիկանի մէջ։ Հարկ չկայ յիշելու Իպնը Խորտատպէհը, Իսթախրին, Իպնը Հաուքալը, Իտրիսին եւ Իպնը Պաթութան, որոնց անունները աշխարհահռչակ են, ոչ ա՛յնքան իբր աշխարհագիր, որքան իբր թանկագին տեղեկութիւններ հաղորդող պատմագիրներ Արեւելքի երկրաբանութեան, ջրաբանութեան, ցեղագրութեան ու մանաւանդ տնտեսական կեանքին մասին։

Միջին դարու արաբական քաղաքակրթութեան հասցուցած այդ նշանաւոր դէմքերէն վերջ պէտք է սպասել մինչեւ ԺԷ դար, գտնելու համար աշխարհագիր կոչուելու արժանի դէմք մը՝ Քեաթիպ Չէլէպին, որ ծանօթ է նաեւ Հաճի Գալֆա անունով։ Այս Թուրք հեղինակին նշանաւոր գործն է «Ճիհաննիւմա»ն, 1640ին հրատարակուած Պոլիս, շքեղ տպագրութեամբ, գունաւոր ու ոսկեզօծ քարտէսներով, որմէ օրինակ մը կայ Փարիզի Ազգային մատենադարանին մէջ։ «Ճիհաննիւմա»ն ֆրանսերէնի ալ թարգմանուած է Armainի կողմէ եւ իբր ձեռագիր կը մնայ Փարիզի Ազգ. մատենադարանը։ Կը կարծուի թէ Քեաթիպ Չէլէպի ծնած է Պասթէմունիի մէջ եւ ապրած է 1588էն 1651։

Նոյն դարուն ապրած է նաեւ Էվլիա Չէլէպին, որ անաղին հատորներ գրած է, զուրկ գիտական ոեւէ արժէքէ։ «Իգտամ» Սահմանադրութենէն վերջ հրատարակեց Էվլիայի գործերը, որոնց մէջ երկար ինքնագովութիւններու եւ չափազանցութիւններու կարգին կարելի է հանդիպիլ շատ քիչ լուրջ բաներու։

Անկէ վերջ իբր աշխարհագիր ծանօթ են Ապու Պէքիր պին Պէհրամ Տէմշքի (մեռած 1680ին), գրած է վեց հատոր, զորս լատին երկուքի զեղչած է Բայիֆ Մահմատ էֆէնտի (մեռած 1806ին) գրած է «Աճէյիպ-իւլ-ճօղրաֆիա»ն, Իպրահիմ պինի Սէ-իտ Պասրան (1747), Էբիի Էֆէնտի եւ Մէհմէտ Էշրէֆ եւս նոյն նիւթին վրայ գրած են։ Ժամանակակից շրջանի ամէնէն նշանաւոր քարտէսներն են Թուրք Սպայակոյտին հրատարակածները Պոլիս եւ Պէօթաֆիա, 200.000-րդ-ի վրայ եւ կը ներկայացնեն Անատոլուի նահանգներուն մեծ մասը։ Իսկ 25.000րդ-ի վրայ գծուած են Էրզրումի եւ Թրակիոյ շրջանի քարտէսները, Շէրիֆ փաշայի հսկողութեան տակ։

Աւելի բազմաթիւ են եւրոպացի աշխարհագէտները։ Անոնց կանգ առնելու հին հայկական հեղինակներու վրայ, յիշենք թէ Ամշակիրներու շրջանէն մինչեւ ԺԸ. դար քարտիսագրութեան մէջ մեծ համբաւ շինեց Պաթալանեան գերդաստանը, արաբական քաղաքակրթութեան ազդեցութեան տակ եւ անոր անկումէն վերջ։ Անոր կողքին զարգացաւ ձենովական դպրոցը Հնդիկն Արեւելքի բոլոր վաճառաշահ, մանաւանդ ծովեզերեայ կեդրոններուն մէջ ձենովացիներու ունեցած դերակշիռ դիրքին, այս դպրոցին աշխարհագէտները շատ ստոյգ տեղեկութիւններ կը հաղորդեն այդ երկիրներու մասին։

Զ. Խանզադեան կը հրատարակէ երկար մէկ ցուցակը այն պատմական հին քարտէսներուն, որոնք կը գտնուին Եւրոպայի զանազան մեծ մատենադարաններուն մէջ։

Օսմանեան թագաւորներու ժամանակագրական մէկ ցուցակը՝ Օսման Ա.էն մինչեւ Ապտիւլ Մէճիտ եւ Հանրապետութեան նախագահ Մուսթաֆա Քէմալ կը փակէ պատմական մասը։

Երկրորդ գլուխին մէջ հեղինակը կը քննէ Թուրքիոյ բնական աշխարհագրութիւնը, երկրաբանական կազմութիւնը (լեռներ, լեռնադաշտեր, գետեր, լիճեր, ծովեզերքներ), կլիման ու հաղորդակցութեան ճամբաները (խճուղի եւ երկաթուղի)։

Երրորդ գլուխին մէջ կը խօսի բնական հարստութեանց մասին եւ կուտայ ցուցակը այն զանազան հանքերուն, որոնք կը գտնուին տարբեր նահանգներու մէջ։ Մասնաւոր քարտէս մը (planche 21) այդ հանքերուն դիրքն ու տեսակը կը ճշդէ։ Մենք այս նոյն քարտէսը տեսած էինք Հ. Հ. Պատուիրակութեան հրատարակած «Arménie économique» գիրքին մէջ։ Հոն միայն արեւելեան նահանգներու, Կիլիկիոյ եւ Կովկասի հանքերը կային։ Թուրքիոյ հանքերուն ամբողջութիւնը ցոյց տալու համար անհրաժեշտ է այդ քարտէսը լրացնել։ Բնական հարստութեանց կարգին յիշուած են նաեւ Միջագետքի քարիւղները.

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՊՐԻԼ ԹԷ ԴՐԱՄ ՇԱՀԻԼ

Ամերիկացի միլիոնատէր Ֆօրտ գնման լրագրողի մը հարցումներուն այսպէս է պատասխաներ.

— Շատեր ապրելու համար դրամի կարօտ են եւ կ'աշխատին։ Ես աշխատելու եւ կ'աշխատիմ, ոչ թէ դրամ շահելու համար, — ատոր երբեք պէտք չունիմ, — այլ ապրելու համար։ Ոչ ոք իրաւունք ունի դրամ դիզելու, պարզապէս աւելին ունեցած ըլլալու համար, ինչպէս ոչ ոք իրաւունք ունի ծոյլ նստելու։

Եւ պէտք է յիշել որ այս շա՛տ «աշխատասէր» միլիոնատէրը գիրք մըն ալ գրած է, աշխատած ըլլալու համար, անշուշտ։ Այսպէս, ճիշդ է որ, այս մարդը իր վրայ խօսեցնելու մարմաջ մը ունի։

Կրիփի համաճարակը վրդովիչ համեմատութիւններ առած է Մոնփէլիէի մէջ։ Յունուար 3ին 32 մահ արձանագրուած էր միայն քաղաքին մէջ։ Քաղաքապետը հրամայեց կրճատել յուղարկաւորութեան տեւողութիւնը, որպէս զի պաշտօնեաները եւ կրօնաւորները կարենան հասնիլ թաղման գործին։

Պոլսոյ մէջ ալ համաճարակի համգամանք առած է այս հիւանդութիւնը.

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՓՈՐՁԱՆՔՆԵՐԸ ԵՒ ՓՈՐՁԵՐԸ

Փորձանքները փորձեր են անհատներու համար։

Մէկը՝ իր իր բարեկամութեան հաւատարիմները կու... քեզի. «Ա՛ս սանկ բարեկամ եմ, նանկ բարեկամ եմ» կ'ըսէ... չանցնիր... Փորձա՛նք մը ... խուզ, պիտի տեսնես թէ՝ որ... անկեղծ... կամ կեղծ էին իր ... գումարատանկները։

Սա երկրորդը միշտ առաջ քշեր իր ազգասիրութիւնը. «Ցեղ... լու է, էֆէնտիմ, ապալըզ վերջ... իլէ» կ'ըսէր ու չէր անց... Բայց տալու առաջին հրաւէր... ադամանը կը մտնէ...։

Անա երրորդը, եւ չորրորդ ... րինց բարեհամբոյրութեանց ... lager ընտղներուն որ հաւաք... այլանդակութիւններու ցուցակ... ներ կ'ըլլան միայն, մերկ ... ուրեղ, երբ կ'ենթարկուին փոր... ձանքներու փորձին։

Փորձանքները փորձեր, փոր... ձաքարեր են նաեւ... հաւաքա... կանութիւններու համար։

Ժողովուրդներու կեանքի մէ... պատահարները, մեծ աղէտներ... երբ կը ցցուին իրենց բոլոր ... հաւաքութիւններով, առանց ... թարկուած ժողովուրդները երե... ւան կը բերեն իրենց հաւթեան... բոլոր յայտնի եւ թաքուն առ... մէկները։

Ներակի երկրաշարժը պատ... ճառ եղաւ որ անգամ մը եւս ... բեւան բերենք մեր արժէքները... մեր հոգեկան այլանդակութիւ... նները։

Երեւան եկաւ չափը ազգ... սիրութեան անոնց որ ամէնէ... աւելի կը խօսին, կը ճառեն ազ... գին մասին։ Միատ ազգասիրու... թիւն մըն է մեր արտայայտած... հետ մեր պատասխանատուութեան... խառնուածքին։

Երեւան եկաւ անմիաբանու... թիւն մը եւ գետին տակը անց... նելիք պառակտումի ոգի մը... ուրիշը ազատելիք չունենք... որովհետեւ, կարծես, հիւանդ... մեր լուծման հետ։

Երեւան եկաւ հաւաքակա... անմատութիւն մը՝ որ ատակա... չի կրնար որոշել թէ՝ զի... ո՛ր պիտի կեդրոնանայ եւ ո՛... խուզմակով պիտի ուղարկուի...

Երեւան եկաւ կազմակերպ... լու եւ կազմակերպուելու ա... ճարակութիւն մը՝ որ առանձ... ընդհը միացած է միայն նախ... նական ժողովուրդներու ... լաւ պիտի ըլլար Արտասահման... նի Համահայկական Հանգան... կիչ Մարմին մը, ճիւղաւորուա... բոլոր գաղութներու մէջ, ամէ... քը նեղեակայ իրենց Գիւղանք... ինչ գումար կը պահանջուի, ... պահանջներ կան։ Ըլլար ... գրասենեակ մը՝ ուր հաւաքու... բոլոր տեղեկութիւնները, ան... բխէին բոլոր հրահանգներ... Բայց ընդունի՞նք որ այնք... պարզ բան մը կազմակերպել...

Հայաստանի կառավարութ... նը, անոր արտասահմանեան ներ... կայացուցիչները ա՛յ աւելի ... յայտնուեցան քան նախնակ... մարդիկ, քանի որ իրենց շա... րին, իրենց վարկին իսկ «ա... խոպէր», պառակտումի շեփ... փչեցին։ Մինչ հաւաքա... փողը պիտի հնչեցնէին, անդ... մը եւս, աւելորդ անգամ մը ... ստորոտակեցին գաղութներու ... լնոյթը եւ ժողովուրդը ստո... դասեց կուսակցական մոլո... քին։

Բայց տրտմահանդէսի ձայ... կողման եւ աջակողմեան ... գաւլենները կուսակցու... ավորական առնելները ան... բնական եւ մեծ պատահար... րու առեն հակառակ... կուսակցութիւնը՝ ինչ ... ընիզը եւ ժողովուրդը սոր... դասեց կուսակցական մոլո... քին։ Իր շահը եւ իր վարկը ... պահանջէին ըսել Հայաստան... կառավարութեան եւ անոր ... սահմանեան ներկայացուցի... ներուն.

— «Ըսէք մեզի ինչ կ'... եւ մենք կը հայթայթենք...

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

37. ԼԸ ՓԻԻ ՀՕԹ ԼՈՒԱՐ

Անգործութեան առաջին ամիսը գրեթէ անզգալի էր Լը Փիւի փոքրիկ քաղաքին մէջ։ Բայց երկրորդ ամսուան առաջին օրերուն, յուրջ հանգամանք առաւ օտար աշխատաւորներուն համար։ Յաւելեալ ժամերու կըրճատումը, օրավարձերու զեղչը, գործարանատէրերու խիստ ու բռնական նայուածքը, վհատութիւն կը պատճառեն գործաւորներուն։

Այս քաղաքը ունի ժամանակի տասնեակ մը գործարաններ, որոնց մէջ կ'աշխատին 12 հայ որբեր։ Շաբաթ մը առաջ, կ'աշխատէինք մեր ուզածին չափ, եւ կը ստանայինք գոհացուցիչ օրավարձ։ Բայց, Նոր Տարւոյ տօնէն, ամէն անգամ ալ, նոր ալ աշխատանքի ժամերու կըրճատում եւ օրավարձերու զեղչ եղաւ։ Մեր հայրենակիցներէն ոմ եւ է անգործ չմնինք, սակայն նոր գործ գտնել գրեթէ անկարելի է։ Մէն Շամօնէն ու Լօրիէյէն երկու հոգի եկած էին գործ գտնելու յոյսով. չգտան եւ վերադարձան։ Տեղացիի ու օտարականի խտրութիւն չկայ։ Մեր հայրենակիցները գործարանատէրերու կողմէ ճանչցուած են որպէս չարքաշ եւ ծանր աշխատանքի գիմացող բանուորներ։

Արփիար

38.— ՔԱՍԹԷԼ ՍԱՐԱԶԷՆ

Գաղութին մէջ ոչ եւ է միութիւն չկայ։ Ունինք միայն Հ. Յ. Դ. խումբ մը որ ձեռնարկեց Եղբայրական Օգնութեան գործին, կազմելով Յանձնախումբ մը։ Գաղութը սիրով պատասխանեց մեր կոչին, չնայելով որ աշխատաւոր այս սղութեան մէջ կը ստանան օրական 16 ֆրանք։ Գոյացաւ 188 ֆրանք, զոր կ'ուղարկենք Յառաջի, որպէս զի ղրկէք ուր որ անկ է։ (Տես ցանկը)։

Մեր գաղութը 9 բնտանիքէ

[...]ուածը, բայց մեզ մեծ ձգեցէք։

Լէնինականի փորձանքը աղացոյց մը եւս եղաւ աւելցնել ազգայնութիւ փաստերու վրայ թէ՛ հնահաւան ենթարկելու ենք մեր արժէքները, վերջ տալով խօսքի պատասխանատուութիւններու որ միայն բաժինը կրնան ըլլալ սրտով եւ միտքով անդամակցողներու։

Ձեզ ըսեր որ Աստուած մեզ այս փորձանքներէ պահէ. չեմ ըսեր, որովհետեւ եթէ կը հաւատամ որ Հայաստան եւ հայ ժողովուրդ մշտակայ հրապուրանքներու փորձանքները չպիտի կրեն, պիտի կրեն, սակայն, փորձանքները սա՛ մեր բացառական, ... արժէքներուն, ինչպէս յոյց կուտան յաջորդական անվերջ փորձերը։

ՏԻՐՈՒԿԸ

կը բաղկանայ։ Ամէնքն ալ բաղմանդամ են եւ հազիւ իրենց օրապահիկը կը ճարեն։ Բնակարանները գործարանը կուտայ, մէկ բնտանիքի համար 4 սենեակով եւ զիմացը պարտէզով, ամէն ինչ լման, ամիսը չնչին, 16 ֆրանք վարձ զանձելով։ Գործազրկութիւն չկայ, բայց գործերը շատ թոյլ են։ Գործաւոր չեն հաներ։ Առ այժմ այդ վախը չկայ, պդտիկ ..... ֆրանսական դպրոցը կ'երթան, զրկուած մայրենի լեզուէ։ Օրը շատ առողջ է։

Յանձնախումբ

ՉԱՑՆԻՐ ԳԻԽՈՒԹՆԵՐԷՆ

ՏՐՏՈՒՆՋ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԲԱՆՏԷՆ

Մարսէյլ, 3 Յունուար

Մօտ երեք ամիսէ ի վեր Մարսէյլի բանտը արգելափակուած կը տառապիմ ոչինչ պատճառով մը, որը եւ անուէր, լեզու չգիտնալուս համար։ Մինչեւ այժմ ոչ մէկ հարցաքննութեան կանչուած եմ։ Եթէ հարցաքննեն ալ, պիտի կորսնցնեմ ընկերներէս շատերը պատավարութեան կանչուեցան եւ լեզու չգիտնալով օրինական ձեւերու զոհ գացին, ու կրկին յետաձգուեցաւ հարցաքննութիւնը։ Ուրեմն այսպէս պիտի անցընենք մեր երիտասարդութեան օրերը. մինչեւ որ առտու մը ձանձրանան և «Սալ Արմէնիէն» ըսելով դուրս նետեն։

Բանտարկեալներս վեց հոգի ենք. Խարբերդ Խուլու գիւղէն Պօղոս Ակրթոյեան, 21 տարեկան երիտասարդ մը, որ իր ինքնութեան թուղթերը կորսնցուցած է եւ ոստիկաններու կողմ. երբեւ կասկածելի ձերբակալուած. Զարասնճաղցի Զաքօ, նոյնպէս, 40 տարեկան, ինքնութեան թուղթերը կորսնցնելուն պատճառաւ ձերբակալուած եւ չորս անգամ բանտարկուած է։ Ամէնէն ծանրը այս անգամ է։ Հաւանական է որ քանի մը օրէն Պոլիս աքսորուի, երեք պոլսեցի երիտասարդներ, որոնք իրենց անունը չեն ուզեր յայտնել։ Մէկը իր պանդոկապետին հետ կռուած պահուն, պանդոկապետը երբեւ սեւագին կ'ամբաստանէ, եւ ներկայ ոստիկաններուն կողմէ բանտ կ'առաջնորդուի. միւս երկուքը պզտիկ վէճի մը առեւ կը ձերբակալուին։ Ոստիկանատան մէջ չկրնալով բացատրել իրենց միտքը, ուղղակի բանտ բերուեցան։ Իսկ ես, գիշերուան ժամը 12ին՝ աւտոյական պարէս կը վերադառնայի. ճամբան բարեկամուհի մը հանդիպեցաւ, որուն հետ սրճարան գացի։ Քիչ մը նստելէ վերջ, բաժնուեցայ։

Հազիւ հարիւր քայլ առած էի, երկու ոստիկաններ զիս ձերբակալեցին եւ ինքնութեան թուղթերս ուզեցին։ Թուղթերս քննելէ վերջ, որոնք կանոնաւոր էին, կրկին ոստիկանատուն տարին։ Հարց ու փորձի ժամանակ՝ լեզու չգիտնալով, չկրցայ գոհացուցիչ պատասխան տալ։ Այն առեն չորս կողմերը փայտով դոցուած մութ օթօմօպիլի մը մէջ զրին զիս ու, նոյն իրիկունն իսկ բանտ փոխադրեցին։ Կ'ենթադրեմ թէ զիս մատնանշած է պանդոկապետս, որուն հետ պզտիկ վէճ մը ունեցեր էի։

Հինգ օր առաջ Պօղոս Ակթոյեանը արձակուեցաւ. վճռին տեղեակ չեմ. 8 օր առաջ իբր ու .... Պոլսեցին աքսորի վճիռ ստացաւ. միւս երկու Պոլսեցիները որ երկար տառապած էին, իրենց ծանօթներուն երաշխաւորութեամբ դուրս ելան։ Ես եւ Զաքօն դեռ կը մնանք բանտը։ Ոչխներու ու անօթութեան զոհերն ենք դարձեր. խանուրութեան ու մթութեան մէջ պիտի խելագարինքցարեկն ու գիշերը անորոշ են։ Կը սպասենք կոոր մը սեւ հացի բաշխումին, որպէսզի գիտնանք թէ ցերեկ կամ գիշեր է։

Կը խնդրենք Մարսէյլի Ազգ. Միութենէն որպէսզի լսէ մեր աղաղակը, հետաքրքրուի ազգին թշուառ ու զրկուած զաւակներով, որոնք խորթմայրութեան զոհեր են

ԾԱՂԿՈՒՆԻ

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԳԻՏՈՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՃՐՕՍՆՈՒՆ

Հարիւրի մօտ անգլիացի գիտնականներ, որոնք անդամ են Կարմիր Առիւծներու ակումբին, վերջերս Օքսֆորտի մէջ իրենց տարեկան համաժողովը գումարած են. շաբաթ մը տեւող գումարումներէ վերջ, տեղի ունեցեր է աւանդական հացկերոյթը։

Վերոյիշեալ ակումբին անդամակցողները մասնաւոր սովորութիւններ ունին։ Ամէնէն բարձրաստիճան անդամը «Առիւծներու Թագաւոր» տիտղոսը կը կրէ. ներկայիս փրոֆ. տ'Արսինն է ան։ Յետոյ կուգան երկու շնագայլերը փրոֆ. Վ. Թ. Կորտոն եւ Մ. Թ. Թէյլօր), ապա՛ կարմիր առիւծներու Թենկնածուներ՝ առիւծամագ (կորիւն) կը կոչուին։ Առիւծ ըլլալու համար, կորիւնը պէտք է ազանդերի առեն սեղանի մը կամ աթոռի մը վրայ բարձրանայ, եւ իր գիտագործին ծայրերը արագ ձեւով մը շարժէ. առոք կ'ըսեն գալուը շարժել։

Այս հացկերոյթին մասնակցած են համաշխարհային համբաւ վայելող բազմաթիւ ակադեմականներ ու ......, որոնք մեծ պատուով դուրս ելած են վերոյիշեալ փորձառութենէն։ Ազանդերի մէջ .... մեծ ու խիստ ..... ու .... են եղեր։

Ահա թէ ի՛նչպէս կը զբօսնուն անգլիացի գիտուններ։

Հ. ՏԻՐԱՍԿԻ

Պ. ՔՐԱՖԹ ՊՈՆԱՐԻ ՆՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Երեքշաբթի օր պատիւ ունեցանք մեր խմբագրատան մէջ ընդունելու Պ. Քրաֆթ Պոնարը, որ տեղեկութիւններ տուաւ Զոնէնի (Զուիցերիա) դպրոցին և իր նոր առաքելութեան մասին։

Էջմիածնի կաթողիկոսը, գնահատելով Պ. Քրաֆթ Պոնարի երկար տարիներէ ի վեր կատարած գործունէութիւնը, պատուած է զայն կոնդակով մը, զոր իրեն յանձնած է Զուիցերիոյ ազգ. միութեան նախագահ Տօքթ. Նիբոտճեան՝ Մասնաւոր հանդէս մը սարքուած է այս առթիւ։ Պ. Քրաֆթ Պոնար շատ պգաձուած է կաթողիկոսին վերաբերումէն։

Պ. Քրաֆթ Պոնար այսօր Ամերիկա կ'երթայ Աքուիթանիա շոգենաւով, այցելելու համար Նիւեակօ, Ֆրէզնօ, Պօսթըն։ Զուիցերիոյ հանրապետութեան նախագահը Պ. Մոթթա անձնական նամակով մը կը յանձնարարէ Ուաշինկթընի իր գեսպանին, որ պէտք եղածը աջակցի Պոնէնի դպրոցին համար ծրագրուած հանգանակութեան։

Պ. Քրաֆթ Պոնար ստիպուած է այս ճամբորդութիւնը կատարել, որովհետեւ դպրոցին անունով գնած երեք շէնքերուն համար 73.000 ֆր. պարտքը չէ վճարուած։

Յաջողած է Դեկտ. 29ին բերել տալ 10 աղջիկ եւ 10 մանչ, (8-9 տարեկան) որոնք դրուած են վարժարանը։ Սակայն Զուիցերիոյ կառավարութիւնը նորեր բերել տալու համար պայման դրած է որ դպրոցին անունով եղած պարտքերը վճարուին։ Անցեալ տարիներուն, 20 տարեկան հայ աղջիկ մը գլխին վրայ անկումէ մը պատճառով ապուշցած է։ Համաձայն զուիցերիական օրէնքին, որ կը հրամայէ Զուիցերիա հաստատուած անհայրենիք եւ անոք օտարականները խնամելու հոգը տալ անանց որ ներս կը բերեն, Պ. Քրաֆթ Պոնար ստանձնած է այդ աղջկան հոգը։

ԱՆՈՒՆ ՄԸ ՈՐ ԳԷՇ ԻՄԱՍՏ ՈՒՆԻ

Խան-Քրօսի կը կոչուի «երկնից կայսրութեան» մէկ գաւառը, որ փարիզ է հասած ժամանակէ մը ի վեր։ Չինական քաղաքէն ..... կաթուցով գնեց իր քուրթակ մը, որուն Թելերուն կը հասկնէր իր «դարդը»։ Ռումանացի մը կը գործայ քուրթակ։

Օր մը, Սէն Միշէլի ծառուղիին վրայ, մօտիկ կ'ըլլէր շրջիկ նրկչախումբի մը նուագին, կը տեսնէ իր քուրթակը։ կը յարձակի Ռումանացիին վրայ։

— Տո՛ւր քուրթակս, անէծա՛լ, նադամ։

— Ուրկէ իմացար իմ անունս։ Այո՛ ես եմ։ Անունս է Անէլէրա։ 26 տարեկան եմ, եւ՝ Ռումանացի։

Անունի խնդիրը կարգադրուեցաւ, յետոյ, քուրթակի խնդիրը կրիւի պատճառ կը դառնայ։ Ոստիկանութիւնը կը ծարպաւէ....... .....

ՄԵՐ ՈՐԲԵՐԸ ՁԵԶ ՕՐԻՆԱԿ

Ամերիկեան Նպաստամատոյցի կեդրոնին ստացած մէկ նեռագրին համաձայն, Աղեքսանդրապոլի մէջ, Ոսկեղէն կանոնի օրուան առթիւ 500 տոլար հաւաքուած է՝ հակառակ աղէտին պատճառած Թշուառութեան. Որբերը մասնակցած են նպաստահաւաքութեան, հրաժարած՝ իրենց ճաշէն մէկ խօսքով, սրտառուչ գիրք մը բռնած են Շիրակի աղէտին առթիւ։

ՀԱՅ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՐԴ ՄԸ

Վերջերս Եաշի դատարանին մէջ գեանդուեցաւ նշանաւոր հայ դատաւորի մը, հանգուցեալ Դըբիզոր Դը Պըլիւրի կիսանդրին։

Դր. Միհրդատ Պըըգըլիւ ծընած է Եաշ 1840ին։ Նախնական կրթութիւնը ստացած է Վենետիկի Մուրատեան վարժարանին մէջ։ Յետոյ մտաւ Փարիզի իրաւաբանական համալսարանը։ Վկայուած է Եաշի իրաւաբանականէն։ Եաշի դատարանին մէջ դատախազ է եղած։ Յետոյ՝ ընդհ. դատախազ՝ Եաշի վերաքննիչ ատեանին մէջ։ Գործօն դեր բռնած է մունիմէյա պահպանողական կուսակցութեան մէջ։ Ընտրուած է երեսփոխան, յետոյ ծերակուտական՝ Պոլյէարի նահանգէն։ Մեռած է 1912ին։ Ռումանական ակադեմիային նուիրած է իր հարուստ գրադարանը եւ մէկ միլիոն լէյ՝ յատկացուելու համար արեւելեան լեզուներու (հայերէն, արաբերէն, պարսկերէն,) ուսումնասիրութեան

Պըըգըլիւ քաջ հայագէտ մըն էր, մասնաւորապէս բանասիրութեամբ շատ կը հետաքրքրուէր։ Հրատարակիչն է Մինաս դպիր Թօխաթցիի պատմական քերթուածին, որ կը նկարագրէ Մոլտավիոյ հայութեան տառապանքները (1551) Սթէֆան Վօտայի իշխանութեան տակ։

Պըըգըլիւ ազատ էր և հրամանատարի աստիճան ունէր։

ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ ԼՐՏԵՍՆԵՐ

Իզմիրի Թերթերը կը գրեն թէ, ոստիկանութիւնը Գորտէլիայի մէջ ձերբակալած է երեք լրտեսներ, որոնք պետութեան եւ բանակին մասին լուրեր կը հաւաքէին։

Ձերբակալուածներէն մէկը, Նազըլուցի Այտին-Քէրիմ ընդհ. պատերազմին օգնական անտանարոյժի պաշտօն վարած է Թուրք բանակին մէջ։

Միւս երկուքը Արաբներ են, որոնք աշխատած՝ են ոստիկան արձանագրուիլ, աւելի ծանօթանալու համար գինուորներու եւ ամրութեանց մասին։

Ձերբակալուածները Անկախութեան դատարանին յանձնուած են։

Քօղերը վեր ... — Անթալիոյ ուսուցիչները խնդրած են որ, ինչպէս եղած է Տրապիզոնի մէջ, կիներու երեսի քօղերը վերցուին։

. Սպարթայի մէջ ալ ընդունուած է նոյն որոշումը եւ քօղերը վերցուած են։

Օր. ՆՈՒԱՐԴ ՀԱՐԻԿԵԱՆ

Եւ

ԱՆԹՈՒԱՆ ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

փարիզ 2 Յունուար 927

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

("ՅԱՌԱՋ,,)Ի ՄԻՋՈՑԱՒ

Քասթէլ Սարազէնէն.—

Պետրոսեան	25
Խորէնեան	25
Աւագեան	25
Սանթրեան	20
Զաթալեան	15
Աւագեան	15
Թումաեան	10
Յովհաննէսեան	10
Սուքեան	10
Դաապարեան	10
Ֆէրահեան	10
Միքչեան	5
Սարգիսեան	5
Յովհաննէսեան	3
Գումար՝	188
Երէկուան գումարը՝	400
Ընդհ. Գումար՝	588

. .

Պուքրէշի ծամպանութեան գումարը հասած է 300,000 լէյի։ Կալացի գումարը՝ 450,000 լէյի։ Պըլցի մէջ՝ 150,000 լէյ եւ մէկ վակօն հագուստ. կը շարունակուի դեռ հաւաքումը։ Հանգանակութեան մասնակցած են նաեւ սալոնները։ Հրեաները տըւած են 50,000 լէյ, Ռումանացի մետրոպոլիտը 5,000 լէյ։

.

Լիոնի եւ շրջականներու Ազգ. Միութեան հեզը. Վարչութեան նախաձեռնութեամբ, Կուսակցութեանց եւ Հայրենակցական Միութեանց ներկայացուցիչներէ կազմուած Հանգանակիչ Յանձնախումբը, Շիրակի աղէտեալներուն համար 5000 ֆրանք հանգանակած եւ Հայաստան ղրկած է Ամերիկեան Նպաստամատոյցին միջոցաւ։

Յանձնախումբը նոր կոչով մը կը հրաւիրէ հանգանակութեան չմասնակցող Լիոնաբնակ հայրենակիցները, որ փութացնեն իրենց օժանդակութիւնը։ Հասցէ՝ 60, Rue Moncey, Հանգանակիչ Յանձնախումբի գանձապետ՝ Պ. Այամեանի։

ՄԵՆՔ ԽՄԵԼՈՎ ԿԸ ՄԵՌՆԻՆՔ...

Կիրակի առտու, փարի անունով մէկը իր գինիի ստորերկրեայ մառանը կը մանէ, եւ կը տեսնէ երկու կիսամեռ գինովներ, որոնց վրայ շարժելու կարողութիւն չէր մնացեր։ Ալնիւ գինիի շիշերը բացած, փուռեր էին գետինը։ Մէկուն քովը կը գտնուէր սրինգ մը եւ ժողովրդական երգի մը ձայնագրութիւնը։

Երկուքն ալ բնակարան չունին. մուր են մաւամը, լամբր են ու երգիչ, գինովներ ու անգործներ։

''ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 3

ՋՈՒԹԱԿԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Ես միակ մարդն էի որմէ [...]պիտի ուզէր փախչիլ ընդմիշտ։ Ես միակ մարդն էի որուն կուգար [...]արերային մշուշով մը։ Ու երբ [...]ը տեսնէր որ ալ հնար չկար, ինչպէս մորֆինը տագնապի մը պահուն, կը խօսէր իրեն՝ Նուարդին,— թէ ե՛րբ տեսայ գինքը վերջին անգամ, թէ ինչ ըսաւ ինծի, թէ ինչ [...]ըսաւ։ Երբ կ'ըսէի որ չափազանց [...] կը սիրէ երաժշտութիւնը եւ [...]ը յայտարարէ որ եթէ ապրելու [...]ոլոր հրապոյրներն ալ մէկ մէկ [...]ափին պատրանքներ դառնան, [...]պիտի միայ միշտ երաժշտութիւնը, [...]րուն համար պիտի ուզէ շարունակել ապրիլ։ Ցակոբին դէմքը [...]արօրինակ կեդրոնացում մը [...]՝սրտառյայտէր, ինչպէս կայրե[...]ունը այն պահուն երբ իրենց մա[...]ներով գիր մը կը շօշափեն եւ [...]ուշակելու վրայ են։

— Ես բուժեմ, երբեք չպիտի կրնամ կարգին կոտր մը նուագել

— Բարեկամութեամբ կը՛ յայտարարէ, կ'ըսէի։

Անկոծի թմբուկ ներբինիի զէմքը այնպիսի կծկում մը կ'ունենար, որ անթարգմանելի էր ինծի համար։

Ինծի կը թուէր թէ ն՛ւ չարախինդ ուրախութիւն կայ, ն՛ւ շնականութիւն, ն՛ւ վրիժառութիւն ն՛ւ սաւառնումը երջանիկ յոյսի մը։ Բայց միշտ յագեցած, ալ չուզելով նոյն իսկ ոչ աւելին իմանալ, ոչ ալ աւելիին գոյութիւնը, կը հեռանար անմիջապէս, «Ցը՛»— մը ձգելով վրաս եւ մօնժ փողոցին ճամբան բռնելով։

Կը մտնամ որ, ճամբայ ելլելուս, իմ նպատակս չէր, խոկապէս, վերլուծել անոր կամ իմ վիճակս։ Ես կ'ուզէի պատմել ձեզի մեր մէկ երեկոյթը որուն որահէն դուրսէն շատ հեռու չէինք, եւ ուր նկատած էի ընկերակցիս՝ Ցակոբին տրամադրութեան յանկարծակի փոփոխութիւնը։ Իրաւ ալ եւ տես դառնալուս տեսայ Նուարդը, թաւշեայ կանաչ գլխարկով մը եւ վերարկուին՝ մորթագոյն երկար մազերով մորթի մը։ Վերին ատոմանի թարմ ու ժպտագին կը յառաջանար մօրը հետ։ Բարեւեցի եւ Ցակոբը ներկայացուցի Տիկ. Պետրոսեանին — Նուարդին մօրը։ Մեկանք միասին շարունակել ճամբան։ Տիկին Պետրոսեան, որմէ բոլոր եռանդները դեռ չէին հեռացած, ուժգին հառաչքով մը ըսաւ։

— կարծեմ շատ լաւ պիտի անցնի ձեր երեկոյթը։

— Անշուշտ, պատասխանեցի, միջազգային մրցակցութենէն ինչ չի կրնար ծնիլ, քանի որ ամէն ազգի ներկայացուցիչներուն իրենց ձգուած է ապահովել ամէնէն մեծ յաջողութիւնը։

— Ձեզ տեսնեմ, նայինք դուք ինչ էք պատրաստեր, զուարթօրէն վճռեց Նուարդ

— Քանի որ պար եւ երաժշտութիւն կայ, դէշ չի կրնար անցնիլ։

Ես՝ յայտնապէս հասարակ.

— Անշուշտ երաժշտութիւնը, կարծեմ պարն ալ,— այնպէս չէ՞ Տիկ. Պետրոսեան,— բարքերը կամ եթէ կ'ուզէք նկարագիրները կ'ազնուացնէ կըսեն։

Ցակոբ երկչոտ՝

— Ինծի այնպէս կուգայ որ երաժշտութիւնը ճիշդ հակառակ ազդեցութիւնը կը գործէ մարդոց վրայ, այսինքն կը վայրենացնէ զանոնք։

Ես հաշտարար՝

— Ա՛ս մեր Ցակոբը, չփոխուելու համար կը մնայ միշտ փարատօքսալ։

Ցակոբ, քիչ մը աւելի եռանդով եւ նուազ երկչոտ.

— Չէ՛, իրաւ կ'ըսեմ, ես երբ երաժշտութիւն մը մտիկ կ'ընեմ — խօսքս արուեստագէտի մասին է, անշուշտ, եւ մանաւանդ ջութակ — նկարագիրս եւ հրայրքներս այնպիսի կամակոր ուժգնութեամբ մը կը ծառանան, այնպիսի հզօր կամք մը կը սկսի բաբախել որ եթէ կարենար տեւական ըլլալ, անպայման ես կը դառնայի կատաղի, բանակալ երաժշտութեան ընթացքին է որ ես կը յաջողիմ բանեցնել կեանքին պատկանող ամենէն խուսափուկ դիտողութիւններս. այդ պահուն է որ զնցատապատ զգացումներս կը նորոգուին եւ իրենց գոյնը տարապայման թարմութիւն մը եւ շողարձակում մը կը ստանայ. այդ պահուն է որ պայմանագրական կեանքը կեղտոտ զուլպայի մը նման — ներեցէք բացատրութեանս— մէկդի կը նետուի, ամէն ինչ կը մերկանայ եւ կը ստանայ մերկութեան ձերմակ հզօրութիւնն ու արիւնոտ գեղեցկութիւնը։ Իսկ երբ մարդը իր հոգիին ու սրտին մէջ կը մերկանայ հոն, միշտ փոքրիկ պատուհան մը կը բացուի, ուրկէ, ինչպէս անտառի մը մացառուտ ծիւղերուն մէջէն, կը պսպղան հոյակապ վայրենիին աչքերը։

Նուարդ, չարաճճի բայց քընքուշ՝

— Այն ժամանակ, որքան կարելի է աշխատեցէք քիչ երաժշտութիւն լսել, Պ. Ցակոբ.

— Համաձայն եմ ձեզի, Օր. Նուարդ, պատասխանեց Ցակոբ առանց պղտորուելու։

Ու շարունակեց աւելի նշանակալից ակնարկութիւնով մը

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Շարունակելի)

անծանօթներ, որոնցմէ մէկը անմիջապէս իր վրան խոյացաւ ատրճանակը կուրծքին ուղղած։

Առանց պաղարիւնութիւնը կորսնցնելու, Ոսկերիչեան զօրին դաստակը սեղմեց եւ երկու գնդակ պարպուեցաւ դէպի ձեղունը։ Մինչ հայ երիտասարդը առաջին յարձակողին հետ կը մաքառէր, միւս գողը ամերիկեան երկաթէ կռուփով գլխուն ու դէմքին հարուածներ կը տեղար։ Հակառակ գլխէն ու դէմքէն հոսող առատ արիւնին, Ոսկերիչեան գողին օձիքը չձգեց եւ օգնութիւն պոռաց։ Տիկին Նատիրեան եւ միւս դրացիները արթնցած աղմուկէն եւ զէնքի պայթումէն, օգնութեան հասան։ Ոստիկան Լանկլէ, որ երկրորդ յարկը կը բնակի, նոյնպէս վազեց եւ յաջողեցաւ ձերբակալել աւազակը։ Իրարանցումէն օգտուելով միւս ընկերը փախաւ։

Ոստիկանատան մէջ հարցաքննուելով, ոճրագործը յայտնեց թէ կը կոչուի Էմիլ Ռօշէթ, 23 տարեկան է եւ երկու ամիս առաջ բանտէն ելլելով սենեակ մը վարձած էր Փիկալի հրապարակին վրայ պանդոկ մը, ու իբր բեռնակիր կ'աշխատէր Հալի մէջ, օրական 30—40 ֆր. շահելով։ Սակայն, շաբաթէ մը ի վեր առանց դրամի մնացած եւ երկու օր առաջ հանդիպած էր Մարսէլ-Թէօտոր Փօնսէ անուն նախկին ընկերոջ մը, որ նոյն օրն իսկ բանտէն դուրս եկած էր։ Ցիշեալը Նէօյեի ծնած ըլլալով, յայտնեց թէ շատ դիւրին էր գողութիւն մը կազմակերպել այդ գիւղին մէջ։ Ամբողջ գիշերը պտտեցան եւ ի վերջոյ Հայուն սենեակը գտան կողոպտելու համար։ Սակայն յանկարծակիի եկան եւ չկրցան գործադրել իրենց ծրագիրը։

Պ. Միհրան Ոսկերիչեանի վիճակը, որ սկիզբը ծանր կ'երեւար, խիփկուան դէմ լաւացաւ եւ կեանքը վտանգի մէջ չէ։ Վիրաւորը կը դարմանուի Պօժօն հիւանդանոցին մէջ։

∴ Երէկ առտուան ֆրանսերէն թերթերը մանրամասնօրէն կը նկարագրեն այս դէպքը, հրատարակելով նաեւ Պ. Ոսկերիչեանի եւ Տիկին Նատիրեանի պատկերները։ Իսկ թերթ մը կը գրէ թէ «Ի՞նչ ընելու եկած էին այս գողերը հայ գաղթականի մը սենեակին մէջ, ուր բացի քանի մը պատկերներէ եւ պատուէ մը, ուրիշ բան չտեսանք»։ Բոլոր թերթերն ալ մեծ գովեստով կը խօսին Պ. Ոսկերիչեանի քաջասրտութեան վրայ։

∴ Նոյն գիշերը, այս դէպքէն առաջ, երկու հոգի ինքնաշարժով մը Վէրսայլ երթալ գալէ վերջ, Նէօյեի մէջ մեքենավարին գլուխը վիրաւորած էին շամփանեայի շիշով մը։ Կը կարծուի թէ այս ոճիրին հեղինակներն ալ նոյն անձերն էին։

Կատաղի ընդհարում Սումատրայի մէջ

Վերջին հեռագիրներուն համաձայն, Ճավայի համայնավար շարժումը հազիւ զսպուած, ծանր դէպքեր ծագած են Սումաթրա կղզին մէջ։

Համայնավարները յարձակելով քաղաքի մը կայարանին վրայ, սպաննած են կայարանապետը։ Ուրիշ տեղ մը երկաթուղին խափանած եւ հեռագրական թելերը կտրած են։ Ամբողջ Սելէնկանկի շրջանը ըմբոստացած է, կամուրջներու եւ խճուղիի պաշտօնեայ մը սպաննուած է չորս տեղացիներու կողմէ։

Ըմբոստները ինքնաշարժով հետազօտութեան ելած զինուորներուն վրայ կրակ բացած են եւ սպաննած տեղակալ մը։ 30 ըմբոստներ գերի բռնուած են։

Ցեղափոխութիւնը սկսած է Յունուար 1ի գիշերը։ Ոստիկաններու ջոկատի եւ ըմբոստներու խմբակի մը միջեւ ընդհարում մը տեղի ունենալով եօթը ըմբոստներ սպաննուած են։ Կայարանը քանդուած է։ Պաշտօնեաներու բազմաթիւ տուներ յարձակման ենթարկուած եւ քանդուած են։

Ինքնութեան թուղթերու սակին դէմ

Զուիցերիական կառավարութիւնը պաշտօն տուած է իր դեսպանին որ ֆրանսական կառավարութեան բողոքէ խորհրդարանի այն որոշման համար, որուն համաձայն նոր յաւելումներ եղան օտարականներու ինքնութեան թուղթերու սակին վրայ։

Ապստամբութիւնը Տէրսիմի մէջ

Թուրքերէն թերթ մը կը տեղեկացնէ թէ Տէրսիմի Գոչ Ուշաղը աշիրէթն ալ զսպուած է թուրք բանակին կողմէ։

Համայնավար կին մը բանտարկուած

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան վարիչ ուժերէն Տիկին Սիւզան Ժիրօ առջի օր իր բնակարանին մէջ ձերբակալուելով Փօնթուազի բանտը առաջնորդուեցաւ,

Սիւզան Ժիրօ Կոմունիստ Բիւրօին անդամ էր 1925ին, երբ այս վերջինը կատաղի պայքար կը մղէր Րիֆի պատերազմին դէմ եւ կը պահանջէր որ անկախութիւն շնորհուի ապստամբներուն։ 1925 Յունիս 5ին Տիկ. Ժիրօ ճառ մը խօսեցաւ Թուրի մէջ տեղական կազմակերպութեան սարքած հրապարակային մէկ հաւաքոյթին։ Այս պատճառաւ ուրիշ եօթը ընկերներու հետ հետապնդուեցաւ, իբրեւ ազգադաւ եւ Օրլէանի դատարանին կողմէ դատապարտուեցաւ վեց ամիս բանտարկութեան ու հազար ֆրանք տուգանքի։ Ահա՛ այս վճիռն է որ կը գործադրուի հիմա։ «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ Տիկին Ժիրօ ինը ամսու զաւակ մը ունի որմէ բաժնած են զինքը բանտ տանելու համար։

Սուրիոյ կռիւները

Պէյրութէն 4 Յունուար թուականով հեռագրի մը համաձայն ֆրանս. հեծելազօրքը ծանր պարտութեան ենթարկած է Ալի Աթրաշի հրոսախումբը, որ դիրք բռնած էր Ռուշէիտի մէջ։ Հրոսախումբէն սպաննուած են 20 հոգի։ Բազմաթիւ գերիներ եւ աւար առնուած են Ֆրանսացիներու ձեռքը։ Ռազմադաշտին վրայ ալ հարիւր թշնամի ձիու դիակներ մնացած են։

Ալի Աթրաշ յաջողած է փախչիլ հինգ հեծեալներով, շնորհիւ իր արագավազ ձիուն։

Ընկերվարութիւնը Թուրքիոյ մէջ

Պոլիսէն երէկ առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ քէմալական կառավարութիւնը նոր հրամանագրով մը արգիլած է ընկերվարական կուսակցութեան մը կազմութիւնը Թուրքիոյ մէջ։

Ասկէ զատ յառաջիկայ խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ միայն Քէմալի կուսակցութիւնն է որ իրաւունք ունի թեկնածու ներկայացնելու։ Այս կերպով «Խալք» կուսակցութեան բոլոր թեկնածուներուն ընտրութիւնը կանխաւ ապահովուած է։

Տեղական թերթ մը այս լուրը կը հաղորդէ հետեւեալ վերնագիրներով.—

«Կարծիքի ազատութիւն», «Ընկերվարական ըլլալը արգիլուած», «Բայց Թուրքիոյ մէջ է (!)»։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Գուա-Գոլոմպի «Խրա. գոյն» խումբին ժողովը է. 6 Յունուար. 80 Rue Charles-Chetson (Asnières). Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կարեւոր օրակարգ։ Անդամակցիլները միասին։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Պատմիւ» միութեան վիճաբանական ժողովը՝ Յունուար 6. հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Rue de la Républiqueի սրահին մէջ։ Նիւթ Ա. Եզարեանեանի «Ազատութեան ճանապարհին «կռուի դաշտում»։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Գրիստափոր Ենթակոմիտէի ընդհանուր անդամական ժողովը Յունուար 9 կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին, սովորական սրահին մէջ։

ՀՐԱՒԷՐ.— Կը խնդրուի Զօրյայի Պ. Գրիգոր Փափազեանէ հանդիպիլ անպատճառ 67, Av. du Président Wilson, Montreuil s/Bois

Զ. Ռ. Մ. ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆԸ

Զ. Ռ. Միութեան փարիզի ընթերցարանը բաց է, 61 Rue Mr. le-Prince Floria ճաշարանի վերի յարկը, ամէն օր առաւօտեան ժամը 7.30էն մինչեւ երեկոյեան 10։ Իսկ շաբաթ եւ կիրակի օրերը՝ մինչեւ երեկոյեան 12։ Կարելի է գտնել տեղական եւ արտասահմանեան բոլոր հայ թերթերը եւ պարբերականները։ Գրադարանէն գիրք կը տրուի միայն հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8,30 մինչեւ 10, իսկ կիրակի օրը կէսօրէ վերջ 1—3։

Դրադարան-Ընթերցարանի Վարչութիւն

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՓ

Ֆիլիպէ, Թ. Հ.— Ստացանք 124.50։

Ցէսին, Կ. Ճ.— Ստցք. 20 ֆր.

Լապատի, Գ. Ա.— Ստացանք 60 ֆր.։ Դրկեցինք։

Պուա Քոլոմպ, Յ. Թ.— Ստացանք 20 ֆր.։

Լը Քրէզօ, Գարծ.— Ստացանք 202.50։

Փարիզ, Օ. Ս.— Ստացանք 35 ֆր.։

Քէմփէռ, Գ. Բ.— Ստացանք։ 20 ֆրանք. կը պարտիք 15 ֆր.։

Նիւ Եորք, Կ. Ա.— Ստացանք 200 ֆր. կարգադրեցինք։

Ռոն-Սէնթ-Էսթի, Կ. Գ.—70 ֆր.է

Մաս-տը Գապառօլ, Թ. Մ.— Ստացանք 20 ֆր. կը պարտիք 15 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Աստափապարցի Կարապետ Կօճիկեան 20 տարեկան, հօր անունը Յովհաննէս։ Ցիշեալը 1923ին Յունաստանի որբանոցէն փախած է եւ հոն ալիւրի գործարան մը կ'աշխատէր եղեր։ Մէկ տարի է լուր չկայ իրմէ։ Իմացնել Հ. Կօճիկեանի (Ռազկրատ, Պուլկարիա)։

Կը փնտռուի Ատքեամանցի Աստուր Արուշեան կամ Գալաճեան։ Սուրիոյ Ճէպէլի որբանոցէն դրկուած է Ֆրանսա Ամերիկացիներու միջոցով։ Տեղեկացնել իր հօրեղբօրորդւոյն, Krikor H. Kaladjianի, Cantine Valette, Cruas-Ardèche.

ԵՒԶԴ

Ալֆօրվիլի առժամեայ Թաղ. խորհուրդ կարգ մը շինութիւններ ընելէ յետոյ, յաջողած է եկեղեցական արարողութիւններու յարմարութիւն ունեցող սրահ մը վերածել. 31 Rue de Nice, շէնքը (քաղաքին գերեզմանատան դիմացի փողոցին մէջ)։ Մ. Ոննդեան օրերու, ինչպէս նաեւ ասկէ յետոյ ամէն կիրակի պատարագ պիտի մատուցուի, Նաւոի քհնյ. Ալթունեանի կողմէ։

(Կնիք)

Կ'ուզէ՞ք ժպտիլ, զուարճանալ եւ աղուոր ժամանց մը անցընել, «ՓԱՐԻԶԻ ԿԱՒԼԻՕՃԸ», վարդագոյն, այս շաբթու կը ծախուի բոլոր քէօշքերն ու հայ լրագրավաճառներու մօտ. Կազմեալի բացառիկ թիւը՝ 2 ֆրանք, եւ Ծնունդի թիւը 1.50 սովորական գինով։

ԴՐՕՇԱԿ

— ԱՄՍԱԳԻՐ —

Օրկան Հ. Յ. Դաշնակցութեան
Հասցէ.— A. Isahakiantz
71, Ave. Kléber, Paris

ՕՐ ՍՈՒԼԹԱՆ ՊԱՐՈՆԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ՊԱՊՏԻՍԱՐ ՆԱՆԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
1 Յունուար 1927 Մարսէյլ

ԾԱԽՈՒ ՀՈՂ

ՓՈՔՐ ՄԱՍԵՐ 100 ՄԵԹՐԷՆ ՎԵՐ

Քիչ մը դրամով պզտիկ պարտէզով հողի մը տէր կ'ըլլաք, Սավինեիի կայարանին մօտը, ուր արդէն 40է աւելի Հայեր հող գնած են։

Մանրամասնութեան համար դիմել Պ. ԱՆՍԵԱՆի, երեկոները ժամը 8էն 10, 14 Rue Keller, Paris 11.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ՆՈՐԷՆ
ՆԱՐԵԿ աշխարհաբար դարեգին եպսկ.ի։ Գին 50 ֆրանք։ Կարելի է ստանալ Յառաջէն եւ Գալենց գրատունէն.

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ

Երկու սենեակներ դիւրամատչելի պայմաններով, Լիւքսէմպուրկի դիմաց։ Դիմել՝ Տիկ. Շահպազի, 5, Rue Gay-Lussac Paris 5)

ԽԱՐՏՈՑ

ԵՐԳԻԾԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՅՈՑ
Եթէ խայթեմ՝ կը թունաւորեմ
Անասնական է։
Եթէ հարթեմ՝ կը ճզմեմ
Մեքենական է.
Բայց եթէ խարտեմ՝ կը յարդարեմ
Մարդկայինը այս է։
Այս է նաեւ «Խարտոցական»ը։

Ազգային բոլոր նիւթերու նրայ երգիծական տեսութիւններ, եւ սրամիտ նկարներ։

Կը գտնուի բոլոր քէօշկերու մէջ։ Հատը կը ծախուի 1 ֆր.ի, բաժնեգին 25 ֆրանք տարեկան։ Հասցէ՝ KHARDOTZ 11bis Rue Julien Certain Viroflay (S. et O.) Paris

Այսօր փնտռեցէք 12ը։ Թիւը։

ՉԷՅԹՈՒՆՑԻՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Լիոնաբնակ Զէյթունցիները կը բեմադրեն «Զէյթուն եւ իր հերոսները» ողբերգութիւնը ի նպաստ Սուրիոյ Թշուառ Զէյթունցիներուն Յունուար 9 կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2, 30ին, 129 Rue Boileau Emile Zolaի սրահը, մասնակցութեամբ Լիոնի գումէսի սրբամաթիք թատրախումբի։

Կը խնդրուի Լիոնի բոլոր կազմակերպութիւններէն ու միութիւններէն նկատի ունենալ այդ օրը։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ տունը աշխատող մեքենաքեղէն ձեռ. մակեղէնի գործաւորուհի մը։ Դիմել խմբագրատուն Վ. Ս.ի։

ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏԱՆ
ՆՈՐ ՀԱՍՑԷ՝ Librairie BALENTZ
233 Rue Fbg. St. Martin
Met. Louis Blanc Paris (10e

ՍԱԿԱՐԱՆ

5 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Ոսկի.	L. St.	124.07
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	6.
Թրքական Ոսկ.	L. Trq.	12[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	113 —
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	1[illegible]70
Տրախմի »	Drachme	3[illegible]
Լիր »	Lire	11[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատր	Ley	14.[illegible]
Ձերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible] —

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3000 —
» II »		1750 —
» III »		1400 —
Թուրքի Երկթղ. Lots turcs		142 —

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.	

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1927

7 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 228

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ՄԻԱՅՆ ԿԸ ՓՐԿԷ

Գաղութներու հանրային կեանքին մէջ, յայտնապէս աչքի կը զարնէ նիւքին պառակտումը, որ հիւանդագին ձեւ մը առած է։

Միամտութիւն պիտի ըլլար կատարեալ խաղաղութիւն եւ համերաշխութիւն սպասել։ Այդպիսի պահանջ մը բնութեան օրէնքներուն ալ չի հպատակիր։ Կեանքը շարժում է, եւ խլրտումներ, ընդհարումներ, պոռթկումներ միշտ ալ պիտի լսուին։ Անխախտ խաղաղութիւնը՝ գերեզմանատան մէջ միայն տեղ ունի։

Այս տեսակէտէն, տարբերութիւն չկայ երկիրէ երկիր եւ ժողովուրդէ ժողովուրդ։

Բայց, մինչ աւելի հասուն եւ կիրթ ժողովուրդներու մէջ պայքարները կը ծագին որոշ սկզբունքներու շուրջը, եւ կը հետեւին բնական ընթացքի մը, երբեմն յանգելով ծայրայեղութեանց, մեր մէջ կարծես բանի կը ստեղծենք վէճը։ Վերիվայր կը շրջենք հասարակ ճշմարտութիւններ, անպատճառ կռիւ ստեղծելու կամ խօսքի տակ չմնալու համար։

Առէք ո՛ր եւ է գաղութ, օրինակ՝ Յունաստանը, որ խառնակութեան մրցանիշը վաստկեցաւ չորս տարուան մէջ։ Հազիւ տեղաւորուած, փոքր Ասիոյ այդ գաղթականութիւնը ձեռնարկած էր ազգային կազմակերպութեան։ Ծրագիր-կանոնագիր, պատգ. ժողով, ազգ. վարչութիւն, – եւ արդէն փոթորիկը փրթաւ։ Մենք չենք ըսեր որ միայն մէկ հոսանքն է յանցաւոր։ Բայց բարքերը այնքան ապականած են որ, ամէնէն պարզ խնդիրն ալ կ'աղճատուի եւ կը դառնայ «միւսիլման»ի ու «կեաւուր»ի վէճ։ Ու մարդիկ, հիմնական հոգը մոռցած, կը վազեն ոսկորներու ետեւէն, կը ճգնին ասպարէզէն քշել հակառակորդը, ջրհեղեղէն պատմութիւններ թխելով։ Եթէ օտարական մը փորձուի հարցնել թէ ինչո՞ւ կը կռուին, թերեւս չկարենան որոշ պատասխան տալ։ Եթէ դուք հարցնէք թէ չէ՞ք ուզեր որ գաղութը կազմակերպուի, — «ինչո՞ւ չէ, պիտի ըսեն, բայց․․․»։

Այդ վերապահութիւնը ամբողջ նշանախօսք մըն է, քաղաքականութիւն մը։ Իրենք բացորոշ չեն ըսեր, բայց մենք ճըշտենք,—չեն ուզեր որ Դաշնակցութիւնը տեղ ունենայ, կամ կը վախնան որ տիրապետէ։ Եւ, իբրեւ ինքնապաշտպանութեան միջոց, կը դիմեն ամէն տխմարութեան եւ գռեհկութեան, մինչեւ անգամ եղբայրասպանութեան։ Եւ ահաւասիկ, բոլորովին նոր գաղութի մը մէջ, ստեղծուեր է մթնոլորտ մը, որ միայն աղտ եւ թոյն կը թափէ, չլատելով ամէն գործ։

Նոյն պատկերը՝ Պուլկարիոյ մէջ։ Բոլորն ալ կ'ընդունին որ գաղութը անհրաժեշտօրէն պէտք ունի լուրջ կազմակերպութեան։ Ժողովներ եղան, ծրագիրներ մշակուեցան, բայց ստորագրութեան մելանը դեռ թաց էր, երբ պայթեցաւ փոթորիկը։ Վէճը լղրճուեցաւ, եւ դարձաւ տեղացի - դրսեցիի կռիւ, պուլկարահպատակի եւ գաղթականի հարց։ Այդ գետնին վրայ՝ աղա թէ Ս. Դեմոկրատ, ալ թէ ձախ՝ բոլո՛րը կազմեցին մէկ ճակատ, և մարտակոչը հնչեցուցին Դաշնակցութեան դէմ, որ կ'ուզէր ջնջել խտրութիւնը, եւ ընդլայնել ազգային իրաւունքները, համաձայն տեղական պայմաններուն։ Ճեղքը բացուելէ յետոյ, զարմանալի չէ որ իշխանութիւնը օգտուեցաւ առիթէն, եւ կարգադրեց այնպէս ինչպէս կը պահանջէին իր նեղմիտ շահերը։ Աղմուկը մեղմացեր է հիմա, բայց արդիւնքը մէջտեղն է. ընտրական իրաւունքը վերապահուած է միայն պուլկարահպատակներուն, որոնք թերեւս 100էն 10 ալ չեն կազմեր 45-50 հազար գաղթականութեան մէջ։

Եւ ահա Փարիզը, կամակոր ու ամուլ։

Միեւնոյն հոգեբանութեամբ, հիները չեն ուզեր որ նոր տարրեր մտնեն կամ գործեն իրենց կողքին։ Ո՛չ գործ, ո՛չ հաշիւ կը շարունակեն այնպէս ինչպէս որ սկսեր էին 20-25 տարի առաջ, միայն մօմ եւ մաս բաժնելու շնո՛րհը ընելով նորեկներուն, որ իրենց հարիւր անգամը բազմութիւն կը ներկայացնեն։ Եւ յաճախ իրենց հպատակութենէն ալ կը ճառեն, մոռնալով որ ամէն բանէ առաջ օրէնքը և տրամաբանութիւնը կը վարեն այս երկրին գործերը։

Կրնայինք, տակաւին, օրինակներ բերել հեռաւոր Եգիպտոսէն և Սուրիայէն, կամ հարեւան Պելճիքայէն եւ Անգլիայէն։ Բայց ինչո՞ւ խճողել նիւթը։

Մենք երբեք համաձայն չենք որ Դաշնակցութիւնը ոտքով-ձեռքով մերժուի թաղականի, հոգաբարձուի, ժամու եւ դպրոցի գործերուն մէջ։ Մենք պէտք չունինք աւելորդ ուժ վատնելու։

Երկու բառով կ'ամփոփենք կացութիւնը.— Ապիկարները, մօրքով եւ սրտով չքաւորները, ու կարմիր-ճերմակ խառնակիչները պիտի շարունակեն խափանել ճամբան, որքան ատեն որ վարժուած չեն իրական աշխատանքի։ Պէտք է գործի մղել զանոնք եւ տեսակ մը մրցում հաստատել։ Կա՛մ սթափելով կը հարկադրուին գործ արտադրել եւ գոհացնել օրուան պահանջները, եւ կամ կը քաշուին ասպարէզէն, տեղ բանալով աւելի ընդունակներուն։

Լուրջ աշխատանքը միայն կը փրկէ բոլորն ալ։

Շ.

ԻՄ ԱՆԿԻՒՆԷՍ

ԿԵՑՑԷ՛ ԾԱՊԼՎԱՐԸ

Ձեր բաւեր եկեղեցիին դէմ պայքարը՝ բեմով ու մամուլով, Երեւանի վարիչները առօք փառօք երկու եկեղեցի յանձնեցին «Ազատ Եկեղեցական Միութեան»։ Բարեբախտաբար, թէ՛ Երեւանի և թէ՛ Թիֆլիզի մէջ եկեղեցիները մէկ հատ չեն, ու հայ քրիստոնեան զաւիթ մը պիտի գտնէ՝ ջախտ մը աղօթք ընելու համար։

Այս արատաւոր դերկիլեա ը ունի, սակայն, իր նիւքին ծալքը։

Իրականին մէջ՝ հետեւողական գիծ մը կայ Մոսկուայէն Երեւան, տէրէրէն մինչեւ ծառաները ։

1920ին — խել անկէ առաջ՝ Մալխասեան դէպքերով— քանի մը բողիկ ու կարմրակոտոց «յեղափոխականներ» Հայաստանը պահանջեցին։ Մոսկուան միջամտեց։ Նախ Լրկրանը... 40 հետեւորդներով, ու յետոյ՝ կարմիր բանակը գնդացիրներով դրկեց հայկ. սահմանները։ Եւ, առանց նոյնիսկ բուն տիրոջը՝ հայ ժողովուրդին հաւանութիւնը ուզելու, երկիրը յանձնեց Բաքու սպասող «Յեղկոմ»ին։

Հիմա, եկեղեցիի խնդրին մէջ, նո՛յն օրինակին կը հետեւին ծառաները։ Քանի մը կարգալոյծներ եւ աչքէն ձախէն արտաքսուած անբարոյականներ, պահանջ են դրեր «Բազդավզործկոմ»ին՝ իրենց յանձնել եկեղեցիները։

Կատարուած իրողութիւն է արդէն։ Ո՞վ կարող է ընդդիմանալ։ «Ձեր ինչ գրեցի՝ գրեցի»․․․․

Եւ այս՝ ժողովուրդներո՛ւ անունով խօսող կառավարութեան մը մօտ։ Ասոր որ՝ կարգերուն հետ արդարութիւնն ալ շրջեց։

Շարունակեցէ՛ք, պարոններ։ Փիլոնապարկներ պատարագիչ գաւառէ գաւառ։ Կարմիր պատկ քարոզեցիք։ Հին եկեղեցին ծաղրեցիք։ Միամտօրէն կարծեցիք... «նո՛րը ստեղծել։ Ու հիմա, արդէն անօգուտ է անցեր ամէն բան։ Այլապէս՝ ինչո՞ւ բանակին ու «միլիցիա»յին միջամտութեանը պէտք մնար։ Լա՛ւ միջոց է։ Ժողովուրդը չուզե՞ց,— ո՞ղջ ըլլայ... կարմիր բանակը։ Ողջ և ուրա՛խ լերուք եւ՛ դուք։ Մոսկուան թելադրեց գաղտնօրէն՝ պահանջել Հայաստանը։ Ու երբ ուզեցիք, հասաւ «օգնութեան»։ Դո՛ւք, ձեր կարգին, թելադրեցիք Աշտոններուն ու Բեներկներուն՝ պահանջել եկեղեցիները։ Ու երբ ուզեցին, հասաք «օգնութեան», ինչպէս վայել էր ծառային... տիրո՛ջը հետեւելու համար։

Բայց չէ՞ որ ձեր սահմաններուն մէջ, պետութիւնը բաժնուած է եկեղեցիէն նոր «նուաճո՞ւմ» կայ արդեօք։

Կեցցէ՛ ծապլվարը։

Այս ճամբան շարունակելով, խելապէս կը յաջողիք թաղել... Դաշնակցութիւնը։

ՎԱՀՐԻՃ

ՊՈԼՍՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԹԻՒԸ

Տարեվերջի առթիւ 1926 տարւոյ մարդահամարի վիճակագրութեան համար կը պատրաստուէին Պոլսոյ, Բերայի, Պագըրգիւղի եւ կղզիներու ցուցակագրութիւնները։ Այդ ցուցակագրութեան համաձայն, Պոլսոյ կեդրոնի գաւառակը ունի 468,214, Բերա՝ 312,220, Պագըրգիւղ՝ 38,962 եւ կղզիները՝ 11,497 բնակիչ։ Համագումարը 830,893։ Ցամաքճայի եւ Սկիւտարի ցուցակագրութիւնները դեռ չեն վերջացած։ Այս ցուցակներէն կը հետեւի թէ Պոլսոյ բնակչութիւնը մէկ միլիոնի կը հասնի։

ՋԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐԸ ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԵՏԸ

Ամերիկեան Նպաստամատոյցի գրասենեակէն ստացանք հետեւեալ նամակը.—

Շիրակի աղէտի առթիւ, Զ. Ո. Միութեան Փարիզի Կեդր. Վարչութիւնը ստացած է Հայաստանի իր աղէտեալ որբ եղբայրներու օգնութեան գործին համար և Նպաստամատոյցի յանձնուելու պայմանով.—

Փարիզի Զ. Ո. Միութեան Հանգանակիչ Յանձնախումբի անդամներէն.—

Ա. Յովհաննէսեանի միջ.		535 —
Ա. Պարսամեանի	»	470 —
Մ. Տէրտէրեանի	»	307.20
Մ. Տէր-Սահակեանի	»	400 —
Ա. Կապենցի	»	320 —
Հ. Սրապեանէ (համակիր) Մ. Տէր-Սահակեանի հետ Օթէլ Օրթօլանէ հաւաքուած		230
Զ. Ճէրաճեանի	»	15 —
Փարիզի Զ. Ո. Միութեան բաժինը		2277.20
Վիէնի Մասնաճիւղէն		500 —
Վիէնի Յառաջդիմասէր Միութենէ, Վիէնի Զ. Ո. Մ. ի Մասնաճիւղի միջոցաւ		210 —
Գումար՝		2987.20
Մարսիլիոյ մասնաճիւղէն		410 —
Ընդհ. Գումար՝		3397.20

ԿՐԻՓԻ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿԸ

Լիոնէն կը գրեն թէ կրիփի ծանր համաճարակ մը կը տիրէ քաղաքին մէջ, քանի մը շաբաթէ ի վեր եւ բազմաթիւ մահեր կը պատահին։ Մահերու թիւը աւելի քան եռապատկուած է։ Սեպտեմբերին օրական սովորաբար 15-20 մահ կ'արձանագրուէր, խել միայն Յունուար 6ին 60 հոգի մեռած են։

Հիւանդութիւնը աւերներ կը գործէ նաեւ Հալվե-Սիւռ-Սօն նահանգին մէջ, մանաւանդ օդերու մեղմանալէն ի վեր։ Մարսէյլի մէջ մասնաւորապէս ծանր է համաճարակը։ Միայն Յունուար 5էն 61 մահ պատահած է, մինչդեռ դեկտեմբերին օրական մահերու միջին թիւն էր 32։

Ժընեւի մէջ, 5072 հիւանդներէ, 30ը մեռած են, թէեւ հիւանդութեան մեղմանալ սկսած է այժմ։ Սպանիոյ մէջ հազարաւոր հիւանդներ կան։

ՄԵՐԿՈՒԹԵԱՆ ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ

Ամերիկայի մէջ, վերջերս, նոր շարժում մը սկսած է թատրոնի եւ արճարաններու մերկութեան դէմ Նիւ-Եորք քաղաքին մաքուր համբաւը պահելու համար, կարգ մը բեմադրողարները թելադրուած է որ քիչ մը «արբագործեն» իրենց խաղերը։

Սակայն թատրոնի կարգ մը տնօրէններ դիտել տուած են, որ աւելի կը նախընտրեն հետեւիլ ժողովուրդին ճաշակին։ Ժողովուրդը կը սիրէ այն ներկայացումները, որոնք քիչ մը աւելի «առաջ գացած են»։ Երբ չկայ հեթանոսութիւն՝ խաղին մէջ, երբ դերասանուհին ծածկուած է ամբողջովին իր հագուստին մէջ, ոչ ոք կը ներկայանայ թատրոն։

Բացի-գոցի այս հարցը վիճաբանութեան նիւթ դարձած է թերթերու մէջ։

ԱՂՋԻԿ ՄԸ ԱՅՐԱԾ.— Մայեարի դղեակին սպասուհին, տասնեւվեց տարու Լ. Կլյեռ, արկածով կը բռնկցնէ իր հագուստները։ Երբ պոռչտուքէն՝ վրայ կը հասնին դրացիները, խեղճ աղջիկը վառած ողջ ջահի մըն էր դարձեր եւ սարսափելի տանջանքներու մէջ հոգին աւանդեց հիւանդանոցին ճամբուն վրայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Մարսէյլէն կը հեռագրեն թէ մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ նահանգապետին, քաղաքապետին եւ նահանգային ժողովի նախագահին, ուշադրութեան հրաւիրելու համար գործազրկութեան տագնապին վրայ։ Տեսակցութեան ընթացքին, պատուիրակութիւնը պարզեց բանուորական շրջանակներուն պէտքերը եւ ներկայացուց Աշխատանքի Դաշնակցութեան Գործադիր Մարմին մէկ բանաձեւը, որ կ'առաջարկէ անմիջապէս գործադրել հանրօգուտ շինութեանց ծրագիրը, որպէսզի գործ ճարուի նահանգին եւ քաղաքին անգործներուն։ Նահանգապետը յայտնեց թէ մէկ միլիոն ֆր.ի վարկ պիտի պահանջէ ընդհ. ժողովէն։ Այս վերջինը եւ քաղաքապետն ալ համամտութիւն յայտնեցին պատուիրակութեան առաջարկին։ Քաղաքապետ Ֆլէսիէռ յայտարարեց թէ տիրող տագնապէն իրար անցնելու պատճառ չկայ եւ հաւաստիքներ տուաւ։

Նահանգային ընդհ. ժողովը պատասխանելով միացեալ սէնտիքաներու պատուիրակութեան կոչին, նահանգապետին առաջարկով որոշեց 60.000էն մէկ միլիոն ֆր.ի բարձրացնել գործազրկութեան մնտուկին նպաստը։ Այս գումարին շնորհիւ, կարելի պիտի ըլլայ 12 ֆր.ի բարձրացնել գործազուրկներուն օրական նպաստը։

∴ Մորթի եւ կաշիի սէնտիքային քարտուղարը նոր տեղեկագրով կը յայտնէ թէ, Փարիզի մէջ, 28.000 բանուորներէ և բանուորուհիներէ 8000 հոգի ամբողջովին պարապ են, իսկ 5000 հոգի՝ մասամբ։ Այս վերջինները շաբաթը 24—30 ժամ կ'աշխատին։ Լիմօժի մէջ 3500 բանուորներէ 50 առ հարիւրը ամբողջովին անգործ են, իսկ միւսները շաբաթը 28—32 ժամ կ'աշխատին։ Նանսիի մէջ 2500 բանուորներու 900ը ամբողջովին անգործ, մնացեալները՝ շաբաթական 24 ժամ։ Ֆուժէռի մէջ՝ հարիւր գործարաններէ 21ը ամբողջովին փակուած են։ Կօշիկի 6000 բանուորներէն 1000ը բոլորովին գործ չունին, միւսները շաբաթը հազիւ 24—36 ժամ կ'աշխատին։ Պոատյի մէջ 13 գործարաններ 2000 բանուոր եւ բանուորուհի ունին։ Հինգ հարիւր հոգի բոլորովին անգործ են, 1500 հոգի՝ միայն 30—36 ժամ կ'աշխատին։ Ձեռքով կարող 350 բանուորները շաբաթը հազիւ 25 ժամ գործ ունին։ Նանթ ունի հազար բանուոր եւ բանուորուհի, ամբողջովին անգործ չկայ։ Շաբաթական 24 ժամ կ'աշխատին «Օթրիւշ» գործարանին մէջ, 30 ժամ՝ Փէռուէնի եւ Լըմուանի մէջ։ Միայն Պրակէնի գործարանը որ զինուորական կօշիկներ կը շինէ, 48 ժամ կ'աշխատցնէ եւ քանի մը բանուորներ առաւ քաղաքային կօշկակարներէն։

Ռոմանի մէջ 2000 բանուորներէ 500ը բոլորովին անգործ են, միւսները միայն 36 ժամ կ'աշխատին։ Լիոնի մէջ, ուր 2400 կօշկակարներ կան, երկու գործարանները բոլորովին փակուած են, իսկ միւսներուն մէջ շաբաթական աշխատանքը իջած է 28—32 ժամի։ Միայն Քամաա տունը գրեթէ ամբողջութեամբ պահած է իր բանուորները, աշխատանքի ժամը 20ի զեղչելով։ 800 հոգի բոլորովին անգործ են։ Տիժոնի մէջ, Պէլորժի տունը յամրաբար կը բանի, շաբաթական 40 ժամ։ Վալա տունը ճամբած է 43 բանուորներէն 17ը։ Գործատէրը ուզած է շաբաթական 36 ֆրանք զեղչել աշխատավարձքը, բայց հինգ օրուան գործադուլէ յետոյ, ո՛ր եւ է կրճատում չէ եղած։ 436 բանուորներու 50ը բոլովին անգործ են։

Ուրիշ երկրորդական կեդրոններու մէջ, ամբողջական գործազրկութեան մատնուած են բանուորներու հարիւրին 30ը, իսկ հարիւրին 40ը միջին հաշուով կ'աշխատին շաբաթը 30 ժամ։

Տակաւին զգալի գործազրկութիւն չկայ ձեռնոցի ճարտարարուեստին մէջ, բացի Սէնթ-Աֆրիքէն, ուր հարիւրի չափ բանուորներ բոլորովին անգործ են։ Կը կարծուի թէ Յունուարի սկիզբը տագնապը պիտի տարածուի մասնաւորապէս Կրընօպլի, Շոմոնի, Միլոյի եւ Սէն Ժիւնիէնի կեդրոններուն մէջ։

Կաշեգործութեան ճիւղին մէջ, Կրոլէի 80 գործարաններէն 47ը որոնք 748 բանուոր ունէին, բոլորովին փակուած են։ Միւսները, որոնք 282 բանուոր ունէին, շաբաթը 25 ժամ կը բանին։ Միլոյի մէջ 24 գործարաններ կը բանին շաբաթը 36 ժամ, 250 բանուոր պահելով։ Նոյնը Սէն-Ժիւնիէնի մէջ, ուր 400 բանուոր կայ։ Պայուսակի, արդուզարդի եւն, կաշի պատրաստող 3500 բանուորներէն (Փարիզ) 1200ը բոլորովին անգործ են, միւսները շաբաթը 30 ժամ կ'աշխատին։ Խաղախորդութեան ճիւղէն Փարիզի 3000 բանուորներուն 800ը բոլորովին անգործ են՝ միւսները՝ 28—34 ժամ կ'աշխատին։ Շաթօըռնոյի մէջ գործերը բանուկ չեն, բայց բոլորովին անգործ չկայ. շաբաթական 44 ժամը անփոփոխ կը մնայ։

Ծանր կացութիւն Չինաստանի մէջ

Ամէն կողմէ հասած հեռագիրներ կը հաստատեն թէ կացութիւնը մեծապէս ծանրացած է Չինաստանի մէջ, եւ օտարականները, մասնաւորապէս Անգլիացիները վտանգի տակ են։ Բոլոր կիները եւ տղաքը հրաման ստացան հեռանալ Ջանքէուէն, ուր ամբոխը սաստկօրէն գրգռուած է։ Պատերազմական յիշատակարանը (անգլիական) քանդուեցաւ ամբոխին կողմէ։

Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՍՊԱՍԷՆ ԵՐԵՒԱՆԷՆ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ)

ԵՐԵՒԱՆ, 10 Դեկտ.

Խօսք չունինք, քննադատելի են խորհրդային կարգերը, անհանդուրժելի, խստիւ եւ վնասակար՝ հայ ժողովրդի զարգացման համար։ Բայց արդեօ՞ք այդ կարգերը պիտի յաւիտենեն. եւ եթէ այո՛ ինչո՞ւ հայ ժողովրդի ամէնէն առողջ ու կենսունակ տարրը ենթարկել սիստեմատիկ չքաւորութեան եւ հիւծման։ Եթէ ո՛չ ինչո՞ւ հարազատ ընտանիքի շահերը զոհել ժամանակաւոր անկոչ եւ սակաւաթիւ հիւրերու

Այո, պէտք է քննադատել, եւ անհաշտ ընթացք բռնել դէպի խորհրդային իշխանութիւնը, բայց առոր հետ միասին պէտք չէ մեղադրելի աթոռին վրայ նստեցնել հայ ժողովուրդը։ Ո՛ր խելօք մարդը չոր փայտի հետ կ'այրէ նաեւ թացը, քանի մը որոմներ արմատախիլ հանելու համար ողջի կոխան կ'ընէ ամբողջ արտը

Այդպէս մտածողները կոյր ճամբաներ ու անհեռատեսներ են։ Խելացի եւ լայն մտածողութիւն ունեցողները երբեք չպիտի մոռնան միջավայրի եւ ընկերային պայմաններու ազդեցութիւնը մէկ կողմէ եւ հայ ժողովրդի իրական շահերը՝ միւս կողմէ։

Պէտք է կազմակերպել հայ ժողովրդի օգնութեան գործը ինչ միջոցով եւ ինչ գնով ալ ըլլայ

Նախ եւ առաջ ամէն տեսակի խոշոր եւ մանր կուսակցականութեան ամբողջութեամբ եւ անյապաղ պէտք է փոխադրել Հայաստան եւ ծառայեցնել հայ ժողովրդի իրական շահերուն։ Ջուգելով զրկուիլ համեղ պատառներէ, կուսակցատարներն ու անոնց շուրջ խմբուած ազգայինները կ'առաջեն թէ հայ պոլշեւիկները փող կ'ուտեն, կը վատնեն, հայ ժողովուրդին բաժին չեն հաներ եւլն. եւլն. Պէտք է ըսել, որ այս առարկութիւնները քննադատութեան չեն դիմանար ինչպէս ամէն տեղ, նմանապէս եւ Հայաստանի մէջ կեանքը կ'երթայ իր բնական ընթացքով։ Հայ պոլշեւիկներն ուզեն-չուզեն, պիտի ենթարկուին ժամանակի եւ միջավայրի ազդեցութեան։ Հայ ժողովուրդին ստեղծագործ հանճարը պանծք կը մղէ դէպի մշակոյթի եւ վերաշինութեան աշխատանքը։ Մինչեւ անգամ եթէ մէկ վայրկեան ընդունինք, որ Հայաստանի ազգաբնակչութիւնը ուզածի սպասը չպիտի ունենայ այդ գումարներէն, այսուամենայնիւ կ'օգտուի անուղղակի։ Չէ՞ որ կուսակցական գոյացած դրամը հայ պոլշեւիկները պիտի ծախսեն Հայաստանի մէջ. չէ՞ որ այդ դրամը վերջին հաշուով պիտի մտնէ հայ մարդու գրպանը եւ ծառայէ անոր պահանջներուն։

Հայկական կուսակցական փոխանակ երկրէն դուրս հանելու, գանազան բրածոններու գրպանն հատուցանելու եւ կամ շրջանառութեան եւ տեղւոյններու միջոցով ստար ձեռնարկութիւններուն ծառայելու, պէտք է անյապաղ փոխադրուին Հայաստան ու գործածուին երկրի իրական պահանջներուն։

Միանգամ ընդ միշտ մեր կուսակցատարները պէտք է ընդունին որ իրենց ընելիքը Հայաստանի հանդէպ ոչ լաւութիւն է եւ ոչ ալ բարեգործութիւն, այլ ուշացած պարտականութեան կատարում։

***

Կուսակցներու հարցը մէջտեղէն վերցնելէ յետոյ, կը մնան եւ կուսակցական այնքան անախորժ ու վնասակար պայքարներն ու գժտութիւններն այդ հողին վրայ։ Փոխանակ սոսկ համար ուժ վատնելու՝ մեր գաղութային հոսանքները կը գրգռեն ուրիշ հրատապ խնդիրներով, որոնցմէ անքա՞ն կը տառապին թէ՛ իրենք եւ թէ՛ ժամանակ երկիրը։

Այնուհետեւ, կուսակներէն անկախ, պէտք է կազմակերպել նիւթական լայն օժանդակութիւն երկրին, — անոր շինարարութեան, լուսաւորութեան գիւղատնտեսութեան օգտին Այդ ուղղութեամբ ոչինչ, կամ գրեթէ ոչինչ եղած է։

Հայ ստեղծագործ ժողովուրդը լարած է իր ամբողջ ճիգերը։ Ան քարը քարի վրայ կը դնէ, կը շինէ, կը վերաշինէ իր երկիրը. թաղուած է աշխատանքի մէջ։ Ան կը մաքառի երկու ճակատի վրայ մէկ անյոյս պօլշեւիկներու եւ մէկ ալ բնութեան դէմ եւ այդ ողջամտական կռիւին մէջ. մինակ է։

Գաղութներու մէջ շատ կը թմբկահարեն երկրի շինարարութեան մասին, կը գրեն, կը գտնեն, կ'ոգեւորուին, կը մխիթարուին. Այդ աղմուկը երկրի մէջ առելութիւն կը յարուցանէ, դատալքութիւն եւ գաւաճանութիւն կը համարուի

Շինարարութիւն, այո՛, կայ, բայց այդ շինարարութիւնը կաթիլ մը ջուր է խորշակահար անապատին մէջ. Թող մեր էֆէնտիներն ու «ընկերները» ընկերնները լաւ հասկնան այդ կէտը։

Երկիրը կը տառապի, կը հեւայ ծարաւէն, իր վերելքի ճամբուն վրայ։ Անոր ամէնէն առաջ պէտք է ջուր հասցնել։ Հարիւր հազարաւոր տեսխատին բերրի ու քնած դաշտեր կը մնան խոպան, մինչ այն ժամանակ, երբ հայ գիւղացին թիզ մը հողի կարօտը կը քաշէ։ Մինչեւ հիմա բացուած ջրանցքները պահանջի հազիւ մէկ հազարերորդը կը գոհացնեն։

Հայաստանի մայրաքաղաք Երեւանի մէջ տասնեակ հազարաւոր մարդիկ կ'ապրին խարխուլ տուներու, եւ առողջապահական սոսկալի պայմաններու մէջ։ Դարաւոր այդ տուներան կողքին շինուած եւ մասներու վրայ հաշուելի մի տուները կը կորսուին փլատակ շէնքերու բեկորներուն մէջ։ Ալ չենք խօսիր ուրիշ քաղաքներու մասին։ Եթէ մայրաքաղաքն այդպէս է, ապա միւսները կը ներկայացնեն փլատակներ. և իսկ հայ գիւղը եւ մանաւանդ լեռնային բաժինը՝ քանանիմեան գիւղի խղճական տեսարան։ Գիւղական միջավայրի մէջ շինարարութիւն չկայ. գիւղացին միայնիկ քանդուած բոյնը կը կարկտէ, այն ալ՝ անխնամ ու նախնիներէն աւելի գէշ։

Լուսաւորութեան գործընթացքը անմխիթար վիճակի մէջ է։ Գիւղական դպրոցներու, Երեւանի ողբալի վիճակի մէջ են։ Այդ շրջաններու համար պէտք է չէք Լընտոն մը, որպէսզի նկարագրէ հայ կիսավայրենիներու վիճակը։ Հայ գիւղացին անօթի, նախապաշարուած, տգէտ եւ մերկ։

Մեր խորին համոզմամբ, խորհրդային կարգերը չկործանելու, տապալելու համար իսկ պէտք է ժողովրդի տնտեսութիւնը բարձրացնել, ազգաբնակչութիւնը պատրաստել, գիտակցութեան բերել, որպէսզի կրկին անգամ հիւանդագին ցնցումներով չբռնուի Այնուհետեւ, անկախութեան տեսակէտէն իսկ առաջնորդուելով, պէտք է լայն օգնութիւն հասցնել Հայաստանին։ Չէ՞ որ սրտը գիւրաւ կը գտնայ քանակ։

ԳԱՒՐԳԷՆ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս

Թուրքիա առաւելապէս երկրագործական երկիր եղած է, ինչպէս կը վկայեն հին պատմիչները։ Բնական նպաստաւորութեանց կարգին, ուրեմն, ամէնէն կարեւորը եւ անմիջական արդիւնք տուողը հողն է։

Թուրքիոյ երկրաբանական և հողագրական կազմութիւնը այնպէս է որ զանազան շրջաններու մէջ կլիման կը տարբերի, հետեւաբար եւ ամէն տեսակ բուսականութիւն եւ բերքեր կ'աճին իր հողին վրայ։

Անատոլուն մշակութեան երեք գօտիներու կը բաժնուի.— 1. Հիւսիսի անձրեւային շրջանը, Սեւ Ծովու եզերքը, ուր կան պտղատու ծառեր, կաղին, ծխախոտ, անտառներ, մարգագետիններ. անասնապահութիւն ալ զարգացած է։ 2. Եգէական և Միջերկրական ծովերու եզերքին տաք եւ չոր շրջանը, որ կ'արտադրէ բամպակ, ձիթապտուղ, շուշմայ, մանոյ, խաղող, թութ, նարինջ, լիմոն եւն.։ 3. Կեդրոնի նուազ անձրեւոտ շրջանը, որուն գլխաւոր արտադրութիւններն են հացահատիկ, աֆիոն, արջառ, բուրդ, թիֆթիկ, կարագ, պանիր։

Պ. Խանդամեան քանի մը վիճակագրական տեղեկութիւններ կուտայ (էջ 20)։ Այսպէս՝ ցորենը, որուն արտադրութիւնը 200 միլիոն քիլօ էր պատերազմի առաջին տարիներուն, 1921ին 130 միլիոնի իջած է, ցորենի արտադրող կարգ մը նահանգներու կորուստին պատճառաւ։ Գարիի արտադրութիւնը պատերազմէն առաջ 100 միլիոն քիլօ էր. 1920—21ին հազիւ 50 միլիոն եղած է։ Սիսեռ՝ 1921ին բերքն էր 28 միլիոն օխա. լուբիա՝ 15 միլիոն օխա (պատերազմէն առաջ 25 միլիոն օխա էր)։ Ծխախոտի արտադրութիւնն ալ շատ պակսած է, կողինի տարեկան բերքն է 27 միլիոն օխա։

Յետոյ մանրամասնութիւններ կուտայ ծխախոտի, բամպակի, ճակնդեղի տեսակներուն, մշակուած վայրերուն եւ արտադրութեան մասին։

Չիթենիի մշակութիւնն ալ զարգացած է Թուրքիոյ մէջ։ Այտընի նահանգին մէջ տարեկան արտադրութիւնն է՝ 60 միլիոն քիլօ, Պրուսա՝ 38 միլիոն քիլօ. Պիզայի հողը եւս առատ է ձիթենիի մշակման։

Դալով անտառներուն, անոնք ամէնէն աւելի կը գտնուին Թրակիա, Պոլիս, արեւմտեան եւ արեւելեան Անատոլու մէջ. գաւառն Թրակիան անտառախիտ շրջան էր։ Հիմա միայն Սթրանճայի եւ Ռատոսթոյի շրջանին մէջ անտառներ կան, կաղնի, փեկանի եւ նշդարիի ծառերով։ Ռոտոսթոյի սանճաքին մէջ անտառներու տարածութիւնն է 103,000 տէօնիւմ։ Պոլսոյ շրջանին մէջ կայ Պէլկրատի անտառը, 50,000 հէքթար։

Անատոլուի մէջ լեռներու գագաթներին վրայ մացառներ կը բուսնին, ներսերը՝ կաղամախիներ։ Արեւմտեան Անատոլուն անտառի ընդարձակ ցանցով մը շրջապատուած է, մինչեւ թիւով 100 քիլօմէթր խորութեան վրայ, իսկ դէպի Ատանա եւ Անթալիա - Ալայիէ ծոցը, 200 քիլօմէթրէն աւելին կը հասնի։ Գլխաւոր ծառերն են՝ մայրենի, զաւինի, ձիթենի, կաղնի, շագանակենի, մայրի, չոճի, թմրի, նշդարի եւլն.։ Ամէնէն աւելի կաղնի կայ եւ զանազան տեսակ։ Անտառներու գլխաւոր արտադրութիւնն է փայտը եւ խէժ։ Փայտերը կը գործածուին երկաթուղիներին։ Յիշենք քանի մը թիւեր.— Էրզրումի շրջանի անտառներու տարածութիւնն է 104,410 հեքթար, Ատանա՝ 694,730, Այտըն՝ 1,383,212, Պրուսա՝ 1,277,877, Սվազ՝ 302,075, Տրապիզոն՝ 493,500, Գասթէմունի՝ 657,100 հեքթար եւայլն։

Վերջին գլուխին մէջ հեղինակը կը խօսի ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի մասին։

ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏ

Թուրքիա շատ աղքատ է ճարտարարուեստի կողմէն։ Եթէ եւրոպական երկիր մը ունենար նախանիւթերու այն առատ աղբիւրները որոնցմով օժտուած է Թուրքիա, տարակոյս չկայ թէ երկրային դրախտ կը դառնար։

Թուրքիոյ ճարտարարուեստի գլխաւոր կեդրոններն են Պոլիս, Պրուսա, Իզմիր, Ատանա, իսկ կեդրոնական Անատոլուի մէջ 25,000 ճարտարարուեստական հաստատութիւններ կան, համաձայն վերջին վիճակագրութիւններու։ Ամէնէն տարածուածն է հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստը, որ 25,057 հաստատութիւններ կը հաշուէ, մորթի պատրաստութիւն՝ 5347, մետաղագործութիւն՝ 3,272, փայտի ճարտարարուեստ՝ 2,017, ուտեստեղէնի՝ 1270, քարահանքեր եւ բրուտեղէն՝ 700, քիմիական՝ 395, զանազան 1942։

Հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստին մէջ ամէնէն ուշագրաւներն են «տօքումա» եւ «ալաճա» բռնած կտաւեղէնները, բուրդէ գօտիներ, զարգեր եւլն.։ Կտաւեղէնի 5897 աշխատարաններ կան, գորգի եւ կապերտի՝ 3067, կենդանիի մազէ կտաւներու՝ 810, կանեփէ պարաններու՝ 435, «չայագ»ի եւ «ապա»յի 550, ցփսիի (շալ)՝ 314, մետաքսի՝ 56, մետաքս հիւսելու՝ 152, «ալաճա» գօտիներու եւ «փէշտիմալ»ի 2700, «տօքումա»ի՝ 5567, փուշէ կտաւեղէնի՝ 380, կերպասի՝ 30։

Կտաւագործութիւնը տարածուած է ամէնէն աւելի Ատալիոյ, Տիարպէքիրի եւ Մալաթիոյ շրջանին մէջ, «տօքումա»ն Լազիսթանի, Ամասիոյ, Գասթէմունիի, Խարբերդի, Թոգատի, Սեբաստիոյ եւ Էնկիւրիի մէջ։ Մաքէ հիւսուածեղէնները՝ Սպարթայի, Զօրումի Ատալիոյ, Գասթէմունիի, Մալաթիոյ եւ Մարտինի մէջ։ Գորգի ճարտարարուեստը՝ Կեսարիոյ, Մէնթէշէի, Պրուսայի, Սպարթայի, Նիկտէի, Աղհիսարի եւ Ատալիոյ մէջ։ «Ալաճա», «փէշտիմալ» եւ բուրդէ գօտիներ կը պատրաստուին Մարաշի, Այնթապի, Պուրտուրի, Զօրումի եւ Լազիսթանի մէջ, մետաքսեղէնը՝ Պրուսա, Տիգրանակերտ, Խարբերդ, Իզմիր եւ Լազիսթան, «չայագ» եւ «ապա» Գոնիա, Պեհեսնի, Մարտին, Եղեսիա, Այնթապ եւ Մալաթիա։

1913ի վիճակագրութեան համաձայն, նոյն տարին ամբողջ Թուրքիոյ արտադրութիւնը եղած է 1,388,304 մեդր ասրմ եւ թանձր կերպաս, 168,525 գորգ, 36,742 ծածկոց (պաթանիէ), 1,675,064 քիլօ բուրդէ դերձան,

Նոյն թուականին Թուրքիա ունէր 36,516,223 գլուխ արջառ, որ տարեկան 33,490,423 քիլօ բուրդ կ'արտադրէր։ Այս թիւին մէջ են 2,068,377 էնկիւրիի այծերը, որոնք 5,984,203 քիլօ թիֆթիկ կուտան։ Այս բուրդին 100էն 10ը հիւսուածեղէններու իսկ 100էն 43ուկէսը գորգաշինութեան կը գործածուէին, մնացեալը կ'արտածուէր Անգլիա, Ֆրանսա եւ Ամերիկա։ Միւս կողմէ գորգաշինութեան համար Թուրքիա տարեկան 137,265 քիլօ բուրդ կը ներածէ Պարսկաստանէն, Ֆրանսայէն, Եգիպտոսէն եւ Յունաստանէն։

Հակառակ անոր, որ Թուրքիա բամպակ արտադրող երկիր մըն է, բամպակեղէնի ճարտարարուեստը շատ չէ զարգացած հոն, ու սահմանափակուած է միայն Ատանայի եւ Այտընի նահանգներուն մէջ։

Մեծ ճարտարարուեստը ամէնէն աւելի կեդրոնացած է Իզմիրի շրջանին մէջ, ուր կան շոգեշարժ ջաղացքներ, օճառի եւ իւղի գործարաններ, խաղախաղարան, գատարան, մեքենայի, շաքարեղէնի (լօքում եւլն.), չամիչի եւ չոր թուզի տուփերու, գորգի, գինիի գարեջուրի, պահածոյ պտուղի եւլն. գործարաններ։

ԱՌԵՒՏՈՒՐ

Դալով առեւտուրին, սկիզբէն մինչեւ այսօր Թուրքիա աւելի շատ ներածող երկիր եղած է քան արտածող։ Ներածուածներն են մանուածոյ չուխայ, խաւ, իւղ, պղպեղ, համեմներ, հողկործական մեքենաներ, թուղթ, յախճապակի, տնական պիտոյքներ, մանիֆաթուրա, երկաթուղիի եւ ելեկտրականութեան կազմածներ, շինութեանց առարկաներ, պարաններ եւայլն։

Արտածումի գլխաւոր նիւթերն են՝ ծխախոտ, արջառ, մորթ, բուրդ, բամպակ, աֆիոն, մանոյ, մաստակ, արաբական խէժ, փայտ, լուբիա, կաղին, կարագ, չամիչ, թուզ, պտուղներ, տորոն, հաւկիթ, ձիթաիւղ, սուսամի իւղ եւայլն։

Ատանայի նահանգը կ'արտածէ բամպակ, Իզմիրը չամիչ, թուզ եւ բամպակ, Պրուսան մետաքս, բուրդ, ձիթաիւղ եւ խէժ։

Մինչեւ 1880 թուականը Ֆրանսա առաջին տեղը կը գրաւէր ներածողներուն մէջ. անկէ վերջ Անգլիա, Գերմանիա, Աւստրո-Հունգարիա, յետոյ նաեւ (1900էն) Իտալիա կը սկսին մրցիլ Ֆրանսայի հետ Արեւելքի շուկաներուն մէջ։ Զինադադարէն վերջ (1919—20), երբ տնտեսական կեանքը վերածնաւ, Պոլսոյ նաւահանգիստը ցամաք հանուած օտար ապրանքներու պատկերը հետեւեալն էր.— Անգլիա՝ 27,443,418 ոսկիներ, Ամերիկա՝ 19,192,764 ոսկիներ, Իտալիա՝ 13,407,360 ոսկիներ։ Ներածուած ապրանքներուն կէսը կը կազմէին բրդեղէններն ու բամպակեղէնները։ 1921ին պատկերը նոյնն է. առաջին դիրքին վրայ կուգայ Անգլիա, յետոյ Ամերիկա, Իտալիա, Ֆրանսա, Հոլանտա, Եգիպտոս, Պելճիքա, Պուլկարիա, Ռումանիա, Յունաստան, Կովկաս եւ Պարսկաստան։ 1923ին կարգը հետեւեալն է՝ Ամերիկա, Անգլիա, Իտալիա, Ֆրանսա, Գերմանիա, Պուլկարիա եւայլն։

Առեւտրական նաւերը, 1914ին մօտ 100,000 թոնօ տարողութիւն ունէին, պատերազմի ատեն կէսը կորսուեցաւ. հիմա 85,000 թոնօի բարձրացած է։ Լնկիւրի զարկ կուտայ Թուրքիոյ ազգային նաւարկութեան։ Օտար ընկերութիւններուն արգիլուած է Թուրքիոյ մէջ մէկ նաւահանգիստէն միւսը նաւարկութիւն ընել. այդ արտօնութիւնը թուրք ընկերութիւններուն միայն տրուած է։

Այստեղ կը վերջանայ առաջին մասը։

Երկրորդ եւ աւելի արժէքաւոր մասը կը կազմեն քարտէսները։ Պ. Խանդամեան այստեղ իր բուն մասնագիտութեան մէջ է։ Երեսուն մեծադիր էջերու վրայ տեղաւորած է 44 հին ու նոր աշխարհագրական ու վիճակագրական քարտէսներ։ Անանունին քարտէսը (Աքիոմապրիի եւ Իպնը Հաուքալի) Ժ. դարէն է։ Յետոյ կուգան Իտրիսիի (1154) եւ Քեաթիպ Չէլէպիի (1640 եւ 1700), Տիլսէրի(1330, եւ Վիլլաուէաթի (1350) քարտէսները։ Չորրորդ տախտակը ութը քարտէսներու մէջ (թիւ 10—17) ցոյց կուտայ Թուրքիոյ նուաճումներն ու կորուստները 1285էն մինչեւ 1923։ Յետոյ կան բազմաթիւ արժէքաւոր քարտէսներ (երկրաբանական, աշխարհագրական, բնական)։ Արեւելեան նահանգները ունին քանի մը զեղեցիկ քարտէսներ, կան նաեւ յատակագիծեր Կարսի, Էրզրումի, Երզնկայի, Պաթումի, Տրապիզոնի, Բիզէի խորշին, Իզմիրի նաւահանգիստին և 1922ին հրկիզեալ վայրերուն, Ատանայի, Մէրսինի նաւահանգիստի եւլն. Այնուհետեւ կուգան անտեսագիտական թանկագին քարտէսներ, Թուրքիոյ հանքային հարստութեանց (թիւ 35, շահագործուող հանքերուն թիւ 36), մշակուած եւ անմշակ հողերուն (թիւ 37), հացահատիկ, չոր բանջարեղէն եւ պտուղ (թիւ 38), ծխախոտ, բամպակ, մետաքս (39) արտադրող շրջաններուն, անտառներուն (թ. 40 մասին։ Ուրիշ քարտէսով (թիւ 41) ցոյց կը տրուին նահանգներու հասոյթներն ու ծախքերը։ Շատ հետաքրքիր են տար առեւտուրի, գաղթականութիւններու արտածումի եւ ներածումի քանակը ցոյց տուող diagrammeներն ու պատկերները (թիւ 42, 43 եւ 44)։

Խանդամեան իր այս գործը կը ներկայանայ իբր հիմնական խորհրդածութիւն... շատ համառօտ է և ... ու գոհացում չի տար Թուրքիոյ ներկայ տնտեսական կեանքը հետաքրքրուող ...ն եւ է անհնար։ Չկայ ո՛չ մէկ աղբիւր, որ ... րենայ իբր առաջնորդ ... պրպտողներու։ Յաճախ ... կութիւնները հարեւանցի ... թուանշանները վիճելի, ... ալ հակասութիւններ կան ... նակ՝ 20րդ էջին վրայ ... ծխախոտի մասին, կը գրէ.

«Սամսոնի շրջանի ... դրութիւնը, որ առանձին ... միլիոն քիլօի կը բարձրանար, ... հիմա իջած է 500,000էն մէկ ... լիոնի»:

Նոյն էջին վրայ, քիչ մը ... կը գրէ. «Սամսոնի շրջանը ... պատերազմէն առաջ 7 միլիոն ... օխա ծխախոտ կ'արտադրէր, ... 1921ին միայն 4ուկէս միլիոն ... տուած է»:

Գիտական աշխատութեան ... մէջ այսպիսի հակասութիւններ ... ներելի չեն։

Պ. Խանդամեան այս ... ները դարմանած կ'ըլլայ իր ... գործին՝ Սուրիոյ քարտէսին մէջ ... որուն մասին պիտի խօսինք ... առանձին։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՆԹԵԼ ՀԵՌԱՁԱՅՆ ԵՐԿԻՐԷ ԵՐԿ...

Անգլիոյ եւ Ամերիկայի ... ջեւ.— Անգլիոյ թղթատարական նախարարը յայտարարած է թէ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ անթել հեռաձայնի սպասարկութիւնը պիտի բացուի այսօր Ուրբաթ, ժամը 13.45էն (անգլ. ժամ) եւ ժողովուրդին առջեւ բաց պիտի ըլլայ ամէն օր ժամը 13.30էն 18։

Առաջին օրերուն, խօսակցութիւնները պիտի ընդունուին միայն Լոնտոնի եւ Նիւ-Եորքի համար։

Հաւմը արդէն սառրապուած ... այս սպասարկութեան թաղիթ... բը։ Ինչպէս գրեցինք, ընդունուած սակին համաձայն 3 վայրկեանի խօսակցութեան մը համար պիտի վճարուի 1830 ֆրանք, եւ 610 ֆրանք՝ ամէն յաւելուածական վայրկեանի համար։

Պերլինի եւ Վիեննայի միջեւ.— Պերլին եւ Վիեննա ... հեռաձայնով կապուեցան իրարու։ Բացումը կատարուեցաւ Երեքշաբթի։ Հեռաձայնի ... գիծը Ապրիլ ամսուն պիտի ... կարածուի մինչեւ Պուտափեշտ եւ Փոնսթանցա։

Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ ... ջեւ.— Երէկուընէ ի վեր սկսած նաեւ հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ բոլոր քաղաքներուն միջեւ։

Վիեննայի եւ Լոնտոնի ... ջեւ.— Առաջիկայ Ապրիլ ամսուն պիտի բացուին հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները Լոնտոնի եւ Վիեննայի միջեւ։

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԽԵՂԴՈՒԱԾՆ...

Քրասնայա Կազէթա պաշտ... թերթը կը գրէ, հետեւեալ ... դէպքը, որ խրատաշատ պատկեր է պոլշեւիկ Ռուսիոյ գրաւ... կային ատենականութիւններուն.—

Գործադիր կոմիտէ՝ բանուորներու, գիւղացիներու եւ կարմիր բանակայիններու ... լատ երեսփոխաններու: ... Նիկոլաեւսկ քաղաքի կառավարութիւն։ Ցուլ խոփ նամակ։ ... ճանուր գործերու բաժին՝ Յունիս 1926, թիւ 4789, ... լմ քաղաք։

Խիստ ստիպողական։

Կը խնդրուի որ անմիջապէս ... օգնութեան վաղէք քաղաքային ... մը, որ Ջուլիմի գետն է խեղդ... և պիտի խեղդուի։

ՖՐԱՆՔԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ, ԱՊՐՈՒՍՏՆ ԱԼ՝ ԿԸ ԱՂԷ

Անցած տարի ճիշդ այս թուականին անգլիականը 126 ֆրանքը անցած էր և օրէ օր կը բարձրանար։ Ապրուստն ալ, հետեւաբար, սղելէ ի վեր, նոյն համեմատութեամբ եւ աւելի կը սղէր։ Այսօր, շաբաթներէ ի վեր, անգլիականը 122ի վրայ կեցած է գրեթէ, ու բոլոր վաճառականները ու կրպակները խոշոր տառերով «Գինէրու անկում» կը ծանուցանեն, մինչդեռ անցած տարուան վրայ այս տարի անհրաժեշտ նիւթերու գինը շատ աւելի բարձր են։ Հետեւեալ ցանկը մօտաւոր գաղափար մը կուտայ այս մասին.—

	Յուն. 1926	Յուն. 1927
Խոզան միս (ա. տեսակ)	8 80	9 20
» (բ. »)	6 50	7 50
Ջորթի միս	11 »	14 50
Ոչխարի գիստ	15 »	18 »
Խոզի միս	8 10	12 50
Նապաստակ (ա. տես.)	9 20	11 15
» (սովորկ.)	8 95	10 90
Հաւ (ա. տեսակ	19 »	21 25
» (սովորական)	16 50	18
Կարագ (սովորական,	17 50	23
Հաւկիթ (հատը)	0 84	1 17
Քամամպէր (պանիր)	2 20	4 »
Պրի »	10 »	23 50
Սոխ (քիլօն)	0 85	1 45
Գետնախնձոր (Հոլանտ.)	0 85	1 15
» (Ճերմակ)	0 60	0 90
Թոլէն (ձուկ)	7 —	11 »
Հարման »	4 »	3 50
Մերլան »	7 »	8 50
Մագրօ »	7 »	7 »
Սօլ »	30 »	22 »
Թուրբօ	23 »	28 »
Կաթ	1 20	1 50
Հաց	1 70	2 15
Ածուխ (անթրասիթ)	27 50	31 75
» (պուլէ)	12 80	23 »
» (պղտիկ կտոր)	20 10	28 25

Ցեղական թերթերը կը գրեն թէ, մինչեւ հիմա գիներու բարձրացումը արդարացնելու համար, վաճառականները պատճառ ցոյց կուտային անգլիականին բարձրացումը։ Վերի ցուցակէն կ'երեւայ որ մէկ տարուան մէջ անգլիականը 126էն 122ի իջած է, մինչ նապաստակին և հաւին քիլօն երեքական ֆրանք, կերակուրը վեց ֆրանք վրայ դրած է, քամամպէր պանիրին գինը կրկնապատկուած է, «պրի»ն 10էն 23ի բարձրացած է, հաւկիթը, կաթը, հացը, գետնախնձորը որոնք ֆրանսական ուտեստեղէնի հիմը կը կազմեն, հարիւրին 30—40 համեմատութեամբ աւելցած են։ Միսին սղելը բոլորովին անհասկնալի է։ Մինչ հրապարակին վրայ արջառին գինը շատ ինկած է, ոչխարի եւ հորթի միսի քիլօն երեք ֆրանք սղած է։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐՆ ՈՒ ԹԱԳՈՒՀԻՆ, Մարտ ամսուն շրջան մը պիտի կատարեն Միջերկրականի վրայ։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

39.— ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ կրկին

Գործազրկութեան տագնապը զգալապէս կը ծանրանայ Սէն-Շամօնի մէջ։

Ինչպէս գրած էինք, հեծելանիւի գործարան մը ութ ժամուան երեքը գոցելով, գործաւորները անել վիճակի մը մատնած էր։ Այս անգամ գործաւորները յուսահատեցան, երբ բոլորովին փակուեցան գործարանին դուռները։ Այստեղ կ'աշխատէինք 25—30 հայրենակիցներ։

Մնացեալ գործարաններն ալ շաբաթական կ'աշխատին գործաւորներ եւ կը գոցեն ժամեր ու օրեր։ Force de lavaisի թիագործարանին մէջ կ'աշխատէին մօտաւորապէս 12 հայրենակիցներ, հինգը արձակելով ֆրանսացիներ առին։ Շատ քիչ են այն գործարանները, որոնք հիմակուհիմա չեն ազդուիր գործազրկութենէն։

Բազմաթիւ հայրենակիցներ աղէն անդին կը թափառին գործ գտնելու համար։ Գործ փնտռելու առնեն հանդիպեցայ խումբ մը ընկերներու, որոնց միջեւ հետեւեալ խօսակցութիւնը տեղի կ'ունենար.

— Եթէ այս գործազրկութիւնը 2—3 ամիս եւս տեւէ, մեր վիճակը Շիրակի աղէտեալներուն վիճակէն աւելի գէշ պիտի ըլլայ...

Մ. Թաշճեան

40.— ՔԱՆ (Cannes)

Մեր շրջանին մէջ գործազրկութիւն չկայ տակաւին եւ կը յուսացուի որ չպիտի ըլլայ, որովհետեւ այստեղի ճարտարարուեստը արտասահման արտածելի ապրանքներ չ'արտադրեր։ Հոս կաղի գործարանէն զատ ուրիշ ֆապրիքա չկայ, եղածն ալ տեղին պէտքերուն համար կ'արտադրէ։

Այստեղի բնակչութեան 3 չորրորդը բազմաթիւ աշխատանքներ կ'ընեն։ Օրավարձերը լաւ են բայց ապրուստը սուղ է։ Հազիւ կը բաւէ։ Ամառուան հետ բաղդատելով գործերը բաւական պակսած են։ Պատճառն այն է որ քաղաքապետարանը արգիլած է ձմեռ ատեն քաղաքի մէջ տուներ շինել։ Պարապ մարդ չկայ, բայց արդէն քաղաքը լեցուեր է ուրիշ բանուորներով, որոնք կուգան Փարիզէն, Մարսիլիայէն Լիոնէն եւայլն։ Անցեալ օր Փարիզէն երեք ամուրի երիտասարդներ եկան, եւ անմիջապէս գործի մտան։

Բայց անհնակի հողը անտանելի է։ Շաբաթը 2—3 ժամ հեռու գիւղեր կը բնակին։ Կուգան հոս կ'աշխատին եւ երեկոները նորէն կը դառնան իրենց գիւղը։

Ինքնութեան թուղթերու 375 ֆրանքը մտահոգութեան մատնած է մեր հայրենակիցները։ Այժմ բնակութեան տուրք մըն ալ կը պահանջեն օտարականներէն

Գ. Կարսեան

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ, 4 Յուն.— Ամանորի առթիւ Խարբերդի եւ շրջականերու հայրենակց միութիւնը սարքած էր գեղարուեստական ցերեկոյթ մը։ Վարչութիւնը ամէն ջանք թափած էր հանդէսին յաջողութեան համար։ Երկսեռ բազմութիւն մը փութացած էր ժամանակին գրաւել իրենց աթոռները։ Օրուան խորհրդանիշը՝ կաղանդի ծառը իր զարդերու պէսպէսութիւններով կը ծաղկէր անկիւն մը, նոր հարսի մը պէս։

Միութեան ատենապետ Գ. Ց. Ցախամեան պարզեց օրուայ նշանակութիւնը, ու շեշտեց թէ Հայը, թէեւ թափառական, միշտ կը պահէ հայրենիքի սէրն ու աւանդութիւնները։

Գեղարուեստական բաժնին մէջ արտասանութիւններով իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին Գ. Գ. Ա. Մարտիրոսեան, Թ. Հէրոյեան, Մ. Մարտիրոսեան, Ց. Նահապետեան, Ա. Աստուրեան, Զաքար Գ. Նուրիկեան։ Մեներգներ եղան ցիկին Գ. Մարտիրոսեանի, Գ. Հ. Հացագործեանի եւ Օր. Հացագործեանի կողմէ։ Դրանց կաղանդչէքներ տուին Գ. Ցովհ. Ցէօրմէշեան եւ Մ. Մարտիրոսեան։ Պարբերաբար, նուագեցին Գ. Գ. Արխ Նահապետեան եւ Գ. Նուրիկեան։ Հանդէսի երկրորդ մասին խօսք առաւ Գ. Ց. Նիկողոսեան, որ դիտել տուաւ թէ առաջին անգամ չէ որ Հայը իր հայրենիքէն հեռու կը տօնէ Նոր տարին։ Ցորդորեց ներկաները չյուսահատիլ եւ աւելի քան երբեք փարիլ մեր անցած մեկնող սերնդներու ձգած աւանդութիւններուն, հաւատալով որ պիտի գայ օրը երբ Նոր տարին պիտի կրնանք տօնել Մասիսի ստորոտը, Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի մէջ, մեր պաշտելի եռագոյնին տակ։

Գ. Ցոբ Հացագործեանի կողմէ գծուած արծիւի մը պատկերը որ կը կրէր «կեցցէ Խարբերդի եւ շրջակայ գաւառներու հայրենակցական միութիւն» վերտառութիւնը, աճուրդի դրուեցաւ եւ շատ կարճ ժամանակի մէջ արտադրեց 147 ֆրանք։ Նկարը շահեցաւ միութեան քարտուղար Գ. Մ. Փողհարեան, որ դարձեալ նուիրեց միութեան, եւ փափաք յայտնեց որ դարձեալ աճուրդի դրուի։ Այս անգամ բարձրացաւ 170 ֆրանքի։

Այս առթիւ հայրենակցական միութեան վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ մասնաւորապէս Գ. Ա. Նահապետեան եւ Գ. Նուրիկեան նուագախումբին եւ բոլոր անոնց որ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերելով օժանդակեցին։

Ներկայ մը

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ, 3 Յունուար.— Հ. Յ. Դ. Սէն Շամօնի Կոմիտէն կազանդի առթիւ ընտանեկան հանդէս մը կազմակերպած էր, որ տեղի ունեցաւ կիրակի օր, «Վարուժան» ակումբին մէջ։

Սրահը զարդարուած էր եռագոյն դրօշակներով, յեղափոխական ընկերներու նկարներով. նոյնպէս կաղանդի ծառը իր զարդերով սրահին փայլը կ'աւելցնէր։ Ընկերներ եւ համակիրներ իրենց ընտանիքներով փութացած էին սրահ։

Նախագահ ընկ. Զալլէրեան լայնօրէն բացատրելով օրուայ նշանակութիւնը և անցեալէն յուշեր պատմելով, յոյս յայտնեց որ օր մը կրկին շարունակենք մեր ուրախութիւնները մայր հայրենիքին մէջ։

Տեղի ունեցան արտասանութիւններ եւ պարեր։ Նուագախումբը իր ներդաշնակ երգերով գոհ ձգեց ներկաները։ Դերասան Գ. Լաթիֆեան եւ Օր. Փափազեան, որ Լիոնէն եկած էին, երգեցին քանի մը կտորներ։

Կոմիտէն սեղան մը սարքած էր միրգերով ու անուշեղէններով, որոնք աճուրդի դրուեցան։ Նոյն ձեւով աճուրդի հանուեցաւ ափսէի մը մէջ շինուած անուշեղէն մը, որ կը ներկայացնէր Արարատ լեռը իր սպիտակ գագաթներով, վրան՝ հայկական եռագոյնը։

Անուշեղէնները շահողները իրենց յօժար կամքով բաժնեցին բոլոր սեղաններու։

Ամէնքն ալ գոհ մեկնեցին երեկոյթէն, որ բացառիկ էր Սէն Շամօնի համար։ Փափաք յայտնուեցաւ որ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն պարբերաբար նմանօրինակ հանդէս-հաւաքոյթներ սարքելով, պահ մը մոռցնել տայ՝ օտար երկրի մէջ գործաւորական կեանքի դառնութիւնները։

ՄԱԼԱԹԻԱՑԻ

ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒՄԸ

Մոսկուայի Արհեստակցական Միութեանց Դրոֆսոյուզ համագումարին մէջ Պուխարին յայտարարած էր թէ սովետները պոլշեւիկներու դիկտատուրային տակ խաղաղութիւն ձեռք բերած ըլլալով, արդէն իսկ իրենց սուրերը հողագործական գործիքներու վերածած են։

Պատերազմական գործավար Վորոշիլօֆ խօսք առնելով հետեւեալ պատասխանը տուաւ.—

«Եթէ Պուխարին սուրերը հողագործական գործիքներու վերածած է, ատիկա իր գործն է և կը վերաբերի խաղաղութեան քաղաքականութեան։ Բայց ես, իբրեւ պետ կարմիր բանակի, այդ սուրերը զգաստի պահած եմ Պուխարինէն։ Շատ քիչ սուր ունինք, ու այսուհետեւ երբեք թոյլ չպիտի տամ որ անոնց մէկ հատն իսկ արօրի վերածուի։

«Ինչո՞ւ. Խ. Հ. Միութիւնը խաղաղութեան մէջ կ'աշխատի վեց տարիէ ի վեր։ Պարզապէս անոր համար որ անիկա չի դադրիր սպառազինուելէ, անոր համար որ իր դրացիներէն իւրաքանչիւրին սպառազինումին, սպառազինութեամբ կը պատասխանէ, ու բոլոր սովետական բանուորները պէտք է յիշեն որ նոյն իսկ եթէ քաղքենի պետութիւնները իրարու դէմ պատերազմին, ի վերջոյ պիտի հաշտուին՝ Սովետներու դէմ կռուելու համար։ Ահա այս բանն է որ մեզ կը ստիպէ միշտ արօրէ աւելի սուրերու մասին մտածելու։ Միայն զինուելով եւ սուրերը վախցնելով է որ Սովետները պիտի յաջողին ձեռք բերել այն խաղաղութիւնը, որ անհրաժեշտ է իրենց, յառաջիկայ պատերազմին համար։

«Սովետական ներկայ բանակը երբեք չի նմանիր այն հրոսախումբերուն, զոր Փիլսուտսքի ուզած կոտրել քշեց։ Այսօր կարմիր բանակը բարձր յատկութիւններ ունի։ Սպաները կրթուած են եւ քաղաքական տեսակէտով ալ վստահելի։ Այս սպաներն է որ պիտի վարեն յաղթանակներուն 100ին 85ը, ոեւէ օտար բանակի դէմ։

«Դալով սպառազինութեան և մասնագիտական կրթութեան, հակառակ անոր որ սովետական Դաշնը շատ կծծութեամբ կը մատակարարէ այդ ծախքը, կարմիր բանակը լուրջ արդիւնքներ ձեռք բերաւ։ Մանաւանդ սովետական օդային տորմիղը պատերազմի մը պարագային պիտի զարմացնէ մեր հակառակորդները, որովհետեւ կարմիր բանակը այս ճիւղին մէջ մէկէ աւելի մասնագիտական գիւտեր ըրած է։ Դալով քիմիական զէնքին, նախամեծար կը համարիմ լռել անոր բերուած արդիւնքներուն մասին։

ՀԱՅ ԵՐԵԱԽԱՅԻ ՄԸ ԱՐԻՒՆԱԿԱՆԸ

Ամերիկեան *Օլիմպիք* շոգենաւը Նիւ-Եորքէն Շէրպուրկ հասաւ Յունուար 4ին, 24 ժամուան յապաղումով մը։ Շոգենաւին մէջ կը գտնուէր 16 ամսու հայ աղջնակ մը՝ Աննա Վանէսեան եւ որուն ծնողքը, Նիւ-Եորքաբնակ ազքատ ընտանիք մը, երախան վստահած էին շոգենաւի սպասուհիներէն մէկուն, որպէս զի Շէրպուրկի մէջ զայն յանձնէ իրենց մօտիկ մէկ ազգականին։

Ֆրանսերէն թերթերը կը գրեն թէ հայ աղջնակը շոգենաւին մէջ մեծ գուրգուրանքի առարկայ դարձաւ թէ՛ պաշտօնեաներուն եւ թէ ճամբորդներուն կողմէ։

Աննա Շէրպուրկ հասաւ քաջառողջ վիճակի մէջ։ Իր ծօրեղբայրը, որ կը սպասէր Շէրպուրկի մէջ, առաւ զայն սպասուհիին ձեռքէն եւ իր հետ տարաւ։

Նոյն շոգենաւով հասան 17 իտալացիներ, Ռումէններ, Մաճառներ, Սերպեր, որոնք իբրեւ «անբաղձալի», վտարուած են Ամերիկայէն։

ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ԱՌԱՋ

ՅԱՌԱՋ„Ի ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Մօտ օրէն կը հրատարակենք մեր նոր թերթօնը, որուն նիւթը քաղուած է արաբական կեանքէն։ Աշխարհական նկարչագեղ դաշտագետիններուն վրայ, որոնց կենդանի եւ գունաւոր շարժանկարը պիտի դառնայ ՀԱՐՍՆԻՔԷՆ ԱՌԱՋ վէպին մէջ, բանաստեղծութեամբ եւ երաժշտութեամբ հարուստ, սիրոյ հովուերգութիւն մըն է, որ միաժամանակ պիտի տայ արաբական բարքերը, երգերն ու աւանդութիւնները։

*ՀԱՐՍՆԻՔԷՆ ԱՌԱՋ*ը ամբողջ գրականութիւն է, վէպի մը բարդութիւններովը՝ հետաքրքրական։

ՀԱՐՍՆԻՔԷՆ ԱՌԱՋ ի՛նչպէս գեղանի Հաւատայի «կարմիր ծիլի պէս լեզուն» կ'երգէ սէրը առնիր սիրականին։ Ի՛նչպէ՛ս Մօսա կը կարօտնայ իր «աղաւնիին թեւերը, որ լերան անանուխին պէս բոյրը կը բուրէ»։

Փասքը ու երազուն սիրոյ մը վէպը, ոճիրով եւ այլ դժուարութիւններով բարդացած։

Մօտ օրէն։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿԻՐԱԿԻԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այս կիրակի 9 Յունուար հետեւեալ մրցումները տեղի կ'ունենան.—

Հ. Մ. Ը. Մ. Թոյնօ Արժանթէօյ'ի Ա.ը կը մրցի առաջին կարգի նախապատրաստականին Սէն Մօրժ Արժանթէօյի դէմ, Թոյնօ-Տրաքօ մարզարանին մէջ, ժամը 2.15ին։ Խաղացողները պէտք է հանրակառքի Տրաքօ կայարանը գտնուին ժամը 1.30ին։ Փարիզէն մեկնողները՝ Փորթ Գլիշիէն 40 թիւով։

Հ. Մ. Ը. Մ. (պահեստի) կը մրցի Իւ. էս. Բ. Շավիլի Ա.ին դէմ Խումբին հաւաքավայրն է Մեթրօ Ժավէլ, ժամը ճիշդ 1ին մեկնիլ 1.17ի շոգեկառքով։

Հ. Մ. Ը. Մ. (Դօլ. Արժանթէօյ.ի պահեստին կը մրցի Ս. Ա. Փարիզէնի պահեստին դէմ ժամը 2ին, 140 ավընիւ Կամպէթթա (Փարիզ) մարզարանին մէջ։ Հաւաքավայր ժամը 1.30ին Մեթրօ Սէն Ֆարժօ կայարանը։

Հ. Թ.

ԿՐԻՓԻ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿԸ, որ տարածուած է գրեթէ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, վարակած է Անգլիան եւս։ Կրիփի բազմաթիւ դէպքեր արձանագրուած են Մայրաքաղաքին եւ հիւսիսային արուարձաններուն մէջ։ Քաղաքին կրթականներուն պաշտօնեաներէն 100ին 25ը հիւանդ պառկած է։

„ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5

ՋՈՒԹԱԿԻՆ ՑԱՂԹԱՆԱԿԸ

— Դուք գիտէք թէ այդ վայրենին ուրքան անզօր է բուն կեանքին մէջ. (աւելի ցած ձայնով եւ միայն Նուարդին) — կը տեսնէք թէ, թերեւս առանց ուզելու, որքա՜ն անգութ էք։ Դուք կ'ուզէք խել ինծմէ միակ պահերը, ուր ես, կրնամ ըսել, կ'ապրիմ նախ այն բանին համար, որ հիմա ըսի։

Լռել մը կանգ առաւ.— ապա գոգահար շրթներով— եւ ուրիշ բանի մը համար ալ ։

Նուարդ ինքզինքը անհանգիստ զգաց. Անսպասելի առատութեամբ զգացումներ կարկուտի պէս թափեցան գլխուն։ Զեր կրնար գոնէ առժամապէս, թարգմանել զանոնք եւ վերածել, յետոյ որոշելու համար։ Հիացում մը այդ առատ ու ինքնաբուխ մտքերու, զգացումներու յորդումին. Ընչանքասութեան՝ ենթարկումի մը, հնազանդումի մը, որ անզգալաբար տեղի կ'ունենար։ Այդ զգացումները, այդ մտքերը բանակ մը դարձած, ահա, ամպի մը պէս փոշի կը բարձրացնեն, տիրապետութեան ճամբուն վրայ։

Նուարդ շեշտով մը, որ թօթափել կ'ուզէր

— Ես յստակ լսուած բաները չեմ հաւնիր։ (Քիչ մը նուազ խստութեամբ՝) Ոչ ալ անոնք որ պատշաճ չէ ինծի ըսել։

Ցիկ. Պետրոսեան՝

— Կարծեմ հասանք, աս լոյսերուն տեղը ըլլալու է։

Նուարդ գտնկռուեն եւ շուարձակ

— Այո՛, այո՛, հոն է։

Ցակոբ արդէն մարած՝ եւ յիմար արտայայտութեամբ՝

— Պիտի պարէք հիմա .. Օր Նուարդ։

Նուարդ զարմացած եւ կէս հեգնական

— Ինչու՞ չէ, կը տարակուսի՞ք։

Երբ սանդուխներէն կը բարձրանային, Ցակոբ ընկճուած առանց անձնապատուութեան եւ անզօրելի արտայայտութեամբ՝

— Թոյլ կուտա՞ք որ թանկօյի մըն ալ ես հրաւիրեմ ձեզ։

Նուարդ խուսափողական.

— Դո՞ւք ալ պարել գիտէ՞ք։

* * *

Երեկոյթը սպասուածէն շատ աւելի մեծ յաջողութեամբ առաջ կ'երթար եւ խնդալէս՝ լաւ կազմակերպուած էր։

Ցիներ իրարմէ կը բաժնէին երկու մեծ սրահ – լեցուած խիտ հասարակութեամբ։ Մէկուն մէջ տեղի կ'ունենար գեղարուեստական բաժինը, որուն յաճախակի գագաթներուն ժագ-պանդը կը յարձակէր վայրենի «Ֆօքս Թրօթ»ի մը կամ մելամաղձոտ Թանկօյի մը վրայ, որովհետեւ այն տարին Ամերիկէն չէր գրկած դեռ ոչ իր «Չարլսթօն»ը, ոչ ալ «Պլէք Պաթըմ»ը։ Ամենէն աւելի աչքի ինկան յուշտացի ու Նորվէկիացի ուսանող-ուսանողուհիները, բոլորն ալ հագած իրենց գիւղական տարազները, իրենց ազգային պարերուն եւ խմբերգներուն մէջ։ Հայերուն կողմէ Օր. Արփիկն . կովկասեան պարեր պարեց տեղական տարազով որ հիացում պատճառեց։ Օր. Տ... Հոփէն նուագեց։ Ա. Հիւկօյի L'Enfant Grec-ը արտասանեց։ Ամէն պարագայի տակ, Տիկին Պետրոսեան խանդավառ էր, գլուխ, աչք, ձեռք կը շարժէր, կը համաձայնէր, կը քննադատէր, կը հիանար, բայց միշտ կ'ափէր դարձեալ գագար մը, պատրաստելու համար բոլոր փոքրիկ, ծիծաղաշարժ կատակերգութեան մը ներկայացմանը։

Բոլորը առաջին սրահէն խուժեցին երկրորդը։ Ցակոբ շշմած էր։ Քառթիէ Լաթէնի իր տեսած բոլոր մեծ ու փոքր տղաքն ու աղջիկները փոխակերպուած էին։ Ֆրաք, սմօքինկ, ճերմակ փողկապ, սեւ փողկապ, արծաթահիւս, ոսկեհիւս, մետաքսեայ շրջազգեստներ, սիրամարգի փետուրներով հովահարներ «ի ձեռին», կանակի կողմէն թէ կուրծքի կողմէն բացուած ծիրակզգիներով սեւ կօշիկներ, որոնց փայլը կը նրմանէր ճահճային գոց ջուրերու պսպղումին։

Ցակոբ պատին տակ, աթոռի մը վրայ, ինքն իր վրայ գոցուած էր։ Կօշիկը վաթսունամեայ ծեբունիի հաստաբեստ կաշիով կօշիկ մըն էր,— տրուած Ուս. Միութեան կողմէ,— որուն կարկտանները ապաքած կաշիի ծնդքեր ունէին, կնոջ կոճկաններուն պէս ուր շպարները ալ անզօր դարձած են։ Ամօթ մը չորցուցած էր զինքը չգիտնալով թէ ո՞ր ծածկէ, անխնամ ձեռքե՞րը, մաշած լամբակնե՞րը, կախածելի ձերմակով շապիկը։ Նուարդ կը պարէր անդադար։ Ընկերներ կուգային կ'անցնէին իր մօտէն։ Քառի մը փոխանակումէն յետոյ կը խուսափէր երկար խօսակցութենէ, որ կատարելապէս անհանդուրժելի էր իրեն, այդ պահուն։ Ամէն մէկ թանկօյին կ'ուզեր հրաւիրել Նուարդը, բայց իր տխուր անհարկը տեղը չհասած՝ կը պարէր արդէն մանաւանդ հարաւային Ամերիկացի փիլիբոին հետ զուարթօրէն խօսելով եւ աչք աչքի մէջ նայելով։

Երկու անգամ Ցակոբ փորձեց հրաւիրել Նուարդ։ Հասկցաւ եւ խուսափեցաւ։ Այդ անգամին փիէթրօ գրաւուած՝ մարդ չհանեց Նուարդին։ Ցակոբ մտածեց, քաղուածքն իսկ անվստահ եւ ապիկար ու խոնարհութիւն ըրաւ։

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

(Շարունակելի)

Դրամատուները եւ առեւտրական հաստատութիւնները փակուեցան անորոշ ժամանակով։ Նոյնիսկ խօսք կայ թէ բոլոր օտարականները պիտի հեռանան։ Վու Հու քաղաքը չինացի ազգայնականներուն ձեռքը անցաւ։ Ամերիկեան թորփիլահալած մը հոն գնաց, ամերիկեան հպատակները պաշտպանելու համար։ Քանթօնի ազգայնականները մեծ ճիգ մը կը փորձեն, Շանկայ համնելու համար։

Նոր լուրի մը համաձայն, Չինացիները ձեռք առած են Հանքէուի անգլ. թաղամասին իշխանութիւնը, մաքսատունը, եւ քաղաքապետարանը, յեղափոխական դրօշներ պարզելով։ Շատ մը անգլիացիներ ֆրանսական եւ ճափոնական թաղամասը ապաստանած են։ Անգլիական ուժերը անբաւական ըլլալով, ցամաք հանուած զինուորներն ու նաւազները ետ կանչուեցան, որպէսզի արիւն չթափուի։ Անգլ. նոր մարտանաւեր կը սպասուին չինական ջուրերը։ Միւս օտար հիւպատոսներն ալ օգնութիւն խնդրած են։

Կեցցէ՛ Քրիստոսը եւ… յառա՜ջ

Մեքսիկայի մէջ, կաթոլիկները զինուելով եւ «կեցցէ՛ Քրիստոսը, մեր արքան» պոռալով, Յունուար 5ին յարձակեցան կառավարական պաշտօնեաներուն վրայ։ Յարձակողները, որոնք ձիաւոր էին, դիւրութեամբ գերի բռնեցին պաշտօնեաները եւ կարգ մը երեսփոխաններ։ Յետոյ մեզուցին աշխատաւորական կուսակցութեան պետը։ Յարձակման ենթարկուեցաւ նաեւ Ջակաթէկան քաղաքը, ուր կը գտնուի աշխարհի ամէնէն հարուստ ոսկեհանքերուն մէկ մասը։ Խռովութիւնները կը ծաւալին ամբողջ երկրին մէջ։

ԶԳՈՒՇՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՒԷՐ

Մուսոլինի շրջաբերական մը ուղղելով բոլոր նահանգապետներուն, կ'ազդարարէ թէ, «ինչ որ ալ ըլլայ կամ ինչ որ ալ պատահի ինծի, բռնութիւններու եւ աւերումներու շրջանը անցած է։» Մամուլարայէս պէտք է արգիլել որ եւ է ցոյց օտար ներկայացուցիչներու եւ պաշտօնեաներուն դէմ

Գերման լրտեսներ Լեհաստանի մէջ

Դեկտ. ի վերջերը լեհական Վերին Սիլեզիոյ Քաթթօվիս քաղաքին մէջ գերման լրտեսական կազմակերպութիւն մը երեւան հանուած էր։ Նոր տեղեկութիւններու համաձայն, կազմակերպութեան հոգին էր լեհերգերման խառն յանձնախումբին անդամ գերմանացի Լուքաշէք, նպատակ ունենալով՝ հակալեհական պայքարի մը համար վաւերաթուղթեր հայթայթել ժընեւի պատուիրակութեան։

Քննութեան հետեւանքով բազմաթիւ անձեր ձերբակալուեցան։ Գտնուեցաւ Տօքթ. Լուքաշէքի ստորագրութեամբ չէք մը խոշորկեկ գումարի մը, որ պիտի վճարուէր քաղաքական եւ զինուորական վաւերաթուղթերու հայթայթման ի հաշիւ։

Բոլոր ձերբակալուածները, որոնց կարգին Տօքթ. Լուքաշէք, խոստովանած են ճշմարտութիւնը։

Կառավարութիւնը որոշած է, դատական ձեւակերպութիւնները լրացնելէ անմիջապէս յետոյ, Յունուարի վերջը սկսիլ հրապարակային դատավարութեան։

Սուվարին վերջնապէս արտաքսուած

Պօրիս Սուվարին, իսկական անունով Լէֆշէց (Հրեայ, Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան գլխաւոր վարիչներէն, հանրածանօթ իբրեւ տեսաբան և վիճաբանող, որ հիմնած ու տարիներով վարած էր «Պիւլըթէն Կոմիւնիստ» շաբաթաթերթը, քանի մը տարի առաջ կուսակցութենէն կախակայուեցաւ, Թրոցքիի գաղափարները պաշտպանած ըլլալուն համար իր թերթին և կուսակցական ժողովներուն մէջ։

Մոսկուա որոշ պայմանաժամ տուած էր Սուվարինի, զղջալու և կուսակցական կարգապահութեան ենթարկուելու համար։ Երկար ժողովներ յատկացուած են թէ՛ Ֆրանսայի և թէ Մոսկուայի մէջ, վերաքերմունք ցոյց տալու համար Սուվարինի հանդէպ։

Մօնաթ, Ռօսմէր և ընկերներն ալ հետեւեցան Սուվարինի օրինակին և իբր ընդդիմադիր չէզոքացուեցան։

Վերջին անգամ Մոսկուայի Եօթերորդ Գործադիր կոմիտէն կրկին քննութեան առաւ Սուվարինի եւ ընկերներու պարագան, եւ լսելէ վերջ անգլ. պատուիրակութեան անունով Մըրֆիի պատրաստած տեղեկագիրը, որ կը յատկանշէ Սուվարինի հակայեղափոխական գործունէութիւնը, տուաւ հետեւեալ որոշումները.—

1.— Վերջնապէս արտաքսել Սուվարինը Գ. Միջազգայինէն՝ իր հակայեղափոխական պրոպագանտին համար։

2.— Révolution Prolétarienne թերթը, որ կը խմբագրուի Մօնաթ եւ Ռօսմէր խմբակին կողմէ, եւ որուն մէջ կը գրէ Սուվարին, պիտի նկատուի հակայեղափոխական հրատարակութիւն մը։

3.— Ֆ. Հ. Մ.եան Կոմկուսը բացարձակապէս կը հրահրուի արգիլել իր բոլոր անդամներուն, ո և եւ աշխատանք յանձնել Սուվարինի։

4.— Բոլոր համայնավարներուն արգիլուած է գրականութեամբ կամ ուրիշ եղանակով աջակցիլ Մօնաթ Ռօսմէրխմբակին եւ անոնց թերթին։

Այս որոշումը ընդունուեցաւ միաձայնութեամբ։

Փոքր համաձայնութիւնը կը խզուի

Փոքր Համաձայնութեան առաջիկայ խորհրդաժողովը տեղի պիտի ունենայ Պրաթիսլաւի մէջ։ Խորհրդաժողովը, համաձայն իր սովորութեան, պիտի քննէ վերջին իրադարձութիւններուն պատճառով ստեղծուած կացութիւնը։

Կը հաւատեն թէ իտալեւալպանական դաշնագիրը ո և է ազդեցութիւն չպիտի ունենայ Փոքր Համաձայնութեան երեք պետութեանց յարաբերութիւններուն վրայ։

Պատմական դղեակ մը այրած

Ալլէնպուրկի (Պավարիա, հռչակաւոր դղեակը առջի օր հրդեհ մը այրեցաւ։ Հոս է որ 1530ին հիմը դրուեցաւ Լութերական եկեղեցիին։ Դղեակը շինուած էր ԺԶ. դարուն ոճերովը եւ ժամանակին ամէնէն գեղեցիկներէն կը նկատուէր։ Բազմաթիւ քանդակներ կը զարդարէին նրբանցքները եւ միջնադարեան զէնքերու ճոխ հաւաքածոյ մը ամէն ամառ հետաքրքիրներու բազմութիւն մը կը քաշէր։ Այս բոլորը մոխիրի վերածուած են.

Մ. Ր. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԽՈՒՄԲԸ

Կիրակի 16 Յունուար, ժամը 8ին Ալֆրէտ Ա. մեծ թատրոնը 64 Rue Rocher, մէթրօ St. Lazare եւ Villiers

Կը մասնակցին Տիկ. ՄԱՍԻԿԵԱՆ, ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ, Պ. Պ. Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ, Յ. ԳԱԶԱՐԵԱՆ, ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ, ՍԱՐԵԱՆ, Վ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ, ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ, ԴՄԲԷԹԵԱՆ, եւն.

Ա. անգամ Փարիզահայ բեմի վրայ Ալէք. Պիտոնի

ԱՆՅԱՅՏ ԿԻՆԸ 4 արար եւ էպիլոկիր

ՄՈՒՏՔ 30էն 10 ֆր.։ Օթեակ 200 -150 եւ 100։ Տոմսերը բոլոր նպկ. ճաշարաններէն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր Կոմիտէութեան ընդհանուր անդամական ժողովը Յունուար 9 Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին, սովորական սրահին մէջ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ Յունուար 8ին, շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Floria ճաշարանին մէջ, 61 Rue Monsieur le Prince։ Օրակարգ՝ ա) Վարչութեան ընտրութիւն, բ) Շրջանային կազմակերպութիւն։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. ժողովը, խիստ կարեւոր օրակարգով, վաղը, Շաբաթ 8 Յունուար, Ֆլօրիայի սրահը, 61 Rue Mr. le Prince.

ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ Քերովբէ յանձնարարեալ նամակ ունի։ Դիմել խմբագրատուն

Զ. Ռ. Մ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆԸ

Զ. Ռ. Միութեան Փարիզի ընթերցարանը բաց է. 61 Rue Mr. le-Prince Floria ճաշարանի վերի յարկը, ամէն օր առաւօտեան ժամը 7,30էն մինչեւ երեկոյեան 10; իսկ Շաբաթ եւ կիրակի օրերը՝ մինչեւ երեկոյեան 12: կարելի է գտնել տեղական եւ արտասահմանեան բոլոր հայ թերթերը եւ պարբերականները: Գրադարանէն գիրք կը տրուի միայն հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8,30 մինչեւ 10, իսկ կիրակի օրեր կէսօրէ վերջ 1—3:

Գրադարան-Ընթերցարանի Վարչութիւն

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Աստափապարցի կարապետ Կօծիկեան 20 տարեկան, հօր անունը Յովհաննէս։ Յիշեալը 1923ին Յունաստանի որբանոցէն փարիզ գացած է եւ հոն ակնոցի գործարան մը կ'աշխատի եղեր: Մէկ տարի է լուր չկայ իրմէ: Իմացնել Հ. Կօծիկեանի (Լազկրատ, Պուլկարիա):

ՉԷՅԹՈՒՆՑԻՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Լիոնաբնակ Զէյթունցիները կը բեմադրեն «Զէյթուն եւ իր Տերոսները» ողբերգութիւնը ի նպաստ Սուրիոյ Եշուառ Զէյթունցիներուն Յունուար 9 կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2, 30ին, 129 Rue Boileau Emile Zolaի սրահը, մասնակցութեամբ Լիոնի պոմէտի տըղ... մը։

Կը խնդրուի Լիոնի բոլոր կազմակերպութիւններէն ու Միութիւններէն նկատի ունենալ այդ օրը:

Le Gérant : H. TEURNIER

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

ՍԱԿԱՐԱՆ

6 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի	Mark	[illegible]
Թրքական Ոսկ.	L. Trq	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատր	Leva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատր	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	75 —

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3000 —
»	II »	1780 —
»	III »	1400 —
Թուրքիո Երկթղ.	Lots turcs	140 —

Comptoir Parisien de change et de Crédit
60, Rue Lafayette

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire . SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն — 28bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

	Տարեկան	Վեցամսեայ
ՖՐԱՆՍԱ	75 ֆ.	40 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	10 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ	5 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

ՇԱԲԱԹ 8 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1927

8 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 229

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱՐԿՏԱՆՆԵՐՈՎ ՉԻ ԼՈՒԾՈՒԻՐ

Դեկտեմբեր 29ին պարզելով գործազրկութեան տագնապին անմիջական հետեւանքները, կը թելադրէինք ստեղծել, հոգ չէ թէ քանի մը ամսուան համար, կեդրոնական մարմին մը։ Ու կ'առաջարկէինք որ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնն ու Գաղթ. Կեդր. Ցանձնաժողովը ստանձնեն նախաձեռնութիւնը։

Երեւանի կոչնակը, որ սրտառուչ շեփոր մը կը հնչեցնէ հայ գործաւորներուն «Ինիթէա»ի փարախը քշելու համար, առջի օր հերքեց մեր այս թելադրութիւնը։ Իրենք «Հայ Գործաւորական Բանուորներու Կոմիտէ» կազմեր են, եւ գտած՝ փրկութեան պարանը։

Իսկ երէկ, քունէն արթնցածի պէս, կը նկատէ որ «հայ գործաւորական բանուորները ոչ ամէն տեղ եւ ոչ ալ լիովին պիտի կրնան օգտուիլ սէնտիքայական եւ քաղաքային ֆոնտերէն»։ Ու մէջտեղ կը դնէ նոր ծրագիր մը. — Թող «Հօկերը նախաձեռնութիւնն առնեն իրենց կից «գործաւորներուն կոմիտէներուն օժանդակող յանձնաժողովներ կազմելու»։

Հասկցողները թող չհասկցողներուն բացատրեն։ — Նախ՝ «հայ գործաւորական բանուորներու կոմիտէ»ներ պիտի կազմուին, որոնց անդամ պիտի գրուին բոլոր հայ բանուորները, «շաբաթական կամաւոր վճարումով մը»։ Ցետոյ, անոնց կից, Հօկերը պիտի կազմեն «օժանդակող յանձնաժողովներ»։ Գործաւորներուն կը մնայ միայն փառք տալ եւ հանգիստ քնանալ, մանաւանդ, որ, Լիոնի մէջ հայկական ճաշարանի մը հետ ալ սակարկեր են, եւ աժան կերակուր պիտի տրուի։

Թէ հայ աշխատաւորները պէտք է կազմակերպուին եւ իրենց գլխուն ճարը նային, — նոր խօսք չէ։ Այս կամ այն սէնտիքային անդամագրուելու պարագան ալ իրենք աւելի լաւ կրնան վճռել, քան գրասենեակի բոլոր իմաստունները։ Բայց ներկայ տագնապին մէջ, որ անմիջական աջակցութիւն կը պահանջէ, խնդիրը «ֆորմիւլ»ներով եւ կարկտաններով չի լուծուիր, ոչ ալ շաբաթական խեղճուկրակ վճարումներով։ Իսկ ինչ որ պիտի կատարեն Հօկերը, աւելի բախտաւոր չպիտի ըլլայ քան մինչեւ հիմա եղած փորձը՝ Հայաստանի օգնելու համար։ Այդ անատէջ եւ վարկաբեկ օրկանին գլխաւոր օժանդակը, Ֆրանսայի Հօկը, 14 ամսուան մէջ ձրցեր է հաւաքել 68,123 ֆրանք, մէջն ըլլալով Ֆրանսահայ Տան հանգանակութիւնը, 20,503 ֆրանք։ Այս եկամուտէն Երեւան ղրկուած է միայն 20,000 ֆրանք Ֆրանսահայ Տան գումարէն)։ Ընդհ. ելքն է՝ 56,033, բոլոր ծախքերը հաշուելով։ Բաց կը մնայ 12,000 ֆրանքի գումար մը, որուն գաղտնիքը չպարզուեցաւ տակաւին։

Եւ այս հաշիւը իրենք ներկայացուցին։ Ասոր վրայ կրնաք դատել գալիքը։ Երնաք հաշուել թէ, ի՞նչ արդիւնք պիտի գոյանայ, եթէ «Հօկերը, վերէն վար, աշխատին այս կամ այն ձեւով, դրսէն ու ներսէն դրամ հաւաքել ու տրամադրել Հայ Գործաւորներու Կոմիտէին», ինչպէս կը թելադրուի։

Անհրաժեշտ է վերջ տալ խարխափումներուն եւ կանխակալ կարծիքներուն։ Եթէ Հօկերը անպատճառ կ'ուզեն արդարացնել իրենց գոյութիւնը, թող փութան բարեխօսել Երեւան, որպէսզի գոնէ մէկ շոգենաւ գործաւոր փոխադրուի Հայաստան, արտ վարելու եւ ամայի գիւղեր շէնցնելու համար։

Տագնապը քանի մը ծալքեր ունի, եւ նոյնքան ալ պահանջներ։ Ամէնէն առաջ, կարեւոր գումարի մը պէտք կայ, ոչ թէ անպատճառ իբրեւ նպաստ, այլ իբրեւ փոխատուութիւն, կամ տեղափոխութեան ծախք։ Իսկ այս գումարը չի կրնա՞ր ճարուիլ շաբաթական — եւ պատահական — քանի մը ֆրանքով։ Ճիշտ ատոր համար ալ, մենք թելադրեցինք որ երկու պաշտօնական օրկաններ առաջ անցնին, եւ կազմակերպեն առժամեայ օգնութեան գործը, իրենց հետ քաշելով բոլոր համապատասխան մարմինները, Հայրենակցական Միութիւններէն մինչեւ ժամուն բակը թառած շքախումբերը։

Անոնք, եթէ ուզեն, կրնան մէկ հարուածով արտադրել այնքան որքան չէ կրցած ժողվել Ֆրանսայի Հօկը, 14 ամսուան մէջ։ Սէնտիքաներն ալ կառավարութեան դիմեցին, եւ վարկեր քուէարկուեցան ոչ միայն պետական, այլ եւ Քաղաքապետութեանց եւ նահանգային մնտուկներէն։ Աւելի լա՛ւ, եթէ խորհրդային իշխանութիւնն ալ շնո՛րհ ընէ գումար մը տրամադրելու, համաշխարհային յեղափոխութեան եւ կոմբինէներու զարգացման յատկացուած վարկէն, — մէկ հազարերորդը՝ Անգլիոյ հանքագործներուն կամ չինացի ազգայնականներուն մէկ ձեռքով բաշխուած գումարին...։

Ցետոյ կայ գործազրկութեան ընթացքին հետեւելու եւ ի հարկին տեղափոխութիւնները կարգադրելու խնդիրը։ Կառավարութիւնը ինք շատ մը ծրագիրներ ունի, որոնց ծայրը օտարականներուն պիտի դպչի։ Անակնկալի մը առջեւ չանճրկելու համար, հա՛րկ է ուղեցոյց մը, օրկան մը ունենալ, որ բացատրէ թէ հայ գաղթականութեան պարագան բոլորովին տարբեր է։

Միայն այս երկուքը այնպիսի աշխատանքներ են, որ ճառերու պէտք չկայ։ Գործի ընթացքին, կարելի է տակաւին ճշտել առաջարկուած մարմնին հասողութեան սահմանը։

Այսօր պատահականութեան մնացած է ամէն բան։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

«Թան», կառավարական օրկանը, խօսելով գործազրկութեան տագնապին վրայ, չափազանցուած կը գտնէ աղմուկը։ Միւս կողմէ, օգուտ մը չի տեսներ հանրօգուտ շինութեանց ծրագրէն.

— «Ինչպէս կարելի է հիւսուածեղէնի, կօշիկի, ինքնաշարժի բանուորները յատկացնել ճամբաներ նորոգելու, քարերը քանդելու և նման աշխատանքներու։

Գործատէր և գործաւոր պէտք է համոզուին թէ ներկայ տագնապը, եթէ կարելի է այսպէս կոչել, հետեւանք է մանաւանդ մեր գիներու բարձր մակարդակին, որ գրեթէ անշարժ մնաց, մինչ կը կրկնապատկուէր ֆրանքին ոսկիի արժէքը։ Այս անկանոն կացութեան հետեւանքով, վաճառման հնարաւորութիւնները նուազած են։ Ներքին յաճախորդը գիներու անկում կը սպասէ տրամաբանօրէն, իսկ արտաքին յաճախորդը, որ այսօր շատ աւելի դրամ պիտի վճարէ ֆրանք ստանալու համար քան ամիսներ առաջ, կը հաշուէ թէ գնումները անտանելի դարձած են Ֆրանսայի մէջ։

Արդ, այս տեսակէտէն, պետական միջամտութեան գետինը չափազանց սահմանափակ է։ Կառավարութիւնը կրնայ գիւրացնել արտադրողական աշխատանքը, մանաւանդ մեղմացնելով զանազան տուրքերը։ Բայց, գիներու խնդիրը իբրպէս կրնան լուծել արտադրիչները եւ աշխատաւորները իրենք։ Հարկ է է վաճառման գիները յարմարցնել հրապարակի պահանջներուն եւ նոր շահաստաններ գտնել, մրցման ապարէզ կարգալով։

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԻ ՄԸ

ՆՂԵՐԱԿԱՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

Մարսէյլէն կը գրեն թէ երկաթուղիի պաշտօնեաները Դկտ. 29ին, Զորեքշաբթի իրիկուն, Էքսի և Կարտանի գիծին վրայ, Սէյփոլէմի մօտը կը գտնեն աղջիկ մը, որուն աջ ոտքը կտրուած, ձախ ոտքին մատները ճզմուած էին, և ծածրակին վրայ վէրք մը ունէր։

Դժբախտ աղջիկը տառապագին կուլար։ Յայտնի էր որ երկար ժամանակ մնացած է այդպէս վիրաւորուած։ Պաշտօնեաները զայն անմիջապէս էքսինիանդանոցը կը փոխադրեն, ուր վիրաբուժական գործողութեան մը կ'ենթարկուի, սակայն՝ հակառակ թափուած խնամքներուն, առտուան ժամը 11ին կը մեռնի, երբ դեռ ինքնութիւնը չէր ճանչցուած։

Մանօթներ էքս երթալով կը հաստատեն զոհին ինքնութիւնը։

Աղջիկն է Երեւանի հանգուցեալ բժիշկ Զաքարեանի։ Մայրը, Տիկին Զաքարեան, կը բնակի Սէն-Ժէրոմ գիւղը (Մարսէյլ).

Օրիորդը, որ կը կոչուի Մագիկ, եւ 23 տարեկան է, 1921ի փետրուարեան դէպքերուն պահուն, մօրը հետ գաղթած էր Թաւրիզ։ Երկու ամիս առաջ Թաւրիզէն Մարսէյլ հասած էր, ուսանելու նպատակով։ Սակայն նիւթական միջոցներ չունենալով՝ կը ստիպուի մտնել «Ֆրանսա - Օրիան» ընկերութեան զորգագործութեան Սէն-Ժէրոմի ճիւղին մէջ։ Քաջ մասնագէտ էր զորգանկարի գծագրութեան։

Դէպքէն առաջ Տիկնանցի զորգագործարանը կ'երթայ, սակայն գործերը նուազած ըլլալով, Զորեքշաբթի ցորեկին գործը կը ձգէ եւ կը մեկնի։ Անծանօթ կը մնայ սակայն այն պատճառը, որ դրդած է զինք Կարտան երթալ։ Չէ ճշդուած նաեւ արկածին պատճառը։

Կը թողու մայր մը, ունի երկու եղբայրներ, որոնք կ'ուսանին Փրակայի մէջ։

ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԼՈՒԾՈՒՄԸ

Մոսկուայի կեդր. վերստուգիչ յանձնախումբը հաղորդած է վիճակագրական ցուցակը այն համայնավարներուն, որոնք հրաժարած են կուսակցութենէն: վերջին տագնապէն առաջ ... նոնց թիւը շատցած է.

Այսպէս, Մոսկուայի մէջ 1.200 անդամներ հրաժարած են վեց ամսուան ընթացքին: Հազարեակի մըն ալ արտաքսուած է հակակարգապահական թերութիւններու պատճառաւ: Հրաժարողներուն 93ը կուսակցութեան յարած էր 1923-1924 տարուան նշանաւոր «Լէնինեան զինուորագրութեան» ժամանակ, երբ աւելի քան 200,000 բանուորներ, տրուած խոստումներէն խաբուելով անդամակցեցան.

Նոյն յանձնախումբը նկատած է, որ հրաժարողները ընդհանրապէս այն բանուորներն են որոնք բաղդատաբար աւելի ռոճիկ կը ստանան, — ամիսը 70-100 ռուբլի։ Հասարակ բանուորները, որոնք ամիսը 30-40 ռուբլի միայն կը ստանան, հրաժարողներուն մէջ մեծամասնութիւն կը կազմեն.

Վերստուգիչ յանձնախումբը գիտած է որ «գիտակից» (զարգացած) բանուորներն ալ հրաժարած են, որովհետեւ կուսակցութիւնը իրենց պարտադրած է ծանր պարտութիւններ.— երկար ժամեր՝ դասախօսութեանց համար, գիշերներն ու կիրակիները պարտաւորիչ ցոյցերու մասնակցութիւն, հաւաքոյթներու երթալ հետեւոր տեղեր։

Ուրիշներ հրաժարած են կրօնական խնդիրներու պատճառով, որովհետեւ կուսակցութիւնը կը պահանջէր, ոչ միայն իրենցմէ, այլ իրենց ընտանիքին անդամներէն, որ ամբողջովին խզեն կապը կրօնքին հետ։

ՍՊԱՆՈՂԸ ԿՐՆԱՅ ԺԱՌԱՆԳԵԼ

1923 Յուլիս 23ին յոյն փաստաբան Լէոնիտաս Վասիլիոնսթիս սպաննուած գտնուեցաւ Միչիլինօ փողոցի իր գրասենեակին մէջ։ Սպանիչներն էին Յոյնին նախկին բարեկամուհին՝ Տիկ. Տիւ Փօթ ու Թալուէթ եւ տղան, որոնք սակայն եղբէն ազատ արձակուեցան։ Վասիլիոնսթիսի թուղթերուն մէջէն գտնուեցաւ կտակ մը, որով իր բոլոր հարստութիւնը կը ձգէ իր նախկին բարեկամուհիին եւ տղուն։

Սպանիչի Վասիլիոնսթիս, սպաննուողին եղբայրն ու ժառանգորդը, դատ բացաւ սպանիչներուն դէմ, պահանջելով որ կտակը ջնջուի, քանի որ անոնք ապերախտ գտնուած էին։ Վճիռը պիտի տրուի ուշ օրէն։

ԹԸՆԻ - ՏԷՄՍԻ ԿՌՓԱՄԱՐՏԸ

Ծին Թընի, որ քանի մը ամիս առաջ յաղթած էր աշխարհի ախոյեան Ճէք Տէմսիի, մօտերս կրկին պիտի չափուի այս վերջինին հետ։ Ինչ ալ ըլլայ կռփամարտին արդիւնքը, Ծին Թընի պիտի ստանայ 1 միլիոն տոլար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՀՌԵԼԻ ՓՈԹՈՐԻԿ ԵՒ ԱՒԵՐ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Մոսկուայէն և Բագուէն առնուած հեռագիրներու համաձայն, երեք օրէ ի վեր ահռելի ուրական մը եւ ձիւնամրրիկը աւերներ կը գործեն Սեւ Ծովէն մինչեւ Կասպից Ծով, Անդրկովկասի հիւսիսային շրջանին մէջ։

Բագուի մէջ փոթորիկէն քանդուած են բազմաթիւ տուներ։ Ապնէֆթի քարիւղի հորերու աշտարակներէն մօտ հարիւրը տապալած են, սպաննելով վեց բանուորներ։ Քաղաքին մէջ բազմաթիւ բնակիչներ մեռած և վիրաւորուած են։ Նաւահանգիստին մէջ կեցող նաւեր դէպի բաց ծով քշուած են։

Ո՛չ մէկ տեղեկութիւն կայ Թիֆլիսէն, հեռագրական և հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները խզուած ըլլալով Մոսկուայի հետ։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Աշխատանքի նախարարը հետեւեալ զեկոյցը հաղորդեց թերթերուն.—

Գործազրկութեան մասին հրատարակուած տեղեկութիւնները ամէն անգամ ճիշդ չեն: Աշխատանքի նախարարին օրը օրին կատարած ստուգումները ցոյց կուտան թէ այդ լուրերը յաճախ չափազանցուած են: Ցետոյ, պէտք չէ մոռնալ թէ կը գտնուինք եղանակի մը մէջ ուր կարգ մը ճարտարագործութիւններ, ինչպէս շէնքերու շինութիւնը, ամէն տարի կը թուլնան: Միւս կողմէ, ճիշդ չէ ըսել թէ բոլոր արձակուած բանուորները անգործ են: Անոնց մեծ մասը քաղաքավարաբար գործ գտած են ուրիշ տեղ: Իրականին մէջ, եթէ գործաւորներուն թիւը աւելի շատ է քան նախընթաց տարիներու միեւնոյն ժամանակամիջոցին, շատ հեռու կը մնայ 1920-21ի թիւերէն: Մինչ 1920ին 38,000 անգործներ նպաստ կը ստանային, իսկ 1921ի Յունուարին՝ 64,000, այսօր 18,000էն վար է նպաստընկալներու թիւը։ Բայց եւ այնպէս, կառավարութիւնը արթնութեամբ կը հետեւի կացութեան եւ արդէն իսկ միջոցներ ձեռք առած է: Բոլոր պետական վարչութեանց, ինչպէս եւ նահանգային եւ համայնական պաշտօնատուններուն հրաւէր ուղղած է սփիլողաբար սրբագրել թէ ինչ աշխատանքներ կրնան տալ յառաջիկայ ամիսներուն, որոնց ամէնէն աւելի տաժանելի պիտի ըլլան անգործներուն համար: Մասնաւորապէս հանրօգուտ շինութեանց նախարարը հրաման տուած է բոլոր գլխաւոր երկրաչափներուն, որ անմիջապէս հողերու յարդարման եւ ճամբաներու շինութեան գործածեն Ֆրանսայի անգործները: Այս առթիւ ցեղաւորման Գրասենեակները ամէն տեղ յարաբերութեան մէջ մտած են գլխաւոր երկրաչափներուն հետ: Աշխատանքի քննիչները դեռ անցեալ Նոյեմբերին հրաման ստացած են խորհուրդ տալ գործատէրերուն, որ աշխատանքի նուազման պարագային, կարելի եղածին չափ զգուշանան մարդ ճամբելէ: Ցեղաւորման Դրասենեակները, որոնք մշտական յարաբերութեան մէջ են իրարու հետ, կը ջանան արձակուած բանուորները զետեղել հոն ուր գործ կայ, ի հարկին ուրիշ արհեստներու մէջ: Այսպէս վերջերս շատ մը անգործներ կարելի եղած է տեղաւորել հիւսիսային եւ արեւելեան երկաթի եւ ածուխի հանքերուն մէջ:

Օտար աշխատաւորներու խնդիրը մասնաւորապէս գրաւած է աշխատանքի նախարարին ուշադրութիւնը։ Նոյեմբերի վերջէն ի վեր, նախարարը իրեն վերապահած է հաւաքական դիմումները նպաստաւոր վկայութեամբ հաստատելու (avis favorable) իրաւունքը, ինչպէս առաջ։ Նոյն իրաւունքը կը վերապահէ նաեւ անհատական պայմանագիրներու մասին, այն օտարականներուն որոնք կ'ուզեն Ֆրանսա գալ ճարտարագործութեան մէջ աշխատելու։ Արդարեւ, ոչ մէկ նպաստաւոր հաստատում տրուած է շաբաթներէ ի վեր։ Գալով անոնց որոնք Ֆրանսա կը գտնուին կանոնաւոր պայմաններով եւ գործազրկութեան ենթարկուած են, Տեղաւորման Գրասենեակները կը ջանան զանոնք ուղղել այն շրջանները կամ այն ճարտարագործութեանց մէջ որոնք տակաւին պէտք ունին պարզ բանուորներու, ֆրանսացի գործաւորներուն չվնասելու պայմանով։ Եթէ կարելի չըլլայ ուրիշ տեղ զետեղել զանոնք, միջոցներ նախատեսուած են անոնց հայրենիքը վերադարձը դիւրացնելու համար։

Ահա այն գլխաւոր միջոցները որ ընդունուած են անգործներուն գործ ճարելու, արձակումները կանխելու եւ թոյլ չտալու համար որ օտար բանուորները ծանր կշռեն մեր աշխատանքի հրապարակին վրայ: Կառավարութեան առաջին նպատակն է թոյլ չտալ որ բանուորները առանց աշխատանքի մնան: Անկէ յետոյ է որ, եթէ այս նպատակին չհասնի, հարկ պիտի ըլլայ դարման խորհիլ գործազրկութեան հետեւանքներուն, օգնելով գործաւորներուն։

Այս ուղղութեամբ, կառավարութիւնը հրահանգած է վերակազմել նահանգային վարչութեանց եւ քաղաքապետութեանց գործազրկութեան մնտուկները, եւ բարձրացնել օգնութեան սակը, նկատի առնելով ապրուստի սղութիւնը 1921էն ի վեր:

Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը քննութիւն մը կատարելով Փարիզի մետաղագործական հրապարակին վրայ, հետեւեալ տեղեկութիւնները քաղած է զանազան գործարաններու մասին.—

Պէրնար-Մօթէօր գործարանը ճամբած է բանուորներուն մէկ մասը, շաբաթական աշխատանքի ժամ՝ 35. կարգ մը արհեստագէտ բանուորներու ժամավարձը 7էն զեղչուած է 4-65ի կամ 5.50ի։ Տօնէ-Զէտէլ.— Դեկտմ. 12ին արձակած է 72 բանուոր։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԵՐԼԻՆԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԿԵԱՆՔԸ 1926ԻՆ

Պերլինի հայ գաղութը, որ 1922ին ու 1923ին զգալապէս աճած եւ շուրջ հազար անդամներ կը հաշուէր, յաջորդ տարիներուն շատ փոքրցաւ եւ ներկայիս հազիւ 250 անդամներէ կը բաղկանայ։ Ինչպէս որ յիշեալ տարիներուն մարքի անկումը եւ ատոր հետ կապուած աշխատանքի պայմաններուն դիւրութիւնը դէպի այս երկիրը կը գրաւէին բազմաթիւ օտարականներու շարքին նաեւ շատ մը հայեր, իսկ մարքի կայունացումը եւ անոր զուգընթաց ապրուստի ու վաստակի աննախընթաց դժուարութիւնները պատճառ եղան որ գաղութը նօսրանայ։

1924ի եւ 1925ի տնտեսական համատարած տագնապէն մեծապէս ազդուեցաւ նաեւ Պերլինի եւ առ հասարակ Գերմանիոյ հայ գաղութը։ Միեւնոյն ատեն ազգային-հանրային կեանքն ալ գրեթէ կանգ առաւ, իսկ ներկայիս աստիճանական բարւոքում մը կը նշմարուի։

1926ին Պերլինի Հայ Գաղթային Վարչութիւնը ցոյց տուաւ խրախուսանքի արժանի գործունէութիւն մը։ Բացի ընթացիկ եւ զուտ տեղական քանի մը գործերէ, նոյն Վարչութեան նախաձեռնութեամբ ու մասնակցութեամբ հանգանակութիւն տեղի ունեցաւ Շիրակի աղէտեալներուն օգտին։ Հանգանակուած գումարին (2300 մարք) մէկ մասը ղրկուեցաւ անմիջապէս Լենինական՝ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի հասցէին, միւս մասով ալ Փարիզի մէջ հագուստ-կապուստ պիտի առնուի եւ Շիրակ պիտի ղրկուի։

Նոյն Վարչութեան նախաձեռնութեամբ անցեալ 1926ի ընթացքին տեղի ունեցան մէկ-երկու հաւաքոյթներ գաղթահայ մանուկներու համար։ Մեր բարեկամ Տօքթ. Լէփսիուսի մահուան առթիւ ալ կազմակերպուեցաւ սգահանդէս մը։

Յիշատակութեան արժանի է, նաեւ, Պերլինի Հայ Երիտասարդաց Միութեան կազմութիւնը, իբրեւ ինքնաբոյն հատուած մը գաղութահայ վարչութեան կից։ Վերջինս արձանագրուած եւ կառավարութենէ ճանչցուած կազմակերպութիւն մըն է։ Երիտ. Միութիւնը, որուն կ'անդամակցին հայ պատանիներ ու երիտասարդներ, 1926ի ընթացքին ունեցաւ եռանդուն գործունէութիւն մը։ Շաբաթական մէկ անգամ, կանոնաւորապէս, տեղի կ'ունենան հաւաքոյթներ ուսանողական Steinplatz սրճարանին մէջ։ Բացի Միութեան անդամներէն եւ առհասարակ երիտասարդներէն՝ ներկայ կ'ըլլան նաեւ գաղութիս անդամներէն բոլոր ցանկացողները։ Իւրաքանչիւր հաւաքոյթի տեղի կ'ունենայ ամփոփ դասախօսութիւն մը՝ ազգային, գրական եւ պատմական խնդիրներու շուրջը, որմէ յետոյ կը սկսի հաճելի ժամանցի միջոցը։ Այս հաւաքոյթներուն սիրով կը յաճախեն գաղութիս անդամները, կենդանի շփման մտնելով իրարու հետ։ Ասկէ առաջ կազմակերպուեցաւ Միութեան առաջին ընդհանուր երեկոյթը։ Տեղի ունեցան երգ, նուագ եւ արտասանութիւն, ինչպէս նաեւ խաղցուեցաւ թատերական կտոր մը։ Միութեան անդամները եռանդուն մասնակցութիւն ունեցան Շիրակի հանգանակութեան գործին մէջ եւս։ Հայկական Ծնունդի առթիւ ալ տեղի ունեցաւ հանդէս մը։

Արձանագրել պէտք է նաեւ Պերլինի Հայ կանանց միութեան վերակազմութիւնը։ Այդ անունով տակաւին 1923ին կազմուած էր ընկերութիւն մը՝ արձանագրուած քաղաքիս պատկան հիմնարկութեան կողմէն, սակայն ցոյց չտուաւ ո՛չ մէկ գործունէութիւն ու լուծուած կը նկատուէր։ Մէկ քանի տիկիններու եւ գաղութահայ վարչութեան կողմէն նորէն վերակազմուեցաւ այդ ընկերութիւնը։ Ցոյց կայ, որ նորընտիր վարչութիւնը իր նախորդին չպիտի նմանի, այլ պիտի ցոյց տայ դրական արդիւնք մը։ Այսպէս, քանի մը օր առաջ ան կազմակերպած էր, գաղութին փոքրիկներուն համար, տօնածառ մը, արտասանութիւններով, երգով նուագով ու պարով, որ ունեցաւ յաջողութիւն։ Նոյն երեկոյթին ամերիկեան աճուրդի շնորհիւ հաւաքուած գրամով երկրագունդ մը պիտի գնուի եւ Հայաստան ուղարկուի։ Նորակազմ վարչութիւնը մտադիր է նաեւ հայերէնի դասընթացք մը բանալ փոքրերու համար։

Արձանագրել պէտք է նա եւ, վերջապէս, ուրիշ յաջողութիւն մը։ 1926ին գարունէն սկսեալ Հայոց աշխարհաբար լեզուն իբրեւ դասաւանդութեան առարկայ ընդունուեցաւ Պերլինի համալսարանին մէկ ինքնավար հիմնարկութիւնը կազմող «Արեւելեան լեզուներու ճեմարանին» մէջ։ Բացի հայերէնէն, այդտեղ կ'աւանդուէին Արեւելքի եւ Արեւմուտքի գրեթէ բոլոր կենդանի լեզուները։ Նախաձեռնութիւնը կը պատկանի մեր աշխատակից Տօքթ. Ա. Աբեղեանի, որ եւ դասախօս հրաւիրուած է Փրուսիոյ կրթական նախարարին կարգադրութեամբ։

Պերլինի մէջ երեք տարիէ ի վեր կը գտնուի նաեւ Հօկի ճիւղ մը, որուն գոյութիւնը սակայն անուանական է։ Ցարեկան մէկ-երկու անգամ ոեւէ է առթիւ ժողով կը գումարեն եւ կը յայտարարեն թէ ձմեռած է Հօկը։

Ուրեմն, Պերլինի գաղութին կեանքը, իբրեւ հանրային արտայայտութիւն, ամփոփուած է գաղութահայ վարչութեան, Երիտ. Միութեան եւ կանանց ընկ. շուրջը։ Գաղութահայ կենդանի եւ պարկեշտ տարրերն ալ, որոնց համար անարժէք բան մը չէ ազգային-մշակոյթի գանձերու պահպանումը օտար երկրի մը մէջ, այս կամ այն ձեւով իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն յիշեալ կազմակերպութիւններուն։ Իրենք զիրենք հեռու կը պահեն միայն խորհրդային հիմնարկութեանց հայ պաշտօնեաները եւ թոշակաւոր ուսանողները, ինչպէս նաեւ շարք մը ուծացած պուրժուա հայեր, առաւելապէս ներքին Ռուսիայէն (Ռոստովէն եւն.), որոնք մոռցած են իրենց հայրենի լեզուն ու բոլորովին խզած կապերը հայրենի միջավայրին հետ։

Երբեմն անզօր փորձեր կ'ըլլան այստեղ եւս պառակտելու կեանքը, որոմներ ցանելու, բայց ապարդիւն։ Յիշեալ բոլոր մարմիններն ալ հեռու են կեցած քաղաքական-կուսակցական գործունէութենէ ու չեն խնայեր իրենց ջանքերը՝ հայ խօսքը եւ հայ ոգին կենդանի պահելու այս գաղութին մէջ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ նախկին Պոլսոյ դեսպան Մորկընթաու Միացեալ Նահանգներու մէջ, Շիրակի աղէտեալներուն համար, ձեռնարկած է 75 միլիոն ֆրանքի հանգանակութեան մը։ Արդէն 400 հազարը կրցած է հաւաքել.

ՍԽԱԼ ՄԸ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

Աղեքսանդրիայէն Վիքթորիա երկարող Ռամլէյի թրամվայի գիծին վրայ, առաջին կայարանէն Մազարիթայէն քիչ մը անդին, Շաթպիի կայարանին մօտերը, աջ կողմին վրայ կ'երեւային յունական երկսեռ վարժարանները եւ Պենաքի որբանոցը (բամպակի վաճառական՝ Խոռեմիի Պենաքիի կողմէն հաստատուած)։ Շաթպիի կայարանէն քիչ մը անդին, գիծին ձախ կողմին վրայ տարիէ մը ի վեր կը բարձրանայ ուրիշ հսկայ եւ գեղեցիկ շէնք մը՝ քովիկը մատուռով մը։ Շէնքը յունական որբանոց մըն է, որուն ճակատը մակագրուած է «ոսկետառ» Քանեսքէրիօն։

Անցեալ տարի գեղեցիկ առաւօտ մը աղեքսանդրաբնակ յոյն հարուստ մը՝ Պ. Ժօրժ Քանեսքէրի, ինքնաբերաբար պատկանեալ մարմինին դիմելով, Փոքր Ասիոյ որբերուն յատուկ որբանոցի մը շինութեան համար կը տրամադրէ 20.000 եգիպտ. ոսկի, այսինքն շուրջ 200.000 թրքական ոսկի։ Առանց այլ եւ այլի, անմիջապէս կը սկսին շէնքին շինութեան, քանի մը ամսուան ընթացքին կ'աւարտեն, պատկան մարմինն ալ իր կողմէ 2000 եգիպտական ոսկի ծախսելով կը կահաւորէ եւ առ այժմ մօտ 200 որբեր կը զետեղեն հոն։ Ի պատիւ Պ. Քանեսքէրիի, որբանոցին անունը կը դնեն Քանեսքէրիօն։

Եւ ոչ մէկ քննադատութիւն կամ առարկութիւն՝ յոյն մամուլին կամ ժողովուրդին կողմէ։ Եւ ոչ մէկուն միտքէն կ'անցնի հարցնել թէ՛ ինչո՞ւ համար մայր Հայրենիքը՝ Յունաստան անտեսելով, այս որբանոցը հաստատուած էր օտար հողի վրայ, Եգիպտոսի մէջ։ Առանց երկար ծեքծեքումներու, շէնքը շինուած եւ հարիւրաւոր տղաք փրկուած էին։ Օրուան հրամայական պահանջը արագօրէն գործելուն մէջ կը կայանար։ Բացառիկ պարագաները, բացառիկ միջոցներ կը պարտադրէին։ Յոյն բարերարը այս փառաւոր շէնքը կանգնելով օտար ափի մը վրայ, անտեսած չէր իր հայրենիքը։ Ընդհակառակը հայրենասիրական շքեղ գործ մը կատարած էր, թափառական եւ այլասերումի ենթակայ բազմութիւններ պատսպարելով արագօրէն։

*

Դարձեալ գեղեցիկ առաւօտ մը, Պոլսոյ Հայ Գիւղատնտեսական Միութեան ապաւոյ նախագահ՝ Պ. Փօղոս Նուպար, Արմաշի Գիւղատնտեսական վարժարանին ակամայ փակումէն յառաջ եկած բացը գոցելու դիտումով, 1923ի սկիզբները բաղձանք կը յայտնէ Կիպրոսի Ս. Մակարի վանքին մէջ եւ Բարեգործականի ծախքով բանալ գիւղատնտեսական վարժարան մը։ Եւ ահա վիլվլուք մը։ Կարճատեւ ու կարճամիտ խորհրդականներ լարեցին իրենց բոլոր ուժերը։ Ձեւեան կամ չուզեցին տեսնել որբերու բազմութեան թափառումն ու այլասերումը Սուրիոյ անապատներուն մէջ։ Չուզեցին ըմբռնել արագ եւ խիստ արագ գործելու հրամայական պահանջը։ Անտեսեցին վանքին գիւղատնտեսական վարժարանի մը յարմարութեան մասին եգիպտահայ հողագէտի մը կողմէ տրուած նպաստաւոր տեղեկագիրը եւ անյարմար մէկը ճամբեցին հոն, նոր տեղեկագիր մը պատրաստելու համար։ Համայնավարական ձգտումներ ունեցող այդ մարդը, [illegible] կղզի չհասած՝ իր աննպաստ տեղեկագրին ուրուագիծը պատրաստ ունէր գրպանին մէջ։

Ի՞նչ էին իր պատճառաբանութիւնները։

Ս. Մակարի վանքը ճամբայ չունէր, ջուր չունէր։

Վանքը (Կապոյտ Վանք կը կոչուի) Նիկոսիոյ հիւսիս-արեւելակողմը Նիկոսիայէն ինքնաշարժով կէս ժամ եւ անասունով մէկ ու կէս ժամ հեռու, լեռնային գիւղի մը մէջ։ Ունի 10.000 արտավար հող, որուն 4000ը մշակելի եւ մնացեալը ձորերէ և լեռնակներէ կը բաղկանան, եղջերենի (քէչի պուռնուզու). ձիթենի, մայրի, կաղնի, եղեւնի եւ ուրիշ ծառերու անտառներով ծածկուած։ Մշակելի հողերը առանց ջուրի են եւ կ'արտադրեն ցորեն, գարի, վարսակ, շուշմայ, բամպակ, եգիպտացորեն, խաշխաշ եւլն։ Ամէնէն արդիւնաբեր ծառերն են ձիթենի եւ եղջերենի։ Տարին 800 կենդինար եղջերենի կ'արտադրէ, 400 անգլիական ոսկի արժէքով։ Մեղմ եւ առողջարար օդ ունի։ Ծովէն 1500 ոտք բարձր է։ Հիւսիսի կողմէն դէպի ծով մէկ ու կէս ժամ է։

Իր բանջարանոցներն ունին պաղորակ ջուր։ Վանքին հողերուն եւ անտառներուն տարեկան հասոյթը 600 անգլիական ոսկի է, որով կը հոգացուին Նիկոսիոյ եւ Լառնաքայի ազգ. վարժարանները։ Նիկոսիայէն մինչեւ վանք խճուղի մը ծախքերուն մեծ մասը վերջերս վճարած է Պ. Կ. Մելքոնեան։ Կառավարութիւնն ալ վանքէն մինչեւ Կիրինիայի նաւահանգիստը սկսած է խճուղի մը շինել։

Ուրեմն, վանքը ունի առողջարար օդ, ընդարձակ հող, եւ ճոխ անտառ։ Ճամբու չգոյութեան հարցն ալ կարգադրուած է։ Գալով ջուրին, ան ալ դժուար լուծելի եւ մեծածախս խնդիր մը չէ։ Ինչպէս որ Նիկոսիայէ դէպի հարաւ քաղաքէն կէս ժամ հեռու, Մելքոնեան հաստատութիւններուն համար, արթէզեան ջրհորներով, կարելի եղաւ առատօրէն օգտուիլ, նոյն միջոցով կարելի էր Մակարի վանքն ալ օժտել առողջարար ջրով։

Երբ այս ծրագիրը վիժեցուցին, մենք բողոքեցինք։ Ի՞նչ պատասխանեցին մեզի։ Ըսին թէ՝ այս գիւղատնտեսական որբանոցը անմիջապէս պիտի բանան Հայաստանի մէջ։ Մենք ջերմապէս կողմնակից ըլլալով հանդերձ նման ձեռնարկի մը, վախ յայտնեցինք թէ զանազան պատճառներով կարելի չէր այդ գիւղատնտեսական վարժարանը անմիջապէս հաստատել Հայաստանի մէջ։

Մտիկ չըրին։ Որովհետեւ Բարեգործականի կարգ մը վարիչները՝ նման Նասրէտտին Հօճայի, լու մը համար վերմակը կը վառեն, բաւ է որ իրենց խօսքը քալէ եւ իրենց քմահաճոյքը գոհացում գտնէ։ Փակագծի մէջ ըսենք թէ՝ «իմ խօսքս պիտի ըլլայ»ի յամառութեան իբր արդիւնք, հակառակ բազմաթիւ բողոքներու Պէյրութի որբանոցը Լիբանանի անջրդի բարձունքը բարձրացուցին եւ քանի մը ամիս յետոյ ըմբռնելով իրենց սխալը, բազմաթիւ զոհողութիւններու գնով լքեցին։ Այո՛. Բարեգործականի վարիչները զեղծում չեն ըներ, բայց ապիկարութեամբ և սնափառութեամբ մեծամեծ ծախքերու դուռ կը բանան։

Բայց աճապարենք գոցել փակագիծը, որովհետեւ կարելի չէ միջանկեալ ակնարկներով քակել կծիկը։

Այն քննիչը որ Կիպրոս ղրկուած էր, ղրկուեցաւ նաեւ Հայաստան։ Սխալը կը կրկնուէր։ Կ'ուզէին անպատճառ գործ մը ճարել այդ փիլիսոփայ ընկերոջ։ Անմիջապէս անձնական նամակով մը Բարեգործականի տնօրէնապետ եւ ակնոցաւոր մէկ վարիչին մատնանշեցինք կատարուած սխալը։ Առաջարկեցինք կարող եւ չէզոք անձ մը, որպէս զի կարենար գլուխ հանել նման ծրագիր մը։ Մտիկ չըրին։ Արդի՞ւնքը... Պոլշեւիկները այդ հիւանդը ճամբեցին ձեռնունայն եւ խեղճ մարդը վերջապէս լքուելով բոլորէն, անձնասպան եղաւ Փարիզի մէջ։

Այսպէս սահեցան չորս տարիներ եւ տակաւին մենք կը սպասենք որ Բարեգործականը իր գիւղատնտեսական վարժարանը բանայ Հայաստանի մէջ...։

Մինչդեռ, եթէ Ս. Մակարի գիւղատնտեսական վարժարանը հաստատուէր, Սուրիոյ ամերիկեան որբանոցներէն արձակուած չափահաս որբերը, որոնք մեծագոյն մասով շինականի զաւակներ են, փոխանակ այսօր Յունաստանի, Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ մէջ թափառելու եւ այլասերելու, ուղղակի պիտի առաջնորդուէին Կիպրոս։ Այնտեղ պիտի սորվէին երկրագործութիւն եւ երկրագործութեան յարակից արհեստներ ([illegible], գարբնութիւն, պայտարութիւն, հիւսնութիւն եւլն.) եւ պատրաստուած վիճակի մէջ, տարուէ տարի [illegible], պիտի ղրկուէին Հայաստան, ուր արհեստաւորներու պակասը խիստ զգալի է։ Իսկ այսօր հեռու կը մնան Հայաստանէն եւ եթէ երթան իսկ, իբրեւ ան-արհեստաւորներ բեռ մը պիտի ըլլան կառավարութեան վրայ։

Պիտի ծնէր նաեւ ուրիշ օգուտ մը։ Վանքին հողերն ու անտառները գիտականօրէն շահագործուելով, կարելի պիտի ըլլար լայնօրէն օգտուիլ անոնցմէ, երեք տարուան ընթացքին ինքնաբաւ դարձնել վարժարանը, Նիկոսիոյ եւ Լառնաքայի նպաստի բաժինները աւելցնել եւ հողերուն ու անտառներուն արժէքը կրկնապատկել։ Անոնցմէ զատ վանքը օդափոխութեան վայր մը ըլլալով, կարելի պիտի ըլլար հոն շինել հիւրանոց մը, բազմապատկել օդափոխութեան եկող հայերու եւ ուսուցիչներու թիւը եւ զանոնք շփման մէջ դնել հայ որբերու հետ։

Մենք պարզեցինք ճշմարտութիւնը իր մերկութեանը մէջ։ Թող հասարակութիւնը դատէ։

ՍԵԴՐԱԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Աղեքսանդրիա

Ա. ՔՐԱՖԹ-ՊՈՆԱՐ

«Յառաջ» գրեց թէ Պ. Քրաֆթ Պոնար Ամերիկա կ'երթայ, մեզի հետ կապուած ձեռնարկի մը համար։

Զուիցերացիներու հայանպաստ գործը՝ պարզապէս Քրաֆթ-Պոնարի գործն է։ Եւ այս՝ անոր համար որ, Զուիցերիոյ ժողովուրդը, անտարակոյս մեծով հետաքրքրուող մասը, Պոնարի անձին մէջ ամփոփուած կը ներկայանայ, վերջին տարիներս մանաւանդ։

Պոնար գրեթէ մի՛ակ ուժն է որով մարմին կ'առնէ Զուիցերացիներու բովանդակ գործը Հայերու համար։ Պոնար մայր սիւնն է — եւ իր յաղթ մարմինն ալ կ'արդարացնէ այս նմանութիւնը — որուն վրայ կանգնած է այսօրուան Հայ Դպրոցը Պընէնժրընէի։ Պոնար «Cher Papa»ն է հարիւր մօտ հա՛յ սան-սանուհիներու։

Ի՛նչ դժուարին ու ծանրածանր պատասխանատուութիւն եւ ի՛նչ մեծ յանդգնութիւն՝ քանի՛ երիտասարդ բարեկամներ գիտեմ, որոնք հակառակ իրենց բուռն բաղձանքին, կը նահանջէին ամուսնանալէ հեռանկարէն, զաւակներ ունենալու եւ զանոնք չկարենալ մեծցնելու երկիւղէն բռնուած։

Արդարեւ, կը մտածեմ եւ ինծի, քուն ունի՞ Քրաֆթ-Պոնար։ Չունենալ ոչ մէկ աղբիւր եկամուտի, չունենալ մէկ ամսուայ, գոնէ մէկ շաբթուայ ապահովցուած ապրուստը, եւ ապաւինիլ միայն Զուիցերիոյ համեստ ժողովուրդին սանթիմներուն. Այս է իրողութիւնը։ Եւ սակայն, տղաք դեռ օր մըն ալ անօթի չմնացին, ոչ ալ մերկ պտտեցան։

Ինքնախաբէութիւն պիտի ըլլար անշուշտ յայտարարել թէ՝ Հայ Դպրոցի մէջ տրուած սնունդը յարմար է փարթամ [illegible] սնունդին։ Բայց համարձակ կրնանք ըսել որ պէտք չէ բաղդատել կամ ամերիկեան մեզի ծա սա կամ նա որբանոցներու դին հետ։ Տղաք իսկ, եկած որբանոցներէն, յաճախ հաստատած են այս պարագան։ Նոր հասած Շապին Գարահիսարցի տասներկու տարու կայտառ տղայ մը կ'ըսէր. «Պարոն, ճաշերը կրկնապատիկ, աւելի լաւ են քան Պոլսոյ Գ բանոցին ճաշերը»։

Իսկ Լոզաննէն եկած եղբայրներ, քանի մը ամ տպաւորութենէն վերջ, կ'ըսէ «Վստահ եղէք որ այստեղի բակուրները մեր մայրիկնե փաններէն բնաւ տարբերութ չունին»։

(Մեծ կարեւորութիւն ծայրեմ անփորձ տղոց վիճա թիւններուն, որոնք կը բխին մ մէջ եւ հարազատ տպաւոր թիւններ։ Եւ այս կարեւոր թիւնը՝ երկու պարագային նպաստաւոր թէ աննպաստ)։

Փարիզի քան հազարնոց հ գաղութը չունեցաւ տակաւին դպրոցը, ոչ իսկ մանկապարտէզ դժբախտաբար Պոլսոյ հայ բոցներու կրթական վիճակը ալ փայլուն գոյներով չի ներկ յանար։ Ընդհակառակն կան պատակաւոր սեղմումներ կառավարութեան կողմէ։ խօսք, հայկական կրթութի կարգ մը բաներ տուժելու խուսափելի վտանգին առջեւ հոն։ Անհունօրէն շնորհակալ երախտապարտ ենք որ Մերձա Արեւելքի Նպաստամատոյցը քա՛ն տարիներէ ի վեր կը հոգա հազարաւոր հայ որբեր ու թականներ, բայց, հակառակ անսահման ծախքերուն, ան չ նարկեց մեր ազգ. շէնքին նպա բերող տեւական գործի մը։

Հայ Դպրոցին մէջ մեր ները կը ստանան ոչ միայն պա մութիւնը Հայկին, Արամին թէ շատ հին ու նոր գրակա թիւնը, գեղեցիկ ուղղագրութիւ մայրենի լեզուին, որուն որբա թեանը դէմ հայհոյեցին մը ախտավարականներ, այլ եւ վկայուին իբրեւ մեքենագործ ելեկտրագործ, ճարտարապետ ճարտարապետ, բժիշկ, գեղագործ ատամնաբոյժ, հողագործ, գոր բագործ, կարուհի, ուսուցիչ- սուցչուհի եւլն.

Եւ մի՛ մոռնանք որ այս ամէն Քրաֆթ-Պոնարի յարատեւ ճիգեր րուն շնորհիւ։

Ըսինք թէ ուսուցիչ-ուսուցչ հիներ ալ կը պատրաստուին գարեւ ինչո՞ւ հարիւր տղաս մանչ մը եւ աղջիկ մըն ալ չմ նեն ներս ակերախտ կոչուած ա ասպարէզէն, որմէ խորշիլ սկսա է նոր սերունդը։ Արդեօ՞ք չունինք պէտքը, ըլլայ Հայրենի մէջ թէ արտասահման, ուսուց ներու՝ որոնք պատրաստուած յան ինկալ իբրեւ ուսուցիչ, համաձայն մանկավարժական նոր գոյն ըմբռնումներու, առանց շուշտ մոռնալու որ, ուսուցչ ծանօթութիւններէ զուրկ բանէ առաջ, կարեւոր է ուսուցանելու եռանդուն փափա մը եւ աւելի կամ նուազ խառնուածք։

Ուրեմն Հայ Դպրոցին մէջ տաղ սերունդը ուղղակի կը բաստուի կեանքին համար այդ է որ կը պահանջէ մեր մանակի գործնական միտքը։

Անցեալ ամառ, Հայ Դպրոց պարտէզը, երբ Պ. Ա. Խաչափ ստրդժով շրջապատուած կը սակցէք ու կը պատասխանէք նոնց հարցումներուն, կ'ըսէք

գա՛ք, ջանացէ՛ք օգտուիլ այս մեծ առիթէն. պատրաստուեցէ՛ք եւ գացէ՛ք Հայրենիքի օգտին գործածելու ձեր ուժերը»

Անցեալ տարի, պետ. կարմիր խաչի նախագահ բժ. Ս. Կամսարական ծնեալ էր մտած, Պոնարի միջնորդութեամբ, եւ այդ առթիւ ալ այցելած՝ Հայ Դպրոցը: Ի՛նչ ոգեւորութեամբ բռնած էր անդրադարձ հոն, Հայրենիքէն հեռու այս անկիւնին մէջ, այս տեսակ սքանչելի հիմնարկութիւն մը գոյութիւն ունի եւ մենք կ'անգիտանայինք մինչեւ հիմա»: Ու տղոց շինած ձեռքնական կարերը տեսնելէ յետոյ, ուրախութեան կայլակները աչքերուն մէջ, խօսքը տղոց ուղղելով. «Ահ՛ որ ձեզի է որ պէտք ունինք, տղա՛ք, Հայաստան գրկաբաց պիտի ընդունի ձեզ»:

Բառ առ բառ չեմ յիշեր, բայց մօտաւորապէս այն իմաստը ունէին՝ երկուքին ալ խօսքերը:

Ամէնքս ալ կը փափաքինք որ արտասահմանի բոլոր որբերը — կազմուած հայութիւնը — ըլլան Հայրենի հողին վրայ: Եւ սակայն այդ անկարելի է հիմակուհիմա: Հազարաւոր որբեր ձգուած են իրենց ճակատագրին շատեր անուս, առանց արհեստի. ոմանք ուսման մէջ ծամբուն վրայ հնացուած, եւ քիչեր միայն — բախտաւորներն են ատոնք — արհեստաւոր: Բերեւմ կարծուածէն աւելի չի՞ մեծնար կարեւորութիւնը Հայ Դպրոցին, ուր, սա անմխիթար օրերուն, խումբ մը տղաք՝ կը պատրաստուին ըլլալ մեկենական, արժէքներ — անշուշտ ոչ միայն ալ — ժողովուրդի եւ Հայրենիքի բարիքին համար:

Թանկարժէք մարդ մըն է Քրաֆթ-Պոնար եւ ամէն համակրանքի արժանի՝ անոր պահած Հայ Դպրոցը:

Աջակցիլ Քրաֆթ-Պոնարի ձեռնարկին կը նշանակէ աջակցիլ Հայ ժողովուրդին, Հայաստանին:

Ո՛վ պիտի չուզէր, գո՛նէ մէկ անգամուան համար, թեթեւցնել այս մեծ մարդուն բեռը՝ որուն ծանրութեան տակ կը ճնշուի առանց սակայն վհատելու:

Փարիզ Ա. ԽԱՆԷՑԱՆՆԱՆ

ԱՐԿԱԾ՝ ՀԱՅՈՒ ՄԸ ԳԼԽՈՒՆ,

Բանուոր Նազարէթ Զալեան, 28 տարեկան, որ Շաթօ Գոնպէր կ'ամուսնացեալ... [illegible] կը բնակի, ճամբայ ելած աշխատանքէն ցատկելու պահուն կ'իյնայ և գլուխէն կը վիրաւորուի: Հիւանդանոց փոխադրուած է:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

41.— ՎԻԷՆ Գ.

Կրկնակի գրութիւններ կարդացինք Վիէնի գործազրկութեան մասին: Բայց ոչինչ կար Bauvier Frères կերպասի գործարանին համար: Այն գործարանը ունի մօտ 300 բանուոր, մեծամասնութիւնը տեղացի: Օրականներն են հասարակ բանուորին համար՝ 24 ֆր., Հայ ըլլալով հինգ հոգի ենք, մէկը հանեցին, իսկ չորսը շաբաթը միայն չորս օր կ'աշխատինք, տեղացիները 5 եւ աւելի:

Այս գործարանէն առաջին անգամ հանեցին բոլոր Իտալացիները: Շատ վախ կայ որ փակուի: Բանուոր մը

42.— ԼԱՊԷԿԻՒՏ

Գործազրկութեան տագնապը աւեր չգործեց հոս: Նիշի եւ Ապակիի գործարանը կը շարունակէ պահել իր գործաւորները, առանց օրեր ու ժամեր կրճատելու:

Այստեղ կ'աշխատինք 17 հայրենակիցներ: Մեր եւ Ֆրանսացի բանուորներու միջեւ յարաբերութիւնները շատ լաւ են:

Գործարանի տնօրէնութիւնը միշտ կը գնահատէ Հայերու աշխատանքը, եւ գոհ է մեր կարգապահութենէն:

Երեք ամիս առաջ, Պէյրութէն պայմանագրով 30է աւելի կիներ եւ աղջիկներ, երկու ընտանիքի տէր այրեր եւ չորս չափահաս որբեր եկան Վալս-լը-Պէն, Վիգգոզի մետաքսի մանարանը աշխատելու եւ ընկերութեան գործարանատիրոջ պատրաստած սենեակներու մէջ:

Երկու ընտանիքի տէրերուն եւ չորս որբերուն գործ տրուեցաւ, բայց բնակելու տեղ չտրուեցաւ: Այրերէն մէկը որմնադիր է, իսկ միւսը տաղձագործ: Այդ արհեստին շնորհիւ, որբերը գործի եղան, եւ կ'աշխատին առանց պայմանի: Առանձին ակամայ սենեակ վարձած են ու կը բնակին Լապէկիւտ:

Ներկայիս Լապէկիւտ ունինք հինգ ընտանիք եւ վեց ամուրիներ, զանազան տեղերէ: Ոչնչով մեծ, հարուստ չկան: Երեք պզտիկներ կը յաճախեն ֆրանսական դպրոց: Կազմակերպութիւն չկայ, բայց համակիր ենք Դաշնակցութեան: Կը ստանանք «Յառաջ» եւ «Դրօշակ»:

Մ. Բարխեան

ՁՄԵՌ. ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԷՆ

ԿԱՂԱՆԴԻ ՏՕՆԵՐ

Նոր տարին կարծես նոր խանդ մը բերաւ Մարսիլիահայ գաղութին: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը տօնեց իր ընտանեկան երեկոյթ մը ընտրեալ շրջանակի մէջ: Մարսէյի Հայրենակցական Միութիւնը տուաւ ներկայացում մը, Բէլի Հայրենակցականը ընտանեկան հաւաքոյթ մը ըրաւ Թաւրիկեանի ագարակին մէջ. իսկ Սեւերէկցիները Հայրենակցականը փայլուն ծառահանդէս մը՝ Մարսէյլի ընդարձակ սրահներէն մէկուն մէջ:

Մեծ սեղանի մը վրայ զետեղուած էր Կաղանդի ծառը մանկական սիրուն խաղալիքներով եւ նուէր ձեռագործներով:

Խումբ մը Սեւերէկցիներ երիտասարդներ «Մեր Հայրենիք»ով կատարեցին հանդէսին բացումը: Ակեռը Կաղանդ պապան կատակաբանելով նուաւ խաղալիքներուն քով: Ամենապետը նոր տարին շնորհաւորելէ յետոյ, մէկ մէկ բեմ հրաւիրեց օրիորդներ ու պարոններ որոնք իրենց մեներգներով, արտասանութիւններով եւ «ֆանթէզի»ներով հաճելի ժամեր անցուցին:

Միութեան անդամներէն մէկը արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Յարգանք Քեզ»ը: Ուրիշ մը «Դէպի Երկիրը», որու միջոցին պառաւ կիներ իրարու ականջին կը փսփսային. «Արդեօք մե՞րբ բախտը պիտի ունենանք մեր հայրենի երկրին մէջ նոր երջանկութիւններով, նոր տարիներ ողջունելու»: Ներները տխրութեամբ իրենց գլուխները կ'օրօրէին արտասանութեան ամբողջ ընթացքին:

Կ'արժէ շնորհաւորել Միութեան վարիչները որոնք գեղեցիկ առիթը ընծայեր էին իրենց հայրենակիցները համախմբելով եւ յիշեցնելով անոնց ծննդավայրի աւանդական սովորութիւնները:

Փափաքելի է որ բոլոր Հայրենակցական Միութիւններն ալ կատարեն նման ձեռնարկներ:

Ս. Միրզախեան

Դեպք մը Պանթէնի ատրեկ. Ռիւ տէ Քարմի գլուխը, քանդուած տան մը մէջ գտնուեցաւ 40 տարեկան մարդու մը դիակը, բոլորովին մերկ, որ սկսեր էր հոտիլ, իսկ մէկ մասն ալ մուկերը կերած էին: Կը կարծուի թէ մէկն է Փարիզի անտուն բնակիչներէն, որոնք գիշերները կ'ապաստանին փլատակներու տակ: Ցուրտէն եւ անօթութենէն մեռնելէ յետոյ իր բարի ընկերները թերեւս մերկացուցած են զայն անոր ցնցոտիներով պատսպարուելու համար: Այդ քանդուած շէնքին տակ, ուր գող կը հոտի, շատե՛ր կ'ապրին դեռ, հակառակ թաղեցիներուն բողոքին:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

ԻՈՒՍ ԱՂՋԻԿԱՆ ՄԸ ԿԸՆԱՆՔԸ

«Քրասնայա կազէթա» կը պատմէ.—

Մոսկուայի շրջակայքը, Գունարովօ-Փոքրովսքոյի գիւղին մէջ 20 տարեկան երիտասարդ մը, Սէմէնով, ամուսնութեան խոստումով կը բռնաբարէ 17 տարեկան աղջիկ մը, Մարի Ն., որ յղի կը մնայ: Սէմէնով չուզեր ամուսնութեան խոստումը յարգել: Եւ կը կանչէ իր բարեկամները, կը յանձնէ աղջիկը անոնց կիրքին: Յետոյ կը տանի մօտակայ մարագ մը, ուր հաւաքուած էին իր տասնի չափ ընկերները: Գժբախտ աղջիկը ինկած էր անոնց անասնականութեան մէջ եւ հակառակ իր ծիգերուն, չէր կրնար փախչիլ. կուլար, կը ծչար: Սակայն յակոբները երգելու եւ նուագի ձայներով կը խեղդէին անոր աղաղակները: Իսկ «նշանածը» կը ջանար զբաղել դժբախտ զոհը, ազատութիւն տալու համար իր ընկերներու կիրքին: Եղիճով կը ծեծէր, որպէսզի լուռ կենար, կամ վառած լուցկիներ կը մօտեցնէր մարմինին:

Այս վայրագ տեսարանին ականատես եղած են քանի մը տղաք, որոնք յետոյ պատմած են գիւղացիներուն:

Այս խումբ մը վայրենիները, որոնք 17-23 տարեկան են, առհասարակ ... մեծ մասով եւ բանուորներ՝ խորհրդային դրախտային կարգերուն:

ՄԵԹԵԵԼԻ ՄԸ... ԹԱՏՐՈՆԸ

«Քրասնայա կազէթա» կը պատմէ հետեւեալ պատմութիւնը, որ պոլշեւիկ վարչութեան գրաքննական սովորութիւններուն պատկերն է.

Մոսկուայի բնակիչներէն քաղաքացի Եաքուպովսքի կուրծքի հիւանդութեան մը պատճառաւ, Սեպ. 13ին հիւանդանոց կը փոխադրուի: Վիճակը շատ ծանր էր, եւ բժիշկները կ'ըսէին թէ «պիտի չուէ»: Սակայն շուտով վիճակը կը բարւոքի: Սեպտ. 28ին կ'ելլէ կուգայ, տուն տանելու համար: Եաքուպովսքի, հագուած, եւ կնոջ ընկերակցութեամբ, կը մտնէ հիւանդանոցին գրասենեակը, բժշկական վկայագիրը ստանալու համար:

Պաշտօնեան կնոջ կ'նկարէ թուղթը:

—Տուէք ինծի, կ'ըսէ ապաքինած մարդը:

— Ո՞վ էք դուք, կը հարցնէ պաշտօնեան:

— Ես հիւանդ Եաքուպովսքին եմ, կը պատասխանէ ան:

Պաշտօնեան, խորշանքով, վերէն վար կը չափէ հիւանդին հասակը: Կը թղթատէ արձանագրութիւնները:

—Հիւանդ Եաքուպովսքին մեռած արձանագրուած էհոս: Քաղաքացուհի, հաճեցէք ստորագրել վկայագիրը.— կ'ըսէ պաշտօնեան խստութեամբ:

Այդ վկայագիրը կը հաստատէր թէ հիւանդ Եաքուպովսքին մեռած էր Սեպտ. 28ին:

Հիւանդը, որ ինքզինքը քիչ մը տկար կը զգար, կը վախնայ հակառակը պնդելու: Եւ թուղթը կ'առնէ, կնոջ հետ տուն կ'երթայ:

Ավաղ, սան տէրը չէր ուզեր արձանագրել հիւանդը, այժմ մեռեալ, իբրեւ վարձակալ: Իր սենեակը գրաւողն ալ չէր ուզեր ելլել տեղէն: Մեռելը ուղղակի դատարան կ'երթայ եւ դատ կը բանայ:

Մինչ այդ, հարկահաւաքը կուգայ եւ տուրք կը պահանջէ:

— Ես մեռա՛ծ եմ,— կը յայտարարէ Եաքուպովսքի:

Հարկահաւաքը կը քննէ թուղթերը, կը սրբէ աչքերը,— ճիշդ է:

— Ուրեմն անդին աշխարհէ՞ն կուգաս:

Եւ կ'երթայ, անգամ մըն ալ չգալու համար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՅԵՏՆԵԱԼ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

1913էն ասդին, ֆրանսայի յետնեալ տուրքերը հետզհետէ աւելցած են:

1913ին, 4738 միլիոն պիւտճէին վրայ 1675 պարտք արձանագրուած է, ինչ որ կը նշանակէ 100էն 30ը:

1913-1920, հանրային պարտքը 11 միլիար աւելցած է:

1920 տարուան պիւտճէին վրայ 12962 միլիոն յետնեալ պարտքը կ'աւելնայ մինչեւ 21.761 միլիոն, ինչ որ կը նշանակէ 100էն 50ը.

1920-1923ին ընթացքին յետնեալ պարտքերը կը հասնին 870 միլիոնի, մօտ 3 միլիար պիւտճէին վրայ:

1923-1927ին, յետնեալ պարտքերը կը հասնին 11 միլիարի, եւ պիւտճէն՝ 19 միլիարի:

ԱՆԳԼԻՈՅ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԸ

Անգլիոյ հանրային պարտքը կը հասնի 4.439.287.000 սթէրլինի: Նուազած է 214 միլիոն 354000 սթէրլինի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԻՒՐԻՆ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ

Հարուստ տիկին մը, ունէր ջունէր սպասուհի մը ունէր, որուն հետ շէնքշնորհք կ'ապրէր: Զաւակները կը բնակէին գաւառը: Ծննդեան առթիւ երբ Փարիզ եկան, տիկին մայրիկը սպասուհի մըն ալ կանչեց ծառայութեան: Երկրորդ սպասուհին շատ բարեհամբոյր և համակրելի էր: Զորեքշաբթի օր, երբ տունը տիկինէն եւ «նոր» սպասուհիէն զատ ուրիշ մարդ չկար, դուռը կը զարնուի, կը բացուի, և մարդ մը կ'աւելնայ տանը մէջ:

Հիւրասրահին մէջ տիկինը կ'ընդունի այցելուն, որ կը յայտարարէ.

— Տիկի՛ն, եկած եմ ձեզի ըսելու որ ինծի 5000 ֆր. պէտք է: Ձեզի վնասելու դիտումը չեմ ընէր, բայց պէտք է որ վճարէք:

Սպառնալի:

— Առաջնորդեցէք զիս ձեր դրամարկղին առջեւ, կ'աւելցնէ գողը:

Հրամանը կը կատարուի: Դրամարկղին մէջ 1.500 ֆր. միայն կար, գող կը գրպանէ:

Շնորհալի սպասուհին տիկնոջ կ'առաջարկէ, որ ձեռքի մատանիները իրեն յանձնէ չգողցնելու համար: (Մատանիները 30.000 ֆր. արժէք ունէին):

Հրաման-առաջարկն ալ կը կատարուի:

Եւ գողն ու գող սպասուհին, կապելէ յետոյ տիկինը, կը մեկնին, ուրիշ տեղեր... ծառայելու համար.

Հրկէզի ցանկ.— Երբ Կիրակի օր, հանգստեան կոչուած խուլ աչքի ծովակալ Քանէվարօ դուքսը Բրայրիի (Վենետիկ) պալատին մէջ կը մեռնի, մահուան սենեակին մէջ ջահին մոմերը կը վառեն: Սակայն գիշերը մոմերուն լոյսէն կը բռնկին վարագոյրները, եւ կրակը կը տարածուի յարակից բաժիններուն մէջ: Հազիւ կարելի կ'ըլլայ առաւօտուն մարել: Այրած են գեղարուեստական թանկագին պատկերներ, սարքեր եւ կարասիներ: Վնասը քանի մը միլիոն լիրէթի կը հասնի:

Հրդեհ ծագեցաւ Փալէրմոյի սինէմային մէջ, ներկայացման մը պահուն: Բազմութիւնը խռնուած ըլլալով ներսը, խուճապ առաջ եկաւ եւ չորս հոգի մեռան, 14 հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան: Կան նաեւ բազմաթիւ թեթեւ վիրաւորեալներ:

Մանչէսթրի սինէման, ուր նոր տարուայ առթիւ 4000 պարողներ ամառը կը տօնէին, յանկարծ բռնկեցաւ: Սակայն պարողներէն Անգլիացիները առանց խուճապի դուրս ելան: Մարդկային զոհ չկայ, բայց վնասը կը հասնի 30.000 ոսկիի:

ՔՕՄԷՏԻ ՖՐԱՆՍԷԶԻ թատրոնին գետնայարկը (parterre) արգիլուած էր կիներուն համար, հակառակ ֆրանսական աւանդութեան: Կրթական նախարարը՝ Էռիօ, արտօնած է կիներուն, վարձել գետնայարկի աթոռները:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"Ի

1927Ի ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ ԹԻՒԸ No 1 (260)

Բովանդակութիւն. —1926-27 խմբ.— Ռուսեւանցի. հակամարտութիւնը Արեւելքում՝ Ա. Աբեղեան.—Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը. Ուքրանիայի տարագրութիւնը Մ. Վ.— Միջազգ. կեանքը 1926ին՝ Վ.— Վերջին աղօթքը՝ Շահան.— Մեր Զոհերը՝ Մ. Տէր-Թովմասեան.— Թղթակցութիւններ Հայաստանէն ու Կուսակցական կեանքէ:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ՋՈՒԹԱԿԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Նուարդ, ներգործած, տեղէն ատկեց.

— Բայց խոստացած եմ, չեմ կրնար. ըսաւ եւ գնաց ուղղակի խօսելու Փիէթրօյի ընկերոջը հետ:

Պաշտօնական հագուստի մէջ էր, առնուազն Նուարդին կրկին տասնեակը երիտասարդ մը, որ զարմացաւ, ականջը ուղղեց ժամկ քաշելու: Յետոյ ժպտեցաւ, սիրով ոտքի ելաւ եւ սկսաւ պարել Նուարդին հետ: Ցակոբ, շրթունքը ծամծմած, երեսուն ուղղուեցաւ իր ախորժ տեղը: Պարապութիւն մը պարուեցաւ իրեն եւ աշխարհին միջեւ: Ինչպէս պզտիկ կատուի մը վիզէն բռնած կը նետեն, միտքը մը բանեց Ցակոբի գաւազ հոգիէն, բացաւ դուռը, նետեց ... սալայատակին վրայ, եւ ... փոխեց: Անկման ցաւը ալ այնքան գերիշխան է որ թէեւ բոլոր ակնարկները իրեն յառած են, բոլորը տեսած են իր մերժումը, բոլորին խնդուքին եւ զուարթութեան հետեւանքները իր ծիծաղելի անձնաւորութիւնը կը կրէ, ան լքած է ինքզինքը իր խայտառակումի ալիքներուն: Այո՛, այո... Այդպէս է, թող գիտնան..., ինք գլխէն վեր յաւակնութիւններ ունի, յամառ է, չի վախնար ձանձրացնելէ:

Կը նայէ խեղճ աղջիկը, այո, նոյն իսկ հոս, նոյն իսկ հանդէսին մէջ, բոլորին դիմաց, առանց անգամ մը կօշիկին վրայ աչք մը ձգելու: Հասած էր իր աթոռին: Վերստին ինքն իր վրայ գոցուեցաւ եւ այս անգամ երկաթէ կղպանքով:

Նա որոշած էր չպարել Նուարդին հետ Նուարդ անմիջապէս հասկցած էր այդ, եւ անտարբերութեան գերը աւելի լաւ խաղալու համար, չափէն աւելի մտերմութիւն ցոյց կուտար իր պարընկերներուն: Ցակոբին այդ տեսքը փշրեց սիրտը. Արտասուելու չափ տխուր էր: Մօտեցայ իրեն եւ դրի ձեռքս իր ուսին, եղբօր մը պէս: Բառերուս շեշտը ըսաւ իրեն այն հարուածը որ ես ալ ունեցած էի իր ողբերգութենէն: Որո՞ւ դէմ եւ որո՞ւ համար, ինչ կրնայի ընել...

— Երթանք միւս սրահը... հիմա կատակերգութիւնը կը սկսի հարկաւ.

Այդ պահուն Փիէթրօ, որ գըլխաւոր կազմակերպիչներէն էր, խելակորոյս, թեւէս բռնեց թէ.

— Ի՞նչ պիտի ընենք, խայտառակուեցանք: Ըմօտօն չէ եկած, հիւանդ է եղեր:

— Եւ ի՞նչ կրնանք ընել, սիրելիս, պատասխանեցի, մէկ թիւ ալ թող պակաս ըլլայ:

Փիէթրօ նոյնքան խելակորոյս, հեռացաւ: Ըմօտօն Մասքի տի երաժշտանոցէն ջութակ պիտի նուագէր եւ իրեն պիտի ընկերանար առ փոքր աղջիկ մը որ Փարիզի կոնսէրվաթուարէն «գեբրաղանց» մրցանակով ուարտած էր եւ մեծ աղմուկ հանած՝ իր փոքր տարիքին եւ անհաւատալի «թեքնիք»ին պատճառով:

Ես դարձայ եւ

— Դուն նուագէ, Ցակոբ, ըսի քիչ մը խնդալով:

Ցակոբ յօնքերը կիտեց եւ բոպէ մը յետոյ, երբ ես պատասխանի ալ չէի սպասեր, վճռական "Այո" ըսաւ:

Զըմբռնեցի անմիջապէս պահ մը վերջ.

— Ցայտագիրը ինծի տուր, ըսաւ, գրեթէ կոպիտ: Կարդալէ յետոյ, հրամայական եւ պաղատական միանգամայն.

— Նուարդ — Նուարդ իմ անունս է—, կը նուագեմ, ըսէ:

Երբ տեսայ որ լուրջ է, սկսայ տատամսիլ մինչեւ. Հիմա երեկոյթը շատ փայլուն անցած էր եւ հարկ չկար աններդաշնակութիւն մը սարքելու: Բայց Ցակոբին վճռական շեշտը զարմացուց զիս: Յետոյ, չեմ գիտեր, հակառակ որ ընկերներուս, ուսանողներու գործ էր, հոս ալ, ինչպէս բոլոր միւսներուն մէջ, յիմարութիւնը, մնափառութիւնը, որպէս շփացած եւ պչրոտ աղջիկ մը, բոլորն ալ մերթ ընդ մերթ համբոյր մը կ'առնէին: Ճշմարիտ ու լուրջ արժէքները եթէ ոչ չքացած գոնէ մոռցուած էին եւ արտայայտուածներն ալ կարծես շողոքորթութիւններ կը դառնային միայն այդ սնամէջ պոռնիկին: Պղտոր ջուր, ուր կարմիր փուչերով մեծցի, աղմկող ձուկերը կը փայլին միայն եւ որ կը դառնայ գերեզմանը ընկղմած, ու պատռ գոյներուն... Նոյն իսկ եթէ քըմայք մըն էր պէտք էր բաւարարել այդ տղուն որուն տառապանքը սիրտ պատռող ատրճանով մը, ամէն բոպէ, կը հոսէր իր աչքերէն եւ դէմքէն:

Ես ալ վճռական դարձայ.

— Սպասէ՛ հոս, Ցակոբ, ըսի եւ ոտքի ելայ:

Ցակոբ միշտ այն ակնարկը նուիրեց ինծի որ մէկ անգամ տեսած էի միայն, այն օրը երբ Նուարդին հետ վերադառնալուս, առաջին անգամ իրեն երկարած ձեռքը սեղմած էր եւ յետոյ ինծի նայած: Խափշիկի ցեղանս հաւատարմութեան եւ սիրոյ հաւաստիք: Բեմին քովի սենեակը երթալով.

— Փիէթրօ, ըսի, գտայ մէկը որ գործդ կը տեսնէ:

— Ինչ, ջութա՞կը, յարեց զարմացած:

— Այո:

— Պիտի կրնա՞յ լաւ նուագել:

Բոպէ մը կեցած, յետոյ նշանակալից թօնով

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

(Շարունակելի)

Աշխատանքի ժամը գեղչուած է 40ի։ Տր Տիօն.— Արձակած է քանի մը հարիւր բանուոր։ Մնացածները կ'աշխատին շաբաթական 20-48 ժամ։ Դրամական դժուարութեան մատնուած է։ Ռուպիա «քամիօն»ի կարեւոր ապսպրանք մը ունէր, բայց հոտ առաւ, գոհ չմնալով։ Թալպօ-Տարած.— Աշխատանքի ժամը գեղչած է 40ի։ Իւնիք.— Նոյնպէս, թէեւ ապսպրանք ունի։ Ամիլքար (Սէն-Տընի).— կ'արձակէ բոլոր ճիւղերուն մէջ։ Աշխատանքի ժամը գեղչած է 41 ժամ մէկ քառորդի։

Սօսիէթէ Մէքանիք տը Ժընէվիլիէ.— Շաբաթական 40 ժամ։ Շէնար է վալքէր. - Արձակած է 200 բանուոր. աշխատանքի ժամ 37ուկէս։ Շօսոն (Անիէռ).— Արձակած է 50 բանուոր։ Նորեր կ'առնէ գեղչուած աշխատավարձով։ Քամ (Իվրի-սիւռ-Սէն).— Դեկտ. 13ին արձակեց 250 բանուոր։ Աշխատանքի ժամը՝ 60էն գեղչած է 40ի։ Մօթօպէքան (Փանթէն).— Շաբաթական 36 ժամ։ Սալծօ եւ Շէթայն եւ Շափման գործարանները (Քուռպէօվ).— Ցաւելեալ ժամեր հաստատած են։ Լէ ժանթ Ռէժիստա (13րդ թաղամաս).—Բոլոր բանուորները ճամբած է եւ մօտերս նորէն պիտի կանչէ անհատական նամակներով։ Կնօմէ Ռօն 13րդ թաղամաս).— Օրական աշխատանք 6- ժամ։ 200 բանուոր ճամբած է ինքնաշարժի ճիւղէն։ Այս միջոցին յաւելուածական աշխատանք կատարել կուտայ ապսպրանք մը լրացնելու համար։ Պալօ (14րդ թաղ.).— 200 հոգի անգործ են։ Աշխատավարձը գեղչուած է 0.15էն 0.30ի։ Ալէզուաո Սէ (19րդ թաղ.).— Արձակած է 70 բանուորէն 60ը։ Փակուելու վրայ է։ Նիքլօս.— 50 առ հարիւր գեղչած է բանուորութիւնը. Միացածը շաբաթը 48 ժամ։

Մեզի կը հաղորդեն թէ Ռընօ գործարան առջի օրուընէ սկսեալ 7 ժամի գեղչած է օրական աշխատանքը։

Աշխատանքի, Առողջապահական եւ Խնամատարութեան նախարարութեան ցոյց տուած անհրաժեշտութեան վրայ, ֆրանսական կառավարութիւնը, գործազուրկներուն օգնութեան համար, 1,300.000 ֆրանքի յաւելուածական վարկ մը բացած է։

Չըրչիլ եւ Մուսօլինի կը տեսակցին

Անգլիոյ նախկին Ծովային եւ այժմու Ելմտական Նախարար Պ. Ուինսթըն Չըրչիլ առջի օր Ճէնովա հասաւ։ Նախարարը պիտի հետեւի Միջերկրականի անգլ. նաւատորմի ռազմափորձերուն, որմէ վերջ Հռոմ պիտի երթայ եւ պիտի տեսակցի Մուսօլինիի եւ կոմս Վոլփիի հետ։

Խորհրդարանին բացումը

Երեքշաբթի օր կը բացուի խորհրդարանին 1927ի նստաշրջանը։ Երեսփ. ժողովի նախագահական ընտրութեան համար բուռն պայքար կը պատրաստուի։ Այժմու նախագահ Պ. Ռաուլ Փէրէի վիճէնէն ծերակուտական ընտրուիլը գրեթէ ապահովուած է։ Ամէնէն հաւանական ընտրելին է Մարսիլիոյ ընկերվարական երեսփոխանը, որ անցած տարի 215 քուէ առած էր, մինչ Պ. Ռաուլ Փէրէ 227 ձայնով ընտրուեցաւ։ Միւս թեկնածուներն Պ. Պ. Պուիսոն, Պուլեռօ-Լաֆօն, Ֆրէտէրիք Պրիւնէ, Ֆրանքլէն Պույեօն եւն։

Խուզարկութիւն հայ տուներու մէջ

Գրած էինք թէ, Պուլկարիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ ձերբակալուած են բազմաթիւ համայնավարներ, նոր դաւադրութեան մը հետեւանքով։ Վերջին լուրերու համաձայն Խասքօվօ պաշարուած է զինուորներու կողմէ։ Խուզարկութիւններ կատարուած են մասնաւորաբար Հայերու եւ Ռուսերու բնակարաններու մէջ։ 30 հոգի ձերբակալած են միայն այս քաղաքէն։

Հարցապնդում ապրուստի սղութեան մասին

Նախարարական խորհուրդը Հինգշաբթի առտու գրաղեցաւ խորհրդարանին ներկայացուելիք խնդիրներով։ Ներքին Նախարարը կարդաց ութսուն հարցապնդումներ, որոնց մեծ մասին ժամանակը անցած է։ Որոշուեցաւ անմիջապէս ընդունիլ գործազրկութեան եւ ապրուստի սղութեան մասին ծանուցուած հարցապնդումները եւ վիճաբանութիւնը։ Համաձայնութիւն գոյացաւ նաեւ տրուելիք պատասխաններու մասին։ Այս առթիւ Պ. Փուանքարէ վստահութեան քուէ պիտի պահանջէ։

Չինական վերջնագիր Անգլիացիներուն

Չինաստանէն հասած նոր լուրեր Անգլիացիներու կացութիւնը շատ ծանր կը նկարագրեն։ Հանքէուի (անգլիական առանձնաշնորհեալ հողամաս) արհեստակցական միութեանց կողմէ խմբագրուած է վերջնագիր մը, որ Քանթոնի կառավարութեան կողմէ վաւերացուելէ վերջ պիտի ներկայացուի անգլ. հիւպատոսին։

Այս վերջնագրով տեղացիները կը պահանջեն որ անգլ. կառավարութիւնը ներողութիւն խնդրէ ազգայնական կառավարութենէն, անգլ. ծովանօթակիրները քաշուին եւ Հանքէուի մէջ չինական զօրքերու ընդհ. բանակատեղի կազմուի։ Կը պահանջուի նաեւ որ անգլ. կառավարութիւնը տուգանք վճարէ Յունուար 3ի անկարգութեանց առեն սպաննուածներուն եւ վիրաւորներուն համար. բոլոր կամաւորները ազատ պէտք է արձակուին, ոստիկանները զէնք եւ համազգեստ պէտք չէ կրեն։ Հրապարակային հսկայ ցոյց մը պիտի կազմակերպուի քաղաքին չինական մասին մէջ, տնտեսական պոյքոյթի կոմիտէ մը կազմելու եւ աշխարհի չորս կողմը հեռագիրներ ղրկելով պահանջելու որ անգլ. հպատակները վտարուին։

Այս բոլոր պահանջներու գործադրութեան համար 3 օր միայն պայմանաժամ տրուած է։

Հանքէու, Ի-Չանկ, Քիաու-Քինկ բնակող անգլիահպատակներն ու մանուկները նախզգուշութեան համար ուրիշ տեղ փոխադրուեցան. իսկ այրերը Պունտի ապահով վայրերը հաւաքուեցան։ Ֆրանս. եւ ճարոնական առանձնաշնորհեալ հողամասերու մէջ ամէն ինչ բնականոն է։

Հանքէուի մէջ առեւտուրը դադրած է։ Անգլիական ծովակալին հրամանով անգլ. զինուորները զինաթափ եղած են. անգլ. թաղապետական շէնքին վրայի անգլ. դրօշը վար առնուելով տեղը Քանթոնի դրօշը դրուած է։

Անգլիական առանձնաշնորհեալ հողամասին մէջ ո՛չ մէկ անգլ. դրօշ կամ խորհրդանշան կը տեսնուի. ընդհակառակն բոլոր պատերն ու դուռները լեցուն են թռուցիկներով, որոնք կը պահանջեն «անգլ. աշխարհակալութեան ջախջախումը»։

Արտածումի տուրքը ջնջուած

Ֆրանքին բարձրացման հետեւանքով ֆրանս. ապրանքներու արտածումը զգալապէս նուազած է, ինչ որ գէշ կ'ազդէ երկրին տնտեսական ընդհ. կացութեան վրայ։

Կառավարութիւնը արտաքին առեւտուրը քաջալերելու նպատակով ջնջեց արտածումի տուրքը, որ մինչեւ հիմա կը գանձուէր Ֆրանսայէն արտասահման ղրկուած բոլոր ապրանքներէն։ Այս կերպով ելմտացոյցին մէջ տարեկան 460 միլիոն ֆրանքի բաց մը պիտի գոյանայ։

Տուրքի ենթակայ են միայն գեղարուեստական առարկաները, որոնք պիտի շարունակեն 100ին 12 տուրք վճարել, ինչպէս նաեւ ուտելիքի վերաբերեալ նիւթերը։

Այս վերջիններուն վրայի տուրքը պահուած է, որպէսզի շահադէտներ Անգլիա կամ ուրիշ երկիրներ արտածելով ուտեստեղէնի անհրաժեշտ նիւթերը, ֆրանս. հրապարակին վրայ գիներու բարձրացում չկարենան առաջ բերել։

1054 աշակերտներ թրամուէյի տակ

Պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն Պոլսոյ մէջ երեք տարուան ընթացքին նախնական վարժարանները յաճախող աշակերտներէն 1054 հոգի թրամուէյի տակ մնալով սատկած են։ Այս թիւին մէջ չեն դպրոց չյաճախողները կամ բարձր վարժարանի աշակերտները։

Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը յուզուած է և պիտի բողոքէ թրամուէյի ընկերութեան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ մեռած է Սիւլէյման Նազիֆ, Թուրք յայտնի գրագէտը, որ պատերազմէն առաջ Պաղտատի կուսակալ եւ Հայերուն օգտակար եղած էր։

Մալթայէն վերադարձին, այս մոլեռանդ իսլամը դարձաւ կատաղի հայատեաց մը, զզուելի ցաւագարութիւններ թխելով թերթերու մէջ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր Ենթակոմիտէի ընդհանուր անդամական ժողովը վաղը՝ Կիրակի, կէսօրէն վերջ ժամը 2ին, սովորական սրահին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Իշխան խումբի ժողովը վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4.30ին Rue de la République 63 թիւ սրճարանը

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Դնունի խումբին անդամական ժողովը՝ Չորեքշաբթի 12 Յունուար երեկոյեան ժամը ճիշտ 8.30ին Նախկին գրադարանի սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐՈՒԻԻ Լէհի Հայրենակցական Միութեան սարքած վիճակահանութեան հետեւեալ թիւերը շահած են. 41, 58, 66, 74, 82, 103, 115 եւ 128։ Դիմել՝ H. Babikianի Maison Charvet, Rue Centrale, Pont de Cheruy.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այսօր շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Floria ճաշարանին մէջ, 61 Rue Monsieur le Prince։ Օրակարգ՝ ա) Վարչութեան ընտրութիւն, բ) Շրջանային կազմակերպութիւն։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ. Բերովբէ յանձնարարեալ նամակ ունի։ Դիմել խմբագրատուն։

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՏԻԹԻՐՈՅՆ, Կ. Թ.— Ստացանք 9 տոլար։ Կարգադրեցինք։

ՊՈՒՐԿՈՒՆ, Չ. Թ.— Ստացանք 20 ֆր., մինչեւ 1 փետր. վճարած էք։

ՍԷՆԹ ԼԷԹԻԷՆ Ա. Խ.— Ստացանք 50 ֆր.։

ՆԻՍ, Մ. Խ.— Նոյնպէս։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Խ. Հ.— Նոյնպէս։

ՊՕՐՏՕ, Ա. Բ.— Ստացանք 70 ֆրանք։

ԼԱԼՎԱՏ, Շ. Հ.— Ստացանք 40 ֆրանք։

ՍԷՆԹ ՕՊԱՆ, Ժ. Չ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՔՈՒԹԻՒՌ, Ա. Վ. - Ստացանք 35 ֆրանք։

ԲԷՄՓԷՌ, Ս. Բ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՎԻԷՆ, Դ. Օ.— Ստացանք 80 ֆրանք

ՉԷՅԹՈՒՆՑԻՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Լիոնաբնակ Զէյթունցիները կը բեմադրեն «Զէյթուն եւ իր ծնունդը» ողբերգութիւնը ի նպաստ Սուրիոյ Աշուառ Զէյթունցիներուն վաղը՝ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2. 30ին, 129 Rue Boileau Emile Zolaի սրահը, մասնակցութեամբ Լիոնի գուսանի արուեստասէր թատերախումբի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Աստափազարցի Կարապետ Կօճիկեան 20 տարեկան, հօր անունը Յովհաննէս։ Ցիշեալը 1923ին Յունաստանի որբանոցէն փախած է եւ հոն պզտիկ գործարան մը կ'աշխատէր եղեր։ Մէկ տարի է լուր չկայ իրմէ։ Իմացնել Հ. Կօճիկեանի Խասքովօ, Պուլկարիա։

ՍԱԿԱՐԱՆ

7 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Doller	[illegible]
Մարք ոսկի	Mark	[illegible]
Թրքական Ոսկի.	L. Trq.	[illegible]
Թրք ոսկի	» or	[illegible] —
Մէճիտիէ	Medjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք	» Frc. Belge	70 50
Զուից »	Frc. Suisse	480 —
Լէյ 100 հատը	Ley	13 20
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	75 —

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3000 —
»	II	[illegible]
»	III »	1500 —
Օսմանեան Երկաթղ.	Lots turcs	140 —

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant: H. TEURNIER

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ			
ԱՆԳԼԻԱ			
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ			
ԵԳԻՊՏՈՍ			
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 9 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1927

9 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 230

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՍՈՒՐՆ ՈՒ ԱՐՕՐԸ ՄԻԱՍԻՆ

Անցեալ օր հրատարակեցինք Խորհրդային Միութեան պատերազմական գործավարին յանձնարարութիւնները՝ կարմիր բանակին զօրացման մասին։

Հակաճառելով ծանօթ վարիչ Պուխարինի, որ կ'ըսէր թէ պոլշեւիկները արդէն իսկ հողագործական գործիքներու վերածած են իրենց սուրերը, Պ. Վորոշիլոֆ կ'ըսէր.

—«Ես, իբրեւ պետը կարմիր բանակին, այդ սուրերը գաղտնի պահած եմ Պուխարինէն։ Շատ քիչ սուր ունինք, եւ այսուհետեւ պէտք է հոգ տանիլ որ անոնց մէկ հատն իսկ արօրի վերածուի»։

Եւ, փառաբանելով սպառազինութեան բարիքները, կ'աւելցնէր.

—«Մենք ստիպուած ենք այսօր աւելի սուրի մասին մտածել։ Միայն զինուելով եւ ուրիշները վախցնելով է որ պիտի յաջողինք ձեռք բերել այն խաղաղութիւնը որ յանհրաժեշտ է, յառաջիկայ պատերազմին համար։»

Այս յայտարարութիւններէն անմիջապէս յետոյ, բոլոր խորհրդային թերթերուն մէջ հրատարակուեցան ուշագրաւ նշանաբաններ։ «Խորհրդային Հայաստան»ն ալ, հետեւելով կեդրոնի մամուլին, Դեկտ. 24ի թիւին մէջ կ'ազդարարէր խոշոր խորագիրներով. «Անհրաժեշտ է բոլոր աշխատաւոր բնակչութիւնը մասնակցել մեր Միութեան պաշտպանութեան գործին մէջ»։—«Անհրաժեշտ է նոր զէնք, նոր մարտավարութիւն, նոր շրջան եւ նոր ռազմավարութիւն»։—«Պատերազմին մասնակցելու է երկրի ամբողջ ազգաբնակչութիւնը» եւն.։ *Միեւնոյն թիւին մէջ, մարտաշունչ գրութիւններ ստորագրած են Պաշտպանութեան Աշխատող Ընկերութեան ՊԱԸ Նախագահ Շահսուվարեան, հայկական զօրաբաժնի հրամանատար Ա. Մելիք-Շահնազարեան, հայկական զօրաբաժնի սպայակոյտի պետ Սլավնիկով։ Բոլորն ալ շեշտելով սպառազինութեան պէտքը, ջերմապէս կը յանձնարարեն ուժով ձեւափոխուած ընկերութեան, ռազմական բջիջներ հաստատել կեդրոններէն մինչեւ գիւղերը, ժողովրդականացնել զինուորական գիտելիքները, խրճիթ ընթերցարաններուն կից բացել ռազմական անկիւններ, աջակցիլ դպրոցներու «ռազմականացման» գործին եւլն.։ Բոլոր աշխատանքները պիտի կատարուին ոչ թէ ազգային՝ «զինուած ժողովուրդներու» պատերազմի սկզբունքով, այլ «զինուած դասակարգերու պատերազմի գաղափարով»։*

Շատ հեռուները պիտի տանէր մեզ, եթէ ուզէինք պրպտել այս նոր ահազանգին ներքին ծալքերն ու հեռաւոր նպատակները։ Այս գետնին վրայ եւս, մեզ հետաքրքրողը այն է թէ ինչքան պիտի օգտուի մեր երկիրը, պարզ ինքնապաշտպանութեան տեսակէտէն՝ կամ աւելի ճիշդ, ինչքան պիտի ուզեն թէ ... ու օգտուիլ Երեւանի վարիչները։

Նոր չէ որ կ'ըսենք.—Հայաստանի խորհրդային իշխանութիւնը, խրած միջազգային խաղաղութեան լաւանները մէջ, առաջին օրէն իսկ բախտին ձգեց ժողովրդական ինքնապաշտպանութեան հոգը։ Եւ եթէ քիչ մը ուշադրութիւն դարձնել սկսան վերջին տարիները, մինչ Մոսկուան էր, բոլորովին տարբեր նշումներով, իսկ առանձնապէս՝ վարչաձեւը պահելու մտահոգութեամբ։ Գիտենք, ռուսական վաշտեր կան Հայաստանի սահմաններուն վրայ, և հայկական զօրամաս մըն ալ, զոր միլիցիա կը կոչեն կը համապատասխանէ՝ արդեօք այդ բանակին բովանդակութեան։ Զինուած են մեծ ու պզտիկ պոլշեւիկները,—անոնք որ մինչեւ հիմա կ'անարգեն երէկուան ռազմիկներն ու «ֆէտայի»ները, իբրեւ «մաուզերիստ», բայց մեզ չեն սեպեր մահ գալ մաուզերը կուշտին (վկայ՝ բանաստեղծ Զարենցն ալ)։

Բայց այս բոլորը բաւակա՞ն են հանգիստ քնանալու եւ յոխորտալու, երբ միեւնոյն ատեն գիտենք որ մեր երկիրը ջուրի ճամբայ դարձեր է ամէն տեսակ թշնամիներու համար։ Իրենց մտերմութեան վայրկեաններուն, հայ պոլշեւիկներն ու անոնց գործակալները չեն ծածկեր հայ ժողովուրդին եւ հայրենիքին սպառնացող վտանգները։ Անոնք ալ գիտեն թէ «ինքնավար» Նախիջեւանը «թրանզիթ»ի ճամբայ է թուրք չէտեններու եւ գործակալներու համար, ինչպէս եւ Կարսը կամ Ղարաբաղը։ Բայց փոխանակ ատոնց դարմանը մտածելու, արար-աշխարհ իրար կ'անցընեն, եթէ պատահաբար «մաուզեր» մը կամ որսի հրացան մը գտնուի Հայու մը քով, կամ եթէ գիւղացիները սպաննեն պաշտօնեայ մը, որիկայացած պոլշեւիկ մը, ինչպէս բրածեծ կը մեռցնեն ամբողջ Ռուսիոյ մէջ։ Այդ կարգէն էր մի ոմն Թուչօեանի գործն ալ, զոր մէկ տարի արծարծեցին ու ճռխացուցին, հակապետական խոշոր դաւադրութեան մը վերածելու համար. բայց յետոյ ստիպուեցան փակել իբրեւ պարզ ոճիր-արկած, չարաչար վարկաբեկուելով հասարակութեան առջեւ։

Կը հասկնանք Վորոշիլոֆի խօսքերուն իմաստը։ Ու չենք ըսեր որ հայ մարզպանները այսօրէ աւելի սուրի մասին մտածեն։ Բայց իրաւունք ունինք պահանջելու որ քիչ մը կարճ կապեն ճամարտակութիւնները, եւ լրջօրէն հետեւին ժողովուրդի պաշտպանութեան պահանջներուն։ Կարելի չէ մարդկութեան օգնել, առանց ինքն իր պաշտպանութիւնը ապահովելու։ Մեղադրանք կը լսենք «զինուորական» աշխատանքներու մասին, տասն անգամ կարդալով միեւնոյն լուրը, հիմնարկէքէն մինչեւ պատերուն ծեփին ու ապակիներուն գետեղումը կամ արօրներուն թիւը։ Նոյնքան շինարարական գործ չէ՞ ժողովուրդի մը ինքնապաշտպանութեան ամրապնդումը։

Աւելի՛ եկած չէ՞ արօրին հետ սուրն ալ «ակտիվացնելու», անշուշտ ոչ անպատճառ յարձակման համար։

Հրամանը վերէն է։ Շ.

Թուրքիա Եւրոպական քաղաքակցութեան մէջ կը մտնէ…

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԸՆԿ. ԺՈՂՈՎԸ

Հայագիտական Ընկերութեան (Société des Etudes Arméniennes) *տարեկան ժողովը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 5ին, Արեւելեան Կենդանի Լեզուներու վարժարանին մէջ, ներկայութեամբ ընկերութեան հայ եւ ֆրանսացի անդամներուն։*

Նախագահ Փրոֆ. Շառլ Տիլի բացման խօսքէն վերջ, գանձապահ Մաթէօ Խան Ներսէսեան Ընկերութեան նիւթական հաշուետուութիւնը ըրաւ։ Ըստ իր տեղեկագրին, Հայագիտական Ընկերութեան դրամական կացութիւնը այս տարի թեթեւօրէն բարելաւուած է բաղդատմամբ նախորդ տարիներուն։ Այս բարւոքումին առաջին պատճառն այն է որ տարեվճարներու սակը 20էն 30 ֆրանքի բարձրացուեցաւ 1926ի սկիզբը։ Երկրորդ պատճառը նուիրատուներու առատաձեռնութիւնը եղած է։ Միայն մէկ նուիրատու, որ չուզեր անունը յայտնել, հարիւր անգլիական ոսկի տուած է ընկերութեան, Պ. Մաքլէռի միջոցաւ եւ հաւանաբար ամէն տարի նոյն նուէրը ընէ։

Ահաւասիկ Ընկերութեան Մուտքն ու Ելքը.—

ՄՈՒՏՔ

	Ֆր.
Մնացուկը պատրաստ	619.—
Նուիրատուութիւններէ	19.976.35
Անդամավճարներէ	6.000.30
Թերթի բաժնեգիններէ	2.871.25
Դրամատան տոկոսը	80.40
Գումար	29.547.30

ԵԼՔ

Թերթի տպագրութեան	15.517.85
Դրամաճառ. Փ. Կէօթնէրի	335.—
Դիւանի ելն.ի ծախսեր	995.35
Պրոպագանդի ճամբորդ.	2000.—
Բանասիր.ընկ. տարեվճ.ը	50.—
Մնացուկը պատրաստ	10.395.10
Գումար	29.547.30

Այս հաշիւէն կը տեսնուի որ Մուտքը Ելքէն 10.395 ֆրանք 10 սանթիմ աւելի եղած է։ Այս գումարը պիտի յատկացուի Revue des Etudes Arméniennes*ի 1926ի երկրորդ պրակին հրատարակութեան։*

Ժողովին ամէնէն հետաքրքրական մասը կը կազմէր Ընկերութեան ընդհ. քարտուղար Փրոֆ. Ա. Մէյեէի ներբողականը բանաստեղծ Հրաչեայ Աճառեանի Ստուգաբանական բառարանին մասին։ Փրոֆ. Մէյեէ իբրեւ լեզուաբան եւ հմուտ գիտնական, միջազգային մեծ համբաւ կը վայելէ, հետեւաբար եւ իր խօսքերը հայ գիտնականին մասին մեծ կշիռ եւ արժէք կը ներկայացնեն։

Փրոֆէսէօրը մեծ հիացումով խօսեցաւ Ստուգաբանական բառարանին մասին, զոր միջազգային լեզուաբանութեան համար առ հասարակ, եւ հայագիտութեան համար մասնաւորապէս նկատեց աննախընթաց, անբաղդատելի ու կատարելագործուած աշխատանք մը, որ թուական մը կը կազմէ լեզուագիտութեան պատմութեան մէջ։ «Մարդ ի զուր կը փնտռէ, ըսաւ, նմանօրինակ գործ մը ուրիշ լեզուներու համար։ Հեղինակը կատարելապէս կը տիրապետէ իր նիւթին. անխոնջ աշխատող մըն է եւ ամբողջ գործը ինքը տարած է առանձին։ Մինչեւ հիմա տպուած է 640 էջ, եւ տակաւին Ա տառը վերջանալու շատ կ'ուզէ. ուրեմն կրնաք երեւակայել թէ որքան ստուար պիտի ըլլայ ամբողջութիւնը։ Աւելորդ բան չէ գրած. ինչ որ կայ, անհրաժեշտ է»։

Փրոֆէսէօրը մեր հայրենակիցին բարձր արժանիքները գովելէ վերջ, յայտնեց թէ ապագային մտադիր է ամփոփելով ֆրանսերէնի թարգմանել այդ հսկայական գործը։ Հ. Աճառեան վերջերս իր կինը կորսնցնելու դժբախտութիւնն ունեցած է եւ այժմ կը մխիթարուի Ստուգաբանական բառարանին տպագրութեան նուիրուելով ամբողջովին։

Պ. Մէյեէ ջերմ ծափերու մէջ վերջացուց իր խօսքերը։

Փրոֆ. Թր. Մաքլէռ տեղեկութիւններ տուաւ Զուիցերիոյ Գընեէնի դպրոցը կատարած իր ճամբորդութեան մասին եւ ըսաւ թէ որբերը հայ կը մնան հոն։

Նախագահը յայտնեց թէ Ընկերութիւնը հրաւիրուած է ներկայացուցիչ ղրկել Բիւզանդագէտներու համագումարին, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Ապրիլին, Պելկրատի մէջ։ Որոշուեցաւ մասնակցիլ։

ՌՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Փարիզի Ցիկնանց Միութեան նախաձեռնութեամբ, ամէն տարի, ծնունդին, երեկոյթ մը կը սարքուի ի պատիւ ուսանողութեան։

Այս տարի ալ այդ երեկոյթը տեղի ունեցաւ լիթուալի սրահին մէջ, պարով եւ գեղարուեստական զանազանութեամբ մը։

Ուսանողներու եւ համակիրներու բազմութիւն մը վայելեց հայ երգն ու երաժշտութիւնը։ Գեղարուեստական բաժինը առաւելապէս կը բաղկանար երաժշտական ու երգչական դաշնագումնութենէ մը։ Նոր եւ ընդունակ ուժեր իրենց մասնակցութիւնը բերած էին։ Յետոյ տեղի ունեցան եւրոպական պարեր, որոնց ընթացքին Ցիկնանցը կը հիւրասիրէր ուսանողները գինիով, օշարակով, թէյով եւ կարկանդակներով։

Գրիփը, *որ այժմ համաճարակ դարձած է մանաւանդ Ժընեւի մէջ, զգալապէս նուազած է Փարիզի մէջ։ Միւս կողմէ, սակայն, թոքային հիւանդութիւնները աւելցած են։*

Վիճակագրութիւններու համաձայն 5500 հոգի գրիփէ պառկած են։ Անհնամեծ համաճարակի տարին (Յուլիս-Նոյեմբեր 1918) 22.000 հոգի գրիփէ կը տառապէին։

Ջրկանքի հետեւանքը.— *Օրլէանի մօտ հողագործի մը կինը, որ բաժնուած էր իր էրիկէն, դատարանին կողմէ տղաքը իրենց հօր յանձնուած ըլլալուն համար՝ կատաղութեամբ լցուած՝ կը գնէ ատրճանակ մը եւ կը մղէ իր տղան որ սպաննէ հայրը։ Միամիտ տղան կը հնազանդի։ Բարեբախտաբար արձակուած հինգ գնդակներուն երկուքը միայն թեթեւօրէն կը վիրաւորեն հողագործը, որ ձերբակալել կուտայ երկու յիմարները։*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա ուժ կուտայ օդային տորմիղին

Իթթիհատականները նաւատորմին ուժ կուտային, ամէն կողմ «տօնանմա ճէմիյէթի»ի ճիւղեր կազմակերպելով։ Քէմալականները նոյն բանը ըրին, աւելի լայն չափերով, օդային տորմիղին համար։ Էնկիւրիի մէջ հիմնուեցաւ օդանաւային մարմին մը, որ շուտով խոր արմատներ ձգեց ժողովրդական խաւերու մէջ։ Ամէն վիլայէթ, նոյնիսկ ամէն գաւառի կեդրոնին մէջ օդային տորմիղի մասնաճիւղեր կան։ Հաւաքուած դրամներով մինչեւ հիմա 30 օդանաւեր գնուեցան։ Ամէն քաղաք իր անունով օդանաւ մը կը նուիրէ. այսպէս՝ «Գոնիա», «Տրապիզոն», «Կեսարիա» եւն. իրենց անունով օդանաւեր ունին. քաղաքները իրարու հետ մրցումի ելած են։ Վերջերս Էնկիւրիի մէջ համագումար մը տեղի ունեցաւ, ուր հռետորներ ըսին որ եթէ Թուրքիա կ'ուզէ ազատ եւ անկախ մնալ, ստիպուած է ունենալ զօրաւոր օդային ուժ մը, որ կարենայ պաշտպանել իր հողը։ Վարչապետ Ըսմէթ փաշա ըսաւ. «ամբողջ ազգին վրայ բարոյական պարտականութիւն մը կը ծանրանայ, այն է իր զաւակներուն մտքին մէջ պահել օդային ուժի անհրաժեշտութեան գաղափարը»։

Այս համագումարէն վերջ հանգամանքութիւններուն աւելի ուժ տրուեցաւ։ Այս մասին պատրաստուած է օրինագիծ մը եւս, որ շուտով Ազգ. Ժողովին պիտի ներկայացուի։ Այս օրինագծին համաձայն Թուրքիոյ մէջ շարժանկարի ժապաւէններ ծախելու մենաշնորհը կը վերաբերի օդանաւային մարմնին։ Նոյնպէս այս վերջինը տպել պիտի տայ կառավարական, թաղապետական, մաքսային եւ այլ բոլոր վարչութեանց տպագրական թուղթերը։

Պատերազմի վախեր կեդր. Ամերիկայի մէջ

Վերջին շաբթուան ընթացքին Նիքարակուայի մէջ ծագած վարչաձեւի խնդիր մը կը սպառնայ պատերազմ առաջ բերել Միացեալ Նահանգներու եւ Մեքսիկայի միջեւ։ Ազատական Սաքազա, որ Մեքսիկայի կէս-ընկերվարական կառավարութեան պաշտպանութիւնը կը վայելէ, կ'ուզէ տապալել պահպանողական նախագահ Տիազը, որ Միացեալ Նահանգներու պաշտպանեալն է։ Նախագահ Քուլիճ Տիազի պաշտպանութեան համար Նիքարակուայի ջուրերը ղրկեց վեց պատերազմական յածանաւ, եօթը թորփիլահալած, մէկ ականադիր նաւ, չորս ջրասուզանաւ եւ 2000 ծովային զինուոր՝ պատրաստ ցամաք ելլելու։ Միւս կողմէ Մեքսիկա նաւերով զէնք եւ ռազմամթերք կը հասցնէ ազատականներուն։

Այս վէճը իրականին մէջ վարչաձեւի խնդիր չէ, այլ Խաղաղականի խնդիր։ Երկու մրցակից պետութիւնները կ'ուզեն գերիշխանութիւն ձեռք բերել Խաղաղական Ովկիանոսի առեւտուրին մէջ։ Միացեալ Նահանգները Տիազի կառավարութեան հետ համաձայնած են Փանամայի ջրանցքին նման երկրորդ ջրանցք մը բանալու Նիքարակուայի հարաւէն, Րիօ-Նէկրոյի բերանէն մինչեւ Ֆոնէսքայի ծոցը։ Այս ջրանցքը ռազմագիտական մեծ արժէք պիտի ունենայ։ Միացեալ Նահանգները կը վախնան, որ նախագահ Տիազի տապալումով իրենց տրուած այս մենաշնորհը պիտի ջնջուի։

Գործազրկութիւնը՝ պաշտօնական աչքով

Աշխատանքի Նախարարութիւնը Ուրբաթ օր հրատարակեց իր երրորդ տեղեկագիրը, նպաստընկալ անգործներու մասին։ Այս տեղեկագրին համաձայն, Յունուար 6ին նպաստընկալներու թիւն էր 17.178, այսինքն 4000 աւելի քան 1926 Դեկտ. 30ին։ Մինչեւ Յունուար 6 հասած տեղեկութեանց համաձայն, նահանգային 31 նպաստի մնտուկներէն 8ը կը գործեն, իսկ քաղաքապետութեան 233 մնտուկներէն 41ը։ 17.178 նպաստընկալներէն 12.402ը այր են և 4776ը կին։ (Նախընթաց շաբթու 9469 այր և 3603 կին)։ Մինչեւ Յունուար 5 Փարիզի գործագրկութեան մնտուկը օգնած է 9873 անգործներու, Սէնի Նահանգին միւս համայնքները՝ 4704 հոգիի։ Մասնաւորապէս գործազուրկներ կը գտնուին մետաղագործութեան (2670 հոգի), մորթի և կաշիի (1577), ատաղձագործութեան (1478), հանդերձաշինութեան (1256), շէնքերու կառուցման, նպարեղէնի, գրասենեակի եւն. գործերու մէջ։ 1200 հոգի օգնութիւն ստացած են Հօթ Վիէնի Նահանգին մէջ, 448 հոգի՝ Լուար Ենֆէրիէօրի, 193 Պուշ-տիւ-Ռօնի (Մարսէյլ), 353 Վօքլիւզի, 133 Օպի մէջ եւն.։

Անցեալ շաբթուան ընթացքին, կարելի չէ եղած գոհացնել 21.439 գործի խնդրանքներ, զորս ըրած էին 14.769 այրեր եւ 6670 կիներ։ Անցեալ շաբթու այդ կարգի խնդրանքներու թիւն էր 20.238։ Միայն Սէնի Նահանգին մէջ գոհացում չստացած խնդրանքներու թիւն է 10.087։ Գործի խնդրանքները 9500էն աւելի են մատուցումներէն։

∴ *Նիմի մէջ, ուր հազարի չափ անգործներ կան, քաղաքապետութիւնը որոշեց շինութիւններու ձեռնարկել։ Այս նպատակով 14.000 ֆր. քուէարկուեցաւ։*

∴ *Պոլշեւիկ «Իւմանիթէ» գրել կուտայ թէ անցեալ շաբթու 989 օտար աշխատաւորներ եւ հաւաքաբար բերուած*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԵՐԵԼՔԸ

ՊԵՐԼԻՆ, 7 Յունուար

Վերջին-երկու երեք տարիներու ընթացքին հսկայական յառաջդիմութիւն ունեցաւ Գերմանիա, թէ՛ ներքին եւ թէ՛ արտաքին ճակատներուն վրայ: Անոնք որ Ջինադադարէն յետոյ եւ մանաւանդ 1922ին եւ 1923ին այստեղ եղած են եւ նորէն այցելած Գերմանիա, անմիջապէս կը դիտեն բարեփոխում մը:

Արտաքին կենցաղէն, ժողովուրդի նիստ ու կացէն եւ ապրուստի պայմաններէն իսկ կ'երեւայ այդ ամէնը: Այսօր գերմանացին լաւ կը հագուի ու լաւ կը սնանի, ունի բնակարանային յարմարութիւններ, ինքզինքը չի զրկեր եւ ոչ մէկ բանէ մէջ: Թատրոնները, շարժանկարները, սրճարանները, զբօսավայրերը, ամէն կարգի հանրային վայրերը միշտ լեցուն են բազմութեամբ: Դեռ աւելին: Հակառակ անոր որ Գերմանիա պարտուած երկիր է, ժողովուրդին վիճակը շատ աւելի լաւ է, քան կարգ մը «յաղթական» երկիրներու մէջ: Աւելի լաւ, քան մինչեւ իսկ այստեղ — Նախապատերազմեան վիճակին հետ բաղդատելով: Միջին գերմանացիին ապրուստի մակարդակը այսօր գոհացուցիչ է, երբեմն մինչեւ իսկ՝ ճոխ եւ շռայլութեան հասնող:

Գերմանացիին յատուկ հին ծանօթ խնայողութիւնը, սակաւապիտութիւնը, նախկին համեստութիւններով, գոյութիւն չունին այսօր: Աւոր մէկ մտնաւոր պատճառը կը համարուի այն, որ մարքի անկման տարիներուն ամէն ինչ կորսնցուցած այս ժողովուրդին աչքը տեսակ մը վախ ունի. դրամը անոր աչքին կորսնցուցած է նախկին արժէքը: Ամէն մարդ ապրուստի կը ծախսէ իր վաստակը:

Անշուշտ երեւոյթին մէկ կողմն է այս, գուցէ եւ խաբուսիկը: Ապացոյց այն, որ գերման ժողովրդական խնայողութիւնները մարքի կայունացման շրջանին հասած են ոչ պակաս քան 2 ուկէս միլիառ մարքի: Այդ գումարը շատ քիչ է նախապատերազմեան խնայողութեանց հետ բաղդատելով, ոչ իսկ անոնց մէկ քառորդը. բայց մոռնալու չէ որ, այս ամէնը կուտակուած է շատ քիչ ժամանակի՝ ընդամէնը երեք տարուան ընթացքին:

Գերման ժողովուրդի վիճակին բարելաւումը նախ եւ առաջ անոր տնտեսական աննախընթաց յառաջդիմութեամբ կը բացատրուի, հարկաւ: Աւոր մէկ գայտուն ապացոյցն է այն, որ յառաջիկայ տարուան նիւթացոյցը Ցուկէս միլիառ մարք սահմանուած է, որ եւ լիուլի պիտի գանձուի:

Միւս կողմէ, այս վերջին երկու տարիներու ընթացքին պետական գանձը աւելի՛ շատ դրամ մտած է հարկերէ եւ ամէն կարգի տուրքերէ, քան նախատեսուած է օրէնքով: Այն աստիճան որ, հարկ գտնուեցաւ յատուկ օրէնքով պակսեցնել քանի մը հարկեր: Ժողովուրդը պատրաստակամութեամբ եւ պարտաճանաչութեամբ կը կատարէ իր յանձնառութիւնները սեփական երկրին հանդէպ:

Գերմանիոյ տնտեսական բարելաւումով բացատրելու է նաեւ այն իրողութիւնը, որ կառավարութիւնը այս երկու տարիներու ընթացքին անթերի կատարեց Տօուըսի ծրագրով յանձն առած իր բոլոր նիւթական պարտականութիւնները Փաշնակիցներուն հանդէպ, հաշուեցուցներու ձեւով: Ամէնէն լաւատեսը անգամ չէր կրնար ակնկալել. Ուրեմն չհանեց ո՛եւէ թերացում այս գետնին վրայ: Այս ձեւով գերմանիայէն արդէն իսկ երկու միլիառ մարքէն աւելի դուրս ելած է: Առաջիկայ տարուան ընթացքին 1 ուկէս քառորդ միլիառ պիտի վճարէ Գերմանիա: Յաջորդաբար պիտի աւելնայ այդ գումարը՝ մինչեւ 2ուկէս միլիառ մարք, տարեկան: Թէեւ այժմէն իսկ Տօուըսի ծրագրի վերաքննութեան հարց կը յարուցանէ գերման մամուլը, բայց փաստն այն է որ, մինչեւ այդ՝ Գերմանիա անթերի կը կատարէ իր պարտքը:

Գերմանիոյ հիմնական վիճակին բարւոքման մէկ նշանն ալ այն է որ, արտաքին առեւտուրը կը զարգանայ տակաւ ու, թէեւ տատանումներ ունի, բայց ներգործական կը մնայ: Գերմանիա աստիճանաբար կը վերագրաւէ իր նախկին շուկաները, առանց թիւին նաեւ՝ Արեւելքի մէջ: Քանի մը երկիրներու հետ ունեցած իր առեւտուրը այժմ մինչեւ իսկ գըլած անցած է նախապատերազմեան չափը:

Այս բոլոր փաստերը արտաքին նշաններ են արդի Գերմանիոյ տնտեսական վերելքին: Իսկ աւոր բուն պատճառը՝ երկրին արտադրական ուժերու եւ մանաւանդ ճարտարարուեստին աննախընթաց բարձրացած է: Ցայտնի է որ, այսօրուան Գերմանիա գերբաղանցօրէն ճարտարարուեստային երկիր մըն է: Ժողովուրդին երկու հինգերորդէն աւելին քաղաքներու մէջ կ'ապրի եւ առաւելապէս ճարտարարուեստային զանազան ճիւղերու մէջ զբաղած է: Ջրկուելով մանաւանդ իր գաղութներէն՝ յետպատերազմեան Գերմանիա առանձնապէս ուժ կուտայ սեփական ճարտարարուեստին, իր անձուկ սահմաններուն մէջ կերակրել կարենալու համար 63 միլիոնը ժողովուրդը: Մոռնալու չէ եւ այն պարագան, որ կը շարունակէ աճիլ արագօրէն: Ցարեկան 7-800 հազարով կ'աւելնայ բնակչութիւնը: Ւ. որովհետեւ գաղութներ չունի այլեւս եւ Ամերիկայի դուռները գոց են իր առջեւ, իսկ տնտեսականառեւտրական հնարաւորութիւններն ալ Ռուսիոյ հետ չափէն աւելի սահմանափակուած են, միակ ելքը կը մնայ այս ժողովուրդին, ուժ տալ իր ճարտարարուեստին եւ արտածութեան: Այլապէս երկիրը հնարաւորութիւն չպիտի ունենայ կերակրելու ամէնքը:

Գերման ճարտարարուեստին զարգացմանը մեծապէս կը նպաստէ եւ այն պարագան, որ ամերիկեան դրամագլուխը տակաւ մուտք կը գործէ երկրին մէջ եւ ուժ կուտայ արտադրութեան: Արդիւնաբերական շարք մը ճիւղեր ամերիկեան դրամագլուխին կը պարտին իրենց այսօրուան զարգացումը: Այս մէկ քանի տարիներու ընթացքին 2 միլիառի հասած է այդ եղանակով Գերմանիա մտած ամերիկեան դրամագլուխին չափը: Եւ անկէ բնաւ վախ չունի գերման ճարտարարուեստը Ընդհակառակն կ'ողջունէ:

Ամփոփելով Լեր խօսքը Գերմանիոյ ներքին-տնտեսական վիճակին մասին, կը տեսնենք որ ան զգալապէս բարելաւուած է եւ աւելի ու աւելի կը բարելաւուի: Այդ ալ հետեւանք է Գերմանիոյ տնտեսական կեանքին եւ յատկապէս ճարտարարուեստին աննախընթաց զարգացման: Եւ այս՝ հակառակ անոր որ գործազրկութիւնը ահռելի չափերու հասած էր:

Այդ մասին առանձին:

Թ. Գ. ԹԱՆԻԿԵԱՆ

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ՀԷՔԻԱԹ

ԱՐԵՒՆ ՈՒ ԼՈՒՍՆԿԱՆ

Արեւին սիրտին մէջ, օր մը, ցանկութիւն մը ինկաւ եւ ուզեց ամուսնանալ անպայման: Ամբողջ ինը տարի, ինը ձի լծած՝ երկինքի եւ երկիրի վրայ ծագէ ծագ կ'արշաւէր, ինչպէս նետը աղեղնաւորին, ինչպէս հովը բարձր սարին ի գա՜ւր, սակայն, յոգնեցա՜ն ձիերը, եւ չգտաւ հարսնցու մը, որ արժանի ըլլար իր փառքին, եւ գեղեցիկ, նման իր քրոջ Հէլէնին, ա՜խ, գեղանի Հէլէնին, որ երկար ծամեր ունի ոսկի: Արեւը, յետոյ, փնտռելու գնաց իր քոյրը, եւ տաքուկ ձայնով մը կանչեց

— Իմ սիրելի Հէլէն քուրիկս, Հէլէ՜ն՝ ոսկի երկա՜ր ծամերով, եկուր իրարու հետ նշանուինք, որովհետեւ մենք շատ կը նմանինք մէկզմէկու, թէ մազով, թէ աչքերով եւ մեր անզուգական գեղեցկութեամբ: Ես ունիմ պըսպղուն ճառագայթներ, դուն՝ ոսկեզօծ խոպոպներ, իմ երեսս է շողարձակ, քուկդ՝ լոյսով օծանուած:

— Եղբա՜յր իմ, լո՛յսն աշխարհի, դուն որ սրբուած ես բոլոր մեղքերէն, մտիկ ըրէ: Չէ տեսնուած երբեք, որ քոյր եւ եղբայր իրարու հետ ամուսնանան, որովհետեւ մե՛ղք է, եւ զարհուրելի՜ մեղք:

Երբ այս խօսքերը լսեց, Արեւը տժգունեցաւ, խաւարեցաւ Եղա՜ւ, եղա՜ւ, Աստուծոյ գահին մօտ բարձրացաւ: Երկրպագեց եւ այսպէս աղաչանք ըրաւ.

— Սուրբ Աստուած, ա՛լ մեր հայրը, հասած է ամուսնանալու ժամանակս, սակայն աշխարհի վրայ արժանի հարս մը չգտայ Միայն քոյրս Հէլէնը սիրելի է ինծի, Հէլէ՜նն ազուոր, իր երկար ոսկի ծամերով:

Ցէրն Աստուած մտիկ ըրաւ, յետոյ ձեռքէն բռնեց գժոխք տարաւ, որպէսզի Արեւին սիրտին սարսափ պատճառէ: Ետքէն արքայութիւն տարաւ, որպէսզի հմայէ հոգին Ու վերջապէս խօսեցաւ Աստուած, երբ Աստուած կը խօսէր, երկինքը սկսաւ շողշողալ եւ ամպերը փարատեցան

—Արե՛ւ, Արե՛ւ՝ շողերես, դուն որ սրբուած ես բոլո՛ր մեղքերէն, դուն որ մտար արքայութիւնը, դուն որ տեսար գժոխքը, հիմա դուն ինքդ ընտրէ այդ երկուքէն մէկը

Արեւը, սակայն, դիւրութօրէն ըսաւ.

— Ես կը մտնեմ ողջուգս գժոխքը, կը բաւէ որ մինակ չըլլամ եւ ապրիմ քրոջս Հէլէնին հետ, ազուո՛ր Հէլէնին հետ՝ ոսկի ու երկա՛ր ծամերով.

Եւ Արեւը երկինքէն վար իջաւ: Մտաւ քրոջը տունը եւ հրամայեց որ հարսնիքի պատրաստութիւն տեսնեն: Հէլէնին ճակատը զարդարեց ոսկի թելերով, գլխուն վրայ դրաւ արքայական թագ, հագուեցուց ճամկաղգեստը՝ մարգարիտով հիւսուած: Ցետոյ, երկուքն ալ, ժամ գացին: Սակայն ժամերգութեան պահուն, վա՜յ մը վրան Արեւին, վա՜յ մը վրան Հէլէնին, ջահերը մարեցան, զանգակները ճաթեցան, աթոռները շրջեցան, զանգակատունը շարժի բըռնուեցաւ, գպիրներուն ու տէրտէրներուն ձայնը կապուեցաւ, նուիրական զգեստները պատռեցան: Դժբախտ Հէլէն զարհուրանքի մէջ ինկաւ, որովհետեւ, յանկարծ, անտեսանելի ձեռք մը բռնեց իր մէջքէն, երկինք բարձրացուց եւ վերէն վար ծով նետեց: Ծովին մէջ ոսկեզօծ աղուորձուկի մը փոխակերպուեցաւ: Իսկ Արեւը, մըժգունած, բարձրացաւ երկինքի կամարին վրայ եւ Արեւմուտքէն ծով նետուեցաւ, գտնելու համար իր գեղանի քոյրը Հէլէնը, երկար ու ոսկի ծամերով:

Ցակայն Աստուած, տէրն երկինքին ու երկիրին, բռնեց ձուկը եւ նետեց անհունին մէջ, ուր Հէլէն լուսնկայի փոխակերպուեցաւ: Ցետոյ այսպէս խօսեցաւ (երբ Աստուած կը խօսէր տիեզերքը կը սարսռար, ծովուն ալիքները կը հանդարտէին վախցած, լեռներուն գագաթները կը խոնարհէին եւ մարդիկ սարսափահար կը դողդղային

— Հէլէ՜ն, ոսկի ու երկար ծամերով, Արե՜ւ, աղբի՜ւր շողերու, դուք որ սրբուած էք բոլո՛ր մեղքերէն, մտիկ ըրէք: Ես ձեզ կը դատապարտեմ յաւիտեան, որ, այսուհետեւ, երկինքի կամարին վրայ իրար հետապնդէք, այլ երբե՛ք իրարու չհանդիպիք: Հիմա քալեցէք իրարու ետեւէ, փնտռեցէք իրար անհուն երկինքի մէջ, եւ երկիրը լուսաւորեցէք ձեր քայլերուն տակ:

Թարգմ.՝ Ե. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՊՈՉ ԵՒ ՀԱԿԱՊՈՉ

Նոյնութեամբ կ'արտատպենք՝ «Խորհրդային Հայաստան»էն (25 դեկտ.), անփոփոխ պահելով ուղղագրութիւնն ալ):

Մեր կենտրոնական փոստը մի վորեւե գործով մտնող մարդը պետք է… անգործ լինի:

Ցեթե որեւէ հիմնարկի ծառայող ես՝ լավ կը լինի արձակուրդ վերցնես որապահիկով:

Վորովհետեւ փոստ գնալը նշանակու է գործուղում:

Փոստ գնացողը պետք է նրան տրամադրի իր յեռանդը, ժամանակը, անձը, պետք է ուղղակի նվիրվի փոստին:

Փոստը սովորեցնում է… անհամբերությունն՝ յեթե դանդաղ յեվ անտարբեր վոտն եք. ձեզ դարձնում է կենդանի յեվ գործունյա մարդ: Ձեզ արտայայտիչ դեմք է տալիս, աչքերը յզնում սրբազան բարկության կրակով, դուք դառնում եք մըտածող մարդ… բայց այս ամենը… կանգնած վիճակում, հերթի մեջ, անշարժ:

Խոկալես ասած՝ փոստ գնացողը վո՛չ մարկա առնելու կարիք պիտի ունենա, վո՛չ նամակ ուղարկելու յեվ վո՛չ հեռագիր տալու:

Ցեթե այս կարիքները չունես՝ շատ հարմար է փոստի հերթում կանգնել ու յերազել:

Ցեվ փոստ գնացողն էլ մի բանի վրա յե միշտ յերազում.

— Գնա՛լ, գնա՛լ մի վորեւե փոստ, մարկա առնել, նամակ ուղարկել, դրա՛մ ստանալ, հեռագի՛ր տալ…

Ահա մի օր էլ այդ յերազանքի մեջ՝ կանգած էի հերթում, յեվ մտածում էի փոստում անց կացրած օրերիս մասին, յերբ ինձ մոտեցավ հին բարեկամներիցս մեկը, վորին մի տարի յեր չէի տեսել:

Նա բոլորովին սպիտակել էր:

Բարեւեցինք իրար:

— Ինչպե՞ս եք, հարցրի:

— Վոչինչ, լավ եմ, ասաց:

— Ներեցե՛ք, իսկ դուք գործո՞վ եք յեկել փոստ, թե հենց այնպես:

— Հա, այնպես, մի թեթեւ գործ կա, մանավանդ…

— Կարելի՞ յե իմանալ՝ ինչ գործ է:

— Կարելի է:

Ի՞նչ գործ է:

— Ներկ եմ ապրանք Գերմանիայից, յեկել եմ ստանալու:

— Նկարչական դպրոց եք հիմնել:

— Վո՛չ… մորուքս եմ ներկում:

— Ձեր մորո՞ւքը:

— Այո՛, եւ մազերս: Ցեղբայր, քսանասուն տարեկան չկամ, բայց մազ-մորուքս սպիտակել է:

— Ահա՛, հիշեցի:

— Ասացեք խնդրեմ, կարծեմ ձեր հայրը, քույրն եւ հորեղբայրը չէի՞ն, վոր անցյալ տարի մի օրում մեռան եւ այդ պատճառով դուք մի քանի ամիս… այսինքն ձեր խելքը ձեզ կորցրեց:

Վո՛չ, հայրս, քույրս յեվ հորեղբայրս կատարելապես վողջ յեվ առողջ են:

— Այո, այո, հիշեցի, ձեր մայրն էր վոր ընկավ վելոսիպեդի տակ յեվ…

— Առողջ է կատարելապես յեվ վելոսիպեդի տակ էլ չընկավ:

— Այն ժամանակ խնդրեմ ինձ հասկացրեք, ի՞նչ պես յեղավ, վոր դուք, այսինքն համակարծեցաք յեվ սպիտակեցիք:

— Հա՜… այդ եք ասում: Ի՛հ, ա՛ստեղ եմ ծերացել, այս փոստո՛ւմ, հերթի կանգնելով:

— Այստե՛ղ.

— Այո ինչ: Մի տարի առաջ անընդհատ յեկա փոստ դրամ ուղարկելու, եհ, այնպես պատահեց, վոր վերջ ինկերջս ուղարկեցի, բայց այնքան սպասեցի, ջղայնացա կանգնած վիճակում, վոր ծերացա: Հիմա ներկին եմ սպասում: Խոստովանանք լինի՝ ուզում եմ ամուսնանալ:

— Այո՛, մի քիչ վոր ամուսնանայիք վատ չէր լինի:

Բարեկամս հառաչեց.

— Ի՛, ծերացանք: Ցեվ ինձ ծերացրեց մարկան: Ժամերով սպասում էինք մարկայի: Ժամերով կանգնում էինք պոչի մեջ: Հիմա մարկայի հարցը կանոնավորված է: Ցերկու տեղ մարկա են ծախում, յեվ կարող ես Փուրգոններով մարկա առնել յերկու կրկնապայծառում: Հիմա այլ հակապոչն է մեզ տանջում:

— Հակապո՞չ. ա՞յդ ինչ բան է:

— Ա՛յ վորտեղ վոր կանգնած ենք յես ու դուք:

— Մեր կանգնածը պոչ չէ՞:

— Վոչ, հակապոչ է:

— Բացատրեցեք խնդրեմ:

— Բացատրությունը պարզ է: Նայեցե՛ք

Աջակից հերթ էր կանգնել մի դռնակի առջեւ, ուր դրամ են ստանում յեվ փոխադրում յեթե ստանում են յեվ փոխադրում): Բազմութեան մեջ հերթը հասել էր մի քնուս, վոր յեկել էր կոչնագրով դրամ ստանալու:

Ծառայողը հարցաքննում էր.

— Ի՞նչպես է ձեր անունը:

— Ի՞մ անունս:

— Այո, ձեր անունը:

— Իմ անունս Մուսաով է:

— Դա ազգանունդ է, ձեր անունն ասացեք:

— Անունս Ակոփ է:

— Ո՞վ է ձեզ ուղարկել այս փողը:

— Փո՞ղը:

— Հա, փողը, ո՞վ է ուղարկել:

— Ով է ուղարկել փո՞ղը:

— Հա, հա՛, փողը ո՞վ է ուղարկել:

— Խասկցա: Փողը ղրկողը իմ խնամին ա:

— Ձեր խնամու ազգանունն ի՞նչ է:

— Խնամուս ազգի անուն ն:

— Հա՛, ձեր խնամու ազգանունը:

— Խնամուս ազգի անուն վալլահ չըմ գինա: Համա մեր գեղացոց անուն գինամ: Մկա՝ Ապրե կա, Խաստուր կա, Թեվաթորոս կա:

— Իր անունն ի՞նչ է:

— Ո՞ւմ անուն:

— Խնամուդ անունը:

Խնամուս մեր գեղացիք ղըմմեն կը ճանչնան: Առաջ քաղաք կ'ապրեր: Ախպեր լէ իրա ղուրդուդույի մեջ մկա խանութ ունի:

— Դու խնամուդ անունն ասա.

— Խնամուս անուն Սեթո յե: Բարեկամս դարձավ ինձ յեվ փսփսաց.

— Հիմա հասկանո՞ւմ եք ի՞նչ ասել է հակապոչ:

— Այո, այո. առաջ մենք էինք ծառայողների առաջ հերթի կանգնում, հիմա նրանք են ժողովրդի առաջ հերթի կանգնում յեվ համբերությամբ սպասում, վոր բազմությունից մեկ-մեկ առաջ գան… [illegible] իրենց ո՞վ լինելը, հա[illegible] ով է իրենց խնամին, ևն… ապրում հիմա, ինչ է խնամու եղբայրը, յեղբոր… բայրը, յեվ այսպիսով յեթե… պոչի մեջ էինք ծերանում… մա հակապոչի մեջ պիտի ծեր… նանք: Բայց մի բան լավ… մեզ հետ ծերանում է յեվ… քը… ծառայողը:

Ցե՛ս են:

Դ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ

ՏԵՍԻԼՔ

Ա.

Ալիքներուն, երգն է հեռա…
Անծրեւաբեր լուրթ ամպեր…
Ցոլ ամայի կղզին կ'երկն…
Ջախջախտագին իր խուժ…

Հոս անտառին մէջ մութ…

Փնար կուտայ մայրիներուն…
Զով սոյլ մը խոր խաղաղ…
Ու կը հանգչի սիրուն երա…

Ուս վայրենի դարաւանդ…
Որուն կողերն ցից ու դը…
Գարեխներով ծով կը լ…

Ու ջուրերուն կապոյտին վ…
Յովու Թռչունն կ'եղերերգ…
Ու միջոցին մէջ կը սուլ…

Բ.

Ցուն այս տառուն դաշտ… կապ…

—Անհոգիդոն լոյծ տապաք…
Ուր խոլ հոգին երազին զո…
Կ'ուզէ ծախրել խելապտոյ…

Բայց հետեւէ իմ աչքերուն
Վայրի բաղին ծախրին գծով
Ու տես ինչպէ՛ս երկինք …
Իբար գրկած կ'ըլլան անհ…

Առագաստանաւ մը հեռուն
Հայլին վրայ ջինջ ջուրերու
Երազօրէն կը յամենայ

Ու կ'անուշնայ տեսիլ ընդ…
Ուր երազիս թեւերն աքա
Կը դողանան խուլ հեծութիւ…

Ի. ԶՕՀՐԱՊ

ՄՈՍԿՈՒԱՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս գրեցինք թէ … մարդահամար տեղի ունեց… Խորհրդային Միութեան … Այս առթիւ հետեւեալ մանր… մասնութիւնները կը տրուին.

Մարդահամարը կատար… ցաւ Վիճակագրութեան կեդ… նական պաշտօնատան կողմէ… առաջին լիակատար մարդահ… մարն է 1897էն ի վեր: Սկս… Դեկտ. 17ին եւ վերջացաւ 3… ուարի սկիզբը: Կարելի է … թէ գիտական կատարեալ … տութեամբ կատարուած է մա… դահամարը: Շատ տեղեր ժող… վուրդը քաղաքական նկատառ… ներէ կասկածելով, խուսափ… է ճշգրիտ թիւեր տալէ: Ճամ… տեղեր գիւղացիները կ'ըսէ… թէ Նոր-Փրկատարը եկած է … վերջին դատաստանէն առաջ … խարհի բնակիչները կը համր… Այս պատմութիւնը, որով … ունեցան բազմաթիւ շրջանն… կը նորոգուի ամէն մարդահա… մարի առթիւ, սկսեալ Մեծն Պետ… րոսէն, որ առաջին ռուսակ… մարդահամարը կազմակերպեց:

Առաջին թիւերը վերի վեր… ցոյց կուտան թէ ծնունդներ… որոնք յեղափոխութենէն վեր… շատ պակասած էին, մեծապ… աւելցած են 1922էն վեր: Նոյնպէս, 1923էն ի վեր դադ… եալ քաղաք խուժած է … չութիւնը, որ սկիզբները գեղ… գիւղերը քաշուած էր:

Մոսկուայի բնակչութիւն… որ 1920ին 1,027,336, 1923ի… 1,542,874 էր, հիմա բարձր… ցած է 2,018,286ի, իսկ … ընդհանուր բնակչութիւնն … 1,611,000, այսինքն 1920ի … կրկնապատիկը:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»-Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

43.— ՕՊԻՍՕՆ

Քրէզօղ գետին ափը, գեղեցիկ եւ օդաւէտ գիւղաքաղաք մըն է Օպիսօն, Փարիզէն 10-11 ժամ հեռու։

1926ին եկած են մէկ հայ ընտանիք Յունաստանէն, Սասափայարցի, եւ երկու ընտանիք ալ՝ Պուլկարիայէն, Սէօլէօզցի։ Մեր հայրենակիցներուն թիւը այժմ կը հասնի 14 հոգիի, որոնց հինգը կին, չորսը օրիորդ, հինգը երիտասարդ։ Բացի երկու այրերէ, բոլորս ալ կ'աշխատինք Fabrique de Tapis, Sallandrouze Frères գորգի մեծ գործարանը։ Կիները կ'աշխատին կարի վրայ, ստանալով 12էն 18 ֆր. իսկ այրերը 18էն 24 ֆր.։ Գործատիրոջ կողմէ տրամադրուած են առանձին տուներ, կահաւորուած եւ պարտէզներով շրջապատուած։ Ունեցած ենք մէկ ծնունդ։ Մահ չկայ։ Երեք մանուկներու երկուքը միայն կ'երթան ֆրանսական դպրոց։ Կը ստանանք միայն «Յառաջ»։ Բոլորս ալ հայախօս ենք և կ'ապրինք իրարու մօտ։ Կը յիշենք միշտ անցեալը և կ'ողբերգինք ապագայի լաւ յոյսերով։

Այս տեղ գործազրկութիւն չկայ, և ոչ ալ կը նախատեսուի։ Գործատէրերը ոչ օրավարձ զեղչած են և ոչ ալ ո և է բանուոր արձակած։ Տակաւին ո և է գործարան չէ փակուած։ Ընդհանրապէս քաղաքի գործարանը միշտ գործաւոր կ'առնէ ժամը 2.50էն 2.75 ֆր.ի։ Օտարներու և տեղացիներու միջեւ խտրութիւն չկայ։ Արդէն եկած օտարականները աչքի չեն զարներ։ Շատ մը տեղերու նման հոս ալ դժուար է ճանչցնել հայը կարծես գետինէն բուսած սունկ մը ըլլար։ Կարելի է հոս վարձել ամսական 40-50 ֆրանքով երկու սենեակ։

Զ. Գ. Զատիկեան

44.— ԼԻՈՆ (Գ.)

Sté. Lyonnaise Impression AppretGauffrage գործարանի աշխատաւորներս ալ մատնուած ենք գործազրկութեան մղձաւանջին։ Սակայն ընդհանրապէս ուրիշ գործարաններու հետ բաղդատելով, մեր գործարանը մինչեւ հիմա մարդ չէ արձակած, ոչ ալ դռները գոցած։ Մինչեւ Դեկտեմբեր 15—20, կանոնաւոր կ'աշխատէինք, իսկ անկէ ի վեր սկսան օրուայ ժամերէն մէկ ժամ պակսեցնել, որով շաբաթը առնուազն 43 ժամ կ'աշխատինք։ 150 գործաւորներէն 50ը հայ է։ Ուրախ ենք որ «Յառաջ» իր հարցարաններով միշտ տեղեակ կը պահէ մեզ հայ աշխատաւորի կեանքէն։ Այդ իսկ պատճառով գնահատուեցաւ եւ օրաթերթի վերածուեցաւ։

Վահրամ Շահինեան

45.— ՊՈՒՐԿՈՒԱՆ-ԺԱԼԻԷՕ Գ.

Պուրկուան եւ Ժալիէօի մէջ երկու շերամաբուծութեան աշխատանոց կայ, որոնց մէջ վեց հայ ընտանիք եւ 12 երիտասարդներ կ'աշխատին։ Ամէնքն ալ ճամբուած են Դեկտեմբերի 31ին։ Ժամանակաւորապէս պայմանագրուած չէին եւ չեն կրցած գէթ ձմեռը անցընել։ Չեն հասկնար թէ ինչու տանոց ազգարարութեան այսպէս մէջտեղ ձգեցին այս ցուրտ ձմեռով։ Ոչ նեցուկ ունին, եւ ոչ ալ ֆրանսացի են, որպէսզի գէթ՝ պետական նպաստ մը ստանան, եւ կամ պետական գործի հայթայթում մը։ Հաւաքչութիւն ազգային իշխանութենէն։ Շաբաթներ առաջ միշտ «Յառաջ» ուշադրութեան կը հրաւիրէր գործազրկութեան հետեւանքներու մասին, բայց պատրաստուած չէին։

Հայ երիտասարդները խորհրդակցելէ յետոյ, որոշեցին քաղաքապետարան կամ կառավարութեան դիմել եւ գործ ուզել։ Գործազրկութիւնը ընդհանուր ըլլալով, չեն ուզեր ուրիշ տեղ երթալ բախտ փորձելու։ Կը խնդրուի ձեր թերթին մէջ հրատարակել այս երկտողը՝ որպէսզի ուր որ գործի ապարէզ կայ հոն երթան։

Կ. Խուլատճեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻ.— 1 Յունուար շաբաթ օր տեղի ունեցաւ Փօն տըՇէրիի հայ գեղարուեստական ցերեկոյթը։ Շրջականներէն ալ բազմութիւն մը եկած էր։ Ժամը 2,30ն էր արդէն երբ սրահը լեցուեցաւ։ Բանախօսեց Պ. Արուէն Աճէմեան եւ հանդէսը բացուած նկատելով՝ կոչ ըրաւ ժողովուրդին յատնկայս ունկնդրել «Մեր Հայրենիքը»։ Պարզելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերը, շեշտեց այսպիսի հանդէսներու արժէքը, աւելցուց թէ պարբերաբար պիտի տրուին նման երեկոյթներ գիւղերու մէջ ցրուած հայ ժողովուրդին համար, վառ պահելով ազգային ոգին։ Հանդէսը յաջող անցաւ։ Գնահատելի էր Պ. Դանիէլեանի մեներգը՝ «Ես լսեցի մի անուշ ձայն»ը եւ պարած կովկասեան պարերը։ Հանդէսը վերջացաւ «Կռուեցէ՛ք Տղերք» խմբերգով։ Ներկաները գոհ տպաւորութեան տակ մեկնեցան։

Կ. Խ.

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԹՆՄԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մարսիլիացիներուն հանրագրութեան պատասխանելով, Պալաքեան Եպս. հրահանգած է Մարսիլիոյ հոգեւոր հովիւին, որ անմիջապէս, առանց նոր ձգձգումներու, կատարուի ընտրութիւնները։ Մարսիլիոյ հոգ. հովիւը յայտարարած է թէ տօնէն ետք անմիջապէս վերջ պիտի սկսին ընտրական աշխատանքները։

Հաւատա՛նք թէ վերջին ձգձգումն է այս։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

Խ. Հ. Միութեան 1927ի ելմտացոյցին մէջ հասոյթ նախատեսուած է 3.701,000,000 րուբլի (470,100,000 ստերլին), որուն կէսէն աւելին ուղղակի տուրքերէ։

Այս ելմտացոյցի մասին խորհրդակցութիւններ կատարելու համար լաւոն ժողովներ ունեցան ժողովրդային գործավարութեանց ելմտական մասնագէտներն ու Աշխատանքի ու Պաշտպանութեան սովետը։

Վերոյիշեալ թիւին մասին կարծիքներու անհամաձայնութիւն կը տիրէր։ Ելմտական գործավար Պրուխանոֆ կը պաշտպանէր այն տեսակէտը թէ հասոյթները ա՛յդքան գումարի կը համնին, մինչ փրոֆ. Փօկօլիէֆօֆ եւ ուրիշներ կ'առարկէին։ Նոյնիսկ պետական ելեւմտացոյցի յանձնաժողովը (գօսպլան) յոռետես արտայայտութիւններ ըրաւ։ Այս վերջինը ընդհանուր ծախք կը հաշուէ 5.842,000,000 ռուբլի 584,200,000 ստերլին), որով բացն է 1,141 միլիոն րուբլի։

Ցանձնաժողովի տեղեկագրին համաձայն, բանակի եւ նաւատորմի ծախք նշանակուած է 645 միլիոն րուբլի։ Ժողովականները հակառակ արտայայտուեցան նոյնքին փոխառութեան, պիւտճէին բացը գոցելու համար, քանի որ վերջին տարիներու ընթացքին ժողովուրդը շատ մեծ դժգոհութեամբ իր մասնակցութիւնը բերած է ատոր։ Մինչեւ հիմա եղած փոխառութիւններու ընդհանուր գումարն է 625 միլիառ րուբլի, որուն մեծ մասը արձանագրուած են պետական հիմնարկութիւնները, իսկ 100 միլիոնը միայն անհատներ, մեծն ըլլալով օտար մենաշնորհներուն տէրեր։

Բացը ինչ ձեւով գոցելու հարցը դեռ չէ լուծուած։

ՆՈՐ ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

«Խայտակ»ի Աթէնքի թղթակիցը կը տեղեկանայ թէ հելլէն կառավարութիւնը նոր դիմում մը պիտի կատարէ Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ, խնդրելու համար որ, գաղթականներուն ի նպաստ յաւելուածական նոր փոխառութիւն մը ընելու արտօնութիւն տրուի։ Այս նոր արտօնութիւնը պիտի տրուի այն ատեն միայն, երբ հելլէն կառավարութիւնը յաջողի երկրին տնտեսական կացութիւնը բարւոքել եւ ելմտացոյցը հաւասարակշռել։

Նոր փոխառութիւնը պիտի յատկացուի հատուցանելու կառավարութեան ըրած կանխավճարները գաղթականներու տեղաւորման համար։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այսօր, կիր. 9 Յունուար հետեւեալ մրցումները տեղի կ'ունենան.—

Հ. Մ. Ը. Մ. պահեստի) կը մրցի Իւ. Էս. Բ. Նավիլի Աին դէմ։ Խումբին հաւաքավայրն է Մէթրօ Ժավէլ, ժամը ճիշդ 1ին մեկնիլ 1.17ի շոգեկառքով։

Հ. Մ. Ը. Մ. (Քօլօմպ Արժանթէօյլի Աը կը մրցի առաջին կարգի նախապատրաստականէն Սէն Ժորժ Արժանթէօյլի դէմ, Քօլօմպ-Տրապօ մարզարանին մէջ, ժամը 2.15ին։ Խաղացողները պէտք է հանրակառքի Տրապօ կայարանը գտնուին ժամը 1.30ին։ Փարիզէն մեկնողները՝ Փօրթ Պիշիէէն 40 թիւով։

Հ. Մ. Ը. Մ. (Գօլ. Արժանթէօյլի պահեստին կը մրցի Ս. Ա. Փարիզէնի պահեստին դէմ ժամը 2ին, 140 ավընիւ Կամպէթթա (Փարիզ) մարզարանին մէջ։ Հաւաքավայր ժամը 1.30ին Մէթրօ Սէն Ֆարժօ կայարանը։

* * *

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Եղանակի բացումէն ի վեր 350 խումբեր մաս կ'առնեն Ֆրանսայի Ազգային Բաժակի մրցումներուն։ Այժմ միայն 32 խումբեր մնացած են։ Հոս է որ կը սկսի բաժակի իսկական մրցումներըն(compétition propre)։

Այսօր, Կիրակի, 15 մրցումներ դէմ առ դէմ կը բերեն 32 խումբերէն 30ը։ Նախորդ Կիրակի մնացորդ երկու խումբերը մրցած ըլլալով Սթատ Ռուպէզիէն եւ Ժէնէրօ, եւ այս վերջինը յաղթական 4-3ով։

Այսօրուան մրցումներուն Փարիզի Լիկան կը ներկայացնեն վեց խումբեր, (հինգը՝ պատույ դասակարգէն)։ Հարաւ Արեւելեան Լիկան՝ նոյնպէս վեց։ Հիւսիսի եւ Նորմանտիի Լիկաները՝ հինգական։ Արեւմտեան Լիկան՝ չորս դրօշակակիրներ ունի։ Գորկօրնը եւ Հարաւ Արեւմտեան Լիկան՝ երկուական։

Մրցումներու երեքը տեղի կ'ունենան հարաւ-արեւելքի մէջ, երկուքը հարաւ-արեւմուտքի մէջ, մէկը Պուրկօնյի մէջ, երկուքը արեւմուտքի մէջ, երեքը Նորմանտիի մէջ, երկուքը հիւսիսի մէջ եւ երկուքն ալ Փարիզի մէջ.— Գլիւպ Ֆրանսէ եւ Արմօրիքէ եւ Սթատ Էլիզապէթի մէջ Զուիցերական եւ Մօնրէլիէ, Սէն Մանտէի Զուիցերացիներու մարզարանին մէջ։

Այսօր 30 խումբերէն 15ը միայն — ժէնէրալով 16 — պիտի մնան բաժակի վերջին ութներորդ մրցումներուն։

∴ Այսօր Ռէտ Սթարը պիտի մրցի համբաւաւոր Աւստրիական Ատմիրալի դէմ, որ Աւստրիոյ առաջնակարգ խումբերէն է։ Այս մրցումը — որմէ հայ ֆութպօլիստները մեծապէս կրնան օգտուիլ — տեղի կ'ունենայ ժամը 2.30ին, Փօրթ տ'Օրլէանէ քիչ հեռու, հոյակապ Սթատ Պիւֆալօի մէջ։

Հ. Թ.

∴ Մարսիլիոյ Սէն-Լու հայ գիւղի երիտասարդաց «Արծիւ» մարզական միութիւնը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ վաւերացուած է Պուշ-տիւ-Ռօնի նահանգապետութենէն 24 Նոյեմ. 1926 պաշտօնագրով եւ մաս կը կազմէ այսուհետ «Ֆէտէրասիօն»ին Դաշնակցութիւն։ Այս պարագան յայտնելով Մարսիլիոյ Մարզական միւս կազմակերպութեանց, կը սպասենք իրենց մրցումի գրաւոր հրաւէրներուն։

Անդամակցիլ փափաքող Մարսիլիոյ հայ երիտասարդները, պէտք գրաւոր դիմում կատարեն վարչութեան։

ՌՈՒՄԲԻ ԱՐԿԱԾ ՊԷՑՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

«Նոր Փիւնիկ»ի Դեկտ. 26 թիւին մէջ հետեւեալը կը կարդանք.—

Անցեալ օր, չորեքշաբթի առաւօտ, «Ժողովրդային Տան» գրասենեակներէն մին բնակող տղու մը ձեռքէն ռումբ մը պայթած էր։

Այս աննշան դէպքը պատճառ դարձած է, որ զանազան առասպելներ շրջան ընեն։ Տեղւոյս ֆրանսատառ «Օրիան» թերթին նայելով՝ դէպքին վայրը 20 ռումբեր գտնուած են, թէ տանիքը փլած է եւ թէ մեռնող կայ։ Ինչպէս որ արաբերէն «Ճէվաճէպ» թերթը գրած է, խնդիրը հետեւեալն է.

«Երեք օր առաջ, գիշերը, շըրջագայութենէ վերադարձին, Պ. Փօյաճեան՝ փողոցէն կը գտնէ ռումբ մը, եւ առաւօտ իր սենեակին մէջ կ'ուզէ նայիլ։ Ռումբը դեռ կատարելապէս չպայթած, Պ. Փօյաճեան խոհեմութիւնը կ'ունենայ պատուհանէն նետելու զայն, ինչ որ զինքը կ'ազատէ աւելի փորձանքէ մը։ Պայթումին ձայնէն ոստիկաններ կը փութան դէպքին վայրը, կը խուզարկեն սենեակը, ոչ մէկ բան չի գտնուիր։ Պ. Փօյաճեան իր սենեակը բնակող երեք երիտասարդներու հետ ոստիկանատուն կ'առաջնորդուի, ուր իր ընկերները անմիջապէս ազատ կ'արձակուին երաշխաւորութեամբ։ Սըխալ է թէ ոստիկաններ խուզարկութիւն կատարած են «Ժողովրդային Տան» մէջ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԱՄԱՑՈՅՑԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ... Վէր-Թէյ-Պերլինի մէկ փողոցին մէջ, որ Կէօթէ անունը ունի, գերման պատանի մը երբ ձեռքին մէջ կը կտրէ կաղանդի նուէր՝ ժամացոյց մը, չա՛տ կը վշտակրի։ Հետեւելով Կէօթէի Վէրթէրին՝ կը փափաքի անձնասպան ըլլալ։ Եւ ի՛նչ ինքնասպանութեամբ։ Կը մտնէ խոհանոց, կը գոցէ դուռը, պատուհանը, ամէն ծակուծուկ. կը բանայ կազին ծորակները եւ կը նստի աթոռի մը վրայ, սպասելով մահուան։ Դրացի մը, կազին գէշ հոտը առնելով, կը փորկէ պզտիկ... Վէրթէրը, որ, թէեւ դեռ սիրոյ վիշտ չունէր, բայց զանազօրէն կուլար ժամացոյցին համար։

ԳՈՂԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ.— Լիոնի մէջ ճարտարապետի մը տունէն ապառնին, Զուիցերիացի 16 տարեկան աղջիկ մը, երբ մէկ մինակը, խոհանոցի գործերով կը զբաղէր, կը տեսնէ որ ետեւը տղու մը կը շարժի։ Գող մըն էր, որ կեղծ բանալիով ներս մտած էր։ Տանօթ տունին բոլոր ծակ ու ծուկին, գողը կը յարձակի աղջկան վրայ, կը զրկէ զայն ճզմելու համար, ծեծելէ յետոյ, քուրձի կապի նման, մէկ կողմ կը նետէ, կը բանայ դրամարկղը եւ 80,000 ֆր.ի արժէքով գոհարեղէնները կը վերցնէ, կը ծիկը կը գնէ։

Երբ աղջիկը գիտակցութիւնը կը գտնէ, շա՛տ ուշ էր։ Նոյն իսկ այնքան զանակոծուած էր, որ չի յիշեր գողին դիմանկարը։

ՀԱՅԸ ՄԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ ԻՐ ԿԻՆՆ ՈՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ.— Հայ կահագործ մը, անգործութեան պատճառով յուսահատութեան մէջ կ'իյնայ եւ հետզհետէ, մտային հաւասարակշռութիւնը կը կորսնցնէ։ Վերջերս օր մըն ալ, Աթէնքի մէջ, ատրճանակի հարուածներով կը սպաննէ իր կինն ու հինգ զաւակները, երբ գիշերը կը քնանային։ Ցետոյ ածելիով կը կտրէ իր վիզը եւ գետին կը փռուի։ Դրացիները զէնքին ձայնը լսելով լուր կուտան ոստիկանութեան, որ անմիջապէս հիւանդանոց կը փոխադրէ։ Հոն կը մեռնի։

ՄԱՐԴԸ ԵՒ ԳԱՅԼԸ՝ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ.— Ափիօն Գարահիսարի մօտակայ գիւղէն թուրք երկու եղբայրներ, իրենց կորսուած ձին գտնելու համար, գիշեր մը անտառին մէջ վնտռտուքի կ'ելլեն։ Երբ պահ մը իրարմէ կը բաժնուին, գայլի մը ոռնոցը կը ցցուի անոնցմէ մէկուն առջեւ. կարծելով որ իր ձին է, թուրքը կը մօտենայ գայլին եւ կատաղի կռիւ մը կը սկսի։ Գայլը գետնին վրայ կը պառկեցնէ գիւղացին եւ սրունքները կը խածնէ։ Բայց գիւղացին զմելին կը հանէ եւ զանազան տեղերէ կը վիրաւորէ։ Վրայ կը հասնի եղբայրը, որ չի համարձակիր հրացանը պարպել գայլին վրայ, վախնալով որ կը վրիպի եւ եղբօր կը հանդիպի գնդակը։ Քանի մը վայրկեան կըռիւը շարունակուելէ յետոյ, թուրքը կը յաջողի զմելիի զօրաւոր հարուածով մը գետին տապալել գայլը, որուն վրայ, վերջին պահուն, եղբայրը կը պարպէ հրացանը եւ կը սպաննէ։

ՎՐԷԺԽՆԴԻՐ ԼՄԱՆԸ.— Մօնրէօյի մէջ խման մը, ինքնաշարժի վարիչ եւ ընտանիքի պատուական հայր, Մարսէլ Շաթէրնազ, որ սովորականէն աւելի գինի լեցուցած էր իր մարսողական տիկին մէջ, տուն կուգայ եւ կը խորհի կինը անգամ մըն ալ ծեծել։ Խեղճ կինը, ծեծէ կշտացած ըլլալով, կը փախչի դրացիներուն տունը։ Խմանը, վրէժ լուծելու համար, կնկանը պառկած անկողինին մէջ քարիւղ կը լեցնէ եւ կրակի կուտայ։ Դէմը կը նստի, եւ կնոջը հայհոյելով վրէժխնդրօրէն կը ծիծաղի։ Ամբողջ տունը կը բռնկի, մոխիր կը դառնայ։ Հըրձիգ խմանը՝ բանտ, կինը՝ բարեկամներու տունը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ՋՈՒԹԱԿԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

— Հանգիստ եղիր, ըսի, ասոր մէկը Ամօսօ չի խաղցներ։

Փիէթրօ բոլորովին ապահովուած՝

— Դո՛հ, շուտ գնա հոս բեր մարդը։

Ես հեռացայ, գրեթէ կշլացի։ Ի՛նչ կ'ըլլէի փիլչապէս, փրկութի՛ւն, ընկերական անձնազոհութի՞ւն։ Մտքէս՝ բան մըն ալ չէ, կ'ըսէի, երբ հասայ սրահը իմ տեղս, Ցակոբ տխրագին կը սպասէր։

— Հետս եկուր, կարճ ըսի։

— Փիէթրօ, ծանօթացիր, ահա ջութակահարը։

Փիէթրօ չկրցաւ իր դժգոհութիւնը ծածկել։ Իրաւ ալ ո՛չ ֆիզիքականը, ո՛չ ալ վրան-գլուխը վըստահութիւն կը ներշնչէին։ Ինծի քիչ մը մէկ կողմ քաշելով եւ խուլի բերուածի շեշտով՝

— Կը ճանչնամ, կը ճանչնամ, ըսաւ, աս ան տղան է, բայց կարելի չէ կէվանդ, — այսպէս խաչած եր անունս — մեր դասընթացքներէն չէ։

Այն ատեն դարձայ Ցակոբին եւ կարուկ՝

— Հանէ ջութակը տուփին մէջէն, շո՛ւտ։

Ցետոյ Փիէթրօին թեւէն բռնելով հրեցի դէպի բեմը։ Ցդան չգիտցաւ թէ ինչպէս ինքզինքը հոն գտաւ։

— Յայտարարէ՛, հրամայեցի։

Սոսկալի ակնարկ մը նետեց վրաս եւ ձի՛նչը մռնչեց զայրացած։

— Պարոն Ամօսօ, Մաարիտի քոնսէրվաթուարէն, տկարութեան մը պատճառով չպիտի կրնայ նուագել։

— Պարոն Ամօսօ, Մաարիտի քոնսէրվաթուարէն, տկարութեան մը պատճառով չպիտի կրնայ նուագել.

— Անոր փոխարէն, յանպատրաստից, պիտի նուագէ

— Անոր փոխարէն, յանպատրաստից, պիտի նուագէ...

— Օր. Կատուշքայի ընկերակցութեամբ, փարիզի քոնսէրվաթուարէն..

— Օր. Կատուշքայի ընկերակցութեամբ, փարիզի քոնսէրվաթուարէն

— Մէնտլսօնի քոնչէրթօն..,

— Մէնտլսօնի քոնչէրթօն..

— Պարոն Ցակոբ ..

— Պարոն Ցակոբ...

— Ջութակահար...

— Ջութակահար ..

Փիէթրօն ներս գալուն, թեւ լուրջ, բայց վերին աստիճանի ծիծաղաշարժ տագնապի մը մատնուած՝

— Փոխեցէք սըւոր բաճկոնը, փոխեցէ՛ք, կը պոռար խեղդուած ձայնով եւ կտոր-կտոր ըլլալով։

Անմիջապէս հանեցի բաճկոնս եւ հագցուցի Ցակոբին որ լուռ, ծեծ կերած մանուկի մը նման, կը հպատակէր։

— Քիչ մը լայն է թեւ, ըսի, խնդուքով մը, բայց հոգ չէ, շարժումներուդ արգելք չըլլար։

Ցետոյ հեռացայ, խուսափելու համար Փիէթրոի հանդիպումէն որ կը պատրաստուէր իր ամբողջ զայրոյթն ու թոյնը վրաս թափել։ Սենեակին մէջ այդ ատեն կատակ եւ հրհռուք էր։

Ցեղս հանելուս՝ Ցակոբ արդէն բեմին վրայ էր։ Մէկը փըսփսաց եսեւէս, ծաղրանքով խառն ձայնով մը.

— Ցզա՛յ Երուանդ, իդա լաճ մըզի չավրայ, գզան չըլնի՞ մըզի մեղեզի առ գուստրն նուարդ ընի նո ազի։

Պատասխանելու սիրտ չունէի։ Բեմին վրայ Ցակոբ կուռքի մը պէս ճերմակ էր։ Ճակտը մէկ ձեռքին, ջութակը միւսին՝ կը նմանէր ողորմութիւն խնդրող աղքատի մը, որուն ճակատագրին մինչեւ վերջին տառը ծանօթ է ալ։ Ուժգին տրոփիւն մը կուրծքիս տակ։ Ինծի կը թուէր թէ շուտով կատարելիք առաքելութիւն մը ունիմ։ Կամ ուշաթափ գետին պիտի գլորի, կամ աղմուկ պիտի բարձրանայ սրահին մէջ եւ սուլոց։ Բայց այնպիսի տխրութիւն մը, այնպիսի թըշուառութիւն մը կը բխէր այդ մարդակերպ կերպարանքէն, որ պիտի ուզէի հզօր բազուկով մը վերցնել զինքը եւ տանիլ սենեակս, նստեցնել բազմոցին վրայ, շոյել իր մազերը եւ եղբայրական խօսք ըսել։ Ու եթէ կարելի ըլլար՝ այս աշխարհին մէջ ինծի տրուած երջանկութիւնը մատանիի մը պէս հանել իմ մատէս եւ դնել իրենին վրայ։

Քառուշա, մանուկի հոգիով աղջիկը, մեղմ ժպիտով մը դաշնակին առջեւ նստած կը սպասէր։ Ցակոբ դարձաւ եւ գլխով փոքրիկ շարժում մը ըրաւ։ Կատուշքա հըրաման մը առածի նման, անմիջապէս սկսաւ նուագել։ Մէկ երկու չափ առանձին ունէր ան։ Հասարակութիւնը խռնուեցաւ եւ հանդարտութիւնը ու լռութիւնը սկըսաւ արագութեամբ տարածուիլ։ Ցակոբ շարժեց իր ճպոտը։ Մեղմ այլ առոյգ երգը սկսաւ։ Բոլորն ալ կը կեդրոնանային։ Լաւ չանցած «Քրէշչէնտօ» մը սկսաւ, յարմ մը հեռաւոր մասերուն վրայ Ցակոբ յախտի հարուած մը կերածի պէս կանգ առաւ։ Կատուշքա կը շարունակէր, գլուխը արագ արագ անգամ մը Ցակոբին, անգամ մը նօթային դարձնելով։ Դանդաղեցուցած էր եւ տեղ տեղ դիտմամբ կը շեշտէր, յիշողութիւնը գրգռելու եւ յարձակումը դիւրացնելու համար։ Ցեսնելով որ Ցակոբ՝ քարացած՝ ուժ չունի վերստին նետուելու կռուին մէկ ցցուն տեղին վրայ եւ քշելու իր նօթայքը, դանդաղօրէն ինքն ալ կանգ առաւ։

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Շարունակելի։

են Ֆրանսա մինչեւ աշխատանքի Նախարարին զեկոյցը կ'ըսէր թէ վերջ տրուած է այս կարգի հաւաքական ներածումներուն որ կը կատարուէին ֆրանսացի գործատէրերու պահանջին վրայ։ Կառավարող և գործատէր համաձայն են հաւասարապէս շահագործելու և՛ օտար և՛ ֆրանսացի բանուորները։ Ահա թէ ինչո՛ւ կը թոյլատրուի, գործազրկութեան այս տաք շրջանին, թէ՛ խախտել ութ ժամուան աշխատանքի օրէնքը եւ թէ բանուորներ վարձել արտասահմանի մէջ»։

∴ Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդը վերջերս որոշեց մղում տալ արդէն սկսած հանրային շինութեանց եւ փութացնել ուրիշ ծրագիրներու գործադրութիւնը։ Այսպէս, մօտերս պիտի քանդուին Փարիզի միջնաբերդի 12 մարտկոցներէն չորսը, պիտի յարդարուին արդէն քանդուած ամրութիւններ, ճամբաներ պիտի շինուին, հողաբաժիններ պիտի հարթուին են.։ Ցետոյ կան ստորերկրեայ երկաթուղիի (մէթրօ) նոր գիծերու շինութիւններ, որոնցմէ շատ կարեւոր է Փլաս տ'Իթալի—Փօրթ տը Շուազի գիծը որ պիտի երկարի մինչեւ Փօրթ տ'Իվրի, գետին տակէն անցնելով։ Այս մասին մրցում մը բացուած էր, որ վերջացաւ Դեկտ. 11ին։ Այժմ առաջարկները կը քննուին։ Վերջապէս ծրագրուած է ստորերկրեայ գիծեր շինել մեծ պուլվառներուն տակ. Տրրուօ—Ռիշլիէօյէն մինչեւ Ռէփիւպլիք։ Այս ճամբան երկու գիծ պիտի ունենայ վրայէ վրայ. մէկը՝ թիւ 8 մէթրօն որ արդէն կ'երկարաձգուի Օփէրայէն մինչեւ Տրուօ փողոց, և միւսը՝ թիւ 9ը, որ երկարաձգուած է Շօսէ տ'Անթէնի և այդ փողոցին միջեւ, օգտուելով Հօսմանի պողոտային աւարտումէն։

Հաշիւ եղած է թէ այս աշխատանքները և ուրիշ ծրագիրներ պիտի տեւեն չորս տարի և պիտի արժեն 40 միլիոն ֆր.։ Միեւնոյն ատեն ուժ պիտի տրուի աժան կալուածներու շինութեան։ Կը յուսացուի շատ մը անգործներու աշխատանք ճարել այս ձեւով։

∴ Գործազրկութենէն կը նեղուին նաեւ կարուհիները Բազմաթիւ աղջիկներ անգործ կը մնան։ Անոնց մէկը ըսած է պաշտօնակցի մը. «Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ ապրինք, եթէ բարեկամ մը չճարենք»...։ Պատերազմի ատեն, կիները բազմազան գործեր կ'ունենային սպառազինութեան մթերանոցներու են. մէջ։ Գործազրկութեան առթիւ օրական հինգ ֆրանք միայն կը վճարուի այս թշուառներուն սենեակի և ուտելիքի համար։

∴ Ռուանի նաւահանգստի 1800 բանուորներէն 7.800 անգործ են։ Տագնապը օրէ օր կը ծանրանայ եւ կը կարծուի թէ աւելի մտահոգութիւն պիտի պատճառէ փետրուարին։ Նոյն քաղաքի միայն հիւսուածեղէնի ճարտարագործութեան մէջ 15,000 հոգի բոլորովին անգործ են, իսկ 40.000 հոգի շաբաթը երեք օր կ'աշխատին։

∴ Օրլէանի քաղաքապետական խորհուրդը որոշեց գործազրկութեան մնտուկ մը հաստատել. անգործներուն աշխատանք ճարելու եւ նպաստ յատկացնելու համար։ Անոնք որ աւելի քան վեց ամիսէ ի վեր Օրլէան կը բնակին, պիտի ստանան 6 ֆրանք՝ ընտանիքի տէրերը, 4 ֆրանք՝ 16 տարեկանէն վեր անգործները եւ 3 ֆր.՝ 16էն վար։ Այս առթիւ գործազրկութեան տարեկան վարկը 25,000էն բարձրացաւ 75,000 ֆր.ի։

∴ Բողոքի մը առթիւ, դատարանը որոշեց թէ գործատէր մը իրաւունք չունի գործազրկութեան վկայական չտալու անգործ բանուորի մը։ (Այս վկայականը անհրաժեշտ է նպաստ ստանալու համար)։ Գործատէր մը, որ մերժած էր վկայական տալ, 200 ֆր. հատուցման դատապարտուեցաւ։

Իտալիա մարդ կ'արտածէ դեռ

1926 տարուան ընթացքին, հայրենիքէն հեռացող Իտալացիներուն վիճակագրական ցուցակին համաձայն, 279,357 հոգի ձգած են Իտալիան։ Ասոնցմէ 117.392ը անդր-ովկէանեան երկիրներ, իսկ 161,965ը եւրոպական քաղաքներ գացած են։ Անդր-ովկէանեան հանգրուանները եղած են Արժանթին, ուր հաստատուած են 50,000 հոգի, Միացեալ Նահանգներ, ուր մտած են 36,000 հոգի, Պրազիլիա, ուր ընդունուած են 11,000։ Իսկ Իտալիոյ եւրոպական գաղութին 80 առ հարիւրը կը գտնուի Ֆրանսա, մօտ 130,000 հոգի։ Նախորդ տարի աւելի մեծ էր թիւը։

Ընդհ. թիւով, 1926ի գաղթականներուն բազմութիւնը աւելի նուազ է եղած քան 1925 տարուանը։

Կովկասի եւ Սեւ ծովու փոթորիկը

200 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱԾ, ԵՐԿՈՒ ՇՈԳԵՆԱՒ ԸՆԿՂՄԱԾ

Մոսկուայէն առնուած նոր հեռագրի մը համաձայն վերջին փոթորիկի ընթացքին կովկասի մէջ մեռնողներու թիւը կը հասնի 200 հոգիի։

Սեվաստափոլէն ալ կը հեռագրեն թէ Յունուար 7ին թրքական երկու շոգենաւեր ընկղմած են Ղրիմի բացերը։ 25 հոգի ծովամոյն եղած են։

70000 սդերլին թուրք կառավարութեան

Իտալական «Անսալտօ» նաւաշինարանը (Ճէնովա) թրքական կառավարութեան վճարեց 70,000 սդերլին, իբրեւ հատուցում «Տրամա» յածանաւին, որ յիշեալ ընկերութեան կողմէ շինուած էր թրքական կառավարութեան հաշուոյն եւ սակայն չէր յանձնուած Տրիպոլիսի թուրք և իտալական պատերազմին պատճառաւ։

1912ին «Տրամա»յի անունը «Լիպիա»յի փոխուեցաւ եւ իտալական նաւատորմին մաս կազմեց։

Թուրքիա եւ Անգլիա

Էնկիւրէէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Պոլսոյ անգլ. դեսպան Սըր Ճօրճ Քլարք Էնկիւրիի մէջ հացկերոյթ տուած է արտաքին նախարար Թէվֆիք Րիւշտի եւ Լոնտոնի դեսպան Ահմէտ Ֆերիտ պէյերուն։

Պոլսոյ ազատ գօտին

Պոլսոյ ազատ գօտին [illegible] պաշտօն անհրաժեշտ յանձնախումբը, նպաստաւոր տեղեկագիր մը ներկայացուց, նախատեսելով ընդարձակ գօտի մը, ուր գործարաններ պիտի կրնան շինուիլ։ Աւետրական գործավարը օրինագիծ մը կը պատրաստէ այս մասին։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"ի

1927ի ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ ԹԻՒԸ № 1 (260)

Բովանդակութիւն.— *1926-27 թմբ. Ռուսեւանդլ. Նախադար. տութիւնը Արեւելքում' Ա. Աբեղեան. Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը. Ուքրանիայի տարագրութիւնը Ս. Վ.ր.— Միջազգ. կեանքը 1926ին' Վ. — Վերջին ազօթքը' Շահան.— Մեր Զոհերը' Ս. Ցէր-Թովմասեան. — Թղթակցութիւններ Հայաստանէն ու Կուսակցական կեանք. Լայլն։*

ՀԱՐՍՆԻՔԷՆ ԱՌԱՋ

"ՅԱՌԱՋ",Ի ՆՈՐ ՓԵՐԹՕՆԸ

Մօտ օրէն կը հրատարակենք մեր նոր Թերթօնը, որուն նիւթը քաղուած է արաբական կեանքէն։ Ալճերիական նկարչագեղ դաշտագետիններուն վրայ, որոնց կենդանի եւ գունաւոր շարժանկարը պիտի դառնայ *ՀԱՐՍՆԻՔԷՆ ԱՌԱՋ* վէպին մէջ, բանաստեղծութեան եւ երաժշտութեամբ հիւսուած, սիրոյ հովուերգութիւն մըն է, որ միաժամանակ պիտի տայ արաբական բարքերը, երգերն ու աւանդութիւնները

*ՀԱՐՍՆԻՔԷՆ ԱՌԱՋ*ը ամբողջ գրականութիւն է, վէպի մը քաղցրութեան և հետաքրքրական կամ։

ՀԱՐՍՆԻՔԷՆ ԱՌԱՋ ի՞նչպէս գեղանի Հասսայի «վարմիր ծիլի պէս լեղուն» կ'երգէ սէրը առ իր սիրականին։ Ինչպէ՛ս Մոհա կը կարօտնայ իր «աղաւնիին բերանը որ լիրանի անանուխին պէս քաղցր կը բուրէ»։

Քաղցր ու երազուն սիրոյ մը վէպը, ոճիրով եւ այլ դժուարութիւններով բարդացած։

Մօտ օրէն։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գոմունի խումբին անդամական ժողովը՝ Զորեքշաբթի 12 Յունուար երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.30ին ընկերներու հաւաքավայրին մէջ։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։

ՅԱՐԴԳՈՂ, արուեստագէտներու Միութեան առաջիկայ գրական երեկոն, 13 Յունուար, Հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ։ Նիւթ՝ Վահրամ Կաքաւեանի վիպակը։ Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները։

ՁԵԽՕ-ՍԼԱՎԱՔԻՈՅ Հայ Ուս. Միութեան վարչութիւնը կը խնդրէ բոլոր այն ընկերներէն, որոնք Փրակայէն հեռացած, ամսական հաշիւներ են ձգած, երկու ամսուան ընթացքին վերջացնել իրենց հաշիւները եւ կամ գրել յետաձգման պատճառները, հակառակ պարագային պիտի հարկադրուինք հրատարակել իրենց անունները։

(կնիք)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Նաւասարդ» Լս. Միութեան վիճակահանութեան շահած են հետեւեալ 10 թիւերը.— 224 թիւը 500 ֆր. արժէքով ձեռք մը հագուստ, 119ը ոսկի ֆանթէզի ակնոց մը (22 գ.), 452ը ակրանտիւման ինքնանկար մը, իսկ 370, 177, 232, 142, 270, 12 և 94 թիւերը իւրաքանչիւրը մէկ մէկ շիշ անուշահոտութիւն։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Սէօլէօզցիներու «Արեւելք» Հայր. Միութ. Իսպէլ —Արտէշի կեդրոնէն իմացնել իրենց հասցէն Zadik Zadikianի Rue du Gaz 1 Aubusson Creuse.

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Երկ. Կոմիտէն, իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Վ. Հիւսեանի սիրելի Տիկին Վարսենիկ Հիւսեանի մահուան առթիւ։

ՑՈՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան ՇԱՍԻ «ՌՈՍՏՈՄ» խումբի կողմէն, Յունուար 16 Կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 2ին Café des Voyageursի մէջ։

Առաջին ժողովրդական հանդէսն է այս Շասի մէջ։

ՀԱՅԳՈՒՍՏԵՂԷՆ ՆՈՒԻՐՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շիրակի Աղէտեալներու Եղբայրական Օգնութեան Մարմինը կը ծանուցանէ որ Յունուար 15ին Ամերիկեան Նպաստամատոյցը նոր հակեր ճամբայ պիտի հանէ դէպի Հայաստան։ Հետեւաբար անոնք որ հագուստեղէն պիտի նուիրեն, թող փութան իրենց ծրարները ղրկել ըլլայ Հ. Հ. Պաշտպանութեան շէնքը, 71 Av. Kléber, կամ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի մթերանոցը 67, Fbg. St. Denis, Mr. Réaumeին N. E. R.

Ստացած ենք քսան զոյգ գուլպայ Պ. Յակոբ Սրապեանէ եւ երկու զոյգ ներքին ճերմակեղէն (նոր) Պ. Նուպար Այաթէնեանէ։

ՍԱԿԱՐԱՆ

8 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	122.0?
Տոլար,	Dollar	25.27
Մարք (ոսկի)	Mark	6.—
Թրքական Թղթ.	L. Tq.	12.75
Թրք. ոսկի	» or	114.—
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լեւա 100 հատը	Léva	17.50
Դրախմի »	Drachme	32.25
Լիր »	» Lire	113.10
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70.50
Զուից. »	Frc. Suisse	480.—
Լէյ 100 հատը	Ley	13.20
Ռուբլի	(10 Roubles or)	75.—

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I Cr. Fonc. Eg.	3000	—
» II »	1760	—
» III »	1400	—
Թուրքիոյ երկթղ. Lots turcs	140	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant: H. TEURNIER
IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
| 288bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1927

11 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 231

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՑԱՆՑԱՌՈՐ ԵՆ ԵՒ ԱՋԸ ԵՒ ՁԱԽԸ

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ՝ Բագուի համայնավարական ժողովին մէջ, յայտնի պոլշեւիկ Ռուխուլլահ Ախունդով հետեւեալ ազդարարութիւնն բրած է.

— «Մուսավաթականները վերջերս մեծ գործունէութիւն կը ցուցնեն արտասահմանի մէջ: Մենք նոր ազգային-յեղափոխական ցաճկաստանի կողմն ենք: Մինչդեռ ցաճիկները Թոյլ կուտան որ մուսավաթի գաղաղած ատազակախումբը պայքար կազմակերպէ խորհրդային իշխանութեան դէմ: Միութեան արտաքին գործավարութիւնը պէտք է լուրջ ուշադրութեան առնէ այս երեւոյթը»:

Դժբախտաբար Թաթար գործիչը մանրամասնութիւններ չի տար իր մատնանշած «ուժեղ գործունէութեան» մասին: Երեւի լուրջ հանգամանք ունի, որ Թուրք-Թաթար մը անգամ իրար անցեր է: Իսկ հայ կոմունիստները միշտ կը գգուշանան բերան առնել այս տեսակ խօսքեր: Անոնք Մուսավաթի, կամ առհասարակ Թուրք-Թաթարական դաւերու մասին կը խօսին, երբ հա՛րկ է մնամէջ փամփուշտ մը արձակել Դաշնակցութեան դէմ: Անոնց համար միեւնոյն բաներն են Մուսավաթ թէ «Դաշնակ»: Մէկը հայ ջարդեր է, միւսը՝ Թուրք: Հանգուցեալ Միասնիկեանի օրերէն մինչեւ այսօր, այս եղանակն է որ կը հնչէ մամուլի էջերէն մինչեւ կարմիր բեմերը:

Մեր գիտցածը այն է որ Մուսավաթը, կամ անոր Պառցրդները կ'ուզեն վերահաստատել Ազրպէյճանի անկախութիւնը, կրթնած՝ Թուրքիոյ: Այդ կուսակցութենէն բխած թեւ մը, Տոքթ. Ռ. Սուլթանովի առաջնորդութեամբ, եւ «ռամկավար-հանրապետական» ձգտումներով, կը ճգնի թօթուել կարմիր կամ ո՛ր եւ է ռուս. իշխանութիւն և հիմը դնել կովկասեան համադաշնակցութեան: Այս թեւն ալ իբրեւ յենարան ունի դարձեալ Թուրքիան: Նոյն տեսակէտին յարած են կարգ մը վրացի գործիչներ (Ռամիշվիլի), եւ Տաղստանցիներ: Նոր ծրագիրը ջատագովելու համար, վերջերս Փարիզի մէջ սկսան հրատարակել ֆրանսերէն ամսագիր մը, «Պրոմէթէոս», որուն առաջին թիւը ընդհանուր գաղափարներ կը պարզէ միայն:

Բոլոր պզտիկ ժողովուրդներուն դժբախտութիւնն այն է որ, իրենց տկարութեան բերումով կամ բախտակիցը հարուածելու համար անձնատուր կ'ըլլան մեծի մը խաղերուն, եւ չարաչար կը տուժեն: Այսպէս եղած է ինչպէս Պալքաններու, նոյնպէս եւ Կովկասի մէջ:

Այս հոգեբանութիւնը փոխուա՞ծ է հիմա, այնքան փորձերէ եւ փորձանքներէ յետոյ: Դժուար է պատասխանել: Վրաստան եւ Ազրբէջան իրենց փրկութիւնն ու զօրացումը փնտռեցին Հայաստանի տկարացման մէջ, բայց ոչինչ շահեցան: Եթէ Կովկասը մէկ ճակատ կազմած ըլլար առաջին օրէն, ապահովաբար ո՛չ Թուրքերը կը համարձակէին մինչեւ Բագու արշաւել, ոչ ալ կարմիրները «եղայր» կ'ունենար այն վախճանը որ յայտնի է բոլորին:

Անցեալը անցեր է, եւ հիմա նոր ելք մը կը փնտռեն խարուածները:

Գտե՞ր են այդ ելքը: Կը տարակուսինք: Այլապէս, ո՛չ Վրացիները, ոչ ալ Ազրբէջանցիները, Թուրքիոյ մէջ պիտի փնտռէին փրկութեան պարանը: Էնկիւրի թօթուեց խալիֆայական հմայքը, սակայն ձեռնթափ եղած չէ Թուրանական ծրագրէն: Իսկ այս ճամբուն վրայ, իր ամէնէն հաւատարիմ գործակիցն ու զինակիցն է նոյն ինքն խորհրդային իշխանութիւնը:

Արդ, Ռուխուլլահ Ախունդով Մուսավաթը ամբաստանած ատեն, մոռցա՞ւ այս պարագան: Չի՞շե՞ց թէ ոչ Մուսավաթը, ոչ ալ ուրիշ ո՛ր եւ է հոսանք պիտի փորձուէր խարխախ ընտրել Թուրքիան, եթէ Ռուսիոյ եւ Կովկասի կարմիր չինովնիկները՝ թեւ-թիկունք եղած չըլլային «ազգային-յեղափոխական» Թուրքիոյ, չուրէն անոր ախորժակը:

Աւելի պարզ խօսելով, Ազրբէջանի պոլշեւիկները չե՞ն գիտեր որ իրենք իրապէս «գաղաղած» Մուսավաթի քաղաքականութիւնը կը շարունակեն, տուն-տեղ ըլլալով հայկական Ղարաբաղի եւ Նախիջեւանի մէջ, եւ լայն կամուրջ մը պահելով Բագուէն մինչեւ Էնկիւրի: Եւ այս՝ հակառակ խորհրդային վարչաձեւի սկզբունքներուն, որ բոլորին, բոլորի՛ն հռչակած է ազգերու ինքնորոշման իրաւունքը: Ու հակառակ ընկերային արդարութեան, որ կը տրամադրէ հողը տալ աշխատաւորին, առանց ազգի եւ կրօնի խտրութեան:

Աշխարհի բոլոր Ախունդովները, Չիչէրինն ալ վկայ կանչելով, չպիտի կրնան ապացուցանել թէ անկեղծօրէն գործադրուած են այս նշանախօսքերը, իրենց նեղ սահմաններուն մէջ, գէթ այնքան որքան կը թելադրեն իւրաքանչիւր ժողովուրդի ապրելու պայմանները: Այսօր Հայաստան հողազուրկ է, շնորհիւ իր դրացիներուն անարդարութեան եւ Նոր Թուրքիոյ ընչաքաղցութեան ու բռնութեան: Ատրբէջան կը լողայ հողի — եւ հայկական ժառանգութիւններու — առատութեան մէջ, իսկ Հայաստանի հայ գիւղերն անգամ Թուրք-Թաթարներով կը լեցուին: Մուսավաթն ալ տարբեր բան չէր ըներ: Ու մինչ այն ատեն կրիւ կար արդարութիւնը տեղը բերելու համար, այսօր յեղափոխակա՛ն իշխանութիւն մը տէրը դրկած եւ հարեւանին յանձնած է անոր հողն ու ջուրը, խաղաղութեամբ նուիրագործելով պոռացող անարդարութիւնը:

Կրնա՞ն ըսել թէ որո՛ւն մեղքը աւելի ծանր է, աջի՞ն թէ ձախին, թէթեւ ազգայնական Մուսավաթի՞ն, թէ կարմիր Մոսկուայի եւ անոր միջոցաւ աւարառու Թուրքիոյ կրթնած կոմկուսին, Բագուէն մինչեւ Թիֆլիս:

Շ.

ՀԱՅԵՐԷՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Համաձայն լեզուաբան Մ. Մալխասեանի տուած տեղեկութիւններուն, ուղղագրական Յանձնաժողովի անդամներէն Հ. Աճառեանի, Խաչատրեանի և Ղափանցեանի զեկուցումները միաձայն թելադրած են.—

1.— Է գիրը պահել բառերուն սկիզբը եւ բարդութիւններու մէջ (էգ, էգութիւն, անէանալ), բառերու մէջ՝ ձայնաւորներու առջեւ (մարգարէութիւն), եւ բառերուն վերջը (գիտէ): Բառերուն մէջ ուրիշ պարագաներու ատեն, գրել Ե, (աղեա,:

2.— Օ գիրը պահել բառերուն սկիզբը եւ բարդութիւններու մէջ, (օր, օգուտ, անօգուտ), ուրիշ տեղ՝ Ո, (մետ, աղոտ):

3 — Ե գիրը պահել բառերուն սկիզբը, երբ կը հնչուի եէ, (եա, երկու):

4 — Ո գիրը պահել բառերուն սկիզբը, երբ կը հնչուի վօ (ոտ, որդի): Զեկուցանող մը կ'առաջարկէ գրել վոր, վորդի:

5. Բառերուն մէջ եւ վերջը, երբ վ հնչում մը կայ, գրել Վ, ով, (ավազ, աղավ).

6 — Բառերուն վերջը ջնջել անձայն յ գիրը (ակամա):

7 — Փակուած վանկերու մէջ գրել ույ, համաձայն հնչումին, (լույս, կույր):

8 — Պահել իւ, եա երկբարբառները (արիւն, մեծութեան;

9 — Եօ հնչումը արտայայտել եօ ձեւով, (եօթն, արդեօք):

Հիմնական անհամաձայնութիւն կայ բառասկիզբի յի մասին: Երկու զեկուցանողներ կ'առաջարկեն գրել հ ով, միւս երկուքն ալ՝ յով (յարմար կամ հարմար):

Այս կէտերը գետ առաջարկութեան մը ուժն ունին:

Յանձնաժողովը կը սպասէ նաեւ արտասահմանի հայ եւ օտարազգի 20 հայերէնագէտներու կարծիքին:

Տառերու բարեփոխումի հարցը զատուած են ուղղագրութեան հարցէն:

Հայ բոշաներուն գիւղը.— Հայաստանի երկրագործական գործավարին կարգադրութեամբ առաջիկայ գարնան Արագածի լանջերին վրայ պիտի հիմնուի նոր գիւղ մը, որուն պիտի տրամադրուի 4000 տեսիադին արօտատեղի եւ ուր պիտի բնակին հայ բոշաները:

Վրաստանի մէջ կայ 1443 բժիշկ, 645ը Վրացի, 400ը Հայ:

Ժանտախտը սաստկապէս կը ճարակի Ատրպէյճանի մէջ: Միայն Բագուի շրջանին մէջ ժանտախտի 170 օճախներ կան:

Հրէշ մը.— Թիֆլիսի բնակիչներէն Վրացի մը, լաւ մը փորը կերակուրով եւ օղիով կշտացնելէ յետոյ, կը մտնէ իր աղջկանը սենեակը: Դուռը կը կղպէ: Եւ դաշոյնը հանած, մահուան սպառնալիքով կը բռնաբարէ իր 17 տարեկան աղջիկը:

Կարմիր դատարանը միայն երեք ամիս բանտարկութեան դատապարտած է հրէշ հայրը:

Դարոնեանի 35 ամեակը տօնուեցաւ Դեկտ. 26ին, կիրակի, Թիֆլիսի մէջ, հայ գրողներու նախաձեռնութեամբ: Դերասան Վ. Փափազեան, այդ առթիւ «Մեծապատիւ մուրացկաններ»էն տեսարան մը ներկայացուց: Եղան արտասանութիւններ: Երաժշտական բաժինը կը վարէր երաժշտապէտ Պ. Ռոմանոս Մելիքեան.

Մոսկուա դրամ կը բաշխէ .. կարմիր Թուղթակիցներուն.— Մոսկուա հետեւեալ վարկերը բացած է անդրկովկասեան մամուլին, «ֆոնտ»ի ձեւով.— Պարբերական մամուլի համար 500000 րուբլի, ոչ-պարբերական մամուլի համար 100,000 րուբլի, պետական հրատարակչականին 300,000 րուբլի, պետական հրատարակչականին (կրկին) 100,000 րուբլի:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Գլխաւորաբար վարչական Մարմնի ընտրութիւնը կատարելու նպատակով անցեալ Շաբաթ գիշեր գումարուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ընդհ. ժողովը տուաւ իր արդիւնքը. ընտրուեցան՝ Գ. Գ. Մեծատուրեան, Գօդոսեան, Տոքթ. Իգմիրլեան, Դասապեան եւ Դարբինեան: Հինգ հոգինոց այս վարչութիւնը լիազօրուեցաւ Ընդհ. ժողովէն՝ իր թիւը 7ի բարձրացնելու կամ Միութեան զանազան աշխատանքներուն մասնակցելու համար, պէտք տեսած ատեն դիմել յարմար անձնաւորութիւններու գործակցութեան:

Հրջանային կազմակերպութեան խնդիրը, որ կը պարփակէ ամբողջ Արեւմտեան Եւրոպայի մասնաճիւղերը, որոշուեցաւ հիմնաւորել նոր վարչութեան միջոցով, որովհետեւ այս գործին համար անհրաժեշտ էր նախ Փարիզի եւ արուարձաններու կազմերուն փոխյարաբերութիւնները եւ անոնց կեանքին թելադրած պայմանները նկատի առնել:

Հ. Մ. Ը. Մ.ը հինգ մասնաճիւղ կը հաշուէ ներկայիս մեր շրջանին մէջ, որոնք են՝ Ա.— Փարիզ, Բ.— Պէլվիլ, Գ.— Պուա-Գոլոմպ-Արժանթէօյ, Դ.— Ալֆորվիլ եւ Ե.— Ժուանվիլ.

Ընդհ. ժողովը որոշեց որ իւրաքանչիւր կազմ ընտրէ իր յատուկ վարչութիւնը եւ բարւոք ու սերտ կապ պահէ իր նմաններուն հետ:

Նթէ հարկ տեսնուի, կարելի է յատուկ կային փարիզի Շրջանի վարչութիւնը ունենալ:

Ժողովականները, որոնք ամբողջովին Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործօն եւ փորձառու տարրերէն էին, իրենց ջերմ ցանկութիւնը արձանագրեցին՝ սպորտային մէջ աւելի ուշադիր եւ խստապահանջ գտնուիլ դէպի կարգապահական կանոնները, այն անխախտ համոզումով, որ մարմնակրթական եւ մարզական շարժումը միա՛կն է իր տեսակին մէջ՝ մեր հայ բեկորները եւ նոր սերունդը վնասակար ազդեցութիւններէ զերծ պահելու համար:

Միւս կողմէ ժողովը գոհունակութեամբ լսեց՝ թէ Փարիզի գաղութին մէջ զօրաւոր հոսանք մը ծայր տուած է վերջերս, Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործունէութեան մօտէն հետեւելու եւ ընելու անոր նիւթական ու բարոյական ամէն աջակցութիւն, մասնաւորապէս սեփական մարզադաշտ (սթատ) մը վարձելու համար:

Մաղթենք որ ընտրուած վարչութիւնը արդարացնէ իր վրայ դրուած յոյսերը

.՝. Վիէննական Ամմիրայի եւ Բէտ Ութար Օլէնփիքի կիրակի օրուան մրցումը վերջացաւ Աւստրիացիներու յաղթութեամբ, 1ի փոխարէն 3 նշանակէտով:

.՝. Վիէննական փրոֆէսիոնէլներու Ամաթէօր խումբը, որ ցամաքային հուժկաւոր Պարսէյոնին առաջին առիթով յաղթած եւ երկրորդ անգամ ալ 2-5ով պարտուած էր Հարած օր ֆրանսական Entente Bordelaiseին յաղթեց 1ի դէմ 6 կէտով Պօրտոյի մէջ:

Հ. ԴՆԴ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՀԱՄՐԷ ԻՐ ՈՒԺԵՐԸ

Զինուորական խիստ մարդահամար

Քալինին, Ռիքօֆ եւ Վորոշիլօֆ հրահանգներ տուեր են Խորհրդային Հանր. Միութեան բոլոր կառավարութիւններուն.— արձանագրութիւնը կատարել 24էն մինչեւ 34 տարեկան այն բոլոր համայնավար եւ ոչ-համայնավար այրերուն, որոնք զինուորական ծառայութեան ենթակայ են: Պահեստի սպաներու մասին ալ առանձին տոմար պիտի բռնուի:

Տրուած հրահանգներուն մէջ մանաւորապէս կը շեշտուի, ծայրայեղ կարեւորութիւնը այս «զուտ զինուորական մարդահամարին», որով երեւան պիտի գայ Խորհրդային Միութեան մարտական ուժը: Կտրուկ միջոցներ կ'առաջարկուին յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար այս գործը:

Արձանագրութիւնները պիտի սկսին Յունուար 10ին (երէկ) եւ պիտի վերջանան Մարտ 25ին: Համայնավարները պիտի տան նաեւ իրենց կուսակցական վկայագիրը: Նոյն թուականին կը սկսի նաեւ Խորհրդային Միութեան ամէն կողմը գտնուող մեծ ու պզտիկ բոլոր համայնավարներու մարդահամարը:

Մր. Քինկ դարձեալ Լօզանի դաշնագրին դէմ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն 9 Յունուար թուականով:—

Եութահի ծերակուտական Քինկ ընդհանուր յարձակում գործեց երէկ Լօզանի դաշնագրին դէմ և ըսաւ թէ՝ «քարիւղի և ծխախոտի» քաղաքականութիւնն էր պատճառ որ այդ դաշնագիրը ստորագրուեցաւ: Ցայտնեց թէ Միացեալ Նահանգները, որ Հայաստանի ազատագրումը և Թուրքիոյ քրիստոնեաներուն պաշտպանութիւնը կը պահանջէր, լքեց զանոնք, երբ Էնկիւրիի կառավարութիւնը վաւերացուց Չէսթըրի քարիւղի մենաշնորհները: «Լօզանի ամերիկեան պատուիրակութեան գլխաւոր խորհրդականներէն ոմանք, ըսաւ, քարիւղի և ծխախոտի գործակալներ էին: Լօզանի դաշնագիրը Վիէննայի խորհրդաժողովէն ի վեր քրիստոնեայ դիւանագիտութեան առաջին տեղատուութիւնն է: Ատիկա նախատինք մըն է ամերիկեան պատուին եւ քրիստոնէութեան իտէալներուն»:

Ծերակուտական Քինկ յարձակեցաւ նաեւ Մուսթաֆա Քէմալի վրայ: «Թուրքիոյ նոր դիկտատորը, ըսաւ, քշեց սուլթանը, ջնջեց խալիֆայութիւնը, սակայն անոնց իրաւասութիւնները կեդրոնացուց իր անձին մէջ, խամաճիկ ազգ. ժողովի մը աջակցութեամբ: Ան կը յաւակնի թէ նոր քաղաքային իրաւունք ընդունած և կարգ մը արդիական նոր օրէնքներ հրատարակած է, սակայն կը շարունակէ մնացած քրիստոնեաներն ալ զրկել իրենց տարրական իրաւունքներէն, հակառակ որ անոնք թրքական օրէնքներուն իրենց հպատակութեան ապացոյցները տուած են»:

Հայ մը կը խեղդուի Մարսիլիոյ մէջ

Մարսիլիայէն 9 Յունուար թուականով կը հեռագրեն «Էնթրանսիժան»ի.—

Մարսիլիոյ մէջ Հայ մը, յանկարծակի խենդեցած, կը պտտէր բոլորովին մերկ, վաճառատուններուն ապակիները կը կոտրէր և անցորդներուն վրայ կը յարձակէր: Ի վերջոյ կարելի եղաւ զսպել այս դժբախտը, որ յիմարանոց փոխադրուեցաւ:

.՝. Վերջերս ալ Վիէնի բանտին մէջ խենդեցաւ Մենեզլիկեան, որ իր կնոջ գլուխը կտրած էր տապարով:

Ո՞րքան հայ կայ Պոլսոյ մէջ

Անցեալ օր հրատարակեցինք Պոլսոյ մէջ կատարուած մարդահամարը, թաղերու վրայ: Այս անգամ Պոլսոյ թերթերը կը հրատարակեն բնակչութեան համեմատութիւնը ըստ ազգութեան (դուրս ձգելով Սկիւտարը եւ Գաթըգեան) .— Իսլամ 356,731, Հայ 29,060, Յոյն 85,929, Հրեայ 15,280, Յոյն կաթոլիկ 55, Հայ կաթոլիկ 174, Բողոքական 257, Պուլկար 8515, Լատին 63, Ասորի 34, Քիլտանի 6, Կաթոլիկ 6, Ռուս 3, Գերման 3:

Բերայի կողմը.— Իսլամ 152,491, Հայ 24,597, Յոյն 72,282, Հրեայ 46,319, Յոյն կաթոլիկ 9557, Բողոքական 841, Պուլկար 1449, Լատին 321, Ասորի 815, Քիլտանի 570, Լեհ 6:

Այս թիւերը հին վիճակագրութեան համեմատ ըլլալով, իրական թիւը յայտնի պիտի ըլլայ նոր մարդահամարէն ետք:

Ֆրանսական ծերակուտի ընտրութեանց մէջ

Ֆրանսայի մէջ ծերակուտականները կ'ընտրուին ինը տարուան համար և ամէն երեք տարին անգամ մը Ծերակոյտին պակսած մէկ երրորդ մասին տեղ նորեր կ'ընտրուին: Ինչպէս գրած էինք, կիրակի օր տեղի ունեցան այդ մասնակի ընտրութիւնները՝ 33 նահանգներու մէջ, ընտրելու համար 108 ծերակուտական: Վերընտրուեցան 67 նախկին ծերակուտականներ, մնացեալ 41ը նորեր են: Կուսակցական տեսակէտէ արդիւնքն է հետեւեալը 4 պահպանողական, 19 հանրապետական, 16 ձախ-հանրապետական, 7 անկախ-արմատական, 48 արմատական-ընկերվարական, 2 հանրապետական-ընկերվարական, 10 ընկերվարական և 2 համայնավար-ընկերվարական:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՍԱԼԱՆԻԿ, 2 Յուն.

ՎԱՐՉԱՁԵՒԻ ԽՆԴԻՐԸ

Հազիւ թէ խառն դաշինքը կրցած էր հանդարտութիւն հաստատել, երկին մութ գոյներ սկսան շրջան ընել։ Գլխաւորապէս վարչաձեւի հարցն է, որ լարուած վիճակի մէջ կը պահէ կիրքերը։

Երկու կարեւոր հանգամանքներ պատճառ կը դառնան այս ջղայնութեան։ Ա.— Արքայական պաշտօնեայ զինուորականներու երկին բանակին մէջ ընդունուելու խնդիրը։ Բ.— Արքայական Չալտարիսի Ներքին Նախարար ըլլալու պարագան։

Տարակոյս չկայ թէ՝ արքայական սպաներու մուտքը հոլլէն բանակէն ներս, պիտի ուժեղացնէ բանակին մէջ մնացած արքայական տարրերը, որմէ շատ կը վախնան հանրապետական սպաները, տեսնելով անոր մէջ իրական վտանգ մը ուղղուած բանակին հաւատարմութեան դէմ։ Այս պարագան աւելի վտանգաւոր կը գտնեն, երբ նկատի կ'ունենան որ Յունաստանի Ներքին կեանքին ուղղութիւն տուող նախարարը արքայական մըն է։ Այս պատճառով ալ, հանրապետական սպաներու մէջ ջղայնութիւնը սկսած է ծանր հանգամանքներ ստանալ։

Արդէն, բաւական թիւով բարձրաստիճան հանրապետական սպաներ կազմած են միութիւն մը, որուն նպատակը պիտի ըլլայ հանրապետութեան պաշտպանութիւնը։ Ի հարկէ այս պաշտպանութեան հարցը կրնայ մարմին առնել միայն զինու զօրութեամբ, երբ պէտքը ներկայանայ։ Վերջին քանի մը տարիները զինուորականութեան կամքն է որ տուն կու տայ Յունաստանի քաղաքական այս կամ այն ուղղութեան։ Բնականաբար բանակը, զօրքը, սպան վարժուած են քաղաքականութեամբ զբաղիլ եւ դիւրին չէ մէկ օրէն միւսը ջնջել այդ ունակութիւնը։ Այս իրողութիւնը խիստ մտահոգութիւն կը պատճառէ կեդրոնի կառավարութեան։ Թէեւ տեղական կամ օտար մամուլի ներկայացուցիչներուն միշտ հերքում կը տրուի, սակայն այդ հերքումներն իսկ կը հաստատեն նման վտանգի մը գոյութիւնը։

ԹՂԹԱԴՐԱՄԻ ՆՈՒԱԶՈՒՄԸ

Վերոյիշեալ դժուարութիւնները, ինչպէս նաեւ պետութեան յարաճուն ծախքերը կը խախտեն դրամական վարկը։ Պատճառները շատ են։ Բայց մանաւորապէս կը մնին ուղղակի խառն դաշինքի գոյութենէն։

Դաշինքին կազմութեան ժամանակ համաձայնութիւն գոյացած է, սպաներէն ոմանք պաշտօնանկ ընել եւ անոնց տեղը առնել իրապէս զինուորական արժանիք ունեցող արձակուած սպաները։ Սակայն որոշելուն եւ գործադրելուն միջեւ երկար եւ դժուարին հեռաւորութիւն մը կայ։ Մէկ կողմէն պարտաւորուած են արքայական սպաները վերահաստատել իրենց պաշտօններուն մէջ, գոհացում տալու համար արքայական հոսանքին, միւս կողմէ կարելի չըլլար արձակել հանրապետական սպաները, դժգոհութեան տեղի չտալու համար։

Օրինակի համար, պայման դրուած էր արքայականներու կողմէն որ 3րդ զօրաբանակի հրամանատար Զօր. Օթօնէոսը պաշտօնանկ պիտի ըլլար։ Այս պայմանը ընդունուած էր, սակայն, դժուար էր բոլորովին արձակել այս արժանաւոր զինուորականը։ Բաւական աղմուկէ յետոյ, հազիւ կարելի եղաւ զայն փոխադրել պատերազմական նախարարութեան մէջ, ուրիշ պաշտօնի մը եւ անոր գործը յանձնել ուրիշ զօրավարի մը։

Այսպէս, ուրեմն, բազմաթիւ նոր սպաներ պիտի մտնեն բանակը, բայց հազիւ թէ կարելի ըլլայ ուրիշներ արձակել։ Այս պարագան բաւական կը ծանրացնէ պետութեան ելմտական բեռը, մանաւանդ երբ նկատի ունենանք թէ քաղաքային պաշտօնէութեան մէջ եւս կը խրէ նոյնպիսի պատկեր։

Ծախքերու յաւելումի պատճառ մըն է, որ կառավարութիւնը դիմէ ներքին պարտագիր փոխառութեան մը, լրացնելու համար պիւտճէին բացը։ Այս օրերս յամառ զրոյց կը շրջի այդ մասին։ Թէեւ կառավարական շրջանակներ չեն հաստատեր լուրը, սակայն կը թուի թէ բոլորովին անհիմն չէ։

Դահլիճին կազմութեան առաջին օրերուն, տրամին սկսաւ արագօրէն բարձրանալ, սակայն վերոյիշեալ պարագաները պատճառ դարձան որ իյնալու ճամբուն մէջ մտնէ նորէն։

Դահլիճին վերապահուած է շատ ծանր պարտականութիւն, հարթելու համար այս բոլոր դժուարութիւնը, որմէ կախուած է Յունաստանի խաղաղ զարգացման ընթացքը։

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ՀՐՈՒԹԸ

Աւելի առաջ առիթը ունեցած եմ ըսելու թէ Յունաստանի քաղաքական ղեկավարները շատ հանդարտութեամբ կը դիտեն ստեղծուած շփոթը։

Պէտք է ըսել թէ կառավարութիւնը եւ մամուլը ընդհանրապէս, չափազանց զգոյշ են իրենց արտայայտութիւններուն մէջ։ Սակայն կը թուի թէ Սելանիկի հարցին առթիւ բաւական հանդստացած կը թուին եւ այնքան ալ հոգ չեն ըներ թէ Եուկոսլավիա քիչ մը նեղութիւն կը զգայ այս շփոթէն։

Ըստ երեւոյթին, Ֆրանսա կռահելով Յոյներու հոգեբանական այս վիճակը, փոխեց իր Աթէնքի դեսպանը եւ անոր տեղը ղրկեց Պ. Սիմոնը, որպէսզի աշխատի ամուր պահել կապը Սերպիոյ եւ Յունաստանի միջեւ, ինչպէս նաեւ երկուքն ալ կապել Ֆրանսական քաղաքականութեան։ Այս հարցերուն առթիւ Պ. դեսպանը քանի մը անգամ ընդարձակ յայտարարութիւններ ըրաւ յունական մամուլին, ի հարկէ շատ զգոյշ լեզուով մը, երբեք խօսելով հարցին կասկած չյայտնելով, այլ շեշտելով միայն երկու երկիրներու վերջնական համաձայնութեան անհրաժեշտութիւնը, որուն ինք ալ պիտի աջակցի։

Սակայն, Յունաստան իբրեւ միջերկրականեան ծովային պետութիւն, աւելի հաշուի կ'առնէ անհանգարտ եւ իր ափերէն դուրս յորդող Իտալիան, որ անմիջական ծովային դրացին է, քան Ֆրանսան։

Ե. ԸՄՍՏՈՒՆԻ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ)

Պերլին, 9 Յունուար

Գործազրկութիւնը, որ բնականոն պայմաններու մէջ երկրի մը տնտեսական-ճարտարարուեստային կեանքի անկման գլխաւոր արտայայտութիւններէն մէկն է, այսօրուան Գերմանիոյ համար, ընդհակառակն, անոր տնտեսական աննախընթաց վերելքին յարակից իրողութիւն մըն է։

Երեւութապէս միայն հակասութիւն կայ այդտեղ։ Իրականին մէջ, սակայն, մէկ երեւոյթը միւսին անխուսափելի հետեւանքն է։

Նախ փաստենք երեւոյթը։ Յետպատերազմեան տարիներուն, մինչեւ 1925ի վերջերը, Գերմանիա գործազուրկ բանուորութիւն գրեթէ չունէր։ Նախապատերազմեան շրջանին եւս այս երկիրը երբեք ունեցած չէ այսչափ գործազուրկ ձեռքեր։ 1926-ի գարնան, սակայն, սկսելով 1925-ի աշունէն եւ տակաւ բարձրանալով, Գերմանիոյ գործազուրկ բանուորներուն թիւը հասաւ ահռելի չափերու — գրեթէ 2ուկէս միլիոնի։ Յայտնի է որ, Անգլիա տարիներէ ի վեր կը տառապի գործազրկութենէ — այլ պատճառներով, եւ սակայն հոն անգործներու թիւը 1ուկէս միլիոնը չանցաւ։

Ամրան ընթացքին այսուհետ բաւական իջաւ գործազուրկներու թիւը— գրեթէ 1ուկէս միլիոնի չափ։ Եւ սակայն վերջին ամիսներու ընթացքին նորէն կը բարձրանայ. ներկայիս դարձեալ կը հաշուուին, ամբողջ Գերմանիոյ մէջ, երկու միլիոնէն աւելի գործազուրկներ։ Միայն Պերլինի մէջ անոնց թիւը 200.000էն աւելի է։ Մինչեւ իսկ Գերմանիոյ պայմաններուն մէջ աներեւակայելի երեւոյթ մըն է այս։

Ըսինք արդէն, որ ներկայ գործազրկութիւնը առաւելապէս ճարտարարուեստի զարգացման հետեւանք է։ Իսկ այդ զարգացումը տեղի կ'ունենայ ո՛չ թէ սովորականին պէս, աշխատաւոր ձեռքերու թիւը աւելցնելով, այլ ընդհակառակն, պակսեցնելով զայն եւ ծայր աստիճան կատարելագործելով ճարտարարուեստը՝ արհեստագիտօրէն - մեքենագիտօրէն։ Գերման ճարտարարուեստը՝ այդ տեսակէտէն այսօր փոխանցման շրջանի մը մէջ կը գտնուի։ Հին մեքենաները կը հանեն մէջտեղէն եւ գործի կը դնեն արդիական, ամէնէն կատարելագործուած մեքենաները։ Այսպէս կոչուած բանականացման (ռասիօնալիզասիոն) կամ ամերիկանացման ենթակայ է այժմ գերման ճարտարարուեստը։ Որչափ կարելի է քիչ աշխատանքով առաւելագոյն արդիւնք ձեռք բերել, այդ արդէն հիմն է ամէն մէկ տնտեսավարութեան։

Եւ այսպէս, ամէն մէկ նոր, արդիական մեքենայ կը փոխարինէ մէկ քանի հինները եւ աւելորդ կը դարձնէ բազմաթիւ աշխատաւոր ձեռքեր, անգործութեան մատնելով զանոնք։

Այսպէս է որ, մէկ կողմէ կը զարգանայ գերման ճարտարարուեստը. ան այսօր շատ աւելի կ'արդիւնաբերէ քան առաջ, իսկ միւս կողմէ կ'աւելնայ գործազուրկներու թիւը.

Եւ որովհետեւ գործազրկութիւնը այս երկրին տնտեսական յարաճուն վերելքին հետեւանքն է, այդ պատճառով ալ այնպիսի աղէտալի չարիք մը չէ ժողովուրդին եւ պետութեան համար, քան եթէ ըլլար տնտեսական անկումին յարակից երեւոյթ մը։

Նախ՝ որովհետեւ գործազրկութիւնը ժամանակաւոր երեւոյթ մըն է, փոխանցման շրջանի յատուկ, որ անցնելէ ետք պիտի վերանայ նաեւ գործազրկութիւնը, բանուորութիւնն ալ պիտի յարմարի ճարտարարուեստին արհեստագիտական նոր դրութեան։ Եւ երկրորդ, որ կարեւորն է, երկրին տնտեսական բարգաւաճումը հնարաւորութիւն կ'ընձեռէ նաեւ, հոգալու, գէթ ժամանակաւորապէս, միլիոնաւոր գործազուրկներու անհրաժեշտ պահանջները։

Եւ իսկապէս իւրաքանչիւր գործազուրկ գերման բանուոր, միջին հաշուով, կառավարութենէն կամ ուրիշ պատկան մարմիններէն նպաստ կը ստանայ ամսական 65—70 մարք։ Ընտանիք ունեցողները աւելի կը ստանան, ամուրիները՝ քիչ մը պակաս։ Այդ չափը՝ բանուորի մը միջին աշխատավարձին մէկ երրորդէն աւելի է։

Եւ որովհետեւ գործազուրկները տուրք չեն վճարեր, բնակարանի վարձքի եւ ուրիշ կարգի զիջութիւններ կը ստանան, ուստի եւ յիշեալ գումարով իսկ ի վիճակի են՝ իրենց օրուան պարէնը հայթայթելու, մինչեւ որ գործի մտնեն։ Անցեալ մէկ տարուան ընթացքին, հանրային - պետական միջոցներէն այդ նպատակով ծախսուած է գրեթէ մէկ միլիառ մարք։ Կարծեմ մեր հայրենիքէն շատ բանուորներ ուրախ պիտի ըլլային, եթէ ո՛չ իբրեւ նպաստ, այլ իբրեւ «հոյակապ» աշխատավարձ ստանային գէթ այնչափ ամսական, որչափ կը ստանան գերման գործազուրկ բանուորները իբրեւ նպաստ։

Երբեք Ֆրանսայի մէջ եւս գործազրկութիւնը գերմանականին նման քանի մը փուլեր պիտի անցնէ, թէեւ վստահ եմ որ, այդտեղ այնպիսի սուր համեմատութիւններ չպիտի առնէ եւ այնպէս ծանր կերպով չպիտի զգացուի, ինչպէս՝ Գերմանիոյ մէջ։ Ամէնէն առաջ անոր համար որ, ֆրանքին անկումը հեռաւոր չափերով իսկ այնպիսի համեմատութիւններ չառաւ, ինչպէս՝ մարքին անկումը։ Հարկ է ուրեմն, որ ֆրանսահայ բանուորները տիրանան ստեղծուած կացութեան, իսկ ատոր համար անհրաժեշտ է նաեւ, որ անոնք քով-քովի գան, միացնեն, համախմբեն իրենց ուժերը եւ խորհին միջոցներ։ Պէտք է ստեղծել հայ աշխատաւորական կազմակերպութիւններ։

Մասամբ գործազրկութիւնը մեղմելու, մասամբ ալ բնակարանային տագնապը թեթեւցնելու նպատակով, գերման կառավարութիւնը վերջին երկու տարիներու ընթացքին կը կատարէ շինարարական հսկայ ծրագիր մը։ Ժամբաներ, ջրանցքներ եւ, որ գլխաւորն է, բազմաթիւ տուներ կը շինէն այստեղ։ Գաղափար մը տալու համար այդ մասին՝ առաջ բերենք քանի մը թիւեր.— 1925ին շինուած են 191,000 բնակարաններ (յարկաբաժիններ), իսկ 1921-ին 220,000-էն աւելի։ Այդ նպատակով կեդրոնական կառավարութիւնը ծախսած է 1926-ին 625 միլիոն մարք, իսկ քաղաքային համայնքները եւ երկրամասերը՝ 400 միլիոն մարք։

Ուրեմն, միայն հանրային միջոցներէն վերջին մէկ տարուան ընթացքին մէկ միլիառ մարքէն աւելի ծախսուած է այս երկրին մէջ— նոր տուներ շինելու համար։ Իսկ թէ նորոգութեանց վրայ որչափ ծախսուած է, ճշդիւ չեմ գիտեր։ Եթէ հաշուենք որ իւրաքանչիւր նոր յարկաբաժին (1—5 սենեակէ բաղկացած, բոլոր յարմարութիւններով) միջին հաշուով 4—5 անձ պիտի պատսպարէ, կը հետեւի թէ տարեկան ոչ պակաս քան մէկ միլիոն մարդու հնարաւորութիւն կը տրուի սեփական յարկաբաժին ունենալու։ Այդ շատ աւելի է քան սովորական պահանջը։ Այսինքն, այժմ աւելի տուներ կը շինուին, քան պատերազմէն առաջ։ Բայց որովհետեւ պատերազմի եւ յետպատերազմեան տարիներուն գրեթէ կանգ առած էր տուներու կառուցումը, ուստի եւ դեռ այսօր ալ մեծ է բնակարանային պահանջը, թէեւ զգալապէս մեղմացած։

Ներկայ 1927 եւ յառաջիկայ երեք տարիներու համար, շատ աւելի ընդարձակ չափերով տեղի պիտի ունենայ տուներու կառուցումը, քան 1925-ին եւ 1926-ին։ Որոշ տուրքեր յատկացուած են այդ նպատակին համար։

Հակառակ այս ամէնուն, 1918-էն յետոյ եկող օտարականները տակաւին զուրկ են սեփական (պարապ, չկահաւորուած) բնակարան ունենալու իրաւունքէն։ Անոնք կարող են միայն կահաւորեալ սենեակներ ու յարկաբաժիններ վարձել, որոնցմէ այժմ բաւական շատ կան։ Մարդիկ նախ կը խորհին իրենցը։

Վա՜յ տէր չունեցող ժողովուրդներուն

Մ. Ն.

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

ԺԸՆԵՒ, 8 Յուն.

1927ի առաջին Կիրակին Համբլէի Հայ Աշակերտներու Տան սրահը Տարօնի հաւաքոյթ մը՝ թէյասեղաններու շուրջ։

Հրաւէրը Ժընեւի հայ գաղութի վարչութեանն էր։ Նպատակ՝ ողջերթի մաղթանքներ ընել Պ. Քրաֆթ Պօնարի, դէպի Միացեալ Նահանգները մեկնումի նախօրեակին, եւ յանձնել կաթողիկոսին օրհնութեան կոնդակը։

Ներկայ էին՝ Պ. Քրաֆթ ամբողջ ընտանիքով, Պ. Նէքր, նախագահ Հայասիրաց Ընկերակցութեան Կեդր. Վարչութեան, Պ. Տիւնան, անդամ յիշեալ վարչութեան, Պ. Է. Ֆավր, եղբայր ծանօթ հայասէր Լէօփոլտ Ֆավրի, Պ. Տըլպարժ, խմբագիր «Semaine Littéraire» շաբաթաթերթին ([illegible] մը, նիւթապէս կ'օգնէ, տօներու առթիւ նուէր կը ղրկէ տղոց), Ժընեւի Հայերէն Լեզուին՝ Պ. Յէլմանեան, Հայ Դպրոցի կրթ. եւ մատակարարական տնօրէնութիւնները, ուսուցիչ-ուսուցչուհիները, ուրիշ [illegible] համակիրներ։

Հանդէսը բացաւ Տոքթ. Շէքրիճեան, նորընտիր նախագահը ժընեւահայ գաղութի վարչութեան։ Դրուատեց Պ. Քրաֆթի երեսնամեայ հայկ. գործունէութիւնը եւ երախտագիտական քանի մը արտայայտութիւններ ըսաւ, իբր վարձատրութիւն։

Պ. Գէորգեան, կրթ. տնօրէն Հայ Դպրոցի, կարդաց ու թարգմանեց կոնդակը։

Տնօրէնը թարգմանաբար կարդաց նաեւ Գալաքեան Եպիսկ.ի նամակը, որ գեղուն էր երախտագիտութեան բառերով։ Դպրոցին կողմէ, մաղթեց այժմ յաջողութիւն եւ կարողութիւն անվհատ բարերարին։

Տոքթ. Շէքրիճեան կոնդակը յանձնեց Պ. Քրաֆթի եւ ողջագուրուեցան։

Տիկին Լիսիցեան, հայաւարին ուղղեալ կրօնաշունչ քառեակ մը արտասանեց։ Տղաք մէջ ընդ մէջ երգեցին։

Պ. Քրաֆթ շնորհակալութիւն յայտնեց Հայոց հոգեւոր պետին եւ ժողովուրդին։ Յուզուած էր։ Վարժ բանախօսին բերնէն վար՝ բառերը կը կոտրտուէին։ Եղած երախտագիտական արտայայտութիւնները, իր ջանքերու մասին բառաձեւները չափազանց գրեալ նկատեց թէ ինք մեծ բան մը չըներ. տարին հազիւ քանի մը անգամ դպրոց կը մտնէ։ Ուսուցչութիւնն է հաստատութեան ընթացք տուողը։ Հիացումը չծածկեց միակամ ան-մնողներուն համար, որով քալեն Պրնէլներ եւ Շամ[...] երկու անջատ հիմնարկութիւ[...]ները. «Հայ Դպրոց» միայն[...] նուէր մը տակ։ Յիշեց թէ հա[...]ը սիրելու առաջին կայծը[...] ած է Նէօշաթէլցի փրոֆ. [...] Կօտէի շունչէն եւ յետոյ զա[...] մեծցուցած՝ իրական հայ զրու[...] Լէօփոլտ Ֆավրի, որ[...] հետ էր բերած Հայաստանէն[...] Փոքր Սախայէնս Պոհոսեան[...] թեամբ յայտնեց այն երջանկու[...]թիւնը, մեծ երջանկութիւնը[...] զոր կը զգայ Հայոց ինչպէս[...] աշխատելուն համար։ Աւելց[...] թէ իր գործունէութեան մէ[...] շատ բան կը պարտի կնոջը,[...] րուն խորհուրդին դիմած է միշ[...] ամէն ձեռնարկէ առաջ։ Տի[...] Քրաֆթ, հակառակ չափազանց[...] ակար ըլլալուն, հանդուրժած[...] որ, ամուսնոյն, ի սէր Հայոց,[...] նի մը ամիս բացակայի,[...] ձիւն-ձմրանը նոյն իսկ. զիջ[...] բարար իր թեկնածութիւն[...] քաջալերութեամբն է որ,[...] ջայէս Պ. Քրաֆթ որոշած[...] մեկնիլ Ամերիկա։

Պ. Նէքր, հայ ազգի[...] շնորհակալական եւ շնորհակա[...]լական խօսքերէ վերջ, անդ[...] դարձաւ Պ. Քրաֆթի անձին[...] բեւորութեանը, ու շեշտեց[...] ինք ալ իր կարգին, անոր[...] պարտի այն սէրը, որով տոգո[...] է հայկական [illegible] մէջ»։

Ամէն մարդ ուրախ էր։ Մա[...]նաւորապէս տղաքը, որովհետեւ[...] կը զգային թէ կաթողիկոսի[...] օրհնութեան կոնդակովը, պարտ[...]քի պէտք վճարում մը եղա[...] էր իրենց բարերար հօր։

Հետեւեալ օրը, իրիկուան[...] խումբ բազմութիւն մը Շամ[...] կը դնէր, Ժընեւի կայարանէն,[...] Քրաֆթը։ Տղաք եւ ուսուցի[...]ները երգեցին «Մեր Հայրենիք»[...] իսկ շոգեկառքը մեկնեցաւ[...] «Յառաջ Նահատակ»ը։

«Դէպի յաղթանակ»ը երգ[...] վերջաւորութիւնը եղաւ։

Ա. ԽԱՆՋՅԱՆԵԱՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԱԹԹԻ[...]

Գործազրկութեան տագնապ[...] առթիւ, Վօժ (Ալզաս) երեսփո[...]խան Մարսէլ Անտուէ նամակ մ[...] ուղղած է կառավարութեան,[...] րով կ'առաջարկէ անգործներ[...] գործ հայթայթելու համար[...] պուլիններ բանալ Վօժ լեռներէն[...] մէջէն դէպի Ալզաս-Լորէնը[...] բաղդատած հողամասերը[...] բնակիչներ[...] հետեւեալ կերպով.

«Ազգային պաշտպանութեան տեսակէտին վրայ կանգնած[...] կարծեմ, եւ վստահ եմ որ[...] ալ իմ կարծիքիս էք, թէ[...] յարձակողական անհրաժեշտ[...] նոյնիսկ սահմանական հաղոր[...]դակցութիւններ հաստատել[...] դաստիարակուած[...] երկրի միացեալ մասին հետ[...]

«Գերմանիոյ հետ նոր պատ[...]տերազմի մը պարագային,[...] դասի ամբողջ կեդրոնական[...] ու. կրկնած մեր լեռներուն[...] ընդ կիրճերը դժուարանց[...]նելի, նոյն իսկ զէշ եղանակի[...] բուն յաճախ անանցանելի[...] բեւի կ'ըլլայ օգտակար[...] պարենաւորել[...] միայն Սթրազպուրկի եւ Մի[...] հոսկ-Պէլֆօրի անդրհեծ[...] տէջին վրայ պարզ ակնարկ[...] բաւական է՝ գաղափար մը[...] լու համար այս զինելու[...] րութեանց, նոյն իսկ վտանգ[...] րու մասին։ Ալզասի բանակ[...] ռազմագիտական կայութի[...] կրնայ որոշ պայմաններու[...] խիստ ճգնաժամային ըլլալ»։

ՀՐԴԵՀՆԵՐԸ. — Ռուսան քաղ[...] քը վերջերս [illegible] անձն[...] ենթարկուած է։ Քաղաքապե[...] տարանը այրելէ յետոյ, կրակը[...] գեղեցիկ փողոցի փոխ-ճիւղապատոսին[...] նախարանն ալ մոխրացաւ։[...] շաբթի, նոր հրդեհում մը[...] կար որ ամբողջ քաղաքին[...] վառէր, սակայն, գերմանակ[...] յին Տիֆլիսով հրշէջները[...] նախակերին։ Այրած տուներ[...] կիչները, կիսամերկ, միայն[...] պաւալները գրկած, ճամբարե[...] հն ազատեր։ Բազմանդամ[...] ընտանիքները տեղաւորուած[...] առժամանակեայ շէնքերու[...]

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

46.— ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ

Հոս ալ գործազրկութիւնը սկսաւ տագնապի մէջ ձգել գործաւորները։ Մետաղագործական մէկ ամիսէ իվեր բանուորներ կ'արձակեն։ Ասոնց թիւը կը հասնի 183ի, մեծ մասը կին։ Մեր հայրենակիցներէն արձակուած են 35—40, որոնց 17ը կին են։

[illegible]

47.— ՍԷՎՐԱՆ-ԻՎՐԻ

Մեր գիւղին մէջ կը հաշուենք 60 ընտանիք։ Բացի երեք առեւտրականներէ, ամէնքս ալ արհեստաւոր ու գործաւորներ ենք։ Գրեթէ բոլորս ալ պայմանագրութեամբ հող գնած ենք եւ ամսական կը վճարենք։ Մեր ընտանիքները կը բաղկանան հինգէն մինչեւ 10 անդամէ։ Կ'աշխատինք Փարիզ եւ կամ մօտակայ գիւղերու մէջ։ Վեց-եօթը անդամէ բաղկացած ընտանիք մը այժմ չունի ոչ իսկ մէկ աշխատող։ 60 հոգիէն երեքը միայն կ'աշխատին իբր խոհարար։ Ժամանակ մը կարի գործ կար, բայց հիմա ան ալ դադրած է։

Կան ընտանիքներ որ իրենց տուները կը ծախեն, բայց շատ դժուարութեամբ, ուրիշներ վարձու սենեակ բռնած են, եւ վերջապէս կան որ իրենց հողը վարձու առած եւ տունը ընկերութեան շինել տուած են։ Այժմ հողատէրը եւ ընկերութիւնը դրամ կը պահանջեն։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը։ Եթէ երկար տեւէ այս անգործութիւնը, ամէնքս ալ պիտի ծախենք մեր տուները որ երեք տարուան տքնաջան աշխատանքի արդիւնքն է։ Մենք մեր գործերէն հանուեցանք առանց ազգի եւ կրօնքի խտրութեան, Այսպէս, իմ աշխատանոցը 42 բանւոր ունէր, 33ը հանուեցան մէկ անգամէն, երկրորդ անգամ դեռ հանեցին բանի մը հոգիով։ Այժմ կ'աշխատին 8 գործաւորներ։ Իմ ընկերներս, որ Իտալացիներ էին, արձակման երկրորդ օրն իսկ, մէկ մէկ անցագիր առնելով դարձան Իտալիա, երեք ամսուան համար. բայց մեր հայրենիքին դուռները գոցուած են հայ աշխատաւորին առջեւ, մենք ո՞ւր պիտի երթանք…

Ց. Պապէեան

48.— ՓՈՒԺԷ-ՍԻՒՌ-ԱՌԺԱՆ (ՎԱՌ)

Փուժէ-Սիւռ-Առժանի մէջ, [illegible] ընդարձակ այգիներով շրջապատուած, Tuilerie-d'Air-Belle աղիւսի գործարանը ունի 150էն աւելի բանուորներ՝ որոնց մեծ մասը Հայեր են։ Գործարանատէրը իւրաքանչիւր ընտանիքի իր թիւին համեմատ յատկացուցած է ձրի սենեակներ։

Հոս գործազրկութիւն չկայ. ընդհակառակն գործերը կրկնապատկուած են, այնպէս որ սովորական 10 ժամէն 2-3 ժամ աւելի կ'աշխատին, եւ շատ անգամ գիշերներն ալ։ Օրավարձքն է 21—27 ֆրանք, կիներուն 12—13 ֆրանք.

Ա. Պապօեան

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒՀԻՆԵՐԸ

Խորհրդային Միութեան բժշկական վարժարաններու ուսանողներուն 100էն 60ը աղջիկներ են։ Պատերազմէն առաջ շատ քիչ էր կին-բժիշկներու թիւը. Բժշկական ասպարէզին մէջ մեծ յաջողութիւն կը գտնեն հիմա կիները։

Գրեթէ բոլոր ուսանողուհիներն ալ իրենց շրջանը աւարտելէ վերջ կը հաստատուին գիւղերու մէջ, ուր դարմանատուններ կը բանան։

ԹՐՈՑՔԻԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

Թրոցքի նոր գիրք մը գրած է՝ «Կոմունիստ դիկտատուրան փոխելու ձեռնարկ» անունով։ Կոմկուսի Գործադիր Կեդրոնական Կոմիտէն հրամայած է որ այդ գիրքը չտպուի խորհրդային տպարաններու մէջ, քանի որ բազմաթիւ հերձուածներ եւ Սթալինի դէմ յարձակումներ կը պարունակէ։

Մոսկուայի համայնավար կուսակցութեան վերջին նստաշրջանէն ի վեր Թրոցքի քաշուած կեանք մը կ'ապրէր եւ երկու ամսուան մէջ գրած է 80,000 բառ պարունակող իր այս նոր գիրքը։

ՕՏԱՐ ԿՐՕՆԱՒՈՐՆԵՐԸ ԿԸ ՎՏԱՐԵՆ

Գործավարներու Խորհուրդը որոշած է Միութեան սահմաններէն դուրս հանել այն բոլոր օտար կրօնաւորները, որոնք խորհրդային կարգերը չեն ընդունած։ Պոլշեւիկները կ'ըսեն թէ օտար միսիօնարները կը չէզոքացնեն շատ մը գիւղական շրջաններու եւ երիտասարդական շրջանակներու մէջ իրենց հակակրօնական քարոզութիւնները։ Մասնաւորաբար անցած շաբթուան տօնական օրերուն պոլշեւիկները մեծ թիւով հակակրօնական բարոզութիւններ ըրած էին, առանց ոեւէ է արդիւնք ձեռք բերելու։

Միսիօնարները կիրակնօրեայ դասախօսութիւններ կը սարքեն պզտիկներուն եւ պատանիներուն համար, մինչ պոլշեւիկեան օրէնքով կրօնական դաստիարակութիւնը արգիլուած է 18 տարեկանէն վար տղոց։

Վտարումէ զերծ պիտի ըլլայ միայն Վասիլի եպիսկոպոսը, որ Պոլսոյ Յունաց Պատրիարքարանին ներկայացուցիչն է եւ որուն ազդեցութիւնը կ'ուզեն գործածել պոլշեւիկները, պառակտելու ռուս օրթոտոքս եկեղեցին։

Միւս բոլոր կրօնաւորները, մասնաւորապէս ամերիկեան միսիօնարները հրաման առած են անմիջապէս մեկնելու Ռուսիայէն։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

[illegible].— Մոսկուայի տեղեկութիւններուն համաձայն Թիֆլիսի հայ երախաներուն 50 տոկոսը ենթակայ է զալատուխայի։ Այս հիւանդութեան դէմ կը գործածուի ձկան իւղը, որ կը պակսի քաղաքին մէջ։

Կը թուի թէ զալատուխա կոչուած հիւանդութիւնը ոսկրահարութիւն (rachitisme) է։ Լաւ կ'ըլլայ որ խորհրդային թերթերը հիւանդութեանց ռուսերէն անունները գործածած պահուն, գոնէ ու տան նաեւ անոնց համապատասխան ֆրանսերէնը, որպէսզի արտասահմանի բժշկական մարմինները հասկնան ու կարենան օգտակար ըլլալ։

Հայ պոլշեւիկները բանտերու մէջ գրագիտութիւն տարածելու համար բացած են գիշերային դասընթացքներ, մեծ ծախքերով։ Հիմա կը խոստովանին որ, հակառակ այդ ծախքերուն, արձանագրուողներուն 30-40 տոկոսը հազիւ յաճախեր է դպրոց։ Ու կը գանգատին որ պատասխանատուները թուղթէ հրահանգներու մէջ միայն սահմանափակած են իրենց գործունէութիւնը։

Թիֆլիսի բնակչութիւնը, կարմիր զինուորները չհաշուելով կը հասնի 270 հազարի։

Թալինի գաւառին (Հայաստան) Միրաք գիւղին մէջ բնակող Սասունցիները, էջմիածնի գաւառին երեք Սասունցի գիւղերը մրցակցութեան հրաւիրելով, Շիրակի աղէտեալներուն նուիրած են 35 փութ ցորեն եւ 7.50 րուբլի։

Հիւսիսային Կովկաս, Սոչիի մէջ ծխախոտ մշակողներուն հարիւրին 90ը Հայ է, 8ը Յոյն, 2ը Ռուս։

Ջղթախտը խիստ ծաւալած է Գորիսի մէջ (Զանգեզուր)։

Երկրագործական գործավարութիւնը, նկատելով որ բրինձի մշակումը առողջապահական տեսակէտով վնասակար է, որոշած է արգիլել բրինձի ցանքը, չորցնելու համար հողին ճահճացումը։

Բամպակի բերքը այս տարի նուազած է։ Իւրաքանչիւր տեսիատինէն միջին հաշուով 38 փութ բերք քաղուած է, մինչդեռ անցեալ տարի 53 փութ էր։

Դարալագեազի գաւառին մէջ ատամնաբոյժի պէտք կայ։ Ժողովուրդը մէկ ակռայի ցաւի մը համար ստիպուած է երկար ճամբորդութիւն մը կատարել դէպի Երեւան։

Ցոփանաւանի Ղոթուր-Բուլաղի գիւղը ունի 1200 բնակիչ եւ՝ դպրոցի յարմար շէնք։ Սակայն գաւառին կրթական խորհուրդը, առանց նկատի առնելու կատարուած դիմումները, դպրոց չուզեր բանալ, պատճառաբանելով որ հնարաւորութիւն չունի։ Գիւղացիները պատուիրակ ղրկած են Երեւան, անպայման արտօնութիւն ստանալու համար։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՀԱՒԵԼԻ ՈՃԻՐ ՄԸ ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Դեկտ. 16ին, երկու թիթեղագործներ Թիֆլիսի մէկ փողոցին մէջ տունի մը անձրեւի խողովակները նորոգելու կը հրաւիրուին։ Երբ բանուորները ցոյց տրուած տունը կը մտնեն, տան մէջ մարդ չեն գտներ։ Սենեակները տակնուվրայ եղած էին։

Լուր կը տրուի ոստիկանութեան, որ կը հասնի եւ քննութեան կը ձեռնարկէ։ Տան նկուղին մէջ սարսափելի պատկերի մը դէմ առ դէմ կը գտնուի։ Գետինը արիւնի լիճ էր կազմած։ Տան տէրը եւ իր կինը, եղբօր տղան ու իր կինը արեան թանձր ճապաղիքներու մէջ թաղուած էին։ Տան տիրոջ կինը միայն դեռ հոգեվարքի մէջ էր, եւ կը հոնդար ու գետինը կը ճանկռտէր. Միւսները մանգաղի եւ փարապէլլայի գնդակներով գլխէն վիրաւորուած էին։ Վիրաւոր կինը, հակառակ խնամքներուն, գիտակցութեան չէ կարողացած գալ։ Սենեակներուն տակնուվրայութիւնը, «խուզարկուած» տան վիճակը ցոյց կուտան թէ գողութեան սովորական պարագայ մը չէ, այլ դիտումնաւոր մարդասպանութիւն։

ՀՈՎՈՒԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՄԸ.— Անցեալ տարի փետր. յոյն վաչկատուն ընտանիք մը իր վրանը կը լարէ Միլանոյի շրջակայքը։ Վրանին տակ կը պատսպարուին հայր Փրիզոնը, կինը, երկու տղաքը եւ աղջիկը։ Հայրը կաթսայագործութեամբ կը զբաղէր։ Ժամանակ մը յետոյ, ամերիկացի [illegible], որ շրջուն կաթսայագործ էր, կը բարեկամանայ եւ վրանին բնակիչ կը դառնայ։

Օր մըն ալ տիկին Փրէզոնին ճիտը կը կորսուին։ Տիկինը միասին կը տանէր 50,000 լիրէթ, եւ 30,000 լիրէթ արժէքով գոհարեղէն։ Հովուերգակները պահ մը կ'ապրին Միլանօ, յետոյ սիրոյ առագաստը կը լարեն ժընեւի ջուրերուն վրայ։ Մարսիլիա, Լոնտոն, Նիւ-Եորք։

Ցանկալուծ տիկինը ջղային կարօտ մը կը բռնուի։ Կ'ուզէ անպայման տեսնել զաւակները։ Թարլով բարեկամի մը միջոցով բերել կուտայ լուսանկարները տղոց, որոնք Անիէր (Փարիզի մօտը) փոխադրուած էին։ Յետոյ կու գայ Փարիզ, գաղտնօրէն կը բանակցի տղոց հետ, զանոնք փախցնելու համար Նիւ-Եորք։ Անցագիրները պատրաստ էին, եւ տղաքը խաբուած՝ թէ իրենց մայրը կը գտնուէր Փորտօ։ Երբ կը մեկնին Փորտօ, հայրը կ'իմանայ եւ կը հետեւի։ Լուր կուտայ ոստիկանութեան, որ կը ձերբակալէ կաթսայագործ հովուերգակը։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ԳՈՂԵՐԸ.— Երեք ֆրանսացիներ նախօրեակին ինքնաշարժ մը կը գողնան եւ լոյսերը մարած, Պօզարիս փողոցին ի վար սրարշաւ կը փախչին։ Ոստիկանները, նոյնպէս ինքնաշարժով, կը հետապնդեն գողերը, որոնք, իրենց խելայեղ վազքին մէջ, կառքը կը զարնեն սրճարանի մը պատին։ Երկուքը կը վիրաւորուին ծանրօրէն, միւսը կը փախչի։ Բոլորն ալ ձերբակալուած են։

ԿԻՆ ՄԸ ՋՐԱՄԲԱՐԻՆ ՄԷՋ.— Թուրի Լիսթէր գիւղին մէջ անխիղճ մարդ մը, կնոջը օգնութեամբ ջրամբարը նետած է իր զաւանչը, տիրանալու համար այս վերջինին հարստութեան։

Թէեւ քննութեամբ հաստատուած է ոճիրը, սակայն դեռ կարելի չէ եղած հասկնալ այս վայրենի ամոլին իւրաքանչիւրին բաժինը կնոջը մահուան մէջ։

ՀԱՐՍՏԱՆԱԼ ՈՒԶԵՑ, ԲԱՅՑ…— Սէն-Նազէրի առեւտրական սենեակին ատենապետը հարստանալու գիւտ մը գտած էր։ Նաւերը սուղ գիներով կ'ապահովագրէր, և օր մըն ալ փոթորկալից ծովերու մէջ կ'ելլէր եւ նաւը կ'ընկղմէր։ Յետոյ ապահովագրական ընկերութիւններէն կը գանձէր գինը։ Սակայն իր ընկերներուն եւ կնոջ դժգոհութեան պատճառով դատարանի յանձնուեցաւ եւ մոխիրի վրայ նստաւ։

ՓԱՍՏԱԲԱՆ ՀԱՅՈՒՀԻՆ.— Ֆլորիդա քաղաքին փաստաբանական քննութեանց մասնակցող 200 հոգիներու մէջ կը գտնուի հայուհի մը, Օր. Արաքսի Կիւլէգեան։ Օրիորդը աւարտած է Հէյվըրհիլի բարձր. վարժարանը, ինչպէս յետոյ Պօսթընի իրաւաբանական համալսարանը։

ՔԱՀԱՆԱՅ ՄԸ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅ.— Լոնտոնի եկեղեցիին խնամակալութեան խնդրանքին վրայ և Փիպարեան եպ.ի հրահանգով Բարթող քահանայ Թադէոսեան, Ծննդեան Տօներուն առթիւ Լոնտոն մեկնած ըլլալով հակառակ Գալփաքեան եպ.ի արգելքին, վեց ամիս փիլիսոփայութեան դատապարտուած է։

Բարթող քահանայ կը յայտարարէ որ եթէ ազգային շրջանակներուն մէջ արդարութիւն չգտնէ, պիտի դիմէ ֆրանսական դատարանին։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

1928Ի ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

Փարիզի Ողիմպիականէն վերջ (1924) կարգը Ամստէրտամի եկած է կազմակերպելու Ցրդ միջազգային ողիմպիականը։

Հոլանտական համադաշնակցութիւնը մեծ թափով յառաջ կը տանի կազմակերպութիւնը և շինել տուած է մասնաւոր մարզարան մը։ Ողիմպիականը պիտի սկսի 28 Յուլիսին, եւ պիտի վերջանայ Օգոստ. 12ին։

Ֆութպոլի մրցումները տեղի պիտի ունենան Մայիս 22էն 15 Յունիս։

Ինչպէս նախորդ ողիմպիականներուն, այս ալ ոեւէ է հայ կազմակերպութիւն չպիտի կրնայ մասնակցիլ, Երեւանի կառավարութեան կողմէ ոեւէ դիմում կատարուած չըլլալով։

⁂ Այսօր 11 Յունուար, Սիրք տը Փարիի մէջ ի նպաստ պատերազմին դէմքի վիրաւորեալներու (gueules cassées) տեղի պիտի ունենան խիստ հետաքրքրական կռփամարտի մրցումներ։ Աշխարհի նախկին ախոյեան Ժորժ Քարփանթիէ ըմբ պիտի ելլէ Ժաք Վալըքըրկի դէմ փորձ մրցումի համար, Ռոմէրիօ եւ Ա. Ռօս Յանանայի ախոյեանութեան համար։ Հինգ ուրիշ մրցումներ տեղի եւս պիտի ունենան։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Յառաջ»ի 31 Դեկտեմբեր թիւին մէջ Պրիւսէլի ընտրութեանց առթիւ հրատարակած էիք թղթակցութիւն մը, որուն մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին հանդէպ բացարձակապէս անճիշդ վերագրում մը կար։

Բողոքելով այս ակնարկութեան դէմ, կը խնդրենք որ ներկայ հերքումագիրը հրատարակէք ձեր պատ. թերթին մէջ։ Վերջին ընտրութեանց առթիւ միութեան ոչ մէկ առաջարկ եղած է որ և է կերպով եւ ոչ մէկ գումար տրամադրուած է։ Միութիւնս ըլլալով բոլորովին անկուսակցական կազմակերպութիւն մը, հեռու կը մնայ կուսակցական բոլոր պայքարներէ։

Ինչ կը վերաբերի Հ. Մ. Ը. Մ.ի հայկական Ակումբի հովանաւորութեան ներքեւ մնացած ըլլալու հարցին, պէտք է անկեղծօրէն խոստովանինք որ վերջերս Միութիւնս բոլորովին լքուած ըլլալով գաղութին (բացառութիւնները կը յարգենք) անդամներուն բարոյական եւ նիւթական աջակցութենէն, ստիպուած էր լուծուիլ եւ կամ իր գոյութիւնը պահելու համար հովանաւորութիւն մը փնտռել զոր միայն հայկական Ակումբի վարչութիւնը ընծայեց, միաժամայն ընծայելով իր բարոյական աջակցութիւնը։

Ի դիմաց Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պրիւսէլի Վարչութեան

Ատենադպիր	Ատենապետ
Ա. Գօյունճեան	Կ. Գօյունճեան

ՏԻԿԻՆ Մ. ՄԻՐԻՄԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Վաղը, Յունուար 12, Gaveauի սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ նուագահանդէսը դաշնակահարուհի Մարգարիտ Միրիմանեանի (Միրիմանովա), որ այս տարուան Յունիսին փայլուն յաջողութեամբ երեւցաւ Փարիզի հասարակութեան առջեւ, Comoedia սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները տեսնել Դ. էջ։

ՎՐԻՊԱԿ.— Կիրակի օրուան խմբագրականին մէջ, վարէն վեր, 8րդ տող, «զինուորական» պէտք է ըլլայ «շինարարական», ինչպէս իմաստէն ալ կը հասկցուի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8

ՋՈՒԹԱԿԻՆ ՑԱՂԹԱՆԱԿԸ

Այդ պահուն իր դէմքը, ուր զարմացում մը, յոյս, անձկութիւնը եւ ի վերջոյ վիշտը կարճ ժամանակի մէջ իրար յաջորդած էին, պաշտելիօրէն սիրելի էր։ Երկուքն ալ տեղերնուն չշարժեցան։ Մնացին հոգեխռովութեան մէջ խուլ իրարանցում մը տեղի ունեցաւ. ոչ մէկ անպատեհ ցոյց։ Բայց մը փեթթուրին խառնուած եւ խորված գունդը [illegible] անկիւնէն երեւցաւ եւ անհետացաւ։

Ցաւութիւն եսեւէս մինչ իր [illegible] վանիցիի շեշտովը՝

— Ցդա՛յ Երուանդ, իդա մըզի լուաց թօրկեց։

Ժողովուրդին մէջ շատեր կը փսփսային դասընթացքէն [illegible] ձայնով լուսաբանութիւններ [illegible] Համեմատութիւնները կը մեծնային եւ տարօրինակ յուզում մը կը թափանցէր բոլորին մէջ ալ։

Ցակոբ յանկարծ ետին դարձաւ եւ կատուշքային ուղղուած իր շրթները շարժեցան։ Կատուշքա մղձաւանջէ մը ազատածի նման, դարձաւ իր դաշնակին եւ սկսաւ նուագել։

Անշուշտ Ցակոբ խնդրած էր ծայրէն վերսկսիլ։ Երգը նորէն մեղմ, այլ սակայն առաջ վերսկսաւ։ Այս անգամ քակէշնոտի աշխարհ նօթերը վառած քայլով մը եկան ու անցան։ Երաժշտութիւնը բոլոր լեզուներուն մէջ միակն է որ ամէնէն աւելի կարճ ժամանակի մէջ եւ լրիւ կերպով կը հպատակեցնէ իրեն ունկնդիրները։ Կոտրին մեղադրանքի զգացումն էր։ Բայց տարօրինակ մեղադրանք մը, խառնուած տառապանքի եւ վիշտի բայց շեշտով մը որուն եղերական յուզումը անսովոր պաշտելու կը զգանք միայն։ Ինչպէս առաւօտեան կիսարթուն ժամուն, երազէ մը յետոյ ուր ձօրակներ, բլուրներ, առուներ ուռիներ ու ալեւոր գիւղեր տեսած է մեր մանկութիւնը։ Գիտակցութիւնը անդարձօրէն կորսուածին այն արեւին, այն օրը, որուն մերած ամբողջ երջանկութիւնը չըմպեցինք, հզօրութեան այն ժամուն ուր խոնարհ ու կապոյտ աչքերով աղջկան սէրը մերժեցինք, յիմարութեան այն րոպէին որ չհրցանք արհամարհել ու չինդացինք երբ կրնայինք խնդալ։ Ու սիրտը մեղադրանքի բարակ ասու մը դարձած կ'արիւնի մարմինը ամէն մէկ բջիջին մէջ, ու ջերմութիւնով, արցունքոտ հեծկլտանքով կը կծկէ մարմինը։

Այսպէս, երաժիշտը իր երաժշտութեամբ մոռցնել էր տուած ինքզինքը։ Ցակոբ կը նուագէր այժմ արուեստագէտի ինքնավստահութեամբ։ Տուալ-քորտերը, աքօրտները յստակ եւ անխախտ իրենց տեւողութեան կը վկայէին տարիներու վարժութեան ժամանակը ժամերը։

Երբ Tuttiին հասան, դաշնակը աքօրտներով սկսաւ կրկնել ջութակին հետ սկզբնական նախադասութիւնը, բայց փորթիսիմ եւ ութեակներով։ Ու ըսես բոլոր զգայուն անիրաւուածներուն աղերսական շրթներէն բարձրաձայն եւ ուժգին մեղադրանքի երգը դուրս կ'ելլէր եւ այս անգամ կը դառնար դատապարտութիւն մը եւ անէծք մը միանգամայն։

«Ընտանիէ»ն պարզապէս հոյակապ էր Ցոլլէ։ Ձայները բիւրեղացած մաքրութեամբ եւ անհասնելի հաւասարութեամբ թրթռացումներով կը նետուէին։ Ամէնէն յուզիչ մէկ մասին, Ցակոբ լայն բացաւ աչքերը եւ տարածուն ակնարկ մը ձգեց գլուխներուն վրայ։

Յետոյ ծռեցաւ, գոցեց ամբողջովին աչքերը եւ անյայտացաւ։

Մնաց միայն աղեղ մը եւ ջութակ մը։ Այդ ձայներու աղբիւրէն զգացումները ալիք ալիք կը լեցուէին սրահին մէջ։ Պահ մը կանգ առաւ, մինչ դաշնակը կը շարունակէր։ Այս անգամ ինչպէս «Թռչունը յանկարծ կ'ամփոփէ իր թեւերը ճիւղի մը վրայ»։

Վերջին ալլէկրօն ութեակներով տուալ-քորտերը, թեթեւ եւ ներդաշնակ վարգերուն ենիքը ունէին։ Վերջանալուն՝ կատուշքա զսպանակի մը նման նետուեցաւ իր կլոր աթոռէն եւ բացառիկ խանդավառութեամբ սկսաւ ծափահարել հասարակութեան հետ։ Ցակոբ շինծած խոնարհեցաւ, ապա ետ քաշուելով ուզեց ուղղել մեծարանքը մանաւանդ կատուշքային։ Երրորդ անգամ բեմ կանչուելուն՝ կատուշքա բռնած էր Ցակոբին ձեռքէն։ Այսպէս երկուքն ալ սիրելի եւ գեղեցիկ էին։

Արուեստագէտներու սենեակին մէջ ծանօթ անծանօթ Ցակոբին ձեռքը կը սեղմէին։ Ինծի տեսնելուն՝ յառաջացաւ, երկարօրէն սեղմեց ձեռքս…

Կատուշքա կը խնդրէր որ Ցակոբ ծանօթանայ իր մօրը հետ եւ խնդալով՝ «Ես ալ անունըչեմ գիտեր» կ'ըսէր։ Կատուշքային մայրը գէր, մեծ եւ չէկ, ձեռքի պոչաւոր ակնոցը անընդհատ քիթին կը տանէր, կ'իջեցնէր եւ «օչին խարաշօ, օչին խարաշօ» կը կրկնէր, հասկցողի անառարկելի շեշտով։

Փիէթրօ ականջիս կը փսփսար թէ Յունուար 15ին «անոր» համար հետաքրքիր գործ մը կայ ու աչքերը լայն բացած. «Մեծ քաշէով էվանդ, կը հասկնա՞ս, մեծ քաշէով»։ Կատուշքային մայրը Ցակոբը իրենց մօտ հրաւիրելու պահուն տեսանք Ղուարդը, որ տխուր եւ մտազբաղ արտայայտութեամբ մեր չորս կողմը կը դեգերէր։

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

(Շարունակելի)

Արմատական-ընկերվարականները կը կորսնցնեն երեք աթոռ, անկախ-արմատականները 1, ձախ-հանրապետականները 5, հանրապետականները 3. հանրապետական-ընկերվարականները և համայնավար-ընկերվարականները, որոնք բնաւ աթոռ չունէին Ծերակոյտին մէջ, կը շահին երկուական աթոռ, ընկերվարականները, որ երկու աթոռ միայն ունէին, այս անգամ ունին 10։

Ձախերու քանակը աւելցած ըլլալով, Ծերակոյտին մէջ առանձին խմբակ մը պիտի կազմեն անոնք հիմա։

Զարաչար պարտութեան ենթարկուեցան հանր. Նախկին Նախագահ Միլրանը։ Ձախձախիչ պարտութիւն կրեց նաեւ Ծերակոյտի Նախագահ Պ. տը Սէլվ, որուն տեղ Թառն-է-կառօնի մէջ ընտրուեցաւ արմատական-ընկերվարական Տէլթիլ։ Երեսփ. Ժողովի Նախագահ Պ. Բուռւյ Փէրէ Վիէնէն ընտրուեցաւ։

Այս ձեւով թափուր կը մնան թէ Ծերակոյտի և թէ Երեսփ. Ժողովի նախագահական աթոռները։

Համայնավարները, որոնք ա՛յնքան նիւթական զոհողութիւններ ըրին, չկրցան ո՛չ իսկ մէկ աթոռ շահիլ։

Քրասինի այրին կը սպառնայ

«Շիքակօ Թրիպիւն» կը գրէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը մերժած ըլլալով թոշակ տալ Քրասինի այրիին եւ աղջիկներուն, Տիկին Քրասին սպառնացած է հրատարակել իր ամուսնին ամբողջական յիշատակները։

Թոշակի խնդրանքը մերժողը եղած է Սթալին, որ կը պնդէր թէ Քրասին 75 միլիոն անգլիական ոսկիի հարստութիւն մը ունի արտասահմանի մէջ եւ հրամայած է Տիկին Քրասինի Ռուսիա վերադառնալ։ Տիկինը մերժեց վերադառնալ, առարկելով որ« Ռուսիոյ կլիման շատ խիստ է իրեն համար», ու պնդեց թէ ապրելու համար ստիպուած պիտի ըլլայ հրատարակութեան տալ Քրասինի յիշատակները։ Ասոր վրայ տարեթոշակը անմիջապէս նշանակուեցաւ։

Մաւունաճիները եւ ոստիկանները
ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ

Պոլիսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ անհամաձայնութիւն մը ծագեցաւ Պոլսոյ Նաւահանգիստի վարչութեան եւ մաւունաճիներուն միջեւ։ Այս վերջինները կը պահանջէին օրավարձի յաւելում, զոր վարչութիւնը մերժեց։ Ասոր վրայ յունուար 6ին մաւունաճիները գործադուլ յայտարարեցին, ու երբ իրենց ազդարարուեցաւ աշխատիլ, բոլորն ալ իրենց նաւերուն մէջ պաստանեցան եւ սպարէզ կարդացին ոստիկանական իշխանութեան։

Ոստիկանները հրաման ստացան զսպել այս ըմբոստութիւնը։ Երկուստեք տեղի ունեցաւ կռիւ մը, որու ընթացքին վիրաւորուեցան չորս մաւունաճիներ եւ մէկ ոստիկան։ Ձերբակալուեցան 200 մաւունաճիներ, որոնք կ'ըսուի թէ Անկախութեան Դատարանին պիտի յանձնուին։

Թոքախտի աւերը Պոլսոյ մէջ

Քաղաքապետութիւնը ցուցակագրութիւն մը պատրաստած է Պոլսոյ մէջ թոքախտէ պատահած մահերու մասին։ Համաձայն այդ վիճակագրութեան՝ 1925ի վեց ամսուան ընթացքին 943 և 1926ի վեց ամսուան մէջ ալ 1042 հոգի թոքախտէն մեռած են։ Մահերը հետեւեալ համեմատութեամբ պատահած են զանազան շրջաններու մէջ.— 1925ին, վեց ամիսներու ընթացքին, Պայազիտի մէջ՝ 73, Ֆաթիհ՝ 427, Բերա՝ 218, Եէնիքէօյ՝ 19, Անատօլու Հիսար՝ 37, Սկիւտար՝ 76, Գատըգիւղ՝ 51, Կղզիներ՝ 27, Պաքըրքէօյ՝ 14։ 1926ի վեց ամիսներուն, Պայազիտ՝ 79, Ֆաթիհ՝ 486, Բերա՝ 254, Եէնիքէօյ՝ 21, Անատօլու Հիսար՝ 17, Սկիւտար՝ 95, Գատըգիւղ՝ 39, Կղզիները՝ 37, Պաքըրքէօյ 14։ 1926ին 99 մահ աւելի պատահած է նախորդ տարիէն։

Վիճակացոյցին նկատելի պարագաներէն մէկն ալ Ֆաթիհի մէջ պատահած մահերուն առաւելութիւնն է։ Այս շրջանակին մէջ թոքախտի տարածման գլխաւոր պատճառն է բնակչութեան չքաւորութիւնը։ Ֆաթիհի բնակչութիւնը Բերայի բաղդատմամբ կիսով միայն սնունդ կը ստանայ։

Իբր բուժարան կան միայն Հայտար Փաշայի հիւանդանոցն ու Հէյպէլիի դարմանատունը։ Այս վերջինն ալ վարձքով միայն կ'ընդունի հիւանդներ։

Իտալեւռումէն դաշնագիր

Ռումանիոյ ելմտական խորհրդական Մանուիլեքու մօտօրէն Հռոմ պիտի երթայ իտալեւռումանական առեւտրական դաշնագրի մը մասին բանակցելու համար։ Խորհրդականը նոյնպէս պիտի ճշդէ այն պայմանները որով իտալական դրամագլուխը պիտի գործածուի Ռումանիոյ արդիւնաբերական ձեռնարկներուն մէջ։ Իտալական ճարտարարուեստը մասնաւորապէս կը շահագրգռուի Ռումանիոյ ջրային ուժին օգտագործումով, ինչպէս նաեւ նաւթային արդիւնաբերութիւնով։

Գործադրկութեան տագնապը

Գաւառներէն հասած նոր տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ գործազրկութեան հոսանքը դեռ կանգ չէ առած։

Տագնապը մասնաւորաբար զգալի է հիւսիսի Նահանգներուն բուրդի և հիւսուածեղէնի զանազան ճիւղերուն մէջ։ Ռուպէի մէջ կարեւոր գործարան մը հազար բանուոր արձակած է։ Էլպէօֆի մէջ Պլէն գործարանի 1800-2000 բանուորները շաբաթը 2-3 օր չեն աշխատիր։ Իզէրի մետաքսի ճարտարարուեստին մէջ շաբաթական 40 ժամ միայն կ'աշխատին։ Արտէշի մետաքսի գործարաններուն մէջ շաբաթը չորս օր կ'աշխատին։ Ամիէնի մէջ քանի մը գործարաններ փակուելու վրայ են։ Վիէնի հիւսուածեղէնի ճիւղին մէջ 100ին 8-10 համեմատութեամբ բանուորներ արձակուած են, իսկ 100ին 80ը մասնակի գործազրկութեան մատնուած է։ Լիոնի մէջ մետաքսի վրայ աշխատողներէն աւելի քան 3000 հոգի անգործ մնացած են։ Սէն-Շամօնի եւ Սէնթ-Էթիէնի մէջ ամէնէն աւելի ազդուած են ժապաւէնի եւ հիւսակագործութեան ճիւղերը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ առեւտրական դաշնագրի բանակցութիւնները վերսկսան շաբաթ օր Էնկիւրիի մէջ։

ԳԱԼԻՊՕԼԻ լիճին վրայ փոթորիկին հետեւանքով նաւակ մը ջրեցաւ։ Երեք հոգի խեղդուեցան։

ԼՈՆՏՈՆԻ Թուրք դեսպան Ֆէրիտ պէյ Էնկիւրիէն մեկնեցաւ դէպի իր պաշտօնատեղին։

Մ. Ը. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԽՈՒՄԲԸ
Կիրակի 16 Յունուար, ժամը 8ին Ալպէր Ա. մեծ թատրոնը
64 Rue Rocher, Մեթրօ St. Lazare եւ Villiers
Կը մասնակցին Տիկ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ, ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ, Պ. Պ. Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ, Յ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ, ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ, ՍԱՐԵԱՆ, Վ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ, ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ, ԴՄԲԼԷԹԵԱՆ, եւն.։
Ա. անգամ Փարիզահայ բեմի վրայ Ալէք. Գիւսնի
ԱՆՅԱՅՏ ԿԻՆԸ 4 արար եւ 1պատկեր
ՄՈՒՏՔ 30էն 10 ֆր.։ Օթեակ 200—150 եւ 100։ Տոմսերը բոլոր հայկ. ճաշարաններէն։

MAISON GAVEAU SALLE DES CONCERTS
45—47, Rue la Boetie (Paris 8e)
Վաղը՝ Չորեքշաբթի, 12 Յունուար 1927, ժամը 9ին
ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ՝ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ
ՄԱՐԳԱՐԻՏ ՄԻՐԻՄԱՆԵԱՆԻ ՄԻՐԻՄԱՆՈՎԱ
Յայտագրին մէջ՝ Grieg, Brahms, Schubert, Chopin, Debussy, Liszt. Տոմսակները (10—40 ֆրանք) կարելի է ստանալ՝ Maison Gaveau, Durant (4 Place de la Madeleine), Guide-Billets (20 Avenue de l'Opera):

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբի ընդհանուր ժողովը Ուրբաթ 14 Յունուար, 80 Rue Charles-Chefson, Bois Colombes ժամը ճիշդ 8.30ին։ Անդամատոմսերը միասին։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գոմէնի խումբին անդամական ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի 12 Յունուար երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.30ին նախկին զբաղարանի սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ժողովը այսօր Երեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին, 40 Rue de Belleville.

«ԳՈՒՍԱՆ» երգչախումբը կը յայտնէ թէ իր Ա. սէնֆօնիկ համերգը տեղի կ'ունենայ Փետր. 13ին Կիր. իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին Salle des Ingénieurs Civils, 19 Rue Blanche և բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի առնել նոյն թուականը։

ԿՈՐՍՈՒԱԾ

Թերթիս գրաշարներէն Արամ Եափեան կորսնցուցած է գրպանի թղթապանակ մը, որուն մէջ կային իր քարթ տ'իտանթիթէն, ամուսնութեան թուղթը եւ անհատական ու ընտանեկան ուրիշ թուղթեր։ Գտնողներէն կը խնդրուի յանձնել խմբագրատուն։

ՑՈՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան ՇԱՄԻ «ՌՈՍՏՈՄ» խումբի կողմէն, Յունուար 16 Կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 2ին Café des Voyageursի մէջ։

Առաջին ժողովրդական հանդէսն է այս Շամի մէջ։

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՆՈՐ ՍՏԱՑՈՒԱԾ.— Բժիշկին գրքին փրցուած էջեր 12.50 ֆրանք, Պէպլէքս, գաւեշտ 10, Հրաշագործ Ֆաքիր Թահրա պէյ 5 ֆրանք, Բժիշկին խորհուրդները հայ պատանիներու 5, Վերջալոյսին տակ (Թատր. Կ. Մեհեանի, 5, Անձկութեան ժամեր 2, Բարիզէթ 7.50, Խոռվք 3 ֆրանք։

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆՆԱԵԻ.—Օտեանի գործերէն՝ Ընկ. Փանջունի 10, Թաղականին կնիկը 17.50, Միքէի սիրարկածը 5, Միջնորդ Տէր Պապան 17.50, Մատնիչը 7.50, Յեղափ. մակաբոյծները 7.50, Զաքըր Ավրամ 6։

ՀԱԶՈՒԱԳԻՒՏ ԳԻՐՔԵՐ.— Անարանանէն՝ Կեանքի զասը 5, Երախաները 5, Խեղճերը 20, Շանթէն՝ Կինը 6, Ճամբու վրայ 8, Դերասանուհին 8,Վ. Փափազեանէն՝ Ասպետ 5, Գձեր 4, Թրաչող խողը 4, Լուր-Դա-լուր 4, Շիրվանզադէէն՝ Արտիստը 10, իսկ ֆրանսերէնը 5 ֆր., Եօթ Պատմուածքներ 15, ժող. Երկերի (3 հատ.) 6՝. Բանաստեղծութիւններ Դեմիրճեան 10, Նահապետ Քուչակի Դիւանը 25, Սահմանադէմեր Լեօ 7.50, Նաւասարդհաւաքածոյ 25, Ժողովածու Թօփչեան 25, եւն. եւն.։

Մօտ ատենէն՝ ԿՈՅՍԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ։

Ստանալու համար դիմել նամակով Vahram Sevouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé

Փարիզ եւ գաւառները փոսթի ծախք չառնուիր այս գիրքերուն համար։

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒԻ

ՇԱՄ, Պ. Ա.— Սկսանք ղրկել 1 Յունուարէն երկու հասցէներուն։ Ստացանք 25 ֆր.։

ԱՐԺԱՆԹԻՒՌ, Ժ. Խ.— Սկսանք ղրկել 1 Յունուարէն։ Կը պարտիք 15 ֆր.։

ԱՎԻՆԵՕՆ, Ս. Գ.— Սկսանք ղրկել 1 Յունուարէն։

ԺԱԼԻԷՕ, Գ. Տ.— Ստացանք ձեր նամակը, կը շարունակենք։

ԼԸ ՓՈՒԶԷՆ, Ա. Գ.— Կանոնաւորապէս ղրկած ենք։

ՎՕ ԱՆ ՎԷԼԷՆ, Գ. Պ.— Ստացանք 20 ֆր.։

ՎՕ ԱՆ ՎԷԼԷՆ, Ս. Հ.— Նոյնպէս։

ՎԻԼ ՏԱՎՐԷ, Մ. Մ.— Ստացանք 50 ֆր.։

ՕԳԻՒՍՕՆ Զ. Զ.— Ստացանք 35 ֆր.։

ՕԳԻՒՍՕՆ, Բ. Ե.— Ստացանք 35 ֆր. սկսանք ղրկել։

ՆԻՒ ԵՕՐՔ Յ. Մ.— Ստացանք 10 տոլար։

ԱԼՖՕՐՎԻԼ, Պ. Ս.— Ստացանք 43 ֆր. 20 սանդիմ։

ՓԱՐԻԶ, Գ. Հ.— Ստացանք չէքը։

ՍԷՆԹ ԱԼՊԱՆ, Ա.Ճ. Ստացանք 55 ֆր., փակեցինք մինչեւ 31։

ՔԱԶԱԳԻԱՆՔԱ, Ա. Զ.— Ստացանք 275 ֆր., կարգադրեցինք։

ՋԱՀԼԷ, Մ. Գ.— Ստացանք 55 ֆր.։ Սկսանք ղրկել 1 Յունուարէն։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Հ. Ս.— Ստացանք 100 ֆր.։

ԼԱԳԷԿԻՒՏ, Ն. Պ.— Ստացանք 35 ֆր.։

Լիոն, Զ. Տ — Նոյնպէս։

ՍԱԿԱՐԱՆ
10 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի,	Mark	[illegible]
Թրքական Ոսկ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Ցկրվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Յունիֆ. I C. Fonc. Eg		[illegible]
»	II	[illegible]
»	III	[illegible]
Թուրքի երկթ. Lots turcs		[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER
IMPRIMERIE « MASSIS » - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

3 ամս. 6 ամս. Տար.

ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ » »
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200 ֆ.

“HARATCH”

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire . SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
} 200bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE :
NORD 57-82

MÉTRO .
LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
12
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1927

12 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 232

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏՈԿԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ամէն անգամ որ կը մտածենք արտայայտուիլ գործազրկութեան հետեւանքներու մասին, մեր առաջին մտահոգութիւնը կ'ըլլայ անմիջականը, այսօրուանը։

Կարելի է շատ գեղեցիկ ծրագիրներ պարզել։ Եւ աւելորդ նպաստաւոր է, կարգ մը անմեռուած միջոցներ պարզաբանելու, ժողովրդականացնելու համար։ Այդ կարգէն են աշխատաւորներու եւ արհեստաւորներու կազմակերպումը, փոխադարձ օգնութեան մասուկ, համագործակցական ընկերութիւններ եւլն ։ Բայց, «մինչեւ աղը հասնի, մատաղը հասնի»։ Գործազուրկներու կարեւոր մէկ մասը անօթի է այսօր, կամ հազիւ մէկ ամիս դիմանալու կարողութիւն ունի։ Կան որ արդէն յուսահատութեան մատնուած են։ Մեծ մասը ծանրաբեռնուած է ընտանիքի եւ զաւակներու հոգերով։ Չափահաս մարդ մը կրնայ համակերպիլ ու տոկալ, իսկ պզտիկները առնուազն հաց կ'ուզեն։ Այդ ո՞ր գերբնական ուժն է որ պիտի հասկցնէ թէ հայրիկը գործ չունի, որպէս զի դրամ վաստկի եւ հաց գնէ…

Ինչպէս հրդեհ մը կամ երկրաշարժ մը, այս ալ աղէտ է — տակաւին չափաւոր — եւ բացառիկ միջոցներ կը պահանջէ։

Մեծ Պատերազմին, երբ այրերը զինուոր կը տանէին, այնքան արհամարհուած Պոլսոյ մէջ անգամ, զանազան թաղերու միութիւնները կազմեցին Աննեցուկներու օժանդակման մարմիններ, որպէսզի անօթի չմնայ զինուորին ընտանիքը։ Անոնք չնախապաշարուեցան իրենց հիմնական ծրագրով։ Ընդհանրապէս լսարանական միութիւններ էին եւ սակայն պարտք սեպեցին ակումբն ու իրենց աշխատանքը տրամադրել անմիջական պահանջի մը։ Եւ շատ ալ համեստ էին իրենց միջոցներն ու գործունէութիւնը.— Դրամ ճարել, եւ պարէն բաշխել աննեցուկ ընտանիքներուն։ Կէս քիլօ լուբիան կամ կտոր մը միս՝ օրհնութիւններ էին զինուորի ընտանիքին համար, որ աւելին չէր սպասեր։ Նոյն ձեւով շարժեցան գաւառները, մինչեւ որ գաղանային ծրագիր մը եկաւ ոչնչացնել և՛ օգնողը և՛ նպաստընկալը։

Արդ, գործազրկութեան դատապարտուած աշխատաւորն ալ զինուոր մըն է, այսինքն մէկը որ ա՛լ չի կրնար հոգալ իր կինն ու զաւակները, կամ հայրն ու մայրը։ Գիտենք, ժամանակաւոր է տագնապը։ Պիտի անցնի ո՛ր եւ է ձեւով։ Բայց մինչեւ այդ, —ի՞նչպէս պիտի ապրի գործազուրկը, մանաւանդ ի՞նչպէս պիտի ապրեցնէ իր ընտանիքը։ Սեփական տուն-տեղ ալ չունի, այլ կծկուած է պանդոկի մը անկիւնը, շաբաթը կամ տասնհինգ օրը անգամ մը վարձքը վճարելու մղձաւանջին տակ։ Այլապէս, կրնայ փողոց ալ նետուիլ (եւ նշաններ շատ կան, նոյն իսկ հարազատ Ֆրանսացիներու համար)։

Ցենք ուզեր սեւցնել պատկերը։ Այս պայմաններուն մէջ, Փարիզի, Մարսէյլի, Լիոնի կամ ուրիշ կեդրոններու ազգային մարմինները ո՛ր եւ է պարտականութիւն չունի՞ն։ Գոնէ այնքան որքան կը զգային եւ կը կատարէին Պոլսոյ եւ գաւառներու մէջ։ Ժողովուրդը նոյն, մարդիկը նոյն, ինչո՞ւ այս քար անտարբերութիւնը, կամ աւելի ճիշտ՝ ապիկարութիւնը։ Ըսած ենք եւ կը կրկնենք.— հասարակ աղքատախնամի գործ չէ որ պիտի կատարէ այս նպատակով կազմուած մարմին մը։ (Լաւ է որ ամէն շրջան իրեն յատուկ յանձնախումբ մը ունենայ, ինչպէս եղաւ Շիրակի աղէտին առթիւ)։ Մէկուն տան վարձքը վճարել մէկ ամսուան համար, որպէսզի հոգէ մը ազատի եւ հանդարտ սրտով գործ փնտռէ, ուրիշի մը՝ մաս մը պարէն, երրորդի մը՝ փոխ դրամ, իբրեւ ճամբու ծախք, աւելի յարմար տեղ մը երթալու համար եւլն։ Անհաւասրիկ շատ համեստ օրինակներ։

Եւ անպատճառ դրամ չէ որ պիտի բաշխեն այդ մարմինները։ Իրենց աշխատանքին բարոյական մասն ալ մեծ արժէք ունի։ Դժբախտութեան հանդիպած մարդը միշտ հակամէտ է մխիթարութիւն մը, յենարան մը փնտռելու։ Գործազուրկն ալ կրնայ թելադրութիւններ լսել եղբայրական աջակցութեան յանձնախումբերէն, ելք մը, նոր գործ մը գտնելու համար։ Հարիւր կամ քսան հազար անգործներու հոգը չի կրնար ցամքեցնել այս անսահման երկրին երակները։ Անհրաժեշտ է հետաքրքրուիլ, օրը օրին հետեւիլ կացութեան, ի հարկին դիմումներ կատարել եւ դժբախտին ձեռքէն բռնելով, ճամբայ ցուցնել։

Անա թէ ի՛նչ կը սպասենք բոլոր այն մարմիններէն որ դիրք եւ յաւակնութիւն ունին «իւրովսանն ազգին ծառայելու», Փարիզէն մինչեւ Մարսէյլ։ Եւ թող առաջին քայլերը առնեն Թեմական Խորհուրդը, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը, Գաղթ. Յանձնաժողովը, Բարեգործականը, Փարիզի Եկեղեցին, Կարմիր Խաչը, Տիկնանցը, կամ Ազգային Միութիւնները։ Մենք չունինք առանձնայատուկ իրաւասու մարմիններ, ինչպէս Աշխատանքի Նախարարութիւնը կամ Նահանգային, Քաղաքապետական ժողովներ, որպէս զի վարկ բանան։

Եղբայրական աջակցութեան այսպիսի շարժումներ մը կրնայ միեւնոյն ատեն թեթեւցնել մթնոլորտը։ Շատեր՝ անվարժ հրապարակի խաղերուն, խուճապի մատնուած են արդէն, ինչ որ կը ջլատէ աշխատելու ընդունակութիւնը։

Հաւատա՞նք թէ նշան պիտի տրուի ո՛ր եւ է տեղէ մը…։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

Դրօշակ խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով անցած տարուան ազգային կեանքը, կ'ամփոփէ այն գործնական հարցերը որոնք չլուծուեցան եւ 1926էն կ'անցնին 1927ի.

Հայաստանի սահմանների ընդարձակումը։

Հայ գաղթականութեան տեղափոխումը Հայաստան կամ Հայաստանին մերձակայ վայրեր, ուր նա կարողանար իր տնտեսական եւ ազգային-մշակութային նկարագիրը պահել անաղարտ։

Հայաստանի եւ գաղութահայութեան միջեւ կառուցուած շինական պարկայների վերացումը եւ Մայր-երկրի ու արտասահմանի հայկական զանգուածների նիւթական եւ մտաւոր ու բարոյական կենդանի յարաբերութեան [illegible]։

Գաղութահայութեան կազմակերպումն ու համագաղութային [illegible] կեդրոնի ստեղծումը, ինչպէս նաեւ տնտեսական եւ իրաւական նոր դիրքերի նուաճումն ու ամրապնդումը։

Նոր սերնդի, երիտասարդութեան հայրենի քաղաքական դաստիարակութիւնն ու կազմակերպութիւնը Երկրում եւ արտասահմանում։

Օգնել եւ զարկ տալ Հայաստանի շինարարութեան ու բարգաւաճման եւ Հայաստանի ժողովրդի տնտեսական ու մշակութային զարգացման։

Եւ, իբրեւ 1926ի յատուկ ժառանգութիւն, Շիրակի երկրաշարժի պատճառած Աւերների դարմանում եւ աւերուած գաւառի վերաշինութիւնը։

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԽԱԲՈՒԻՆ

«Թանին Թրքաւէր Թղթակիցը, խօսելով քրդական ապստամբութեան պատճառներուն վրայ, չարիքին միակ արմատը կը գտնէ աւատապետական (ֆէոտալ) կարգուսարքին մէջ, որուն դէմ տարիներով արիւն թափեցինք մենք։

— «Հանրապետական կառավարութիւնը իր գործը վերջացած չհամարեց շարժումը գլխջելով։ Կրթնած՝ համբային միահամայն կարծիքին վրայ, որոշեց անմիջապէս անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել, որպէս զի յառաջիկային նման ըմբոստութիւնները չծագին»։

Ցիշելով հազարաւորներու ապրուստ, կը շարունակէ.

— Այս կալուածատէրութիւնը նախ առժամեայ տարագրութեան համաձայնութ ունէր։ Արդ, Ազգ. Ժողովը մտածեց օրինական եւ տեւական ձեւ մը պիտի տայ այդ աքսորին։ Օրինագիծը պիտի բացատրէ, թէ ինչ ձեւով գիւղացիները, որոնք սորուկ էին մինչեւ այսօր, տէր պիտի դառնան քիւրտ ցեղապետներու հողին։ Այս տնօրինութիւնները մեծ կարեւորութիւն ունին։ Անոնք պիտի դիւրացնեն ազգային միութիւնը։ Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Քիւրտիստանը, Թուրքիոյ մէջ, իրապէս պիտի ազատի ամէն աւատապետութենէ, կեդրոնական կառավարութեան իշխանութեան տակ։

Կը սպաննեն, յետոյ կը թալանեն.— *Կրօնայլի մօտ Անժէն գիւղին մէջ, Նպարավաճառ Արմանի բացակայութեան պահուն, մարդասպաններ կը մտնեն տունը եւ կը սպաննեն կինն ու աղջիկը, կը յափշտակեն 90 հազար ֆրանք եւ մեկնիլէ առաջ, կրակի կուտան տունը։ Մարմիններուն մէջէն գտնուած են երկու սպաննեալներուն դիակները։ Մարդասպանները չեն բռնուած։*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նոր տուրքեր եւ ապրուստը Թուրքիոյ մէջ

Անցեալ ամիս Էնկիւրիի ազգային ժողովին ներկայացուեցան քանի մը օրինագիծեր, որով հարկային դրութիւնը նոր փոփոխութեան կ'ենթարկուի եւ նոր հասոյթներ կը նախատեսուին, նիւթացոյցը հաւասարակշռելու համար։ Ասոնցմէ ամէնէն կարեւորն էր ընդհանուր սպառումի վրայ դրուած տուրքը, որ արդէն սկսաւ գործադրուիլ։ Այս տուրքին ենթակայ են մէկ կողմէ այն բոլոր ասարկանները, որոնք կը ծախուին առեւտրական կամ ճարտարագործական բնոյթ ունեցող ձեռնարկներու մէջ, ինչպէս խանութ, վաճառատուն, գրասենեակ, քարահանք, հանք, գործարան, աշխատանոց եւն., միւս կողմէ դրամատուներու, ապահովագրական եւ փոխադրութեան ընկերութեանց, յանձնակատարներու եւ միջնորդներու կատարած բոլոր գործառնութիւնները։ Տուրքին սակն է 100ին 2ուկէս, որ կը վճարուի՝ ամէն իբրկուն եղած գործառնութեանց ընդհանուր գումարին համապատասխան դրոշմաթուղթեր փակցնելով տոմարին վրայ։ Ցատկանշական կողմը սա՛ է որ այս տուրքը կը վճարուի ամէն անգամ որ ապրանք մը տէր կը փոխէ, օրինակ մեծաքանակ ծախողէն կէս-մեծաքանակի, այս վերջինէն փոքրաքանակ ծախողին, անկէց ալ յաճախորդին ծախուած ատեն ապրանք մը չորս անգամ տուրքի կ'ենթարկուի, այնպէս որ ի վերջոյ 100ին 2ուկէսի տուրքը յաճախ 100ին 20 կ'ըլլայ։ Այս տուրքը միայն ներածումներուն համար չէ, այլ եւ արտածուած ապրանքներն ալ ենթակայ են անոր։

Դեռ չգիտցուիր թէ Թրանզիթի ձեւով եկած ապրանքներն ալ այդ տուրքը պիտի վճարե՞ն։ Եթէ այո՛, այն ատեն իբրեւ Թրանզիթի կեդրոն Պոլսոյ դիրքը լրջօրէն պիտի խախտի։

Սպառումի այս ընդհանուր տուրքէն զատ հաստատուեցաւ նաեւ սպառումի մասնաւոր տուրք մը, որուն ենթակայ են բոլոր հանրային հաստատութիւնները.— կազինօ, պառ, ճաշարան, սրճարան եւն. եւ որուն սակն է ըմպելիքին կամ ճաշի գինին 100ին 10էն 30։ Բերայի ճաշարանները, ուր աւելի շատ կը յաճախեն օտարականները, տուրքը 100ին 30 է։ Ճաշարանի եւ սրճարանի տէրերը 100ին 20 աւելցուցին իրենց նախկին գիները, քանի որ հիմա սպառումի ընդհ. տուրքէն վերջ աւելի սուղ կը գնեն իրենց նախանիւթերը։ Այս տուրքերուն հետեւանքն այն եղաւ որ մէկ օրէն միւսը գիները սղեցին. ճաշ մը, որ երէկ 100 ղրուշ կ'արժէր, այսօր 160ի բարձրացաւ, ու ճաշարաններու յաճախորդները պակսեցան։

Ամուրիներուն վրայ տուրք

Պոլսէն հեռագիր մը կը հաղորդէ որ Թուրք կառավարութիւնը ներկայիս կ'ուսումնասիրէ նոր ծրագիր մը, որուն համաձայն բացառիկ տուրք մը պիտի նշանակուի կատարելապէս առողջ մարդոց վրայ։ Ամէն չափահաս, որ երեւոյթով առողջ է եւ ո եւ է հիւանդութենէ չի տառապիր, 100ին 20 յաւելուածական տուրք մը պիտի վճարէ։ Այս ձեւով գանձուած գումարները պիտի յատկացուին հիւանդներու եւ անկարներու դարմանումին։

Մ. Նահանգներու նոր տարեկալը

Ամերիկեան Ծերակոյտը քուէարկեց նոր օրէնք մը տարեչափի (քոթայի) մասին, եւ Նախագահ Քուլիճ մտադիր է շուտով հրատարակութեան տալ զայն, գործադրուելու համար յառաջիկայ Յուլիս 1էն սկսեալ։ Նոր օրէնքին համաձայն, գաղթականներու տարեչափը պիտի սահմանուի համաձայն «ազգային ծագումի» եւ 1920ին Ամերիկա բնակող օտար ազգերու թիւին հիման վրայ, մինչ նախապէս հաշիւը կ'ըլլար համաձայն ծննդավայրի և 1880ի քանակին հիման վրայ։

Այս օրէնքէն ամէնէն աւելի կը վնասուին Գերմանները, որոնք այսուհետեւ ամէն տարի 23,428 հոգի միայն պիտի կրնան մտցնել Միացեալ Նահանգները, փոխանակ հիմակուան պէս 51,227 հոգիի։ Գերմանները մեծ մտահոգութեան մատնուած են այս առթիւ, մանաւանդ որ անգործութիւնը հետզհետէ կ'աճի երկրին մէջ։ Միայն Պերլինի մէջ վերջացող շաբթուան ընթացքին 279,000 անգործներու նպաստ տրուած է։ Ասոնցմէ շատեր դիմում կատարած են Ամերիկա երթալու եւ հոն գործ գտնելու համար։ Իսկ հիմա այդ դուռն ալ փակուած է այս կերպով։

Միւս կողմէ նոր օրէնքէն կ'օգտուին կարգ մը ուրիշ ազգեր։ Այսպէս Անգլիա եւ Հիւս. Իրլանտա փոխանակ 33,007ի 73039 հոգի պիտի կրնան ղրկել Ամերիկա։

Նոր օրէնքին դէմ բողոք կայ ո՛չ միայն օտար երկիրներէ, այլ նոյն իսկ Ամերիկացիներէն։ Ծերակոյտի ներգաղթի յանձնաժողովին անդամները խնդիրը քննելով այն եզրակացութեան յանգած են թէ անկարելի է գործադրել նոր օրէնքը, քանի որ մեծ դժուարութիւններ կան «ազգային ծագում»ը ճշդելու համար։

Ուաշինկթընէն հեռագիր մը այս լուրերը հաղորդելով կ'աւելցնէ թէ հաւանաբար նախագահ Քուլիճ չգործադրէ նոր օրէնքը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀՕԿԸ ԵՒ… ՁԵՐԲԷԶՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, ռամկավար գործիչ եւ Սելանիկի Հօկի քարտուղար Պ. Արսէն Մութաֆեան շաբաթներէ ի վեր մերկացումներ կը կատարէ իր ընկերներու քաջագործութեանց մասին։ Իր վերջին պատմութիւնը կը վերաբերի ձերբէզներու ծանօթ հարցին, թէ ինչպէս Հօկին ներկայացուցիչները 1925ի ներգաղթին ժամանակ, իրենց սակարկութեան մը շնորհիւ, հայ գաղթականներուն տեղ ձերբէզները ղրկեցին Հայաստան։ Հօկի Սելանիկի մարդիկը, Աշոտ Արշակունի եւ ընկերութիւն, այս անպարտկելի գայթակղութիւնն ալ բարդեցին Հօկերուն մեղքերուն վրայ։ Սակայն, յետոյ, ով ուզեց մեղադրեալները մաքրագործել եւ Թոյլ տրուեցաւ որ գլխաւոր «աքմարօր», Աշոտ Արշակունին, հայ գաղթականները երկիր դառնալու իրաւունքը ձերբէզներուն ծախելէ ետք, Հայաստան մեկնող «խարխլամպոս» նաւին վերին վարիչ նշանակուի եւ երթայ երեւան։

ՇԻՐԱԿԸ ԵՒ ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐԸ. Հալէպէն կը հաղորդեն թէ Շիրակի աղէտեալներուն օգնութեան նպատակով, համազգային մարմին մը կազմելու համար հրաւէր ղրկուած էր բոլոր կազմակերպութիւններուն։ Բողոքական եւ կաթոլիկ յարանուանութեանց ալ գրուած է որ ղրկեն իրենց ներկայացուցիչները։ Բայց միայն կաթոլիկները չեն պատասխանած հրաւէրին, նոյնիսկ «պօյքոթ»ի ենթարկած են գործը։ Ու մարմինը հաշիւ թէ 100 Թրքական ճիչուն ոսկի կըցած է հանգանակել։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԾՆՈՒՆԴՆԵՐՆ ՈՒ ՄԱՀԵՐԸ

Աշխատանքի նախարարութիւնը հրատարակեց Ֆրանսայի բնակչութեան (90 նահանգ 1926 և 1925 տարիներու երրորդ եռամսեային վիճակագրութիւնը (Առաջին թիւերը 1926ի, երկրորդները 1925ի կը պատկանին.

Ամուսնութիւն 1926ին 82,311, 1925ին 85,014. Ամուսնալուծում 5,034, 4999. ողջ ծնած երախաներ՝ 190,712, 190,197. մեռած ծնած 7,213, 7,367. մեռած՝ դեռ 1 տարեկան չեղած 23,937, 17,007. մեռած՝ մէկէ աւելի տարեկան 136,464, 134,275։ Մեռածներու ընդհ. գումարը՝ 160,901, 151,282։ Ծնունդներու աւելին՝ 28,811, 38,910։

Այսպէս, 1926ի երրորդ եռամսեակին ծնունդները աւելի պակաս են (9100) քան 1925ի երրորդ եռամսեակին ծնունդները։

ՍԻԼԱՆԻԿԻ հայ բողոքական համայնքը, պառակտուած է, իբրեւ հետեւանք ներքին պայքարներու։ Պառակտիչները «Բեթանիա» անունով նոր եկեղեցի մը հիմնած են։ Կը հաւաստեն թէ պառակտումը արդիւնք է քաղաքական դիտումներու, եւ Սելանիկի տխրահռչակ Հօկն ալ պարծանքի բաժին մը ունի այս «շինարարական» գործին մէջ։

ԱՂԵՏԱԼԻ ՀՐԴԵՀ ՄԸ ՑԻՆԷՄԱՅԻ ՄԸՋ.— Քանատայի Մոնրէալ քաղաքին սինէմային մէջ սարսափելի հրդեհ մը ծագելով, հալիւր հոգիի մահուան պատճառ եղաւ, ձեղունը փլաւ եւ բազմութիւնը խուճապի մատնուեցաւ։ 76 հոգի ալ վիրաւորուեցան ծանր կերպով։ Զոհերը ընդհանրապէս պատանիներ եւ երխասարդ աղջիկներ են։

Սինէմային տէրը անհետացած է։

ՍԵՐՊ ՓՐՈՖԷՍԷՕՐ ՄԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԸ ՍԵՐՊԻՈՅ ՄԷՋ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն Պուքրէշէն)

Անցեալ առաջ քանի մը տող գրած էի հրամիշտ Պ. Լեւոն Եղիազարեանի պատմութեան եւ կազմակերպած համերգներուն մասին, Ռումանիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ: Մասնաւորապէս անցեալ տարի Պուքրէշի եւ այս տարի Պրաշովի (Թրանսիլվանիա) մէջ օտար տարրերով սարքած իր հայ համերգները մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցին օտարներուն մէջ եւ երկրորդին [illegible] ուսմէն եւ հոնդար թերթերը: Պուքրէշ, Աթէնէի սրահին մէջ տրուած համերգին ընթացքին էր որ յայտնի փրոֆ. Նիքոլա Եօրկա խօսեցաւ ճառ մը հայ ժողովուրդին եւ իր արուեստին վրայ՝ պարզաբանելով այն Հայերը որոնք իրենց պատմութեան ծառայած կ'ըսուին: Պ. Եղիազարեան Ռումանիոյ դուրս ալ, առաջ Պելկրատի մէջ ալ տուած էր հայկական համերգ մը, որու միջոցին սերպ յայտնի փրոֆէսէօր Թիհոմիր Կէորկիէվիչ բանախօսած էր: Հայ մամուլին մէջ արձանագրուած չըլլալով ցարդ իր խօսած ճառին բովանդակութիւնը, առաւել կուտամ անոր թարգմանութիւնը, քաղուած իր իսկ ձեռագրէն.—

ՔԱՆԻ ՄԸ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ

Հայերը հնդեւրոպական ժողովուրդ մըն են միջի ալ: Այն հայաստանը, ուր անոնք բնակեցան, թատրը եղած է բազմաթիւ գիշերու(?):

Հայ ժողովուրդի պատմութիւնը շատ հին է: Հայոց մասին կը խօսին Աստուածաշունչը, եւ հին Պարսիկներուն ու Մեծն Աղեքսանդրի պատմութիւնները: Մեծն Աղեքսանդր, իր յաղթական արշաւանքին մէջ, յաղթեց Հայոց եւ անոնց երկիրը կցեց իրեն, Քրիստոսէ 330 տարի առաջ: Իր մահէն յետոյ՝ հայ ժողովուրդի ճակատագիրը եղաւ շատ ալեկոծ եւ շատ փոփոխական: Ան եղաւ անկախ եւ մեծ, եւ ունեցաւ մեծ ու երջանիկ օրեր, բայց եւ ինկաւ օտար լուծի տակ՝ ըլլայ ամբողջութեամբ, ըլլայ մասամբ, եւ տառապեցաւ ուրիշ ոեւէ ժողովուրդէ աւելի, Հռոմի, Արաբներու, Բիւզանդիոնի յաղթական բանակներուն, եւ իրմէ աւելի ակար մշակոյթով ժողովուրդներու ձեռքէն, ի վերջոյ, մեր օրերուն, բաժնուելով երեք պետութեանց՝ Պարսկաստանի, Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Այսպէս, շատ փոփոխական եղած է հայ ժողովուրդի պատմութիւնը եւ շատ ալ եղերական: Հայերը սակայն ունեցան շատ բարձր մշակոյթ մը՝ որ իր ազդեցութիւնը ունեցաւ մօտաւոր ու հեռաւոր երկիրներու մշակոյթին վրայ: Դ. Դարուն վերջերը եւ Ե.ին սկիզբը անոնք քրիստոնեայ դարձան: Այն ատեն է որ կը ստեղծուի նաեւ հայ գրականութիւնը, որ կը զարգանայ յետոյ եւ կը դառնայ շատ հարուստ՝ ոչ միայն հելլէն եւ ասորի աստուածաբանական եւ իմաստասիրական երկերու թարգմանութեամբ, այլ նաեւ ինքնուրոյն գործերով, աստուածաբանական ու պատմական, որոնց մէջ պահուած են նիւթեր ոչ միայն Հայոց պատմութեան համար, այլ եւ Պարսիկներուն, Բիւզանդիոնի, Արաբներուն, Սելճուքներուն, եւ ուրիշ ժողովուրդներու, որոնց հետ Հայերը ունեցած են մօտաւոր կամ հեռաւոր յարաբերութիւններ: Նշանակալից են նաեւ անոնց երկերը գիտութեան եւ արուեստի ուրիշ ճիւղերու մէջ.— աշխարհագրութիւն, աստղագիտութիւն, իրաւաբանութիւն, բժշկութիւն եւ բանաստեղծութիւն: Գրականութեան կողքին Հայերը նշանաւոր հանդիսացած են նաեւ ճարտարապետութեան եւ զարդանկարչութեան մէջ: Հայ արուեստը մեծ ազդեցութիւն գործած է նաեւ բիւզանդական արուեստին վրայ:

ԺԴ. դարուն վերջերը կը լմննայ հայ մշակոյթի ծաղկման շրջանը:

Անկէ վերջն է որ, 18րդ. դարուն, Մխիթարի եւ իր յաջորդներուն շնորհիւ, կը սկսի վերածնիլ հին մշակոյթը եւ ստեղծուիլ նորը, իրենց հայրենիքէն հեռու, Վենետիկի Ս. Ղազարին մէջ եւ Վիեննա,— որովհետեւ մշակութային աշխատանքներու համար անհրաժեշտ պայմաններէն զուրկ էր իրենց հայրենիքը:

Անկէ նոր ժամանակներու մէջ, մեծ ծաւալ կը ստանայ հայ հին մշակոյթին հետազօտութիւնը եւ վերածնութիւնը, եւ ստեղծումը նոր հայկական մշակոյթի մը, ոչ միայն Եւրոպայի մէջ, այլ մասամբ ալ իրենց հայրենի հողին վրայ:

ՀԱՅՈՑ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍԵՐՊԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Իրենց երկրին մէջ կրած ծանր զրկանքներուն համար, Հայերը ստիպուեցան դիմել մերձաւոր պետութեանց եւ ապրիլ արտասահմանի մէջ: Ու օտար երկիրներու մէջ ալ անոնք մնացին բազմաթիւ ընդունակութիւններով այն ժողովուրդը, ինչպիսին էին իրենց հայրենիքին մէջ: Անոնք ունեցան մեծ ձեռնարկուներ, վաճառականներ, դրամատէրներ, գիտութեան մարդեր, արուեստագէտներ, բանակներու հրամանատարներ, եւ վեհապետներ ալ: Բիւզանդական կայսրերէ ոմանք ունէին հայ ծագում: Բիւզանդիոնի այսպէս կոչուած հայկական հարստութեան օրով էր որ յառաջ եկաւ Բիւզանդիոնի մտաւոր վերածնունդը:

Հայկական ազդեցութիւնը Բիւզանդիոնի վրայ՝ առանց հետքի չմնաց մեր վրայ եւս: Ինչպէս յայտնի է, Միջին դարուն մեր մշակոյթը կը գտնուէր Բիւզանդիոնի անուական ազդեցութեան տակ: Անոր միջոցաւ Հայերը հետքեր ձգեցին նաեւ մեր մշակոյթին վրայ: Այս հետքերը ակնյայտ են: Հայերը աշխատեցան Սերպիոյ մէջ Միջին դարուն եւ ձգեցին յիշատակներ որոնք անկորնչելի են:

Մեր ազգային թանգարանին մէջ մինչեւ պատերազմը կար [illegible] շրջանէն գտնուած քար մը որ կը ներկայացնէր Քրիստոսը եւ ունէր հայերէն արձանագրութիւն:

Վիսօփիցի վանքին մէջ կը գտնուի տախտակ մը՝ որուն վրայ փորագրուած է սերպերէն եւ հայերէն արձանագրութիւն մը, ուր կը խօսուի 1218 թուականին եկեղեցիի մը հիմնարկութեան մասին:

Թըրշքայի եկեղեցին, Քրէփօլքինա եւ Եսկուպիցա գիւղերուն միջեւ, ունի դուռ մը զարդարուած հայ ոճով:

Թումանի վանքը կը կրէ անունը կովկասեան համանուն վանքի մը:

Սօքօ-Պանժայի մօտ, Օզրէնի վրայ, կը գտնուի Նէրմինչիչ անուն մակարոյց վանք մը, որուն համար աւանդութիւնը կ'ըսէ թէ կառուցուած է Հայերու կողմէ:

Իմ պաշտօնակիցս Թ. Վ. Փէթքովիչ գտած է որ մեր Թավանիցայի հրաշալի զարդարանքը ակներեւ նմանութիւն մը ունի Վրաստանի եւ Հայաստանի զարդարանքներուն հետ:

Մեր հին ձեռագիրներուն սկզբնատառերը ու վերջատառերը կապ ունին հայ արուեստին հետ:

Հայերը իրենց մշակոյթով նախակարապետներն են մեր նախնիքներուն իբրեւ գիտութեան մարդիկ, եւ անոնց մօտէն(?):

Արդարեւ, մեր ծերերը՝ Հայերը կը ճանչնան քանի մը [illegible]: Յանձնուած եւ հարստահարուած իրենց հայրենիքին մէջ, անոնք մեր երկրին մէջ չէին ապաստան մը գտան, ուր իբրեւ առեւտրականներ եւ արհեստաւորներ, գլխաւորաբար մեր մեծ քաղաքներուն մէջ՝ օգտակար եղան մեզի: Մեր Պելկրատին մէջ անոնք ԺԷ դարուն ունէին իրենց մասնաւոր փոքր եկեղեցին եւ զանազան տեսակի խանութներ: Անոնք Պելկրատի միակ վաճառականներն էին որոնք Դանուբի վրայով առեւտուր կ'ընէին մինչեւ Աւստրիա եւ Գերմանիա:

Անգլիացի ճամբորդ մը որ Պելկրատ եղած է 1669 թուականին եւ որ հիւրընկալուած է հայ մեծահարուստի մը մօտ, կ'ըսէ թէ Պելկրատի Հայերը առեւտուրի մէջ աւելի անկեղծ են եւ աւելի պատուաւոր՝ քան ուրիշ առեւտրականներ, մանաւանդ քան Յոյներն ու Հրէաները:

Առեն մը Պելկրատի Հայերը ունեցան իրենց եպիսկոպոսը, Դէյորդ վարդապետ, որ փախած էր իր երկրէն եւ մեզ մօտ ապաստան գտած:

Երբ, 1739ին, Թուրքիա Պելկրատը գրաւեց Աւստրիացիներէն, այն ատեն, մեր մարդոց հետ փախան Պելկրատէն Հայերն ալ: Անոնց մէկ մասը Նովի-Սատ գնաց, ուր կանգնեց եկեղեցի մը, որ կը մնայ մինչեւ այսօր: Հայեր մնացին սակայն Սերպիոյ մէջ այս թուականէն ետքն ալ մինչեւ մեր օրերը: Անոնք պատուաւոր կերպով պաշտպանեցան առեւտուրով եւ արհեստներով: Անոնց մէջ եղան նաեւ բազմաթիւ խղճամիտ պաշտօնեաներ որոնք ծառայեցին Սերպիոյ:

Շատ մը Հայեր ալ մեր երկիրը կուգային իբրեւ թուրք պաշտօնեաներ եւ կը ձգէին գեղեցիկ յիշատակներ: Բաւական է յիշել որ Հայեր էին նախնիք Սմայլ աղա Չէնկիչի— որուն կորուստը այնքան հրաշալի կերպով երգած է մեր Իվան Մաժուրանիչ բանաստեղծը:

Մեր արդի գրականութիւնը, իր սկզբնաւորութեան մէջ, անքակտելի կապերով կապուած է Հայերուն հետ: «Վուքա Քարաճիչ» սերպ բառարանը տպուած է 1818ին Վիէննայի հայկական վանքին տպարանին մէջ: Նոյն տպարանին մէջ լոյս տեսած են Վուքա Քարաճիչի ուրիշ բազմաթիւ երկերը. հոն տպուած են նաեւ մեր նոր գրականութեան [illegible] երկերը.— Պրանքոյի ջաղերը (Ա. հատորը 1847ին եւ երկրորդը 1851ին), Նէկօշի կոլսքի վէնացը (1847ին), Փոկայոյ Միլուտինովիչի Փոնիօրը եւ ա՛յնքան ուրիշներ:

Հոն տպուեցան նաեւ մեր առաջին տարեգիրքերը եւ պարբերականները, որոնց միջոցաւ էր որ ստեղծուեցաւ մեր ընթերցող հասարակութիւնը: Բոլոր ասոնք առաջին կարգի երկեր են մեր նոր եւ նորագոյն գրականութեան համար, տպուած գեղեցիկ, պայծառ եւ մաքուր տառերով՝ ամենագեղեցիկները, որմէ հետէ կը տպուին սերպերէն գիրքերը:

ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ
ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՊ

Հայերը մեր բարեկամներն են այն տառապանքներով ալ զորս անոնք կրեցին իրենց հայրենիքին մէջ: Ո՞վ չի գիտեր Հայաստանի սարսափելի ջարդերը, որոնց պատճառով զոհ գացին ոչ միայն ընտրեալներն ու քաջերը, այլ եւ անմեղ կիներ ու մանուկներ: Հայերը մեր եղբայրներն են [illegible].— տառապանքի եւ մարտիրոսութեան եղբայրներ:

Այս տեսակէտով ուրիշ մէկէն աւելի մենք է որ կը հասկնանք զիրենք, մենք որ նոյնպէս երկար ապրեցանք օտար լուծի տակ, տանջուելով ու տառապելով: Մենք շնորհիւ մեր զոհաբերութեանց եւ ճիգերուն, ազատ ենք այսօր, անոնք սակայն չեն՝ հակառակ անոր որ երկար մարտնչեցան բռնակալութեանց դէմ, եւ հարիւր հազարաւոր մարտիկներ տուին՝ զինուոր թէ կամաւոր՝ համաշխարհային պատերազմին մէջ, գրեթէ բոլոր ճակատներուն վրայ: Սուրիոյ ֆրանսական բանակին մէջ ուշադրաւ եղաւ հայկական լէգէոնը: Դարտանէլի յաղթանակին մէջ հայ կամաւորները բաժին ունեցան Արարայի փառաւոր դրուագներով: Բոլոր ասոնք չազատագրեցին Հայաստանը: Ազատ է մաս մը միայն. մնացածը դարձեալ օտարի լուծի տակ է, ինչպէս մենք էինք երբեմն:

Մեր ժողովուրդը, որ նոյնպէս գերի էր մինչեւ երէկ, չի կրնար եւ չուզեր իր սէրն ու համակրութիւնը զլանալ հայ ժողովուրդին: Բայց ի վիճակի չենք անոր համար ընել մեր կրցածէն աւելի: Եթէ կարենայինք՝ չպիտի մերժէինք ընել, թէ՛ իր արժանիքներուն կամ իր տնտեսական մշակոյթին համար, թէ մեր մշակոյթին [illegible] զրած իր ջանքերուն համար, եւ թէ այն յարգանքին համար զոր ունինք այս ժողովուրդին արժանաւոր զաւակներուն հանդէպ՝ որոնք, ցրուած աշխարհի ամէն կողմ՝ կ'աշխատին մարդկութեան եւ իրենց ժողովուրդին բարիքին համար: Ու չպիտի զլանայինք մեր ձեռքէն եկածը նաեւ յանուն իրաւունքի եւ մարդկութեան, յանուն հայ ժողովուրդի տառապանքին, եւ նաեւ յանուն այն սիրոյն զոր կը տածենք ազատութեան հանդէպ ամէն պատուաւոր ու պարկեշտ ժողովուրդի:

Թող երջանկաբեր ըլլայ Հայաստանի վերածաղկման եւ ազատագրութեան սկիզբը:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԹՐՔԱՍԻՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱ՞ՆՔ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

(Մեր մասնաւոր Թղթակցէն)

ՊԱՐԻ, 7 Յունուար

Վերջերս Իտալիոյ մէջ տարածուող թրքասէր հոսանքի մը հակազդելու նպատակով, բանաստեղծ Հրանդ Նազարեանց սկսած է բանախօսութեանց շարք մը Իտալիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ:

Յունուար 5ի իրիկունը խօսեցաւ Օսթիոնի քաղաքին կառավարչական մեծ սրահին մէջ, նիւթ ունենալով «Մարտիրոս Հայաստանը»: Ներկայ էին քաղաքին պետական ու զինուորական ներկայացուցիչներ ու օտար բազմութիւն մը ունկնդիրներու, որոնք մօտակայ քաղաքներէն ալ եկած էին:

«Կազզէթթա տի փուլիա» թերթը կը գրէ այս առթիւ.—

«Երէկ գիշեր կառավարչական մեծ սրահին մէջ հաւաքուեցաւ քաղաքիս ընտրագոյն մասը ունկնդրելու համար հայ բանաստեղծ Հրանդ Նազարեանցի բանախօսութիւնը: Անծանօթ հայ բանաստեղծը գեղեցիկ ու յուզիչ բանախօսութիւն մը ըրաւ, նիւթ ունենալով «Մարտիրոս ու Սուրբ Հայաստանը», ու ոգեկոչեց հրաշալի համադրութեամբ մը Հայաստանի պատմութիւնն ու ջարդերը, ու Թուրքերէն խորտակուած այս տարաբախտ ու հերոսական ժողովուրդին զոհողութիւնները: Նազարեանց ջերմապէս ծափահարուեցաւ իր զմայլելի բանախօսութեան համար որ երկիւղած լռութեամբ ունկնդրուեցաւ բոլոր ներկաներէն:

150,000 ԼԻՐԷԹ ՊԱՐԻԻ ՆՈՐ ԱՐԱՔՍ ԳԻՒՂԻՆ ՋՈՒՐ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Իտալական կառավարութիւնը Պ. Հրանդ Նազարեանցի խնդրանքին գոհացում տալով՝ հրահանգած էր «Ըքուէտոթթօ փուլիէզէ» ջուրի ընկերութիւնը, սէլէի հռչակաւոր ու պատմական ջուրը հասցնել մինչեւ Նոր Արաքս հայկական գիւղը: Խոստավաններու ու պեղումներու աշխատութիւնները, որոնք չորս ամիսէ ի վեր սրբազօրէն կը կատարուէին, աւարտած ըլլալով, անցեալ շաբաթ զետեղուած է Նոր Հայ գիւղին մէջ գեղեցիկ աղբիւր մը, որուն բացման հանդէսը պաշտօնական արարողութեամբ տեղի պիտի ունենայ շուտով: Ջուրը Պոլիցնեարայի(?) բարձունքներէն մինչեւ Նոր Արաքս բերելու համար եղած ծախքերը կը հասնին հարիւր յիսուն հազար լիրէթի: Ընթացարգելի է Նոր Արաքսի հայ գաղութին երախտագիտութիւնը իտալական կառավարութեան այս հոգատարութեան համար: Այս առթիւ Ծնունդի տօնը կատարուեցաւ մեծ հանդէսով, որուն մասնակցեցան նաեւ Իտալացի մեծամեծ բարեկամներ:

Ծերակուտական Լուիճի Լուցցաթթի որ իր ազդեցիկ աջակցութիւնը նուիրած է այս նոր ձեռնարկը յաջողցնելու համար, դեկտ. 30 թուակիր հետեւեալ յուզիչ նամակը ուղղած է Պ. Հ. Նազարեանցի ու «Ըքուէտոթթօյի» նախագահին:

«Սիրելի Նազարեանց, ձեր ու իմ հայ գաղութիս հետ իմ ծնող(?), այսօր ու յաւէտ նուիրեալ Թափառումներէ վշտաբեկ տառապեալները, Արարատի, Եփրատի ու Բաղդրի ու վերին Սեւանայ աղբիւրներէն խմելէ վերջ, երկրի մը մէջ որ հրաշալիօրէն ջրուած է, ծո՛վ, ծխուռն(?), մարդկութեան քաղաքական ու կրօնական պատմութեամբ ծանր նուիրական լեռներու ու ձորերու միջեւ, այսօր իրենց ծարաւը պիտի յագեցնեն այո՛ր փուլիա՛ ջուրով, իտալական յարատեւութեան [illegible] աշխատանքին շնորհիւ: Ընդունելով իմ [illegible] էրս Նոր Արաքսին պայծառ ջուր տալու, Աքուէտօթթօ փուլիէզէ, որուն նախաձեռնութիւնը այնքան ջերմօրէն ժամանակին պաշտպանած եմ խորհրդարանին մէջ, կը նուիրագործէ նաեւ այս իսկապէս անշահախնդիր գործով իր մասնաւոր ու քաղաքական մեծ առաքելութիւնը: Ընդունէ մեր ալ իմ ջերմ երախտապարտութիւնս: Թո՛ղ երթայ անոր արժանաւոր նախագահին, մինչ կ'օրհնեմ յուզուած աշխատաւորներ հայ գաղթականները ու կը սեղմեմ, սիրելի Նազարեանց, մեծ սիրով ձեր ձեռքերը»:

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ

Համաձայն Լոզանի դաշնագրին, Խորհրդային իշխանութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան նիզուցներու(?) յանձնաժողովին հաղորդեց Սեւ ծովու իր նաւային ուժը: Նաւատորմը կը բաղկանայ մէկ յածանաւէ, 5 ընդծովեաներէ, 4 մեծ թորփիլանաւէ, 3 թնդանօթնակիրէ, ական մաքրող նաւէ, 5 պահականաւէ, 6 դիտանաւէ, եւ երկու թղթատար նաւէ:

Մոսկուայի զեկուցումին մէջ չէ յիշուած Պիզէրթ խարսխուած նաւատորմը, որ Խորհրդային միութեան պիտի վերադարձուի եւ որ կը բաղկանայ մէկ զրահապատ յածանաւէ, մէկ յածանաւէ, 6 թորփիլանաւէ եւ 4 ընդծովեայէ: Նոյնպէս ոչ մէկ յիշատակութիւն՝ նաւատորմին [illegible] օդանաւերու մասին, որոնք անհերքելի ուժ մը կը ներկայացնեն:

Ազգերու Դաշնակցութիւնը Մոսկուայի տեղեկագիրին բովանդակութիւնը հաղորդեց իր բոլոր անդամներուն, ինչպէս նաեւ Ամերիկայի եւ Թուրքիոյ:

ՊԱՐՍԻԿԵՐԷՆ թերթ մը կը գրէ թէ, Իրաքի կառավարութիւնը հիմնադրած է Պարսկաստանի յանձնել Սալար Ջէն Ֆէօվլէն(?) եւ Սմկօն, որոնք ղեկավարած էին ապստամբութիւն մը Ռիզա Շահին դէմ:

ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀՌՉԱԿԱԾ ԵՆ ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ...

«Դրօշակ»ի Յունուարի թիւէն կը քաղենք հետեւեալ թղթակցութիւնը, որ գրուած է Թիֆլիսէն.—

ՀԱԿԱՀԱՅ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի քթին տակ «Ինքնավար» Նախիջեւանը՝ իր թուրք ղեկավարներով եւ պաշտօնեաներով պատուհաս է դարձեր այնտեղ ապրող հայ աշխատաւոր գիւղացիներու գլխուն:

Ռուսիոյ եւ ընկերներու [illegible] այցելութեան ընթացքին Նախիջեւանի մէջ պարզուած խայտառակութիւններուն ... թէ հայութիւնը արդէն տեղեկացուած է «Խորհրդ. Հայաստան» թերթէն իսկ:

Նախիջեւանի հայկական ... գաւառներու բողոքագիրը ... սատանի ղեկավարներուն ... յանձնուած նոյն այդ Նախիջեւանի թուրք պաշտօնէութեան կողմէ: Սակայն, մինչեւ այս ամսուայ սկիզբները արդէն ... նակը ոսկորին էր հասած: Հայ ... տեղացիութիւնն այս շրջանին մէջ ... տեղական հողային եւ այլ հարցերէ չի բղխիր, այլ տեսակ ... աւանդական բնոյթ ունի: Նախիջեւանի ինքնավարութեան գլուխ ... կանգնած մարդիկ ոչ միայն ... ձարձակ են իրենք, այլեւ աջակցեցին այն բոլոր բռնութիւններուն, որ կը կատարուին թուրքերու կողմէ հայ ազգաբնակչութեան դէմ:

Ընհամար՝ն փաստեր: ... բերենք հետեւեալը.

Այս ամսուայ սկիզբները Նախիջեւանի ինքնավարութեան ... թակայ Հայերը այլեւս անկարող՝ չհանդուրժելով սոսկալի ... ծին, հանրագրով դիմեցին Անդրկովկասի կեդրոնին, սակայն իրենց դիմումը մնաց անպատասխան: Այդ հանգամանքը ստիպեց ... մէկ ուղղակի Մոսկուա, Ռիկովին: Խորհրդային Միութեան նախագահ Ռիկովն այդ հանրագիր-բողոքագրին վրայ մակագրած է «ի կարգադրութիւն», եւ ուղարկած Անդրկովկասի կեդրոնական գործադիր կոմիտէին: Այդ պատճառով Նախիջեւանի ինքնավարութեան սահմաններուն մէջ ապրող Հայերու ներկայացուցիչները կը փութան Թիֆլիս, ներկայանալով կեդրոնական գործկոմի նախագահ Ս. Խանոյեանին՝ կը խնդրեն ... տալ պատասխան, սակայն ... Խանոյեանը սաստիկ ջղայնանալով կը յանդիմանէ զանոնք, որ յանդգնած են անհանգստացնել Ռիկովը:

Աւելցնենք, որ հանրագիր-բողոքագրին մէջ ըսուած է եղեր թէ բոլոր տեսակի բռնութիւնները ... վերջանան, երբ Նախիջեւանը միացուի Խորհրդային Հայաստանին, եւ հնարաւորութիւն տրուի զանազան կողմեր ցրուած Նախիջեւանցիներուն վերադառնալ հայրենիք:

Ահա քանի մը ամիս է անցեր ... բայց պատասխան չկայ: Իսկ ... ըլլայ, որովհետեւ Նախիջեւանի ճակատագիրը կը տնօրինեն թրքամոլականներն ու ատրպէջանցի ազգայնականները, եւ ոչ թէ Խանոյեանները:

ԱԲԽԱԶԻԱՅԻ ՄԷՋ

Ինքնավար Աբխազիան ... երկիրներէն է, ուր պետական մեքենան կը գտնուի Ռուսերու ձեռքը: Այստեղ հայ գաղութը ... ծախսաւոր մշակութեամբ ունի ... ցանկ գիրք: Աբխազիան՝ իր մօտ 30 հայկական գիւղերով ունի շուրջ 30—35 հազար բնակիչ...

թիւն՝ չհաշուած Սոչին՝ շրջակայ գիւղերով։ Աբխազիայի մէջ Հայերը կը կազմեն Աբխազներէն աւելի մեծ թիւ, բայց մնացած քանի մը ազգերն ալ Աբխազներու հաշուելով, աւելի են Հայերէն։

Աբխազիան 1925ի բերքի տարին տուաւ մօտաւորապէս մէկ միլիոն փութ ծխախոտ՝ զանազան տեսակի, որուն կէս միլիոնը տուին Հայերը (փութը միջին հաշուով 30 րբ. կ'արժէ)։ Չնայած այս հանգամանքին, Աբխազիոյ Հայութիւնը տարուայ 8-10 ամիսներու ընթացքին դրամի երես չի տեսներ, որովհետեւ պետութիւնը այդ ամիսներուն հացի կինայ ծխախոտը, որմէ յետոյ միայն կը հատուցանէ փոխարժէքը։ Հայերու տնտեսական ուժեղ դիրքին շնորհիւ, տիրողները, մանաւանդ Աբխազները Հայերու կատաղի թշնամիներ են, ոչ այն պատճառով, որ Հայերը տնտեսապէս ուժեղ են, այլ որովհետեւ մէկ—երկու տարիէն Հայկական ինքնավարութեան հարց պիտի բարձրանայ Աբխազիոյ մէջ։

Ի՞նչէն կուգայ այդ վախը։

Ինչպէս բոլոր, այս երկրին մէջ Վրացիները, Ցոյները, Թուրքերը եւ Ռուսերը շնչին թիւ կը կազմեն Հայերու դէմ՝ առանձին առանձին։ Աբխազները իրենց հնաւուրց կենցաղին շնորհիւ կ'ամուսնանան 10-15 տարեկան հասակին։ Այս երեւոյթին հետեւանքով, Աբխազները քանի մը տարի յետոյ կը դառնան շնչին փոքրամասնութիւն համեմատած Հայերու հետ, որոնք կ'ամուսնանան 16—20 տարեկանին եւ շատ կ'ածին։ Աբխազիայի հայկ. գիւղերուն մէջ կան տասնեակ մարդիկ, որոնք 40 տարեկան են եւ 7 զաւակ ունին։ Երբ ամբողջ հայ մայրերը աղջիկ չեն ծնիր կամ քիչ կը ծնին։ Այս պատճառով ալ դեռ մեծ պատերազմէն առաջ խումբերով մարդիկ կ'երթային Ղարաբաղ, աղջիկներ բերելու համար։

Ահա թէ ինչու Հայերը Աբխազիոյ մէջ կ'անարգուին Աբխազներէն եւ անոնց տեղ իշխանութեան գլուխը կանգնած Ռուսներէն։

Իւրաքանչիւր Աբխազ գիւղ ունենայ իսկ 20 տուն, ունի դպրոց։ Մինչդեռ հայկ. խոշոր գիւղերու մէջ պետական դպրոց չէք կրնար գտնել։

Ամբողջ Աբխազիայի մէջ հայկական գիւղերէն Մծարա, Չիմիկլտա, Լաբրա եւ Ամթարա գիւղերու դպրոցներն են, որ միայն երկուական ուսուցիչներու համար 30—40ական ռուբլի ռոճիկ կը ստանան պետութենէն, մնացածները 7—8 ուսուցիչներ կը պահեն այդ գիւղերն ամէն մէկը Աբխազա-

հայ գիւղացին դրամական զոհողութեան առջեւ կանգ չառնելով իր գիւղին մէջ կը պահէ դպրոց՝ քանի մը ուսուցիչներով։ Օրինակ՝ 80—100 տունէ բաղկացած հայ գիւղ մը տարեկան դպրոցական ծախք ունի 5—6 հազար ոսկի րուբլի, առանց պետութենէն կոպէկ ստանալու։ Պետութիւնը ոչ միայն բան չի տար գիւղի կրթական գործին, այլ եւ գիւղացիները պարտաւոր են իրենց վարձած ուսուցիչներու ռոճիկէն հարիւրին 18ը յանձնել պետական գանձը իբրեւ կրթական աշխատաւորներու վարձող համայնք։

Դեռ աւելին, պետութիւնը սահմանած է որոշ չափ, եւ գիւղացին այդ չափէն աւելի ռոճիկ տալու իրաւունք չունի։ Այդ չափը հետեւեալն է. երբ ուսուցիչը փորձառութիւն չունի, ամսական 45—50 ռուբլի պիտի ստանայ։ Երբ երեք տարուայ փորձառութիւն ունի՝ 50—60 ռուբլի։ Իսկ եթէ բարձրագոյն կրթութիւն ունի պիտի ստանայ 70 ռուբլի։

Այդ պայմաններով ոչ մէկ ուսուցիչ յանձն կ'առնէ Աբխազիա երթալ, ուր Աբխազահայ դպրոցները կա՛մ կը մնան առանց ուսուցչի եւ կամ ստիպուած են հրաւիրել անկարող ուսուցիչներ։ Կառավարութեան ուզածն ալ այդ է։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ
ՀԱՐՍՆԻՔԷՆ ԱՌԱՋ

Երկու օրէն կը սկսինք հրատարակել մեր նոր Թերթօնը, ՀԱՐՍՆԻՔԷՆ ԱՌԱՋ, արաբական կեանքէ։ Ժամանակակից նման գոհաւոր, մեր գիւղի սէրերուն պէս անուշ հովուերգութիւն մըն է։ ՀԱՐՍՆԻՔԷՆ ԱՌԱՋը սիրային երգերով, արաբական բարքերու եւ միջերկրական պատկերներու նկարագրութեամբ հարուստ ու հետաքրքրական։

ՀԱՐՍՆԻՔԷՆ ԱՌԱՋը գեղեցիկ վիպակ մըն է, որ մեզի կը յիշեցնէ մեր հայրենի գիւղալ երկինքը, մեր հարսնիքներուն կապոյտն ու խօսքերը, զէնքի մեր գիւղական հերոսները։

Կարդացէք զայն, ուրբաթ օր, ձեր ՀԱՐՍՆԻՔԷՆ ԱՌԱՋ։

ՀԻՃԱԶԻ թագաւորութիւնն ալ մտած է թղթատարական միութեան մէջ, որով աւելի վերջ յիշեալ երկիրն ալ պիտի ունենայ թղթատարական առանձին վարչութիւն մը, որուն կեդրոնը պիտի ըլլայ Մէքքէ։ Մինչեւ հիմա Հիճազը Եգիպտոսի կապուած էր։ Հիճազի դրոշմաթուղթերը ղրուշով եւ փարայով պիտի ըլլան։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

49.— ԱՆԻԷԹ կրկին։

Գործազրկութիւնը սաստկացաւ այս շրջանին մէջ։ Շատ մը մանր գործարաններ գրեթէ փակեցին իրենց դուռները։ Գուլպայի գործարանը որ անցեալ անգամ դեռ կանոնաւոր կը գործէր, այս անգամ ուրիշ կարգադրութիւն բրաւ։ Չէ արձակած իր գործաւորուհիները, բայց փոխանակ օրավարձ 15-18 ֆր. վճարելու, 6-7 ֆրանք միայն վճարելով չարաչար կ'աշխատցնէ, գործերն ալ ծանրացնելով։ Որով գրեթէ ձրի կ'աշխատին բանուորուհիները։ 150ի մօտ հայ տիկիններ կան այս գործին մէջ։

S. M. Clichyի գործարանը որ քանի մը ընկերութիւններու ձեռքն է վերջերս արձակեց օտար բանուորներու 100էն 70ը։ Ներկայիս միայն Սիթրոէնին ճիւղը կը գործէ, առանց խմբովին դուրս հանելու բանուորները։

Անկարելի է դուրսէն գործ գտնել։ Սրճարանի կեանքը եւ թղթախաղը ժամանց դարձած են գործազուրկներուն համար։

Կառավարութիւնը արձանագրած է անգործները եւ կը յուսանք որ հացի մը դրամ վճարէ։

Ինքնութեան թուղթերու նոր սակը (375 ֆրանք) մտահոգութեան մատնած է հայ գործաւորները, մանաւանդ այս անգործութեան տագնապին առեն։

Նիրակի աղէտեալներուն օգնելու համար Ազգային Միութիւնը յանուն աշխատութեամբ ժողվեց մօտ 2500 ֆրանք որ ժամանակին գրկեց «Յառաջ»ի, իսկ Հ. Յ. Դ. «Սասուն» խումբի ընկերները յանձն առին ամէն տեսակ օժանդակութիւն եւ յանձնախումբի մը միջոցաւ երեք հակ հագուստ հաւաքելով ղրկեցին Երեւան, Օգնութեան Յանձնախումբին։ Ու դեռ կը շարունակեն գործել։ Մեր վիճակն ալ աւելի լաւ չէ քան Շիրակի աղէտեալներուն կացութիւնը։ Գոնէ անոնց օգնող կայ, իսկ մեզի՞…։

Արամ ՍԷՖԷՐ

Գարող միքրոպները.— *Անատոլուի Թուրք թերթերը կը գանգատին պարի ծայրայեղութիւններուն մասին, որոնք համաճարակ դարձած են գաւառներուն մէջ։ Մանաւանդ Անատոլուի պարապարահներուն մէջ այնքան ապեղ տեսարաններ կը պարզուին, որ զգուանք կը պատճառեն։ Շատ մը պարուհիներ, իրենց ճերմակ սրունքները կը խաղցնեն գինովներուն առջեւ։ Թուրք թերթերը կը թելադրեն մաքրել այս «միքրոպները»։*

Հոլէնի Հայոց Թաղին մէջ.— *Տիմօթէքայի Հայոց թաղին մէջ հրդեհ ծագած եւ երկու տուներ մոխիր դարձած են։ Վնասը 300.000 տրախմի կը հասնի։*

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՏՈՒՐՔԸ
Լ. Ի
ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԸ

(ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ)

Մեր ընթերցողներէն շատեր, մանաւանդ գաւառներէն, կը հարցնեն մեզի թէ ի՞նչ է 40 ֆրանքի այն տուրքը, որ կը գանձուի իրենցմէ եւ թէ ինքնութեան թուղթ ստանալու կամ նորոգելու համար քանի՛ ֆրանք պիտի վճարեն։

Ժամանակին գրած ենք, դարձեալ կը յիշեցնենք որ վերոյիշեալ 40 ֆրանքը քաղաքացիական տուրքն է (taxe civique), զոր Ֆրանսա բնակող ամէն չափահաս, ֆրանսացի թէ օտար, պարտաւոր է վճարելու, համաձայն 1926ի ելմտական օրէնքին։ Այս տուրքը միայն մէկ տարուան համար նշանակուած էր, ելմտացոյցին բացը գոցելու համար։ Ուստի անոնք որ արդէն մէկ անգամ վճարած են անցած տարի, այս տարի կրկին չպիտի վճարեն։ Իսկ չվճարողները բնականաբար պէտք է հատուցանեն այդ պարտքը, երբ հաւաքիչը կը պահանջէ։

Գալով ինքնութեան թուղթին, այս մասին տակաւին նորութիւն չկայ։ Պաշտօնական նախարարութիւնները դեռ չեն ճշդած «վարձու աշխատաւոր» (travailleur salariée) բառին իմաստը։ Այնպէս որ առանց աշխատանքի պայմանագրութեան եկած հայ բանուորներուն համար սակը 375 ֆրանք է դեռ։

Հին ինքնութեան թուղթերը արժէք ունին մինչեւ Մարտի վերջը։ Մինչեւ այն ատեն կը յուսացուի որ նախարարական հրահանգը հրատարակուի։

Ընթերցող մը կը գրէ թէ իր բնակած քաղաքին մէջ ինքնութեան թուղթի համար ոստիկանները մէկ մասէն 40 ֆրանք կ'ուզեն, ուրիշներէն 375, իսկ ամուրիներէն 80 ֆրանք։

ԻՆՉՊԷՍ ԺԱՄԱՆԱԿ ԿԱՆՑՆԷ ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ

Մուսոլինի ամերիկեան թերթակիրի մը հետեւեալ տեղեկութիւնները տուած է իր ներքին կեանքի մասին —

— Ահա՛ թէ ինչպէս կը բաժնեմ ժամերս։

Օրական մէկ ժամ զբօսանքի կը յատկացնեմ, եօթը ժամ քունի եւ 14—16 ժամ աշխատանքի։ Օրական քանի մը վայրկեան միայն կը յատկացնեմ ճաշերու, որոնք ինծի համար երկրորդական զբաղումներ են։

«Ստիպուած եմ զբօսանքներս ընտրել այնպիսի բաներէ, որոնք կրնան ինծի օգնել աշխատանքի մէջ, կամ աշխատանքի ուժերս աւելցնել։ Ահա թէ ինչու ազատ ժամերս մարզանք կ'ընեմ։ Մարզանքս առողջարար է մարմնի եւ մտքիս։ Զանազան մարզանքներ փորձած եմ, օրինակ շատ կը սիրեմ սուսերամարտը, որ խիստ կը յուզէ զիս, պողպատի շաչիւնը լսելով

շատ կը խռովիմ։ Ու կ'ըսեն թէ սուսերամարտի մէջ շատ ճարտար եմ։

«Կը սիրեմ նաեւ կոփամարտը տարիկա առանձնական արուեստ մըն է։ Եթէ ազատ օդի մէջ մարզանք ընելու ժամանակ ունենայի, հաճոյքով պիտի խաղայի կոլֆ, թէնիս, ֆութպոլ։ Սակայն ամէնէն աւելի սիրածս եւ ամէնէն շատ իմ խառնուածքիս յարմարող մարզանքը ձինաւիլն է։ Մանկութենէս ի վեր կը պաշտեմ ձիերը։ Առաջին անգամ ձի նստայ հինգ տարեկանիս։ Հիմա ախոռիս մէջ վեց ձի ունիմ, որոնց չորսը արաբական, նուիրուած արաբ ցեղապետներու կողմէ։ Միւս երկուքը իտալական են եւ ասոնք է որ աւելի շատ կը սիրեմ։

«Ամէն օր մէկ ժամ ձիու վրայ կ'անցընեմ ու տարիկա կը պահէ առողջութիւնս եւ կորովս։ Անոնք որ ծիծաղելով կը պատմեն թէ ես հիւանդկախ եմ, թող գան տեսնեն ամէն առաւօտ արշաւելս Վիլլա Թորլոնիայի ճամբէն Նոմէնթանա կոչուող տանող ճամբուն վրայ»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԵՀ ՄԸ ԿՆԻԿ ԿԸ ԾԱԽԷ

Քուսպայի մայրաքաղաքին մէջ ձերբակալուած է լեհ մը, Ռոզանսքի, որ կնիկ կը ծախէր։

Այս տարօրինակ «վաճառական»ը ծանրկեկ գումարի մը փոխարէն կնիկ կը հայթայթէր։ Իր մէկ հայրենակիցին կնիկ մը ծախած է 3000 տոլարի, եւ 2000 տոլարի՝ վիէննացի աղուոր կաբուհի մը,— «գոհա՛ր մը, պարո՛ն, գոհա՛ր մը…», կ'ըսէր.— Պրազիլիացի հարուստի մը։ Խափշիկի մը 2000 տոլարի փոխարէն՝ ուրիշ կին մը։ Ցակաւին նոր պայմանագրութիւններ ալ ունէր, հայթայթելու համար 20.000 տոլարի փոխարէն, 7 մանկամարդ կիներ, չէկ, եւ հազիւ 24 գարուն տեսած։ Քուպայի ոստիկանութիւնը ձերբակալած է կնկայ «վաճառական»ը, որ բանտին մէջ, հիմակ իրեն համար անգամ կնիկ չունի։

Հայ գողերու ձերբակալութիւն.— *Յունական թերթերը կը գրեն թէ Սելանիկի մէջ ձերբակալուած է գողերու խմբակ մը, որուն անդամներն են երեք Հայեր և երկու Յոյներ։ Հրապարակեան է Հայկ Խօրօզեան, որ, համաձայն իր յայտարարութիւններուն, Պոլսեցի է, ամուրի, 34 տարեկան։ Այս «ընկերութիւնը» դեռ հազիւ կրցած է քանի մը հոգի կեղեքել։ Սակայն, ինչպէս խոստովանած են, ծրագրած էին յոյն հարուստի մը վիզը ոլորել, ուրիշի մըն ալ գլուխը թռցնել յափշտակելու համար անոնց հարստութիւնը։ Իրբեւ թէ պատրաստուած ցանկի մը վրայ պիտի սպաննեն եղեր շատ մը մարդիկ։*

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ
("ՅԱՌԱՋ"Ի ՄԻՋՈՑԱՒ)

Անվկլեան Կալուսեան 10 պետ. ֆրանք, Յ. Ալթունեան 15 ֆրանք.- 25 պետ. ֆրանք, օրուան սակով	*17.25*
Թոպտալեանեանց Մարոք) Աւետիս Զաքրեան	*200. -*
	217.25
Նախորդ գումար (5 Յն.)	*588.—*
Ընդհ. գումար	*805.25*

Այս դրամները ստացած ենք մեր հանգանակութեան փակումէն յետոյ, որուն գումարն էր 65,963 ֆր. 55 սանթիմ։

Ալֆորվիլի չէզոք հայրենակիցները իրենց գիւղին մէջ հաւաքած եւ Եղբայրական Օգնութեան Յանձնախումբին ղրկած են 775 ֆրանք։

Եղբայրական Օգնութեան Յանձնախումբը ստացած է Խարբերդի Հայրենակց. Միութենէն (Փարիզ) 415 ֆրանք։

Միլիոնատէրին աղջիկը մայրապետ.— *Ամերիկացի Օր. Կրէյս Մինթըրն միլիոնատէր բաղդականի մը աղջիկն է, որ հակառակ իր հօրը կամքին կաթոլիկ կրօնքն ընդունած եւ Տոմինիկեան քոյրերու մայրապետանոցը մտած է։ Օր. Կրէյսի հայրը սպառնացած է իր աղջկան թէ ոչ մէկ սէնթ չպիտի կրնայ ժառանգել իր երկուքուկէս միլիոն տոլարի հարստութենէն, եթէ բողոքականութեան չդառնայ։ Օրիորդը բացարձակապէս մերժեց ըսելով. «Երկնաւոր հայրս աւելի հարուստ է քան իմ բուն հայրըս ու իմ վարձքս աւելի մեծ պիտի ըլլայ»։*

Հայրը կտակին մէջ յօդուած մը դրած է, որուն համաձայն եթէ յառաջիկային իր աղջիկը միտքը փոխէ, կրնայ ժառանգութեան տիրանալ։

Կոփամարտիկը դերասան.— *Ֆրանսացի յայտնի կոփամարտիկ Ժորժ Գարփանթիէ, որոշած է նուիրուիլ դերասանութեան։*

Վերջերս Անգլիոյ մէջ «Ամերիկեան աչք» անուն չարժանկարի մը մէջ գլխաւոր դերը խաղաց (ԺԸ դարու մարքիզ մը)։ Յառաջիկայ Մայիսէն սկսեալ թերեւս դերեր պիտի խաղայ Փարիզի մեծ թատրոնի մը մէջ։

«Ես ո՞վ եմ»։— *Պզտիկ տղաք խաղ մը ունին։ Յանկարծ եռանդով կուզան աչքերը կը խփեն եւ կը հարցնեն. «Ես ո՞վ եմ»։ Թիֆլիսի մէջ ալ գող մը այդ ձեւով գործ տեսնել աւելի յարմար գտեր է։ Հարուստի մը ետեւէն՝ ձեռքն երկնցուցեր աչքերն է խփեր։ Հարցուցեր է. «Ես ո՞վ եմ»։ Հարուստը չէ ճանչցեր։ Երբ անծանօթը հեռացեր է, հարուստին դրպանն ալ միասին քալեր է։*

ՋՈՒԹԱԿԻՆ ՑԱՂԹԱՆԱԿԸ

Վերջապէս Մօտեցաւ, թեթեւօրէն թեւէս բռնեց եւ մնաց խումբին մէջ։ Նոյնատա մը չուզեցի իրեն Ցակոբ անյայտօրէն շնեելու կուսար կ'անդիմանար անոր գոյութիւնը։ Խօսակցութիւնը կը շարունակուէր։ Նոր մարդիկ եւ աղջիկներ կուգային ծանօթանալու Ցակոբին հետ եւ շնորհաւորելու զինքը։ Մեր գասընթացքին պեղծիքացի աղջիկ մը որ երգչուհի էր եւ այդ օրը մեծ յաջողութեամբ երգած՝ անկեղծօրէն կ'ըսէր որ «Թերեւս համարձակութիւն պիտի ըլլայ իմ կողմէս, բայց ես Մէնտըլսոնի քոնչերթօն լսած եմ նաեւ. ձագ թիւ գոյին կողմէ եւ հաւատացէք ինծի այսքան չեմ սպասորուած»։

Պատասխանը ես տուի.

— Ե՜հ օրիորդ, երբեմն կեանքին տուած շնչը աւելի հզօր է քան արուեստի անէ է կատարելութիւն, ինչ գէս թիւ գոյին։

— Չեզ լաւ չհասկցայ, ըսաւ երգչուհին սիրալիր։

Նուարդին ձեռքը թեւիս վրայ կծկում մը ունեցաւ։ Խօսակցութիւնը այսպէս թեթեւօրէն խանդավառ կը շարունակուէր։ Անանք կը մեկնէին, նորեր կուգային. երբ յանկարծ, Նուարդ աւելի երկար չկարենալով դիմանալ, հայերէն, բարկացած եւ գրեթէ լացած

— Պարոն Ցակոբ, ձեզի բան մը պիտի ըսեմ։

Ցակոբ միշտ իր անտարբեր դերին մէջ

— Խնդրե՛մ, ըսաւ չափէն աւելի պաշտօնական։

— Առանձին, չեմ ուզեր…

— կը զարմացնէք զիս, օրիորդ։

Հեգնական վիշտ մը դէմքին վրայ եւ աչքերը արտասուքով պղտորած՝ Նուարդ այս անգամ դարձաւ ինծի եւ աղաչական

— Երուանդ, Երուանդ, ըսաւ թէեւ աւելի սեղմելով։

— Ցակոբ, ըսի, ուրեմն չե՞ս ուզեր Նուարդը լսել. այնպիսի շեշտով մը որ Ցակոբ առիթ մը, չգտնուած առիթ մը կորսնցնելու սարսափը ձայնին մէջ։

— Ե՛հ, ինչպէս չէ, պատասխանեց եւ փութկոտութեամբ ձեռքով ցոյց տուաւ սենեակին այն գուռը որ պարտէզ կ'առաջնորդէր։ Նուարդ յառաջացաւ բայց դուրս ելլելուն զգաց Ցունարի չար գուրտը որ մինչեւ ոսկորը անթափանց մը մէջ թափանցեց։ Պարսաւագին շրթներով

— Րոպէ մը սպասեցէք ինծի, ըսաւ մեղմօրէն, երթամ վերարկուս հագնիմ։

Ցակոբ անխղճօրէն վիճակի մէջ էր։ Ցեսաւ անոր կապուտած շրթները։ Շրթներուն եւ ականջին քովի սեւ աղուամազերը որ կը դողդողային զուսպ նոյնին վրայ։ Ելաւ մը որ ան ցուրտը կըրնար քառորդ ժամէն մեացնել։ Անոր այժմեան այդ իրարանցումը՝, այդ տագնա՛պը։ Այդքան դիւրաբեկ… սիրտը պատառ պատառ եղաւ։ Զգլխող քիչ առաջուայ իր դաժանութիւնը։

Փոխած էր իր տառապանքը։ Փոխած էր իր ճիչերը լքումին մէջ եւ ականջներուն տակ։ Հապա այդպէս էր ջութա՛կը, ջութակը… Ըսել է եթէ ինքնուրոյնէ չգիտնար հա, հա՛ ի հարկէ. շատ առեն չկայ, դեռ ժամ մը առաջ. աւելի անձնազոհ էր եւ դաժան քան … Սիրտ մըն ալ ճզմուած. մի կըտոր մըն ալ… Ընչուշտ, արեւը իր թաւալումը չի փոխեր առոր համար, ո՛չ ալ Նուարդ իր ճամբան։ Բայց դարձուըելին հոն է որ ա-

պատելու համար այդ մեր կտորին անձկութենէն, ան պիտի ծառանար անգա՛մ արեւը կեցնելու։ Ա՛յդ էր ճշմարտութիւնը որ իրենն էր։ Եւ այդ ճշմարտութիւնը այնքան յարգելի էր, այնքան սուրբ որքան ուրիշ մը։ Եւ քանի որ ամէն մարդ ունի այդ մեր կտորը, ինչպէս է որ կարեկցութիւնը, գոնէ թմրեցնելու փափկութիւնները աւելի հազուագիւտ են քան Եւրոպայի այսօրուան կլիմային մէջ։ Ջութա՛կը, հա, ջութա՛կը… Շատ լաւ, հիմա ալ կարգը իրենն է։ Որովհետեւ հասակը մատ մը կարճ է, որովհետեւ դէմքը կինոյին փայլը չունի, որովհետեւ ոչ «սէօքինե» ունի իր վրայ ոչ ալ օծանելիք իր մազերուն, ըսել է բոլորին ալ պիտի կոխեն ու անցնին, պիտի կոխեն ու անցնին իր վրայ։

Բայց կեցիր, հոգ կեցիր։ Այդպէս ալ պէտք է, հապա ինչ։ Նախ վայելելու հագուստ մը պիտի մտածէր ճաշակի նոր քին նորացում։

Նորոգութիւն՝ գեղեցիկ մարմին մը, գրաւիչ դէմք մը, առաջին պարտականն է որ կը քանդուի յաղթանակի ճամբուն վրայ։ Շատ լաւ եթէ անոնք չկան, երթանք մենք ջուրը նետուինք։ Եւ այդ եղաւ արդարութիւն։ Հապա ինչ կ'ընէք, ըսէք խնդրեմ, կը հարցնեմ ձեզի, ջութակը, ջութակը, ինչ կ'ընէք։ Ուրիշ։ Ահաւասիկ ջութակը կա՛յ՝ աղջիկը եւ ոտքէն կուգայ, եւ այս եղաւ արդարութիւնը։ Այլապէս, եթէ չկայ յիշատակը հին սիրոյ մը, հին բարեկամութեան մը, ինչո՞ւ կ'ուզես որ երիտասարդ գեղեցիկ աղջիկներ գան զոհուելու քու տգեղութիւններուդ։ Այո, եթէ կ'ուզէք. բայց թքեր եմ ես այդ արդարութեան վրայ եւ եթէ ջութակն է որ դուռը պիտի բանայ մարդոց երջանկութեան, թքեր եմ ես այդ երջանկութեան վրայ։

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

(Շարունակելի)

Հայե՞րն ալ զինուոր

Քոնսթանցայէն կը հաղորդեն թէ վերջերս յատուկ հրամանագրով հրաւիրուած են 20—50 տարեկան օտարահպատակները զօրահաւաք մարմիններուն ներկայանալ։ Շատեր կը կարծեն թէ օտարահպատակներն ալ զինուոր պիտի առնուին։

Հնութիւններ Պաղեստինի մէջ

Պրիթիշ Միւզիումի եւ Փէնսիլվանիոյ համալսարանին կողմէ մասնաւոր գիտական մարմիններ ժամանակէ մը ի վեր հնագիտական պեղումներ կը կատարէին Միջագետքի մէջ, մասնաւորաբար Քաղդէացւոց վաղեմի Ուր քաղաքին մօտերը։ Պաղտատէն առնուած հեռագրի մը համաձայն գտնուած են խիստ շքեղ տուներ ու շէնքեր, որոնք նախկին Պաղտատէն աւելի հին քաղաքակրթութեան մը կը պատկանին եւ հաւանաբար շինուած են Քրիստոսէ 2000 տարի առաջ։

Վեներական ախտերը Պոլսոյ մէջ

Երէկ հրատարակած էինք Պոլսոյ մէջ Թոքախտէն մեռնողներու վիճակագրութիւնը։ Պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն, հասկցուած է որ Պոլսոյ մէջ Թոքախտէն ետք, ամէնէն շատ աւեր կը գործեն վեներական ախտերը։

Անցեալ տարի շատ եղած են ջերմամիզութեան դէպքերը։

1926ին, վեներական ախտերու հիւանդանոցը արձանագրուած են 1500 հոգի։ Այս թիւը գրեթէ ամբողջութեամբ կը ներկայացնէ ջերմամիզութենէ բռնուածները։ Նոյն տարւոյ ընթացքին 1152 հոգի դարմանուած են հիւանդանոցին մէջ։ Դարձեալ նոյն տարւոյ ընթացքին, 199 փրանկախտաւորներ դարմանուած են։ 1926ի վեներական հիւանդներէն 826 հոգին Թուրք եւ 316ը Յոյն եղած են։ Օտար եւ ոչ-իսլամներուն մէջ ամէնէն աւելի Յոյները ենթակայ եղած են վեներական ախտերու։

Կոփի համաճարակը Պոլսոյ մէջ

Վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ կոփի համաճարակը աւելի սաստկացած է Պոլսոյ մէջ։ Վերջացող շաբթուան ընթացքին 430 հոգի դիմում կատարած են թաղապետական բժիշկներուն։ Հիւանդութեան բազմաթիւ դէպքերէն զատ, մէկ շաբթուան մէջ ութը հոգի մեռած են կոփէն։ Հասկցուած է որ այս հիւանդութենէն բռնուողներու թիւը հազարաւորներու կը հասնի, թաղապետական բժիշկներու դիմողները հիւանդներուն հարիւրին տասը միայն կը կազմեն, այնպէս որ անկարելի է հիւանդութեան մասին ստոյգ վիճակագրութիւն մը կազմել։ Գրեթէ ամէն տունի մէջ մէկ երկու հիւանդ կը գտնուի։

Ամենէն երկար երկաթուղագիծը

Ռուսիա և Լաթվիա երկու տարուան բանակցութիւններէ վերջ կնքեցին համաձայնագիր մը, որով տասը տարուան ընդհատումէ մը ետք Յունուար 17էն Ռիկայէն Վլատիվոսթոք երկաթուղիի հաղորդակցութիւնները պիտի վերահաստատուին։ Ասիկա աշխարհի ամէնէն երկար գիծն է։ Յառաջիկային շաբաթը երկու անգամ, Երկուշաբթի և Ուրբաթ, կառախումբեր պիտի մեկնին Ռիկայէն, և Մոսկուայի ու Մանչուրիոյ ճամբով պիտի երթան Վլատիվոսթոք։ Ամբողջ ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ 13 օր։ Ռիկայէն մինչեւ Մանչուրիա, ուր անդր-սիպերիական գիծը կը միանայ Արեւելեան Չինաստանի երկաթուղագծին, կառախումբը պիտի հասնի ինը օրէն։ Իսկ Վլատիվոսթոքէն մեկնող կառախումբերը պիտի կրնան 12 օրէն Ռիկա հասնիլ։ Առ այժմ շաբաթը մէկ երթեւեկ պիտի կատարուի. կառախումբերը պիտի մեկնին Վլատիվոսթոքէն Շաբաթ, իսկ Ռիկայէն Չորեքշաբթի օրերը։

Գողութիւն պանդոկի մէջ

Փարիզի 20րդ թաղամասէն Արսէն Դարակէօզեան կը գրէ.—

Յուն. 5ի առաւօտուն՝ սենեակէս՝ 32 Rue de Tourtille դուրս ելայ, իրիկունը ժամը 6.30ին վերադարձայ։ Երբ բանալին ձանձի գրպանէս դուրս բանալու համար, նկատեցի որ արդէն բաց է։ Լոյսը վառելով ապշութեամբ տեսայ որ սենեակիս մէջ ամէն ինչ տակն ու վրայ է եղած բայց մը կորսնցնելու կանչեցի պանդոկապետուհին եւ բացատրութիւն ուզեցի։ Հասկցուեցաւ որ իմ բացակայութեանս գողեր մտած են. արագ քննութենէ մը յետոյ, տեսայ որ մօտ 1500 Ֆր. արժէքով ոսկեղէն եւ արծաթեղէն առարկաներ, հագուստեղէն, զոյգ մը կօշիկ եւ մօտ 15 Ֆր.ի չափ արծաթ դրամ առած ու հեռացած են։ Ոստիկանութեան լուր տուի որ քննութիւն մը բացաւ։

Կողոպուտները յաճախադէպ են այս օրերս։ Զգուշութիւն պանդոկի բնակիչներուն.

Ռումբ մը եկեղեցիին մէջ

Լիզպօնէն կը հեռագրեն թէ անծանօթներ ռումբ մը նետեցին կիրակի օր Լիզպօնի Սան Սէպաստիան եկեղեցիին պատին դէմ։ Պատը քանդուեցաւ, նիւթական մեծ կորուստներ պատճառելով։ Մարդկային կորուստի մասին տեղեկութիւն չկայ։

Խորհրդարանին բացումը

Մօտ երեք շաբթուան արձակուրդէ վերջ Խորհրդարանը վերաբացուեցաւ երէկ։ Երեսփոխանական ժողովի բացման նախագահեց ամէնէն տարէց երեսփոխանը՝ փրոֆ. փինար, իսկ Ծերակոյտին բացումը կատարեց Պ. Փօլ Ֆլէօրի, ամէնէն տարէց ծերակուտականը։ Յետոյ ձեռնարկուեցաւ Նախագահներու ընտրութեան։

Յունուար 9ի ծերակուտական ընտրութիւններէն վերջ Ծերակոյտին մէջ ձախերու դիրքը աւելի զօրացած է, եւ ի հարկին պիտի կրնան ձայներու մեծամասնութիւն շահիլ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԼԻԱՅԻ Նախարարութեան մէջ գումարուած խորհրդակցական ժողով մը դադրեցաւ գործադուլութեան խնդրով։ Որոշուեցաւ ուրացման անմիջապէս ձեռնարկներու սկսելու եւ այս կերպով անգործներուն գործ հայթայթելու համար։

ԳԱՆՁ ՏԸ ՖՐԱՆՍԸ վերակոչեց արծաթ դրամ գնել։ Հինգ ֆրանքնոց արծաթ դրամը, որ քանի մը ամիս առաջ 14 ֆրանք կ'արժէր, հիմա կ'արժէ 7 ֆրանք 42 միայն (արծաթին կրամը 33 սանթիմէն)։

ՏԻՒՍԷԼՏՈՐՖԻ ՄԷՋ (Գերմանիա) անգործ մնացած բանուոր մը կինը իր երեք զաւակները սպաննելէ վերջ անձնասպան եղած է։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ս ԼԹԻՒԷՆԻ եւ Ս. ՇԱՄՕՆԻ Հ. Յ. Դ. ՄԸՐՄԻՆՆԵՐՈՒՆ կողմէ

16 Յունուար, Կիրակի, ժամը 2ին

4 Rue Faure-Belon. Ս. Էթիէն, Պուրս տը Թրաւայլին դիմացը։

կը խօսի ԸՆԿ. Վ. ՋՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Նաւազուն» խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ 14 Յունուար, 80 Rue Charles-Chefson, Bois Colombes ժամը ճիշդ 8.30ին։ Անդամակցութիւնը միասին։

Հ. Յ.Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբին ժողովը շաբաթ 15 Յունուար իրիկուան ժամը 8ուկէսին, 63 Rue de la République.

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները Կիրակի 16 Յունվ. առաւօտեան ժամը 8.30ին, Րիւ Պուալօ «Էմիլ Զօլա»յի վերնայարկը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Բեաֆ խումբի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի Յունուար 13ին Rue Rabelais No. 181 նախկին գրադարանի սրահը, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.30ին։ Օրակարգ՝ խիստ կարեւոր։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի 16 Յունուար ժամը 2ին կէս օրէ վերջ. Փօնթէվէքի հայ ժողովրդ լսարանը. Ներկաներուն թիւը անձամասնութիւն պիտի համարուի։

ՅՈՐԴՈՐ առաւօտեան ընկերու Միութեան առաջիկայ գրական երեկոն, վաղը՝ 13 Յունուար, Հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, Պոլսի սաշարանին մէջ։ Նիւթ՝ Վահրամ Կաքաւեանի վիպակը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԱԼՖՈՐՎԻԼի Երիտ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ Շաբաթ գիշեր, 15 Յունուար, ժամը 6ին, Ակումբին մէջ։ Ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի գրադարանը փոխադրուած է նախկին սրահը, Րիւ Տէկիւբլէն 181, Րիւ Բապըլէ 76։ Գրադարանը բաց է ամէն օր երեկոյեան ժամը 7էն 9ուկէս։

Ը. Չ. Դ.

Պերլինաբնակ Կէյվէջի Մովսէսեան եղբայրներու ծախքով Լիոնի եկեղեցւոյս մկրտութեան մարմարեայ աւազան մը շինուած ըլլալով, հոգեւոր հովիւ Անանիա Ծ. վրդ. Հաքէլեան Յունուար 16ի Կիրակի օրը, Յովհաննու Կարապետի ծննդեան տօնին առթիւ, պատարագ պիտի մատուցանէ, յիշեալ բարեսէր ազգայիններու ծնողաց, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Մովսէսեանի հոգւոյն ի յիշատակ։ Պիտի կատարուի նաեւ նոյն գեղակերտ աւազանին օրհնութիւնը։

(Լիոնի Ազգ. Միութեան)

ԿՈՐՍՈՒԱԾ

Թեւրիթիւ գրաշարներէն Արամ Նաճեան կորսնցուցած է դրպանի թղթապանակ մը, որուն մէջ կային իր քարթ տ'իտանթիթէն, աշխատութեան թուղթը եւ անհատական ու ընտանեկան այլեւ թուղթեր։ Գտնողներէն կը խնդրուի յանձնել խմբագրատուն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Աֆիօն Գարահիսարցի Աւետիս Փիլաւեանը որ Փարիզ կը գտնուի։ Տեղեկացնել՝ Հ. Baledjiani Verrerie Godfroy Bouillion, Viersonville (Cher).

ՅՈՒՍԱԲԵՐ

—∘ ՕՐԱԹԵՐԹ ∘—

Հասցէ.— B. P. 868, Le Caire (Egypte).

ՑՈՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան ՇԱՄԻ «ՌՈՍՏՈՄ» խումբի կողմէն, Յունուար 16 Կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 2ին Café des Voyageursի մէջ։

Առաջին ժողովրդական հանդէսն է այս Շամի մէջ։

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՆՈՐ ՍՏԱՑՈՒԱԾ.— Բժիշկին գրքէն փրցուած էջեր 12.50 ֆրանք, Պէպէքս, զաւեշտ 10, Հրաշագործ Յովսէփ Թէոդորոպէլ 3 ֆրանք, Բժիշկին խորհուրդները հայ պատանիներու 5, Վերջալոյսին տակ (Թատր. Կ. Մեհեանի 5, Անձկութեան ժամեր 2, Բարիգէթ 7.50, Խոռվք 3 ֆրանք։

ԿԸ ՇԱԽՈՒԻՆԱՆԵՐ.— Օտեանի գործերէն՝ Ընկ. Փանջունի 10, Թաղականին կնիկը 17.50, Միքէի սիրարկածը 5, Միջնորդ Տէր Պապան 17.50, Մատնիչը 7.50, Յեղափ. մակարոյծները 7.50, Չարըր Ավրամ 6։

ՀԱՋՈՂԱԳԻՒՏ ԳԻՐՔԵՐ.— Ահարոնեանէն՝ Կեանքի զասը 5, Եղբայրները 5, Խեղճերը 20, Շանթէն՝ Կինը 6, Ճամբու վրայ 8, Դերասանուհին 8.Վ. Փափազեանէն՝ Ապրելու 5, Գծեր 4, Թրքուհին խողը 4, Լաւ-Դաւ-լաւ 4, Շիրվանզադէէն՝ Արտիստը 10, Իսկ Ֆրանսերէնը 5 Ֆր., Եօթ Պատմուածքներ 15, Ժող. Երկերի (3 հատ.) 65, Բանաստեղծութիւններ Դէմիրճեան 10, Նահապետ Քուչակի Դիւանը 25, Սահմանադրական Լեօ 7.50, Նաւատորդհատադրութեան 25, Ժողովածու Թօփչեան 25, եւն. եւն.։

Մօտ ատենէն՝ ԿՈՅՍԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ։

Ստանալու համար գիմել նամակով Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé:

Փարիզ եւ գաւառները փոստի ծախք չառնուիր այս գիրքերուն համար։

ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏՈՒՆ

ՆՈՐ ՀԱՍՑԷ՝ Librairie BALENTZ
233 Rue Fbg. St. Martin
Met. Louis Blanc Paris (10e

Աժան սենեակներ

վարձու տրուելու մօտիկը։ Լոյս, կազ եւ խոհանոցի իրաւունք։ Դիմել 17 Rue Damesme, մէթրօ Իթալիա մօտ։

ՆՈՐ ՓԻՒՆԻԿ

—∘ ԽՈՐՕՐԵԱԹ ∘—

Հասցէ.— B. P. 587, uBeorth

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

—∘ ԱՄՍԱԳԻՐ ∘—

Հասցէ. 13-15, ShawmutSt. Boston, Mass. (U. S. A.).

ԱԼԻՔ

—∘ ՕՐԱԹԵՐԹ ∘—

Հասցէ. 73, Rue Pasteur, Salonique (Grèce).

ՍԱԿԱՐԱՆ

11 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I	Cr Fonc. Eg.
»	II	»
»	III	»
Թուրքիոյ երկաթ.		Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Cr...
80, Rue Lafay...

ԱՐԱՔՍ

—∘ ՕՐԱԹԵՐԹ ∘—

Հասցէ. — 43, Id. Dondoukoff, Sofia (Bulgarie).

Le Gérant : H. TEURNIER
IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITI...
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	» »
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 200bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 13 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1927

13 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 233

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԻՇԽԷ՛ ԲՐԻՏԱՆԻԱ", ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ...

Իր ժամանակակից պատմութեան մէջ մեծագոյն ցնցումն է որ կը կրէ Մեծն Բրիտանիա։

Ա՛յն որուն արեւը երբեք մարը չէր մտներ, եւ որ, դարերէ ի վեր, վարժուած է «Rule Britannia!» երգելու (Իշխէ՛, Բրիտանիա), տագնապէ տագնապ կը թաւալի Մեծ Պատերազմէն ի վեր։ Եւ ամէն անգամ, քիչ մը աւելի կ'ամփոփուի իր անմատչելի խաբակներուն ետեւը, աւելի կը թանձրացնէ իր մարտանաւերուն շղթն։

Ամբոխավարութիւն պիտի ըլլար ըսել թէ հիմքէն սարսած է մեր օրերու այս վիթխարի կայսրութիւնը։ Բայց, անժխտելի է անոր ազդեցութեան, անաբեկիչ հմայքին տկարացումը։ Ցեղադարձ շարժում մը կը տեսնուի ամէն ճակատի վրայ։ Առոր առաջին արտայայտութիւնն էր բրիտանական զօրքին հեռացումը Կովկասէն, 1919ին, եւ յետոյ Պոլսէն, 1923ին։ Եւ եթէ մնացին Պաղեստինի եւ Միջագետքի մէջ, այդ ալ արդիւնք է յատուկ ծրագրի մը, որ ամէն տեղ չեն կրնար գործադրել։

Բազմազան են այս նոր երեւոյթին պատճառները։ Կան եւ՛ քաղաքական եւ՛ ընկերային ազդակներ, որոնք հաւասարապէս կը կաշկանդեն ձեռքերն ու ոտքերը։ Տնտեսական աշխարհակալութեան ախորժակը միշտ սուր է, եւ չընկրկիր ո՛ր եւ է խոչընդոտի առջեւ, բայց աւելի դանդաղ եւ զգոյշ կը գործէ։

Ընկերային տեսակէտէն, դարերէ ի վեր խորունկ վէրքեր ունի Մեծն Բրիտանիա։ Թէեւ թունդ պահպանողական եւ ազնուապետական, բայց իբրեւ ճարտարագործական երկիր, միշտ կը գտնուի զարհուրելի սպառնալիքի մը առջեւ։ Աշխատաւորական հսկայ եւ քաջակազմ բանակ մը օրէ օր աւելի համարձակ եւ չարաշուք նայուածքներ կ'արձակէ պատնէշին բարձունքէն։ Ամէն արտաքին դժուարութիւն խորապէս կ'ազդէ ներքին կեանքին վրայ։ Ոչ մէկ ատեն կայսրութեան վարիչները այնքան ակնածանքով կ'ունկնդրեն այդ հոսանքին ելեւէջներուն որքան այսօր։ Եւ այդ յորձանքն է որ յաճախ նահանջի ճամբաներ կը ցուցնէ դիւանագիտութեան։

Միւս կողմէ, արթնցած են Անգլիոյ գաղթապետութիւնները, դասական բառով՝ «Տոմինեքն»։ Իւրաքանչիւր կայսերական խորհրդաժողովի, անոնք նոր անակնկալ մը կը ներկայացնեն, պահանջելով իրաւունքներու ընդլայնում կամ պարտականութեան եւ պատասխանատուութեան կրճատում։ Քանատա, Աւստրալիա, Նոր Զելանտա կամ Հարաւ. Ափրիկէ այլեւս իբրեւ պատգամ չեն լսեր Լոնտոնէն հասած ամէն հրահանգ։ Լօյտ Ճորճ չկրցաւ համոզել գաղութները, Նոր զինուոր հաւաքելու եւ Թուրքիոյ դէմ պատերազմը շարունակելու համար (1922)։ Եւ անկէ ի վեր, ոչ միայն իր թեւերը ամփոփեց, այլ եւ հարկադրուած է միշտ ուշադիր ականջ դնել գաղթապետութեանց տրտունջներուն եւ առաջարկներուն։

Եւ անհաւասիկ նոր տագնապը, չինական հանգոյցը, որ կը պրկէ իր ջիղերը։

Սովորական դէպք մը չէ բրիտանական դրօշին խաւարումը Հանքէուի մէջ։ Նոտակեաց, թմրած ժողովուրդ մը, որ առեւտուր կ'առնէր զէնքը, այսօր ապարէզ կը կարդայ բրիտանական զօրութեան։ Եւ պարզել կուտայ այնպիսի հողամասեր, ուր «Իշխէ'», Բրիտանիան սկիզբն էր իմաստութեան։ Լոնտոն, որ երկար ատենէ ի վեր կը նեգուէր Չինաստանի անցուդարձերէն, այսօր արդէն կը գտնուի երկու սուրի մէջ. — կա՛մ ձգել դարաւոր շահաստանները, եւ կամ ամրապնդել իր տիրապետութիւնը, ի հարկին արիւն թափելով։

Անշուշտ վերջին ելքը պիտի ընտրէին։ Եւ այդպէս ալ ըրած են։ Մինչեւ անգամ վերջնագրի խօսքեր կան։ Չինաստանը Կովկաս չէ Անգլիոյ համար։ Միլիոնաւոր շահեր եւ ռազմական հաշիւներ կան։ Պզտիկ վարանում մը՝ պիտի խախտէ բրիտանական հմայքը՝ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ, եւ ծովերուն վրայ։

Միայն թէ, Լոնտոն կ'ուզէ որ միւսներն ալ իրեն միանան, «յանուն քաղաքակրթութեան շահերուն»։ Իսկ միւսները շատ ալ փութկոտ չեն։ Անոնք ներքին ծանր հոգեր ունին, և յետոյ գիտեն որ այս խուլ որոտումներուն չուանը կը գտնուի Մոսկուայի ձեռքը։ Ինչո՞ւ խառնուիլ փոթորիկի մը, որ կրնայ իրենց դէմ դառնալ վաղը։ Այս տեսակէտէն՝ մասնաւորապէս զգոյշ են Ֆրանսան եւ Իտալիան։ Իսկ Միացեալ Նահանգները, իբրեւ տնկախտ ուղեգիծ ունին բացարձակ չէզոքութիւնը, մինչեւ այնտեղ ուր միսիոնար մը կը վիրաւորուի կամ տոլարի ելեւէջ կայ։

Բուն չինացի ժողովուրդը կը շահի՞ ազդեցութեան այս կռիւներէն։ Ինքն ալ չի գիտեր։ Կրակը վառած եւ զէնքը առաջ քշած են։ Միեւնոյն ձեւով, Լոնտոն խաղեր կը խաղայ, իր դարաւոր մրցակիցը խոցոտելու համար։ Առ այժմ, Մոսկուան է որ կը քրքջայ, ճարտասանութեան անսպառ նիւթեր հայթայթելով կարմիր պոլիտիկոսներուն, հիւսիսէն մինչեւ հարաւ, մինչեւ Երեւանի գիւղերը, որոնք ոչ վարելու հող ունին, ոչ ալ կուշտ փոր մը հաց, եւ սակայն ստիպուած են կոպէկներ հաւաքել, չինական յեղափոխութեան յաղթանակին համար...

Նոր հրդեհ մը միայն կրնայ ոչնչացնել այն միկրոբները որ վարակած են ե՛ւ աշխարհակալ Անգլիան ե՛ւ կարմիր Ռուսիան, իրար գզելու համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ

Հոլանտական թերթ մը խօսելով քրտական հարցին առթիւ Անգլիոյ բռնած ընթացքին վրայ, դիտել կուտայ.—

Քիչ ատեն առաջ լուր տարածուեցաւ որ վերջ, Էնկիւրիի մէջ այն կարծիքը գոյացած էր թէ Անգլիացիները այլեւս պիտի չկրնան քիւրտերը իբր քաղաքական գործիք ծառայեցնել.

Այժմ թէ՛ Էնկիւրիի եւ թէ Թէհրանի մէջ հասկցած են որ Անգլիան տակաւին պատճառներ ունին քիւրտերը գործածելու իր քաղաքական եւ տնտեսական շահերուն։ Անգլիացիները տակաւին վերջնապէս չեն կարգադրած քարիւղի խնդիրը եւ Լոնտոնի մէջ որոշ դժգոհութիւններ կան։ Միւս կողմէ Բիլաշաթի բռնած դիրքը յուսախաբ ըրած է Անգլիացիները։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԴՌՆԵՐԸ ԱՒԵԼԻ ԱՄՈՒՐ ՓԱԿՈՒԱԾ

Գրեցինք թէ յառաջիկայ Յուլիս 1էն սկսեալ պիտի փոխուի Միացեալ Նահանգներու տարեչափը։ Ուաշինկթընէն նամակ մը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ նոր տարեչափին մասին.—

Իւրաքանչյուր անկախ պետութիւնը տարեկան 28,567 հոգիի տեղ 13,862 հոգի պիտի կրնայ մտնել Ամերիկա. Անգլիա եւ Հիւս. Իրլանտա՝ 34,008ի փոխարէն 73,039 հոգի, Գերմանիա՝ 51,277ի տեղ 23,428, Իտալիա՝ 6,091ի տեղ 3845, Լեհաստան՝ 5,982ի տեղ 4978, Շուէտ՝ 3258ի տեղ 9561, Նորվէկիա՝ 2267ի փոխարէն 6455, Ճանիմարքա 1,044ի տեղ 2789, Աւստրիա՝ 7851ի տեղ 1468, Չէխոսլովաքիա՝ 3073ի տեղ 2248, Ֆրանսա՝ 3954ի տեղ 3837, Հոլանտա՝ 1648ի տեղ 2421, Զուիցերիա 2081ի տեղ 1198, Եուկօսլավիա՝ 671ի տեղ 777 հոգի։

Հեռագրին մէջ չ'ըսուիր թէ Հայերու համար ի՛նչ կարգադրութիւն եղած է։

ՀԻՆԳ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ ԵՒ ԻՆՔԶԻՆՔԸ...

Երէկ գրեցինք թէ Տիւսէլտօրֆի մէջ (Գերմանիա) կին մը իր զաւակները սպաննած եւ յետոյ ինքն ալ անձնասպան եղած է։ Այս մասին կը քաղենք նոր մանրամասնութիւններ։

Կինը, ամուսնացած՝ բանւորի մը հետ, որ 8 ամիսէ ի վեր անգործ էր երկար ժամանակ, անօթի օրեր անցուցեր է իր հինգ զաւակներուն հետ։ Անբախտ բանւորը իրենց տան ամբողջ կահկարասին ծախած էր, առանց սակայն վերջնականապէս անօթութենէ ազատել կարենալու իր զաւակները։ Եւ երբ, օր մըն ալ, տանտէրը կ'ուզէ վտարել զինք, խեղճ կինը, յուսահատ, դուրս կը ղրկէ ամուսինը։ Յետոյ հինգ զաւակներուն կը հագցնէ իրենց ամէնէն գեղեցիկ տօնական զգեստները, կը լուայ, կը մաքրէ, եւ նախ չուանով մը երեք մեծերը կը խեղդէ։ Երկու պզտիկներուն ալ արեան երակները կը բանայ եւ կը սպաննէ։ Ամէնէն վերջ խոհանոցին օդային կազին ծորակները կը բանայ, եւ երկու ժամէն անշնչացած ինք ալ գետին կը փռուի։

Երբ ամուսինը տուն կուգայ, ահաւոր տեսարանին դէմ կը սահմռկի, կը մնայ։

Կինը թուղթ մը բան գրած էր իրեն.— «Կը սիրե՛մ քեզ միշտ, ինծի պէս ըրէ դուն ալ»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Էնկիւրիի դատարանը ինչի՞ մարդ կախեց

«Ճայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ 10 Յունուար Թուականով.—

Արեւմտեան Անկախութեան Դատարանը, որ Էնկիւրի կը նստի եւ առհասարակ ճանչցուած է իբրեւ «Հինգ Ալիներու դատարանը» (որովհետեւ նախագահը՝ Աֆիօն Գարահիսարցի Ալի պէյ, երեք անդամները եւ ընդհ. դատախազը՝ Նէճիպ Ալի պէյ, բոլորն ալ «Ալի» բառը ունին իրենց անուններուն մէջ), հրատարակեց իր գործունէութեան տեղեկագիրը 1925 Մարտ 1էն մինչեւ 1926ի վերջը։

Այս 22 ամսուան ընթացքին քննուած են 340 դատեր, որոնց մէջ ամբաստանուած էին 2351 հոգի։ Ասոնցմէ 948 հոգի յանցաւոր գտնուելով պատժուեցան, 1237 հոգի ազատ արձակուեցան, իսկ մնացեալ 166 հոգիին դատը յետաձգուեցաւ այս տարուան։

Յանցաւորներէն մահուան դատապարտուեցան 204 հոգի, որոնց 133ը կախուեցան, միւս 71ը ի բացակայութեան մահուան դատապարտուեցան։ 204 մահավճիռներէն 50ը քաղաքական ոճիրներու համար էր։

Մնացեալ 744 յանցաւորներէն 273ը 1էն 30 տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցան, 362ը մէկէն ութ ամիս բանտարկութեան, 96 հոգի ցկեանս կամ ժամանակաւոր աքսորի, 13 հոգի ալ ցկեանս բերդարգելութեան։

Գլխաւոր յանցանքները, որով ամբաստանուած էին դատապարտեալները, կը կազմեն աւազակութիւն, յեղափոխութիւն հանելու ձեռնարկներ, հայրենիքի դէմ դաւաճանութիւն, լրտեսութիւն եւ հեղինակութեան չարաչար գործածում։

Արեւելեան Անկախութեան դատարանը, որ Խարբերդ կը նստի, տակաւին ո եւ է թիւ չէ հրատարակած, սակայն պատճառներ կան հաւատալու թէ անոր աշխատանքները աւելի ծանր եղած են, քան Արեւմտեան Դատարանինը։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Գոհարավաճառութեան եւ ժամագործութեան հրապարակն ալ ծանրապէս ազդուած է գործազրկութեան տագնապէն։ Նոր Տարուան արձակուրդները երկարաձգուած են։ Շատերու համար 8-10 օր կատարեալ դադար է։ Երեւոյթները կը ցուցնեն թէ կացութիւնը աւելի պիտի ծանրանայ այսուհետեւ։ Աշխատանքի Դաշնակցութեան կատարած պրպտումներուն համաձայն, բազմաթիւ անգործներ կան ժամագործութեան ճիւղին մէջ։ Պըզանսոնի մէջ 300 բանւորներ միայն 30 ժամ կ'աշխատին, իսկ աւելի բախտաւորները, ուրիշ կեդրոններու մէջ, 40 ժամ։ Փարիզի մէջ, շատ մը տուներ ոսկի գնած են բարձր գնով եւ կը ծախեն ժար գնով, ինչ որ դժուարութիւններ կը պատճառէ։ Ակնագործներու (diamantaire) հրապարակին վրայ թուլութիւն կայ, բայց դեռ ոչ անգործութիւն։ Տագնապի վախ չկայ առ այժմ։ Փարիզի մէջ կարգ մը գործատէրեր առաջարկած են 100ին 20 զեղչել աշխատավարձը, բայց հաւանութիւն գտած չըլլալով, մէկդի դրած են այս ծրագիրը։

Կացութիւնը գէշ է թանկագին քարեր տաշողներուն համար։ Համաձայնութիւն չէ գոյացած գործատէրերուն եւ բանւորներուն միջեւ։ Գործերը բոլորովին կանգ առած են ամբողջ Ժիւրայի մէջ, բացի Սէն-Քլօտէն ուր բանւորները յաջողած են հարիւրին 20 յաւելում ստանալ։

Գոհարեղէնի ճիւղ.— Լիոնի մէջ ժամերը զեղչած են, շաբաթական 30—40 ժամ։ Նոր զեղչեր կը սպասուին, բայց աշխատավարձքը չպիտի զեղչուի, մինչեւ որ պաշտօնապէս աժննայ ապրուստը։ Մարսէյլի մէջ, գործերը ամբողջովին կանգ առած են կամ շաբաթը 24—30 ժամ հազիւ գործ կ'ըլլայ։ Վալանսի մէջ, աշխատանքը զեղչուած է 36—40 ժամի։

∴ Քանի մը տարիէ ի վեր կօշիկի գործը կարեւոր ծաւալ ստացած էր Վալանսի մէջ։ Նոր գործարաններ բացուեցան, բազմաթիւ բանւորներ աշխատցնելով։ Բայց ահա նոր տարին կը սկսի ծանր գործազրկութեամբ մը։ Ամէն տեղ կը զեղչեն աշխատանքի ժամերը. 40—36, մինչեւ 18։

ՑՈՒՍԱՏՈՒ ՆՇԱՆՆԵՐ

Գ. Տմիթրի Փէրէս, ինքնաշարժի ճարտարարուեստին եւ առեւտուրին տնտեսական խմբակցութեան վարիչը, որ քաջածանօթ է հրապարակին, կը յայտարարէ թէ գործերը պիտի վերաբացուին յառաջիկայ փետրուարին կամ մարտին, եւ շատ կարեւոր ճշմեմատութեամբ։ *«Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ կ'երթեւեկեն ութ միլիոն հեծանիւներ, որոնք միշտ նորոգուելու պէտք ունին։ Անխուսափելի էր գործերու թուլութիւնը։ Բայց այնքան խոր չէ որքան կը սպասէր օտար մրցակցութիւնը, մանաւանդ գերմանականը։ Վերջերս Սէնթ Էթիէնի հեծանիւի սէնտիքան կը տեղեկացնէր թէ տագնապ մը կը տիրէ չորս ամիսէ ի վեր։ Օտար դրամներու չափազանց արագ անկումը շահագործուեցաւ Գերմանացիներուն կողմէ, որոնք մեծ մթերք պատրաստած էին եւ այժմ մեզմէ 100ին 15-20 աւելի աժան կը ծախեն։ Ասոր հետեւանքով բանւորներուն մէկ երրորդը գործազրկութեան ենթարկուեցաւ, իսկ միւսները շաբաթը 30-35*

(Յուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՊՈԼՍՈՅ ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԿՌԻՒԸ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱԿՈՒԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Դրած էինք թէ, Պոլսոյ մակուկավարները արիւնոտ դէպքի մը տեղի տուած էին։

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն.—

Դործադուլը յայտարարուած էր անցեալ Երեքշաբթի, օրավարձերու խնդրին պատճառաւ անհամաձայնութիւն ունենալով Նաւահանգիստի Վարչութեան հետ։ Այս գործադուլը մեծ ազդեցութիւն ունեցած էր փոխադրութեանց վրայ, եւ ընկերութիւնը անել կացութեան մըն էր մատնուած, փոխադրական միջոցներու նուազութեան պատճառաւ։

Երկօրեայ գործադուլէն վերջ, մակուկավարներէն մաս մը, ապրուստի նեղութենէն տարուած, կը դիմեն Նաւահանգիստի ընկերութեան, աշխատելու պատրաստութիւն յայտնելով։ Բանթողները, սակայն, կը հակառակին անոնց եւ չեն ուզեր վերադարձնել անոնց մակուկները։ Աշխատիլ ուզողները զանազան տեղեր կը դիմեն եւ իրենց ընկերներուն հետ վէճի կը բռնուին մակուկները ետ ստանալու համար։ Այս վերջիններուն մէջ էր Վէլի, որ բանավէճի մը ընթացքին՝ իր ընկերներուն յարձակման ենթարկուելով մահացու կերպով կը վիրաւորուի։

Առջի օր Նաւահանգիստ հասած շոգենաւ մը մեծ քանակութեամբ ապրանք բերած էր Պոլիս։ Նաւահանգստի ընկերութիւնը, ապրանքը պարպելու համար թէեւ կրկին կը դիմէ մակուկավարներուն, բայց անոնք բացարձակապէս կը մերժեն աշխատիլ։ Այն ատեն ոստիկանութեան դիմում կը կատարուի, աշխատիլ ուզողներուն մակուկները առնելու համար բանթողներուն ձեռքէն։ Ծովային ոստիկանները իրենց մօթէօրով կը մօտենան մակուկներուն և կը հրամայեն որ աշխատիլ ուզողներուն նաւերը վերադարձնեն։ Մակուկավարները ոչ միայն չեն հնազանդիր այս հրամանին, այլ ոստիկաններուն վրայ կը յարձակին բիրերով եւ կեռերով։

Արիւնոտ ընդհարում մը տեղի կ'ունենայ ոստիկաններուն և 500 մակուկավարներուն միջեւ։ Ընդհարման միջոցին կը վիրաւորուին երեք ոստիկաններ ու երկու ծովային պաշտօնեաներ եւ ծովը կ'իյնան։ Վիրաւորները դժուարութեամբ կը հանուին ծովէն եւ կը փոխադրուին Ճէրահփաշայի հիւանդանոցը։

Զէնքի առաջին պայթումին մակուկավարներէն Ինէպօլուցի Քահեալը Ահմէտ թեւէն և սրունքէն կը վիրաւորուի։ Մաքարածի օղլու Գասիր փորէն կը վիրաւորուի ծանրապէս, ինչպէս նաեւ ինքնութիւնը անծանօթ մակուկավարի մըն ալ՝ ոտքէն։ Կռուի միջոցին, զէնք գործածած են նաեւ Նաւահանգիստի ընկերութեան մակուկավարներէն ոմանք։

Իսկոյն օգնութեան կը հասնին ոստիկանական միւս ճիւղերէն, ոստիկան զինուորներու ջոկատի մը հետ եւ կը յաջողին 560 հոգի ձերբակալելով տանիլ Ունգափանի ոստիկանատունը։ Ոստիկանատուն կ'երթան կուսակալը, ոստիկանական տնօրէնն ու ընդհ. դատախազը եւ կը հարցաքննեն ձերբակալուած մակուկավարները։

Ձերբակալուածները, խիստ հսկողութեան տակ, գիշերը Ունգափանի ոստիկանական կեդրոնին մէջ մնացին և հարցաքննուեցան ոստիկանական տնօրէնին և ընդհանուր դատախազին կողմէ։ Հարցաքննութենէն վերջ 250 բանթողներ ազատ արձակուեցան, իբր անպարտ։ Ձերբակալուած կը մնան 116 հոգի։

ՏԱԳՆԱՊԻՆ
ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Միայն պէտք ըլլալ ըսել թէ ժողովուրդը աւելի կը հետաքրքրուի կառավարութեան նիւթական քաղաքականութեամբ, քան ծերակուտական ընտրութիւններովը։ Փուանքարէ, միշտ լաւ է. կ'ըսուի մինչեւ իսկ թէ միեւնոյն լաւութիւնը պահած է անգլիացի նախարարին ներկայութեան, որ վերջերս ուզած է անոր հետ ֆրանքի մասին խօսիլ։

Անգլիականը 123ը անցածին պէս պետական դրամատունը գաղտօրէն կը միջամտէ զայն դարձնելու համար, որով ահա մօտ երկու ամիս է որ 122.50ի վրայ կեցած է։ Միեւնոյն պատճառով ալ սակարանի յանձնելի գործողութեանց սակը զգալապէս զեղչուած է եւ մէկ ամիսը կ'արժէ 70 սանթիմ. այսինքն կարելի է այսօր անգլիական գնել 122.50ի, պայմանաւ որ փոխարէնը մէկ ամիս վերջ վճարուի 123.20 կամ երկու ամիս վերջը 123.90 եւլն.։ Անգլիականի բարձրացման թուականներուն այդ սակը (report, մինչեւ 5—6 ֆրանք արժեց մէկ ամիսը։

Ռասուլ Փէրէի նախարարութեան օրով Մօրկանի ֆօնտ կոչուած ծանօթ ամերիկեան փոխառութեան գումարը գործածուեցաւ անգլիականը 140—145ի արժէքով եւ վերջն ալ վերահաստատուեցաւ 165—175ի մօտերը. այսօրուայ գինով ուրեմն պետական գանձը ոսկի գլուխ կը կորսնցնէ մօտ 40 ֆր.։ Միեւնոյն ձեւով Պանք տը Ֆրանսի գնած ոսկեդրամներէն ալ կայ ահագին տարբերութիւն մը, որ անշուշտ կ'անցնի Պետական Գանձի հաշուոյն։ Ո՞րչափ կը հասնին այս տարբերութիւնները։ Չասնելու կարծիքին համաձայն քանի մը միլիառներու, որոնք կը բաժնուին պետական պիւտճէի 40 միլիառը կազմող այլեւայլ ստորաբաժանումներուն մէջ...։

Կ'ըսուի թէ դահլիճին մէջ դժգոհութիւն կայ Փուանքարէի լռութեան դէմ եւ կը զայրանան որ մինչեւ իսկ նախարարական ժողովներու մասին հրատարակուած պաշտօնական գեկոյցներու մէջ որեւէ յիշատակութիւն չըլլար դրամին համար դահլիճի հետեւելիք քաղաքականութեան առթիւ։

Ամերիկայի դեսպանը հաւաստիացուցած է Փուանքարէին թէ իր կառավարութիւնը կը փափաքի մինչեւ Մարտի վերջը վճռական պատասխան մը ունենալ ստոյգներու խնդրին մասին, միանգամընդմիշտ վերջ մը դնելու համար ներքին եւ արտաքին բանավէճներուն։ Փուանքարէ, միշտ խուսափողական պատասխաններ կուտայ, որչափ ատեն որ պիւտճէն քուէարկուած չէր, բայց խորհրդարանի վերադարձին ստիպուած է այլեւս խնդիրը հրապարակի վրայ դնել։ Նորընտիր ծերակուտականները շատ ալ կողմնակից չըլլալով Փուանքարէի քաղաքականութեան, դահլիճը ստիպուած է որոշապէս յայտարարել թէ ի՛նչ է իր քաղաքականութիւնը միջդաշնակցային պարտքերու կարգադրման եւ ֆրանքի գինին կայունացման մասին։

Ֆրանքի կայունութիւնը սակայն ոչ մէկ կերպով չի նուազեցներ դրամական տագնապը։ Ինչպէս իրաւամբ դիտել կուտար վերջերս «Թան», անօգուտ պիտի ըլլան բոլոր միջոցները, եթէ ներքին գիները չկշռուին։ Սուրճի, հացի եւ ուրիշ քանի մը կենսամթերքներու գիներուն անկումը մեծ կարեւորութիւն մը չունի ընտանիքի հօր մը համար, քանի որ ասոնց փոխարէնին յաւելում կայ տուրքերու, փոխադրութեանց եւ մանաւանդ օդային կազի, ջուրի եւ ելեկտրականութեան գիներուն վրայ։ Տարօրինակ էր արդարեւ թուղթական [illegible] կարգադրել փարիզեցիներուն։..

Մեծ օրաթերթերը Հոկտեմբեր եւ Նոյեմբեր ամիսներուն ահագին աղմուկ յարուցին ինքնաշարժ գիներու զեղչման, բայց իրենք ընդհակառակը բարձրացուցին իրենց յայտարարութեանց սակը. Հոկտեմբերէն առաջ տողը 100 ֆրանք էր, Հոկտեմբեր 1ին 120 ըրին եւ Յունուար մէկին ալ 122.50։ Իլլիւսթրասիոնի մէկ էջը բոլոր յայտարարութիւն մը Հոկտեմբերէն առաջ կ'արժէր 9000 ֆրանք, այսօր 14.000 պէտք է վճարել։

Իբր թէ պանդոկներու մէջ վարձքերը զեղչուած են, բայց այդ զեղչը անզգալի է Փարիզցիներուն համար, քանի որ հասնելու յարկաբաժին մը գտնելը միշտ այնքան դժուար է— չըսելու համար անկարելի— որչափ առաջ։ Զեղչուած են թերեւս մեծ պանդոկներու գիները, բայց այդ կը հետաքրքրէ միայն օտար հիւրանոցները, որոնց համար Փարիզի գիները իրապէս կրկնապատկուած են, քանի որ տոլարը 50էն 25ի ինկած է, այդ պատճառով ալ համեմատաբար աւելի քիչ են այժմ օտար հիւրերը։

Տագնապին միակ դարմանը պէտք է փնտռել գիներու զեղչման մէջ։ Որպէսզի Ռընօն եւ Սիթրօէնը չստիպուին գործաւորները հեռացնել, պէտք է որ նուազ վարձք, նուազ բանողջէք եւ նուազ տուրք տան, եւ կարողանան անգլիականը 180 ֆր. արժած ատեն 36000 ֆրանք (200 սթերլին) ծախուած մէկ ինքնաշարժը այժմ 24.500ի ծախել: Քանի որ ան կը վճարէ միեւնոյն վարձքը, միեւնոյն բանուորջէքը եւ մինչեւ իսկ աւելի պետական տուրք, չի կրնար 36000էն պակասի ծախել եւ օտարն ալ հինգ ամիս առաջ 200 սթերլին վճարածին չի յօժարիր կամ չի կրնար այսօր մօտ 300 սթերլին տալ. ինքնաշարժի մը պատրաստութեան մէջ գործածուած ներածական նախանիւթերու գիներու տարբերութիւնը մեծ դեր մը չի խաղար անոր ապրանք եղած գինին վրայ։

Ինչպէս քանի մը անգամներ առիթ ունեցած ենք ըսելու, անլուծելի վիճակ մըն է այս, որուն դարմանը ժամանակը պիտի բերէ, հարկ եղած զոհողութիւններն ընել տալով ժողովուրդին։ Համայնավար և թէ ընկերվարական թերթերը ահագին պայքար կը մղեն մեծ գործարանատէրերուն դէմ, իբրեւ պատճառ գործազրկութեան, Ռընօն եւ Սիթրօէնը ամէն բանէ առաջ իրենց շահը մտածելով, կ'ուզեն այդ արտադրութիւնները տեղաւորել եւ փոխարժէքը գանձել. եթէ պատրաստուած կառքերը անվաճառ մնան, աշխատաւորին տուժել կուտան իրենց վնասը, արձակելով կամ օրավարձ զեղչելով։

Պէտք է տասնապատկել կառավարութեան ցոյց տուած թիւերը անգործներու մասին, իրականութեան մօտենալու համար։ Կառավարութիւնը գիտէ, միայն նպաստընկալ գործազուրկները, բայց ամէնքը իրաւունք չունին նպաստ խնդրելու կառավարութենէն։ Միւս կողմէն ի՞նչ օգուտ ունի կօշկակար, արհեստաւոր եւ մանաւանդ գործաւոր մը համար կառավարութեան առաջարկը՝ հանրօգուտ շինութեանց մէջ աշխատելու եւ հող փորելու: Վերջ ի վերջոյ անշուշտ խեղճ գործաւորը յանձնառու պիտի ըլլայ ո՛րեւէ աշխատանքի, բայց այդ վերջնական դարման չէ, այլ բանի եւ ակամայ, հետեւաբար եւ ժամանակաւոր ապիկարի խոր վէրքին վրայ։

Կառավարութիւնը կրնա՞յ նշդրակով պատռել վէրքը եւ հիմնական դարմանը տալ անոր. կրնա՞յ զեղչ պարտադրել բոլոր գիներու ոսկեդրամի սակի վրայ, հիմ բռնելով օրինակ 1926ի ոսկարանական միջին գինը։

Այնչափ բարդ է խնդիրը եւ այնչափ դժուար այդ կարգի միջոցին գործադրութիւնը, որ ոչ մէկ դահլիճ կրնայ ստանձնել պատասխանատուութիւն՝ յառաջ գալիք խառնակութեանց համար։

Ժամանակն է միայն որ հետզհետէ պիտի հաւասարեցնէ միջազգային գիներու մակարդակը եւ հնարաւորութիւն պիտի տայ արդիւնաբերողներուն եւ գործարանատէրերուն աշխատանքի վերսկսելու։

Ո՞րչափ պիտի տեւէ այդ փոխանցման շրջանը։ Ահա մեծ հարցականը, որուն պատասխանէն կախում ունի բանւոր դասակարգին կացութիւնը։ Երանի՛ թէ երկար չտեւէր այդ շրջանը եւ մաղթենք որ գէթ հայ գործաւորները միշտ աչքի առջեւ ունենան Փարաւոնի երազին առատ տարիներու եւ սովի տարիներու մշտնջենական յաջորդութիւնը ու անոր համեմատ տնտեսեն իրենց շահածները՝ աշխատանքի եւ առատութեան օրերուն։

Մ. Տ.

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

(ՄԵՐ ԹՂԹԱԿՑԷՆ)

ԲԵՐԼԻՆ, 11 Յունուար

Այս երրորդ տարին է որ, Գերմանիա, կարծէք թէ ճակատագրօրէն, Ծնունդի եւ Նոր Տարուան տօները կը դիմաւորէ կառավարական եւ ներքին-քաղաքական տագնապով մը։ Եւ այդ բոլոր տագնապներն ալ 1924ի խորհրդարանային եւ անկէ յետոյ հանրապետութեան նոր նախագահին — Հինտէնպուրկի — ընտրութիւններէն կը սկսին։

Վերջին տագնապը յառաջ բերին գերման ընկերվարականները, հաստատուն առաջադրութեամբ մը՝ վերջնապէս պարզելու ներքին-քաղաքական մթնոլորտը այս երկրին մէջ։

Խնդիրն այն է, որ տարիներէ ի վեր գերման դաշնիճները խորհրդարանին մէջ մեծամասնութիւն մը չունին, այլ փոքրամասնութեան վրայ միայն կը յենուն, միեւնոյն ատեն օգտուելով մերթ ձախակողմին ընկերվարականներու) եւ մերթ աջակողմեաններուն (գերման ազգայնականներուն) բարեացակամ չէզոքութենէն եւ կամ անոնց մասնակի աջակցութենէն։

Արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ խնդիրներու (Լօքառնօ, Թուարի, Ազգերու Դաշնակցութիւն եւայլն) քննութեան ատեն ընկերվարականները կը պաշտպանէին կառավարութիւնը, իսկ ներքին խնդիրներու մէջ ընկերային, ներքին-քաղաքական եւայլն) — ազգայնականները։ Քունօի դահլիճին ատեն, երբ Ռուրի պայքարը կը մղուէր, ամէնն ալ համերաշխ էին։ Ընդհետեւ եկաւ Մարքսը, Լութէրը, յետոյ նորէն Մարքսը եւ կառավարական խմբակցութիւնները — կեդրոն, դեմոկրատներ, Շթրեզէմանի խմբակ — գործնեալ փոքրամասնութիւն կազմելով, դաշնիճները մնացին նախկին վիճակին մէջ։ Եւ պէտք է ըսել, որ անոնք իրենց գոյութիւնը մեծապէս պարտական էին ընկերվարականներու բարեացակամ եւ երբեմն ալ աջակից վերաբերումին, հակառակ պարագային շատոնց տապալած պիտի ըլլային։

Գերմանիոյ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելէն յետոյ, հարկ գտնուեցաւ պայմանաւորութիւն մտցնել նաեւ ներքին քաղաքականութեան մէջ ու վերջ տալ տիրող ոչ-բնական վիճակին, ստեղծելով այնպիսի կառավարութիւն մը, որ յենու մեծամասնութեան մը վրայ։

Կը մնայ ուրեմն որոշել, թէ արդեօք կառավարութիւնը եւ կամ, աւելի ճիշդ, անոնց խորհրդարանային խմբակցութիւնները, դէպի ձախ, թէ դէպի աջ հակելով ձեռք պիտի բերեն պահանջուած մեծամասնութիւնը։ Դեմոկրատներու դիրքը շատ որոշ է. անոնք ընկերվարականներու համագործակցութիւնը կ'ուզեն եւ կը մերժեն գերման ազգայնականներու հետ աշխատիլ։ Շթրեզէմանի խմբակցութիւնը կամ այսպէս կոչուած «Ժողովրդական» կուսակցութիւնը, որ այս երկրին ճարտարարուեստային եւ խոշոր դրամատիրութեան խորհրդարանային ներկայացուցչութիւնն է, կը հակի՝ դէպի գերման ազգայնականներու կուսակցութիւնը, որ առաւելապէս կալուածատէրերէ եւ հողատէրերէ կը բաղկանայ (նախկին պահպանողականներ)։ Եւ եթէ ցարդ տեղի ունեցած չէ անոնց մէջ սերտ գործակցութիւն մը, պատճառը արտաքին քաղաքականութեան տարբերութեանց մէջ փնտռելու է։

Այս եւս պէտք է ըսել, որ Շթրեզէմանի խմբակցութեան շարքերէն երբեմն ձայներ ալ կը լսուին ի նպաստ ընկերվարականներու մասնակցութեան։ Այս իմաստով հրապարակային ճառի մը մէջ արտայայտուեցաւ, օրինակ վերջերս, գերման գործարանատէրերու կազմակերպութեան նախագահը՝ Զիլվերպերկ։ Անոր ի պատասխան՝ գերման Արհեստակցական Միութիւններու նախագահ Լայփէրթ եւս իր արտասանած մէկ ճառին մէջ հաստատած համարեց այդ խնդիրը։ Ինչ կը վերաբերի գերման կաթոլիկներու «Կեդրոնի» կուսակցութեան, ան երկու աթոռի վրայ կը նստի, որովհետեւ իր շարքերը մէկ մասով ունեւոր դասակարգէն, միւս մասով ալ գործաւոր դասակարգէն (կաթոլիկ) կը բաղկանան։ Մշակութային խնդիրներու մէջ պարզապէս յետաշրջական է, աջակողմեաններու սիրտով, իսկ քաղաքական եւ ընկերային խնդիրներու մէջ — ձախակողմեաններու հետ առաւելապէս։ Այսպէս, աւելի առաջ անոնք աջակողմեաններու եւ յարակից տարրերու հետ համաձայնութեան գալով՝ խորհրդարանին մէջ ընդունիլ տուին գրաքննական օրէնք մը, որուն դէմ բուռն պայքար կը մղէին ընկերվարականները եւ դեմոկրատները, թէեւ ապարդիւն։ Այժմ ալ, ըստ երեւոյթին, հակամէտ են ընկերվարականներու գործակցութիւնը փնտռելու։

Իրենց պարագլուխներու շարքին մէջ կը գտնուին՝ Մարքս, Վիրթ եւ ուրիշ ականաւոր դէմքեր։

Ահա այդ վիճակին է, որ վերջ տալ կ'ուզեն ընկերվարականները, առաջ բերելով կառավարական տագնապը։ Անոր առիթն ալ եղաւ այն, որ «Ժողովրդական» կուսակցութեան խորհրդարանային խմբակցութեան պետը իր հրապարակային ճառի մը մէջ «աջակողմեան պլոքին» անհրաժեշտութիւնը ջատագոված էր։ Անոր վրայ ընկերվարականները անվստահութեան բանաձեւ մը առաջարկեցին խորհրդարանին։ Բանաձեւին ձայն տուին նաեւ ազգայնականները, մանաւոր բանակցութիւնները եւ սակարկութիւնները ապարդիւն անցնելէ ետք։

Այժմ երեք հնարաւորութիւն կայ՝ ստեղծուած տագնապը փարատելու համար. 1) Աջակողմեան խմբակցութիւն 2) խառն դաշնիճ՝ ընկերվարականներու մասնակցութեամբ, 3) Այսպէս կոչուած «Վայմարեան համագործակցութիւն», մասնակցութեամբ զուտ հանրապետական կուսակցութիւններու — ընկերվարականներու, դեմոկրատներու եւ կեդրոնի կուսակցութեան։ Դժուար է գուշակել տագնապին ելքը։ Անհաւանական չէ սակայն, որ նորէն հին կառավարութիւնը գործի գլուխ անցնի, դարձեալ փոքրամասնութեան վրայ կրթնած, ապահովելով սակայն աջակողմին կամ ձախակողմին բարեացակամ եւ չէզոք աջակցութիւնը, — հարկաւ ի գին որոշ զիջումներու։ Կը խօսուի նաեւ խորհրդարանը լուծելու եւ նոր ընտրութիւններ նշանակելու, ինչպէս նաեւ Սահմանադրութեան 48րդ յօդուածին հիման վրայ հանրապետութեան նախագահին կողմէ նշանակելիք դիկտատորական իշխանութեան մը մասին։ Սակայն այդ երկուքն ալ անհաւանական կը թուին։

Այս ամսուան ընթացքին պիտի լուծուի հանգոյցը, այսպէս կամ այնպէս։

Մ. Ն.

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

(ՄԵՐ ԹՂԹԱԿՑԷՆ)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 10 Յուն.

Ռումանահայ որբանոցը կարելի է արդէն փակուած նկատել։ Որբերը բոլորն ալ ցրուեցան։ Մէկ-երկուքը միայն [illegible] տեղաւորուած են Պուքրէշի եկեղեցւոյ բակը՝ սպասելով որ իրենց ծնողքէն ստացուի անհրաժեշտ ճանապարհածախսը։

** Շիրակի աղէտեալներուն ի նպաստ հանգանակութիւնը կը շարունակուի Պուքրէշի եւ գաւառներու մէջ։ Ցարդ հաւաքուած է 1.250.000 լէյ, որուն 450.000ը Կալացի, 350.000ը Քոսթանցայի, 250.000ը Պուքրէշի, եւ մնացեալը գաւառական ուրիշ քաղաքներու մէջ։ Կալացի եւ Քոսթանցայի մէջ հանգանակուած գումարները ղրկուած են Պ. Պօղոս Նուպարի։ Իսկ մնացեալներէն 400 անգլիականը տեղւոյս Հայ Կարմիր Խաչին կողմէ ուղղակի ղրկուած է Հայաստանի Կարմիր Խաչին։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախաձեռնութեամբ հանդերձեղէնի հաւաքումը եւս կը շարունակուի։ Հաւաքուած հանդերձեղէններէն 20 սնտուկի չափ կը սպասեն Քոսթանցա՝ սպասելով որ Պ. Շահվերդեանէն արտօնութիւն գայ ուղղակի Պաթում ղրկուելու համար։

** Քանի չափ հայ եկեղեցիներ կան Ռումանիոյ մէջ, ու քիչերը միայն գոհ են իրենց քահանաներէն։ Անոնց մեծ մասը, դիպուածով Ռումանիա ինկած, չեն գոհացներ մանաւանդ հին տեղացի տարրը։ Մասնաւոր դաստիարակութենէ զուրկ՝ անոնք ի վիճակի չեն յարգանք ներշնչելու, հետեւանքը կ'ըլլայ այն որ հետզհետէ կը թուլնայ կապը։ Գաղտնիք չէ անշուշտ որ հին ռումանահայերը իրենց ժամովը միայն դեռ հայ կը մնան։ Այս մտահոգութեամբ, Ռումանահայ Թեմական Գործադիր Մարմինը իր վերջին նիստին մէջ որոշեց հոգեւոր կոչման նուիրուիլ ուզողներու համար մասնաւոր դասընթացք մը բանալ՝ թեկնածուները մարզելով մանաւանդ տեղական լեզուին ու օրէնքներուն մէջ։ Արդէն իսկ քանի մը հոգի յանձն առած են հոգւոյ մէկ-մէկ ընծայացուի պատրաստութեան ծախքը։ Թեմ. գործադիր Մարմինը պաշտօն յանձնեց Առաջնորդին ծրագիր կազմել այդ նպատակով։

** Առաջնորդ Յուսիկ [illegible] հեռագրով շնորհաւորած ըլլ[alu] թագաւորը Նոր Տարւոյ առթ[իւ] Պէրթինեա թագաւորը հեռագրով յայտնած է իր ջերմ[ագին] շնորհակալութիւնները Առաջնորդին եւ իր թեմին։

** Կոկոցի Հայ Համա[...] իր տարեկան պարահանդէսը [...] քեց Կաղանդի երկրորդ [...] ի նպաստ դպրոցին։ Հասոյթը [...] աորդ միլիոն լէյի կը հասնի։

** Պուքրէշի վարժարան[...] ի նպաստ եւս Յունուար 29ին [...] գի կ'ունենայ Արեւելեան [...] հանդէս մը՝ չորրորդ տարին ըլլա[լով]։ Այս տարի եւս փորձուած են [...] ռուրական Ակումբի հոյակ[ապ] սրահները։

ՎԻԺԵՑՈՒՄՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Օրուան զանազան դէպքեր[...] զորս օրաթերթերը կը հաղ[որդեն] քեն, ընկերային կարեւոր [...] վաւերագրութիւններ են։ Այդ [...] ւերագրական դէպ քերուն կարգ[...] յաճախ կը կարդանք թէ ըղձ[...] հաւաք մը նորածինի դիակ [...] գտած է փողոցին մէջ, ցրուիչ [...] փոքրիկ դիակ մը գտած է ծո[...] րի մը մէջ։ Վիժեցումները [...] պակաս են մեծ քաղաքներ[ու] մէջ, հիմէն ի վեր։

Ժամանակին, Փարիզի մէ[ջ] ընկեցիկներու համար ատե[...] կամ վանքեր կային։ Այդ [...] պատսպարաններուն մէջ [...] ատին վրայ շինուած էր դառն[...] (tour) մը։ Դառնակը կը բաղկա[նար] երկու փայտաշէն [...] գլաններէ, մէկ կողմը գոց[...] միւս կողմը կորնթարդ, եւ [...] դառնար առանցքի մը վրայ։ Դառնակին խառնչաւոր [...] փողոցին, իսկ կորնթարդ [...] վանքին ներսը կը նայէր։ Դառնակին մօտ կը կախուէր [...] զակ մը։

Այն մայրը, որ չէր ուզեր [...] նորածինը պահել, կուգար [...] զարնէր զանգակը, լուր տալ[ու] համար դռնապանին։ Մայրը [...] մանուկը կը դնէր դառնակ[ին] խոռոչին մէջ, որ անմիջապէս [...] առանցքին վրայ դառնալով [...] ընթարդ երեսը փողոցին [...] պատ կը կազմէր եւ [...] երեսը վանքին կը նայէր։ [...] պանը կ'առնէր մանուկը, [...] տեսնելու եւ ճանչնալու [...] Այդ ճիշդ այս պատճառով [...] շինուէին դառնակները։

1811ին, Ֆրանսայի մէջ, դառ[...] նակաւոր 259 տուներ կային։ Այն ատեն, տեսնուեցաւ որ [...] կեցիկ ողջ [...] հետզհետէ [...] շատնային։ 1830—1841ի մէ[ջ] նըն, 231 «դառնակ»ներ [...] ցին։ Սակայն, երբ այսպէս [...] կեցիկները քիչցան, միւս կող[մէ] մանկասպանութիւններն ու [...] ժեցումները շատցան։ 1839[ին] կը յիշուի Լամարթինի ճառը, որ Ֆրիմասոնէական [...] րաւական Ընկերութեան [...] կը պաշտպանէր «դառնակ»ներու ջնջումը, իբրեւ [...] պատճառ մանկասպանութեան շատնալուն։

Սակայն «դառնակ»ին [...] տապարտութեան համար [...] րելի է աւելցնել որ, շատ [...] րեր խառնչաւոր գուռին մէջ [...] թէ միայն ողջ, այլ նաեւ [...] մանուկներ կը դնէին [...] կողմէ երբ մանուկը դրուէր [...] ռոչաւոր զրան մէջ, մինչեւ [...] դառնակին պաշտօնեան [...] եւ դառնակը դարձնէր, երա[...] ընդհանրապէս ցուրտէն [...] տալի կը բռնուէր։

Եւ «դառնակ»ը անզործա[...] մնաց։

Այն ատեն հիւանդանոց[...] մէջ բացուեցան ատաներ[...] ժիններ, ուր կ'ընդունէին [...] չեւ 15 ամսու երախա[...] Դաղտնի անձնակի մը մէջ «[...]» մը կ'ընդունէր երախան եւ [...] մայրը յօժարի, ապագային [...]

...վերադարձնելու համար, կ'արձանագրէ անունն ու հասցէն։

Այժմ, կը թուի թէ վիժեցումները կը նուազին։

1925ին, ընկերին տղոց թիւն էր 10, վիժեցում՝ 1, մանկասպանութիւն՝ 1, փողոցէն գտնուած երախաներ՝ 430, նորածին զիականեր՝ 327։

1926ին, ընկերին տղոց թիւը եղաւ 13, վիժեցում՝ 1, մանկասպանութիւն՝ 1, փողոցէն գտնուած երախաներ՝ 382, նորածին զիականեր՝ 205։ Այս թիւերը կը պատկանին Փարիզի եւ շրջականներուն։ Անանք, սակայն, չեն ներկայացներ ամբողջական պատկերը ընկերային այս դէպքերուն։ Որովհետեւ վիճակագրութիւնը կարելի չէ ամբողջ նկատել, երբ ժողովուրդը նման դէպքերը գաղտնի կը պահէ, որքան կրնայ։ Սակայն պարզ է որ վիժեցումները հետզհետէ կը նուազին։

375 ՖՐԱՆՔԻՆ ԴԷՄ ԲՈՂՈՔԸ

Գրած էինք թէ զուիցերական կառավարութիւնը բողոքած է ֆրանսական կառավարութեան մօտ ինքնութեան թուղթերու նոր օրէնքին դէմ, որուն համաձայն զուիցերահպատակներն ալ պարտաւոր են ամէն տարի 375 ֆրանք վճարել։

Ժընեւի Պուլսո թերթին Բերթ(ն)ի թղթակիցը կը տեղեկանայ թէ ֆրանսական կառավարութիւնը պաշտօնապէս ընդունելութիւն ըրած է այս դիմումին եւ խոստացած է նկատողութեան առնել զայն։

Զուիցերական կառավարութիւնը բողոքած էր, հիմնուած ֆրանքօ-զուիցերական դաշնագրին վրայ, որուն համաձայն զուիցերահպատակները բացառիկ տուրքի ենթակայ չեն կրնար ըլլալ Ֆրանսայի մէջ։ Ֆրանսա բնակող Զուիցերացիներու մեծ մասը կը բաղկանայ մանր առեւտրականներէ եւ արհեստաւորներէ, որոնց վրայ շատ ծանր կը ճնշէ 375 ֆրանքի տուրքը։

Պետնի շրջանականներուն մէջ այն յոյսն ունին թէ մինչեւ այս խնդրին վերջնական կարգադրութիւնը, ֆրանսական կառավարութիւնը բոլոր Զուիցերացի պաշտօնեաներէն եւ բանուորներէն պիտի գանձէ 40 ֆր.ի ...ագրական տուրքը։

Պաշտօնեաներու թիւը կ'աւելնայ Զուիցերիոյ մէջ։ Ներկայիս 22 բնակիչի վրայ մէկ պաշտօնեայ կը հաշուուի ամբողջ երկրին մէջ։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

50.— ՎԱՌԷՆ

Մեր բոյնն ալ քանդուեցաւ։

Վառէնի թուղթի գործարաններուն մէջ համախմբուած էինք տասնեակ մը որբեր։

Դեկտեմբեր 15էն ի վեր օրական չորս ժամ միայն կ'աշխատցնեն, իսկ Դեկտ. 30ին դադրեցուցին ամէն գործ, առանց բան մը ըսելու։ Բոլոր գործաւորները կը յուսային որ տարեգլխէն վերջ պիտի վերաբացուի գործարանը։ Բայց ի զուր սպասեցինք։ Յունուար 2ին վարպետը տուն տուն պտտելով հաղորդեց բոլոր գործաւորներուն թէ գործարանը վաղը պիտի չաշխատի եւ թէ Փարիզէն հրամանի կը սպասեն։ Յունուար 3ին նորէն պատահեցաւ, իսկ Յունուար 4ին ազդ մը փակցուցին որ կը յայտնէր գործարանին մէջ մնալիք բանուորներուն անունները, հազիւ 20 հոգի։ Ան որ ծանրաբեռնուած է ընտանիքով կամ արհեստ ունի կամ հին է, կը մնայ։ Ազգի խարութիւն չեն դրած, որով մնացած են երկու հայրենակիցներ ալ, մէկը ընտանիքի տէր, իսկ միւսը արհեստաւոր։ Դուրս ձգուեցանք 7 ամուրի երիտասարդներ եւ մէկ օրիորդ։ Կպցուցներէն հասցէ կ'ուզենք, որպէսզի իրենց ուղածները նոր կանչեն, երբ գործարանը վերաբացուի։

Հիմա 12 օրէ ի վեր անգործ ենք, մօտակայ քաղաքները գացինք բախտ փնտռելու, բայց պարապ տեղը զարկինք 30է աւելի գործարաններու դուռը։ Ամէն տեղ կը ստանանք նոյն պատասխանը.— «Pas pour le moment». կամ «Pas ce temps la»։ Ինչ ընենք, ծակապատիկ նստի՞նք թէ թափառինք քաղաքէ քաղաք եւ գիւղէ գիւղ...

Վերջին պահուն քաղաքապետը յայտարարեց թէ «ձեզի համար բան մը չենք կրնար ընել, գրեցէք ձեր հիւպատոսին, որ ձեզ տեղաւորէ»...։

Պետական գործ մը բացուեցաւ, բայց Ֆրանսացիները տեղաւորելէ յետոյ եթէ պէտք ունենան, պիտի առնեն։

Ա. Եագուպեան

ԴՐՕՇԱԿ
— ՐՄՍՐԳԻՐ —
Օրկան Հ. Յ. Դաշնակցութեան
Հասցէ. S. Agopian
5. Rue des Goblins

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՉԷՅԹՈՒՆՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ.— Այստեղ բնակող եօթը Զէյթունցի հայրենակիցներ Սանքիարնակ իրենց հայրենակիցներուն նիւթապէս օգնելու համար, Յունուար 9ին բեմադրեցին «Զէյթուն եւ իր հերոսները» անունով թատերախաղ մը։

Թէեւ Զէյթունցի երիտասարդները ամէն ջանք թափած էին հանդէսին փայլը աւելցնելով կոկիկ գումար մը ապահովելու համար, բայց ծանօթ խմբակի կողմէ շարաթ մը առաջ եղած խաչաձեւումը մասամբ փճացուց նիւթական հասոյթին։

Շնորհիւ Գոմէտի Տրամաթիքի մրցման դեկավարներուն, բեմադրութիւնը յաջող էր։ Կ'արժէ խրախուսել այս երիտասարդները։ Երկրորդ վարագոյրի վերջաւորութեան, Պ. Մարտիրոս Եղեկեէլեան բեմ գալով իր շնորհակալութիւնը յայտնեց ներկաներուն որոնք նիւթապէս եւ բարոյապէս օժանդակած էին հանդէսին, եւ ծանօթացուց Զէյթունը որ 400 տարիներէ ի վեր ըմբոստ կեանք մը ապրած է, իսկ այսօր կը կոչուի Սիւլէյմանիէ։

Երկրորդ ներկայացումէն առաջ աճուրդի դրուեցաւ 1915–16ի իր քաջութիւններով ծանօթ Զէյթունցի Արամ պէյ Զօլագեանի մեծադիր լուսանկարը։ Ներկաները առատաձեռնութեամբ մասնակցեցան եւ կարճ ժամանակի մը ընթացքին գոյացաւ 413 ֆր.։ Ներկաներէն Զօրումցի Պ. Յովհ. Թօփալեան միանուագ 50 ֆր. վճարելով շահեցաւ նկարը, որով ընդհանուր հասոյթը բարձրացաւ 463 ֆր.ի։

Յ. Նիկողոսեան

ԿՆՆՆԻԸ ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԷՅԻ ՄԷՋ

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԷ, 10 Յունուար.— Շաբաթ մը հազիւ անցաւ այն արկածէն, որուն զոհ գնաց, Մօնթէլիմարի կայարանին մէջ, տարաբախտ Դաւիթ Եանիլեան իր ծաղիկ հասակին։ Ահա նոր մը.— Յունուար 3ին, հինգ ժամուայ մէջ, մեռաւ Վարդան Գէորգեանը, միեւնոյն յարկին տակ 25 տարեկան էր։ Կը թողու այրի մը, որ յղի է եւ ունի երեք տարեկան զաւակ մը։ Մահուան բուն պատճառը պէտք է փնտռել գործազրկութեան մէջ։ Որովհետեւ դժբախտ երիտասարդը ապագան աչքի առջեւ ունենալով, եւ պարտքի տակ ինկած ըլլալով, կը ստիպուէր կրկնապատկել խնայողութիւնը եւ կը տուժէ ֆիզիքապէս։ Միայն վերջի մէկ երկու շաբթուան մէջ ան չորս քիլօ պակաս կը կշռէր։ Հանգուցեալը նոյն վիճակին մէջ 25 ֆրանքով մասնակցած է Նիրախի աղէտեալներու օգնութեան։ Իսկ հիմա ո՞վ պիտի հոգայ իր այրին եւ զաւակը։

∴ Անցեալ տարուան Յունուարէն մինչեւ հիմա ունեցած ենք երեսունէ աւելի հարսնիք։ Մօտերս 40ի կը հասնի։ Բացի մէկ երկուքէն, բոլոր հարսերը ...ներէն են։ Այդ միութիւնը մեծ դիւրութիւններ կ'ընծայէ օրինական ձեւակերպութեանց համար։ Այդ իսկ պատճառով շրջականներէն կը դիմեն, որպէսզի իրենց քաղաքական պսակը հոս կատարուի։

∴ Նիրախի աղէտեալներու օգտին ներկայացում մը տրուեցաւ Արեւելք Հայրենակցական Միութեան կողմէ, լաւ տպաւորութիւն ձգելով։ Դերակատարները մեծ եռանդ ցոյց տուին։ Միայն երեխաները ներկայութիւնը քիչ մը անախորժ էր։

∴ Հարկ կը սեպենք գործազրկութեան պատճառով շրջականներէն հոս եկողներուն յայտարարել թէ, աւելորդ ծախքերու չենթարկուելու համար, կրնան դիմել մեզի։ Իսկ այն շրջանները, ուր գործաւորի պահանջ կայ, թող իմացնեն։ Մեր հասցէն A. Manoukian, Pont D'aubenas— Ardeche.

Ա. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Համբոյր մը դիակին վրայ.— Իտալական քաղաքի մը մէջ կուսակցան կոշկակար մը, Գիտանին, ամէն օր փոթորիկ կը հանէր տունին մէջ։ Ունէր կին մը որ իրեն մխիթարութիւն, սրբատակեց բարեկամ մը գտած էր։ Եւ կինը իրիկուընը ծեծ կ'ուտէր երիկէն, առանց համբոյր մը կուտար սիրականին։ Կոշկակարը թէեւ գիտակ իր կնոջ դաշտնի սէրին, բան մը յայտնի չէր ըներ, եւ կը սպասէր վրէժխնդրութեան յարմար առիթին։ Իրիկուան մը, սիրականը այցելութեան կուգայ տունը։ Եւ երբ կինը աղջնակը քնացնելու համար ննջասենեակ կ'երթայ, կոշկակարը կոխի կը բռնէ կնոջ սիրականին հետ։ Կինը, միջամտելու համար սենեակէն ներս մտած պահուն կը տեսնէ որ ամուսինը խաշր հերիւնով մը մէկ հարուածով կը ծակէ հիւրին կուրծքի տախտակը եւ կը մեռցնէ զայն։

Յետոյ կը դառնայ կնոջ, որ աղէ արձան կարած էր։ Կը կանչէ զայն, ձեռքէն կը բռնէ և կ'ըսէ.

— Համբուրէ մարդդ, համբուրէ, եթէ ոչ քեզ ալ կը սպաննեմ։

Կինը, բռնութեան տակ, ծունկի կուգայ, գերմարդկային յուզումով մը կ'իյնայ վերջին համբոյրը տալու համար իր սիրականին գետ տաք դիակին։

Մինչ կոշկակարը դուռը կը գոցէր եւ տունէն կը մեկնէր անդարձ, վերէն աղջնակը լացը ձգած կը ճչար։

Էրկանը ստամոքսը կը ծեծէ.— Փարիզի հեռաւոր մէկ անկիւնին մէջ, թիթեղագործ մը, դրացուհիին պէյրանքներէն, կը սիրահարուի, եւ կը լքէ իր կինը, որ կը մնայ վիշտէն։ Անմիջապէս կ'ամուսնանայ իր պէյրատ դրացուհիին հետ։ Սակայն չուշանար դժբախտ վախճանը։ Անտանելի մարդ մըն էր թիթեղագործը, կը թքնէր սենեակին մէջ ու սանդուխներուն վրայ, դռնապանին կը հայհոյէր, վարձակալները կը նեղէր, շատ անգամ կը տփէր ու կը ծեծէր կինն ալ։ Երկուշաբթի երիկոյ զարմանալ բարկացած էր, եւ աթոռի մը ոտքը փրցնելով կինը ... ծեծելու, երբ կինը չարչարանքէն յուսահատ, վազեց խոհանոց առաւ դանակ մը եւ մէկ հարուածով ճեղքեց ու պարպեց էրկանը ստամոքսը։ Վիրաւորը յուսահատական վիճակի մէջ, փոխադրուեցաւ հիւանդանոց։ Կինը, որուն մասին արդարացուցիչ պարագաներ չեն պակսիր, կը սպասէ դատի՝ բանտին մէջ։

Կը խմէ, ու կը մեռնի.— Մօ քաղաքին մէջ, 23 տարեկան երիտասարդ մը, մրցումի համար, իրարու ետեւէ 12 գաւաթ ախորժաբեր (ափէրէթիֆ) կը խմէ, եւ իրիկունը կը մեռնի։

Այրուած մարդու մը արծուն երազը.— Եզեր ինքնաշարժ մը կեցած է հարուստ վաճառատան մը առջեւ։ Ինքնաշարժին վարիչը դրան դիմաց կը սպասէր իր տիրոջ։ Յանկարծ, ետեւէն լսեց կառքին դրան բացուելն ու գոցուիլը։ Կարծելով թէ իր տէրը ինքնաշարժ է մտած, կառքը ճամբայ ելաւ, սրարշաւ ռահեցաւ փողոցներուն մէջէն, եւ կանգնեցաւ տիրոջ բնակարանին առջեւ։ Վարիչը յետոյ յարգանքով բացաւ դուռը, եւ տեսաւ որ աղքատ փնթի մարդ մը տարալով կառքին վար կ'իջնէ։ Այս նոր տէրը իր լամբակն ալ զարդարած էր ինքնաշարժին մէջ գտած մանիշակի եւ միմոզայի փունջով մը, որ չէր ծածկեր գոնէ բերնին գէշ հոտը։

Երբ ոստիկանատան կը տանէին, «մարդը» կը յայտարարէ։

— Վայրկեան մը հարուստի կեանք ապրիլ ուզեցի։

Տօնուած երազներով այս մարդը հիմա կը հանգչի բանտին մէջ։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԻՋՈՑԱՒ)

Հ. Յ. Դ. Ֆէյրին Ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ եւ Ազգ. Միութեան օժանդակութեամբ (ցանկը յաջորդով)	1800.—
Երէկուան գումարը	805.25
Ընդհանուր գումար	2605.25
Դեկտ. 31ին փակուած հաշիւը	65,963.55
Ընդհ. գումար	68,568.80

ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԵՐՄ. ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ՄԸ ՄԱՍԻՆ

Երկու բանուորներ, որոնք Ռուսիայէն կը վերադառնան Պերլին, կարեւոր յայտնութիւններ ըրած են գործարանի մը մասին, որ Ռուսիոյ մէջ հնդձուցէ կազ կը պատրաստէ Գերմանիոյ հաշւոյն։

Բանուորները յայտարարած են թէ 4—20 հոգինոց խումբերով, Թրոցքիի անցագրով, Վոլկայի վրայէն, Ռիկայի ճամբով Մոսկուա ղրկուած են։ Գործարան մը կը պատրաստէր «դեղին» եւ «կապոյտ» կազ, իսկ ուրիշ մըն ալ կազով կը լեցնէր ձեռնառումբերը։ Մօտ մէկ միլիոն ձեռնառումբի մթերք կայ։ Գործարանը կը պատկանի տոգ. Թեօր Համպուրկի, որ ուզածին պէս գործ կը տեսնէ։ Բանուորները լաւ կը վճարուին, 700—900 մարք ամսական (5,000 ֆր.)։ Խիստ հսկողութեան տակ առնուած են գործարանին ընակիչները, որոնք կը քննուին Պերլինէն ղրկուած գերման սպաներու կողմէ։ Նամակները կը բանան եւ կը կարդան։ Բանուորները, արդէն, ոչինչ կրնան գրել, աշխարհնելով Չեկայէն, կամ վախնալով որ Գերմանիոյ մէջ դաւաճանութեամբ կը պատժուին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 10)

ՋՈՒԹԱԿԻ՛Ն ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Նրանի՜ անոնց որ պիտի ապրին այն աշխարհը ուր պիտի իշխէ զգացումներու մեծութեան եւ այնուութեան թագաւորութիւնը։

Նուարդ վերադարձաւ երբ Յակոբ այս վերիվայրումներուն մէջ էր։ Իր մէջ ընդհանրապէս մտքերը եւ զգացումները յեղաշրջութեամբ կը գործէին։ Այդ պատճառով ալ երբեմն պայծառ ցիկ, երբեմն միթ եւ երբեմն ալ ծայրայեղ էին։ Այդ բոպէին երջանիկ էր եւ տխուր։ Անգիտակցաբար սկսաւ արտայայտուիլ.

— Կը լսեմ ձեզի օրիորդ։

Նուարդ՝

— Խնդրեմ Յակոբ, այդպէս մի՛ խօսիք հիմա։

— Դուք ինծի հարցուցի՞ք, Օրիորդ, թէ ինչպէս պիտի խօսէիք փիլիթրօներուն ու գեղին մարդով Հոլանտացիներուն հետ, դուք ինծի հարցուցի՞ք թէ ինչպէս պիտի ժպտէիք եւ ինչպէ՞ս պիտի քամուէիք անոնց աչքին մէջ։

Նուարդ ընկճուած

— Ըղնի՛ չէք, Յակոբ։

Յակոբ ցաւագին՝

— Գիտեմ, գիտեմ, ես ոչ ազնիւ եմ, ոչ ազնուական։ Ազնիւը անոնք են, անոնք են արժանի ձեր ժպիտներուն եւ ձեր պարերուն, իսկ ինծի, ցնցոտիապատ, տխեղծ ուսանողիս, ձեր բարկութիւնը ձեր արհամարհանքը, ձեր ծաղրն ու ձեր հրապարակային նախատինքը։

Ապակատղած եւ սանձարձակ՝

—Կի՛ն չէ՞ք, կի՛ն, բոլորդ նոյնը, բոլորիդ մէջ ալ գլուխ կը բարձրացնէ բոպէն որ գայ, պառ

Բառը բերնին մէջ կիսատ՝ կանգ առաւ։ Նուարդ հեւալհեւալ հպարտ եւ խիստ, գլուխը կ'ուղղէր։ Խօսքերուն ծանրութիւնը թեթեւցնելու համար պատասխանեց մեղմ ձայնով եւ ծանրանալով իւրաքանչիւր բառին վրայ.

— Պարոն Յակոբ, եթէ ձեր վիշտին յարգանքը չունենայի, աւելի երկար չէիք տեսներ զիս ձեր դիմաց։ Կը մոռնաք որ ես ալ մէկ հաշիւ ունիմ ձեզի տալիք կեանքիս համար, այս բոպէէն առաջ։

— Ներեցէք, ըսաւ Յակոբ ջախջախուած, անքաւելի կերպով կոպիտ եղայ։

Դադար մը վերջ երկչոտ ու այն արտայայտութեամբ որով կը խնդրէք թանկօ մը պարելու թոյլտուութիւնը

— Իսկ այս բոպէէն յետոյ...

Նուարդ գլուխն սկսաւ հակել եւ չպատասխանեց։ Մեծ պատուհաններէն ինկած լոյսը բաւական էր տեսնելու որ ուժգնօրէն շիկնած էր։

Կը քալէին պարտէզին մէջ ուր կանաչի հոտը չկար։ Ծռուներու բաժանումը եւ ձեւը, չորցած մոխրագոյն ցօղուններ միայն խորհիլ կուտային ամառուայ ծաղիկներու գոյութեան։ Յուրտին սովորական զգայութիւնը չէր որ կ'ունենային, այլ ճշմարիտ ցաւի մը եւ կարծրացումի մը, ամբողջ դէմքին վրայ որ կը կոտտար նաեւ գլխուն մէջ։ Ամենափոքր բառը որ կ'ելլէր բերնէ մը, իր ետեւէն կը բերէր, կոնաձեւ, մոխրագոյն շոգին։ Երկինքը կապոյտ էր եւ բարձր։ Երբ ազմուկը կը շատնար կամ ծափահարութիւն մը տեղի կ'ունենար, թեթեւ արձագանգ մը հազիւ կը հասնէր անոնց։ Յակոբ խօսեցաւ՝ գարձեալ ինչպէս իր մտածումները պիտի շարունակէր բարձրաձայն.

— Նուարդ, կը տեսնէ՞ս, ամբողջ կոպտութիւնը իմ խօսքիս կուգայ իմ անտեսուած, արհամարհուած կեանքիս տառապանքէն։ Ես գիտեմ... եւ ես պիտի կրնայի սրբագրել

Նուարդ անմիջապէս զգաց գաղտնութիւնը այդ խօսքին։ Իր մէջ ալ նոր բան մը տեղի ունեցած էր։ Դաշ մը ուժգնօրէն զգացած էր որ ինք ծաղիկի անմեղութեամբ աղջիկ, ինչպէս կրնար թեթեւօրէն դաշինք մը դառնալ։ Ցետոյ մինչեւ այդ՝ սէրը, սիրելը սիրուիլը, վերացական էին իրեն համար եւ գրքերէն եկած զգայութիւններ։ Առաջին անգամ ըլլալով նաեւ զգաց խենթեցնող տառապանքը յուսահատ սիրոյ մը, իր սիրուիլը։ Սիրուիլը, այս անգամ ո՛չ թէ իբրեւ բառ, այլ որպէս հրդեհ, որպէս հզօր իրականութիւն մը որ միջամուխ կ'ըլլար իր ֆիզիքական, մտաւոր եւ բարոյական կեանքին մէջ եւ տիրական թօն կուտար հոն։ Հրդեհ մը որուն լոյսովը միայն կեանքը կը յայտնուէր ալ։ Եւ այն բացառիկ բոպէին, երբ իր ալ սիրելու տառապանքին մէջ սկսած էր արդէն գորշ փոշին արհեստել արեւծագի առաջին կարմիր ալաքներէն։ Եւ ուրախութեամբ էր որ յիշեցուց անոր պահ մը առաջուայ յաղթանակը։

— Բայց ալ ասկէ յետոյ երջանիկ պիտի ըլլաք։

Յակոբ զարմացաւ, նախ կարծեց որ խոստովանութիւն մը եւ խոստում մըն էր. յետոյ ըմբռնեց որ իր ջութակին բերելիք բարոյութեան էր ակնարկութիւնը։

— Ես շատոնց է որ ալ չեմ սպասեր երջանկութեան, պատասխանեց Յակոբ տխրութեամբ մը որ անշուշտ կուգար իր գրկանքի եւ վիրաւորանքի կեանքէն եւ անկեղծ էր, բայց ոչ տեւական, ոչ ալ խորթ, որովհետեւ իր աշխատող եւ աշխատանքին ու իր տաղանդին վրայ հաւատք ունեցող իր խառնուածքին, բուն, յոռետես յուսալքումը անծանօթ էր։ Բայց Նուարդ լրջօրէն խռ ձայնի մասնրութեան ինչպէս լաց ու շփանը մանուկներուն մօտ, կարծեց թէ տառապանքը եւ զրկանքը անդարմանելի խորաններ բացած են արդէն անոր բարոյական կառուցուածքին մէջ եւ փշրած անոր առապաւն առաջնը՝ն եւ միանգամայն կանգ առաւ, ուժգնօրէն սեղմեց Յակոբին ձեռքը եւ ցաւագին կարկամած դէմքով՝

— Ո՛չ, Յակոբ, ո՛չ, սկսաւ ճչալ ոտքը գետին զարնելով, ապա լալով եւ աղաղակելով

— Պէ՛տք է որ երջանիկ ըլլաս, երջանիկ պիտի ըլլաս, կամքի շեշտով մը որով կարծես վտանգ մը կ'ուզէր հեռացնել եւ իր անպարփակելի հաւատքը ներմուծել անոր մէջ։

Յակոբ շշմած էր այդ զեղումէն, ուր եռանդին մը ամբողջութեամբ, Նուարդին եռանդին ամբողջութեամբ կը բաբախէր։ Եւ ահա աղջիկի աչքեր, Նուարդին աչքերը որ կ'արտասուէին իրեն համար... Ամբողջ թշնամութիւնը կեանքին դէմ հալած էր։ Շնորհակալ էր, անհունօրէն շնորհակալ էր ծնած ըլլալուն։

Բառ մը չկրցաւ արտասանել։ Ծունկի եկաւ պաղ հողին վրայ եւ խելայեղ փաթթուեցաւ անոր ծունկերուն։ Նուարդ փոքրիկ քրքրող քնքշութեամբ վերցուց զայն եւ բնազդօրէն ըմբռնած այն բարիքը որ ըրաւ անոր, թեթեւցած սրտով շարունակեց

— Յակոբ, Յակոբ, կը յիշե՞ս դուն ինչ ըսիր երաժշտութեան մասին։ Ես քեզի կանչեցի աս ըսելու համար։ Մէնտէլսոնի քոնսերթօյին մէջ ճանչցայ ինքզինքս...

Ուրիշ բաներ ալ պիտի ըսէր բայց չէին բանաձեւուէր։

Յակոբ խորտակուած էր լոյսի եւ մեղրի ալազանի մը մէջ։ Թեւովը գրկած էր անոր իրանը, միւս ձեռքին մէջ առած անոր երկու, փոքրիկ, թուխ ձեռքերը որ յօդաւորումներուն վրայ աւելի սեւ էին։ Լռութենէ մը յետոյ Նուարդ հարցուց

— Որքա՞ն պիտի նուագես, ինծի համար, Յակոբ։

Յակոբ պատասխանեց.

— Ամէ՛ն օր, ամէ՛ն օր, ինչպէս գին չունեցող նուէր մը կը ստանան։

Երբ այդ խօսքը կը շշնջար՝ Յակոբին շրթները կը հպէին Նուարդին շրթներուն։

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՎԵՐՋ

ժամ կ'աշխատին։ Բարեբախտաբար արդէն վերաբացման նշաններ կը տեսնուին։ Եթէ տագնապը երկարաձգուէր, գործարանատէրերը չպիտի կրնային մէկ ամիսէն աւելի դիմանալ։

Միսը աժանցնելու համար

Հակառակ ֆրանքի բարձրացման եւ արջառի արժէքին անկման, Փարիզի եւ արուարձանի մսավաճառները կը շարունակեն սուղ ծախել միսը։

Երէկ առաւօտ ոստիկանական տեսչութեան մէջ գիներու հսկիչ յանձնաժողովը նիստ գումարելով զբաղեցաւ այս խնդրով։ Նախապէս որոշուած էր, որ մսավաճառները իրենց գնման գինին քիլօին վրայ երկու ֆրանք միայն բարդելով միսը ծախեն։ Սակայն այս մասին բողոքած են, ըսելով որ յաճախ միսերը կ'աւրուին եւ ստիպուած կ'ըլլան վնասով ծախել, որով երկու ֆրանքի յաւելումը չի կրնար գոհացնել զիրենք։ Ի վերջոյ որոշուեցաւ հետեւեալը. — Վիլէթի և Վօժիրարի սպանդանոցէն գնուած գինին քիլօին վրայ 55 սանթիմ ելքի տուրքի, 25 սանթիմ փոխադրութեան ծախքի համար յաւելում պիտի ըլլայ. յետոյ հարիւրին 22 ալ պիտի բարդուի վրան եւ այդ ձեւով պիտի ծախուի։

Ընկերվարական նախագահը

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի Երեսփ. ժողովը ընկերվարական նախագահ մը կ'ունենայ։ Առջի օր խորհրդարանի վերաբացումին 284 քուէով նախագահ ընտրուեցաւ Մարսիլիոյ ընկերվարական երեսփոխան Ֆէրնան Պուիսօն։ Արմատական ընկերվարականներու թեկնածուն՝ Լէօ Պուիսու եւ ազգային խմբակի (աջակողմ) թեկնածու Մաժինօ պարտութեան ենթարկուեցան։

Նոր նախագահը ծնած է Ալժերիոյ Քոսթանթին քաղաքը եւ 52 տարեկան է։ 1909էն ի վեր Պուշ-տիւ-Ռօնի նահանգէն երեսփոխան ընտրուած է եւ 1924ին ալ երեսփ. ժողովի փոխ-նախագահ եղած էր։

Ծերակոյտի նոր նախագահը, ինչպէս նաեւ երեսփ. ժողովի փոխ-նախագահները ընտրուեցան երէկ կէսօրէն վերջ։

Գաղթականները Հայաստանի մէջ

Հայաստանի Երկրագործական գործավարութիւնը աւարտած է Վաղարշապատի շուրջ այգիներու շրջանին մէջ իր ձեռնարկած հողային բարեկարգութեան աշխատանքները։ Այս կերպով հնարաւոր դարձած է հողեր յատկացնել այն 1200 գաղթականներուն, որոնք մինչեւ հիմա գրկուած էին սեփական տնտեսութիւն հիմնելու հնարաւորութենէն։

Գաղթականները տեղաւորուած են այն հողամասերուն մէջ, որոնք չէին մշակուեր տէրերուն կողմէ, բնակավայրի հեռաւորութեան պատճառով։

Պոլշեւիկեան բանակին ծախսերը

Խորհրդային միութեան եւմտական գործավար Պրուխանօֆ կը յայտարարէ թէ Լեհաստանի քաղաքականութիւնը անհրաժեշտ կը դարձնէ Ռուսիոյ զինուորական ծախքերուն վրայ 100 միլիոն ռուբլի եւս աւելցնել 1927ին։ Այս կերպով պոլշեւիկեան բանակին ընդհ. ծախքերը կը բարձրանան 702 միլիոն ռուբլիի։ Գործավարը կ'աւելցնէ.

«Երբ մարդ իբր դրացի ունի Փիլսուտսքին, որուն կ'աջակցին Չէմպըրլէյն և Փուանքարէ, հարկ չկայ այս ծախքերը արդարացնելու համար ճիգ թափել։ Մեր բանակին վրայ 1 զինուոր իսկ չպիտի աւելցնենք, սակայն մեր սպառազինութիւնն ու պարենաւորումը պիտի բարւոքենք»։

Սովետներու եւմտացոյցը որ 1926ին 4921 միլիոն ռուբլի էր, 1927ին կը բարձրանայ 7,760 միլիոնի։

Թուրքիոյ հանքերը

Ցէթհիէ եւ շրջականները գտնուած «քրոմի» հանքերու մենաշնորհը տրուած է անգլիացի Տուկլաս Էրնէսթ Փէթըրսընի։ Մենաշնորհին տէրը հարիւրին հինգ տուրք պիտի վճարէ եւ վաթսուն տարի պիտի շահագործէ հանքերը։

Պոլսոյ խառն դատարանները

Լօզանի դաշնագրին համաձայն Պոլսոյ մէջ խառն դատարաններ կազմուած էին, Եւրոպացիներու եւ Թուրքերու միջեւ առկախ դատերու լուծման համար։

Դաշնագրին 70րդ յօդուածին համաձայն, դիմումները պէտք է կատարուէին դաշնագրին գործադրութեան թուականէն (1925 Օգոստոս 6) սկսեալ 12 ամսուան ընթացքին։ Խառն դատարաններու մէջ Թուրք ներկայացուցիչ Էմին Ալի պէյ կը պահանջէ որ 1926 Օգոստոս 6էն յետոյ եղած դիմումները նկատի չառնուին այլեւս։

Դրամատուն մը սնանկ

Թուլուզի ֆրանքօ-իտալական դրամատունը փակեց իր դուռները 35 միլիոն ֆրանքի բացով մը։ Դրամատան վարչական խորհուրդի նախագահը եղած էր Թուլուզի քաղաքապետը, իսկ հիմնադիրը՝ հարուստ ընկերվարական երեսփոխան մը՝ Ֆրօյաւ։ Քանի մը տարի առաջ այս վերջինին յաջորդած էր իտալացի ընկերվարական Ցուքքոլա։

Վերջերս դրամատունը 10 միլիոնի բաց մը ունեցաւ եւ Ցուքքոլա յայտնեց թէ Իտալիա կ'երթայ դրամ գտնելու համար։ Մինչդեռ իրականին մէջ 10 միլիոն ֆրանք կը փախցնէր հետը։ Թէեւ սահմանագլուխին վրայ ձերբակալուեցաւ, սակայն իտալական հիւպատոսին միջամտութեան վրայ ազատ ձգուեցաւ։ Այդ թուականէն ի վեր Ցուքքոլա մէջտեղ չէ եղած։

Թուլուզի ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ գործը։ Ձերբակալուած է Ցուքքոլայի քարտուղարը Վիլլա։

Չինական կնճիռը

Չինաստանի դէպքերը օրէ օր կը ծանրանան։ Հանքէուէն վերջ վտանգի տակ է նաեւ Շանկայը, ուր ամենազգի օտարականները, մանաւանդ Անգլիացիները խիտ սեծ թիւ մը կը կազմեն։

Այս անգամ Եւրոպացիները մտադրած են տեղի չտալ եւ ամէն կերպով դիմադրել ազգայնականներու օտարատեաց շարժումներուն։ Արդէն իսկ անգլիական եւ ամերիկեան կարեւոր ուժեր համախմբուած եւ կամաւորներու նոր խումբեր կազմուած են։

Սէնը կը բարձրանայ

Ամէն տարի այս եղանակին Սէն գետը կը բարձրանայ, ողողումի սպառնալիքին տակ պահելով Փարիզի եւ արուարձանի բնակչութիւնը։ Երեք օրուան ընթացքին Սէնը 75 սանթիմէթր բարձրացաւ։ Առ այժմ վախ չկայ դեռ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՏԱՆԱՅԻ «Թիւրք Սէօզիւ» թերթին Սուրիա մուտքը արգիլուեցաւ.

ՀԱԼԷՊԻ Հնչակեան թերթուկը՝ «Սուրիական Մամուլ» դադրեցաւ, պատասխանատու տնօրէնին եւ խմբագրին անհամաձայնութեան պատճառաւ։

ՊՈՒԼՂԱՐԱԿԱՆ «Ցար Ֆէրտինանտ» շոգենաւը խորտակուեցաւ Ռոտոսթոյի մօտերը, Մարմարայի մէջ տիրող փոթորիկին պատճառաւ։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ մէջ առատ ձիւն տեղացած է։ Գոնիայի լեռնադաշտին մէջ տեղ-տեղ հաղորդակցութիւնները դադրած են։

ՍԷՆԻ ոստիկանական տեսուչ Պ. Մորէն շուտով հանգստեան պիտի կոչուի եւ իրեն պիտի յաջորդէ ընդհ. Ապահովութեան տնօրէն եւ Ներքին նախարարութեան քարտուղար Պ. Շիափ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Նաւզոր» խումբի ընկերական ժողովը վաղը Ուր. 14 Յուն., 80 Rue Charles-Chefson, Bois Colombes ժամը ճիշդ 8.30ին։ Անդամակցութիւնները միասին։

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ խումբերու բոլոր ընկերները ու համակիրները, Շաբաթ 15 Յունուար կէս օրէ վերջ ժամը 5ուկէսին Յոյնին սրճարանին սրահը 40bis Rue Etienne Dolet.— Կարեւոր օրակարգ, նոր ընտրութիւն։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան վերապատականը ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի 13 Յունուար, երեկոյեան ժամը 8ին 63 Rue de la République սրճարանին վերնայարկը նիւթ ունենալով Ա. Ահարոնեանի «Ազատութեան ճանապարհին» «Էչ մի աղօթերը»։ Կը հրաւիրուին բոլոր Դաշնակցական ընկերներն ու համակիրները։

Հ. Յ.Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբին ժողովը շաբաթ 15 Յունուար իրիկուան ժամը Յուկէսին, 63 Rue de la République.

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները Կիրակի 16 Յունվ. առաւօտեան ժամը 8.30ին, Րիւ Պուալօ «Է. մի» Զօրավարի վերնայարկը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի 16 Յունուար ժամը 2ին կէս օրէ վերջ, Փոնթէվէքի հայ ժողովրդ. լսարանը։ Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Երիտ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ Շաբաթ գիշեր, 15 Յունուար, ժամը 6ին, Ակումբին մէջ։ Ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓԱՐԻԶ հաստատուած եւ կամ առժամապէս բնակող բոլոր գիւղացիներ սահմանադրական խորհրդակցութեան մը համար Հայոց եկեղեցիին խորհրդարանը կը հրաւիրուին վաղը՝ Ուրբաթ իրիկուն ժամը Ցուկէսին։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի գրադարանը փոխադրուած է նախկին սրահը, Րիւ Տէկիւպլէն 181, Րիւ Բապլէ 76։ Գրադարանը բաց է ամէն օր երեկոյեան ժամը 7էն Ցուկէս։

Զ. Ռ. Մ. ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆԸ

Զ. Ռ. Միութեան փարիզի ըն. թերցարանը բաց է, 61 Rue Mr. le-Prince, Floria ճաշարանի վերի յարկը, ամէն օր առաւօտեան ժամը 7.30էն մինչեւ երեկոյեան 10։ Իսկ Շաբաթ եւ կիրակի օրերը՝ մինչեւ երեկոյեան 12։ Կարելի է գտնել տեղական եւ արտասահմանեան բոլոր հայ թերթերը եւ պարբերականները։ Գրադարանէն գիրք կը տրուի միայն հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8,30 մինչեւ 10, իսկ կիրակի օրեր կէսօրէ վերջ 1—3։

Գրադարան-Ընթերցարանի Վարչութիւն

ԿՈՐՍՈՒԱԾ

Թերթիս գրաշարներէն Արամ Նափեան կորսնցուցած է դրպանի թղթապանակ մը, որուն մէջ կային իր քարթ ա'իտանթիթէն, ամուսնութեան թուղթը եւ անհատական ու ընտանեկան ուրիշ թուղթեր։ Գտնողներէն կը խնդրուի յանձնել խմբագրատան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Աղէքսանդրապոլցի Աստուր Յովսէփեան (Կաթիկին անունը Նիկոլ Յակոբեան, որ երկու տարի առաջ Շիքակօ կը գտնուէր։ Յայտնել՝ Arthur Acopoff 79, Rue Lemercier, Paris 17e France.

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

—Կեսարացի Կարապետ Յէրտէեան որ ազատուած է Գոնիայէն 1921ին Խարբերդ։ Սուրիա եկած ըլլալը իմացուած է։ Յայտնել Յակոբ Յէրայեանի 66, Rue Hoche, Colombes (Seine France.

Սուրիահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

— N. E. R.ի Սիւրայի որբանոցէն Ղազարոս Սարգիսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սինոպցի Գրիգոր Սարգիսեան, հօր անունը Կիրակոս, մօր անունը Աննա։ Երկու տարի առաջ կը գտնուէր Lyon, Rue Rabelais No 64։ Դիմել խմբագրութեան։

ՍԱԿԱՐԱՆ

12 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիոյ,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի)	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Medjidie	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		[illegible]
» II »		[illegible]
III		[illegible]
Թրքական Լոթ. Lots turcs		[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		
	Տարե.	Վեց ամս. / Տարե. [illegible]
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	[illegible]	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]	[illegible]
ԵԻՐՈՊԱ	100 Ֆ.	200 Ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն } 206bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 14 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1927

14 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 234

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՋՈՒՐԸ ԳԱՅ, ՋԱՂԱՑՔՆ ԱՂԱՅ...

Ի՜նչ պերճիմաստ եւ կենդանի խօսք.

— Ջուրը գայ, ջաղացքն աղայ, խենդն ուտէ, ելլէ խաղայ...

Օրուան կեանքէն շատ երեւոյթներ կան որ ժողովրդային իմաստութեան այս գոհարը կը յիշեցնեն։ Կ'ուզենք առնել վերջինը։

Ատենէ մը ի վեր, խուլ պայքար մը կը տիրէ երկու եպիսկոպոսներու միջեւ։ Մէկը՝ ծեր եւ շատոնց Փարիզ հաստատուած, միւսը՝ երիտասարդ, այլ արտասովոր պատուիրակի հանգամանքով մը զօրացած, մրցումի ելեր են իրարու հետ։ Եթէ վէճը անհատական ըլլար, ոչ իսկ պիտի հետաքրքրուէինք։ Բայց երկու փիլոնի ծալքերուն մէջ ծածկուած են կարգ մը գաղտնիքներ, որոնց մասին կ'արժէ որ գաղափար ունենայ ժողովուրդը։

Մեր դժբախտութենէն, քսաներորդ դարուն, եւ այս լուսանցնցուղ ափերուն վրայ ալ, «ազգին գործերը» կը մնան վեղարին հովանաւորութեան տակ։ Գալաճեան եպիսկոպոս, իբրեւ կաթող. պատուիրակ, շատ լայն բացած է իր թեւերը, եւ, մէկ շինել փորձած ատեն, տասը կը կոտրէ կը թափէ։ Միւսը, Քիպարեան եպիսկոպոս, որ բարի համբաւ մը ունէր, մութին մէջ խաղիր կ'որոճայ, կամ մութ մարդոց խաղերը կը հովանաւորէ։ Առաջինը կոչուած էր ազգային կազմակերպութիւն ստեղծելու, եւ զանազան փորձեր կատարեց։ Բայց մինչ լեզուն բերնին մէջ կը դառնայ, միտքն ու սիրտը կը ձանձնան։

Ահաւասիկ երկու տարի կ'ըլլայ որ տրցակներով խոստում ցանեց իր անցած ճամբաներուն վրայ, ափ ի բերան ձգելով միամիտ հաւատացեալները։ Միւս կողմէ, որովհետեւ թէ՛ առաջին եւ թէ երկրորդ Թեմական Խորհուրդին մէջ, շատ քիչերն են որ լրջօրէն կ'աշխատին, աջ-ձախ կը փայլատակէ ինքն իր գլխուն, վարդապետ եւ քահանայ կը ձեռնադրէ առանց բոլորտիքը նայելու, եւ օրէ օր կ'ուռեցնէ կղերապետական հովերը։ Իսկ եթէ երբեմն կը փորձուի յիշել իր բուն պաշտօնը— կազմակերպութիւն ստեղծել — միւսն է որ անուղղակի կը խափանէ։ Կրթնած՝ Փարիզի ջոջերուն որոնք ամէն բան են բայց ոչ տղամարդ, անոնց քմահաճոյքներուն կը յարմարցնէ «Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ընկալեալ սովորութիւնները»։ Եթէ բարեմտութեամբ իսկ շարժի, միւս կուգայ ձեռքէն, որովհետեւ, զապանակը ուրի՛շ տեղ է, եւ Նետը Գալաճեանին չի հասնիր, այլ անոր յանձնուած գործին։

Եւ ազդեցութեան պայքարը կը շարունակուի եկեղեցիի բակէն մինչեւ առաջնորդարան, ու աւելի հեռուները, մինչեւ Լոնտոն կամ Պրիւսէլ։

Ինչո՞վ կը տարբերի այս գռեհիկ պատկերը՝ քառասնական կամ վաթսունական թուականներու ծանօթ վէճերէն։ Այսպէս վարար այսպէս մարմին առած են Նաեւ կաթողիկոսական երեք աթոռներու հակամարտութիւնը, եւ այն բոլոր պառակտումները որոնք այնքան ջլատեցին նախորդ սերունդները, թանկագին ուժ սպառելով.

Եւ սակայն, ի՞նչ փոյթ։

— Ջուրը գայ. ջաղացքն աղայ, խենդն ուտէ, ելլէ խաղայ։

Ո՞ւր է, այն տարրը, որ սխալեցնել և մէկը, և միւսը։ Վերջին Պատգ. ժողովը չափաւորութեան բոլոր միջոցները փորձեց, որպէսզի Փարիզի ջոջերը հպատակին օրէնքին։ Անօգո՜ւտ։ Նոյն ժողովը կանչեց եւ լսեց Վռամշապուհ եպսկ.ը, իբրեւ հոգեւոր հովիւ Փարիզի, եւ համբերութեամբ լուսաբանեց ամէն կէտի մասին։ Ազդեցութիւնը կարճ տեւեց։ Դարձեալ, պատգ. ժողովը հրահանգեց Գալաճեան եպսկ.ի, որպէսզի գործէ իբրեւ առաջնորդ, եւ չհեռանայ եկեղեցիի բակէն։ Անօգուտ։ Կաթող. պատուիրակը չհրաժարեցաւ իր տիտղոսէն, եւ, պզտիկ դժուարութեան մը առջեւ, ու հակառակ պատգ. ժողովի պատուէրին, գոյքերը կապեց եւ տասը մը Անիկս ապաստանեցաւ։

Այս խեղկատակութեան վրայ, ի հարկէ կուշտ ու կուռ կը խնդան Փարիզի ջոջերը, որոնք արմատն են մատնանշուած չարիքներուն։

Իսկ այն ժողովուրդը որ յոյս մը ունէր եղած «ռէֆորմ»ներէն, կրնայ դեռ երկա՛ր սպասել։ Թո՛ղ գաւառներէն աղերսագիրներ տեղացնեն, մանկապարտէզի մը բացման կամ քանի մը հարիւր ֆրանք Նպաստ ստանալու համար։ Թո՛ղ անտէր թափառին բազմազան թշուառներ, ժան կուժօն փողոցէն մինչեւ Անիէռ։ Թո՛ղ, ուրիշ տեղերու մէջ, սպասեն որ ընտրութիւններ կատարուին, ժողովրդային իշխանութիւն հաստատուի, գէշ-աղէկ միջոցներ գտնուին օրուան պահանջները գոհացնելու...

Հովուապետներուն չէ՞ք յանձնած այդ հոգերը։ Սպասեցէք որ վերջանայ հարս-կեսուրի կռիւը, եւ անոնք ժամանակ ունենան այդպիսի բաներով զբաղելու։ Մանուկնե՞րը կ'օտարանան, երիտասարդութի՞ւնը կ'այլասերի, կամ գաղթականները դժուարութիւններո՞ւ կը հանդիպին.—այդ բոլորը ոչինչ։ Օրհնածիր կոնդակ մը կը հարթէ ամէն բան, դարձի կը բերէ մոլորեալները։

Հեռո՜ւ մեզմէ զուարճանալու ո՛ր եւ է տրամադրութիւն։ Ընդհակառակն, խորապէս կը ցաւինք այս կացութեան վրայ։ Եւ այդ՝ ոչ թէ անոր համար որ երկու եպիսկոպոսներ աքլորամարտի ելեր են։ Այդ իրենց գործն է։ Այլ անոր համար որ գիտենք թէ դիւրի՞ն էր վերջ տալ այս ամէնուն, եթէ միայն ժողովուրդը ինք ուզէր, առանց շուքերէ խաբուելու։ Շ.

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ "ԱՒԵՏԻՍ"Ը ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

Պուքրէշէն կը գրեն մեզի.—

Վեցերորդ տարին է որ Հ. Մ. Ը. Մ. ի Պուքրէշի մասնաճիւղին մարզիկներն ու արիները «աւետիս»ի կը պտտին Հայոց տուները, Ծնունդի խթման գիշերը։ Հին աւանդութեան մը արդիւնքն է այս սովորութիւնը, քանի որ նոյն այս երկրին մէջ առկէ դարեր առաջ կազմուած «Կորիճուրաց Եղբայրութիւնները»,—որոնք իրենց բարոյական դիմագիծով շատ կը նմանին այսօրուան սկաուտական կազմակերպութեանց, — սովորութիւն ունէին բոլոր հայ տուները պտտիլ «Ծննդեան աւետիս»ի, իբրեւ տեսակ մը առիթ Հայերու միջեւ կապը մշտական պահելու։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը այս տարի ալ պտտեցան հակառակ անձրեւին ու մրրիկին։ Այս առթիւ հաւաքուեցաւ 20.000 լէյէն աւելի գումար մը, ինչպէս անցեալ տարի։ Այս գումարները անձեռնմխելի կը պահուին իբրեւ մարզարանի մը գնման հիմնադրամ։ Պէտք է ըսել որ Պուքրէշի Հայերը տեսակ մը անձկութեամբ կը սպասեն տարուէ տարի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղոց այցին, ու այս հանդամանքէն օգտուելով կարգ մը բախտախնդիրներ իրենց քսակին ի նպաստ պտտած են շատ մը Հայոց տուները՝ քանի մը տեղէ յաջողելով ստանալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վերապահուած նուէրները։

Իբր հետաքրքրական կէտ աւելցնեմ որ եթէ «աւետիս»ի պտտողները պաշտօնանկ հիւպատոս Խնդիրեանի տունը կ'երթան, ծանօթ գեղծարարը՝ սխտորուած՝ ճառ մը կը խօսի, ըսելով որ ինք հիւպատոս է և հիւպատոս կը մնայ, և շուտով պիտի գայ դարձեալ կառավարել իր հօտը...

Երեսը ճերմակ մնայ բոլոր անոնց՝ որոնք ազատ ձգեցին գեղծարարին օձիքը, տեսակ մը ապիկարութեամբ կամ մտահոգութիւններով։

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ՈՐԲՈՒՀԻՆԵՐ ՆԱԽԱԳԱՀ ՔՈՒԼԻՃԻ ՄՕՏ

Նախագահ Քուլիճին ուղարկուած գորգը հիւսող որբուհիներէն Օր. Վարդուհի Թովմէսեան եւ ընկերուհին Ֆիլատելֆիայէն դաշնակի որբանոցի տնօրէնին ցոյց. Քունչլերի ուղղած են հետեւեալ նամակը.—

«Անցեալ շաբաթ նախագահը մեզ տեսնել ուզած էր, ուստի Ուաշինկթըն գացինք ու իրեն եւ Տիկին Քուլիճին ներկայացանք ու մեր անկեղծ շնորհակալութիւնը յայտնեցինք ամերիկեան ժողովուրդին՝ մեզ որբերուս համար ըրած այս մեծ բարիքին համար։ Այս առթիւ երկու ձեռագործ թաշկինակներ նուիրեցինք Տիկին Քուլիճին, որ շատ մեծ հաճոյքով ընդունեց։ Մենք փափաք յայտնեցինք տեսնել այն գորգը, որ իրեն նուիրուած էր. նախագահին առանձնասենեակն էր։ Նախագահը մեզ ըսաւ թէ «Ես այս գորգը իմ ունեցածներէս ամէնէն շատ կը սիրեմ, որովհետեւ ան Հայ որբուհիներու կողմէ հիւսուած է։» Մեր լուսանկարները առնուեցան նախագահին պալատին մօտ ու լոյս տեսան ամերիկեան թերթերու մէջ, որոնք գրեցին թէ այս Հայ որբուհիները երկու թաշկինակ նուիրած են Տիկին Քուլիճին»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

«Տէյլի Քրոնիքլ»ի Վիէննայի թղթակիցը կը գրէ թէ իտալեւգերման դաշնագրին ստորագրութեան հետեւանքով քաղաքական խորունկ փոփոխութիւններ կրնան ծագիլ կեդր. Եւրոպայի մէջ։ Ասոնցմէ առաջինը պիտի ըլլայ Չեխօ-Սլովաքիոյ մերձեցումը Գերմանիոյ հետ։

Պէնէշի ֆրանսասէր քաղաքականութիւնը հետզհետէ կը կորսնցնէ ժողովրդականութիւնը, միւս կողմէ Գերմանիոյ հետ աւելի սերտ յարաբերութեանց կողմնակիցները օրէ օր կը շատնան։ Գերմանասէր քաղաքականութեան գլխաւոր ջատագովն է Նախագահ Մազարիքը եւ կ'ըսուի թէ Պէնէշ ալ կամաց կամաց այդ ուղղութեամբ կը քալէ։

Ցառաջիկայ Մայիսին Հանրապետութեան Նախագահին շրջանը կը լրանայ և նոր ընտրութիւն պիտի կատարուի։ Հակառակ Սահմանադրութեան որոշ տրամադրութեան, Մազարիք պիտի աշխատի վերընտրուիլ, որպէս զի յաջողութեամբ իրականացնէ իր գերմանասէր քաղաքականութիւնը։

Միաժամանակ բանակցութիւններ կը կատարուին Նաեւ Աւստրիոյ եւ Իտալիոյ հետ, յանգելու համար կազմութեանը կեդր. Եւրոպայի խմբակցութեան մը, որ պիտի տարածուի Պալթիկ եւ Հիւսիսային Ծովերէն մինչեւ Ադրիական եւ Միջերկրական։

Պուլկարիա եւ Անգլիա

Վիէննայի թերթերը կը գրեն թէ Փարիզի պուլկար դեսպան Զօր. Սավօֆի կողմէ պուլկար սպայակոյտին ղրկուած նամակ մը քաղաքական կարեւոր շարժում մը առաջ բերած է պուլկար սպաներու շարքին մէջ։

Զօրավարը իր նամակին մէջ կ'ըսէ թէ Ներկայիս Պուլկարիա երկընտրանքի մը առջեւ կը գտնուի. կա՛մ պէտք է մօտենայ Եուկօսլավիոյ եւ կամ Անգլիոյ հովանաւորութիւնը պէտք է պահանջէ։

Զօր. Սավօֆ հաստատելէ վերջ թէ առաջին պարագան անհնար է, կը հրաւիրէ սպայակոյտը իր գաղափարը տարածել ժողովուրդին եւ կուսակցութեանց մէջ։ Կ'ըսուի թէ զօրավարին նամակը Նպաստաւոր ընդունելութիւն գտած է հանրային կարծիքին մէջ։

Երկրորդ նամակի մը մէջ Զօր. Սավօֆ կ'ըսէ թէ իր հովանաւորութեան փոխարէն, Անգլիա տրամադիր է ուժգնօրէն միջամտել Պուլկարիան ազատելու համար միջազգային դաշնագիրներու, մանաւանդ Նէօյեիի դաշնագրին կաշկանդումներէն։

Վերապահութեամբ կը հաղորդենք այս լուրը։

Հպատակութիւն չունեցողներուն համար

Անցած տարի Մայիսին Ժընեւ գումարուած անցագրի խորհրդաժողովին մէջ գերման պատուիրակը առաջարկած էր որ քննութեան առնուի Նաեւ հպատակութիւն չունեցող անձերու ինքնութեան թուղթերու խնդիրը։ Այս հարցով զբաղելու համար մասնագէտներու ժողով մը Նիստ կը գումարէ Ժընեւի մէջ Յունուար 12էն ի վեր։ Այս կարգի մարդոց պիտի տրուի ինքնութեան թուղթ մը, ճանչցուած բոլոր ազգերու կողմէ։

Հայ եւ ռուս գաղթականներու համար այս խնդիրը անցեալ տարի լուծուած էր՝ Նանսէնեան անցագիրը պարտաւորիչ դարձնելով։ Կը կարծենք թէ խնդիրը կը վերաբերի ուրիշ ազգերու, օրինակ հակաֆաշիստ Իտալացիներու, որոնցմէ մաս մը իտալական քաղաքացիութենէ զրկուած են վերջերս։ Մասնագէտներու յանձնաժողովին նախագահն է փրոֆ. Փօլիթիս, Փարիզի Նախկին հելլէն դեսպանը։ Անդամներէն մէկը Ֆրանսացի է։

Խորհրդային Վրաստանի մէջ

Ժընեւի վրացական տեղեկատու դիւանը կը հաղորդէ.—

Բանտերը լեցուն են քաղաքական բանտարկեալներով։ Մահապատիժները կը շարունակուին։ Ամէն շաբաթ 5-6 հոգի առանց դատաստանի կառափնատ կը տարուին։ Այս խեղճերուն մէջ են Նախկին կուսակցականներ, որոնք անտառներու մէջ կը պահուըտէին եւ սովետ իշխանութեանց խոստումներուն հաւատալով, վար դրած էին զէնքերը՝ հաշտութեան յոյսով։ Կան Նաեւ բազմաթիւ գիւղացիներ, որոնք բանտարկուած են ապստամբներուն աջակցելու, անոնց ուտելիք եւ տեղեկութիւններ տուած ըլլալու ամբաստանութեամբ։ Մտաւորականներ՝ որոնք նոյնպէս կ'ամբաստանուին թէ Մոսկուայի իշխանութեան դէմ պայքար մղած են։

Ռուսական քարիւղները

«Ֆինէնշըլ Նիւզ» կը տեղեկանայ թէ անգլօ-ամերիկեան քարիւղի ընկերութեան մը եւ սովետական քարիւղներու սէնտիկայի միջեւ համաձայնագիր մը կնքուելու վրայ է հինգ տարուան համար։ Այս համաձայնագրին ամէնէն հետաքրքիր կէտը այն է որ հատուցում մը նախատեսուած է յիշեալ նաւթահորերու սեփականատէր նախկին տէրերուն։ Այս նպատակով քարիւղի գնման սակին վրայ 100ին 5 վար պիտի դրուի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Երկու շաբաթէ ի վեր թաղերու մուխթարներու եւ ոստիկաններու ձեռքով տեղի կ'ունենայ Պէյրութի Հայերուն մարդահամարը։

Թերթերը կը գրեն թէ մարդահամարը արդիւնք է Հայերու թիւին անստուգութեան եւ անհրաժեշտ՝ յառաջիկայ թաղապետական եւ երեսփոխանական ընտրութիւններուն համար։ Ան մանաւանդ կարեւոր է Հայերու համար կառուցուելիք թաղամասին ծրագրի գործադրութեան առթիւ, որ դարձեալ խնդրոյ առարկայ պիտի դառնայ երեսփոխանական ժողովին մէջ։

ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ

Վերջին մարդահամարին համաձայն, Իտալացիներուն ամբողջական թիւն է 51 միլիոն։ 41 միլիոնը կ'ապրի Իտալիոյ մէջ, 10 միլիոնը կը գտնուի արտասահման։

Միացեալ Նահանգներու մէջ կայ 4 միլիոն 300 հազար Իտալացի՝ Արժանթինի մէջ՝ մէկ միլիոն 884 հազար, Բրազիլիոյ մէջ՝ 190,000, Քանատայի մէջ՝ 115,000, Ֆրանսայի մէջ՝ մօտ մէկ միլիոն, Զուիցերիոյ մէջ՝ 146,000, Անգլիոյ մէջ՝ 29,000, Գերմանիոյ մէջ՝ 22,000, Աւստրիոյ եւ Եուկօսլավիոյ մէջ՝ 19,000, Ռումանիոյ եւ Թուրքիոյ մէջ՝ 13,000, Պելճիքա՝ 11,000, Ալճերիոյ մէջ՝ 37,000, Եգիպտոսի մէջ՝ 45,000, Թունուզի մէջ՝ 150,000։ Այս վերջին գումարին մէջ հաշուուած են նաեւ այն տղաքը որ Թունուզի մէջ ծնած են։

ԱԶԳ. ԲԱՆԱԿ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սուրիական կառավարութիւնը դիմած է մարդպանին, ազգային բանակի մը կազմութեան համար։ Այս առթիւ. զէնքի տակ պիտի կանչուին 500 պահեստի սպաներ եւ 4000 զինուոր։ Գալով պարտաւորիչ զինուորութեան, այդ խնդիրը պիտի վճռէ Սուրիոյ Սահմանադիր ժողովը։

ՎԻԷՆՆԱ ԿՈՏՐԵՑ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԻՇԸ

Վիէննա դասական երկիրն է անձնասպանութեան։ Պատերազմէն առաջ անձնասպանութեան մրցանիշը կը կրէր յետոյ, 1926-ին Աւստրիոյ մայրաքաղաքին մէջ տեղի ունեցած են անձնասպանութեան 2391 դէպքեր եւ այսպէս, մրցանիշներուն մրցանիշը շահած է այսօր։

Այս յուսահատներէն 800ը մէկ անգամէն յաջողած են մեռնիլ, միւսները կարելի եղած է փրկել։ Սակայն այս թիւերը 10 անգամ աւելի բարձր են քան նախապատերազմեան թիւերը։ 100էն 60ը արական սեռին կը պատկանին։ Ամէնէն շատ անձնասպանութեան իբր դէնք ընտրած են թոյն կամ օդային կազ։ Ընդհանրապէս անձնասպանութեան պատճառները եղած են գործազրկութիւնը, անբուժելի հիւանդութիւններ եւն.։

ՆՈՎԱՅԻՆ ՍՊԱՅ եւ աշխարհագիր Պ. Զարիկ Խանզատեան, որ ծանօթ է Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ մասին պատրաստած շքեղ քարտէսներով, Պաստայ Լէզէնի ասպետութեան աստիճան ստացած է, ինչպէս կ'իմանանք երէկուան պաշտօնաթերթէն որ կ'ըսէ թէ «իր Սուրիոյ եւ Լիբանանի ակնառու աշխատանքը ուժգնօրէն կը ծառայէ ֆրանս դատին»։

ՄԻԱԿ ՄԻՋՈՑԸ

Այսօր, Սէն-Մարսէլի ատաղձագործական շինութիւններուն մէջ աշխատող բանւոր ընկեր մը իրական սարսափով յայտնեց

— Մեր գործատէրը հինգ հայ բանւորներ արձակեց։

Ինք որ արձակուած չէր, ընկճուած էր։ Քիչ մը ժամէն գիտեմ իր կենցաղը։ Վերջերս իր գործերը ձախող գացին, 5.600 ֆրանքի պարտքի մը տակ մտաւ։ 3-4 շաբաթէ ի վեր դերձակին քով կը մնայ կարել տուած հագուստները, չի կրնար առնել, որովհետեւ, 150-200 ֆրանք քով քովի բերելու ի վիճակի չէ։ Երկրորդ ամիսն է անվճար կը մնայ պանդոկին սենեակին վարձքը։ Առայժմ կ'աշխատի եւ օրը օրին կ'ապրի։ Այս տեղեկութիւններէն վերջը՝ մի զարմանաք որ սարսափով պատմեց իր հինգ գործընկերներուն «աքսոր» արձակումը. հապա եթէ վաղը կարգը իրեն գա՞յ, ի՞նչ պիտի ընէ։

Այս մէկն է, իմ գիտցածս է. ո՞վ գիտէ քանիներ կան այսպէս. դեռ այս տղան մինակուկ մըն է, ընտանիքի բեռ չունի։

Գործազրկութիւնը թէեւ ընդհանուր չէ, սակայն արդէն իրականութիւն է։ Զոհերը թէեւ տակաւին քիչ են, սակայն մեր աչքին տակ են։

«Յառաջ» շատ լաւ ըրաւ հարցարան բանալով։ Ան կացութիւնը պարզելու կը ծառայէ, սակայն դարման չէ չարիքին։ «Յառաջ» երրորդ անգամն է որ կ'առաջարկէ Հ. Հ. Պատուիրակութեան եւ Գաղթ. Յանձնաժողովին միացեալ ուժերով ժամանակաւոր օգնութեան գործը կազմակերպել։ Այս արդէն դարման մըն է։ Բայց լրիւ չէ։ Երկրորդ դարման մը հայ աշխատաւորութեան սեփական կազմակերպութիւնն է, տարամերժօրէն ազգային իրերօգնութեան գետնի վրայ, դասակարգային հակադրութեամբ։ Այս երկրորդ ձեւի կազմակերպութիւնը ինքնին կրնայ ծառայել նաեւ իբրեւ տեղաւորման դիւան (Bureau de placement)։

Թղթակիցներուն պարտքը պէտք չէ սահմանափակուի այս տագնապին առջեւ, միայն փաստեր արձանագրելով եւ անցնելով։ Գործազրկութիւնը բնիկին համար պարզ տագնապ մըն է եւ ուրիշ ոչինչ, կամ գրեթէ ոչինչ։ Այլ է մեր վիճակը, ամէն ինչ լքելով տասներկու տարուան ընթացքին բռնելէ յետոյ անգամ մ'անտունութիւն հովերուն տալէ յետոյ, մենք այստեղ խուժեցինք գործի եւ հացի համար։ Մէկ ամիսը անհատնում զրկանք պիտի տայ հայ գործաւորին։ Զրկանքը՝ այս մշուշապատ եւ խոնաւ երկնքին տակ, թոքախտին մայրն է։

Ուրեմն դէպքը արձանագրելու ժամանակ պէտք է ներկայացնել գործնական առաջարկներ։

Ո՛վ պիտի նախաձեռնէ սակայն, որ հայ աշխատաւորութիւնը կազմակերպուի։ Ինքը աշխատաւորութիւնը միայն, որովհետեւ, իրմէ դուրս ոեւէ մէկը հարազատ չէ իրեն, աւելի լաւ չըմբռներ իրեն շահը։ Ցեղայ, այս փոխադարձ օգնութեան կազմակերպութիւնը պէտք չէ ծառայէ պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալ ուզող, քաղաքական արկածախնդիր տարրերուն։ Ան պէտք է ծառայէ միայն բանւորին։ Գործնական օգուտ կարելի՞ է ակնկալել այս կազմակերպութենէն։ Ի հարկէ ոչ շատ։ Որովհետեւ, տնտեսական մտահոգութենէ ծնած կազմակերպութիւններ տագնապի մէջ չեն կրնար զարգանալ։ Ցաւալին մուրճը ձեռքին մէջ բռնած բանւորը դժուար է մտցնել կազմակերպութեան մէջ, որ իր կազմութեան առաջինօրէն գուցէ պարտաւորուած պիտի ըլլայ, մուրճը ձգած իր ընկերոջ ձեռք տալ։ Չիրակի աշխոյժը սակայն ցոյց տուաւ որ ֆրանսահայ աշխատաւորութիւնը ե՛ւ զգայնութիւն եւ հայրենասիրութիւն ունի։ Մէկ սրէն միւսը այդ խնդիրը չի կրնար սառիլ, ընդհակառակը՝ մեր աչքի տակի թշուառութիւնը աւելի եւս պիտի պարուրէ եւ խիղճ դարձնէ մեզ։

Չնանարկի արագ գործնականացման համար պէ՛տք է ազգային ֆոնտեր կազմել Սփիւռք Մարսէյլէն։ Երկու տարի առաջ ֆրանսական կառավարութիւնը 75 հազար ֆրանք տուաւ Մարսիլիոյ հայ գաղթականներուն։ Որքան գիտենք, տակաւին այս գումարը նպատակի մը չյատկացուեցաւ։ Ժամանակ մը կը մտածէին եկեղեցի-դպրոցի շինութեան յատկացնել։ Պ. Խորասանճեան մեր գաղութը ազատեց այդ հոգէն։ Արդ, եկեր է ժամանակը որ այդ գումարը Մարսիլիահայ գործաւորներու օգտին, տնդափոխութեան յատկացուի։

Աւելի պատկառելի հարստութիւն մը ունի փարիզի եկեղեցին, 700.000 ֆրանք։ Այս գումարէն կարեւոր մաս մը պէտք է յատկացուի նոյն նպատակին։ Այս բոլորը, մեր կարծիքով, հիմնական եւ տեւական դարմաններ չեն, կ'ընդունինք, բայց կը ծառայեն խուճապին առաջքը առնելու, ժամանակ տալու որ մտածենք աւելի լուրջ ու տեւական ծրագիրներու մասին։ Կեանքը ցոյց տուաւ որ գործաւորական կեանքը անհամար տաժանքներ ունի, որոնց խիստ դժուարութեամբ կը տոկան, երեկի գաշտորդի, մշակ կամ արհեստաւոր մեր հայրենակիցները։

Այս տագնապը թող ծառայէ ուրեմն՝ մեր հայրենակիցներէն մաս մը հողին ու գիւղին կապելու։ Ես յամառօրէն կը հաւատամ որ եթէ լուրջ դիմումներ ըլլան ֆրանսայի Երկրագործական Նախարարութեան ու մեր քաղաքական կացութիւնը պարզուի, կրնանք հիւսիսային ֆրանսայի մէջ մէկ, հարաւային ֆրանսայի մէջ մէկ, հարաւ արեւմտեան ու կեդրոնական ֆրանսայի մէջ երեք, համայնաբար հինգ հատ գիւղատնտեսական գաղութներ հաստատել եւ մեր գաղութի ընդհ. թիւին մէկ եօթներորդը կապել հողին, այգեգործութեան, գինեգործութեան, անասնապահութեան, մեր հայրենական զբաղումներուն։ Ինչ խոշոր ագարակներ կան ուր կարելի է 5—6 ընտանիք զետեղել ու պահել։ Ի հարկէ ամէն քննութիւն կատարած չեմ, միայն պարզ դիտողութեան մը հետեւանք է այս առաջարկը։

Այս ընել արդէն բացառապէս Հ. Հ. Պատուիրակութեան գործն է։ Թող փորձեն ու պիտի տեսնենք որ այս անխուսափելի չարիքէն օգուտ մը, բարիք մը պիտի ստանանք։ Ֆրանսան մեծ է ու գերազանցօրէն երկրագործական երկիր։ Երկաթի, քիմիական, ածխահանքի ու նման կարգի գործարաններ արդէն կը քամեն մեր երիտասարդութեան աւիւնը։ Երբ քաղաքը ժխոր է ու դէմքը խոժոռ, մենք՝ գիւղացիի զաւակներս՝ իմաստութիւն է որ մեր ակունքը դառնանք։

Գ. Լ. Իգ

Շ. ԱՀԱՐՈՆԻ

ՋՈՒԻՑԵՐԻԱՑԻՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

(Թղթակցութիւն Ժընեւէն)

Քանի մը տարիէ ի վեր, բարի սովորութիւն մը եղած է, որ Ժընեւի կարգ մը նախակրթարանները, իրենց մօտ հրաւիրեն, Ծնունդի առթիւ, Գրնեէնի հայ աշակերտութիւնը եւ ուսուցչութիւնը։

Երկցեղ մանուկներու ի՛նչ հանդիսաւոր եղբայրակցութիւն։ Նոյն օրը, միեւնոյն սրահին մէջ, իրար կ'ողջագուրեն, փոխադարձ ուղերձներով, երգերով, պարերով, նուագներով եւ ներկայացումներով։ Մերինները կը պատուասիրուին ճաշերով եւ կը ստանան նուէրներ։

Երկու կողմէն ալ, անհամբեր՝ այդ օրուան կը սպասեն։

Այս տարուան հրաւէրը «École de Paquis»էն էր եկած։ Ութ հարիւր աշակերտ-աշակերտուհի, կուռ յայտագրով մը, նախապատրաստուած էին մեզ ընդունելու։ Դժբախտաբար ճիշդ այդ օրերուն, կառավարութիւնը կը փակէր բոլոր դպրոցները, որովհետեւ կրիփը արդէն համաճարակի հանգամանքն էր առած եւ բաւական մտահոգութիւն կը պատճառէր իր աւերներով։

Բնականաբար յուսախաբութիւնը մեծ եղաւ երկու կողմին համար ալ։ Հերթապահ ուսուցիչները փարատեցին, մինչեւ անգամ չուզեցին տղոց հազագրելը՝ տեսնել լալը։

Միջնակարգ դպրոցին տնօրէնը եւ ուսուցիչ մը, Գրնեէն բարձրացան ու իրենց ձեռքերովն իսկ՝ բաշխեցին Զուիցերիացի մանուկներուն օգտակար եւ հաճելի նուէրները։

Հետաքրքրական էր կարդալ անոնց նամակները՝ ուղղուած իրենց անծանօթ հայ բարեկամուհիներուն։ Մխիթարական եւ ցաւակցական խօսքեր, իրար ճանչնալու, իրարու հետ թղթակցելու փափաքներ, հայ ազգին պատմութեան մասին հետաքրքրութիւններ, եւն։

Տնօրէնը, համակրելի դէմք մը, իր սէրը յայտնեց մեր ցեղին հանդէպ եւ հրաւէրը նորոգեց հետեւեալ տարուան համար։

Հայ Դպրոցի տնօրէնը պատասխանեց պատշաճ խօսքերով։

Երջանիկ էին մեր տղաքը իրենց նուէրներուն մէջ։ Ուրախութիւնը իր լոյսը կը պատէր անոնց դէմքին։

Մութը կոխած էր։ Հիւրերուն ինքնաշարժը սպասեց։

ԾՆՈՒՆԴԻ ԲԱՑՆ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Դեկտ. 20ի իրիկուան, Հայ Դպրոցը՝ Գրնեէնի մատուռին մէջ, ի պատիւ գիւղին բնակչութեան, սարքած էր հանդէս մը եւ զարդարած՝ Ծնունդի ծառ։

Բացի ուսուցիչներէն, ներկայ էին Պ. Պ. Քրաֆթ-Պօնար եւ Նէքր, իրենց ընտանիքներով։

Յայտագրին վրայ էին, ասոր պատշաճ հայերէն ու ֆրանսերէն երգեր, արտասանութիւններ եւ տրամախօսութիւններ։

Տնօրէնը ճառով մը շնորհակալութիւն յայտնեց ամբողջ Զուիցերիացի ժողովուրդին, Գրնեէնի բնակչութեան, մասնաւորաբար Տօքթ. Թրանքըլի եւ Պ. Օպլէի։

Առաջինը, բժիշկ Գրնեէնի եւ շրջակայ գիւղերու, ու երկրորդն ալ դեղագործ, հինգերորդ տարին է որ, ձրիաբար կը բուժեն, կը դարմանեն դպրոցին հիւանդները, նոյն իսկ առանց սանթիմ մը ընդունելու դեղերուն համար։ Ինչ մեծ թեթեւութիւն Պ. Կրաֆթի սիրտին։

Այդ իրիկուն, դպրոցին մեծէն մինչեւ պզտիկը, բոլորն ալ ստացան նուէրներ՝ եկած Զուիցերիոյ ամէն անկիւնէն։

Նուէրներուն ամէնէն թանկագիններն էին տասը մանչուկներուն ու տասը աղջնակներուն, հասած նոյն օրն իսկ Կարնեթոսի փակուած որբանոցէն։ Պ. Քրաֆթ-Պօնարի նուէրներն էին ասոնք։

(Շամփէլի Հայ Աշակերտներու Տունն ալ կը սարքէ իր հանդէսը ի պատիւ Ժընեւի հայ ու զուիցերիացի հասարակութեան։ Հոս տեղն է որ, հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնենք նաեւ Տքթ.ներ Ռապէի եւ Արապեանի, որոնք նոյնպէս ձրիաբար, միշտ կը դարմանեն Շամփէլի հիւանդներուն)։

Ժընեւահայ գաղութը ակըռած է խլրտիլ։ Տրամադրութիւնները վերազարթնում մը ցոյց կուտան դէպի կազմակերպութիւն։ Կարելի է ըսել թէ հայկ. կեանք մը կ'երեւնայ փիլ-չառ։

Հայ Դպրոցի պզտիկ աշակերտներէն տասնեակ նամակներ պատասպրագի էին հրաւիրած զուիցերացիութիւնը, Ժընեւի Salle Centrale։ Յունուար 6, Հինգշաբթի օր, Հայկ. Ծնունդի առթիւ։

Գաղութին երրորդ պատարագն է այս, «Եկեղեցւոյ բացուին» գոյութենէն աւելին։ Պատարագիչն էր Ներսէս քահանայ, նախկին ուսուցիչ մը, վերջերս ձեռնադրուած։ Առաջին երկուքը կատարած էր Վահան քահանայ Նայեան, որ հիւանդ ըլլալուն չէր կրցած գալ այս հեղ։ Հակառակ կեանքի տարապայման սղութեան եւ գործի ալ օր ըլլալուն, գաղութին մեծամասնութիւնը ներկայ էր։ Սրահը աւելի կամ նուազ յարմար տաճարի մը նմանութիւնը ունէր։ Դպիրներն ու դպրապետը — Հայ Դպրոցի աշակերտ-աշակերտուհիները եւ տնօրէնն էին։

Պատարագիչը օրուայ նշանակութեան վրայ քարոզեց եւ խրախուսեց տիկիններն ու պարոնները, որոնք կ'աշխատին գաղութին համար։

«Եկեղեցասիրացը իր վրայ է առած է Գրնեէնի մեծերուն եւ պզտիկներուն հանդիսաբաշխութիւնը, որ 260 ֆրանսական ֆրանքի գումար մը կը ներկայացնէ։ Այսպէսով անոնք ալ ներկայ կ'ըլլան, ամէն անգամ որ պատարագ մատուցուի Ժընեւի մէջ։

ՀԱՅԿ. ԾՆՈՒՆԴԸ ՇԱՄՓԷԼԷՆ ՆԵՐՍ

Նոյն օրը, Շամփէլի հայ աշակերտներու Տան սրահին մէջ, տօնածառին շուրջ, Հայ Դպրոցը ընտանեկան հանդէս մը ունեցաւ։ Հայկ. Ծնունդն էր որ կը տօնուէր։

Տղաք մեծ ու պզտիկ, չափէն աւելի զոհ էին, առաւելապէս անոր համար որ, հանդիսաւոր օր մը, առաջին անգամ ըլլալով, քով քովի եկած կը գտնուէին, Գրնեէնի եւ Շամփէլի երկու հաստատութեանց բնակիչները, որոնց խրապանդութը պատմական Հայաստանի մէկ մէկ անկիւնէն, «սխալար» ու «գուրիկ» կը կանչեն իրարու, եւ այդ ոգով ալ կը սիրեն իրար, իբրեւ մեծ ընտանիքի մը հարազատ անդամները։

Շամփէլի տղոց համար զգածութիւն մըն է Հայկ. Ծնունդը տօնել, որովհետեւ անոնց յաճախած Զուից. դպրոցները բաց կ'ըլլան Յունուար 6ին։ Սակայն այս տարի, տակաւին փակ կը մնան կրիփի պատճառաւ։

Հիւրանին սպասուհիները, ալեհերը ձեռքերը, տանը մաքրելու եկան։ Ու քանդեցին բոլոր մամուկներուն բոյները։ Բայց մամուկները, հակառակ իրենց բնակարին ըլլալուն, ձիւնաշարկէն մառան, եւ մառանէն ձիւնաշարկ, խռովական վիճակի մէջ, տնտնանքն ունեցան Ծնունդի նախօրեակով, տօնածառը տեսնելու։ Ա՛յն սիրուն Ծնունդի ծառը, որ հազար ու մէկ ազուոր բաներով զարդարուած հա՛ն, ա՛յն անկիւնը հարուստ սրահին, կը կենար բանտարկուած։ Ու մամուկները մեծ դժուարութիւններէ յետոյ, հասան իրենց փափաքին։

Մենք ալ մերինը կրնանք տեսնել։

Ա. ԽԱՆԼՅԱՆԵԱՆ

Սինեմա մը կ'այրի.— Պալլայըրայի (Պոլիւա) սինեմային մէջ սաստիկ հրդեհ մը կը ծագի եւ աննկարագրելի խուճապի մը ընթացքին, պատշգամիներէն գետնայարկ ցատկելով շատեր կը վիրաւորուին։ Երեք հոգի մեռած եւ 15 վիրաւորուած են։

ԱԶԳԵՐՈՒ "ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆԸ" ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Անցեալ օր «Դրօշակ»ի Յունուարի Թիւէն արտատպեցինք Թղթակցութիւն մը, որ կը պարզէր պոլշեւիկներուն հաստատած «հաւասարութիւնը» Ատրպէյճանի եւ Արխազիայի մէջ։ Ստորեւ կուտանք Թղթակցութեան վերջին մասը, որ կը ներկայացնէ Հայերու վիճակը՝ Վրաստանի մէջ.—

Հայաստանցութիւնը Խորհրդային Անդրկովկասի մայրաքաղաքին մէջ, անհերքելի փաստ է։ Թիֆլիսի Հայերը միշտ ալ եղած են առաջնեթաց դիրքերու վրայ։ Խորհրդային Վրաստանի մէջ բոլշեւիկ Վրացիներու կողմէ ամէն ջանք կը գործադրուի այդ առաջնութիւնը կասեցնելու։ Թիֆլիսի պետական հայ պաշտօնեաները ամէն օր կ'արձակուին պաշտօնէ՝ առարկելով թէ վրացերէն չգիտեն։ Եւ այդ միայն անկուսակցական Հայերու մասին չէ, որ տեղի կ'ունենայ, այլ կոմունիստ Հայերն ալ գործէ կը հեռացուին։ Թիֆլիսի պատասխանատու վրացի պաշտօնեաներէն իւրաքանչիւրը կ'աշխատի իրեն ենթակայ հայ կոմունիստները փոխարինել վրացի կոմունիստ պաշտօնեաներով։

Երկու - երեք տարի առաջ Հայերը մեծամասնութիւն էին Թիֆլիսի մէջ։ 1923ի վրացական ապստամբութեան ընթացքին եւ յետոյ ամբողջ Վրաստանի մէջ հայասպանութիւնը մեծ չափերու հասաւ եւ այդ այն պատճառով, որ հայ բոլշեւիկները, Ս. Ժամբեկովի ղեկավարութեամբ հրէշային բանութիւններ կատարեցին ապստամբ Վրացիներու դէմ։ Վրացիները այդ դէպքէն յետոյ իրենց նպատակ դրին առաջին առթիւ, ինչ գնով ալ ըլլայ, Թիֆլիսի մէջ Հայերու փոխարէն մեծամասնութիւն դառնալ։ Եւ յաջողեցան։ Քաղաքի հազարաւոր հայ պաշտօնեաները գործէ հանելով կախեթիայէն վրացի պաշտօնեաներ բերին։ Վրացիները այժմ Թիֆլիսի մէջ պաշտօնի տեսակէտէն, կատարելապէս պոյքոթի են ենթարկած Հայերը։ Պետական ո՛ր պաշտօնատունը կ'ուզէք մտէք, եթէ վրացերէն չխօսիք՝ պատասխան չէք ստանար։ Պաշտօնական (կամ պաշտօնի համար) որ եւ է տեղ դիմած ատեն առաջին հարցը կ'ըլլայ. «Ի՞նչ ազգի կը պատկանիք»։ Եթէ Հայ էք, անպատասխան կը մնաք։ Աղբիւրէն ջուր լեցնելու կամ ջուր առնելու համար ձեր ծայրը պիտի անցնիս եւ սպասես։ Հանրակառքին մէջ եթէ քիչ տեղ կայ եւ շատ յաճախորդ, վրացի կառավարը չի թողուր, որ Հայը նստի, կամ եթէ նստի, վար կ'իջեցնէ, սպասող Վրացիին տեղ տալու համար։ Նման պարագաներու մէջ կռիւները յաճախադէպ են։

Մեասնիկեանի տեղ միւս Հայ մը նշանակելով վրացի կոմունիստները աստիճանաբար սաստկացուցին թշնամանքը դէպի Հայերը։ Ամբողջ Թիֆլիսի մէջ ուր վրացական քանի մը բանփակներ (բանւորական ֆակուլտէներ) կան, Հայերու համար միայն մէկ հատ կայ։ Հայ բանւորներու եւ համապատասխան հիմնարկութեանց առաջարկը բանփակներու թիւը աւելցնելու մասին՝ չի լսուիր։ Հայ դրամատիկ խումբը մեծ դժուարութեամբ յաջողեցաւ այս տարի ալ իր գոյութիւնը քաշել տալ։ Թիֆլիսի համալսարանին մէջ հայ ուսանողները չեն ընդուներ, եթէ վրացերէնը ամբողջութեամբ չեն ընդունած։

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԵՒՈՆԵ

PASCAL)

Թերթերը կը հաղորդեն Պոլսոյ մէջ յանկարծամահ է ուսուցիչ Յարութիւն ւոնեան։

Յարութիւն մէկն էր մը երիտասարդներէն, 1893ին կը մտնէր Դաշ ցութեան առաջին շարքե մէջ։

Վարժաւոր եւ անփառ բայց եղան մեծեր, որոնք համակ անձնազոհութեամբ զորուած, գիտցան արհամ հանքով նոյնը մահուանէ։

Այդ սերունդէն շատերն կան ազատագրութեան պար՝ի՝ Բաբգէն Սիւնի Գուռնէնները Պոլիս, Կ Տողրամաճեանը (Վահան նուէրեան) Սասուն, Սարգիս նասեանը Զանգը, բայց մէկ մարդ առաջի հետ բաւարնիր փայլեցան Դաշ ցութեան երկնակամարին մէ

Անանող՝ Կեցրոնեան մարտիր, Յարութիւն, ա օրէն կը մտնէ ժողովրդ խաւերու մէջ եւ քիչ ատե կը կազմակերպէ իր հայր կիցները՝ Քարհանայիններ, Զա պօղազցիներ, Զառայիններ նուիրուած կուսակցական խատանքի, կը ձեռնարկէ դային կազմակերպութիւնն Յառաջանշական է իր կազմ կերպած արուարձաններէն որ մնաց միշտ Դաշնակցա կան եւ ուրիշ կուսակց թիւն չկարողացաւ հիմք նետել։ 1894ին կը մեկնի նեւ ուսանելու, բայց մէկ ամ վերջ կը թողու համալսար եւ կը վերադառնայ Կ. Պոլ լծուելու կուսակցական գործ աշխատանքի։

1896ի Պանք Օթոմանի ցէն վերջ, կը կատարուին բիրատար ձերբակալութիւն եւ սպարոնները Յարութիւն բացակայութեան կը դատ պարտուի մահուան։ Հեղափ կազմակերպութիւնը կը ք քայուի եւ կը տիրէ ընդհանուր յուսահատութիւն։ Յարութիւն թաքստոցէն կը սկսի կուսակ ցական աշխատանքի եւ կապը կը վերահաստատէ նեւի հետ՝ Փասքալ անունով Այդ կապը ապահով պահած մինչեւ 1901։ Պանք Օթոմանի ցոյցէն քանի մը ամիս վերջ Պոլիս կը հասնի Դաշնակցակ յայտնի գործիչ Եղիազարեան Յարութիւնի հետ սերտ ձեռնարկէ կուսակցական վերա կազմութեան։ 1897 Յունուարին տեղի կ'ունենայ ընդհանուր րում։ Յարութիւն դուրս կուգ թաքստոցէն եւ կը մասնակց «Զօն» կոմիտէին, որ թենց մարտական ոգի եւ կ տարեց կարեւոր ձեռնարկ մը թէեւ ոչ կատարեալ յաջող թեամբ։

Քանի մը շաբաթ վերջ Յարութիւնի երեք ընկերները պատրաստուած էին Պոլսէն մեկ նելու, մատնուելով մակոյկ վարի մը կողմէ, կը ձերբակալ ուին իրենց թաքստոցին մէջ։ Միայն Վարդան Գարակէօզեան կը դիմադրէ զէնքով եւ իր վե ջին փամփուշտով անձնասպան կ'ըլլայ։

Յարութիւն չի վհատիր եւ կը տանի կուսակցական աշխատանքները մինչեւ 190 Եըլտըզի մահափորձին կը ձեր բակալուի իբրեւ մեղսակից Վառո Էնտրիեանի մահափորձ կերը։ Երկար ժամանակ կը Եըլտըզի բանտը, խերբշ զաւի օտար դեսպանատան միջամտութեամբ։

Մինչեւ Սահմանադրութեան հռչակումը, անվերջ հետապնդ ուած է ոստիկանութեան կողմէ եւ շատ անգամ բանտարկուած

Սահմանադրութեան կումին մեծ կորովով կը աշխատանքի, կը վարէ եւ ձամբ կը կատարէ զանազան փոխադրութիւններ։ Մարտ 31ին եղած է Բէրայի մարտական խումբերու վարիչ, 1911ին վերջ

...իր դաշտի գործօն մասնակցութիւնն է։

Ընդհ. Պատերազմին կը ներկայանայ Էնկիւրիի Պատերազմական Ատեանը դրկուելու համար, բայց կ'արդարացնէ օտար հպատակութեան մը միջամտութեամբ։ Բանի մը ամիս վերջ Յերկեն ձերբակալման հրաման մը տրուի, բայց պահուըտելով կը փրկուի։

Երկար տարիներ վարած է Պոլսոյ Թաղային վարժարաններուն մէջ ուսուցչական պաշտօն։ Եղած է համեստ եւ ընկերական, յանդուգն եւ խիզախ մտանցի հանդէպ։ Երբեք չէ ենթարկուած հոլանդան Թուրքութիւններու, նոյն իսկ բանտարկութիւններուն միջոցին։

Յարութիւն փոթորկալից կեանք մը ունեցաւ, բայց ա՜ա՜ղ, չիջնցաւ հեռու իր սիրած պայքարի ճանապարհէն։

Յարգա՜նք իր գերեզմանին։

Յ. ՍՐՈՒԱՆ ՁՏԵԱՆՑԻ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Պ. Վաղարշակ Սրուանձտեանց իմ ... մեզի կը ..., որ հաստատուած է Աղեքսանդրիա եւ շատ ազգօգուտ երաժշտական գործունէութիւն ունի այնտեղ, հրատարակեց իր 4րդ եւ 5րդ երաժշտական տետրերը

Չորրորդը կը պարունակէ 6 սրտի եղանակներ՝ ժողովրդական եւ ինքնուրոյն, որոնց հինգը, առաջինէն զատ, յաջող կերպով ներդաշնակած է։ Դաշնամուրի հետ աշխատիկ գրականութեան մէջ, անոնք շատ օգտակար կրնան ըլլալ հայ երիտասարդութեան։

Հինգերորդ հատորը կը պարունակէ 6 մեներգ եւ երկու բառաձայն՝ խմբին համար։ Ընտրուած բանաստեղծութիւններն են ... եւ կը կրեն Ռ. Իսահակեանի, Գասպար Իփէքեանի, Ջերեանի, Հայրապետեանի, Շէմ... եւ Պէշիկթաշլեանի ստորագրութիւնները։ Մանաւանդ պէտք է յաջող եւ բանաստեղծութեանը յարմար են «Ուշ գիշերին», «Գիշերային» (Իսահակեանի) եւ «Քառեակը» (Գ. Իփէքեանի) իր պարզ դաշնաւորումով եւ սահուն երգեցողական ոճով։ Քառաձայնները, մանաւանդ «Ով Հայաստան» Պէշիկթաշլեանի՝ շատ օգտակար կրնան ըլլալ հայ դպրոցներուն մէջ։

Հրատարակութիւնը սիրուն է, ... զարդարուած ... նուրբ եւ ճաշակաւոր հին հայկական մանրանկարով։

Մարգարիտ Բաբայեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՆՆԱՆՔԸ ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

Ֆօն տը Շէրի.— Գաղանցի առթիւ Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէին սարքած գեղարուեստական երեկոյթը անցաւ շատ յաջող։ Քաջալերուած այս լաւ ձեռնարկէն, Ենթակոմիտէն կը պատրաստուի Բարեկենդանի առթիւ ալ ներկայացում մը տալ, դարձեալ գեղարուեստական փոքրիկ բաժինով մը։

Ողբալի վիճակի մը մէջ է փոքրիկներու մայրենի կրթութեան գործը։ 30է աւելի տղաք կ'երթան ֆրանսական դպրոցներ, բոլորովին մոռնալով հայերէն լեզուն։ Տեղիս հայրենակիցներէն Պ. Թորոս Շատեանի սիրով կը տրամադրէ իր ունեցած հողերէն մաս մը՝ դպրոցի շինութեան համար։ Նորահաստատ մասրան վարչութեան եւ գաղութին կը մնայ հիմա, շուտով նախաձեռնարկ ըլլալ այս գործին, տեղին վրայ հանգանակութիւն մը կատարելով։ Մաս մը դրամ ալ Առաջնորդարանը կրնայ տալ, խնդրելով որ անյապաղ կանգնին դպրոցի փայտաշէն շէնք մը։ Այս կերպով մեր պզտիկները գէթ եկող տարուան համար, առիթ կ'ունենան հայերէն սորվելու։

Մենք մեծ յոյսեր ունինք նորահաստատ մասրան վարչութեան վրայ, եւ կը կարծենք որ եթէ լրացնէս ուզեն, նոյնիսկ մէկ երկու ամսէն՝ կրնան կանգնել դպրոցը։

Ֆօն տը Շէրի գաղութը ունեցաւ եւ ունեցաւ իր փոքրիկ մատուռը։ Անկեղծ կամք մը,— եւ ահա անոր կողքին կ'ունենանք մեր համեստ վարժարանը։

Գործազրկութեան տագնապը ծանրացած վիճակը։ Բազմաթիւ գործաւորներ դուրս են նետուած, որոնց կարգին եւ մեր շատ մը հայրենակիցները։ Բանի մը հայ կիներ լացեր, պաշտօնէի են եւ նորէն գործի են առնուած։ Միւս ցաւալի պարագան ալ սա է որ, երբ գործատէրը կ'արձակէ, կ'առնեն ձեռքէն նաեւ գործարանատիրոջ կողմէ տրուած գրեթէ ձրի բնակարանը։ Հակառակ այս բոլորին, ներկայիս մեր հայրենակիցներուն վիճակը այնքան ալ ծանր չէ, բայց եթէ գործերը այսպէս շարունակուին, վերջաւորութիւնը շատ սուղի կը նստի։

Ա. Օտարական

ՄԱՆԹԻԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

Մարսէյլ, 12 Յունուար.— Սէն Միշէլի Պօսօն մասրան եւ սանիտարական հոգաբարձութիւնը կազմակերպած էր սիրուն ծառահանդէս մը որ տեղի ունեցաւ «Սալօն Լաֆանեօլ»ի մէջ։ Ներկայ էր 300է աւելի երկսեռ բազմութիւն մը։

Կանանչ ու կլոր Ծնունդի ծառ մը զարդարուած էր շքեղօրէն, որուն վրայ խաղալիքները հետաքրքրութիւնը կը շարժէին անոնց սանուկներուն։

«Թնար Ֆանֆառը» իր ամբողջական կազմով եւ միօրինակ գլխարկներով ներկայ էր հոն։ «Մեր Հայրենիք»ով կատարուեցաւ բացումը։ Յետոյ երեսունի մօտ պզտիկներ սեւ համազգեստներով երգեցին «Բարի եկայք, հանդիսականք» խմբերգը։ Եղան թէ՛ ֆրանսերէն եւ թէ հայերէն արտասանութիւններ։ Մանուկները յաջողութեամբ կատարեցին մարզանքներ, զարմանք պատճառելով բոլոր ներկաներուն։

Պօմօնի բնակիչներէն Հայկ Սէրէնկիւլեան յուզուած պզտիկներու հայրենաշունչ երգերէն եւ արտասանութիւններէն, իր գնահատութիւնը յայտնեց մանկապարտէզի վարիչ Օր. Սիրան Առաքելեանին։ Եւ իրապէս շնորհաւորելի էր օրիորդը, որովհետեւ վեց ամիս առաջ, հայերէն բառ մը չգիտցող մանուկները, այսօր բեմի վրայ համարձակօրէն իրենց մայրենի լեզուն կը թոթովէին։ Պ. Սէրէնկիւլեան յետոյ սրտաշարժ խօսքեր ուղղեց «սիրուն բալիկներուն»։

Բանի մը զուարճալի մենախօսութիւններէ յետոյ, մանուկները ներկայացուցին տարուան չորս եղանակները։ Նախ եկաւ Գարունը, գեղեցիկ աղջիկ մը, զարդարուած կանանչ տերեւներով ուրախ եւ զուարթ. յետոյ Ամառը՝ դեղնած ցորենի հասկերով եւ կարմիր լեղակներով. Աշունը՝ որթատունկի տերեւներով ու խաղողի ողկոյզներով, իսկ Ձմեռը՝ ալեւոր ծերունի Կաղանդ պապա) ձիւներով ծածկուած։ Տղաք պարելով երգելով շնորհաւորեցին Կաղանդը անվերջ խնդակցութիւններ եւ ծափեր խլելով հանդիսականներէն։

Հոգաբարձութեան անդամներէն մէկը ներկայացուց իրենց վեցամսեայ հաշուեկշիռը, որմէ յատակօրէն կ'երեւար Սէն Միշէլցիներու զոհաբերութեան ոգին եւ կազմակերպիչներու անխոնջ աշխատանքը։

Փափաքելի է որ Սէն Լուիցիներն ալ բարի նախանձով մը հետեւին Սէն Միշէլցիներու օրինակին, բանալով մասուռ ու մանկապարտէզը, որովհետեւ այս օտար երկնքի տակ մեր դիմագիծը պահելու միակ միջոցը դպրոցն է։

Ս. Միլտոնեան

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՎԵՐԱԳՐԱՒՈՒՄԸ ԿԸ ՏՕՆԵՆ

Վերջին ... ստացուած թուրք թերթերը երկարօրէն կը նկարագրեն այն հանդէսները, որոնք տեղի ունեցած են Կիլիկիոյ մէջ, տօնելու համար ֆրանսական բանակին կողմէ անոր պարպումին 5րդ տարեդարձը։

Հան... ... 4ի կէս գիշերին, երբ թնդանօթներ արձակուած եւ բոլոր գործարանները երկաթաւոր ... են։ Յաջորդ առաւօտ ժամը 9ին Էնկիւրիէն ...

...ուրիշ քաղաքներէ եկած երեսփոխաններու պատուիրակութիւն մը պաշտօնապէս ընդունուած է տեղական իշխանութեանց կողմէ։ Այդ միջոցին Ատանայի պատմական դրօշակը պարզուած է Ուլու Ճամիի մօտ։ Յետոյ թափօր կազմուած եւ հազարաւոր ժողովուրդ, զինուորներու եւ ոստիկան-զօրքի զաւմարտակներ, բոլոր դպրոցներու աշակերտները, արհեստակցական եւ երկրագործական միութիւնները իրենց դրօշակներով գացած են Գուվուղի հրապարակը, ուր գլխնք դիմաւորած են նուագախումբեր եւ սկաուտներ։ Հոն ճառեր խօսած են կուսակալ Րէշատ պէյ, «Թիւրք Սէօզիւ»ի խմբագրապետ Ֆէյզի Ճէլալ, Էնկիւրիի Ազգ. Ժողովին փոխանախագահ Րէֆէթ եւ Գարահիսարի երեսփոխան Բուշէն Էշրէֆ պէյերը։

Յետոյ պաշտօնական զօրանցք կատարած են ոստիկան գինուորները, թնդանօթաձիգները, սկաուտները, դպրոցականները, մասուլի աշխատաւորները, արհեստակցական միութիւնները, երկրագործները՝ թրակթէօրներով։ Ամբողջ օրը քաղաքին մէջ ուրախութիւններ կատարուած եւ գիշերն ալ ջահերթութիւն, հացկերոյթ եւ պարահանդէս տեղի ունեցած է։

ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

ՖՐԱՆՍԱ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ ՈՐԲԵՐՈՒՆ

Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Եւրոպայի ներկայացուցիչ Պ. Կորտըն Պէրրի յորդորական մը ուղղած է Ֆրանսա հաստատուած որբերուն։ Պարզելով անգործութեան տագնապը, Պ. Կ. Պէրրի կ'ըսէ.

Հետեւաբար անհրաժեշտ է որ դուք շարունակէք մնալ ձեր ներկայ տեղը, նոյնիսկ եթէ դժուար է այդ. որովհետեւ դուք պիտի հասկնաք որ աւելի լաւ է որ եւ է գործ ունենալ քան անգործ մնալ։ Մինչեւ քանի մը շաբաթ առաջ, ճամբորդութեան առաջ, ... գիւղին էր կոմիտէին ... մար նոր տեղեր գտնել բոլոր անոնց որոնք իրենց տեղերը փոխել կ'ուզէին։ Այսօր այդ բանը ընել գրեթէ անկարելի է մեզ համար։ Ուրեմն մի թողուք եղած տեղը։

Եթէ օտար երկրի մէջ անգործ մնաք, մեզ համար աւելի դժուար պիտի ըլլայ քան Յունաստանի կամ Սուրիոյ մէջ։ Մենք պէտք եղած նիւթական միջոցները չունինք որ ձեզ օգնենք։ Մեր միջոցները գործածեցինք Հայաստանի երկրաշարժէն վնասուածներուն օգնելու համար եւ անոնց համար ձեզմէ շատեր ալ նուէրներ ղրկեցին։

Եթէ, ձեր եղած տեղը դժուարութիւններու կը հանդիպիք գրեցէք որբերու պաշտպան կոմիտէի նախագահին, կամ ուղղակի մեզի, 15 Bld. des Italiens, Paris: Մենք կարելին ... ... պիտի ընենք, սակայն ոչ մէկ պարագայի տակ փարիզ մի գաք, մինչեւ որ մենք ձեզ չկանչենք։ Անոնք որ հակառակ այս արգելքին, որ ձեր շահուն համար է, Փարիզ կուգան, անոնք պիտի վերադարձուին իրենց ծախքով մինչեւ հոն, այստեղի իրենց ծախքերը եւ իրենց ծամբու ծախքը մինչեւ այն տեղ ուր պիտի երթան, եթէ երբեք գործ գտնուի իրենց համար։»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՆԴՈԿՆԵՐՈՒ ԳՈՂԵՐԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Վերջերս 8րդ, 16րդ, 17րդ, եւ 20րդ Թաղամասերու պանդոկներուն մէջ յաճախակի գողութիւններ կը պատահէին։ Ոստիկանութիւնը գաղտնօրէն կը հետապնդէր գողերը, որոնք վերջապէս ձերբակալուեցան։

Այս գողերը կը կազմեն խումբ մը, որ առանձին վարժութեան եւ ճարտարութեան հասած է պանդոկներու կողոպուտին մէջ։ Խումբին պետն է Հէայէր Ֆրէս, 29 տարեկան, զոր «Չինացի» կամ «պարոն» կ'անուանեն իր ընկերները։ Նշանաւոր է իբրեւ լարախաղաց եւ պարող՝ միւզիք հօլերու մէջ։ Ձերբակալուած է գիւղերի մէջ։ Խմբը կը գտնուէին հիմա միւս ընկերներն ալ, ...

Անօրէն ծերունին.— Լորիանի մէջ, ագարակապան մը, ծերունի Անթուան Լովան, տունէն վռնտած էր փեսան, եւ աղջկան ամուսնութիւնը՝ բռնօրէն լուծած։ Անկեղծ գիւղացին, որ չորս տարեկան զաւակ մըն ալ ունէր, չէր կրնար աչքն ու սիրտը բաժնել ագարակէն։ Անիրա՛ւ շատ կը սիրէր իր տղան ու կինը։ Անիրաւ ագարակապանը, սակայն, պայրպայտէս ժառանգութենէ զրկելու համար զայն, չէր թողուր որ ագարակին մէջ ոտք դնէ փեսան, նոյն իսկ տղան տեսնելու նպատակով։ Երեկուն մը, դարձեալ, գաղտնօրէն փեսան տուն կը մտնէ իր զաւակը համբուրելու համար միայն, ու կինկին կը վռնտուի։ Գիշերը կը պառկի տան դուրսի սանդուխներուն վրայ, որպէս զի քիչ մը աւելի լաւ իր զաւակին ձայնը։ Բայց քնացած պահուն, անօրէն աները զաւազանի մէկ հարուածով սանդուխներուն վրայէ կը պառէ գլուխը խեղճ հօրը, որ կը մեռնի։

Ամուրի եւ ամուսնացած դէմ դիմաց.— Իտալիոյ մէջ երկու տարօրինակ խումբեր, մէկ կողմը բազկացած ամուրիներէ, միւս կողմը՝ ամուսնացեալներէ, զինադաշտ մը կը կազմակերպեն։ Իտալիոյ մէջ, վերջերս, ամուրիներուն վրայ տուրք դրուած էր, այնպէս որ խումբերը սակաւորներ եւ անսակներ անունով դաշտ կ'ելլէն։ Ամուրիները 1ի դէմ 4ով կը յաղթեն։

Ի՞նչպէս կը պատժեն գողը.— Լեհաստանի մէկ գիւղին բնակիչները, տեսնելով որ գող մը շարունակ կը կողոպտէ իրենց ունեցածը եւ անպատիժ կը մնայ, կ'որոշեն իրենց հասկցած ձեւով առանց ոստիկանութեան միջամտութեան, կատարել արդարութիւնը։ Եւ օր մը, գիւղացիները կը բռնեն գողը, խարոյկ մը կը պատրաստեն եւ ողջ ողջ կ'այրեն զայն։

«ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ԴՐՕՇԱԿ»

Հ. Յ. Դ. ԲԻՒՐՕՆ ձեռնարկած է հրատարակութեանց շարքի մը, որուն առաջինը բաղկացած պիտի ըլլայ 5-ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 7 ԳԻՐՔԷ, համաձայն իրենց ծաւալին, ընդամէնը 40 ՊՐԱԿ, այսինքն 640 էջ։

Այս գիրքերը նուիրուած պիտի ըլլան ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ խնդիրներու ուսումնասիրութեան, ձեռնհաս գրողներու կողմէ։

Այս առաջին շարքին համար բացուած է սահմանափակ թիւով բաժանորդագրութիւն մը։ Բաժանորդները կը ստանան այս Ա. շարքին բոլոր գիրքերը, անոնց հաստավաճառին գինին վրայ ՀԱՐԻՒՐԻՆ 25 ԶԵՂՉՈՎ ՄԸ։

Բաժնեգինն է, Ֆրանսայի, Սուրիոյ եւ Պալքանեան երկիրներու համար 30 ֆրանք, հաստավաճառի 40 ՖՐԱՆԲԻ փոխարէն։ Իսկ Ամերիկայի, Անգլիոյ, անգլ. գաղութներուն եւ միացեալ երկիրներուն համար բաժնեգինն է 2.50 ՏՈԼԱՐ, հաստավաճառի 3.25 ՏՈԼԱՐԻ փոխարէն։

Բաժանորդները առանձին փոստի ծախք չպիտի վճարեն՝ գիրքերու առաքման համար։

Յաջորդաբար պիտի ծանուցուին գիրքերուն անունները։

Բաժանորդագրութիւնը ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ է։

Բաժնեգինը ղրկել հետեւեալ հասցէին.— H. Kintouni, 36 Av. de Chevreuil, Asnières (Seine) Հեռաձայն՝ Courbevoie 505.

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Նիս Նորքէն Օր. Օրորա Մարտիկեան, մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ ընկեր Նազարէթ Թաղէատեանի (Մագիկ) Զրէգնօ Ամերիկա։

Սէն Շամոնէն Պ. Սարգիս Ընտրիկեան վեցամսեայ «Յառաջ»ներ Ալաչուեանի՝ Ֆրանքլին եւ Յակոբ Ընտրիկեանի Ֆիլատելֆիա (Ամերիկա)։

Փարիզէն Պ. Գեղամ Դերձակեան, մէկ տարեկան «Յառաջ»՝ Ղազիրի որբանոցին (Սուրիա)։

Փարիզէն Պ. Մկրտիչ Տէր Ստեփանեան, վեցամսեայ «Յառաջ»՝ Մարգար Թովմասեանի՝ Նիակարա Ֆօլս (Ամերիկա)։

"ՅԱՌԱՋ",Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ՀԱՐՄՆԻՒԲԷՆ ԱՌԱՋ

(ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Թարգմ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հատտա փայտ կը կտրէր իրենց բոլոնքինին համար։ Յոտոսէն ձեռքին, ան կը նմանէր հեքեաթին սիրուն պարիկին, որ կիսալուսին մը բռնած է ու կ'երգէր, փայտ կտրած պահուն իր հոգիին խռովքները.

Իրեն համար անապակ, զով ջուրին մէջ
Պարեգօտս լուացի:
Իրեն համար սեւ մազերս հիւսեցի:
Սպասեցա՛ւ ան ինծի:
Ա՛խ, մա՛յր իմ. ա՛խ, մա՛յր իմ:

Շրջակայքին հորիզոնը կը կտրէին խորունկ կիրճեր, որոնք Ային Լիպայէն կ'երկարին մինչեւ Թիպէրիագայի դաշտավայրերը։

Նրբեն, ան կ'ընդհատէր իր գործն ու երգը, եւ սար ձայնով մը, կամ լեզուի շաչիւնով մը, կը կանչէր իրենց շուները եւ ոչխարները, որոնք կը ճարակէին Հերմոնեան բլրակներ ու ջովերը։

Բամպակեայ թաշկինակ մը կապած էր իր արձակ մազերուն. փաթթուած էր ըղարի մը մէջ, գծաւոր բուրդէ պարեգօտ մը, որ կ'իջնէր մինչեւ ծունկերը, եւ բաց կը մնային իր նուրբ սրունքները։ Մէջքին գօտի մը ունէր։ Գարշապարին վրայ գծագրութիւն մը բարդ կտածումով (հան)։ Շփերը կարմրած էին հինայով։

Իմ աչքերս նման են ակունքին,
Որ ակօս բացած է հողին մէջ,
Եւ արցունքներս գինի են փարած,
Իմ նիհարցած այտերուս վրայ:
Ա՛խ, մա՛յր իմ. ա՛խ, մա՛յր իմ:

Հատտա ոտքը բոպիկ կը քալէր, անտարբեր՝ քարերուն եւ մարմնիի փուշերուն, եւ յստակօրէն կը կտրէ՛ր, շարունակ փայտ կը կտրէր

Ցանկարծ, վեր առաւ գլուխը։

Երկու կը մարմրէր կիրճերուն սարին եռեւը։ Արեւը հետզհետէ կը ծաւալէր բլուրներուն վար, որոնք կը բարձրանային փըշաքաղ՝ յունապիններով, կաղնիներով, գրախտածառերով։

Այն ատեն, հաւաքեց փայտերը, տրցակ շինեց եւ չուանով մը կապեց։ Ցիրուցան տարածուն այծերը խմբեց եւ ուղղուեցաւ դէպի Իֆրան գետակը, որ կը հոսէր, հեղեղի նման, կլորակ խճաքարերու վրայէն։ Հեռուն, լեռներուն փորին մէջէն, հովիւները իրենց աղաղակներով հօտը կը քշէին դէպի վրանախումբերը։

Իրեն համար ես կորիտս ալացի,
Իրեն համար իմ շրթներս երգեցին,
Նամակ պիտի գրեմ Թիթեռնիկին Թեւին վրայ,
Որպէսզի սիրականս Մահս զիս չմոռնայ,
Ա՛խ, մա՛յր իմ. ա՛խ, մա՛յր իմ:

Կեցաւ ջուրին եզերքը եւ ձեռքովը բացաւ սուտվարդերուն շինած վարագոյրը, որ գետակը կը ծածկէր, եւ մատները թաթխեց ջուրին մէջ։

Ո՛վ իմ սիրտս, դուն խենթ ես:
Իմ սիրածս զիս չ'ուզեր, բայց
Իմ ատածս ինծի կը ցանկայ:

Երբ գլուխը հակեց ջուրին հայելիին, սրբ. դէմք մը կը գոյանար իր ուսերուն վրայ։ Ուտումով մը շտկուեցաւ։ Աղջիկ մը մարեցաւ իր շրթներուն վրայ

— Ես՛ բարպ, Մօհա՛, դո՞ւն ես

Եւ, շփոթահար, իր աննման երեսը դրա երիտասարդին ... վրայ։

— Աղուոր՛ես։

Եւ երկուքին շրթները միացան իրարու, երկա՛ր ատեն։

— Քու բերանդ աւելի անուշ կը բուրէ, քան լերան անանուխը, եւ քու լեզուդ գաւմեվարդերու կարմիր ծիլին պէս է։

— Օ՛ Մօհա, բացակայութիւնդ այնքան երկարեցաւ, որ վախցայ թէ մազերս կը ճերմկին եւ երեսներս կը խորշոմին։

Մօհա սկսաւ խնդալ

— Տե՛ս, արեւի ճիւղիկ, ինչե՛ր բերած եմ քեզի համար քաղաքէն.

Եւ սէլհամին գլխանոցին մէջէն հանեց ճերմակ կտաւով մը փաթթուած ծրար մը։

— ... Ջարդարուն գուլպաներ, որոնք պիտի պաշտպանեն սրունքներդ ցուրտին դէմ։ Մետաքսէ թաշկինակ մը, որով գլուխդ պիտի զարդարես... այն օրը... (աչքերուն մէջ նայելով) երբ մերինները ձերիններուն պիտի գան ըսելու որ մեզ իրարու հետ ամուսնացնեն։

Հատտա նորէն ծածկեց իր դէմքը սիրականին պարեգօտին մէջ, բոլորովին յուզուած։ Այն ատեն, Մօհա աղեղի մը նման գըրկեց զայն, գետնին վրայ տարածեց, եւ անոր ջերմավառ շրթներուն մէջէն խմեց ամբողջ էութիւնը սիրածին։

Գետակը, որ յղկուն խճաքարերուն վրայ եւ սուտվարդերուն մէջէն կը խոխոջէր, խեղդեց անոնց սիրոյ հեծծիւնները։

Լեռներուն կատարը երկինքի մթամած կապոյտին մէջ հետզհետէ կը հանէր. Հեռուներէն հովիւներուն երգը դէպի վրանախումբը կ'առաջնորդէր մայիւններ արձակող հօտը։

— Օ՛ Մօհա, մտեցուր ճրագ մը սիրտիս, եւ դուն պիտի տեսնես հոն խանձուկներ որ բռնկած են։

**

Այիթ-Այտալլահի վրանախումբը նետուած էր բլրալանջի մը թեթեւ զառիթափին վրայ, պաշտպանուելու համար սառուցիկ հովէն եւ թշնամիին տեսողութենէն։ Չիւնը անբիծ ու ճերմակ պատմուճանով մը կը ծածկէր բարձր սարերը։

(Շարունակելի)

Պրուսայի ջերմուկները

Թրքական անանուն մեծ ընկերութիւն մը կազմուելու վրայ է, Պրուսայի ջերմուկները արդիական եւ գիտական եղանակով շահագործելու համար։ Խվզաֆի Տնօրէնութիւնը 100.000 ոսկի դրամագլուխով պիտի մասնակցի նոր ընկերութեան

Եւրոպայէն Ասիա երկաթուղի

Պատէն-Պատէնի վերջին երկաթուղային համագումարին մէջ որոշուած էր մէկ երկրէն միւսը ճամբորդութիւնները դիւրացնել։ Վերջերս Պոլիս հասաւ մահճաբարձ վակոններու ընկերութեան վարիչներէն մէկը, նպատակ ունենալով Սէնփլօնի ճեպընթացը ուղղակի երկարաձգել մինչեւ Անատոլու եւ Սուրիա։ Ասոր ամէնէն մեծ դժուարութիւնն է Վոսփորը։ Կառախումբերը ի՞նչպէս անցընել Սիրքէճիէն Հայտար Փաշայի կայարանը։ Պատերազմի առեն աւստրեւհունգար ընկերութիւն մը օսմ. կառավարութեան հետ համաձայնած էր Վոսփորի վրայէն կամուրջ մը կամ տակէն փապուղի մը շինելով Եւրոպան Ասիոյ միացնելու համար։ Այս ծրագիրը կարելի չեղաւ իրագործել եւ առ այժմ յետաձգուած է։ Հիմա Թուրք կառավարութեան հետ եղած կարգադրութիւնը հետեւեալն է.—

1927 Մայիս 25էն սկսեալ Եւրոպայէն Սէնփլօնի ճեպընթացով Անատոլու կամ Սուրիա ճամբորդողները մասնաւոր շոգենաւով մը Սիրքէճիէն պիտի փոխադրուին Հայտար Փաշա, ուր պիտի գտնեն նոր մահճաբարձ կառախումբ մը, պատրաստ մեկնելու դէպի Ատանա եւ Հալէպ։ Փարիզէն ուղղակի Անատոլուի եւ Սուրիոյ համար տոմսակ պիտի տրուի։ Թուրքիան կտրող անցնողի մը համար պարզ «թրանզիթ»ի վիզա մը բաւական պիտի ըլլայ։

Բիզա շահի նուէրը Փարիզի մզկիթին

Պարսկաստանի Շահը գեղեցիկ գորգ մը նուիրած էր ֆրանս. կառավարութեան, Փարիզի մզկիթին մէջ դրուելու համար։ Այս առթիւ պաշտօնական արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ առջի օր մզկիթին մէջ։ Բոլոր գորգերը վերցուած էին և մզկիթին մարմարէ սալայատակին վրայ փռուած էր նուիրուած գորգը, որուն շուրջ բոլորուած էին Փարիզի պարսիկ դեսպան Միրզա Ասատուլլահ Պահատուր խան, ֆրանս. կառավարութեան ներկայացուցիչ Պ. Կութ, իսլամական մըքավայրերու պահապան ընկերութեան նախագահ Սի-Պէն-Ղապրիթ, Աֆղանիստանի դեսպանը՝ ատրախանէ գտակով, պարսիկ դեսպանատան պաշտօնեաները եւ այլ դիւանագիտական ներկայացուցիչներ։ Պահատուր խան, Պ. Կութ եւ Սի-Պէն-Ղապրիթ ճառեր խօսեցան։

Նուիրուած գորգը նկարի եւ գոյնի կողմէ գեղարուեստական հրաշալիք մըն է եւ մինչեւ վերջերս կը զարդարէր Թէհրանի արքայական պալատը։ Երկայնքն է 7 մեդր 20, լայնքը 3 մեդր 70։ Մօտ 100 տարուան հնութիւն ունի։

Գերեվաճառութիւնը Ասիոյ մէջ

Քսաներորդ դարուն մէջ տակաւին գերեվաճառութիւնը կը շարունակուի Ասիոյ յետամնաց եւ նախնական ցեղերուն մէջ։ Լոնտոնէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Պիրմանիոյ Անգլիացի կառավարիչը Տուրպար հրաւիրած է Քասին ցեղախումբին պետը, որուն յայտարարած է թէ գերեվաճառութիւնը անմիջապէս վերջ պէտք է գտնէ ամբողջ երկրին մէջ։ Գերի ունեցողներուն կարեւոր հատուցում պիտի ըլլայ։

Ազատագրուելիք գերիներուն թիւը 5000ի կը հասնի։

Անատոլուի մէջ քանի անգամ աւելին կայ, այն ալ «Պզտիկ Դաշնակից»ին զաւակներէն...։

Սուղ ապրանք ծախողները կը պատժուին

Ռուսիկանական տեսչութեան մէջ գումարուած գիներու հսկիչ յանձնաժողովը զանազան պատիժներ սահմանեց կարգ մը խանութպաններու, որոնք անխղճօրէն կը շահագործէին իրենց յաճախորդները։ Պատժուածներուն մէջ են մսավաճառ մը որ 100ին 70 շահով կը ծախէր, նպարավաճառ մը որ օճառը 100ին 51 շահով ծախած էր, ուրիշ մը՝ ոսպը 100ին 58 շահով ծախած էր, կաթնավաճառ մը՝ որ կրիւյէր պանիրին քիլօն 17 ֆրանքի գնած եւ 24 ֆրանքի կը ծախէր։

Պոլշեւիկները սահմանը կ'անցնին

Պուքրէշէն 12 Յունուար թուականով կը հեռագրեն թէ պոլշեւիկ զինուորներ գիշերը Պուկազ ըսուած տեղը Տնիէսթէրի գետաբերանը անցած եւ գնդացիրով ու ձեռնառումբերով յարձակած են ռումէն սահմանապահ զօրամասի մը վրայ։ Յարձակումին մասնակցած է նաեւ լուսարձակներ ունեցող զինեալ նաւ մը։ Սաստիկ կրակէ մը վերջ, Պոլշեւիկները ետ մղուած են ռումէն սահմանապահներուն կողմէ եւ փախած են Օտէսայի ուղղութեամբ։ Մէկ ռումէն զինուոր սպաննուած է։ Իշխանութիւնները քննութիւն մը բացին։

Խոզի առաւփախառները

Երրորդ անգամը ըլլալով ոստիկանութիւնը երեւան հանեց խոզի առաւփախական նոր ընկերութիւն մը։ Ասկէ առաջ ձերբակալուած էին արդէն «Փօշըրի ժէնէրալ» եւ «Փօշըրի ֆրանսէզ» ընկերութեանց վարիչները։ Ասոնք յաճախորդներէն դրամ կը քաշէին եւ իւրաքանչիւրին անուան խոզ մը կ'արձանագրէին։ Խոզերը քանի մեծնային, յաճախորդին շահն ալ այնքան պիտի աւելնար։ Մինչ իրականին մէջ ընկերութիւնը քանի մը հազար խոզ կը պահէր, յաճախորդներու թիւը տասնեակ հազարներու կը հասնէր։ Օրին մէկն ալ յանկարծ, յաճախորդը նամակ մը կը ստանար, որուն մէջ կ'ըսուէր թէ դժբախտաբար իր անուան արձանագրուած խոզը մեռած է, աւա՜ղ։

Այս երրորդ ընկերութիւնն ալ 2500 խոզ միայն ունէր, մինչդեռ յաճախորդներուն կը կլլէցնէր թէ 18,000 է անոնց թիւը։ Այս ձեւով 20 միլիոն ֆրանք քաշած էր անոնցմէ։ Առջի առաւօտ ժամը 8ին ոստիկաններ ներկայացան տնօրէն փօլ Փէքինեօի տունը, զայն ձերբակալելու համար։ Փէքինեօ քանի մը վայրկեան խնդրեց արդուզարդը վերջացնելու համար։ Ոստիկանները սրահին մէջ կը սպասէին, երբ մարդը քովի սենեակը երթալով անձնասպանութիւն փորձեց ատրճանակով։ Գնդակը կուրծքին մխուեցաւ։ Փէքինեօ ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ։

Հինգ հազար լեհասուհիներ

Փէքինէն կը հեռագրեն թէ Քանթօնցիներու սպայակոյտը մօտ հինգ հազար չինացի աղջիկներ լրտեսութեան կոչած է չինական հիւսիսային բանակին մէջ։

Թիէն Ցէնի շրջանին ուժերուն հրամանատարը, այս մասին հիւսիսային բանակի խումբերուն տեղեկացուցած պահուն, կ'աւելցնէ թէ աղջիկները իբրեւ փախստական կը ճամբորդեն։ Մինչեւ հիմա անոնք դաշնակից բանակին շարժումներուն մասին թանկագին տեղեկութիւններ հայթայթած են Քանթօնի սպայակոյտին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Ռոստոմ, Խաժակ, Գէորգ Չաւուշ եւ Արմէն Գարօ խումբերու խառն ժողովը՝ վաղը Շաբաթ 15 Յունուար ժամը ճիշդ 9ուկէսին, 171 Fbg-du Temple։ Ռոստոմի սրահը։ Օրակարգ՝ Գործադրկութեան տագնապը եւ կազմակերպական ընթացիկ խնդիրներ։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի անդամները։

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Նեմեսիս կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ խումբերու բոլոր ընկերներն ու համակիրները, վաղը Շբ. 15 Յունուար կէս օրէ վերջ ժամը 5ուկէսին Յոյնին սրճարանին սրահը 40bis Rue Etienne Dolet. — Կարեւոր օրակարգ, նոր ընտրութիւն.

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Արմէն Գարօ» խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի 16 Յունուար ցորեկէն վերջ ժամը ճիշդ 2ուկէսին. Ռոստոմ պրագայումը։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր Ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը 15 Յունուար վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 9ուկէսին, սովորական սրահին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ Խիստ կարեւոր հարցեր։

Հ. Յ.Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբին ժողովը վաղը շաբաթ 15 Յունուար իրիկուան ժամը 9ուկէսին, 63 Rue de la République.

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները Կիրակի 16 Յունուար առաւօտեան ժամը 8.30ին, Րիւ Պուալօ «Էմիլ Զօլա»յի վերնայարկը։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի 16 Յունուար ժամը 2ին կէս օրէ վերջ, Փոնթէվէքի հայ ժողովրդ. լսարանը։ Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Երիտ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շր. գիշեր, 15 Յունուար, ժամը 6ին, Ակումբին մէջ։ Ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐՈՒԻԻ մէջ Թոգաթի Պոլիս գիւղի Հայրենակցական Միութեան վճռական ժողովը տեղի ունեցաւ Յունուար մէկին, եւ շահեցան հետեւեալ թիւերը. 58, ժամացոյց մը, 165 ինքնահոս գրիչ մը, 12 քաշքոլ մը։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի գրադարանը փոխադրուած է նախկին սրահը, Րիւ Տէկիւքլէն 181, Րիւ Բոպըլէ 76։ Գրադարանը բաց է ամէն օր երեկոյեան ժամը 7էն 9ուկէս։

ՍՏԱՑԱՆՔ

Միքայէլ Վարանդեանի «Հայ Ազատագրական Շարժման եւ Հայ Յեղափոխութեան»։ Մատենաշար «Յառաջ»ի թիւ 15, Դեկտ. 1926, տպարան «Յառաջ»ի։ 238 էջ. գին 12 ֆրանք...

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իմ խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեմ բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներկայութեամբ և նամակով ցաւակցեցան եւ մխիթարեցին զիս իմ անմոռանալի կնոջս վաղահաս մահուան առթիւ։

Շնորհակալութիւնս նաեւ անոնց, որոնք ծաղկեպսակներով յարգեցին հանգուցեալի յիշատակը։ Սգակիր ամուսինս՝

Մարսէյլ Վահան Հիւսեան

Մարսէյլի Վասպուրականի «Արծիւ» միութեան խումբը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր անդամուհի Տիկ. ՎԱՐՍԵՆԻԿ ՀԻՒՍԵԱՆի տխուր մահուան առթիւ Վարչութիւն

ԳՐԱԴԱՐԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

Մարսէյլի մէջ Հ. Յ. Դ. Պատմութիւնը 63 Rue de la République սրճարանին վերնայարկը կը բացուի Գրադարան Ընթերցարան մը՝ որուն կրնան օգտուիլ մեր բոլոր հայրենակիցները առանց խտրութեան։ Հոն կարելի է գտնել ամէն տեսակ թերթեր եւ հանդէսներ. առ այժմ բաց է շաբաթը երկու օր, Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 12, եւ Հինգշաբթի երեկոյ՝ 8էն 10։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ալէքսանդրապոլցի Ասատուր Յովսէփեան (նախկին անունը Նիկոլ Յակոբեան) որ երկու տարի առաջ Շիքակօ կը գտնուէր։ Տեղեկացնել՝ Arthur Acopoff 79, Rue Lemercier, Paris 17e France.

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՆՈՐ ՍՏԱՑՈՒԱԾ.— Բժիշկին գիրքն փրցուած էջեր 12.50 ֆրանք, Պէպէքս, զաւեշտ 10, Հրաշագործ Յակոբ Թաշեան 5 ֆրանք, Բժիշկին խորհուրդները հայ պատանիներու 5, Վերջալոյսին տակ (Թարգ. Կ. Մեհեանի) 5, Անձկութեան ժամեր 2, Բարեգէթ 7.50, Խոովք 3 ֆրանք։

ԿԸ ՄԱԽՈՒԻՆՆԱՆ.—Օտեանի գործերէն՝ Ընկ. Փանջունի 10, Թաղականին կնիկը 17.50, Միքէի սիրարկածը 5, Միջնորդ Տէր Պապան 17.50, Մատնիչը 7.50, Ցեղափ. մակարոյծները 7.50, Զաբրը Ավրամ 6։

ՀԱՋՈՂԱԳԻՒՏ ԳՐՔԵՐ.— Ահարոնեանէն՝ Կեանքի զառը 5, Երախաները 5, Խեղճերը 20, Շանթէն՝ Կինը 6, Ճամբու վրայ 8, Դերասանուհին 8,Վ. Փափազեանէն՝ Ասպետ 5, Գեռ 4, Թըռչող խոզը 4, Լուր-Դա-լուր 4, Շիրվանզադէէն՝ Արտիստը 10, իսկ ֆրանսերէնը 5 ֆր., Եօթ Պատմուածքներ 15, Ժող. Երկերի (3 հատ.) 65, Բանաստեղծութիւններ Դէմիրճեան 10, Նահապետ Քուչակի Դիւանը 25, Սահմանադրական Լեօ 7.50, Նաւասարդ հաւաքածոյ 25, Ժողովածու թօփչեան 25, եւն. եւն.։

Մօտ ատենէն՝ ԿՈՅՍԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ։

Ստանալու համար դիմել նամակով Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou. Saint-Mandé:

Փարիզ եւ գաւառները փոստի ծախք չառնուիր այս գիրքերուն համար։

ՍԱԿԱՐԱՆ

13 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուիցր. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Co... 80, Rue Lafa...

Le Gérant : H. TEURN...

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDIT...

208bis, Rue Lafayette Paris (1...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 15 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1927

15 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 235

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿԱՊԸ

Երէկ, պարզեցինք Ֆրանսայի եւ մասնաւորապէս Փարիզի մէջ կատարուած խեղկատակութիւնը, որուն երկու ծայրերը կը գտնուին երկու եպիսկոպոսներ։

Ամբողջ վէրքը այս չէ, սակայն։

Եթէ քիչ մը կը հետաքրքրուինք այս մանր վէճերով, պատճառը այն է որ անոնք լրջօրէն կը խանգարեն Եւրոպայի կազմակերպութեան գործը, նոր պատրուակներ ստեղծելով չարամիտներուն կամ ապիկարներուն համար։

Անհաւասիկ չորս տարի է որ խարխափ նետուած ենք Եւրոպայի մէջ, Պալքաններէն մինչեւ Սէնի ափերը։ Այս գաղթէն առաջ կային — եւ կը մնան — գաղութներ, որոնք թանկագին համրանքներ եւ հարստութիւններ են հայրենիքին համար։

Եւ սակայն, ո՞ւր է կեդրոնական կապը։ Ո՞րն է այն մեքենան, որ պիտի յաւակնէր վարել գաղութները, ճգնելով սահմանափակել անոնց անխուսափելի չարիքը, եւ ատով իսկ ապահովել ու աւելցնել հայրենիքին բարիքը։

Շատ մը ազդակներ կան ամէն գաղութի մէջ, հին թէ նոր։ Անոնց ամէնէն կենդանի արտայայտութիւնները կը կազմեն քաղաքական կազմակերպութիւնները, համաձայն իրենց ուժին եւ աշխատանքին։ Այս տեսակէտէն՝ ուշագրաւ է Ամերիկան, որ շատոնց այլասերած պիտի ըլլար, առանց քաղաքական կուսակցութեանց եւ հայրենակցական միութեանց յարատեւ ճիգերուն։ Միւս կազմակերպութիւններն ալ, Բարեգործական, Կարմիր Խաչ, Երեսփ. Ժողով կամ յարանուանական կազմակերպութիւններ եւն. — ունին իրենց որոշ դերը. բայց քաղաքական կուսակցութիւններն են որ ընթացք եւ գոյն կուտան օրուան կեանքին։

Ֆրանսան ալ կրնայ երկրորդ Ամերիկա մը դառնալ, այս ուղղութեամբ։ Բայց եթէ Ամերիկան արդէն կազմաւորուած եւ ինքնայատուկ ձեւ մը առած է, այս նոր գաղութը բոլորովին ուրիշ պատկեր կը ներկայացնէ։ Այստեղ չունինք, տակաւին, խսկապէս ազգային կազմակերպութեան մը կորիզը։ Կա՛ն զանազան մարմիններ եւ օրկաններ, բայց անոնք այնքան նախնական ըմբռնումներ ունին, որ երբեք չեն համապատասխաներ օրուան պահանջներուն։ Թուրքիոյ մէջ կապ կար Պոլսէն մինչեւ Զմշկածագ եւ Սասուն։ Այստեղ, իրարու խորթ են Փարիզն ու Մարսէյլը, կամ Փարիզն ու Լիոնը (եւ Լոնտոնն ու Մանչէսթրն ալ՝ իրենց կարգին)։ Ամէն մէկը իր խելքով կը շարժի։ Ամէն մէկը իր հաշուին կ'արտադրէ ու կը ծախսէ, պարբերաբար փշրանքներ նետելով այս կամ այն պահանջին առթիւ։

Նիւթական միջոցներ չեն պակսիր ո՛չ Փարիզի, ոչ Մարսէյլի, ոչ ալ Մանչէսթրի կամ Լոնտոնի մէջ։

Միայն Փարիզի ժամուն եկամուտներով տասը մանկապարտէզ կարելի է բանալ, եւ կարեւոր բաժին մըն ալ յատկացնել անճար գաղութներու։ Ցունաստանի մէջ, հարիւրաւոր գաղթական մանուկներ կը չարչրկուին դպրոցի պակասէն, որովհետեւ չկայ մէկը որ ամսական 3—5000 ֆրանք ճարէ։ Այստեղ, չկրցան պարզ հայերէնի դասընթացքներ բանալ մէկ-երկու արուարձաններու մէջ, հակառակ Պալաքեան եպիսկ.ի շռայլաբան խոստումներուն։ Նոյնը եւ գաւառներու մէջ։ Դրամ կը գտնուի ուրիշ գլուխներու համար, բայց երբ կարգը կուգայ նոր սերունդին փրկութեան, հառաչանք միայն կը լսուի։

Նոյն երեւոյթը Մարսէյլի մէջ, որ գոնէ դպրոց մը ունի, բայց թեթեւ յօգնութիւն մը չի կրեր, զայն ընդարձակելու, բարձրացնելու, եւ երկու-երեք անգամ աւելի աշակերտ կրթելու համար։ Աւելի համեստ քաղաքներ իրենց աչքը յառած են Փարիզ, եւ ի զո՛ւր կը սպասեն 1925էն ի վեր, նոյն իսկ հող տրամադրելով։

Մասնակի պարագաներ միայն յիշեցինք։ Բայց այսքանն ալ բաւական է, հաստատելու համար հոգեկան չքաւորութիւնը, որ կը ջլատէ ամէն բարի տրամադրութիւն։

Եւ այս՝ պատկերին միայն տեղական, ֆրանսական կողմն է։ Կեդրոնական կապի չգոյութեան հետեւանքով, եթէ տեղ մը կը յղփանայ եւ ուրիշ տեղ մը կը հիւծի, այդ միայն Ֆրանսայի յատուկ չէ։ Եթէ Ֆրանսա ինքն իր մէջ ամուր կազմակերպութիւն եւ հաւասարակշռութիւն ունենար, իրեն հետ պիտի կապէր և՛ Անգլիոյ, և՛ Պելժիոյ, և՛ Գերմանիոյ կամ Իտալիոյ գաղութները — իրապէս, ոչ թէ ձեւի համար — և գործակցութեամբ ու միացեալ մնալով, պիտի կրնային բաժին հանել ոչ միայն տեղական պէտքերու, համաձայն պահանջին, այլ եւ իրենց սահմաններէն դուրս եղած վայրերու համար։ Մինչդեռ, ներկայ վիճակով, թէ ներքին մրցակցութիւնը կը սաստկանայ, և թէ հանրային դրամները կը սպառին ամուլ ծախքերով, կղերապետական կամ ադայական պատուանդաններ պահելու համար։

Եւ ինչո՞ւ զարմանալ, որ այսօր, Փարիզի մէջ, չունինք ո՛չ միջնակարգ վարժարան, ոչ ժողովրդային սրահ, ոչ աշխատանքի տուն, ոչ իսկ մանկապարտէզ մը։

Այնքան դժուա՞ր է ստեղծել կեդրոնական կապը։ Ոչ, եթէ միայն իւրաքանչիւր գաղութ ինքն իր մէջ ներդաշնակութիւն հաստատէ, ճամբան ինքնին կը հարթուի։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՉ ՀԱՐՑՆՈՂ ԿԱՅ, ՈՉ ՓՆՏՌՈՂ

Թուրքերէն «Անթաքիա» թերթը կը գրէ.—

«Հակառակ անոր որ դեկտեմբերն ալ լրացաւ, մեր լեմոններն ու նարինջները դեռ յաճախորդ չգտան։ Ո՛չ հարցնող կայ, ոչ փնտռող։ Ո՞ւր էր անցեալ տարին երբ դեռ թգոստոս եւ սեպտեմբեր ամիսներուն, նարինջները չհասած ծախուեցան, 1000ը հազար, հազար երկու հարիւր ղրշ.ի։ Անցեալ տարի վաճառականները իրար կը հրմշտկէին, մինչդեռ այս տարի մէջտեղ ելլող չկայ։ Ինչո՞ւ. — որովհետեւ անցեալ տարի Թուրքիոյ նարինջներն ու լեմոնները Ռուսիա կ'ընդունուէին, իսկ այս տարի անըմբռնելի քաղաքականութեան մը հետեւանքով, Ռուսիա չընդունիր մեր ապրանքները։

Անցեալ տարի 1000 ոսկիի մօտ դրամ մտաւ մեր երկիրը, մինչդեռ այս տարի տասնոց չմտաւ։ Միւս կողմէ, լեմոններու եղանակը կ'անցնի. նարինջներու եղանակին վերջաւորութեան ալ շատ չմնաց. 100.000 ոսկիի ապրանք կը փճանայ, ի՞նչ պիտի ընենք։»

., Այս առթիւ «Իգտամ» ալ դիտել կուտայ.—

Կառավարութիւնը լեմոնի քիլոյէն 60 փարա մաքսատուրք կ'առնէ, իսկ նարինջին քիլոյէն՝ 8 ղրշ., ինչ որ շատ է։ Ասոր համար նարինջները տեղին վրայ չեն սպառիր, որովհետեւ ժողովուրդը սուղ կը գտնէ զանոնք։

Ռումանիա եւ Պուլկարիա միայն նախայէն նարինջ կ'առնեն։ Մեր գլխաւոր յաճախորդը Ռուսիան էր, եւ որովհետեւ դեռ չհամաձայնեցանք անոր հետ, մեր նարինջի տէրերը ահագին վնասի ենթարկուեցան։

Միւս կողմէ փոխադրութեան ծախքերն ալ աւելցած են։ Ասոր վրայ աւելցուցէք նաեւ փաթաթի (ամփոփած) ցաւը։ Անատոլուէն կողովներով եկած ապրանքները ընդհանրապէս կը փտին։ Մինչդեռ փաթաթի միջոցները միայն Պոլսոյ մէջ կը գտնուին, եւ Իտալիայէն կուգան։ Իտալական շուկաները յաւ փաթաթ կ'ընեն, բայց անոնք ալ սուղ կը փոխադրեն։

Տէօրթ եօլի գայմագամը, նկատի առնելով տիրող տագնապը, մինչեւ Պոլիս եկաւ եւ անձամբ վաճառականներու հետ շփման մէջ մտաւ։ Հակառակ ասոր, ոչ մէկ ապապրանք ծղաւ։»

ՁԷՅԹՈՒՆՑԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԱԶՆ ԱԼ

Այտըմի նահանգային ժողովի որոշումով 1927 Ապրիլ 1էն սկսեալ արգիլուած է կիներուն չարշաֆ ու քօղ գործածել ու այրերուն ալ զէյպէքի տարազ հագնիլը։ Որոշեալ թուականէն յետոյ արգիլուած տարազ հագնողները օրինական հետապնդումի պիտի ենթարկուին։

Հիւանդութեան տարի է.— Կրիփէն յետոյ, որ համաճարակ դարձած է Եւրոպայի մէջ, հիմա ալ սկսած է ծաղիկը։ Շէֆիլտի մէջ (Անգլիա) քանի մը օրուան ընթացքին 38 դէպքեր պատահած են։

Միւս կողմէ կրիփէ 172 հոգի (որոնց 72ը միայն Լոնտոնի մէջ) մեռած են անցած շաբաթ Անգլիոյ մէջ, այսինքն առջի շաբթուան կրկինը։ Սպլանտեանի նաւատորմին մէջ ալ տարածուած է այս հիւանդութիւնը։ Նաւ մը քարանթինայի տակ առնուած է։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պատերազմի վախեր Ամերիկայի մէջ

Նիքարակուայի խնդրին առթիւ Մեքսիկայի եւ Մ. Նահանգներու միջեւ յարաբերութիւնները օրէ օր ծանրակշիռ հանգամանք կը ստանան։ Ծերակոյտի արտաքին գործոց յանձնաժողովին (?) Պորահ առջի օր խիստ ճառ մը խօսեցաւ քննադատելով նախագահ Քուլիճի քաղաքականութիւնը եւ յայտնելով թէ Մընրօէի վարդապետութիւնը երբեք խնդրոյ առարկայ չէ ներկայ պարագային մէջ։ Ո՛չ մէկ օտար պետութիւն, ըսաւ, կը սպառնայ Ամերիկայի իրաւունքներուն, ընդհակառակն, մենք է որ յարձակողականի դերը կը կատարենք կեդրոնական Ամերիկայի մէջ, մինչ մեր պարտականութիւնը պիտի ըլլար բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել այդ ժողովուրդներուն հետ։ Ծերակուտականը մեղադրեց Միացեալ Նահանգները, որ Նիքարակուայի մէջ հակասահմանադրական կառավարութիւն մը կը պաշտպանեն, եւ պահանջեց ետ քաշել բոլոր ամերիկեան զինուորները, զինադուլ յայտարարել եւ ազատ ընտրութիւն կատարել։

Արտաքին Նախարար Քէլլօկ կ'ըսէ թէ պոլշեւիկները բոյն դրած են Մեքսիկայի մէջ եւ Մոսկուայի հրամանով կ'ուզեն խռովութիւններ հանել հոն։ Ամերիկայի մէջ, պայքարելու համար Մ. Նահանգներու աշխարհակալութեան դէմ։ Նիւ-Եորքի թերթերը կը գրեն թէ Մեքսիկայի եւ Մ. Նահանգներու միջեւ յարաբերութիւնները պիտի խզուին մինչեւ մէկ ամիս։

Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը շարժման մէջ դրաւ երկու զօրագունդ եւս և Քուպայի ջուրերը գտնուող երկու ուրիշ թորփիլահալածներու հրաման տուաւ Նիքարակուա երթալ։ Մեքսիկայի մէջ հակամերիկեան մեծ ցոյցեր տեղի ունեցան։ Առջի գիշեր ալ Փարիզի մէջ, «Սալ տ'Օրթիքիւլթիւրի» սրահը բողոքի միթինկ մը գումարուեցաւ, նախաձեռնութեամբ կեդրոնական եւ հարաւային Ամերիկացիներու, մեծ մասամբ երիտասարդ ուսանողներ։ Խիստ ճառեր խօսուեցան Մ. Նահանգներու դէմ, ֆրանսերէն եւ սպաներէն լեզուներով։

Ֆրանսա եւ Գերմանիա

Պրիանի եւ Շթրէզէմանի Թուարիի եւ Ժընեւի մէջ տեսակցութիւններէն յետոյ գերման մամուլին մէջ ամէն օր լուրեր կը հրատարակուին թէ Ֆրանսա խոստացած է Հռենոսեան գրաւուած հողամասերը պարպել, Վերսայլի դաշնագրին մէջ նախատեսուած պայմանաժամերէն առաջ։ Տօքթ. Շթրէզէման եւս վերջերս իր կարգ մը հրապարակային յայտարարութիւններուն մէջ այս իմաստով խօսքեր ըրաւ։

Ֆրանսայի հանրային կարծիքը յուզուած ըլլալով այս առթիւ, երեսփոխան Պ. Տէժարտէն նամակով մը հարցուց արտաքին Նախարար Պրիանի թէ իրապէս այսպիսի խոստում մը տրուա՞ծ է Գերմանիոյ։ Նախարարը առջի օր ղրկեց իր պատասխանը, որով բացարձակապէս կը հերքէ այս ուղղութեամբ տարածուած բոլոր շշուկները։

Ֆրանսական թերթերը մեծ գոհունակութեամբ կ'արձանագրեն այս յայտարարութիւնը։

Շաբաթէ մը ի վեր արտաքին Նախարարութեան մէջ բանակցութիւններ կը կատարուին Գերմանիոյ սպառազինման մասին, մէկ կողմէ դաշնակից զօրավարներու եւ դեսպաններու, միւս կողմէ Գերմանիոյ ներկայացուցիչներուն միջեւ։ Տակաւին կարելի չէ եղած որոշ եզրակացութեան մը յանգիլ։

ՕՏԱՐ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Գրած էինք թէ համաձայնութիւն մը գոյացած է Թուրքիոյ եւ շուէտական ու պելժիական ընկերութեանց միջեւ, նոր երկաթուղիներ շինելու համար։ «Ժամ»ի թղթակիցը երկար թղթակցութեան մը մէջ խօսելով այս իրողութեան վրայ, կը գրէ.—

Նոր պայմանագրութիւնը ստորագրուեցաւ վերջերս։ Սամսոն-Սըվազ եւ Էնկիւրի-Սըվազ գիծերուն վրայ գործ Թուրքիա այժմ կը շինէ իր սեփական միջոցներով, քիչ ատենէն պիտի աւելնայ Ուլու Գըշլա-Կեսարիա-Սըվազ գիծը եւ ուրիշ մը որ Էնկիւրին պիտի կապէ Զօնկուլտաքի հետ։ Այս իրողութիւնը կարեւոր է ոչ միայն անոր համար որ կը վերաբերի Անատոլուի տնտեսական զարգացման անհրաժեշտ երկաթուղիներու շինութեան, այլ անոր համար որ վերջնապէս կը նուիրագործէ օտար դրամագլուխին օգտագործումը Թուրք հանրապետութեան մէջ։ Արդարեւ, մինչեւ այսօր բնական եւ կանոնաւոր յարաբերութիւն հաստատուած չէր եւրոպական սեղանաւորութեան եւ Էնկիւրիի նոր վարչաձեւին միջեւ։ Պատճառը այն է որ, անկախութեան պատերազմին վերջաւորութենէն իսկ, Արեւմուտքի եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները բոլորովին փոխուեցան։

Էնկիւրի խրտչելով անցեալի փորձերէն, երբ օտար դրամագլուխը գերի կը դարձնէր երկիրը, շարք մը ծրագիրներ պատրաստեց, դրամատուններ, երկաթուղիներ, գործարաններ եւն, հաստատելու համար միայն պետական միջոցներով, եւ անոնց իրականացման համար ստիպուեցաւ բազմաթիւ մենաշնորհներ ստեղծել, ինչպէս եւ շարք մը տուրքեր որոնք մինչեւ հիմա անծանօթ էին երկրին մէջ։ Այս նոր տուրքերը շատ ծանր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՁԱՒԷՆ ԵՊՍԿ. ՇՆՈՐՀԱԶՈՒՐԿ

Կիպրոսէն կը գրեն թէ Նիկոսիայի Մելքոնեան հաստատութեան վերատեսուչ Զաւէն արքեպսկ. Բարեգործականին կողմէ Եգիպտոս կանչուած և իր պաշտօնը յանձնուած է Պ. Պ. Մելքոն Սաատուրին եւ Լ. Թաղէոսեանին։

ԱՅԱ-ՍՕՖԻԱՆ՝ ՊԱՐԱՍՐԱ՞Հ

Վերջերս գրած էինք թէ Թուրք մը արտօնութիւն ուզած էր Այա-Սօֆիան պարասրահի վերածելու համար, եւ կուսակալը, իբրեւ խենթ, բանտարկած էր զայն։

Կը թուի թէ խենթի մը առաջարկը խելացի մըն ալ կրկնած է։ Որովհետեւ, Պոլսէն կը հեռագրեն թէ, Ամերիկեան ճարտարապետի ընկերութիւն մը, ամերիկեան դեսպանին միջոցաւ Թուրք կառավարութեան ներկայացուցած է գրութիւն մը, որով կը խնդրէ արտօնութիւն շնորհել, նորոգելու համար մզկիթին ճարտարապետական կառուցուածքը եւ կատարելութեան հասցնելու համար աքուստիքը։ Այս գրութեամբ, կ'աւելցնեն թէ Այա-Սօֆիայի ճաշ-պանոյը անմրցելի պիտի մնայ։

Հաւանական է որ յիշեալ հեռագիրը թիւրիմացութեամբ խմբագրուած է։ Որովհետեւ ժամանակէ մը ի վեր Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ, ամերիկեան ընկերութիւն մը առաջարկած է Այա-Սօֆիան նորոգել բիւզանդական ոճը երեւան հանելով։ Նոյն իսկ, գրոյցի մը համաձայն, փրոֆ. Սմիթ, Ամերիկեան Ճարտարապետներու Միութեան նախագահը, ճամբայ ելած է դէպի Պոլիս, այս նպատակով։

Փարիզ հասած է Անդրկովկասի Ս. Խ. Հ. պետական թատրոնէն յայտնի դերասանուհի Տիկին Դուրեան-Արմէնեան, որ ծանօթ է Պոլսոյ եւ արտասահմանի մէջ։ Իրեն կ'ընկերանայ նաեւ Պ. Հ. Երամեան, նոյնպէս Անդրկովկասի պետական թատրոնէն։

Յուսահատ մը.— Ֆրանսայի մէկ գաւառէն կը հաղորդեն թէ 37 տարեկան հայր մը, Հինգշաբթի երեկոյ, կատարեալ պաղարիւնութեամբ անձնասպան եղած է, պառկելով երկաթուղագծին վրայ։

Յուսահատ հայրը, կնկան կը յայտնէ թէ որոշած է անձնասպան ըլլալ, եւ կինն ու զաւակները կը համբուրէ, աճապարանքով դուրս կը վազէ։ Առջինեկ տղան, 13 տարեկան, ետեւէն կը հասնի, եւ կը տեսնէ որ հայրը երկաթուղագծին վրայ կը պառկի։ Կ'երթայ մօրը կ'աղաչէ, կը պաղատի, հայրը մտիկ չըներ։ Ան ատեն մարդ կանչելու համար, երբ քիչ մը կը հեռանայ, հայրը արդէն անցնող վայրաշարժին անիւներուն տակ պատառ-պատառ եղած էր։

Ցիմարի մը սաքը.— Չորեքշաբթի առաւօտ, նաւորդ մը, Բոքքա Սէրրա, որ հիւանդանոցի մը մէջ կը դարմանուէր, կը սպասի եւ կը մտնէ Ռէփիւպլիք փողոցին մէջ տուն մը, կը բարձրանայ տանիքը եւ կղմինտր կը նետէ վերէն վար, անցորդներուն վրայ։ Երբ ոստիկանները կը հասնին, ատրճանակ կը պարպէ. ոստիկանները կը փոխադարձեն եւ գետին կը փռեն զայն։

Վաճառական մըն ալ...— Ամերիկայի մէջ մարդուն մէկը իր կինը 50 տոլարի կը սակարկէ, սակայն ճարպիկ գնորդը, առանց նոյնիսկ 50 տոլարը վճարելու, կ'առնէ կինը ու կ'աներեւութանայ։ Մարդը կը դիմէ դատարան, որ պատասխանէ թէ չի կրնար զբաղիլ 50 տոլարնոց կինը կամ 50 տոլարը վերադարձնելու խնդիրներով։

ԴԷՊԻ ՀԻՆ ԴԻՐՔԵՐԸ

(ՄԵՐ ԹՂԹԱԿՑԷՆ)

ՊԵՐԼԻՆ, 13 Յունուար

Վէրսայլի դաշնագիրը Եւրոպայի համար ստեղծեց քաղաքական այնպիսի վիճակ մը, որ անհնարին է տեւական խաղաղութիւնը՝ առանց անոր վերաքննութեան եւ արմատական բարեփոխութեան։ Ոչ միայն նիւթական մեծամեծ տուգանքներու եւ հատուցումներու ենթարկուած է Գերմանիա, որոնց բեռին տակ մէկ քանի տասնամեակներ պիտի տքայ այս երկիրը, այլ եւ խլուած են զուտ գերմանական հողեր ու տրուած հարեւան երկիրներուն, մինչեւ իսկ անդամահատուած է ան եւ ստեղծուած այսպէս կոչուած «միջանցքը», Լեհաստանի ելքը դէպի ծով ապահովելու համար։ Եթէ ասոր վրայ աւելցնենք եւ այն, որ երբեմնի Աւստրօ-Հունգար կայսրութեան սոսկ բեկորը հանդիսացող եւ զուտ գերման փոքրիկ Աւստրիոյ կ'արգիլուի խստօրէն, հակառակ անոր ժողովուրդին բուռն պահանջներուն եւ փափաքներուն, միանալ մայր հայրենիքին՝ Գերմանիոյ,— պատկերը արդէն իսկ լրիւ կ'ըլլայ։

Հակառակ այս ամէնուն, հակառակ աջակողմեաններու ռազմատենչ ձգտումներուն, Գերմանիա այնուամենայնիւ հաշտուեցաւ իր ճակատագրին հետ։ Ան ստորագրեց Վէրսայլի դաշնագիրը, ընդունեց դաշնակիցներու վերջնագիրը 1921ին, Լոնտոնի մէջ. վերջապէս յանձնառու եղաւ Տօուըսի ծրագրին անթերի գործադրութեան, որովհետեւ ուրիշ ելք չկար։ Այլապէս Թաոր պիտի գառնար նոր պատերազմներու եւ պիտի կործանէր անտեսապէս ու քաղաքականապէս։

Քաղաքական այսպիսի ուղեգիծ ընտրելով մէկտեղ՝ Գերմանիա ջանաց խաղաղ բանակցութեանց միջոցով մեղմել իր ծանր վիճակը. Վիրթ եւ Ռաթէնաու այդ քաղաքականութեան ռահվիրաները հանդիսացան։ Անոր շարունակողն է, յուէս տարիէ ի վեր, Շթրէզէմանի կառավարական կուսակցութիւններէն զատ՝ նոյն այդ քաղաքականութեան ջերմ պաշտպանն է նաեւ Սոցիալ-Դեմոկրատիան։

Աջակողմեանները, սակայն, ինչպէս նաեւ համայնավարները, տարիներէ ի վեր կը պայքարին այդ քաղաքականութեան դէմ։ Անոնք կը պահանջեն խզել բոլոր կապերը Դաշնակիցներուն հետ եւ համաձայնութեան գալով խորհրդային Ռուսիոյ հետ՝ ի հարկին զէն ի ձեռին պաշտպանել Գերմանիան ընդդէմ Դաշնակիցներու ոտնձգութեանց։ Այս մտայնութիւնը դեռ այսօր ալ կը տիրապետէ այդ մարդոց մէջ։ Օրինակ կը բերեն երբեմն նաեւ Քէմալը եւ Թուրքիան։

Այդպէս դատողները կը մոռնան, սակայն, ոչ միայն շատ մօտիկ անցեալը, պատերազմի չորս տարիներուն տխուր փորձը, այլ եւ կ'անտեսեն աշխարհագրութիւնը, կ'անտեսեն բանականութիւնը եւ քաղաքականութեան այբուբենը, որ ոչ թէ բաղձալիին, այլ հնարաւորին հետեւիլ կը հրամայէ։

Որ հիմովին սխալ է վերջին մտայնութիւնը, իսկ միակ ուղիղը՝ առաջինը.— ահա վերջին 3—4 տարիներու փորձը։ Այսօր Գերմանիա ոչ միայն կազդուրուած է անտեսապէս, ամրացած ներքնապէս, այլ եւ նորէն դարձած է առաջնակարգ ազդակ մը, միջազգային քաղաքականութեան մէջ. Մինչեւ 2—3 տարի առաջ անոր ձայնին ականջ դնող չկար, մինչ այն ատեն Չեխոսլովաքիա մը, Լեհաստան մը աւելի ազդեցիկ էին քան Գերմանիա, այժմ ոչ ոք կը համարձակի անտես առնել զայն։

Իսկ իր այդ դիրքին Գերմանիա հասաւ Լոքարնօի, Ժընեւի եւ Թուարիի միջոցաւ։ Այդ քաղաքականութեան վերջին փուլը եղաւ՝ իր անդամակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան։ Ճիշտ է, տակաւին քիչ չափով միայն իրականացած են Գերմանիոյ սպասելիքները, բայց որ եղածներուն պիտի յաջորդեն ե՛ նորերը ու աւելի մեծերը, անվիճելի է այսօր իսկ։ Այսպէս կամ՝ այնպէս, ուշ կանուխ, Գերմանիա պարպել պիտի տայ Հռենոսի եզերքը եւ բոլոր գրաւուած շրջանները, սրբագրել պիտի տայ իր արեւելեան սահմանները։ Աւստրիոյ կցումը եւս պիտի յաջողի, ինչպէս նաեւ գէթ որոշ գաղութներու վերատացումը։ Շատ հաւանական է, որ հատուցումներու բեռը եւս թեթեւնայ զգալապէս։

Ուրիշ խօսքով, «պարտուած» Գերմանիա քանի մը տարիներու ընթացքին պիտի բուժէ իր վէրքերը,— թերեւս աւելի շուտ եւ աւելի հիմովին, քան «յաղթական» պետութիւնները։ Եւ շատ ալ շտապելու, յախուռն գործելու պէտքը չի զգար։ ժամանակը կ'աշխատի իր օգտին։ Այսօր գոյութիւն չունի իր երբեմնի թշնամիներու՝ Դաշնակից պետութեանց միութեան հետքն անգամ. ատոնք անզօր են եւ անմիաբան՝ Գերմանիոյ դէմ միանպաբար հանդէս գալու։ Պառակտուած է ճակատը։ Վերջապէս Գերմանիա տրամաբանական պահանջ մը մէջտեղ կը հանէ ըսելով, թէ Ժընեւէն, Ազգերու Դաշնակցութեան հաւասար գետնի վրայ անդամակցելէն ետքը անիմաստ եւ հակասական է միանգամայն, կառչիլ Վէրսայլի եւ գրաւուած պահել գերման հողերը։ Ու անլսելի չի կրնար մնալ այս ձայնը։

Բայց Գերմանիա, որդեգրելով մէկտեղ արեւմտեան «օրիանթասիոնը», յաջողապէս օգտագործեց նա՛եւ «արեւելեան» կամ ռուսական հակումը, անոր ուրուականը ցցելով Դաշնակիցներու աչքին։ Այսպիսի դեր խաղաց, սկզբնական շրջանին, Ռափալլօի դաշնագիրը, իսկ վերջը մեծ չափով 1926 Ապրիլի ռուս-գերմանական «փոխադարձ չէզոքութեան եւ ապահովութեան դաշինքը»։ Չիչերին ուխտի գալով Պերլին եւ ստորագրելով վերոյիշեալ դաշնագիրը՝ կարծեց դիւանագիտական խոշոր յաղթանակ մը տանիլ եւ սատով Դաշնակիցները եւ Ժընեւը վախցնել։ Իրականութիւնը այն էր որ միայն Գերմանիա օգտուեցաւ երկու դաշնագիրներէն ալ, իր ձայնը լսելի դարձնելու համար Դաշնակիցներու առջեւ։ Ռուսական շահերու տեսակէտէն գերման-խորհրդային համաձայնութիւնը աւելի բան չէր քան պարզ «պլըֆ» մը, որով եւ հաշուի չառնուեցաւ, այդ տեսակէտէն, անոնց կողմէ, որոնց հասցէին ուղղուած էր։

Դեռ աւելին։ Գերմանիոյ զինուորական նախարարութիւնը յաջողեցաւ Ռուսիա փոխադրել իր զինագործարաններուն մէկ մասը, ազատելու համար Դաշնակից վերահսկիչներու հետապնդումներէն, յաջողեցաւ նաեւ անէ տանել անհրաժեշտ ռազմամթերքը։ Այս պարագան բաւական պարզուեցաւ, վերջերս, մամուլին մէջ։

Կարճ ժամանակ առաջ ալ Գերմանիա դաշնագիր մը ստորագրեց Իտալիոյ հետ։ Թէեւ այդ գիրը, ինչպէս կ'ըսուի, քաղաքական հանգամանք մը չունի, բայց եւ այնպէս անկարելի է որ գէթ անուղղակի չտայ քաղաքական արդիւնքներ։

Հիմնական խնդիրը, զոր Գերմանիա ժամանակէ մը ի վեր կը հետապնդէ արտաքին քաղաքականութեան մէջ, իր ծրագիրն է՝ վերջնական եւ ցանկալի համաձայնութեան մը գալ Ֆրանսայի հետ, առաջնորդուելով փոխադարձ շահերու գիտակցութեամբ։ Նոյն այդ քաղաքականութեան պաշտպանն է նաեւ Պրիան։ Փուանքարէի հրապարակ գալը շատ շատ կրնայ դանդաղեցնել անոր իրագործումը, բայց խափանել— երբեք։

Այսպէս կամ այնպէս, արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ եւս անվիճելի են, Գերմանիոյ ձեռք բերած յաջողութիւնները վերջին տարիներու ընթացքին, մանաւանդ 1926 ին։

Մ. Ն.

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆ Է ՄԻԱԿ ԵԼՔԸ

Հայ գաղութին համար, կեդրոնացումի պէտքը շեշտելէ յետոյ, երբ անոր կարելի իրականացում, առաջարկեցինք համագործակցութիւնը (բոլոր իմաստով)

Յստակօրէն գնահատելու համար համագործակցութեան դերը՝ դրամատիրական արդի կարգերուն մէջ, պէտք էր որ ակնարկ մը նետէինք անոր գտած ընդունելութեան վրայ՝ զանազան երկիրներու մէջ։

Բայց նիւթը չխճողելու համար, գոհանանք առ այժմ փնտռելով թէ՝ ի՛նչ կարգի միութիւններու պիտի կրնանք ծնունդ տալ։

Տնտեսական ու քաղաքական վարդապետութիւններէ անկախաբար, ապրուստի պահանջները՝ զանազան երկիրներու մէջ երեւան բերած են հաւաքական ձեռնարկներ, որոնք թէեւ կը նոյնանան իրենց հիմով —գործակցութիւնով—, բայց կը ճիւղաւորուին իրենց առանձին նպատակներով։

Այսպէս է որ միջավայրին ու պէտքերուն համեմատ հիմնուած են արտադրութեան, սպառումի, հողագործական, վարկի, շինութեանց, եւլն. միութիւններ։

Գաղթահայ արդի իրականութիւնը սակայն, թոյլ չի տար վազելու ամէն ձայնի ետեւէ որ որ եւ է դրութեան մը զոհը կը դառնայ։

Օտար կեանքէ ամէն ընդօրինակում՝ գիտակցօրէն իւրացուելու է հայ պէտքին ու ճարին համեմատ, որպէս զի տայ իր օգուտը։

Այսպէս՝ Ֆրանսայի հայ գաղութը՝ մեծ մասով բաղկացած նախկին հողագործներէ, չպիտի կրնար այսօր մտածել հողագործական միութիւններու վրայ։ Աւելորդ իսկ է ընդլայնել այս կէտը։

Սեփական տնակի մը պէտքը՝ գաղթականին համար ամէն բանէ աւելի զգալի է. բայց շինութեանց համար միութիւն մը՝ առաջին քայլերուն մէջ իսկ դատապարտուած պիտի ըլլար ձախողելու, դրամատիրական օտար ձեռնարկներու ուժին եւ ուրիշ դժուարութիւններու հանդէպ։

Վարկի ժողովրդական հաստատութիւն մը սակայն, պիտի կրնար առաւելագոյն օգուտը տալ գաղթականին, եթէ յաջողէր։

Բայց խոչընդոտները որ պիտի դժուարացնեն արտադրութեան եւ սպառման միութիւններու կազմութիւնը, պէտք է տեղի տան անհրաժեշտութեան առջեւ։

Ունինք դերձակներ, կօշկակարներ եւ զանազան արհեստաւորներ, որոնք երբ իրենց արհեստին մէջ աշխատին, ենթակայ կը մնան գործատիրոջ քմահաճոյքին կամ գործերու եւեւէջին, կամ եթէ աշխատին բոլորովին տարբեր գործերու մէջ, հետզհետէ կը մոռնան իրենց արհեստին վարժութիւնը։

Ունինք նաեւ միջակ դասու մարդեր, որոնք իրենց դրամագլուխը պահ դրած, որ եւ է կերպով կ'ապահովեն ապրուստ մը, ապառելով լաւագոյն օրերու։

Գլխաւոր դժուարութիւնը կը կայանայ այս ցրուած դրամագլուխները՝ հայ արհեստաւորին քով բերելուն մէջ. կազմելու համար արտադրող զանազան միութիւններ։

Պէտք է՛ ըսել, սակայն թէ՝ այս կարգի եւրոպական միութիւնները, ընդհանրապէս յաջող արդիւնք չեն տուած, ըլլալով այլամերժօրէն բանւորական. իրենց ձեռնարկին մէջ առաջնորդուած են զանազան տեսութիւններու [illegible], դործի սկսած են անբաւական դրամագլուխով. չեն ունեցած իրենց շուկան եւ յաճախ ձախողած են ապիկար վարչութիւններու երեսէն։

Կը նշանակէ թէ՝ նման ձեռնարկի մը յաջողութիւնը՝ մեր մէջ կը պահանջէ.

Ա.— ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ:

Ըսենք թէ արդի շուկաներուն մէջ պէտք է մտնել լեցուն քսակով մը որ տոկայ։ Քանի մը արհեստաւորներու խնայողութիւնը եւ աշխատութեան ձեռնարկին ամբողջութիւնը. եթէ հայ դրամատէրը չ'ուզեր իր հարստութեան մասնիկը յանձնել հայ ձեռքերու, շատեր է որ պիտի միանան հայթայթելու համար հաւաքական անհրաժեշտ դրամագլուխը. իսկ ասոր համար ալ, դրամ եւ աշխատանք, պարտաւոր են իրար ապահովցնելու։ Բանւոր ընկերը՝ պիտի դոհանայ իր վարձքով եւ իր դրամագլուխին համեմատական շահով. դրամատէր ընկերը պիտի ընդունի աշխատանքին վարձքը՝ իբր հիմ, եւ իրեն համար՝ միայն համեմատական շահ։

Չափազանց պահանջը մէկ կամ միւս կողմէն, արդէն ձախողումն է գործին։

Բ.— ՑԱՃԱԽՈՐԴ:

Ֆրանսայի մէջ՝ բանւորական նման միութիւնները որոնք կարեւոր թիւ մը կը կազմեն, բարգաւաճ վիճակ մը չունին սակայն։ Զունենալով ճոխ եւ ուժեղ գործիքներ, անոնք չեն կրցած աժան արտադրել եւ ապահովել ժողովրդական մեծ սպառում մը։

Մեր միութիւնները ուրեմն, ապահովելէ յետոյ աժան արտադրութեան միջոցները, պիտի հիմուին իրենց հայ յաճախորդներուն վրայ, տոկալու եւ մաս կազմելու համար տեղական շուկային։ Անկից զատ, սպառման կարգ մը առարկաներու համար, կրնան նաեւ հայթայթիչը ըլլալ արտասահմանի հայ վաճառականներուն։

Գ.— ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ:

Ցաւով պէտք է ըսել թէ՝ մեր մէջ՝ նիւթականէն աւելի, բարոյական արգելքներն են որ յաճախ ձախողանքի կը մատնեն հաւաքական ձեռնարկներ։ Ո՛վ որ վարիչ չէ, գոնէ խորհրդատու կամ բանգէտ քննադատ է. բայց այս կարգի առեւտրական ձեռնարկի մը վարիչը, մանաւանդ օտար միջավայրերու մէջ, ուր պէտք պիտի ըլլայ մրցիլ հսկայ կազմակերպութիւններու հետ ե հրմշտուքով միայն տեղաւորուիլ, պիտի ունենայ գործին համեմատ յատկութիւններ եւ անգամ մը, զայն բծախնդրօրէն ընտրելէ յետոյ, թոյլ պիտի տրուի իրեն գործը իւրացնել եւ օրը օրին հետապնդել հրապարակը։

Ուշիմ ու գործունեայ վարչութեան մը հսկողութեան տակ, այս կարգի միութիւնները ամէն հաւանականութիւն ունին յաջողելու։

Դալով սպառողական միութիւններուն, ամէն ուր որ կայ բաւական թիւով հայութիւն, — 50 - 100 ընտանիք — կարելի է յաջողութեամբ հիմնել համագործակցական վաճառատուն մը, ուր ընկեր յաճախորդը կարենայ գոհացնել իր տնական պէտքերը։ Թէ առուծախը ի՛նչ հիման վրայ պիտի կատարուի. կանխի՞կ թէ ապառիկ. օրուան գինո՛վ թէ զեղչով, միայն մասնակիցներո՞ւ մինչեւ թէ դուրսէն յաճախորդներու ալ, կամ շահը ի՛նչ կերպով պիտի բաժնուի, խնդիրներ են զորս կարելի է դիւրաւ լուծել, օգտուելով եւրոպական համանման միութիւններու փորձառութիւնէն եւ յարմարելով տեղական պայմաններուն։

∴

Հակիրճ կերպով բացատրուած՝ ասոնք կրնան ըլլալ հիմերը համագործակցութեան, որուն ձեռնարկելու համար, կամքն է միայն որ կը պակսի։ Գործակցելու պէտքը քանիցս շեշտուած է, գիտակից երիտասարդներու կողմէ, բայց քնացած է ապարդիւն խօսակցութիւն։

Կը բաւէ որ, քանի մը գործունեայ անձեր միանան, եւ առաջին հիմը դնեն, որպէս զի օրինակին յաջողութիւնը վարակէ շատերը։

ՄԿՐՏԻՉ ՆՐԻՑԱՆՑ

ՄԻ ԱՆՄԵՂ ՋՈՀ ԵՒՍ

Գիշերուայ ժամը 11ին, յոգնած գործարանից վերադարձայ պանդոկս եւ նամակատուփցս վերցնելով «Յառաջ»ը, բարձրացայ սենեակս, եւ կարդացի նոր գոյժը, Օր. Նազիկ Զաքարեանի եղերական մահը։

Բոլոր նրանք, որոնք բախտ են ունեցել Զաքարեան ազնիւ ընտանիքի յարկի տակ հիւրընկալուել, չափազանց ազդուած կը լինեն մեր սիրելի Նազիկի (այս անունով էինք բոլորս նրան ճանաչում) կորուստը իմանալով։

1915ի առաջին ամիսներին էր։ Երեւանում կազմակերպւում էր երեք հազար հոգուց բաղկացած հայ կամաւորական բանակը, «Արարատեան Զօրամաս» անունով։ Այդ ժամանակ բացի Անդրանիկի գումարտակից, որ գտնւում էր Սալմաստում (Պարսկաստան) եւ, այսպէս կոչուած Հնչակեան 6րդ. գումարտակից, որ գտնւում էր Կարսի շրջանում, կամաւորական միւս գումարտակները, Դրոի, Համազասպի, Քեռիի եւ Վարդանի՝ գտնւում էին Երեւանում։ Դրանց մէջ աչքի ընկնող թիւ էին կազմում մեր յեղափոխական հին հայդուկներն ու ժողովրդականները։

Երեւանում առանձնապէս ստեղծուել էր մի շտեմնուած ոգեւորութիւն։ «Քէֆ»ի համար հոգի տուող Երեւանցիները մեր կամաւորների առջեւ լայն բացել էին իրենց հիւրընկալ դռները։

Այն երանելի օրերին իր հիւրասիրութիւններով առանձնապէս աչքի էր ընկնում բժ. Զ. Զաքարեանը եւ իր կինը Տիկ. Նրանեակը։ Այն ժամանակ բնակարանի տագնապ չկար եւ Երեւանի նահանգային բժիշկ Զաքար Զաքարեանը ունէր 6—7 սենեակից բաղկացած ընդարձակ բնակարան։ Ունէր երկու մանչ եւ երկու աղջիկ. իրենց հետ էին ապրում նաեւ Տիկ. Նրանեակի երեք քոյրերը, բոլորն ալ միջնակարգ կրթութեամբ եւ վերին աստիճանի հիւրասէր եւ համեստ Բժիշկը, որպէս պետական պաշտօնեայ, շարունակ զբաղուած էր լինում իր դրսի գործերով։ Տիկ. Նրանեակն էր իրենց ընտանիքի կառավարիչը։ Սեղանի մէկ գլխից նստում էր Հայկ Նահապետի նման, մեր սիրելի բժիշկը. իսկ միւս ծայրից Տիկ. Նրանեա[կ]... որը ամէն ճիգ գործ էր դ... «որպէսզի մենք հիւրերս [լ]ա[ւ] ... տենք, քանի որ շուտով գն... էինք կուի դաշտ եւ Աստ[ուա]ծ է ... նում ի՛նչ նեղութիւններ էք ... շելու», յաճախ կրկնում էր ... կինը։

Նազիկը այն ժամանակ ... զիւ 12 տարեկան աղջիկ ... քնքոյշ եւ վառվռուն, կապ[ոյտ] ... աչքերով եւ խարտեաշ մազ[եր]... իր քոյրերի հետ էր ... պետական դպրոցը։

Ցեղասպան փոթորկալից ... րիներին Զաքարեան ընտան[իք]... նաեւ էլ սոսկալի փորձանք[ի] ... ենթարկուեց։

1918ի աշնանը, երբ ... րատեղծ Հայաստանում ... փոխել հիւանդութիւնները իր ... քանչիւր օր մեր ժողովրդից ... պարաւոր կեանքեր էին կոր[ցնում]... բժիշկ Զաքարեանն էլ գնաց ... զոհերի թուում։ Այնուհետեւ ... քարեան ընտանիքը թէեւ ... շատերի պէս նիւթական նե[ղու]... թիւններ կրեց, բայց իր ... նապատութիւնը չկորցրեց։ ... հասաւ 1921ի Փետրուար... ապստամբութիւնը եւ Ապրիլ... նահանջի ժամանակ, Տիկ. Նր... եակը, բոլշեւիկեան սարսափ... ազատուած, միացաւ իր չորս ... ւակներով հազարաւոր գաղթ... կանների հետ եւ անցաւ Թա... Լէնինի յայտնի նամակի հի[ման]... վրայ բոլշեւիկները Հայաստ[անում]... ապստամբ վայրերը վերագրա[ւե]... լուց յետոյ, թոյլ տուին Թա... գից Հայաստան դառնալու հա... րաւոր մարդկանց. իսկ Տիկ. Նր[ան]... եակին, ինչպէս նաեւ շատ ... անմեղ եւ անվտանգ մարդկ[անց]... թոյլ չտուին վերադառնալ։

Տիկ. Զաքարեանի մեծ ... յին եւ աղջիկը յաջողւած ... անցնել Չեխոսլովակիայի մա... րաքաղաքը, Պրագա ուսան[ելու]... ուր մի տարի առաջ անցաւ ... երրորդ զաւակը՝ այժմ երկու ... բայր եւ մի քոյր ուսանո[ղ]... են։

Տիկ. Նրանեակը իր Նազ[իկի]... հետ մի քանի տարի Թաւրիզ... մնալուց յետոյ, որտեղ ամբողջ... մի հիմնարկութեան մէջ ... կին յաջողւում է սովորել ... նկարի գծագրութեան ա[րուեստը]... անցնում է Ֆրանսիա ... աւելի մօտ Սէն Ժերմ[էն]... «Ֆրանս-Օրիան» ընկերութ[եան]... գորգագործութեան գործարան... յաջողւում է կրթել իր մ... նագիտութեամբ. եւ ո՞վ է իմ... նում ինչպիսի պայմաններ... անբախտ Նազիկը արկածի ... գնալով դեռ եւս դժբախտ ... սակում իր մանկանցուն կեն... է իր հայրենի երկրից շատ ... ում, Ֆրանսիայի մի խուլ ան[կիւ]... նում, թողնելով իր սգաւոր ... մօրը մեն մենակ մի անծա[նօթ]... վայրում։

Թող այս մի քանի ... պսակ լինին մեր սիրելի Նազ[իկի]... թարմ գերեզմանի վրայ։

ԲԵՆՕ

* * *

ՅԱՌԱՋ.— Վերջին լուր... համաձայն, ողբացեալ օրիորդ... գոյքերուն մէջէն գտնուած ... ինքնագիր նամակ մը, որմէ ... հասկցուի թէ օր. Զաքարե... Մարսիլիա գալէ առաջ ... գի մէջ սիրահարած էր հայ ... տասարդի մը։ Երիտասարդ... վերջերս Հայաստան վերադ... նալով ձերբակալուեր եւ ... կահարուեր է։ Այս լուրին ... դեցութեան տակ օրիորդը ... կար տատասելէ վերջ որոշ... անձնասպան ըլլալ, եւ այդ ... իր դիակը գտնուեցաւ Մարսէ[յլի]... մօտ, երկաթուղիի գծին վրայ։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

51.—ՎԻԷՆ-ՓՕՆ Թ' ԷՎԷՔ

Վիէնի Փօնթ' Էվէքի Թաղամասը բնակող մեր հայրենակիցներէն շատերը կ'աշխատէին Մաքսպլէօի հերյաստ գործարանը։ Գործարանատէրը ճամբու դրաւ հայ բանուորները, ըսելով թէ մենք ձեզի լաւ կուտանք։ Ես ինքս ըլլալով Մաքսպլէօի ամենահին գործաւորներէն, մօտաւորապէս 4 տարի աշխատած եմ իբր garnisseur։ 25 օրուայ ընթացքին աշխատած եմ 16 ժամ, իսկ մեր տեղին վրայ կ'աշխատին ուրիշ հայ բանուորներ հազիւ 8 ժամ։ Ճամբուած հայ բանուորներու տեղ նոր Ֆրանսացիներ տեղաւորած են։ Ունինք քանի մը բանուորներ եւ որոնք շաբաթը միայն 24 կամ 20 ժամ կ'աշխատին։ Եթէ այս գործազրկութիւնը երկար տեւէ, մեր կացութիւնը պիտի ծանրանայ։ Իտալացիները եւ Սպանիացիները խումբ խումբ կը վերադառնան իրենց հայրենիքը, իսկ մենք ո՞ւր պիտի երթանք։

Պարսիմ

52.— ՍԷՆ-ՍԱԹԻՒՌՆԷՆ

Սէն-Սամբրունէն Ամինեօնէն 12 քիլոմէթր հեռու գիւղ մըն է, ուր կը գտնուի թուղթի գործարան մը։

Կ'աշխատինք մօտաւորապէս 35 հայրենակիցներ, մեծ մասով ամուրիներ եւ վեց ընտանիք։ Բոլորս ալ 1926 Օգոստոսին վերջը եկած, բոլորովին զուրկ ենք նիւթականէ։ Շաբաթը կ'աշխատցնեն 32 ժամ, եւ դեղչուած օրականներով։ Վախ կայ որ աւելի պակսեցնեն։ Չկայ ո՛չ եւ է կազմակերպութիւն։ Միայն «Յառաջ»ով կը գոհանանք։ Գրեթէ բոլորս ալ Դաշնակցականներ ենք։

Խորէն Գ.

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՆ ԳԻՆԵՐԸ

Տեղական Թերթ մը կը գրէ.
— Պետութիւնը իր տուրքերով գիներու բարձրացման պատճառ կը դառնայ։

Միւս կողմէ, սատր դրամներու արժէքը կատրելով կը փորձէ գիներու անկում առաջ բերել։

Այս երկու ձգտումներէն ո՞րը պիտի յաղթանակէ . . . ։

Տեսնե՛նք . . . ։ Ելմտական Նախարարութեան վարկերը պատերազմէն առաջ 1.675.489.263 ֆրանք էին, 4.738.603.534 ֆրանքի ելմտացոյցի մը վրայ։

1927ին այս նոյն վարկերը կը բարձրանան 24.959.434.038 ֆրանքի, 39.541.443.921 ֆրանքի ելմտացոյցի մը վրայ։

Եւ դեռ ասոր վրայ պէտք է աւելցնել 3.578 միլիոն, որով ծանրաբեռնուած է շրջեցման տոմսակը։ Այնպէս որ եթէ 1927ի վարկերը բաղդատենք 1913ին հետ, առաջինին վրայ պէտք է աւելցնենք 3.578 միլիոն ալ, ինչ որ կ'ընէ 28.537.500.000 ֆրանք։

Ուրեմն, մինչ 1913ին ազգին ելմտական ծախքերը միայն 1.675.489.000 ֆր. էին, այսօր, 1927ին՝ 28.537.500.000 ֆր. են։

27 միլիառի այս յաւելումը խիստ ծանր կը կշռէ գիներուն վրայ։

ԱՊՐՈՒՍՏԸ ՈՐՔԱՆ ՍՂԱԾ Է

Աշխատանքի նախարարութիւնը հրատարակեց վիճակագրութիւն մը որ ցոյց կուտայ 1926ի վերջին երեք ամիսներու ընթացքին ապրուստի գիները, 1914ի համար հիմ բռնելով 100ը։

Ամբողջ Ֆրանսայի համար մեծաքանակի գիները եղած են՝ Հոկտեմբերին 824, Նոյեմբերին 747, Դեկտեմբերին 683։ Նոյն թուականներուն, փոքրաքանակի գինը, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, միջին թիւով եղած է 647, իսկ Փարիզի մէջ՝ Հոկտեմբերին 624, Նոյեմբերին 628, Դեկտեմբերին 599։

Այս առթիւ թերթ մը հետեւեալ մեկնութիւնները կուտայ.— Ուտելիքի վերաբերեալ նիւթերու մեծաքանակի գինին համար կը նշանակէ թէ ինչ որ 1914ի Յուլիսին 1 ֆրանք կ'արժէր, Հոկտեմբերի վերջը 8.22, Նոյեմբերի վերջը 7.47, Դեկտեմբերի վերջը 6.83 կ'արժէր։ Յայտնի կ'երեւայ որ մեծաքանակի գիները ինկած են։ Գալով փոքրաքանակին, նոյն նիւթերը, որ 1914 Յուլիսին 1 ֆրանք կ'արժէին, Հոկտեմբերի վերջը 6.24, Նոյեմբերի վերջը 6.28, Դեկտեմբերի վերջը 5.99 կ'արժէին։ Ասիկա ցոյց կուտայ թէ ուտելիքի վերաբերեալ նիւթերը, որոնք ամէնէն կենսականն են, տակաւին 1914ի գինէն վեց անգամը բարձր են։

Ձախակողմեան թերթերը խստիւ կը քննադատեն կառավարութիւնը այս առթիւ եւ կ'ըսեն թէ հիմա որ գործազրկութիւնը ծայր տուած է և շատ մը տեղեր շաբաթը երեք օր միայն կ'աշխատին, ի՞նչպէս պիտի կրնան ապրիլ բանուորները ա՛յսքան սուղ պայմաններու տակ։

ԲԱՄԲԱԿԻ ՄՇԱԿՈՒՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ Ալէվիներու պետութեան ճէպէլէ աւանին մէջ Ալգասցի արդիւնաբերողներու նախաձեռնութեամբ։

Բամպակի պտարան մը բացուած է։ Այս ձեռնարկը թուական մը կը բանայ Սուրիոյ բամպակամշակութեան մէջ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ՄԻՔԻՄԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախանձելի է երեւոյթը, երբ կը նայինք, հոս ինկած մեզ նման արմատախիլ ժողովուրդներու վրայ, որոնք համախումբ՝ զուրգուրանքով կը շրջապատեն իրենց արուեստագէտները օրուայ միօրինակութենէն անջատուելով մաքուր զգայական մթնոլորտի մը մէջ փոխադրուելու համար։

Չորեքշաբթի գիշեր Gaveauի ընդարձակ սրահին մէջ, երաժշտասէր պգտիկ հասարակութեան մը ներկայութեան, յորդագեղ թափեց իր ամբողջ զգայնոտ նրբութիւնը համակրելի ու տաղանդաւոր արուեստագիտուհի Տիկին Մարգարիտ Միքիմանեան, դաշնակի միջոցաւ։

Խնամքով ընտրուած կազմ մը յայտագրի, Griegէն Ballade մը, Brahmsէն Rhapsodieն, Schubert մը, Debussy, Liszt ու մանաւանդ Chopinէն էթիւտներ։

Արուեստագիտուհին առաջին նուագակցութեան արդէն կրցաւ ստեղծել թափանցող ազդեցութիւն մը, որուն ներքեւ մեզ պահեց հանդէսի տեւողութեան։

Իր արուեստին մեծապէս տիրապետած դրութիւն մը, ծայրայեղ զգայնութեան հասած խառնուածք մը ու մանաւանդ Պաւլէրեան մատներ, ուրկէ կեանքը կ'արտաբերի։

Schubertի Fantaisie ut majeurով ցոյց տուաւ իր technique կարողութիւնը ու Շօփէնով ալ իր ապրող հոգին։

Տիկին Միքիմանեանը կարելի է նկատել Ինեաց Ֆիտմանէ վերջ միակ արուեստագիտուհին, որ կարողութիւնը ունի Շօփէնի հեծկլտանքը թափել հոգիներէն ներս։ Անոր զգայնութիւնը մտերմացած ու միախառնուած ղալկահար երանգներու, հասնումով մը կուտայ այն լոյսն ու դղլխանքը, ինչ որ խունկի հոտը մը միայն իր այրումովը պիտի կրնար արտաբերել...։

Ատոր ապացոյց Fantaisie Impromptuն։

Հ. Բ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ

Փարիզի հայ արիները բաւական արդիւնաւոր գործունէութիւն ունեցան վերջերս, թէ՛ կառուցական ծննդեան շրջանին եւ տնտեսական տագնապին։

Տարեկան առաջին երեկոյթը տեղի ունեցաւ դեկտ. 11ին, ի պատիւ սկաուտներու ծնողներուն։ Հայաստանի աղէտեալներուն համար 325 ֆրանք հաւաքուեցաւ եւ յանձնուեցաւ «Յառաջ»ի։ Կիրակնօրեայ արշաւները վերսկսած են դարձեալ։

Անցեալ կիրակի ալ արշաւ մը կազմակերպած էին Մէօտօնի անտառին մէջ, ուր նոյն օրը Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Բ. խումբը պիտի մրցէր ֆամէռօնա տը Շավիլի Ա. խումբին հետ, որ շատ լաւ խաղացողներ ունի։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը ժամադրութիւնը չյարգելով դաշտ չէր եկած եւ Ֆրանսացիները «ֆօռֆէ» ընելով պիտի մեկնէին, բայց հայ արիները տեսնելով որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունը պիտի վարկաբեկուէր, առաջարկեցին որ իրենց Ա. խումբը լրացնէ անոնց պակասը։ Ֆրանսացիները քմծիծաղով ընդունեցին այս առաջարկը դատելով սկաուտներուն... հասակէն, բայց խաղը սկսաւ։

Ի՞նչ զարմանք, երբ հայ արիները իրենց ամբողջ ճիգը թափելով, հակառակ յոգնած ըլլալնուն, ծախողութեան մատնեցին Ֆրանսացիները եւ յառաջապահներու հիանալի խաղարկութեամբ նշանակէտ մըն ալ շահեցան։ Առաջին կիսախաղը վերջացաւ ի նպաստ սկաուտներուն 0 1ով։

Երկրորդ կիսախաղին Ֆրանսացիները սկսան անխնայ խաղ մը եւ յաջողեցան քառորդ ժամուան մէջ երկու նշանակէտ շահիլ, հակառակ սկաուտ բերդապահին աննկարագրելի ճկունութեան։ Ֆրանսացիները քաջալերուած իրենց այս յաջողութենէն, ուզեցին աւելի փայլուն յաղթանակ մը տանիլ, բայց ի զուր, հայ վերջապահները ի դերեւ հանեցին անոնց ծրագիրները եւ խաղը վերջացաւ, ազատելով Ֆրանսացիներն ալ պարտութեան մղձաւանջէն։

Կ'արժէ հպարտութեամբ արձանագրել այս արդիւնքը, որ փաստով ցոյց տուաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներուն կարողութիւնը ֆութպոլի մէջ ալ։

Յառաջիկային ալ մտադրութիւն ունին Հ. Մ. Ը. Մի զանազան մասնաճիւղերուն երկրորդ խումբերուն հետ մրցումներ կատարելու։

Մ. ԴՈՒՐԳԷՆ

* *

ՎԱՂՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի (Գօլօմպ Արժանթէօյլ) Ա. խումբը, որ նախորդ Կիրակի յաղթեց Սէն Ժօրժ Արժանթէօյլի խառն խումբին 4-0ով, վաղը Կիրակի կը մրցի Իւ. Ս. Բլամարի առաջինին դէմ, Սօլէյլ Լըվան մարզարանը ժամը 2.30ին։ Հաւաքավայր Փօրթ Վէրսայլ ժամը 12ին։ Մեկնում 12.15ին մասնաւոր օթօմոպիլով։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի (Փանհեատի)ն և Իւ. Ս. Ա. Գօլօմպ (Ա.) Կարէն—Պըզօնի մարզարանը ժամը 2ին։ Հաւաքավայր 12.30ին Սէն Լազարի կայարանը։ Մեկնում 1.10ի շոգեկառքով։

Հ. Մ. Ը. Մ. (Գօլօմպ Արժանթէօյլ) Փանհեատին և Իւ. Ս. Բլամար (Փանհեատի) Սօլէյլ Լըվան մարզարանը ժամը 1ին։ Հաւաքավայր՝ Փօրթ Վէրսայլ ժամը ճիշտ 12ին։

Հ. Մ. Ը. Մ. (Փարիզ Բ.).— Մակազէն Ռէյինի (Պ)։ Հաւաքավայր Սէն Միշէլի կայարանը ժամը 12.30ին։ Մեկնում 1.05ի շոգեկառքով. իջնել Շուազի։

Հ. Թ.

∴ Յաջողութեամբ անցաւ Պատերազմի Վիրաւորներու ի նպաստ սարքուած երեկոյթը։ Միայն սրահին մէջ 40.000 ֆրանք հաւաքուեցաւ։ Կախամարտի մրցումներն ալ յաջող անցան։ Ռոմէրիօ պահեց Ֆրանսայի ախոյեանի տիտղոսը։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՆ ՊԱԼԱՏ ՄԸ ԱՅՐԱԾ

Փրակայէն հեռագիր մը կը տեղեկացնէ թէ անցած գիշեր հրդեհ մը այրած է Վիդէհրատ պալատը, շինուած 928 թուականին, որ հազար տարիէ ի վեր Պոհեմիոյ թագաւորներուն բնակավայրը եղած էր։ Կրակը ծագում առաւ տաղաձագործի մը խանութէն եւ հակառակ բազմաթիւ հրշէջներու ջանքերուն, կարելի չեղաւ մարել։

Փրակայի բնակիչներէն հարիւր հազարաւոր հոգի, մէջն ըլլալով նախագահ Մազարիքը, դեսպաններն ու պետական պաշտօնատարները, Մոլտաու գետին միւս եզերքը կեցած կը դիտէին բոցերը, պալատին դիմացի բարձունքներէն, ուր կը կարծուի թէ ապրած է Լիպուսա, Պոհեմիոյ առաջին առասպելական դքսուհին եւ Չեխ թագաւորներու երկար շարքին հիմնադրուհին։

Մօտ մէկ տարիէ ի վեր պալատը ամայի էր։ Թղթատարական նախարարութիւնը երկու կողմի շէնքերը կառուցան վերածած եւ հազարաւոր լիտր կազօլին ամբարած էր։ Հրդեհի աւեն զիւրավառ հեղուկները մեծ պայթիւմով բռնկեցան եւ շրջակայ տուներու բնակիչները սարսռեցան փախչիլ։

Նոր օրերու նոր սէր.— Իզիտրոս Բամոս 45 տարեկան սպանիացի վաճառական մըն է, որ ամառը Փարիզ եկած էր "առեւտրական գործերով։ Սակայն առեւտրական հրապարակը ձգած սխալ շիտակ, կիներու աշխարհն ինկաւ։ Օր մը, մեծ արճարանի մը մէջ կը հանդիպի գեղանի և մանկամարդ փարիզուհիի մը։ Կը սիրահարի։ Փորձիչ խոստումներ կ'ընէ,— մուշտակնե՛ր, գոհարեղէննե՛ր, ինչե՛ր, ինչե՛ր։ Ո՞ր աղջիկը, մեր օրերուն, պիտի կրնար մերժել։ Լիլէթ չի սիրեր վաճառականը, որ տարիքոտ է ու տգեղ։ Սակայն չի կրնար մերժել նաեւ նուէրները։ Եւ կ'ընդունի միասին կենակցելու առաջարկը։

Ծամբորդութիւն՝ ջուրերու վրայ, ճամբորդութիւն՝ լեռներն ի վեր, ճամբորդութիւն՝ պարտէզներուն մէջ։ Նաւ՝ Ա. կարգ, պանդոկ՝ Ա. կարգ։ Սակայն օրիորդը գոհ չէ, չի սիրեր իր մարդը եւ «բարերար» կ'անուանէ զայն։

— Շատ դրամ կուտայ, բայց չեմ կրնար սիրել, չպիտի կրնամ սիրել, կ'ըսէ իր բարեկամներուն։

Նոյն իսկ «մարդուն» առջեւ տհաճ շարժումներ կը կատարէ, քիթթըկունք կ'ընէ, կը ծաղրէ։ Աւելին՝ պարասրահներու մէջ երիտասարդներու հետ բարեկամութիւն կ'ընէ։

Ու կը սկսին կռիւները։ Փարիզի օրիորդը «մարդուն» մուշտակը կ'ընդունի, բայց սէրը կը մերժէ։

Օր մը կը մտնեն հարուստ ճաշարան մը։ Կը ճաշեն։ Շատ ջղայնոտ են։ Աղանդերի պահուն սպանիացի վաճառականը կը հանէ եւ կանոնաւոր համրանքով հինգ գնդակ կը պարպէ աղջկան գլխուն մէջ։ Աղջիկը ինկած է անկենդան։ Մատները սարսափած են։

Վաճառականը ոտքի կ'ելլէ, ճաշին հաշիւը կը մաքրէ, եւ նոյն իսկ մեծ նուէր մըն ալ կուտայ սպասաւորին։ Ու կ'ըսէ.

— Հիմա կանչեցէք ոստիկանները։ Օրիորդը ես շատ կը սիրէի, այսօր ալ սպաննեցի, որովհետեւ զիս կը խաբէր ու հետս կը խաղար։

Դատը այս օրերս պիտի տեսնուի։

Ի՞նչ է սէրը.— Քրիստոնեաները սիրոյ վրայ քսած՝ են ամուր մշուշ մը։ Համաձայն Ֆրէօյտի՝ սէրը կիրքին վէպն է։

Բայց ի՞նչ զգացում է որ սպաններ է 90 տարեկան կին մը։

Այս կինը կ'ապրէր ծերերու ապաստանարանին մէջ (Լայփցիկ)։ Իրեն դրացի էր 83 տարեկան ծերուկ այր մը։ Շարունակ իրարու անձնական այցելութեան կ'երթային, կը խօսէին, կը պատմէին ու կ'երազէին հեռու թողուած օրերը։ Օր մը սակայն ծերուկ կինը, որ հարսնցուի պէս ճերմակ մազեր ունէր, ամէնուն գնաց խոստովանելու իր սէրը։ Կը սիրէ՛ր, հա՛, կը սիրէր իր ծերուկ դրացին, եւ կը փափաքէր ամուսնանալ։ Սակայն, հօ՛, «էս զուլում աշխարքին մէջ սիրած սիրածի չեն տայ»։ Տնօրէնութիւնը խիստ պատուէրով մը կ'արգելէր նման ծերուկ-ծերունի ամուսնութիւն, որ անգամ մըն ալ չհանդիպի սիրահար պառաւին անձնակը։

Ու երբ, խեղճ կինը կը հասկնայ թէ ոչ միայն չպիտի կրնայ ամուսնանալ, այլ նաեւ չպիտի կրնայ տեսնել իր սիրած ճերմըկուկ մարդը, յուսահատ, անձնակը կը քաշուի եւ մկրտելով ինքզինքը կը թունաւորէ։

Հազիւ սառամոքսին մէջ այրուցքը ոկած, լքուած սիրուհին աղիորմ ճիչերու եւ տառապանքներու մէջ հոգին կ'աւանդէ սիրականին անունը մրմնջելով մինչեւ վերջ։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

("ՅԱՌԱՋ„)Ի ՄԻՋՈՑԱՒ

Էքսի գաղութէն	280.—
Յուն. 13ի գումարը	2605.25
	2885.25
Դեկտ. 31ին փակուած հաշիւը	60.963.55
Ընդհ. գումար	68,848.80

ԾԱՆՕԹ.— Էքսի փոքր գաղութը աւելէ առաջ ալ ղրկած էր 326 ֆրանք։

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — 2

ՀԱՐՍՆԻՔԷՆ ԱՌԱՋ

(ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Թարգմ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

— Ա՜ Ռահօ, ա՜ Ռահօ։

Մօհա, իր վրանին սեմէն կը կանչէր հաւատարիմ ընկերը, Ռահօն, երբ կ'անցնէր ան հեծած՝ պուշ ձիոյքի մը վրայ, որ պոչովը իր կողերը կը ծեծէր։

Ռահօ անմիջապէս ձիէն վար իջաւ, եւ ձգելով որ սանձը կախուի գետինն իվար, սեւ մազէ հիւսուած վրանը մտաւ։

— Ա՜ Ռահօ, — ըսաւ Մօհա յամր ձայնով մը,— ես սկսով բռնկած եմ Ալիին աղջկան Հատտայի համար՝ որուն երեսները աւելի կարմիր են, քան մանուշը (քօմա եէմիշ), եւ նայուածքը աւելի քաղցր է, քան մեղուին ծամածը։ Ո՜վ իմ բարեկամս, եղիր իմ Զամազանս, բարեխօսէ ծնողքիս, որովհետեւ յարգանքը կ'արգիլէ որ ես խօսիմ անոնց հետ այս նիւթին շուրջ։ Ըսէ որ թող երթան աղջիկը ինծի համար կին ուզեն։

Համաձայնութիւն կնքուեցաւ։ Ռոհա հեծաւ ձին եւ իր վրանը գնաց։

Յօհօրի ժամուն (կէսօր), Մօհայի հօրը այցելութեան գնաց եւ ըսաւ.

—Ա՜ Առաւ, Մօհա ըսաւ թէ «Ես Ալիին աղջիկը Հատտան վրանախումբին աղուոր կոյսը» ինծի կնիկ կ'ուզեմ։

Առաւ վայրկեան մը մտածեց։

— Կ'երթամ կ'ուզեմ,—յարեց։

Յաջորդ առտու, երբ աշխարհները հանդարտօրէն կը քակուէին գէպի՝ արօտատեղիները, Իթթօ, Մօհայի մայրը, անբիծ քօղ մը առաւ գլխուն, եւ ուղղուեցաւ դրացի վրանախումբը ուր կը ծածանէր Հատտայի վրանը։

Դուռին առջեւ, շուները, իրենց սուրը ցցած եւ ժանիքները բացած, կը հաչէին նոր հասնող կնոջ վրայ, որ քար կը նետէր հեռացնելու համար զանոնք։ Ալիի ձին, որուն առջեւի երկու ոտքերը կապուած էին, գողգոջուն վրնջիւնով մը կը կանչէր ծայր մատակ ձիերը։ եւ կը փորձէր փրցնել ոտքին կապը։ Ընդարձակ բուխերիկին մօտ, ուր կ'եփէր իրիկուան կերակուրը, Հատտայի մայրը կ'օրօրէր իր վերջին ծնունդը։

— Էսսէլամու ալէյքում,

Խօսակցութիւնը սկսաւ, նախ հասարակ բաներու վրայ։ Ցղու տէր այս երկու մայրերը, իւրաքանչիւրն ալ, առանց կասկածի, գիտէին թէ ինչ կար դիմացինին հոգիին ծալքերուն մէջ։ Այսպէս, Մօհայի մայրը անմիջական մէջբերաւ.

— Ես քեզմէ կը խնդրեմ որ աղջիկդ իմ տղուս տաս, համաձայն Ալլահին եւ իր մարգարէին աւանդութիւններուն։

Հատտայի մայրը յայտնի չըրաւ իր ներքին ուրախութիւնը։

— Վրանին տէ՛րը միայն կ'որոշէ, իմ ձայնս տկար է։ Եթէ Աստուած կամենայ, վաղուընէ վերջ եկուր։

Իրիկունը էրիկ կնիկ խորհուրդ ըրին, խօսեցան երիտասարդին տալիք օժիտին, համբաւեալ քաջութեան, եւ այն շահուն մասին, զոր պիտի քաղէին այս ամուսնութենէն՝ ընտանիքի մը հետ, որ ցորեն եւ ոչխարի հօտ ունէր։

Այսպէս, երբ Իթթօ եկաւ, պատասխանը նպաստաւոր էր։ Ան մօրը առջեւ դրաւ, անմիջապէս, կողով մը արմաւ, որպէս զի երկու նշանածներուն կեանքը դառնայ այնքան քաղցր, որքան անուշ կ'ըլլան այդ պտուղները։ Ցետոյ տուաւ պզտիկ տոպրակ մը հինայ, որ կը գործածուի ի նշան ուրախութեան եւ հանդիսութեան։

Աշխատուքին լուրը տարածուեցաւ անմիջապէս դրացի վրաններուն մէջ, եւ լաձերը սկսան ուրախութեան աղաղակներ բարձրացնել։ Ինչու որ, ազնուական սերերը իրենց շուրջ կը թափեն զուարթութիւն, ինչպէս ծաղիկը իր բոյրը։ Կինը, արդէն, փունջ մըն է, որ ամէն կողմ կ'արտաշնչէ իր քաղցրութիւնը։

Նշանածներու հայրերը, անոնց մօտ մէկմէկ հոգի՝ ցեղին համբաւեալ իմաստուններէն եւ փորձառուներէն, խորհուրդի նըստան եւ համաձայնութիւն գոյացուցին Մօհայի տալիք օժիտին մասին։ Քսան տուրօ (դրամ), քանի մը գլուխ տաւար, քանի մը չափ ցորեն, զգեստ եւ գոհարեղէն աղջըկան համար, մէկմէկ հողաթափ ընտանիքի բոլոր անդամներուն, եւ բուրդէ քօղ մըն ալ մօրը համար։

Այսպէս, երբ երիտասարդը Հատտայի վրանին առջեւ եկաւ եւ գառնուկ մը մորթեց, հայրը առաջք գնաց եւ ըսաւ.

— Բարո՛վ գաս, օ՜ Մօհա։

Վրանախումբին մարդիկը հաւաքուեցան չէյխին բոլորտիքը, խմեցին անանուխով հոտաւէտուած թէյ, եւ որոշուեցաւ որ հարսանիքը ըլլայ գարնան, երբ վրանները պիտի փոխադրուին դաշտագետիններուն վրայ։

Հաւաքոյթէն վերջ, երբ ամէն մարդ քաշուեցաւ, որոտում մը սարսեց լեռները։ Տեղատարափ անձրեւ մը, յետոյ, ծեծեց վրանները։

Շարունակելի

կշռեցին ժողովուրդին վրայ։ Ընկիւրի խորհեցաւ միջոց տալ աւելի շահելու, զարգացնելով արտադրութիւնը։ Իսկ այդ գործողութեան անհրաժեշտ դրամը կարելի էր ճարել միայն դուռները բանալով օտար դրամագլուխին առջեւ։ Այս վերջինը հետզհետէ համոզուելով քաղաքական կացութեան ամրապնդման վրայ, շուտով ասպարէզ եկաւ։ Եւ այսպէս լեհական խմբակ մը կրցաւ ստանալ պետական գլխաւոր մենաշնորհներէն մէկուն, ալքոլի շահագործման արտօնութիւնը։ Ուրիշ պարագաներու մէջ, կարեւոր հաստատութիւններ հիմնուեցան խառն հիման վրայ, Թուրքին եւ օտարին գործակցութեամբ։ Այդ կարգէն է Նեաբրիոյ սաւառնակներու գործարանը, որ շինուեցաւ մասամբ գերմանական գիտութեան եւ դրամագլուխին օգնութեամբ, եւ Սինոպի լուցկիի գործարանը, որուն մէջ պելժիական խմբակ մը շահակից է միեւնոյն պայմաններով։ Ասոնց մէջ բնիկ աշխատաւորութիւնը կը բանի օտար կրճատեալ պաշտօնէութեան մը ձեռքին տակ, աջակցութեամբ Թուրք մասնագէտներու եւ վարիչներու, իսկ բոլորը մէկ ենթակայ են կառավարութեան հսկողութեան։ Այս ձեւով Եւրոպայի եւ Թուրքիոյ միջեւ կը հաստատուի տնտեսական գործակցութեան նոր բանաձեւ մը, որ կրնայ լաւ արդիւնքներ տալ։

Արեւելեան Անատոլուի նոր երկաթուղիներու շինութեան մէջ ալ, Թուրք հանրապետութիւնը զգուշացած է հին ձեւերէն։ Այսպէս, մինչ Պաղտատի գիծը Թնացած էր գերմանական ընկերութեան ձեռքը, քիլոմեթրի մեծագումար երաշխաւորութիւններով, նոր երկաթուղիները պիտի պատկանին Թուրք պետութեան։ Մէկ խօսքով, օտար դրամագլուխը, պելժիական եւ շուէտական, պարզ փոխատուութեան մը ձեւը ունի։ Կառավարութիւնը պարզապէս շինութեան ծախքերը պիտի հայթայթէ, պայմանագրով ճշտուած ժամանակամիջոցի մը համար։ Բայց Թուրքիա, բաղդատաբար կարճ ժամանակի մը մէջ, տէր պիտի ըլլայ նոր երկաթուղիներու որոնք շատ կարեւոր են երկրին զարգացման համար, չպիտի հարկադրուի խոշոր հատուցումներ ընել, ինքն իսկ Արեւմուտքի մէջ գնել շինութեան նիւթերը եւ հետեւաբար պիտի կրնայ աւելի լաւ հաւասարակշռել իր առեւտրական կշիռը։

Ինչ որ ալ ըլլայ, կոչ ընելով օտար դրամագլուխին գործակցութեան, Թուրքիա ոչ միայն կ'ապացուցանէ թէ սերտ կապ չունի պոլշեւիզմին հետ, այլ ընդհակառակն կը ձգտի աւելի սերտօրէն մօտենալ Արեւմուտքի։ Կարեւոր հանգրուանի մը սկզբնաւորութիւնն է այս, երկրին վերանորոգման համար։

Թուրք-գերման առեւտրական դաշնագիր

Պերլինէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ գերման կառավարութեան եւ Ընկիւրիի միջեւ կնքուած է առեւտրական դաշնագիր մը, որուն շնորհիւ երկու երկիրներու միջեւ յարաբերութիւնները աւելի սերտ պիտի դառնան։

Նոր դաշնագրին համաձայն, գերման առեւտրականները իրաւունք պիտի ունենան հաստատուելու եւ անշարժ կալուածներ գնելու Թուրքիոյ մէջ։ Առեւտրական ներկայացուցիչները ո'չ մէկ մաքս պիտի վճարեն նմոյշներու համար։

Գերմանիա այսուհետեւ պիտի կրնայ Թուրքիա արտածել գլխաւորաբար քիմիական արտադրութիւններ, մեքենաներ, խաղալիքներ, կաշեղէն եւլն., իսկ Թուրքերը Գերմաններուն պիտի կրնան ծախել գորգեր (որոնց Գերմանիա մուտքի տուրքը 100էն 75 զեղչուած է), Թուզ, Նուշ եւ ուրիշ պտուղներ։

Հեռագիրը կ'աւելցնէ թէ այս առեւտրական դաշնագիրը առաջինն է որ ստորագրուած է Թուրք կառավարութեան կողմէ՝ պատերազմէն ի վեր։ Գերման շրջանակները շատ գոհ են անոր բովանդակութենէն։

«Յստակ է որ երկու երկիրներու միջեւ մերձեցումը կը շարունակուի արագօրէն, թէ' տնտեսական եւ թէ գինուորական գետնի վրայ։»

Գործազրկութիւնը Անգլիոյ մէջ

Յունուար 3էն Անգլիոյ մէջ արձանագրուած գործազուրկներու թիւն էր 1.495.800 հոգի, նախորդ շաբթուան վրայ 144,755, իսկ անցած տարուան նոյն ժամանակաշրջանին վրայ 144,094 հոգի աւելի։

Ներածումներու արժէքը Դեկտեմբերին հասաւ 113,315,253 սթերլինի, այսինքն 1925 Դեկտեմբեր ամսուն հետ բաղդատելով 20,963,650 սթերլին պակաս։

Արտածումները եղած են 49.707.394 սթերլին, տարի մը առաջուան գումարին վրայ 16, 061.267 սթերլին պակաս։

Բորոտութեան դէմ

Քաղաքապետական խորհրդականի մը առաջարկով, կը խորհուի հիմնել Սէն-Լուի հիւանդանոցին մէջ, առանձին ուրկանոց մը՝ բորոտներու յատուկ։

Բորոտութիւնը այն անբուժելի հիւանդութիւնն է, որ միջին դարուն ամբողջ Եւրոպան իր սարսափին տակ պահեց։ Թէեւ այժմ ախտը սմքած կը թուի, սակայն, միջին դարէն մնացած բոյներ կան, որոնք կրնան յանկարծ համաճարակի տեղի տալ։ Շուէտի մէջ մասնաւոր ուրկանոցներ կան, իսկ Ֆրանսայի Ալփ-Մարիթիմ, Քօթ-տիւ-Նօր, և Վար շրջաններուն մէջ Թաքուն բոյներ կան, առանց սակէ հիւանդանոցի։ Գիտութեան ամբողջ զէնքը անազդեցիկ քօլմուկրի (Chaulmoogra) իւղն է։

Այս ախտը, հակառակ զանազան կարծիքներու, կը թուի թէ տարափոխիկ է, եւ այս պատճառով անհրաժեշտ է բորոտը առանձնացնել մասնաւոր տուներու մէջ (Հայաստանի թերթերն ալ վերջերս շարունակ արձագանգ կ'ըլլային այս ախտին աւերներուն մասին)։

Բժշկական շրջանակները կը խորհին մասնաւոր ուրկանոցի մը շինութենէն զատ, Ֆրանսա մտնող օտարականները քննութեան ենթարկել, ինչպէս Միացեալ Նահանգները կ'ընեն աչքի հիւանդութիւններու համար։

Բորոտութեան մայր բոյնը կը գտնուի Ասիա, մասնաւորաբար սուրիական ծովեզերքը եւ Պաղեստինի մէջ. եւ երբայական պատմութեան ծանօթ ախտ մըն է։Եւրոպա,Խաչակիրներու արշաւանքին ժամանակ, այդ երկիրներէն վարակուեցաւ, եւ այժմ, Ֆրանսացի բորոտները ընդհանրապէս այդ երկիրներու ճամբորդներ են։

«ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ԴՐՕՇԱԿ»

Հ. Յ. Դ. ԲԻՒՐՕՆ ձեռնարկած է հրատարակութեանց շարքի մը, որուն առաջինը բաղկացած պիտի ըլլայ 5-էն ՄԻՆՉԵՒ 7 ԳԻՐՔԷ, համաձայն իրենց ծաւալին, ընդամէնը 40 ՊՐԱԿ, այսինքն 640 ԷՋ։

Այս գիրքերը նուիրուած պիտի ըլլան ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ խնդիրներու ուսումնասիրութեան, ձեռնհաս գրողներու կողմէ։

Այս առաջին շարքին համար բացուած է սահմանափակ թիւով բաժանորդագրութիւն մը։ Բաժանորդները կը ստանան այս Ա. շարքին բոլոր գիրքերը, անոնց հաստավաճառին գինին վրայ ՀԱՐԻՒՐԻՆ 25 ԶԵՂՉՈՎ ՄԸ։

Բաժնեգինն է, Ֆրանսայի, Սուրիոյ եւ Պալքանեան երկիրներու համար 30 ֆրանք, հաստավաճառի 40 ՖՐԱՆՔԻ փոխարէն։ Իսկ Ամերիկայի, Անգլիոյ, անգլ. գաղութներուն եւ Միացեալ երկիրներուն համար բաժնեգինն է 2.50 ՏՈԼԱՐ, հաստավաճառի 3.25 ՏՈԼԱՐԻ փոխարէն։

Բաժանորդները առանձին փոստի ծախք չպիտի վճարեն՝ գիրքերու առաքման համար։

Յաջորդաբար պիտի ծանուցուին գիրքերուն անունները։

Բաժանորդագրութիւնը ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ է։

Բաժնեգինը ղրկել հետեւեալ հասցէին.— H. Kintouni, 36 Av. de Chevreuil, Asnières (Seine) Հեռաձայն՝ Courbevoie 3..5.

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Տէսինի Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ եւ Ազգ. միութեան օժանդակութեամբ կատարուած հանգանակութեան ցանկը.—

Յ. եւ Թագուհի խօսեցեալք 90, Տէր եւ Տիկին Ղազարեան 70, Ս. և Ն. Ղազարեան 70, Տէր եւ Տիկ. Դարաեան, Գ. Ջեմպէրճեան, Պ. Տէմիրճեան, Յ. Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկ. Բեթլիպեան, Գրիգոր Գղարձեան, Գ. Թօգագլեան, Զարթեան եւ Յակոբեան, Տէր եւ Տիկ. Սարգիսեան 50ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Կամպերեան 40, Հ. Գանձանակեան, Տէր եւ Տիկին Սալապաշեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան 30ական ֆրանք, Զ. Ռաֆայէլեան 25, Պ. Կուրտիկեան 25, Յ. Գեւորգեան, Յ. Ղազարեան, Զ. Մեծպանքեան, Ա. Գէորգեան, Հարիկնազ Թիւփէնկճեան, Տէր եւ Տիկ. Յոնիկ Կամպերեան, Մարտիրոսեան եղբարք, Տէր եւ Տիկին Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Պալեան, Տէր եւ Տիկին Կուրտիկեան, Մ. Պարտակճեան, Տիգրան Մուրատեան, Պ. Թիւֆէնկճեան, Վ. Քէշիշեան, Օր. Շամի Օվեկեան, Հ. Ղուկասեան, Յ. Սէթեան 20ական ֆր., Տ. Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Համբարձումեան, Տէր եւ Տիկին Թաշճեան 15ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Փօղեան, Տէր եւ Տիկին Թերզիեան, Վ. Փափազեան, Մ. Յակոբեան, Յ. Տիլտարեան, Անթառամ Գույակճեան, Գ. Քօնեալեան, Տիկին Շահէնեան, Սրբուհի Լափճեճեան, Յ. Չիլինկիրեան, Տիկին Աբելեան, Դ. Դաւիթեան, Ա. Ալթունեան, Ռ. Գօյեաճեան, Վարդավառ Կամպերեան, Յ. Լէյլէկեան, Մէլինէ Կուրտիկեան, Հ. Պալեան, Շալճեան ընտանիք, Ա. Խօքաջեան, Ա. Յակոբեան, Ա. Սարգիսեան, Ա. Սարաֆեան, Մարթա Մարկոսեան, Արաքսի Տէր Կարապետեան, Տ. Սրապեան, Բանաւօթիս Աճապափա, Վերժին Ճօրճեան 10ական ֆրանք, Մ. Զամիչեան 5, Պ. Ղարիպեան 10, Յ. Սարաֆեան 5, Եպրակսէ Տէզկէթարեան 10, Տիգրանուհի Աբրահամեան 5, Սիրանուշ Սարաֆեան 5, Դ. Դաւիթեան 5, Յ. Նաոսեան 30, Լ. Ղազարեան 20, Տէր եւ Տիկին Թիւֆէնկճեան 50, Տէր եւ Տիկ. Դանիէլեան 20, Կ. Կակօեան 50, Պ. Սահակեան 50, Ա. Օհանեան 10, գումար 1800 ֆրանք։ Տես «Յառաջ» 13 Յունուար։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Ռոստոմ, Խաժակ, Դէորգ Չաւուշ եւ Արմէն Գարօ խումբերու խառն ժողովը՝ այսօր Շաբաթ 15 Յունուար ժամը ճիշդ 8ուկէսին, 171 Fbg-du Temple. Ռոստոմի սրահը։ Օրակարգ՝ Գործադրկութեան տագնապը եւ կազմակերպական ընթացիկ խնդիրներ։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի անդամները։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Արմէն Գարօ» խումբի ժողովը՝ վաղը կիրակի 16 Յունուար ցորեկէն վերջ ժամը ճիշդ 2ուկէսին, Ռոստոմ գրադարանը.

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները վաղը՝ Կիրակի առտուան ժամը 8.30ին, Րիւ Պուալօ «Էմիլ Զօլա»յի վերնայարկը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի 16 Յունուար ժամը 2ին կէս օրէ վերջ, Փօնթէվէքի հայ ժողովրդ. լսարանը։ Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ԱԼՖՕՐՎԻԼի Երիտ. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ գիշեր, 15 Յունուար, ժամը 6ին, Ակումբին մէջ։ Ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆօրվիլի մասնաճիւղի Ա. Խումբը պիտի մրցի վաղը կիր. 16 Յունուար կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, U. S. Alfortvilleի Ա. խումբին հետ. Stade Dolletի մէջ Ալֆօրվիլ։

ԵՊՐԱՏԱՒՆԱՄԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի աղքատախնամ ընկերութիւնը ի նպաստ Փարիզի հայ կարօտեալներուն կազմակերպած է իր տարեկան պարահանդէսը, որ տեղի կ'ունենայ Յունուար 29 Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն օթէլ Մաժէսթիքի սրահներուն մէջ, 19 Ave. Kléber։ Գեղարուեստական բաժնին մէջ պիտի ներկայացուի Երուանդ Օտեանի «Ազգ. Սահմանադրութեան 62րդ յոբելեան»ը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՏԷՍԻՆ, Գործ.— Ստացանք 400 ֆրանք։

ՀԱՌՆ, Ա. Յ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ԱՆԻԷՌ, Զ. Ա.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ԼԱ ԿՐԻՎ, Գործ.— Ստացանք 55 ֆրանք։

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ, Ա. Ը.— Ստացանք 250 ֆրանք։

ՎԷՌՆՈՒ, Ժ. Դ.— Ստացանք 40 ֆր.։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Ս.— Ստացանք 60 ֆրանք։

ՊԷԼՖՕՌ, Ե. Ե.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ԺԱՆԹԻՅԵԻ, Յ.Յ.—Ստացանք 70 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Ե.— Ստացանք 160 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ. Ա.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ԿԱՌՏԱՆ, Ռ. Յ.— Ստացանք 30 ֆրանք։

ՆԻՍ, Յ. Հ.— Ստացանք 82։

ՔՐԷՕԶՕ, Գ. Զ.— Ստացանք 70 ֆրանք։

ՏԷՍԻՆ, Յ. Զ.— Ստացանք 50 ֆրանք։

ՎԱԼԱՆՍ, Գործ.— Ստացանք 416.50 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— Ստացանք 406 ֆրանք։

ՎԻԷՆ, Գործ.— Ստացանք 180 ֆրանք 50 սանթիմ։

ՊԷԼՖՕՌ, Բ. Թ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՓՕՆ - ՍԷՆԹ - ԷՍՓՐԻ, Հ. Մ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՏԷՍԻՆ, Յ. Պ.— Ստացանք 20 ֆրանք.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Աղեքսանդրապոլցի Աստուր Յովսէփեան (նախկին անունը Նիկոլ Յակոբեան) որ երկու տարի առաջ Չիքակօ կը գտնուէր։ Տեղեկացնել՝ Arthur Acopoff 79, Rue Lemercier, Paris 17e France.

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

ՍԱԿԱՐԱՆ

14 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	
Տոլար,	Dollar	
Մարք (ոսկի)	Mark	
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	
Թրք. ոսկի	» or	
Մէճիտիէ	Medjidié	
Լէվա 100 հատը	Léva	
Տրախմի »	Drachme	
Լիր »	» Lire	
Պելճ. ֆրանք	» Frc. Belge	
Զուից. »	Frc. Suisse	
Լէյ 100 հատը	Ley	
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	
»	II »	
»	III »	
Թուրքի երկաթղ.	Lots turcs	

Le Gérant : H. TEURNIER

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 206bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ			»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 16 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1927 — 16 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 236 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — Գին՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ԱՐԺԵՑՆԷ

Նորէն եւ նորէն, նոյն ցաւատանջ խնդիրն է որ կը ներկայանայ մեր աչքին, օրուան լուրերուն հետ.

— Ո՞վ պիտի ստանձնէ անգործութեան դատապարտուած հայ աշխատաւորներուն անմիջական օգնութեան հոգը:

Սրտառուչ ոզբեր հիւսելու պէտք չկայ: Շատ պերճախօս է պատկերը: Մեր թղթակիցները օրը օրին կը պատմեն ինչ որ տեղի կ'ունենայ: Պակասը կը լրացնենք տեղական թերթերէն, որոնք տարբեր բան չեն ըսեր: Անհաւասրիկ պաշտօնական տեղեկագիրներն ալ, որոնց լաւատեսութիւնը կը հերքուի իրենց իսկ հաղորդած թուանշաններով: Երեք շաբաթ առաջ, միայն Փարիզի շրջանին մէջ նպաստընկալ անգործներու թիւը կը ցուցնէին 13,072 (աւելի առաջ՝ 6703)։ Երկրորդ շաբթուն բարձրացաւ 17,178ի, իսկ այս շաբթու (13 Յունուար) 27,952է, ինչ որ կը նշանակէ 10,000 կամ հարիւրին 60 յաւելում:

Պէտք է նկատել որ դիմումներու բազմանալը անպատճառ գործազրկութեան ծաւալում չի նշանակեր: Շատեր նախապէս օգնութիւն չեն խնդրած, յուսալով որ տագնապը կարճ կը տեւէ, կամ կրնան դիմանալ, բայց հիմա աղերսագիրներ կը տեղացնեն. Իսկ առանձնապէս խօսելով մեր հայրենակիցներու մասին, անոնց նեղութիւնը ոչ թէ տագնապին ծանրութենէն յառաջ կուգայ, այլ իրենց իսկ վիճակէն: Շատեր վաստկած եւ կերած են առանց վաղուանը մտածելու: Ուրիշներ նոր հոգերու տակ մտած են, ընտանիք-ազգական բերելով կամ պահելով: Իսկ ընդհանրապէս, իբրեւ իրական ընչազուրկ, չունենալով ո՛չ տուն-տեղ, ոչ ալ հաստատուն եկամուտ կամ յենարան, չեն կրնար երկար դիմանալ:

Այս տեղէն ալ կը ծագի անոնց անմիջական օգնութեան պահանջը, ներկայ փոխանցման շրջանին համար:

Տեղական թերթերուն մէջ, յաճախ կ'արծարծուի օտար անգործներուն ալ օգնելու խնդիրը: Կը թուի թէ Ֆրանսացիներն իսկ լաւ չեն գիտեր օրէնքին տրամադրութիւնները, եւ շատեր կը զրկուին անգիտակցաբար կամ անճարակութեամբ: Սէնտիքաներու օրկանը, երէկ յիշելով պետական օգնութեան կանոնագրին տրամադրութիւնները, կարգ մը լուսաբանութիւններ կուտար:

Հրամանագրին 6րդ յօդուածը կ'ըսէ.

— «Օգնութիւն կրնան ստանալ միայն անոնք որ ակամայ անգործութեան դատապարտուած են աշխատանքի չգոյութենէն եւ կորսնցուցած են իրենց գործը, այսինքն այլ եւս ո՛ր եւ է յանձնառութիւն չունին իրենց վերջին գործատէրին հետ եւ հետեւաբար ենթակայ են նոր գործ մը ընդունելու»:

Շատեր սխալ հասկցած ըլլալով այս տրամադրութիւնը, մեր ֆրանսացի պաշտօնակիցը դիմած է Աշխատանքի Տեսչութեան, որ հետեւեալ հաւաստիքը տուած է.— Այն բանուորները որոնք անորոշ ժամանակով անգործութեան կը մատնուին իրենց գործատիրոջ կողմէ, առանց արձակման թուղթ ստանալու անկէ, իրաւունք ունին օգնութեան: Անոնք պէտք է ներկայացնեն վկայական մը գործատիրոջ կողմէ, որ հաստատէ թէ անորոշ ժամանակով չպիտի կրնար գործածել այդ բանուորները: Այն գործատէրը որ չի տար այդ վկայականը, ենթակայ է դատի:

Եօթներորդ յօդուածով, նպաստ չեն կրնար ստանալ անոնք որ իրենց աշխատանքով չեն ապրիր (հանգստեան թոշակի կամ ուրիշ պետական օգնութեան կապուած, ծեր, անկար կամ սխտաւոր): Գործազրկութեան մնտուկներու վարչական խորհուրդները կը ճշդեն օգնութեան չափը, որ նուազագոյն օրական 4 ֆրանք 50 է ընտանիքի պետին, 3 ֆր. 16 տարեկանէն վեր այրերու, 2 ֆր. 16էն վար պատանիներու համար եւլն.: Միեւնոյն ընտանիքին տրուած նպաստը օրական 12 ֆրանքը չի կրնար անցնիլ:

Այս ծանօթութիւնները կուտանք ոչ թէ վարդագոյն յոյսեր ներշնչելու, այլ հաստատելու համար որ օգտուելու միջոցներ կան, եթէ իրաւասու օրկան մը հետաքրքրուի: Անհաւասրիկ, դիմում մը պատասխանելով, Սէն-է-Ուազի նահանգապետը համաձայնութիւն յայտնած է խորհուրդին չզնելու եւ օտարներուն ալ նպաստ բաշխելու. Դիմումներ, աշխատանքներ կարելի է կատարել տեղին համեմատ: Նահանգներու եւ համայնքներու իշխանութիւնները լայն իրաւասութիւններ ունին այս մասին:

Արդ, ո՞վ պիտի պաշտպանէ հայ անգործներուն դատը: Ո՞վ պիտի արժեցնէ հայ աշխատաւորին իրաւունքը: Առտուն կանուխ արթնցողը չի կրնար նահանգապետին, քաղաքապետին կամ նահանգային ժողովի նախագահին ներկայանալ: Անհրաժեշտ է միջնորդ մը, իրաւասու օրկան մը, ի դիմաց բոլորին խօսելու համար: Եթէ տեղ մը ձախողի, այդ չի նշանակեր թէ ամէն տեղ ալ անօգուտ է: Եւ ճամբան հարթելու շատ միջոցներ կան, կը բաւէ որ քիչ մը սիրտ ու կամք ունենան համապատասխան օրկանները: Հասարակ աղքատներու կամ անճար գաղթականներու համար դիմում կ'ըլլայ եւ կ'ընդունուի. ինչո՞ւ պիտի մերժեն անգործութեան մատնուած աշխատաւորը, որ ահա չորս տարիէ ի վեր քրտինք ու արիւն կը ցանէ այս հողին վրայ:

Ինչ որ ունինք իբրեւ ազգային օրկան, որոշ կշիռ կը ներկայացնէ համապատասխան իշխանութեան առջեւ: Միւս կողմէ, մեր պահանջը այնքան համեստ է, որ մերժելու պատճառ չեն կրնար ունենալ:

Շ.

ԱՆՏՈՆ ԳՕՇ

Ուրբաթ օր Ժընեւէն հեռախօսով իմացանք մահը մեր վաղեմի ընկերներէն Անտոնի, որ ծանօթ էր Անտոն Գօշ անունով:

Ողբացեալ ընկերը, երկար ատենէ ի վեր կը տառապէր ծանր հիւանդութենէ մը, եւ վերջերս հիւանդանոց փոխադրուած էր: Ծնած Խոտորջուրի մէջ (Կարին), որ թանկագին զաւակներ արտադրած է, ընկեր Անտոն կեանքը սկսած է իբրեւ գրաշար, նախ Թուրքիոյ (Արեւելեան Ռումէլի) եւ յետոյ Պուլկարիոյ պետական տպարաններուն մէջ: Երբ Ռոստոմ մասնաւոր վարժարան մը բացաւ Ֆիլիպէի մէջ, իր հետ էր նաեւ ընկեր Անտոն, որ միշտ համեստ, կատարած է զանազան աշխատանքներ: Իր անունը շատ յիշուեցաւ Ելլտըզի մահափորձի դատավարութեան ատեն: Տարիներէ ի վեր հաստատուած Գրօշակի խմբագրատան մէջ, այս վաթսունամեայ ծերունին պահապան հրեշտակն էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ժընեւի Տան եւ կենդանի յիշատակարան մը՝ ժամանակակից դէմքերու եւ դէպքերու:

Հանգիստ իր ոսկորներուն:

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՊԻՒՏՃԷՆ

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ)

Ռումանահայ Առաջնորդ Յուսիկ եպսկ. Յունուար 8ին Էջմիածնի Հոգեւոր գերագոյն խորհուրդէն ստացաւ պաշտօնագիր մը, որ կ'ըսէ թէ անցեալ տարւոյ Սեպտ. 29էն մինչեւ Հոկտ. 3ը Մայր Աթոռի մէջ տեղի ունեցած է Հոգեւոր Գերագոյն խորհուրդին համագումարը. ժողովին կը մասնակցէին նոյն խորհուրդի Ռնայուն կազմի բոլոր անդամները եւ համամիութենական սահմաններուն մէջ գտնուող բոլոր առաջնորդները եւ թեմական խորհուրդներէն ընտրուած աշխարհական պատգամաւորները:

Ժողովը ուրիշ խնդիրներու կարգին քննութեան առած է Մայր Աթոռի 1927 տարուան պիւտճէն, որմէ կը պարզուի թէ Էջմիածին բաց պիտի ունենայ 23,400 ռուբլի: Այս գումարէն համամիութենական սահմաններու թեմական խորհուրդները յանձն առած են 7400 ռուբլին լրացնել իրենց թեմական եկամուտներէն, իսկ մնացած 16 հազար ռուբլի բացին համար ժողովը ցանկութիւն յայտնած է որ արտասահմանի հայ թեմերը աշխատին լրացնել, իրենց եկամուտներէն տարեկան որոշ գումար նշանակելով, իբրեւ նպաստ Մայր Աթոռին:

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ ԴԵՌ ՉԷ ՎԵՐՋԱՑԱԾ

Էնկիւրիի մէջ կիրքերը դեռ չեն խաղաղած: Կազմուած է յանձնաժողով մը, որ ատենէ մը ի վեր քննութիւններ կը կատարէ ազգային պայքարին դէմ գործողներուն մասին: Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Ատանայի կուսակալութեանց բնակիչները մաղէ կ'անցուին: Նկատի կ'առնուին նաեւ ընդդիմադիր թերթեր հրատարակողներն ու կարդացողները: Անմասն չեն մնար Իսլամական Միութեանց անդամները եւ «կրօնքի եւ թեւ սպառնալով յեղաշրջման եւ քաղաքակրթութեան ճամբան փակել ուզողները»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՀԵԼԻ ԾԱՆՐ Է ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բանւորութեան Ազգային Միութեան Խորհուրդը նիստ գումարեց առջի օր եւ զբաղեցաւ գործազրկութեան խնդրով: Հաստատուեցաւ որ գոհացում չստացած գործի խնդրանքները աւելցեր են 1926ի չորրորդ եռամսեակին: Ամէնէն առաջ Փարիզի մէջ սկսած է տագնապը, եւ Դեկտեմբերի վերջերը միայն գաւառները հասած: Ջանք թափուած է օտար բանւորները Փարիզէն դուրս, եւ մեծ մասով աւելի քան 300 քիլոմեդր հեռու տեղեր հաստատելու: Խորհուրդը վաւերացուց Աշխատանքի եւ Ներքին գործերու նախարարութեանց բրած կարգադրութիւնները, և որոշեց պահանջել որ հսկողութեան նոր կայաններ հաստատուին հիւսիսային եւ արեւելեան սահմաններուն վրայ, օտար բանւորութեան մասին:

∴ Փարիզի շրջանին մէջ, 20րդ թաղամասը, որ ամէնէն բազմամարդ կէտերէն մէկն է եւ ճարտարագործական կեդրոն, ամէնէն շատ գործազուրկներու վկայական տուած է, աւելի քան 1300: Եւ օրական 60 հատ կ'աւելնայ այս թիւը: Անմիջապէս յետոյ կուգայ 11րդ թաղամասը, ուր միայն Յունուար 13ին բարեգործական գրասենեակը 50,957 ֆրանք բաշխած է 1063 հոգիի: Այստեղ ալ ամէն օր 50 նոր դիմում կ'արձանագրուի: Ամէնէն շատ ազդուած գործերն են կահագործութիւնը, զարդական կաշեգործութիւնը, տուփերու շինութիւնը եւ փոքր մետաղագործութիւնը: Յետոյ կարգով կուգան 19րդը, որ ունի 900 անգործ. 18րդը, 17րդը, 15րդը եւ 13րդը: Աւելորդ է ըսել թէ տրուած թիւերը կը վերաբերին միայն նպաստընկալ անգործներուն. անդին բազմաթիւ բանւորներ կան որ դիմում չեն բրած. այնպէս որ, միայն Սէնի նահանգին մէջ անգործներու թիւը 25-30000էն պակաս չէ: Փարիզ քաղաքէն դուրս, Պիյեանքուռի, Լը Վալուայի, Մօնթրէօյլի գործարաններն ալ ազդուած են տագնապէն: Բայց ինքնաշարժի գործը, որ մասնաւորապէս կարեւոր է առաջին երկու թաղերուն մէջ, երկաթուղի ապսպրանքներու պատճառաւ, բաղդատաբար քիչ ազդուած է: Եւ ամէնէն առաջ արձակուած են օտար բանւորները: Տեղաւորման եւ Աշխատանքի վիճակագրութեան գրասենեակը կը հաղորդէ թէ հաստուցման պայմանագիրներու համաձայն, օտարականներուն ալ գործազրկութեան նպաստ տրուած է: Յունուարէն առաջ նպաստի սակն էր օրական 2.75, իսկ այժմ շաբաթական 35 ֆր. է մէկ մարդու համար, 50 ֆր.՝ երկու մարդու համար, 66,50 երեքի, 82.25 չորսի համար եւլն.: Այս դրութեան շնորհիւ, բազմաթիւ ֆրանսացի բանւորներ կրնան պահել իրենց գործը:

∴ Ինչպէս գրած էր Քանի (Caen, Քալվատոսի նահանգ) մեր թղթակիցը, գործազրկութիւն չկայ այդ շրջանին մէջ: Ֆրանսական թերթերն ալ հաստատելով այս տեղեկութիւնը, կ'աւելցնեն որ առեւտրական գործերու թուլութիւնը պատճառ եղած է որ աշխատավարձերը զեղչուին կարգ մը ճարտարագործութեանց մէջ (կօշիկ եւն.): Իսկ մետաղագործարանները եւ նաւարանները չեն կրնար հասնիլ ապսպրանքներուն: Սէնթ-Անտուէնի երկաթի հանքերն ալ սովորականին պէս կը բանին եւ նոյն իսկ նոր հաստատութիւն մը պիտի բանան: Այս իրողութենէն խրախուսուելով, բազմաթիւ ֆրանսացի և օտար բանւորներ կը հասնին Փարիզէն եւ ուրիշ նահանգներէն: Վախ կայ որ կարելի չըլլայ բոլորն ալ գոհացնել: Կը խորհուի մէկ մասը երկրագործական աշխատանքներու յատկացնել:

∴ Փարիզեան շրջանի սէնտիքաներու միութիւնը մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ղրկեց Սէն-է-Ուազի նահանգապետին, օգնութիւն խնդրելով գործազուրկներուն համար: Նահանգապետը յայտնեց թէ համաձայն է որ՝ 1. բոլոր գործազուրկները առանց բացառութեան արձանագրուին գործազրկութեան ցանկին մէջ. 2. Յանձնաժողովներ կազմուին բոլոր համայնքներուն մէջ. 3. Օտար գործազուրկներն ալ վայելեն այն իրաւունքները զորս ունին ֆրանսացիները:

∴ Աշխատանքի Նախարարութեան տեղեկագրէն կ'իմանանք թէ վերջին շաբթուան ընթացքին Ֆրանսա եկած են 697 օտար բանւորներ, իսկ մեկնած են 1028 հոգի (մեծ մասով իտալացի, սպանիացի եւ պելճ): Նորեկներէն եւ արդէն Ֆրանսա գտնուած օտարներէն տեղաւորուած են 349 իտալացի, 263 լեհ, 90 չին, 68 ռուս, 63 սպանիացի, 31 յոյն, 29 փորթուկէզ եւ 131 զանազան ազգէ բանւորներ:

∴ Աշխատանքի Նախարարութեան շաբաթական տեղեկագրին համաձայն, մինչեւ 13 յունուար 1927, նպաստ տրուած է 27,952 բանւորի, որոնց 21,089ը այր, 5863ը կին: Անցեալ շաբթուան ընթացքին նպաստընկալ գործազուրկներուն թիւը կը հասնէր 17,178ի, այնպէս որ այս շաբաթ 10,000է աւելի բանւորի նպաստ տրուած է:

Յունուար 12ին, Փարիզ քաղաքին գործազրկութեան օգնութեան կոմիտէն նպաստ տուած է 14,558 բանւորի, որոնց

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի մեր թղթակիցը կը գրէ Յունուար 14 թուականով.—

Գործազրկութիւնը սկսաւ խոշոր համեմատութիւններ ստանալ: «Պէնլիէ» օթօյի հսկայ գործարանը, որ 8000 բանւոր ունի, երկու օր առաջ 800էն աւելի գործաւոր արձակեց, որոնց մէջ կան եւ Հայեր: Շատեր ընտանիքի հայրեր են եւ առաջին օրէն իսկ անելի մատնուած: Իսկ Մօնփլէզիր գտնուող նոյն «Պէնլիէ»ի մասնաճիւղն ալ սկսած է շաբաթական 50էն 100 գործաւոր արձակել: Շշուկներ կան նաեւ թէ 3000էն միայն 300 գործաւոր պիտի ձգեն: Մետաքսի գործարաններէն «Ժիլէն» ալ պզտիկ պատրուակներով օրական քանի մը տասնեակ կ'արձակէ, մասնաւորապէս օտարները: Ուրիշ շատ մը գործարաններ աշխատութեան ժամերը կրճատած են 30-40ի:

Մեր հայրենակիցներէն շատեր կը զղջան որ խաբուելով «սմաքրներու փայլուն «ռէքլամ»ներէն, քաւուժեան նոխալ դարձան այս օտար ափերուն վրայ: Շատ մը հայրենակիցներ վաղուան հեռանկարէն մտահոգ խնայողութեամբ կ'ապրին.սնունդ չէ զրկելով սենեակի վարձք կը վճարեն եւ ֆիզիքապէս կը տկարանան: Այս օրերս նոր ալ նանկնկալ մըն ալ սահեցուած է. մէկ սենեակէն միւսը փոխադրուելու համար, աշխատութեան վկայական կը պահանջեն: Զուլնեցողներ կը զրկուին ուրիշ աւելի նպաստաւոր սենեակ մը վարձելու պատեհութենէն: Երբեմն աղէտեալներու հանգանակութեան մասնակցողներէն շատեր կը տրտնջան թէ մենք անոնց օգնեցինք, հապա մեզի ո՞վ պիտի օգնէ...:

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԴԱՒԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Նիւ Եորքի Ոստիկանապետը տեղեկացած է թէ պոլշեւիկները 100,000 տոլար կաշառք տուած են ամերիկացի ոստիկաններուն, որպէսզի թոյլ տան իրենց ազատօրէն գործել բանւորական շարքերուն մէջ եւ մասնաւորաբար ղեկավարել մուշտակի բանւորներուն վերջին գործադուլը: Կաշառքները բաժնուած էին հետեւեալ կերպով.— Քննիչ ոստիկան մը՝ շաբաթական կը ստանար 250 տոլար, հարիւրապետ մը՝ 100, տեղակալ մը՝ 50, գաղտնի ոստիկան մը՝ 15, իսկ գործադուլի շրջանին մէջ ռազմագիտական կէտ մը բռնող ոստիկանը՝ շաբաթը 5էն 50 տոլար:

Մուշտակի գործադուլը տեւեց վեց ամիս. ամբողջ այդ շրջանին, պոլշեւիկեան գործակալներու ղեկավարութեան տակ դէպեր ու ցրբեկ կռիւներ տեղի կ'ունենային դասալիք բանուորներու եւ կարմիրներու միջեւ, որոնք առաջիններուն տուները մտնելով սակնուփայ կ'ընէին կարասիները եւ կիները կը նախատէին: Մուշտակի գործադուլը Արհեստակցական Միութեան արժեց մօտ 800,000 տոլար:

Հայ երաժշտութիւնը անթեւլով.— Ուրբաթ կէսօրին «Ռատիօ-Փարի» անթելի կայանէն յայտնի թաւ-ջութակահար Գ. Տիրան Ալեքսանեան նուագեց երկու հայկէն կտորներ (իր հեղինակութիւնը), «Խորհուրդ խորին» եւ «Այգաբաց»:

ՀԱՅ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կուսակցութիւնները արեւմտեան իմաստով դեռ չեն կազմաւորուած հայկական իրականութեան մէջ:

Արեւմտեան ամէն մի երկրում կան շարք մը կուսակցութիւններ, որոնցմէ իւրաքանչիւրը իր ընկերային-քաղաքական հաւատամքով կը յենու ազգի, հասարակութեան որոշ խաւի մը վրայ: Այսպէս, օրինակ, Ֆրանսայի մէջ՝ արքայականներ, աջակողմեան հանրապետականներ, ձախակողմեան հանրապետականներ, ընկերվարական հանրապետականներ, արմատական ընկերվարականներ, պարզ ընկերվարականներ եւ վերջապէս համայնավարներ:

Հարկաւ, երբեմն այս կամ այն կուսակցութիւնը կ'ունենայ իր կազմին մէջ խորթ, օտար անհատներ. կը պատահի, օրինակ, որ խոշոր միլիոնատէր հարուստ մը— որի հոգին մէջ փոքր հիմայքը չէ մեռցուցած գաղափարական, ազնուական սեր. մերը— կը յայտնուի աշխատաւորական կուսակցութեան շարքերում: Եւ նման դէպքեր շատ կը պատահին Ֆրանսիոյ, Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Բելճիկայի մէջ. բայց ատոնք սոսկ պատահական տարրեր են: Մեծ հարուստները առհասարակ կը համախմբուին պահպանողական դրօշակին տակ: Ֆրանսայի մէջ անոնք կը յարին աջակողմեան հանրապետական կուսակցութեան, չնչին մաս մըն ալ կը միանայ արքայականներու հատուածին, որ գրեթէ կորսնցուցած է վարկ ու ազդեցութիւն:

Կը պատահի նմանապէս, որ սարք, գործաւոր անհատներ եւ զանգուածներ, անհող, անինչ պրոլետարներ կ'անդամագրուին իշխող, պահպանողական կուսակցութեան մէջ: Ատոնք ալ խաւար, անգիտակից տարրեր են, որ տակաւին չեն ըմբռնած իրենց դասային հարազատ շահերը:

* *

Մեր մէջ կուսակցութիւնները շատ աւելի բարդ, բազմապիսի խառնուրդներ են: Հակառակ որ հարիւր տարուան մշակոյթ ունինք— մամուլ, գրականութիւն եւայլն (չըմ խօսիր հին Հայաստանի մասին)— հայ ժողովուրդին մէջ կուսակցութիւնները տակաւին *ի լինելութեան* են:

Համայնքը շատ քիչ է զանազանուած եւ ինքը ամենաուժեղ ժողովրդական կուսակցութիւնը — Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը— թէեւ ունի բաւականաչափ մշակուած ծրագիր ու աշխարհահայեացք— կը պարունակէ իր բարդ ու հարուստ կազմին մէջ ստուար տարրեր, որոնք իրենց ընկերական դիրքով, իրենց ընկերային շահերու թելադրանքով, իրենց բովանդակ աշխարհահայեացքով աւելի շուտ կը պատկանին հայ Ռամկավար կուսակցութեան եւ իրենց ճշմարիտ տեղը պիտի գտնէին այդ կուսակցութեան շարքերում:

Այդ տարկանոնութեանց պատճառն այն է, որ հայ իրականութեան մէջ, տարաբախտաբար, դեռ ազգային գոյութեան ու ազատագրութեան ցաւոտ հարցերն են, որ ունին տիրական առաջնութիւն, ուստի եւ անգամ այն տարրերը, որոնք տրամաբանօրէն եւ բնականօրէն պէտք է մտնէին հայ Ռամկավար կուսակցութեան մէջ, կը գերադասեն մնալ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շրջանակներում, վասնզի վերջինը իր ազգային-քաղաքական (ոչ ընկերային), ծրագրով եւ 36-ամեայ պայքարի նշանաբաններով աւելի կը համապատասխանէ այդ տարրերու գաղափարային տենչանքներուն, քան Ռամկավար կուսակցութիւնը, որ չունի անցեալ մը եւ աւանդութիւն մը եւ որ մինչեւ օրս, տարաբախտաբար, անկարող եղաւ կազմակերպուելու, որպէս հին ու ազդեցիկ կուսակցութիւն՝ իր ուրոյն, ձեւակերպուած աշխարհահայեացքով կ'ըսենք — «տարաբախտաբար»... Դաշնակցութիւնը վախ չունի հակակշիռ գաղափարական կուսակցութիւններէն: Ընդհակառակն, որքան աւելի զանազանուորուի հայկեան համայնքը, որքան աւելի աճին, զօրանան մեր հակառակորդ կուսակցութիւնները (խօսքս գաղափարական կուսակցութիւններու մասին է, ոչ թայֆաներու), այնքան աւելի բնականոն ընթացք պիտի առնէին հայ ընկերային զարգացումը երկրում ու գաղութներում: Կուսակցութեան մը մենատիրութիւնը ոեւէ երկրի մէջ մայր է բազմապիսի չարիքներու...

Դաշնակցութիւնը առհասարակ չէ ձգտած մենատիրութեան: Բայց եւ այնպէս մեր մօտիկ անցեալին մէջ պիտի կրնային թերեւս խուսափիլ շատ մը աղէտաւոր ձախորդութիւններէ, եթէ հայ քաղաքական կեանքում փոքր ինչ աւելի ուժեղ ու ազդեցիկ եղած լինէին մեզի հակառակորդ կուսակցութիւնները՝ մտցնելու համար անհրաժեշտ հաւասարակշիռը (անհրաժեշտ՝ որոշ պատմական վայրկեաններում) միջկուսակցային իրականութեան մէջ:

Դաշնակցութիւնը վախ չունի հակակշիռ ուժերէն եւ կը բաղձայ, որ անոնք փթթին ու զարգանան, դառնան առողջ ու գործօն գաղափարական կուսակցութիւններ...

Եթէ մեզի վիճակուած է վերջ ի վերջոյ իջնել Հայոց պատմութեան բեմէն եւ իսպառ չքանալ հրապարակէն հակառակորդ ուժերու յարձակման գոհին տակ,— թո՛ղ կատարուի անխուսափելին... մեզի կը մնայ միայն համակերպիլ ճակատագրին, տեղի տալ պատմութեան անդառնալի դատավճիռին առջեւ:

Կը չքանան այն կուսակցութիւնները, որոնք այլ եւս հող չունին իրենց ոտքին տակ, չունին գոյութեան իրաւունք, չեն յենուր հասարակական ոեւէ խաւի, դասակարգի վրայ, չեն կատարեր ոեւէ պաշտօն հայ կեանքի յաւերժօրէն փոթորկալից յեղյեղումներուն մէջ:

Եթէ Դաշնակցութիւնը իրօք այլ եւս ընելիք չունի, նա պիտի մեռնի ճակատագրօրէն եւ ոչ մէկ դաշնակցական այնքան յիմար չէ, որ մտածէ, թէ հնարաւոր է արուեստական միջոցներով պահպանել, մշտնջենաւորել կուսակցութեան գոյութիւնը...

Տասնեակ տարիներ այդ գոյութիւնը եղած է բնական ու բնականոն, բխած է կեանքի հրամայական պահանջներէն, աճած է, մեծցած ժողովրդի, երիտասարդութեան ինքնայորդոր աջակցութեամբ, առանց նոյն իսկ գործադրելու — նախկին տարիներու մէջ — գրաւոր ու բանաւոր պրոպագանդի ու ագիտացիայի այն բոլոր ռեկլամային ձեւերը, որոնք յատուկ են ուրիշ երկիրներու կուսակցութիւններուն, որոնք այնքան յարգի են մանաւանդ հայ քաղաքական, ոչ-դաշնակցական կուսակցութիւններու մէջ:

Եւ ոչ մէկ պատճառ կայ ենթադրելու, թէ այդ բնականոն գոյութեան թելը այժմ մէկէն ի մէկ խզուեցաւ եւ թէ գետինը միանգամ ընդմիշտ սահեցաւ կուսակցութեան ոտքի տակէն: Ոչ մէկ պատճառ՝ քանի որ այդ կուսակցութեան դրօշակը հինցած չէ, նշանաբանները չեն հինցած, այլ կը պահպանեն, տարաբախտաբար, մշտնջենաւոր այժմէութիւն ու թարմութիւն մը..

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Հայրենիք

Հայաստան ամիսը 20-30000 փութ շաքար կը սպառէ, տարեկան՝ 300,000 փութ: Անդրկովկասի մէջ, ամէնէն աւելի Ատրպէճանն է որ շաքար կը սպառէ, տարեկան 950 հազար փութ:

ՎԵՐՆԱՏԱՆ ՄԷՋ

Մէկ քանի գաւառացի եւ տեղացի ծանօթներ, այն տարին Պոլիս կը համախմբուէին Ռուբինեանի վերնատունը: Անոնք էին՝ բանաստեղծ եւ Հնախօս Կարապետեանը, գրագէտ Սիմոնեանը, բժ. Պաշալեանը, եւ Փեթթեան որ Արմաշի վանքէն վանալիք մըն էր, գեղապաշտ բանաստեղծ:

Անոնք նոյն օրը Ղալաթիոյ կրթական ժողովէն ելած, ամէնը միասին Շիշլիէն ուղղակի վիպասան Ռուբինեանի տունը կ'երթան, ուր կը հիւրասիրուին ճաշով:

Երկու ժամ վերջը, վերնատան մէջ կը բացուէր անոնց լեզուն: Տանուտէր Ռուբինեանը գրատունէն կը հանէր եւ ցոյց կուտար Հ. Ալիշանի «Շիրակը»: Հնախօս Կարապետեանը իսկոյն նոյն գիրքը ձեռքն առած պերճաբան առաջնորդի մը պէս նկարագրութիւնը կ'ընէր Բագրատունեանց մայրաքաղաքին այն ամէն պատկերներուն որ այդ գրքին մէջ հրատարակուած էին: Պատկեր մը ցոյց տալով կ'ըսէր.

— Ահա Հոռոմոսի վանքն է. ասոր հարաւային կողմը կը գտնուի Անին, հազար հինգ հարիւր մեթր ծովու երեսէն բարձր, քարաժայռ թերակղզի նման բարձրաւանդակի մը վրայ: Արեւմտեան կողմը կ'իյնայ Ծաղկոցաձորը, որուն մէջէն կը վազէ Ալաճա վտակը:

Գրագէտ Սիմոնեան, տեղագրական պատմութեան այնքան հմտութիւն չունենալով, Կարապետեանին կը հարցնէր

— Ո՞ր թուականին կը սկսի այս Անի մայրաքաղաքի պատմութիւնը:

Ան կը պատասխանէր.

— Անծանօթ է հիմնարկութեան թուականը, սակայն յայտնի է որ հոս բնակած են մեր նահապետական հայկազուններ, որոնք կառուցած են ամրոցներ. եւ քաղաքը առած է իր անունը Անահիտ դիցուհիէն:

Փեթթեան, Անահիտ անունն որ լսեց, տաղաչափական շեշտով այս տողերը արտասանեց.

— «Անահիտ տիկին փառք ազգիս մերոյ եւ կեցուցիչ:
Անահիտ տիկին մայր ամենայն զգաստութեանց.
Որով կեայ եւ զկենդանութիւն կրէ երկիրս Հայոց»

Բժիշկ Պաշալեան հեգնաժպիտ միջամտեց.

— Պարոն Փեթթեան, երազներու թեւերով կը թրթռաս ինչպէս կ'երեւի, Տրդատ արքայի ատենադպիրն Ագաթանգեղոս խորապէս ազդեր է վրադ:

Կարապետեան անուշադիր անոնց, շարունակեց իր նկարագրութիւնը, եւ ցոյց տալով կիսակործան աշտարակ մը ըսաւ.

— Կը տեսնէ՞ք սա պատուհանը, ահա՛ ասկէ Աշխէն տիկինը թշնամիներուն նետերուն քաջաբար կուրծք կուտար. եւ փառքը Ամիրան ոգեւորուած անոր դիւցազնութեան վրայ, զայն կ'ուզէր իր արքունիքին մէջ մեծաշուք վարձատրել: Տեսէ՛ք սա գեղեցիկ պատկերը, ուր որոշակի կ'երեւայ Նրբեանոյ դուռը, ասոր կից ներս խուժած է Աբովեանի Աղասին ռազմիկ գունդը եւ հալածեր է պարսիկ Հիւսէին խանին բանակը: Իսկ այս միւս պատկերը կը ներկայացնէ պարիսպին աւագ դուռը, որուն երեք խաչերը կարմիր քարերով քանդակուած են. կարմիր են անոնք ինչպէս մեր երկրին որդան կարմիրը:

Գեղապաշտ բանաստեղծ Փեթթեանը հարցուց.

— Միթէ՞ այդ է այն դուռը ուսկից Մուրավիէֆ անցնելով, երգեր է Տանթէի «Դժոխքէն» սա հանրածանօթ վերտառութիւնը.

«Per me [si va-della citta dolente.»

Հայկաբան եւ վիպասան Ռուբինեանը միջամտեց եւ ըսաւ.

— Հ. Արսէն Բագրատունին այդ տողը թարգմանած է այսպէս

«Ընդ իս մտանեն ի քաղաքն աղխտաւոր:»

Սիմոնեան յուզուելով սկսաւ երգել.

«Անի քաղաք նստեր կուլայ...»

Ռուբինեան կրկնեց հին առակը.

«Անին չէն, աշխարհն աւեր.
Աշխարհն չէն Անին աւեր»

Այս առակը կը մեկնեն այսպէս. Թէ երբ Անին չէն էր՝ բոլոր աշխարհն աւերակ կը համարուէր. երբ Անին աւերակ կը դառնար, աշխարհն չէն կը դառնար:

Սիմոնեան կը հարցնէր.

— Պարոն Կարապետեան, ինչո՞ւ մեր ժողովուրդը երգում կ'ընէ Անիի հազարումէկ եկեղեցիներուն վրայ. միթէ՞ այդքան եկեղեցի եղած է հոն:

— Շատ փաստեր կան այդ մասին, սա միայն կրնամ յիշեցնել որ մեր պատմիչ Մատթէոս Ուռհայեցին, կ'աւանդէ որ Անիի ամէնէն ծաղկեալ շէն շրջանին «հազար եւ մէկ եկեղեցի ի պատարագի կայր յԱնի»: Բնականաբար «բիւր բիւրոց» բազմամբոխ Անեցիներուն համար քիչ կը համարուէին այդքան եկեղեցիները: Եւ երբ ման կուգայի այս աւերակներուն մէջ, կը տեսնէի ստորերկրեայ քաղաքի հետքերը: Շատ բնական էր որ բիւրաւոր բնակչութեան համար հարկաւոր էր ունենալ ներքնաքաղաք մըն ալ: Տակաւին յայտնի կը տեսնուին ներքնուղիներ, ամէնէն մեծը կեդրոնէն կ'երկննար մինչեւ Ախուրեան գետը: Ես ինչ որ տեսայ հոն, պարիսպներն եւ ամէն շէնք մարմարի պէս որդատաշ քարերով շինուած են, տիրող գոյներն են դեղինը եւ կարմիրը, դեղինը Տղմուտ գետին պէս աղմագոյն, իսկ կարմիրը նման ամէնուն զարմանալի ծաղիկն ադբերաց արիւն:

Ռուբինեան կը հարցնէր.

—Ո՞րն է այն եկեղեցին որուն մէջ Խաչատուր Աբովեան երկար ատեն յափշտակուած մնացեր եւ երազեր է իր Աղասիին քաջագործութիւնները:

— Ահա՛ պատկերը— Կարապետեան ցոյց կուտար— Անիի մայր եկեղեցին: Հոս թագաւորներ եւ հայրապետներ օծուեր են: Այս է կաթողիկէ Ս. Աստուածածին, զոր Ասողիկ այսպէս կը նկարագրէ. «Ամենապայծառ վայելչութեամբ, բարձրաբերձ կամարօք գմբեթաւորեալ՝ խորան երկնանմանս» Այս է հազարումէկ եկեղեցիներուն թագուհին: Անոր մէջ, ատեն մը Վարդավառէն սկսեալ քառասուն օր պատարագ կը մատուցուէր տաճարիս կառուցանող Կատրամիդէ դշխոյին հոգւոյն համար:

Վանալիք Փեթթեանը ինքն իր մէջ ամփոփուեցաւ, կարծես «Հոգւոյն հանգուցելոյ» մը կ'աղօթէր նոյն դշխոյին հոգւոյն համար, երբեմնի այդ վանականին խղճին մէջ վանքի սարդի ոստայնէն շատ բան էր մնացած: Իսկ Պաշալեանն կը հարցնէր Կարապետեանին

— Ինչո՞ւ Աբովեան հոն յափշտակուած մնացեր էր:

— Բանաստեղծին «Վէրք Հայաստանի» վէպը կը վկայէ որ Քիւրտերը Անիի բնակչութեան մեծ ջարդ մը տալէն վերջը, այդ եկեղեցւոյ մէջ խմբուած ամէն տեսակ պղծութիւն կը գործեն. Բանաստեղծին Աղասին իր ռազմիկներով զանոնք հոն կը մորթէ. եւ Մովսիսական «ակն ընդ ական» վրիժառու օրէնքով լաւ դաս մը կուտայ անոնց:

— Պարոն Կարապետեան, կ'ըսէր Պաշալեանն, Աղասին արիւնը արիւնով լուացեր է. դիւցազն մը պէտք է միշտ վեհանձն ըլլայ, եւ ասպետական ներողամտութեամբ վարուի թշնամիին հետ:

Տանուտէր Ռուբինեանը միջամտելով ըսաւ.

— Կեցցէ՛ Աղասին. մեր ժողովուրդը կ'ըսէ. «Անէծքն անիծողին կը դառնայ». այո՛ բարեկամներս, փուշ ցանողը վարդ չի քաղեր. սուր գործածողը սուրով կը մեռնի. «Որք սուր առնուցուն, սրով անկանիցին». այս է փրկչին խօսքը: Հալածուածները որքան որ գլուխ ծռեն, այնքան աւելի ժահը երես կ'առնէ: «Համակերպիլ՝ եղբայրակցիլ է դժբախտութեան հետ». Սիպիլին խօսքն է այս, ամէնէն փափկանկատ կնոջ մը խօսքը:

— Պարոն Կարապետեան —ըսաւ Սիմոնեան— Աղասի պատճառ կ'ըլլայ մեզ Անիէն դուրս հանելու. Քիւրտին խօսքը կ'ըլլայ արդ, սակայն իմ կարծիքովս, ազգ մը որ իր զրահի ցեղերուն գերեզմանին մէջ կը փնտռէ իր բախտը, այն միշտ դատապարտուած է դժբախտ մնալու: «Ազգ մը որ այլեւս չի յարգեր ազնուութիւնը, արդարութիւնը, ճշմարտութեան սէրը, իրաւունք չունի ապրելու»: Սմայլսի խօսքն է այս, ոչ մէկ հարստահարող ցեղ յարգած է զայն:

Բանաստեղծ Փեթթեանը իր սեւ պեխերը ոլորելով, անուշիկ ժպիտով մը ըսաւ.

— Ազգ մը որ չի յարգեր ուրիշին կեանքին լոյսը, բուի մը պէս լոյսը կ'ատէ, խաւարի մէջ կ'ապրի: Ազգ մը, որ լուսաւորութեան մէջ կ'ապրի, արծիւի պէս լոյսի ճամբան կը բռնէ, եւ միշտ դէպի վեր, միշտ արեւին աչքը կը յառէ: Աշխարհակալութեան խօլ տենչը քանդած է մարդուս խաղաղ կեանքի ներդաշնակութիւնը: Նեղոս ըսած է. «Ծով ոչ լնու՝ զբազմութիւն գետոց ընդունելով, եւ ցանկութիւն արծաթասիրի ոչ յագի ի բազմութենէ ընչիցն»: Պատերազմներու միակ պատճառը, այս անյագ աշխարհակալութեան փափաքն է. ծովերը կը խմեն գետերուն յորդ հոսանքները եւ չեն յագենար, այնպէս նաեւ մեծ ազգերը կը խմեն փոքր ազգերու արիւնը եւ չեն յագենար: Ինծի համար, Քիւրտը եւ Աղասին իրենց ռազմիկներովը, իրաւունք չունին յափշտակելու ուրիշին կեանքը. զի ամէն կեանք Աստուծոյ պարգեւն է. ո՛վ իրաւունք ունի Աստուծմէ բան մը գողնալու. սպանողը Աստուծոյ գողն է: Վերցուցէք սահմանները եւ այն ատեն յառաջդիմութեան աստուածը ամէն երկրի աւագ դռներէն ներս կը մտնէ:

Ա.ՏՐՈՒՇԵԱՆ

ՕՏԱՐ ԵՐԿՐԻ ՄԷՋ

Իմ վիշտը՛ երբեք դուք չէք հասկնար, շա՛տ է խորունկ ան.
Գաղտնիքն իմ ցաւիս, ծո՛վն է անյատակ, ովկիան մը անհուն.
Զանձրոյթն իմ սրտիս, ո՛չ սկիզբ ունի, ո՛չ վերջ ու սահման.
Թախի՛ծը հոգւոյս կը տանջէ յաւէտ մարմինս իմ կըքո՛ւն:

Արշալոյսն աղւո՛ր, առաջուայ նըման չ'երեւար ինծ վա՛ռ,
Լոյսն արեգակին կանանչ գարունի, ինծ խորթ է հիմա.
Ծաղիկներն ամէն, ծաղիկներ գոյն գոյն, չե՛ն հոգեհըմայ,
Ամէն ինչ մօտըս, ու շուրջըս, հեռո՛ւն օտա՛ր են, օտա՛ր:

Վաղո՛ւց է, կը զգամ բան մը սրտիս մէջ մարած յաւիտեան,
Իմ կըրծքիս վրայ, պատառ է կարծես, սառոյց մը անհալ.
Սէրերըս բոլոր կը թըւին ինծի մոխրացա՛ծ, ունա՛յն.
Ո՛վ դուն հոգիի մեծ Ուրախութիւն, մեռե՞ր ես դո՛ւն ա՛լ...

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Պերլին, 13 Յունու

Նորակազմ «կանանց թիւնը», որ անմիջապէս ձեռնարկեց, Դեկտ. 27ին կերպած էր իր անդրանիկ կական հանդէսը: Ժամը լեցուն էր սրահը եւ քանի հայ պզտիկներ, որոնք կէս-հայ րէն, կէս-գերմաներէն կը խօս ցին, օխտն սեղանին շուրջ հաւ ուիլ եւ կարգով արտասան րենց գոցերը: Հայերէն ոտ ւորները մայրիկները սորվ ցած են, իսկ գերմաներէնն օտար դպրոցներուն մէջ սորվ են: Ասոր համար հայերէնն ւելի լաւ կ'արտասանեն գեր ներէնը, եւ ինչ ազուոր, ճիշտ մանացի պէս : Մոմերը վառին, «կաղանդ պապա»ն հ գէս կուգայ. տղաքը չեն գ ինչպէս կոչեն զայն, աւելի րին կուգայ ըսել.— «Der We nachts mann» (ցէր վայնախ ման) ու կ'երգեն «O Kindel kommet» ..: Խաղիքները շա այս «կաղանդ պապա»ն ուած է նոյնպէս գերմանե խօսիլ, որովհետեւ «շատեր հասկնար», կ'ըսէ, եւ ծրար-ծրա նուէրները կը բաժնուին...

Արտաքինով է այս տեսար տղաքը գիտեն թէ երկուք լեզու կայ մէջտեղը, բայց իրենցը... — քիչ մըն ալ այս առանց հայ. դպրոցի, եւ ուշ պիտի ըլլայ: Ի զո՜ւր գզզան հայ ծնողները, երբ իրե զաւակները լեզուով եւ բարք բոլորովին օտարանան:

Հանդէսին երկրորդ մա մէջ երիտասարդներ երգեցի «Ցալ ոտիկ» եւ ուրիշ երգեր, կազմեցին հայկական պարե Տիկին Փ. Մովսէսեան շնորհակ լութիւն յայտնեց Տր. Միութեա որ իր մասնակցութիւնը բերած հանդէսին եւ նուիրած էր կաղ մար-գըչակալ մը Նորակազմ Միո թեան: Կրկին միութեան ատեն դպիր Պ. Պ. Փրանճեան պատա խանելով եղած շնորհակալի փափաք յայտնեց գործակց թեան, հայ ոգիի պահպանմ համար:

Ցետոյ բեմ հրաւիր գաւ բազմավաստակ Պ. Գ. Շահլամեան, որ երկ ճառով մը շեշտեց հայ մնալու տղոց հայկական դաստիարակ թիւն տալու պէտքը, որովհե «եթէ այսօր դեռ փոքր է երկիրը եւ անկարելի մէջ հաստատուիլը քաղաքական ճառներով, վաղը անպայման ալ տեղ պիտի ըլլայ եւ ամէն հոն պիտի երթանք, Ձանանք չլուծուինք»: Պ. Շահլամեան խօսքը վերջացնելով, ըսաւ. տիկիններ մանկական գրակա թեան վերաբերող հայերէն գի քեր կ'ուզեն ինձմէ. դժբախտ բար ես քիչ ունիմ անոնցմէ. այս առթիւ կոչ կ'ընեմ «կանանց Միութեան», որ այս գիրքեր ճարէ եւ տղոց բաժնէ»:

Անկէ վերջ ամերիկեան ճուրջի գրուեցաւ Պ. Երամեան նուիրած «Միութիւնը զօրութիւն է» ձեռագործ թաշկինակը.

...ռայաւ Պ. Ցակոբ Աւագ. Գոյա-...ծ 75 ժառ.քով երկրագունդ մը ...խտի զրկուի Հայաստան, որպէսզի ...ւթ գործակալները առէն ու-...նեան յաճախ գիտելու այն չորս ...ակերը, ուր եղբայրներ ունին ...րքեաւ բաժնուած...»

* *Երիտ. Միութեան սարքած ...ուհանդէսը տեղի ունեցաւ ...ունուար ութի չարաթ երեկոյ. ...երլինի գրեթէ ամբողջ գա-...ւթը լեցուած էր քաֆէ Շէյան-...նցի դուրսի սրահը: Ժամը ...ը 10ին բացումը կատարուե-...ւ Պ. Հ. Արամեանի կողմէ:

Փօքրիկն Գըլըչեանի «Քրիս-...ոս ծնաւ»էն վերջ երգուեցաւ ...ւորհուրդ մեծ»ը, որուն յաջոր-...եց Պ. Արտ. Աբեղեանի բանախօ-...ութիւնը: Բանախօսը քրիստոնէա-...ն տօնակատարութեանց արժէ-...էն աւելի շեշտեց տօնի այս ...րուն ժողովրդական, նոյնիսկ ...խաքրիստոնէական հանգամանք-...ը եւ բսաւ թէ պէտք է ամենայն ...աստարմութեամբ տօնենք, ...ելու եւ պահելու համար մեր ...ներնաց բարքերը:

Կարճ դադարէ մը վերջ, Պ. ...րունեան կարդաց ռուսերէնէ ...ազանդէ մը Հասարակութիւնը ...ատաքրքիր եւ ոգեւորուած կը ...ետեւէր աւուր պատշաճի նուէր-...րու ընթերցման. կաթողիկոսէն ...նչեւ գաղթականը, գաղութ-...րու, մասնաւորաբար Պերլինի ...աղո թին ներկայացուցիչները ...ստանային իրենց բաժինը: ...երջին տուն կը պատկանէր Հայ ...ոքրիկներուն, որոնց պէտք էր ...ալ.

Թուղթ, գրիչ եւ գիրք պատ-
մութեան Հայոց,
...յց եւ անսպայման ճայկական
դպրոցը:

Օր. Հայրանեան երգեց դաշ-...ակի ընկերակցութեամբ, զոր կը ...ատարէր Օր. Կենճեան: Ցետոյ ...րան արտասանութիւններ որդի ...գուստր Աբեղեաններու կողմէ: ... Սեւաչունի եւ Պ. Գ. Պիլիս-...անեան բերին երգիծանքի բա-...ինը՝ «Օգսէնի Նամակ»ով:

Ուրախութիւնը ծայր առաւ-...նի հասաւ, երբ պախտ քաշ-...եցաւ եւ ամէն ոք ստացաւ ...ղթէ գլխարկ եւ խաղալիք: Պա-...րը սկսաւ, փոխն ի փոխ, հայ-...կան, ռուսական եւ եւրոպական: ... Առաքելեան եւ Սեւաչունի ի-...նց ռուսական տարազներով կ'ա-...լնէին հանդէսին փայլը: Անա-...կալը աւելի մեծ եղաւ, երբ ...այտնուեցաւ պարսկահայ Ցիկին ...դաւարեան ներկայութիւնը, ...եցիկ եւ լաւ երգչուհի մը. ...ազմոււթը կ'ուզէ՜, կ'ուզէ... Եւ ...րս հայրենի երգեր եւս լսեցին ...այրենիքի կարօտով ապրող ներ-...անները:

Պարերը կը շարունակուէին ...եւ ժամը 3ին...   ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

53. — ՊՕԼԷՆ

Գործարանատէրերը օգտուե-լով անգործութեան տագնապէն, աղիւսի բոլոր գործարաններուն ու օրավարձերը զեղչեցին հա-րիւրին 15, Յունուար 1էն սկսե-լով: Այժմ 18 ֆրանքի փոխա-րէն կը ստանան 15 ֆրանք եւ քանի մը սու, հակառակ ապ-րուստի սղութեան: Berger et Cadet Fils-ը որ ընդհանրապէս աւելի խիստ է քան միւս հիմերը, 20 25 գործաւոր ճամբելու հա-մար յայր տուած էր (5-6ը Հա-յեր են): Մեծ մասը վար դրուե-ցան, շնորհիւ եղած դիմումնե-րուն: Ամէնքն ալ ճարահատ կ'ընդունին արտոյուած գինները, ծայր աստիճան խնայողութեան դիմելով.

Իսկ կիներու տափի գործը կէս առ կէս դադրած է: Երկունքի օրեր են: Վա՜յ յուսահատողին ու չդիմացողին: Գ. Զ.

ԲԱՐՔԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Գրած էինք թէ դեկտեմբերի երկրորդ կիսուն ընդհանուր մար-դահամար մը կատարուեցաւ, ամ-բողջ Ռուսիոյ մէջ: Սովետական թերթերը այժմ լեցուած են նկարագրութիւններով եւ տպաւո-րութիւններով: Այդ տպաւորու-թիւնները սարսափելի են. ո-րովհետեւ անոնք, ամէնէն իրա-պաշտ լեզուով, կը պատկերացնեն Ռուսիոյ թշուառութիւնն ու բար-քերու ինկածութիւնը: Մարդ կը զարմանայ թէ ի՞նչպէս թոյլ տրուած է, այն ալ սովետ թեր-թերու մէջ, գրել այսքան հա-մարձակ եւ առանց ներկի: Կը քա-ղենք այդ «տպաւորութիւննե-րէն»:

Ընտանիքի կազմալուծում

Մոսկուայի մէջ, համաձայն «Իզվեսթիա»յի (23 XII), մարդա-համարը երեւան հանեց բազմա-կնութեան անթիւ օրինակներ:

Այր մը երկու կամ երեք կիներ ունէր: Պատահած է որ, նոյնիսկ, մարդահամարի պաշ-տօնեան ինք յայտարարէ թէ երկու կին ունի: Նման պարա-գաներ աւելի սովորական են Լե-նինկրատի մէջ: Ստեղծուած է, «Սովետ յեղափոխութեան Յօրդ տարուոյն», ընտանիքի ձեւ մը, որ «գլխաւոր» չունի: Կիները ամու-սին չունին, եւ շրջապատուած են զաւակներէ, զորս կը կերակրեն ի-րենց աշխատանքով կամ նպաս-տով: Սովետ մամուլը չի ծածկեր եւ շատ անգամ կ'արձագանգէ թէ ի՛նչպէս երկու կիներ հաշտու-թեամբ կը շրջապատեն իրենց մէկ հատիկ ամուսինը:

Իբրեւ հետեւանք այդ դրու-թեան, ընտանիքի մէջ դուք պիտի գտնէք ամուսին մը, որ իր ա-ռանձին անունը մականունը ունի, կին մը, որ ուրիշ մականուն մը ունի, եւ զաւակներ, որոնք իրենց կարգին տարբեր անուններ ու-նին: Ուրիշ կերպ կարելի չէր, ան-շուշտ, երբ ամուսնութեամբ ստեղծուած ընտանիք չկայ:

Մտային ճիւանդութիւններ

— Մարդահամարը ցոյց տուած է թէ Մոսկուայի մէջ մտային հիւանդութիւնները այնքան շատ են, որ մարդահամարի պաշտօ-նեաները անհամար միջադէպերու մէջ ինկած են, յաճախ Լէնին-կրատի մէջ, ինչպէս արձանագրած են, «շատ մը տուներ խօլական յիմարանոցներու կը նմանին»: Օգվոսնիի շրջանքին թաղին մէջ պաշտօնեաները չեն համարձակած տուն մը մտնել, երբ լսած են թէ «զինուորներն անգամ կը վախնան մտնելէ, որովհետեւ կղմինտրները անմիջապէս կը թափին ձեր գըլ-խուն»:

Նոր արհեստներ

Պոռնիկներն ու գողերը հա-մարձակօրէն խոստովանած են ի-րենց «արհեստ»ները: Սակայն կարգ մը թաղերու մէջ, պաշտօ-նեաները զարմանքով հանդիպած են «քրքահաւաքներու» եւ «լուսա-ցարարուհիներու» բազմութեան մը: Ցետոյ միայն պառաւները իրենց բացատրած են թէ այդ ա-նունով արհեստաւորները պոռնիկ-ներ եւ գողեր են:

Ահա հարցաքննութեան օրի-նակ մը.—

— Ի՞նչ է արհեստդ:

— Վրաս չե՞ս նայիր, կ'աշ-խատիմ:

— Ամուսնացա՞ծ ես, այրի՞ ես, օրիո՞րդ ես:

— Օրիորդ եմ:

— Քանի՞ զաւակ ունիս:

— Երկու:

— Ի՞նչ է արհեստդ:

«Օրիորդ»ը, իբրեւ պատաս-խան, թաշկինակը կը դնէ բերնին եւ աչքով բերնով կը խնդայ: Ցե-տոյ կը խոստովանի.

— Մի՛ յոգնիր, մենք բոզու-թիւն կ'ընենք:

Երիտասարդներ, լաւ հագ-ուած, սանտրուած, նոյն հար-ցումներուն կը պատասխանեն.

— Քասկահատ ենք: («Իզվես-թիա 23 XII»):

Գիշերային ապաստանարաններ

Այս տուները լեցուն են ամէն կարգի մարդոցմով: Ընտունիներ, անկօշիկներ, անվարտիքներ, ճամ-բորդներ, արհեստով մուրացիկներ, գատաւորներ: Ահա խոշոր մարդ մը, որուն կինը մեռած է, եւ 7 տարեկան աղջկան հետ միացած է եւ իբրաւ սեղմուած կը պառկին: Այս «ծամօրդ» մարդոցմէ դատ երկու տարուան «տնեցին»ներ կան: Ցեխին մէջ չորս ոտքով սողացող մուրացիկներ, իրիկունը կուգան իրենց քուրջերն ու ոսկորները շար-ցնել ընկերոջ մը տաքցուցած լա-թի կտորին տակ մտնելով: Հաշ-մանդամները կը քնանան իրենց անթացուպերը կամ կօշիկները բարձ շինած:

Փողոցի տղաներ

Կառավարութիւնը կը յուսար թէ այս մարդահամարին միջո-ցով պիտի կրնար համրել իր փո-ղոցի տղաքը: Ընդհակառակ: Որովհետեւ անոնք երբեք չեն երեւցած պաշ-տօնեաներուն, վախնալով որ կը ձերբակալուին կամ բարգութիւն մը կը ստեղծուի:

Չեթասոս ցեղախումբեր

Մարդահամարի անակնկալ մը: Իզվեսթիա, (23. XII) կը գրէ թէ Օլօնէցի նահանգին մէջ մարդա-համարի պաշտօնեաները հանդի-պած են ցեղախումբի մը, որ կ'ապ-րէր հեթանոսական բարքերով: Այս մարդիկը նախաքրիստոնէա-կան պաշտամունք մը ունին, կը խօսին անծանօթ լեզու մը եւ կը գտնուին նախապատմական վի-ճակի մէջ:

Առանձնացած՝ լիճերով եւ ան-տառներով շրջապատուած երկիրի մը մէջ, անոնք հողը կը մշակեն հնամենի արօրներով ու փայտէ ցաքանով: Գետնախնձոր տեսած չունին: Աշխարհէն դուրս կ'ապրին, եւ լուր չունէին թէ հրաման կար մարդահամարի: Եւ շատ սարսա-փած են, երբ ոստիկաններ տե-սած են:

ՅՈՅՑԵՐ "ՄԱՆՉ-ԱՂՋԻԿ"ԻՆ ԴԷՄ

Ֆրանսացի գրագէտ Վիքթոր Մարկրիթ քանի մը տարի ա-ռաջ հրատարակեց վէպ մը՝ Մանչ-Աղջիկը (La Garçonne) որ հայերէնի ալ թարգմանուե-ցաւ: Այս վէպը մեծ աղմուկ հա-նեց նախ Ֆրանսայի մէջ, ուր խեղճ գրագէտը վտարուեցաւ «Պատուոյ Լեգէոն»էն: Օտար ընկերութիւն մը շարժանկարի վերածեց այս վէպը, սակայն ֆրանսական կառավարութիւնը իր դեսպաններուն միջոցաւ խնդրեց բոլոր բարեկամ պե-տութիւններէն, որ արգիլեն այս խաղին ներկայացումը իրենց երկիրներուն մէջ: Շատեր մտիկ ըրին, եւ «Մանչ-Աղջիկ»ի շար-ժանկարը ներկայացուեցաւ գրե-թէ ամէն տեղ:

Վերջերս ալ վէպը թատերա-խաղի վերածուեցաւ եւ Փորթու-կալի մայրաքաղաքին մէջ բե-մադրուեցաւ: Շաբաթ մը առաջ Լիզպոնէն եկած հեռագիր մը կ'ըսէր թէ հասարակութեան մէջ մեծ զայրոյթ առաջ բերած է այս խաղին ներկայացումը, եւ սակայն թատրոնին տնօրէնը, որ բեմադրութեան համար մեծ ծախ-քեր ըրած էր, շարունակած է զայն:

Վերջին հեռագիր մը համա-ձայն խիստ ցոյցեր տեղի ունե-ցած Լիզպոնի յիշեալ թատրոնին մէջ: Հանդիսականները ուժգնօ-րէն բողոքած են եւ արտասանու-ծին գնդակներ նետուած են բեմին վրայ դերասաններուն ուղղու-թեամբ: Այս անգամ թատրոնի տնօրէնը ստիպուած է պարպել սրահը եւ հաւանաբար այլեւս չպիտի ներկայացնէ:

ԱՔՍՈՐՈՒԱԾ ՀԱՑ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ

Ֆրանսայի համայնավար օր-կանը ժամանակէ մը ի վեր օր-ուան կարգախօս ըրած է «Ընդհ. Ներում»ը: Իր աջքի օրուան թի-ւին մէջ ալ ընդհ. ներում կը պա-հանջէ չորս Հայերու համար, որոնք Սուրիոյ մէջ ձերբակալ-ուած էին անցած տարի եւ այժմ Ռաքքա կը գտնուին: Անոնք են՝ Մատէոսեան, ուսանող, 20 տարե-կան, Պօյաճեան, բանւոր, 18 տա-րեկան, Փափազեան, հացագործ, 16 տարեկան եւ Պարտիզպանեան, սափրիչ: Առաջին երկուքը ձեր-բակալուած են 1926 Յունուարին՝ իբրեւ մեղսակից Պէյրութի մէջ կազմակերպուած դաւադրութեան մը, երրորդը բռնուած է համայ-նավար թռուցիկներ բաժնած ատեն, իսկ չորրորդը, «Իւմանի-թէ»ի բաժանորդ ըլլալուն հա-մար, ինչպէս կ'ըսէ «Իւմանիթէ» ինք:

Այս համայնավար Հայերը հինգ ամիս բանտ մնալէ յետոյ Յունիսին աքսորուեցան հիւս Սուրիոյ Ռաքքա գիւղը, ուր կը մնան մինչեւ այսօր:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ոճիր սիրոյ նախանձի առթիւ. — Փարիզի արեւելեան երկա-թուղագիծին վրայ Փրօվէնի մօտ ճամբու պահապանի մը հիւղին տակ կը բնակէր երեսնամեայ խելօքիկ ամոլ մը: Վերջերս, այդ հիւղին մէջ 19 տարեկան երիտասարդ մըն ալ աւելցաւ՝ իբրեւ վարձակալ: Ամոլն ու երի-տասարդը բաժնեցին հիւղակին երկու սենեակները: Կէս գիշերի մը, երիտասարդը ոստիկանա-տուն կը վազէ եւ կը յայտա-րարէ թէ աւազակները յարձա-կած են իրենց տան վրայ, զէնք արձակած են եւ հազիւ թէ ինք կրցած է ազատիլ: Ոստիկան-ները կը հասնին դէպքին վայ-րը: Անկողինին մէջ, գլխէն վի-րաւոր՝ մնացած էր ճամբու պա-հապանը: Հարցաքննութեան պահուն կինը կը յայտարարէ թէ, ինք էրկանը կողքին քնա-ցած էր, երբ ատրճանակի մը ձայնէն արթնցած եւ ամուսինը տեսած է մնացած վիճակի մէջ:

Ոստիկանները, սակայն, կը կասկածին որ նախանձի պատ-ճառով, կնոջ եւ երիտասարդին միջեւ մտածուած բան մըն է ոճիրը:

Քօքայինի վաճառականները. — Գերման ոստիկանները, միջ-ազգային ոստիկանութեան օգ-նութեամբ, յաջողած են ձերբա-կալել քօքայինի մաքսանենգնե-րու խմբակ մը: Արգելքի տակ առնուած են նաեւ անոնց վա-ճառատուները: Թէեւ մանրա-մասնութիւնները դեռ գաղտնի կը պահուին, սակայն յայտնի է որ այդ արգիլուած թմրեցուցիչ դեղերը կը պատրաստուէին Գերմանիոյ մէջ, մասնաւոր քի-միկոսներու կողմէ, որոնք ճար-տարօրէն դեղերուն զանազան ձեւեր կուտային, օճառի, ներկի, շնարակի եւայլն: Եւ լաւ դրամ կը զարնէին մաքսանենգները: Իրականին մէջ քօքայինին մէկ քիլօն 2.000 ֆր. կ'արժէ, ա-նոնք կը ծախէին 15.000 ֆր.ի: Այս վաճառականները 4 միլիոն թմրեցուցիչ պիտի ղրկէին Գա-նատա. այս քանակէն 3 միլիոնը արդէն գրաւած են ոստիկան-ները: Այս խմբակը, տեղեկա-նալով որ կը հետապնդուի, իր կեդրոնը փոխադրած էր Քոփէն-հակ:

Քսա՛կդ կամ մահ. — Անծա-նօթ մը Հինգշաբթի ցորեկ, կը ներկայանայ բժիշկի մը դար-մանատունը, իբրեւ հիւանդ: Երբ բժիշկին առանձնասենեակը կը մտնէ, նախ գլխու, փորի ցաւե-րէն կը խօսի, յետոյ, յանկարծ, կը յարձակի բժիշկին վրայ, կը կապէ եւ ատրճանակը տնկած՝ դասական խօսքով մը կը սպառ-նայ. «Կա՛մ քսակդ կամ մահ»:

Բժիշկը ցոյց կուտայ դրամա-պանակը: Գողը 3.000 ֆր. կը գտնէ հոն, կը գրպանէ եւ կը մեկնի:

Կրիպը Պերլինի մէջ. — Վերջերս Գերմանիոյ քաղաքներուն մէջ, մասնաւորաբար Պերլին, կրիպը այնքան սաստիկ կը ճարակի, որ հիւանդանոցներու մէջ տրամադ-րելի տեղ չկենալով, բժշկական մարմինները խնդրած են առժա-մապէս հիւանդանոցի վերածել թաղային վարժարանները:

Գողերը պատարա՛գ պիտի ընեն.— Հինգշաբթի գիշեր գողեր մտած են Թոնկր ու Պուայի եկե-ղեցին, եւ ի վերջ իրենց յուսա-խաբութեան որ խորանին վրայ 500 ֆր. միայն գտած են, վեր-ցուցած են նաեւ արծաթ բուր-վառ մը, երեք սկիհ, երկու մա-տունքի տուփ, բաժակ մը եւ զա-նազան նուիրական իրեղէններ: Ցետոյ հաղորդութեան գինին խմեր ու մեկներ են:

[illegible].— [illegible] մը, հարուստ ծերունին Սեթուէլ, ա-մէն գիշեր տանիքին վրայ կը պտտէր: Օր մը ձիամարզարանի մը մէջ կը տեսնէ լարախաղաց մը, որ չուանով անհաւատալի խաղեր կը կատարէ, այնքան կը տպաւորուի, որ նոյն գիշերը, ինք ալ կը փորձէ այդ խաղը: Գիշե-րանոցով կ'ելլէ տանիք, չուան մը կ'առնէ և սրունքէն կը կապէ եւ քուէը վրան՝ ցերեկին տեսած խաղերը կը փորձէ: Ցանկարծ չուանը կը փրթի եւ անապին բարձրութենէ մը փողոց կ'իյնայ կը մեռնի:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ՀԱՐՄՆԻՔԷՆ ԱՌԱՋ

(ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Թարգմ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

— Օրհնա՜լ ըլլայ Ալլահին ...նունը: Արցունքներով կը ծլի սի-...րոյ հունձքը, երկինքի արցուն-...քով կ'աճի դաշտերու ոսկի հունձ-...քը:

* *

Օրերը յաջորդեցին օրերու ...եւ երկու նշանածները քոյր-եղ-...բայր դարձան:

Երբ արեւը ցաթի, վրաններ-...ուն մէջ կեանքը կ'արթննայ ...Աքաղաղները, իրենց վիզը երկըն-...ցուցած, կը կանչեն, յետոյ, աչք ...ոտցնելով կը կոչահարեն գետի-...ն, վրաններու շուրջ եւ կոկտան ...ներու միջեւ:

Պատանիները եւ աղջիկները ...դէպի դաշտ կը քշեն ոչխարներուն սեղմ գիծը: Պառաւ կիները գե-տակէն ջուր քաշելու կ'երթան եւ ջուրի ծանր տիկերուն տակ կքած՝ վրան կը դառնան:

Էրիկ մարդիկը արթննալով իրենց բաղուկները կը պրկեն, ծոյլ ծոյլ կ'երերտան ու կ'երթան մօ-տակայ բլուրներուն վրայ երկըն-նալ, վայելելով արեւառատ խաղա-ղութիւնը: Անոնք որ պաշտօնատա-ցած են հսկել եւ լրտեսել հաւա-նական ասպատակներու երեւումը փոքրիկ խումբերով, կը բարձրա-նան լեռներուն գագաթը, եւ պա-տրաստ՝ կը հետազօտեն հորիզոնը: Այսպէս, խաղաղ կը սահէր օրուան ժամերուն գետակը՝ արշալոյսէն դէպի վերջալոյս:

Երբ այլեւս նշանուած է, Հասսա կը խուսափի Մօհայի երեւնալէ: Սակայն, երբեմն, այ-ծերը արածելու տարած կամ ան-տառէն փայտ կտրած պահուն, կը հանդիպէր իր սիրականին, որ հրա-ցանը ձեռքը, լեռներուն վրայ հե-տազօտութեան կ'երթար: Այն ատեն, անգին կը դառնար եւ պարե-գօտին թեւովը ամօթխածօրէն կը ծածկէր իր երեսը, ու կարմիր բոց մը կը բարախէր: Սիրականն ալ չտեսնել կը ձեւացնէր, եւ կ'անցնէր կ'երթար երգելով

Ո՞վ կրնայ զատել,
— Ո՞վ իմ ծաղիկս, ո՛վ իմ գե-
ղանիս,—
կակաչը վրանածաղիկէն,
Որոնք բուսեր են Թամծր ջունծ-
քին մէջ
կանգուն ցորենին:
Ո՞վ կրնայ զատել
Մեղուն՝ ծաղիկէն:
Ո՞վ կրնայ բաժնել
Լոյսը՝ աչքերէն
Առանց մեռցնելու:

Ու սիրականին երգը կը հա-լէ՛ր, հեւզհեւէ, շաքարի պէս Ու երբ բառական կը հեռանար, Հաս-սա կը բարձրանար ժայռի մը վրայ, աչքով կը հետեւէր անոր: Մարմրուն, հա՛տնող երգը դեռ կարծես կը լսէր, եւ իր սիրտը կը թպրտար կուրծքին տակ, ինչպէս հետապնդուած նապաստակը թու-փերուն տակ:

* *

— Ընծրեւի օրերէն յետոյ, ահա կանաչ եղանակն է որ կու-գայ Հասսաւ ժամանակը, որ իջ-նենք դաշտերը, մշակութեան գործերով զբաղուելու համար:

Այսպէս որոշուած էր, միա-ձայնութեամբ, վրանին մեծե-րուն կողմէ:

Այսպէս, երբ երկինք ձեր-մկցաւ, քակեցին վրանները, հա-նեցին ցիցերը: Փայտերը խնամքով փաթթեցին ծածկոցներուն մէջ: Խոհանոցի առարկաները, սխտոր-գուղն ու մրոտած կաթսան, ինչ որ ունէին, տեղաւորեցին մախաղնե-րուն եւ կողովներուն մէջ, բեռ-ցուցին ջորիներու, եզներու, էշերու վրայ:

Եւ երբ ամէն բան պատրաստ էր, աղաղակներու, ծիծաղներու, կռուըտուքներու մէջ ճամբայ ելաւ ատատական ցեղը:

Խումբ մը ձիաւորներ, հրա-ցանը իրենց գիրկն առած, առջեւ-ներէն կ'երթային: Ցետոյ կուգա-յին համեստաւոր կենդանիները՝ իրենց բեռներուն տակ կքած: Ցե-տոյ՝ ոչխարները, որոնք, իրենց գլուխը կախած, խոտ կը փրցնէին ճամբուն եզերքէն՝ աջէն ու ձախէն: Ետեւէն, տասարած տղաքն ու աղ-ջիկը:

Կիրճերը հետզհետէ ընդար-ձակուեցան, բլուրներուն պարի-թափները դանդաղօրէն պառկե-ցան ու երեւցան անծիր դաշտի մը մէջ, ուր մարգարտածաղիկներ, շրէշներ եւ մորուտներ հովին շրթներէն կը գուրգուրային: Լա-րամարգիներն ու կաքաւները ակօսներուն մէջէն սիրոյ մրմունջ-ներ կը ղրկէին իրենց:

Թիկրիկրա դաշտին գետը յանկարծ փակեց ուղեւորներուն ճամբան: Առաջին անգամ գետէն անցան ձիաւորները: Ձիերը անյա-գութեամբ ջուրին մէջ կը մխըր-ճէին իրենց քիթերը եւ կը խմէին ու կը վրնջէին:

Ցետոյ, ձիաւորները, իրենց վերարկուներն ու զէնքերը միւս եզերքին վրայ ձգելէ յետոյ, ետ դարձան եւ ոչխարները անցուցին՝ իրենց ուսերուն վրայ առած: Լաճե-րը ջուրէն սարսափահար կը ճչային: Ուլերը կը պառաչէին, ոչխարները կը փախչէին, կիները անոնց ետե-ւէն կը վազէին: Գառնամ, գոչում:

Ցաջողութեամբ գետը անց-նելէ յետոյ, խումբը ճամբայ ելաւ, ուղիղ դէպի հորիզոնը, ուր, բարձր լեռներու վրայ, գարնանա-յին արեւ մը կը հալեցնէր ձիւ-ները:

(Շարունակելի)

10.178ը այր, 4,380ը կին։ Անցեալ շաբաթ այդ թիւը կը հասնէր 9,873ի։

Սէնի նահանգին մէջ նպաստ ստացած են 7.202 բանւոր, որոնց 5,495ը այր, 1787ը կին։ Նախընթաց շաբթուան նպաստընկալներու թիւն էր 4704։

Գործ ուզած են 33,960 բանւոր, որոնց խնդրանքը կարելի չէ եղած գործադրել։ Ասոնցմէ 23,810ը այրերէ և 10,150ը կիներէ կը բաղկանան։

Չըրչիլի տեսակցութիւնները

Անգլիոյ ելմտական նախարար Պ. Ուինսթըն Չըրչիլ, որ ներկայիս Միջերկրականի անգլիական նաւատորմի ռազմափորձերուն կը հետեւի, Աթէնք գացած եւ անգլ. դեսպանատան մէջ տեսակցած է Յունաստանի արտաքին նախարար Միխալաքաբուլոսի հետ։ Խօսակցութիւնը տեւած է մէկ ժամ, խիստ մտերմական մթնոլորտի մէջ։

Անգլիացի նախարարը այսօր ալ Հռոմ պիտի երթայ եւ պիտի տեսակցի Մուսոլինիի եւ Վօլփիի հետ։

Իտալիոյ պատրաստութիւնները

Պելկրատի «Փոլիթիքա» թերթը կը գրէ թէ Իտալիա ներկայիս կարեւոր քանակութեամբ ռազմանիւթ կը կեդրոնացնէ Ալպանիոյ մէջ։ Շքոտրայի եւ հարաւային Ալպանիոյ մէջ զինուորական մթերանոցներ հաստատուած են։

Մեծ թիւով իտալացի ճարտարագէտներ հասած են Ալպանիա, ընկերակցութեամբ զօրավար Քամինիօի, ներկայացուցիչ իտալական սպայակոյտի։

Այս առթիւ Պելկրատի անգլիական դեսպան Սըր Քէննըրտ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Եուկօսլավիոյ արտաքին նախարարին հետ։

«Փոլիթիքա» կ'աւելցնէ թէ վերջին օրերս Շքոտրայի պատերուն վրայ թռուցիկներ փակցուած են հետեւեալ վերտառութեամբ. «Անկցի՛ Իտալիա», «Անկցի՛ Ահմէտ Զօկու»։

.՝. «Տէյլի Քրոնիքլի» Վիէննայի թղթակիցը երկարյօդուածի մը մէջ կը բացատրէ թէ ալպանեւիտալական դաշնագրին հետեւանքով լուրջ կռիւ մը կը պատրաստուի Իտալիոյ եւ Եուկօսլավիոյ միջեւ, որուն պիտի մասնակցին նաեւ Ռումանիա եւ Հունգարիա։

Թուրքեւյոյն յարաբերութիւնները

Յունաստանի Թուրքերուն եւ Թուրքիոյ Յոյներուն կալուածներուն մասին վերջնական համաձայնութիւնը Ճնկիւրիի Ազգ. Ժողովին ներկայացուեցաւ վաւերացուելու համար։ Այս առթիւ «Միլլիյէթ» խմբագրականի մը մէջ վեր կը հանէ երկու կառավարութեանց հաշտարար ոգին եւ կ'ըսէ թէ այս դէպքը կարեւոր եւ նոր թուական մը կը բանայ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի պատմութեան մէջ։ «Միլլիյէթ» գոհունակութիւն կը յայտնէ մասնաւորաբար անոր համար, որ Յունաստանի մէջ Թրքասէր քաղաքականութեան ջատագովները անհատներ չեն, այլ կազմակերպուած կուսակցութեանց պետեր, որոնք այսօր Յունաստանի ճակատագիրը կը վարեն։ Յոյն թերթերն ալ նոյն բարեկամական լեզուն կը գործածեն Թուրքիոյ հանդէպ։ «Միլլիյէթ» կ'եզրակացնէ թէ Թուրքերն ու Յոյները առաջիկային ցոյց պիտի տան թէ իրենց յարաբերութեանց մէջ կը ներշնչուին ո՛չ թէ անցեալի տխուր յուշերով, այլ ապագայի եւ իրենց ազգային շահերու մտահոգութեամբ։

Կարմիր սենդիքային դէմ

Ամսթէրտամի մէջ քանի մը օրէ ի վեր կը գումարուի Արհեստակցական միութեանց Միջազգայինին ընդհանուր ժողովը։ Օրակարգի խնդիրներէն մէկն էր Մոսկուայի արհեստակցական միութեանց կարմիր Միջազգայինին հետ յարաբերութեանց խնդիրը, որ գրեթէ ամէն տարի սեղանի կրայ կուգայ։ Այս անգամ առաջարկ բերողները անգլիացի պատուիրակներն էին։ 6ի դէմ 12 քուէով մերժուեցաւ այդ առաջարկը։ Ի նպաստ քուէարկեցին Անգլիա՝ 2 ձայն. Զուիցերիա, Չեխօսլովաքիա եւ երկու ուրիշ պատուիրակներ։ Հակառակ քուէ տուին Գերմանիա՝ 2 ձայն, Ֆրանսա, Պելճիքա, Իտալիա՝ Հոլանտա, Լեհաստան, Սպանիա, Տանիմարքա եւ երեք պատուիրակներ։

Այս որոշումը ցոյց կուտայ թէ ընկերվարական եւ պոլշեւիկ արհեստակցական միութեանց միջեւ համաձայնութիւնը անկարելի է։

Մալունաճիներուն դատը

Ձերբակալուած մալունաճիներէն 33 հոգի բանտարկուած են։ Ասոնք ոստիկաններուն վրայ յարձակելով ծեծած էին զանոնք։ Վիրաւորուած ոստիկաններէն շատեր տակաւին հիւանդանոցն են։ Նաւահանգիստի ընկերութիւնը 1000 ոսկի, նաբինջ, սիկար եւ շաքար ղրկած է վիրաւորներուն։

Չարլի Չէփլին փախած

Լոս Անճէլոսէն կը հեռագրեն թէ Շարլօ անհետացած է։ Ինչպէս գրուեցաւ, կինը ամուսնալուծման դատ բացած էր։ Այժմ արգելքի տակ առնուած են իր բնակարանը, որ 2 միլիոն տոլարէն աւելի կ'արժէ, եւ 15 միլիոնի հարստութիւնը, որ դրամատան մէջ կը գտնուի։ Կինը կը յայտարարէ թէ, համաձայն երկրին օրէնքներուն, իրաւունք ունի այդ հարստութեան 100էն 50ը ստանալու։

.՝. Վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, Չարլի Չէփլին առջի գիշեր Շիքակօ հասած է։ Ամուսնալուծման դատը տակաւին չէ վերջացած։ Ընտանեկան կեանքի, ամուսնութեան և զաւակներու մասին իր ունեցած գաղափարները բացարձակապէս կը հակասեն ամերիկեան բարոյականին։ Հանրային կարծիքը մեծապէս վրդովուած է։ Ամերիկայի եւ Քանատայի կարեւոր քանի մը քաղաքներու քաղաքապետները հրամայած են այսուհետեւ սինէմաներու մէջ չխաղալ այն ֆիլմերը, որոնց մէջ դեր ունի Շարլօ։ Ուաշինկթընի եւ Քէպէքի մէջ արդէն այս որոշումները սկսած են գործադրուիլ։ Չէփլին կը հերքէ իր կնոջ ամբաստանութիւնները թէ ինք արուեստագիտուհիներու հետ կեանք կ'անցընէ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՅՈՐԵՆԻՆ եւ ալիւրին գինները նոր անկում ունեցան, սակայն հացին քիլօն 2 ֆր. 25ի վրայ կը մնայ:

ՓԱՐԼՎԱՆ ՀՕՍՄԱՆԻ պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ երէկ մեծ հանդիսաւորութեամբ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի Ա. Խումբը պիտի մրցի այսօր կիր. 16 Յունուար կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, U. S. Alfortvilleի Ա. խումբին հետ. Stade Dolletի մէջ Ալֆորվիլ։

ԸՂՋԱՏԱԽՆԱՄԻՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի աղքատախնամ ընկերութիւնը ի նպաստ Փարիզի հայ կարօտեալներուն կազմակերպած է իր տարեկան պարահանդէսը, որ տեղի կ'ունենայ Յունուար 29 Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին օթէլ Մաժէսթիքի սրահներուն մէջ, 19 Ave. Kléber։ Գեղարուեստական բաժնին մէջ պիտի ներկայացուի Երուանդ Օտեանի «Ազգ. Սահմանադրութեան 62րդ յօդուածը»։

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՆՈՐ ՍՏԱՑՈՒԱԾ.— Բժիշկին գրքէն փրցուած էջեր 12.50 ֆրանք, Պէպէքա, զաւեշտ 10, Հրաշագործ Ձաքիր Թահրապէյ 5 ֆրանք, Բժիշկին խորհուրդները հայ պատանիներու 5, Վերջալոյսին տակ (Թատր. Կ. Մեհեանի) 5, Անձկութեան ժամեր 2, Բարիզէթ 7.50, Խոովք 3 ֆրանք։

ԿԸ ՏԱԽՈՒԻՆԱԵՆ. Օտեանի գործերէն՝ Ընկ. Փանջունի 10, Թաղականին կնիկը 17.50, Միքէի սիրարկածը 5, Միջնորդ Տէր Պապան 17.50, Մատնիչը 7.50, Յեղափ. մակաբոյծները 7.50, Զաքըր Ավրամ 6։

ՀԱԶՈՒԱԳԻՒՏ ԳԻՐՔԵՐ.— Անհարոնեանէն՝ Կեանքի դասը 5, Եղբայրները 5, Խեղճերը 20, Շանթէն՝ Կինը 6, Ճամբու վրայ 8, Դերասանուհին 8,Վ. Փափազեանէն՝ Ասպետ 5, Գծեր 4, Թըռչող խոզը 4, Լուր-Դա-լուր 4, Շիրվանզադէէն՝ Արտիստը 10, իսկ ֆրանսերէնը 5 Ֆր., Եօթ Պատմուածքներ 15, Ժող. Երգերի (3 հատ.) 65, Բանաստեղծութիւններ Դէմիրճեան 10, Նահապետ Քուչակի Դիւանը 25, Սահմանափէճեր Լեօ 7.50, Նաւատորդհաւաքածոյ 25, Ժողովածու Թօփչեան 25, եւն. եւն.։

Մօտ ատենէն՝ ԿՈՅՍԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ։

Ստանալու համար դիմել նամակով Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé:

Փարիզ եւ գաւառները փոսթի ծախք չառնուիր այս գիրքերուն համար։

ՍԱԿԱՐԱՆ
15 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	111'—
Մէճիտիէ	Médjidié	8.25
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.		3050
»	II	»	1820
»	III	»	[illegible]
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs		150.—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

IMPRIMERIE • MASSIS • ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	փ	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 206bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1927

18 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 237

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԵԹԷ ՄԻԱՅՆ ՈՒԶԷԻՆ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը համաձայներ է շահակից պետութեանց հետ, «բազմաթիւ արենակիցներ» փոխադրելու համար Թուրքիա, Աճարիայէն եւ Մակեդոնիայէն։

Նոր չէ այս ծրագիրը։ Թուրքիա չարաչար կը տանջուի մարդկութեան պակասէն։ Թուրք թերթերու մէջ հրատարակուած վիճակագրութեանց համաձայն, այդ արիւնազանգ երկիրը ունի 727.520 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն և 12.815.274 բնակիչ։ Այս հաշուով, իւրաքանչիւր քառակուսի քիլոմեթրին կ'իյնայ 17 մարդ։ Իսկ մենք գիտենք որ ոչ միայն Թուրքիոյ իրական տարածութիւնը 700.000 քիլոմեթրէն աւելի է, այլ եւ բնակչութիւնը շատ աւելի պակաս քան 12 միլիոնը։ Ամէնէն՝ բարեացակամ հաշիւներն ալ 7-8 միլիոնէն աւելի չեն ցուցներ, իսկ բուն Թուրքերու թիւը՝ 4-5 միլիոն։

Այնպէս որ, Էնկիւրի շարունակ ծրագիրներ կ'որոճայ, երկիրը լեցնելու, Թուրքերու թիւը մինչեւ 30-40 միլիոնի հասցնելու համար։ Այդ նպատակին կը ծառայէ մնացած ոչ-Թուրքերը ձուլելու քաղաքականութիւնը, որ մասնաւոր գոյն ստացած է Քէմալական յաղթանակէն ի վեր, եւ կը հետապնդուի առեւտրական գրասենեակներէն մինչեւ դպրոցները։ Անատոլուի խորերը մնացած հայկական բեկորներու եկեղեցիներն ու դպրոցներն անգամ գրաւած են, հասութաբեր կալուածներուն հետ, եւ եթէ պատահաբար ողջ մնացած տէրտէր մը մնայ, այլ եւս թոյլ չեն տար որ նոր մը ղրկուի։ Պոլսոյ քթին տակ, Էտիրնէ-Ռոտոսթօ-Մալկարա մնացած ափ մը Հայեր տարիներէ ի վեր «հոգեւոր մխիթարութիւն» կը խնդրեն Պատրիարքարանէն, բայց Էնկիւրի հրաման չի տար ոչ իսկ երկու օրուան համար։

Նոյն հետեւողական գիծը՝ Նաեւ խօսք, բայց ոչ-Թուրք ցեղերու հանդէպ։ Այլեւս նշանախօսք դարձեր է հրապարակաւ մխտել քիւրտ, լազ կամ չերքէզ ազգութեանց գոյութիւնը։ Թուրք պատմագիտութիւնը այնքան ճկուն է որ, երբ օրակարգի վրայ էր հայկական դատը, գրել կուտար թէ Հայաստան կոչուած երկիր կամ ժողովուրդ չկայ, այլ եղածը Քիւրտիստան է, ակիզբէն ի վեր։ Իսկ երբ քրտական ապստամբութիւնը ծագեցաւ եւ քրտական անկախութեան ծրագիրները յայտնուեցան, Թուրք հրապարակագիրները նոյնքան հմտութեամբ ապացուցին թէ ինչ որ Քիւրտիստան կը կոչեն, պատմական սխալ է, այդպիսի երկիր կամ ժողովուրդ չկայ, այլ եղա՛ծ է միայն Հայաստան...

Բայց այս չէր մեր ըսելիքը։

Ուրեմն, Էնկիւրի ձեռնարկած է երկիրը լեցնելու եւ շէնցնելու։ Եւ որովհետեւ ոչ օտարները ձուլելով, ոչ ալ ծնունդներով կրնայ լրացնել պակասը, կը դիմէ ուրիշ գործնական միջոցի մը, —Թուրքիա ներածել հարեւան երկիրներու մէջ հաստատուած Թուրք բազմութիւնները։

Այդ երկիրներն են, արեւմտեան կողմէն, Ռումանիա, Պուլկարիա եւ Եուկօ-Սլավիա։ Երեք երկիրներուն մէջ ալ, Թուրքերը տուն-տեղ եղած են եւ չեն ուզեր տեմնել իրենց «վաթանը»։ Բայց մասնաւորապէս Սերպիա վերջերս այնպիսի քաղաքականութիւն մը բռնած է որ, Թուրքերը կը մղուին գաղթելու։ Այս պէտք է ըլլայ Մակեդոնիոյ մասին գոյացած համաձայնութիւնը։

Ինչ կը վերաբերի արեւելեան սահմաններուն, բոլոր տեսակի Թուրքերը ամէն աջակցութիւն կը վայելեն խորհրդային իշխանութեան դրօշին տակ, շնորհիւ խորախորհո՛ւրդ քաղաքականութեան մը, որուն յառաջապահներն են նաեւ մեր կարմրափետուր աքլորները։ Ամէն ուր որ ափ մը թրքութիւն կայ, վերածուած է «ինքնավարութեան», Աճարիայէն մինչեւ Նախիջեւան։ Անոնք Թուրքիա դառնալու մասնաւոր փափաք մը չունին. Հայաստանը աւելի մօտ է, եւ լայնօրէն բաց՝ իրենց առջեւ։

Եւ սակայն, համաձայնութիւն գոյացած է եղեր Աճարացիներու մասին, անշուշտ վրացի կոմունիստներու ճնշումով։ Արդ, ազգերու եղբայրակցութեան դէմ դաւաճանութի՞ւն կատարուած կ'ըլլար, եթէ հայ կոմունիստներն ալ փափկութեամբ հասկցնէին «ձեռնհաս իշխանութեան», թէ Հայաստանը տեղ չունի իր իսկ զաւակներու համար, հետեւաբար, լաւ կ'ըլլար որ փոխանակութիւն մը կատարուէր...

Մինչեւ այսօր ալ, Թուրք-Թաթար գաղթականներ կը շարունակեն տուն-տեղ ըլլալ Հայաստանի մէջ, իսկ Հայերը դէպի Ռուսաստան կը գաղթեն իրենց իսկ երկրէն, եւ յափշտակուած հողերէն՝ Նախիջեւանէն կամ Ղարաբաղէն։ Ընկերային արդարութեան, նոյն իսկ «պրոլետարական դիկտատուրայի» ո՞ր գլուխին մէջ գրուած է որ ամբողջ ժողովուրդ մը իր հայրենիքէն, հողէն ու ջուրէն զրկուի, ինքն իր վրայ կծկուած՝ ճահիճները չորցնելով ապրելու հարկադրուի, եւ անհամար բազմութիւններ ցրուէ աշխարհի չորս հովերուն, իսկ ուրիշներ լողան անսահման տարածութիւններու վրայ, իւրացնեն հայկական հողերը, եւ իրենց արենակիցներն ալ, իբրեւ ազուրկ, ճղակտոր Հայաստանի գլխուն փաթթեն։

Ժողովուրդին մէկ մասը կը տքայ, կը տապկուի իր հայրենիքին մէջ, հողի եւ ջուրի պակասէն։ Միւս մասը, աւելի դժբախտ, կը ծիւրի ու կ'այլասերի եօթը ծովերու վրայ։

Ո՞ր օրուան կը սպասեն, իրենց այնքան փառաբանած եղբայրակցութեան բարիքներէն ճաշակ մը տալու համար։

Շ.

ԻՄ ԱՆԿԻՒՆԷՍ

«ՏԱՐՕՐԻՆԱ՞Կ ՄՏԱՎԱԽՈՒԹԻՒՆ»

Իրիկուն մը, երեք հոգիով, նստեր էինք հանրային պարտէզը։ Ընկեր մը, — հաւատաւոր և սրտառուչ, կը խօսէր անցեալէն, Կարինէն։ Ռոստոմէն ու Թօփչեանէն...։ Բիրտ ու վայրի, բայց զգայուն ու խոր հայրենապաշտութիւն մը կար աչքերուն մէջ։ Կ'ունկնդրէի, ինչպէս հեռաւոր ու կարօտակէզ ձայնի մը.

— Սրտանձ՛ր, ըսաւ՝ տենչանք մը խեղդելով ձայնին մէջ, Սրտանձ՛ր ըլլայինք օր մը...

Ու, յանկարծ, Դրօշակի մէկ թիւը հանեց գրպանէն։ Ու, տալով մեզ ընկերացող պարոնին՝

— Կարդա՛, շարունակեց, կարդա՛։ Բեզ կը հպարտացնէ անիկա։ Կը մտցանէ։ Կիրք չկայ, այլ՝ մտածում, փաստ ու տեսակէտ։

Մեզ ընկերացողը, բարեմիտ վերապահութեամբ, մը վարանեցաւ առնել թերթը։ Ընկերս ու, գեց պատճառը իմանալ։ Ձայնը կերկերուն, ու գրեթէ անհաստատ

— Տարօրինակ մտավախութիւն մը ունիմ այս թերթէն, բացատրեց։ Ամենասիրելի բարեկամներէս մէկը, որ անձնուրաց Դաշնակցական մըն էր, համիտեան շրջանին գրպանը Դրօշակ մը դրեր էր օր մը։ Ձերբակալուեցաւ, ու կախեցին։ Այն օրէն ասդին՝ ուխտեր եմ ձեռք չառնել զայն...

Ծնցուեցայ՝ վրդովուեցայ, նոյն իսկ։ Անձի մը այս կամ այն վերաբերումը արժէք չունէր, անշուշտ։ Բայց խոր ու կսկծացնող ցաւ մը անցաւ մէջէս։ Ու, գրեթէ դառնացած.

— Մէկ հոգի զոհուեր է, միջամտեցի, Դրօշակ մը ունենալուն համար։ Իսկ հայ ժողովուրդը իր կէսը զոհեց, որովհետեւ զուրկ մնաց դրօշակէ մը...։ Որովհետեւ մնաց թոյլ ու մեկուսի։ Չգիտցաւ բարձունքներուն ու խրամներուն վրայ զայն բարձրացնողներուն թիկունք ըլլալ միակամ հետացաւ ու վախցաւ։ Որովհետեւ, մեր ժողովուրդի նկատելի մէկ մասը՝ սարսափեցաւ արիւնէն՝ «տարօրինա՛կ մտավախութեամբ» մը, եւ նախընտրեց արիւնին մէջ խեղդուիլ, փոխանակ արիւնը խեղդելու...։ Ահա այդ թղթէ «Դրօշակ»ներէն իսկ մեկուսացումն է որ՝ 80ական թուականներէն մինչեւ 1908 յաջեցուց համիտեան արիւնուշտ բնազդը։ 1908-1918՝ ոճրապարտ թալէաթն ու Էնվէրը անոյց։ 1920ին՝ «եղբայր» Քէմալը ծափով ու ծնծղայով դիմաւորել տուաւ, իսկ 1920էն ասդին — ո՞րը տարի է — «լոյծնաշուրթն փառաբանութիւն» կը պարտադրէ՝ Պալքաններէն Փարիզ ու Ամերիկա, բոլոր հասակի ու գոյնի ինքնաբացներուն...։ Այս է ձեր ուխտը...։

Ու միտքս կուգայ մեծ ուխտաւորը՝ Քրիստափոր Միքայէլեանը, իր այնքան խոր պատգամով.

«.... Մեզ լսօղներ չեն հարկաւոր,
«այլ՝ գործ.
«Եւ մեզ վարդապետներ չեն հարկաւոր,
«այլ՝ հաւատ»։

ՎԱՀՐԻՃ

ՀՐԴԵՀ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

Դեկտ. 25ի երեկոյեան հրդեհ կը ծագի էջմիածնի վանքի բակը գտնուող շէնքի մը ծխնելոյզէն։ Անմիջապէս Երեւանէն կը հասնին հրշէջ զունդեր, որոնք կը մարեն կրակը։ Այրած են երեք սենեակի առաստաղները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պարապ հողեր լեցնելու համար

Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ» քէմալական թերթը կը գրէ թէ կառավարութիւնը համաձայնած ըլլալով շահակից պետութեանց հետ, «բազմաթիւ արենակիցներ Թուրքիա պիտի բերուին Աճարիստանէն եւ Մակեդոնիայէն»։

Գործազրկութեան տագնապը

Գործազրկութեան տագնապի սաստկանալուն պատճառաւ անգործ բանուորները հետզհետէ կը կազմակերպուին։ Առջի օր 20րդ թաղամասէն 400 գործազուրկներ միթինկէ մը վերջ թափորով թաղապետարան գացին, բողոքելու համար նպաստաբաշխ պաշտօնեային դէմ, որ կը մերժէր կարգ մը գործազուրկներ արձանագրել, իբրեւ նպաստընկալ։

Ռուանի մէջ ալ մօտ հազար գործազուրկներ քաղաքապետարան գացին, պահանջելու համար որ նպաստի սնտուկ մը հաստատուի անգործ բանուորներուն համար։ Փարիզի մէջ կարգ մը գործազուրկ Հայեր նպաստ ստանալու համար դիմած էին պատկանեալ թաղապետութեան։ Դիմումները նկատի առնուած են եւ շուտով անոնք ալ Ֆրանսացիներուն պէս օգնութիւն պիտի ստանան։ Նպաստի իրաւունք ձեռք բերելու համար անհրաժեշտ է 1.— Ունենալ գործազրկութեան վկայագիր մը (carte de chomage), առնուած իր վերջին գործատէրէն, 2.— Այդ վկայագիրը շաբաթը երկու անգամ վիզա ընել տալ տեղաւորման գրասենեակէն (Bureau de placement)։

∴ Սէնթ Էթիէնի մօտ Քուզօնի ապակեղէնի գործարանը առաջարկած էր 100էն 10 զեղչել բանուորներուն օրավարձը։ Բանուորները մերժած ըլլալով, գործարանը փակուեցաւ եւ 250 հոգի անգործ մնացին։

Թուրի մէջ մետաղագործարան մը ազատ արձակեց իր բանուորներէն 87ը, որոնց 60ը օտարական։

∴ Նոր լուրերու համաձայն, տագնապը սուր հանգամանք առած է կօշիկի, մորթի եւ կաշիի ճիւղերուն մէջ. Փարիզէն մինչեւ գաւառները։ Ֆուժէռի (Իլէ Վիլէն) մէջ, կօշիկի 7000 բանուոր-բանուորուհիներէն 600ը բոլորովին անգործ են, 4000ը շաբաթը 32—40 ժամ կ'աշխատին, մնացեալները՝ 9—30 ժամ։ Ռոմանի մէջ (Տրոմ) 4000 բանուորներէն 1200ը անգործ են, 2000ը միայն 24 ժամ կ'աշխատին, 600՝ 30—40 ժամ։ Լիոնի մէջ 2000 բանուորներէն 1400ը անգործ են, 600ը գրեթէ կէս աշխատանք ունին։ Մորթի 1500 բանուորները ամբողջութեամբ շաբաթը քանի մը ժամ կ'աշխատին։ Արփաժօնի մէջ (Սէն է Ուազ) Լէվի տունը, որ 500 բանուոր ունէր, հիմա հազիւ 300 հոգի կը պահէ, որոնք երկու շաբաթը 72 ժամ կ'աշխատին։ Թուլուզի մէջ 2500 բանուորնէ հարիւրին տասը բոլորովին անգործ են, հարիւրին 70ը մասնակի. նոյնը՝ կաշեղէնի միւս ճիւղին մէջ։ Ամիէնի մէջ կարգ մը մանր գործարաններ փակուած են, իսկ ուրիշներ կը գործեն աշխատանքի օրերը կրճատելով։ Լիմոժի մէջ, որ կօշիկի հանրածանօթ կեդրոն մըն է, երկու-երեք մեծ տուներէ զատ, միւսները փակուած են։ Մարսէյլի մէջ, ուր 500 բանուոր կը համրէ այս ճիւղը, գործատէրերը հարիւրին 35 անգործութեան դատապարտած են բանուորները, իսկ միւսներուն կը պարտադրեն 100էն 10—20 զեղչ՝ օրականի վրայ։

Ընդհանուր առումով, կօշկակարութեան ճիւղի բանուորներէն հարիւրին 35ը անգործ են, 100էն 7—10 լման շաբաթ կ'աշխատին, մնացեալները՝ կրճատեալ։ Պաշտօնական թիւերու համաձայն, Ֆրանսա 350.000 բանուոր եւ բանուորուհիներ ունի մորթի եւ կաշիի ճիւղերուն մէջ. ուրեմն 120.000 անգործ կայ միայն այս ճարտարագործութեան մէջ։

∴ Անգործութեան տագնապը մեղմացնելու համար, Մարսէյլի կաշիի եւ Մորթի սէնտիքան որոշեց աժան կօշիկներ շինելու եւ նորոգելու գործ մը հաստատել։ Այս առթիւ կոչ մը ուղղուած է հանրութեան։

∴ Փէրիկօրի եւ Լիմուզէնի երկրագործական սէնտիկաներու միութիւնը կիրակի օր ժողով գումարելով քուէարկեց բանաձեւ մը, որով կառավարութեան կ'առաջարկուի փոխանակ գործազուրկներուն նպաստ տալու, զանոնք աշխատցնել հողագործութեան մէջ, նոյնիսկ առաջին տարիներուն համար նուէրներ խոստանալով անոնց։ Այս կերպով թէ՛ անգործները գործ պիտի գտնեն եւ թէ Ֆրանսայի հողագործութիւնը՝ որ մեռնելու վրայ է, պիտի վերակենդանանայ։

Գերմանիոյ ապազինումը

Գերմանիոյ եւ Դաշնակից պետութեանց միջեւ ապազինման բանակցութիւնները կը կատարուին երկու ուղղութեամբ եւ երկու տարբեր քաղաքներու մէջ.— 1. Ռազմանիւթի առեւտուրին մասին վիճաբանութիւնները կը կատարուին Պերլինի մէջ. 2.— Արեւելեան Փրուսիոյ ամրութիւններուն մասին բանակցութիւնները տեղի կ'ունենան Փարիզի մէջ։

Փարիզի բանակցութիւնները կը վարեն Գերմանիոյ կողմէն զօրավար ֆօն Փավէլս եւ Պ. Ֆէօրսթեր, որոնք Պերլինէն քալով տեսակցեցան դեսպանախորհուրդի նախագահ Պ. Ժիւլ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ԵՐԿՈՒ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐՈՒՆ ԿՌԻՒԸ

Պալաքեան - Քիպարեան հակամարտութիւնը սուր հանգամանք ստացած է, Բարթող քննութաքըմեան փիլոնազրկութեան որոշումէն ի վեր։ Կիրակի օրուան համար լուրջ միջադէպ մը կը սպասուէր։ Հոգաբարձութեան հրաւէրով ոստիկաններ կը հսկէին եկեղեցին առջեւ։ Պալաքեան եպս.ի բացակայութեան շնորհիւ, հանդարտութիւնը պահպանուեցաւ եւ ո՛չ մէկ միջադէպ տեղի ունեցաւ։ Բարթող քհնյ. փիլոնազրկութեան որոշումը ընդունած չըլլալով, միշտ կը մասնակցի արարողութեանց։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԱՐԻՆՋՆԵՐՆ ՈՒ ԼԵՄՈՆՆԵՐԸ

Նարինջի եւ լեմոնի Թուրք վաճառականները, նկատելով որ Իտալիայէն Պոլիս փոխադրուած նարինջն ու լեմոնը աւելի աժան ապրանք կ'ըլլայ քան Մերսինէն Պոլիս փոխադրուած բերքը, դիմած են Առեւտրական Սենեակին, խնդրելով պաշտպանողական միջոցներ. այն է մաքսային սակագին բարձրացնել իտալական ապրանքներէ, թրքական շոգենաւերուն պարտադրել նուազագոյն սակ մը փոխադրողչէքի համար եւն.։

ԲԱԶՄԱԿՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Հետեւելով Թուրքիոյ իրենց կրօնակիցներու օրինակին, Եգիպտոսի իսլամներն ալ ծրագրած են փոխել Շէրիի ամուսնական օրէնքը։ Կազմուած է յանձնախումբ մը, որ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման համար աւելի խիստ օրէնքներ պիտի դնէ, արգիլելով բազմակնութիւնը։ Մէկէ աւելի կին առնելու արտօնութիւն պիտի կրնայ տալ դատաւորը, երբ բանաւոր պատճառներ կան։

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ՌՈՒՍԵՐԸ

Կարսի մէջ Թուրք եւ ռուս պատուիրակները կնքած են համաձայնութիւն մը, որով երկու երկիրներուն սահմաններէն փոխադարձաբար պիտի կրնան օգտուիլ Ռուսերն ու Թուրքերը։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ

Թուրքիոյ նախակրթութեան ընդհ. տնօրէն Իսմայիլ Հագգը պէյ յայտարարած է թէ ամբողջ երկրին մէջ 320.000 հոգի իրենց նախնական կրթութիւնը կը ստանան վարժարաններու մէջ, ուր կը պաշտօնավարեն 10.000է աւելի ուսուցիչներ, 1500ը ուսուցչուհի։

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՆ ԱԼ ԴԷՄ

Ճերմակ Ռուսիոյ տեղական սովետներու նոր ընտրութիւնները վերջացան։ Վերստուգիչ Կեդր. Մարմինը այս առթիւ կը հրատարակէ երկար տեղեկագիր մը, որուն մէջ կը գանգատի ծագումով լեհ կաթոլիկ քահանաներու գործած ազդեցութեան մասին։ Նոյն գանգատը «կուլակ»ներու հարուստ գիւղացի։ գործունէութեան մասին։ Անոնք տեղ տեղ կը կազմեն ճշմարիտ «ճերմակ սէնտիկաներ»։ Ընտրութիւններէն շատերը բեկանուած են եւ Մինսկի կառավարութիւնը շրջաբերականով մը կը յանձնարարէ որ այսուհետեւ բարեկեցիկ գիւղացիներուն արգիլուի քուէարկել։

Ընտրութիւնները կազմակերպելու եւ վարելու պաշտօն ունեցող 220 կոմունիստ գործավարներէն 32ը կուսակցութենէն վտարուած են՝ իսկ 69ը՝ կախակայուած մէկ տարուան համար։

ՄԵԼԱՆԻԿԻ ԿՐԹ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԵԼԱՆԻԿ, 9 Յունուար

Մեր գաղութի կրթական հաստատութիւնները բազմազան են, — զուտ հայկական, ամերիկեան, դանիական՝ երկու տեսակի եւ մասնաւոր:

Հայկական հաստատութիւնը Սելանիկի Նախակրթարանն է, 120—160 երկսեռ աշակերտներով: Ունի հինգ դասարան, երկու սեռէ չորս ուսուցիչներով: Հաստատուն պիւտճէ չունի, կը պահուի եկեղեցիի հասոյթներով եւ մասնաւոր հանգանակութիւններով եւ նուիրատուութիւններով: Աշակերտներու ամսական թոշակը պիւտճէի շատ չնչին մասը կը կազմէ:

Նէիգեցիի բակին մէջ կայ փոքրիկ մանկապարտէզ մը 25—30 պզտիկներով: Վարիչն է մանկապարտիզպանուհի մը:

Քաղաքին արեւմտեան մասին մէջ կայ նախակրթարան մը 150 աշակերտներով եւ 5—6 ուսուցիչներով: Այս հաստատութիւնը կը մատակարարուի Կիւլապի Կիւլպէնկեանի կրթական ֆոնտէն՝ ձեռամբ Սելանիկի վաճառականներէն Պ. Պազարեանի:

Մանկապարտէզ մը կայ Սելանիկի արուարձաններէն Մէկուն՝ Խալիլաքի մէջ, 40—50 երկսեռ մանուկներով: Ասոր պիւտճէն ալ անհաստատ է եւ գլխաւորապէս Կիւլպէնկեանի ֆոնտէն կը վճարուի:

Նոյն թաղին մէջ կայ որբանոց-դպրոց մը, փոքրաթիւ աղջիկներով, հաստատուած՝ Տիկին Մինասեանի անհատական նախաձեռնութեամբ: Կ'ապրի զանազան նուիրատուութիւններով:

Ամէնէն կարեւորներն են դանիական միսիոնի հաստատութիւնները, յարգելի Օր. Խորցի ղեկավարութեամբ եւ ժրաջան աշխատակցութեամբ պատ. Գրըլըեանի:

Միսիոնը ունի երկու մանկապարտէզներ, Սելանիկի Աստիպար թաղին մէջ, 50ական երկսեռ մանուկներով, որ կը կառավարուին մէկ-մէկ հայ մանկապարտիզպանուհիներով: Միեւնոյն թաղին մէջ երկու հատ հաստատուած են, պարզապէս յարմար շէնքի չգոյութեան հետեւանքով: Մէկը՝ «Թենէքէ թաղ» կոչուած վայրին մէջ, իսկ Աստիպազար թաղին մէջ տարրական նախակրթարան մը չորս դասարաններով, կ'ուսանին 50 երկսեռ աշակերտներ:

Այս հաստատութիւնները ամբողջապէս հայկական են եւ հայկ. դաստիարակութիւն կը ստանան: Օր. Խորց պատերազմէն առաջ աշխատած է Խարբերդ եւ Մալաթիա, գիտէ լաւ հայերէն ցուցուած՝ հայ ոգիով, իրեն խնկալ րած է հայ մանուկներու տալ [illegible] զուտ հայկական կրթութիւն:

Ցօներու առթիւ կազմակերպուած հանդէսները ցոյց տուին այս գեղեցիկ գործի արդիւնքը: Մեծ մասով թրքախօս ծնողներու մանուկները այնքան սահուն եւ գեղեցիկ կ'արտասանէին հայերէն [illegible]ղուն, որ Օր. Խորց մեծ հաճոյքով կը գիտէր ու ինծի կ'ըսէր ուրախութեամբ. «Ասոնք քանի մը ամիս առաջ թրքախօս էին»:

Պէտք է, գոհունակութեամբ [illegible]ձանագրել թէ, Օր. Խորցի աշխատակիցներն ու բոլոր վարժուհիները անկեղծօրէն աշխատած են լաւագոյն արդիւնքի հասնելու համար:

Օր. Խորց այս դպրոցական հաստատութիւններէն զատ, կը պահէ արհեստանոց մը, ուր մօտ 100 աղջիկներ, թէ՛ արհեստ կը սորվին, թէ՛ դրամ կը շահին եւ թէ կրթութիւն կը ստանան:

Այս հաստատութեան մէջ կը պատսպարուին երկու հայ վարժուհիներ եւ պատ. Գրըլըեան: Հաստատութեան մէջ աշխատողները կը շահին օրական 15—40 դրախմի:

Հաստատութեան ձեռագործի գեղեցիկ արտադրութիւնները կը ղրկուին Ցանիմարքա եւ ծախուելով, արդիւնքը կը յատկացուի պիւտճէին մէկ կարեւոր մասը գոցելու:

Քալամարիա արուարձանին մէջ եւս 5—6 աղջիկներ թէ՛ արհեստ կը սորվին եւ թէ արտադրութիւններ յանձնելով վերադիլէ, արհեստանոցին, փոխարէնը որոշ գումար կը ստանան:

Առնցմէ զատ դուրսը 80 կարօտ հայ կիներու գործ կը հայթայթէ արհեստանոցը, համեստ ապրուստ մը ապահովելով:

Դանիական առաքելութիւնը հոս գալէ յետոյ բաժնուած է երկու մասի, իրարմէ անկախ եւ շատ անգամ ալ իրարու թշնամի: Պ. Հանսէն բաժնուելով սկսած է առանձին գործել:

Կը պատմեն թէ Օր. Խորց ուզեր է գնել ամերիկեան Միշըն Հաուսը, եւ հիմնել հայկական բարձրագոյն Նախակրթարան մը, վեց դասարաններով. սակայն Պ. Հանսէն կ'աճապարէ եւ ինք կ'առնէ հաստատութիւնը եւ կը հիմնէ վարժարան մը, հինգ դասարաններով: Վարժարանը ունի 160 երկսեռ աշակերտութիւն, յոյն եւ հայ խառն, 6 երկսեռ ուսուցիչներ՝ կէսը յոյն, կէսը հայ: Պաշտօնական լեզուն յունարէն է:

Պ. Հանսէն այնքան առաջ կը տանի իր հակառակութիւնը որ պատճառ կ'ըլլայ բաժանում առնելու նաեւ Ցանիմարքայի հայասէրներու ընկերակցութեան մէջ, ապահովելով իրեն համար առանձին նիւթական աղբիւրներ:

Ինծի կը թուի թէ Ցանիմարքայի մէջ հայերու օգնութեան համար աշխատողներու Ծպատակին խոտոր կը համեմատի այս հաստատութիւնը: Եթէ կարելի ըլլար մեր ձայնը լսելի ընել Ցանիմարքայի հայասէրներուն, պիտի խնդրէինք որ դարմանէին այս պառակտումը եւ գործերը ամբողջապէս դնէին Օր. Խորցի ղեկավարութեան տակ: Այն ատեն աւանդապատիկ աւելի արդիւնք պիտի ստացուի եւ գոհողութիւնները ուղղակի Նպատակին պիտի ծառայէին:

Կան նաեւ երկու ամերիկեան հաստատութիւններ — աղջիկներու հայ սքուլ, եւ աղոց քոլէճը, որոնց մէջ կարեւոր թուով Հայեր կը գտնուին: Սակայն ասոնք հայկական հանգամանք չունին:

Ե. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԻՆՉ Կ'ԸՆԵՆ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Լէնինկրատի [illegible]ֆրաւտա թերթը կը գրէ (թիւ 298).

Լէնինկրատի զանազան գործարաններուն բանւորներուն բացակայութեան օրերու թիւը կը հասնի 4,390,321ի: Բացակայութեան օրերը աշխատանքի օրերուն կրկինն են, կարծես թէ երկու տարուան գործադրկութեան դատապարտուած ըլլային գործարանները:

Բանաւոր պատճառներով բացակայութիւններու թիւը կը հասնի 100,000ի: Առանց պատճառի բացակայութիւններուն թիւը երեք անգամ աւելի մեծ է: Իսկ թիւը այն բացակայութիւններուն, որոնք նուիրուած են աչնտիքայի ժողովներու ու քաղաքական ցոյցերու, կը հասնի 143,000ի: Բացակայութիւններուն մեծ մասին պատճառն է, ընդհանրապէս [illegible] գինովութիւնը: Այսպէս է որ Երկուշաբթի օրերու բացակայութիւնները աւելի շատ են քան միւս օրերունը:

ՎԵՐՆԱՏԱՆ ՄԷՋ

Շար. կիրակիի թիւէն եւ վերջ

Պահլաւունին ուրախացաւ ու ըսաւ.

— Պ. Փեթակեան, ես քեզի համամիտ եմ, ես իբրեւ բժիշկ կ'ատեմ այն մարդ գազանները, որոնք իրարու արիւնը խմելով կ'ապրին. միթէ չե՞ն բաւեր կարգ մը անբուժելի հիւանդութիւնները, ժանտախտը, բնութեան պատուհասները, որոնք ուժգնօրէն կը ցնցեն կեանքին ծառը եւ կը խլեն մարդկութեան ծաղիկներն ու պտուղները: Ցեղերու փոխադարձ արիւնահեղ հալածանքները մարդս քաղաքակրթութենէ շատ կը հեռացնեն. պատերազմը մարդասպանութիւն է, եւ մարդասպանութիւնը քաղաքակրթութիւն չէ:

Թուրինեան քիչ մը վրդոված հարցուց.

— Պարոններ, երկիրս ո՞ր անկիւնը կարելի է գտնել ազգ մը որ իրաւունք ունենայ քաղաքակիրթ կոչուելու. պիտի ըսէք Եւրոպայի մէջ անշուշտ. սակայն մի՞թէ այդ Եւրոպացիները չե՞ն որ Արեւելքի մէջ վայրենութեան որոմը կը ցանեն, անոնք չե՞ն որ իրենց արիւնոտ թաթերը Արեւմուտքէն դէպի Արեւելք երկնցնելով կ'ընդլայնեն իրենց երկրին սահմանները: Այդ քաղաքակիրթ Եւրոպացիները չէի՞ն որ համաշխարհային խաղաղութիւնը սիկառի թուղթի մը նման բռնկցուցին, անոնք չէի՞ն որ ամբողջ ցեղերը միջազգային ընտանիքի մը վերածելու պատրուակով՝ օտարներու երկիրները համաշխարհային գերեզմանատան մը փոխեցին:

Կարապետեան հանդարտօրէն պատասխանեց.

— Պ. Թուրինեան, դուք իրաւունք ունիք այդպէս խօսելու, միայն թէ անշուշտ կրնաք դաւանիլ որ ցեղային պատերազմը ամէն ատեն եւ ամէն երկրի մէջ պատահած է, բնութ ուժը միշտ նաւանեկ է տկարը. Նախապատմական դարերէն սկսեալ. իրականութիւնը այն է որ յաղթող եւ յաղթուող հաւասարապէս ջնջուած են: Անաթոլ Ֆրանս իր գաղափարներով միջազգային երկիր մը կ'ուզէր վերածել ամբողջ ցեղերու հողագունդը, մեծ համոզումով կ'ըսէր թէ՝ «Les nations ne sont pas quelque chose d'éternel. Elles ont commencé, elles finiront. La confédération européenne, probablement les remplacera.»

Կարապետեանի այս խօսքերուն վրայ, Պահլաւունին քաջալերուած ըսաւ.

— Բարեկամներս, ինծի համար այդ ֆրանսացի վիպասան վարպետը համաշխարհային եղբայրութեան առաքեալն է: Ան չէ՞ր որ կ'ըսէր, թէ, «On n'est pas un peuple civilisé si l'on vole a son voisin un fleuve ou une chaine de montagnes.»

— Ես ալ կը յարգեմ այդ վարպետը— ըսաւ Թուրինեան— սակայն այս ալ գիտնալու է որ, այն իր ձայնը քաշեց համաշխարհային պատերազմի ատեն, երբ Դիլէմանսօ անոր ցոյց տուաւ կախաղանի չուանը:

Այդ պահուն՝ ընկերվարական թեր ու դէմ հակաճառութիւն մը բռնկեցաւ, Կարապետեան տեսնելով որ իր անվրդով խօսքերով չէր կրնար զոցել վէճը, բացաւ «Շիրակ»ը եւ գարձուց գրքին էջերը եւ ըսաւ.

— Ընկերներ, դառնանք մեր «Շիրակ»ին, տեսէք Անիի այս համանմապատկերը, արեւելքէն անցնող Դալլի ձոր առուակը, հոնկէ Պաղատաքի Ամիրապետին՝ միւս ստորոտը եկաւ եւ թագաւորական զգեստներ հագցնելով Աշոտին՝ գայն գահին վրայ բազմեցուց. Նոյն ատենն է որ Գէորգ Կաթողիկոսը նախարարներով շրջապատուած, եկեղեցական շքեղ հանդէսներով գայն թագաւոր օծեց: Այս համայնապատկերին վրայ տեսնուած ամրոցները, շէնքերը մեծ մասամբ Սմբատ Բ. աշխարհակալին ժամանակ բարձրացեր են, Բագրատունի արքաներուն մէջ ամէնէն վեհապանծ փառքն է այն, ես գայն Տօնացոյցի սուրբերուն մէջ պիտի դասէի, եթէ ան, հակառակ մեր եկեղեցական կանոններուն, իր քրոջ աղջկան հետ ամուսնացած չըլլար:

Փեթակեան ըսաւ.

Սուրբերու կարգին մէջ մտնելու աւելի մեծ արժանիք ունի Սմբատի եղբայրը՝ Գագիկ, որ Անիի պարիսպներէն ներս կանգնեց բարեգործական հաստատութիւններ, վանքեր, եկեղեցիներ. ահա՛ միակ թագաւորը որ ոսկեթել ծիրանին արքունիքին մէջ թողած, հասարակ զգեստով առէպ ժամերգութեան ներկայ կը գտնուէր եւ եկեղեցականներուն հետ ինքն ալ շարական կ'երգէր: Աս էր այն միակ թագաւորը, որ եկեղեցականներուն ու վանականներուն մեծամեծ եկամուտներ կապեց: Բայց ապերախտ վանականները անոր արժանիքը, անոր երախտիքը ուրացան, մոռացան, եւ ապերախտ եկեղեցականները անոր մահէն վերջը, զայն «Յայսմաւուրք»ի սուրբերուն մէջ չդասեցին, սակայն Անի մայրաքաղաքը եւ ամբողջ աշխարհ հայաստան մեծ սուգ բռնեց, ամբողջ ազգը դառնապէս լացաւ անոր գերեզմանին վրայ:

Կարապետեան՝ պատասխան չտուաւ Փեթակեանին եւ շարունակեց իր խօսքը.

— Անհաւասրկ այն բերդը զոր շինել տուաւ Աշոտ ողորմած. ասոր կ'ըսէր Խոսրովանոյշ որ Հաղբատայ եւ Սանահնի հոյակապ վանքերը շինել տուած է, այս բերդին պատուհանէն ամէն օր դէպի Արարատ դարձած կ'աղօթէր, եւ անկէ համբոյր աղաւնիներուն կուտ կուտար: Այն ատեն երջանիկ էին թէ՛ արքունական ները եւ թէ հասարակ ժողովուրդը: Մայրաքաղաք Անին օրէ օր կը շէննար, կը զարդարուէր: Տեսէք սա արտաքին պարիսպի տապ դուռը, ասկից ներս մտնողը, դիմացի ամրոցին վրայ կը տեսնէ, քանդակուած երկու խորհրդանշաններ՝ խաչ եւ առիւծ, որոնք Անեցիներուն կը յիշեցնէին՝ որ ապրելու համար հարկ է կռիլ ու կռուիլ: Ահա՛ արքունի պալատը, իր հարիւրաւոր սենեակներով մեհեան մը պէս վեհաշուք, միաբուններովը դիմայլելի: Անցնինք փալաքիս Դարբնոց փողոցէն, ուր թակերը հրաշէկ երկաթները կը թակէին, հրավառ փրփուրներուն մէջ սաշիր ու մուրճեր կը սզօղէին: Անցնինք Զարփնայ փողոցէն, որուն շար ի շար կրպակներէն ո՞վ այլեւս կը լսէ. «Արրուցից ձեզ յօշարակէ նոննենաց խմոց» անուշ հրաւէրը: Տեսէք տակաւին չէ կորսուած արտաքին եւ ներքին պարիսպներուն դռներուն հետքը. ահա Դիւծորի դուռը, ասկէց ներս խուժած են Աշոտի զունդերը, որոնց դէմ չկրցաւ դնել իր եղբայրը Յովհաննէս-Սմբատ իր աւելի հզօր բանակովը. և նոյն ատեն՝ հայ սուրը Հայու արիւնով ողողեց պարիսպներուն խրամատները: Անիի իշխող արքան իր եղբօր պէս ռազմագէտ եւ քաջակորով չէր, այլ երկչոտ, զուարճասէր. այդ մեծ վտանգէն ազատելէն վերջը, ան անվրդով կը զուարճանար. իր եղբայրը Աշոտ դարձեալ գայն կ'ուզէր սպաննել, անոր կեանքին դաւադիրները դինքը կը գտնեն քաղաքէն դուրս այնպիսի տեղ մը ուր դիշեր մը կ'ուզէր անցնել: Տեսէք այս կամարակապ նկուղը, ահա հոս բանտարկուած է վեստ Սարգիս Սիւնին՝ հայրենիքի դաւաճանը: Ասոր կից կը գտնուէր արքունի խորհրդարանը, ուր նախարարները, նախագահութեամբ Պետրոս Գետադարձ Կաթողիկոսին Բիւզանդիոնի Մոնոմախոս կայսեր հետ խաղաղութեան դաշնագիրը ստորագրեցին. եւ այդպէս Գագիկ արքան համոզեցին որ երթայ յունաց կայսեր ոտքը եւ անձամբ այդ դաշնագիրը յանձնէ. եւ հոն դինքը վտարհացուցին որ իրենց հաւատարմութեամբ կը պաշտպանեն երկիրը իր բացակայութեան ատեն, եւ որպէսզի Գագիկ ըսաւ՝ չկասկածի, հոն դա՛ւիճին սեղանին վրայ բերին դրին «զսուրբ խորհուրդն մարմնոյ եւ արեան Որդւոյն Աստուծոյ» և թանալով «զգրիչն յարեան կենարարին», երդման գիր մը ստորագրեցին: Ահա՛ այդ դաւիճին մէջ դաւեցին Գագիկ արքային դէմ. ան երբ Յունաց կայսեր քովն էր հասած, դաւաճանները Անիի քառասուն բանալիները նամակով մը կը հասցնէին Մոնոմախոսին, ըսելով թէ. «Անի քաղաքն եւ ամենայն Արեւելք քեզ եղիցի»: Այդ դաւաճանութեան վրայ, Անեցի ժողովուրդը ապստամբեցաւ եւ քաջաբար կռուեցաւ Յունաց բանակին դէմ. երկար տեւեց դիմադրութիւնը, այն քառասուն բանալիները չկրցան բանալ քաղաքին դռները. բայց երբ Գագիկ բռնութեամբ կը հրաժարէր իր թագաւորութենէն, ահա՛ այն ատեն ժողովուրդը յուսահատ եւ լքուած՝ անձնատուր կ'ըլլար: Անին կը յանձնուէր Յունաց. եւ Բագրատունիներուն թագը Ախուրեանի ալիքներուն մէջ կը խորտակուէր: Բարեկամներս, ես վերջին անգամ այդ աւերակ քաղաքէն բաժնուելուս, Կաթուղիկէի աւերակ գրան հայերէն այբուբենով նշանակուած արեւի ժամացոյցի ստուերը Է տառին վրայ հասած էր: Արեւը Մաղկոցաձորի կողմը կը հակէր, վերջին շառայլները կը փռէր գեղաքանդակ աւերակներուն վրայ: Անին փառքի եւ արուեստի գերեզման էր դարձած. Կաթուղիկէի Հնդկաստանէն բերուած «բիւր գանձ» արժող բիւրեղէ ջահն ալ գետին ինկած ջախջախուեր էր, գմբէթին վրայի մաքրաջահի արծաթէ խաչին փոխանակ, պարսկական ոսկեզօծ մահիկն ալ այլեւս չէր փայլեր լուսնի լոյսով:

Կը վերջանար վերնատան խօսակցութիւնը, Թուրինեան ցանուցիր կ'ըլլար հիւրերուն:

Ա.ՏՐՈՒՇԵԱՆ

ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԸ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

(ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ)

ՀԱԼԷՊ, 4 Յունուար

Հայրենիքի մը հանգէպ ժողովուրդի մը ունեցած զգացումները կը յայտնուին աղէտի եւ մանաւանդ յաջողութեան օրերուն: Որքան խոր ապրի ժողովուրդ մը իր հայրենիքի սէրը, այնքան ուժեղ կ'ըլլայ անոր գործօն գերը:

Շիրակի աղէտը հոգեկան ցնցումներ եւ ծանր յայտնութիւններ բերաւ, որոնք մեծ մասով արդիւնք են 5-6 տարիներու պղշեւիկ գործակալներու հակաժողովրդական գործունէութեան: Ասոնք ջանացին կարել ամէն կապ եւ ամէն սրբութիւն, այս ժողովրդի եւ այդ հայրենիքին միջեւ: Այժմայ կը յիշեմ հայրենիքի փոխառութեան օրերը, կը յիշեմ Հայաստանի լիազօրին պաշտօնի գրութիւնները, կը յիշեմ գոհողութեան սրբազան արարողութիւնները եւ այս ամէնը, միայն հինգ տարիներ առաջ, համրապետութեան օրերուն: Իսկ այսօր՝ քար անտարբերութիւն, ձեւական նուիրաբերում մը, յուսահատ ժպիտ մը եւ անվստահութիւն.

Ի՞նչ ըրաւ Սուրիոյ հայութիւնը:

Գրեթէ ոչինչ, եւ ոչինչ ալ պիտի ընէ:

Երբ զանազան վայրերու մէջ, ուժեղ պրոպականտայէ մը վերջ, արդէն գործնական քայլեր կ'առնուէին, Սուրիոյ հայութիւնը երկար տատանումներէ վերջ, ձեւականօրէն բան մը ըրած ըլլալու համար, կազմակերպեց մարմիններ, հանգանակութիւն կատարելու համար: Պէյրութի մէջ կազմուեցաւ կեդր. հանգանակիչ մարմին. ամիսներէ վերջ շատ աննշան գումար մը իր տրամադրութեան տակ [...] Մարաշի այս անջիգ եւ [...] կիրպ վիճակը բնականօրէն անդրադարձաւ շրջաններու [...] Արդէն երեւոյթներ փրկելու [...] տամով եղած ո եւ է շարժ[...] անարժէք է թէ բարոյական[...] թէ նիւթական տեսակէտներ[...] մասնաւոր նոյն տխուր եւ [...] թար պատկերը պարզեց [...] որ ի վիճակի էր (հակառակ [...] բոլ տնտեսական անպաստ[...] մաններուն) որոշ արդիւն[...] երեւան բերելու, ամէնէն կարը եղաւ:

Այստեղ շատ ուշ շարժում մը: Միայն Հ. Ց. Գ. կայացուցին Ցօքթ Աստ[...] պազեանին քաղաք փողով[...] Նապետի հետ ունեցած [...] ցութենէն 2-3 շաբաթ վերջ [...] խաձեռնութեամբ Քաղաք[...] զովի եւ Բողոքականներու [...] յացուցին, տեղի ունեցան [...] աւելի հրաւիրեալներու [...] 30 մասնակցողներու ժողով[...] Ըսինք նախաձեռնութեամբ [...] սաւորչականներու եւ [...] կաններու, որովհետեւ հայ [...] թոլիկները հրաժարած էին [...] լու իրենց մասնակցութիւնը [...] նիւթապէս եւ թէ բարոյ[...] Այս անմիտները կը կարծ[...] եթէ մասնակցին, վնասած [...] իրենց «կաթոլիկ ազգութե[...] գաղափարին:

Ներ գաղութը ո՛չ մէկ [...] հանեց, քննադատական ո՛չ [...] խօսք ըրաւ, վախցաւ որ կը [...] ուրէ կաթոլիկ ֆրանսացիները[...] մեր խիկար իժատուններէ[...] կաթոլիկները հանդիսա ձգ[...] անցան իրենց ողորմելի եւ [...] կան հանգանակութեան [...] ջանքերէ վերջ կ'ըսեն թէ 100 [...] 120 ոսկիի չափ գումար մը [...] աւքուած է: Ուրիշ մը՝ աղքատ[...] ներու հասցէին:

Ահա՛ թէ ինչպէս փոխուեր [...] ժողովուրդը: Ու մտածե՞լ որ [...] բոլ Սուրիահայութիւնը 100 [...] լիրա անգամ պիտի չկրնայ հ[...] գանակել:

Պատի՜վ հայ պոլշեւիկներ[...]

Ա. Խ.

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

«ՆՈՐ» ԲԱՐՔԵՐ

Անցեալ տարի Լէնինկրա[...] մէջ պատահած է խայտառա[...] կութիւն մը, որուն մասին երկ[...] գրեցին խորհրդային թերթեր[...] նման անբարոյականութիւ[...] յաճախադէպ են դրախտայ[...] Ռուսիոյ մէջ:

Ահա պատմութիւն մը, [...] ուած ռուսական թերթե[...]

Լէնինականի Ցիշտ կոչու[...] Հոկտեմբեր կայարանին մօտ [...] շերուան ժամը 10ին, [...] նեակ մը բանւորներ կը [...] կին ուսանողուհիի մը վրայ, [...] քերը կը կապեն եւ դաշ[...] վարժեցու սարսափին տակ [...] տամին Սան կալլի Նախկին [...] ծարանին պարտէզը: [...] ները, կարգի կեցած, կը [...] բարեն աղջիկը մինչեւ առ[...] ժամը 4: Ցետոյ կ'անհետա[...] անաստուածները:

Խնդիրը երեւան կուգայ [...] մանրամասնօրէն կը գրուի [...] թերթուն մէջ. Փրավտա 11ն[...] Այս աղտոտ գործը փառա[...] թիք կերպով կազմակերպո[...] էր: Ամէն բանւոր իր կարգի[...] պուշ կապած էր, եւ նոյն իսկ [...] տեղն ալ վճարած:

Այս անամնական ոճիրը [...] փազանց զայրոյթ կը պատճառ[...] միթինկներ կը գումարուին, [...] ղոքներ կը բանաձեւուին: [...] տիկանութիւնը մաս-մաս [...] ծերբակալէ յանցաւորները [...] րոնց մեծ մասը թամա[...] ներ են: Դատը կը տեւէ [...] շաբաթ, եւ, ժողովուրդին [...]

ինչն ազդուած, խօթը հոգի կը ...ատապալտուլին մաճուան:

Լէնինկրատի ոստիկանապետ, Շուկալաքի, «Քրասնայա կազեթա»յի խմբագրին յայտարարած է թէ «նման ոճիրներ անկարելի է արգիլել Լէնինկրատի մէջ, որ անմատչելի տեղեր ունի ուր ոչ մէկ ոստիկան կրնայ մտնել»:

...դատարանին նախագահը ...ն Թերթին մէջ (28 դեկտ.) կը գրէ թէ «այդ մարդոց համար ամէն կին պոռնիկ մըն է, որուն հետ կը վարուին ինչպէս ուզեն»:

Եւ «այդ մարդիկը» կը տեսնուի որ, համայնավար են:

ՓՈՂՈՑԻ ԼԱՃԵՐԸ

...գրեցինք թէ մարդահամարի պաշտօնեաները, Ռուսիոյ մէջ չեն յաջողած լրիւ արձանագրել փողոցի լաճերու բազմութիւնը, որ ամէն քաղաքի մէջ «անկախ» բնակչութիւն մը կազմած է, իր ...պով եւ կազմակերպական ձեւերով.

...Տնեփրոփէթրովսքի մէջ ալ նման կազմակերպութիւն մը ...անուած է: Քաղաքին կեդրոնը կը գտնուի հսկայ շէնք մը որ աւերակ է հիմակ, Այդ կիսաւեր շէնքին մէջ հաստատած են փողոցի լաճերը իրենց «պետութիւնը»:

Մարդահամարի պաշտօնեաները կը վախնան այցելել գիշերը, երբ բոլորն ալ հաւաքուած ...լլան հոն, Ցորեկին խումբ մը պաշտօնեաներ կը մտնեն աւերակ շէնքը, կը բարձրանան մինչեւ չորրորդ յարկ, երբ, յանկարծ, ամէն կողմէ քարերու տեղատարափ մը կը թափի իրենց վրայ: կարելի չէ այլեւս բարձրանալ, Պաշտօնեաները բանակցիլ կը ... բանակցութիւնները կը տեւեն երկու ժամ: ...դիւնք, լաճերը կը մերժեն արձանագրուիլ եւ պաշտօնեաները կը մեկնին, Սակայն տեղական ելեքտրական կայարանին մէջ բանակախումբ հաստատած լաճերու ուրիշ խումբ մը, իրենց ...խաւորներուն եւ պաշտօնեաներուն միջեւ կատարուած բանակցութենէ մը յետոյ, պայմանաւ որ իրենց վնաս չհասցուի, ...այլ տուած են որ արձանագրութիւնները կատարուին հանգիստ:

.*. Հանրային առողջապահական գործավարը, գաւառներէն ...տոյտէ մը դարձին յայտարարած է.

— Փողոցի լաճերը տխուր պատկեր մը կը պարզեն, վայրենի է մը աւելի գէշ հագուած են, կ՛ապրին տեղեր, ուր կենդանիները չեն մտներ: Զգայնոտ են ... կը պոռան. «կոպէկ մը տուր ինծի, եթէ ոչ սա քարը գլխուդ ... պայթեցնեմ»: Ի՞նչպէս հաւաքել զանոնք: Ոչ թէ դրամը ... պակսի, այլ կազմակերպող ...այ:

ՌՈՒՍ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

«Թրուտ» պոլշեւիկեան Թերթը (28 դեկտ.) կը գրէ թէ «մեր

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

54.— ՊՈՒԱ - ՔՕԼՕՄՊ

Պուա-Քօլօմպի շրջանի հայութիւնը մինչեւ հիմա չէր ազդուած գործազրկութեան տագնապէն: Յունուարի երկրորդ տասնեակին հոս ալ զգալի եղաւ գործազրկութիւնը: Արդէն 20-30 հայրենակիցներ պարապ կը պտտին: Զանազան գործարաններու դիմած են, բայց անօգուտ. գրեթէ բոլորն ալ բեռնաւորուած են բնտանեկան ծանր հոգերով, եւ յարգի չիւզէն օգնութիւն կը փնտռեն:

Սիթրօէնի մասնաճիւղի ձուլարանի բաժնին մէջ աշխատող հայրենակիցներէն ալ երկու հոգի արձակուեցան, ուրիշ 48 զանազան գործաւորներու հետ: Ըդած դիմումներուն գործարանի տնօրէնութիւնը կը պատասխանէ. «Գործ չկայ»:

Սէնթ-Ուէնի ձուլարանը որ մինչեւ հիմա գործաւորներ կ՛առնէր, անակնկալի բերաւ բանուորները: Սիթրօէնի Լըվալլուա մասնաճիւղը դեռ որ եւ է փոփոխութիւն չէ կատարած:

Պուա-Քօլօմպի շրջանին մէջ կայ փոքր գործարան մը, որ հեծելանիւի նիւթեր կը պատրաստէ: Ունէր 50-60 գործաւոր եւ գործաւորուհի: Բոլորն ալ արձակեց եւ հիմա հազիւ 5-10 գործաւորներ կան, անոնք ալ շաբաթական 21-25 ժամ կ՛աշխատին:

Մեր անգործ հայրենակիցները անճար կը թափառին արճաբաններու անկիւնները ու միշտ հայրենիքի շուրջ երազներ կը հիւսեն, հարցնելով իրարու. «Մինչեւ ե՞րբ Հայաստանի դռները փակ պիտի պահեն մեր երեսին: Չգիտե՞ մնդքնան մեզ որ օտար հողի վրայ կը հիւծինք»:

Մէկ խօսքով անտանելի է մեր հայրենակիցներուն վիճակը: Մեր Ազգ. միութիւնը, որ դրամ հաւաքեց Շիրակի աղէտեալներուն համար, արդեօք չի՞ կրնար ատրիճան մը մխիթարել այս թշուառ հայրենակիցներն ալ՝ օգնութեան յանձնախումբ մը կազմելով, բոլոր կազմակերպութիւններէ եւ չէզոքներէ:

Ցակոբ Հիւա

մամուլը երբեք ներկայանալի վիճակ մը չունի: Անհագին դրամ կը ծախսուի մամուլին համար, սակայն անիկա այնպէս մը կը խմբագրուի, որ ոչ ոք կը կարդայ: Ինչպէս Թոմսքի յայտարարած է համաժողովին մէջ, ժողովուրդը շատ իրաւունք ունի չկարդալու: Ամբողջ դժբախտութեան պատճառը հոն է, որ թերթերը կը խմբագրուին կէս զարգացած անձերու կողմէ, եւ բովանդակութիւն չունին»:

Իսկ Հայաստանի Թերթե՞րը...

55.— ՍԷՆԹ ԱՆՏՐԷ (Մարսէյլ)

Կը գտնուի Քան Միրապօէն հինգ վայրկեան հեռու Հայերը երկու տարի առաջ ընկերութենէ մը հողեր գնելով շինած են երեք բարաքէն տուներ: Բիրաքանչիւր տուն ունի չորս սենեակ առանց ճաշարանի: Տուներուն մէջ կը բնակին 9 ընտանիք եւ ամուրի երիտասարդներ: Երեք ընտանիք տուներու տէրերն են, իսկ միւսները Քան Օտտօէն հանուած գաղթականներ՝ որ կծկուած են նապաստակի բոյներու մէջ, հազիւ 80 Ֆրանք ամսականով: Ցաւալի է որ հայ տանտէրներն ալ դիտողութիւն կ՛ընեն երախաներու համար, ժառանելով իրենց վիճակը, երբ Պոլիսէն նոր եկան:

Այրերը կ՛աշխատին 15 վայրկեան հեռու հանքի մը մէջ, ուր աղիւս կը շինուի: Հոն աշխատելով լաւ դիրք մը շինած են: Օրական կը ստանային մինչեւ 35 ֆրանք, ամիս մը կ՛ընէ որ 8 ժամ կ՛աշխատին եւ կը ստանան 25 ֆրանք: 12 այր մարդ կայ: 18 երախայ եւ 11 կիներ չեն աշխատիր: Կարգ մը Հայեր ալ կը բնակին Իտալացիներու տուները:

Սէնթ Անտրէ ունի քանի մը հողի հանքեր, ուր դարձեալ Հայեր կ՛աշխատին: Գործազրկութեան պատճառաւ քանի մը Հայեր զործէ հանեցին: Կ՛ըսուի թէ մնացածներն ալ պիտի հանուին:

Մ. Ցակոբեան

ՀԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՉՈՐՍ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԱՀԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Անցնող Ծնունդ—Նոր տարին եւ միւս տօները սեւ օրեր եղան աշխատաւորութեան համար, գործազրկութեան եւ տարափոխիկ հիւանդութեանց պատճառաւ:

Այս օտար երկինքին տակ՝ անծանօթ ծովափին վրայ հաստատուած Վասպուրականցիներս դժբախտութիւնն ունեցանք չորս երիտասարդ զոհեր տալու:

Առաջինը Վարդան Եղիազարեան 32 տարեկան, ծնած Վան, կարճկան գաւառի Նաւերուն մէջ աշխատած ատեն 32 պարկ ցիմէնթօն վրան կ՛իյնայ խեղճ երիտասարդը հազիւ երկու ամիս կեանք ունեցաւ իր եօթն ձգելով կին մը երկու աղջիկներ (երկւորեակ) եւ եղբայր մը:

Միւս 2 զոհերն են Ցովհան Խաչատուրեան, Գաւաշցի, 28 տարեկան եւ Մելքոն Թումասեան 38, Հայոց Ձորցի: Երկուքն ալ 1922ին Մարսէյլէն Ամերիկա գացած եւ Ձկ գործարանի մէջ աշխատած են: Երեք ամիս առաջ երկուքն ալ հոս եկան թոքախտէ բռնուած, առողջանալու յոյսերով եւ երկու օր տարբերութեամբ միայն, մեռան երկուքն ալ:

Վերջին զոհն է ընկեր Վահան Հիւսեանի կինը, Ցիկին Վարսենիկ, 24 տարեկան, ծնած Վան: Նը տառապէր երիկամունքի բորբոքումէ, հակառակ մասնագէտ բըժիշկներու երկարատեւ խնամքին եւ եղած զոհողութեանց, այս ալ գնաց իր ճամբով՝ իր ետին ձգելով երկու աղջիկ:

Հանգուցեալը հայ տիպար մօր բոլոր յատկութիւնները ունէր եւ իր համեստ մասնակցութիւնը կը բերէր Վասպուրականի Հայր. Միութեան կազմակերպած հանդէսներուն եւ ներկայացումներուն:

Գոհ մը գինովցանք մեր մանուկ հանրապետութեան ծագումով եւ կարծեցինք թէ գէշ աղէկ սեփական բնակավայր մը պիտի ապահովէր հոն ապաստանած գաղթականներուն: Դժբախտաբար մեր այդ լաւատեսութիւնը թիթեռնիկի մը կեանք իսկ չունեցաւ: Հայ կարմիրներ ուզեցին ռուսական փշրանքներով կերակրել հայ ժողովուրդը ու կերակրեցին: Անմիջական արդիւնքը եղաւ փետրուարեան յեղաշրջումը, դանդաղածային գաղթ դէպի Թաւրիզ, արտասահման եւ դէպի աշխարհի չորս հովերը: Մեր այս տարաբախտ զոհերը, ինչպէս նաեւ շատերս պատճառ մը չունէինք հեռանալու մեր երկրէն: Ո՛չ Ամերիկայի կանանչ տոլարներու հրապոյրը, ո՛չ ալ եւրոպական մայրաքաղաքներու շքեղութիւններն էին, որ մեզ այս տեղերը քշեցին այլ պոլշեւիկեան յոռի վարչաձեւը:

Չգիտեմ դեռ երկար պիտի սպասե՞նք այս անհիւրընկալ ափերուն վրայ, ուր մեռնողներն իսկ հանգիստ չունին...

Գ. Սաֆեան

ՎԱՅՐԵՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մարսէյլն ալ ունի փոքրիկ եկեղեցի մը եւ դպրոց մը, ուր կը յաճախեն սակաւաթիւ աշակերտներ: Գաղութին մէջ կան աւելի քան հազար դպրոցականներ, բայց 80ը միայն կը յաճախեն ազգային վարժարան, իսկ մնացեալ մեծ մասը կ՛երթան ֆրանսական դպրոց: Մէկ խօսքով, Նոր սերունդը ամբողջովին այլասերման դատապարտուած է: "Արդիւնքը քանի մը տարիէն պիտի տեսնենք մեր «Հերեւելիներու»:

Բայց այս չէր մեր ըսելիքը: Ունինք Մարգանքի ուսուցիչ մը, Մկրտիչ Մալումեան, որ լաւ համբաւ շինած է Պոլսոյ Քոլէժի որբանոցէն մինչեւ Ցունաստանի հեռաւոր ափերը, Միրա եւ ուրիշ տեղեր:

Ցունուար 11ին, կէս օրէ վերջ, ուսուցիչը եղունգներու մաքրութեան նայելու պահուն, կը տեսնէ որ նորեկ աշակերտներէն Քըեցի Գէորգ Գալօնեանի (հազիւ երկու ամիս է գալը Ցէր Զօրի անապատներէն) եղունգները երկնցած են: Մալումեան կը զայրանայ եւ ապտակներ կը տեղացնէ արաբախօս տղուն: Խեղճը սրտի ցաւէն կը սկսի հայհոյել: Ուսուցիչը աւելի կատղելով բառնցքի հարուածներով գետին կը փռէ տղան: Հակառակ աշակերտին սրտաճմլիկ աղերսանքին, ցնորած պարոնը զայն օդը կը բարձրացնէ եւ գետին զարնել կը սկսի, որու միջոցին որբին տափաստը պատառ պատառ կ՛ըլլայ: Ցաւն չնչասպառ գետին կ՛իյնայ վրայ կը հասնին միւս ուսուցիչները եւ տղան կ՛ազատեն: Գէորգ ուռած երեսներով, հագուստները բզիկ բզիկ եղած տուն կուգայ, զարմանք պատճառելով հանդիպողներուն:

Այսպիսի վայրենութիւններ յաճախ կը կատարէ այս խելագար պարոնը: Մինչեւ հիմա չէինք ուզած մամուլին հաղորդել իր քաջագործութիւնները, բայց ա՛լ չափը անցաւ: Եթէ միւս ուսուցիչները չհասնէին, հաւանական է որ վայրագ ծեծին զոհ երթար Գէորգը:

Պիտի զգաստանա՞յ արդեօք:

Մոռցանք յիշել թէ Մալումեանը ամէն երկու շաբաթը անգամ մը մեր մազերը կտրել կուտայ, տնտեսին ձեռքը մեքենայ մը յանձնելով, եւ փոխարէն կ՛առնէ երկու ֆրանք:

Ցասը աշակերտներ

ՅԱՌԱՋ. Ստորագրութիւնները կը վերապահենք:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Երիտասարդ ծերունիները.— Ռուսիա զասական երկիրն է հարիւր տարեկաններու: Բոլոր գիտունները, որոնք կը հետաքրքրուին այս երկարամեայ ծերութեան երեւոյթով, բազմաթիւ վկայութիւններ քաղած են Ռուսիոյ հեռաւոր ցուրտ նահանգներէն:

Վիէննայի թղթակից մը, վերջերս Սիպերիայէն երկար ճամբորդութենէ մը յետոյ վերադառնալով կը գրէ թէ Ուրալէն մինչեւ Պէհրինկի նեղուցը, մանաւանդ բեւեռային շրջաններու մէջ կ՛ապրին բազմաթիւ ծերունիներ, երիտասարդ ու կայտառ, որոնք կը պնդեն թէ ականատես եղած են Նափոլէոնեան պատերազմներուն:

Այս ծերունիներուն ամէնէն երիտասարդը կը կոչուի Օսիփ Ռւաքանով, 103 տարեկան, որ կը բնակի Պիժք: Շրջիկ երաժիշտ մըն է, որ գիւղէ գիւղ թեւսոմ կը պտըտի, կը փչէ ու կը նուագէ, հարսնեւորներ կը խաղցնէ, պարերը կը վարէ:

Ուրիշ մը, յին Շէպէքօ, որ Օմսքի մէջ մեռաւ վերջերս, երբ դեռ 111 տարեկան էր: Իր մահը ծերութեան արդիւնք չէր, այլ արկածի մը: Խմած ու կատաղի ծխող էր:

Անդրէաս Շուքով, 112 տարեկան, կը պնդէ թէ Սեւաստափոլի պաշտպանման ներկայ եղած է, եւ վիրաւորուած՝ գլխէն ու ոտքէն: Այսօր դեռ շատ քաջ է, առողջ եւ ուժեղ: Կը հետաքրքրուի քաղաքականութեամբ, նոյնիսկ համակրութիւն ալ յայտներ է պոլշեւիկմի հանդէպ: Արդեօք «կոմբզիզ»ի անդա՞մ է:

Խալստախնդիր Օթթօ.— Հինգշաբթի օր Պերլինի մէջ ձերբակալուեցաւ բախտախնդիր պեւհիքացի մը, Օթթօ, որ հետաքրքրական պատմութիւն մը ունի:

Քանի մը տարի առաջ, Քոպլէնցի մէջ կը ներկայանայ զօրավար Ալլէնի, հրամանատար ամերիկեան գրաւման բանակին, եւ առնելով իշխան Թէրվուր անունը, յանուն Ալպէր Թագաւորին շքանշան կուտայ զօրավարին: Նոյն իրիկունը, հացկերոյթին ատեն, առատ դրամ կը քաշէ ամերիկեան սպաներէն:

Ցետոյ, նոր անունով մը, իշխան Շարլ, որդի Ալպէր Թագաւորի, կը յայտնուի Եւրոպայի բազմաթիւ քաղաքներուն մէջ եւ խոշոր գումարներ կը գրպանէ: Թուրքիոյ փառքշահն ալ զոհ կ՛երթայ խաբէութեան մը, եւ թանկագին նուէրներ կը յանձնէ:

Շատ տեղեր երեւցած է, 1920ին, իբրեւ պոլշեւիկեան սպայակոյտի անդամ, կամ քարտուղար Թրոցքիի: Ժամանակ մը սակայն, ձերբակալուեցաւ Անգլիոյ մէջ, երբ, զօրավարի համազգեստ հագած, կը մտնէր ամրոց մը:

Կը յաջողի խոյս տալ բանտէն, կը բռնուի Պելճիքայի մէջ, յանկարծ ինքզինքը կը նետէ Ֆրանսա, ուր- եւս կը դատապարտուի:

Այս անգամ ալ, երբ Պերլին կը գտնուէր, ինքզինքը զինուորական հակակշռի յանձնախումբին ֆրանսական անդամ սպայ ներկայացուցած պահուն ձերբակալուեցաւ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մեծարգոյ Տէր Խմբագիր,

Հնարաւորութիւն չունենալով առանձին-առանձին պատասխանել բոլոր ցաւակցութիւններուն, որ արտայայտուեցան ինծի եւ իմ ընտանիքին հասած մեծ վիշտի առթիւ, շատ կը խնդրեմ ձեզ, տիար խմբագիր, տեղ տալ ձեր յարգելի Թերթին մէջ սոյն իմ նամակին, որով ես անձնապէս իմ եւ իմ ընտանիքի կողմէն պարտք կը զգամ բերել իմ խորին երախտագիտութիւնը բոլոր բարեկամներուս ու ծանօթներուս, որոնք անձամբ կամ հեռագիրներով ու նամակներով յարգեցին յիշատակը իմ սիրելի որդւոյս՝ Թաշիտ ալէյ Թոփչիպաշեւի վաղաժամ մահուան առթիւ:

Ա. ԹՈՓՉԻՊԱՇԵՒ

ՀԱՐՄՆԻՔԷՆ ԱՌԱՋ

(ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Թարգմ. Ե. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Վրանները յարեցին Ային-Լէօ-...ի մօտ, գետակի մը եզերքը: ...անցնեցին, անմիջապէս, մոխրա-...յին վրանները: Գիշերը, արդէն ...այծեա բոցեր կը լուսաւորէին ...յանախումբը:

Կեանքը սկսաւ դարձեալ իր ...նական սահանքով.

*
* *

Երկու օրէ ի վեր Մօհա Աղ-...ուի պապարը գացած էր: Ամէն ...րաթ այդ պազարը կը բացուէր ...իւղին բերանը, հրապարակի մը ...րայ:

Քուրջէ վրաններու տակ, վախ-...տու շողշողիթ Հրեաները կը ծա-...խէին բամպակեղէն, մետաքսեայ ...ներ, արծաթէ ժամննոց զար-գեր: Շրջուն վաճառորդներ, որոնք Մէքինէզէն կուգային, կոճղ շաքար եւ կանանչ թէյ կը ծախէին: Մօտակայ վրանախումբերէն խումբ մը կիներ, գետնին վրայ կկուզ ըրած, իրենց առջեւ կը տարածէին հաւ, հաւկիթ, կարագ պաքսիմատ:

Աշխարհի գնորդները կը խմբէին եւ նշան կը զարնէին իրենց գընած կենդանիներուն վրայ: Լեռնցիները ձի կը ծախէին: Մսավաճառները կը կտրէին միսը, որ կը կախուէր բարձր կեռերէն:

Սափրիչ մը, իր յաճախորդին ետին նստած, ծածրակէն արիւն կ՛առնէր տզրուկներու միջոցաւ, զորս ուժգնօրէն կաչեկտուց բարակ խողովակով մը ներս կը քաշէր եւ մորթին կը փակցնէր:

Միջօրէէն անմիջապէս յետոյ բազմութիւնը կը սկսէր ցրուիլ: Ամէն մարդ իր վրանախումբը կը դառնար, ճամբան պինդ սեղմելով քսակը եւ համբելով շաբթուան վաստակը:

Մօհա գիշերը անցուց գիւղին մէջ, ցեղակից բարեկամի մը տանը: Ցետոյ, իր մախաղին մէջ խընամքով տեղաւորելէ ետք ինչ նըւէր որ առած էր իր նշանածին համար, արշալոյսին ճամբայ ինկաւ:

Ձին եւ ձիաւորը իրենց ծաբան անցուցին, երբ կ՛անցնէին սառուցիկ աղբիւրակի մը քովէն, որ կայլծելով, կը կարկաչէր մամռապատ կաղնիներ եւ հարիւրամեայ մայրիներ շալկած բլուրն ի վար:

Հիմա Մօհա բաց դաշտն է հասած, արեւին շոյանքին տակ, եւ հրացանը թամբին դրած, զըւարթօրէն կը քշէ ձին եւ երգ մը կը նետէ իր շրթներուն.

Քու բերանդ, ո՛վ Հատտա,
Աղբիւրէն աւելի զով է,
Հոնկէ երկա՞ր պիտի խմէի,
Որ ծարաւն անէի ցանկութիւն-
ներուս
Եւ սիրտիս հրայրքին:
Եա՛, եա՛, եա՛, օ՛ Հատտա:

Մօտեցեր էր արդէն իրենց վրանախումբին դաշտերուն, երբ ձորակի մը մէջէն լսեց օգնութեան սուր ճիչ մը:

Մօհա վայրկենական կեցաւ, շուրջն հետազօտեց եւ տեսաւ վարը, ձորին եզերքը, թուփին առջեւ կին մը, որ յուսահատ կռիւ կը մղէր յարձակիչի մը դէմ:

Բայց... Հատտա՞ն... այո՛ Հատտա՞ն էր:

Մոլեգնած, փայլակի պէս իջաւ ձորն ի վար, եւ առանց բառ մը իսկ արտասանելու, հրացանը ուժին դրաւ եւ մարդը գետին փըռեց:

Հատտա, հետապնդուած կաքաւի մը պէս հեւասպառ, բաբախուն, լալով ինկաւ նշանածին բազուկներուն մէջ:

— Մօհա՛, աւազակը զիս պիտի բռնաբարէր... քաջ Մօհա,դո՛ւն, ազատեցիր զիս:

Ցետոյ զառնալով գիակին.

— Անիծեա՛լ ըլլաս դուն

Եւ երեսին թքաւ:

Մօհա այն ատեն առաւ զոհին զէնքերը, եւ յաղթութեան մատնուած գիրկէն առաւ նշանածը եւ վրանախումբ վերադարձաւ:

*
* *

Մեծ եղաւ յուզումը վրանախումբին մէջ, երբ լուրը տուին ռճիրին, եւ սարսափը զարկաւ անոնց, երբ իմացան թէ սպանեալը կը պատկանէր Զայանցիներու զօրաւոր ցեղին:

Կիները, վրաններուն առջեւ ոտքի կեցած անէծքներ կ՛ռնային, իսկ լաճերը, վախու մէջ, կը փախթուէին անոնց քղանցքներուն: Մեծերը, որոնք Ճէմայի (խորհուրդ) հրաւիրուած էին ծերունի Ամրաթի մը շուրջ, լուրջ մտահոգութեամբ կը վիճէին այն ընթացքին մասին, որուն պիտի հետեւէին:

Վերջապէս կանչեցին Մօհան:

— Զաւակս, բսաւ անոնց մեծը, անշուշտ դուն շատ լաւ գիտես թէ մեր մէջ քու ներկայութիւնը պատճառ պիտի դառնայ որ Զայանցիները վրէժխնդրութեան գան մեր վրայ: Ուրեմն լաւ է որ դուն ապաստանիս մեր բարեկամ Մրապթէնցիներուն պաշտպանութեան, մինչ այդ՝ ընտրէ՛ մեր մէջէն այն իմաստուները որոնք պիտի սակարկեն թափուած արեան գինը: Ցետոյ գնա՛ եւ թող չպակսի վրայէդ Աստուծոյ ձեռքը:

Իր ուժէն վեր էր հպատակիլ ցեղին սովորութիւններուն: Սակայն ազնիւ Մօհան խոնարհեցաւ: Բաժանումի փուշերը կը պատէին իր սիրտը, բայց ճակատագիրը անխորտակելի է: Ամէն մարդ կը կախուի այն չուանով զոր ինք ոլորած է: Եւ գլուխը ծռած, մնաք բարով ըսաւ իր ծնողքին, յետոյ պազատեցաւ իր բարեկամին՝ Թաhօյի, որ հսկէ Հատտայի վրայ:

(Շարունակելի)

Քանպօնի, սպայակոյտի նախագահ զօր. Գարաթիէլի եւ Միջ-դաշնակցայի՞ն զինուոր. կոմիտէի անդամներուն հետ։

Գերման պատուիրակները որոշ առաջարկներ ներկայացուցին, որով կը պահանջեն պահպանել բոլոր ամրութիւնները եւ քանդել միայն երկրորդական կարեւորութիւն ունեցող ամրոցներ։ Միջդաշնակցային կոմիտէն ալ կը պահանջէ քանդել բոլոր ամրութիւնները, բացի Քէօնիքսպերկէ է, Քիւսթրինի և Կլօկաուէ, համաձայն Վէրսայլի դաշնագրին։ Որոշումը այսօր պիտի տրուի։

∴ Լեհ թերթ մը կը գրէ.— Անկարելի է գերման սպառազինութեանց եւ Օտէրի ու ամբողջ Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ սիստէմատիկ կերպով կառուցուած ամրութիւններու խնդիրը չկապել ոչ միայն Լեհաստանի, այլ Ֆրանսայի ապահովութեան խնդրին հետ։

Գերմանիոյ խաղաղասիրական նպատակները գոյութիւն ունին միայն գերման խաղաղասէրներու խօսքին մէջ, որ կ'ներուի սահմանուած է միայն արտասահմանի համար։ Ապացոյցն այն է որ խաղաղասիրական կազմակերպութեանց անդամները խիստ փոքր թիւ կը կազմեն բաղդատմամբ բազմաթիւ եւ զօրաւոր զինուորական կազմակերպութեանց։

Ֆրանսա ոսկի կը ղրկէ Ամերիկա

Նիւ Եորքէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ յիշեալ քաղաքը հասած է չորս միլիոն տոլարի (100 միլիոն ֆրանք) ֆրանսական ոսկի եւ յանձնուած է «Էմէրիքըն Էքսչէյնճ Ըրվինկ Թրըսթ Քըմփընի» դրամատունը։ Որովհետեւ Ֆրանսայէն դուրս ոսկի ղրկելը արգիլուած է, այս ոսկի դրամը ղրկողն է Ֆրանս. կառավարութիւնը կամ Պանք տը Ֆրանսը։ Կը կարծուի թէ ատոնք մաս կը կազմեն վերջերս Պանք տը Ֆրանսի կողմէ գնուած ոսկիներուն, որոնց ընդհանուր արժէքը մէկ միլիառ ֆրանքը կ'անցնի։ Այս ոսկիին փոխարէն տոլար եւ սթերլին պիտի գնուի։

Չըրչիլի տեսակցութիւնները

Քաղաքական շրջանակներու մէջ խիստ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի Անգլիոյ ելմտական նախարար Պ. Չըրչիլի տեսակցութեանց Ցունաստանի եւ Իտալիոյ պետական մարդոց հետ։ Թէեւ հեղինակաւոր շրջանակներու մէջ կը հաւաստուի թէ այս տեսակցութիւնները պաշտօնական հանգամանք չունին, սակայն ստոյգ է որ անոնք կը ձգտին աւելի մտերմական դարձնել միջերկրականեան այդ երկու պետութեանց յարաբերութիւնները Անգլիոյ հետ։

Պ. Չըրչիլ երէկ ալ ներկայացաւ Իտալիոյ թագաւորին։ Հռոմի մէջ հացկերոյթներ տրուեցան ի պատիւ Նախարարին, որ անգլ. նաւատորմին ռազմափորձերէն վերջ Լոնտոն պիտի դառնայ։

Փափա Էֆթիմի խանութին ծառայքները

«Թուրք օրթոտոքս եկեղեցիներու պետ» Փափա Էֆթիմ դատ բացած էր Ցոյն Պատրիարքին եւ Սինոդի անդամներուն դէմ, որոնք զինք բանադրած էին։ Իր պահանջնագրով, իբրեւ օրթոտոքս եկեղեցիին սուրբ ներկայացուցիչը, 110,000 ոսկի կը պահանջէ։ Դատը կը շարունակուի։

Քիւրտիստանի էմիրը ? ձերբակալուած

Ատենէ մը ի վեր Նիսի բարձր շրջանակներուն մէջ աչքի կը զարնէր արեւելեան տարազով երիտասարդ սպայ մը, որ խաքի հագուստ կը հագնէր եւ ֆէս կը դնէր. կուրծքը զարդարուած էր բազմաթիւ ժապաւէններով, որոնց մէջ նաեւ Պատուոյ Լեգէոնի ժապաւէնը եւ հինգ զանազան շքանշաններ. Պատոյ ձիրքին վրայ ալ ոսկի նշան մը ունէր։ Շարունակ ձիով պտոյտներ կը կատարէր եւ բարձր տեղեր կը յաճախէր, երբեմն ալ ձիարշաւներու կը հետեւէր իր ձիով։

Այս մարդը ինքզինքը կը կոչէր Նորին Բարձրապատուութիւն իշխան Ջէրէշէնտօ, զօրավար եւ էմիր Քիւրտիստանի, դիւանագէտ, ծնած 1899 Փետր. 22ին Վիրանշէհրի մէջ (Քիւրտիստան)։ Ունէր ուրիշ անուններ եւ տիտղոսներ ալ. էլ Հաժիպին Հասան պին Քօմսան Մուհամմէտ Զարիշատ էր Բաշիտ, իշխան Մուհամմէտ Սայիտ Ջէրտէշանօ (կամ Զարիշատ), իշխան Քաքլէքս, եւն.,

Նիսի ոստիկաններու հակիչ ճիւղը կասկածելով այս մարդու ընթացքէն, քննութիւն մը բացաւ եւ հաստատեց թէ այս «իշխան»ը կ'ապրէր պարզապէս իր խաբած կիներէն շորթած դրամներով։ Ատեն ատեն Նիւ Եորքէն հեռագրով 50 տոլար կը ստանար, սակայն այս գումարը բաւական չէր իշխանական կեանք մը վարելու համար։ Ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն մը կատարեց յիշեալին բնակարանը եւ գտաւ քառուչուէ կնիք մը, որով կեղծ դիւանագիտական անցագիր պատրաստած էր իրեն համար։ Գտնուեցան նաեւ կարգ մը ուրիշ թուղթեր, որոնք կը հաստատեն թէ «իշխան»ը 1924ին Անգլիայէն, ու Գերմանիայէն 1925ին Ամերիկայէն եւ վերջերս ալ Զուիցերիայէն արտաքսուած է։

Կեղծ «իշխան»ը բանտարկուեցաւ։

Անատոլուի նոր երկաթուղիները

«Ագշամ» կը գրէ թէ խզուած են բանակցութիւնները, որոնք տեղի կ'ունենային Անատոլուի մէջ երկաթուղիի նոր գիծերու շինութեան մասին, Թուրք կառավարութեան եւ շուէտական ընկերութեան մը միջեւ։ Խզման պատճառն է այն որ, Շուէտացիները 20 միլիոն տոլար աւելի կը պահանջեն այն գումարէն, զոր կառավարութիւնը կ'առաջարկէ։ Միւս կողմէ, կարգ մը օտար ընկերութիւններ, հակառակ քարոզութիւններ կ'ընեն Շուէտացիներուն մօտ։

Հակառակ այս հերքումին, նոյն թերթը կը հաղորդէ լուր մը, որուն համաձայն շուէտական ընկերութիւնը յանձն առած է 1080 քիլոմեթր երկաթուղի շինել Անատոլուի մէջ, նոյնիսկ ստորագրուած է պայմանագիրն ալ Էնկիւրիի մէջ։ Սակայն ընկերութեան կեդրոնական վարչութիւնը չէ ուզած վաւերացնել զայն, առարկելով թէ գիծին անցնելիք կարգ մը տեղերուն մէջ բնական մեծ արգելքներ կան։ Այս պատճառաւ բանագնաց Հէնտըրսըն Սթօքհօլմ գացած է, անհրաժեշտ բացատրութիւնները տալու համար կեդրոնին։

Անատոլուի գործակալութիւնը կը հերքէ բանակցութեանց խզման լուրը։ Միւս կողմէ Սթօքհոլմէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ շուէտական Հօլմ ընկերութիւնը եւ դանիական աէնտիքա մը վերջնական համաձայնութիւն կնքած են Թուրք կառավարութեան հետ երկաթուղիի երկու գիծեր շինելու համար Անատոլուի մէջ՝ Էնկիւրիէն Էրէյլի եւ Քէյսէրէն Տիարպէքիր։ Շուէտական ընկերութիւնը պիտի հայթայթէ վայրաշարժերն ու վակոնները։ Վճարումը մաս առ մաս պիտի կատարուի։

∴ Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ գերման խմբակ մը առաջարկած է երկաթուղի շինել Քէօթահիայէն Թավշանլը։ Այս շաբթուան ընթացքին վերջնական համաձայնութիւնը պիտի կնքուի։

Ուրիշ խմբակներ առաջարկ ներկայացուցած են Անատոլուի արեւելեան եւ հարաւային շրջաններուն մէջ նոր երկաթուղիներ շինելու։

Հանրակառքի ծանր արկած մը Պոլսոյ մէջ

Յունուար 11ին հանրակառքի ծանր արկած մը պատահեցաւ Պոլսոյ մէջ, Ազսէրայ Թաղը եւ 55 հոգի վիրաւորուեցան։ Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտան այս մասին.—

Թիւ 74 հանրակառքը Գայագիւէն Թօփ Գաբու գացած ատեն, Վալիտէ մզկիթին առջեւ կանգ կ'առնէ, փոխելու համար իր նշանատախտակը։ Այս միջոցին Գայագիւէն կուգայ նաեւ թիւ 2 հանրակառքը եւ կանգ կ'առնէ, տեսնելով որ ճամբան գոց է։

Քիչ յետոյ է որ աղէտը կը սկսի։ Այդ միջոցին Գայագիւէն Ազսարայ կ'երթայ 70 թիւ հանրակառքը։ Զառիվայրին հասած ատեն կառավարը չի յաջողիր կեցնել կառքը, որովհետեւ անուարգելը չի գործեր։ Այս սրընթաց արշաւով, հանրակառքը կը զարնուի կառքի մը եւ զայն կը նետէ դիմացի սրճարանին մէջ։ Կառքը ջարդուփշուր կ'ըլլայ, ձիերը գետին կը փռուին, իսկ կառապանը գլուխէն կը վիրաւորուի։

Հանրակառքը նորէն կը շարունակէ իր վազքը, եւ կը զարնուի թիւ 9 հանրակառքին։ Ընդհարումը այնքան բուռն կ'ըլլայ որ հանրակառքերու մէջ գտնուող ճամբորդներէն 19 հոգի կը վիրաւորուին ծանրապէս, իսկ թեթեւապէս վիրաւորուածներուն թիւը յայտնի չէ։

Վիրաւորները փոխադրելէ յետոյ, ոստիկանութիւնը անմիջապէս հաւցէները առաւ 200ի մօտ անձերու, որոնք ականատես եղած են աղէտին։ Միեւնոյն ատեն ձերբակալեց հինգ հանրակառքերու վարիչները, տոմսակավաճառները եւ ուրիշ պաշտօնեաները։

Ծանր վիրաւորներուն մէջ կայ նաեւ Հայ մը, քիւֆէճի Յակոբ, որ Ճէքրաճ փաշայի հիւանդանոցը կը գտնուի։ Թեթեւակի վիրաւորուած է նաեւ Կարապետ անունով ուրիշ Հայ մը։

Հրդեհ Խասգիւղի մէջ (Պոլիս)

Նախորդ շաբթու Երկուշաբթի գիշեր, հրդեհ ծագած է Խասգիւղի մէջ Հայոց Թաղը, Հայու մը տունէն։ Կրակարանէ մը ցատկած կայծերէն կը բռնկին սենեակին տախտակամածն ու փռոցները։ Տնեցիները չեն յաջողիր մարել կրակը, որ կը տարածուի քովի տունը, ջուրի չգոյութեան և հովին սաստկութեան պատճառաւ՝ կը բռնկի նաեւ Հայոց եկեղեցիին սեփական տունը։

Ս. Ստեփաննոս իր բարձր պատերով, պատնէշի պէս պաշտպանած է ետեւը գտնուող Հայոց Թաղը, որ կրնար մէկ ժամէն մոխրանալ։ Սակայն այրած է եկեղեցիին զանգակատունը եւ զանգակը հալած է բոցերու մէջ։ Մասամբ վնասուած է Թաղ. Խորհրդարանի տանիքը։ Այրած են 8 տուն։ Միայն Հայոց եկեղեցիին վնասը կը հասնի մօտ 1200 ոսկիի։

«ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ԴՐՕՇԱԿ»

Հ. Յ. Դ. ԲԻՒՐՕՆ ձեռնարկած է հրատարակութեանց շարքի մը, որուն առաջինը բաղկացած պիտի ըլլայ 5-էն ՄԻՆՉԵՒ 7 ԳԻՐՔԷ, համաձայն իրենց ծաւալին, ընդամէնը 40 ՄԱՄՈՒԼ, այսինքն 640 ԷՋ։

Այս գիրքերը նուիրուած պիտի ըլլան ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ խնդիրներու ուսումնասիրութեան, ձեռնհաս գրողներու կողմէ։

Այս առաջին շարքին համար բացուած է սահմանափակ թիւով բաժանորդագրութիւն մը։ Բաժանորդները կը ստանան այս Ա. շարքին բոլոր գիրքերը, անոնց հատավաճառին գինին վրայ ՀԱՐԻՒՐԻՆ 25 ԶԵՂՉՈՎ ՄԸ։

Բաժնեգինն է, Ֆրանսայի, Սուրիոյ եւ Պալքանեան երկիրներու համար 30 ֆրանք, հատավաճառի 40 ՖՐԱՆՔԻ փոխարէն։ Իսկ Ամերիկայի, Անգլիոյ, անգլ. գաղութներուն եւ միացեալ երկիրներուն համար բաժնեգինն է 2.50 ՏՈԼԱՐ, հատավաճառի 3.25 ՏՈԼԱՐԻ փոխարէն։

Բաժանորդները առանձին փօսթի ծախք չպիտի վճարեն գիրքերու առաքման համար։

Յաջորդաբար պիտի ծանուցուին գիրքերուն անունները։

Բաժանորդագրութիւնը ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ է։

Բաժնեգինը ղրկել հետեւեալ հասցէին.— H. Kintouni, 36 Av. de Chevreuil, Asnières (Seine) Հեռաձայն՝ Courbevoie 506.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը՝ Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, խումբի սրահին մէջ։

ՑԱՐԻԴՐՈՂԻ գրական երեկոն, 30 Յունուար, եշ. ժամը 9ին, Ֆլորիայի վերնայարկը։ Նիւթ՝ շարունակութիւն վիճաբանութեան։ Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները։

Ծանօթ.— «Յարդգողի» ընդհ. ժողովը՝ այսօր Երեքշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, նոյն տեղը։ Կը հրաւիրուին անդամները միայն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Հ. Գ.— Ստացանք 75 Ֆր.։

ԱՎԻՆԻՕՆ, Ծ. Զ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՕՊՆԱ, Գ. Զ.— Նոյնպէս։

ՊԱՆ(Բալվաստս), Ա. Հ.— Ստացանք 10 Ֆր.։

ՎՕԲԼԻՒԶ, Գարծ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ԼԸ ԿՐԱՆ ՍԷՐ, Օ. Գ.— Ստացանք 35 Ֆր.։

ԹՈՒԼՈՒԶ, Խ. Դ.— Ստացանք 30 ֆրանք։

ՀԱԻՆ, Ա. Գ.— Ստացանք 15 ֆրանք։

ԺԻՐՍ, Յ. Ա.— Ստացանք 35 ֆրանք։ Փակեցինք ձեր հաշիւը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Սաթենիկ եւ Պետրոս Ալաճաճեան, որոնք Սուրիայէն Ֆրանսա եկած են մետաքսի գործարանի մը մէջ աշխատելու։ Տեղեկացնել՝ Hagop Terzakianի, 1 Rue des Carmelins, Marseille.

ՍԱԿԱՐԱՆ

17 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.	30[illegible]
» II »	18[illegible]
» III »	1[illegible]
Թուրքիոյ երկթղ. Lots turcs	15[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Cr[illegible] 80, Rue Lafa[yette]

Le Gérant : H. TEURN[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - Édit[illegible]
208bis, Rue Lafayette Paris

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.	

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 268bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO . LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1927

19 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 238 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՂ ՎՃՌԷ

Ամէն անգամ որ մէջտեղ կը դրուին Ներգաղթի, սահմաններու ընդարձակման կամ հայրենիքի վերաշինութեան խնդիրը եւ նման հրատապ հարցեր, Երեւանի վարիչներն ու գործակալները շլմարած՝ հին տետրակները կը քրքրեն եւ գռեհիկ հայհոյնէր կ'արձակեն։

Եթէ հաւատանք իրենց խօսածներուն եւ գրածներուն, «ընկեր» Չիչերինը, այդ ծաղրանկար Մաքիավէլը, հրաշքներ պիտի գործէր, բայց «Դաշնակ»ները մուկ չըրին։

Եւ այս հեքեաթը՝ վեց տարիէ ի վեր։

Տակաւին անցեալ օր. Երեւանի տեղական կոչնակը կ'արտատպէր դիմակաւորս Երզնկեանի մէկ յայմաւուրքը, ապացուցանելու համար այդ հրաշքին հաւանականութիւնը։

Միասին կարդանք հատուած մը.

—«Ցանմը Մոսկուա է. Էնկիւրի ծամախմբուած Թուրք ազատասէրները օրհասական կռիւ կը մղէին եւրոպական աշխարհակալներուն եւ՝անոնց «լաքէ»ին, Յունաստանի դէմ, յանուն իրենց ազգային անկախութեան։ Անոնք խոշոր կարիք ունէին Խորհրդային Ռուսաստանի օգնութեան եւ իրենց դրացիներու բարեկամութեան, կարելու համար իրենց ուժերը իրենց ազգային անկախութիւնը ոտնահարողներու դէմ»։

Եւ ի՞նչ։ «Ստեղծուած էր լայն պատեհութիւն եւ իրական հնարաւորութիւն՝ Խորհրդային Ռուսաստանի միջոցաւ Թուրքիայի հետ բարեկամաբար լուծելու հողային խնդիրները»։

Դեռ աւելին։ «Թուրքիան պատրաստ էր բարեկամական դաշն կապելու Հայաստանի այդ ժամանակուան վարիչներուն հետ»։

Բայց, Շանթը «անդրդուելի» մնացեր եւ պնդեր է Սեւրի դաշնագրին վրայ։

Եւ հետեւանքը,— պատերազմ։ Այսինքն, իրենց իսկ փաստերուն վրայ տրամաբանելով, քանի որ Հայաստանի պատուիրակութիւնը անհաշտ մնաց, «Էնկիւրի ազատասէրները, որոնք խոշոր կարիք ունէին Խորհրդային Ռուսաստանի օգնութեան», հրաման ստացան արշաւել եւ դաս մը տալ անուղղայ «Դաշնակ»ներուն։

Եւ իսկապէս տուին։ Հազա՛ր փառք Բագուի Ռեվկոմին, 11րդ կարմիր բանակին, Չիչերինին եւ Գարապէքիր Քեազիմ փաշային։ Ու միեւնոյն ատեն, Եւրոպայի աշխարհակալներուն, որոնք կէս ճամբուն վրայ դիմաւորեցին համաշխարհային յեղափոխութեան ռահվիրաները, ոչնչացնելու համար հայկական պետութիւնը։

Անոնք որ այս հէքեաթները կը թխեն ու կը ցրուեն, աղտոտ գործ մը պաշտպանելու համար, շատ անգամ իրենց նախորդ գրածներն ալ կը մոռնան, եւ հակասութենէ հակասութիւն կը գլորին։

Այս նոյն յօդուածին մէջ անգամ, տողեր կան որ ծիծաղ կը շարժեն։ Մինչեւ հիմա, այնպէս հաւտացուցեր էին թէ Ատրպէյճան (ինչպէս Հայաստան եւ Վրաստան) ինքնաբերաբար խորհրդային եղան, բանուորներու եւ գիւղացիներու յեղափոխութեամբ։ Մինչդեռ Պ. Երզնկեան իր պատմութիւնը շարադրած ատեն, կը գրէ, անլուր թեթեւութեամբ մը, «Խ. Ռուսաստանին անհրաժեշտ էր ապահովել իր տնտեսութեան համար Բագուի նաւթը Անտանտայի ոտնձգութիւններէն»։ Կը թելադրէինք որ կարդար նաեւ իր հռչակաւոր ճառը Երեւանի վերջին խորհրդաժողովին, ուր ինք իսկ յիշած փաստերով կը հաստատուէր թէ Աղեքսանդրապոլի դաշնագիրը ստորագրուեցաւ իրենց գիտութեամբ, եւ խորհրդակցութեամբ մը որ առնուած պոլշեւիկեան է։ Իսկ հիմա կը ձգնին համոզել թէ պոլշեւիկ դեսպան Լեգրան —հասարակ խաբեբայ մը— պահանջեր է «ետ կանչել պատուիրակութիւնը, առանց ստորագրելու»...

Բայց թողունք այս պատմական նիւթերը, որոնք շատ հետուները պիտի տանէին մեզ։ Թող անաչառ պատմագիրը հաւաքէ զանոնք ու դեռ լեռնակուտակ փաստաթուղթեր ու վկայութիւններ, եւ թող պատմութիւնը դատէ արդարն ու մեղաւորը։

Ատոնք չեն փոխեր հայ ժողովուրդին այսօրուան վիճակը։ 1920էն ի վեր տիրաբար կ'իշխեն պոլշեւիկները թէ՛ Ռուսաստանի եւ թէ Հայաստանի մէջ։ Այդ երկար ժամանակամիջոցի ընթացքին, վրացի եւ թաթար կոմիւնիստները, արթուն ու արատես, շատ մը ձեռնարկներ կատարեցին, իրենց աշխարհագրական, ազգային եւ տնտեսական դիրքերը զօրացնելու համար։ Անոնք լայնօրէն կ'օգտուին նոր վարչաձեւին ընծայած պատեհութիւններէն։

Իսկ ի՞նչ կ'ընեն հայ պոլշեւիկները։ Ո՞ւր է շօշափելի արդիւնքը՝ իրենց քաղաքական իմաստութեան։ Եթէ Չիչերինը խոսպէս հրաշագործ առաջադրութիւններ ունէր հայ ժողովուրդին համար, ինչո՞ւ անոնց մէկ մասնիկն իսկ չի գործադրեր, գոնէ «Դաշնակ»ները սեւցնելու համար։ Ինչո՞ւ թոյլ չի տար որ հատ մը հայկական հող կցուի խեղճուկ Հայաստանին, ինչո՞ւ կղպանքով կը փակէ մեր հայրենիքին դուռները։ Ինչո՞ւ անցագիր վաւերացնելու հրաման չի տար Երեւանի մարզպաններուն։ Ինչո՞ւ ուշադիր ականջ կը դնէ թուրք-թաթարական պահանջներուն, իսկ խոժոռ նայուածք մը կ'արձակէ — ինչպէս վարժապետ աշակերտին — երբ հայկական աղերս մը դրուի սեղանին վրայ...։

Ա՛յս հարցումներուն պատասխանեցէք, կամկա՛ր կոմիսարներ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ՆՈՐ" ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

«Հայաստանի կոչնակը», ողջունելով Երեւանեան ուղղագրութիւնը բարեփոխելու ձեռնարկը, դիտել կուտայ.—

«Նոր ուղղագրութիւնը պարզ սխալ մը չէ։ Անիկա մեղանչում մըն է արդարութեան դէմ, որովհետեւ ազգին վրայ կը պարտադրուի՝ առանց ձեռնհաս ժողովի մը վճիռին։ Անիկա մեղանչում մըն է գիտութեան դէմ, որովհետեւ չի պատշաճիր լեզուական եւ բանասիրական օրէնքներու։ Վերջապէս՝ անիկա մեղանչում մըն է հայ մտքի շահերուն եւ հայ սրտի բաղձանքներուն դէմ, որովհետեւ՝ Հայաստանի Հայերը չինական պարիսպով մը կ'անջատէ իրենց հնադարեան նախնիքներէն եւ ժամանակակից տարաշխարհիկ արիւնակիցներէն։

Եւ այս անջատումն իսկ ինքնին աղէտ մըն է մեզի պէս փոքրաթիւ ազգի մը համար։ Հայաստանի մամուլը, որուն շնորհիւ արտասահմանի Հայերս մայրհայրենիքի կարօտը պիտի առնէինք, եւ որ հաղորդակցութեան ամենէն օգտակ մը պիտի հանդիսանար, — անվերապահօրէն ըսենք թէ այսօր մեզմէ շատերուն աչքին խորթ է ու անհարազատ։

Հայ լեզուն եւ հայկական ուղղագրութիւնը Հայաստանի քաղաքական եւ մտաւորական վաբէչներուն բացարձակ սեփականութիւնը չէ։ Անիկա կը պատկանի աշխարհիս բովանդակ հայութեան»։

ՅԻՍՈՒՍԻ ՄԱՍԻՆ

Ատեն ատեն Յիսուսի մասին նոր վաւերաթուղթեր երեւան կը հանուին, եւ մէկ օրէն միւսը կը հերքուին։ Թէ Յիսուս Հնդկաստան ճամբորդած է, թէ Յիսուս Եգիպտոս ապրած է, թէ Յիսուսի պատկերը գտնուած է, ասոնք լուրեր են, որ ամէն տարի կը գրուին եւ կը հերքուին։ Անգղիացիները գրեցին թէ Հռոմի մէջ գտնուած է վաւերաթուղթ մը, որ գրուած է Յիսուսի ժամանակակիցի մը կողմէ եւ կը նկարագրէ լուսանկարի ճշգրտութեամբ Նազովրեցին։ Փրօֆ. Պինէ Սանկլէի հռահատոր աշխատութիւնը (La folie de Jésus) մեծ աղմուկ հանեց իր ատենին։ Այդ ուսումնասիրութիւնը մանրամասնօրէն կը գննէր ու կը ներկայացնէր Յիսուսի կեանքը, ժառանգական նկարագիրը, հիւանդութիւնները։

Հնդկաստանի վանքերուն մէջ գտնուեցան ձեռագիրեր, որոնք կը պատմէին Յիսուսի ուսանողական կեանքը պօնզերու մօտ։

Այսօր ալ նոր, բայց հիններուն նման լուր մը կ'աւետեն երկիրէ երկիր հեռագիրները, թէ Իտալիոյ Թարինեօլա քաղաքէն Լուիճի Մոչչիայի մօտ գտնուած է ցաղագս կենաց Յիսուսի մը, մագաղաթեայ 31 էջէ բաղկացած հաւաքածոյ մը, յունարէն լեզուով, ուր կը պատմուի Յիսուսի կեանքին գլխաւոր իրադարձութիւնները։ Այս կենսագրութիւնը գրուած է եղեր Յիսուսի ողջութեան իր աշակերտներէն մէկին կողմէ։ Այս լուրը մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցած է եկեղեցականներու եւ կաթոլիկ շրջանակներու մէջ։

Թիֆլիսի մէջ կը բնակին 5000 Յոյներ, որոնք գաղթած են Կարսէն, վերջին պատերազմի ընթացքին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ.— Պատմութիւնը հազար կապեր ստեղծած է Պալքանեան թերակղզին եւ Թուրք ժողովուրդին միջեւ։ Պոլիս դարերով իշխած է Յունաստանի, Պուլկարիոյ, Մակեդոնիոյ, Սերպիոյ եւ Ռումանիոյ վրայ։ Անհամար գերեզմաններ, ինչպէս նաեւ զինուորական մեծ դէպքերու յիշատակը Թուրք ժողովուրդին սիրտը կը կապեն կորսուած նահանգներուն։ Ցարդ հարիւր հազարաւոր Թուրքեր կ'ապրին դեռ Պուլկարիոյ, Տօպրուճայի, Արեւմտեան Թրակիոյ եւ Ալպանիոյ մէջ։ Իր վերջին օրերուն Օսմ. կայսրութիւնը գրեթէ երեսի վրայ ձգած էր Անատոլուն ի նպաստ Ռումէլիի։ Բարենորոգումի վերջին ճիգերը Մակեդոնիոյ մէջ եղան. Սելանիկի մէջ իրաւաբանական, Մանասթըրի մէջ զինուորական վարժարաններ բացուեցան։ Հանրապետութեան շատ մը դիւանագէտները, պաշտօնատարներն ու՝ զինուորականները երախտապարտական եւ ընտանեկան կապեր ունին Ռումէլիի հետ։ Մուսթաֆա Քէմալ ինքն իսկ Սելանիկցի է. Ազգ. Ժողովի նախագահ Քեազիմ փաշա Մանասթըրցի է, ելմտական գործավար Ապտիւլ Խալիք Եանիացի է։ Եւ սակայն այդ կորսուած նահանգները «սահմանեան» էին, ո՛չ Թուրք եւ «ազգային ուխտ»ին մէջ անոնք չեն յիշատակուած։ Այլ եւս Վարտարը, Սթրումա, Դանուբը ոտեւ է դիւթանք չեն ներկայացներ ազգայնական Թուրքերուն։

Եւրոպական հողերէ հրաժարումը չի նշանակեր որ Թուրքերը այլ եւս չեն զբաղիր Պալքաններով։ Արեւելեան Թրակիան և Նեղուցները զիրենք դեռ կը կապեն Պալքաններուն, ուր տեղի ունեցած ամենափոքր շարժումով մը մեծապէս կը հետաքրքրուին։ Լօզանի դաշնագրին շնորհիւ Թուրքիա բոլորովին ապահով է իր Պալքանեան դրացիներէն։ Հիւսիսէն կայ Պուլկարիան, ապազինուած Նէօյիի դաշնագրով. հարաւէն Յունաստանը՝ սեղմուած Ռոտոփեան լեռներու եւ ծովուն միջեւ, ու Եզէականի վրայ պուլկար եւ հուկօսլաւ դիտումներու սպառնալիքին տակ։ Որով Թուրքիոյ ներկայ քաղաքականութեան առանցքը կը կազմէ, Պալքաններու մէջ գոյավիճակին պահպանումը։ Էնկիւրի կ'աշխատի բնաւ չխառնուիլ Պալքանի գործերուն։ Յունաստանի հետ գաղթականներու գոյքերուն փշոտ խնդիրը վերջնապէս կարգադրուած է, Պուլկարիոյ հետ ալ յարաբերութիւնները խիստ ջերմական են։

Այս պայմաններուն տակ Թիրանայի դաշնագիրը որ եւ է կերպով չազդեց Թուրքիոյ վրայ։ Թուրք մամուլը բնական է զբաղեցաւ այս խնդրով, բայց Էնկիւրի իր տեսակէտը չյայտնեց։ Միայն Անատոլուի Գործակալութիւնը հերքեց այն լուրը թէ Պելկրատի Թուրք դեսպանը դիմած է Եուկօսլաւ կառավարութեան՝ ընդհ. ճակատ կազմելու համար Պալքաններու մէջ։

Թուրքիա, որ մեծ մտահոգութիւն ունէր Իտալիոյ շարժումներէն, հիմա կը զգայ թէ ֆաշիստներու աչքը ուղղուած է ոչ թէ Անատոլուի, այլ Ափրիկանի եզերքներուն, ու ասիկա սրտի թեթեւութիւն կուտայ իրեն։ Այն կարծիքը կը տիրէ թէ Թիրանայի դաշնագիրը ո՛չ մէկ վնաս կը պատճառէ Թուրքիոյ եւ չի դրդեր զինքը նոր բարեկամութիւններ փնտռելու Պալքաններու մէջ։ Եթէ նոյն իսկ խաղաղութիւնը խանգարուի Պալքաններու մէջ, Թուրքիա վերջին վտանգուողը պիտի ըլլայ եւ ժամանակ պիտի ունենայ վտանգին ընդառաջ երթալու։ Ուրեմն առ այժմ սպասողական վիճակի մէջ կը մնայ, իրեն վերապահելով վերջնական դիրքը ճշդել երբ նոր բարդութիւններ ծագին Պալքաններուն մէջ։

Իտալիա, Թուրքիա եւ Ալպանիա

Էնկիւրիի ալպանական դեսպան Րէուֆ պէյ Թիրանայի դաշնագրին մասին Թուրք թերթի մը յայտարարած է հետեւեալը.— Իտալիոյ եւ մեր երկրին միջեւ կնքուած դաշնագիրը բազմաթիւ մեկնութեանց տեղի տուաւ։ Մեզի համար Իտալիոյ բարեկամութիւնը խիստ կենսական է, քանի որ մեր բերքերուն 100էն 80ը յիշեալ երկիրը կ'արտածենք։ Երբ օսմ. կայսրութեան մաս կը կազմէինք, մեր մշակոյթի աղբիւրը Պոլիսն էր։ Հիմա կացութիւնը փոխուած է։ Մեր զաւակները ստիպուած են իրենց ուսումը առնել Իտալիոյ մէջ, ուր շատ լաւ ընդունելութիւն կ'ըլլայ իրենց։ Ուստի չենք կրնար անտարբեր մնալ երկրի մը հանդէպ, որ այնքան բարեացակամ է մեզի։ Այս պատճառաւ ստիպուած ենք քաղաքական գետնի վրայ ալ գործակցիլ անոր հետ։

«Աքշամ» կը գրէ.— Էնկիւրիի եւ Հռոմի միջեւ առկախ խնդիրները շուտով պիտի հարթուին։ Իտալիա ատենէ մը ի վեր Թուրքիոյ հետ մերձեցման ձգտումներ ցոյց կուտայ. Մուսոլինիի շնորհաւորական հեռագիրը Թուրք նաւատորմին, Անթալիոյ խնդրին կարգադրուիլը, Իտալիոյ թագաւորին ընդունելութիւնը Հռոմի Թուրք դեսպանին, նշաններ են, որոնք կարծել կուտան թէ Թուրք հանրապետութեան եւ ֆաշիստ Իտալիոյ յարաբերութիւնները կը բարուքին։ Կ'ըսուի թէ Հռոմի մեր դեսպանը Սուատ պէյ կարեւոր տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Մուսոլինիի հետ, երբ վերադառնայ։ Նոյնիսկ երկու երկիրներու միջեւ ապահովութեան դաշինքի մը մասին կը խօսուի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՊՈԼՇԵՒԻԿ ԴԱՀԻՃ ՄԸ ՄԵՌԱԾ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն մահը նախկին պոլշեւիկեան դահիճ Շապինի, որ վերջերս սովետական դատարանին կողմէ տասը տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր իբրեւ գեղծարար։

Հինգ տարուան ընթացքին Շապին սպաննած է 500է աւելի բանտարկեալ եւ մեծ անուն հանած էր իբրեւ աարճանակի վարպետ նշանառու։

ԿՐԻՓԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ Թուրք բժիշկներէն Տօքթ. Պահրի Ըսմէթ պէյ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է Թուրք թերթի մը.

— Պոլսոյ մէջ կրիփը կը շարունակէ իր գործը։ Առոր առաջքը առնելու համար թատրոնները, սինէմաները եւ դպրոցները գոնէ շաբաթ մը փակել պէտք է։ Որոշ է որ՝ Պոլսոյ մէջ կրիփէն առնուազն 100.000 հոգի բռնուած է։ Իրաւ է թէ այժմ այնքան ծանրակշիռ չէ կացութիւնը, բայց ո՞վ կրնայ երաշխաւորել թէ վաղը աւելի չպիտի ծանրանայ վիճակը։ Այս տարի կրիփը ականջներու ալ տարածուած է։

**. Անցեալ շաբթու 500 հոգի բռնուած են կրիփէ եւ 50ին հիւանդութիւնը թոքատապի վերածուած է։

ՊԱՐԱՍՐԱՀՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻՆ

Պոլսոյ մէջ պարասրահներու մասին պարտադրուած նոր կանոնագիրը սկսաւ գործադրուիլ։

Պարողներու կողմէ դիմում կատարուեցաւ Կուսակալ Սամի պէյի, բայց մերժուեցաւ։ Կուսակալը վճռապէս յայտարարեց թէ կանոնագիրը պիտի գործադրուի, եւ թէ պարասրահները կիներու և այրերու համար առանձին բաժիններ պէտք է ունենան։ Ցերեկոյթ տալու համար ալ արտօնութիւն առնելու է։

Կ'ըսուի թէ պարողները մասնաւոր պատուիրակ մը պիտի ղրկեն Էնկիւրի, իրենց դատը պաշտպանելու համար։

ՄԱՐԴ ՄԸ ՄՆԱՑ...

Ոգեւորեցական աղուո՛ր գիշերը Փարիզի։ Մօնմարթրի վրայ։ Ծով բազմութիւն։ Կէս գիշեր է. եւ ցնծութիւնները կը ժողվեն գինով շրթներու կրքոտ բառերը։

Բօշըշուառի ծառուղիին երկայնքին, գինով մարդ մը զանգակի պէս կը ճօճի։ Ու կը զարնուի կնոջ մը, որուն լեզուն դատն էր։ Կինը կը դառնայ եւ անծանօթ լեզուով մը կը հայհոյէ։ Մարդը կը հարցնէ զժգոհ կնոջ.

— Ի՞նչ ըսիր։ Ինծի ճապոնի լեզուով մի խօսիր, որովհետեւ չեմ հասկնար։

Կինը նշան մը կ'ընէ։ Կը հասնի Բէլի նման մարդ մը։ Կը բանայ ձեռքին ափը, եւ կապարի պէս ծանր թաթի նման կը դնէ գլխուն։ Մարդը կը փլի։ Ցեխոտ ոտքի կ'ելլէ եւ կը փախչի։ Թուլին իբրաւու կնոջ բարեկամը գրպանէն կը հանէ ատրճանակ մը, կը կրակէ, եւ գինովը անգամ մըն ալ կը թաւալի, այլեւ ոտքի չելլելու համար։ Բազմութիւնը, սարսափահար, ճամբայ կուտայ ոճրագործին, որ կինը ձեռքերուն մէջ պաշտպանելով, քովնտի փողոցի մը մէջ կը կորսուի։

Ոստիկանները, անոնց փախուստէն յետոյ, կը հասնին։ Մեռնողը գրպանին մէջ բան մը չունի, ոչ թուղթ, ոչ ատարկայ եւ ոչ սանթիմ։ Բարձրահասակ մարդ մըն է, թուխ մազերով, եւ բազուկներուն վրայ կը կրէ հայերէն, ձախին՝ մեխակ մը, աջին կնոջ մը գլուխը։

Վկաները կ'ըսեն թէ կինն ու ոճրագործը կը խօսէին սպաներէն։

ԿԵՌԼԱՅԻ ՀԱՅԿ. ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ԽԱՉԵԼՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՐԸ
ՌՈՒՊԷՆՍԻ՞ՆՆ Է ԹԷ ՈՉ

(Պուքրէշի մեր սեփական Թղթակցէն)

Այս պաշտօնաւ ուշագրաւ խընդիր մը կը զբաղեցնէ Ռումանիոյ գեղարուեստական շրջանակները եւ մանաւանդ Թրանսիլվանիոյ հայութիւնը։

«Յառաջ»ի ընթերցողները լսած ըլլան թերեւս որ Կէոլայի Հայ կաթոլիկ եկեղեցին Խաչելութեան Մատուռ կոչուած կողմնակի մատուռի մը մէջ ունի հռչակի նկար մը որ կը վերագրուի տիեզերահռչակ նկարիչի մը՝ Րուպէնսին։ Այն նկարը Կէոլայի Հայ եկեղեցիին նուիրուած է Աւստրիոյ Գրանց Ա. կայսեր կողմէ ԺԹ. դարու սկիզբը, Նափոլէոնական պատերազմներու ատեն Հայոց կողմէ ցոյց տրուած նիւթական օժանդակութեանց փոխարէն։

Գաղտնիք մը չէ որ Թրանսիլվանիոյ զոյգ մը հայաքաղաքները Կէոլան եւ Եղիսաբեթուպոլիսը մեծ ծառայութիւններ մատուցած են իրենց նախկին վեհապետներուն՝ Աւստրիոյ արքունիքին, եւ փոխարէն արժանացած ոչ միայն պատիւներու, այլեւ արտօնութեանց, մենաշնորհներու, եւայլն։ Այն զոյգ մը քաղաքներու հայութիւնը ԺԹ. դարու վերջը գաղութ կազմած, մանաւանդ պատերազմներու եւ ելեւմտական տագնապներու ատեն նիւթապէս օժանդակած է Աւստրիոյ կայսրերուն եւ կայսրուհիներուն, փոխարէն ստանալով այնպիսի առանձնաշնորհումներ, որոնք մինչեւ երկու քաղաքները վերածած էին ինքնավար քաղաքներու։

Այնպէս որ անհաւատալի չէ որ Գրանց Ա. կայսրը, իրեն ընծայուած նիւթական օժանդակութեանց փոխարէն, Կէոլայի նուիրած ըլլայ ակնարկուած նկարը։

Այդ նկարին վաւերականութեանը մասին, սակայն, վերջերս կասկած յայտնեց ռումէն փրօֆէսէօր մը՝ Ցեժի մէջ (Թրանսիլվանիա) խօսած իր բանախօսութեանց շարքով։ Իր յայտարարութիւնները բնականաբար մեծ յուզում առաջ պիտի բերէին Կէոլայի Հայոց մէջ, որոնց կարծիքով անկասկածելի է նկարին հարազատութիւնը եւ հետեւաբար անգնահատելի նկարին արժէքը։

* *

Պուքրէշի Ցըմինեացա օրաթերթը քանի մը օր առաջ հրատարակեց այդ առթիւ հետեւեալ հատուածը՝ արտատպելով նաեւ ակնարկուած նկարը.—

«Ինչպէս յայտնի է, Կէոլա քաղաքին մէջ (Թրանսիլվանիա) հայ եկեղեցին, ուրիշ նկարներու կարգին, ունի նկար մը որ կը վերագրուի հռչակաւոր նկարիչ Րուպէնսի եւ որուն արժէքը, ամէն տեսակէտով, խիստ մեծ է։

«Քանի մը օր առաջ, Պ. Ի. Ց. Շթէֆանէսքու, արուեստներու պատմութեան փրօֆէսէօր եւ դասախօս բիւզանդական արուեստի փարիզի մասնագիտական բարձրագոյն դպրոցին մէջ, բանախօսութեանց շարքով մը կասկածի տակ կը դնէ վաւերականութիւնը Կէոլայի Հայոց եկեղեցին գտնուող Րուպէնսի այդ նկարին։

«Յայտարարութիւնը,— որ լուրուած ըլլալով զայն ընող անձին հմտութիւնը արուեստի կալուածին մէջ,— մեծ իրարանցում յառաջ բերաւ քաղաքին բնակիչներուն, ինչպէս նաեւ Թրանսիլվանիոյ գեղարուեստասէրներու շըրջանակին մէջ։

«Թրանսիլվանիացի խմբագիր մը կողմէ հարցումի մը պատասխանելով, Կէոլայի Հայ եկեղեցւոյ ժողովրդապետ Տօքթ. Մարթին Քափաթան տուաւ ինչ ինչ լուսաբանութիւններ, ապացուցանելով թէ նկարը իսկապէս Րուպէնսինն է։

«Բազմաթիւ մասնագէտներ այդ իմաստով կարծիք յայտնեցին։ Անոնք որ տեսած են Րուպէնսի գործերը, արտասահմանի թանգարաններուն մէջ ցուցադրուած, նմանապէս այն կարծիքէն են թէ հայ եկեղեցւոյ մէջ գտնուող նկարը վաւերական է։

«Մօտաւոր ապագան պիտի պարզէ գաղտնիքը»։

Այդ առթիւ ծայր տուին, ինչպէս կը սպասուէր, հակաճառութիւններ։ Շատերը կը կարծեն թէ փրօֆ. Շթէֆանէսքուի պարզ մէկ յայտարարութիւնը, որուն չեն ալ ընկերանար փաստերը, չեն կրնար նկատի առնուիլ։ Նկարը Վիէննայէն բերուած է 1800 թուականին Կէոլայի հայ գաղութէն պատուիրակութեան մը ձեռքով, որ ունկնդրութեան ընդունուած էր Գրանց Ա. կայսեր կողմէ, եւ այդ առթիւ վեհապետէն նուէր ստացած այդ նկարը։ Անկէ ի վեր անցած են 126 տարիներ։ Ոչ ոք, բացարձակապէս ոչ ոք շարժած է նկարը իր գտնուած տեղէն։

Նկարին նիւթն է. «Քրիստոսի խաչէն վար առնուիլը»։ Եւրոպայի զանազան երկիրներուն մէջ այս նիւթը ներկայացնող 6 նկարներ կան՝ միեւնոյն Րուպէնսէն։ Բայց ոչ ոք պնդած է Հայոց եկեղեցւոյ նկարին անվաւերականութեանը վրայ։

* *

Խնդիրը այս ձեւով ալ պիտի պարզէր «Յառաջ»ի ընթերցողներուն, երբ դիպուածը չըս ծանօթացուց Կէոլայի հայ երեւելիներէն Տօքթ. Փափ Կուսթավի, որ այս օրերս Պուքրէշ կը գտնուի։

Տօքթ. Փափ Կուսթավ հետեւեալ կերպով պարզեց խնդիրը.

«Ալ մէկ տարակոյս Կէոլայի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ գտնուած նկարին վաւերականութեան մասին։ Հետեւաբար ռումէն փրօֆէսէօրին ըրած յայտարարութիւնները կը գտնեմ ճշմարտութեան բոլորովին անհամապատասխան։ Բայց ըսեմ այս առթիւ որ Րուպէնսի սոյն նկարին վաւերականութեան շուրջ կասկածներ յայտնուած են անկէ առաջ ալ, եւ ահա թէ ինչ պարագաներու տակ։

«Ինչպէս յայտնի է՝ Րուպէնս Քրիստոսի խաչէն վար առնուիլը ներկայացնող եօթը նկարներ ձգած է, որոնցմէ մէկը մանաւանդ,— այն որ կը գտնուի Անվէրսի մայր եկեղեցիին մէջ,— շատ նմանութիւն ունի Կէոլայի Հայ եկեղեցւոյ սեփական նկարին հետ։ Թրանսիլվանահայ բանասէր գիտնական մը՝ Քրիսթօֆ Սօնկօֆ՝ անկէ երկու տասնեակ տարիներ առաջ հրատարակեց, չորս հատորներով, իր Monografia, որ թանկագին շտեմարան մըն է Թրանսիլվանիոյ Հայութեան պատմութեան համար։ Հայ գիտնականը ուզելով իր ուսումնասիրութեան մէջ տալ Թրանսիլվանիոյ հայութեան վերաբերեալ բոլոր նիւթերը՝ կցելով նկարներ ալ, բնական է թէ պիտի տար նաեւ Կէոլայի Հայ եկեղեցւոյ ծանօթ նկարին արտատպութիւնն ալ։ Իր լուսանկարչական գործիքները խիստ ծակ չըլլալով պէտք եղած հարազատութեամբ վերարտադրելու Րուպէնսի նկարը, ձախողութեան մատնուեցան այդ առթիւ իր ըրած փորձերը, եւ Տօքթ. Սօնկօֆ նախամեծար համարեց իր հատորին մէջ տալ Անվէրսի եկեղեցւոյն նկարը, քաղելով եւրոպական հրատարակութիւններէ։ Եւ իր հրատարակած նմոյշէն դատաստան ընողները անմիջապէս եզրակացուցին թէ Կէոլայի Հայոց սեփական նկարը ուրիշ բան չէ բայց եթէ մէկ ընդօրինակութիւնը Անվէրսի բնագրին։ Մինչդեռ անոնք որ տեսած են թէ՛ Անվէրսի մայր եկեղեցւոյ օրինակը եւ թէ Կէոլայինը, գիտեն թէ, թէեւ նիւթով նոյն, բայց բոլորովին տարբեր է երկու նկարներուն compositionը։ Կէոլայի օրինակին վրայ կը պակսին Անվէրսի նկարին քանի մը դէմքերը, եւ ընդհակառակը՝ Կէոլայի նկարին մէջ աւելի նուրբ է շինուած Մարիամ Մագթաղենացին։

«Բայց կայ պարագայ մը, զոր պէտք չէ մոռնալ։ Րուպէնսի անունով հարիւրաւոր նկարներ մնացած են։ Միակ նկարիչի մը ամբողջ կեանքը չպիտի բաւէր արտադրելու այդ նկարներուն մէկ չնչին մասն անգամ։ Նկարչութեան քննադատներու համաձայն Րուպէնսի նկարած գործերուն վրայէն է որ կը մեծցնէին իր աշակերտները, վարպետին ձգելով յաճախ վերջին ըլթացը։ Այսպէս են աւարտած Րուպէնսէն մնացած եւ Եւրոպայի թանգարանները զարդարող վիթխարի նկարներուն մեծ մասը։ Իմ կարծիքով Կէոլայի նկարին մէջ ալ կայ իր աշակերտներուն աշխատանքը, բայց ոչ մէկ տարակոյս՝ Մարիամ Մագթաղենացի եւ իր շուրջի կիները Րուպէնսի ձեռքէն ելած ըլլալու մասին։ Րուպէնսինն է նաեւ Յիսուսի նկարին որոշ մէկ մասը՝ մանաւանդ ձեռքերն ու ոտքերը։ Րուպէնսը ուսումնասիրողները անմիջապէս կը ճանչնան այս պարագան, որովհետեւ Րուպէնս մէկ հատիկ էր ձեռքեր ու մատներ նկարելու մէջ, եւ Կէոլայի նկարին մէջ անմիջապէս աչքի կը զարնէ ձեռքերու եւ մատներու հրաշալի գծուածքը։

«Տարակուսելի չէ նաեւ թէ այդ նկարը նուիրուած է Գրանց Ա. կայսեր կողմէ. Վիէննայի արքունական դիւանին մէջ հարկաւ կան այդ մասին որոշ արձանագրութիւններ։ Շատ լաւ պիտի ընէին Վիէննայի Մխիթարեան հայրերը՝ այդ արձանագրութիւնները խուզարկել տալով։ Մանաւանդ առիթն է հիմա, երբ կասկածի կ'ենթարկուի հրապարակով թանկագին նկարի մը վաւերականութիւնը»։

* *

Կը կցեմ Րուպէնսի այդ նկարին յաջող մէկ լուսանկարը, Տօքթ. Փափ Կուսթավի կողմէ քաշուած եւ տրամադրուած «Յառաջ»ի թղթակցին։

ԵՐԲ ՄԵՆՔ ԿԸ ՄՍԻՆՔ...

Սիտնէյէն (Աւստրալիա) կը հեռագրեն թէ ջերմութեան ալիք մը կը ճնշէ քաղաքին վրայ։ Բազմաթիւ անձեր մեռած են արեւնախօնումէ եւ շատ մը տուներ կրակ առած ու այրած են։ Փողոցներուն մէջ տաքութեան պատճառաւ «ասֆալթ»ը այնքան կակուղցած է, որ հաղորդակցութիւնները դժուարացած են։

Անտառներուն մէջ հրդեհներ ծագած են եւ նաւաստիներուն զինուորներուն օգնութեամբը հազիւ թէ կարելի է եղած մարել։

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՀԱՅ ՈՐԲԵՐԸ

ՍԵՐԷԶ. 10 Յունուար

Քանի մը տարի առաջ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի հաւաքած որբերը ղրկուեցան Մակեդոնիոյ գիւղերը, դաշտային աշխատանքներու համար։

Այդ որբերու մեծագոյն մասը տակաւին կը մնայ նոյն գիւղերը եւ կ'աշխատի գըլխաւորապէս ծխախոտի գործին մէջ։

Առիթը ունեցայ տեսնելու Սէրէզի մօտակայ հետեւեալ գիւղերու տղաքը. — Յօվիսթա, Հուսքա, Վէզնիքօ, Թէփոլիօն եւ Սարմուսախլը։ Այս հինգ գիւղերուն մէջ կան աւելի քան 300 երիտասարդներ, որոնք ամբողջապէս կը պարապին ծխախոտի գործով։

Ասոնցմէ ոմանք կ'աշխատին ամսականով, իրենց ուտելիքէն զատ կը ստանան 1000-1200 դրախմի ամսական, իսկ ուրիշներ կ'աշխատին օրականով եւ, համաձայն ժամանակին ու պայմաններուն՝ կը ստանան 40-70 դրախմի, ուտելիքէն զատ։ Սակայն կ'ըսուի թէ ամսականով աշխատողները, որ ամբողջ տարիով կը պայմանաւորուին աւելի շահաւոր են քան երեւութապէս բարձր օրական ստացողները, որովհետեւ այս վերջինները շատ պարապ օրեր կ'ունենան։

Յոյն վարպետները ամսական քանի մը հարիւր դրախմի աւելի կը վճարեն հայ տղաներուն, քան Յոյներուն, որովհետեւ մերինները աւելի լաւ կ'աշխատին, քան անոնք։

Այս գիւղերուն մէջ հայ տղոց վիճակը բաւական ծանր է, որովհետեւ հայկական զանգուածներու հեռաւորութենէն հեռու են եւ սայթաքումներու ենթակայ, մանաւանդ որ յոյն գիւղերու մէջ կարեւոր տեղ կը բռնեն սրճարանն ու օղետունը։

Հայ տղաքը բնազդօրէն հեռու կը մնան յոյն ընտանիքներէ եւ չեն ուզեր յոյն աղջիկներու հետ ամուսնանալ եւ ընտանիք կազմել։ Միշտ կը մտածեն թէ շուտով հնարաւորութիւն պիտի ըլլայ հեռանալու այդ միջավայրէն եւ մտնելու Հայաստան կամ ուրիշ հայկական միջավայրերու մէջ։ Սակայն այդ օրը կ'ուշանայ եւ տղաքը չենկրնար երկարաձգունակել այսպէս Ս. Սարգիսի հետեւողներու թիւը չափազանց քիչ է։ Քանի մը հոգիներու արկածախնդրութիւնը բացասական արդիւնք տուած է։

Ինծի ցոյց տուին անհանգարտ եւ ճարպիկ տղայ մը, որ նման արկած մը ունեցած է, յետոյ գիւղէն փախած եւ ուրիշ տեղ հաստատուած է։

Յօվիսթայի մէջ խումբ մը տղաներ կ'աշխատին Ամերիկեան ծխախոտի պահեստին մէջ։ Հոն իրենց տրուած է յարմար բնակարան, որուն մէկ մեծ սենեակը վերածած են ակումբի։ Սենեակին ճակատը կախած են հայկական խոշոր եռագոյն մը եւ անոր տակ բազմաթիւ նահատակներու եւ հերոսներու նկարներ։ Թէ գիւղի եւ թէ շրջակայ գիւղերու տղաքը պարբերաբար կը հաւաքուին հոն եւ կ'ունենան ժողովներ, հաւաքոյթներ եւ ուրախ ժամանցներ։

Տղաքը հպարտութեամբ կը յայտնէին թէ այդ գիւղերը հաստատուելէ ի վեր տակաւին մահուան դէպք չեն ունեցած։ Ամէնքն ալ առողջ են եւ կայտառ, բայց անգրագիտութեան հետեւանքով թեթեւ հիւանդութիւններ շատ կ'ունենան։

Ընթերցանութեան նիւթերու պակասութեան հետեւանքով, տղաքը կը յաճախեն սրճարաններ եւ օղետուններ, որոնք աստիճանաբար կը վարժեցնեն մոլութիւններու։

Այս չարիքներու առջեւը կարելի է առնել զանազան միջոցներով։ Անոնց մէկը պիտի ըլլայ յաճախակի այցելութիւնները եւ խրատները. միւսը՝ հայթայթել ընթերցանութեան առատ նիւթ, գիրքեր, թերթեր եւ պարբերականներ։ Արտասահմանի թերթերն ու հրատարակիչները կրնան մեծապէս օգտակար ըլլալ այս ուղղութեամբ։

Այս պարագան մասնաւորապէս ուշադրութեանը կը յանձնեմ Ձախահաս Որբերու Միութեան եւ հրատարակչական մարմիններու, որպէսզի, ոչ միայն անոնց հասցնեն գիր եւ գրականութիւն, այլեւ կենդանի կապ պահպանեն անոնց հետ, թղթակցութեամբ, շրջաբերականներով, կամ անհատական նամակներով։ Հասցէ Missak Assadourian, chez Bezoian Frères, Séréz Grèce.

Այս հասցէով կարելի է ղրկել ամէն բան եւ ցրուել գիւղերը։

Անշուշտ ասոնք ժամանակաւոր դարմաններ են։ Այս անօրինակ կացութենէն փրկելու համար մեր տղաքը՝ անհրաժեշտ է արմատական միջոց մը, ուրիշ խօսքով, պէտք է որբերը փոխադրել Հայաստան, իսկ եթէ այդ անհնար է, գոնէ այնպիսի միջավայր մը, ուր կարենան ընտանիք կազմել եւ մտնել բնականոն կեանքի մէջ։

Ց. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՌՈՒՍԻՈՅ ՆՈՐ ՊԻՒՏՃԷՆ

Դեկտ. 14ին, Գործավարներու Աշխատանքի եւ Պաշտպանութեան խորհուրդները վաւերացուցին Ռուսիոյ նոր պիւտճէն նիւթայ տարուան համար, որ կը սկսի 1 Հոկտ. 1926ին։

(Ռուսիոյ մէջ պիւտճէն կը քուէարկուի եւ կը վաւերացուի գործավարներու խորհուրդին, եւ ոչ թէ սովետական համաժողովին կողմէ, ճիշդ հակառակը հանրապետական երկիրներու, որոնց երեսփոխանական եւ ծն. րակուտական ժողովներուն է տրուած այդ իրաւասութիւնը, եւ ոչ թէ նախարարներու խորհուրդին)։

Այդ պիւտճէին մէջ նշանակուած է 4758 միլիոն րուբլի չէրվոնեց եկամուտ։

Հասոյթները բաժնուած են երկու կարգի.

ա) Անուղղակի տուրքեր,
բ) Ուղղակի տուրքեր։

Առաջին հասոյթները կը հասնին 2,542,500,000 րուբլիի, որոնք պիտի հայթայթուին փոխադրական, Թղթատարական եւ հեռագրական սպասարկութեանց միջոցներով, ազգայնացուած ճարտարարուեստի, վաճառականութեան, դրամատուններու եւ պետական կալուածներու (անտառ) աղբիւրներէն։

Ուղղակի տուրքերն ալ նուազ չեն սովետական Ռուսիոյ մէջ։ Ընդհանրապէս տուրք դրուած է բոլոր անհրաժեշտ արտադրութիւններու վրայ. շաքար, լուցկի, քարիւղ, ծխախոտ, լիքէօր, նաեւ հիւսուածեղէն, մաճ, եւայլն։

Ու մինչդեռ ցարական կառավարութեան օրերուն իսկ, պետութիւնը չէր համարձակեր բարձրացնել այնքան անուղղակի տուրքերը, որոնք ժողովուրդը պիտի ճնշէին, սովետական կառավարութիւնը ուղղակի տուրքերուն հետ համընթաց, նոյնիսկ բարձր համեմատութեամբ, կը շատցնէ անուղղակի տուրքերն ալ։

Ահա պատկերը այդ տուրքերուն՝ տարուէ տարի աւելցած։ Անուղղակի տուրքեր.— 1922-23՝ 170, 23-24՝ 308, 24-25՝ 609, 25-26՝ 1127, 26-27՝ 1280։ Ուղղակի տուրքեր.— 1922-23՝ 281, 23-24՝ 410, 24-25՝ 601, 25-26՝ 583, 26-27՝ 762։

(Այս թիւերը պէտք է կարդալ իբրեւ միլիոն րուբլի)։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑԻՆ Մ...

ՈՎ Է ՀԱՅՐԸ . .

«Բրասնայա Կազէթա» թէն (Թիւ 22).—

Լէնինկրատի դասարան... մէջ.

— Ա՛խ, ես շատ լաւ... որ քաղաքացի Զվիակինցեւ... տի միրժէը իմ խնդ... Աստուա՛ծ իմ, ին՛չ բնակ... Ամուսնացած է եւ կը վ... իր երիտասարդական մ... խոստովանիլ, կ'ըսէ նիհ... Թուխ աղջիկ մը, հեգնակ... նարկ մը նետելով երիտա... ճարտարագէտի մը վրայ... գլխարկը կը դարձնէ իր... ներուն մէջ։

— Երբե՛ք, կը պատմ... երիտասարդը։ Ես չեմ ... թէ, բազմարուեստեան ... բանի ուսանողութեանս ... նին հետդ սիրային յար... թիւններ ունեցած եմ։ ... ատիկա չի նշանակեր ... հայրն եմ զաւակին։ ... սանողներ ալ հայր կրն... մալուրիլ։

— Օրինակ՝ ո՞վ։

— Անտրէէվ, կէտուլ... Սթէֆանուբ...։ Անոնք ալ ... տարագէտ են եւ կը ... այնքան, որքան ես։

— Անտրէէվի հետ ... եմ հոկտեմբերին, մինչդեռ ... հետ՝ դեկտեմբերին։

— Կը սխալիք. Էլիզավ... իվանովնա։ Դուք կ'ապրէիք ... նոր եւ իմ հետս միաժամ... Մարտ ամսուն։

— Սուտ է, հարցնենք ... րէէվի։

— Հարցնենք։

Ճարտարագէտ Անտրէէ... յայտարարէ.

— Ես Էլիզավէթա Իվա... նայի հետ կ'ապրէի Մարտի ... ջերը կամ Ապրիլի սկիզբը։ ... կայն երբ իմացայ թէ կը ... բեր գիս, եւ կէտուբէվինի ... կը սիրակցեր, ձգեցի զինք։

— Սո՛ւտ է։ Կէտուբէվին ... եղած է միայն մէկ անգամ, ... գիշեր։

— Հարցնենք։

Կէտուբէվինը կը յայտար...

— Էլիզավէթա Իվանով... հետ կ'ապրէինք ես եւ Սթէֆ... նուբ։ Երեքս շատ համեր... կ'ապրէինք։ Սակայն օր մը ... ֆանուբ, խռովագին, ըսաւ ... այլասերում է։ Էլիզավէթա ... սիրակցի Ավէրինի հետ։ ... օրուընէ սկսեալ ձգեցինք զի...

— Այո՛, կը հաստատէ ... րին։ Էլիզավէթայի հետ կ'... րէի։ Բայց երբ իմացայ թէ ... մարուեստեան վարժարանին ... ամենուն հետ գաղտնի յար... րութիւն ունէր, լքեցի զա... Հաւանական է որ տղուն հայ... Էգօրօվը ըլլայ։

— Ճիշդ է որ Էլիզավէ... բարեկամս էր, կ'ըսէ Էգօ... Սակայն ամէն օր Քոլուբէ... եակը կը տեսնէի զինք։ ... տղան, ուրեմն։

— Հաւատացէ՛ք, քաղաք... դատաւոր, կը պոռայ Քոլ... Ես անոր՝ շատ զբաղած ... հաշիւներովս, որ Մուրա... դիւրութեամբ ծեռքէս ... աղջիկս։

Դադար մը կը տիրէ։

Հին ուսանողները կը ... խօսին եւ կը պատմեն իր... երբեմնի ըրածները։

— Քաջութի՛ւն, Զվիակին... կը պոռան վկաները։ ... չի գիտեր թէ ո՞վ է հայրը ... տղուն։

Դատաւորները նկատի կը ... եւ կը յայտարարեն թէ ... յետաձգուած է, եւ վկան... յառաջիկային պիտի գ... իբրեւ մեղսակիցներ։

Բոլոր ուսանողները ... զարմանքի մէջ, կը մրմնջ...

— Մոռցա՛նք փամփուշ... որ վեց ամիս ապրած է, ...

— Հուռա՛, կ'ըսէ ... րութիւն հայրիկը։

ՈՎ Է ՑԿԻՆ ՔՈՅՐԸ...

Տեղեկութեան մը համա... ցիկին Ալեքսանտրա ... Մեքսիկայի պոլշեւիկեան ... պանութիւն նշանակուած է։ ... ցիկին Քոլոնթայ ատե...

...եսպանն է եւ քանի մը տարիէ ի վեր Ցսլոյի (նախկին Քրիստիանիա)մէջ կը ներկայացնէ սովետական կառավարութիւնը: ...սիկա կինն էր յայտնի ռուս սպայի մը, երբ 1917ին Լէնին փեթ... ոկրատ հասաւ, տիկինը ամբողջ ...ութեամբ նուիրուեցաւ պոլշեւիկեան շարժումին: Ժամանակ մը սիրային յարաբերութիւններ ունեցաւ Տիպէնքօ անուն նաւաստի մը հետ, որ իր ընդունմանը վրայ ժողովրդական կոմիսար անուանուեցաւ: Չուտ ...զուեցաւ անկէ, եւ այդ թուականէն ի վեր անհաշիւ արկածներ անցուց:

Տիկին Քոլոնթայ ազատ-սէրեան դպրոցին կը պատկանի եւ ...ի քաշուիր իր համոզումները հրապարակաւ քարոզելէ, վերջին անգամ Ցսլոյէն Մոսկուա այցելութեան առթիւ դասախօսութիւն մը բրաւ ամուսնութեան մասին եւ իր խիզախ առաջարկներով ապշութեան մատնեց նոյն իսկ ծայրայեղ պոլշեւիկները: Իր դասախօսութեան մէջ, տիկին դեսպանուհին ամենայն պարզութեամբ կը ջատագովէր ջնջումը տեւական ամուսնութեանց, քանի որ անոնք համայնավար խտէալին բոլորովին հակառակ «բջիջ»ներու ծնունդ կուտային: Ամուսնութեան տեղ կ'առաջարկէր բոլոր չափահաս մարդերու ապահովագրական հիմնադրամ մը, «ազատ սիրոյ հետեւանքներուն դէմ» իրենք զիրենք պաշտպանելու համար:

Այս ճառը վատ տպաւորութիւն առաջ բերած ըլլալով Նորվեկիոյ մայրաքաղաքին մէջ, տիկին Քոլոնթայ այլ եւս չէր կրնար հոն մնալ, ու խնդրած է որ նոյն պաշտօնով փոխադրուի Մեքսիկայի մայրաքաղաքը:

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Անապաստան հրախանձերու տարեկան ընկերութիւնը որոշած է հաւաքել փողոց ինկած անոնք 21 տարեկան, մինչեւ 13 տարեկան: Շուտով պիտի հաւաքուին 15 տղայ եւս:

Հայկական կանեփ.— Հայաստանի կանեփը գնահատուած է խծուծի համար շատ յարմար: Սակայն, թելը կարճ ըլլալուն, մալարան պատրաստելու անյարմար է:

Գողեր մտած են Հայաստանի Պետական Հրատարակչական տան մթերանոցը, որ կը վերանորոգուէր, եւ տարեր են գրենական պիտոյքներ, որոնց քանակը ճշտուած չէ:

Դիլիջանի գաւառային երկրագործական տնօրէնը, տեսնելով որ Շամշատինի շրջանի ագիւղերու հողերը անհաւասար բաժնուած են, նոր կարգադրութիւններու պէտք զգացած է:

Բագուի Թուրքերու թատրոնին մէջ ներկայացուած է Մոլիէրի Ցօն Ժուանը: Քիչ մը զարմանալի է, սակայն, որ «յեղափոխական» երկիր մը կը ներկայացնէ դասական այս խաղը, «ժամանակակից» բեմադրական թէքնիքով:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԴԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

56.— ՎԱԼԱՆՍ

Այստեղ գործազրկութիւնը օրէ օր կը ծանրանայ: Թէեւ շատ անգործներ չունինք, բայց աշխատանքի ժամերը կրճատուած են: Ամբուղէնի մաքարոնի գործարանը բազմաթիւ հայրենակիցներ օրը տասը ժամ աշխատելով կը ստանային 20 ֆր., այժմ կ'աշխատին 8 ժամ եւ շաբաթը չորս օր միայն: Ունինք երեք հագուստի գործարաններ: Մէկը իր գործաւորները բոլորովին արձակեց, երկրորդը օրը վեց ժամ միայն կը բանեցնէ, իսկ երրորդը իր գործաւորներէն մաս մը արձակեց: Առաջինին մէջ վեց այր եւ ութը կին հայրենակիցներ կ'աշխատէին, հիմա պարապ կը պտտին: Վակոնի եւ պատուստակի գործարանը կ'աշխատին 300—400 գործաւորներ, մեծ մասը մեր հայրենակիցներէն, որոնք դեռ կը շարունակեն իրենց 48 ժամ աշխատանքը: Օրավարձերն ալ չեն զեղչած:

Անցած օր 5 հայրենակիցներ երկար ատեն պարապ պտտելէ վերջ, ուղղակի կառավարութեան ներկայացան գործ խնդրելով: Կառավարութիւնը զիրենք ղրկեց բնաւն ինքնաշարժի մէջ քար լեցնելու, օրը 14 ֆրանք վճարելու պայմանով: Մեր հայրենակիցները ճարահատ ամէն գործ կ'ընդունին եւ հիմա դուրսը մինչեւ իրիկուն կ'աշխատին: Լաւ չէ՞ր ըլլար որ մեր հայրենիքին դուռները բացուէին, մենք ալ ազատէինք այս օտար ափերէն եւ «էմիգրանժէ» (օտար կոչուելու նուաստութենէն ու խորթ նայուածքներէն:

Ա. Հ.

ՁԱՅՆԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՑԱՒԸ

Ալֆօրվիլէն կը գրեն մեզի.— Այստեղ թաղ. խորհուրդ մը կազմուած է, առանց ժողովուրդի գիտութեան: Պուլկարիայէն նոր եկող Գըլըճ գիւղի քահանային հրահանգ տուած է, որպէսզի յարմար անձեր գտնելով մարմին մը կազմէ եւ յետոյ ցանկը իրեն ներկայացնէ՝ վաւերացնելու համար:

Պայաքեան եպիսկ. 1925ին ալ 4—5 անձերու պաշտօնապէս գրած էր՝ Ազգ. Միութիւն մը կազմելու: Շաբաթ մը վերջ ժամագրութիւն տուած էր. Ազգ. Միութեան՝ խորհրդակցելու եւ այդ օրն իսկ իր ընթացքը անախորժութեամբ վերջացաւ:

Առանց ժողովուրդին օրինաւոր քուէարկութեան, ինչպէս կարելի է իր ուզածները թաղական ընտրել, եւ այն տեսակ անձեր, որոնց մեծ մասը սանթիմ տուած չէ Շիրակի աղէտին առթիւ: Կ'առաջարկենք որ ժողովուրդին քուէով օրինաւոր թաղ. խորհուրդ մը կազմուի: Մօտաւորապէս 200—250 պզտիկներ փողոցները կը դեգերին, օրէ օր ձուլուելու վտանգին ենթակայ: Ջարժե՞ր դպրոց մը բանալ անոնց համար, փոխանակ անտի վէճերով զբաղելու:

Պայաքեան եպիսկ. 1000—1500 ֆրանք տրամադրած է Նիմոնեցի առթիւ եկեղեցի մը ճարելով պատարագ մատուցանելու, բայց մեր պզտիկներուն կրթական գործին սանթիմ չի տար:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՕԹՆ ՕՐ ԵՕԹԸ ԳԻՇԵՐ ԼՌՅՍԵՐՈՒ ՄԷՋ... ԽԵԼԱԳԱՐԱՆ

Զառամութիւն սիրոյ, նախանձի, սարսափի, խենթութեան եւ արեան:

Անգլիացի լորտի մը երեւակայութիւնը ստեղծած է նոր քաւարան մը, տանջեան երազավառութեամբ:

Անգլիացի լորտը, 35 տարեկան, յանկարծ կը սիրահարի Օրիորդ Բոզի Հընռէյ անունով երգչուհիի մը՝ 23 գարուններու մէջ ծաղկած: Լորտը կ'ուզէր ամուսնանալ: Սակայն ազնուապետական ընտանիքներու սովորութեանց համաձայն, զայթակղութիւն պիտի պատճառէր նման ամուսնութիւն մը՝ երգեցիկ արճարաններու սոխակի մը հետ: Լորտին ընտանիքը ամէն ճիգ կը թափէ, վարձուած մարդիկներու միջոցաւ արտաւտուելու համար աղջիկը, որպէսզի լորտը հրաժարի:

Լորտը՝ հաւատալով հասած պատմութիւններուն, կը յանդիմանէ օրիորդը: Երգչուհին ամօթէն կը բողոքէ, եւ, հաստատելու համար իր անմեղութիւնը, կ'առաջարկէ որ լորտը զինք փորձութեան ենթարկէ:

Լորտը կ'ընդունի եւ կը ներկայացնէ իր պայմանները:

Օրիորդը 10 օր պիտի արգելափակուէր սենեակի մը մէջ, ոչ ոք պիտի տեսնէր եւ պիտի կարդար լրագիր մը կամ գիրք մը:

Ահա բանտարկուած է երգչուհին սենեակի մը մէջ, որ լոյսի ճեղք մը անգամ չունի իր պատերուն վրայ: Հրաշալի կահաւորում, ձեղունն ու պատերը ամբողջովին հայելի: Տեղատարափ, սատանի, կարմրագոյն լոյս մը կը թափէր ձեղունին ելեկտրական աստղերէն: Այս լոյսի հրդեհը աւելի կը սաստկանար, երբ կը բախէր պատի հայելիներուն: Միւս կողմէ պատերուն եւ ձեղունին վրայ, ամէն կողմ, կը տեսնէր իր պատկերը, կոտրած կամ հսկայական, եւ հայելիին մէջ կը մեծնային ու կը պզտիկնային իր շարժումները:

Եօթը օր եւ եօթը գիշեր, աղջիկը լռիկ մնջիկ կը քալէր այս աճաւոր սենեակին մէջ: Միանձնութիւնը, անտանելի լոյսը եւ հայելիներուն խաղերը հետզհետէ յաղթեցին իր ջիղերուն:

Ութերորդ առաւօտ պարտուա՞ծ էր: Կատղած, վերցուց ճենապակիէ թանկագին անօթ մը, նետեց հայելիէ ծովին մէջ եւ ջարդ ու փշուր ըրաւ: Պատեբէն հայելիները կտոր կտոր կը թափին, լոյսը բոլորտիքը կը շարժուէր, կը բեկբեկի: Աւելի կը կատղի, ու գլուխը կ'երթայ զարնել պատին, կը վիրաւորուի: Այդ միջոցին, ներս կը մտնեն սպասուհիները եւ կը բռնեն աղջիկը, որ կրնար այդ կատաղութեամբ սպաննել ինքզինք: Սակայն շա՜տ ուշ էր. աղջիկը կուլար ու յանկարծ կը խնդար. խենթեցած էր այլեւս:

Աղջկան ծնողքին բողոքներուն վրայ, դատարանը կը միջամտէ: Եւ, հակառակ լորտին ընտանիքին ճիգերուն, որ կը ջանար գայթակղութիւնը ծածկել, մօտ օրէն հրապարակաւ պիտի դատուի լորտը, որ աղջկան վիճակէն զգացուած ծանր հիւանդ ինկած է:

ՀՐԵՇ ՄԸ 60 ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ Կ'ԱՑՐԷ

Լեհաստանի Տիալիսթօք գիւղին մէջ ձերբակալուեցաւ կին մը, որ 60 մանուկներ սպաննած և այրած է: Այս ճիւաղ կինը մանուկները իր տունը կ'առնէր իբրեւ գիշերօթիկ, 200 ֆրանք գանձելով այս առթիւ իւրաքանչիւրէն, յետոյ կ'անհետացնէր զանոնք:

Սրախաններէն մէկուն մայրը պահանջեց իր զաւակը: Կինը շփոթեցաւ եւ չկրցաւ պատասխանել: Ասոր վրայ քննութիւն մը բացուեցաւ եւ կնոջ ոճիրը հաստատուեցաւ: Վաթսուն մայրեր դատախազ կանգնած են եւ իրենց զաւակները կը պահանջեն:

Տիկին Լէոնթինա Թիթրիչ.— այս է մեղերային անունը.— երախաները սպաննելէ վերջ կ'այրէր Լանտրիւի պէս: Ցակային չէ հասկցուած թէ այս հրէշը ուրիշ մեղսակից ունէ՞ր:

Քարայրին կոյսը.— Երկու բանուորներ Ֆրանսայի Անթիպ քաղաքին մօտ (Միջերկրականի վրայ) Սէն-Ժանի ճամբուն վրայ քարահանքի մը մէջ կ'աշխատէին եւ քանիցս փորձած էին ականով պայթեցնել խոշոր ժայռ մը: Ժայռը գիմացած ըլլալով, բանուորները ականի երկու կողմերէն փորել եւ յաջողեցան բանալ ճեղք մը, որ երեւան հանեց պզտիկ քարայր մը: Աւելի առաջ տանելով իրենց քննութիւնները, բանուորները զարմացան շէթաքարերուն մէջտեղ գտնելով 30 սանթիմնոց բարձրութեամբ արձանիկ մը, որ Ս. Կոյսը կը ներկայացնէ:

Այս հրաշագործ գիւտին պատմութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերած է Քօթ տ'Ազիւրի բնակչութեան մէջ: Ոչ ոք կրնայ բացատրել թէ ամէն կողմէ խոշոր ժայռերով գոցուած տեղի մը մէջ ո՞ւսկից մտած է այդ արձանը:

Միջերկրականը՝ նաւակով.— Երեք յանդուգն իտալացի երիտասարդներ որոշած էին Հռոմէն Տրիպոլիս Միջերկրականը կտրել նաւակով: Յաջողութեամբ հասան Թունուզ, յետոյ Պիզէրթա, ուր անհրաժեշտ օդին պատճառաւ քիչ մը կանգ առին եւ շարունակեցին իրենց ճամբան: Քիչ վերջ նաւակը շրջեցաւ եւ երեքն ալ ծովը ինկան: Մարքի եւ Պալտինի յաջողեցան լողալով եզերք հասնիլ, բայց իրենց ընկերը Ռինչի ալիքներուն մէջ կորսուեցաւ:

Զգայուն կինը.— Ֆրանսայի ներքին գաւառներէն Թրուայի մէջ, գլխարկավաճառ կին մը, սաստիկ զգացուած այն ամբաստանութենէն, որով զինք գող կը նկատէին, ճամբայ կ'ելլէ դէպի Փարիզ, ոչ թէ դատարան դիմելու կամ փաստաբան բռնելու համար, այլ պարզապէս անձնասպան ըլլալու համար: Եւ իրաւ, մէթրօն սրարշաւ մեկնած պահուն, ինքզինքը դուրս կը նետէ, կը վիրաւորուի: Սակայն հիւանդանոցին մէջ շուտով կը դարմանեն զինք, եւ ապաքինած՝ կը դառնայ գիւղ: Օր մըն ալ, կինն ու ամուսինը իրենց սենեակին մէջ կը խեղդեն անձնասպան՝ օդային կազով:

Մուսսոլինի՝ դերձակ.— Կարճ շրջազգեստներու դէմ Պապին բացած պայքարը Մուսոլինի կարգադրած է իր հասկցած ձեւովը: Եւ իտալուհիներուն համար յանձնարարած է շինել շրջազգեստի նոր ձեւ մը: Շրջազգեստին քղանցքին վրայ կ'երկարին երկու թռաններ, որոնք փոքրիկ կոճակով մը վեր քաշուած պիտի մնան: Այս ձեւը պիտի ունենայ քաղաքի զգեստը: Երբ եկեղեցիին սեմէն ներս մտնեն, իտալուհիները վար պիտի ձգեն թռանները:

Ցուսաճատ աղջիկները.— Երեք աղջիկներ, որոնք Պերլինի մէջ գրասենեակ մը կ'աշխատէին, միաժամանակ անձնասպան եղած են, Պերլինի մօտերը լիճ մը նետուելով:

Ատլանտեանը անցնիլ լողալով.— Կլասքոյի համալսարանին ուսանողութիւնը տարօրինակ խաբէութիւն մը կազմակերպեց անցեալ շաբաթ:

Քաղաքին հիւանդանոցին օգնութեան հասնելու համար, ուսանողութիւնը, տեղական թերթերուն մեղսակցութեամբ, ժողովուրդին կը հաւատացնեն թէ երիտասարդ ամերիկուհի մը, նախընթաց Ուրբաթ, Նիւ Եորքէն լողալով ճամբայ ելած է դէպի անգլիական ափերը: Ամէն օր թերթերը նոր մանրամասնութիւններ կը հրատարակէին, կը նկարագրէին քաջ լողորդին պայքարը ալիքներուն դէմ: Հինգշաբթի օր լուր տուին թէ լողորդը կը մօտենար ցամաքին:

Հակառակ լուրին անհաւատալի, արտառոցութեան, 30 հազարէ աւելի բազմութիւն մը հաւաքուած էր ծովեզերքին վրայ:

Կէս օրին, յանկարծ, ջուրէն դուրս ելաւ լողորդ մը, պարզ ուսանող մը, որ քանի մը մեթր հեռուէն ծով նետուած էր գաղտնօրէն եւ լողալով ցամաք կուգար:

Սակայն հանդիսատեսներուն մէջ հաւաքուած գումարը այնքան կլորիկ է որ կրնայ հասնիլ հիւանդանոցին պէտքերուն էվէլ էվէլօր:

Թշուառ հայր մը՝ անձնասպան.— Պոլիս, Գումգափուի մէջ մեքենագործ Օննիկ Հափազանց թշուառութեան մատնուած էր, ու չէր կրնար խանութը անգամ երթալ: Մօտ շաբաթ մը առաջ, առաւօտ մը իր զաւակը դրամ կ'ուզէ իրմէ, հաց գնելու համար: Հայրը գրպանէն կը հանէ վերջին 5 ղրշ.նոցը կուտայ եւ տղան կը մեկնի հաց գնելու: Վերադարձին կը տեսնէ որ հայրը երկաթէ թելով մը ինքզինքը կախած է առաստաղէն: Տղեկը նախ չի հասկնար, պատահածը, կը կանչէ ու պատասխան չի ստանար, կը սկսի լալ: Դրացիները կը հասնին, լուր կը տրուի ոստիկանութեան եւ եկեղեցիին:

Կը թաղեն կին մը եւ զաւակ մը:

12 տարիէ ի վեր փախստական.— Երկու հողագործ եղբայրներ, Հարաւային Ափրիկէի ֆրանսական գաղութէ մը, 1914ի ընդհանուր պատերազմի ընթացքին, Վօժի ճակատը ղրկուած պահուն, բանակէն կը փախչին: Եւ մինչեւ հիմա կ'ապրէին լեռներու մէջ, կը բնակէին որջերը եւ գիւղ երբեք չէին իջներ: Վերջերս հետապնդումի համար ղրկուած զինուորներու կողմէ, լեռան մը մէջ ձերբակալուեցան:

Ցուսաճատ պարուհին.— Ցայտնի պարուհի Իզատորա Տունքան անցեալ գիշեր Նիսի մէջ ծով նետուեցաւ, ըստ իր բարեկամներուն անձնասպան ըլլալու նպատակով: Անգլիացի հարիւրապետ Փէթըրսըն, որ միայն մէկ սրունք ունի անմիջապէս ծով մտաւ եւ ազատեց յուսահատ պարուհին, որ ծանրագին ծիրանի հագուստ հագած էր:

«Զատիկ»ը Օփերա.— Վոլթէրի «Զատիկ»ը Օփերայի կը վերածեն երկու գրողներ՝ Ավլին և Բէօրուաւ Նուազը պիտի հեղինակէ Ժորժ Օրիք:

Ըդը ինչպէ՛ս է.— Պոլսոյ քաղաքապետին որոշումով, թաղապետական բոլոր շրջանակները, ամէն առաւ. հեռաձայնով Նէշէլ Քէօյի օդակայանէն պիտի հարցնեն օրուան օդին վիճակը եւ բանուկ փողոցներու մէջ կախուած սեւ տախտակներու վրայ պիտի գրեն առնուած տեղեկութիւնները:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ՀԱՐՄՆԻՒԲԷՆ ԱՌԱՋ

(ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Թարգմ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գիշերը մեկնեցաւ Մրապթէնցիներուն մօտ

* *

Մրապթէնցիները իրենց զաւկին պէս ընդունեցին Մօհան: Եւ այդ օրէն ի վեր, անոնց պաշտպանութեան տակ, կ'ապրէր նոյն կեանքը, կը զբաղէր անոնց աշխատանքներով, սակայն, երբեք չէր հեռանար, որովհետեւ ոճրագործին հրացանը միշտ անտեսանելի է:

Օրե՞ր անցեր էին, երբ յանկարծ բլուրներուն վրայէն հետագօտիչները լուր բերին թէ ձիաւորներու խումբ մը կը մօտենար արագ քայլերով: Ռազմիկները ցատկեցին իրենց զէնքերուն վրայ, վերջէն յայտնի եղաւ որ Ըյիթ-Ըպտալլահի ծերոցն էր՝ ձմեռա էր, կուգար օգնութիւն խնդրելու Մրապթէնցիներէն:

Մօհա ամէնուն հետ ողջագուրուեցաւ, յետոյ, հեռաքրքրութենէն տարուած, արագ հարցումներ կը տեղացնէր:

— Ո՜վ եղբայրներ,— ըսաւ ծերունի Ըմիար, որուն գլուխէն արեան կը հոսէր,— Զայանցիները փափաքելով լուծել իրենց անպատուութեան վրէժը, թուփերուն մէջէն, ուր պահուըտեր էին, յարձակեցան մեր ոչխարի հօտերուն վրայ, երբ ցորեկէն վերջ գետէն ջուր կը խմէին, եւ մեծ մասը քշեցին տարին: Հիմա ես եւ իմ ցեղիս մեծերը եկած ենք ձեզմէ խնդրելու որ, ո՜վ իմ Մրապթէնցի եղբայրներս, ձեր բազուկով ու զէնքերով մեզի օգնութեան գաք, աւազակները պատժելու եւ գողցուած ոչխարները ետ առնելու համար: Գիտէք որ շղթայի մը իւրաքանչիւր օղակ պէտք ունի իր մօտինին:

Խոր լռութիւն տիրեց: Իրենց մեծին նշանով, Մրապթէնցիները դանդաղաքայլ հաւաքուեցան քիչ մը հեռուն, եւ ծանրօրէն ու ցած ձայնով խորհուրդի նստան:

Մօհա, այդ պահուն, մօտեցաւ Ռահօին եւ հարցուց.

— Իմ ծաղիկս ի՞նչ կընէ:

— Արցունքները կը թափին իր աչքերէն, ինչպէս անձրեւը աշնան. երեսները կը թառամին, ինչպէս մորթը այծին արեւին տակ:

— Ըհ, անբախտ Հատտաա:

Այսքան խօսք միայն: Ընդգուտ է շատ խօսիլ, երբ գիտես թէ դարման չունիս:

Մրապթէնցիներու ժողովին մէջ հետզհետէ տաքցաւ վիճաբանութիւնը: Ցանկարծ լսուեցաւ Ըմեծին ձայնը, որ կ'ըսէր.

— Եւ թող ասիկա հաճոյ թուի Աստուծոյ:

Ցետոյ բոլորն ալ ոտքի ելան եւ ուղղուեցան դէպի Ըյիթ-Ըպտալլահի մարդիկը, որոնք անշարժ ու լուռ կը մնային:

Մրապթէնցիներուն ամբարը (մեծը, ծերունին) իր պարեգօտը հանեց եւ Ըյիթ-Ըպտալլահի Ըմեծին ուսերուն վրայ նետեց:

Այս նշանով կը հաստատուէր նուիրական դաշնակցութիւնը՝ վա՜յ դաւաճանին, որ կը դաւաճանէր:

Ուրախութիւնը ցոլաց ամէնուն խիստ դէմքին վրայ:

— Փառք Ըլլահին,— պոռացին:

Միութիւնը աւելի զօրաւոր շաղախելու համար, հին սովորութեան մը համաձայն, երկու կողմէն իւրաքանչիւր ռազմիկ իր արիւնը (շաղը) փոխանակեց դիմացինին հետ, յետոյ թէյ խմեցին եւ խումբերը բաժնուեցան եւ մեկնեցան խանդավառութեամբ լցուած:

* *

Հրացանաձգութիւնը սկսած էր յաջորդ առտուն խիստ լուր տրուած ըլլալով որ խումբ մը Զայանցիներ տեսնուած են եւ կը թափառին շրջակաները, ռազմիկները ամբողջ ճամբաները կրակի տակ առին Ըյթեամի ճկունութեամբ, քարէ քար ոստոստելով ռազմիկները հասան թշնամիներուն:

Հրացանաձգութեան ձայները կը ճարճատէին կիրճերուն մէջ: Ցեւ ծուխ մը կը փոխէին երկար հրացանները, կապարի խոշոր գնդակները իշամեղուի պէս բզզալով ու քամիի նման սուլելով, կ'երթային զարնելու հողին քարերու եւ չոր աղմուկ մը կը բարձրացնէին: Հրացաններուն եւ գնդակներուն այս երաժշտութեամբը գինովցած, ռազմիկները կը պոռչտային: Երիտասարդները երկար ատենէ ի վեր զէնքի հարմիք չէին՝ բրած եւ խաղալիք կը թուէր անոնց համար այս պատերազմը:

Ուրախութեամբ՝ կը կռուէին, կատաղութեամբ՝ վրէժ կը լուծէին, ու կը պոռային.

— Բոզի ձագե՛ր, շան զաւակնե՛ր, ո՞ւր էք: Զայանցիները նապաստակ են: Վնիներէն ոչխար գողցողներ, ինչո՞ւ ձեր կռնակը ցոյց կուտաք, եկէ՛ք կռուեցէ՛ք, եղբայրներ:

Ռազմիկներուն կատաղի հայհոյութիւնները, որոնց նոյն ձեւով կը պատասխանէին Զայանցիները, հեռուն արձագանգ կուտային եւ հովիտը կը լեցնէին:

Վերջապէս, Մրապթէնցիներն ու Ըյիթ-Ըպտալլահները, իրարու աղաղակներէն եւ շարժումներէն քաջալերուած, մոլեգնօրէն գրոհ տուին, նետուեցան առաջ:

(Շարունակելի)

Համայնավար շարժումը Լեհաստանի մէջ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վարշաւայէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը 126 համայնավար ձերբակալած է մայրաքաղաքին մէջ։ Ներքին Նախարարութիւնը տեղեկացած է որ պոլշեւիկեան դրամով համայնավարական ընդարձակ դաւադրութիւն մը կազմակերպուած էր Լեհաստանի մէջ։ Գաւառներու մէջ ձերբակալուածներուն թիւն է 300 հոգի։ Դաւադրութեան մեղսակից էին բելօ-ռուս երեսփոխաններ, որոնցմէ երեքը յանցանքի վրայ բռնուած էն։

Ձերբակալուածներուն մէջ կան կրօնաւորներ, դրամատան տնօրէններ, Վարշաւայի կառավարութեան պաշտօնատարներ, ինչպէս նաեւ համայնավարներ եւ բելօ-ռուս կուսակցութեան անդամներ։

Իտալիա կը պատրաստուի

Իտալիա իր այս տարուան պիւտճէին մէջ աւելցուցած է պատերազմական եւ ծովային նախարարութեան վարկերը։ Պատերազմական ծախքերը պիտի ըլլան 2,800 միլիոն, ծովայինը՝ 1,219 միլիոն եւ օդային ուժը՝ 700 միլիոն։

․․ կառավարական հրամանով, երիտասարդներու զինուորական պատրաստութեան բոլոր ընկերակցութիւնները Յունուար 1էն սկսեալ ուղղակի պիտի կցուին Ֆաշիստ քաղաքապահ զօրքի հրամանատարութեան։ Այս կարգի ընկերակցութեանց թիւը, որ անցած տարի 1260 էր, այս տարի 2658ի բարձրացած է։ Անդամներու ընդհանուր թիւը 100,000ը կ՚անցնի։

Կարեւոր տեսակցութիւններ Հռոմի մէջ

Իտալական թերթերը կը ծանուցանեն թէ մօտ օրէն տեղի պիտի ունենան չորս կարեւոր քաղաքական տեսակցութիւններ Հռոմի մէջ։ Չըրչիլ արդէն այցելեց Իտալիոյ մայրաքաղաքը, եւ կարեւոր տեսակցութիւններ ունեցաւ Մուսոլինիի հետ։ Գալ շաբաթ կը համնի Պ. Մանօիլէսքու, Ռումանիոյ ելմտական նախարարութեան խորհրդականը, որ յետաձգած էր իր այցելութիւնը, սպասելով որ վերջանան իտալեւռումէն առեւտրական դաշնագիրին մասին մասնաւոր յանձնախումբին աշխատանքները։ Երկու կառավարութիւնները կ՚աշխատին համաձայնութեան մը գալ, տալու համար անհրաժեշտ ու փոխադարձ դիւրութիւններ ազգային արտադրութիւններու արտածման մասին։ Նաւային հաղորդակցութիւններուն դիւրութեան պատճառաւ, Իտալիա շատ պիտի շահի քարիւղներէն։

Նոյն օրերուն պիտի համնի Պ. Բիկէլսպէրկ, հունգար կըրթական նախարարը, որ պիտի տայ դասախօսութեանց շարք մը զանազան քաղաքներու մէջ եւ պիտի որոշէ նաեւ կոմս Պէթլէնի այցելութեան թուականը։

Չորրորդ այցելուն պիտի ըլլայ ալպանական հանրապետութեան նախագահ Ահմէտ Զոկու։

Գերման տեսակէտը մերժուած

Գերմանիոյ ապազինման մասին շարունակուող բանակցութիւնները վճռական փուլի մը մէջ մտան։ Դեսպանախորհուրդին մասնակցող դաշնակից պետութեանց փորձագէտները առջի օր նիստ գումարեցին զօր. Ֆօշի նախագահութեամբ եւ վճռական կերպով մերժեցին գերման պատուիրակներուն ներկայացուցած առաջարկները։

Զօր. Պարաթիէ այս որոշումը յայտնեց գերման պատուիրակներ Զօր. ֆօն Փավէլսի եւ Պ. Ֆէօրսթէրի։ Եթէ մինչեւ ամսոյս 30ը վերջնական համաձայնութեան մը չկարենան գալ, խնդիրը պիտի յանձնուի Ազգերու Դաշնակցութեան։

Եէմէն եւ Թուրքիա

Եէմէնի վեհապետ Զայիտի Իմամ Եահեա որոշած է դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել Թուրքիոյ հետ։ Արդէն Պոլիս հասած է իր ներկայացուցիչը Ահմէտ, նախկին սպայ օսմ. բանակին, եւ շուտով Էնկիւրի պիտի երթայ։ Զայիտի Իմամ այս քայլը առած է, կանխելու համար իր հակառակորդ Հիճազի թագաւոր Իպնը Սուուտը, որ նոյնպէս մտադրած է դիւանագիտական ներկայացուցիչ ղրկել Էնկիւրի։

Չըրչիլ մէկ շաբաթ Հռոմ պիտի մնայ

«Թայմզ»ի Հռոմի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Չըրչիլի եւ Մուսոլինիի տեսակցութիւնը տեւած է մէկ ժամ։ Չըրչիլ մէկ շաբաթ պիտի մնայ Հռոմ եւ պիտի այցելէ գեղարուեստական վայրերը։ Այսօր, Չորեքշաբթի Մուսոլինիի հետ ներկայ պիտի ըլլայ անգլիական դեսպանատան մէջ տրուած հացկերոյթին։ Լոնտոն մեկնելէ առաջ անգլիացի եւ իտալացի թղթակիցներուն յայտարարութիւններ պիտի ընէ։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական թղթակիցը երկարօրէն կը խօսի այս ճամբորդութեան մասին, զոր շատ կարեւոր կը նկատէ քաղաքական տեսակէտով։ Անգլիոյ, Իտալիոյ եւ Յունաստանի միջեւ ելմտական, տնտեսական, նոյնիսկ ծովային սերտ գործակցութիւն պիտի հաստատուի, կ՚ըսէ։

Գործազուրկ բանւորներուն ցոյցը

Փարիզեան ճաշարաններու եւ սրճարաններու աշխատաւորներէն մօտ 1000 - 1500 գործազուրկներ Երկուշաբթի առաւօտ ցոյց մը կատարեցին Փարիզի փողոցներուն մէջ։ Ցուցարարները թափօր կազմած Մոնմարթրի փողոցէն ուղղուեցան դէպի մեծ պուլվարները, սակայն հալածուելով հասած ոստիկաններու ընդդիմութեան բախեցան։

Թափօրը քանի մը մասի բաժնուեցաւ եւ գործազուրկները համախմբուեցան Աշխատանքի Սակարանին բիւ Պուլօի մասնաճիւղը, ուր միթինկ մը գումարուեցաւ։ Ուտեստեղէնի Արհեստակցական Միութեան քարտուղարը ճառ մը խօսելով յայտնեց թէ միայն Փարիզի մէջ իրենց ճիւղէն 20,000 անգործներ կան (100,000ի վրայ)։ Ուրիշ ճառեր ալ խօսուեցան։ Ցետոյ պատուիրակութիւն մը ղրկուեցաւ Սէնի նահանգապետ Պ. Մօրէնի մօտ, գործազուրկներու պահանջները ներկայացնելու։

Մետաղագործական գործարաններու գործազուրկ բանւորներէն 2000 հոգի նոյն օրը միթինկ մը գումարեցին Աշխատանքի սակարանին մէջ։

Ճառերէն վերջ, գործազուրկները փորձեցին թափօրով երթալ մինչեւ քաղաքապետարան, ուր պատուիրակութիւն մը իրենց պահանջները ներկայացուց Սէնի նահանգապետին։

Ոստիկանութիւնը տեղ տեղ ցրուեց նաեւ այս ցուցարարները։

Ռումբ մը իտալական հիւպատոսարանին մէջ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ Յունուար 17ի առտուն կանուխ խոշոր ռումբ մը պայթած է իտալական հիւպատոսարանի սեմին վրայ, խորտակելով դուռն ու պատուհանները։ Մարդկային կորուստ չկայ։ Ոստիկանութիւնը կէս օրէն վերջ ձերբակալեց երկու հակաֆաշիստ կասկածելիներ։ Գաղտնի ոստիկանները կը կարծեն թէ այս եղեռնափորձին հեղինակներն են մուշտակի գործադուլ ընող համայնավար բանւորները, որոնք կ՚ուզէին օդը հանել Մուշտակագործներու Միութեան շէնքը, որ ճիշտ իտալական հիւպատոսարանին մօտն է։ Ռումբը դրուած էր գիշերը եւ լարուած էր այն ձեւով որ պայթումը տեղի ունենայ ժամը 9ին։ Սակայն աւելի կանուխ պայթեցաւ, երբ մարդ չկար հիւպատոսարանին մէջ։

ԹՐՈՑՔԻ ՓԱՐԻԶԻ ԴԵՍՊԱՆ!

Մոսկուայէն ջեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Թրոցքի ընդունած է Ստալինի առաջարկը՝ արտասահման մեկնելու համար։ Թրոցքի կը պահանջէ Փարիզի դեսպանութիւնը Րաքովսքիի տեղ, որ կրնայ Լոնտոնի դեսպան անուանուիլ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՕՐՄԱՆԵԱՆ Արքեպսկ.ի Ազգապատումը կը տպուի Երուսաղէմի վանքին մէջ։ Ամբողջ գործը 5000 էջ պիտի ըլլայ։ Ծախքերը կը հոգայ Պ. Պօղոս Նուպար։

ԱԶԳԵՐՈՒ Դաշնակցութիւնը վերահաստատած է Գոյսոյ ներկայացուցչութիւնը եւ այդ պաշտօնը յանձնած է Պ. Շարփանթիէի։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կիրակի 23 Յունուար, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին

Ալֆօրվիլի Հայն Ընտ. Միութեան ակումբին մէջ, 138 Rue Etienne Dolet

պիտի խօսի ԸՆԿԵՐ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

«ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ԴՐՕՇԱԿ»

Հ. Յ. Դ. ԲԻՒՐՈՆ ձեռնարկած է հրատարակութեանց շարքի մը, որուն առաջինը բաղկացած պիտի ըլլայ 5-էն ՄԻՆՉԵՒ 7 ԴԻՐՔԷ, համաձայն իրենց ծաւալին, ընդամէնը 40 ՄԱՄՈՒԼ, այսինքն 640 ԷՋ։

Այս գիրքերը նուիրուած պիտի ըլլան ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ խնդիրներու ուսումնասիրութեան, ձեռնհաս գրողներու կողմէ։

Այս առաջին շարքին համար բացուած է սահմանափակ թիւով բաժանորդագրութիւն մը։ Բաժանորդները կը ստանան այս Ա. շարքին բոլոր գիրքերը, անոնց հատավաճառին գինին վրայ ՀԱՐԻՒՐԻՆ 25 ԶԵՂՉՈՎ ՄԸ։

Բաժնեգինն է, Ֆրանսայի, Սուրիոյ եւ Պալքանեան երկիրներու համար 30 ֆրանք, հատավաճառ 40 ՖՐԱՆՔԻ փոխարէն։ Իսկ Ամերիկայի, Անգլիոյ, անգլ. գաղութներուն եւ միւսեալ երկիրներուն համար բաժնեգինն է 2.50 ՏՈԼԱՐ, հատավաճառ 3.25 ՏՈԼԱՐԻ փոխարէն։

Բաժանորդները առանձին փոստի ծախք չպիտի վճարեն՝ գիրքերու առաքման համար։

Յաջորդաբար պիտի ծանուցուին գիրքերուն անունները։

Բաժանորդագրութիւնը ԲԱՑՐԶԱԿԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ է։

Բաժնեգինը ղրկել հետեւեալ հասցէին.— H. Kintouni, 36 Av. de Chevreuil, Asnières Seine) Հեռաձայն՝ Courbevoie 505.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

—○ ՕՐԱԹԵՐԹ ○—

Հասցէ.— 13-15, Shawmut St. Boston, Mass. (U. S. A.).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Թ. Հարիկեան և զաւակները, Այրի Տիկին Ա. Խաչիկեան եւ զաւակը, ու Լեւոն Գեւոնեան իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն՝ հայ մամուլին եւ ամէն անոնց, որոնք իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին անձամբ կամ գրաւոր իրենց սիրեցեալ եղբօր ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԵՒՈՆԵԱՆի մահուան առթիւ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր՝ Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, խումբի սրահին մէջ։

Հ. Յ. Դ. «Արմէն-Գարօ» խումբի ժողովը՝ կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 2.30ին, «Ռոստոմ»ի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը տեղի կ՚ունենայ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Ռոստոմի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՑԱՐԴԻՈՂԻ գրական երեկոն, վաղը՝ Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլօրիայի վերնայարկը։ Նիւթ՝ շարունակութիւն վիճաբանութեան։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան ՇԱՍԻ «ՌՈՍՏՈՄ» խումբի կողմէն, Յունուար 23 Կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 2ին Café des Voyageursի մէջ։

Առաջին ժողովրդական հանդէսն է այս Շասի մէջ։

ՓԱՓԱՔՈՂՆԵՐՈՒՆ կը տրամադրուին Ռոստոմ լսարանական միութեան գիրքերը։

Դիմել՝ Յակոբ Խաչեանի, 87, Rue de la Renaissance, Bois-Colombes.

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՆՈՐ ՍՏԱՑՈՒԱԾ.— Բժիշկին գրքէն փրցուած էջեր 12.50 ֆրանք, Պէպէքս, զաւեշտ 10, Հրաշագործ Ֆիալ Ու թահրա պէյ 5 ֆրանք, Բժիշկին խորհուրդները հայ պատանիներու 5, Վերջալոյսին տակ (Թատր. Կ. Մեհեանի) 5, Անձկութեան ժամեր 2, Բարիզէթ 7.50, Խոովք 3 ֆրանք։

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ՆԱԵՒ.—Օտեանի գործերէն՝ Ընկ. Փանջունի 10, Թաղականին կնիկը 17.50, Միջէի սիրարկածը 5, Միջնորդ Տէր Պապան 17.50, Մատնիչը 7.50, Ցեղափ. մակաբոյծները 7.50, Չարը Ալիդամ 6։

ՀԱՅՋՈՒԱԳԻՒՏ ԳԻՐՔԵՐ.— Աճառեանէն՝ Կեանքի դասը 5, Եղանակները 5, Թեղճերը 20, Շանթէն՝ Կինը 6, Համբու վրայ 8, Դերասանուհին 8.Վ. Փափազեանէն՝ Ասպետ 5, Գեեր 4, Թըլ-չոզ խաղը 4, Լուր-Դա-լուր 4, Շիրվանզադէէն՝ Արտիստը 10, իսկ ֆրանսերէնը 5 ֆր., Եօթ Պատմուածքներ 15, Ժող. Երկերի (3 հատ.) 65, Բանաստեղծութիւններ Դէմիրճեան 10, Նահապետ Քուչակի Դիւանը 25, Սահմանադրական Լեօ 7.50, Նաւասարդ հաւաքածոյ 25, Ժողովածու Թօփչեան 25, եւն. եւն.։

Մօտ ատենէն՝ ԿՈՅՍԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ։

Ստանալու համար դիմել Նամակով Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé:

Փարիզ եւ գաւառները փոստի ծախք չառնուիր այս գիրքերուն համար։

Աժան սենեակներ

Թալիի մօտիկը։ Լոյս, կազ, խոհանոցի իրաւունք։ Դիմել Rue Damesme, մէթրօ Թլաս Թալի։

ՍԱԿԱՐԱՆ

18 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	12[illegible]
Տոլար,	Dollar	25[illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	30[illegible]
Տրախմի »	Drachme	10[illegible]
Լիր » »	Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3100
» II	»	1000
» III	»	1000
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	135

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION 208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ » »
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԱՄԵՐԻԿԱ 5 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire . SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE NORD 57-82
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
20
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1927
20 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 239
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԹՈՒԱՆՇԱՆՆԵՐ

Քիչ անդին կը հրատարակենք քանի մը թուանշաններ, որոնք հում նիւթեր են ժամանակակից «Հայոց պատմութեան» համար։

Մէկ տարուան ընթացքին, 1926 Յունուար 1էն մինչեւ Դեկտեմբեր 31, Փարիզի մէջ Թոքախտէն մեռեր են 31 հայրենակիցներ։ Եւ ասոնք՝ միայն եկեղեցին արձանագրուածներն են։ Անդին-անդին, հիւանդանոցներու կամ արուարձաններու մէջ մեռած եւ առանց ազգային արձանագրութեան թաղուած քանի՜նե՜ր կան, որոնց մասին լուր չունինք...

Տակաւին կան գաւառի զոհերը։ Մեր թղթակցութիւններուն մէջ, յաճախ կ'արձանագրուի թոքախտաւորներու մահը, այս կամ այն անկիւնը։ Ջարաչար աշխատանքը, պակասաւոր սնունդն ու վատառողջ բնակարանները յամրաբար կը մաշեցնեն լերան կամ դաշտի զաւակը, եւ անգամ մը որ հիւանդութեան որդը բոյն դրաւ, մնացածը՝ քաշքշուք մըն է, մարտիրոսութիւն մը որ կարճ-երկար իր բնական վախճանին կը յանգի։

1926ի արձանագրութիւնը՝ սովորական վիճակի պատկերն է։ Գործերը բանուկ էին, ա՛յն ատեն։ Իսկ հիմա որ գործազրկութեան հոգ մըն ալ ունինք, եզրակացութիւնը աւելի նպաստաւոր չի կրնար ըլլալ։

Բայց ինչո՞ւ թանձրացնել պատկերը։ Էականը՝ չարիքին սահմանափակումն է, իսկ ատոր համար կը պահանջուի սիրտ եւ գործելու կամք։

Մենք անդադար կը յիշեցնենք թէ՝ ինչ որ ունինք Փարիզի եւ առհասարակ Ֆրանսայի մէջ, իբրեւ ազգային կազմակերպութիւն, մասնակի է, ճղճիմ է, անբաւական է։ Փարիզի ժամուն բակը կծկուած օրկանները շատ հեռաւոր, անուղղակի, պատահական կապեր ունին այս ժողովուրդին եւ անոր ցաւերուն հետ։ Ինչքան ալ ճչան եւ ուռին, անոնք պոլսական աղքատախնամէ մը աւելի լայն հորիզոն չեն ունեցած։ Եւ չպիտի կրնան ունենալ, քանի կը յամառին գործել քառակուսի տուփի մը մէջ, մետաքսէ կամուրջ մը ձգելով առեւտրական գրասենեակներէն մինչեւ պարասրահները։

Մենք չենք ուզեր կասկած յայտնել զգացումներու մասին, բայց պարտազանցութիւն կը նկատենք ծածկել տիրող սովորամոլութիւնն ու անճարակութիւնը։

Վերջերս մեզի կը հաղորդէին թէ Փարիզի մէջ կազմուած է «Ռուսահայ Կանանց Միութիւն» մը, որ «կ'օգնէ իր անդամներուն հիւանդութեան, դժբախտ արկածներու եւ ծննդաբերութեան ատեն, նպաստներ փոխ տալով եւ կ'աջակցի անոնց, ստանալու աժան կամ ձրի բժշկութիւն ու դեղեր»։

Ուրիշ մանրամասնութիւններ չունինք առ այժմ։ Չենք ալ գիտեր Միութեան ուժն ու գործունէութեան պատկերը։ Միայն իմացած ենք որ անդամավճար սահմանուած է ամսական նուազագոյն 10 ֆրանք։ Բայց գաղափարը, կազմակերպութեան ձեւը այնքան համակրելի, որ է սրտանց յաջողութիւն կը բաղձայինք։

Ինչո՞ւ կարելի չէ Փարիզի, Լիոնի եւ Մարսէյլի մէջ — եւ ուրիշ ո՛ւր որ միջոց կայ — դժբախտներու օգնութեան գործը կազմակերպել այս ծրագրով, շատ աւելի լայն եւ ժողովրդական հիման վրայ։ Փոխանակ ամփոփուելու անմատչելի խուցերու մէջ, եւ փշրանքներ նետելու պատուհաններէն, տասնապատիկ աւելի գործնական եւ եւրոպական պիտի ըլլար՝ մտնել ժողովուրդին, փոխադարձ աջակցութեան ցանց մը հաստատել, շարժման մէջ դնել բոլոր ընդունակ տարրերը։ Այն ատեն աւելի դիւրին պիտի ըլլար անգործին աշխատանք, հիւանդին բժիշկ, անճարին դեղ հասցնել, առանց հոգի հանելու եւ գրասենեակէ գրասենեակ «էֆէնտի»ներ փնտռել տալու։

Եւ այս՝ տակաւին մէկ ձեւն է, եւ գործունէութեան մէկ ասպարէզը։

Եթէ ուզեն հետաքրքրուիլ, կրնան ուրիշ ձեւեր ալ գտնել ոչ միայն ռուս փախստականներու հանրային կեանքէն, այլ եւ Ֆրանսայէն, որուն արտաքին հրապոյրները կապկօրէն կ'օրինակեն, բայց միջուկին չեն մօտենար։ Թող չառարկեն թէ տեղացին պետական միջոցներ ունի։ Թուրքիոյ մէջ ալ մենք պետութիւն չէինք, բայց ոչ մէկ ատեն անճրկեցանք, եւ այսօր իսկ, սա ճղակտոր վիճակին մէջ, հիւանդանոց, որբանոց եւ դպրոց կը պահեն մնացորդները։

Թող քարոզ չկարդան տեղական խոչընդոտներու մասին ալ։ Ամէն երկիր իր պայմաններն ունի, եւ այստեղ շատ աւելի դիւրութիւններ կան հանրային գործեր կազմակերպելու։ Քիչ-շատ ամէն տեղ համախմբումներ գոյացած են։ Միութեան գիծեր ալ չեն պակսիր։ Իսկ Հայրենակցական Միութիւնները թանկագին աջակիցներ կրնան դառնալ, ի հարկին շրջանային օգնութեան գործը կազմակերպելու համար։

Դեռ ուրիշ թուանշաններ ալ կան, նոյնքան պերճախօս։

Որքան ուշադրութեամբ նայինք անոնց, այնքան աւելի որոշ կը տեսնենք մեր հանրային կեանքը, եւ անոր թելադրած պահանջները։

Թիւերը՝ ազդանշաններ եւ ուղեցոյցներ են, ընդհանուր անստուգութեան մէջ։

Անոնց նայելով, կրնանք ճամբաները գտնել եւ իրական գործեր արտադրել։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈ՛Ր ԲԱՐԻԼՈՅՍ

«Արեւ», Եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, նորէն խոհեմութեան յորդորներ կը կարդայ ճի՛շդ անոնց որոնց ծայցին խուղ կը քաշեն իր ընկերներն ու պաշտօնակիցները ամէնուրեք, Ֆրանսայէն մինչեւ Յունաստան.

«Մենք շարունակ զգուշացուցած ենք մեր հայրենակիցները որպէսզի իրենց ապաստանած երկիրներուն մէջ ուղղամիտ ու անվերապահ վերաբերմունք ունենան տեղական ժողովուրդներուն և կառավարութիւններուն հանդէպ, հեռու մնան քաղաքական շարժումներէ, մանաւանդ անխոհեմ ու վտանգաւոր ցոյցերէ։ Եւ սակայն իրենց շահուն համար իսկ, որովհետեւ անգամ մը որ նոր տարագրութիւնները ծայր տան, կացութիւնը կրնայ ծայրայեղօրէն մռայլ ու անստոյգ դառնալ։ Պէտք չէ մոռնալ այն աղէտալի օրերը՝ երբ Հայերը կը քշուէին Թրակիայէն դէպի Պելոպոնէս, մենք անզօր գտնուեցանք օգնութեան փութալու մեր դժբախտ տարագիրներուն և անոնցմէ հազիւ երեք հազար հոգի կրցինք մեր հայրենիքը փոխադրել։

«Չափազանց զգայուն են բոլոր երկիրներն ալ հիմա։ Հայաստան դաշնակցային կապերով միացած է Խորհրդային միութեանց։ Թէեւ չափազանց աննշան թիւ մը կը կազմեն համայնավարները Հայոց մէջ՝ սակայն ոեւէ անխորհուրդ, պատահ. վերաբերմունք, անմիջապէս կը վերագրուի պոլշեւիկեան շարժման և խիստ ուշադրութիւն կը հրաւիրէ իր վրայ։»

ՇԻՐԱԿԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎՆԱՍԸ

Յունուար 13ին Թիֆլիսէն կը հեռագրեն «Իզվեստիա»ին (14 Յունուար).— «Վերջին ժամանակներս Լէնինականի մէջ նորէն սկսած են կրկնուիլ ստորերկրեայ ցնցումները։ 12 Յունուարուան ցնցումին հետ մէկտեղ լսուեցաւ նաեւ որոտում։ Հայաստանի կառավարական յանձնախումբը վերջացուց Լէնինականի շրջանի վնասներու հաշուառման աշխատանքն ու վերաշինութեան ծրագրի մշակումը։ Երկրաշարժի պատճառած վնասը կը հաշուուի 12 միլիոն ռուբլի։ Քաղաքին մէջ խսպառ կործանած են 5,516 սենեակ, կիսով չափ կործանած է 3,400 սենեակ։ Մասնաւոր տուներու նորոգութեան համար կը պահանջուի 12 միլիոն ռուբլի եւ քաղաքապետականացուած տուներու համար 2,753,000 ռ.։ 44 գիւղերու շրջանին մէջ կործանած է 4,294 տնտեսութիւն, որոնց վերականգնման համար կը պահանջուի 2,983,000 ռ.։ Լէնինականի եւ շրջանի վնասներու ընդհանուր գումարն է 25 միլիոն ռուբլի։ Վերաշինութեան ծրագիրը հաշուուած է 3 տարի։ Լէնինականը պիտի շինուի նոր տեղի, երկաթուղիի եւ հիւսուածեղէնի գործարանին միջեւ գտնուող տարածութեան վրայ։ Շինութիւններու համար կը պատրաստուի նոր ձեւ մը, երկրաշարժին դիմանալու համար։ Այժմ կը պատրաստուի շինուածանիւթ։

Մարդու մը գլուխը.— Երկուշաբթի իրիկուն Պուա-Քօլօմպի երկաթուղագծին վրայ գտնուած է մարդու մը գլուխը, եւ քիչ մը անդին՝ մարմինը։ Գրպանին թուղթերով ստուգուած է որ գլխատուած մարդը կը կոչուի Ֆ. Մագիւրիէ։ Սակայն արկածի՞ թէ անձնասպանութեան արդիւնք է, յայտնի չէ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ ՉԻ ՎԱՒԵՐԱՑՆԵՐ ԼՕԶԱՆԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն 18 յունուար թուականով.—

Ծերակոյտին մէջ այսօր նախնական քուէարկութեան մը ենթարկուեցաւ այն յօդուածը որով կը վաւերացուի Լօզանի դաշնագիրը եւ դիւանագիտական ու առեւտրական յարաբերութիւնները կը վերահաստատուին Միացեալ Նահանգներու եւ Թուրքիոյ միջեւ. սակայն անհրաժեշտ երկու երրորդի մեծամասնութիւնը կարելի չեղաւ գոյացնել։ Ի նպաստ քուէարկեցին 50, դէմ՝ 36 հոգի։

Վերջին պահուն 19 թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ծերակոյտը վերջնականապէս եւ ամբողջութեամբ մերժած է վաւերացնել Լօզանի դաշնագիրը։

Գործազրկութեան տագնապը

Հակառակ պաշտօնական լաւատես յայտարարութիւններու եւ տեղեկագիրներու, գործազրկութեան տագնապը երթալով կը սաստկանայ եւ տեղային իշխանութիւնները լրջօրէն կը մտածեն բացառիկ միջոցներ ձեռք առնել։

Բացի գործազուրկներու կողմէ ղրկուած պատուիրակութիւններէ, առջի օր Սէնի նահանգապետին ներկայացան, ուրիշ պաշտօնական մարմիններ ալ, անոր ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար Փարիզի եւ արուարձաններու անգործներու կացութեան վրայ։

Կարեւոր պատուիրակութիւն մը, բաղկացած արուարձանի քաղաքապետներէն, մեծ մասամբ երեսփոխան եւ նահանգային խորհրդական, նահանգապետ Պ. Պուժիւի ներկայացաւ եւ փաստաթուղթերով ցոյց տուաւ թէ անգործներու թիւը շատ աւելցած է, որով քաղաքապետները ստիպուած են, ստիպողական կարիքները գոհացնելու համար ձեռք զարնել բարեգործական սնտուկներու դրամին, քանի որ համայնքի սնտուկներուն մէջ գրեթէ դրամ չէ մնացած։

Պ. Պուժիւ խոստացաւ քննել խնդիրը եւ միջոցներ հայթայթել քաղաքապետներուն, որպէսզի գործազուրկներուն օգնեն։

∴ Փարիզի մէջ հիւսուածեղէնի քանի մը գործարաններ տագնապին պատճառաւ փակած են իրենց դուռները։ Այս ճիւղին վերաբերեալ ապրանքներու գիները կարեւոր անկում կրած են։ Այսպէս՝ կտաւներու եւ բամպակեղէններու մեծաքանակի գինը 100ին 36-40 զեղչուած է եւ յոյս կայ որ փոքրաքանակի գիները 100ին 40-50 իջնան։

∴ Գործազրկութեան տագնապին հետեւանքով, Հունգարացի բանուորները Ֆրանսայէն կը վերադառնան իրենց հայրենիքը։ Հունգար կառավարութիւնը, այս առթիւ ոստիկանական նախարարութեան առանձին պաշտօն տուած է ստեղծելու համար մասնաւոր կազմակերպութիւն մը։ Բարձրաստիճան ոստիկան մը Փարիզ ղրկուած է քննելու համար հանքերու եւ գործարաններու մէջ աշխատող Հունգարացիներուն մտայնութիւնը։ Միւս կողմէ, կայան մը հաստատուած է Ճիօրի մէջ, ուր կը կեդրոնացուին Ֆրանսայէն վերադարձող բանուորները, աւարտելու համար իրենց քաղաքական քառասնօրեակը (քարանթինա)։ Ազատ են միայն անոնք, որոնք կը նկատուին քաղաքականապէս առողջ։ Հունգար ընկերվարականները կը պահանջեն փակել այս կայանը, եւ ընկերվարական երեսփոխան Մալաֆիք գացած է տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարելու։

Փախստականներ թուրք սահմանին վրայ

Թուրք ոստիկանութիւնը հսկողութեան տակ Պոլիս բերած է ռուս կին մը եւ երեք այրեր, որոնք Արդուինի մօտ գաղտնօրէն Թրքական հողը մտած էին։ Ձերբակալուածները յայտարարած են թէ Ռուսիայէն փախած են։

«Սօն Սաաթ» կ'ըսէ թէ փախստականները սահմանէն դուրս պիտի հանուին։

Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնը

Խորհրդարանին վերաբացումով դարձեալ օրակարգի վրայ կուգայ Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան խնդիրը։ Ելմտական տագնապը եւ ֆրանքի փրկութեան համար կազմուած ազգային միութիւնը թոյլ չէին տուած որ վերջացող տարւոյն վերջին ամիսներուն երեսփոխանները կարեւոր հարցապնդումներ ուղղեն կառավարութեան իր արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Հիմա բաղդատաբար բնականոն վիճակ ստեղծուած ըլլալով, հետաքրքիր վիճաբանութիւններու կը սպասուի, մասնաւորապէս ֆրանքօ-գերման յարաբերութեանց մասին։

Լոքառնոյի եւ Թուարիի մէջ արտաքին նախարար Պրիանի հետեւած խաղաղասէր քաղաքականութեան վրայ շատ հաճոյ աչքով չեն նայիր աջակողմեան-ազգայնականները։ Կ'ըսուի նոյն իսկ թէ դահլիճին անդամներէն ոմանք հակառակ են Գերմանիոյ հետ մերձեցման քաղաքականութեան։

Առջի օր նախարարական խորհուրդը մասնաւոր նիստ մը ունեցաւ, լսելու համար այն յայտարարութիւնները, զորս Պրիան երէկ ըրաւ խորհրդարանին արտաքին յանձնաժողովին առջեւ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԵՐՃԱԽՕՍ ԹՈՒԱՆՇԱՆՆԵՐ

Փարիզի եկեղեցին 1926 Յունուար 1էն մինչեւ Դեկտ. 31 կատարած է հետեւեալ արձանագրութիւնները.—

Մկրտութիւն. արու 126, էգ 128, գումար 254։

Պսակ. (որոնց 21ը օտարուհիներու հետ) 195։

Մահ. Մանուկ 15, Թոքախտաւոր 31, ընդհանուր 115։

Եւ ասոնք միայն եկեղեցիին միջոցաւ կատարուած գործողութիւններն են...

ԹՈՒՐՔ-ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՆՈՐ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

«Փրավտա»յի 12 Յուն. թիւին մէջ կը կարդանք.—

Յունուար 8ին, Կարսի մէջ, Խորհրդային Միութեան եւ Թուրք հանրապետութեան ներկայացուցիչները, հանդիսաւոր պարագաներու տակ, ստորագրեցին համաձայնագիր մը Խորհրդ. Միութեան Թուրքիոյ սահմաններուն վրայ գտնուող գետակներու ջուրերէն օգտուելու պայմաններու եւ լրացուցիչ փրոթոքոլ մը՝ Արաքս գետի վրայ Սարդարապատի ամբարտակը շինելու մասին։

Յունուար 8ին, Կարսի մէջ ստորագրուած Թուրք-Խորհրդային համաձայնագիրը ջրաօգտագործման մասին կը հանդիսանայ պսակումը երկու երկիրներու միջեւ սահմանները որոշող խառն յանձնախումբի աշխատանքներուն։ Համաձայնագիրը կ'որոշէ Արաքս եւ Ախուրեան գետերու ջուրի օգտագործման քանակն ու կարգը, կը լուծէ սահմանի վրայ ապրող բնակչութեան համար խիստ կարեւորութիւն ունեցող հարցեր եւ կը վերացնէ կարելիութիւնը ջրաօգտագործման հետ կապուած թիւրիմացութիւններու եւ վէճերու։

Համաձայնագրի հետ միաժամանակ ստորագրուած է լրացուցիչ փրոթոքոլ մը, որ կը հաստատէ Խորհրդ. Միութեան իրաւունքը հողային աշխատանքներ կատարելու Արաքսի թրքական ափին՝ Սարդարապատ շինուող ջրանցքի պէտքերուն համար։ Այս փրոթոքոլը առանձին կարեւորութիւն ունի երկու կողմերու համար ալ։ Սարդարապատի ջրանցքի կառուցումը կը լուծէ թէ՛ Խորհրդ. Միութեան եւ թէ Թուրքիոյ համար խիստ կարեւոր նշանակութիւն ունեցող ոռոգման խնդիրը։ Ծրագրուած ջրանցքը պիտի ոռոգէ 7,700 տեսեաթին նոր, տակաւին անբնակ մնացած հողեր և 16,000 տես. անբաւարար կերպով ոռոգուող հողեր։

Համաձայնագիրը եւ փրոթոքոլը Խորհրդ. Միութեան կողմէ ստորագրեց Արտաք. գործավարութեան Անդրկովկասեան լիազօր ընկ. Քարքլինը եւ ի դիմաց Թուրքիոյ՝ Ֆախրի պէյ։

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԸ ԴԷՄ ԵՆ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

Գրած էինք թէ, ինչպէս Հայաստանի նոյնպէս Ռուսիոյ մէջ գիւղացիները դէմ են պոլշեւիկեան վարչաձեւին եւ երբեք չեն ուզեր մօտենալ։

Պոլշեւիկ գրող Մարթինօֆ պաշտօնական տեղեկագրի մը մէջ կը խոստովանի որ Թամպովի նահանգին 26,000 բնակիչներէն միայն 13 հոգի համայնավար արձանագրուած են։

Ուրիշ պոլշեւիկ գրող մը, Գիւրօֆ, կը յայտնէ թէ Սմոլէնսքի մէջ, 32,000 բնակիչներէն միայն 28ը համայնավար են։ Կարելի է թուել այսպիսի օրինակներ Ռուսիոյ բոլոր նահանգներուն մէջ։

ՖԱՇԻԶՄԸ
ԵՒ
ԳՈՐԾԱՒՈՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Միջին դարուն արհեստապետութիւնները կային, քորփորասիոնները, որոնց կանոնագրին համաձայն ոեւէ անհատ արհեստ մը կիրարկելու համար, պէտք էր արձանագրուած ըլլար միութեան եւ առոր համար ալ որոշ պայմաններ լրացուցած։

Թիւրկօ արգելք ըրկել քորփորասիոնները, բայց բախելով աւանձնաշնորհեալներուն ընդդիմութեան, պաշտօնանկ եղաւ։

Ֆրանսական Յեղափոխութիւնն եկած Օրէնսդիր Ժողովը ջնջեց այդ միութիւնները 17 Մարտ 1791ին եւ, յայտարարեց աշխատանքի ազատութիւնը, արհեստաւորներու ազատութիւնը։

Ցնտեսական հոլովոյթը, գիտութեան կիրարկումներուն շնորհիւ, յեղաշրջեց ընկերային կեանքը, ստեղծեց ճարտարարուեստական կեանքը։ Նոր պէտքեր երեւան եկան, հին ու նոր պահանջներ գոհացնելու միջոցները փոխուեցան։ Կեանքն անհանդուրժելի պիտի ըլլար՝ եթէ քիչ մը առեն եկեղեցական լոյս չըլլար, երկաթուղին կանգ առնէր։

Գործաւորական ընկերակցութիւններ ջնջուեցին իրենց գաղափարին անհրաժեշտ հարկաւորութիւնը, միանգամայն սրկուած ըլլալը նոր պէտքերէն կազմակերպուեցան եւ կազմեցին սենտիքաները։

ԺԹ. դարուն զարգացաւ միանգամայն համայնավարական գաղափարը, արդիւնք կիրքերու եւ գաղափարներու բարդութեան. քարօրութիւն եւ հաւասարութիւն հաստատելու համար անհրաժեշտ էր ջնջել սեփականութիւնը։

Գործաւորական Միութիւնները աւելի հանգամանքէն կեանք մը ապրելու իրաւունք պահանջեցին։ Գործադուլը միակ զէնքն էր արհամարհուած գործաւորութեան, օրավարձքերու յաւելում պահանջելու համար Ամէն տեղ գործարանատէր եւ գործաւոր, թէեւ նոյն շահերն ունէին, բայց միշտ ներհակ դիրք մը կը գրաւէին իրարու հանդէպ։

Ընկերաբաններ՝ մտածեցին հաշտութեան բանաձեւ մը գտնել։ Առաջարկեցին կազմել խառն միութիւններ՝ գործաւորական եւ գործարանատիրական։ Ցիւրքհայմ ջերմօրէն պաշտպանեց այս տեսակէտը։ Ժորժ Վալուա, Նախկին արքայական մը, բաժնուելով Մօռասէն եւ Տօտէէն, հիմնեց Ֆրանսայի Արտադրողներու Միութիւնը։

Ֆաշիստները իշխանութեան գլուխ անցնելով՝ ուզեցին օգտուիլ գործաւորական ուժերէն։ Անոնք չգոհացան զուտ ֆաշիստական գոյնով գործաւորական միութիւններ կազմելով. ուզեցին պետականացնել բոլոր կազմակերպութիւնները, հիմնել քորփորասիոնները։ Ֆաշիստ մը, Ռոքքօ, 1921ին Ցիւրքհայմի տեսակէտը կը պաշտպանէր Իտալիոյ մէջ, կ'առաջարկէր գործաւորներու եւ «փաթրոն»ներու միութիւնները միացնել, միակ ընկերակցութիւն մը կազմել, ճարտարարուեստի համեմատ։

Ռոքքօ, այսօր Նախարար, կ'իրականացնէ ծրագիրը։ Ֆաշիստ պետութիւնը կը ջնջէ գործաւորական միութիւններ կազմելու ազատութիւնը։ Օրինակի կը ճանչնայ միայն ֆաշիստ գործաւորական միութիւնը։ Նոյն արհեստը ունեցող արհեստաւորներ պարտաւոր են արձանագրուիլ միութեան։ Առով կը ջնջուի յեղափոխութեան յաղթանակներէն մէկը, կը կորսուի աշխատանքի ազատութիւնը։

Ապահովելու համար ընկերային խաղաղութիւնը, ֆաշիստներու օրէնքը կ'արգիլէ գործադուլը։ Որովհետեւ, կը պատճառաբանէ, անհամաձայնութիւն մը գործաւորներու միջեւ՝ կը վնասէ արտադրութեան եւ հետեւաբար ազգային շահերուն։ Ինչ՞ ընկերութիւնը պիտի տուժէ փոքրամասնութեան մը շահերուն համար։

Գործաւորական հարցերը լուծելու համար, հաստատուած է աշխատանքի դատաւորութիւնը։ Այսպէս, պետութիւնը կը միջամտէ, կը հաշտեցնէ, կը հակակշռէ ամէն գործունէութիւն։

Նոր օրէնքին համաձայն, ազգային գործունէութիւնը վեց շարքեր ունի՝ ճարտարարուեստական, երկրագործական, առեւտրական, սեղանաւորական (դրամատուններ), ծովային փոխադրութեան եւ ցամաքային փոխադրութեան։ Ասոնց ամէնուն միութիւնը կը կազմէ ազգային համադաշնակցութիւնը, որուն պետն է արհեստապետութեանց Նախարարը։

Այս Նախարարութիւնը կը հաստատէ հրովարտակով արտադրութեան որոշ ճիւղի մը աշխատանք տուողներու եւ աշխատաւորներու (մտաւորական եւ արհեստաւորներու) արհեստապետութիւնը։

Նախարարը կը վաւերացնէ կամ պաշտօնանկ կ'ընէ միութեանց պետերը, կը հսկէ գործունէութեան վրայ, կը ցրուէ ի հարկին վարչական ժողովը՝ ներկայացուցիչ մը դնելով միութեան պետ։ Այս վերջինը կը գտնուի արդէն իտալական հանրային իրաւաբանութեան մէջ, քանի որ պետութիւնը կրնայ ոեւէ առեն ցրուել բարոյական անձ մը եւ կառավարական ներկայացուցիչ մը կարգել գործերը վարելու համար։

Ֆաշիստներու արհեստապետութիւնը ինքնին ոչ ուսումնասիրութեան գործարան մըն է, ոչ ալ հաշտեցման, քանի որ ասոր համար աշխատանքի դատաւորութիւն մը կայ։ Զի մասնակցիր պետութեան հակակշռին։ Նախարարութեան մէջ կազմուած է արհեստապետութեանց ժողովը, որ բաղկացած է Նախարարէն՝ նախագահ, Նախարարութիւններու ներկայացուցիչներէն, աշխատանք տուողներու եւ աշխատաւորներու ընդհանուր միութեան ներկայացուցիչէն։

Ազատական ամփոփար եւ ընկերվարական կուսակցութիւններ հետաքրքրուած չէին արտադրող դասակարգերու օրինական կազմակերպութեամբ եւ ասոնց պետութեան մասնակցութեամբը։ Ընդհանուր ընտրութիւնը կ'անգիտանայ արտադրողը, կը ճանչնայ քաղաքացին։ Ֆամկավարութիւնը՝ վերացնելով քաղաքացին միայն, հաւասարցնելով ամէնը, կ'անտեսէ ընկերութեան գործարանական բնոյթը, իւրաքանչիւր միութեան պաշտօնը։

Ֆաշիզմը ընդունելով հակառակը, ճանչնալով ընկերութեան գործարանաւորութիւն մը ըլլալը՝ իւրաքանչիւր գործարանի կը յատկացնէ որոշ տեղը՝ ներդաշնակելով պաշտօնները, ջնջելով աշխատանքի եւ դրամագլուխի պայքարը, ֆաշիզմը կը ձգտի վերակազմել իրենց պաշտօններուն համեմատ ընկերային ուժերը եւ պարփակել զանոնք պետութեան մէջ։

Ֆաշիստներու դրութիւնը հակառակ է ազդեկողանացման, կը պահանջէ ուժեղ կարգապահութիւն մը, բայց անհրաժեշտ է նաեւ ամենակարող պետութիւն մը։ Ուժեղ, կեդրոնացեալ կառավարութեան մը վարչութեան տակ կրնան զարգանալ արհեստապետութիւնները։ Հետաքրքիր հարց մըն է։ Միջին դարուն ծաղկեցան կիլտաները (գործաւորներու, արհեստաւորներու արհեստապետութեանց մէջ կազմուած փոխադարձ օգնութեան ընկերակցութիւններ), երբ կեդրոնի կառավարութիւնը տկար էր։

Արհեստապետութեանց դրութիւնն ալ Մաքիավէլլիի, աւելի ճիշդ Գէօկղեսիանոսի գաղափարներէն ներշնչուած է։ Հասմի կայսրը տնտեսական քայքայումը փրկելու համար կայսրութեան՝ այդպիսի օրէնքներու դիմեց։ Ընկերային նոր եւ բուռն փորձ մըն է որ կը կատարեն ֆաշիստները։

«Ամէն էակ կը ձգտի յարատեւել իր գոյութեան մէջ» կ'ըսէր Սփինոզա։ Ֆաշիստները իրենց գոյութիւնը պահելու համար, կը ջանան ամրացնել դիրքերը՝ ընկերային բոլոր կազմակերպութիւնները իւրացնելով կամ իրենց ենթարկելով։ Կարելի չէ ընդդիմանալ, որովհետեւ կարելի չէ արտայայտուիլ։ Մամուլի ազատութիւն չկայ, քաղաքական եւ քաղաքացիական ազատութիւններ անհետացած են, ներկայացուցչութիւնը կաշկանդուած է։ Նախկին եհովան որ կը վարէր Իտալիոյ ճակատագիրը հայրաբար, քամայքներուն համեմատ՝ մարմնացած է ֆաշիստ պետութեան մէջ, որ տիրաբար կը վարէ Իտալիոյ ճակատագիրը։

Գ. Խ.

ՋԱՐԴԱՐԱՐՆԵՐԸ
ԵՒ
ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ
ԻԲՐԵՒ ԲԱՐԵԿԱՐԳԻՉ

Արտասահմանի կարգ մը թերթեր եւ մասնաւորապէս Ամերիկայի Կոչնակը, պատուելիներու օրկանը, փութացին ողջունել Հայաստանի մէջ սարքուած խաղ մը, — «Ազատ եկեղեցի»ն, իբրեւ բարենորոգչական քայլ։ Էջմիածնի բարձրաստիճան եկեղեցականներէն ճամալաբանական մը, որ մօտէն ծանօթ է այդ կապկութեան ներքին ծալքերուն, ընդարձակ յօդուածով մը կը պատռէ վարագոյրը, Մարսէյլի Հայ Միրաին մէջ։ Զուգելով խառնուիլ կրօնական-եկեղեցական խնդիրներու, այդ գրուածքէն կը քաղենք միայն ցետուեալ ընորոշ կէտերը, որոնք պայծառ գաղափար մը կուտան նոր մարգարէներու կեանքին եւ քաջագործութեանց, ինչպէս եւ երեւանի վարիչներուն «յեղափոխականութեան» մասին.—

Սակայն այդպէս չէր մի, երբեւ, մեծաւանդ երեք չորս տարի առաջ Հայաստանում փակեցին 16 Հայոց եւ մի թէ երկու Ռուսաց եկեղեցիներ, իսկ հարեւան Վրաստանում վրաց կաթողիկոսի անձնական վկայութեամբ, 5000 եկեղեցիներ, Վրացիների, Ռուսների եւ 3—400 Հայերի։ Միայն Ցփխիս քաղաքում փակեցին Հայկական 14 եկեղեցի, հիմքից քանդեցին պատմական, գեղեցիկ որմնանկարներով զարդարուած Սղնախ եւ Թելաւ քաղաքների Հայոց եկեղեցիները, վրացախօս դարձած ու մի հայ գիւղում բաց եկեղեցի չթողեցին, փակեցին Ախալցխայի Ամենափրկիչ եկեղեցին, այնտեղից տանելով բոլոր սասութեան ժողովրդոց 1829 թ. Երզրումի գաղթի ժամանակ Նարապետ արքեպիսկոպոսի ձեռքով բերուած 28 փութ արծաթեղէն, մարգարտաշար գգեստներ եւ հնագիտական մեծ արժէքներ։ Նոյնպէս խլեցին եւ գրաւեցին փակուած բոլոր եկեղեցիների ստացուածքը։ Վարդապետներ եւ քահանաներ նահատակուեցին կամ աքսորի մատնուեցին, աւելի շատերը, անհայտն եւ թալանարդները, տօ երեւոյթ «կարմիր» կարգընկեց եղան։ Հաւատ տեղերում հոգեւորականի տարազով փողոց ելնելը յանդգնութիւն էր։ Իսկ հաւատացող ժողովուրդը արհամարհանքով ծաղրանում էր այնպիսիների դէմ, որոնք ցանկանում էին հոգեւորական ձայն առանց տարազի։

Կոչահալած այդ ծանր շրջանում էր առա որ հանդէս կանչուեցին «Քաղքասում» եւ «Քաղխաօ» Մելիւնը, "Հալածուած Մարգարէ» Աշոտը եւ «գժուկ» մականուան արժանացած Բենիկը, որոնցից մի եպիսկոպոս, մի վարդապետ եւ մի քահանայ, նոր «Ազատ» եկեղեցի հիմնեն, յատուկ հրահանգուած ծրագրով, հայոց եկեղեցու բարեկարգութիւն առաջ բերեն եւ ներկայումս արժանանան "կոչնակ"ի ներբողեանին՝ "կոչնակը" չի բաւականանում այդ քանով, այլ խորապէս զաւակցելով ծերունազարդ Խօթանանեան բեֆորմատոր Կարգալոյս Մելիւնին, սպառնում է միեւնոյն ժամանակ «Գերագոյն խորհուրդ կազմող արքեպիսկոպոսներուն» որ անընդունակ ըմբռնելու ժամանակի ոգին, փոխանակ հետեւելու «Քաղքասում եւ քաղխօսէ» բարեփոխիչին եւ նրա հիմնած «քրիստոնէական եղբայրակցութեանը» աշակերտելու, նրան հալածում եւ կարգընկեց են հռչակում։

Երեք զաւամեալ «բարենորոգիչներէն» երիտասարդ Բենիկը 60ից անց է. Աշոտ ու Մելիւնը՝ 70ից անց։

Աշոտը (այժմ մեռած), Բենիկն ու Մելիւնը հայրապետական կոնդակներով կարգալոյծ են։

Երեքն էլ այդ եկեղեցին չեն ընդունում, բայց պահել են ըստ կոչման սաքիճանները եւ սքեմը։ Խուխ եւ եկեղեցի չունին, ամէնէ եւ ապրուստ ստանում են խորհրդային կառավարութիւնից, ունին պաշտօններ ամսականներով, թէեւ խորհր. իրաւակարգում անկարելի է համարւում կրօնաւորի այն էլ սքեմով, պաշտօնավարութիւնը։

Արդ՝ վերեւ յիշատակուած ժամանակաշրջանում, երբ կրօնաւորի փողոց դուրս գալը անգամ բաւական անհաճ բան էր, այդ երեքը Լենինականից, Էջմիածնից եւ Թաթումից փաղքով հրաւիրուեցին մայրաքաղաք, անմիջապէս ստացան սենեակներ, ամսականներ եւ դրամ ու ապարան, թերթ եւ բրոշիւրներ հրատարակելու եւ ազատ խօսքի իրաւունք։ Ազատ խօսքի իրաւունք ազատ եկեղեցի հիմնելու, ազատօրէն գրելու Էջմիածնի հոգեւորականների դէմ, քննադատելու, զրպարտելու, սեւացնելու, երբ սոքա զրկուած էին նիւթական բոլոր միջոցներից, զրկուած էին ամպարանից, գրադարանից եւ գոյքերից, զրկուած էին խօսելու ազատ իրաւունքից։

Նրանց միացաւ միայն արտասահմանում բաւական հռչակ ստացած Լոնտոնի երբեմն հովիւ Աբէլ Նազարեանը։

1923 Թեւնհայրապետական կոնդակով Էջմիածնում հաստատւեց Գերագոյն Խորհուրդ, որի առաջին գործերից էր, Բանեից Բենիկին բերանացի եւ ապա գրաւոր պահանջ գրել՝ 1) թողնել լրտեսի պաշտօնը, 2) այն կնոջը՝ որի հետ կենակցում է եւ 3) թողնել գիւղում վարձած բնակարանն ու իբրեւ միաբան գալ ապրել վանքում՝ թողնում եմ մանրամասնութիւնը. Նրա բերանացի եւ գրաւոր պատասխանն էր, սպառնալիք եւ խոստում՝ ոսկոր ստանալու պայմանով հանգիստ մնալ։

Խոհեմութիւն էր արգեօք, թէ գոյութիւն ունեցող ծանր պայմանների շնորհիւ վախկոտութիւն, նորակազմ խորհուրդը անհրաժեշտ վճռականութիւն հրապարակ չբերեց։ Բենիկն ինքը հեռացաւ վանքից։ Իսկ թէ նա լրտեսի գերումն էր, բացի հաւաստուն լսածներից, ի յայտ էին եկել նրա օր օրի գրած տեղեկագիր—ժուռնալները։ Դաշնակցականների ապստամբութեան առաջի օրում, Վաղարշապատում բանտարկել էին վանքի կոմիսար Լեւոն Լիսիցեանին, ոչ կոմունիստ, մեծ ապագայ խոստացող, գիտնական լուրջ պատրաստութեամբ մի երիտասարդ։ Բանտարկութեան առաջի գիշերը, յանցագործ մէկը, որի անունը յիշել խորէն վը անչուշտ լաւ գիտէ, Աստուծոյցների հարցեզում ուղարկում է բանտ, որ հանելով դաշոյններով խողխողում են։ Երբ սրա սպանութեան գործն էին քննում, սեղանի գորանկներից հանդէս եկան Բենիկի գրութիւնները։

Ազատ եկեղեցու առաջին բարենորոգիչն է սա։

«Քաղքասում» եւ «Քաղխօսէ» Մելիւնը երկար ժամանակ բանտարկուած էր Ցփխիսում, Ցէր Ռուբինեանի մեղսակցութեամբ, որին ձեռնամասնականները գնդակահարեցին իբրեւ օտար պետութեան լրտես։ Դրանից փոքր անց, ծերունազարդ Մելիւնը բանտից ազատուեց եւ մեծ փառքի արժանացաւ, իբրեւ երկրորդ բարենորոգիչ պատւեր ստանալով հիմնելու Ազատ եկեղեցի։

Այս երկուսի կենսագրականները բաւական հարուստ են, մեր հաշւանք ժամը ուրուագծեներ են։

Մի երկու խօսք «փարիսեցիներէն հալածուած Մարգարէ»ի մասին, որ բարեբախտաբար հեռու է Նախկին երկուսի առաքինութիւններից, մի մարդ, որ գրաշարութիւնից եպիսկոպոս դարձած, եկեղեցուց արտաքսւելուց յետոյ, ուրիշ բանի պէտք չէր բացի գրաշար լինելուց, իսկ եպիսկոպոս դարձել էր պատահաբար։

1923ին Լենինականից եկաւ Էջմիածին, առաջարկեցին Մայր Տաճարում մի քարոզ խօսել, ժամանեց ազատ եւ համարձակ հարւածել «անհաւատ գաղաններին», հետեւեալ օրը յայտնեցին որ բանտ է ուղարկւելու։ Քաջասիրտ «Մարգարէ»ն հանդուեց կամ համոզեցին, որ աւելի ձեռնտու է Էջմիածնի դէմ հրատարակւած բրօշիւրների տակ ստորագրել իւր եպիսկոպոս անունը, ստանալ կլոբիկ վարձատրութիւն եւ ինքն անգլուխ, հիմնելիք եղբայրութեան գլուխ դառնալ, եւ հայ անգլուխ իրականութեան մէջ «Հալածուած Մարգարէ» կոչումն ընդունիլ։

Երկու բարենորոգիչների երրորդ ընկերն էր սա։ Հազիւ մի քանի ամիս անց, զգալով որ գլխաւոր է գրաշարութեան գործը, գուցե եւ խղճի խայթից, մահացաւ դիմումներով եւ երկու գրաւոր մեղայականներով ներողութիւն հայցեց, սակայն երրորդ գրութիւնով ստիպեցին յետս կոչել մեղայականը։

ԹԱՏՐՈՆ

«ԱՆՅԱՅՏ ԿԻՆԸ»

Դերասան Մ. Ա. Կոստանեան խումբը Կիրակի գիշեր ներկայ[ացուց] Ալեքսանդր Բիսօ[նի] «Անյայտ Կինը» (La Femme X) Բազմութիւն չկար, մինչ[դեռ] գործադրկութեան հետեւանք[ով]...

Ֆրանսացի հեղինակին [գործը], որ ժամանակին մեծ [յա]ջողութիւն ունեցած է, ծանօթ [է] նաեւ հայ բեմին, ներկայացո[ւած] ըլլալով Կովկաս, Պոլիս և այլ[ուր]. Քանի մը տարի առաջ ա[մե]րիկեան թատրոնի մը խա[ղա]ցանկին մաս կը կազմէր։

Ահա՛ խաղը՝ երկու խօսքով։

Ֆլէրիօ՝ դատախազի օգն[ա]կան է Փարիզի մէջ. ամուսն[աց]ած է Ժաքլինի հետ, որմէ ունեցած է զաւակ մը՝ Ռէյմ[ոն]. Ժաքլին կը ձգէ ամուսին ... բախայ եւ կ'երթայ ապրիլ ... սիրահարին հետ։ Շատ ... սիրահարը կը մեռնի՝ ու ... տաք կինը, որուն մէջ մայր[ական] սէրը կը զարթնու իր բոլոր ... զգուշեամբ, կը վերադառնայ ... բոյնը եւ խաբուած ամուսն[էն] ներողութիւն կը խնդրէ ... սինը, որ տառապանքին ... նութիւնը ճաշակած է, —որդ[ին] տեւ միշտ կը սիրէ իր կին[ը] ... կը պատրաստուի ներելու, ... րիւ ապաշաւի մը վերադառ[նալ] այս վերադարձը։ Սակայն ... խոստովանութիւնը թէ ... հարը մեռած է, Ֆլէրիօ ... կ'արթնցնէ նախանձի ու ... լութեան սաստիկ փոթորիկ ... ու Ժաքլին կը վռնտուի յա[ւի]տեան որդէն, առանց տեսնելու ... չորս տարեկան հոգեհատոր ...

Այնուհետեւ առելութեան ... կուրացած Ժաքլինը կը դառ[նայ] անյայտ կինը, հանրութեան ... փականութիւնը, որ երկար ... արկածալից կեանք մը կը վա[րէ] Ու Բ. արարուածին, քսան տար[ի] վերջ, զինքը կը գտնենք ... տոյի մէջ, Պուէնոս Այրէսէն ... բաղաքին, Լարօք անուն ... տախնդիրի մը հետ, ընկճուա[ծ] ու ֆիզիքապէս փճացած։

Լարօքի նախկին վարպ[ետ] Պէրիսար, առաւ փախուստ մը, ... րօքի կ'այցելէ եւ Ժաքլինի ... բաղան իմանալով, միտք կը ... նայ «շանթաժ»ի ենթարկել ... նոր ամուսինը։ Ժաքլին 120,00[0] Ֆրանքի դրամօժիտ տուած է ... ամուսնին. Լարօք Փարիզ պէ[տք է] երթայ առանձին այդ գումա[րը] պահանջելու համար։ Ժաքլի[ն] որուն մէջ սէրը հանդէպ իր ... ւակին վառ մնացած է, վայրկ[ենա]պութեան առաջքն առնելու ... մար կը սպաննէ Լարօքը ... ձերբակալուի իբրեւ մարդ[աս]պան։ Պաշտպանութիւնը ... յանձնուի իր զաւկին՝ Ռէյմ[ոնի] որ այժմ 24 տարեկան փաստ[ա]բան է եւ որ չի գիտեր իր ... ճախորդին խնդութիւնը, ... որ Ժաքլին կը մերժէ ... խօսք ըսել թէ՝ փաստաբան[ի] եւ թէ դատաւորներուն։ Դատա[]վարութեան ընթացքին ան[յայտ] կինը կը ճանչնայ իր ամուսն[ը] զաւակը, որ պերճախօս եւ ... ուած պաշտպանողական ... խօսի։ Ժաքլին անպարտ ... ձակուի։ Ֆլէրիօ զայն իր ... կը վերադարձնէ, սակայն ... բախտ մայրը վերջ կուտայ ... կեանքին։

Հեղինակը մասնաւոր ... թափած է ցնցող խաղ մը ... տելու համար։ Գեղարուեստ[ա]կան արժէք չունի։ Կը յի[շա]տակենք հանդուցեալ Մ. Մնակեանի ... դացանկը։ Այս կարգի ... կը յուզեն հանդիսականը ... բասանին ալ դիւրին յաջ[ողու]թիւններ կ'ապահովեն։ Հայ[կա]կան բեմերու վրայ յաջ[ողու]թեան գաղտնիքն ալ հոս ... է փնտռել։ Տեղ տեղ ... Պէրիսարի եւ ընկերոջ ... պանդոկը ալջելութեան ... րանին մէջ, ակներեւ է ... կին բռնազբօսիկ ճիգը։

Խաղարկութիւնը ընդհան[ուր] պէս յաջող էր։

Ցայտագրին վրայ ... տեղ յայտարարուած էր ... խաղը պիտի վերջանայ ... 11.30ին. մինչ ժամը 12.30 ... տակաւին չէր սկսած վեր[ջին] պատկերը։ Շատեր, մանա[ւանդ] արուարձան բնակողները ... նեցան առանց տեսնելու ... վերջաւորութիւնը։

ԿԵԱՆՔԸ ՔՈՆՍԹԱՆՑԱՅԻ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն)

Քոնսթանցա, 12 Յնվր.

Ռումանահայ գաղութը՝ համեմատաբար էն հանդարտը՝ ...արուէ սաքի երեւան կը բերէ ...արերար ձգտումներ, որոնք ա...ուլ կը մեան գաղթային կեդր. ...կազմակերպութեան մը պակա...ն:

Ամէն առենէ աւելի հրամա...կան է կեդրոնական մարմնի ...ը գոյութիւնը, տիրաբար վարե...ու եւ հայրենիքի օգտին գոր...ածելու համար գաղութները:

Քոնսթանցա, տարագիր Թրք...ունններու տարմի մը պէս Թա...ած Սեւ Ծովու ափերուն վրայ, ...մնաւորապէս արժանի է ու...ադրութեան, իբրեւ գաղութ մը ...ր կը տանի նիւթական ու բա...ոյական համեմատաբար ծանր ...ռ մը, հայկական ոգին ան...ախտ պահելու միակ մտահո...ութեամբ: կ՚արժէ երբեմն ամ...ոփ տեղեկատուութիւններ հա...որդել այս վառվռուն փեթակի ...ասին:

∴ «Առաջս» կրթ. միութիւնը՝ ...րուն մասին գրած էինք անկէ ...ռաջ, գիշերային դասաւան...ութիւններէն զատ ունեցաւ եր...ու դասախօսութիւններ: դեկտ. ...ին խօսեցաւ Գ. Յարութիւն Աթա...ասեան նիւթ ունենալով «կամ...ը եւ իր դերը հանրային կեան...ին մէջ», իսկ դեկտ. 19ին Գ. Մ. ...որոսեան «Ֆրանսական յեղա...ոխութեան» մասին:

Այս ամսու 9ին եւս Միութիւ...ը վարժարանի սրահին մէջ ...ուաւ ցերեկոյթ-պարահանդէս ...ի լայն շրջանակի մը մէջ: Պա...րէ զատ տեղի ունեցան գը...րթ արտասանութիւններ, մե...երգ, կատակերգութիւն մը՝ ...ոխաւոր հարսը» Նորակազմ ...ամաթիքի կողմէն եւ վիճակա...նութիւն մը, գեղարուեստա...ան ձոխ առարկաներով զոր ...ութեան անդամներն ու համա...րները տրամադրած էին ձրիա...ար:

∴ Թատերական ճաշակը ժո...վուրդին մէջ զարգացնելու ...ւ սփռելու գեղեցիկ նպատա...ով, կազմուեցաւ «Դրամաթիք ...նկերութիւն» մը, որ իր առա...ին ձրի ներկայացումը տուաւ ...եկտ. 26 ին գիշերը, բեմադրե...ով երկու կարճ տրամ եւ մէկ ...ւեշտ: Գնահատութեան ար...անի են այս ընկերութեան նիւ...ական ու բարոյական զոհողու...իւնները:

∴ Յունուար 1ին Ազգ. վար...արանը սարքած էր աշակեր...ական ամանորի հանդէս մը: ...եղի ունեցան երգ, արտասա...ութիւն, տրամախօսութիւն եւ ...մբերգ, Ազանդական «Կաղանդ ...ապան» եկաւ աշակերտներուն ...ւէրներ բաժնել եւ հանդէսը ...երջացաւ մեծ ոգեւորութեամբ:

∴ Խումբ մը երիտասարդ-ե...իտասարդուհիներ նուագախմ...էս մը կազմակերպելու գեղե...իկ գաղափարը ունեցեր էին եւ ...րկար պատրաստութենէ ետք իրագործեցին Յունուար 2ին: Դպրոցի «Առաջս» սրահը հայ եւ օտար ստուարաթիւ ունկնդիրներուն նեղ կուգար: Ռումէն փաստաբան Գ. Վ.Լ.Լ.իւ հակիրճ ասուլիսով մը բացաւ հանդէսը. Նուագախումբը նուագեց եւրոպական գեղեցիկ կտորներ, իսկ երգչախումբը երգեց հայկական երգեր:

Նուագահանդէսի արդիւնքով գնուեցաւ ընտիր դաշնակ մը եւ նուիրուեցաւ դպրոցին: Շինուեցաւ նաեւ Թատրոնի Թաւիշէ վարագոյր մը:

∴ Ազգամիջեան բարեկամ յարաբերութիւններ մշակելու ջանադրութեամբ տեղիս հոգեւոր հովիւը եւ Թաղ. Խորհուրդի ատենապետը Յունուար 1ին շնորհաւորական այցելութիւն մը տուին քաղաքիս ռումէն նորընտիր եպիսկոպոսին, որ շատ գոհ մնաց եւ հայ գաղութին մօտէն ծանօթանալու համար փափաք յայտնեց Ծնունդի երկրորդ օրը այցելել եկեղեցի:

Յունուար 7ին ցերեկէն յետոյ եպիսկոպոսը հետեւորդներով այցելեց եկեղեցի, ուր ընդունուեցաւ բազմաթիւ Հայերու կողմէ: Հոգեւոր հովիւը ռումաներէն գեղեցիկ ճառ մը խօսեցաւ, որուն եպիսկոպոսը պատասխանեց, Հայոց պատմական կեանքէն դրուագներ վեր հանելով:

Յետոյ եպիսկոպոսը Թաղ. Խորհուրդին կողմէ հիւրասիրուեցաւ դպրոցի սրահը, ուր կը գանուէին զանազան հոսանքներէն ու տարրերէն ներկայացուցիչներ:

Եպիսկոպոսը հարցումներ ուղղեց եւ շատ գոհ մնաց վարժարանին եւ Առաջս կրթ. Միութեան գրադարան-ընթերցարանին մասին տրուած բացատրութիւններէն: Ներկաները պատուասիրուեցան շամփանիայով:

Վ. Ե.

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԻԱՍՏԱՆ ՄԷՋ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ

ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Այժմ Խորհրդ. Միութեան ամբողջ տարածութեան վրայ տեղի կ՚ունենան խորհուրդներու վերընտրութիւններ, որոնց մեծ մասը կը ղեկավարէ պոլշեւիկ միտքերը: Մոսկուայի եւ գաւառական բոլոր թերթերը լեցուն են յօդուածներով, կոչերով եւ ընտրական պայքարի նկարագրութիւններով: Խորհրդային իշխանութիւնը բաւական մտահոգ է ժողովուրդի բռնած դիրքով: Զնայած որ ընտրական օրէնքը նորէն կրճատուած է ու շատ մը նոր սեղմումներ մտցուած են, գիւղերու եւ քաղաքներու բնակիչները ցոյց կուտան բաւական շեշտուած դիմադրութիւն: Տեղ - տեղ այդ դիմադրութիւնը կ՚արտայայտուի ընտրութիւններէն ձեռնպահ մնալով, ուրիշ տեղեր չափազանցուած «ակտիւութեամբ», շատ տեղեր ալ «կուլակներու» (ունեւոր գիւղացիներ) պրոհով:

Ահա քանի մը նմոյշներ քաղուած կոմունիստական կեդրոնական թերթերէն:

«Փրավտա»յի Յունուար 12 թիւին մէջ կը հաղորդուի, որ Յոնի նախընտրական ժողովներուն ներկայացած է ընտրողներու հարիւրէն հինգ միայն: «Ժողովներու մեծ մասը պէտք եղաւ յետաձգել, նշանակել երկրորդ և երրորդ անգամ: Զեկուցումներու քննութեան ատեն գիւղացիները բնաւ չմասնակցեցան»:

Թեքչով քաղաքին մէջ նշանակուած 12 ժողովներէն տեղի ունեցած է միայն մէկը, այն ալ տանուտէրներու: Աշխատաւորութիւնը բացարձակ արհամարհանքի է մատնած աշխատաւորական ընտրութիւնները:

Վիզուկի ժողովներու մեծագոյն մասը տեղի չունեցաւ ընտրողներու բացակայութեան պատճառով:

Ընտրութիւնները առանձնապէս «ակտիւ» կերպով կ՚անցնին Ատրպէճանի մէջ: Ժողովներու մէջ գիւղացիները բազմաթիւ հարցումներ կուտան. «ինչո՞ւ դատարանները կը ծեծեն դատերը», «ինչո՞ւ քոչւորներուն հող չտրուիր, որ նստակեաց դառնան» եւայլն: Ճառախօսներ են գանգատներ տեղական իշխանութիւններու գործերու, հարկային մարմիններու դէմ, շատ կը խօսուի դպրոցներու, հիւանդանոցներու, Ջրանցքներու, արօտատեղիներու մասին: Կուլակները, մանր առեւտրականներն ու հոգեւորականները այժմ զրկուած են ընտրելու իրաւունքէ, բայց մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտան ու կ՚աշխատին իրարու: Անոնք նոյն իսկ յաջողեցան իրենց թեկնածուները մտցնել գիւղական եւ գաւառական յանձնաժողովներու մէջ: Այժմ պէտք է տեսնուած կարգ մը յանձնաժողովներու վերակազմութիւնը: Դրեթէ ամէն տեղ մոլլաները, խանութպաններն ու կուլակները ունին իրենց թեկնածուներու միացեալ ցանկերը եւ կ՚օգտագործեն ամէն հնարաւորութիւն, որպէսզի իրենց նպատակին հասնին: Կուլակներու միութիւնը երբեմն կը դիմակաւորուի անով, որ իր ցանկին մէջ կը դնէ նաեւ աղքատ ու միջակ տարրերու համար ընդունելի անուններ»

Չեռամայնը կ՚ընդհանրանայ.— Պելճիքայի եւ Իտալիոյ միջեւ ալ հեռաձայնի գիծ մը հաստատուեր է: Պրիւքսէլէն Միլանօ կամ Թորինօ երեք վայրկեանի խօսակցութիւնը կ՚արժէ 65 Ֆր.

Պուլկարական լէվանները.— 1927 Յունուար 1էն սկսեալ պուլկարական 5000 լէվանոց թղթադրամները շրջաբերութենէ դադրած են:

Էքս-ան-Փրովանսի մէջ ձիւն նստած է եւ սաստիկ ցուրտ կը տիրէ:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

57.— Ս. ՀԱՆՐԻ և Ս. ԱՆՏՐԷ (Մարսէյլ)

Աղիւսի գործարանները մինչեւ Յունուար 15 կանոնաւոր աշխատեցան, առանց բանւոր հանելու եւ ոչ ալ աշխատավարձ պակսեցուցին: Անցեալ շաբաթներ բաւական նոր բանւորներ առին, որոնց մեծամասնութիւնը Հայեր էին: Իսկ Յուն. 15ին աշխատանքի չափ հաստատուեցաւ 48—59 ժամի փոխարէն 36 ժամ, առանց օրավարձք պակսեցնելու: Ամէն պարագայի մէջ, հեռանկարը լաւ չէ: Շատեր կ՚ուզեն հեռանալ այս երկրէն, բայց ո՞ւր երթան. Հայաստան չեն կրնար երթալ: Դէպ Ռուսաստան երթալու համար վիզա ունենալու են:

Ա. Սահակեան

58.— ՄԱՐՍԷՅԼ (կրկին)

Գործազրկութիւնը օրէ օր կը ծաւալի: Հալալատ կեդրոններու մէջ ամէն օր կարելի է հանդիպիլ անթիւ անգործներու: Անոնք ծոյլեր չեն. օրական քանի քանի անգամներ գործարաններու դուռները ափ կ՚առնեն, բայց ի զուր: Դուռները ամուր փակուած են գործաւորներու, մասնաւորապէս հայ բանւորներու առջեւ: Մանաւանդ նորեկ բանւորները ամէնէն աւելի ենթակայ են այս խղճալի կացութեան. Նախ լեզու չեն գիտեր, յետոյ տեղին ծանօթ չեն: Ամիսներէ ի վեր անգործ կը թափառին, թշուառութեան հեռանկարը իրենց գլխուն վրայ: Արտասահմանի մեր հեռաւոր բախտակիցներուն կը յորդորենք որ իրենց տեղէն չշարժին:

Մարսէյլի մէջ, բացի չորս գործարաններէն, միւս բոլոր մանր մունր գործարանները փակուած են, կամ գործաւորները արձակած են: Շաքարի երեք գործարանները անխափան կը մնան. նաեւ Société Général de Tuileries de Marseille*, ուր կ՚աշխատին մօտաւորապէս երկու հարիւր Հայեր ու մեծ թիւով Իտալացիներ եւ Սպանիացիներ: Անցեալ շաբթուն որոշուած էր երկու հարիւր հոգի արձակել, սակայն սէնտիքաներու միջնորդութեամբ փոխանակ գործաւոր հանելու, աշխատութեան ժամերը գեղչեցին, ութէ տեղ, պիտի աշխատին օրական վեց ժամ միայն: Երկրորդ հաստատութիւնն է Սէն-Մարսէյլի Թօտր եղբայրներու գործարանը, որ գործաւոր չէ արձակած դեռ:*

Շաքարի երրորդ գործարանը Մէտիթէրանէ է, վեց ամիսներէ ի վեր բնաւ հայ գործաւոր չ՚ընդունիր, որովհետեւ քանի մը կարմրուկ բանւորներ ատկէ առաջ գործադուլ հրահրած էին:

Անշուշտ ամէն վէրք դեղ մը ունի, եւ գործազրկութիւնն ալ դարման կարօտ է: «Յառաջ»ի մէջ յաճախ կը հանդիպինք գեղեցիկ առաջարկներու. ինչպէս՝ երկրագործական նախաձեռնութեան դիմել, գիւղերը երթալ, երկրագործութեամբ զբաղիլ, նպաստներ բաշխել, վերջապէս անգործներու օգնութեան համար միութիւն մը կազմել եւն.: Յաւալի է որ անոնք միայն թուղթի վրայ կը մնան, ու մեր ունեւորները կամ պատասխանատու մարմինները իրենց տեղէն չեն շարժիր, ու կը թողուն որ խեղճ բանւոր երիտասարդները հալին մաշին ու յետոյ օգնութեան հասնին: Ինչ որ պիտի ընեն, թող շուտ ընեն, օտարները որչափ ալ մեզմով հետաքրքրուին, չեն կրնար հասկնալ մեր խղճական պահանջները: Օտար բանւորները տէր ունին, անոնք իրենց հայրենիքը կը վերադառնան, իսկ մե՞նք: Մեր հայրենիքը հեռու է. եւ անոր դուռները ամուր կղպուած են մեր առջեւ:

Գառնիկ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԽՐՆԿՈՑԹԸ

Մարսէյլի Արարատ Միութեան կազմակերպած ընտանեկան համեստ երեկոյթը ունեցաւ բարոյական մեծ արժէք, ապացուցանելով Միութեան վայելած ժողովրդականութիւնը: Հակառակ գործազրկութեան տագնապին եւ օդին խստութեան, սրահը լեցուած էր:

Միութեան ատենապետ Գ. Բ. Դումրուեան, բանալով հանդէսը, հրաւիրեց ներկաները որ բոլորուին միութեան շուրջը: Յետոյ հրաւիրեց ժողովուրդը յատկապէս լսել «Մեր Հայրենիք»ը, զոր երգեց երգիչ խումբը, որ կազմուած է երկսեռ պատանիներէ, շնորհիւ Գ. Օ. Կարապետեանի թափած ջանքերուն:

Որքէն յետոյ սեղանապետ ընտրուեցաւ օրուան բանախօսը, ընկեր Վահան Համբարձումեանը: Սեղանին շուրջ բոլորուած էին աւելի քան հարիւր երեսուն երկսեռ հանդիսականներ: Եղան արտասանութիւններ պատանիներու եւ երգեր՝ երգիչ խումբին կողմէ: Երեք փոքրիկ. նոր ներկայացուցին մանկապարտէզի խաղ մը՝ «Մաղկեփաճառն ու բանջարավաճառը», գնահատութեան արժանանալով:

Գ. Գ. Մ. Պետրոսեան եւ Բ. Աճէմեան իրենց երգերով ու զաւեշտներով հաճելի վայրկեաններ ապրեցնել տուին ներկաներուն:

Գ. Փ. Յովհաննէսեան Թըրքերէն ձայնով երգեց «Կանչէ Կռունկ»ը, «Մայր Արաքսի»ն եւ ուրիշ հայրենի երգեր: Ընկ. Օ. Կարապետեան արտասանեց Ա. Իսահակեանի «Իմ Հայաստանին», եւ Ա. Ահարոնեանի «Նոր Արհաւիրքը»ը յաջող ու խանդավառ կերպով:

Ընկեր բանախօսը հակիրճ եւ դիւրահասկնալի ոճով, բացատրեց հայ ժողովուրդին տառապանքներէն ազատելու համար հակառակ իր կրած բազմապիսի տառապանքներուն ու հալածանքներուն օտար լուծի տակ, թէ հարազատներու ձեռքով: Փշոտ ու փոշոտ ճամբաներէ ազատած, իր հառաչաակամութեամբ քանիցս քանդուած բոյնը վերաշինեց, թէ երկրի մէջ եւ թէ անապատներէն մինչեւ ովկիանոսներուն ափերը: Վերջացնելէ առաջ, յորդոր կարդաց բոլորին, խտացնել միութեան շարքերը, ու առանց անձնական կիրքերու, համախմբուիլ մէկ դրօշի տակ, ընդառաջ երթալով գաղութին պահանջներուն: Բացատրեց նաեւ կուսակցութեան եւ միութեան անհրաժեշտութիւնը ազգի մը համար: Երկուքն ալ իրենց դերերը ունին:

Տուփ մը թերթանուշ եւ կարգ մը առարկաներ ամերիկեան աճուրդի դրուեցան: Ներկաները առատաձեռնութեամբ մասնակցեցան, հակառակ գործազրկութեան:

Հանդիսականի մը կողմէ բախտախաղ տեղի ունեցաւ: Երկսեռ պատանիներ պարեցին հայկական պար մը: Երգիչ խումբին խմբերգը փակեց հանդէսը. գիշերուան ժամը 3ին: Ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ եւ ուրախ տպաւորութեան տակ:

Կ. Երամեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ԽՈՂԽՈՂՈՒՄԸ ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄԷՋ

Սեբաստիայէն կը գրեն թէ Զառայի գերեզմանատան մէջ (քաղաքէն 20 վայրկեան հեռու) խողխողուած է հայ երիտասարդ մը, Հայկ Վարդանեան, 18 տարեկան:

Կառաւանները քաղաք մտած պահուն կը տեսնեն դիակը եւ լուր կուտան: Ոստիկանութիւնը քննութեան կուգայ: Զոհը այնքան խողխողուած էր, որ անճանաչելի դարձած էր. գլուխը ճզմուած, մարմինին ամէն կողմը դանակի եւ երկաթի կտորներով ծակծկուած:

Յարաբախտ Հ. Վարդանեանը ծանօթ գերդաստանէ, անմնան գեղեցկութեամբ երիտասարդ մըն էր: Դեռ նոր ամուսնացած էր: Կասկածի վրայ ձերբակալուած են երկու հոգի: Սպանութեան շարժառիթը յայտնի չէ: կը թողու այրի մը եւ եղբայր մը:

Դպրոցականի մը արկածը.— Նոր-Սիւտ մէթրօյին մէջ, Մարքատէ-Պուասոնի կայարանը, երեխուրին դեռ կանգ չառած, դպրոցական 13 տարեկան պատանի մը, կը բանայ դուռը եւ կ՚իջնէ: Սխալ քայլ մը կ՚առնէ, կը զարնուի պատին, կ՚իյնայ ելեկտրագիծին վրայ եւ վայրկենական կը մեռնի:

∴ Փարիզէն Ստրազպուրկ մեկնող շոգեկառքը Ավրիքուրի մօտ կը սպաննէ 50 տարեկան կին մը, բաւական մը ճամբայ զայն քաշկռտելէ յետոյ:

''ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 6)

ՀԱՐՍՆԻՔԷՆ ԱՌԱՋ

(ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Թարգմ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ձենքերու անօրինակ ճարճատիւն մը՝ եւ ծուխին մէջէն Զայանցիները թիւով քիչ, քարէ քար նետուեցան, եւ արագօրէն փախան: Դարվիշներուն ձեռքէն անցաւ բաւական զէնք եւ երեք ձի:

Իրիկունը չափ չունէր ուրախութիւնը յաղթական վրանախումբին մէջ: Ռազմիկները հպարտութեամբ կը պատմէին կռիւը, նկարագրելով, կեղծելով թշնամիին հետեւիլն ու փախուստը: Պինները, Արաբի խարոյկներուն մօտ հաւաքուած, հիացումով լցուած, յանկարծակի երգերէնկը յօրինէ եւ աղջկի ու նուագարաններու ընկերակցութեամբ, կը գովաբանէին իրենց մարդոց փառքն ու գործերը: Արշալոյսին՝ պատերազմ, վերջալոյսին՝ խնջոյք:

Երիտասարդներու խումբ մըն ալ, շրջանակ մը կազմած, մտիկ կ՚ընէին ծերունիի մը, որ կ՚նէյ կը նուագէր: Քա՜ղցր է այդ եղէգին ձայնը: Յետոյ երիտասարդ մը սիրոյ երգ մը կանչեց.

Ան վար կ՚իջնէ, հատիկ հատիկ
սանդուխներէն,
մէջքն օրրելէն,
Սպիտակ է, մազերն՝ ոսկի:
Եա՛ եալլի՛, եա՛ եալլի:
Ճակատը նման է Ճապան ամսուան կիսալուսնին,
Յօնքերը վրձինով քաշուած են,
Եա՛ եալլի՛, եա՛ եալլի:
Աչքեր ունի եղնիկի. քիթ մը
սիրունիկ
կլոր երեսներ՝ խնձորի պէս Տիրանի.
Եա՛ եալլի, եա եալլի:
Վալլահի՛, ակռաները շարուած
մարգարիտներ են,
Եւ բերանը նման է Սողոմոնի ապալանջանին:
Եա՛ եալլի, եա՛ եալլի:
Բերնին Թուքը ճերմակ է, ու քաղցր, ծեծուած շաքարի պէս,
Լեզուն կը խաղայ արծաթէ ձուկի նման:
Եա՛ եալլի, եա՛ եալլի:
Օ՛ բուստէ շրթներ, օ՛ վիզ սլացիկ
ինչպէս սպիտակ անօթ մը,
Օ՛ ստինքներ շատրուանին մարմարին նման ուժեղ,
Օ՛ կրունկներ՝ սկիհի պէս կլորակ,
Օ՛ լայն քամակ՝ նման սուրհական պղինձէ սանին:
Եա՛ եալլի, եա՛ եալլի:

Խարոյկին բոցերը կը նուաղէին երբ քնանալու գացին վրաններու տակ:

* * *

Օրերը հալածեցին օրերը, շաբաթները յաջորդեցին շաբաթներուն, ինչպէս համրիչի մը հատիկները՝ իրարու.

Անձրեւները նորէն գնոր բեղնաւորեցին հողը, եւ ձիւնը ծածկեց լեռները:

Մօհա կը զգար որ աքսորի ծանրութիւնը խոշոր բեռի մը նման կը ճնշէր վրան:

Սպաննալին արիւնը դեռ վրէժ կը կանչէր: Սակայն քիչ մը թուլցած էին վրէժխնդիրները: Միւս կողմէ, աւելորդ արիւնահեղութեան տեղի չտալու համար, Մօհայի բարեկամները կ՚աշխատէին Զայանցիները սիրաշահիլ, արեան գինը վճարելով:

Մօհա յօժար էր տալու, իբրեւ արեան գին, ցուլ մը, խոյ մը, ոչխար մը, երկու կում կարագ: Նոյնիսկ խնդրեց իր վրանախումբին պետէն, որ սիջնորդէ գոհին ընտանիքին մօտ եւ հաշտութիւն կնքուի:

Ամրարը, մեծամեծներուն ընկերակցութեամբ, առաւ մը ճամբայ ելաւ եւ թշնամիներուն մօտ բանակցութեան գնաց, նուէր տանելով Մօհայի տուած կենդանիները:

Երբ ամրարը Զայանցիներուն վրաններուն առջեւ հասաւ, ձիէն վար ցատկեց, սուրին մէկ հարուածով կտրեց ցուլին գլուխը, ի նշան խաղաղասիրութեան եւ հաշտութեան: Միւս կենդանիներն ալ անմիջապէս մորթեցին եւ անոնց միսով պատրաստեցին ընդհանուր ճաշ մը, որուն հրաւիրուեցան բանակցողներն ու հակառակորդները:

Երբ նախ փայտէ ահագին թասերէն մէկ կորկոտ ապուրը բերին ու դրին հրաւիրեալներուն առջեւ, Այթ-Ապալլահի բանագնացներուն մեծը բարձրացուց իր լոգիկին թեւը, ծածկեց ամանը եւ ըսաւ.

— Ես պատուիրակ եմ եկած Աստուծոյ ուղւոն Մօհայի կողմէ: Յանուն անոր, կը խնդրեմ որ ընդունիք արեան գինը, եթէ հաճոյ է Աստուծոյ:

Անմիջապէս, մեռեալին եղբայրներն ու հայրը պոռացին.

— Արիւնը արիւն կ՚ուզէ, եւ ոչ թէ դրամ: Անե՛նք քուգանք եթէ ծախենք սպաննուածին արիւնը:

Սակայն ներքնապէս համաձայն չէին այս խօսքերուն, պարզապէս աղմուկ կը հանէին: Որովհետեւ իրենց կրած պարտութենէն ազդին, հասկցած էին որ անզօր են յաղթելու: Յետոյ, սահած ժամանակը բաւական եղած էր որ վրէժխնդրութիւնը մարի իրենց սիրտին մէջ: Լաւագոյն վարձատրութեան մը խոստում ալ միւս կողմէ կը գրգռէր իրենց ընչաքաղցութիւնը:

Ամբողջ օր մը խորհելէ ետք, ընդունեցին հաշտութեան առաջարկը: Արեան գինն ալ որոշուեցաւ 200 ոչխար:

Որովհետեւ Մօհա չէր կրնար անմիջապէս փրկանքը վճարել, որոշուեցաւ որ նախ կէսը յանձնէր, եւ նախքան մնացածին յանձնումը ներողութիւն շնորհուէր իրեն:

(Շարունակելի)

Նախարարները միաձայնութեամբ վաւերացուցին Գոխանի յատակագիծը։ Նիստէն վերջ արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ ո՛չ մէկ տարակարծութիւն կայ դահլիճին մէջ։

Երկրորդ միջազգային կարեւոր հարցն է Պարտքերու խնդիրը, որ ժամանակէ մը ի վեր մոռացութեան մատնուած էր, սակայն քանի մը օր առաջ կրկին արծարծուեցաւ, երբ ամերիկեան գեսպան Մայրըն Հէրրիք վարչապետ Փուանքարէի ներկայացաւ։ Ըսողներ կան թէ Ուաշինկթընի մէջ մտահոգութիւն պատճառած է Թղշակներու նախարար Գ. Լուի Մարէնի կիրակի օր նախկին ռազմիկներու միթինկին մէջ խօսած ճառը։ Նախարարը ըսած էր թէ ինք հակառակ է ֆրանքօ-ամերիկեան պարտքի խնդրին մասին Ուաշինկթընի մէջ կնքուած համաձայնութեան, որ դեռ չէ վաւերացուած ֆրանսական խորհրդարանին կողմէ։

Բնականաբար. շատ անախորժ կը հնչէն պաշտօնական բերնէ ելած այս խօսքերը պարտապահանջ Ամերիկացիներու ականջին։

∴ Ուաշինկթընէն հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Ծերակոյտը դժուար թէ ներկայ նստաշրջանին վաւերացնէ պարտքերու խնդրին մասին Պէրանժէ—Մէլըն համաձայնագիրը։ Պատերազմի պարտքերու յանձնաժողովին իրաւասութիւնները կը վերջանան Փետր. 9ին, այդ թուականէն վերջ արտաքին եւ ելմտական նախարարութիւնները պիտի վարեն բանակցութիւնները։

Խորհրդային Միութիւնը եւ Գերմանիա

Պուխարին Մոսկուայի կոմունիստ կոմիտէին առջեւ ճառ մը խօսեցաւ գերմանեւռուսական յարաբերութիւններու մասին։

Պատերազմի վաղորդայնին, ըսաւ, Գերմանիա մեզի հանդէպ խիստ խաղաղասէր քաղաքականութեան հետեւեցաւ, որով մեր եւ միւս երկիրներու համայնավար կուսակցութիւնները աշխատեցան ի նպաստ քաղքենի Գերմանիոյ, մասնաւորապէս աջակցելու համար անոր ազգային ազատագրման պայքարին, ընդդէմ աշխարհակալներու։ Հիմա կացութիւնը փոխուած է։ Գերմանիա ինքզինքը գտած է եւ իր արեւելեան ուղղութենէն հրաժարելով դարձած է դէպի Արեւմուտք։ Այլեւս 1919ի մեկուսացած պարտեալը չէ եւ Խորհրդային Միութիւնը չ'արժանանար իր համակրանքին։ Միակ կապերը, որ դեռ Գերմանիան մեզի կը մօտեցնեն, տնտեսական են։ Այս մասին երբեք չենք խաբուիր։

Կարմիր բանակը ամենէն զօրաւորն է

«Շիքակօ Թրիպիւն» կը գրէ թէ խորհրդային Ռուսիոյ վարիչները վերջերս սկսած են մեծ կարեւորութիւն տալ կարմիր բանակի ուժեղացման եւ մտադրած են վերստեղծել ցարական «հարթող գլան» բանակը։ Ներկայիս Եւրոպայի ամենէն զօրաւոր բանակն է եւ ունի 1,270,000 զինուոր։

Ռուսիոյ մէջ զինուորական ծառայութիւնը առաջուան պէս երկու տարի է, պահեստինները մարզանքի կուգան չորս շաբաթէն երկու ամիս՝ պայմանաժամով։ Այս ձեւով ռուս բանակը կ'ունենայ 370,000 հետեւակազօրքի կորիզ մը եւ 560,000 մարզուած պահեստիներ, որոնք շարունակ կը փոխուին,

Ռուսիա, որ նշանաւոր էր Քոզաքներով եւ հեծելազօրքով վերջերս այլեւս ուժ չի տար այդ ճիւղին, քանի որ արդի պատերազմներուն մէջ անոնց արժէքը շատ ինկած է, միայն Ուկրայնացիները կ'արձանագրուին դեռ այդ ճիւղին մէջ։ Հեծելազօրքի թիւը կը հասնի 80,000ի։

Մոսկուայի մէջ ամէնէն աւելի ուժ կը տրուի օդային տորմիղին։ 20,000 օդանաւորդներ կան զանազան կայաններու մէջ. սակայն մինչեւ հիմա չեն կրցած զօրաւոր տորմիղ մը ստեղծել։ Եւրոպացի գաղտնի գործակալներ, որոնք կը ճամբորդեն Ռուսիոյ մէջ, 1926 Յուլիս 19ին միայն 860 օդանաւեր գտած են ռուս բանակին մէջ, անոնց ալ շատերը երկար ճամբորդութեան յարմար չեն, ինչ որ անհրաժեշտ է արդի պատերազմներուն մէջ։ «Օդանաւորդութեան բարեկամներ» անուն ազգային մեծ ընկերակցութիւն մը այս նպատակով հանգանակութիւններ կ'ընէ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ եւ ինը ամսուան մէջ 100 նոր օդանաւեր տուաւ բանակին։

Կարգ մը օդանաւեր յատկացուած են թունաւոր կազեր տարածելու, իբրեւ թէ անտառներու մակաբոյծ ճճիները մեռցնելու համար։ Փրօֆ. Իփաթիէվ, ռուս բանակի կազի աշխատանոցի տնօրէնը նոր կազ մը հնարած է։ Գերմանիայէն բազմաթիւ բանուորներ կ'երթան Ռուսիա, կազի աշխատանոցներուն մէջ գործելու համար։

Թրքական կեղծ իշխանը

Իշխան (?) Զարիշատ, որուն ձերբակալութիւնը հաղորդեցինք, Նիսի մէջ հարցաքննուեցաւ հարցաքննիչ դատաւորին կողմէ։ Իշխանը բնաւ չէ կորսնցուցած իր զուարթութիւնը եւ պաղարիւնով կը պատասխանէ իրեն ուղղուած հարցումներուն։ Կ'ըսէ թէ իր տիտղոսները եւ կոչումը զարդարող բոլոր պատուանշանները, բացի Պատուոյ Լէգէոնէն, իրապէս իրեն տրուած են եւ թէ կը սերի Պաղտատի խալիֆայէն։ Զարիշատ ինքզինքը ներկայացուց իբրեւ Պոլշեւիկներու զոհ։ Երբ հարցաքննիչը իր ապրուստի միջոցներուն մասին տեղեկութիւններ ուզեց, կեղծ իշխանը յայտնեց թէ ֆրանսերէն չի գիտեր եւ թարգման մը խնդրեց։ Հարցաքննիչի գրասենեակէն մեկնելէ առաջ, ցած ձայնով ու անմեղօրէն ըսաւ. «Նորին վսեմութիւն, գիտցէք որ Ֆրանսա Միսալու մասին չեմ պնդեր։ Եթէ ձեզ կը նեղեմ, կրնամ արտասահման մեկնիլ»։

Կեղծ իշխանը շուտով պիտի արտաքսուի Նաեւ Ֆրանսայէն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԲԻՖԷԹ ՓԱՇԱ՛ ընդդիմադիր, որ վերջերս հրաժարած էր Պոլսոյ երեսփոխանութենէն, բանակին մէջ ալ չպիտի կրնայ ծառայել այլեւս, որովհետեւ հանգստեան կոչուած է.

ՖԻԼԻՊԷԻ Թաղապետական Թատրոնը այրեցաւ: Վնաս՝ երկու միլիոն լէվա:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ յունական եկեղեցին, որ գեղարուեստական հրաշակերտ մըն էր, այրեցաւ առջի օր: Վնաս՝ քառորդ միլիոն տոլար:

ՔՈԼԵՐԱ ծագեցաւ Արեւելեան կալկութայի մէջ. Մէկ օրուան մէջ 40 հոգի մեռան:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի 23 Յունուար. կէս օրէ վերջ ժամը 3ին

Ալֆորվիլի Հայ. Բրտ. Միութեան ակումբին մէջ, 138 Rue Etienne Dolet

Պիտի խօսի՝ ԸՆԿԵՐ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն կազմակերպած է թատերական ցերեկոյթ մը 27 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 127 Rue Boileau. Էմիլ Զօլայի սրահը, մասնակցութեամբ Լիոնի Գումէտի-Տրամաթիք թատերախումբին։ Կը ներկայացուի՝

ՔԱՋՆ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ Ազգ. տրամ 4 արար

Մասնաւոր տէքօրներ եւ լուսարձակ ներկայացման ընթացքին։ Տոմսերը կը ծախուին Դաշնակցութեան գրադարանը։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

Ղեկավար Յ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Իր հիմնադրութեան 5րդ տարեդարձին առթիւ

Յունուար 23 Կիրակի գիշեր ժամը ճիշդ 9ուկէսին

Sociétés Savantesի թատերասրահին մէջ (8 Rue Danton)

Մասնակցութեամբ Ե. ԹՕԼԱՅԵԱՆԻ

Առաջին անգամ ըլլալով ամբողջութեամբ կը ներկայացուի

Ժագօմէթթիի հռչակաւոր տրամը

ՔՕՐՐԱՏՕ (5 արար)

Քօրրատօի դերը կը կատարէ Տրդատ Նշանեան։ Կը մասնակցին Տիկ. Ս. Նշանեան, Օր. Անահիտ, Գ. Գ. Շ. Սարեան, Մարութեան, Պաղտասարեան։

Գիները կէս առ կէս զեղչուած են՝ 3—5—10. տոմսերը հայթայթել բոլոր ճաշարաններէն եւ ղեկավարութենէն։

Վենետիկի հայ գաղութին հանգանակութեան ցանկը.—

Յ. Փիտրէեան, Բ. Թահթաճեան, Յ. Պարտիզեան, Յ. Մինասեան 100ական լիր. Յ. Փիրիմեան 50. Լ. Տիրացուեան 50, Ա. Միլատնեան, Ղ. Ղազիկեան, Գ. Շիշմանեան, Ռ. Փոսպըլըգեան 30ական, Յ. Աճէմեան 50. Հ. Կիւմիւշեան, Յ. Պասմաճեան, Ի. Տէր-Աստուածատուրեան, Շ. Պալեան, Ժ. Զաքարեան, Լ. Աֆրիկեան 25ական, Օր. Վերգինէ Խերեան 200. Տիկիններ Շ. Ուլուհոճեան 200, Ե. Բաբաեան 100, Փ. Թիւֆէնկճեան 100. Սօֆիա Սուրկուճ 100. Թագուհի Քիպարեան 75. Շահնազարեան 50, Օր. Սաթենիկ Տուփինեան 50, Գ. Պալըքճեան 25, Տիկ. Թագուհի Զրաքեան 25, N. N. 25. գումար 1770 իտալական լիրա։ (Յանձնուած Եղբ. Օգնութեան Յանձնախումբին։

∴ Կը խնդրուի մեզմէ ճշդել թէ՝ Լանսէյի հանգանակութեան ցանկին մէջ, Յ. Կարապետեան անունը պէտք է ըլլայ Յովհաննէս Կիրակոսեան որ 50 ֆրանքով մասնակցած է։

∴ Նոյնպէս Տէսինէն Գ. Զաթալեան կը խնդրէ ճշդել թէ ցանկին գլուխը՝ «Յ. եւ Թագուհի խօսեցեալք» պիտի ըլլայ՝ Տէր եւ Տիկին Գ. Զաթալեան 50 եւ Յ. Զաթալեան եւ խօսեցեալ 40։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի եւ շրջանի վիճակահանական ընդհանուր ժողովը՝ Շաբաթ 27 Յուն., երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին, Փլաս տ'Իթալի քաֆէ Բլէր տը Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ Իթալի։

Հ. Յ. Դ. «Արմէն-Գարօ» խումբի ժողովը՝ կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 2.30ին, «Ռոստոմ»ի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Ռոստոմի սրահը: կարեւոր օրակարգ:

ՅԱՐԴԴՈՂի գրական երեկոն, այսօր Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլորիայի վերնայարկը: Նիւթ՝ շարունակութիւն վիճաբանութեան: կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան վիճաբանական ժողովը այսօր Եշ. երեկոյեան ժամը 8ին, 63 Rue de la République. սրճարանին վերնայարկը։ Նիւթ ընկ. Ս. Ահարոնեանի «Ազատութեան ճանապարհին»էն «Արար»։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատ. Միութեան դասախօսական ժողովը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի՝ 23 Յունուար, առաւօտեան ժամը 9ին։ Մուտքը ազատ է:

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Փարիզի Հայր. Միութեան վիճաբանու-թիւնն ու Գ. բանախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ՝ Յունուար 22, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին Ֆլօրիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն ու համակիրները։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆօրվիլի մասնաճիւղի վիճակահանութեան մէջ շահած թիւերն են՝

Թիւ 167 Թեյի ժամացոյց մը (արժէք 150 ֆր.)։ 65 ինքնահոս գրիչ մը (40 ֆր.)։ 275 ամերիկեան ժիլէթ մեքենայ մը (60 ֆր.)։ 453 մետաքսեայ թաշկինակ մը (16 ֆր.)։ 213 փողկապ մը (30 ֆր.)։ 179 լուսանկարներ 12 հատ (40 ֆր.)։

Հ. Յ. Դ. ԿԱՐՏԱՆԻ ՏԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Հ. Յ. Դ. Կարտանի Տան շինութիւնը վերջացած ըլլալով, բացումը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 20ին, Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին։

Նկատելով որ Հ. Յ. Դ. Տան բացումը կը զուգադիպի հայ ժողովրդի կամքը արտայայտող Փետրուարեան Ապստամբութեան, հանդէսը պիտի ըլլայ աւելի շքեղ։

Պիտի բանախօսեն Հ. Յ. Դ. Ֆրանսայի շրջանի գործիչ ընկեր Արօեան եւ ուրիշ ծանօթ գործիչներ։ Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, երգեր եւ հայկական պարեր։

Հ. Յ. Դ. Կարտանի կոմիտէ

Հայրենակիցնե՛ր,

Կարտանի մէջ հիմնուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տունը, որուն նպատակն է՝ զարկ տալ տեղւոյն հայ հասարակութեան հանրային, քաղաքական, գիտական, գրական եւ գեղարուեստական բոլոր ձգտումներուն։

Այս նպատակը իրագործելու համար, կոչ կ'ընենք այն բոլոր հայրենակիցներուն, որոնք կրնան նպաստել յիշեալ Տան գրադարանին ճոխացման, չխտաձգել իրենց նուէրները եւ ժամ առաջ ղրկել հետեւեալ հասցէին.— Salle de lecture, Puits Biver. Gardanne(B-du R.)France.

Հ. Յ. Դ. Կարտանի Տան վարչութիւն

Յ. Գ.— Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան ՇԱՄԻ «ՌՈՍՏՈՄ» խումբի կողմէն, Յունուար 23 Կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 2ին Café des Voyageursի մէջ։

Առաջին ժողովրդական հանդէսն է այս Շամի մէջ։

ՓԱՓԱՔՈՂՆԵՐՈՒՆ կը տրամադրուին Ռոստոմ յաւիտենական միութեան վիրքերը։

Դիմել՝ Յակոբ Էսաեանի. 87. Rue de la Renaissance. Bois-Colombes.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Չորս ամիս առաջ 5 Rue Pradier. Paris (13e) հասցէին ապրող —Բաբերդ— Քանթայ գիւղացի Համբարձում (Մերկերիոս) Ներզէթեանէն տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝ Setrak Nerzetian St. Olteinie. No. 16 Contantza. Roumanie

ՓԵՏՐ. 27Ի ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դաշնակահարուհի օրիորդ Տիրուհի Զատափեանի տարեկան նուագահանդէսը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Փետրուար 27ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Salle des Agriculteurs. մասնակցութեամբ նուագախումբի։

Բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ յիշեալ թուականը։

ԳՈՐԴ ՆՈՐՈԳՈՂ ՄԸ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Գորգի նորոգութեան համար կը փնտռուի գործաւորուհի մը։ Դիւրին գործ, լուսաւոր վայրի մէջ։ Դիմել՝ A. Kéchichianի 74 Rue de Noisy le Sec. Bagnolet. Metro: Direction Pte. des Lilas իջնել St. Fargeau կամ P. des Lilas.

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ սպասուհի մը կը փնտռուի 3 տարեկան տղայ մը նայելու եւ տան գործերուն օգնելու։ Գոհացուցիչ վարձատրութիւն։ Դիմել՝ Մասիս տպարան։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Նպարավաճառ Պր. Մանուկ Հապեանի խանութը։

110 Rue des Chambards. Bois Colombes (Seine).

ՍԱԿԱՐԱՆ

19 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Ոսկի Անգլ.	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելճ. ֆրանք	» Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Ցերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Թր. Ֆոնսիէ 1	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքիոյ Լոթեր.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Crédit, 80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 200bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 21 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1927

21 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 240

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅԱՄԱՌ ՊԱՅՔԱՐԻ ՄԸ ԵԼՔԸ

Հեռագիրը հաղորդեց թէ ամերիկեան Ծերակոյտը 50ի դէմ 34 ձայնով մերժած է վաւերացնել Լօզանի դաշնագիրը։

Այս ելքը՝ արդիւնք է յամառ եւ յարատեւ պայքարի մը, որ կը շարունակուի 1923էն ի վեր։

Զարաբաստիկ թուղթը ստորագրուեցաւ 1923 Օգոստոս 6ին։ Միւս-պետութիւնները, քաղոյապէս պարտուած, իրարու ետեւէ վաւերացուցին զայն. իսկ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը, որ միշտ մեկուսի կը դիտէ եւ անջատ կը գործէ, կը ձգձգէր, տատանելով երկու հոսանքի մէջտեղ։ Մէկ հոսանքը՝ թուրք սեղանաւորական եւ միսիոնարական, կ'ուզէր ամէն գնով անոր վաւերացումը, որպէսզի բնականոն յարաբերութիւններ հաստատուին Թուրքիոյ հետ, առեւտուրը վերսկսի եւ կրթական, միսիոնարական աշխատանքները ծաղկին։ Եւ որովհետեւ թեր ու դէմ վիճողներու գլխաւոր առանցքն ալ հայկական դատն է, կողմնակիցները կը փաստաբանէին թէ դաշնագրին վաւերացումէն պիտի օգտուին նա՛եւ Հայերը, քանի որ թրքական վարչութիւնը այլեւս «հանրապետական» է, կարգ ու սարքը «բարեփոխուած», օրէնսդրութիւնը՝ «արդիացած»։ Չէ՞ որ խալիֆայութիւնը, շէրիաթը եւ հարէմը ջնջեցին, աշխարհականացան եւ նորոգուեցան... զուիցերիական օրինագիրքը թարգմանելով։

Այս միամիտ հաւաստիքներուն դիմաց, միւս հոսանքը լեռնակուտակ փաստեր կը շարէր, ապացուցանելու համար թէ իրականին մէջ բան չէ փոխուած, եւ Թուրքիա կը մնայ նոյն անբուժելի հիւանդը, արիւնռուշտ եւ յետադիմական։ Ան, Մ. Նահանգներու պատիւին եւ շահերուն անհամապատասխան կը գտնէր այդ խայտառակ մագաղաթին վաւերացումը։ Ոչ միայն թեմերը կը գրգռացնէր բողոքի ժողովներով եւ բազմաստորագիր հանրագրութիւններով, այլ եւ անվհատ կը մատնանշէր գալիք վտանգը։ Համբանք յունին իր հրատարակած բանաձեւերը, պաշտօնական յօդուածները, թռուցիկները, տետրակներն ու գիրքերը։ Դեռ երէկ ստացանք նոր գրքոյկ մը, «Լօզանի դաշնագիրը, Թուրքիա՞ եւ Հայաստան», իբրեւ՝ յաւելուած նախընթաց գրքի մը, որ ջախջախիչ ամբաստանագիր մըն է քէմալական վարչութեան եւ անոր բարեմիտ կամ խարդախ պաշտպաններուն դէմ։ Հարճառեաններուն յիշողութիւնը թարմացնելու համար, կը թարգմանենք հատուած մը միայն.—

«Քէմալականները ջարդեցին.—

1920ին, 30.000 Հայեր Ալեքսանդրապոլի մէջ (տեղեկագիր պոլշեւիկեան յանձնախումբի)։

1921ին, 20.000 Հայեր Կիլիկիոյ մէջ (տեղեկագիր Ամերիկեան Նպաստամատոյցի պաշտօնեաներու եւ ֆրանսացի միսիոնարներու)։

1922ին, ջարդեցին 50.000էն 100.000 Յոյներ եւ Հայեր Իզմիրի մէջ, աւարի եւ յետոյ կրակի տուին Հայկական, յունական եւ եւրոպական թաղերը, իրենց արարքին հետքերը կորսնցնելու համար (տեղեկագիր ամերիկեան հիւպատոս Նորթընի)։

1923ին, իրենց տուներէն արտաքսեցին 1,500,000 Յոյներ եւ Հայեր եւ կողոպտեցին անոնց ստացուածքները։

Այժմ Թուրք հարէմներուն մէջ կը պահեն 100.000 քրիստոնեայ կիներ եւ մանուկներ (տեղեկագիր Ազգերու Դաշնակցութեան)։

Երկու հոսանքներուն առաջին սուր ընդհարումը տեղի ունեցաւ անցեալ տարի, երբ մասնաւոր ճիգ մը կար անպատճառ յաջողցնելու վաւերացումը։ Այս անփառունակ աշխատանքին գլուխը կանգնած է յայտնի միսիոնար մը, Տօքթ. Պարթըն, որ քաջածանօթ է Թուրքիոյ կեանքին եւ կենդանի վկայ մը՝ հայկական տառապանքներուն, եւ սակայն այսօր չի քաշուիր թքածը լզել եւ սեւը ճերմակ ներկել։ Իր կողքին կեցած է Պոլսոյ ամերիկեան ներկայացուցիչը, ծովակալ Պրիսթօլ, ամէնէն անարժան տիպարը զոր Ամերիկա ունեցած է Պոլսոյ մէջ, իբրեւ դեսպան կամ մարզպան։ Իսկ ընդդիմադիր— եւ այսօր յաղթական— հոսանքը կրթնած է պատկառելի բազմութեան մը որ իր մէջ կը համրէ Ճէրըրտ եւ Մորկընթօ, երկու նախկին դեսպանները, ծերակուտական Քինկ, եպիսկոպոս Մէնինկ եւայլն։

Ի՞նչ կը հետեւի պայքարի այս ելքէն։ (Չմոռնանք ճշդել որ ընդդիմադիրները յաջողեցան երկու-նստաշրջանի յետաձգել տալ քուէարկութիւնը, իսկ այս անգամ արդէն գործողութիւնը կատարուեցաւ եւ մերժուեցաւ։

Կը հետեւի այն, որ քաղաքական կեանքի մէջ, չկայ վերջնական ձախողանք, մանաւանդ երբ ամուր եւ արդար հիմքեր ունի դատ մը։ Այդպէս ալ, հայկական հարցը։ Անոր առժամեայ ձախողումէն աւելի շուտ վհատեցան հայկական կարգ մը հոսանքներ, քան, օրինակ, Հայաստանի Անկախութեան Ամերիկեան Կոմիտէն եւ նման մարմիններ։ Ուիլսընի ծրագրին վիժումէն կամ 1920ի պարտութենէն յետոյ, «ամէն ինչ կորաւ, մնացի հոգեբանութիւն մը վարակած է մասնաւորաբար անոնք որ երեւութապէս ազգին «ողջամիտ» մեծամասնութեան անունով կը խօսին, բայց իրականին մէջ իրենց ոչխարամտութիւնը կը ցուցադրեն հրապարակաւ։

Անհաւասարի խաղաղ եւ տոկուն, և եթէ կ'ուզէք գիտական աշխատանք մը, որ յաջողութեամբ կը պսակուի։ Այս իրողութիւնը բան մը չի փոխեր մեր արդի կացութենէն։ Այս օրուան համար՝ բարոյական արժէք մը ունի ան։ Բայց ատով իսկ, սփոփանք մըն է բազմաչարչար ժողովուրդին համար, եւ ապտակ մը՝ բոլոր տեսակի վեհերոտներուն, ինչպէս և Թուրքիոյ համար, որ կը կարծէ թէ կարելի է կանգուն մնալ ուրիշները կոխոտելով եւ կոտորելով։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՉԱՐԻՔԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, «Յուսաբեր», դիտել կուտայ թէ՝ միապետական Ռուսաստանէն

«Կը սարսափէր Թուրքիան՝ մահացու ոսոխը մեր հայրենիքի՝ եւ ճիշտ այդ պատճառով ամէն ճիգ կ'ընէր ու եւ է ձեւով չխանգարելու Անդրկովկասի խաղաղութիւնը։

Իսկ այսօ՞ր.

«Մասնաւորաբար մեր հայրենիքը անդուռ մէկ երկիր դարձած է Թուրքիոյ համար, ուրկէ ան փափաքած ժամին կրնայ ամենայն դիւրութեամբ ներս մտնել եւ հանկէ՝ իր աւերածութիւնները կատարելէ ետք՝ ամենայն դիւրութեամբ դուրս ելլել։

...Մասկուան Թափուր կը պահէ Նախիջեւանի ընդարձակ շրջանը, ռազմական բանալին դէպի Հայաստան ու Ազրբէջան, որովհետեւ այդպէ՛ս կը պահանջէ Քէմալը։

...Անուանապէս գերիշխան է Ռուսիան Անդրկովկասի մէջ, իսկ փաստօրէն այդ «գերիշխանութիւնը» ենթակայ է Թուրքիոյ հակակշռին ու կամքին։»

17,700,000 ՌՈՒԲԼԻ ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիսէն կը հեռագրեն «Իզվեստիա»յին, Յունուար 14 թուականով.—

Անդրկովկասեան կոմիտէր (Պետական Յնտեսական Բարձրագոյն Մարմին) ծանօթանալով Հայաստանի կառավարութեան ներկայացուցած զեկուցումին, Շիրակի շրջանի աւերներու եւ վերաշինութեան ծրագրի մասին՝ որոշեց յատկացնել 17 միլիոն 700.000 ռուբլի, Լենինական քաղաքի եւ գաւառի 14 գիւղերու վերաշինութեան համար։ Այդ գումարը պիտի վճարուի երեք տարուան ընթացքին։

⁂ Նոյն թերթէն կ'իմանանք որ թրքական կառավարութիւնը որոշած 300 թօնօ տառղ յատկացնել Լենինականի վերաշինութեան համար։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԵՒ ԳԱՆՁԱԿԻ ՄԷՋ

Թիֆլիսէն կը հեռագրեն «Իզվեստիա»յին, Յունուար 15 թուականով.—

Յունուար 13ի իրիկուան, ժամը 10ին Գանձակի, Շուշիի եւ Ագտամի մէջ զգացուած են ստորերկրեայ ուժեղ ցնցումներ։ Ագարնակութեան մէկ մասը խուճապահար թափած է դուրս։ Երկրաշարժը առանձնապէս ուժեղ է եղած Շուշիի եւ Ագտամի մէջ։

Երկրաշարժ պատահած է նաեւ Գորիսի շրջանին մէջ (Զանգեզուր)։ Գորիսի եւ շրջանի գիւղերու բնակչութիւնը մատնուած է խուճապի եւ գիշերը անցուցած է դուրսը։

⁂ Հեռագրի մը համաձայն 44 գիւղեր մասամբ աւերուած են եւ 25 միլիոն ռուբլի վնաս կայ։

ՁԻՒՆ ԵՒ ՓՈԹՈՐԻԿ

Քանի մը օրէ ի վեր Ֆրանսայի զանազան նահանգներուն մէջ սկսած է ձիւնել։ Նանսի հերմկած է։ Ձիւնն ու փոթորիկը, քանի մը օր է կը ծեծեն Սէն-Պրիէօ քաղաքը։ Բրէօզոյի մէջ, գիշերով եկած ձիւնը տասը սանթիմեդր նստած է գետինը։

Կարի մէջ ալ ձիւնած է։

Ցուրտը զարկած է բազմաթիւ նահանգներ եւ փոթորիկը կը սուլէ Ատլանտեանի եզերքին վրայ։ Լանտի մէջ, ուրականէ մը յետոյ, ջրհեղեղեան անձրեւ մը թափած է, պատճառ դառնալով փլուզումներու եւ Տարպ-Որթէզ գիծին վրայ հաղորդակցութեանց խանգարման։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գործազրկութեան տագնապը

Գործարաններէն ետք խանութպանները եւ մանր առեւտրականներն ալ սկսած են կրել գործազրկութեան տագնապին հետեւանքները։ Նոյն իսկ նպարավաճառները, ճաշարանները ուտելիքի վերաբերեալ խանութները, որոնք գործազրկութիւն չեն ճանչնար, ազդուած են ներկայ տագնապէն։ Շատեր, որոնք սրճարան կամ ճաշարան բացած էին մեծ գործարաններու մօտակայ շրջաններու մէջ, գրեթէ անգործութեան դատապարտուած են։

Տագնապը ազդած է նաեւ սինէմաներուն, թրամուէյներուն, օթօպիւսներուն։ Թրամուէյի ընկերութիւնը գործէ հանած է իր օժանդակ աշխատաւորները։

⁂ Ժիրօնտի մէջ աշխատանքի ընդհանուր համադաշնակցութեան (C. G. L.) պատկանող արհեստակցական միութեանց կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացած է Ժիրօնտի նահանգապետին եւ պահանջ ներկայացուցած է անգործներուն գործ եւ նպաստ հայթայթելու համար։ Նահանգապետը խոստացած է կարելին ընել։ Գօրտոյի մէջ անմիջապէս նպաստի բաշխման սկսուած է։

Մօզէլի նահանգին կօշիկի գործարանները եւ աշխատանքի ժամերը զեղչած են։

⁂ Վիէնի մէջ ասուի ամէնէն մեծ գործարանները շաբաթական 24 ժամ միայն կ'աշխատին։ Գործազրկութիւնը մեծապէս կ'աճի Կրընօպլի շրջանին թուղթի, մետաղագործութեան, մետաքսեղէնի եւ ձեռնոցներու ճիւղին մէջ։

⁂ Նանսիի Թաղապետական ժողովը, որ Դեկտեմբեր 28ին 100,000 ֆրանք քուէարկած էր գործազրկութեան համար, աղջի օր կրկին զբաղեցաւ այս խնդրով եւ որոշեց նպաստ տալ այն բոլոր ֆրանսացի թէ օտար բանուորներուն, որոնք վեց ամիսէ ի վեր Նանսի կը բնակին եւ նոյն ճիւղին մէջ կ'աշխատին։ Ընտանիքի պետին պիտի տրուի օրական 4 ֆրանք, ընտանիքի միւս անգործ անդամներուն 1.50 ֆրանք։ Առաւելագոյն 12 ֆրանք նշանակուած է մէկ ընտանիքի համար։ Նոյնքան ալ պիտի տրուի 100.000ի բացառիկ ֆօնտէն։

Իտալիա եւ Հունգարիա կը դաշնակցին

Հռոմի ձեռնհաս շրջանակներուն մէջ կը հաստատեն թէ ատենէ մը ի վեր տենդոտ բանակցութիւններ կը կատարուին Իտալիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ, ոչ-յարձակողական դաշնագիր մը կնքելու համար։ Գլխաւոր կէտերու շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է արդէն եւ դաշնագիրը պիտի կնքուի շուտով։ Դաշնագրին մէջ Իտալիա կը խոստանայ աջակցիլ Հունգարիոյ, որպէսզի այս վերջինը ծովու վրայ ելք մը ձեռք բերէ (հաւանաբար Ֆիումէէն)։ Ասոր փոխարէն Հունգարիա ուժ պիտի տայ իտալական քաղաքականութեան՝ Պալքաններու եւ Կեդր. Եւրոպայի մէջ։

Ուրիշ յօդուածի մը մէջ կ'ըսուի թէ ան պարագային ուր Ազգերու Դաշնակցութիւնը, համաձայն իր ծրագրին տնտեսական պատիժներու ենթարկէ երկու պետութիւններէն ո եւ է մէկը, միւս կողմը ձեռնպահ պիտի մնայ։

Ֆրանքօ-ռումէն դաշնակցութիւնը

Երէկ առաւօտ Փարիզի եւ Պուքրէշի մէջ Ֆրանսայի եւ Ռումանիոյ պաշտօնաթերթերը միաժամանակ հրատարակեցին Ֆրանսայի եւ Ռումանիոյ միջեւ կնքուած երեք դաշնագիրները։ Առաջինը պաշտպանողական զինակցութեան դաշնագիր մըն է, երկրորդը՝ իրաւարարութեան պայմանագիր, երրորդը՝ յաւելուածական «փրոթոքոլ» մը։

Նիրակի օր Լիոնի համալսարանին մէջ Փարիզի ռումէն դեսպան Պ. Տիամանտիի ներկայութեամբ հանդիսաւոր ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած էր։ Տեղական բոլոր թերթերը գոհունակութեամբ կ'ընդգծեն կարեւորութիւնը այս զինակցութեան, որ Ֆրանսան կը պաշտպանէ արեւելքէն գալիք յարձակումներուն դէմ։

Լօզանի դաշնագրին շուրջ

Երէկ գրեցինք թէ Ամերիկեան Ծերակոյտը ամբողջութեամբ մերժեց վաւերացնել Լօզանի դաշնագիրը։

Այս դաշնագիրը կնքուած էր 1923 Օգոստոս 6ին։ Թուրքիոյ կողմէ ստորագրած էր Ըսմէթ փաշա, իսկ Մ. Նահանգներուն կողմէ Պ. Ճօզէֆ Գրիու, Զուիցերիոյ դեսպանը, որ չէզոք դիտող էր հաշտութեան համաժողովին մէջ։ Ցիշեալ դաշնագրով Ամերիկայի կը տրուէին ամէնէն նպաստաւորեալ ազգերու տնտեսական առաւելութիւնները, փոխարէն կը ջնջուէին քափիթիւլասիոնները։

Ազգայնական շարժումը Եգիպտոսի մէջ

Գահիրէէն «Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ եգիպտական մամուլը պայքար բացած է քափիթիւլասիոններու դէմ և կը պահանջէ անոնց ջնջումը կամ բարեփոխումը։ Ազգայնական շարժման այս վերազարթնումին պատճառն է Չինաստանի կա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՑՈՒՐՏԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Իտալիոյ բազմաթիւ քաղաքներէն կը հեռագրեն թէ ուժականը կ'ռնայ երկրին վրայ։

Փիզայի մէջ կարկուտ իջած է եւ ուժը սանթիմեդր հաստութեամբ ծածկած է հողը։ Պոլոնիոյ մէջ կայծակ ինկած է եւ աւերած՝ Սէնթ-Ժիւսթէնի եկեղեցիին որմանկարներն ու երգեհոնը։

Ժընեւի մէջ ցուրտ կ'ընէ անօրինակ սաստկութեամբ։

⁂ Քրոնշթատի առջեւ ծովը սառած է։ Լէնինկրատ գացող շոգենաւները արգիլուած են կանգ առնել Ռէվալի մէջ, մինչեւ որ սառուցաբեկ նաւեր համնին զանոնք առաջնորդելու համար։

⁂ Պաղեստինի՝ մասնաւորաբար Պիրի Սէպայի, Ղազայի եւ Խալիլ Րահմանի մէջ աննախընթաց անձրեւ եկած է։

ԿԱՅՍՐՈՒՀԻ ՇԱՐԼՕԹԻ ՄԱՀԸ

Չորեքշաբթի առաւօտ, Պուշուի դղեակին (Պելճիքա) մէջ մեռաւ Շարլօթ, կայսրուհին։

Եղերերգական երկար կեանք մը ունեցաւ այս կայսրուհին, որ 17 տարեկանին սիրահարութեամբ ամուսնանալէ յետոյ, Մաքսիմիլիէն արհիդուքսին հետ, քաշուած էր Միրամարի դղեակը եւ մեղրալուսնի քաղցրութիւնը կը քաղէր արքայական պերճութեանց մէջ։

Նափոլէոն Գ. Մեքսիկայի կայսր նշանակեց արհիդուքսը. սակայն 1867ին Մաքսիմիլիէն հրացանազարկ եղաւ։ Կայսրուհին Եւրոպա դարձաւ, խենթեցաւ եւ Պուշուի դղեակը դրուեցաւ, ուր կը մնար մինչեւ մահը։

Հակառակ այն կարծիքին թէ Շարլօթ խենթեցաւ՝ իմանալով իր ամուսինին գնդակահարումը, ուրիշներ կը հաւաստեն թէ տարբեր եւ խորհրդաւոր պատճառներ կան։

Մաքսիմիլիէն կայսրը, երբ գարնան մայրաքաղաքին մօտ Քուէրնավաքա կ'երթար, կը սիրէ պարտիզպանի մը աղջիկը։ Հայրը կայսրուհին խենթեցնելո՞ւ թէ մեռցնելու համար բուսաջուր մը կը խմցնէ։ Ու, կ'ըսեն թէ, այս բուսաջուրին ազդեցութեամբ հետզհետէ կը խենթենայ։ Երբ Եւրոպա կուգայ, Նափոլէոն երես չի տար եւ չ'ուզեր օգնել կայսրուհիին։ Կը դիմէ Պապին, եւ հոն ցոյց կուտայ իր խենթութեան առաջին նշանները, երբ մատը կը թաթխէ Պապին շօքօլայի գաւաթին մէջ։ Երբ պանդոկ կը դրկուի, ճամբան կը գնէ տաք, նեակ մը ողջ հաւեր, զորս իր սենեակին մէջ կը խեղդէ։ Ետքը կը դրկուի Պուշուի դղեակը։

ՅԱՆԴՈՒԳՆ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ

Գողեր կը մտնեն Երեքշաբթի գիշեր, Նոր-Միւտի ստորերկրեայ երկաթուղիի Վօժիրար կայարանը, տոմսակավաճառին խուցը։

Ընդհանրապէս կայարանապետը բանալիով կը գոցէ այն խուցը, ուր կը նստի տոմսակավաճառը, մինչեւ որ իրիկունը գայ հաւաքուած դրամը առնելու։ Եթէ տոմսակավաճառը դուրս ելլելու պէտք ունենայ, կը քաշէ զանգակը, եւ այն ատեն միայն կը բանան դուռը։ Կէս գիշերին, երբ բանալիով գոցուած չէր դուռը, գողերը կը մտնեն ներս եւ արհամարհելով կը սպառնան։ Սակայն անապարանքի մատնուած, 850 ֆր. միայն կը յաջողին վերցնել։ Տոմսակավաճառուհիին աղաղակներուն վրայ կը հասնի կայարանապետը, երբ արդէն փախած էին գողերը, որոնց խօսելու շեշտը «օտար» էր, կ'ըսէ տոմսակավաճառը։

ԿԵՂԾԻՔԸ
ԵՒ
ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Թղթակցութիւն Երեւանէն)

Հայաստանը ներկայիս Խորհրդային Միութեան փոքրիկ մէկ նահանգն է, ինչպէս գարական իշխանութեան օրով «Անկախ եւ ազատ Հայաստան», «կովկասեան ֆեդերացիա» եւ նման արտայայտութիւններ միամիտները, «բանւորական պատգամաւորութիւնները» խաբելու միջոցներ են, «կարմիր» դրօշը՝ կեղծիքի եւ խաբեբայութեան խորհրդանշան մըն է, որուն այնքան պինդ կպած են մեր օրերու բոլոր տեսակի ուրացողները։ Մարդկային պատմութեան մէջ բռնութիւնն ու կեղծիքը, այնքան վարպետօրէն քօղարկուած չէին որքան խորհրդային աշխարհին մէջ։

Ծանր սալի մը նման, այդ բռնութիւնը իջած է նախ հայ ժողովուրդի կրծքին, կը ծծէ երկրին նիւթական հարստութիւնները եւ կ'այլանդակէ ժողովուրդի բարոյական դիմագիծը։ «Սոցիալիզմ է կառուցւում»...։

Հայ ժողովուրդը այսօր կը տապլուի քաղաքական եւ տնտեսական օղակի մը մէջ, հոգին զառնութեամբ լեցուն, այլ անճար։

Հայ պոլշեւիկները միշտ «գալիք»ի մասին մտածելով, գիշեր ու ցորեկ հանգիստ չունին։ Ամէնէն փոքր շշուկէն դող կ'ելլեն նապաստակի պէս, քսութիւններով եւ գրգռիչ մարտակոչերով կը լեցնեն մամուլի էջերը եւ կը յանձնարարեն շարքերը սեղմել։ Միւս կողմէ, կարմիր ոսկին հրաշքներ կը գործէ։ Աջ ու ձախ գումարներ կը բաշխեն, հաշուելով բազմաթիւ սուրուկ հոգիներ լրտեսներու ցանցով մը շրջապատուած է ամբողջ երկիրը, սարսափի տակ պահելով անմեղ քաղաքացիները։

Կեղծել, խաբել, եւ ժողովուրդը շփոթութեան մէջ պահել, ահա խորհրդային իմաստութեան սկիզբը։ Վերջին կարգադրութեան մը համաձայն՝ Հայաստանի Արտակարգ Յանձնաժողովը (Չէկան) պէտք է կոչուի Հայաստանի Պետ. Քաղաքական Վարչութիւն։ Երեք տարիէն աւելի է որ նոյն բանը կատարուած է Ռուսաստանի մէջ, Հայաստանի վարիչները այսօր միայն յարմար գտան այդ արտայայտութիւնը Չէկան, փոխել, որովհետեւ մինչեւ հիմա «Արտակարգ» պայմաններու մէջ կ'ապրէինք. իսկ հիմա "հակայեղափոխութիւնը» ջախջախուած է, արդիւնաբերութիւնը զարգացած եւ ժողովուրդը հանգիստ։

Իրողութիւնն այն է, որ այսօր, այդ անունը փոխուած հիմնարկութեան՝ Պետ. Քաղ. Վարչութեան նկուղներուն մէջ, դեռ կը տառապին բազմաթիւ մտաւորականներ, ուսուցիչներ, գիւղացիներ եւ բանւորներ...։

Եթէ մէկը համարձակութիւն ունենայ ճշմարտութիւնն ըսելու, զայն կ'առաջնորդեն այս անգամ ո՛չ թէ Չէկան, այլ «Պետ. Քաղ. Վարչութեան» խաւար նկուղները, որ միեւնոյն բանն է։

Կեղծիքի պերճախօս ապացոյց մըն է նաեւ խորհրդային մամուլը։ Փաստօրէն խորհրդային Միութեան սահմաններուն մէջ, միայն մէկ թերթ կը հրատարակուի, մէկ ուղղութեամբ, միեւնոյն ոգիով, միեւնոյն լուրերով, քաղաքական, տնտեսական թէ ընկերային։ Միայն հրատարակութիւնները շատ են եւ բազմաթիւ լեզուներով եւ բազմաթիւ անուններով։ «Փրավտա»յի եւ «Իզվեստիա»յի խմբագրականները, հեռագրով, ստիպողաբար իբրեւ պատգամ, Մոսկուայէն կը ղրկուին խորհրդային Միութեան մէկ ծայրէն միւսը եւ բոլոր թերթերը պարտաւոր են տպել զանոնք, առանց բառ մը կրճատելու։

Հայաստանի ո՞ր գիւղացին ու բանւորը չի գիտեր որ Երեւանի մէջ հրատարակուող «Խորհրդային Հայաստան» օրաթերթը, ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ողորմելի ընդօրինակութիւնը «Փրավտա»յի։ Նոյնը եւ կարելի է ըսել հայ կոմունիստ ղեկավարներու մասին, որոնց բերաքանիչները (որը կ'ուզես առ) ողորմելի «կորիա»ն է Կրեմլի պալատին մէջ բազմած պուխարիններու կամ Սթալիններու։ Միայն սա տարբերութեամբ որ հայ կոմունիստները կը գրաւեն «Արեւելքի գանձերուն» մօտ ու անոնց վրայ ուսերի վրայ գրուած է մեծ գործ մը, — Արեւելքի տանջուած, հալածուած ժողովուրդները առաջնորդել դէպի «սոցիալիզմ», ազատագրել զանոնք — եւ առաջին հերթին Թուրքիան՝ իմպերիալիզմի ճնշողումէն։

Ահա այս ցնորքով իրենց գլուխը կը ճաթեցնեն Հայաստանի կոմկուսի ղեկավար Ա. Յովհաննէսեաններէն մինչեւ գիւղական խեղճուկ կոմունիստը, որ իր գիւղին արեւելքն ու արեւմուտքը չի կրնար զանազանել։ Անոնք հազարաւոր թերթերու սիւնակները կը լեցնեն միջազգային բանւորական շարժման ամենափոքր մանրամասնութիւններով, Մարոքի, Սուրիոյ «ազատագրական շարժման» արձագանգներով եւ մարտաշունչ խմբագրականներով։

Թխելով ու տպելով այդ բոլորը, բանի տարածելով երկրի զանազան կողմերը, կը կարծեն թէ ժողովուրդը, պոլշեւիկեան արտայայտութեամբ՝ «բանւորագիւղացիական իշխանութեան տակ գտնուած բոլոր «ազատ» քաղաքացիները, կը կարդան, կ'ոգեւորուին ու կը լեցուին բուռն ատելութեամբ դէպի աշխարհակալ մեծ ու փոքր պետութիւնները։ Ու կը հաւատան որ կռիւ պատահած ատեն, բոլորն ալ, մէկ մարդու պէս ոտքի պիտի կանգնին ու պիտի համախմբուին կարմիր դրօշի տակ՝ պաշտպանելու համար «սոցիալիստական» իշխանութիւնը։

Խեղճ պարոնն'ը..

ԱՐՄԻՆ

Չարլի Չէփլին դրամ կը փսխէ.— Չարլի Չէփլին փորձանքէ փորձանք կը գլորի, ամուսնական անհամաձայնութեան մը պատճառաւ։ Նախ քան ամուսնալուծման դատին կատարումը, դատապարտուած է ամսական 4000 տոլար պարենագին վճարել իր կնոջ։ Միւս կողմէ ամերիկեան կառավարութիւնը 7 տարուան չվճարուած տուրքերու համար 1.074,000 տոլար կը պահանջէ։

Չարլի Չէփլին, թերեւս, եթէ բեմի վրայ ըլլար, երկրի մը թագաւորը կը հալածէր ինքզինքը, նոր դրամ կը կտրէր եւ կուտար, որքա՛ն ուզէին։ Բայց հիմակ, ինչպէ՞ս փոխել տոլարները հազար հազարի վրայ։

Դատական նոր պատիժ.— Անգլիացի պատանի մը, դեռ 14 տարեկան, որ գողութեան վարժութիւններ կ'ընէր տանը մէջ, դատարան տարուած է։ Մայրը կ'ամբաստանէ իր տղան թէ տունէն թռցուցած է 10 շիլին եւ ծախած՝ երախայի կառք մը։ Այս հասոյթով սինէմա գացեր է շարունակ։ Դատարանը պատանին դատապարտած է երկու տարուան արգելքի... սինէմա յաճախելէ։

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒՀԻՆ
(LA GRANDE AMIE)

Երէկ Սէնէ Օպէռ-Փալասի էկրանի շարժանկարով պիտի բեմադրուէր Փիէռ Էրմիթի (Ալպէ Լութիլ) մէկ վէպը՝ «La Grande Amie», պսակուած ֆրանսական կաճառէն։ Վէպը կարդացած չեմ։ Կարդացող թէ չկարդացող մեծ ուշադրութեամբ եւ անհամբերութեամբ կը սպասէին տեսարաններու բացուելուն։

Լոյսերը մարած են։ Պատկերը վարագոյրին վրայ է. դիտեցէք։ Գիւղ, հող եւ դաշտ։ Եզները զոյգ զոյգ կը քաշեն արօրը, լայն ակօսներ բանալով։ Հոն է հերկողը, հնձւորը, որայ կապողը, կամնողը, հոն են ձիերը, զառները. պատկերին մէջն է պղտատու ծառը իր քայլը ըեւներով, գիւղացի լաճը իր ցանկոտուն բնութիւնով։ Հոն է գետը իր գալարումներով, հիւղակները իրենց խոտէ ծածկերով։ Թռչունները բացուող ակօսներու մէջ որդեր, ճճի որսալով կամ մշակի ներող աչքին տակ հատիկներ գողնալով։ Ի՜նչ խաղաղական, անմրցակից գեղեցկութիւն։ Աշխատանք-Արքան կը թագաւորէ ցորենի ոսկի հասկերէն կերտուած իր գահին վրայ. ու մարդիկ անխռով իրենց քրտինքը կը խառնեն մայր հողին, որ իր բեղմնաւոր ընդերքին մէջ կը պահէ ու կը ծաղկեցնէ դալարայոյսը գեղջուկին, համերաշխութիւնը եւ խաղաղութիւնը մարդկութեան։

Աւա՜ղ, կը խռովի խաղաղութիւնը այս գիւղին, կը զանաւտի գեղեցկութիւնը ներդաշնակ եւ միակ նախանձելին որ հողը միայն կուտայ մարդուն բարի եւ առատաձեռն առանց ակնկալութեան։

Հարուստ դրամատէր մը կը մտնէ գիւղին նորս իր աղջիկով։ Կ'ուզէ գործարան հիմնել այնտեղ, խաղախորդարան մը։ Գիւղացի ճէնթլմէն մը Պ. Ժաք Ֆէրլանտիէռ (Էմէ Սիմօն Ժէրար) կ'ուզէ արգիլել. քուէն կը վճռէ վէճին բախտը. մեծամասնութեան կամքն է որ գործարանը հիմնուի եւ կը հիմնուի։ Գործատիրոջ գեղեցիկ աղջիկը՝ Ալպէռթ (Մարիա Դալքաւաքին) տեսած է Ժաք Ֆէրլանտիէռը եւ կախարդուած անոր գեղեցկութենէն։ Նորաբաց գործարանը կը տօնէ իր պաշտօնական բացումը մեծ խրախճանութիւնով։ Գործատէրը խրախճանք-պարահանդէսին կը հրաւիրէ նաեւ Ժաքը, որ հակառակ էր գործարանի հիմնումին։ Ժաքը իր կնոջ հետ կ'երթայ։ Ալպէռթ առիթէն կ'օգտուի եւ իր սէրը կը յայտնէ Ժաքին։ Հետեւեալ օրը ամէն մարդ կը խօսի երեկոյթի եւ Ժաքի ու Ալպէռթի մտերմութեան մասին։ Աստուածային գեղեցկութիւնով եւ բարութեամբ Օր. Օլիվը որ կը սիրէր Ժաքը կը խորտակուի հոգեպէս, եւ ալ այցելութիւն չի տար Ժաքին։ Օր. Օլիվի մէկ շաբթուայ բացակայութիւնը կը խռովէ Ժաքը, որ սակայն կ'երթայ կը գտնէ զայն ու ամուսնութիւն կ'առաջարկէ։ Ալպէռթի հոգին կը լեցուի նախանձով եւ վրէժխնդրութեան զգացումով։ Ժաք իր նշանտուքը կը տօնէ իր կողմէ վարձուած խոշոր անտառի մը մէջ բազմամարդ որսորդութեան հանդէս մը կազմակերպելով։ Ժաք որսկանով մը ձիէն վար կ'իյնայ։ Ալպէռթ կը տեսնէ եւ կը հասկնայ Օր. Օլիվի խարունկ սէրը Ժաքին հանդէպ։

Ալպէռթ անտառը սուղ գնով կ'ուզէ գնել որպէս զի Ժաքը զրկէ անտառին պարգեւած հաճոյքներէն։ Անտառը կը ծախուի աճուրդով. աւելցնողները Ժաքն ու Ալպէռթն են սուր մրցումով։ Ժաքը կ'ուզէ անպայման անտառը ինք գնել, որուն բարձրահասակ ծառերը եղած են իր սիրոյն առաջին վկաները։ Եւ կը գնէ, որովհետեւ, Ալպէռթին հայրը չի թողուր որ աղջիկը այլեւս աւելցնէ։

Ալպէռթ կրկին խորտակուած իր վրէժխնդրութիւնը կը դարձնէ իր հօրը դէմ։

Գործարանը լաւ կ'աշխատի, անոր հիմնումէն ի վեր գիւղին կեանքը արագօրէն փոխուած է, չըսելու համար յեղաշրջուած, առատութիւն, գեղխութիւն, արբեցողութիւն։ Հողերը սկսան խոպանանալ, 1200 աշխատող ձեռքեր մէկ անգամէն լքեցին գիւղ, արօր ու գութան եւ մտան գործատուն։

Ալպէռթ իր վրէժի զգացումը (հօրը դէմ) յագեցնելու համար, գաղտնօրէն կը փճացնէ եկած ապսպրանքները. պահանջը կը դադրի. գործ չկայ՝ գործադրկութիւն։ Գործաւորները կ'որոշեն յարձակիլ գործարանին վրայ ու պահանջել որ օրականները վճարուին։ Կացութիւնը ծանրացած է գիւղին մէջ, ապստամբութիւնը անխուսափելի։ Ժաք բացակայ է. պտոյտի մէջ իր նշանածին հետ։ Հեռագրով կը կանչէ գիւղի աբբան։ Ժան կը վերադառնայ ու կը մտնէ աբբայի տունը. դէմ առ դէմ կը գտնուի Ալպէռթին հետ. Ալպէռթ Ժաքին աջակցութիւնը կը խնդրէ անելէն դուրս գալու, գործադուլի բանւորներու վրէժխնդրութենէն ու կատաղութենէն ազատելու համար։ Ժաք վեհանձն եւ անձնուէր է։ Կը փախցնէ գործարանատէրն ու աղջիկը, գործարանը կը քանդեն գործադուլաւորները։

Ժաք Ֆէրլանտիէռ կատղած ամբոխին ճառ մը կը խօսի. կը թելադրէ դառնալ մեծագոյն բարեկամուհիին որ այնքան յիմարաբար լքած էին, կ'ըսէ՝ դարձէք ձեր դաշտերն ու արտերը։

Ամբոխը կը կախարդուի, գործարանը մաշող է. իրենց կերքերը յանկարծ կը հանդարտին ու միաբերան կը պոռան.

— Կեցցէ՛ հողը, կեցցէ՛ մայր հողը։

Ու բոլորը կը դառնան հողին, դաշտերն ու արտերը կը սկսին կրկին կանանչնալ եւ վառիլ. եզները նորէն կը քաշեն լուծը, առաջին պատկերն է, գիւղը կը գտնէ խաղաղութիւնը եւ գեղեցկութիւնը։ Առաքինութիւնը. եւ Աշխատանք-Արքան նորէն կը նստի ոսկի հասկերէն կերտուած իր գահոյքին վրայ. խաղաղութեան հետ սէրն ու բարութիւնը կը ծաւալի գիւղին մէջ. ու նորէն քրտինքը մաքուր եւ առատ կը թափի հողի ծալքերուն մէջ ուր կը դառնայ լոյս եւ ապաւէն, կեանք ու բարօրութիւն։

Գիւղ եւ հող, հող ու հայրենիք. տեսիլքը վերջացած է։ Հոգիիս խորէն աղաղակ մը բարձրացաւ, զոր հազիւ կրցայ խղդել։

Վա՜յ այն մարդուն որ պատառ մը հող չունի. եօթն անգամ դժբախտ է այն ազգը որ հայրենիք չունի։

Հիմա որ գործադրկութիւնը ծայր տուած է, գործարանը իր դռները փակած մեր աչքեւ. ո՞ւր է մեր մեծագոյն բարեկամուհին (La grande Amie) մայր հողը, որուն բեղուն բարիքն ու առատ շնորհները վարպետ գրչով նկարագրած է Փիէռ Էրմիթ։ Մեր դաշտերն ու արտերը խոպանացած, արօրներն ու մանգաղները ժանգ ու կոտոր եղած, ինչպէս պիտի ըսէր Սիամանթօն, կը սպասեն մեր դարձին, վերադարձին...։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

Դիմակաւոր գողը.— Սօֆիայի մէջ խեժան իրիկունը, դիմակաւոր մարդ մը, ատրճանակը ձեռքին, կը մտնէ Պ. Կարապետ Այտընեանի վաճառատունը, եւ կը պոռայ.

— Ձեռքերը վե՛ր։

Ներկաներէն Պ. Վարդան Սարգիսեան, անմիջապէս կը յարձակի դիմակաւոր գողին վրայ, ինք ալ իր կարգին «դիմակները վար» ընելու համար։ Գերկընդխառն կռիւէ մը յետոյ անզօրութեան կը դատապարտէ զայն։ Գողին ընկերը, որ դրան մէջ կը սպասէր, կը փորձէ փակել երկաթէ փեղկերը։ Բայց երբ կը տեսնէ որ ընկերը պատկեցուցած են, կը կորսուի։ Ոստիկանները կը հասնին եւ կը տանին գողը, որուն դիմակները վար առնուած էին։

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ՄԱՏԱՆԻՆ
ԱՃՈՒՐԴՈՎ ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ

Հայկական հնութեան տապալումէն ի վեր, հակադաշնակցական մամուլը ամէն ստորնութեան դիմեց, համոզելու համար թէ Պ.Ա. Խատիսեան կամ Դաշնակցականները անհետացուցած են Թորգոմ եպիսկ.ի նուիրած մատանին։ Մինչդեռ այդ նուէրը ուրիշ առարկաներու հետ կնքուած կը մնար Ալեքսանդրիոյ առաջնորդարանը, իբրեւ աւանդ, եւ չէր ծախուած ոսկի ֆոնտի առաջին աճուրդին, սպասելով յարմարագոյն առիթի մը։ (Եւ Թորգոմ եպիսկ. ալ գիտէր այս պարագան)։

«Յուսաբեր» կը գրէ թէ՝ համաձայն հրատարակուած ազդին, Յունուար 10ին Ալեքսանդրիոյ Ազգ. վարժարանին մէջ տեղի ունեցաւ ոսկի ֆոնտէն մնացած չորս առարկաներու հրապարակային աճուրդը։ Այդ առարկաներն էին. — ա) Զմրուխտ քարով ադամանդեայ մատանի մը. բ) «Լօ Թիւրք»ի մը 1,032,510.գ) Ադամանդազարդ «մինէ» ժամացոյց մը։ դ) Ուլունքէ քսակ մը։

Աճուրդին ներկայ էին մեծ թիւով հայրենակիցներ, ինչպէս նաեւ հայ ու օտար գոհարավաճառներ։

Քաղ. Ժողովի բոլոր անդամներու ու «Ոսկի Ֆոնտի» Նախկին գնահատիչ յանձնախումբի անդամներու եւ աւանդապահ ընկ. Տ. Թիւթիւնճեանի ներկայութեան, Առաջնորդարանի գանձարկղին մէջ ի պահ դրուած տուփին կնիքները ճշգուելէ վերջ քակուեցան ու մէջէն հանուեցան վերոյիշեալ առարկաները։

Ներկայ հասարակութիւնը իր աչքերով երկրորդ անգամ ըլլալով տեսաւ ու հաստատեց թէ մատանին ամենայն հաւատարմութեամբ ու ապահով տեղի մէջ մնացած է։

Գնահատիչ յանձնախումբի անդամները առանձին առանձին քննեցին մատանին, ու հաստատեցին անոր նոյնութիւնը։ Ցեղին վրայ կազմուեցաւ տեղեկագրութիւն, որուն տակ ստորագրեցին Քաղ. Ժողովի անդամներն ու գնահատիչ յանձնախումբի անդամները։ Ապա հետեւեց սկսաւ հրապարակային աճուրդը։

«Լօ Թիւրք»ը գնուեցաւ Ազգ. Իշխանութեան կողմէ 205 եգ. դահեկանի։

Ադամանդէ ժամացոյցը գնուեցաւ Պ. Յովսէփ Իւսուֆեանի կողմէ 450 եգ. դահեկանի։

Ուլունքով բանուած պայուսակը գնեց Պ. Յովսէփ Իւսուֆեան 100 եգ. դահեկանի։

Աճուրդին հետաքրքրական մասը սակայն հռչակաւոր մատանին էր։ 20 ոսկիէ սկսելով բարձրացաւ մինչեւ 60 ոսկիի, որուն վրայ օտար գոհարավաճառներ կանգ առին։

Այդ կը նշանակէր որ «Թանկարժէք» մատանիին առաւելագոյն արժէքն էր այդ. նոյն արժէքով գնահատած էին զայն ոսկերիչները, բոլոր այն գոհարավաճառները, որոնց ցոյց տրուած էր մատանին։ Պահ մը այն տպաւորութիւնը տիրեց որ այդ գնով պիտի երթայ մատանին, երբ Դաշնակցական ընկեր մը բարձրացուց զայն 75 ոսկիի։

Պ. Յ. Իւսուֆեան, որ յայտնապէս եկած էր Եպիսկոպոսի խմբակին իբրեւ ներկայացուցիչ մատանին գնելու համար, բարձրացուց 80ի։ Դաշնակցական ընկեր մը 81 ոսկի տուաւ։ Պ. Իւսուֆեան 82ի բարձրացուց։ Այս վերջինը չէր ուզեր ուրեմն որ մատանին երթայ, քանի որ արժէքէն շատ աւելի մրցէր։ Այս գինը բարձր չգտնուեցաւ, այն ատեն Քաղ. զովի փոխ ատենապետ ընկ. Գրիլճեան առաջարկեց Պ. սուֆեանի թէ, քանի որ գնով վերջին գնողը պիտի ինք, եւ գինը բարձրացնող հաճի վճարել 85 ոսկի նալ մատանին։ Պ. Իւսուֆ հաւանելի ժպիտով մը հա նեցաւ եւ մատանին՝ մէկ երեք.. անցաւ առաջնորդի կայացուցիչին ձեռքը։

Ասկէ շուրջ երեք տարի առաջ, Հ. Հ. Պատուիրակութ հրահանգով, Ցիֆնաց խումբ մը կազմուած էր սանդրիոյ մէջ, 400 ոսկի կահանութեամբ ծախելու Ոսկի Ֆոնտի մնացած առար ները։ Թորգոմ եպիսկոպոս եւ խմբակին մղած պայքարի տեւանքով, յանձնախումբը մալուծուեցաւ եւ վիճակահ թիւնը ձախողեցաւ։ Այդ ոսկիի փոխարէն այսօր, ոսկի միայն հաւաքեց Ոսկի Ֆոնտի հաշուեցոյցը աւելի քան երեք հարիւր նուազ օգնութիւն մը պիտի ցուի հայրենիքի կարօտեալներ Ո՛վ պիտի տուժէ այս

ՀԱՅ ԳԻՏՈՒՆՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ամերիկահայ թերթերը գրեն թէ Նիւ Եորքի մէջ նուած է «Ամերիկահայ Գիտ Միութիւն» մը։ Նախաձեռնողները իրենց մէկ շրջաբերակա մէջ կ'ըսեն, թէ «Ցնտեսակա դրական գիտութեան նուիրա խումբ մը Հայեր» դեռ անց Ապրիլին կազմած են այս մ թիւնը, որուն նպատակն է մախմբել մէկ կազմակերպ թեան մէջ յայնածաւալ կայի մէջ ցան ու ցիր հայ տական ուժերը, առիթ տալ անոնք ծանօթանան իրա գործին, ներշնչել մեր վուրդին գիտութեան սէր գիտակցութիւնը՝ անոր կեն կան դերին մեր վերածնու ու բարգաւաճման մէջ, ծել ու ժողովրդականացնել տութեան ու տեքնիքի նոր նուաճումներն ու մեթոտ ըլլալ կեդրոնը ամերիկահայ տական ուժերու համախմ մին եւ միջոց՝ զանոնք երկիր ուղղելու, յարաբերու մէջ մտնել Հայաստանի գի կան ու տեքնիքական կութեանց հետ եւ օգտակար լալ անոնց՝ կարելի միջոցներ

Շրջաբերականին կցուած գիր-կանոնագրէն կը որ այս միութեան գործօն դամ կրնան ըլլալ միայն րիկեան կամ օտար համալ սար համալսարաններէ ու նագիտական վարժարա տիտղոս ստացածները» տական հետազօտութեան կարողութիւն ցոյց տուած եթէ ասոնք ստանան րու երկու երրորդին հաւ թիւնը։ Միութեան մէջ մտնել նաեւ «գիտութեան սանող անդամներ», անդամներ համալսարան բարձրագոյն վարժարան նողներէն, որոնք, սակայն, հրդակցական ձայն ունին

Միութիւնը ծրագրած է տալ գիտական հրատարակու թիւններու, պատրաստել կան դասագրքեր, հրատար գիտական տարեգիրք մը րէն թարգմանել գիտական րութիւններ, կազմակերպել տական դասախօսութիւններ բարոյապէս ու նիւթապէս ժանդակել գիտութեան ւող հայ կարօտ ուսանողներ

20 Ֆր.ի աղջիկը.— մէջ կին մը ունէր 3 աղջիկ մը, զոր չէր խնամեր անուցանէր եւ գրեթէ պահէր։ Վերջերս ալ խեց 20 Ֆր.ի. սակայն քաղաքը արգիլեց կաշ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

59.— ՍԷՆ ՖՕՆ (Ռօն)

Մեր աշխատած տեղը որ կը կոչուի S. O. M. U. A. վակօնի գործարան մըն է։ 42 հայրենակիցներ կ'աշխատինք, որոնց 30ը արհեստաւորներ են: Ոչ արձակելու խօսք կայ ոչ ալ նոր մարդ կ'առնեն։ Մեր ժամերն ալ չկրճատեցին, շաբաթը 48 ժամ կ'աշխատինք։ Կ'ըսեն թէ քանի մը օրէն նոր գործաւոր պիտի առնեն։

Հետաքրքրութեան համար ըսենք թէ երկու ամիս առաջ դիմեցի ինքնութեան թուղթի համար, արձանագրեցին եւ 40 ֆրանք պահանջեցին։ Աշխատած տեղէս Certificat d'emploi ուզեցին, գործողութիւնները լրացնելով մէկ տարուան թուղթս առի։ Վ. Երէցեան

60.— ՊՈՒՐԿՈՒԱՆ ԵՒ ԺԱԼԻԵՕ (Կրկին)

Նախապէս քանի մը անգամներ գրուեցաւ այս փոքրիկ քաղաքներու մասին։ Վերջերս կ'ըսուէր թէ վեց հայ ընտանիք եւ 12 երիտասարդներ ճամբուած են Դեկտ. 31ին։ Բարեբախտաբար այս քաղաքներու մէջ հայութիւնը աւելի ստուարաթիւ ըլլալով, գործազուրկներն ալ համեմատաբար շատ քիչ են։

Հոս կը գտնուին 22 հայ ընտանիքներ եւ 30է աւելի ամուրիներ, որոնց մեծ մասը կ'աշխատին Ateliers Dedriches մեծ մետաղագործարանին մէջ։ Իսկ կիները, մաս մը նոյն գործարանատիրոջ մետաքսի ճիւղը, եւ մաս մըն ալ ուրիշ մետաքսի գործարաններ կ'աշխատին։ Կիներուն համար առայժմ գործազրկութիւն չկայ, օրական կ'աշխատին 9 ժամ։ Այրերուն գործը կը բաժնուի երկու մասերու, շինութիւն եւ ձուլարան։ Այս վերջին ճիւղին աշխատաւորներու ժամերը կրճատուած ըլլալով, օրական կ'աշխատին վեց ժամ, եւ շաբաթ օրերն ալ դադար ունին։ Իսկ շինութեան ճիւղը շարունակ կ'աշխատի 9 ժամ եւ Շաբաթ մինչեւ կէս օր։

Մինչեւ հիմա հանուած են 8—9 հայեր, որոնց 5ը ամուսնացած, չորսն ալ ամուրի երիտասարդներ։ Ունինք քանի մը երիտասարդներ որոնք պայմանագրութեամբ եկած են եւ կ'աշխատին, իսկ մնացեալները գործէ զրկուած չեն եւ յոյս ունին որ միշտ պիտի աշխատին։

Գործազուրկ հայրենակիցները Քաղաքապետարան դիմած ըլլալով, միայն անունները արձանագրուած են։

Երեք քիլօմէթր հեռու, Նիվոլա փոքր գիւղին մէջ 4—5 հայ ընտանիքներ կ'աշխատին, վերոյիշեալ 22 ընտանիքներէն զատ։ Ասոնք ալ մետաքսի գործով կը զբաղին։ Գ. Ցիարեան

61.— ՎԱԼԱՆՍ (Կրկին)

Ինչպէս գրած էինք Յառաջ'ի մէջ, Վալանս ունի 60է աւելի մեծ-փոքր գործարաններ։ Մեր հայրենակիցներէն այսօր կան հարիւրէ աւելի անգործներ, որովհետեւ փոքր գործարանները որոնց իւրաքանչիւրը 50 կամ աւելի բանուոր ունէր, գրեթէ գոցած են իրենց դուռները։ Իսկ շարք մը գործարաններ որ ունին 100—300 բանուոր եւ բանուորուհի, կը քաշքշեն տակաւին։ Դիմանի (մաքարոնի) գործարանին մէջ, որ ունի 250է աւելի գործաւորներ (մեծ մասը Հայեր), բաւական թոյլ են գործերը. սակայն մինչեւ ցարդ ո եւ բանուոր չէ արձակուած, այլ կրճատուած են աշխատանքի ժամերը։ Այժմ 35 ժամ կ'աշխատին։ Գործարանատէրը յայտնած է թէ դուռները չպիտի փակէ, այլ շարունակ պիտի աշխատցնէ նոյն ժամերով։ Իսկ մետաղի գործարանը (Վիքթօր Փէյն) եւ վակօնի ու պտուտակի գործարանները լուրջ ընթացք մը չունին, ոչ ժամերը պակսեցուցած են եւ ոչ ալ գործաւոր արձակած են։ 300—400 բանուորներու մէջ մեծամասնութիւն կը կազմեն Հայերը։ «Յառաջ» գրած էր թէ խումբ մը հայրենակիցներ կառավարութենէն գործ ուզած ըլլալով, զրկուած են ճամբաներ շինելու, օրական 14 ֆրանքի։ Անոնցմէ երեք օր աշխատցնելէ վերջ, պաշտօնեայ մը կը ներկայանայ եւ կը յայտնէ թէ այլեւս գործ չունին։ «Ինչո՞ւ գործ չկայ քանի որ ճամբաներու շինութիւնը չէ լրացած», կը հարցնէ հայրենակից մը։ Պատասխան. — «Թէեւ գործ ունինք, սակայն հազիւ կը բաւէ Ֆրանսացիներու եւ Ալժերիացիներու»։ Մեր հայրենակիցները յուսահատ կը դառնան տուն։ Հետեւեալ օրը քաղաքիս ծանօթ հայրենակիցներէն Պ. Ա. Նալպանտեան եւ հոգեւոր հովիւ Գալուստ քհնյ. կը ներկայանան Քաղաքապետին, քիչ մը տեղեկութիւններ քաղելու համար։ Նոյն պատասխանը,— Գործերը թոյլ են եւ մենք հազիւ կրնանք գործ հայթայթել մեր երկրի զաւակներուն եւ կը թելադրէ կազմակերպել օգնութեան մարմին մը։

Ինչ կը վերաբերի սէնտիքաներու գործունէութեան մասին, C. G. T.ի անդամ ո եւ է հայրենակից չունինք, որով չեմ կրնար ստոյգ տեղեկութիւն տալ, իսկ C. G. T. U. (կարմիր) սէնտիքային քանի մը հոգիներ անդամագրուած են, բայց ոչ մէկ օգուտ. իրենք իսկ դատապարտուած են անգործութեան։

Ինչպէս «Յառաջ» ալ թելադրեց, պիտի խնդրէինք մեր բարեսիրական միութիւններէն, որ միջոց խորհին օգնելու կամ գործ հայթայթել անգործ հայրենակիցներուս։ Եթէ այս տագնապը շարունակուի, շատ խեղճ պիտի ըլլան մեր հայրենակիցները։ Ինչո՞ւ չեն բանար հայրենիքի դուռները որ մեր հայրենիքին վերաշինութեան աշխատինք։ Ն. Սարգիսեան

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Ամանորի առթիւ եւ S. L. S. A. գործարանի տնօրէնի թելադրութեամբ կազմակերպուած դպրոցական հանդէսը տեղի ունեցաւ կիրակի 16, կէս օրէ վերջ։ Գաղութիս գրեթէ բոլոր խաւերէն բազմութիւն մը փութացած էր սրահը լեցնելու։ Այս տարի ալ ներկայ էին բաւական թիւով ֆրանսացիներ, S. L. S. A.ի պաշտօնէութիւնը, մասնաւորապէս տնօրէնը, վերատեսուչը եւ ուրիշներ։ Երբ տնօրէնը ներս մտաւ, մանկապարտէզի պզտիկները «Մարսէյեզ»ը երգեցին յոտնկայս։

Նախագահ Պ. Զարեհ Ռուֆայէլեանը հանդէսը բացուած յայտարարեց, շնորհակալութիւն յայտնելով S. L. S. A.ի տնօրէնութեան, որ այսքան հայ գործաւորներուն գործ հայթայթած է եւ կը հոգայ բանուորներու հանգստութեան համար։ Դպրոցին վարժուհին՝ Օր. Ն. Տէր Ղեւոնդեան գրաւոր ճառ մը կարդաց, ներբողելով ֆրանսացի ժողովուրդին առաքինութիւնները եւ շնորհակալութիւն յայտնելով եղած հիւրընկալութեան համար։

Բեմը զարդարուած էր ֆրանսական դրօշակներով, իսկ ճակատը կը ծածանէր հայկական եռագոյնը։

Հանդէսին երկրորդ մասը սկսաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Դպրոցական պզտիկներէն Մուշեղ արտասանեց Դ. Վարուժանի «Եղէգնեայ փրիձը», նոյնպէս Համբիկը հայերէն եւ ֆրանսերէն արտասանութիւններ ըրաւ։

Երրորդ արարին բացուեցաւ կաղանդի տօնածառը, գեղեցկօրէն զարդարուած եւ բազմազան խաղալիքներով։ Քովին շարուած էին «հրեշտակները»։ Դպրոցական մանուկները շարք-շարք եկան եւ կաղանդի առթիւ ոտանաւորներ արտասանեցին։ Փոքրիկ Վարդենին, յաջողութեամբ արտասանեց քանի մը ոտանաւորներ, թէ հայերէն թէ ֆրանսերէն։ Պզտիկն Թօվէր շատ ցաւ էր զինուորի դերին մէջ։ Դպրոցական մանուկները կազմեցին նաեւ սկաուտական բուրգ մը շատ յաջող, որուն յաջորդեց «Ցաւով նահատակ»ը։ Վերջին վարագոյրին մէջ Վարդենին Մամիկի դերին մէջ երգեց «Ռուսկան աղբեր»ը եւ «Քնիր իմ բալիկը»։

Այս առթիւ նուէրներ բաշխուեցան (գլխարկ, խաղալիք, շաքարեղէն, եւ նարինջ)։ Ասոնց գումարը՝ 1000 ֆրանք, S. L. S. A. գործարանը տրամադրած էր իբրեւ կաղանդչէք։ Անպաշտպաններու ընկերութիւնն ալ տրամադրած էր երեք քիլօի չափ շաքար։ Իսկ մեր հարուստներուն մտքէն չանցաւ կաղանդել այս տղաքը, որոնց հայրը կամ մայրը առաւօտէ մինչեւ իրիկուն չարաչար աշխատելով, օրուան հացէն զրկելով իր պզտիկին կը յատկացնէ։

Հանդէսը վերջացաւ ուշ ժամանակ։ Թող ներէն պզտիկ դիտողութիւն մը.— Եթէ ազգային միութիւնը եւ գործարանի կողմէ կազմուած կարգադիր յանձնախումբը զիրար չխաչաձեւէին, աւելի յաջող պիտի ըլլար, եւ աւելի շահաւէտ։

Հետախոյզ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Մայրասպանը.— Փարիզի մօտ Փա-տը-Գիւսաքի մէջ 28 տարեկան հողագործ մը, հրացանը տնկած՝ զարկաւ մայրը սիրտէն։ Մայրասպանը յայտարարած է թէ ձանձրացած՝ մօրը եւ քրոջ յանդիմանութիւններէն որոնք իր ծուլութիւնը երեսին կը զարնէին, ուզած էր մայրը սպաննել, անգամ մըն ալ չլսելու համար նման նեղացուցիչ խօսքեր։

Ուրիշ վայրենի զաւակ մը.— Ֆրանսայի գաւառներէն Ռուբէզի մէջ 26 տարեկան ֆրանսացի երիտասարդ մը, Օնօրէ տանէր, սպաննած է մայրը այնպիսի խորամանկութեամբ մը, որ ոճիրը գաղտնի կը մնայ եւ կը թաղուի մայրը իբրեւ արկածի զոհ։ Գաղտնիքը երեւան հանուած ըլլալով, ձերբակալուած է մարդասպանը։ Երբ մայրը խոզերուն որջը կը մաքրէր, գլխուն վրայ կ'իյնայ տախտակ մը եւ ծանրօրէն կը վիրաւորէ։ Այդ պահուն տղան վրայ կը հասնի, կռմինար մը առնելով կը ծակէ մօրը գլուխը եւ անմիջապէս կը սպաննէ։ Ոճրագործ տղան նիւթական խնդիրներու պատճառաւ բաժնուած էր մօրմէն եւ ատոր վրէժը կը լուծէր անասելի վայրագութեամբ։

Ինչպէս պզտիկուց կ'ընէինք— Հէ՛յ, գիւղի տղաք, չէ՞ք յիշեր։ Ամառը դաշտերէն գիւղ կը մտնէին ցորեն, կորեկ բեռցած կառքերը, հօրալին ու դեղձանիկին կուտ տալու համար կորեկ պէտք էր։ Կը կախուէինք կառքին ետեւէն, կը քակէինք որայի մը խուրձը, ու կառքէն կը սկսէր թափիլ կորեկը կամ ցորենը։ Ցեխոտ անմեղութեամբ կը ժողվէինք գետինէն։ Աս գողութիւն չէր սեպուեր մեր անուշ գիւղին մէջ եւ ոչ ոք կը պատժէր մեզ։

Փարիզի տղաքն ալ ըրեր են այս խաղը, բայց, ափսո՛ս, հոս մարդ ազատ չէ այնպէս, ինչպէս մենք՝ մեր դաշտին մէջ։ Փարիզի 13րդ թաղամասին լաճերը, անցեալ օր խումբ են կազմեր. մէկը կը ծակէր, ածուխին կառքն ելլելով, տոպրակները, եւ միւսները ետեւէն կը հաւաքէին թափածները։ Ու կը ծախէին կամ իրենց թաթիկները կը հորցնէին այդ ածուխի կրակով։ Օր մըն ալ բռնուեր են։ Վա՛խ ձեզի, պզտիկ մեր բարեկամները։

Պզտիկ տղու մը արհեստը.— Պզտիկ տղայ մը, Փարիզի մէջ հացի դրամ մը հանելու նոր միջոց մըն էր գտած։

Բանուկ ճաշարանի մը մօտ կար սինէմա մը։ Ինքնաշարժները հոն կուգային, ճաշարանին ու սինէմային յաճախորդ բերելու։ Ու կը սպասէին։ Պզտիկ տղան մօտեցաւ կառապաններուն, եւ ինքզինք ներկայացուց իբրեւ պահապան, պայմանաւ որ իւրաքանչիւր կառքի համար մէկ ֆրանք վճարուէր իրեն։ Համաձայնութիւն գոյացած էր, եւ պզտիկը, աշխուժութեամբ, ինքնաշարժի վարիչները շարքի վրայ կը դնէր, նոյնիսկ անոնց կարգի տոմսակներ պատրաստած էր։ Անոնց կը բացատրէր թէ ո՛ր օրերը փողոցին ո՛ր թիւին վրայ պիտի կենան կառքերը։ Լաւ կ'երթար գործը։ Վարիչները հանգիստ էին, որովհետեւ զիրենք կարգի դնող կար, իրենց կառքին պաշտպանութիւն ընող կար։ Ափսո՛ս, օր մը, սխալմամբ նշանակեց փողոցին հակառակ թիւը, ուր պէտք չէր որ կենային կառքերը։ Ոստիկանները կանչեցին կառապանները, եւ անոնք՝ ալ՝ պզտիկը։ Ափսո՛ս, մեր պզտիկը դատապարտուեցաւ ամբողջ վաստկածը տուգանք տալու։

108 տարեկան կին մը.— Հօթէլուարի եւ Փիւի տը Տօմի միջեւ պզտիկ քաղաքի մը մէջ մեռաւ տիկին Կայեար, իր 108րդ տարին լրացուցած։ Այս հնամեայ կինը նշանաւոր էր անով որ իր մէկ այտին վրայ կը կրէր ամերիկեան ազատամարտին հերոսներէն զօրավար Լաֆայէթի համբոյրը։ Այս համբոյրն էր որ միշտ կը պատմէր ամէնուն։ Անկէց զատ, իր անունին պէս կայտառ էր եւ աշխոյժ։ Ամէնէն բարկ գինիները հրթիռներովը կը պարուէր, հի՛ն հի՛ն երգերը կը կանչէր, պապենական մոռցուած պարերը կը խաղար։ Նոյնիսկ քաղաքականութիւն ալ կ'ընէր։ Անթառամ կանանչութիւն մը թափած էր այս ծերուկ կնոջ վրայ։

Խափշիկը ինչպէ՞ս սէր կը յայտնէ.— Խափշիկ մը, որ Հայիթիէն նոր եկած էր Փարիզ, Գաք փողոցին մայթին վրայ, աղջկան մը դէմ, որ խանութին ներսը սիկար կը ծախէր, կը տնտնար, կ'երթար կուգար, քարերը կը չափէր անհանգստօրէն։ Զարլսթօ՞ն կը խաղար արդեօք։ Վերջէն իրիկուն մը, երբ աղջիկը խանութէն դուրս կ'ելլէ, փեղկերը իջեցնելու համար, խափշիկը խանութէն ներս կը ցատկէ, դարակը կը բանայ եւ դրամները կը հաւաքէ, մինչ աղջիկը դուրսէն, ապակիին մէջէն, զինք կը լրտեսէր։ Աղջիկը երբ ներս կը մտնէ, խափշիկը չկարենալով ծածկել, ձեռքը կ'երկարէ եւ կ'ըսէ.

— Օրիո՛րդ, սիկար կ'ուզեմ։

Աղջիկը, սակայն, ոստիկան մը կը կանչէ որ կը ձերբակալէ խափշիկը։ Հարցաքննութենէն կը հետեւի որ խափշիկը առանց մէկ սանթիմի հայրենիքէն ճամբայ ելեր Փարիզ է եկեր։ Տեսեր է աղջիկը ու սիրահարուեր։ Խորհեր է որ պէտք է նախ դրամ ունենալ եւ յետոյ իր սէրը յայտնելու միակ առիթը սիկար գնելու պահն է գտեր...։

Յարդէ Թուղթ լրագիրներուն համար.— Իտալիոյ մէջ կը խորհին յարդէ թուղթ պատրաստել խնայողական նպատակով։ Իտալիա արտասահմանէն կը ներածէ «ճէլլիւլօզ»ը, յետոյ փայտի կողմէ հարուստ չէ, այնպէս որ աւելի յարմար գտած են երկրին յարդի խիւսով թուղթ շինել, քան դուրսէն ներածել։ Այս ձեւով շինուած թուղթը ամէն տեսակէտով պիտի կրնայ գոհացնել մամուլը, միւս կողմէ պատրաստութեան պահուն ուրիշ խնայողական առաւելութիւններ կը ներկայացնէ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ՀԱՐՄՆԻՔԷՆ ԱՌԱՋ

— (ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Թարգմ. Ե. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Լուր տուին Մօհայի, որ շուտով հասաւ, առջեւէն ձգած՝ ոչխարի խումբ մը։

Մօհա, ինք իր ձեռքով զատեց փառաւոր խոյ մը, եւ, իր զոհին հօրը ձիին ոտքերուն տակ, մորթեց զայն։ Ցետոյ ծերունիին գլուխէն համբուրելով, ներողութիւն խնդրեց։

Այսպէս հաշտութիւն կնքուեցաւ, եւ Մօհա յաջորդ օրն իսկ իր վրանախումբը դարձաւ։

* * *

Կը թուէր թէ այլեւս ոչինչ կ'արգիլէր նշանածներուն հարսնիքը։ Սակայն Ալի, Հատտայի հայրը, յանկարծ, առարկութիւն ըրաւ հարսնիքին համար։ Որովհետեւ, արեան գին վճարելով, Մօհա աղքատացած էր։ Տերերն են միայն, որ սիրելու անկարող ըլլալով երիտասարդներուն սէրն ալ դրամի գինով կը չափեն։

Ընդհանուրին ամբաստանութեան եւ բամբասանքներուն առջեւ տեղի տալով, վերջապէս որոշուեցաւ հարսնիքը սկսիլ։

Այն առտն, կին մը՝ կողովի մը մէջ խնամքով շարեց այն զգեստներն ու զարդերը, զորս Մօհա բերած էր Եգիպտի պազարէն։ Վրան դրաւ հինայ եւ սրմա։ Ցետոյ դրացի կիներն ու ազգականները հաւաքուեցան եւ դափի վրայ ուրախ եղանակ մը զարնելով, գացին հարսնցուին վրանը։

Հարսանեկան առանձին վրան մը կանգնած էին աղջկան կողմէնները նոր, գետնին վրայ փռեցին կապերտները, եւ ուտիքի կանչեցին դրացիները։ «Թալէպ»ը, պարտադիր լռութեան մէջ արտասանեց «Ֆաթիհա»ն։

— Ալլահէն զատ ուրիշ Աստուած չկայ, եւ Մուհամմէտ է իր մարգարէն։

Վրանախումբին մէջ ծայրէ ծայր կիներուն ուրախ երգերն ու ծիծաղը, դափը կը զարնէին ու կը պարէին, «հօ՜յ-հօ՜յ» կ'աղաղակէին։ Պատանիները ուժգնօրէն կը սուլէին։

Ցուարթութիւնները տեւեցին ամբողջ գիշերը, մինչ Մօհա, մութին մէջէն սողոսկելով, եկեր ու կը դիտէր խրախճանութիւնները իր նշանածին վրանին տակ, գոհ եւ երջանիկ։ Ան որ փշոտ թուփերու մէջ տաժանելի օրեր անցուցած է, այսօր, իր վերադարձին, անշուշտ շատ կակուղ պիտի գտնէր գորգերը։

Գիշերը, հարսնցուն, դէմքին քօղ մը ձգուած, նստեցուցած էին աթոռակի մը վրայ, որ գորգերով ծածկուած էր։ Ան ձեռքերը բացած, առաջ կ'երկարէր ու կը սպասէր։

Չիթենիի փայլուն կրակին լոյսով պառաւ կին մը, որ ծանօթ է ծէսերուն, ձեռքին ափերը հինայով կ'օծէր։

Իսկ նոյն պահուն, անոնց շուրջը, վեց կամ եօթը մանկամարդ աղջիկներ եւ պատանիներ կը պարէին ու փոխն ի փոխ կ'երգէին.

ՊԱՐԴԼՈՒԻԿԸ·

Ո՛վ սպիտակ աղջիկ, երկայն խոպոպներով,

ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ—

Ո՛վ սպիտակ աղջիկ, երկայն խոպոպներով,

— Գաւակդ նման է
— կղզիներու ծմերուկին·
— Ծիծերդ նման են,
— Ֆայումի պտղաստանին նուռերուն:
— Պտղաստանին նուռերը դեռ կանաչ են,
— Քունքներդ արիւնի գոյն ունին:
— Քու ծամերդ ծով ծով,
— կը քակուին ալիք առ ալիք:

Կարգով բոլոր հրաւիրեալները սկուտեղի մը վրայ կը ձգէին իրենց նուէրները, եւ նոյն պահուն մէկը բարձրաձայն կ'արտասանէր անոնց առատաձեռն նուիրատուներուն։

Փեսային ձեռքերն ալ, անդին հինայ կը ներկէին։

Ամէնէն վերջ կ'արտասանուէր ծիսական մաղթանքը.

—Թող Աստուած երկա՛ր կեանք տայ, եւ բեղմնաւոր երջանկութեամբ խնդացնէ քեզ։

Եօթերորդ օրուան արշալոյսը կը ծագէր, ցօղի նման պայծառ ու զով։

Մանկամարդ Հատտայի եղբայրները ներկուած էին կինաւի կարմրութեամբ, թարթիչները՝ քօհէլով սեւցուած, եւ կրակ տուած էր շրթներուն, ընկուզենիի կեղեւին շփելով։ Մօրը օգնութեամբ հագած էր իր ամէնէն նուրբ զգեստները, ճերմակ ու թափանցիկ, վրայէն՝ քօղ մը բարակ։ Մետաքսէ գօտի մը կը գրկէր իր մէջքը։

Իր օժիտը դրած էր կերպասէ կապոցի մը մէջ, եւ սրտիկը դող, կը սպասէր որ հասնէր ժամը, երբ իր նշանածին բարեկամները պիտի գային զինք առաջնորդելու ապագայ բնակարանը։

Ցանկարծ, փեսայականները հասան մեծ գոռում գոչումներով եւ շրջապատած՝ զարդարուն ձի մը։

Հարսնցուին եղբայրները, գաւազաններով զինած, անոնց առջեւ վազեցին եւ այնպէս ձեւացուցին թէ արգելք պիտի ըլլան իրենց քրոջ մեկնումին։ Սուտ կռիւէ մը յետոյ, փեսայականները յաղթական յայտարարուեցան։

Այն ատեն Հատտան հեծաւ ձիին վրայ, ձեռքին մէջ եղեգ մը։ Մայրը կը հետեւէր ձիին, բռնած ձիուն պոչէն։

Թափօրը ճամբայ ելաւ ուրախութեան աղաղակներու եւ հրացանաձգութեան աղմուկի մը մէջ։ Առջեւէն երիտասարդները կ'երգէին ու կը խաղային։

Երբ Մօհայի վրանին առջեւ հասան, մայրն իր հարսին նուիրեց պնակ մը արմաւ եւ փարչ մը կաթ։ Հատտա կաթը սրսկեց ձիին բաշին, յետոյ իրենց վրանին վրայ, որպէս զի իրենց կեանքը քաղցր դառնայ։

* * *

Գիշերուան լռութեան մէջ ամէն բան խեղդուած էր արդէն։ Երգերն իսկ մարած էին առկայծ կրակներուն մօտ։ Մօհա սողոսկեցաւ յուզումէն դողահար, Հատտայի մօտ։

— Ո՛վ իմ աղաւնեակս, եթէ սպասումը շատ երկար եղաւ, միթէ մեր երջանկութիւնն ալ այսպէս կրկնապատկուած չէ՞։

— Ո՛վ իմ տէրս, երբե՛ք երբե՛ք քեզմէ զատ ուրիշ մը չպիտի կրնար ինծի՛ նայուածք մը անգամ առնել։ Ես քեզի պիտի սպասէի մինչեւ մահ, որովհետեւ քու սերդ կը թագաւորէ սիրտիս վրայ։ Ահա օրերը, տարիները մեր ոտքերուն տակ կը փռեն ուրախութեան գորգեր, եւ ես քեզմով երջանի՛կ եմ, Մօհա՛։ Որովհետեւ ես ամուսնացած կ'ըսեմ այն մարդուն միայն, որ իր սիրածին հետ ամուսնացած է։

ՎԵՐՋ

ցութիւնը։ Վաֆտի ծայրայեղ տարրերը այս առիթէն օգտուելով կ'ուզեն օտար պետութեանց առանձնաշնորհեալ դիրքին վերջ տալ։ Շարժումը ներկայիս ո եւ է վտանգ չի ներկայացներ։

Հռենոսը պարպելու խնդիր չկայ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Պրիան երեսփ. ժողովի արտաքին յանձնաժողովին առջեւ յայտարարութիւններ ըրաւ Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան մասին։

Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ Նախարարը լիակատար զեկուցում տուաւ Լոքառնոյի, Ժընեւի եւ Թուարիի քաղաքականութեան մասին եւ հաստատեց թէ ամէն կէտի վրայ համաձայն եղած է կառավարութեան հետ։

Գալով Հռենոսեան երկիրներու պարպումին, Պրիան բացէ ի բաց յայտարարեց թէ այդ խնդիրը չէ դրուած Ժընեւի մէջ ու բողոքեց այս մասին մղուած պայքարին դէմ։ Երեսփոխան Ֆրիպուրկ դիտել տուաւ թէ Շթրէզէմանի կարգ մը խօսքերը հակառակը ենթադրել կու տան։ Պրիան կտրուկ կերպով պատասխանեց թէ ինք պատասխանատու չէ Գերմանիոյ արտաքին նախարարին խօսքերուն համար։ «Երբ Թուարիի մէջ պարպումի խնդիրը յուզեց, պարզապէս պատասխանեցի իրեն թէ այս մասին Գերմանիոյ առաջարկներուն կը սպասեմ, իբրեւ փոխարինութիւն։»

Նախարարը յետոյ յայտնեց թէ դաշինքին մէջ ո եւ է տարակարծութիւն չկայ. չարամիտներ այսպիսի լուրեր կը տարածեն՝ տրոհեալ կազմի տեսքեր պէս մէկիկ մէկիկ փնտռեն նախարարները, ամէնէն առաջ զիս, եւ դաշինքը տապալեն։

Չըրչիլ Պապին կը ներկայանայ

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Անգլիոյ ելմտական Նախարար Չրչիլ Զորեքշաբթի առաւօտ Վատիկան երթալով ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Պապին կողմէ։ Պապը սիրալիր ընդունելութիւն ըրաւ Նախարարին, որ նոյնպէս այցելեց կարտինալ Կասփարիի։

Պապը եւ Չըրչիլ ֆրանսերէն խօսեցան։ Ֆրանսական դեսպանը ներկայ եղաւ Չըրչիլի եւ կարտինալ Կասփարիի տեսակցութեան։ Կը կարծուի թէ խօսակցութիւնը դարձած է Չինաստանի, Մեքսիկայի, Նիքարակուայի եւ Պաղեստինի կացութեան շուրջ։

Իրիկունը մեծ հացկերոյթ մը տրուեցաւ անգլիական դեսպանատան մէջ, որուն ներկայ եղան Մուսոլինի եւ կոմս Վոլփի։ Ներկայ էին նաեւ Անգլիոյ միջխորհրդարանային պատուիրակութեան անդամները, որոնք նոյն օրը Հռոմ հասան եւ քանի մը օրէն Սիկիլիա եւ Մալթա պիտի երթան։ Այս պատուիրակութեան նախագահ լորտ Փիլ տեսակցեցաւ արտաքին փոխ նախարար Պ. Տինօ Կրանտիի հետ։

Կրիփը կը սաստկանայ Պոլսոյ մէջ

Պոլիսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Պոլսոյ եւ արուարձաններուն մէջ 20,000 հոգի կրիփէ կը տառապին։ Հարիւրին 10ը կը մեռնին։ Կը մտածուի փակել դպրոցները, սինէմաները ու թատրոնները։ Կառավարութիւնը կը հրաւիրէ ժողովուրդը կարելի եղածին չափ քիչ դուրս ելլել եւ մեծ թիւով չհամախմբուիլ։

∴ Անգլիոյ մէջ կրիփի համաճարակը զգալապէս նուազած է։ Լոնտոնի եւ ուրիշ 105 կարեւոր քաղաքներու մէջ մէկ շաբթուան ընթացքին կրիփէն մեռած են 559 հոգի, որոնց 137ը Լոնտոնի մէջ։

∴ Ցուրիխի մէջ 5692 հոգի կրիփէ կը տառապին։ 33 հոգի մեռած են։

Էնկիւրիի մարդահամարը

Գրած էինք թէ Թուրքիա նոր մարդահամարի ձեռնարկած է։ Շաբաթ օր։ Արձանագրիչ պաշտօնեաներուն դիւրութեան համար. ժողովուրդը մինչեւ ցորեկ տունէն դուրս չէ ելած, ինքնաշարժները, օթօպիւսները եւ բոլոր փոխադրական միջոցները ընդհատած են իրենց երթեւեկը։

Կը կարծուի թէ Էնկիւրիի բնակչութեան թիւն է, 95—100,000

Կիները զինուոր

Մարաջախտ Փիլսուտսքիի նախագահութեան տակ, Վարշաւիոյ պատերազմական նախարարութեան մէջ, գերագոյն զինուորական խորհուրդը ուսումնասիրած է այն հարցը թէ անհրաժեշտ է լեհ իգական երիտասարդութիւնը զինուորագրել, ծառայեցնելով զանոնք ազգային պաշտպանութեան։

Կառավարութիւնը կը խորհի հրովարտակ մը հանել լեհ երիտասարդ աղջիկներէն կազմելու համար օժանդակ բանակ մը, որ յեղափոխութեան օրերուն կրնայ օգտակար դառնալ։

Մեսիա Լեհաստանի մէջ

Փրակայէն կը հեռագրեն թէ Թուրնոյի մէջ չեխ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է եօթը գերման միսիոնարներ, որոնք կը պատկանին Մակտէպուրկի «Աստուածաշնչողական քրիստոնեաներու մեծագոյն եղբայրութիւն» կրօնական աղանդին, որուն նպատակն է քարոզել նոր մեսիայի մը ծննդեան հաւատքը։

Այս եօթը միսիոնարները ունէին տեղագրական քարտէսներ եւ ամբաստանուած են լրտեսութեամբ։ Փրակայի գերման դեսպանը կ'աշխատի միջամտել փակել։

Աւազակները Պրուսայի մէջ

Երեք աւազակներ Ինէկէօլի եւ Պրուսայի միջեւ կը կապեն ճամբան։ Նախ կը կողոպտեն ձիաւոր գիւղացի մը, յետոյ կառք մը, յետոյ ինքնաշարժ մը։ Ճամբորդները կը բանտարկեն փոսի մը մէջ։ Նոյն օրը կը հասնի Գարաքէօյի թղթատար ինքնաշարժը։ Կը սկսի հրացանաձգութիւն մը ինքնաշարժին պահապան ոստիկաններուն եւ աւազակներուն միջեւ։ Այս վերջիններէն մէկը կը վիրաւորուի։ Ձեռոյ ոստիկաններու զօրհին պահուն, կը վիրաւորուին երկու ոստիկաններն ալ, որոնցմէ մէկը կը մեռնի։ Գողերը կուգան կը կողոպտեն ինքնաշարժը, իրենց վիրաւորն ալ ձիու մը վրայ կը հեծցնեն ու կը մեկնին։ Ճամբան վիրաւոր աւազակը կը մեռնի, եւ գողերը իրենց կողոպուտին մեծ մասը ձգած կը փախչին։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կիրակի 23 Յունուար, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին
Ալֆորվիլի Հայ Երիտ. Միութեան ակումբին մէջ, 138 Rue Etienne Dolet
Պիտի խօսի՝ ԸՆԿԵՐ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. ԼԱՆՍԷԵԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ կողմէ
ԿԻՐԱԿԻ 23 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
Պիտի խօսի՝ ԸՆԿ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԲԱՑՄԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻ

Théatre Renée Maubelի մէջ, 10 Rue du l'Orient, Metro Blanche
5 Փետրուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին
կը ներկայացուի՝ ԿԱՐԼ ԿՈՒՑՔՈՎԻ
ՈՒՐԻԷԼ ԱԿՈՍՏԱ Դրամ, 5 արար

Կը մասնակցին Տիկ. Ալիքսանեան, Օր. Բօշեան, Պ. Պ. Մ. Մարութեան, Տր. Նշանեան, Ստ. Նաւասարդեան, Ն. Պէշիկթաշլեան, Շ. Սարեան եւն.։

Տոմսերու գիները խիստ ժողովրդական, 10, 7.50, եւ 5 ֆրանք
Հերթական ռէժիսէօր՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

Իր հիմնադրութեան 5րդ տարեդարձին առթիւ
Յունուար 23 Կիրակի գիշեր ժամը ճիշտ Ցուկէսին
Sociétés Savantesի թատերասրահին մէջ (8 Rue Danton)
ՔՕՐՐԱՏՕ (5 արար)
Դիները կէս առ կէս զեղչուած են

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Ալֆորվիլի հայրենակիցներուն ցանկը.—

Յ. Կիւրճեան, Հ. Փօլաճեան, Դ. Նալպանտեան, Ա. Միկայէլեան, Ս. Նոտարեան 30ական ֆր., Մ. Մուսիկեան 25, Մ. Տէր Օհաննէսեան, Ղազար Իշխանեան, Մ. Մկրտիչեան, Յակոբ Այտընեան, Ս. Մութաֆեան, Մ. Կարապետեան, Ե. Նաղճեան, Գ. Գաբոեան 20ական, Գ. Քէպէլեան, Յ. Քէօյլեան, Մ. Յակոբեան, Յ. Արսլանեան, Յ. Գումրուեան, Մ. Ջատիկեան, Թ. Պետիկեան, Ցարիպեան, Մ. Ադամեան, 10ական, Մ. Մկրեան (6 տարեկան) 5, Քէշիշեան 10, Courke David 5, Վ. Փաշաեան 10, գումար 555 ֆր. անցրդէն 232, ընդհ. գումար 787։ Եղբ. Թաքսիի դրամ 12, կը մնայ 775։ (Ցանձնուած եղբ. Օգնութեան Ցանձնախումբին), Նաեւ վեց ծրար հագուստ, զոր նուիրած են.— Վ. Մկրեան, Հ. Քէօսէեան, Մ. Ադամեան, Ս. Գետրոսեան, Ն. Քապուղճեան, Մ. Պատթէոսեան։

Խարբերդի Հայրենակցական Միութեան (Փարիզ) հանգանակութեան ցանկը.—

Պ. Անդրէասեան, Գ. Այունեան, Ս. Մելքոնեան, Խ. Գէավուրեան, Յ. Տէր Յովհաննէսեան, Յ. Դեղձակեան 50ական, Վ. Տէր Յովհաննէսեան 20, Կ. Աբէլեան 20, Մ. Ապումարաքեան 10, Խ. Պերպէրեան 25, Ս. Տէր Յակոբեան 15, Գ. Ականեան 25, գումար 415 Ֆր.։ (Ցանձնուած Եղբ. Օգնութեան Ցանձնախումբին)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի եւ շրջանի վիճաբանական ընդհանուր ժողովը՝ վաղը Շաբաթ, երեկոյեան ժամը ճիշտ 9ին, Փլաս տ'Իթալի քաֆէ Բլէր տը Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ Իթալի։

Հ. Յ. Դ. «Արմէն-Գարօ» խումբի ժողովը՝ կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 2.30ին, «Ռոստոմ»ի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Ռոստոմի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սերունդ» խումբի ժողովը կիրակի ժամը 3ին, Ռոստոմի սրահը։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Գատ. Միութեան դասախօսական ժողովը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի՝ 23 Յունուար, առաւօտեան ժամը 9ին։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ. Տէսինի ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը կիրակի 23 Յունուար կէսօրէ վերջ ժամը 2ուկէսին, դպրոցին սրահը, դասախօս՝ ընկ. Վ. Ցուլլէրեան։

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ հայրենակցական միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի 23 Յունուար կէսօրէն վերջ ժամը 3ին, 121 Rue de Fbg. du Temple. Օրակարգ.— Վարչութեան հաշուետուութիւնը եւ նոր ընտրութիւն, Շիրակի Աղէտեալներու յանձնախումբին հաշուետուութիւնը։

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Փարիզի Հայր. Միութեան վիճաբանութիւնն ու Գ. բանախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ՝ վաղը Յունուար 22, Շբ. երեկոյ, ժամը 8.30ին Յիօրիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն ու համակիրները։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«Նոր Սերունդ» ամսաթերթի նոր տարւոյ բացառիկ թիւը որուն իրենց աշխատակցութիւնը բերած են ծանօթ դասախարակներ, մանկավարժներ եւ բարոյագէտներ։

«Նոր Սերունդ»ի այս թիւը կը պարունակէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի զանազան մասնաճիւղերու գործունէութեան մասին մանրամասն տեղեկութիւններ։ Հայ պատանեկութեան ու երիտասարդութեան ջերմապէս կը յանձնարարուի կարդալ իր բարոյական ու ֆիզիքական դաստիարակութեան նուիրուած այս ամսաթերթը։

«Նոր Սերունդ»ը կարելի է ստանալ քաղաքիս մէջ Պալենց գրատունէն, 233 Faub. St. Martin եւ կամ դիմելով ուղղակի վարչութեան հետեւեալ հասցէով Revue Mensuelle «Nor Sérounte» Poste Restante, Le Pirée.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Հերմինէ Յակոբեան կը փնտռէ իր եղբայրը Նուպար Տէմիրեան, որ 1923ին յունական զինուոր եղած կը կարծուի։ Տեղեկացնել՝ 26 Rue Martin Bernard Paris (13me)։

— Զօրս ամիս առաջ 5 Rue Pradier, Paris (13e) հասցէին ապրող —Բաբերդ— Բասնթայ գիւղացի Համբարձում (Մերկերիա) Ներզէթեանէն տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝ Setrak Nerzetian St. Olteinie, No. 16 Contantza, Roumanie

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Նպարավաճառ Պր. Մանուկ Հապեանի խանութը։

110 Rue des Chambards, Bois Colombes (Seine)

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան ՇԱՄԻ «ՌՈՍՏՈՄ» խումբի կողմէն, Յունուար 23 Կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 2ին Café des Voyageursի մէջ։

Առաջին ժողովրդական հանդէսն է այս Շամի մէջ։

«Խաւրենց»ի 13րդ թիւը փնտռեցէք ամէն տեղ այսօր Ուրբաթ 16 էջ, ծոխ բովանդակութեամբ եւ բազմաթիւ նկարներով։ Գին 1 Ֆր.։

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՆՈՐ ՍՏԱՑՈՒԱԾ.— Բժիշկին գրքէն փրցուած էջեր 12.50 ֆրանք, Պէպէքս, զաւեշտ 10, Հրաշագործ Յաւրիր թատերական 5 ֆրանք, Բժիշկին խորհուրդները հայ պատանիներու 5, Վերջալոյսին տակ (Թատր. Կ. Մեհեանի, 5, Անձկութեան ժամեր 2, Բարիզէթ 7.50, Խոովք 3 ֆրանք։

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ՆԱԵՒ.—Օտեանի գործերէն՝ Ընկ. Փանջունի 10, Թաղականին կնիկը 17.50, Միքէի սիրարկածը 5, Միջնորդ Տէր Պապան 17.50, Մասնիշը 7.50, Ցեղափ. մակարոյծները 7.50, Զաքըր Ավրամ 6։

ՀԱՋՈՒԱԳԻՒՏ ԳԻՐՔԵՐ.— Ահարոնեանէն՝ Կեանքի դասը 5, Ծրախանները 5, Ժեղճերը 20, Շանթէն՝ Կինը 6, Ճամբու վրայ 8, Դերասանուհին 8, Վ. Փափազեանէն՝ Ասպետ 5, Գձեր 4, Թրուչող խողը 4, Լուր-Դա-լուր 4, Շիրվանզադէէն՝ Արտիստը 10, իսկ ֆրանսերէնը 5 ֆր., Եօթ Գատմուածքներ 15, Ժող. Երկերի (3 հատ.) 65, Բանաստեղծութիւններ Դէմիրճեան 10, Նահապետ Քուչակի Դիւանը 25, Սահմանադրութեան Լէօ 7.50, Նաւասարդ հաւաքածոյ 25, Ժողովածու Թօփչեան 25, եւն. եւն.։

Մօտ ատենէն ԿՈՅՍԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ։

Ստանալու համար դիմել նամակով Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé։

Փարիզ եւ գաւառները փօսթի ծախք չառնուիր այս գիրքերուն համար։

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ սպասուհի մը կը փնտռուի 3 տարեկան տղայ նայելու եւ տան գործերուն նայելու։ Գոհացուցիչ վարձատրութիւն։ Դիմել՝ Մասիս տպարան

ԳՈՐԳ ՆՈՐՈԳՈՂ ՄԸ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Գորգի նորոգութեան համար կը փնտռուի վարժ աշխատաւոր մը։ Դիւրին գործ, լաւ աշխատանք կը մէջ։ Դիմել՝ A. Kéchichian Rue de Noisy le Sec, Bagnolet Metro: Direction Pte. des Lilas, իջնել St. Fargeau կամ Pte. des Lilas.

ՍԱԿԱՐԱՆ

20 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր » »	Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Ջերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ 1	Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
»	II »	[illegible]
»	III »	[illegible]
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	[illegible]

Comptoir Parisien de change et de C... 80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURN...

IMPRIMERIE - MASSIS - Edit...
208bis, Rue Lafayette Paris

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն } 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO. LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 22 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1927

22 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 241 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՌԱՆՑ ԱՄԲՈՒԽԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

Բոլոր գաւառներէն եւ արուարձաններէն հետզհետէ աւելի բարձր կը հնչէ մէկ ձայն.

— մինչեւ ե՞րբ պիտի թափառինք այսպէս:

կամ, աւելի որոշ.

— ինչո՞ւ չեն բանար հայրենիքի դուռները, որպէսզի երթանք, շէնցնենք եւ տաքուկ բոյն մը ունենանք:

Պատասխան չկայ այս հարցումներուն։ Եւ պիտի չըլլայ, տակաւին երկար ատեն։ Անոնք որ Երեւանը կը կառավարեն այսօր, փակուած՝ փղոսկրէ աշտարակի մը մէջ, շատ աւելի կարեւոր հոգեր ունին, իրենց «կուսկոմ»ներով, «Ցեղկոմ»ներով, «Անդրֆինժողկոմատ»ներով կամ «Լուսաշխ»ներով։ Անոնք «ի վերուստ» տրուած առաքելութիւններ ունին, համաշխարհային յեղափոխութեան կրակը արծարծելու, Նոր Բայազիտի գիւղերէն մինչեւ Չինաստան կամ Ուրուկուէյ, ճիշտ ինչպէս միսիոնարները՝ «Տիրոջը խօսքը» տարածելու եւ մոլորեալները դարձի բերելու պաշտօն։ Ինչ փոյթ, եթէ անյոյս կը տառապին ու կը ծիւրին աստանդական բազմութիւնները։ Չէ՞ որ անոնք ալ մաս կը կազմեն միջազգային «պրոլետարիատին. երբ եւրոպական աշխարհակալութիւնը տապալի, բոլորը միասին կ'ազատին։ Անոնց կը մնայ միայն սպասել համաշխարհային մարտակոչին, որուն շեփորը պատրաստ է արդէն։

Տասն անգամ տասը ձեւով ուզեցինք հասկցնել, թէ ուրի՜շ բան է իրական, անմիջական գործը, եւ բոլորովին ուրիշ բան՝ ճամարտակութիւնն ու խուժանավարութիւնը։ Անօգո՜ւտ։ Մարդիկ լարած են իրենց բոլոր ջիղերը, ապացուցանելու համար թէ հայ ժողովուրդը դրախտ պիտի մտնէ, եթէ «Դաշնակ»ները ասպարէզէն քաշուին։ Գահանջեցինք որ գոնէ ափ մը հող տեղցնեն իրենց վարած երկրին վրայ, 30-50,000 թափառականներ տեղաւորելու համար, եւ թո՛ղ Դաշնակցութիւնը սեւերես մնայ։ Մինչեւ անգամ ճամբան ալ ցոյց տուինք,— առանց պատերազմի, առանց դրացիներուն հետ օրղոդելու, պարզապէս կռնակ շոյելով, ինչպէս կ'ընէին մեր պապերը, երբ ո՛չ Լէնին կար, ոչ ալ «ընկեր» Քէմալ։

Ո՛վ սրբազան միամտութիւն։ Մարդիկ իրենց յանձնուած հողերուն մէջ իսկատէր-տիրական չեն, եւ Ազրբէջանի ընդդիմութեան հանդիպեր են, Ցունաստանի գաղթականները հայկական հողերու վրայ տեղաւորած ատեն։ Սահմանի խնդիր չկայ խորհրդային արեւին տակ, — ինչպէս կը պնդեն իրենք — բայց պոլշեւիկ Ազրբէջանը դիրք բռնած է պոլշեւիկ Հայաստանի կրծքին վրայ, Երեւանի քթին տակ, իբրեւ արթուն պահակը եղբայրակա՛ն Թուրքիոյ, որ իր կարգին տիրաբար կը պահէ մեր հայրենիքին բանալիները, պատրաստ՝ ուզած ատենը ներս մտնելու եւ ... հայ կոմկուսին փառքը երգելու։

Գործադրկութիւն կայ այստեղ, եւ Շիրակը պիտի վերաշինուի այնտեղ։ Ո՛վ որ քիչ-շատ պետական հասկացողութիւն եւ ազգային — ու մարդկային — զգացում ունի, պիտի չափէր, ձեւէր եւ միջոց մը պիտի գտնէր, գոնէ մէկ շոգենաւ տարագիր փոխադրելու Հայաստան, թէ չարիք մը մեղմացնելու, թէ աւերակները վերաշինելու եւ թէ երկիրը զօրացնելու համար։ Մինչդեռ, այնքան անճրկեր են որ, իբրեւ հետեւանք շարժին, արդէն 10.500 հոգի հեռացած են հայրենիքէն, մեծագոյն մասը ցիրուցան՝ Ռուսաստանի մէջ։ «Շատեր Սուրիա երթալ կ'ուզեն», կը գրէ թղթակից մը, այսօր իսկ։ Եւ նկատել որ անոնք Սուրիայէն եկեր էին։ Հոգ մի ընէք. Հօկը օգնութեան կը հասնի, եթէ Փարիզի Աղքատախնամը դրամ տայ (եւ տուած է հազար ֆրանք), կամ եթէ բան մը աւելնայ այդ խեղճուկրակ մարմնին դրասենեակի եւ խաչակրութեան ծախքերէն։

Բազմաթիւ հայրենակիցներ կան որ պատրաստ են իրենց ծախքով ճամբորդելու եւ Հայաստանի մէջ գործ հաստատելու Նամակներուն պատասխան անգամ չեն տար։ Շատեր տրամադիր են նոյնիսկ Ռուսաստան անցնելու։ Ո՛չ մէկ ելք։ Ղրիմի մէջ հրէական տուն կը հաստատեն — եւ ատոր համար դրամ ալ կը գտնեն — բայց երբ կը փորձուիս յիշեցնել թէ կարելի է 25.000 գաղթական տեղաւորել ամայի Նախիջեւանի մէջ, կամ նոյն իսկ Սեւ ծովու ափերը, Սուխում-Սոչի, Ջղագրգիռ կը պոռան երեսիդ. «Դո՛ւք էիք որ մերժեցիք Չիչերինի առաջարկը»։ Այո, մերժեցինք, որովհետեւ Խորհրդային Միութեան արտաքին գործավարը կ'ուզէր Պոլսոյ տափաստանները կամ Քըրկըզներու երկիրը ցրուել հայ ժողովուրդին մնացորդները, իբրեւ ոչխարի հօտ։

Եւ դեռ ինչքան գործնական, թանձրացեալ առաջարկներ, որոնք անդադար կ'արծարծուին խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն ի վեր, բայց կը հանդիպին քարացած «ֆորմիւլ»ներու եւ դիւանագիտական կմախքներու։ Ո՛չ իսկ տրամադրութիւն կայ՝ լսելու եւ վիճելու, կարելին եւ անկարելին զատելու։ Մէկ խօսքով, կատարելու ո՛ր եւ է գործ, որ կրնար սահմանափակել սպառնացող վտանգը, բազմութիւններու յամառ տանջանքն ու այլասերումը։

Կա՛յ միայն մէկ անխերեւ աշխատանք, — կիրք, խաբէութիւն եւ խուժանավարութիւն։

Երեքն ալ օգտակար են, միայն իրենց՝ կեղծարարներուն տունը քանդելու համար։

Բայց, մինչեւ ե՞րբ...։

Շ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ.

Ինչպէս գրած էինք, Թուրքիա ձեռնարկած է այս տարի ընդհ. մարդահամար կատարել իր սահմաններուն մէջ։ Գերլինէն ստացուած տեղեկութիւններու համաձայն, արձանագրութիւնները պիտի կատարուին ֆրանսացի մասնագէտներու ղեկավարութեան տակ։ Կը յուսան որ այս մարդահամարով Թուրքիոյ բնակչութեան թիւը 7 միլիոնէն աւելի երեւայ։

ԴԱՒԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ

Ինչպէս կը յիշեն մեր ընթերցողները, քանի մը ամիս առաջ ձերբակալուեցան մեծ թիւով Գաթալանցիներ, որոնք կը պատրաստուէին գնդապետ Մաչիայի ղեկավարութեամբ սպանիական սահմանը անցնիլ, Գաթալոնիոյ մէջ անջատողական շարժում մը սարքելու համար։ Նոյն օրերուն Նիսի մէջ ձերբակալուած էր նաեւ իտալացի ծանօթ դէմք մը, Ռիչչիօ Կարիպալտի, իբրեւ լրտես, որ միաժամանակ կապ ունէր սպանիացի դաւադիրներուն հետ։

Առջի օր սկսաւ յիշեալներուն դատավարութիւնը։ Բոլորն ալ ամբաստանուած են իբրեւ արգիլուած զէնք, ռազմանիւթ եւ պայթուցիկ կրող կամ պահող։

Գնդապետ Մաչիայի թիկնապահ իտալացի Րիցցօլիի փաստաբանը պահանջեց որ Գաթալաններու դատը բաժնուի Կարիպալտիի դատէն, քանի որ այս վերջինը լրտես մըն է, մինչ միւսները յեղափոխականներ են։ «Կարիպալտի, ըսաւ, 600 հազար ֆրանք առաւ Լա Փօլայէն իր ծրագիրներուն համար եւ ուզեց դէպի մահ ղրկել Նիվօլին եւ ուրիշ շատերը»։

Այդ պահուն Կարիպալտի ոտքի ելաւ եւ յուզուած ձայնով ըսաւ.

— Ես չեմ դաւաճանած։ Ո՛չ, չեմ դաւաճանած։ Ես իտալական կառավարութեան լրտեսը չեմ։ Ես պատիւ ունիմ եւ զայն պիտի պաշտպանեմ։

Գնդապետ Մաչիայի փաստաբանը Թօրէս եւս նոյն պահանջը ըրաւ եւ խնդրեց որ իր պաշտպանեալները եւ լրտես Կարիպալտին նոյն գիծի վրայ չդրուին։

Դատարանը մերժեց այս առաջարկները։ Գնդապետ Մաչիա կարդաց գրաւոր յայտարարութիւն մը, բացատրելով այն վեհ ու ազնիւ նպատակը, որուն կը ձգտէին ինք եւ իր մարդիկը.— ճնշուած ժողովուրդի մը ազատագրումը։

Փաստաբանը աւելցուց թէ 11.000 Գաթալաններ ինկած են Վէրտէօնի առջեւ, որով անոնք Ֆրանսայի բարեկամներ են։

Նախագահը ամբաստանեալ Ժիւլ Ֆիկկիւրայի հարցուց թէ ինչո՞ւ զէնք գնած էր։ —Գաթալոնիան մաքրելու համար, ըսաւ։

Յետոյ կարգը եկաւ Րիչչիօթթի Կարիպալտիի, որ երկարօրէն խօսեցաւ։ Երբ խօսք եղաւ գնդապետ Մաչիայի հետ իր աշխատակցութեան մասին, վիճաբանութիւն մը սկսաւ իր եւ Մաչիայի փաստաբանին միջեւ։ Նախագահը ընդհատեց դատավարութիւնը։

Յետոյ լսուեցան վկաները։ Դատը կը շարունակուի։

10,000 ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՎԱՐԴԸ. — *Մէյլպուռնի մէջ մանկական մեծ հանդէս մը կը կազմակերպուի Նորքի դքսուհիին այցելութեան առթիւ։ Հանդէսին ամէնէն հետաքրքրական մասը պիտի ըլլայ Եօրքի հսկայ վարդ մը, կազմուած սպիտակ հագուած 10,000 մանուկներէ։*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պալքանեան կնճիռը

«Ճիւռնալ տ'իթալիա» կը գրէ թէ իտալեւալպանական դաշնագրին առթիւ Եուկօսլաւիա ծանուցագիր մը ներկայացուցած է Իտալիայէն զատ միւս բոլոր պետութիւններուն եւ կ'ըսէ թէ որոշած է թոյլ չտալ որ ո եւ է պատճառով իտալացի զինուոր մը մտնէ ալպանական հողը։ Թուրք թերթը կ'աւելցնէ թէ այս յայտարարութիւնը պատերազմի կոչ մըն է և թէ «Ազրիականի եզերքներէն արդէն իսկ վառօդի հոտ կուգայ։ Զարմանալի չպիտի ըլլայ որ այդ վառօդը բռնկի յառաջիկայ գարնան»

Խաղաղութիւնը կը պահպանուի այն ատեն միայն, կ'եզրակացնէ «Ճիւռնալ տ'իթալիա», երբ իտալեւալպանական դաշնագիրը պատռուի եւ Իտալիոյ սպառնալիքին ենթակայ բոլոր ազգերը հակաիտալական խմբակ մը կազմեն։

Միւս կողմէ Աթէնքի թերթերը կը գրեն թէ Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ ծագած վէճը լուծելու համար իտալական կառավարութիւնը հետեւեալ առաջարկները ըրած է Եուկոսլաւիոյ.— ա) Եուկոսլաւիա եւս նոյն պայմաններով մասնակցի իտալեւալպան դաշնագրին. բ) Ալպանիա ազգեցութեան շրջաններու բաժնուի եւ ծովեզերեայ ու հարաւային մասը ամբողջութեամբ Իտալիոյ ազդեցութեան շրջանակ համարուի. գ) Սերպիա իրաւունք ունենայ Ալպանիոյ հիւսիսային շրջանը տնտեսապէս թափանցելու, Ալպանիոյ եկեղեցին սերպ պատրիարքութեան ենթարկուի. դ) Սերպիա 100էն 30 համեմատութեամբ մասնակցի Ալպանիոյ դրամատան։ Փոխարէն Եուկոսլաւիա պատրաստ պիտի ըլլայ Ալպանիոյ կառավարութեան օգնել, եթէ ներքին անդորրութիւնը խանգարուի։

Իտալիա կ'առաջարկէ նաեւ որ Սերպիա ընդունի Իտալիոյ միջամտութեան իրաւունքը Ալպանիոյ մէջ։

Գործադրկութեան տագնապը

Երէկ կէսօրէն վերջ երեսփոխանական ժողովը զբաղեցաւ գործադրկութեան տագնապով եւ ապրուստի սղութեան խնդրով։ Հարցապնդում ուղղեցին տասը երեսփոխաններ՝ էմիլ Գարէլ, Էրնէսթ Լաֆօն, Կաշէնի, Պլտուս, Անթօնէլլի, Մարսէլ Գաշէն եւայլն։

Արմատական ընկերվարական երեսփոխանները ժողովէն առաջ գումարուելով խորհրդակցութիւն մը ունեցան այս մասին։ Փրօֆ՝ Նօկարօ եւ ուրիշ երեք երեսփոխաններ զեկոյց տուին տնտեսական կացութեան մասին եւ փաստերով ապացուցին թէ կարգ մը շրջաններու լաւատեսութիւնը բոլորովին անհիմն է։

∴ Երէկ անգործները կարեւոր միթինկներ գումարեցին Փարիզի, Լիօնի եւ Մարսիլիոյ մէջ։ Միայն Փարիզի մէջ վեց զանազան տեղեր հաւաքոյթներ տեղի ունեցան։ Մասնակցող անգործները կը պատկանին հետեւեալ ճիւղերուն.— Մետաղագործութիւն, շինութիւն, հագուստեղէն, մորթ եւ կաշի, ատաղձագործութիւն եւ կահ-կարասի, պանդոկի, սրճարանի եւ ճաշարանի աշխատաւորներ։

Քանի մը օր առաջ պաշտօնաթերթը հրատարակեց հրամանագիր մը, որով գործազուրկներուն պիտի տրուի օրական 4.50, 7 կամ 10 ֆրանք, համաձայն իրենց ընտանեկան վիճակին։ Մինչդեռ անգործները 25 ֆրանք կը պահանջեն։

Երէկ համայնավար անգործներու խումբեր փորձեցին ցոյց կատարել Երեսփ. ժողովին առջեւ, սակայն ոստիկանութիւնը ցրուեց զանոնք։

Չինական խառնաշփոթը

Չինաստանի մէջ կացութիւնը երթալով կը ծանրանայ։ Անգլիական նաւատորմ մը եւ հազարէ աւելի զինուորներ ղրկուեցան դէպի չինական ջուրերը։ Վարչապետ Պոլտուին իր մօտ կանչեց Աշխատաւորականներու և Ազատականներու պետ Մաք Տօնալտը եւ Լոյտ Ճօրճը, որոնց մանրամասնութիւններ տուաւ կացութեան մասին։ Նախարարական Խորհուրդը աւելի լուրջ որոշումներ պիտի տայ եւ նոր մարտանաւեր պիտի ղրկուին։

Ֆուչովի ամերիկեան հիւպատոսը հրամայած է որ որ բոլոր կիներն ու մանուկները մեկնին յիշեալ քաղաքէն, ուր լուրջ խռովութիւններ ծագեցան, քանի մը հոգի սպաննուեցաւ եւ 100 հոգի ձերբակալուեցան։ 59 միսիօնարներ իրենց ընտանիքով Մանիլա մեկնեցան։ Զանոնք տանող շոգենաւը յարձակման ենթարկուեցաւ եւ քանի մը մանուկներու ստիպեցին ցամաք ելլել։ Ապստամբները լուր կը տարածեն թէ միսիօնարները չինացի որբերուն աչքը կը հանեն՝ դեղ պատրաստելու համար։

Սպանիական կառավարութիւնը եւս նաւատորմ մը ղրկեց, Չինաստանի իր քաղաքացիները պաշտպանելու համար։

Գերման դահլիճին տագնապը

Գերման դահլիճին տագնապը, որ աւելի քան ամիսէ մը ի վեր կը տեւէ, տակաւին վերջնական լուծումի մը չէ յանգած։ Տոքթ. Մարքս, Տոքթ. Քուրթիուս եւ ուրիշներ երկարօրէն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԱՆԴՐԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՀԵՌԱՁԱՅՆ

Անդրատլանտեան հեռաձայնին գտած ընդունելութենէն քաջալերուած, անգլիական եւ ամերիկեան հեռագրական նախարարութիւնները կը խորհին ընդարձակել սպասարկութեան պայմանները։ Այսօրուընէ սկսեալ, խօսակցութիւնները պիտի սկսին ժամը 1.30ին եւ պիտի փակուին աւելի ուշ։ Սպասարկութիւնը պիտի ընդարձակուի մինչեւ Պուրնըմութ, Պրիսթոլ, Կուլչեսթըր, Ուօրչեսթըր, Պիրմընկէմ, Նոթինկէմ, Կրէնթէմ եւ Պոսթըն։

Միացեալ Նահանգներուն մէջ սպասարկութիւնը պիտի տարածուի մինչեւ Նիւ-Ինկլէնտի շրջանակը։ Հաղորդակցութեան գինն է երեք առաջին վայրկեաններուն համար 13 ստերլին, եւ իւրաքանչիւր յաւելուածական վայրկեանի համար՝ 5 ստերլին։ Երբ պատասխան չստացուի, պիտի վճարուի երկու ստերլին։

ՀԱՅՈՑ ՄԷԿ ԿՏԱԿԸ

Սօֆիայէն կը գրեն թէ քէմալցի Գ. Մատթէոս Յակոբեան Հայոց եկեղեցիին կտակած է խանութ մը՝ յարակից մասերով, որ կը գտնուի Պուլկարիոյ մայրաքաղաքին ամէնէն բանուկ թաղին վրայ եւ տարեկան 100 հազար լէվայի հասոյթ մը կ'ապահովէ Հայոց եկեղեցիին։

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի *Հայ Միտքը* կը գրէ թէ վերջերս շատցած են գողութիւնները քաղաքին մօջ։ Շատեր օգտուելով որ հայ կիները ֆրանսերէն չեն գիտեր, հայաբնակ սանդուխներ կը մտնեն եւ աւիթով մը ձեռքի պայուսակներ կը գողնան։ Այս առօրեայ գողութիւններուն պատճառն է անգործութիւնը։

ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄՐԱՆՔԸ

Մուսոլինի որոշած է, արտասահմանի իր դեսպաններուն միջոցով, մարդահամարը կատարել բոլոր Իտալացիներուն, որոնք կը բնակին հայրենիքէն դուրս։

Պատերազմական թղթակիցի մը մահը.— *Լոնտոնի մէջ մեռած է անգլիացի պատերազմական թղթակից մը, Մարթին Հէնրի Տօնօհու, որ հետեւած էր Թրանսվալի պատերազմին, ռուսեւճափոնական կռիւներուն, 1910ի փորթուկալեան ապստամբութեան, Պալքանեան պատերազմին, 1919ի Թուրք ապստամբութեան, եւայլն։ 1914—1918ին մասնակցած է Յունաստանի, Ռումանիոյ եւ Ռուսիոյ հակալրտեսական կազմակերպութեան։*

Ծանօթ էր արեւելեան լեզուներու։

ՏԻՐԱՆ ԿԻՒՄԻՒՇԿԷՐՏԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Պոլսոյ Քաղաք. Ժողովի անդամ Պ. Տիրան Կիւմիւշկէրտան, որ Փարիզ կը գտնուէր ամենէ մը ի վեր, Հինգշաբթի առաւօտ մեռած է, բժշկական գործողութեան մը հետեւանքով։

Հանգուցեալը վարած է զանազան ազգային պաշտօններ, իբրեւ ազգ. երեսփոխան, վարչութեան, Սանասարեան խնամակալութեան անդամ եւն.։ 1923ին, Պոլսէն դուրս հանուեցաւ ուրիշ երկու հայ հարուստներու հետ, իբրեւ փախստական, եւ երկար ատեն Սոֆիա մնաց, ժամէ ժամ սպասելով վերադարձի հրամանին...

Հակառակ իր դիրքին եւ պահպանողականութեան, համակրութիւն կը վայելէր իր համեստ եւ բարեմոյն բնաւորութեամբ։

ՅԱՋՈՂ ՊԱՅՔԱՐ ՄԸ ՍԵՒ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ԴԷՄ

1923ի Օգոստոս 6ին Լօզանի մէջ ամերիկեան գիտողներու եւ Թուրք պատուիրակութեան միջեւ ստորագրուեցաւ Լօզանի դաշնագիր կոչուած անպատիւ Թուղթը։

Այս դաշնագրով Պ. Չայլտ եւ ծովակալ Պրիսթոլ ծախեցին Ամերիկացի պատիւը եւ Ամերիկացիներու կեանքն ու շահը Պէմալին եւ դաւաճանեցին Հայաստանի, ի փոխարէն Չեսթըրի մենաշնորհին, զոր Էնկիւրիի կառավարութիւնը, արեւելեան խորամանկութիւնով, Լօզանի ժողովի ընթացքին տուաւ Չեսթըրի, այն պայմանով որ Ամերիկայի գիտողները Դաշնակիցներու դէմ պաշտպանէին Թուրքերը, քափիթիւլասիոններու ջնջումին եւ ուրիշ հարցերու մէջ։

Ամերիկացիները պահեցին իրենց խոստումը, որովհետեւ արտաքին գործերու նախարար Հիւզի եւ իր ներկայացուցիչներուն՝ Չայլտի եւ Պրիսթոլի ետեւ կանգնած էին Չեսթըր, իր խումբով, Սթանտարտ Օյլ, իր միլիառներով, Պարթըն, իր Ֆորտով, Էնկիւրի, իր քառորդ միլիոն տոլարի փրօփականտով, Նիւ Եորքի մէկ դրամատան մէջ, եւ ուրիշներ։

Բարեբախտաբար, սակայն, Ամերիկայի մէջ կար դեռ պատիւի զգացում ունեցող խիղճի տէր խումբ մը, որու գլուխը կը գտնուէր ծերակուտական Քինկ։ Այս խումբը Ամերիկայի պատիւը, Ամերիկացիներու շահերը եւ Հայաստանի հանդէպ ստանձնուած յանձնառութիւնները հիմք վերցնելով, սկսաւ կատաղի պայքար մը Հիւզի եւ Չեսթըրի դէմ։

Խումբը կրցաւ շարժման մէջ դնել ամերիկեան հանրային կարծիքը. եկեղեցիներու, եպիսկոպոսներու, համալսարաններու փրօֆէսէօրներու եւ 40 նահանգապետներու միջոցով։ Խօսիլ տուաւ ամերիկեան գլխաւոր թերթերու, որոնց մէջ ամենէն չիտակ եւ աննահանջ դիրքը բռնեց «Christian Science Monitor»։

Իսկ այս խումբին շարժիչ ոյժին եղաւ Հայաստանի Անկախութեան Ամերիկեան կոմիտէն, որու գլուխը կանգնած էր Պ. Ճէրարտ, երբեմնի ամերիկեան դեսպանը Պերլինի մէջ։

Կոմիտէն, հայկական դրամներով, բայց զուտ ամերիկեան փրօփականտով, հրապարակ իջաւ եւ իր հետ հրապարակ իջեցուց Քինկի խումբը, ամէն անգամ որ, 1923 Օգոստոս 6էն մինչեւ 1927ի Յունուարը Լօզանի դաշնագիրը վաւերացուելու հարցը պիտի նկատի առնուէր Ծերակոյտին կողմէ։

Այս աշխատանքները տուին այն արդիւնքը, որ ամէնէն առաջ այս դաշնագիրը մնաց Ծերակոյտի դիւանին մէջ իննը ամիս, անկէ յետոյ երկու անգամ հարցը եկաւ Ծերակոյտին առջեւ, բայց յետաձգուեցաւ, որովհետեւ վաւերացման պաշտպան կողմը վստահ չէր անհրաժեշտ քուէները ունենալու։ Վերջապէս միաձայնութեամբ որոշուեցաւ այս Յունուարի նստաշրջանին փակել այս հարցը։ Եւ ահա Անկախութեան կոմիտէի ջանքերով եւ Քինկի խումբին պայքարով Ծերակոյտին մէջ, մերժուեցաւ դաշնագիրը եւ փրկուեցաւ Ամերիկայի պատիւը։

Այս մերժումով Թուրք-ամերիկեան դիւանագիտութիւնը կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը.

1.— Ամերիկա չընդունիր քափիթիւլասիոններու ջնջումը, եւ ըստ միջազգային օրէնքի, կը մնայ 1840ական թուականներուն քափիթիւլասիոններով հիմնուած դաշնագրին վրայ։

2.— Ամերիկա կը մերժէ իր քաղաքացիները ձգել Թուրքերու քմահաճոյքին։

3.— Կը կապէ իր դրամատէրներու ձեռքերը Թուրքիոյ մէջ դրամագլուխ մտցնելու պարագային, ինչ որ Քէմալի միակ նպատակն էր, Չեսթըրի մենաշնորհը տալու քայլին մէջ։

4.— Կը մնայ կանգնած այն յանձնառութիւններուն վրայ հանդէպ Հայաստանի, որ ստանձնած է Սէվրի դաշնագրով, Ուիլսընի սահմանագծումով, Հարտինկի հաւաստիքներով և Ամերիկայի Ռամկավար կուսակցութեան ծրագրով։

Քինկ իր պայքարը յաջողապէս տանելու համար, անցած տարի գնաց Թուրքիա և փաստերով վերադարձաւ ի վնաս Թուրքերուն, հակառակ անոր որ Թուրքերը իշխանական ընդունելութիւններով աշխատեցան կաշառել զինքը։ Բայց բարեբախտաբար Քինկ ո՛չ Չէսթըր էր եւ ո՛չ ալ Պրիսթոլ։

Իսկ Ամերիկեան Կոմիտէն ամէն կողմէ փաստեր հաւաքեց և դրաւ հրապարակ, ապացուցանելով որ Ամերիկացիները պէտք չէ խաբուին Թուրքիոյ մէջ շուկայ ունենալու խօսքերէն, որովհետեւ դեռ պատերազմէն առաջ, երբ Թուրքիա ունէր մօտ 18 միլիոն ժողովուրդ, ամերիկեան առուտուրը 3 միլիոն տոլարի սահմաններուն մէջն էր, իսկ այսօր Թուրքիա ունի 5-6 միլիոն բնակիչ, սպառող տարրը, Հայն ու Յոյնը չկան։

Որ պէտք չէ խաբուին միսիոնարական գործունէութեան շուրջ բռուած խօսքերէն, որովհետեւ այսօր Թուրքիոյ մէջ գոյութիւն ունին միայն 6—7 հաստատութիւններ եւ 5000ի սահմաններուն մէջ աշակերտութիւն, եւ անոնք ալ ենթակայ են Թուրքի քմահաճոյքին, որ ուզածին պէս կը վարուի անոնց հետ։ Մինչդեռ պատերազմէն առաջ միսիոնարութիւնը ունէր համալսարան, գոլէժներ, երկրորդական վարժարաններ, 1000է աւելի իր հովանաւորութիւնը վայելող տեղական դպրոցներ 50 հազար աշակերտութիւնով, բոլորն ալ քրիստոնեայ տարրէ. իսկ այսօր անոնք բոլորը կոտորուած են եւ արտաքսուած, իսկ Թուրքերու մէջ միսիոնարները չեն կրնար իրենց առաքելութիւնը կատարել։

Եւ այս կարգի շատ մը փաստերով Ամերիկեան Կոմիտէն միշտ արթուն պահեց ամերիկեան հանրային կարծիքը եւ ուժ տուաւ Քինկի խումբին։

Այս աշխատանքին համար Ամերիկեան Կոմիտէն միայն երեք տարի և չորս ամսուան ընթացքին (1918—1922) հրապարակ դրաւ քառորդ միլիոնի հասած թռուցիկներ, դիմումներ, բրօշիւրներ, գիրքեր եւայլն, ծախսելով 54 հազար տոլարի գումար մը։

Դիւանագիտական դաւադրութեան հետեւանքով եւ պետութիւններու հակամարտութեան պատճառով դժբախտաբար Սէվրի դաշնագիրը եկաւ յանգեցաւ Լօզանի դաշնագրին ‑ուրացումը հայ դատին— եւ հայ դիւանագիտութեան մնաց այդ դաշնագիրին դէմ պայքարելու միակ գործը։

Ամերիկեան կոմիտէն գոնէ Ամերիկայի հանդէպ այդ պայքարը տարաւ յաջող եզրակացութեան մը, որու մէջ կայ միայն մէկ մխիթարանք, թէ Թուրքը այսպէսով կը զրկուի Ամերիկայէն նիւթապէս օգտուելու առիթէն։ Իսկ այդ զրկումը պզտիկ մխիթարանք մըն է Հայերուն համար, որովհետեւ ինչ որ վնաս է Թուրքին, շահ է Հայուն։

ՇԱՀԱՆ

Ճաշի առեն սպաննուած.— Նաթօրուի մօտ, Ֆրանսայի գիւղերէն մէկուն մէջ, երկրագործ մը սեղանը նստած կը ճաշէր աղջկանը հետ, որ պատերազմին այրի մնացած էր։ Յանկարծ երկու գնդակ կը խորտակեն պատուհանին ապակիները, հրացան մը կ'որոտայ, որ անգամ մըն ալ կրակ կ'առնէ եւ երկրագործը գետին կ'իյնայ անկենդան, իսկ աղջիկը ծանրապէս կը վիրաւորուի։

ՊԵԹՀՈՎԷՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

ԻՐ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՄԱՀԸ

Այս օրերս, երբ պատրաստութիւններ կը տեսնուին տօնելու համար Լուտվիկ ֆօն Պեթհովէնի հարիւրամեակը, կ'արժէ ընթերցողներուն ներկայացնել կեանքը այն մարդուն, որուն երաժշտական հանդէսներուն ներկայ կը գտնուէին «Արքայական ունկնդիրներ», որուն եղանակներուն ջերմեղեցին մէջ կը լողային թագաւորները, ասպետները՝ փոյթթաթախ երեսներով ու մազերով, ոսկեզօծ աթոռներու վրայ բազմած։ Այս փառաւոր մարդը սակայն, երբեք չթեքեցաւ արքայական ունայնութեանց առջեւ, մերժեց նուէրներն ու օժանդակութիւնը, արհամարհեց անոնց ասպիճանները, եւ մնաց մե՛ծ, ալ աղքատ։

Եղաւ ազատ ու հպարտ Վոնտեց իր սենեակէն կոմս մը, որ իր նուագարանը կը խանգարէր։ Ջուզեց երաժշտութիւն մը հեգինակել պալէտին իշխանին համար, որ կանխիկ կ'ուզէր վճարել։ Օր մը, նոյն իսկ, գլխարկն ալ չհանեց, երբ իր առջեւէն կ'անցնէր կայսերական ամալը. սակայն, երբ կայսրուհին առաջին անգամ ինք բարեւեց, վեհօղի երաժիշտը փոխարինեց ողջոյնը։

Խի՛ստ էր նկարագիրով, բայց խի՛ստ էին նաեւ իր պայմանները, ուր կը չարչարուէր։ Խուլ ըլլալով, կը մնար հեռու հանդէսներէն ու մարդոցմէն։ Ցեղով, սա յաւիտենակա՛ն կիները կը խաբէին անոր սէրը, ասպետներու եւ իշխաններու ծախսելու համար այն գումարները, զոր կ'ուխտեն ու կը դրժեն միշտ։ Ու մե՛ծ Պեթհովէնը արհամարհեց կենն ալ։

1827 տարուան սկիզբը իր գործը գրեթէ աւարտած։ Արդէն ստեղծած՝ տիեզերական յուզումի մը մեծութեամբ, հոգեկան երեւակայութեամբ մը ծփուն իր արուեստը։ Իր ականջներըզվարթելց սակայն իր ստեղծագործութեան քաղցրութիւնը։ Եւ, օր մը, Վիեննայի մէջ, երբ իր եղբօրորդ Ցէնֆօնին կը նուագէր, իր ետեւէն, խելագարի կատաղութեամբ, հազար-վոլթեան ելեկտրականութեամբ մը տառապող ժողովուրդը կը ծափահարէ՜ր, անընդհատ, մեծ երաժիշտը կարծեց թէ աղէտ մը պատահած է, հալածուած կենդանիի մը պէս դո՛ւրս փախաւ։

Մարտ ամիսն էր։ Քանի մը մարդիկ իր անկողնին մօտ։ Միակ բարեկամը Շինտլէր, սնարին վրայ։ Գրեթէ լքուած, որովհետեւ վերջացած է ամէն բան։

«Plaudite, amici, comoedia finita est,» (Ծափահարեցէք, բարեկամներ, կատակերգութիւնը վերջացաւ)։

Մինակ էր. կը գրէ կտակը։ Քանի մը կարասի եւ քանի մը ձեռագիր։ Երբեմն կը կարդայ Հոմերոսի «Ոդիսականը», կամ Ուօլթըր Սքօթի վէպերը։ Զաշ մը կը խանգարէ եւ կ'ըսէ բարեկամին.

— Երբ աղէկնամ, Լոնտոն երթանք։ Ո՞ւր է արդեօք հոն դեռ տեղ ու դրամ գտնել։

Միշտ անարժան մնաց։ Կ'պատմեն այն հարիւր ոսկիով, զոր Լոնտոնի Երաժշտասէրներու Միութիւնը կը ղրկէր։ Միակ պարգևն է այդ։

— Ընդհանրապէս իր պատիւ ինծի պատրաստուած երաժշտահանդէսի հասոյթով պէտք է վճարել այդ պարտքը, կը հրամայէ։

Ձուզեց պարտքով մեռնիլ Եւ մինայօղութիւն կ'ընէր, հրաժարելով սուղնոց ու աղնիւ գինիներէն։ Նոյնիսկ գործածանելու համար բարձր բժիշկներու չէր դիմեր, վախնալով որ դրամը չի բաւեր։ Ու չէր յօժարեր նաեւ որ օտար մը իրեն նուէր տայ։

24 Մարտ. Հոգեվարքի մէջ։ Դուրսը ձիւն ձմեռ։ Փոթորիկը կը տանջէ երկիրը։ Ձիւնը կը ծեծէ պատուհանները։ Հովը կը կողկանձէ Վիեննայի փողոցներուն մէջ։ Հոգեվա՛րք է մեծ երաժիշտը, ո՛վ ափսոսութիւն։ Երեք մարդ կը հսկեն. Բարեկամը՝ Շինտլէր, Հիւթթէնպրեննէր՝ ազգականը, եւ նկարիչ մը, որ կը ճգնի գծագրել վարպետին դիմաստուերը։

Փոթորիկի պէս յանկարծ կը նստի անկողնին մէջ։ Ակռաներու կճրտիւն մը։ Մազերը՝ խռիւ խռիւ։

— Կը լսե՞ք զանգակին ձայնը,

. . տեսարանը կը փոխուի։

Այսպէս կը մեռնի։ Ու բեմն ինք լռե՛ց ձայներ։ Մահուան մօտ հրաշքներ անպակաս են։ Խուլ էր Պեթհովէն, բայց լսե՞ց թէ զգայախաբութիւն մըն էր միայն։

Ահա մահամերձը կը հանդարտի մեծ երաժիշտը։ «Ննջեց»։ Մեռա՜ւ։ Մահը խաղաղութեամբ կը տարածուի անկողինին վրայ, ինչպէս դուրսը, ձիւնը՝ Վիեննայի փողոցներուն վրայ։

* *
*

Քանդակող թարմերգակ մը Պեթհովէն մը կը ներկայացնէ։ Պեթհովէնի մահուան պահուն, լքուած՝ օրուան իշխաններէն, խաբուած՝ օրուան կիներէն, կիսաբաց դուռէն ներս կը մտնեն եօթը հրեշտակ, ոսկեթեւ հագուած։ Անոնց սիրող մատները թիթեռնիկներու պէս կը դողդողան մեծ երաժիշտին դէմքին վրայ։ Անոնց դուրգուրանքը պատանքի նման կը գրկէ սէնֆօնիներուն հրաշագործը։

Խաղաղութի՜ւն քեզ։

ԿՐԻՓԸ

Կրիփը իբր համաճարակ մեծ աւեր կը գործէ ամբողջ Եւրոպայի մէջ։

Կրիփը երեւան եկած է Ժ-Գ դարուն վերջը։ 1387ին, Մոնփէլիէի բժշկական վարժարանին հուշակաւոր փրօֆ. Վալէսքիուս խօսած է նմանօրինակ համաճարակի մը մասին, որ իր օրով ծանօթ էր կրիփ անունով։— Եւրոպայի մէջ այս համաճարակը երեւան եկած է նաեւ պարբերաբար, 1776ին, 1782ին, եւ 1788ին, այսինքն 6 տարին անգամ մը, սակայն միշտ անվտանգ հանգամանք մը ունեցած է ան, ինչպէս մեր օրով։

Կրիփը սովորաբար մահացու է ա՛յն հիւանդներուն համար, որոնք թոքախտ կամ կուրծքի ջերմութեան ենթակայ են, կամ յառաջացած տարիքի մը մէջ կը գտնուին եւ կամ տկարակազմ մարմին մը ունին եւ առոյգ չեն կրնար տոկալ ապաքինական տենդին, որչափ թեթեւ ըլլայ ան։

Եթէ այս հիւանդութիւնը երբեմն երիտասարդներու կամ քաջառողջ մարդոց համար աղէտաբեր հետեւանքներ կ'ունենայ, պատճառը այն է որ ենթականերուն անխոհեմութեան երեսէն պարզ ապաքինումը կը փոխուի կողատապի կամ կուրծքի բորբոքման։

Այս հիւանդութիւնը զանազան անուններ կը կրէ, Իտալացիները զայն կ'անուանեն «Influenza», իբր թէ ան առաջ եկած ըլլար աստղերու գաղտնի ազդեցութենէն։ 1776 ին եւ 1782ին Փարիզի մէջ զայն կը յորջորջէին La Coquette (պչրուհի) յետոյ հետզհետէ սկսան զայն կոչել La «Brienne», «Dang», «Grippe Espagnole» .— Զուիցերիոյ մէջ ան միշտ առած է «Grippe» անունը, որ կը նշանակէ քմահաճ, կամ շռայլ։

Կրիփը սովորաբար կը յայտնուի ուղեղի զօրաւոր հարբուխով, որուն շատ չանցած կը յաջորդէ կուրծքի հարբուխ մը, որուն կ'ընկերանան թեթեւ տենդ ու զօրաւոր սարսուռներ, եւ առաջ կը բերէ կոկորդի ու կուրծքի խոցտուքի դժնդակ զգացողութիւն մը, եւ յաճախ յօդացաւի (Rhumatisme) նմանող անորոշ ցաւեր մէջքի եւ ոսկրայօդերու։

Այս տենդագին ախտանշաններ երկար չեն տեւեր. անոնք 3-4 օրէն կը դադրին, սակայն հազը, որ որ այդ ժամանակամիջոցին այլեւս պարզ հարբուխի մը երեւոյթը կ'առնէ, տակաւին քանի մը օր եւս կը տեւէ։

Այս է ահա սովորաբար հիւանդութեան ընթացքը եւ առաջ բերած բնախօսական երեւոյթները։ Ծամապահութիւն, մասնաւոր բէժիմ, տաք ըմպելիներ մեղմացուցիչ եւ թեթեւ քրտինք առաջ բերող դեղեր գրեթէ միշտ կը բաւեն բուժելու այս հիւանդութիւնը։

Երբ հիւանդը արիւնային խառնուածք ունի եւ իր բազկերակը ցոյց կուտայ բորբոքումի հակամիտութիւն մը, 1-2 արիւնառութիւն բարերար ազդեցութիւն առաջ կը բերէ, սակայն այս պէտքը բժիշկին խորհուրդին վրայ ա՛յն ատեն միայն անհրաժեշտ կը նկատուի, երբ տենդը կամ ցաւերը չեն մեղմանար։

Անուրանալի է թէ կրիփի տարածման գլխաւոր պատճառը հարբուխը, հազը եւ փռնգտուքն է։ Դիտուած է թէ այս հիւանդութիւնը քանի մը օրուան ընթացքին մէջ կը փոխանցուի բնտանիքի մը գրեթէ բոլոր անդամներուն։ Նմանօրինակ պարագաներու մէջ պէտք է կարելի եղածին չափ հեռու մնալ վարակուող անձերէն, զգուշանալ ցրտառութենէ եւ իբր կանխարգել միջոց՝ մորթին վրայ շարունակ գնել ֆլանէլէ շապիկ մը։ Շատ տաք հագուստներով կատարուած բացօթեայ մարզանքները յաճախ աւելի օգտակար են եւ լաւագոյն կերպով կը պաշտպանեն մեր մարմինը պաղառութենէ, քան թէ տաք ու ապականուած սենեակներուն մէջ նստակեաց ու անշարժ կեանքը։

Արդարեւ, մարդ վառարանի մը քով աւելի դիւրաւ հարբուխի ենթակայ կ'ըլլայ, քան թէ բացօթեայ պտոյտներու ատեն, երբ մեր մարմինը լաւ պաշտպանուած է ցուրտէն, կը բաւէ որ փողոցներու մէջ անշարժ չկենանք եւ ինքզինքնիս հովին եւ խոնաւութեան չենթարկենք։ Ամէնէն փափուկ կազմուածք ունեցող մարդը, լաւ պատրաստուած պայմաններու մէջ աւելի ապահով կերպով կը դիմագրաւէ ցուրտին եւ ձմեռուան խըստութեան բացօթեայ պտոյտներ ընելով քան թէ գիշերանոցով ու հողաթափով սենեակին անկիւնը քաշուած իր ոտքերը վառարանին աջեւ դնելով տաքնալ։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԻՐՈՍԿԻ

Հէրքուլանոմի պեղումները.— 1719ին, Վեսուվի հրաբուխին բորբոքման պահուն լավաներու տակ ծածկուեցաւ Հէրքուլանոմ քաղաքը։ Այդ թուականէն ի վեր սկսած են պեղումի աշխատութիւնները, որոնք անազին զրմուարութիւններու կը հանդիպէին։ Մուսոլինի հրամայած է շուտով աւարտել պեղումները, որոնց համար գծուած է լրիւ ծրագիր մը, որ շուտով պիտի վաւերացուի։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՍՏԱՆԱՐԱՆԸ

Գոլշեւիկեան Թերթ Թրուտ, իրապաշտ յաջող... թեամբ մը կը նկարագրէ... հասարակաց տուններէն կեան... քը (Դեկտ. 24).—

Մոսկուա կը տառապի... կարանի տագնապով մը... բակաց տունը գիշերային ապ... տանարանն է բազմութեան... որ կը բազկանայ ամէն... կարգի մարդոցմէ։ Յարա... Ռուսիոյ օրերուն, հոն կը... կէին միայն մուրացիկննե... դատարկապորտներ։ Այսօր... բնակիչներն են գիւղացի... գործ փնտռելու եկած է... քին մէջ, բանւորական... տուն չունի, կօշկակարը... խանութ կը բանեցնէ... վրայ։

Հոտ մը քրտնած մարդկա... մարմինի Պատուած սափոր... րգիկ րգիկ համադըմնութ... բնակիչները գիրկ գիրկի... քնանան, կը տեսնես... տաքը, բարիկ ու... բարձր տեղ կը ծառայէ... մը գլխուն, քրտու կամ... առուած։ Խօսեցէ՛նք.

— Ես կը հաւաքեմ... քուրջ, շիշ։ Ճիշդ 4 կոպէկ... մէ, բախտ է չէ զտնելու... կօրները, եթէ փտած չեն... ծարանի մը կը ծախեմ։

Գոռջ գլխով, ժանգի գոյն... բուքով ծերուկ մը.

— Անուն չունիմ։ (Կը խոր... թոքերուն խորքէն)։ Հաւ ան... չունինք, պէտք ալ չկայ... կամեղէն կը հաւաքեմ։

Քաղաքցի տղայ մը, 19... րեկան, Մոսկուա գործ փնտռ... լու եկած է.

— Կայարանը բեռ կը կր... երբեմն ալ... գողութիւն կ'ըն...

Հուկայ մարդ մը, առ... ձեռքերով.

— Գի՛ր գրող, քանի որ գր... գիտես, գրէ՛ որ ես ամէն... հեատի կուգամ։ Հին բանւոր...

Երիտասարդ մը չի պատա... խաներ, քնանալ կը կեղծէ... պնդենք։

— Լեհ եմ, Քօմնայէն... Լեհաստանէն։ Ո՛չ, ո՛րանդ... ըլլալս ալ չեմ գիտեր։

Ցեղայ կը հայհոյէ անկ... քնացողին, որ չի պատասխան... ներ։

— Ինչո՞ւ կը հայհոյես...
— Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ Հրեայ...
— Լա՛ւ, ի՞նչ կ'ըլլայ։
— Հը՛, ինչո՞ւ։ Չեր աղ... չեմ կրնար ըսել։

Հրեան օղնական դեղագործ... մըն է, Լէնինկրատէն Մոսկ... եկած է, գործ փնտռելու... տակով։

Կիներուն բաժինը.— ... թալու համար պէտք է... այրերու բաժինէն։ Դրան... աղխ դրուած է, որ գիշերը... փակէ դուռը եւ հակինջ... գայ մերթ ընդ մերթ... թէ աղխը խառնուա՞ծ է։

Բնակչուհիները լքուած... ներ են, եղերերգական կեր... քով։ Երիտասարդ կիներ, որ... ամուսինը լքած է զիրենք... գան ծննդաբերութեան... լու։

Ահա 17 տարեկան աղջիկ... կռնակին վրայ բազուկ... մազ կախուած է։ Սպիտակ... ջազգեստ մը, պատառոտ... հողաթափներուն ճեղքեր... ները գերձանով կապուած... բեմին հարուստի աղջիկ... շօգօլա կը ծախէ։ Ինք... յդի է, էրիկը զինք լքած է...

Ահա աղջնակ մը, որ... մը կը խնամէ։ Հարցումին... պատասխանէ.

— Մա՞յրը. ե՛ս եմ։
— Ի՞նչ, քանի՞ տարեկան...
— Քսան տարեկան։
— Սուտ կը խօսի, 15... կան է, կ'ըսեն իր ընկերները։
— Ամուսնացա՞ծ ես։
— Այո՛, ամուսինս գացած... եւ գիշերը հոս կը պառկի...
— Սո՛ւտ է, կը պատասխ... կերները։
— Ինչով կ'ապրիս։
— Ողորմութեամբ։ Օրակ...

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

62.— ԼԻՈՆ (կրկին)

Լիոնի մօտ, Վէնիսիէօ՝ Գիլլիէ գործարանին մէջ հայ աշխատաւորութեան առաջին հիմը դրուեցաւ 1922ի վերջերը եւ երթալով կրկնապատկուեցան անոնց թիւերը: Այսօր մեր հայրենակիցները կը կազմեն մօտաւորապէս 400 հոգինոց աշխատաւորութիւն մը որ բաղդատելով միւս գործարաններու հայ բանուորներուն հետ, նախանձելի վիճակ ունէր: Առհասարակ բոլորն ալ կտորի վրայ, իսկ ցանցառ թիւերով ալ ժամով կ'աշխատէին: Կտորի վրայ բանողները գրեթէ մէկուկէս տարի առաջ 8-10 ժամ աշխատելով կը ստանային 30—35 ֆրանք, իսկ վերջերս 40—45 ֆր. միեւնոյն աշխատաժամով: Բոլորն ալ գոհ էին իրենց վիճակէն: Գրեթէ բոլորն ալ կը բնակին Լիոն եւ կ'երթեւեկեն կառախումբերով որ կը տեւէ 10-15 վայրկեան, թէեւ երթեւեկի յոգնութիւնները շատ էին:

Գործազրկութեան սեւ թաթը անոնց ալ հասաւ: Վերջերս հասարակութեան վարչութիւնը որոշեց 100 էն 25 կրճատել բանուորներու թիւը: Ցարդ ճամբուածներու թիւը կը հասնի 1000—1200ի, որոնց մէջ բաւական թիւով Հայեր ալ կան: Հինի եւ նորի խտրութիւն չկայ, ոչ ալ մասնաւոր դիտում Հայերու դէմ, այլ եւ այնպէս իբր օտարական ճամբուեցան: Արձակուածները առհասարակ բոլորն ալ Իտալացի եւ Սպանիացի են: Տագնապը հոս կը շարունակուի, ամէն օր կը [illegible] ճիւղէ 5-10-15 ճամբեն: Տեղացիները կը կարծեն թէ այսպէս շարունակուի, գործառութիւնը պիտի ծանրանայ: Ձենք գիտեր ի՛նչ կը խորհին իրաւատու մարմինները: Թող խնայարկեք գան եւ արժեցնեն իրենց արժէքը:

Հ. Փողթոյեան

63.— ՍԷՆ ՍԱԴՈՒՐՆԷՆ (կրկին)

Սէն Սադուրնէն կը գտնուի Vaucluse նահանգին մէջ 9 քիլոմէթր հեռու գլխաւոր քաղաքէն՝ Ավինեօնէն: Գզտիկ եւ սակայ բերրի գիւղ մըն է, հարուստ օդով, այգիներով եւ մանաւանդ Կիլիկիոյ Սիհունը յիշեցնող հեղասահ գետով: Գետափը, յատուկ շէնքի մը մէջ զետեղուած են Սուրիայէն 1926ին վերջ անդ պայմանաւորուած Հայերը, թիւով 36—38: Ընդհանրապէս բոլորն ալ երիտասարդներ են, կայ միայն չորս ընտանիք: Ունինք երկու փոքրիկներ որ Ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն: Բոլորն ալ, այր թէ կին, կ'աշխատին Թուղթի գործարանը, թէթեւ եւ մաքուր: Ջրի տրամադրուած է ելեկտրական լոյսով տուն, բաւական ճաշակաւոր եւ մաքուր սենեակներով: Նոյն իսկ փայտ ալ կուտային անոնց դրամական վճարումի, բայց այժմ դադրեցուցին:

Սկզբնական օրերուն Հայերուն հետ լաւ էին եւ բարեացակամ, թէ' բանուորական կազմը եւ թէ տնօրէնութիւնը: Բայց այս վերջին ամիսը չեղուած այլ թաքուն արտնեղութիւն մը մը կայ Հայերուն դէմ, որ կը ծնի բանուորներուն անգիտակցութենէն: Կը կարծեն որ եթէ Հայերը չըլլային, իրենք չէին ճնշուեր եւ այս վերջին տագնապն ալ չէր ըլլար: Այո՛, կը վախնան քիչ մըն ալ, որովհետեւ Հայերը՝ գրեթէ տիրացած են գործարանի բոլոր մեքենաներուն եւ չարքաշ են:

Քանի մը օր առաջ, վերահսկիչը, որ երբեք չէ՛ սիրուած Հայերէն, կը յայտարարէ մեր ընկերներէն մէկուն. «Տարիք, տարիք եւ ամբողջ գործարանը գրաւեցիք»: Մէկէն մէջ նետուած այս խօսքը իրաւասու պաշտօնեայի մը կողմէ՝ ունի անշուշտ իր խորունկ հիմերը եւ տեսակ մը հաւաքական բողոք է: Գզտիկ թերութիւններ, որոնք ոչինչ էին առաջ, հիմա յաճախ բարկութեան տեղի կուտան: Ստիպուած ենք շատ զգոյշ շարժիլ:

Տնօրէնէն մինչեւ յետին բանուորը հաճոյքով կը դիտեն Հայերու հեռացումը, նոյնիսկ տակաւին պայմանագրութիւնը չլրացած: Մօտաւորապէս ամիս ու կէս առաջ հեռացաւ ընտանիք մը դէպի Մարսէյլ, եւ այժմ դժգոհ է: Երկու օր առաջ Երկու երիտասարդներ ձգեցին գործը, ուրիշ տեղ գործ ապահովելէ վերջ: Այսօր Վիէնէն եկած Հայ մը ընդունուեցաւ:

Հոս ապրուստը այնքան սուղ չէ, հացի գինը միայն նշանակելի է. ուրիշ տեղ երբ 2.25 էր, հոս մնաց 2.40ի վրայ: Համեմատաբար տանելի էր կեանքը, բայց Հայերը դժգոհ են, մասնաւորաբար երիտասարդութիւնը, որ եռուզեռ, շարժում կը կարօտի: Հոս չկայ ընկերական տաք մթնոլորտ եւ ոչ ալ հոգեկան հարազատ ոգեւորութիւն, տեսակ մը լքում իջած է բոլորին վրայ ալ եւ ուշ կամ կանուխ բոլորն ալ պիտի հեռանան: Եթէ գործազրկութեան տագնապը վրայ չհասնէր, թերեւս բոլորս ալ հեռացած ըլլայինք դէպի հայաշատ եւ ապրեցնող կեդրոններ:

Շատերու մէջ, նոյնիսկ Սուրիա վերադառնալու արմատացած ձգտումը կայ. բայց դրամ չունին:

Տագնապը առաջին օրէն զգալի դարձաւ այս հեռաւոր գիւղին մէջ: Առաջ կիրակիներն իսկ կ'աշխատցնէին, իսկ հիմա շաբաթը չորս օր միայն 32 ժամ, այս կարգադրութիւնը հաղորդեցին պաշտօնական ազդով, պատճառ ներկայացնելով տնտեսական տագնապը:

Տնօրէնը կը վստահեցնէ սակայն թէ հազիւ 15 օր կը տեւէ այս կարգադրութիւնը: Հայերը այս անակնկալին ալ կը տոկան, եթէ տրուած հաւաստիքները հիմնաւոր են:

Շատեր՝ կարօտով կը բացագանչեն.

Այսքան թափառումներէ յետոյ, պզտիկ եւ տաքուկ խրճիթ մը ունենայինք, մեր սեփական հայրենիքին մէջ, մեր հողին վրայ, մեր արեւուն տակ:

St. Satournin Գ. Մինասեան

անի մը կողմէ կը մուլամ ան ալ կողմէ մը տուր, մէ՛կ ալէ...:

Թիւսաւի համայնավար խմբակները սարսափահար կը ձգէ հասարակաց տունը, ուր աղջիկներ իրենք զիրենք կը ծախեն, մինչ որ պատերուն վրայ գրուած է. «Հոգութիւնը ընկերային աղէտն է, մայր՝ հիւանդութեանց», ծուխը կը խափանէ լոյսը, հայհոյութիւնը կը լեցնէ մի... մինչդեռ դուռներուն վրայ գրուած է՝ «Արգիլուած է հայհոյել եւ ծխել», —ուր այցելուին կ'ոխէ կոտտացող կնոջ ցաւերուն, եւ մարդկային անօրինակ Թշուառութեան վրայ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ, 17 Յունուար — Երեկ տեղի ունեցաւ Պոլէնի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ընթակոմիտէին բանախօսութիւնը, քաղաքապետութեան սրահին մէջ, ընտրեալ բազմութեան մը ներկայութեան: Նախ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիքը», յետոյ արտասանութիւն մը ընկերոջ մը կողմէ՝ «Փշրուող ցաւեր», որմէ վերջ ընկ. Ա. Աբօեան շեշտեց այլասերման վտանգը ու յորդորեց վառ պահել ազգային ոգին: Բանախօսութենէն վերջ ընկերը պատասխանեց շատերու հարցերուն: Հօկը, որ մանաւորապէս դրկած էր իր ամէնէն «քաջանիմաց» քաղաքացին, իր հարցերուն մէջ ակամայ խոստովանեցաւ թէ Հօկի հաւաքած ամսական 1—2 ֆրանքը, ուրիշ բանի չի ծառայեր, եթէ ոչ Դաշնակցութեան դէմ պայքարելու եւ հազարներով իր պնակալէզներուն կոկորդը լեցնելու: Իրենք ալ չեն ծածկեր թէ Հօկի անունով հաւաքուած գումարին 20 հազարը միայն ղրկուած է, իսկ 40 հազար այսչափ գումարն ալ փրափանուած եւ Դաշնակցութեան դէմ պայքարի համար ծախսուած: Այս խելէ վերջ, Հօկերէն ոգեւոր մը սպասելը յիմարութիւն է եւ իրապէս ֆասակար հայրենիքին համար: Ներկաները մեկնեցան գոհ տպաւորութեան տակ:

Ներկայ մը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱՂՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Վաղը Կիրակի, 23 Յունուար Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փառք Գօլոմպ Արժանթէօյլի մասնաճիւղի (Արժանթէա) Ա. խումբը կը մրցի գաւառի պատուոյ դասակարգէն Olympique St. Quentinի Առաջինին դէմ: Խումբի հաւաքավայրն է Gare du Nord առաւօտեան ժամը ճիշդ 8ին: Մեկնում 8.30ի ճեպընթացով:

Արմէնիայի Փաշեօտին ալ պիտի մրցի ժամը 2ին Սթատ Փէրշինկի մէջ Ս. Ա. Ֆրանսէզի 1Աի խումբին դէմ: Հաւաքավայր ժամը ճիշտ 1ին Փորթ Վէնսէն:

Հ. Թ.

Ֆութպոլի Ֆրանսական Համադաշնակցութիւնը կազմեց Ազգային Խումբը, որ այս կիրակի պիտի խաղայ Հիւսիսային Ափրիկէի դէմ, Փիւֆֆալոյի մարզադաշտին մէջ:

Բերդապահ՝ Թօթթրնէ (Ֆան), վերջապահներ՝ Վալէ (Ամիէն) եւ Մէրէս (ՍէԹ), միջապահներ՝ Ցոֆէն (Սթատ Ֆրանսէ), Ցոմէրկ (Րէտ Սթար Օլէմփիք) եւ Վիլլափլան, յառաջապահներ՝ Ցէվագէզ (Մարսէյլ), Լորան (Ս. Ա. Փարի), Սոթիօ (Հավր), Քրիւ եւ Կոլլէյ (Մարսէյլ):

Ազգ. խումբին մէջ մտցուած են երեք Նորեր, փոխարինելով Թանթըլոն, Աքքարը եւ Նիքօլան: Առաջինը հիւանդութեան համար դուրս ծգուած է, իսկ վերջինը, Ֆրանսայի լաւագոյն յառաջապահը՝ ատենէ մը ի վեր տարակարծութիւններ ունի Ֆութպոլի վարիչ մարմիններուն հետ եւ մանաւանդ չուզեր Փորթուկալի դէմ մղուելիք տարեկան մրցումին առթիւ Լիզպոն երթալ:

Անցեալ տարեշրջանին, Ֆրանսայի Ազգ. «Թիմ»ը գեղեցիկ յաջողութիւններ գտաւ, յաղթելով Պելճիքայի, Զուիցերիայի եւ Փորթուկալի, ու պատուաբեր պարտութիւն մը կրելով Աւստրիայէն:

Կիրակի օրուան հանդիպումը ցոյց պիտի տայ այն յոյսերը՝ զորս Ֆրանսացիները կրնան դնել իտալիոյ հետ տեղի ունենալիք յառաջիկայ կարեւոր մրցումին վրայ:

∴ Կազմուած է նաեւ Բ. խումբ մը, որ բուն մրցումէն առաջ պիտի խաղայ Ֆրանսա բնակող օտարականներու լաւագոյն «Թիմ»ին դէմ:

∴ Ֆրանսացի եւ աւստրիացի մարզիկներու միջեւ կատարուած ծանրութեան եւ «ալթէր»ի մրցումը վերջացաւ աւստրիացիներու յաղթանակով, 2132ի փոխարէն 2360 կէտով:

Այս հանդէսին էր որ աւստրիացի Հաաս կոտրեց աշխարհի մրցանիշներէն մէկը՝ 128 քիլօ 500 նետելով:

Ֆրանսացիները մեծապէս ոգեւորուեցան Նախաողիմպիական այս յաջողութենէն, գնահատելով միանգամայն վիէննացի ախոյեանին արտակարգ ճիգը:

∴ Աչերու եւ ձախլիկներու տարեկան սուսերամարտը տեղի ունեցաւ Փարիզի մէջ, Սուսերամարտութեան Ընկերութեան նախաձեռնութեամբ: Ձախլիկները պարտուեցան:

∴ Եւրոպայի ախոյեան Փաուլինօ Հավանայի մէջ մէկ ռաունտով գետին տապալած է Քուպայի ախոյեան Ֆիէրրօն, մեծ տպաւորութիւն առաջ բերելով մարզական աշխարհին մէջ:

Կը սպասուի որ Փաուլինօ Դանիացի Քնուտ Հանսէնի եւ մանաւանդ ճէք Շարքէյի դէմ ելլելէն յետոյ, չափուիլ ուզէ աշխարհի ախոյեանին՝ ճին Թընիի հետ:

Հ. ԳՆԴ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԸ ԱՒԵԼԻ ԱՆՏԱՐԲԵՐ

. . . Խմբագիր,

Խմբագրականներով կը խրախուսէք Հայ ժողովուրդը որ տոկայ իր ճակատագրին: Յօդուածով մըն ալ ներկայ տագնապը նմանցուցեր էիք փարաւոնի երազին որ կ'ըսէ թէ եօթը առատ տարիներ անցնելէն վերջ պիտի գայ եօթը սով տարիներ:

Արդ. Մարսէյլի մէջ ամէն անգամ հազարաւոր անգործներ փողոցները թափուած՝ գործ կը մուրան: Մաս մը Հայեր 5-6 ժամ կ'աշխատին կամ շաբաթը երեք օր. ուր ալ երթան, ուտելիքէն աւելի սենեակի վարձքը կը չարչրկէ իրենց միտքը: Իսկ անդին կարգ մը Հայեր «շէֆ» ըլլալով Մարսէյլի Նաւամատոյցի Փաքէի ընկերութեան բաժնին մէջ, միշտ իրենց մարդիկը առաջ կը քաշեն,—սանահայր, փեսայ, մօրաքրոջ փեսան, անոր խնամին եւն.: Կարգ մը «զօրպա»ներ որոնք իրենց խօսքը արժեցնել գիտեն, ամբողջ շաբաթը օրական 36 ֆրանք կը շահին, իսկ չեն ուզեր օրուկէս գործ տալ խեղճ զաւակներու հօր մը, որ ունի 5-6 հոգինոց ընտանիք մը եւ պանդոկի սուղ վարձք: Մարդը կուլայ, կ'աղերսէ, մտիկ ընող չկայ. «Մենք քեզ չենք ճանչնար, դուն ո՞ր տեղացի ես, որո՞ւ տղան ես»: «Աղբար Հայ եմ, ուր տեղացի ըլլալս ի՞նչ պիտի ընէք»: Շնորհակալ ենք մեր Ֆրանսական ընկերութեան որ մեզ հիւրընկալեց չորս տարի առանց ազգի խտրութեան, մինչ յիշեալ հայ պարոնները (անունները կրնամ յայտնել) պատառ մը հացը կը գլլեն:

Եթէ այդ «շէֆ»երուն տեղ ֆրանսացի կամ իտալացիներ ըլլային, գոնէ խեղճ Հայերուն 2-3 օր գործ կուտային.

Յարգելի խմբագիր, ես պատահաբար նաւահանգիստ կը գտնուէի եւ ականատես եղայ այս տխուր տեսարանին եւ երդում ըրի լուր տալ ամբողջ հայութեան ձեր թերթին միջոցաւ:

Մարսէյլ Գ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Միասին թաղեցէք մեզ.— Կիրակի առաւօտ, Սէնթ-Ուանի մէջ, ձկնորսները գետեզերք հանած են երկու դիակներ, այր եւ կին, որոնք բուրդէ կապով մը իրարու կապուած էին: Դիակները կը կարծուի որ ամիսէ մը ի վեր ջուրին մէջ լողացած են:

Այր մարդուն գրպանին մէջ գտնուեցաւ նամակ մը, ուր գրուած է թէ երկուքը միասին որոշած են մեռնիլ, եւ կը վերջացնէ. «Միասին թաղեցէք մեզ, մէկ փոսի մէջ»:

Կինը ամուսնացած է եւ 7 տարեկան աղջիկ մըն ալ ունի: Սակայն Օգոստոս ամիսէն ի վեր ձգած էր իր տունը եւ հաստատուած՝ իր սիրականին մօտ:

Մուրճով ի՞նչ կ'ընեն.— Ֆրանսայի Տուլ քաղաքին դատարանը մահուան դատապարտած է 17 տարեկան պատանի ոճրագործ մը, որովհետեւ մուրճը սալի վրայ չէր զարներ, այլ մարդոց գլխուն:

Այս բանուոր տղան անմարդաբնակ տեղ մը կը տանի ալճերիացի բարեկամը, գողնալու համար անոր գեղեցիկ դրամապանակը: Մուրճը կը բարձրացնէ եւ երկու հարուածով կը ճզմէ ընկերոջ գլուխը, կ'առնէ լեցուն ու աղուոր դրամապանակը: Ոչ ոք կը կասկածի իր վրայ: Օր մըն ալ ինքնահոս գրիչ մը ունենալ կ'ուզէ: Կ'առնէ մուրճը եւ թղթավաճառի մը խանութը կը մտնէ, երբ վաճառորդուհին կռնակը դարձուցած էր, մուրճը կ'իջեցնէ գլխուն. ուզածները կ'առնէ ու կը մեկնի: Այս անգամ կը բռնուի սակայն: Եւ, մեղմացուցիչ պարագայ չունենալով, մահուան կը դատապարտուի:

Աղէտ մը նաւի մը մէջ.— «Ռիշլիէօ» քառակայմ զպրոցնաւի աղէտի մասին, որ անցեալները այրեցաւ, հասած են նոր տեղեկութիւններ:

Երբ նաւը ռետին կը բեռցնէին, յանկարծ կը բռնկի: Անհաւատ պայթիւն մը տեղի կ'ունենայ եւ սաստիկ լոյս մը կ'արձակուի: Նաւամարմիններէն դուրս կը պոռթկային էժանհարեան բոցեր, որոնք կը գրկէին նաւը ետեւէն առաջ: Պայթիւնները հեռուները կը նետէին մէջը գտնուած մարդիկը, որոնք նաւին վերնայարկը կը գտնուէին: Հինգ նաւազներ, որոնք մթերանոցին մէջ էին, ողջ ողջ այրեցան: Շատեր ալ հազիւ յաջողեցան փախչիլ, երբ բռնկած էին իրենց զգեստները:

Նաւը վառեցաւ եւ ընկղմեցաւ, եւ վիրաւորները հիւանդանոց փոխադրուեցան:

15 տարի բանտ համբոյրի մը համար.— Միացեալ Նահանգներու 7րդ շրջանակի հրամանատար Զօր. Փաւր 15 տարի բանտարկութեան դատապարտած էր զինուոր մ, որ յուզման վայրկեանի մը պահուն, համարձակած էր համբոյր մը գողնալ ուսանողուհիէ մը: Եղած դիմումներուն վրայ, զօրավարը մէկ տարուան զեղչեց պատիժը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

ԲԱՆՈՒՈՐԸ

(ՀԻՆ ԶՐՈՅՑ)

Ազնիւ ու ազատ բարեկամ
Շաւարշ Միսաքեանին

Անվաւեր ու որբ մնացած զրոյց մը եթէ ականջալուր ըլլանք՝ Էմմանէլ մեծ մարգարէին խոր խոնարհ կեանքին մէկ պատուական պատկերազարդուած պիտի տեսնենք:

Անվաւեր ու որբ մնացած զրոյցը կը պատմէ թէ՝ երիտասարդ Էմմանէլ որ Եգիպտոսի մէջ փաղաքան պանդուխտ մըն էր, իր մանաւանդ իրեններուն օրական հացը շահելու համար հարկադրուեցաւ պարզ սատար մը, հասարակ աշխատաւոր մը, բանուոր մը ըլլալ: Եւ բանուոր Էմմանէլը տասներով աշխատեցաւ իբրեւ բնակիչ, ծառայ, մշակ, ատաղձագործ: Իր աշխատաւորութեան վերջին շրջանին Աղեքսանդրիոյ մեծատուններուն կառուցանել հրահանգած ոսկեզօծ ապարանքներուն եւ սպիտակ ամառանոցներուն մէջ կը գործէր՝ փայտ կտրելով, ջուր կրելով, քար շալկելով եւ շաղախ պատրաստելով: Փարատուններու երկրին արեւը՝ բռնակալ արքայի մը նման չարութեան դժոխքը կը հեղեղէր տքնող թշուառներուն մինչեւ ոսկրածուծերուն մէջ: Էմմանէլ, այս փափկակազմ պատանեակ, իր կռնակին վրայ կը կրէր գրեթէ ամբողջ արեւը իր չարչարանքի եւ յոգնութեան պահերուն: Իր այս տաժանելի տանջանքներուն դիմադրելու համար իբրեւ սնունդ կը գտնէր քիչ մը եգիպտացորենի հաց, քիչ մը թրմուզ եւ երբեմն ալ քիչ մը արմաւ: Ընկեա մանուէլ հրիմ թշնամիի մը նման ճանչցաւ անգործ մնալու գաղանդանքը եւ գործով մնալու տաժանքը: Գործի ժամանակ իր մարմնոյն ամէն մէկ մասնիկը կը խոշտանգուէր երբեմն միայն երբ թեթեւ էր գործը կը թեթեւնար եւ հոգին, ու թեւ կը բանար աննիւթական ոլորտի մը մէջ: Ու մինչ պալատը կը բարձրանար յամրօրէն՝ Էմմանէլ իր երազանքին մէջ շուտ շուտ կը կառուցանէր ուրիշ պալատներ, որոնց մէջ հոգիները իրենց ձեղքերու կեղեւներէն դուրս էին ելած ու որոնց մէջ սէրը նուագարան կը դառնէր անո՛յշ, ա՛յնքան անոյշ: Իսկ անգործութեան ժամանակ բոլոր նիւթ ու աննիւթ պալատները կը քանդուէին իր գանկին վրայ ու անօթութեան հրէշը կը քաշկռտէր զինքը նոր գերեզմանի մը եզերքը, իր վախոտ թեւերով փոս փորելու: Ու կ'աշխատէր անիկա ուրախ ու տխուր, ծոյլ ու խանդավառ, գերի եւ հերոս:

Ունէր իբրեւ աշխատութեան զգեստ կապոյտ տիլշար մը որ կ'ընծայէր իրեն լուրթ ու ամգուած ճառագայթի երեւոյթ: Եւ չարչարուեցաւ բանուոր Էմմանէլը կեղտոտ ու տմարդի Լիբիացիներու հետ՝ նախ անոնց ընկերութիւնը գտնելով աւելի անտանելի քան իր գետնաքարշ գործը: Եւ սակայն վերջը գտաւ որ անոնց անհանգուրժելի նկարագիրը կուգար խորունկ դժբախտութենէ մը եւ արժանի էր վսեմ գթութեան: Եւ ճիշդ իբրեւ անպղծելի լոյս՝ երկար ատեն փոշիի, գոլորշիի, շաղախի, մուխի, մոխիրի վար հաղորդութեան մէջ, իր ընկերներէն շատ սիրուեցաւ եւ շատ ալ ատուեցաւ: Ատուեցաւ քանզի նուրբ գեղեցկութիւն մը ժառանգած էր, նոյնքան նուրբ միտք ու հոգի: Եւ սիրուեցաւ քանզի ունէր մաքուր, հանգարտ, երազատեսի աչքեր, սեւ բիբեր, խոր կապոյտով շրջանակուած եւ անսպառելի քաղցրութիւններով եւ մոգական ճառագայթներով լի նայուածքներ: Ունէր մարմար մսերով շաղախուած ու նուրբ ստուարով խճանկարուած ճակատ մը գմբեթարդ: Ունէր մազեր խիտ երկար ու խոպոպագեղ որոնք իր գաշնաւոր գէմքին նկարը պսակներու նման կը շրջանակէին: Ունէր մազոտ նոճի քնարական հասակ եւ լուսաւոր թերթերով շինուած՝ նրբաւոր ձեռքեր: Ունէր հոգի մը մանաւանդ որ կենաց զգայաչափն էր: Եւ պաշտելի Էմմանէլը իր լուսաւէտ ձեռքերով, իր ամբողջ նոճի հասակով եւ մանաւանդ իր տիեզերական կոչումով համեստօրէն աշխատեցա՜ւ, աշխատեցաւ...

Ժամեր, նոյնիսկ օրեր ունեցաւ ան եւ բաւական ալ գիշերներ որոնց մէջ իր աչքերէն կրակի կաթիլներ հոսեցան, ինչպէս խեժերը կը վազեն Արաբիոյ ծառերէն: Այդ պահերուն երկիրը կը հեծկլտար կը նուաղէր,— կ'աշխատէր: Ու հետզհետէ ան կորսնցուց իր ազնիւ գործը եւ ունեցաւ իր ափերուն մէջ կոշտեր, թեւերուն վրայ վէրքեր, դէմքին վրայ ալ փոսեր: Էմմանէլ յամրօրէն կը հիւծէր: Ան կը քրտնէր թէ ցերեկը եւ թէ գիշերը՝ քունի մէջ: Իր թաւանոյշ ձայնը, որ երաժշտութեան մը ամբողջական աստուածութիւնը ունէր, տկար ու յամառ հազով մը մերթ կը խաթարուէր: Իր աչքերը ներս կը փախչէին եւ իր ոսկորները դուրս: Նեղոսի ափեր հայելիին մէջ ան յուսահատութեան եւ նոյնիսկ խենթութեան շատ պահեր ապրեցաւ: Էմմանէլ յամրօրէն կը հիւծէր: Իր պարապուրդի օրերուն կ'երթար Աղեքսանդրիոյ մատենադարանը՝ զգեստ հին բայց մեծաքանչ իր սոնական հանդերձը, իբրեւ անկեալ ազնուական:

(Շար.) ՆՇԱՆ ՊԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

փորձեցին ելք մը գտնել, սակայն չյաջողեցան բոլոր կուսակցութիւններու համագործակցութիւն առաջ բերել։ Մասնաւորաբար անհաշտ են ընկերվարականները։

Երկրին մէջ տնտեսական տագնապ կը տիրէ, արտաքին ճակատի վրայ ալ կացութիւնը վարդագոյն չէ։ Այս պայմաններուն տակ Նախագահ Հինտէնպուրկ վարչապետ Մարքսին ուղղեց ստիպողական նամակ մը, որուն մէջ կ'ըսուի.—

«Կայսրութեան ներքին եւ արտաքին կացութիւնը կը պահանջէ զօրաւոր եւ գործելու կարող կառավարութիւն մը։ Այս կառավարութիւնը չպիտի կրնայ արդիւնաւոր կերպով գործել, եթէ չյենու Ռայխսթակի մեծամասնութեան վրայ։ Գոնէ ներկայիս անկարելի է մեծամասնութիւն ձեռք բերել ձախերու աջակցութեամբ։ Միջին կուսակցութիւններու գործակցութեամբ դահլիճ մը կազմելու փորձն ալ ձախողեցաւ։

«Չետեւաբար ձեզի կը դիմեմ, խնդրելով որ ամենակարճ պայմանաժամի մէջ կազմէք կառավարութիւն մը, հիմնուած Ռայխսթակի քաղքենի կուսակցութեանց մեծամասնութեան վրայ։

«Միաժամանակ կոչ կ'ընեմ Ռայխսթակի բոլոր խմբակներուն, որպէսզի հայրենիքի սիրոյն անձնական խնդիրները եւ տեսակէտի տարբերութիւնները մէկ կողմ դնեն եւ բոլորը միանան ձեր նախագահութեան տակ եւ աշխատին կառավարութեան մը հետ, որ վճռած ըլլայ աշխատիլ ոչ թէ զանազան կուսակցութեանց թեր կամ դէմ, այլ համաձայն Սահմանադրութեան եւ հայրենիքի բարօրութեան համար։ Եթէ նոյնիսկ ձախ կուսակցութեանց ներկայացուցիչները չմտնեն կառավարութեան մէջ, նոր կառավարութիւնը պարտի պաշտպանել երկրին միւս շահերուն պէս բանւոր դասակարգին արդար շահերն ալ, ծառայելու համար գերման ժողովուրդի բոլոր դասակարգերուն եւ լուծելու համար այն քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային խնդիրները, որոնց առջեւ կը գտնուինք։»

Այս սրտառուչ կոչին վրայ կը կարծուի թէ Մարքս պիտի յաջողի վերջապէս կազմել դահլիճ մը, ազգայնական տարրերէ։

Մուսոլինի դէմ

Ցուրիխէն կը հեռագրեն թէ զուիցերիական հակաֆաշիստ կազմակերպութիւնները ժողովի մը մէջ քննած են նոր գործունէութեան ծրագիր մը։ Նկատի առնուած են բազմաթիւ առաջարկութիւններ, օրինակ պօյքօթ Իտալիոյ դէմ՝ առեւտրական, ճարտարարուեստի եւ զբօսաշրջիկութեան վերաբերեալ խնդիրներու մէջ։

Այս առաջարկութիւնները պիտի ներկայացուին անդամներու Միջազգայինին եւ հակաֆաշիստ միջազգային համաժողովի մը, որ մօտ օրէն տեղի պիտի ունենայ Փարիզի մէջ։ Գերման հակաֆաշիստ կազմակերպութիւններն ալ համամտութիւն յայտնած են։

Մուսոլինի կը շարունակէ մաքրագործել դպրոցներն ալ, ներելով այն ուսուցիչներն ու տնօրէնները, որոնք ֆաշիստ չեն։ Իտալական ֆաշիստ թերթերը գոհունակութիւն կը յայտնեն այս քայլին առթիւ։

Գերմանները վակոնները ետ կ'ուզեն

Գերմանիա Թուրքիայէն կը պահանջէ վերադարձնել 400 վակոն, որոնք ընդհ. պատերազմին Պելճիքայէն իբրեւ պատերազմական աւար առնուած եւ Թուրքիոյ տրուած էին։ Գերմանները կը պնդեն թէ իրենց ապրանքներն են վակոնները։

Ռուսիոյ բնակչութիւնը

Վերջին մարդահամարի համաձայն, բուն Ռուսիոյ ընդհանուր բնակչութիւնն է 44,767,518 հոգի, որոնցմէ 35,839,207ը գիւղացի, (19,055,910 այր, 16,783,197 կին)։ Քաղաքի բնակչութիւնն է 8,928,411 հոգի (4,693,676 կին և 4,234,735 այր)։

Ուկրանիոյ 39 շրջաններու բնակչութեան թիւն է 27,648,914 հոգի, որոնց 22,497,550ը գիւղացի (11,610,250 կին եւ 10,887,300 այր), 5,151,364 քաղաքացի (2,658,646 կին եւ 2,924,718 այր)։

Երկու կառախումբեր ձիւնի տակ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Սամարայի շրջանին մէջ ճամբորդի երկու կառախումբեր ձիւնին տակ մնացած են։ Ամբողջ 48 ժամ անկարելի եղաւ ո եւ է օգնութիւն հասցնել խեղճ ճամբորդներուն, որոնցմէ 98 հոգի ցուրտէն մեռան։

Լօզանի դաշնագրին մերժումին վերջ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ Միացեալ Նահանգներու Պոլսոյ մարզպան ծովակալ Պրիսթօլ հրահանգ ստացած է Ուաշինկթընէն անմիջապէս Էնկիւրի երթալ, ստիպողական գործով մը որ անհրաժեշտ դարձած է Ծերակոյտին կողմէ Լօզանի դաշնագրին մերժուելուն պատճառաւ։

500 օտարականներ խուզարկուած ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Առջի գիշեր օտարականներու հսկիչ դրասենեակին ընդհանուր տեղեկատուութեանց պետ Պ. Ուտար քանի մը գաղտնի ոստիկաններու ընկերակցութեամբ քննութիւն մը կատարեց 10րդ. եւ 11րդ. թաղամասերու զանազան պանդոկներուն մէջ։

Հինգ հարիւր օտարականներ հրաւիրուեցան իրենց ինքնութեան թուղթերը ներկայացնել։ Կը հետապնդուին 94 հոգի, որոնք 1926 Նոյեմբեր 30ի հրովարտակին (ինքնութեան թուղթերու մասին) համապատասխան թուղթեր չունէին. իսկ 38 հոգի սահմանէն դուրս պիտի հանուին։ Տասնեւչորս գործատէրեր դատի պիտի կանչուին, իբրեւ անսաստող 1926 Օգոստոս 11ի օրէնքին։

Այս օրէնքին համաձայն, գործատէրերուն արգիլուած է աշխատցնել ո եւ է օտարական, որուն ինքնութեան թուղթին վրայ «աշխատաւոր» (travailleur) բացատրութիւնը չկայ եւ կամ այդ օտարականը չունի ո եւ է թուղթ, հաստատող թէ ֆրանսական օրէնքները գործադրած է։

Երկու օտարականներ որոնք նախապէս արտաքսուած եւ կրկին Փարիզ դարձած էին, բանտ դրուեցան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ մը կազմուած է Թեհրանի մէջ։

ՊԱՆՔ ՏԸ ՖՐԱՆՍԸ մէկ շաբթուան մէջ 5-6 միլիոն ֆրանքի արժէքով արծաթ դրամ գնած է։ Մինչեւ հիմա գնուած է 1,637 միլիոն ֆրանք արժէքով ոսկի, արծաթ եւ օտար դրամ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կիրակի 23 Յունուար, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին
Ալֆորվիլի Հայ Երիտ. Միութեան ակումբին մէջ, 138 Rue Etienne Dolet
Պիտի խօսի՝ ԸՆԿԵՐ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. ԼԱՆՍԷՅԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ կողմէ
ԿԻՐԱԿԻ 23 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
Պիտի խօսի՝ ԸՆԿ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԲԱՑՄԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻ

Théatre Renée Maubelի մէջ, 10 Rue du l'Orient, Metro Blanche
5 փետրուար շաբաթ երեկոյ ժամը 8-30ին
կը ներկայացուի՝ ԿԱՐԼ ԿՈՒՑԿՈՎԻ

ՈՒՐԻԷԼ ԱԿՈՍՏԱ Դրամա, 5 արար

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի եւ շրջանի վիճակաբանական ընդհանուր ժողովը՝ այսօր Շաբաթ, երեկոյեան ժամը ճիշտ 8ին, Փլաս տ'Իթալի քաֆէ Պլէք տը Լիենի վերնայարկը։ Մէթրօ Իթալի։

Հ. Յ. Դ. «Արմէն-Գարօ» խումբի ժողովը՝ վաղը կէս օրէն վերջ ժամը 2-30ին, «Ռոստոմ»ի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սեբուհ» խումբի ժողովը վաղը՝ ժամը 3ին, Ռոստոմի սրահը։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատ. Միութեան դասախօսական ժողովը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի՝ 23 Յունուար, առաւօտեան ժամը 9ին։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ. Ցէսինի Ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը 23 Յունուար կէսօրէ վերջ ժամը 2ուկէսին, դպրոցին սրահը, դասախօս՝ ընկ. Վ. Զուլլէրեան։

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ հայրենակցական միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը՝ վաղը 23 Յունուար կէսօրէն վերջ ժամը 3ին, 121 Rue de Fbg. du Temple, Օրակարգ.— Վարչութեան հաշուետուութիւնը եւ նոր ընտրութիւն, Շիրակի Աղէտեալներու յանձնախումբին հաշուետուութիւնը։

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Փարիզի Հայր. Միութեան վիճակահանութիւնն ու Գ. բանախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ՝ այսօր Յունուար 22, Շբ. երեկոյ, ժամը 8,30ին Ֆլօրիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն ու համակիրները։

Կաթողիկոսական Պատուիրակութեան դիւանէն կը հաղորդուի.— Յունաստանի Առաջնորդ Մազլըմեան արք. յղած է հետեւեալ կոչնագիրը առ ի հրատարակութիւն.— Կոչնագիր Պ. Սարգիս Գեղունիի(նախկին Թաթուլ քահանայ).— Դատաստանական խորհուրդը կը հրաւիրէ զձեզ ներկայանալ ժողովոյ անձամբ կամ փոխանորդով մը, 3 Մարտ 1927 Եշ. օրը ժամը 4ին Աթէնքի Հայոց առաջնորդարանը, ուր նկատի պիտի առնուի ձեր կնոջ Վիքթորիա, ծնեալ Կէօզլէթեանի կողմէ ձեզ դէմ բացուած ամուսնական դատը։ Որոշեալ օրը եթէ չներկայանաք անձամբ կամ փոխանորդով մը, ձեր բացակայութեան տեղի պիտի ունենայ դատավարութիւնը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Հերմինէ Յակոբեան կը փնտռէ իր եղբայրը Նուպար Ցէմիրեան, որ 1923ին յունական զինուոր եղած կը կարծուի։ Տեղեկացնել՝ 26 Rue Martin Bernard Paris (13me)։

— Չորս ամիս առաջ 5 Rue Pradier, Paris (13e) հասցէին ապրող —Բաբերդ— Քասնթայ գիւղացի Համբարձում (Մերկերեան) Ներզէթեանէն տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝ Setrak Nerzetian St. Olteinie, No. 16 Contantza, Roumanie

---

BOIS COLOMBESԻ ՄԷՋ
«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ
Նպարավաճառ Պր. Մանուկ Հայկեանի խանութը։
110 Rue des Chambards, Bois Colombes Seine։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան ՇԱՄԻ «ՌՈՍՏՈՄ» խումբի կողմէն, Յունուար 23 վաղը՝ կէս օրէ յետոյ ժամը 2ին Café des Voyageursի մէջ։

Առաջին ժողովրդական հանդէսն է այս Շամի մէջ։

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՆՈՐ ՍՏԱՑՈՒԱԾ.— Բժիշկին գրքէն փրցուած էջեր 12.50 ֆրանք, Պէպէքս, զաւեշտ 10, Հրաշագործ Յակոբ թատրերգ 5 ֆրանք, Բժիշկին խորհուրդները հայ պատանիներու 5, Վերջալոյսին տակ (թարգ. Կ. Մեհեանի) 5, Անձկութեան ժամեր 2, Բարիզէթ 7.50, Խռովք 3 ֆրանք։

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆՆԱԵՒ. Օտեանի գործերէն՝ Ընկ. Փանջունի 10, Թաղականին կնիկը 17.50, Միքէի սիրարկածը 5, Միջնորդ Տէր Պապան 17.50, Մասնիշը 7.50, Ցեղափ. մակարոյծները 7.50, Զաբէլ Ամրան 6։

ՀԱՋՈՒԱԳԻՒՏ ԳԻՐՔԵՐ.— Ահարոնեանէն՝ Կեանքի դասը 5, Երախաները 5, Խեղճերը 20, Շանթէն՝ Կինը 6, Ճամբու վրայ 8, Դերասանուհին 8,Վ. Փափազեանէն՝ Ասպետ 5, Գեեր 4, Թռչող խոզը 4, Լուր-Դա-լուր 4, Շիրվանզադէէն՝ Արտիստը 10, իսկ ֆրանսերէնը 5 Ֆր., Եօթ Պատմուածքներ 15, Ժող. Երկերի (3 հատ.) 65, Բանաստեղծութիւններ Դէմիրճեան 10, Նահապետ Քուչակի Դիւանը 25, Սահմանադրական Լեո 7.50, Նաւատորդհաւաքածոյ 25, Ժողովածու Թօփչեան 25, եւն. եւն.։

Մօտ առնէն՝ ԿՈՅՍԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ։

Ստանալու համար դիմել նամակով Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé:

Փարիզ եւ գաւառները փոսթի ծախք չառնուիր այս գիրքերուն համար։

ԳՐԱԴԱՐԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

Մարսէյլի մէջ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութիւնը 63 Rue de la République օրճարանին վերնայարկը բացած է Գրադարան Ընթերցարան մը՝ որմէ կրնան օգտուիլ մեր բոլոր հայրենակիցները առանց խտրութեան։ Հոն կարելի է գտնել ամէն տեսակ թերթեր եւ հանդէսներ. առ այժմ բաց է շաբաթը երկու օր, Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 12, եւ Հինգշաբթի երեկոյ՝ 8էն 10։

Զ. Ռ. Մ. ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆԸ

Զ. Ռ. Միութեան փարիզի ընթերցարանը բաց է, 61 Rue Mr. le-Prince, Floria ճաշարանի վերի յարկը, ամէն օր առաւօտեան ժամը 7,30էն մինչեւ երեկոյեան 10: իսկ շաբաթ եւ կիրակի օրերը՝ մինչեւ երեկոյեան 12. կարելի է գտնել տեղական եւ արտասահմանեան բոլոր հայ թերթերը եւ պարբերականները: Գրադարանէն գիրք կը տրուի միայն հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8,30 մինչեւ 10, իսկ կիրակի օրեր կէսօրէ վերջ 1—3:

Գրադարան-Ընթերցարանի Վարչութիւն

Վարձու սենեակներ

Դիմել՝ Մելքիս Նշանեանի, 2 Ave. Docteur du Léray, Մեթրօ Italie, 36 Rue Damesmesի մօտ Paris 13me։

Le Gérant : H. TEURNIER

IMPRIMERIE • MASSIS • ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

ՍԱԿԱՐԱՆ

21 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Ստեռլին,	L. St.	122	20
Տոլար,	Dollar	25	18
Մարք (ոսկի)	Mark	5	30
Թրքական Ոսկի.	L. Trq.	12	28
Թրք. ոսկի	" or	112	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատը	Léva	17	50
Տրախմի "	Drachme	30	54
Լիր " "	Lire	107	75
Պելժ. ֆրանք "	Frc. Belge	70	55
Զուից. "	Frc. Suisse	496	—
Լէյ 100 հատը	Ley	13	55
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	75	—

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ			
Եգ. Ֆր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3100	—
" II	"	1900	—
" III		1606	
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	150	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 23 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1927

23 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 242 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՑԱՆԿԱԼԻՆ ՈՒ ԿԱՐԵԼԻՆ

Օրուան տագնապին առթիւ, շատ մը հայրենակիցներ կը դիմեն Աշխատանքի նախարարութեան, գործ փնտռելու համար։

Իսկ նախարարութիւնը մէկ պատասխան կուտայ. — գա․ ւառ երթալ եւ հողագործութեամբ զբաղիլ։

Այս պատասխանը տհաճութիւն կը պատճառէ մեր հայրենակիցներուն, որոնք այսպէս կամ այնպէս հաստատուած են Փարիզի և կեդրոն քաղաքներու մէջ, եւ հիմա ամէն բան ծայրէն պիտի սկսին։

Հարցի մասին լրիւ գաղափար տալու համար, ըսենք թէ Աշխատանքի Նախարարութիւնը բոլորովին տարբեր կ'ըմբռնէ գործազրկութեան պարագան, համաձայն տեղական օրէնքներուն։ Անոր համար գործազուրկ է ո՛չ թէ այն որ գործ չունի, այլ այն բանուորը որ իբր այդպիսին կ'աշխատէր մինչեւ այսօր, եւ հիմա ջնջուած է, գործարանին փակման կամ աշխատաւորներու կրճատման հետեւանքով։

Այս հասկացողութեամբ, գործազուրկ չեն համարուիր այն գաղթականները, հայ թէ ռուս, որոնք Ֆրանսա եկեր են ինքնաբերաբար, առանց աշխատանքի պայմանագրութեան. եւ հիմա պարապ կը պտտին։ Եւ ինչպէս, Հայերու եւ Ռուսերու մեծ մասը այդ շարքին կը պատկանին։ Ներգաղթի արգելքէն վերջն էր որ, մեր հայրենակիցները սկսան գալ իբրեւ իրական աշխատաւոր, մասնաւոր պայմանագրով։

Ուրեմն, օրէնքի տառին կառչած, Նախարարութիւնը կը թօթուէ իր ուսերը եւ «Il n'y à rien a faire»-ը կ'արտասանէ, ո՛ր և է դժկամակութեան առնէ։

Միւս կողմէ, Բանուորներու Ազգային Խորհուրդը, որ պետական օրկան մըն է, եւ կառավարութեան խորհրդատուն, յատկապէս ուժ կուտայ այս քաղաքականութեան։ Տակաւին անցեալ Կիրակի կ'ամփոփէինք իր տեղեկագիրը, ուր ուշագրաւ էր հետեւեալ տողը. «Ամէնէն առաջ Փարիզի մէջ սկսած է տագնապը, եւ դեկտեմբերի վերջերը միայն գաւառ հասած։ Ջանք թափուած է օտար բանուորները Փարիզէն դուրս, եւ մեծ մասով աւելի քան 300 քիլոմեթր հեռու տեղեր հաստատել»։

Այս պայմաններուն մէջ, աւելորդ է տրտնջալ, երբ գործերը մեր բաղձանքներուն համաձայն չեն կարգադրուիր։ Եւ անպատճառ դաշտային աշխատանք չէ որ կը պարտադրուի մեր հայրենակիցներուն, կամ առհասարակ օտարներուն։ Աշխատանքի Նախարարութիւնը ցանկեր ունի ամէն վայրի եւ ճարտարագործական ճիւղի համար, եւ ո՛ւր որ թափուր տեղ գտնուի, կ'առաջարկէ բանուորին, անշուշտ ամէնէն առաջ Ֆրանսացիին։ Եթէ տեղացի չգտնուի կամ թեկնածուն չերթայ, այն ատեն կը փնտռեն օտարը։

Այս՝ պետութեան ուղեգիծն է։ Տարբեր բացատրութիւններով, բայց իրականին մէջ տարբեր ճամբով չեն գործեր երկու սէնտիքաներն ալ, ընկերվարական եւ կարմիր։ Անոնց օրկաններուն մէջ, համակրական խօսքեր չեն պակսիր օտարներուն հանդէպ, բայց տողընդ մէջ կը հասկցուի որ երկուքն ալ Ֆրանսացին կը մտածեն, ամէնէն առաջ։ Ինչպէս կառավարութիւնը, երկու սէնտիքաներն ալ կ'ուզեն որ դադրի օտար բանուորներու ներգաղթը։ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը (C. G. T.) *գործազրկութեան չարիքները մեղմացնելու համար, ծրագիր մը պատրաստած է, որուն 4րդ կէտը կ'ըսէ.*

«Կարգաւորել այժմ Ֆրանսա գտնուող օտար բանուորներու գործածութիւնը, ոչ թէ կամայաբար եւ բչռով ցանոնք, ինչ որ չեն կրնար ընդունիլ բանուորական կազմակերպութիւնները, այլ այնպէս օգտագործելով որ վնաս չպատճառեն ազգային աշխատաւորներուն. բայց նաեւ, անհրաժեշտօրէն, կասեցնել ներգաղթը, բացի այն պարագային երբ բացարձակապէս պահանջ կայ»։

Ուրեմն, այստեղ ալ մեր առջեւ կը ցցուի բուն խնդիրը, — ցանկալին եւ կարելին։ Կրնա՞նք հարկադրել մեր կամքը, մինչեւ անգամ սէնտիքաներուն անդամակցելով։ — Պատասխանը պարզ է։ Եւ հայ աշխատաւորները իրենք ալ կը զգան, իրենց մորթին վրայ։ Եթէ անպատճառ որոշած ենք Փարիզ, Մարսէյլ կամ Լիոն մնալ, ստիպուած ենք մեր գլխուն ճարը նայիլ, փոխանակ պաշտօնատուններէ աջակցութիւն սպասելու։

Այս չի նշանակեր թէ յուսահատական է հայ աշխատաւորութեան վիճակը։ Գործազրկութիւնը այնպիսի համեմատութիւններ առած է որ, ուշ-կանուխ դարման մը պիտի գտնուի։ Կառավարութիւնը մինչեւ այսօր հարեւանցի կը նայէր տագնապին վրայ, բայց այժմ օրակարգի խնդիր է դարձուցած։ Սէնտիքաներու ճնշումներն ու խորհրդարանի հարցապնդումներն ալ բոլորովին անօգուտ ցոյցեր չեն։ Կա՛մ գործ, կա՛մ նպաստ, — (եւ ապրուստի բաւելու չափ նպաստ, ոչ թէ այսօրուան 4.50 կամ 7.50 ֆրանքը)։ Այս նշանախօսքը կ'արտասանուի ամէն կողմէ, եւ ելք մը պէտք է գտնուի,

Իսկ մինչեւ ա՞յդ, — ահա՛ բուն հոգը զոր կ'արծարծենք տագնապին առաջին օրէն ի վեր։

Այստեղ ալ խուժանավարութիւնը չէ որ մարդ պիտի փրկէ, այլ իրական գործը։ Եւ ատոր համար, առաջարկած ենք եւ կը կրկնենք, — անհրաժեշտ է համաժողովրդական կեդրոնական մարմին մը, թէ անմիջական օգնութեան եւ թէ նպատակայարմար տեղափոխութեանց համար։

Հայ աշխատաւորութեան ներքին կազմակերպումը՝ իր կարգին։ Այդ կէտը ո՛չ ոք ժխտած է մինչեւ այսօր։ Բայց, ակադեմական վէճերէն առաջ, օրուան հացը եւ սենեակին վարձքը։ *Եւ ատոր հետ մէկտեղ, նոյն մարմնին ձեռքով, երկրագործական գաղութներու հաստատումը, եթէ կարելի է։*

Բայց ուսումնասիրութեան կարօտ խնդիր է այս։

Հետաքրքրուելով, հետապնդելով եւ պայքարին դառնալով միայն կրնանք ելք մը գտնել, հաշտեցնել ցանկալին ու կարելին։

Շ.

ԻՄ ԱՆԿԻՒՆԷՍ

"ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԱԼ ԱՅՍ ՋՈՒՐԷՆ,,

Եղիցի լո՛յս... Երեւանի Փարիզեան կոչնակը զարկ'ր է գործազրկութեան դէմ փրկութեան պարանը, յանձնարարելով «Հօկերուն կից, գործազուրկերու կոմիտէներուն օժանդակող յանձնաժողովներ կազմել» :

Ֆրանսայէն մղոններով հեռու եմ, ու չգիտեմ՝ ինչքան արդիւնաւոր է՝ հայ ժողովուրդի նոր — «փրկիչ»ներուն այս «Հօկգործզուրկկոմօժյանձ»ը . . . Յատկանշական է, միայն, որ հետեւողական գիծ մը կայ մէջտ, տառապանքին մէջ անգամ քաղաքականութիւն մը ներմուծելու ։

Այսպէս, Երզնկեանը կուզայ, — Հօկ։ Գաղութները պիտի «կազմակերպէնք», Հօկ։ Կամրջին պիտի հագնինք, — Հօկ։ Կարմիր պսակ պիտի ընենք, — Հօկ։ Շիրակի աղէտը կը պատահի, — «Հօկին դրկեցէք դրամը։ Ներգաղթ կ'ըլլայ, — «Հօկին տուէք վիզայի դրամը»։ Գործազրկութիւնը ծայր է տուեր, — «Փո՛ղք տուէք Հօկին»։

Կը տեսնէ՞ք, որ 60ական թուականներէն ասդին դեռ նոյնն են ձեւերն ու յանկերգը — «Պատրիարքի'ն ալ այս Ջուրէն»...

Միայն թէ՝ այն օրէն ի վեր ո՛րքան չարափոխուեր է ոգին։ Երէկ անփութութիւնն էր։ Այսօր, — գիտումն ու դաւը։ Երէկ ազգային հոգը կար։ Այսօր, — ..., համամարդկայինը։

Ի՞նչ անբացատրելի գաղտնիք է որ, Հայաստանի խորհրդային «կառավարութիւն»ը կը ստիպէ երկրի հայ բանուորը իր օրականը «նուիրել»... Չինաստանի հեղափոխականներուն։ Հարուստ ու դրամատէր Անգլիա հսկայական գործադուլ կ'ընէ, և Հայաստանի վարիչները նիւթական օժանդակութիւն կը հասցնեն, որմէ հրճուած, մեր կարմրապոչ մկիկները պա՛ր կը դառնան՝ ինտէրնացիոնալի թափահարումներով...։ Ու երբ կարգը կուգայ բո՛ւն իսկ հայ բանուորին, անպաշտպան ու անտէր, պատէ պատ թելադրանքներով կը զոհուի։ Ինչո՞ւ այս տարբերութիւնը։ Ինչո՞ւ այս «խորթ» եղբօր վերաբերումը։ Ուրեմն, լո՛ւռ կը խոստովանի՞ք թէ՝ անգլիացի կամ չինացի բանուորը շատ աւելի մօտ է ձեր սրտին, քան հայ աշխատաւորութիւնը։ Թէ՝ հայ բանուորութիւնը, իր մեծ մասով, դէմ է ձեզի ու ձեր ըմբռնումներուն։ Կամ, Միասնիկեանի իսկ բացատրութեամբ՝ վարակուած է... «Դաշնակցական մտայնութեամբ»։

Ալ ինչո՞ւ այս ջղագար պոռչտուքները։

Հօ՞կը պիտի բերէ այդ օգնութիւնը։ Ա՛յն Հօկը, որ 65,000 ֆրանք կերաւ անցեալ տարի, ու գալիքին համար 75,000 ֆրանք պիւտճէ է գծած իրեն, դառնալով՝

— Հայրենիքէն Օգտուելու կոմիտէ...

ՎԱՀՐԻՃ

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջացած է Էնկիւրիի մարդահամարը, զոր կը վարէր կուսակալութեան վիճակագրութեան ընդհ. տնօրէն Քամիլ Ժաքուառ։ Բնակչութեան թիւն է 58,749, 23,175ը կին։ Այրերը՝ մօտ 10,000 աւելի են։ Երեք տարի առաջ բնակչութեան թիւն էր 20,000։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԼԻՈՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐԸ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Լիոնի մեր թղթակիցը կը գրէ.—

Հարցաքննիչ դատաւորը ասկէ առաջ Յունուար 14ի համար դատարան հրաւիրած էր կարգ մը հայրենակիցներ՝ Մայիս 2ի ծանօթ դէպքին առթիւ։ Սակայն Թարգմանը նոյն օրը ազատ չըլլալուն պատճառաւ, Յունուար 13ին երկրորդ կոչնագիրով մը Գ. Ժուրտէն կը յայտնէր թէ հարցաքննութիւնը յետաձգուած է Յունուար 21 Ուրբաթ օր ժամը երեքին։

Կանչուած էին մեր ընկերներէն Գզրոս Թիւլպէնտճեան, Թագւոր Թագւորեան (Լիոնէն), ընկեր Յարութիւն Մուրատեան եւ Գ. Ղուկասեան (Տեսինէն), իբրեւ ամբաստանեալ։ Իսկ իբրեւ վկայ կանչուած էին ընկեր Ստեփան Թիրեաքեան եւ Գ. Յարութիւն Մանանեան, որ նախապէս անդամ էր Հօկին եւ յետոյ խզճահարուելով մերկացումներ ըրաւ։ Հարցաքննիչ դատաւորը լսելէ յետոյ ամբաստանեալներն ու վկաները, ազատ արձակեց բոլորն ալ։

Ընկերներ Գզրոս Թիւլպէնտճեան եւ Թագւոր Թագւորեան, որ քանի մը ամիս առաջ առժամապէս արձակուած էին, այժմ վերջնապէս ազատ ձգուած են։

Գործազրկութիւնը Նոր. Ժողովին մէջ

Ինչպէս գրեցինք, Երեսփ. Ժողովը առջի օր զբաղեցաւ գործազրկութեան եւ ապրուստի սղութեան խնդրով։ Փալէ-Պուրպօնը չորս կողմէ ոստիկանական խիստ հսկողութեան տակ առնուած էր, բանուորական ցոյցերը արգիլելու համար։ Նախ թեմ ելաւ Համրապետական-ընկերվարական երեսփոխան Էմիլ Պօրէլ որ յայտնեց թէ տագնապին առաջքն առնելու համար անհրաժեշտ է նախ դրամը կայունացնել, որպէսզի կարելի ըլլայ գործերը վերսկսիլ։ Գործազրկութեան վերջ տալու համար ճամբաներու կամ այլ հանրօգուտ շինութեանց դիմելը արմատէն չեն կրնար բուժել չարիքը։ Հռետորը դէմ արտայայտուեցաւ նաեւ Ֆրանքը իր ոսկիի արժէքին իջեցնելու քաղաքականութեան, քանի որ ստերլինը 122 ֆրանքի իջաւ, մինչ գիները անկումի չունեցան։ Եթէ ստերլինը 25 ֆրանքի իջնայ, ապրուստը դարձեալ չպիտի աժաննայ։

Յետոյ խօսեցաւ Մարսէլ Քաշէն, որ նախ յայտնեց թէ պաշտօնական վիճակագրութիւնները սխալ են եւ թէ շատ հեռաւոր գաղափար մը միայն կրնան տալ գործազրկութեան մասին։ Փուանքարէ անցած օր կ'ըսէր թէ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ 20,000 անգործներ կան. մինչդեռ պաշտօնաթերթը միայն նպաստընկալներու թիւը 38,374 ցոյց կուտայ, որուն 30,000ը Փարիզի մէջ. իսկ 30,000 գործ ուզող բանուորներու գոհացում չէ տրուած։ Այս թիւերը, մանաւանդ գաւառի համար, շատ պակասաւոր են։ Յետոյ պէտք է նկատի առնել նաեւ բանուորներու արժանապատուութիւնը, ասոնք նպաստի համար կը դիմեն երբ բոլոր միջոցները սպառած են. միւս կողմէ օտար անգործներուն նպաստ չի տրուիր։

Փարիզի մէջ Սանթիէ Թաղի հագուստեղէնի մեծ տուները այլեւս գործ չեն տար տունը աշխատող կիներուն, որոնք ա՛յնքան մեծ թիւ մը կը կազմեն։ Ուտեստեղէնի ճիւղին մէջ մօտ 15—18,000 անգործներ կան, կօշիկի, ապակեղէնի, մետաղագործութեան ճիւղերը նոյնպէս ազդուած են թէ Փարիզի եւ թէ գաւառներու մէջ. շատ մը պզտիկ տուներ փակուած եւ օրավարձերը գեղչուած են։ Մինչ մեծ գործարանները բաց կը մնան եւ բանուորները յաւելուածական աշխատանք կը կատարեն հոն։ Աւելի քան 100,000 բանուորներ բոլորովին անգործ են Ֆրանսայի մէջ, իսկ ամբողջ բանուոր բնակչութեան մէկ երրորդը մասնակի անգործութեան մատնուած է։

Քաշէն այս կացութեան պատճառները վերլուծելով կը գտնէ որ արտաքին շուկան փակուած է արտածումի համար, իսկ ներքին շուկային մէջ գործերը կրճատուած են, որովհետեւ բանուոր դասակարգի սպառումի կարողութիւնը պակսած է։ Միւս կողմէ միջազգային շահագիտութիւնն ալ իր յանցանքն ունի տագնապին մէջ, քանի որ ֆրանքը բարձրացուց եւ շահեցաւ. սակայն ապրուստը սղեց եւ աշխատաւորն է որ վնասուեցաւ։ Վերջացնելով թելադրեց որ գործ հայթայթուի անգործներուն, օտար բանուորներուն ալ նոյն իրաւունքները, նոյն օրավարձերը եւ նոյն նպաստները տրուին, ութ ժամուան աշխատանքը յարգուի, բնակարանի վարձքին համար «մօրաթօրիում» տրուի եւ անգործներու տեղափոխութիւնը ձրի կատարուի։

Վերջին խօսողը եղաւ ձախ արմատական Փէրու, որ կարգ մը թուանշաններ յիշեց. Մարսիլիոյ մէջ 80,000 բանուորներ շաբաթը 35—40 ժամ միայն կ'աշխատին. Ֆուժէրի մէջ 7800 կօշիկի բանուորներէն 6000ը մասամբ անգործ են եւ շաբաթը 25 ժամ միայն կ'աշխատին։ Տագնապը հետզհետէ կը սաստկանայ. միակ միջոցը դրամի կայունացումն է։

Արձանագրուած էին դեռ եօթը հարցապնդողներ։ Ժամանակը ուշ ըլլալով, վիճաբանութեանց շարունակութիւնը յետաձգուեցաւ յառաջիկայ Ուրբաթ օրուան։

.˙. Աշխատանքի Նախարարութեան պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, վերջացող շաբթուան ընթացքին օգնութիւն ստացող գործազուրկներուն թիւը զգալապէս շատցած է։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Տակաւին վերջնապէս ճշդուած չէ Հայաստանի բնակչութեան թիւը։ Խորհրդային թերթերը մասնակի տեղեկութիւններ կը հրատարակեն հետեւեալ գաւառներու մասին, իբրեւ արդիւնք վերջին մարդահամարին.—

ԼՈՌԻ-ՓԱՄԲԱԿԻ ԳԱՒԱՌ

Ղարաքիլիսէի գաւառակ.— Այր՝ 9177 հոգի, կին՝ 9043, ընդամէնը՝ 18,220 հոգի։

2. Ստեփանաւանի գաւառակ.— Այր՝ 9696, կին՝ 9571, ընդամէնը՝ 19,267 հոգի։

3. Ալլահվերտիի գաւառակ.— Այր՝ 9729 հոգի, կին՝ 9001, ընդամէնը՝ 18,730 հոգի։

4. Համամլուի գաւառակ.— Այր՝ 12,133, կին՝ 12,823, ընդամէնը՝ 24,956 հոգի։

5. Վորանցովկայի գաւառակ.— Այր՝ 9332, կին՝ 9317, ընդամէնը՝ 18,649 հոգի։

6. Դսեղի գաւառակ.— Այր՝ 7388, կին՝ 6969, ընդամէնը՝ 14,357 հոգի.

Ուրեմն Լոռի-Փամպակի գաւառին մէջ առանց քաղաքներու, բնակչութեան թիւն է այր՝ 57,455, կին՝ 56,724, ընդամէնը՝ 114,179 հոգի։

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԳԱՒԱՌ

1. Գորիսի գաւառակ.— Այր՝ 10,291, կին՝ 10,403, ընդամէնը՝ 20,694 հոգի։

2. Սիսիանի գաւառակ.—Այր՝ 10,903, կին՝ 11,491, ընդամէնը՝ 22,394 հոգի.

3. Ղափանի գաւառակ.— Այր՝ 10,799, կին՝ 10,789, ընդամէնը՝ 21,588 հոգի։

Ամբողջ գաւառին մէջ, առանց քաղաքի, այր՝ 31,993, կին՝ 32,683, ընդամէնը՝ 64,676 հոգի։

ՄԵՂՐԻԻ ԳԱՒԱՌ

Այր՝ 3723, կին՝ 3221, ընդամէնը՝ 6944 հոգի՝ առանց Մեղրի գիւղաքաղաքի։

ՋԱՒԷՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՇՈՒՐՋ

Կիպրոսէն առնուած նոր լուրերու համաձայն, բարերար Կ. Մելքոնեանի կարգադրութեամբ, Զաւէն եպիսկոպոս, որ նախապէս 50 եգիպտական ոսկի ամսական կը ստանար, հիմա Եգիպտոսի մէջ 30 եգիպտ. ոսկի պիտի ստանայ։ Պաշտօնակից մը կ'իմանայ թէ կլոր գումար մը եւս պիտի տրուի իրեն... իբրեւ հատուցում։ Յիշեալ թերթին թղթակիցը կ'աւելցնէ, թէ «Մելքոնեան գոհ չէր Զաւէն եպսկ.ի ընթացքէն եւ թէ տակաւին շատ մը խորհրդաւոր խնդիրներ կան, որ ժամանակը պիտի պարզուցանէ, կարգ մը մարդոց դիմակը վար առնելով։ Զաւէն եպսկ. ներկայիս ո՛չ մէկ պաշտօն ունի Մելքոնեան Նուիրատուութեան մէջ»։

Եգիպտոսի Բարեգործականը զեկոյցով մը կը յայտարարէ թէ Զաւէն արքեպսկ. չէ հրաժարած, այլ Գահիրէի մէջ պիտի վարէ իր պաշտօնը.

Կը տեղեկանանք թէ Զաւէն եպիսկոպոսին տեղ պիտի նշանակուի Գ. Վահան Թէքէեան։

Խարոյկի վրայ.— Հին եպիսկոպոս մը, Մորոզով, հետամնալով ռուս օրթոտոքս եկեղեցիէն՝ դարձած էր կաթոլիկութեան։ Ռուս եկեղեցիին հաւատարիմները կը բռնեն զայն, եւ իբրեւ հերետիկոս եւ ուրացող, կը դնեն փայտերոյ մը վրայ, սպառնալով ողջ ողջ այրել եթէ դարձի չգայ։ Ոստիկանները դժուարաւ կ'ազատեն եպիսկոպոսը այն պահուն, երբ բռնկած էր խարոյկը։

Հացին քիլօն Յունուար 27էն սկսեալ 2ֆր. 20ի պիտի ծախուի փոխանակ 2.25ի։

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷԻՆ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ

(ԼՕԶԱՆԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ՄԵՐԺՄԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Լօզանի դաշնագրին դէմ պայքարողները, որոնց հիմ՝քերն են 1.— Ամերիկացիներու անձն ու շահերը պաշտպանել եւ 2.— Ամերիկայի պատիւը փրկել՝ պաշտպանելով Հայաստանի հանդէպ պաշտօնական Ամերիկայի յանձնառութիւնները, շատ ուժեղ փաստերով կը յայտարարեն, թէ նաւթի հորերով ուրացուած է ամէն սրբութիւն եւ թէ Լօզանի դաշնագիրը Քէմալի կամքի յաղթանակն է Ամերիկայի վրայ, եւ թէ Թուրքիոյ վարչական փոփոխութիւնը, Թուրք ներկայ իշխանաւորներու բոլոր խօսքերն ու խոստումները կեղծ են ու անարժէք։

Որովհետեւ,

1.— Քէմալն ու քէմալականները նոյն անուղղայ եւ ոճրագործ Թուրքերն են (*)։

2— Ամերիկացիներու վարկը, կեանքը եւ շահը ձգուած է Թուրքին քմահաճոյքին։

Եւ որպէս զի Ամերիկա սկսի իր յարաբերութիւնները Թուրքիոյ հետ, կամ պէտք է ի զօրու համարուի 1830ի դաշնագիրը, որ առանց նոր դաշնագրի մը իր ուժը կը պահէ, ըստ միջազգային օրէնքներուն(**), որքան ալ Թուրքիա ջնջած յայտարարէ անոր տրամադրութիւնները։ Եւ կամ եթէ պէտք է որոշ չափով գնահատել Թուրքիոյ յեղաշրջումները եւ նոր դաշնագիր մը կնքել, այդ՝ Լօզանի դաշնագիրը չէ, իր բնոյթով ու բովանդակութիւնով վարկաբեկիչ Ամերիկայի համար։

Հետեւաբար, անկախ այն մեխուր փաստէն, որ դաշնակիցները դաշնագիրներ ստորագրեցին ու վաւերացուցին Թուրքին հետ, Ամերիկան չպիտի վաւերացնէ նաւթով ծախուած դաշնագիր մը, առանց առնուազն որոշ վերապահումներու, որոնք կը ձգտին ապահովել վերը յիշուած երկու հիմքերը — Ամերիկացիներու կեանքի եւ շահի եւ Հայաստանի հանդէպ ստանձնած յանձնառութիւններու պաշտպանութիւնը։

Այս հիմ՝քով ահա ընդդիմադիրները կ'առաջարկեն հետեւեալ չորս փոփոխութիւնները դաշնագրին մէջ —

1.— Քափիթիւլասիոններու ջնջումը, իբր հետեւանք դաշնագրի Բ. յօդուածին, չպիտի սահմանափակէ եւ փոփոխէ Թուրքիա գտնուող Ամերիկացիներու օրինական իրաւունքները, որ գոյութիւն ունին Միացեալ Նահանգներու եւ Թուրքիոյ միջեւ 1830ին կնքուած դաշնագրով։ Բայց երբ Միացեալ Նահանգներու Նախագահը կը ստանայ գոհացուցիչ տեղեկութիւն, թէ Թուրք կառավարութիւնը կազմակերպած է ուրիշ դատարաններ այն հիմքերով որ ամերիկեան քաղաքացիները կ'ապահովուին այնպիսի անկողմնակալ արդարութիւնով, ինչպէս անոնք ապահովուած են Միացեալ Նահանգներու դեսպաններով, հիւպատոսներով եւ ուրիշ պաշտօնեաներով կազմուած դատական պաշտօնէութիւններու առջեւ, այն ատեն լիազօրուած է յայտնել Թուրք կառավարութեան, որ Միացեալ Նահանգները կ'ընդունին իր քաղաքացիներուն համար վերոյիշեալ դատարաններու օրինական հեղինակութիւնը։

2.- Քափիթիւլասիոններու ջնջումը, իբր հետեւանք դաշնագրի Բ. յօդուածին, չպիտի սահմանափակէ եւ փոփոխէ Թուրքիոյ մէջ ամերիկեան կրօնական, դպրոցական եւ բժշկական հաստատութիւններու եւ բարեսիրական հիմնարկութիւններու ազատութիւնը, ինչ որ, ըստ Միաց. Նահանգներու եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած 1830ի դաշնագիրին, անոնց տրուած է։

3.— Միացեալ Նահանգները եւ Թուրքիա կը յայտարարեն, որ այն Թուրքիացիները, որ Ամերիկայի մէջ քաղաքացի դարձած են կամ պիտի դառնան, պէտք է կորսնցնեն իրենց նախկին քաղաքացիութիւնը եւ պիտի համարուին քաղաքացի Միացեալ Նահանգներու։

4.— Միացեալ Նահանգները եւ Թուրքիա կը ճանչնան Հայաստանը իբր ազատ եւ անկախ պետութիւն։ Հայաստանի սահմանները, գծուած Միացեալ Նահանգներու Նախագահին իրաւարարութիւնով, կ'ընդունուին եւ կը հաստատուին Թուրքիոյ կողմէ։

Այս փոփոխումները առաջարկելով Ծերակոյտի 34 ընդդիմադիր անդամները, ըսել կ'ուզեն որ

1.— Հաւատք չունին Քէմալի եւ քէմալականներու արդարադատութեան վրայ, ինչպէս չեն ունեցած սուլթաններու վրայ, հակառակ որ անոնք ֆէսը փոխարինեն գլխարկով եւ Շէրիի օրէնքները՝ Զուիցերիոյ օրէնքներով։ Չեն վստահիր Ամերիկացիներու կեանքն ու շահերը Թուրք դատարանին, ուր դատաւորները հազարներով անմեղներու արիւնը խմող Ալիներն են եւ ուր բազմակնութիւնը ջնջող Քէմալը կը յայտարարէ — «Մենք արդէն յայտարարեցինք որ անսահմանօրէն բազմակնութեան իրաւունք տուող հին օրէնքը մէկ կողմ դրուած է եւ նորը հաստատուած, որով թոյլ կը տրուի ամէն մէկ Թուրքի չորս կին ունենալ»։ Այսինքն. Թուրքը Թուրք է եւ չէ փոխուած ո եւ է չափով, իր Նախագահէն մինչեւ յետին քաղաքացին։

2.— Չեն վստահիր Թուրքի ուղեղին, կրօնական ազատութեան, կրթական հանդուրժողութեան եւ մարդասիրական ըմբռնումներու տեսակէտէն։ Հետեւաբար չեն կրնար յանձն առնել ու համարուած ցեղերու Ամերիկայի մէջ միլիոններ հաւաքել եւ տանիլ կոտորող Թուրքին ափը լեցնել. չեն կրնար իրենց կրթական հաստատութիւնները գնել գպրոց չունեցող ու կրթութենէ զուրկ քէմալճիներու քմահաճոյքին տակ, որ գպրոցները փակեն, աշակերտութիւնը կոտորեն (*), իրենց միսիոնարները մահմեդականութեան քարոզիչներու վերածեն։

3.— Չեն կրնար հանդուրժել որ հալածանքէ ու կոտորածէ ճողոպրած այն Թուրքիացիները, որոնք Ամերիկա ապաստան գտնելով ապացուցած են, թէ այնքան արժանի մարդ են որքան ո եւ է ազգի զաւակ եւ վկայուած՝ ամերիկեան քաղաքացիութեան իրաւունքով, ենթարկուին Թուրքի գազանութեան, երբ դժբախտ օր մը յանկարծ ոտք դնեն Թուրքիոյ հողին վրայ։

Ընդդիմադիրները կ'ըսեն, որ երբ մէկը արժանիքն է ունեցեր մեր քաղաքացին դառնալու Թուրքը պարտաւոր է սորվիլ մեր գնահատութիւնը գնահատելու խելքին գալ։ Եւ կ'աւելցնեն թէ Թուրքը ո՛չ մէկ ատեն իբր մարդ եղբ. անգամ չի կրնար կազմել Պուլկարին հետ բաղդատուելու, որ իրաւունք ունենար առաւելութիւն ունենալու քան Պուլկարիան (**)։

Թուրքի մասին խօսելու ատեն յիշել Գերմանիան, որ Վերսայլի դաշնագիրով նոյն իրաւունքը ճանչցած է, այդ արդէն ամօթ է

4.— Եւ վերջապէս, չեն կրնար առանց Ամերիկայի վարկն ու խիղճը ծախած ըլլալու ուրանալ այն յանձնառութիւնը, որ ստանձներ են Հայաստանի հանդէպ, ինչ որ հայութիւնը պարտադրեր է պատերազմին տալով մէկ ու կէս միլիոն զոհ եւ յաղթանակին համար տրամադրելով քառորդ միլիոն կռուող։ Եւ ո՛չ մէկ ձեւի արդարութիւն կրնայ հանդուրժել, որ միլիոններ անհայրենիք թափառին աշխարհէ աշխարհ, իսկ իրենց հայրենիքը քանդող չորս միլիոն բարբարոսները անսահման տարածութիւններու վրայ, 600,000է աւելի ընդարձակ մահաստանի մը մէջ ոսկորներ կրծեն ու ոռնան (***)։ Եւ Քինկն ու իր խումբը որ կրցաւ հակառակ ծախուած դիւանագիտութեան ու Թրքական արիւնոտ գրամներով մղուած փրոփականտին, մերժել տալ դաշնագրին վաւերացումը, կ'ուզէ ըսել Քէմալին, թէ Ամերիկան այնքան հարուստ է որ չի կրնար իր երեք միլիոն տոլարի ներածութիւնով սպառնալ։

Այս քայլով ամէնէն առաջ Ամերիկան փրկեց իր պատիւը եւ պաշտպանեց իր էական շահերը։

Իսկ հայութեան ու Հայաստանին տուաւ միայն բարոյական այնքան չնչին մխիթարանք, իր պատասխանատուութիւններու ահագնութեան դէմ, որքան գերման դատարանը տուաւ Թէհլիրեանը ազատ արձակելու վճիռով, Թալէաթի հետ Գերմանիոյ մեղսակցութեան փոխարէն։

Կը բաւէ՞

Պատասխանը պէտք է տայ հայ ժողովուրդի այն հոգին, որ ո՛րքան շատ վէրք է ունեցեր Թուրքին ձեռքով ծովերով արիւն քամելու համար, յետոյ դժոխք մը կոծիծ է ունեցեր դիւանագիտութեան ձեռքով եւ տարտղնուած աշխարհէ աշխարհ, դեռ չի հասկնար թէ ո՛րն է իր զէնքը, իր հայրենիքն եւ իր մեղքերը քաւելու համար։

Շ.ԱՀԱՆ

(*) Քէմալն ու քէմալականներու 80 տոկոսը Իթթիհատականներ են։ Օրինակ՝ Քէմալը ինքը իր յուշերուն մէջ կը խոստովանի, որ Թալէաթ փաշայի հետ, երբ ան վարչապետ էր, կեդրոնական խնդիրներու մասին (Զարդերը հարկաւ) խորհրդակցած է։ Րիզա Նուր, որ Լօզանի մէջ Քէմալի երկրորդ պատգամաւորն էր, Տրապիզոնի մէջ, 1915ին, 15000 կիներ եւ երախաներ ծովը թափեց եւ խեղդամահ ըրաւ։ Ֆալիտէ հանըմ, որ Հալէպի մէջ տեղահանուած հայ մանուկները ցրուեց Թուրք տուներու մէջ թրքացնելու համար, կիներ՝ հարէմներու մէջ եւ մատղաշ աղջիկներ՝ Թուրք զինուորի կիրքերուն յանձնեց (The Lausanne Treaty).

(**).— Միջազգային օրէնքով յեղափոխութիւններու եւ կառավարութիւններու սահմանադրութեան փոփոխութիւններու ատեն դաշնագիրները չեն ազդուիր։ Պետութիւնը ոչ կը կորսնցնէ ո եւ է մէկը իր իրաւունքներէն, ո՛չ ալ կ'ազատի իր պարտականութիւններու ո եւ է մէկէն՝ իր քաղաքային կառավարութեան ձեւի փոփոխումով։

(*)— 1923ի Փորտի մէկ ահազանգագիրը կ'ըսէ. Թուրքիոյ մէջ Ամերիկեան քոլէժներու 9էն 6ը, երկրորդական վարժարաններու 43էն 40ը փակուած են։ Միսիոնարներու հովանաւորութիւնն ունեցող 1000 տեղական դպրոցները քանդուած են եւ 50.000 աշակերտութենէն 45 հազարը կոտորուած են («Secretary Hughes and the Chester Oil Concession»):

(**).— Պուլկարիոյ այն քաղաքացիները, որ Ամերիկայի մէջ քաղաքացի եղած են կամ պիտի ըլլան, Պուլկարիա պիտի համարէ իբրեւ Ամերիկացիներ։

(***).— Ըստ 1921ի Statemen's Yearbookի, Թուրքիա 1914ին ունէր 20,973,000 բնակիչ։

Սուրիա, Պաղեստին Արաբիա, Միջագետք բաժնուեցան 8,406,464 բնակչութիւնով։

Նախապատերազմեան յոյն բնակչ. 2,500,000 էն 3 միլիոն, կը մնան հիմա 150,000։

Հայերու թիւը՝ 2,020,000. կը մնան 120,000։

Թուրքերու պատերազմի կորուստը՝ զինուոր թէ քաղաքացի 2—3,000,000. վերջին թիւը Թուրքերու տուածն է։

Մուսուլի շրջանի Քրտութիւն՝ 486,000։

Արեւմտեան Թրակիա եւ կղզիներ 1,200,000։

Եզրակացութիւն.

Պատերզմ. առաջ	20,973,000
Կարսի կցումով	200,000
	21,173,000
Բաժն. շրջաններ	9,606,464
Յոյն, Հայ կորուստ, արտաքսուած	4,256,000
Թուրք կորուստ	2,000,000
	15,862,464

Քէմալական Թուրքիոյ բնակչութիւն՝ 5,310,536։

Դեռ պէտք է զեղչել այս թիւէն Թուրքիա մնացած Հայերու, Յոյներու, Հրեաներու, Չէրքէզներու եւ Լազերու թիւը՝ 1 միլիոն 300,000 եւ տեղը կը մնայ 4,010,536 Թուրք։

* * *

Ինծի համար միեւնոյնն է երկիրը այս լոյս կամ խաւար.
Բայց ես ինծի չեմ ճանաչեր, ոչինչ մըն եմ ես ինծ համար։
Հոգի՛ս է սոսկ որ կը տենչա՛յ համնիլ գագաթն Արարատին,
Հոգի՛ս է որ կ'ուզէ ընդմիշտ ապրիլ ցունը մեր պարզ ու հին։

Ես չեմ տեսած մեր Մասիսին դէմքը սպիտակ ու լուսավառ,
Ես չեմ ապրած մեր մայր երկրին բուրաստանները ծաղկավառ,
Բայց իմ հոգի՛ս, իմ որբ հոգի՛ս, անոնց կարօտն ունի անշէջ,
Ու բնութեան չափ անսահման՝ բաղձա՛նք մը կայ իմ սրտիս մէջ։

Ո՛վ «նոր մարդեր», ո՛վ ընկերներ, որ կը խնդա՛ք դուք իմ վրայ
Ես ձեզ կ'ատեմ յաւէրժօրէն, երբ կը ծաղրէք հոգիս համայն.
Օր մը ես ձեր մօտէն անցայ, սրտերը ձեր տեսայ ունայն,
Իմ երգերըս՝— դուք կ'ըսէիք, պիտի չապրի՛ն լոյսին նըման։

Բայց դուք ի՞նչպէս կ'ապրիք այդպէս, երբ չէք ճանչնար լը...
իրական
Լոյսը սիրտս է, իմ հոգի՛ս է որ կը ցանկայ վաղուան ցըլուան,
Ցոլը վաղուան՝ Հայրենիքն է մեր ցաւատանջ ու աննման.
Անոր համար ահա՛ յաւէտ կը տառապիմ, կ'ապրիմ միայն։

Ինծի համար միեւնոյն է երկիրը այս լոյս կամ խաւար,
Բայց ես ինծի չեմ ճանաչեր, ոչինչ մըն եմ ես ինծ համար.
Հոգի՛ս է սոսկ որ կը ցանկայ համնիլ գագաթն Արարատին
Հոգի՛ս է որ ընդմիշտ կ'ուզէ դառնալ ցունը մեր պարզ ու հին։

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵ

ՌԵՆԷՐ-ՄԱՐԻԱ ՌԻԼՔԷ

Նոր տարիին առաջին տասնեակը իր հետը տարաւ Ռիլքէն՝ «աւստրիական բանաստեղծութեան էն մեծ քնարերգակ քերթողը», ինչպէս կը հաւաստէ Ֆրէտէրիք Լըֆէվր՝ իր Une heure avec... ներէն մէկուն մէջ ուր, կը խօսի, իր մաշած քլիշէներով, Ռիլքէի մասին։ Անցնինք. այս կէտը կարեւոր չէ։

Ռէնէր-Մարիա Ռիլքէ ծնած է Փրակա 1875ին եւ, մինչեւ վերջը, գրած է գերմաներէն լեզուով։ Երկար ատեն ապրած է Փարիզ, եւ եղած մտերիմը Ռօտէնի, Վալէրիի, Անտրէ Ժիտի, առանց գեռ հաշուելու նորերու անունները, որոնցմէ մէկն ալ Մորիս Պէցն է, իր թարգմանիչը։

Այս մտերմութեան երեւոյթը, սակայն, բացի հիացական մէկ քանի մասնակի արտայայտութիւններէն, ուրտեղ Ռիլքէ գրեթէ բացակայ է իր գործով, չէ տուած անոր ամբողջական ստեղծագործութեան պատկերացումը։ Հատ ու կտոր թարգմանուած կտորներ եւ իր Մալթէ Լաուրից Պրիցի փոխադրութիւնը եւ այդքան միայն։ Երեւոյթը տարօրինակ է իսկապէս։ Այստեղ՝ չեմ հաշուեր անշուշտ իր Ֆրանսերէն լեզուով հրատարակած «Մրգաստաններ»ը։

Այս պայմաններով դժուար թէ կարելի ըլլար խօսիլ իր մասին, եթէ չըլլար Geneviève Bianquisի La poésie autrichienne de Hoffmanstadt a Rilkeն, զմայլելի ուսումնասիրութիւն մը, ուր լաւ տեղ մը տուած է ան Ռիլքէի եւ որուն պիտի հետեւինք այս վերջինին սկզբնական քայլերուն համար։

Ուսումնասիրութիւնը կը գծէ ուրեմն անոր պատկերը եւ այդ պատկերը հետեւեալն է.— Ռիլքէ իր առաջին քերթուածներուն մէջ, կը յայտնուի իբրեւ անկեղծ ռոմանթիք մը։ Պատմելու համար իր նորաբոյս հոգիին նուրբ բաժին խռովքներն ու յուզումները, արտին մելամաղձութիւնը, անհիմն ու անիմաստ, իսպառ նաեւ իր տղամարդու երազը որ անկերպարան է դեռ, ան կը գիծէ մերթ Հէօթէին, մերթ ալ Հայնէին։ Առանց ազդեցութիւնը տեւական չէ սակայն իր մէջ, որովհետեւ շատ չանցած ան կը դառնայ միսթիք եւ իր միսթիսիզմով, զոր պիտի շորունակէ մինչեւ վերջը, ան Աստուծոյ գոյութիւնը կը փնտռէ։ Իր ըմբռնումով՝ Աստուած կը մօտենայ մարդկային հոգիին, անոր ժամանակաւոր կամ ամբողջական «հրաժարումին» միջոցին միայն, այսինքն՝ թշուառութեան կամ մահուան մէջ։ Բայց՝ ո՞րն է այդ «թշուառութիւնը» եւ ո՞րն է այդ մահը։ Ո՛չ անշուշտ անոնք որ կան ու կ'ոչնչացնեն զարշապարոյր քաղաքները, ուր գունաթափ մարդիկ կը վարեն կեանք մը որ բռնաւոր է եւ զազիր, ուր երախաները, օրէն, արեւէն եւ հովէն զրկուած, կ'աճին պատուհաններուն առջեւ, ուր կոյսերը կը հիւծին, երիտասարդութեան իրենց վրայ ձգած զղջումին եւ անծանօթին տարտամ սպասումին մէջ տարուբեր, ուր, վերջապէս, ամէն բան շղթայակապ կը հասնի ու կը մեռնի։ Հոն՝ այդ քաղաքներու մէջ, «պզտիկ մահը» միայն կը ճանչնան մարդիկ, եւ ո՛չ թէ այն «մեծ մահը» որ «բոլորուած ճակատագրի մը վերջաւորութիւնը պիտի ըլլար»։ Ասկէ՝ սա՛ աղօթքը, որպէսզի բոլորին ալ սահմանուի լաւագոյն մահը.—

Տէ՛ր, իւրաքանչիւրին իր սեփական մահը տուր,
Այն՝ որ իսկապէս իր կեանքը փակէ.
կեանքն ուր սիրած, ծառայած ու տառապած ըլլար ան։

Հոս կը փակենք Bianquisին հատորը, առանց անհատական տող մը աւելցնելու, որովհետեւ, երբ առարկան անգոյ է, պաշտպանը կը դառնայ վիճելի։

* * *

Երկու գործեր միայն շօշափելի բնոյթ մը ունին մեզի համար։ Առաջինն է Մալթէ Լաուրից Պրիցի Յուշատետրերը, զոր Անտրէ Ժիտ հատուածաբար թարգմանած է նախ, եւ յետոյ Մորիս Պէց, ամբողջապէս։ Գործին նրբութիւնը, վերապահ՝ բնոյթը եւ խորութիւնը բարձր հանգամանք մը կուտան անոր, եւ կրօնամոլ ու խորհրդաւոր շունչը որ կը տիրապետէ անոր մէջ, պոռթկումն է հոգիին սուղ եւ ոչ թէ արուեստական հագուստը։ Ան շատ չի խօսիր ընթերցողին, մանաւանդ երբ սեփկա ինքնատիպ ստեղծագործութիւններէ կը հեռանայ։

Մալթէ Լաուրից Պրին՝ դանիացի ուսանող մըն է, որ իր Փարթէլ Լաթէնի խեղճուկ սենեակին մէջ առանձնացած, օրը օրին, թուղթին կը յանձնէ անկանոնաբար, իր տպաւորութիւնները, յիշատակները, մտածումները, երազները, վէպերու նախագիծերը, եւ ասոնց կարգին ալ նամակներ ու քերթուածներ։ Եւ այս բոլորը խառնի խուռն, իրարու միացուած, սակայն, յուզական միութեամբ որ անփոփոխ է մէկ ծայրէն միւսը եւ չի ճիւղաւորուիր «թշուառութեան, մենութեան ցաւին ու մահացումին մէջ» որոնց համայնապատկերն է ամբողջական գործը։ Ասկէ՝ ո՛չ սկիզբ ուրեմն, ո՛չ կեդրոնացում եւ ո՛չ ալ սահմանադրուած եւ հետեւաբար բնական վերջաւորութիւն։

Երիտասարդ ուսանողը մինակ է ու հիւանդ։ Փարիզ՝ պըղծ-
պիղծ ու պճլտուն քաղաքը
աշխատանքի անիւը, սակ
դադար չի ճանչնար. «Մեծ
համար պատրաստուած ու
ուած» քաղաքն է ճզմարուա
Ան՝— ուսանողը— զայն լա
կը ճանչնայ, մանաւանդ
թշուառ երեւոյթներուն
ան կը ճանչնայ հիւանդանոց
ը, ցայգապատսպարանը, եւ
բոլորը որ կը հովանաւորէ,
պաշտպանէ ու կը պահպ
թշուառութիւնն ու վախը,
ու անծանօթը։ Անցած ըլլա
այդ բոլոր զգայնութիւններէն,
անոնցմէ կ'ընձեռէ փորձառ
թիւններ որոնց հետեւանք
տի ըլլայ «Աստուծոյ փնտռ
քին» մղել զինքը։ Բայց
նոյն ատեն, ան կը սարսափ
տաղարձ ակնարկ մը նետե
ալի իր անցեալը, ու կը
վերստին իր կորսնցուցած հ
հատորները, ինչպէս նաեւ
ներկայութեան տեղի
եղերական զեկոյցները, եւ
մէ տարուած, կը խորհր
երկար եւ մահուան վրայ
սիրոյ վրայ, չմոռնալով իր
խորհրդածութիւններուն մէ
մուխ ընել պատմական
գրական դէմքեր որոնք ի
համար արտակարգ կարեւոր
թիւն մը. եւ,— ինչ որ ա
է— մանաւոր հմայք մը
Այսպէս՝ խօսելով իր անցեալ
սիրուհիին վրայ, ան չի մ
եւ կամ աւելի ճիշդ է ըսել
նաւոր զուգուրդանքով մը
խօսի պատմութեան անցած
լոր սիրուհիներուն մասին
կ'ըսէ. «Սիրուիլ կը նշան
վառիլ։ Սիրել՝ կը նշանակէ
լոյս անմար ճրագի մը պէս։
ուիլ՝ կը նշանակէ անցնիլ
րել՝ կը նշանակէ տեւական
յալ» Թափառական,
մանաւանդ, մարդկային նա
տարփանքներէն, եւ համար
որ փառքի առաջնորդող
մէկ ճիղ «ոչինչ» մըն է, ին
ան կը յանձնուի Աստուծոյ
հաստատ հաւատքով որ
միայն կարող է մեզ սիրել
պիտի սիրել որուն իմաստ
սրբնաղեան տուեալով,
ազատութիւն։ Երկար,
ու դժուարին աշխատանք
տոխպէ զինքը կրկին վերա
նալ դէպի եա, ու ապրիլ
բոլորը զոր անտեսած էր,
տեղ մը սահմանելով
Աստուծոյ։ Այդ իսկ պատճառ
կը վերադառնայ իր հայրենի
իր տունը, իր հետ
վշտակիր հայրենադարձի
մը, որուն «թողութիւնը»
հայցէ իրեններէն։ Ան կը
ամէն բան անփոփոխ վիճ
մէջ, ծանօթները հազիւ
բած, երախաները հազիւ
նստած։ Ան կը նստի իրե
րուն ոտքին, թախանձելո
ներէն բայց չսիրեն
զինքը։ Սպասած թողութ
տեղ սէրը կրկին իր գիրկ
բանայ իրեն։ Ոչ ոք կը
զինքը։ Ան կրնայ
մօտ, առանց անոնց
փախչելու։ Ան հիմա

ԴՈՒՆ ՄԻՇՏ ՎԱՐԴ ՔԱՂԷ...

դուն միշտ վարդ քաղէ', ես շուշան ճերմակ,
մինչեւ մթնշաղ, մինչեւ նոր լուսնակ.
մէկտեղ փունջ կապենք. նստած քով քովի,
ցօղերով արծաթ, թելերով ոսկի։

ու լուսնի ճերմակ լոյսով ողողուն
ցնէ թեւի երթանք, ճամբէն վար, հեռո՛ւն,
դուն փունջը կ'առնես, մարգարիտ գոհար,
բոյրն ու թոյրն ալ ես, զուարթ ու արդար.
ու երբոր հասնինք մօտն աղբերակին,
մեր ուխտը ընենք անուշ երկինքին,
դո՛ւն շողը եղիր, ես շաղը լոյսի,
դուն իղձն անարատ, ես տենչանք բարի։

ՆԱԶԵՆԻ ՏԷՐ ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆ

այլեւս, յաւիտենապէս անջատուած, քանի որ մէկը կը ճանչնայ, կը հասկնայ այլեւս զինքը, քանի անոնց աչքը անկարող է հաղորդուիլ իրեն հետ.— «Ան զարձեր է մէկը զոր սարսափելի դժուար էր սիրել։ Ան կը զգար որ մէկը միայն կարող էր այսուհետեւ սիրել զինքը, բայց այդ մէկն ալ չէր ուզեր զինքը դեռ»։

Այստեղ կը վերջանայ գիրքը։ Աշխատութեան կառուցուածքը աչքի չի զարներ։ Ներքնապէս սակայն ան ուժգնօրէն կշռական է եւ բնախօսական կարգը յարգուած։ Անորոշ մեկնակէտէն սկսեալ մինչեւ նոյնքան անորոշ վերջակէտը, Ռիլքէ կը ձգտի առպայծուցանել մէկ բան, եւ այս' այնպէս անորոշաբար, թէ' մեր ճշգրիտ կեանքը դժուարին է որոշարկել, դժուարին' արտայայտել, թէ մենք բոլորս ալ կրնանք ցանկալ «մենծագոյն, ուժեղագոյն եւ անեղագոյն» բանի մը, թէ այդ իրաւունքը իրապէս տրուած է մեզի, պայմանով որ մենք այդ բանը մշտապէս ցանկանք, գիշեր ու ցերեկ։

∴

Երկրորդ գործը' «Մրգաստաններ»ը նաեւ համեմատութեամբ դժուարահաղորդ է ընթերցողին։ Բանաստեղծը, այստեղ, հպատակ է տաղերգային զօր, սակայն, չի սահմանագծեր Հայքէ թէ, աչքովը ճպած է ու խոկուն կը խորհրդածէ անոր կերպարանափոխութեան մասին, Ցոլքական է, պատկերոտ, ու [illegible] ընքոյշ։

[illegible]
Կեցի'ր ծանդարտ երբ' յամկարծ,
Հրեշտակն ըլլայ քեզ սեղանակից
Ու յամրաքար շուկէ' կնճիռները
Ջոր փունջն ունի ճակտիդ տակ։

Դուն ընծայէ' անոր ընծրիքդ անճարուստ,
Որպէսզի ան ետ ճաշակէ,
Ու իր անքիծ շրթներուն տանի
Պարզուկ բաժակն ամենօրեայ։

ՎԱՀՐԱՄ ՏԵՒՈՒՆԻ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ

Քանիցս գրեցինք Թուրքիոյ մէջ շինուելիք նոր երկաթուղիներու մասին։ Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համաձայն պելժ խմբակը իր առանձնած բաժնի աշխատանքները պիտի լրացնէ երեք տարիէն եւ փոխարժէքը պիտի ստանայ վեց տարուան ընթացքին։ Շուէտական խմբակը իր բաժինը պիտի աւարտէ հինգ տարիէն եւ փոխարժէքը պիտի ստանայ տասը տարուան ընթացքին։ Երկու ընկերութիւններն ալ իրենք պիտի հայթայթեն անհրաժեշտ գումարները։

Պելժ խմբակը Թուրքիոյ մէջ պիտի ծախսէ 36 միլիոն Թրքական ոսկի (450 միլիոն ֆր.), իսկ շուէտական խմբակը' 70 միլիոն ոսկի (350 միլիոն ֆր.)։ Թուրք կառավարութիւնը իր կարգին ամէն տարի անոնց պիտի տրամադրէ տարուան ընթացքին կատարուած աշխատութեան համար ծախսուած գումարին հարիւրին 50ը։ Ծախքերու մնացեալ կէսը կառավարութեան կողմէ պիտի վճարուի սկսեալ այն թուականէն, ուր խնդրոյ առարկայ երկաթուղագիծերն ու Սամսոնի նաւահանգիստը շինուելով կը յանձնուին իրեն։ Երկու ընկերութեան ալ 100ին 7 տոկոս պիտի վճարուի։

Վճարումները պիտի կատարուին «պօնօ»ներով, որոնք սակայն գանձատոմսի բնոյթ չպիտի ունենան։ Առեւտուրի մէջ շրջաբերութեան դրուած փոխանակագիրներու պէս պիտի ըլլան և սակարանի մէջ չպիտի կրնան ծախուիլ կամ գնուիլ։ Պօնօները շրջաբերութեան պիտի հանեն ելմտական նախարարութիւնն ու երկրագործական դրամատունը եւ պիտի երաշխաւորուին ծխախոտի, ալքոլի եւ լուցկիի մենաշնորհներուն հասոյթներով։ «Պօնօ»ներու ընդհանուր արժէքը պիտի ըլլայ 200 միլիոն Թրք. ոսկի 2ուկէս միլիառ ֆրանք), որ կը համապատասխանէ ըլլալիք ծախքերու ընդհ. գումարին։

Ըսել թէ երկու ընկերութիւնները 106 միլիոն ոսկի պիտի ծախսեն (36 առաւել 70), որով 200 միլիոնի վրայ տրամադրելի կը մնայ դեռ 94 միլիոն ոսկի։ Այս դրամը պիտի յատկացուի ուրիշ երկաթուղիներու, նաւահանգիստներու, ճամբաներու, Պոլսոյ ազատ գօտիին, գտարաններու, մանարաններու եւ ուրիշ գործարաններու շինութեան։

Պելժ խմբակին նախագահն է Կոմս տը Պրոգվիլ, իսկ Պոլսոյ ներկայացուցիչներն են Փ. Փ. Ֆոռնէ եւ Թապօ։

Մուկերու արշաւ.— Քալիֆոռնիայէն կը հեռագրեն թէ մուկերու բանակ մը արշաւած է երկիրը, մեծ վնաս պատճառելով վաճառականութեան։ Ինքնաշարժերն անգամ յաճախ ստիպուած են ընդհատել գնացքը։ Գիւղացիներու տուները լեցուած են մուկերով։ Թէեւ մուկերու բանակին առջեւ թունաւոր ցորեն ցանուած են, եւ այժմ ալ կազ կը գործածեն, սակայն չեն յաջողած բնաջնջել, որովհետեւ մուկերը բազմածին են եւ շատ արագութեամբ կ'աճին։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՕՏԱՐՆԵՐԸ

Ժուրնալի մէջ ծերակուտական եւ Աշխատաւորներու գերագոյն խորհուրդին փոխ-նախագահ Պ. Լուի Ֆասքէ խօսելով գործազրկութեան մասին, կարգ մը առաջարկներ կը ներկայացնէ ու կ'եզրակացնէ.

«. . . Կարեւորն այն է, որ օտարականները պէտք է ձուլուին եւ խառնուին տեղացի տարրերուն, եւ ըլլայ հիւսիսի, ըլլայ հարաւի նահանգներուն մէջ չկազմեն գիւղեր կամ փոքրիկ համախմբումներ, պահելով իրենց սովորոյթները, իրենց լեզուն եւ իրենց թերթերը' իրենց քաղաքականութեամբ։

«Եթէ կ'ուզենք ձուլել զաղթականները, նախ, պէտք է ընտրութիւն կատարել։ Հաշիւներ կորսնցուցած ենք։ Խնդիրը խիստ առիպողական է եւ օրէ օր անոր կարեւորութիւնը կ'աւելնայ, մտահոգելով հանրային կարծիքը։ Վայրկեանը եկած է մանրակրկիտ եւ խիստ կանոններ սահմանել, մեր ներգաղթի քաղաքականութեան մէջ, ինչպէս ըրած են Ամերիկացիները»։

∴ Թեթեւցնելու համար գործազրկութեան տագնապէն, երեսփոխան մը առաջարկած է իրենց հայրենիքը դրկել Ալճերիացի բանուորները։ Երեսփ. Ժողովը համաձայնութիւն յայտնած է, եւ պիտի ձեռնարկուի Ալճերիացի գործաւորները անմիջապէս երկիր վերադարձնելու եւ արգիլելու Ալճերիացիներու մուտքը Ֆրանսա։ Այժմ Ֆրանսայի մէջ 100,000 Ալճերիացի բանուոր կայ, եւ ամէն ամիս հազարաւորներ կուգան աւելնալու։ Միւս կողմէ Ալճերիոյ մէջ բանուորի սով կայ։

ՁԵՑՆԵՐ ԳԻՒՂՈՒՆԵՐԷՆ

ԲԱՂՁԱՆՔ ՄԸ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Եւրոպայի գաղութին կազմակերպութեան աշխատանքները մինչեւ հիմա ոչ մէկ արդիւնաւոր ելքի հասած ըլլալով, հանրային կեանքը կ'աղճատուի։

Սէնթ Էթիէնի մէջ հաւաքուած աւելի քան եօթանասուն Հայեր, լսելով յայտնուած կարծիքները, կը դիմեն հանրային բոլոր մարմիններու եւ կաթ. Պատուիրակութեան ու կը խնդրեն որ ազգային վերակազմութեան հարցը վերջնական եւ արդիւնաւոր ձեւ մը առնէ եւ գաղութները իրարու կապուին ներդաշնակօրէն, մանաւանդ բախտորոշ օրերուն։

Կը կարծենք որ հանրային ամէն օրկան պէտք է լայնօրէն բերէ իր մասնակցութիւնը։ Այսօրուայ սերունդն ալ կրնայ մեծ դեր կատարել, սահմանադրական լայն իրաւունքներու կիրառումով։ Հայ ժողովուրդը իր ներքին կեանքի սահմանները ճշտած էր արդէն իր ազգ. սահմանադրութեամբ։

Բաղձալի է որ ընթացք տրուի սահմանադրական օրէնքներուն եւ ընդլայնուին պատասխանատու մարմիններու աշխատանքները։

ՇԻՐԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

ՄՈՆՓԵԼԻԷ 18 Յունուար.— Նախաձեռնութեամբ Մոնփէլիէի Հայ Ուսանողական Միութեան եւ սիրալիր աջակցութեամբ հայրենակիցներ Պ. Պ. Արամ Յակոբեանի եւ Ղուկաս Ղուկասեանի, Մոնփէլիէի փոքրաթիւ հայ գաղութը՝ Շիրակի իր անբախտ եղբայրներուն օգնելու համար կազմակերպեց փոքրիկ հանգանակութիւն մը, որմէ գոյացած 290 ֆրանքը կը խնդրենք ձեր միջոցով փոխադրել պատկան մարմին։ (Տես ցուցակը)։

Գոհունակութեամբ պէտք է արձանագրել, որ մեր փոքրիկ ձեռնարկը ջերմօրէն գնահատուեցաւ նոյն իսկ կարօտ հայ, ռուս եւ ֆրանսացի բարեկամներու կողմէ։ Իսկ գաղութին ամէնէն աղահով մարդը, սեփական կօշկակար արհեստանոցը ունեցող Պ. Յակոբ Գասպարեանը սանթիմ չտուաւ։

Գ Սարգիսբէկեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Սիրո՛ւմ եմ...— Աէրը կը պտտի Փարիզի փողոցներուն վրայ, ճափոնական հովանոց լարած, համբոյրը կը քսուի պատերուն, վաճառականի զուեարը ազդաթուղթերու նման։ Օրուան աղջիկներն են նորէն։ Կորսուած են անոնց մազերը, կարճ են քղանցքները եւ փողոցներուն վրայ սէրը կը թափի առա՛տ, ինչպէս նշենիին ծերեւները՝ ամէնէն թեթեւ հովէն։

Սէրը կը պտտի Փարիզի փողոցներուն վրայ, աւազակի տարճանակ տնկած, ու սէրը մահուան հետ կը պարէ Փարիզի ծառուղիներուն վրայ։

Գեղանին Մինօ սիրեց բժշկուսանող մը։ Ուսանողը սիրեց Մինօն։ Եւ երդում ըրին որ իրար սիրեն, որքան կարելի է' շատ ժամանակ։ Սակայն ամէնէն կանուխ ձանձրացաւ տղան։ Պզտիկ վիրաբոյժը Մինօն ձգեց ու կանչեց Նինօն։ Է', Փարիզի մէջ աղջիկն առատ է, եւ սէրը՝ ջուր։ Մինօն չուզեց որ իր սիրականը սիրէ Նինօն։

— Կը սիրեմ քեզ, եւ միայն ես պիտի սիրեմ քեզ, կ'աղաղակէր աղջիկը։

Ուսանողը տեսաւ որ սէրը կը պտտի Փարիզի փողոցներուն վրայ, ճափոնական հովանոց լարած, բայց չտեսաւ Մինոյին աչքը որ տարճանակ էր բռնած։ Ուսանողը ուզեց որ Մինօն ձգէ իր սենեակը եւ մեկնի։

Մինօ կրակեց եւ ուսանողը գետին ինկաւ ու մեռաւ։

Մինօ ըսաւ ոստիկաններուն.

— Սիրո՛ւմ էի նրան...։

Երէկ աղջիկ այսօր մանչ.— Անցեալ տարուան ընթացքին Պոլսոյ թուրք թերթերը կը գրէին թէ թուրք հանըմ մը, յանկարծ, օր մը ինքզինքը մանչ կը զգայ, անունը կը փոխէ եւ այնուհետեւ այրութիւն կ'ընէ։

Սան-Ռէմոյէն ալ կը գրեն թէ բժիշկ մը նման դէպք մը կը նկարագրէ իր մէկ տեղեկագրին մէջ։ Սան-Ռէմոյի շրջակայքէն 18 տարեկան աղջիկ մը, որ մինչեւ այդ տարիքը աղջիկ կ'ապրէր ու կը ճանչցուէր, բժշկական պարզ քննութեամբ մը կը հաստատուի որ առնական մարդակազմութեամբ երիտասարդ մըն է։ Այս շփոթութիւնը կը պատճառաբանեն այնպէս թէ ւիշեալը ծնած ատեն ունէր ֆիզիքական փոքր թերութիւն մը, որ չէր դարմանուած եւ աղջիկ կարծուելով, իբրեւ այդպիսին' մեծցուած։ Հետզհետէ այդ թերութիւնը բնականօրէն դարմանուելով, օրին մէկը, աղջիկը զգաց որ հաճոյք չէր առներ այլեւս իր բարեկամուհիներէն, եւ պնդեց թէ ինք մանչ է։ Կան զբօսաշրջութիւններ սրբագրելու համար իր սեռը տոմարներուն մէջ։ Միւս կողմէ բժիշկը կուտայ ամէնէն վստահելի վկայութիւնը, պնդելով թէ օրիորդ երիտասարդը լաւագոյն գինուորցու է եւ միեւնոյն ժամանակ կրնայ դառնալ լաւ ամուսին եւ հայրիկ։

Կաղամբ պոռացողները.— Անցած օր հինգ հարիւրէ աւելի շրջիկ վաճառորդներ, որոնք, ընդհանրապէս գիրուկ ու ծեր կիներ, փոքրիկ ձեռնակառքերով կաղամբ ու սալորին, տանձ ու պանան կը ծախեն, Աշխատանքի Սակարանին մէջ միթինկ գումարեցին եւ ճառեր արտասանեցին, ինչպէս սէնտիքայի։ Մէկ հոգի միայն հակաճառեց, բայց բռնանը զոցեցին... կազմակերպով մը։ Սէնտիքան խաթուն վաճառորդներուն կը խոստանայ, ծննդաբերութեան եւ մահուան պարագաներուն' 100 ֆր., հիւանդութեան պարագային ամսական 150 ֆր. Անոնց զաւակները ամէն տարի 15 օր գիւղագնացութեան, իսկ 4.5 տարի աշխատելէ յետոյ ծերուկ բան, Ջարավաճառները հանգստարան մը պիտի դրկուին։

Միւս կողմէ, կառքերու վրայ ազդեր պիտի փակցուին, հասոյթը սէնտիքային։ Եւ ուրիշ շատ մը բաներ' սէնտիքային։ Որոշուած է նաեւ կառքերուն վրայ հովանի դնել, բանջարները փոշիէն պաշտպանելու համար։

Բանջարավաճառներուն սէնտիքան մէկ տարուան կեանք ունի եւ 1230 անդամ կը հաշուէ։ Անոնք, թէեւ գործազրկութեան տագնապէն կը տառապին, սակայն վստահեցուցած են եւ իրենց կարելին պիտի ընեն ապրանքներուն գինները իջեցնելու համար։

Ափսո՛ս որ բանջարավաճառներուն ջրոտ փրասայոփն ու կաղամբովը մարդ չի կրնար ապրիլ Փարիզի մէջ։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԺՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՒՀԵՐՈՒՆ

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԻՋՈՑԱՒ)

Գ. Քէշիշեան	50.—
Յ. Աբովեան	30.—
Ս. Պաղտասարեան	10.—
Յ. Դանիէլեան	10.—
Մոնփէլիէի հայրենակիցներէն	290.—
Գումար	390.—
Յունուար 15ի գումարը	2885.25
Գումար	3275.25
Դեկտ. 31ին փակուած հաշիւը	65963.55
Ընդհ. գումար	69238.80

ԾԱՆՕԹ.— Յունուար 15ի հրատարակութեան մէջ, անուշադրութեամբ 60,963.55 տպուած էր Դեկտ. 31ին փակուած հաշիւը, ինչպէս գումարէն ալ կը հասկցուի։

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Մօտ օրէն, իբր թերթօն կը սկսինք հրատարակել, Ռումանացի երիտասարդ գրագէտ Փանայիթ Իսթրաթիի վերջին գործը'

ԿՈՏԻՆ

Ռումէն ժողովրդական կեանքէ, յուզիչ եւ հետաքրքրաշարժ վէպ մը։

ԿՈՏԻՆ' հերոսն է քաղաքներու այն թաղին, ուր ինկած մարդկութեան մը հոգին կը ցաւցնայ վայրագ բնազդներու ցանցին տակ։

Տգեղ եւ աղքատ' անպաշտպան մանկութենէ մը յետոյ, ուժեղ եւ աճարկու, Կոտին երիտասարդն է որ, դաշոյնը ձեռքին պիսի քայլէ, մինչեւ իր ողբերգական վախճանը, իբր զոհ իր ներքին ցակատագրին եւ ախտաւոր միջավայրի մը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այսօր Կիրակի, 23 Յունուար Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պոլսոյ Գոլօմպ Արժանթէօյի մասնաճիւղի (Արմէնիա) Ա. խումբը կը մրցի զաւառի պատուոյ զասակարգէն Olympique St. Quentinի Առաջին դէմ։ Խումբի հաւաքավայրն է Gare du Nord առաւօտեան ժամը ճիշդ 8ին։ Մեկնում 8.30ի ճեպընթացով։

∴ Արմէնիայի Պահեստին ալ պիտի մրցի ժամը 2ին Սէթառ Փէրշինկի մէջ Ս. Ա. Ֆրանսէզի 1Աի խումբին դէմ։ Հաւաքավայր ժամը ճիշդ 1ին Փօրթ Վէնսէն

Հ. Թ.

ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2

ԲԱՆՈՒՈՐԸ

(ԶԻՆ ԶՐՈՅՑ)

Այնտեղ ոչ ոք գիտէր թէ ինք բանուոր էր։ Այդ իրգաղտնիքն էր։ Նաւաստիներուն մէջէն մատեաններ կ'առնէր ու իր իմաստութիւնն ու երջանկութիւնը կը բազմացնէր։ Մերթ ալ կ'երկմտէր մնութեան։ Երազաքայլ ու խոհուն կը թափառէր հազարամեայ ովկիանոսին եզերքներուն վրայ։ Խոնջ եւ ուժաքամ կը նստէր խարակի մը վրայ, ուրկէ աչքերը ալիքներուն մէջ ու նայուածքը հորիզոնին սահմաններուն ու կը բանար երազանքին հրաշքը։

Ըն ծովուն ջուրերուն վրայէն քալելով կը փախչէր Նեփտունէն ու կ'երթար մինչեւ իր հայրենիքը ու մանէր քաղաքներուն դըռներէն ներս կը խօսէր բազմութիւններու առջեւ եւ ժողովուրդները իր ետեւէն կը քաշէր։ Թագաւո՞ր էր։

***

Այս յանդուգն ու հերետիկոս զրոյցը աւելի առաջանալով կ'ըսէ թէ'

Օր մը երբ Էմմանէլ կ'աշխատէր իր աւարտին մօտեցած ապարանքի մը մէջ' յանկարծ տանտիրուհին —Սիգոննա, իր շքախումբով մտաւ շէնքէն ներս, ինչպէս լիալուսինը կը մտնէ գեղեցիկ ամպակոյտի մը մէջ լոյսի եւ ցնծութեան շքեղանքի մէջ ողողելով իր շուրջբոլորը։ Սիգոննա փիւնիկուհի էր։ Ըն պերճ էր ու գեղեցիկ ինչպէս Տիւրոս քաղաքը ու հարուստ եւ այրի։ Իրեն կը հետեւէին կիներ ու աղախիններ եւ ճարտարապետը։ Ընիկա կ'այցելէր շէնքը տեսնելու։ Բոլոր բակերը, սիւները, դահլիճները, սանդուխները, յարկերը այցելեց խանդավառ շաղակրատութիւններով։ Շէնքին մէջ աշխատութեան ձայներուն տեղ կը լսուէին ծիծաղներ, բացագանչութիւններ եւ փսփսուքներ։ Սիգոննա հասած էր վերջին յարկին, ուր քանի մը բանուորներ յարգալից ոտքի էին կեցած։ Էմմանէլ անոնց մէջն էր, ճառագայթի նման շնորհալի։ Սիգոննայի աչքերը երբ առաջին անգամ տեսան Էմմանէլը անշարժացան, հրապուրուեցան ու մարեցան։

Սիգոննա կարծես զարնուած ըլլար գեղեցիկ կայծակէ մը ու ամփոփուեցաւ, ազդամնդացաւ։ Լռութիւնը ամպրոպի նման կ'որոտար Սիգոննայի տենչանքներուն գաղտնիքը։ Հիւծանուշ Էմմանէլ մանուկի անմեղութեամբ կը նայէր Սիգոննային։ Եւ Սիգոննայի աչքերը պարտուած խոնարհեցան։ Լռութիւնը ամբողջ շէնքը հիմէն կը շարժէր։ Ո՛չ ոք կը խօսէր, ո՛չ ոք քայլ կամ շարժում ունէր։ Եւ վերջապէս Սիգոննա կարծես արթննար հազար գիշերներ տեւած անուշ քունէ մը, կարծես սթափէր հազար գիշերներ տեւած անուշ երազէ մը, բացաւ իր աչքերը, տխուր անուշութիւնով լեցուն լճերու պէս եւ արցունքի երկու գետակներ հոսեցուց իր այտերուն պարտէզներուն մէջ։ Ու վայրկեաններ, վայրկեաններ իր աչքերուն լճակներէն առագաստներ բացաւ դէպի Էմմանէլի աչքերը։ Մեծ սարսուռ մը, շանթի մը պէս շրջեցաւ անոր քրմագեղ մարմնոյն մէջ' շառ մը հին կուռքեր տապալելով եւ մութ անկիւններ լուսաւորելով։ Սէրը իր ծանր պարը սկսած էր հպարտութեան վարագոյրները կոխոտելով։ Ցագնապին առաջին թափը անցնելէն վերջ խօսեցաւ ու ըսաւ գեղանի այրին, ժպիտի լուսապսակ մը ունենալով իր գլխուն շուրջը.

— Գտայ շէնքիս մէջ աւելի գեղեցիկ շէնք մը եւ կ'ուզեմ հոն բնակիլ։

Էմմանէլ իր կանգնած տեղը ուշաթափուած էր։ Երբ հաւաքեց իր լուծուած էութիւնը, տեսիլը անյայտացած էր. սակայն ժպիտ մը, թռչունի նման կ'ոստոստէր իր հոգիին մէջ ու չէր կրնար թռիլ իր շրթներուն վրայ։

Սոխակներու խումբ մը իր գլխին շուրջ համերգ մը սարքած էր եւ ինք կարծես տրեփեալի պէս սխալմամբ կը պարէր ու բիւրաւոր անոյշ ձայներու, անոյշ խօսքերու մէջէն որոշապէս կը լսէր հետեւեալ բառերը.— «Գտայ շէնքիս մէջ աւելի գեղեցիկ շէնք մը եւ կ'ուզեմ հոն բնակիլ։»

***

Դաժան ճարտարապետը, երեկոյեան մօտ, կանչեց Էմմանէլը եւ առաջին անգամ ըլլալով խօսեցաւ անոր հետ ու ըսաւ.

— «Վաղը ա՛լ դուն հոս պիտի չըլլաս։ Վաղը երջանիկ բանւորութիւն մը կը սկսի քեզի։ Այսպէս կը փափաքի մեր տիրուհին' Սիգոննա։ Աստուածները բանուորներու նման աշխատեր են Սիգոննային մարմինը կատարելագործելու համար։ Իր մէջ պակաս մը կայ։ Վաղը կ'երթաս պակասը լրացնելու։»

***

Հետեւեալ առաւօտ երկու գերիներ, Նուպիացի եւ Պալմիրացի, եկան Էմմանէլը առին իր տընակէն եւ տարին զայն Փիւրիտանացի Ամարայի նշանաւոր բաղնիքը։ Էմմանէլ հոն սրբուեցաւ օծուեցաւ եւ շքեղ հանդերձներ զգեցաւ Ասորիկեցի աղջիկներու կողմէ։

(Շար.) ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Յունուար 13ին 27.952 հոգի Ֆրանսայի մէջ նպաստ կը ստանային, Յունուար 20ին անոնց թիւը բարձրացած է 38.350ի, որով մէկ շաբթուան մէջ աւելցած են 10,398 հոգի։ Այս հաշուով ամէն շաբաթ 10,000 նպաստընկալ կ'աւելնայ։ Մէկ շաբթուան մէջ 35.626 գործ փնտռող բանւորներու (24.693 այր, 10933 կին) խնդրանքը մերժուած է։ Նոյն ժամանակամիջոցին Ֆրանսա մտած են 559 օտար բանւորներ (315ը ճարտարարուեստի, 244ը հողագործութեան համար), իսկ Ֆրանսայէն մեկնող օտար բանւորներու թիւը եղած է 2305։

Կարիպալտիի թոռը ամբաստանեալ

ՃԱԽՃԱԽԻՉ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՎԿԱՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Առջի օրուան դատավարութեան անփառունակ հերոսը դարձաւ Ռիչչիօթթի Կարիպալտի, Իտալիոյ ազատագրութեան նշանաւոր հերոսին թոռը։

Այս անգամ շատ աւելի բազմութիւն խռնուած էր դատարանը։ Եւ ամէնուն համակրանքը յայտնապէս կեդրոնացաւ Քաթալանցի ապստամբներուն վրայ, որոնց պետն է զնդ. Մաչիա։ Դատավարութեան սկիզբէն իսկ, ճախճախիչ յայտնութիւններ ըրաւ Ռատիկանական քոմիսէր Լըլիէք, որ Նիսի մէջ ձերբակալած եւ հարցաքննած էր Կարիպալտին։ Եղած հարցումի մը վրայ, քոմիսէրը յայտնեց թէ ոչ միայն ճնշումի կամ չարչարանքի չէ ենթարկած կալանաւորը, այլ եւ մասնաւոր փափկանկատութեամբ շարժած է. «Ուզեցի որ առեղնագրութիւնները բացատրուին կրկին եւ կրկին կարդացուելէ յետոյ։ Վերջապէս Գ. Կարիպալտի պարտք սեպեց շնորհակալութիւն յայտնել ինծի, եւ ըսել, վկաներու առջեւ, թէ միայն յարգանք ունի ինծի հանդէպ։ Նիսի կայարանին մէջ, Գ. Կարիպալտի փղձկելով լացաւ ուսիս վրայ եւ ուզեց սեղմել ձեռքս։ Խռովանդուած ամբաստանեալ մը այդպէս չպիտի ընէր։»

Շարունակելով իր յայտարարութիւնները, քոմիսէր Լըլիէք պատմեց Կարիպալտիի խոստովանութիւնները։ Երբեմն 100,000 լիրէթ, երբեմն 300,000 կամ աւելի դրամ ստացած է իտալական ոստիկանութենէն, բայց կը գանգատէր թէ խաբած են իր 145,000 ֆրանքը։ Իտալական ոստիկանութեան տեսուչներուն հետ իր թղթակցութիւնները կը կատարէր... խոհարարուհիին միջոցաւ։

Ծանր մերկացումներ ըրաւ նաեւ Շիվօլի, որ գործիք եղած էր Կարիպալտիի ձեռքը եւ, «մատնի՛չ» պոռաց անոր երեսին։ Այս վկան բաւական ծիծաղ շարժեց դատարանին մէջ, որովհետեւ իւրաքանչիւր խօսքը կը վերջացնէր «էհ»ով։ «Ամէն մարդու պէս, ես ալ կատարեալ վստահութիւն ունէի Կարիպալտիի վրայ —է՛հ։ Հարցուց ինծի թէ կրնա՞մ Իտալիա երթալ, պատասխանեցի. «Այո», —է՛հ։ Ըլլայ Նիս գացի, անցագիրս ուզեց նորոգելու համար,—է՛հ։ Երեք օր յետոյ, ըսաւ թէ «անկարելի է վիզէ ընել. Փարիզ գնա», է՛հ։ Երբ հոն հասայ, բարեկամ մը ըսաւ թէ ոստիկանութիւնը կը փնտռէ զիս, որովհետեւ կ'ուզեմ եղեր Հռոմ երթալ Մուսոլինին սպաննելու։ Այն ատեն ինքնիրենս ըսի թէ Կարիպալտի լրտես մըն է,—է՛հ»։

Գ. Մաքսիմ Ռոքքա, որ վերջերս զրկուեցաւ իտալական հպատակութենէն, յայտնեց թէ իտալական կառավարութիւնը ամէն ամիս աւելի քան երեք միլիոն լիրէթ կը ծախսէ արտասահմանի պրոպագանդին համար։

Վկաներէն իտալացի Ռիցցօլի սաստկապէս ջղագրգռուած, իր կարգին դիմակազերծ ըրաւ հայրենակից Ջէսթարին, իբրեւ լրտես իտալական դեսպանատան։

— կիյյօթինը պիտի բռնեմ եւ գլուխդ դանակին տակը պիտի դնեմ, երբ ատկէ ելլեմ, մատնի՛չ։

Յետոյ սկսաւ լուտանքներ տեղալ իտալերէն.— «Փորքօ՛, Թրիֆօզօ՛... Վիյլիաքքօ... Ռոսփօ՛... աճէնթէ տի Մուսոլինի (խո՛զ... աղտո՛տ... վա՛տ... սողո՛ւն... Մուսոլինիի գործակա՛լ...»։ Եթէ դատարանին հանդէպ յարգանք չունենայի, հիմա կը խեղդէի։

Ջէսթարի սրահէն հեռացած էր այս տպաւորութեան տակ, առանց մնացորդին սպասելու։

Վճիռը պիտի տրուէր երէկ երիկուն ուշ ատեն։

.·. Դատավարութեան ընթացքին, կարդացուեցան կարգ մը նամակներ։ Երկու բանաստեղծներ, կոմսուհի տը Նօայլ եւ Գ. Վիէլէ-Կրիֆէն, վիպագիր Տէյլթէլ, ծերակուտական Վիքթոր Տալպիէզ, իրենց համակրանքը կը յայտնէին Մաչիայի եւ ընկերներուն, զանոնք համարելով իսկական ազատատէրներ, որ կը կռուին իրենց հայրենիքին փրկութեան համար։

Իտալիա Պալքաններու մէջ

Պելկրատի «Փոլիթիքա» թերթին Յունուար 20ի թիւին մէջ նախկին արտաքին նախարար Նինչիչ յօդուած մը հրատարակելով կ'ըսէ թէ իտալեւալպանական դաշնագիրը կը կազմէ ծանր սխալ մը, որ պէտք է դարմանուի։

Իտալիա առանձնաշնորհեալ դիրք ունի Ադրիականի վրայ եւ առանց դժուարութեան կրնայ պաշտպանել զայն։ Աւելի հեռաւոր ձգտումներ չեն վայելեր հոռմէական իմաստութեան։

Եուկօսլաւիա իր բոլոր ճիգերը պիտի ընէ ապահովելու համար Ալպանիոյ ամբողջական անկախութիւնը, ատոր համար ալ լաւ յարաբերութիւններ պէտք է պահէ իր դրացիներուն, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ։

«Այս նպատակով, Փոքր Համաձայնութիւնը պէտք է զօրացուի, շարունակելու համար իր նախկին դերը։ Ռուսիոյ հանդէպ մեր դիրքը մասնաւոր բնոյթ ունի։ Միշտ կը փափաքինք յարաբերութիւններ հաստատել անոր հետ, սակայն Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւ Չեխօսլաւաքիոյ օրինակները շատ քաջալերական չեն։ Եուկօսլաւիա պէտք է պահէ ի հարկին իր միջամտութեան կարելիութիւնը Ռուսիոյ, Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ միջեւ։ Պալքաններու խաղաղեցումը պալքանեան ազգերու գործը պէտք է ըլլայ։

.·. Պելկրատի «Ավալա» գործակալութիւնը կը հերքէ իտալերէն թերթի մը տուած այն լուրը թէ եուկօսլաւ զինուորներ համախմբուած են Ալպանիոյ սահմանին վրայ։

Գերման տագնապը

Երէկ հրատարակեցինք Նախագահ Հինտէնպուրկի նամակը, որով ներքին եւ արտաքին վտանգը պատրուակ ցոյց տալով վարչապետ Մարքսի կը յանձնարարէր աջերու եւ ազգայնականներու դահլիճ մը կազմել։ Այս որոշումը մեծ մտահոգութիւն առաջ բերած է ոչ միայն Ֆրանսայի եւ դաշնակից միւս երկիրներուն, այլ նոյնինքն Գերմանիոյ ձախ տարրերուն մէջ։ Հինտէնպուրկի որոշումը հակասահմանադրական կը գտնեն եւ յետին միտք կը վերագրեն անոր։ Ազգայնականները դեռ ութ օր առաջ Հօէնցոլէրնեան գերդաստանի վերահաստատման ի նպաստ կ'արտայայտուէին, ներկայ պարագային, Հինտէնպուրկ ելքի մէկ միջոց միայն ունէր, լուծել խորհրդարանը եւ նոր ընտրութիւններ կատարել։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այսօր կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին

Ալֆորվիլի Հայ երիտ. Միութեան ակումբին մէջ, 138 Rue Etienne Dolet

Պիտի խօսի՝ ԸՆԿԵՐ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

Այսօր, Կիրակի գիշեր ժամը ճիշդ Ցուկէսին

Sociétés Savantesի Թատերասրահին մէջ (8 Rue Danton)

ՔՕՐՐԱՏՕ (5 արար)

Գիները կէս առ կէս զեղչուած են

Մ. Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ԹԱՏՐԵԽՈՒՄԲԻ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

կիրակի Յունուար 30ին, ժամը ճիշդ 8.30ին (կը վերջանայ 12ին)

THEATRE ALBERT 1er, 64, Rue Rocher. Métro: St-Lazare

Մասնակցութեամբ փարիզի դրամաթիքին կը ներկայացնէ՝

ՇԷՔՍՓԻՐԻ "ՕԹԷԼԼՕ" 5 արար

«Օթէլլօ»ի դերը կը կատարէ՝ Գ. Մ. Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ, «Տէզտէմօնա»ի դերը կը կատարէ՝ Տիկ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ-ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ։ Գիները շատ աժան 20էն 5 ֆր.: օթեակները՝ (6 անձի 100 ֆր. եւ 4 անձի 60 ֆր.): Տոմսակները կը ծախուին բոլոր հայկական ճաշարաններու, իսկ ներկայացման օրը Թատրոնի կիշէն ժամը երեկոյեան 5էն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Արմէն-Գարօ» խումբի ժողովը՝ այսօր կէս օրէն վերջ ժամը 2.30ին, «Ռոստոմ»ի սրահը, խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սեբուհ» խումբի ժողովը այսօր ժամը 3ին, Ռոստոմի սրահը։

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ուկէսին, դպրոցին սրահը, դասախօս՝ ընկ. Վ. Ցուլլեան։

Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբը ընկերա-համակրական ժողովի կը հրաւիրէ Գուա-Գօլօմպի, Անիէռի, Գոլոմպի, Արժանթէօյի եւ շրջաններու բոլոր ընկերներն ու համակիրները, 28 Յունուար, Ուրբաթ, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին, 80, Rue Charles-Chefson (Bois-Colombes): Դասախօսութեան նիւթը՝ «Ինչ է Հ. Յ. Դաշնակցութեան նպատակը ներկայիս»։

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ հայրենակցական միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին, 121 Rue de Fbg. du Temple, Օրակարգ.— Վարչութեան հաշուետուութիւնը եւ նոր ընտրութիւն, Շիրակի Աղէտեալներու յանձնախումբին հաշուետուութիւնը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Երեքշաբթի, 24 Յունուար, ժամը 8ին, 40, Ռիւ տը Պէլվիլի հասցէին։

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այսօր կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի (խառն) խումբը Stadium-Clubի Ա. խումբին դէմ, Bécon-les-Bruyères, au Faidherbe: Հաւաքավայր Gare St. Lazare ժամը ճիշդ 1ին, մեկնում 1.20 շոգեկառքով։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստի խումբը՝ F. G. Dyonisienի պահեստի խումբին դէմ: Հաւաքավայր Porte de la Chapelle ժամը ճիշդ 12ին.

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան ՇԱՄԻ «ՌՈՍՏՈՄ» խումբի կողմէն, Այսօր Կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 2ին Café des Voyageursի մէջ։

Առաջին ժողովրդական հանդէսն է այս Շամի մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Եղիսաբէթ մանուկ Հայրապետեան անուն որբուհի մը Զարսանճաքի Գաշ-Աղա գիւղէն, կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Յակոբ Հայրապետեան որ երեք տարի առաջ կը գտնուէր Քալիֆօրնիա. Իմացնել Գ. Գապիկեանի, 20, Rue Beauséjour, Villa Arax, Sarcelles, (S. O.) France:

ՍԱԿԱՐԱՆ

22 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Օսթերլին,	L. St.	122 12
Տոլար,	Dollar	25 24
Մարք (ոսկի)	Mark	5 30
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12 28
Թրք. ոսկի	» or	112 —
Մէճիտիէ	Médjidié	7 30
Լէվա 100 հատը	Léva	1 10
Տրախմի »	Drachme	30 11
Լիր » »	Lire	109 —
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70 55
Զուից. »	Frc. Suisse	496 —
Լէյ 100 հատը	Ley	13 [illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	75 —

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.	3100	—
» II »	1900	—
» III »	1600	—
Թուրքի երկաթ. Lots turcs	150	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

Le Gérant: H. TEURNIER

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	1 տարի	6 ամիս
ՖՐԱՆՍԱ	75 ֆ.	40 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շ.	10 շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն } 206bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1927

25 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 243 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՄՂՁԱՒԱՆՁԸ

Տեղական մամուլը, եւ մասնաւորապէս այն հատուածը որ հաւատար Գերմանիոյ խաղաղասիրութեան, մտահոգութեան մատնուած է նորէն։

Դահլիճի երկարատեւ տագնապը, եւ յետոյ Հինտէնպուրկի յանձնարարած հրամանը Տոքդ. Մարքսի, անպատճառ դահլիճ մը կազմելու, տուն կուտայ դառն խորհրդածութեանց։

Կասկած չկայ որ իշխանութիւնը պիտի անցնի աջերուն, թէ ոչ համագերման տարրերուն ձեռքը։ Մինչեւ հիմա ինչ որ կատարուեցաւ գործակցութեան համար, ամուլ մնաց։ Ձախերը, եւ մասնաւորապէս ընկերվարականները արդէն յոռետեսութեան եղած են, եւ սլաքներ կ'արձակեն Հինտէնպուրկի դէմ, որ «անցած է իր իրաւասութեան սահմանը»։ Թէոնդ պահպանողական Քուրթիուսի ձախողումը ոչ միայն չփարատեց մտավախութիւնները, այլ աւելի թանձրացուց զանոնք։ Թէեւ խաղաղասէր եւ չափաւոր Մարքսն է կանչուած, բայց իրականին մէջ Հինտէնպուրկն է որ կը վարէ գործերը. ուրիշ մօսքով, կամաց-կամաց ասպարէզ կ'իջնեն ազգայնական եւ զինուորական տարրերը։

Միայն այս պարագան արդէն պղտորած է Ֆրանսայի հրապարակագիրներուն միտքը, եւ մալլ ենթադրութիւններ բլլան։ Մտահոգութեան գլխաւոր աղբիւրը այն է որ, նոր դահլիճին մէջ, կամ անոր հովանաւորութեան տակ, հետզհետէ նորս պիտի սողոսկին ու պիտի տաքնան «պատերազմի վարդեռնները», եւ փորձութեան պիտի ենթարկեն վէրսայլի դաշնագրով կաշկանդուած Գերմանիան։ Մանաւանդ որ, այդ ռազմատենչ տարրերը տրամադիր են շոյելու խորհրդային իշխանութիւնը եւ սերտ գործակցութեան գետին մը գտնելու անոնց հետ, աշխարհը գնելով անակնկալի մը առջեւ։ Անոնց համար հնարքներ կը պակսին, ոչ ալ պատրուակներ։

Մինչեւ հիմա, Ֆրանսայի համար մեծ ապահովութիւն մըն էր Շթրեզէմանի ներկայութիւնը՝ իբրեւ արտաքին նախարար։ Այց, ինչպէս դիտել կուտայ «Մաթէն»ի խմբագրապետը, նոր կազմութեան մէջ, ան ալ կրնայ տարուիլ զինուորական տարրերէն, նման Պէթման Հօլվէկի, որ իրեն չափ կը խրտչէր ուրէն եւ սաղաւարտէն, բայց տեղի տուաւ հոսանքին։

Իրականին մէջ, երկու Գերմանիաներ կան, որ անդադար կը մաքառին իրարու դէմ, գոնէ արտաքին ճակատի վրայ։ Մէկը՝ աջը, ազգայնական եւ զինուորական, որ չէ համակերպած 1918ի պարտութեան, եւ որուն անհարկու ներկայացուցիչն է այն ինքն Հինտէնպուրկ, պետութեան նախագահը։ Միւսը՝ պատերազմէն խրատուած Գերմանիան, իր ընկերվարականներով, ձախակողմեան տարրերով եւ բոլոր անկեղծ հանրապետականներով։

Առաջինը չէ համակերպած խաղաղութեան, եւ սրտին մէջ ոխ կը պահէ, ու դպրոցներէն մինչեւ մարզարանները եւ մինչեւ գաղտնի զօրանոցները կը զարգացնէ փոխ-վրէժի գաղափարը։ Զգուշանալով հանդերձ բուռն շարժումներէ, ան երբեք չի կտրեր կապը անցեալ փառքերուն հետ, եւ միշտ կ'արծարծէ վաղուան հաւատքը։ Եւ, մինչեւ հիմա շօշափելի օգուտներ ունեցաւ, այդ իրատես քաղաքականութեան հետեւանքով։

Լօքարնոյի դաշինքը, Թուարիի տեսակցութիւնը, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ ընդունելութիւնը խոշոր շահեր են Գերմանիոյ համար, որ մինչեւ երէկ իբրեւ պարտեալ կը լռէր, իսկ այսօր կը խօսի ու կը վճռէ հաւասարէ հաւասար։

Բայց ախորժակը ուտելով կը բացուի։ Եւ Ֆրանսայի ազգայնական մամուլը շատ զգայուն է այս առածին հանդէպ, երբ խօսքը Գերմանիոյ կը վերաբերի։ Ֆրանսայի մէջ տակաւին չեն հաւատար թէ Գերմանիան իսկապէս հանրապետական է, նոր սերունդն եւ հոգեբանութեան տիրացած։ Անոնք ուրի՛շ բան կը տեսնեն Հինտէնպուրկներու եւ ֆոն Կէսլէրներու չարաշուք գործունէութեան մէջ։ Միւս կողմէ, Ֆրանսայի վարիչներուն համար գաղտնիք չէ որ բուն հանրապետական եւ չափաւոր տարրերը, թէեւ պատկառելի բազմութեան մը կրթնած, ուժ չունին զինուորական ոգին եւ սաղաւարտը խորտակելու, եթէ անակնկալ «ելոյթ» մը տեղի ունենայ։

Եւ կան, տակաւին, մտահոգութեան ուրիշ պատճառներ։ Պերլին հետզհետէ աւելի բաց կը խօսի գաղթավայրի մը անհրաժեշտութեան մասին։ Քանի որ ամէն ապահովութիւն ունինք Ֆրանսայի, եւ ատրուէ տարի կանոնաւորապէս կը հատուցանենք մեզի պարտադրուած հատուցումները, ինչո՞ւ կը կաշկանդէք մեզ այս նեղ սահմաններուն մէջ, — կ'ըսեն Գերմանացիները։ Մասնաւոր կազմակերպութիւններ կը սրեն աշխարհակալութեան ախորժակը, ետ պահանջելով կորսուած գաղութները, կամ ուրիշներ՝ անոնց փոխարէն։ Ինչպէս, ատենին, Նաւատորմի Դաշնակցութիւնը, այս կազմակերպութիւններն ալ լայն ժողովրդականութիւն կը վայելեն, եւ կառավարութիւնը երբեք արգել չէ անոնց արագ աճումին եւ արդիւնաւոր գործունէութեանը։

Ճիշդ է որ առեւտուրի եւ մրցակցութեան կիրքն ալ մեծ տեղ ունի տեղական մամուլի արտայայտութեանց մէջ։ Բայց դժուար պիտի ըլլար պնդել թէ ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ, եւ թէ Պերլինի մէջ այլ եւս մոռցած են մարտաշունչ երգը, «Գերմանիան ամէն բանէ վեր»։

Այդ եօթանասուն միլիոն եւ յարաճուն ժողովուրդը երազներ ունի, որոնց հանդէպ անզօր են բոլոր մաղաղաթները, եթէ ուրիշ ելք չգտնուի։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՇԱՀՆ ՈՒ ՎՆԱՍԸ

«Հայրենիք» ամսաթերթը (յունուար), քննելով Հայաստանի Հօկի առաքելութեան նիւթական արդիւնքը, կը գրէ.

... «Մօտաւոր թիւեր չկան, բայց նոյն ինքն պատուիրակութենէն բխած տեղեկութիւններէ կը հասկցուի որ ընդամէնը 18.000 տոլար դրամ է ստացուած։ Ուրիշ խօսքով, երեք հոգի յանուն Հայաստանի 15 ամիս պտտեցան Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ, ճառեցին հայրենիքին օգնելու անհրաժեշտութեան մասին եւ միայն 18.000 տոլար է տրուեր իրենց։ Հասարակ մուրացկանի վաստակ»։

Իսկ ինչ արժած է այդ պատուիրակութիւնը, Հայաստանի համար.

«Անա քանի մը թուաբանական փորձեր։ Հօկի քարտուղար Գ. Վարդանեանը իր ճամբորդութեան ընթացքին ռոճիկ է ստացած (տրուած է իր ընտանիքին) ամսական 175 րուբլի. 15 ամսուր կ'ընէ 2625 րբ.։ Մեկնած ատեն միանուագ ստացած է 5000 րբ. համագումար՝ 7625 րբ.։ Կարմիր Խաչի նախագահը ռոճիկ է ստացած ամսական 200 րբ. (տրուած իր ընտանիքին), 15 ամսուր կ'ընէ 3000։ Երրորդ անդամի ռոճիկի մասին տեղեկութիւն չկայ։ Պատուիրակութեան անդամները ստացած են օրապահիկ, ըստ ոմանց օրական 40 րբ.։ Ըստ ուրիշներու 20 րուբլի։ Առնենք քիչը, 10 րուբլի։ Ուրեմն 15 ամսուան մէջ երեք հոգին օրապահիկ են ստացած շուրջ 14,000 րբ.։ Ճանապարհածախս, — Երեւանէն անցեր են Մոսկուա, Մոսկուայէն Պերլին, անկէ Փարիզ, յետոյ պտտած են ամբողջ Ֆրանսան — Լիոն, Նիս, Մարսէյլ եւ ուրիշ վայրեր։ Անցեր են Պելժիա, Անգլիա։ Յետոյ գացեր են Ամերիկա եւ վեց ամիս շարունակ չափչփեր են ամբողջ Միացեալ Նահանգները, մինչեւ Քալիֆօրնիա։ Նոյն ճամբով վերադարձեր են Փարիզ եւ այստեղ բաւական ժամանակ մնալէ յետոյ, Մոսկուայի վրայով դարձեր են Երեւան։ Ինչքան ճանապարհածախս է գացած այս պտոյտին համար։ Ամէն պարագայի մէջ, ոչ պակաս քան 5000 տոլար, այսինքն 10 հազար րբ.։

Կլոր թիւով, ընդհանուր ծախսը կ'ընէ 35,000 րուբլի կամ 17,000 տոլար։ Մենք առինք նուազագոյն թիւեր. եթէ իրական հաշիւները հրատարակուին, պարզ պիտի տեսնուի որ Հօկի պատուիրակութիւնը հազիւ կըցեր է գոցել իր ճանապարհածախսը»։

ԱՆԹԵԼ ՀԵՌԱՁԱՅՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Անթել հեռաձայն ունեցող Հայերը յունուար 22ի շաբաթ իրիկունը անակնկալ հաճոյք մը վայելեցին։ Տիկին Բաղալ, ընկերակցութեամբ Թաւիսա Գ. Աբգարի, հայերէն երգեց «Ուշ լինի նուշ լինի»էն կտոր մը, եւ Թուրքերէն լեզուով ալ՝ անխուսափելի «Արշին մալ ալան»ը, որ առանց պատուի չէր սալասեր անշուշտ։

Նոյն իրիկունը նոյնպէս եթերին մէջ ծաւալեցաւ դաշնակահար-երգահան Գ. Վահրամ Սփաճեանի մէկ նոր երկասիրութիւնը։

ՊՈԼԻՍԷՆ կը գրեն թէ թրքահպատակներուն արգիլուած է Եըլտըզի խաղարանը մտնել։ Առաջ այս արգելքը միայն Թուրքերուն համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քրտական շարժման ճնշումները

Էնկիւրի տակաւին կը զբաղի քրտական խնդրին հաշուեյարդարով։ Վերջին տեղահանութեանց հետեւանքով Արեւելեան նահանգներուն մէջ համեմատաբար խաղաղութիւն կը տիրէ, սակայն տակաւին բազմաթիւ ապստամբներ անմատչելի լեռներու վրայ կռիւ կը մղեն։

Ներքին գործավար Ճէմիլ պէյ օրինագիծ մը պատրաստած է, որով ներում (?) պիտի շնորհուի ի բացակայութեան դատապարտուած այն բոլոր Քիւրտերուն, որոնք Շէյխ Սայիտի ապստամբութեան հետ կապ չունին։ Օրինագիծը քննութեան համար դատական գործավարութեան ղրկուած է։ Միայն թէ տակաւին արեւելեան նահանգներուն մէջ կան եղեր 150 կասկածելիներ, որոնք նոյնպէս շուտով պիտի տեղահանուին։

Էնկիւրիէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը այս որոշումը տուած է, որպէսզի արեւելեան նահանգներու անդորրութիւնը չխանգարուի։ Ներումը միայն արեւելեան նահանգներուն յատուկ է։

Տարակոյս չկայ թէ այսպիսի սուտ խոստումներով Թուրք կառավարութիւնը կ'ուզէ ձեռք անցընել իրենց երկրին ազատագրութեան համար կռուող մնացեալ քիւրտ հայրենասէրներն ալ։

«Լքեալ» գոյքերու աւարը կը շարունակուի

«Լքեալ» գոյքերու վարչութիւնը կը շարունակէ Էվգաֆին փոխանցել հայապատկան «լքեալ» գոյքերը։

Այսպէս, անցած շաբաթ Էվգաֆի յանձնուած են Թօփալեան խանը, եւ Սիրքէճիի Կիւլպէնկեան խանը։ Էվգաֆի վարչութիւնը արդէն իսկ ազդարարագիր ղրկած է Թիճարէթ խանի վարձակալներուն, յայտնելով այս պարագան։ Թիճարէթ խանը արձանագրուած է Գ. Գասրիկ Կիւլպէնկեանի անուան։ Այս վերջինը թէեւ բացակայ Պոլիսէն, սակայն ժամանակին տուած է պաշտօնական ապահովագիր մը, որով կը հաստատէ թէ ազգին սեփականութիւնն է այդ եւ աւանդաբար կը գտնուի իր վրայ։

Պատրիարքարանը դիմում կատարած է Էնկիւրիի կառավարութեան մօտ, խնդրելով որ վերադարձուին բոլոր գրաւեալ եկեղեցիները, դպրոցներն ու եկեղեցապատկան կալուածները, որպէսզի ժողովուրդը իր կրօնական պարտականութիւնները կատարէ, տղաքը զուրկ չմնան դպրոցէ եւ թէ յիշեալ կալուածներու հասոյթով կարելի ըլլայ մատակարարել եկեղեցիներն ու դպրոցները։ Վերոյիշեալ կալուածներու վերադարձուելուն համար եւս դիմում եղած է։

Պոլսական 49 թերթեր կը հետապնդուին

Պոլսոյ ընդհանուր դատախազ Նազիֆ պէյ հրամայած է հետապնդել Պոլիս հրատարակուող 49 թերթեր, որոնց մէջ են նաեւ բոլոր հայերէն թերթերը՝ «Ազդարար», «Ժամանակ», «Նոր Լուր», «Դիտակ», «Հայ Կին», «Կավռօշ», «Հայ Խօսնակ», ֆրանսերէն թերթերը՝ «Ժուռնալ տ'Օրիան», «Էքօ տը Թիւրքի», «Սթամպուլ», «Փ'սթ», յունարէն եւ հրեայ բոլոր թերթերը։ Մնացեալները թուրքերէն պարբերաթերթեր են։ Թուրքերէն օրաթերթերը հետապնդումի ենթակայ չպիտի ըլլան։

Թերթերու տէրերը պատժական ատեանին պիտի ղրկուին, մամուլի օրէնքին համաձայն դատուելու համար։ Կը կարծուի թէ այս հետապնդումին պատճառն այն է որ յիշեալ թերթերը զանց ըրած էին երկուական օրինակ ղրկել ընդհ. դատախազին։

Չինական խնդիրը կը ծանրանայ

Ինչպէս գրած էինք, Անգլիա որոշած է նոր զինուոր ղրկել Չինաստան։ Արդէն իսկ դրօշի տակ կանչուած են հինգ հազար պահեստիներ, լաւագոյն զինուորներէն։ Գործօն բանակէն ալ չորս հազար հոգի հրաման ստացան պատրաստ գտնուիլ։ Այս որոշումը տուաւ Զինուորական Բարձրագոյն Խորհուրդը, բացառիկ ժողովի մը մէջ, նկատի առնելով կացութեան ծանրութիւնը։ Հնդկաստանէն ալ զօրագունդ մը ճամբայ հանուած է։

Այս պատրաստութիւնները տեսնելով հանդերձ, Անգլիա կը բանակցի Քանթոնցիներուն հետ, վէճը խաղաղութեամբ կարգադրելու համար։

Հեռագրի մը համաձայն, Անգլիա իր կարգին պօյքոթի պիտի ենթարկէ չինական առեւտուրը։ Չինացիները կը շարունակեն բուռն ցոյցեր սարքել Անգլիացիներուն դէմ։ Հունանի նահանգին մէջ, ամբողջ կրակի տուաւ անգլիական քարիւղի ընկերութեան շէնքը, ուր 2000 թիթեղ քարիւղ կար։ Հակաքրիստոնէական բազմաթիւ ցոյցեր կատարուեցան նոյն նահանգին մէջ։ Բազմաթիւ մատուռներ բռնագրաւուած են։ Պատկերները վերցուած, բազմաթիւ աստուածաշունչեր պատառ պատառ եղած են։

Լոնտոնի մէջ կը վախնան որ Քանթոնցիները յաջողին Շանկայ մտնել երեք շաբաթէն։

Լուրի մը համաձայն, Գերմանիան է որ զէնք եւ ռազմամթերք կը ղրկէ Չինացիներուն, Խորհրդային Միութեան միջոցաւ։

Ֆրանսա, Ռումանիա եւ պոլշեւիկները

Խ. Հ. Միութեան Փարիզի դեսպան Ռաքովսքի Մոսկուա մեկնելու առթիւ արտաքին նախարարին ներկայացաւ։ Նոյն օ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԾՆՈՒՆԴ ԵՒ ՄԱՀ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբերի ամսուան ընթացքին Հայաստանի ծնունդներուն եւ մահերուն պատկերը.—

Երեւանի գաւառ.— Ծնած են 802 հոգի, 401ը մանչ, 401 աղջ. Մեռած են 161 հոգի, 82ը այր, 79ը կին։ Ամուսնութիւն՝ 111, ամուսնալուծում 6։

Ալեքսանդրապոլի գաւառ.— Ծնած են 884 հոգի, 471ը մանչ, 413ը աղջ.։ Մեռած են 253 հոգի, 133ը այր, իսկ 120ը կին։ Ամուսնութիւն՝ 101, ամուսնալուծում 5։

Էջմիածնի գաւառ.— Ծնած են 627 հոգի, 339ը մանչ, 288ը աղջ.։ Մեռած են 136 հոգի, 80ը այր, 56ը կին։ Ամուսնութիւն՝ 66, ամուսնալուծում 5։

Դիլիջանի գաւառ.— Ծնած են 321 հոգի, 171ը մանչ, 150ը աղջ.։ Մեռած են 47 հոգի, 24ը այր, 23ը կին։ Ամուսնութիւն՝ 9, ամուսնալուծում 1։

Ղամարլուի գաւառ.— Ծնած են 619 հոգի, 295ը մանչ, 324ը աղջ.։ Մեռած են 114 հոգի, 54ը այր, 60ը կին։ Ամուսնութիւն՝ 43, ամուսնալուծում 2։

Նոր-Բայազիտի գաւառ.— Ծնած են 531 հոգի, 270ը մանչ, 261ը աղջ.։ Մեռած են 103 հոգի, 62ը այր, 41ը կին։ Ամուսնութիւն՝ 35, ամուսնալուծում 3։

Դարալագեազի գաւառ.— Ծնած են 150 հոգի, 75ը մանչ, 75ը աղջ.։ Մեռած 33 հոգի, 18ը այր, 15ը կին։ Ամուսնութիւն՝ 15, ամուսնալուծում 3։

Մեղրիի գաւառ.— Ծնած են 24 հոգի, 16ը մանչ, 8ը աղջ.։ Մեռած են 13 հոգի, 6ը այր, 7ը կին։ Ամուսնութիւն՝ 7, ամուսնալուծում՝ 2։

Ընդհանուր գումարով Հայաստանի մէջ, (բացի Զանգեզուրի գաւառէն, որ ուշացուցած է իր վիճակագրութիւնը, եւ Ալեքսանդրապոլի գաւառի աղէտեալ գիւղերէն,) ծնած են 3958 հոգի, 2038ը մանչ, 1920ը աղջիկ։ Մեռած են 860 հոգի, 459ը այր, 401ը կին։ Ամուսնութիւն՝ 387, ամուսնալուծում 27։

ԿՐՏՍԵՐ ԵՂԲԱՅՐԸ ՄԻՇՏ ՊԱԿԱՍ

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ Անդրկովկասի երեք հանրապետութեանց մէջ բանուորական բնակարաններ շինելու նպատակով 5 տարուան համար յատկացուած է 14.620,000 րուբլի վարկ՝ Ատրպէյճանին, 9.735,000 րբ. վարկ՝ Վրաստանի, 4,690,000 րբ. վարկ՝ Հայաստանի։ Այս հինգ տարուան ընթացքին ծրագրուած է շինել 4705 բնակարան, 2415ը Ատրպէյճանի, 1480ը Վրաստանի եւ 810ը Հայաստանի մէջ։

ԲԱՄՊԱԿԻ ԲԱԺԻՆՆ ԱԼ...

Անդրկովկասի բամպակամշակութեան ընկերութեան ընդհ. ժողովը որոշած է 1924-1925ի շահէն բաժին հանել Հայաստանի 8 առ հարիւր (մօտ 10,508 րուբլի), Վրաստանէն՝ 10 առ հարիւր, Ատրպէյճանէն՝ 82 առ հարիւր։ Եւ այս բաշխումը կատարուած է, առանց նկատի առնելու երեք հանրապետութեանց բանուորներութիւը։

Հայաստանի Մանածագործներու Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը դիմած է Մոսկուա, բողոքելու համար այս անարդարութեան դէմ, եւ պահանջելով որ բաշխումը կատարուի բանուորներու թիւին համաձայն։ Այսպէսով Հայաստան կը պահանջէ 49.950 րուբլի, փոխանակ 10,508 րուբլիի։

Բաշգեաւնի շրջանի բնակչութեան 100էն 19.4ը Թուրքերէ կը բաղկանայ։ Համաձայն խորհրդային օրէնքներու, որոշուած է այդ շրջանին մէջ գործածել Թուրքերէն լեզուն։

Դէպի Գործակցութիւն

Համագործակցութեան շուրջ մեր նախորդ յօդուածներէն յետոյ, շատերէ սա հարցումը լսեցինք.

— Դրամը հաւաքենք ու տրամադրենք, բայց ի՞նչ գործ ընենք։

Երբ կարգը գայ խօսելու արտադրող միութիւններու մասին, կը մտածենք թէ՝ ինչ կարգի գործեր, ներկայիս կրնան աւելի յաջողութեան յոյս ներշնչել՝ մեր միջոցներով։

Համագործակցական որեւէ ձեռնարկէ առաջ եւ գործին յաջողութեան համար իսկ, մտքերէն պէտք է ջնջել սա թիւր կարծիքը, թէ՝ հաւաքական որեւէ գործի մէջ գումար մը տրամադրողը, տարեկան ամբողջ ապրուստ մը կը սպասէ անկէ։

Եթէ համագործակցութիւնը կ'ընդունինք իբր հիմնակէտ նիւթական բարգաւաճման, անոր համար է, որ արտադրող միութիւններու մէջ, գործաւորը կը դառնայ իր իսկ գործատէրը, կերպով մը, հասարակաց գործիքն է որ կը ծառայեցնէ իր աշխատանքին եւ իր ձեռագործին բերած շահը, որ անհատական գործատան մէջ, պիտի մնար դրամատէր գործատիրոջ, իրեն կը վերապահէ ընկերութեան միջոցով։

Բացայայտ է ուրեմն թէ՝ արտադրող միութիւններու մէջ, բանւոր ընկերն է միայն որ պիտի յուսայ ամբողջական ապրուստ եւ բան մըն ալ աւելի, իսկ դրամատէրը՝ լո՛կ համեմատական շահ։

* * *

Անցնելէ առաջ համագործակցական միութիւններու կազմութեան եւայլն, անհրաժեշտ է քիչ մը եւս ծանրանալ կարգ մը կէտերու վրայ։

Համագործակցութիւնը, կերպով մը, անանուն ընկերութիւն մըն է, որուն պատկանող իւրաքանչիւր անհատ՝ կը ներկայանայ բաժնետէրի տիտղոսով։ Միութեան բաժնեթուղթերը կը ստացուին արձանագրութիւնով եւ կրնան փոքր արժէք մը ներկայացնել, քանի որ ըստ 1867ի ֆրանսական օրէնքին, փոփոխական դրամագլխով ընկերութիւններու բաժնեթուղթերը, կրնան 25 ֆրանքէն սկսիլ։

Օրինական տեսակէտով, համագործակցութիւնը՝ դրամատիրական ընկերութիւններէ կը զանազանուի անով որ՝

Ա.— Անձերու ընկերակցութիւն մըն է եւ ո՛չ թէ միայն դրամագլուխներու։

Բ.— Դրամագլուխներու գումարը եւ մասնակցողներու թիւը կրնան փոփոխական ըլլալ։ Այսինքն թէ ինչպէս բաժնեթուղթերու նոյնպէս ալ բաժնետէրերու թիւը, չէ սահմանափակուած եւ պարագաներու համեմատ կրնայ նուազիլ կամ աւելնալ։

Սպառման միութիւններ.— Ըսեր էինք թէ՝ ամէն ուր որ կայ բաւական թիւով հայութիւն, 50—100 ընտանիք, կարելի է յաջողապէս հիմնել համագործակցական վաճառատուն մը, ուր ընկեր յաճախորդը գոհացնէ իր տան պէտքերը։ Կարելի է նոյնիսկ մասնաւոր համաձայնութիւններով կապուիլ վաճառանիւթի եւ զգեստեղէնի մեծ վաճառատուններու հետ եւ զեղչերէ գոյացած շահ մըն ալ բարդել միութեան գործառնութեանց վրայ։

Եւրոպայի զանազան երկիրներուն մէջ, այս կարգի միութիւնները, թէեւ շատ խոնարհ սկիզբ մը ունեցած են, բախելով մեկենդ դրամատիրական շահերու եւ նոյնիսկ օրինական ձնշումներու, կրցած են հետզհետէ ամրանալ ու տարածուիլ։

Զուիցերիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ, քաղաքներ կան որ ամբողջովին համագործակցած են։

Պատերազմէն առաջ, Անգլիական 30 հազար միութիւններ կը համրուէին (մօտաւորապէս տասը միլիոն ընտանիք), որոնք հիմնուած հետեւեալ սկզբունքներուն վրայ, կը տեւեն այսօր աւելի զօրացած եւ հիմնաւորուած.

1.— Վաճառում փոքրաքանակի գինով եւ ո՛չ թէ արժեգինով (prix de revient), շահ գոյացնելու համար։

Ընկերութեան կողմէ ինչ որ գնուած է մեծաքանակի գինով, իր անդամներուն կը ծախուի փոքրաքանակի հաշւով. եւ իւրաքանչիւր անդամի գնումներէն գոյացած այս շահն է, որ տարուան վերջ կը վերադարձուի իրեն կամ ընկերութեան մօտ կը պահուի անոր անունով։

Ենթադրենք ընտանիք մը որ տարեկան 1000 ֆրանքի գնումներ կը կատարէ համագործակցական վաճառատունէն, անոր ձգելով 100էն 10 շահ մը։ Բայց որովհետեւ այս շահը իրեն պիտի վերադառնայ, ընտանիքը՝ տարուան վերջը, այս կերպով իրականացուցած պիտի ըլլայ 100 ֆր.ի խնայողութիւն մը, առանց ինքզինքը ենթարկած ըլլալու որեւէ զրկանքի։

Առաջին ակնարկով, յստակօրէն չի տեսնուիր տարբերութիւնը՝ որ կայ նպարավաճառին եւ ընկերութեան միջեւ, որ կը գնէ մեծաքանակ եւ ընկեր-յաճախորդին կը ծախէ հրապարակի գինով ու կը գոյացնէ շահ մը զոր սակայն չիւրացներ։

«Շահ»ը հոս, պէտք չէ ըմբռնել շուկայի առումով. պարզապէս, ապրանքներու արժեգինին եւ վաճառման գինին միջեւ գտնուած տարբերութիւնն է, որ յաճախորդը՝ իւրաքանչիւր գնումի հետ կը վճարէ ընկերութեան տարուան վերջը՝ միանուագ ետ առնելու համար։

2.— Ընկերներու միջեւ շահերու բաժանում, ո՛չ թէ բաժնեթուղթերու համեմատութեամբ, որոնք միայն համեստ տոկոս մը պէտք է ապահովեն, այլ իւրաքանչիւր ընկերոջ գնումներուն համեմատութեամբ.

Ըսենք թէ՝ մէկը 1000 ֆրանքի բաժնեթուղթ ունի, 100էն 5 տոկոսով եւ կատարած է տարեկան 1500 ֆրանքի գնում որ իրեն կ'ապահովէ 100էն 10 շահ։

Երկրորդ մը, միայն 200 ֆրանքի բաժնեթուղթ ունի եւ կատարած է 2000 ֆրանքի գնում

Առաջինը իբրեւ բաժնետէր կը ստանայ 50 ֆրանք տոկոս իբր յաճախորդ, իր գնումներուն համեմատութեամբ՝ 150 ֆրանք շահ։

Երկրորդը՝ իբր բաժնետէր միայն 10 ֆրանք տոկոս, բայց իբր յաճախորդ՝ 200 ֆր. շահ։

3.— Ընկերութեան շահէն մասի մը յատկացում հանրային նպատակներու,— օգնութեան սնտուկ, նպաստներ եւայլն։

4— Ժողովներու մէջ, իւրաքանչիւր ընկերի մէկ եւ հաւասար ձայնի իրաւունք, ինչ որ ալ ըլլայ անոր բաժնեթուղթերու թիւը։

Այս սկզբունքով է որ ընկերութեան մէջ կ'արգիլուի դրամատիրական ամէն ձգտում եւ ոտնձգութիւն, ու կ'ապահովուի ժողովրդական հաւասարութեան կիրարկումը։

ՄԿՐՏԻՉ ԽՐԻՑԱՆՑ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

"ՆՈՐ ԱՐԱՔՍ„Ի ԱՂԲԻՒՐԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

(ՄԵՐ ՍԵՓԱԿԱՆ ԹՂԹԱԿՑԷՆ ,

ՊԱՐԻ, 17 Յունուար

Երէկ մեծ հանդիսաւորութեամբ տեղի ունեցաւ Պարիի Նոր Արաքս հայկական գիւղին նորակառոյց աղբիւրին բացման արարողութիւնը, ի ներկայութեան գերապայծառ Դուրեի որ կը ներկայացնէր Կաթոլիկ եկեղեցին, Պարիի կառավարիչ Արալտօ տի Դրօյալանցաի որ կը ներկայացնէր կառավարութիւնը ու Ֆաշիստ կուսակցութիւնը, երեսփոխան Աքիրոնի, Ազուէտօթթօ փուլիէզէ ջուրի ընկերութեան տնօրէն երկրաչափ Չէլլենթանօի, ու բազմաթիւ քաղաքական, զինուորական ու առեւտրական ներկայացուցիչներու ու համակիր բարեկամներու։ Հռոմէն այս առթիւ եկած էր Հ. Տէր Աբրահամեան՝ Տնօրէն նոյն քաղաքին հայ վարժարանին։

Ծիսական հանդիսաւորութեամբ Արքեպիսկոպոս Դուրէ բացաւ հանդէսը՝ օրհնելով նորակառոյց աղբիւրը ու հայկական գիւղը։ Իրեն յաջորդեց անմիջապէս բանաստեղծ Հրանտ Նազարեանց որուն արտասանած ճառին ամփոփումը կուտանք ստորեւ.

«Յանուն մարտիրոս Հայաստանին, յանուն ձեզ, ով հայ եղբայրներ, որ կը ներկայացնէք Հայաստանի վերջին խոշտանգումը ու վերջին փոխվրէժը, ես կ'ընդունիմ այս աղբիւրը զոր ազնիւ սիրտեր ուզեցին կառուցանել ու նուիրել մեր հայ համայնքին։

«Ես պիտի ուզէի այս պահուս բարձրացնել ուրախութեան քնարերգական համերգը, բայց չա՛տ զսպուած արցունքները կը խաւարեն աչքերս ու կը մարեն ձայնս։ Տառա՛պանք, տառա՛պանք, տառա՛պանք։ Ահա մեր ամբողջ կեանքը, ահա մեր ամբողջ պատմութիւնը, ու միայն մեծագոյն Վիրջիլին եղերերգը եղած է մինչեւ ու կրնայ ըլլալ մեր Երգը։

«Բայց եթէ մենք գտանք տառապանքին մէջ՝ կեանքի համար ուժ, Յոյսին համար մեր հառաչանքը, եթէ մեր սիրելագոյն եղբայրներուն ու քոյրերուն տառապանքը եղաւ մեզի համար այնքան հմայիչ քաղցրութիւն, որով մենք մեզ եղբայր ու քոյր զգացինք բոլոր անոնց հետ որոնք կը տառապէին մեզի համար, որոնք կը տառապէին մեզի հետ, որոնք կը տառապէին մեզի հաւասար, — եթէ երկար հալածանքներն ու անգութ վէրքերը չյաղթեցին դիմացկուն ու հզօր ջիղը հայ ժողովուրդին, թո՛յլ տուէք որ հաւատամ թէ, այսօր, այս աղբիւրին քով չէ հաւաքուած մասը մեռած ժողովուրդի մը մնացորդը, արդէն չիջած գոյութեան մը ստուերը, այլ ժողովուրդի մը կենդանի կամքը որ կարող է տակաւին նոր առաքինութիւններու, որ կարող է նոր հերոսութեանց։

«Պարոննե՛ր, մենք կը նմանինք բախտաւոր ժառանգորդներու որոնք տագնապալից ու հալածող դժբախտութեանց անդուլ կշռոյթէն վերջ, մարդկային եղբայրներու բարութեան շնորհիւ կը տեսնեն Ընտանիքին, Անունին ու Բարօրութեան վերածագումը։

«Մենք կը կարծէինք, գալով հոս, անծանօթ ու անանդակնօրէն բարեսիրտ եղբայրներու սէրէն խլել քիչ մը հաց՝ անկեղծ ու յամառ աշխատանքի մը փոխարէն,— գտանք ո՛չ միայն հաց ու աշխատանք, այլ եւ սէր ու գուրգուրանք։

«Նախ եկաւ Հողը, ազատօրէն նուիրուած հող չունեցողներուն, հայրենիք մը յատկապէս մեզի համար ստեղծուած, մեզի՝ որ առանց հայրենիքի մնացած էինք, բոլոր հայրենիքներու հողին վրայ։

«Յետոյ եկաւ Տունը։ Մենք Տանիք մը չունեցողներս որ հալածական անցած էինք աշխարհի անհիւրընկալ տանիքներէն, ունեցանք մեր ապահով տանիքը։ Ուրի՛շ բախտը, որ թշնամիին տաղաւարները որոնք երբեմն հնչած էին պատերազմի մէջ նախատուածներու ու վիրաւորուածներու հեծքերով, մեզի՝ տուին, որպէսզի անոնց մէջ հաստատենք մեր բնակութիւնը, սուրբը ու առնլութիւնը խորտակուելէ վերջ։ Հո՛ն ուր կը բարձրանային երբեմն մարդասպան երկաթին քանդուածներու հեծքերը, այսօր կը հնչէ հայ աղջկան երգը, տրտում սակայն սիրոյ ու եղբայրութեան տարօրինակ կարօտներով խնկաւէտ։

«Յետոյ եկաւ Լոյսը։ Բարեբեր լոյսը եկաւ պատառել մեր գիւղական տուներուն հոծ խաւարը։ Բայց աւելի՛ ուժգնօրէն փարատեց մեր հոգիներուն մէջ մարտիրոսացումներու ու հալածանքի անթի՛ւ տարիներու ընթացքին հաւաքուած եղերական խաւարը։ Այս լապտերներու իւրաքանչիւրը սգաւոր մեր հոգիներուն համար եղաւ արեւ մը։

«Հիմա կուգայ Ջուրը, հեռաւոր հողամասերէ բերուած, շնորհիւ հրաշալի ճարտարագիտութեան մը որուն կարող էր միայն իտալական հանճարը։ Կուգայ Ապենինեան բարձունքներէն, հականերու երկրին կրանիթ կողերէն, կը ծակէ լեռները, կը խորտակէ անտառները, ստորերկրեայ խաւերը, ու բոյրերով հարուստ ու գոյներով շողշողուն մարգարտազարդ հողերէ անցնելով, կուգայ հաւաքուի՛լ, խորասուզուիլ, հոսի՛լ, հոսի՛լ, երկար երակներով, յորդառատ, հզօր, ներդաշնակ։ Ու հասաւ մեզի։ Մենք ի՞նչ գիտենք զարմանահրաշ ու անհաւատ մարդկային հանճարի այս բոլոր աշխատանքներէն։ Մենք գիտենք միայն որ այսօր կը ժայթի ու կը յորդի մեզի համար զո՛վ երակը Ջուրին ու այնքան պայծառ, այնքան ջինջ է որ նոյնիսկ անոնք որ չտեսան զայն, պիտի զգան հեռուէն այնպէս ինչպէս կը զգանք մենք մեր Վանի սրբազան լճակին կապոյտ հայելին որ աշխարհի է՛ն կապոյտ ու է՛ն գեղեցիկ ջուրերը կը ցոլացնէ՝ հա՛յ արցունքներով սրբագործուած….

«Այս փոքրիկ ու տառապած հայ գաղութը ասկէ վերջ՝ ձեր այս վերջին նուէրովը՝ պիտի ըլլայ իտալական մեծ ընտանիքին հաւասար։ Միայն Իտալիան այնքան մեծ ընտանիք մըն է որ կրնայ իր մեծ թեւերը երկարել աշխարհի բոլոր մարդերուն առանց ընկճելու։ Միայն Իտալիան Թուրքերուն զոհերուն համար որոնք ուրիշներէ ստացան միայն սուտ խոստումներ եւ գութի անօգուտ արտայայտութիւններ, միայն Իտալիան, կ'ըսեմ, կրնար ծաղկեցնել մարդկային եղբայրութեան այս ծաղիկը։

«Նո՛յն, այս Ջուրէն, ո՛վ Իտալիա, ասկէ վերջ պիտի գան զովացնելու իրենց ծարաւի շրթները երկու'ւ եղբայր ժողովուրդներ որ դարաւոր դէպքերէ ու սուգերէ վերջ կը վերագտնեն իրար այնպէս ինչպէս հեռաւոր օրերու մէջ Արարատի պահակները կը նայէին Հռոմէական լէգէոններուն լուսաւոր կուրծքերուն»։

Նազարեանցի այս ճառէն վերջ՝ որուն գլխաւոր մասերը միայն կրցայ տալ, եւ որ բուռն ծափերով ողջունուեցաւ, խօսք առաւ Պարիի կառավարիչը։ Յայտնելէ վերջ իր յուզումն ու գոհունակութիւնը, կառավարիչը ըսաւ.

— «Ինչ որ պիտի ուզէք մենէ, պիտի տրուի ձեզի։ Դո՛ւն, սիրելի Նազարեանց, ներկայացուցիչն ես մեծ ժողովուրդի մը որ կ'ապրի զոհողութիւններով։ Մենք կը հիանանք ձեր կամքի ուժերուն վրայ ու հոս եկած ենք արտայայտելու համար մեր հիացումը։ Պէնիթօ Մուսոլինի՝ մեր պետը՝ կը հետեւի ու կը հասկնայ ձեզ։ Ան ցոյց տուաւ հայերուն օգնելու իր կամքը»։

Կառավարիչին խօսքերը ընդունուեցան ծափերով եւ «կեցցէ՛ Իտալիա» աղաղակներով։

Յետոյ խօսեցաւ Արքեպիսկոպոս Դուրէ որ յուզիչ խօսքերով ոգեկոչելով հայ ազգին մարտիրոսացումը Քրիստոսի հաւատքին համար, ըսաւ.—

«Ես ծունկի կուգամ ձեր առջեւը, ո՛վ հայեր, որովհետեւ դուք ճշմարիտ մարտիրոսներու զաւակներն էք»։

Ամէնէն վերջ խօսք առաւ Հ. Տէր-Աբրահամեան որ իր շնորհակալութիւնները յայտնեց իտալացիներու ցոյց տուած անկեղծ համակրանքին համար։

Երգուեցան հայկական երգեր ու հանդէսը վերջացաւ «Բամ Փորոտան» ու «Մեր Հայրենիք» երգերով, զորս յոտնկայս ունկնդրեցին բոլոր ներկաները։

Այս հանդէսին առթիւ հեռագիրներ ուղղուեցան Մուսոլինիի ու ծերակուտական Լուիճի Լուցցաթթիի հայ գաղութին անունով։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՌՈՒՄԲԻ ԱՐԿԱԾԸ ԵՒ ԱՅԼԱՆԴԱԿ ՍՈՒՏԵՐ

Թղթակցութիւն

ՊԷՅՐՈՒԹ, 15 Յուն.

Բարոյական ըմբռնումը այնքան է խախտուած մեր հակառակորդներուն քով, որ ամէնէն աննշան դէպքն ալ կը չարափոխեն Դաշնակցութիւնը վարկաբեկելու մոլուցքէն տարուած, աջ եւ ձախ զրպարտութիւններ կը տեղացնեն, առանց նկատի առնելու որ իրենց այդ ստոր արարքէն կը տուժեն գաղթական բազմութիւնները։

Պէյրութի ռումբի պատահական արկածը լաւագոյն առիթը տուաւ Եգիպտոսի Ռամկավար «Արեւ» թերթին, այս անբարոյականութիւնը չզլանալու համար։

Դէպքը սովորական արկած մըն է։ Պատմենք երկու խօսքով։

Դեկտեմբեր 22ին «Ժողովրդային Տան» կից սենեակներէն մէկուն մէջ բնակող պատանի մը փողոցէն գտած ռումբ մը քննելու ատեն, յանկարծ կը զգայ որ պիտի պայթի։ Անմիջապէս ռումբը կը նետէ պատուհանէն վար ուր կը պայթի։ Այն միջոցին դուրսէն երկու ոստիկաններ կուգան եւ քննելով անխոհեմ պատանիի սենեակը, բան չեն գտներ, եւ երիտասարդը կը տանին ոստիկանատուն, բայց նոյն իրիկունն իսկ ազատ կ'արձակեն։ Ռումբը կոտրած է չորս ապակի եւ ուրիշ ոչինչ։

Այս աննշան արկածը առիթ է տուեր անամօթ Արեւին, հրատարակելու շինծու լուրերով լեցուն թղթակցութիւն մը, որուն նպատակն է գրգռել տեղական ժողովուրդը, եւ արաբ ու ֆրանսական իշխանութիւններու ուշադրութիւնը հրաւիրել «Ժողովրդային Տան» վրայ։

Կարդացէք միայն վերնագիրը.— «Ռումբի պայթիւն Պէյրութի Դաշնակցական Քլիւպին մէջ»։

Համաձայն այդ չնաշխարհիկ գրութեան, որուն ռամկավար օրկանը կցած է խմբագրական մըն ալ, «Ժողովրդային Տան» դրացի սենեակին մէջ պայթած ռումբը քանդած է եղեր ամբողջ սրահը, ոստիկանութիւնը գտած է 20 սնտուկ ռումբ եւ անհաշիւ քանակութեամբ զէնքեր, կառավարութիւնը ձերբակալած է չորս անձ, մէջն ըլլալով նաեւ Նոր Փիւնիկի խմբագիրը, երկու հոգի վիրաւորուած են եւայլն։

Եւ իբրեւ լրացում, թղթակցութեան հեղինակ պարոնը կ'իմանայ, կամ աւելի ճիշդ կ'ըլլայ ըսել, կ'երազէ թէ՝ կառավարութիւնը հրամայած է քլիւպը փակել վերջնապէս, թէ Դաշնակցական ղեկավարներ հրաման ստացեր են հեռանալ Սուրիայէն եւ թէ Դաշնակցութիւնը երկու մասի է բաժնուեր, թէ քանի սնտուկ ռումբեր գտնուեր, երկու թեւերու բաժն... դաշնակցականները իրարու դէմ պիտի գործածէին, եւայլն եւ... զառանցանքներ։

Ու վերջապէս, գանձիկ մըն ալ.— իբրեւ թէ ժողովուրդը դիմած է կառավարութեան եւ պահանջած՝ որ զանոնք ... յին գաղթի ենթարկուին ... րը, կամ թէ «Հնչակեանները» ... դրած են տեղական իշխանութեան իմացնել թէ այս ... միջամտութիւններուն ...

Հաստատելու համար թէ ... քան անամօթ զրպարտութիւններ են այս բոլորը եւ թէ ... քան գայրոյթ պատճառող ... թիւրացուցիչ քաւութիւններ ... րութեան հայութեան, մէջ ... րենք «Արեւ»ի Պէյրութի թղթակցին բաց նամակը, որ ... տեսաւ «Նոր Փիւնիկ»ի Յուն. 11 թիւով։ Թղթակից Պ. ... շիշեան կը գրէ. «Պիտի ... որ ձեր թերթին մէջ ... բաց նամակը հրատարակել ... տայիք հանրութիւնը ... նելու համար։ Ես Արեւ ... թղթակիցն եմ. բայց ... թին 29 Դեկտ. թիւին մէջ ... րութիւն գրուած թղթակցութեան հեղինակը ես չեմ եւ կատարեալ զարմանքով եւ զայրոյթով ... դացի յիշեալ շինծու եւ ... պելական յօդուածը որ ... ազգային տեսակէտով ... դաքական նկատումներով ... վնասակար է մեր գաղութին ... ներուն։ Պատահած արկածին ... ես տեղեակ էի, բայց ... աննշան էր դէպքը որ ... թղթակցութեան մը նիւթ ...

«Իմ կատարեալ զայրոյթս յայտնեմ այդ առաջինին ... տերով լի թղթակցութեան ... թիւ, եւ այս օրուընէ սկսեալ ... դադրեցնեմ իմ աշխատակցութիւնս ... հանդէպ ... Գահիրէի «Արեւ» ... հեան»։

Այս զայրոյթի նամակէն ... մեր կողմէն ո՛ր եւ է խօսք ... լորդ պիտի ըլլար։ Ահա ... վար սուտ խոստումներու ... թեան դէմ, ռամկավար ... կիցը։ ԹՂԹԱ...

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷ...

ՑԱՆՈՒՈՆ ԼԷՆԻՆԻ

«Րաբոչայա Կազէթա» ... շեւիկ թերթը (թիւ 299) կը բանայ տեսնելով որ Խորհրդային Դրախտին ամէն անկիւնը կանգնեն արձանը Լէնինի ... լոր թերթերը շարունակ կը ... թէ ծրագիրներ կազմուած ... ահա շինութիւնները ... հանգանակութիւն բացուած այս ամէնը արձան կանգնելու համար Լէնինի։ Քաղաքներ մրցումի մտած են, մէկը կ'... միւսէն աւելի փառաւոր արձան մը կանգնել։

Վլատիվոստոքի մէջ ... են հսկայ արձան մը որ կը ... նուի նաւահանգիստ մտնող ... ներուն վրայէն անգամ ... մէջ ալ կանգնած են մեծկ... ձան մը։ Բաղդատեցէք ... համար ծախսուած գումար... ուրիշ նպատակներու յատ... ուած գումարներու հետ։

150,000 րուբլի արձ... համար։ 10,000 կարօտ ... ցեներուն համար։ Իսկ դպրո... րու շինութեան յատկացու... գումարները արձանին ծախ... րուն հազիւ կը հասնին ...

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԲԱՐՔԵՐ

Խումբ մը համայնավար ... չիկներ կոմսոմոլսքայա Պրաւդա ... թերթին մէջ (Յունուար 4) ... նամակ մը ուղղած են ... նավար Երիտասարդներու ... թեան» անդամներուն ... գանգատին այն ընթացքի ... մար, որուն կ'ենթարկուին ... րենց երիտասարդ ընկերներ... կողմէ ։

«Ուր որ ժողովուին «Կոմ... համայնավար երիտասարդներ ... կը սկսին աղտոտ խօսքեր ... զոյգային ծաղրանքներ։ ... ներու մէջ կ'անպատուեն ... չիկները, կը պատմեն զայ... զալից զրոյցներ։ ... մէջ, համայնավար երիտասարդ...

ներու համաժողովի ընթացքին, երբ երիտասարդ մը բեմ կը բարձրանայ, անպայման խօսքը աղջիկներու մասին է, եւ ծիծաղը կը սկսի աթոռներուն վրայ։

Կան կարգ մը ճառախօսներ, որոնք նկատի ունենալով ունկնդիրներուն անտարբերութիւնը հանդէպ տարբեր նիւթերու, անմիջապէս խօսքը կը դարձնեն կը բերեն աղջիկներու վրայ, հասարակութեան ուշադրութիւնը արթնցնելու համար։ Այս սովորութիւնը ունին նաեւ համայնավար Երիտասարդներու Միութեան Կեդր. Կոմիտէի անդամները։ Հաճելի են անոնց համար միայն այն վիճաբանութիւնները որոնք կը վերաբերին աղջիկներու մէջ կատարուելիք փրոփականտին։

Երիտասարդ աղջիկները կը գանգատին նոյնպէս, որ Վարչութեան մէջ աղջկան մը թեկնածութիւնը նման ծաղրանքներու առարկայ կը դառնայ։ Օրինակ, ընտրութեան առեն, յանկարծ երիտասարդ մը կը պոռայ. «վա՛չ, մոռցանք աղջնակները, ես կ'առաջարկեմ որ ընկերուհի...ը վարչութեան անդամ ընտրուի»։ Ու կը սկսի ընդհանուր ծիծաղ, ծաղր եւ խայտառակ խօսքերու տեղատարափ մը»։

ՆՈՐ ՊԱՐԵՐ

Ամերիկացիներն են դարձեալ հեղինակը նոր պարի մը, որ կոչուի Թրիւտա։

Տերպսիքորա, պարի դիցուհին խլացայէն մեկնած է Ամերիկա եւ կը բնակի խափշիկներու հոգիին մէջ, եւ կը ներշնչէ՜ ու կը ներշնչէ՜։

Թրիւտայի հեղինակները սեւ-կայն ճերմակ Ամերիկացիներն են, որոնք, ձանձրացած՝ խափշիկեան ներշնչումներէն, մեծ ընդունելութիւն մը ըրած են այս նոր պարին։

Թրիւտայի ձեւերը ներշնչուած են լուղորդներու շարժումներէն, այնպէս որ կարելի է թարգմանել Լողպար։ Լողպարին քայլերը աւելի շնորհալի եւ աւելի ծանր են քան «Չարլսթօն»ի լուսնոտ գալարումները։ Մինչեւ՝որ ևբամիչտները լողպարին յատուկ եղանակ մը հեղինակեն, գործերը պիտի . .լողան «Թրիւտա»ն հին եղանակներովը «ճազ-պանտ»ի։

Լոնտոնի թերթերը շատ կը գովեն այս պարը, որ անշուշտ պիտի գայ Փարիզ եւ քիչ մը պիտի հանգչին պարասրահներու տախտակամածները, ազատելով չարլսթօնին լուսնոտ գալարումներէն։

** Սթօմփ: Նոր պար մըն ալ Սթօմփը, հեղինակութիւն ամերիկացի կարմրամորթերու, եւ յարգի Նիւ-Եօրքի, Շիքակոյի եւ Պոսթընի պարասրահներուն մէջ։ Ռազմական պար մըն է Սթօմփը, քիչ մը աւելի խելօք եւ նուազ կոպկաշնորհ, քան «Չարլսթօնը», որ չարափոխումն է առաջինին եւ հիմա յարգէ ինկած։

** Գլէք-պաթըրն ալ արգէն փողոցներու մէջ լրջճուկութեան հասած է։ Աղջիկները փողոցներու մէջ յանկարծ իրենց ոտքերուն վրայ գալարումները կը բըռնուին, եւ անցորդները շատ անգամ կը շփոթեն լուսնոտներու տառապանքին հետ այդ պարին ձեւերը։

ՉԱՐԼԻ ՉԷՓԼԻՆԻ ԱՐԿԱԾԻ ԵՐԸ

Չարլի Չէփլին Քալիֆորնիոյ կառավարութենէն առացած է երկու վճարելի առացական 400.000 տոլարի համար, իբրեւ տուրք իր եկամուտին վրայ։

Ամերիկեան թերթերը շարունակ կը լեցուին նոր տեղեկութիւններով, զորս կը քաղեն անբախտ կատակերգակին ամուսնական այս աղէտին առթիւ։ Կը կարծուի որ Չէփլին իր հարստութիւնը զրած է Լոս Անճէլօսի, Նիւ-Եօրքի եւ նոյնիսկ Անգլիոյ դրամատուներուն մէջ, մօտ մէկ միլիոն տոլար։ Միայն Լոս Անճէլօսի մէջ ունի 90.000 տոլար։ Փաստաբանները կը յուսան ազատել այս հարստութիւնը, թոյլ չտալով որ բաժնուած կինը ձեռք զնէ անոր վրայ։

Հնդկական պալատները. — Հնդկաստանի փոխարքան վերջերս բացումը կատարեց այն կառավարչական շէնքերուն, որոնք կառուցուեցան Նոր Տէլհիի (մայրաքաղաք) մէջ։ Այս նոր մայրաքաղաքը կը գտնուի, հին քաղաքէն քանի մը քիլոմեթր հեռու, անապատային դաշտի մը վրայ, ուր ոչ ջուր կայ, եւ ոչ ծառ։ Նոր շէնքերն են Իշխանաց Խորհրդարանը, Վարչապետարանը, եւ Օրէնսդրական Պալատը։ Պաշտօնէութիւնը այս նոր մայրաքաղաքին կուտայ «Սպիտակ Փիղը» անունը։ Նուազ մայրաքաղաքը պիտի օժտուի ջուրով, աղբիւրներով, պարտէզներով, եւ այս նպատակով կառավարութիւնը ոեւէ ծախք չի խնայեր։ Մինչեւ այժմ եղած ծախքերն են Օրէնսդրական պալատին համար՝ 562,000 ոսկերլին, Դիւանապետարանին համար՝ 1,312.500 ոսկերլին, Փոխարքային պալատին համար 937 հազար ոսկերլին։ Ընդհանուր գումարով, նոր մայրաքաղաքը պիտի արժէ 10.500.000 ոսկերլին։ Դեռ 375.000 ոսկերլին կը նախատեսուի պարտէզներու, գեղազարդ հրապարակներու իբրեւ ծախք։

կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

64.— ՍԻՒՄԷՆ (Gard)

Սիւմէն գիւղը կը գտնուի Կառ նահանգին մէջ եւ Նիմէն երեք ժամ հեռու է շոգեկառքով։ Ունի երկու մետաքսի եւ երեք գուլպայի գործարաններ։ Երեք տարի առաջ միայն ես եկած եմ ընտանիքով, իբրեւ մետաքսի գործարանի աշխատաւոր։ Ցետոյ իմ ու բարեկամներուս խնդրանքին համաձայն, գործատէրը Պոլսէն եւ Յունաստանէն բերել տուած է 50է աւելի աշխատաւորուհիներ, որոնց մեծ մասին պայմանաժամը լրացած ըլլալով, դարձած են իրենց ազգականներուն մօտ, Փարիզ ու Մարսէյլ։

Այստեղ գործի պակասութիւն չկայ: Մեր գործատէրը ունի Սիւմէնի եւ շրջակայ գիւղերու մէջ չորս գործարան։ Ընդհակառակը գործաւորուհիի պէտք կայ, պակասներուն տեղը լրացնելու համար։ Կիներուն 8 ժամ աշխատանքի փոխարէն կը վճարուի 12 ֆրանք 25 սանթիմ, իսկ այրերը որ կ'աշխատին գործատիրոջ ագարակին մէջ, կը ստանան 16—30 ֆրանք օրական։

Գործաւորուհիներ եթէ կը փափաքին կրնան դիմել իմ հասցէիս, լրացուցիչ տեղեկութիւն ստանալու համար. Maksoud Guedavdjian, Sumène (Gard): Մ. Գ.

ՉԸՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԲԱՆԱՁԵՒ ՄԸ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Վերջի օր տեղի ունեցաւ Սէնթ Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի Հ. Յ. Դ. մարմիններու կողմէ կազմակերպուած բանախօսութիւնը։ Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը։ Բանախօս ընկ. Վ. Զուլէրեան պարզելով գործազրկութիւնը եւ անոր վտանգները, ձաղկեց օրուան վարիչներու, ջոկերու եւ կղերականներու անտարբերութիւնը։ «Մինչեւ ե՞րբ պիտի տեւէ այս անիշխանութիւնը, որուն երեսէն դժբախտ գործաւորութիւնն է որ կը տուժէ։ Մեր մէջ կան գործաւորներ որոնք ընտանիքի 4—5 անդամներով ծանրաբեռնուած՝ գրեթէ երկու ամիս է պարապ են. անոնք ամէն օր գործարաններու դռները սփ կ'առնեն, գոնէ օրական սեւ հաց մը ճարելու իրենց ընտանիքին, բայց յուսահատ ետ կը վերադառնան։ Այս վիճակը, ինչպէս քանի մը անգամ պատահեցաւ, կամ անձնասպանութեան եւ կամ խելագարութեան պատճառ կ'ըլլայ»։

Բանախօսութենէն յետոյ, բոլոր ներկաներու հաւանութեամբ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որ կը հրաւիրէ մեր պաշտօնական մարմինները՝ գործակցութեան գետին մը գտնել գոնէ ներկայ պարագային։ Բանաձեւէն պատճէններ ղրկուեցան Հ. Հ. Պատուիրակութեան, գաղթ. Ցանձնաժողովին եւ մամուլին։ Հաւատանք թէ լրջօրէն պիտի զբաղին եւ միջոցներ պիտի մտածեն ֆրանսահայ գաղութին սպառնացող վտանգին դէմ։

Ներկաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը յայտնեցին բանախօսութեան կազմակերպիչներուն եւ մաղթեցին որ պարբերաբար այսպիսի բանախօսութիւններ սարքէ Հ. Յ. Դ. կոմիտէն, օրուան խնդիրները լուսաբանելու համար։ Թղթակից

ՆՈՐ ԳԱՆՁԱՏՈՄՍԵՐ

Նախարարական Խորհուրդը Շանզ Էլիզէի մէջ Պ. Տումէրկի նախագահութեամբ գումարուելով որոշեց շրջաբերութեան հանել Նոր գանձատոմսեր՝ 15 տարուան պայմանաժամով, վճարելու համար 1922ի 3 եւ 5 տարուան գանձատոմսերը, որոնց պայմանաժամը կը վերջանայ 1927ի ընթացքին։

Կառավարութիւնը պարտաւոր է մէկ կողմէ Փետր. 1ին վճարելու 1.395.000.000 ֆր.ի հարիւրին 6նոց գանձատոմսեր, միւս կողմէ Սեպտ. 25ին պէտք է վճարէ 4.587.000.000 ֆր.ի գանձատոմս։

Փետրուարի վճարումին հասնելու համար անցեալ դեկտեմբերին շրջաբերութեան հանուեցան հարիւրին 7 տոկոսով գանձատոմսեր, տասը տարիէն վճարելի։ Նոր գանձատոմսերով պիտի վճարուին Սեպտեմբերի պարտքերը։

Նոր գանձատոմսերը շրջաբերութեան պիտի հանուին փետրուար 15ին, 462.50 ֆրանքէն, անուանական դրամագլուխը պիտի ըլլայ 500 ֆրանք և փետրուար 1էն սկսեալ հարիւրին 7 տոկոս պիտի բերէ։ 1922ի 100ին 6նոց գանձատոմսերը իբրեւ դրամ պիտի ընդունուին։

Ելեկտրական ինքնաշարժ.— Անցեալ ամիս փորձի համար Պերլինի մէջ սպասարկութեան հանուած էին 125 ելեկտրական ինքնաշարժներ։ Ժողովուրդեան մօտ լաւ ընդունելութիւն մը գտան այս ինքնաշարժները։ Այս փորձէն քաջալերուած, Փետրուարէն սկսեալ, շրջագայութեան պիտի հանուին 500 ելեկտրական օթոմոպիլներ։

Այս ինքնաշարժները այն առաւելութիւնը ունին, որ աւելի առաջ կ'ընթանան եւ նուազ ծախք կը պատճառեն։ Ան պատճառով, նաւթուղէ ալ 100ին 15 աժան է միւս ինքնաշարժներու գիներէն։

ԸՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԻՒՆԸ

Հակառակ ֆրանքի բարձրացումին, ապրուստը կը շարունակէ սղել: Անցեալ տարի այս եղանակին սղերլինը այսօրուան գինէն աւելի բարձր էր, սակայն ապրուստը աւելի աժան էր: Մասնաւորաբար ածուխի գինին վըրայ մէկ տարուան ընթացքին մեծ յաւելում եղած է: Այս տարուան ձմեռը աւելի խիստ է, քան անցեալ տարի:

1926 Յունուարին երբ սղերլինը 130 ֆրանք էր, ածուխը կ'արժէր 116 ֆր. 30, Սեպտեմբերին սղերլինը 170 էր, ածուխը կ'արժէր 168.95, Նոյեմբերին սղերլինը 140.10ի իջաւ, ածուխը 184.10ի բարձրացաւ, 1927 Յունուարին ոսկին 122 ֆրանք է, ածուխը 187 ֆր. 10 կ'արժէ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

120 անգամ նշանուած.— Այէ Ֆրանքէնպէրկ, Գերմանացի լէգէոնական մը, որ 120 անգամ նշանուած էր, մեռած է Պամերիոյ մէջ։

Նշանուելու արհեստը սկսած է Սպանիոյ մէջ, ուր կոմս Ֆրանքէնպէրկ անունով ներկայացած էր սպանիական ազնուականութեան։ Այդ շրջանակին մէջ մանկամարդ իշխանուհի մը տեսաւ «դուքսը», եւ սիրով բռնկեցաւ։ Իշխանուհին հարուստ էր, եւ դուքսը անմիջապէս նշանտուքի բանակցութեանց սկսաւ։ Սէվիլի պարտէզներուն մէջ շքեղ հանդէս մը սարքեց, աւելի մեծցնելու համար իր համայքը։ Սակայն, երբ հարսնացուին ծնողքը կ'աշխատէր Պավերիայէն սոյն տեղեկութիւններ քաղել, մեր «դուքս»ը կորսուեցաւ եւ ուղղակի Ամերիկա ճամբայ ելաւ:

Ամերիկեան միլիոնատէրի մը մօտ քարտուղար կարգուեցաւ, եւ աշխարհի շրջանն ըրաւ։

Գերմանիա դարձին, համոզուած՝ որ հարուստ այրիներու հետ նշանուելով կը հարստանայ այնքան, որքան չեն կրնար շահիլ վաճառականները, փոխն ի փոխ նշան կապեց հարուստ կիներու հետ, որոնք կը ձանձրանան առանց ամուսինի։ 120 անգամ նշանուած էր արդէն, երբ այլեւս այս արհեստը անհամութիւններ ցոյց տուաւ։ Թաշուած՝ իր տան մէջ, վերջապէս մեռաւ յաւիտենական փեսացուն։

Համբոյրի մը գինը.— Ատաանայի գարեջրատուններէն մէկուն մէջ, Թուրք մը կը գինովնայ և ծառայող կնոջմէն 5 ոսկիի համբոյր մը կառնէ։ Երբ գինովութենէն կը սթափի, կը նկատէ որ սուղ է 5 ոսկին մէկ համբոյրին համար, ուստի 4 ոսկին ետ կ'ուզէ։

Համբոյրի յաճախորդը դուրս կը նետեն, ծեծը չակած։

Կախաղան եւ ճարմնիքը.— Պորտոյի մօտ հողագործ մը, աղջկան հարսնիքին օրը, կենդանիները խնամելու համար պարտէզ կ'իջնէ եւ տանձի մը

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Մօտ օրէն, երբ Թերթօն կը սկսինք հրատարակել, Ռումանացի երիտասարդ գրագէտ Փանայիթ Սթրաթիի վերջին գործը՝

ԿՕՏԻՆ

Ռումէն ժողովրդական կեանքէ, յուզիչ եւ ցնցող սրտաշարժ վէպ մը:

ԿՕՏԻՆ՝ հերոսն է քաղաքներու այն թաղին, ուր ինկած մարդկութեան մը ցոգին կը ցայցանայ վայրագ բնազդներու ցանցին տակ:

Տգեղ եւ աղքատ՝ անարգուած մանկութենէ մը յետոյ, ուժեղ եւ աշխարհու, կոտին երիտասարդն է որ, դաշոյնը ձեռքին պիտի քալէ, մինչեւ իր եղերական վախճանը, երբ զոհ իր ներքին ճակատագրին եւ ախտաւոր միջավայրի մը:

ծառէն ինքզինքը կը կախէ, այն պահուն երբ հարսն ու փեսան ինքնաշարժով տուն կուգային եկեղեցիէն։

Անհուն սուգի մը մէջ պսակը կատարուեցաւ, սակայն։

Ջիւթ մի ծամէք...— Ամերիկայի մէջ աղջիկ ու կին ծիւթ կը ծամեն, առտուընէ մինչեւ իրիկուն։ Նապաստակն անգամ այդքան չի կրնար որոճալ։ Ամերիկուհիները, սակայն, չեն յոգնիր, ու ծիւթը կը նետեն մէյ մը մէկ թուշին, մէյ մը միւս թուշին։ Ու յանկարծ կը բորբոքի աղջիկներուն բերանը, եւ կը սկսին ցաւերը։ Այս բորբոքումները, միւս կողմէ, տարափոխիկ են։

Այս պատճառաւ Թրէնթընի մէջ հազարաւոր Եւաներու բերանը գոցուած է։

Այքըլմէնի մէջ կառավարութիւնը հրամանագրով մը արգիլած է համբոյրները, չվարակուելու համար։ Տգեղ կիներուն ամուսինները մտիկ կ'ընեն այս հրամանագրին, բայց աղուոր կիները միշտ պիտի համբուրուին, եւ միշտ... ցաւ քաշեն։

ՆՇԱՆԱՏԱՒՏԱԿՆԵՐՈՒ ԼԵԶՈՒՆ

Օտար լեզուով նշանատախտակներու դէմ ժամանակին յարուցուած խնդիրը դարձեալ կը յուզուի։ Թաղապետութեան խորհրդական Պ. Մասար, Փիւլըթէն միւնիսիփալի մէջ, կ'առաջարկէ տուրք դնել այն բոլոր նշանատախտակներէն, որոնք գրուած են օտար լեզուով։ Պ. Մասար, նկատելով որ շատ մը երկիրներու, ինչպէս Իտալիոյ մէջ ֆրանսերէն լեզուով նշանատախտակները արգիլուած են արդէն, աւելորդ կը գտնէ վախը թէ, փոխադարձաբար կ'ընեն օտար երկիրները։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (3)

ԲԱՆԻՈՐԸ

(ՀԻՆ ԶՐՈՅՑ)

Իմմանէլ կը վերածնէր կարծես։ Լուրջ թեթեւութիւն մը կը զգար իր մէջ։ Դիւթուած ինքման հլու էր։ Երազի մը մէջ կ'առաջնար կարծես։ Ոտքերը հազիւ գետնին կը դպէին ու իրեն այնպէս կը թուէր թէ երկու անոյշ ոգիներ զինքը վեր կը բռնէին իր թեւերէն։ Վիզէն քար մը առած էին կարծես ու իր ուսերէն վրայէն աւազին գերան մը։

Ան շնորհագեղ ապշութեամբ վեր բռնած էր իր արուեստագեղ գլուխը ու պարապին մէջ դէմք մը կը տեսնէր, պատկերի նման դէմք մը, որ իրմէ կ'ելլէր ու իր մէջ կը մտնէր։ Իմմանէլ երբեք այդքան երջանիկ չէր եղած եւ իր դէմքը երբեք այդքան ազնուր չէր եղած ու մանաւանդ Իմմանէլ այդքան անփեղծ չէր եղած.

Երբ բազմոցի մը վրայ տապեցին որ ընկօղմանի Իմմանէլ՝ բաղնետէք Ամալա իր ձեռքով արմաւաջուր, Նարինջ ու լիբանան խունկ բերաւ։

Արեւը դեռ կէս շրջան չըրած Իմմանէլ եւ Սիգօննա դէմ դիմաց էին։ Սիգօննայի տունը զրասանգուած էր։ Ճամբաներուն վըրայ գորգեր, գազանի մորթեր, լուսամներ, արմաւենիի եւ ձիթենիի ճիւղեր կային։ Աղջիկներ ու գերիներ պարտէզին ճամբաներուն վրայ լեցուած էին ու իրարու աւետիս կուտային ու կ'ըսէին.

— Եկաւ փեսան...

— Մանուկի պէս անմեղ է...

— Աղջկայ պէս անոյշ է...

— Իշխանի պէս գեղեցիկ...

— Կ'ըսեն թէ ան բանուոր է...

— Ի՞նչ բանւոր, ան փառաւոր է...

Ցանկարծ ձայն մը ուժե՛ղ ուժե՛ղ

— Թագաւո՛ր է։

***

Արշալոյսներ — վերջալոյսներ յաջորդեցին եւ հարուստ Սիգօննա ու աղքատ Իմմանէլ եղան մտերիմներ։ Սիգօննա գտած կը կարծէր գեղեցիկ պատեան մը՝ Իմմանէլի մարմինը։ Երբ տաւիղը բացուեցաւ, ցոյարձակ գոհար մը երեւցաւ, այդ Իմմանէլի հոգին էր։ Ու անոնք եղան մտերիմներ։ Իմմանէլ առանց հպումի մը կրցած էր որբել Սիգօննայի մէջ վառող կրքի տարտարոսեան հնոցը միայն իր աղբիւրի նման վազող խօսքերով։ Սակայն Սիգօննայի մէջ վառ կը մնար դեռ հեթանոս կանթեղ մը։ Գիշերները մանաւանդ փետրալից անկողնոյ ջերմութեան մէջ կը շոգիանար բաղձանքը Իմմանէլին չատրուանին ջուրը եւ օձանման բոց մը կ'ալեկոծեր Սիգօննայի կաթնեղէն մարմինը։ Նոյնիսկ երբեմն իր աչքերը այնքան լեցուած կըլլային Իմմանէլով, որ քունը մինչեւ առաւօտ ճամբայ չէր կրնար գտնել Սիգօննայի կոպերէն ներս մտնելու։ Ու գեղանի այրին կը տուայտէր, ու գեղանի այրին կը գալարուէր ճոխ սեղանի մը առջեւ սովամահ եզղի մը նման։

***

Երեկոյ մըն էր։

Իմմանէլ եւ Սիգօննա նստած էին պարտէզին կեդրոնական աւազանին եզերքը գտնուող մարմար նստարանին վրայ։

Իմմանէլ յոգնած էր խօսելէ եւ Սիգօննա յոգնած իր լսած խօսքերուն ազդեցութենէն։

Երկուքն ալ լուռ էին։

Վերջալոյսը հրաշալի էր։

Սիգօննա գլուխը վեր բարձրացուց ու պահ մը վերջ այսպէս խօսեցաւ.

— Իմմանէլ, տե՛ս, վերջալոյսը... Նման է բոսկած գոհարներով զարդարուած մեծ հովահարի մը...

Նման է փետուրներու շքեղանքը բացած եդեմական սիրամարգի մը...

Նման է փարաւոնի մը արքայադամբանին...

Նման է ծաղիկներով աղյուսն բռնկած նաւի մը, երկինքի ծովերուն մէջ...

Իմմանէ՛լ, դիտէ, վերջալոյսը, անիկա նման է ինծի, շքեղ ու հատնող.

Իմմանէլ չնայեցաւ վերջալոյսին, այլ Սիգօննայի աչքերուն ու յանկարծ միայն իրեն լսելի ձայնեկի մը. իր թրթռուն թեւերը բացաւ ու իր շունչը դդուական փչեց իր հոգիէն ներս։ Երաժշտութիւնը կը պատարագէր եւ կ'ընծայէր Իմմանէլին իմաստուն խենթութիւն, թեչուն թափառականութիւն դէպի փնտռուած հորիզոններ։ Սիգօննա ինքն ալ կը նայէր Իմմանէլին։ Անոնք իրարու մէջ կը հոսէին եւ իրարմով կը լեցուէին։ Սիգօննայի ամբողջ արիւնը խուժած էր իր շրթներուն ու այտերուն մէջ ու իր դէմքին վրայ վարդագոյն բոց մը կը հեւար։ Իմմանէլ մօտեցաւ Սիգօննայի։ Ցամք տանջանքով ու քաղցրօրէն բազուկներ երկարեցան, խառնուեցան ու շրթունք առ շրթունք զիրար կնքեցին, մեղրամոլ համբոյրի մը մէջ։ Սիգօննա իր այրեցեալ պապակը կը գոհացնէր ու կ'երգէր.

— Իմմանէլ, շրթունքներուդ վրայ խունկ կայ ու բուրամունք, հազար ծաղկունք, հոգի — մեղրա... — Թող որ թառի անոնց վրայ ու գինովնայ...

Սիգօննա բռնկցուց Իմմանէլի շրթները եւ հրդեհեց անոր աղբտին արիւնը ու անոր մարմնին մէջէն գողցաւ ու ցմրուր խմեց կուսութիւնը։

(Շար. ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

րը Մոսկուայի մէջ Գործավարներու խորհուրդը հրատարակութեան տուաւ պատճէնը այն բողոքագրին զոր Խ. Հ. Միութեան արտաքին Նախարարութեան հրահանգով Ռաքովսքի ներկայացուցած էր Փարիզի։

Այս բողոքագիրը նոր չէ, Հոկտեմբերին խմբագրուած է եւ սովորական վերապահումները կ՚ընէ Պեսարապիոյ մասին։ Ֆրանսա բացարձակապէս պատասխանեց թէ փրանս. Խորհրդարանը վաւերացուցած է դաշնագիր մը, որով կը ճանչցուի Ռումանիոյ գերիշխանութիւնը Պեսարապիոյ վրայ. հետեւաբար եւ ռուսական դիմումը անհասկնալի է։ Սակայն որովհետեւ խնդրոյ առարկայ դաշնագիրը իտալական Խորհրդարանը դեռ չէ վաւերացուցած, պոլշեւիկները ամէն առիթէ կ՚օգտուին իրենց բողոքը հրապարակելու համար։

Անգլիա եւ Իտալիա կը համաձայնին

«Թայմզ» կը տեղեկանայ թէ Հռոմի մէջ անգլիացի եւ իտալացի մասնագէտներու միջեւ վերջերս բանակցութիւններ կատարուած են Կարմիր ծովու, մասնաւորաբար արաբական եզերքի անգլիական եւ իտալական տնտեսական շահերուն մասին։ Անգլիոյ պատուիրակն էր սըր Ճիլպըրթ Գլէյթըն, որ ասկէ առաջ Վէհապիներու թագաւորին հետ դաշնագիր կնքած էր, իսկ Իտալիոյ բանագնացն էր Երիդրիայի կառավարիչ զօր. Կասփէրինի։ Իմամ Եաhեայի եւ Իտալիոյ միջեւ կնքուած դաշնագիրը ո՛չ մէկ կերպով կը վնասէ անգլիական շահերուն։

Անգլիա դաշնագիր պիտի կնքէ նաեւ Ասիրի Էմիր Իտրիսիին հետ։ Այս վերջինը եւ Վէհապիներու թագաւորը դաշնագրով կապուած են իրարու հետ։ Էմիր Իտրիսիի իշխանութեան փոքրիկ հողամասը Վէհապիներու հովանաւորութեան տակ դրուած է։ Անգլիա դաշնագիր պիտի կնքէ նաեւ Իմամ Եաhեայի հետ, որ Ատէնի հողամասը գրաւած է։

Նոր դաւադրութիւն մը Նիսի մէջ

Հազիւ լրացած Կարիպալտի-Մաչիա դատավարութիւնը, ոստիկանութիւնը Նիսի մէջ երեւան հանեց նոր դաւ մը։ Իտալացի ֆաշիստ մը, Թանովի, նախկին խմբագրապետ «Փոփոլօ տ'Իթալիա»ի, փորձած է ծուղակը ձգելով Իտալիա տանիլ փախստական եւ հակաֆաշիստ խմբագիր մը, Սաքքին, Մուսոլինին սպաննելու համար։ Իբրեւ հակաֆաշիստ ներկայանալով, այս մոլեռանդ ֆաշիստը լրջօրէն գործի ձեռնարկած էր։ Սաքքի լուր տուաւ ոստիկանութեան։ Ձերբակալուած տաեն, դաղտնի գործակալը ցաւ յայտնեց որ ծրագիրը ձախողեցաւ ի՛ըսուի թէ պարզապէս պիտի արտաքսուի։

∴ Իտալիոյ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը որոշեց Փարիզ փոխադրել իր կեդրոնը, այլեւս անկարելի գտնելով գործել Իտալիոյ մէջ։

Յունաստան նոր մարտանաւ կ՚ապսպրէ

Յունաստանի արտաքին նախարարին եւ Չըրչիլի միջեւ խօսակցութեան ընթացքին խնդիր եղած է Անգլիոյ նաւարաններուն նոր դրութեամբ մարտանաւեր ապսպրելու մասին։ Չըրչիլ խոստացած է անձամբ միջնորդել որ լաւագոյն պայմաններով կնքուին պայմանագրութիւնները։

Յունաստան եւ Ամերիկա

Մօտ օրէն հինգ ամերիկեան մարտանաւեր պիտի հասնին Ֆալէրոնի առջեւ։ Հելլէն մամուլը քաղաքական մեծ կարեւորութիւն կու տայ այս այցելութեան։

Կարիպալդի եւ Մաչիա կ՚արտաքսուին

Շաբաթ օր վերջացաւ լրտես Ռիչչիօթթի Կարիպալտիի եւ Քաթալան յեղափոխականներու դատավարութիւնը։

Ընդհ. դատախազը նախ խօսեցաւ գնդապետ Մաչիայի եւ ընկերներուն մասին, որոնց հայրենասիրութիւնը վեր հանեց։ Անոնք չեն դատուիր, ըսաւ, իբրեւ Սպանիոյ մէջ յեղափոխութիւն յարուցանողներ, այլ իբրեւ արգիլուած զէնք պահողներ։ Օրէնքը մէկ ամիսէն 5 տարի բանտարկութիւն եւ 16 ֆրանքէն 3000 ֆրանք տուգանք կը նախատեսէ այս յանցանքին համար։ Ցետոյ խիստ բառերով այպանեց արարքը Կարիպալտիի, որ իր ընտանիքին մաքուր անցեալը արատաւորեց։

Պաշտպան փաստաբանները երկարօրէն ծանրացան գնդապետ Մաչիայի եւ ընկերներու հետապնդած դատին նուիրականութեան վրայ եւ դատապարտեցին գնդապետ Կարիպալտին։ Մասնաւորապէս ուշագրաւ էին փաստաբան Թօրէսի խօսքերը ուղղուած Կարիպալտիին.

— Գացէ՛ք պատմեցէք ձեր պետ Մուսոլինիին ֆրանսական դատարաններու ներողամտութիւնը։ Գացէք ըսէք անոր թէ Ֆրանսա ամէն գրգռութենէ վեր է։ Գացէ՛ք եւ գտէք Մաթէօթթիի սպանիչները.— եւ ա՛լ բնաւ մի՛ գաք այս երկիրը։

Դատարանը հետեւեալ վճիռը տուաւ,— Կարիպալտին մեղսակից չէ գնդապետ Մաչիային, սակայն պատերազմական զէնքեր պահելու մէջ յանցաւոր է։ Գնդապետ Մաչիա եւ Կարիպալտի կը դատապարտուին 2 ամիս բանտարկութեան եւ 100 ֆրանք տուգանքի։ Միւս բոլոր ամբաստանեալները մէկ ամիս բանտարկութեան եւ 50 ֆրանք տուգանքի։ Բոլորն ալ նախապէս երկու ամիսէն աւելի բանտարկուած ըլլալով, անմիջապէս ազատ արձակուեցան։

Գնդապետ Կարիպալտիի երեք օր, միւսներուն մէկ ամիս պայմանաժամ տրուեցաւ Ֆրանսայէն մեկնելու համար։

Ձմեռը Հայաստանի մէջ

Յունուարի սկիզբը արդէն ձմեռը մտաւ Հայաստանի դաշտերէն ներս։ Բարանայի մէջ (Դիլիջան) սոսկալի քամիները կը փչեն։ Թանդուած են բազմաթիւ տանիքներ, կղմինտրները թափուած կամ տարուած։ Փլած են նաեւ գիւղին խոտի դէզերը։ Քամին վնաս պատճառած է նոյնպէս ցանքերուն։

Ն. Ախտայի մէջ սկսած են կծու ցուրտերը, եւ ձիւն կը տեղայ։ հեռագանները իջած են սարերէն։ Երեւանի մէջ եւս ցուրտ կ՚ընէ։ Ալեքսանդրապոլի մէջ սաստիկ քամիներ կ՚առնան։ Սեւանայ լիճին հիւսիսային մասին վրայ զէրոյէն վար 17 աստիճան ցուրտ կ՚ընէ։

Ձմեռը Անդրկովկասի մէջ

Թիֆլիսի շրջանին մէջ նստած ձիւնը երկու կանգուն խորութիւն ունի։ Փոթորիկները մեղմացած են, սակայն ցուրտ մը կայ։ Քոնթաութի լեռներուն վրայ զէրոյէն վար 21 աստիճանի ցուրտ կ՚ընէ։ Գորիի մէջ սաստիկ փոթորիկ կայ։

Քութայիսի եւ Բաղդադիի միջեւ հաղորդակցութիւնները դադրած են։ Կվերիլհա գետը բարձրացած է մինչեւ 140 սաժէն (բնականը 85 սաժէն)։ Տեղ տեղ յորդած եւ աւերներ պատճառած է։ Յունուարի սկիզբը, Պաթումի վրայէն սաստիկ քամի մը արշաւելով, փողոցի ծառերը արմատախիլ ըրած է, նետած է ցուցատախտակները, քանդած՝ խարխուլ պատշգամները եւ հեռագրական սիւները։ Մարտաքիան մեկնող շոգենաւը քամին պատճառով գիծէն դուրս ելած է բայց զոհեր չէ տուած։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵԳԻՊՏ. ՔՐԷՏԻ ՖՕՆՍԻԷԻ Յունուար 15ի վիճակահանութեան մէջ 50,000ական ֆրանք շահեցան 1886ի պարտաթուղթերէն թիւ 30, 457 եւ 1903իններէն թիւ 715.107։ իսկ 100.000 ֆրանք շահեցաւ 1911ի պարտաթուղթերէն թիւ 358.967ը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. «Նաւագոյն» խումբը ընկերա-համակրական ժողովի կը հրաւիրէ Գուա-Գոլոմպի, Անիէռի, Գոլոմպի, Արժանթէօյի եւ շրջաններու բոլոր ընկերներն ու համակիրները, 28 Յունուար, Ուրբաթ, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին, 80, Rue Charles-Chefson Bois-Colombes): Դասախօսութեան նիւթը՝ «Ի՞նչ է Հ. Յ. Դաշնակցութեան նպատակը ներկայիս»։

ՅԱՐԴԱՐՈՂի առաջիկայ գրական երեկոն, հինգշաբթի, 27 ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանը։ Մկրտիչ Պարսամեան կը ներկայացնէ Թլկատինցին եւ իր գրականութիւնը։ Կը հրաւիրուին ան. դամներն ու համակիրները։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի բոլոր անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին Այս Կիրակի 24 Յունուար, ժամը ...30ին, 40, Ռիւ տը Պէլվիլի հասցէով։

St. Olteinie. No. 16 Constantza. Roumanie։

— Կը փնտռուի Կարապետ Գէորգեան, որ 1921ին Նիւ Եորք կը գտնուէր։ Գրել՝ Mouchig Garabedian*ի*, 2 Rue Armand Lepin, Bois Colombes (Seine) France։ Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուին Մկրտիչ եւ Մարիամ Գոնիալըեան, որոնք Փարիզ կամ շրջակաները կը գտնուին։ Գրել՝ Ohanès Manissallian*ի*, 6 Rue du Rosemont, Belfort France.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՏԻԿՆՈՒՀԻ Ե. Մ.— Ստացանք 20 Ֆր.։

ԼԻՈՆ. Յ. Ն.— Պէտք է Փարիզ իջնել։

ՄԱՐՍԷՅԼ. Ս. Ա.— Ստացանք 5 Ֆր.։

ՇԷՐԻՊՈՒՐ, Գ. Ղ.— Ստացանք 20 Ֆր.։

ԲԻՄԳՐԻՃ (Ամերիկա), Ստացանք 75 Ֆր.։ Սկսանք ղրկել 21 Յունուարէն։

ՆԻՒԵՕՐՔ. Յ. Մ.— Ստացանք 10 տոլար։ Կարգադրեցինք։

ՊԻՒՋԷ ՍԻՒՌ ՊԷՋ. Տ. Ս.— Ստացանք 35 Ֆր.։

ՍԷՆ ՖՕՆ, Վ. Ն.— Շարունակեցէք գրել։

ԿԱՐՏՍԱ. Ն. Շ.— Ստացանք 80 Ֆրանք։

ՆԻՍ, Յ. Փ. – Ստացանք 35 Ֆրանք։ Ձեր բաժանորդագրութիւնը կը սկսի 9 Յունուարէն։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Մ.— Ստացանք 25 Ֆրանք։

ԴԱՑԱՊԼԱՆՔԱ, Ա. Զ.— Ստացանք 65 Ֆրանք։

ԺԱՅԻԷՕ, Գ. Տ.— Ստացանք 20 Ֆրանք։

ԼԱ ՍՕՆ. Մ. Թ.— Ստացանք 15 Ֆրանք։

ԹՕԼԻՆԻԱՆ, Մ. Փ.— Ստացանք 35 Ֆրանք։

ՓՕՆԹԻՎԷՔ, Կ. Մ.— Ստացանք 35 Ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գատ. Միութիւն. — Ստացանք 300 Ֆր.։ Կարգադրեցինք։

ՊՈՒՌԺՈՒԱ ԼԷՋԱՊԷՌ, Ա. Մ. — Ստացանք 35 Ֆրանք։

ՊՕԼԷՆ, Գ. Զ.— Փոխանցեցինք ձեր հաշւոյն։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Խ. Դ.— Ստացած ենք 75 Ֆր. 5 Յուն.ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— Ստացանք 427.50 Ֆր.։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Հերմինէ Ցակոբեան կը փնտռէ իր եղբայրը Նուպար Տէմիրեան, որ 1923ին յունական զինուոր եղած կը կարծուի։ Տեղեկացնել՝ 36 Rue Martin Bernard, Paris (13me)։

— Ձորս ամիս առաջ 5 Rue Pradier, Paris (13e) հասցէին ապրող Բարերդ— Քասանքայ գիւղացի Համբարձում (Մերկերեան) Ներգէզեանէն տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝ Setrak Nerzetian*ի*

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՆՈՐ ՍՏԱՑՈՒԱԾ.— Բժիշկին գրքէն փրցուած էջեր 12.50 ֆրանք, Պէպէքս, գաւաթ 10, Հրաշագործ Ֆաքիր Թահրա պէյ 5 ֆրանք, Բժիշկին խորհուրդները հայ պատանիներու 5, Վերջալոյսին տակ (Թատր. Կ. Մեհեանի) 5, Անձկութեան ժամեր 2, Բարիզէթ 7.50, Խոռվք 3 ֆրանք։

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆԱԵՒ.—Օտեանի գործերէն՝ Ընկ. Փանջունի 10, Թաղականին կնիկը 17.50, Միքէի սիրարկածը 5, Միջնորդ Տէր Պապան 17.50, Մատնիչը 7.50, Ցեղափ. մակարոյնները 7.50, Ջաքըր Ավրամ 6։

ՀԱՅՈՒԱԳԻՒՏ ԳՐՔԵՐ.— Շիրվանզադէէն՝ Արտիստը 10, իսկ ֆրանսերէնը 5 Ֆր., Ժող. Երկերի (3 հատ.) 65, Նահապետ Քուչակի Դիւանը 25, Սահմանադրական Լծօ 7.50, Նաւասարդ հաւաքածոյ 25, Ժողովածու Թօփչեան 25, ինչպէս նաեւ բառարաններ վիպական գիրքեր։

Մօտ ատենէն ԿՈՅՍԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ։

Ստանալու համար դիմել նամակով Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé:

Փարիզ եւ գաւառները փութթի ծախք չառնուիր այս գիրքերուն համար։

ՍԱԿԱՐԱՆ

24 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր
Սթերլին,	L. St.	122 12
Տոլար,	Dollar	25 24
Մարք (ոսկի)	Mark	5 30
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12 28
Թրք. ոսկի	» or	112 —
Մէճիտիէ	Médjidié	7 50
Լեվա 100 հատը	Léva	17 50
Դրախմի »	Drachme	30 [illegible]
Լիր »	» Lire	109
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70 [illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	496 —
Լէյ 100 հատը	Ley	13 [illegible]
Ջերվոնեց	(10 Roubles or)	75 —

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3100	—
»	II	» 1900	—
»	III	» 1600	-
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	150	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ

	3 ամս	6 ամս	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	3 Ֆ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ			
ԵԳԻՊՏՈՍ			
ԱՄԵՐԻԿԱ		[illegible]	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ		[illegible]	200 Ֆ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire . SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1927

26 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 244 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՆԵՐԿԱՅ ԽՕՍՔ

ՄՈԽԻՐԻ ՏԱԿ ԹԱՂՈՒԱԾ ԿՐԱԿՆԵՐ

Գերմանական մղձաւանջին վրայ խօսած ատեն, կարելի էր ամբողջական գաղափար տալ միջազգային կացութեան մասին, որ նոյնքան մռայլ է այսօր որքան 1914ին։ Եւ. թերեւս աւելի։

Որովհետեւ, 1914ին, հաստատուն կարգեր եւ աւանդութիւններ կային, որոնք արժէք չունին այսօր։

Այն ատեն, ընդհանրապէս վարչապետները եւ արքաները կը տնօրինէին շատ մը գործեր, «կամօքն Աստուծոյ», շարժման մէջ դնելով իրենց բանակները։ Այսօր, ոչ միայն բռնապետութիւններ կան ժողովուրդներու ծոցին մէջ, այլ եւ ուժեղ անհատներ յանկարծ ոտքի կը կանգնին, եւ դրօշ մը կը պարզեն, եւ անոր ծալքերուն տակ հիմը կը դնեն իշխանութեան մը որ կա՛մ խաչ կը քաշէ անցեալին վրայ եւ կամ անիւը կը դարձնէ դէպի անցեալը։ Այդպէս յառաջ եկաւ Լէնինը՝ Ռուսիոյ մէջ, Սթամպուլսքին՝ Պուլկարիոյ մէջ, Մ. Քէմալը՝ Թուրքիոյ մէջ, Մուսոլինին՝ Իտալիոյ մէջ, փրիմօ տը Ռիվէրան՝ Սպանիոյ մէջ, Րիզա շահ Փահլաւունին՝ Պարսկաստանի մէջ եւ Քանթոնի ապստամբութեան վարիչը՝ Չինաստանի մէջ։ Եւ երբեւ հետեւանք, միշտ օղակ մը կը խախտի միջազգային յարաբերութեանց ոլորապտոյտ ու ժանգոտ շղթային, որ առանց ատոր ալ միշտ կը ճռնչէ, մանաւանդ Մեծ Պատերազմէն ի վեր։

Այս կացութեան մէջ, դիւանագէտները շարունակ մարզանքներ կը կատարեն, չարը խափանելու բայց, աւելի յաճախ, նոր չարիքներ ստեղծելու համար։

Այդ կարգէն է խորհրդային իշխանութեան արկածախնդրութիւնը՝ ճակատէ ճակատ։ Արեւմտեան աշխարհակալութիւնը տապալելու դիմակին տակ, պոլշեւիկները ստեղծեցին քաոս մը, որուն պատկերն իսկ սարսափ կ'ազդէ։ Անոնք բոցավառեցին ասիական կիրքերը եւ զօրացուցին յեղաշրջական շարժումը։ Անոնք ոգեւորեցին եւ սպառազինեցին Նոր Թուրքիան, բայց հետեւանքը աղէտաբեր եղաւ ոչ միայն մարդկութեան եւ խաղաղութեան համար, վտանգելով փոքր ժողովուրդներուն գոյութիւնը, այլ եւ իրեն՝ Ռուսիոյ համար։ Խորհրդային Միութիւնը, այսօր, կը ներկայացնէ իրարու փակցուած, բռնի յարմարցուած պետութիւններու» խառնիճաղանճ մը, որ փշուր-փշուր պիտի ըլլայ պզտիկ ցնցումէ մը։ Եւ ամէնէն քստմնելին, — այդ ծաղրանկար «դաշնակցութեան» մէջ, նոյնիսկ անոր շնորհիւ, այսօր շատ աւելի փայլուն հեռանկարներ ունին «Թիւրքճի»ները, քարտէսի վրայ չձգելու եւ դէպի Թուրան արշաւելու համար։

Արդ, մէ՞ր խիկարը պիտի կրնար համոզել, թէ այս վիճակը նպաստաւոր է ժողովուրդներու ազատագրութեան, կամ, իրենց բառերով, «պրոլետարական դիկտատուրա»ի յաղթանակին համար։

Անհաւասարեկ աշխարհակալ Անգլիան, որ զգալով թէ հարուածը իրեն դէմ է, ակռայ կը կճրտէ եւ նոր դաւեր կը լարէ, իրենց զինակից Թուրքիան Կովկաս քշելու համար։ Թո՛ղ ըլլայ Պագուի նաւթահորերուն համար, բայց պոլշեւիկները իրենք էին որ հարթեցին այդ ճամբան։ Եւ քանի կը շարունակեն իրենց խելագար, «իսլամական» քաղաքականութիւնը, ոչ հանգիստ պիտի ունենան, ոչ ալ ժամանակ՝ «համաշխարհային յեղափոխութիւնը» իրականացնելու։ Իրենք նկատի չառին այդ ճամբուն վրայ կծկուած ժողովուրդներու շահը, արհամարհեցին անոնց ինքնորոշման իրաւունքը եւ աւարի տուին անոնց հայրենի ժառանգութիւնը, Չարդարարներուն պարգեւելով ամբողջ Հայաստանը, բացի քառակուսի ածուէ մը։ Նոյն հետեւողականութեամբ, Մեծն Բրիտանիան ալ կը քանդէ ճամբուն վրայ եղած խոչընդոտները, եւ զօրաւորին ձեռքէն բռնած՝ Ռուսաստանը խոցոտելու խելքեր կը սորվեցնէ։

Ո՞ւր է, այստեղ, տարբերութիւնը ցարական եւ պոլշեւիկեան Ռուսիոյ միջեւ, կամ պրոլետարական եւ դրամատիրական քաղաքականութեանց միջեւ։

Ռուս ժողովուրդը եթէ լեզու եւ իշխանութիւն ունենար, քառորդ ժամէն կը գնդակահարէր Մոսկուայի այսօրուան պոլիտիկոսները, որոնք իրենց տունը կրակի տուած, ուրիշներուն ագարակները շէնցնելու ելեր են։ Եւ ի՛նչ կրակ... Անոր բոցերը պիտի նսեմացնէր 1914—18ի համաշխարհային սարսափները։ Թող քարտէսին նային եւ դատեն։ Թող Կովկաս իջնեն եւ իրենց սեփական աչքերով տեսնեն իրենց ներկած քարտէսը, որ հազար փաստ կ'արժէ։

Ու միայն մեր սահմաններուն վրայ չէ որ կը շարունակուի թաղուած մոխիրները արծարծելու լարախաղացութիւնը։ Պոլշեւիկ Ռուսիան եւ պահպանողական Անգլիան միեւնոյն չարաշուք մրցակցութիւնը կը կատարեն ուրիշ երկրամասերու մէջ. Պալքաններէն մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելք, միեւնոյն առաջադրութեամբ, — իրար զգետնել, ուրիշներու տունը քանդելով։

Ապահովաբար այդ ծրագրին մէկ օղակն է այն հանդիպումը որ սարքուած է Հռոմի մէջ, Թուրքիոյ կրթական գործավարը ընդունելու համար։ Անգլիացի նախարար Չըրչիլի այցելութենէն անմիջապէս յետոյ այս տեսակցութիւնը՝ կրնայ պարզ դիւանագիտական ըլլալ, բայց երբեք բարենշան։

Խորհրդային Միութիւնը ինքզինքը կղզիացնելով եւ աջ-ձախ հրդեհ ձգելով, պարզապէս կը սրէ մրցակիցներու, եւ անոնց հետ՝ Չարդարարներու ախորժակը։

Կը մղէ անդադար խառնելու մոխիրի տակ թաղուած կրակները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԼՕԶԱՆԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ

Լօզանի դաշնագրին մերժման առթիւ, Պոլսոյ «Ագշամ» թերթը կը գրէ.

«Այս որոշումը ցոյց կուտայ թէ, Ամերիկայի մէջ հակաթուրք հոսանքները տակաւին իրենց ուժը չեն կորսնցուցած եւ եկեղեցականներուն ու Հայերուն քարոզութիւնները յաղթական հանդիսացած են։ Բնականաբար ցաւալի է որ, կարելի չէ եղած Ամերիկայի հետ քաղաքական եւ տնտեսական յարաբերութիւնները վերահաստատել։ Ցանցանքը մերը չէ սակայն, այլ Ամերիկացիներուն, որոնք տակաւին Թուրքիոյ մասին յերիւրուած պատմութիւններու շրջանը կ'ապրին։ Այս կացութենէն եթէ ո՛չ աւելի, գոնէ մեզի չափ Ամերիկացիներն ալ պիտի տուժեն»։

Սոն Սաաթ. — «Մոլեռանդութեան ստորճանին նայեցէ՛ք. — Ամերիկեան Ծերակոյտը երէկուան իր նիստին ընթացքին մերժեց վաւերացնել Լօզանի դաշնագիրը, որովհետեւ ան թոյլ չի տար որ, Թուրքիարնակ քրիստոնեաները պետութեան մէջ պետութիւն կազմեն»։

Միլլիյէթ. — «Ամերիկեան Ծերակոյտը, 10 օրուան երկար եւ յոգնեցուցիչ վիճաբանութենէ յետոյ, քուէի դրաւ Լօզանի դաշնագիրը։ Կառավարութիւնը թէ՛ մամուլի միջոցաւ հանրութեան եւ թէ մասնաւոր կերպով ծերակուտականներուն բացատրած էր վաւերացումի անհրաժեշտութիւնը։ Պոլսաբնակ Ամերիկացիներն ալ դիմումներ ըրած էին ի նպաստ վաւերացման։ Սակայն, հակառակ այս բոլորին, հեռագիրը կը հաղորդէ թէ մերժուած է դաշնագիրը»։

Ախշամ Փոսթ. — «Ինչպէս յայտնի է, Ամերիկայի մէջ կը պնդեն թէ Թուրքերը սպաննած են Հայերը եւ չեն յարգեր փոքրամասնութեանց իրաւունքները։ Միեւնոյն ատեն շատ մը անձեր կը յայտարարեն թէ կ'ուզուի Թուրան դաստիարակել Թուրքիոյ օտար վարժարաններուն մէջ։ Այս գրոյցներուն հեղինակները սակայն պէտք է գիտնան թէ իսլամ դպրոցներու մէջ իսկ ջնջուած է Թուրանի դաստիարակութիւնը»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱԺԻՆԸ ՄԻՆՉԵՒ ՓՈՔՐ

Արդիւնաբերական շինութեանց համար Անդրկովկասի Հանրապետութեանց յատկացուած 106.798.000 րուբլիէն Հայաստանի պիտի տրուի 20 միլիոն րուբլի։

Քաղաքներու բնակարանային շինութեանց համար Անդրկովկասի Հանրապետութեանց յատկացուած 157 միլիոն րուբլիէն Հայաստանի պիտի տրուի 40 միլիոն րուբլի։ Այս հաշիւին մէջ չի մտներ Ալեքսանդրապոլի գաւառը, որուն համար բացառիկ վարկ բացուած է։

Դիւանական շինութեանց համար Անդրկովկասի հանրապետութիւններուն յատկացուած 79 միլիոն րուբլի վարկէն Հայաստանի պիտի տրուի 14 միլիոն։

Ճամբաներու շինութեանց համար Անդրկովկասի յատկացուած 65 միլիոն րուբլի վարկէն Հայաստանի պիտի տրուի 14.300.000 րուբլի։ Գիւղական, անտառային եւ ջրային տնտեսութիւններու համար Անդրկովկասի յատկացուած 124 միլիոն րուբլի վարկէն Հայաստանի պիտի տրուի 24 միլիոն րուբլի։

Սակայն այս վարկերը պարզապէս ծրագիր են, եւ իրագործումը կախուած է Խորհրդային Միութեան ընդհ. պիւտճէին եւ վարկին առումէն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալիա կը բանակցի՞ Թուրքիոյ հետ

Էնկիւրիի կրթական գործավար Նէճաթի պէյ Պոլիս հասած է եւ շուտով արտասահման կը մեկնի։ Գործավարը պիտի այցելէ Փրակա, Վիէննա, Պերլին եւ Փարիզ։ Մուսոլինի Պոլսոյ իր դեսպանին ուղղուած հեռագրով մը փափաք յայտնած է որ Նէճաթի պէյ այցելէ նաեւ Հռոմ։

Տեղական թերթ մը այս առթիւ կը գրէ թէ Մուսոլինի ամէն կողմէ կ'ուզէ ապահովել իր դիրքը։ Այսպէս, Ռումանիոյ հետ դաշինք կնքելով գայն անջատեց Փոքր Համաձայնութենէն, Եուկօսլաւիան մեկուսացուց, Ալպանիան իր թեւարկութեան տակ առաւ, Փանկալօսի անկումէն վերջ Յունաստանի կառավարութեան հետ ալ բանակցութեան մէջ է, Թուրքիոյ դէմ շարժում մը պատրաստելու համար։ Եւ սակայն միաժամանակ Քէմալի կառավարութեան հետ ալ կը բանակցի, վախնալով որ Պելկրատ եւ Էնկիւրի կը դաշնակցին, ուստի եւ կ'ուզէ կանխաւ զինաթափ ընել Թուրքիան։

Չըրչիլի Հռոմ այցելութեան վրայ, Էնկիւրիի մէջ հինգ օր առաջ արտակարգ ժողով մը գումարուած է, որուն մասնակցած են Մուսթաֆա Քէմալ, Ըսմէթ փաշա, Րիւշտի պէյ եւ Սպայակոյտի պետ Ֆէվզի փաշա։

ԾՈՎԱԿԱԼ ԲՐԻՍԹՕԼ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ

Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը գրեն.—

Ծովակալ Պրիսթօլ բազմաթիւ տեղեկագիրներ եւ յիշատակագիրներ ղրկած էր Ուաշինկթըն՝ Լօզանի դաշնագրին վաւերացումը ապահովելու համար։

Նախատեսելով սակայն, որ դաշնագիրը պիտի մերժուի, Ծով. Պրիսթօլ ասկէ առաջ խնդրած էր որպէս զի ծովային Նախարարութեան մէջ պաշտօն մը տրուի իրեն։ Նկատելով որ դաշնագիրը վերջնապէս մերժուեցաւ, ծովակալը որոշած է քաշուիլ քաղաքական ասպարէզէն եւ կրկին ծովային Նախարարութեան մէջ պաշտօն ստանձնել։

Ծովակալը կացութեան մասին տեղեկութիւններ պիտի տայ Էնկիւրիի կառավարութեան եւ հրաժեշտ առնելով Պոլիս պիտի դառնայ, ուրկէ Ամերիկա պիտի մեկնի, այլ եւս չվերադառնալու պայմանով։

112 մարտանաւ չինական ջուրերուն մէջ

Օրէ օր կը կնճռոտի չինական խնդիրը։ Ինչպէս գրած էինք երէկ, Անգլիա նոր ուժեր կը ղրկէ, իր շահերը պաշտպանելու համար։ Վերջին լուրերու համաձայն, 16—20.000ի պիտի հասնի անգլիական զօրքին թիւը, ինչ որ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ քաղաքական շրջանակներու մէջ։ Վախ կայ որ Անգլիա իր ետեւէն քաշելով կարգ մը պետութիւններ, կամ անոնց հակառակ, պատերազմ մը պայթեցնէ Ծայր. Արեւելքի մէջ։ Միւս կողմէ, տեղեկագրի մը համաձայն, 112 մարտանաւեր կը գտնուին չինական ջուրերուն մէջ, որոնց 62ը անգլիական, 24ը ամերիկեան, 14ը ճափոնական, 9ը ֆրանսական, 3ը իտալական։ Ասոնցմէ դուրս են այն մարտանաւերը որոնք նոր ճամբայ ելած են։ Փետրուարին երբ ուրիշ նաւեր ալ հասնին, միայն Անգլիա պիտի ունենայ 75 մարտանաւ եւ 10.000 նաւազ։

Քանթօնի յեղափոխական կառավարութիւնը երկար յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որուն մէջ կ'ըսէ թէ ամէն գնով պիտի պաշտպանէ Չինաստանի անկախութիւնը եւ պիտի ջնջէ առանձնաշնորհները։ «Օտարներուն իրաւունքները պիտի պաշտպանուին, բայց այդ պաշտպանութիւնը կախում չունի օտար սուիններէն եւ թնդանօթակիրներէն։ Կառավարութիւնը պատրաստ է բանակցութեամբ կարգադրելու վիճելի խնդիրները»։

Ութ հայ համայնավարներ կ'արտաքսուին ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

Սելանիկի թերթերը կը գրեն թէ ոստիկանութեան ընդհ. ապահովութեան ճիւղը արտաքսման որոշում տուած է ութ հայ համայնավարներու մասին։ Ասոնք առանձին առանձին կանչուած են Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէնութեան մօտ եւ հաղորդուած է իրենց թէ, հինգ օրուան ընթացքին, պարտաւոր են հեռանալ հելլէն հողամասէն, իբրեւ հանրային ապահովութեան տեսակէտէն վնասակար տարրեր։ Այս որոշման ենթականերուն մէջ են Պետրոս Ախիկեան, Յակոբ Կէտիքեան, Անթուան Միքայէլեան, Վրթանէս Սարաֆեան, «Նոր Ալիք»ի խմբագիրը՝ Գ. Նաւասարդեան եւ չորս ուրիշներ։ Վերոյիշեալները, բողոքած են կեդրոն, Ներքին Նախարարին, իրենց մասին տրուած այս որոշման դէմ։

Յունարէն «Մակեդոնիա» թերթը կը գրէ.—

«Սելանիկի Ապահովութեան Տեսչութիւնը, 5 օրուան ժամանակամիջոցի մը մէջ հելլէն հողէն հեռանալու հրաման տուած է հետեւեալ հայ կոմունիստներուն, որոնք վտանգաւոր կը նկատուին պետական ապահովութեան համար.— Յակոբ Կէտիքեան՝ «Աշխատանք» թերթի տնօրէն, Ախիկեան՝ խմբագիր, Սարաֆեան՝ գրաշար եւ Նաւասարդեան՝ «Նոր Ալիք»ի խմբագրապետը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԼՕԶԱՆԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ՄԵՐԺՈՒԵԼԷՆ ՎԵՐՋ

Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ Պ. Ալ. Խատիսեան շնորհակալութեան նամակներ գրած է Հայաստանի Անկախութեան Ամերիկեան կոմիտէի նախագահ Պ. Ճէյմս Ճէրըրտի, Լօզանի դաշնագրին վաւերացման դէմ պայքարող կոմիտէի պետ Ծերակուտական Պ. Քինկի եւ Պ. Վահան Գարտաշեանի, այն պայքարին համար զոր յիշեալները մղեցին Լօզանի դաշնագրին դէմ եւ որ յաջողութեամբ պսակուեցաւ։

Պ. Խատիսեան իր նամակին մէջ կ'ըսէ. «Մերժելով վաւերացնել այդ դաշնագիրը, որով անարդաբօրէն կը կապտուէին Հայաստանի անժխտելի իրաւունքները, Ամերիկեան Ծերակոյտը անգամ մըն ալ պաշտպանեց իր ազգին պատիւը»։

Շնորհակալութիւն կը յայտնուի նաեւ կրկնակ կոմիտէներու բոլոր անդամներուն։

* «Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Թուրք կառավարութիւնը տակաւին պաշտօնապէս չտեղեկացաւ, սակայն Ուաշինկթընէն հասած մասնաւոր հեռագիրներէն ժողովուրդը իմացաւ Լօզանի դաշնագրին մերժումը։ Ամերիկեան դեսպանատունը զեկոյց մը հրատարակելով, կ'ըսէ թէ դաշնագիրը յառաջիկային դարձեալ Ծերակոյտին առջեւ պիտի բերուի ու կ'աւելցնէ թէ Պոլսաբնակ Ամերիկացիները ջերմօրէն կը փափաքին անոր վաւերացումը։

Փետրուար 20ին կը լրանայ Թուրքեւամերիկեան առժամեայ առեւտրական դաշնագիրը։ Լօզանի դաշնագրին մերժուելուն պատճառաւ, հաւանաբար Թուրք կառավարութիւնն ալ մերժէ երկարաձգել յիշեալ դաշնագիրը։ Մամուլը տակաւին վերապահ լռութիւն մը կը գործածէ ծերակոյտին որոշման մասին։

106,000 ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ ԱՆՕԹԻ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ աղքատ մանուկներու խնամատարական յանձնաժողովը ճաշկերոյթ մը տուաւ, ուր ուշագրաւ յայտնութիւններ եղան Թուրք մանուկներու թշուառութեան մասին։

Պէսիմ Էօմէր փաշա խօսք առնելով ըսաւ թէ, թոքախտը տարածուած է պզտիկներու մէջ, եւ պէտք է արագ շարժիլ, փրկելու համար զանոնք։

Ներկաներէն ոմանք առաջարկեցին պարահանդէս մը։ Պէսիմ Էօմէր փաշա դէմ արտայայտուեցաւ, ըսելով թէ գոյանալիք հասոյթը 2000 ոսկիէն աւելի չպիտի ըլլայ։ Առեւտրական Սենեակին նախագահը յայտնեց թէ կարելի է բոլոր խանութպաններէն դրամ առնել։

Հանրմներէն ոմանք առաջարկեցին «Անօթի Տղոց Օր» մը նշանակել, այդ օրը հանգանակութիւն ընել եւ զարդանիշ ծախել։ Այս առաջարկը ընդունուեցաւ եւ Մարտ 3ը «Անօթի Տղոց օր» նշանակուեցաւ։

Պէսիմ Էօմէր փաշա կրկին խօսք առնելով առաջարկեց 20, 50 եւ 100 ղրշ.նոց տոմսակներ տպագրել եւ ամէն մարդու ծախել։

Հաշիւի մը համաձայն, տղոց մէջ կան 6000 բոլորովին սնունդէ զուրկ տղաք, եւ 100.000 ալ կիսովին անօթի։

Մայրերուն համար. — Ռեպէ-բաքի (Ֆրանսա) մէջ Ֆրանսացի օրիորդ մը, կ'արգելէ մայրերը կուրծ ալ տալ նինոնս։ Սակայն ա՛յնքան գէշ կը կտրէ որ, չափազանց կը տգեղնայ, մայրն ալ միւս կողմէ ստոտիկ կը յանդիմանէ։ Օրիորդը, վշտահար, ձեռքերն ի վար ինքզինք կը կախէ, ինչպէս անգլիացի տիկին մը բրաւ անցեալները։

ՀՕԿԸ ԵՒ ԻՐ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հօկի «չէզոք» պատուիրակ_ները,— Դր. Վարդանեան, Կարէն Միքայէլեան եւ Բժ. Սպ. Կամսարական, 14 ամիս շարունակ ամբողջ աշխարհը ման գալէն և 53,000 քիլոմեդր կտրելէն յետոյ, Երեւանի «Խորհրդային Հայաստան»ին տուեր են փառաւոր եւ անմրցելի «էնթէրվիւ» մը՝ որմէ կը տեղեկանանք մինչեւ հիմա չլսուած նորութիւններ և «նուաճումներ».—

«Որ գաղութահայութիւնը եւ նրա աշխատաւոր տարրերը սերտ կապուած են «Խորհրդային Հայաստան»ին.

«Որ գաղութահայութեան խոշորագոյն մասը կազմուած է աշխատաւորներից եւ ո՛չ թէ բուրժուական տարրերից.

«Որ հայկական թէ օտար շրջաններում մեծ տպաւորութիւն է թողած Խորհրդ. Միութիւնների պետական կազմակերպութիւնը, միութենական եւ Անդրկովկասեան փէտէրացիաները եւ մանաւորապէս Խորհրդային Միութեան սահմաններում ազգային խնդրի օրինակելի լուծումը.

«Որ պատուիրակութիւնը դարկ է տուած Հայրենակցական Միութիւնների մէջ ծաւալած առնող յօգուտ Խորհրդային Հայաստանի հօգանքի.

«Որ բազմաթիւ հայ որակեալ բանուորներ, արհեստաւորներ, մասնագէտներ եւ արդիւնաբերական ուժեր, որոնք լծուած են տեխնիքապէս բարձր երկիրների տնտեսական յառաջդիմութեան կառքին, վաղը, երբեւ Խորհրդ. Հայաստանի անկեղծ բարեկամ օգտակար պիտի լինին մեր երկրի համար.

«Որ պատմականներից շատերը պատրաստակամութիւն են յայտնած, մանաւանդ բանւորական շրջաններում, իրենց ուժերը տրամադրելու Խորհրդային Հայաստանի կառավարութեանը.

«Որ պատուիրակութիւնը նիւթական յաջողութիւնների տեսակէտից մեծ ակնկալութիւններ_ րով չէ գացած եւ ո՛չ էլ նախկինների նման մուրացկանութեան է դիմել, մեզ համարելով պետական ժողովուրդ (մենք պետական ժողովուրդ ենք).

«Որ պատուիրակութեան նպատակն է եղել Հայաստանի վերաշինութեան շուրջ ստեղծել նպաստաւոր մթնոլորտ, հասարակական կարծիք, որը և «մեզ յաջողեց».

«Որ պատուիրակութեան այցելութեան առթիւ բացած ժողովարարութիւնից րաւական գումար գոյացաւ.

«Որ Շիրակի երկրաշարժից յետոյ Պատուիրակութիւնը հրաւիրեց Փարիզի մէջ աշխատող բոլոր հասարակական կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչներին եւ կազմեց «Աղէտեալներին Օգնող Յանձնախումբ» եւ հանգանակեց մօտ 100,000 րուբլի.

«Որ եւն. եւն.»

Հօկի Պատուիրակութեան հիւսած առասպելները եթէ ուզենք արտագրել ամբողջութեամբ, չափազանց գործած կ'ըլլանք ընթերցողին համբերութիւնը։ Մաղենք եւ քքրենք այն ինչ որ մէջ բերինք։

* *

Ձկա՛յ աւելի մեծ հեգնութիւն քան արտասահմանի հայութիւնը իր աշխատաւոր բազմութիւններով «սերտ կերպով կապուած» յայտարարել խորհրդային Հայաստանին։

Խորհրդային իշխանութիւնը գաղութներու մէջ բարեկամներ ունի, ճիշդ է. բայց այս բարեկամները Հօկերու վճարովի պաշտօնեաներն են, համրանքէ քուրկ ափ մը բախտախնդիր եւ շահամոլ «բանուորական»ներ, ու մէկ ու կէս ռամկավար հրապարակագիր։ Ասոնց ամէնքը գաղութներու աշխատաւորութիւնը չեն կազմեր, եւ ոչ ալ կարող մը փառամոլ «պուրժուա»ներու դէպի արդի կառավարութիւնը սնուցած կեղծ եւ նպատակաւոր համակրանքը պիտի ստիպէր մեզ աշխատաւորներու շարքը դասել զիրենք։

Արտասահմանի հայութիւնը եւ մանաւանդ աշխատաւորութիւնը պէտք ունին հայրենիքի մը՝ որ իրենցը ըլլայ, հարազատ, հայ եւ խաղաղական. Խորհրդային իշխանութիւնը սառոյցի լեռ մը եւ հրաբուխի լավա մըն է, որ մեր անկախութիւնը հիմնայատակ ըրաւ Թուրքին հետ թեւ թեւի եւ մինչեւ հիմա ալ կը յամառի իր համաշխարհային բանդագուշանքներուն եւ ճամարտակութեանց մէջ, ու վայրկեան մը իսկ չի հետաքրքրուիր բարեկամ կարծած գաղութներու լայն զանգուածներուն վիճակովը, ցաւերովը եւ ափ մը հող ու ծխնելույզ մը ունենալու ամենանախնական պահանջովը։

Հայաստանի պոլշեւիկ իշխանութիւնը, որ ամէն առթիւ ճղակոտոր կը դառնայ իր ազգային եւ մարդկային զգացումները շռայլելու համար, թո՛ղ զգաստանայ եւ հասկնայ վերջապէս՝ որ իր թմբուկը զարնողները «պուրժուա» տարրերն են միայն գաղութներու մէջ, իսկ բուն աշխատաւորութիւնը կը շահագործուի դրամատիրական կարգերու տակ եւ «աշխատաւորական» ձեռքերու օժանդակութեան ու նեցուկին կը կարօտի՝ փառաւոր գործարաններէն ու խմուլ արհեստանոցներէն ազատելու եւ Արաքսի ու Արածանիի ափունքները կամ Արարատի եւ Սիփանի ստորոտները նետուելու համար։

Եթէ իրաւցնէ աշխատաւորներու եւ գիւղացիներու կամքէն կախում ունի խորհրդային իրաւակարգը, ապա ուրեմն գաղութներու աշխատաւորները (որ բացարձակապէս գիւղացիներէ կը բաղկանան) իր կենդանի հովանիին տակ առնելու ո՛չ դժուարութիւն պիտի հանէ, եւ ոչ ալ կանգ առնել պիտի ուզէ քաղաքական եւ նիւթական անկարելիութեանց առջեւ։

Բայց որովհետեւ ոչ ոք կը հաւատայ թէ Խորհրդային Միութիւններու պետական կազմակերպութիւնը գիւղացիներու եւ բանւորներու ստեղծագործութիւնն է, ինչպէս ալ Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան խորտուբլակը եւ միութեան սահմաններուն մէջ «ազգային հարցի օրինակելի լուծումը» պարզապէս ծիծաղը կրնար շարժել հայ եւ օտար շրջանակներու լրջութեամբ պիտի փափաքէինք գիտնալ թէ Հօկի պատուիրակութիւնը որո՞ւ կ'ակնարկէ, երբ «մեծ տպաւորութիւն»ներու մասին կը խօսի։

Որո՞ք են այն երանելի օտար շրջանակները որ կը հիանան Խորհրդային Միութեան պետական կազմակերպութեան էլլէ.ի վրայ։

Վարդանեանները, Կարէն Միքայէլեանները եւ Բժ. Կամսարականները ինչի՞ կը վերագրեն այդ ձրի հիացումները, քանի որ գանոնք զգացողները մինչեւ հիմա ո՛չ մէկ երկրի մէջ չեն յաջողած համայնավարական «րէժիմ» հաստատել։

«Հօկ»ի պատուիրակները պարապ տեղը 53,000 քիլոմեդր են ճամբորդած եւ իրենց անցած վայրերուն մէջ չեն կըցած իսկ գիտել՝ որ ազգային խնդրի լուծման գիտական եւ դրական եղանակը՝ նոյն ազգերու ազատագրութեան դրութիւնն է, Պալթիկ ծովերէն սկսեալ մինչեւ Յոնիական ու Սեւ Ծով։

ՆՈՐՔԵՐ

Բաչազնունի տուն կը շինէ.— Հայաստանի բնակարանային շինութեանց մասնագիտական խորհուրդին անդամակցութեան հրաւիրուած է Փ. Յ. Բաչազնունի։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԻՏԱԼԱՑԻ ԳՐԱԳԷՏ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

(Մեր մասնաւոր Թղթակցէն)

ՓԱՐԻ, 22 Յունուար

Իտալացի յայտնի գրագէտ՝ կուսթավօ Թրալիա՝ որ ներկայ գտնուած էր Նոր Արաշս գիւղին բացումին (տես երէկուան Յառաջը), Կազէթթա տի Փուլիայի Յունուար 18ի թիւին մէջ կը հրատարակէ հետեւեալ գեղեցիկ յօդուածը.—

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստան, ցաւագին աշխարհ, անգամ մը միայն ոտքս դրած եմ հրաշալիօրէն գեղեցիկ ու անըջօրէն, մօտայլ հողիդ վրայ։ Հողդ կարծես անմարելի՜ վիշտ մը կը քրտնէր...։ Ընգամ մը միայն քու եթերեղէն կատարներով լեռներդ երեւցան ինծի Երեւանի մէջ, երէկուն մը, երբ անդրիտէական կարօ՛տ մը կը ճնշէր հոգիս

Ազատութեա՛ն օրեր էին. Թրքական լուծը, ռուսական լուծը խորտակուած՝ առաջին անգամ եռագոյն դրօշակդ կ'երգէր բոլոր երանաւէտ բարձունքներէն։ Նրա՛ մը եղաւ սակայն ան. որովհետեւ երազէն վերջ, եղաւ առաջուան պէս, ու առաջուընէ աւելի տխուր։

Ո՛րիշ յիշատակ մը՝ Իզմիրը կ'այրէ՜ր անհուն, զարհուրելի ոսկերատունի մը պէս Հայկական թաղին մէջ տուները կը թուէին հրավառ ջահե՛ր՝ գինով պաշըպոռոտքներու դժոխային ու լպիրշ խրախճանքին համար։ Այնքան սատանի էր արեա՛ն հոտը որ կը խեղդէր մեզի։ Ջա՛րդը միակ օրէնք, միակ ուժն էր։

Քէմալական անթեթալ հրոսներու ձիերը կը մտնէին եկեղեցիներէն ներս, ճիշդ այնպէս ինչպէս դարեր առաջ մտած էին արիւնոտելով Այա Սոֆիայի սրբազան քարերը։

Ու հայ գոհերը հազարներո՜վ, հազարներո՜վ աչքերուն առջեւ ա՛յն Եւրոպային որ Թուրքին վրայ կը հիանայ, ա՛յն Եւրոպային որ կը ներկայանար Իզմիրի ծոցին մէջ քսան հսկայ մարտանաւերով, որոնց թնդանօթները անպէ՜տ երկարած կը ձգային դէպի քաղաքը ուր կը կուտակուէին շարունակ դիակները։ Եւրոպական ազգերու մրցակցութիւնները 1922ին այն եղերական սեպտեմբերին, կը թոյլատրէին չարդ մը որուն նմանը չի յիշեր պատմութիւնը։

Ու եղա՛ւ որ ձեր սպիտակ նաւաստիները, ո՛վ ծովակալ փերէ, ազատեցին իրենց սուիններուն սուր շրջանակով հարիւրաւոր ու հազարաւոր Հայեր ու փոխադրեցին զանոնք Պիրէոն ու Խալիա։

Ընկէ՛ իմեր —ու հակասութիւն չէ՛ ինչ որ կ'ըսեմ— Հայաստան սկսաւ խեղդելէ ապրիլ։ Կ'ապրի այն գիւղերուն մէջ որոնք կառուցուեցան օտար հողերու վրայ, սպիտակ ու նկարագեղ, հեռո՜ւն լքուած գիւղերուն պէս, ուր, իրիկունը, կրակին քով հայ աղջիկները կը դողան տակաւին մերսիւլման գազաններու ձիերու սմբակներու յիշատակովը, ու ջարդերու կարմիր ուրուականներովը։ Կ'ապրին տակաւին իրենց վշտալի երգերուն մէջ որոնք հեռաւոր հայրենիքը կուլան, ու միակ հարստութիւնն են ցեղի մը որ ո՛չ մէկ չարիք գործած է պատմութեան մէջ արժանանալու համար այսքան տանջանքի։ Եւ իւրաքանչիւր բնտանիք իր ցաւերը, իր սուգերը ունի որ կարծես կը տեւեն տակաւին նոյնիսկ անմեղ մանուկներու աչքերուն մէջ...։

Այս յիշատակները կը յուզուէին մէջս երէկ, երբ կ'այցելէի Պարիզի Նոր-Արաշս գիւղը ու կը զգայի խորին հիացում մը այս ցեղին համար, որուն իզաւր կը բախին մուսուլման հրոսներու բոլոր վայրագութիւնները, ու ատելութիւնները բոլոր այն սատանային գազաններուն որոնք միայն քանդելու ու աւերելու համար աշխարհ եկած են։

Ու Նոր-Արաշսի մէջ հաւաքուած էին հայ բանաստեղծ մը, հայ քահանայ մը, հայ մանուկներ ու կիներ, իրենց թափառականի հոգին մէջ յաւերժօրէն ապրող ազգի մը դրօշակին տակ։ Նոյնիսկ երկինքը, երէկ, քօղարկուած, մռայլ էր, կարծես իրենց հեռաւոր հայրենիքին հրիզօններուն գաւակած թոյրերովը օծուն, թրթռալով անհուն տրտմութեամբ մը։

Եւ կը մտածէի՝ երբ ժողովուրդ մը գիտցած է ու գիտէ պահպանել մաքուր իր հոգին հալածանքներու ու պատրանքներու մէջէն, երբ գիտէ ապրիլ, դարերէ վերջ, իր ամենամթ ա՛րուն կեանքը ամէն բանի ու ամէնուն դէմ ու պահպանել թէ իր աւանդութիւնները, թէ իր լեզուն, թէ իր արուեստը, թէ իր կրօնքը, այս ժողովուրդին չի կրնար չբացուիլ վերագարթօնքի ու նոր կեանքի ու ազատութեան օրը, երբ անգամ մըն ալ ու առ յաւէտ այնքան արիւնով ու այնքան ցաւով հիւսուած ու երազուած դրօշակը ծածանի լեռներու կատարներէն մինչեւ ծով։

Թարգմ. Հ. Ն.

ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ ԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ

(ՄԵՐ ԹՂԹԱԿՑԷՆ)

ՍՕՖԻԱ, 22 Յունուար

«Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթ է թէ, ինչպէս անցեալ տարի Ապրիլին մէջ հոգւով եւ սրբտով օտարացած հայ մը, «Համագումար» խազաց, Սօֆիա բերելով II ներկայացուցիչներ, որոնց 4ը լիազօր էին դուռ պուլկարահպատակներէ ընտրուած Թաղ. խորհուրդներու, իսկ միւսները՝ կառավարութեան նշանակուած համաքանակ եռանդամ Յանձնաժողովներու Խանդամներ կային ինչպէս Պուրկազի մէջ, որ երեք հոգիէն երկուքը իրենց ձայն տալով եկած էին համագումարի։ Համագումարը ընտրեց եօթ հոգինոց Թեմական խորհուրդ մը, ինչպէս նաեւ ձայնով ալ առաջնորդ՝ Ստեփաննոս եպիսկոպոս Յովակիմեանը, որ իր 86 տարեկան հասակին մէջ ինամքի կարօտ է եւ ոչ թէ պուլկարահայ թեմը վարելու։

Ձերախումբի շուրջ հաւաքուած պնակալէզներու խմբակը շատ գիտեմներ ըրաւ Դաւանութեանց տեսուչին՝ հաստատել տալու համար համագումարին որոշումները, բայց ամէն անգամուն ալ պատասխան առացաւ թէ «առանց սեւ է կանոնագրի կարելի չէ թեմական են հաստատել, կառավարութիւնը մտադիր է կանոնագիր մը մշակել եւ անոր տրամադրութեանց համեմատ ստեղծուած մարմինները հաստատել»։

Կը մտածուէր, երբ կառավարական օրինագիծ—կանոնագիրը Յանձնաժողովի նիւթ ըլլար— անոր տալ երկու հայ ներկայացուցիչներ, որոնք աշխատէին հայ ժողովուրդի շահերը յարմարցնել պետական շահուն, առանց փնտռելու հայ գաղութի եկեղեցական — մշակութային ինքնավարութեան վարեգին եպիսկոպոսի պուլկարիա գալը օգտակար պիտի ըլլար այդ տեսակէտով։

Բայց Ձերախումբ եւ իր արբանեակները հանգիստ չունէին։ Ընոնք կը սարսափէին օրինականութենէ եւ ա՛յս ընդառաջ գացին մեծ գիլ-ջունմներու, որպէս զի իրենց կեդրը գոհանայ եւ քանի մը պնակալէզներու ապրուստի ճամբայ բացուի։

Առաջին նախարարութեան Դաւանութեանց տեսչութիւնը այդ նախարարութեան կցուած է, 1927 Յունուար 1ի հրամանագրով մը Ստեփաննոս եպիսկ. Յովակիմեան, Առաջնորդ տեղապահ կը նշանակուի, իսկ Ձերախումբի խմբակն ալ՝ Առժամեայ Թեմական խորհուրդ։ Հրամանագրին մէջ յիշատակութիւն չկայ Ապրիլի համագումարին մասին, այլ պարզապէս «կառավարական նշանակում» մըն է որ տեղի կ'ունենայ։ Ըստ Դաւանութեանց տեսչութիւնը կ'իրագնէ առաջնորդ. տեղապահ եւ թեմական խորհուրդ նշանակելու իրաւունքը եւ հետեւաբար իր մշակելիք կանոնագիրը այդ ոգիով խմբագրուի, ընդմիշտ վտանգելով սրբակարաբայութեան ներքին ինքնավարութիւնը եւ գոյութիւնը։

Բայց պէտք ըսուի թէ մինչ պուլկար ժողովրդավար պետութիւնը թոյլ պիտի տայ իրեն, ցարական Ռուսիոյ փորձած եւ յաջողած ձեւերու կիրարկումը։ Յաւալի է գիտնալ տալ թէ Դաւանութեանց տեսուչի հայկական գործերու մէջ վարած քաղաքականութիւնը թէեւ չի համապատասխաներ ընդհանուր պետական քաղաքականութեան, բայց հայ սոր խմբակի մը գոյութիւնն ու սեմ՛նաչութիւնը, արգելք կ'ըլլան յարաբերութիւնները պարզելու եւ իրերը իրենց մերկութեամբ տեսնելու։

Հարցը այն է որ, հայանուն, այլ իսկապէս հակահայ տարրեր, չարաչար գործածելով պատասխանատու անձերու վստահութիւնը, առանց խղճահարութեան կը ծախեն զանազան ազգային իրաւունքներ։ Իսկ Ստեփաննոս եպիսկոպոս ալ իր խոր ծերութեան մէջ, գատողութիւնը կորսնցուցած, խաղալիք կ'ըլլայ շողոքորթներու ձեռքը եւ մուր կը քսէ իր անունին, ընդունելով նշանակովի Առաջ. ցեղապահի անփառունակ տիտղոսը եւ վտանգելով ազգային շահերը։

Ռանիր փորձութեան մը ենթարկուած է պուլկարահայ գաղութը։ Բայց անդարմանելի չէ եղածը։ Բոլոր սրտցաւ տարրերը մէկ ճակատ կազմելով եւ օգտագործելով օրէնքին տրամադրութիւնները, կրնան խելքի բերել սեւ խմբակը, մանաւանդ որ, ոչ պուլկար իշխանութիւնը, ոչ ալ ժողովուրդը կը հանդուրժեն այսպիսի անորդարութեանց։

Ա. Ե.

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Համաձայն Երեւանի գաւառին կրթական վիճակագրութեան, նոյն շրջանի դպրոցներուն թիւն է 126, առաջին աստիճանի դըպրոցները՝ 104, եօթնամեայ դըպրոցները՝ 15, երկրորդ աստիճանի դպրոցները՝ 3, մանկապարտէզ՝ 3, գիւղատնտեսական՝ 1:

Հայկական դպրոցները՝ 91, (ընդհ. թիւին 72.2 տոկոսը), Թրքական՝ 25, ռուսական՝ 5, ասորական՝ 4; յունական՝ 1:

Ցարեւկիզբին արձանագրուած աշակերտութեան թիւը՝ 18,097, որոնց 12,266ը մանչ, 5831ը աղջիկ: Ցարեվերջին մնացած էին 17.344 աշակերտ։

Ուսուցիչներուն թիւը՝ 560, որոնց 90ը միջնակարգէ վար կրթութեամբ, 361ը միջնակարգ կրթութեամբ, 24ը միջնակարգէն բարձր կրթութեամբ, 85ը բարձրագոյն կրթութեամբ:

Այն ուսուցիչները, որոնց տարիէ ի վեր կը պաշտօնավարեն, 53 հոգի են, անոնք որ [...] տարի պաշտօնավարած [...] հոգի են, անոնք որ 3—5 [...] պաշտօնավարած են, 87 հոգի [...] անոնք որ 5—10 տարի պաշ[...] նավարած են, 112 հոգի են, [...] նոնք որ 15—20 տարի պաշ[...] նավարած են, 25 հոգի են [...] նոնք որ 20 տարիէ աւելի [...] տօնավարած են, 29 հոգի [...]

Ուսուցիչներէն 13ը [...] ցական են, 8ը՝ թեկնածու, համայնավար երիտասարդ [...] թեան կը պատկանին, [...] ները անկուսակցական են։

Երեւանի գաւառին դպրոց[...] րը ունին 515,29 դեսեատին [...] 266,7ը հողի, 35,25ը պարտէզ[...] 194,75ը անտառի եւ 8ը՝ [...] Այս հողերէն ստացուած [...] մուտք 15,309 րուբլի, [...] րուբլի, շահ՝ 6664 րուբլի։

ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նոյեմբեր ամսուան ընթացքին Հայաստանի հանքի [...] նագան գործարաններու [...] դրութեան պատկերը.—

Ղափան.— Արտադրուած [...] հազար ութ հարիւր փութ [...] ձուլած է 3,100 փութ [...] պղինձ, արժէքն է մօտ 56,[...] րուբլի։ Բանւորներու թիւ[...] 1440։ Արտադրութիւնը 56 [...] կոս աւելի է նախորդ ամսու[...] քանակէն։

Ալլահվէրտի.— Արտադրու[...] 32,400 փութ պղինձ, ձուլ[...] է 5,785 փութ կարմիր, պղինձ[...] եւ 1200 փութ բնածխուկ։ Բան[...] ւորներու թիւն է 1240։ Արտ[...] դրութիւնը 30 տոկոս աւելի [...] նախորդ ամսուան քանակէն։

Ոխախոտի պետական [...] ծխան.— Պատրաստած է [...] գար երեք հարիւր գլանիկ, [...] 3950 րուբլի արժէքով։ Արտա[...] դրութիւնը 22 տոկոս պակաս[...] նախորդ ամսուան քանակէն։

Ճիւղաւանեղէնի գործարան[...] (Լենինականի). Պատրաստ[...] է մօտ 73,000 րուբլի արժէ[...] կտաւ, հանդերձեղէն, գուլ[...] բեայլն։ Կ'աշխատին 720 [...] ւոր։ Արտադրութիւնը 2,6 [...] կոս պակաս է նախորդ ամսու[...] քանակէն։

Կաշիի գործարանները.— Պատրաստած է 9186 փութ [...] 368 խոշոր կաշի, արժէքն [...] մօտ 63,000 րուբլի։ Արտա[...] դրութիւնը 31 տոկոս աւելի [...] նախորդ ամսուան քանակէն։

Մեքենական գործարան.— [...] տադրութեանց գինն է 62[...] րուբլի. Կ'աշխատին 60 բան[...] Արտադրութիւնը 27 տոկոս [...] կաս է նախորդ ամսուան [...] նակէն։

Արարատ գործարան.— [...] րաստած է 12,258 դոյլ գինի[...] արժէքն է 76,324 րուբլի։ [...] պարակի վրայ ծախուած [...] հազար չորս հարիւր [...] րուբլիի։

Ցալարանական գործարան.— Գործ՝ 17,000 րուբլիի։ Նախ[...] ամսուն՝ 25,760 րուբլի։

Ջեր դրամովը ձեզի ջուր[...] Հայաստանի Պետական Ճար[...] րագիտութեան Խորհուրդը [...] տելով որ կառավարութեան [...] սոյթները չեն բաւեր, որոշ[...] գիւղերու մէջ խմելու առո[...] րար ջուր բերել, խողովակ[...] րու գետեղման եւ անհրաժեշտ[...] գործողութիւններու ծախք[...] պիտի կատարուին գիւղացի[...] րու հաշւոյն։

Դպրոց բացէք.— Բաղանա[...] շրջանի Կոլլ գիւղին կը գ[...] գատին, որ շրջանի առ[...] այդ գիւղը դպրոցական շէ[...] քով շէնք մը չունի։ Գիւղին [...] ուսանելու տարիքով 400 [...] տանի կայ, սակայն միայն 18[...] կը յաճախեն դպրոց մը, [...] բաղկանայ երկու անյար[...] շէնքերէ։ Եւ տղոց մեծամասնու[...] թիւնը կը մնայ առանց դպր[...] ցի երես տեսնելու։

Հրատարակութիւններ.— [...] յաստանի Պետական Հրատ[...] րակչականներ կողմէ 1926 [...] ուան ընթացքին տպուած են [...]

Դասագիրք. 32 առանձին [...] զինակներու կողմէ, քաղ[...] կանութիւն, 35 առանձին [...] նակներու կողմէ, գրական [...] գարուեստական, 21 առանձին [...] հեղինակներու կողմէ, [...] նավար երիտասարդութեան [...] շարք, 26, մանկավարժական [...] 21, բանւորա - գիւղացիական [...] գիրքեր, 5, գիտական գիրքեր [...]

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑՈՒՄԻՆ

65.— ՍԷՆԹ-ՕՊԱՆ

Անցեալները գրեցի գաղութիս եւ զայն ցնցող անհուն արկածի մասին, որուն հետեւանքով 20ի չափ բանւորներ, մեծ մասը Ռուսեր, ձգեցին իրենց գործերը ու հեռացան, դժգոհութիւն պատճառելով ընկերութեան։

Մինչեւ այսօր գործազրկութիւնը չէ կրցած ազդել տեղիս բանւորներուն, միայն թերթերն են որ անոնց սիրտերը կը պղտորեն։

Սէնթ-Օպանինը գործարան մը եղած էր որ երբեք չէր մերժած … ներկայացող բանւոր, ինչ ազգի կամ ինչ տարիքի ալ պատկանէր ան, որովհետեւ որքան ներկայացողներ շատ՝ նոյնքան ալ ինքնակամ մեկնողներ անպակաս էին։ Սակայն ամիս մըն է որ դադրեցուցին նորերու արձանագրութիւնը։ Մեկնողներու թիւն ալ նօսրացած է։

Ասկէ 15 օր առաջ Պուլկարիայէն պայմանագրութիւնով …այ մը եկաւ, որ անմիջապէս …նդունուեցաւ։

Օրականներու գեղչման, ժամերու կրճատման կամ բանւորներու արձակման շշուկներ չկան հիմակուհիմա։

Ինչպէս գրած էի, մեր գործարանն ու գիւղը կզզիացած են արտաքին աշխարհէն, հետեւաբար Սէնթ-Օպանի բանւորը …էնտիքաններու գոյութիւնն անգամ կ'անգիտանայ։

Ընկերութիւնը խոստացաւ օրական գործաւորներուն բանւորական վկայագիր տալ, որպէսզի կարելի ըլլայ ինքնութեան թուղթերը 40 ֆրանքով ստանալ։

Մենք Հայերս մինչեւ այսօր անկազմակերպ մնացած ենք, որուն հետեւանքով կը տուժեն մանաւանդ փոքրիկները։ Ասի մը հայրենակիցներու վրայ կ'իյնայ այս գործը առաջ տանիլ, ինչո՞ւ …ենք եւ չօգտուինք ընկերութեան բարեացակամութենէն։ Ես համոզուած եմ որ պզտիկներու հայերէն դաստիարակութեան առաջարկ մը սիրով պիտի ընդունուի եւ պէտք եղած աջակցութիւնը չպիտի զլանան մեզի։ …սա՞նք թէ պիտի սթափինք … ձեռք-ձեռքի պիտի ջանանք … որ կարելին ընել, հայկական ոգին վառ պահելու համար։

Զաքարիա Դաւթեան

Մուկ եւ մորեխ.— Խորհրդային Հայաստանի թերթերը կը գրեն … վերջացող տարուան ընթացքին Հայաստանի 7 գաւառներուն մէջ մուկերը փճացուցած են …6,245 դեսեատին հող։ Իսկ մորեխը փճացուցած է 15,000 դեսեատին հող։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՓՕՆ ՍԷՆԹ-ԷՍՓՐԻ — Յունուար 15ին տեղի ունեցաւ հրապարակային բանախօսութիւն մը ընկեր Արսէնի կողմէ. Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը։ Ժողովը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Ընկեր բանախօսը բացատրեց թէ ինչպէս կրնանք պահել մեր ազգային գոյութիւնը այս օտար ափերուն վրայ։ Պէտք չէ խառնուիլ այնպիսի խնդիրներու որ կառավարութեան դէմ է ու մեզի վնաս կը պատճառէ. Նոյնպէս վեր հանեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերը։ Եղան կարգ մը հարցեր, որոնց պատասխանեց հաճութեամբ բանախօսը։

Պատանիներու կողմէ երգուեցաւ «Ցասաք Նահատակ»ը։ Շատեր փափաք յայտնեցին, որ կրկնուին այսպիսի բանախօսութիւններ։ Ցանկալի է, երիտասարդներ փափաք յայտնեցին մտնել Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը։

Նոր խմբակին անուն որոշուեցաւ «Մուրատ»։ Բոլորն ալ ուխտեցին մնալ հաւատարիմ զինուոր Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ։

Վ. Տ. Վարդանեան

ՁԻՒՆ ՁՄԵՌ

Հեռագիրները կը հաղորդեն թէ արեւմտեան Եւրոպայի բոլոր երկիրները առատ ձիւն հագած են Շաբաթ օրուընէ սկսեալ։

Քանի մը օրէ ի վեր Անգլիոյ վրայ կ'արշաւէր ձիւնի անտանելի փոթորիկ մը։ 48 ժամ անընդհատ ձիւն տեղացած է, եւ ճամբաներու վրայ հաղորդակցութիւնը՝ դադրած։ Փիթըրպօրոյի մէջ դէրոյէն վար 26 աստիճանի ցուրտ կ'ընէ։ Ուէսթմորլէնտի մէջ մէկ ոտք ձիւն նստած է։

Ամբողջ Ֆրանսայի վրայ առատ ձիւն տեղաց։ Տեղ տեղ ձիւնը այնքան խոր նստած է որ ճեպընթացները քանի մը ժամ յապաղում ունեցան։ Լոնկվիի մօտ շոգեկառքը, ձիւնին պատճառով, գիծէն ելաւ,. դոհ չկայ։ Հօթ Սավուայի մէջ ձիւնին խորութիւնը մէկ մէթր է։ Հօթ-Փիրէնէի մէջ Շէզ լեռնէն ձիւնի հսկայ հիւս մը փրթելով կ'իջնէ վար, քանդելով իր ճամբուն վրայ ամէն բան, եւ կ'իյնայ երկաթուղագիծին վրայ, փակելով Լիւզ-Սէն-Սովէօրի փապուղին, 25 մէթր տարածութեան մը վրայ։ Երկու օրէն հազիւ կարելի է մաքրել։ Սէն Մալոյի մէջ կատաղի փոթորիկ մը քանդած է տանիքներ, ծխնելոյզներ։

Զուիցերիա եւս թանձր ձիւնի մը տակ կը գտնուի։

Իտալիոյ բոլոր քաղաքներն ալ ձիւնով ծածկուած են։

Քալապրի շրջանին մէջ սաստիկ հովեր կան, որ աւերներ կը գործեն։ Փէզարոյի նահանգին մէջ տուներ փլած են եւ 3 մարդ մեռած, 5 հոգի վիրաւորուած են։ Լէչչէի մէջ հովը կործանած զանգակատունը։ Անքոնայի մէջ առատ անձրեւները յորդումներ պատճառած են։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ամեն լուացողը արիւնով կը լուայ…— Կիրակի ցորեկին, սրճեփ մը եւ կարուհի մը ճաշի կը նստին Մազակրան փողոցին վրայ ճաշարանի մը մէջ։ Ամեն լուացող աղջիկ մըն ալ, որ բնակակից էր սրճեփին եւ սիրահարած էր, կը մտնէ ճաշարան եւ նոյն սեղանին վրայ տեղ կը գրաւէ։ Այս աղջիկը լսած ըլլալով որ սրճեփը պիտի ամուսնանայ կարուհիին հետ, վէճ կը յարուցանէ։ Եւ յանկարծ ձեռքի պայուսակէն կը հանէ զմելի մը. կը յարձակի կարուհիին վրայ եւ երեսն ու ձեռքերը կը տաշէ։ Սրճեփը կ'աշխատի զայն պաշտպանել մեղերային դէմ։ Սակայն կատղած աղջիկը սրճեփն ալ կը վիրաւորէ քունքէն։

Ճաշարանը ամբողջ տակնուվրայ եղած էր, պնակները ջարդուփշուր գետին կը թափէր, ամեն լուացողը կը հայհոյէ կարուհիին, կարուհին՝ ամեն լուացողին, արիւնը կարմիր կը ներկէ սփռոցներն ու գետինը։

Այս կռիւը յարուցանելէ եւ իր սիրականն ու ախոյեանը վիրաւորելէ յետոյ, ամեն լուացող աղջիկը ածելիով կը կտրէ իր կոկորդն ալ եւ գետին կը փռուի, միասին ձգելով սիրականն ալ։

Այդ միջոցին միայն կը հասնին ոստիկանները եւ հիւանդանոց կը փոխադրեն բոլորը մէկէն։

Իտալացի գողեր.— Շաբաթ երեկոյ, երբ վաճառական Թոռնէթ տուն կը վերադառնար, մութին մէջ նշմարեց որ երկու մարդ կը լրտեսեն զինք։ Անմիջապէս գաղտնօրէն լուր կուտայ ոստիկանի մը, որ տեղ մը կը պահուըտի։ Նոյն վայրկեանին գողերը կը մտնեն եւ ինքնաշարժին մէջէն կը վերցնեն բաւական մեծ արժէքով իրեղէններ։ Ոստիկանը կը հասնի և վաճառականին օգնութեամբ երկու գողերը կ'առաջնորդուին ոստիկանատուն։ Անոնց ցուցմունքով կը բռնուին նաեւ չորս «ընկերներ» բոլորն ալ իտալացի, եւ մասնագէտ ինքնաշարժի մէջէ կողոպուտներու։

Ձուկը ծուխ կ'ուտէ.— Ֆրանսացի ձկնորս մը կ'որսայ կոնկածուկ (թուրնա պալըղը) մը, 14 քիլօ ծանրութեամբ, որ տակաւին ողջ ըլլալով, աւազանի մը մէջ կը դնէ։ Ձուկը անհանգիստ շարժումներ կ'ընէր, յանկարծ կը փսխէ եւ… Ցխան մարգարէի տեղ խոշոր լոզնակ մը (սոմօն) կը նետէ դուրս։

Պուպրիկին մահը.— Պրանդ-Ֆորթի մէջ երկու պզտիկ աղջիկներ պուպրիկ մը ունէին։ Տան մը մէջ կը խաղային։ Բայց որ պուպրիկը գլորեցին նոր եկած է, կը մսի, ուրեմն տաքցնենք։ Կրակին դէմ բռնեցին պուպրիկը, որուն քղանցքը բռնկեցաւ եւ անմիջապէս բոցը լափեց պուպրիկը։ Պզտիկ աղջիկներուն հագուստներն ալ կրակ առին, այրուածքներ ունեցան։ Թէեւ իրենց ծնողքը վրայ հասաւ եւ մարեց, բայց պզտիկները, վէրքերուն պատճառաւ, անհաւոր տանջանքներու մէջ մեռան։

Ոճիր մը ապարանքի մը մէջ.— Փարիզի մօտ, Աթիս Մոնի մէջ կը բնակէր գոհարավաճառ մը, իր կնոջ հետ։ Գործերու բերումով կը ծանօթանայ հարուստ արհեստակիցի մը հետ, որ թէեւ ամուսնացած եւ զաւակի տէր՝ շաբթուան հանգիստը անցնելու համար Աթիս Մոն կ'երթար եւ իր բարեկամին ապարանքը կը բնակէր։ Երկուշաբթի առաւօտ Փարիզ իր գործին կը դառնար։

Վերջերս երկու բարեկամներուն բարեկամութեան վրայ սեւ կասկած մը նստաւ։ Եւ Փարիզի հարուստը ա՛լ չգնաց բարեկամին ապարանքը։ Առտու մը սակայն, ապարանքին տիկինը խոհանոցէն վեր վազեց աղաղակելով. «Փորձս գտնուեցա՛յ»։ Նոյն վայրկեանին լսուեցան զէնքի չորս ձայներ։ Ապարանքին բարեկամը, վարը, խոհանոցին առջեւ, կը լողար արեան մէջ։ Կօշիկ չէր հագած եւ ատրճանակը կը գտնուէր ձախ ձեռքին մէջ։ Քննութիւնները կը շարունակուին։

Թրք. գրականութիւնը Հայերուն մօտ.— Հայաստանի պետական հրատարակչականը առաջիկայ տարուան ընթացքին պիտի ձեռնարկէ լոյս ընծայելու հատոր մը Հայաստանի նոր գրողներէն, հատոր մը ռուս համայնավար նոր գրողներէն, հատոր մը վրացի եւ թուրք գրականութենէն։

Շոփէն ֆրանսացի.— Շոփէնի ազգութիւնը, ժամանակին, երկար վիճաբանութիւններու նիւթ եղած է լեհ եւ ֆրանսացի երաժշտագէտներու միջեւ։

«Օպզըրվըր»ի Թղթակիցը Փրակայէն կը գրէ թէ նոր վաւերաթուղթեր գտնուած են, որոնք կը հաստատեն Շոփէնի ֆրանսական ծագումը։ Լորէնի մէկ գիւղակին, Տիլըվիլի եկեղեցիին դիւանին մէջ գտնուած է Շոփէնի հօր ծննդեան վկայագիրը։ Այս վկայագրին հետ գտնուած են նաեւ ուրիշ թուղթեր, որոնց համաձայն Շոփէնի հայրը 17 տարեկանին մեկնած է իր ծննդավայր Ֆրանսայէն եւ այլեւս չէ վերադարձած։

Կապարէն արծաթ.— Լոնթար անունով Նորվեկիացի քիմիկոս մը, բազմաթիւ գիտուններու ներկայութեան, ութը ժամուան ընթացքին, կապարէն արծաթ շինած է։ Նոյն քիմիագէտը կը յայտարարէ թէ, ամիս մը յետոյ, պիտի կարենայ օրական երկու թօնօ արծաթ պատրաստել։

ՇՈԳԵԿԱՌՔԻ ԱՐԿԱԾ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Յունուար 2ի գիշերը Թիֆլիսէն Պաթում մեկնող շոգեկառքը Մալիթա կայարանին մօտ խանգարում մը կ'ունենայ եւ 4 վակոն ջարդ ու փշուր կ'ըլլան։ Ծանր կը վիրաւորուին 3 հոգի, որոնք առանց տոմսակի կը ճամբորդէին։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՕՐԿԱՆԸ

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան օրկան փօփիւլէրը (Le Populaire), որ քանի մը տարիէ ի վեր շաբաթաթերթի վերածուած էր, կիրակի օրուընէ ի վեր իբրեւ օրաթերթ վերսկսաւ հրատարակուիլ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ֆրանսայի եւ Հիւս. Ափրիկէի միջեւ կիրակի օրուան ֆութպոլի մեծ մրցումը լրացաւ 7ի դէմ 2 կէտով եւ Ֆրանսայի յաղթութեամբ։

∴ Ֆրանսա-Սկովտիա 12րդ rugbyի մրցումը տեղի ունեցաւ Շաբաթ օր Էտինպուրկի մէջ եւ վերջացաւ Սկովտիայի յաղթանակով եւ 23-6 կէտով։ Ասկէ առաջուան 11 խաղերէն 7ը Սկովտիան էր շահած եւ 3ն ալ Ֆրանսան։ 1922ին երկու խումբերը հաւասար մնացած էին։

∴ Նոր Զելանտացիներու All Blacks խումբը որ րըկպիի անօրինակ յաղթանակներ խլեց անցեալ տարի Եւրոպայի մէջ, իր այս եղանակի 34 մրցումներէն հազիւ 17ը շահեցաւ Անգլիոյ մէջ։

Մօտաւորապէս այս բախտը ունեցան Մաօրիները, Նոր Զելանտացիներու ուրիշ խումբ մը։

Երկու խումբերն ալ վերադարձան իրենց երկիրը։

∴ Ֆրանսայի բաժակին մրցումին մասնակցող վերջին 16 խումբերու ֆութպոլի խաղին հանդիսատես եղան 48,000 անձ, մուտք վճարելով 230,000 ֆրանք։

∴ Ֆրանսայի մէջ միայն անցեալ 1926ի ընթացքին կազմուած են 1334 մարզական ընկերութիւններ, որոնցմէ ամէն տեսակի մարզանքի հետեւողներ՝ 182, ֆութպոլի՝ 57, րըկպիի՝ 16, հեծելանիւի՝ 41, աթլէթիք մարզանքներու՝ 20, թէնիսի՝ 13, սուսերամարտութեան՝ 7, լողալու՝ 6, կռփամարտի՝ 4, թիավարութեան՝ 3, սքիի՝ 2, ձիավարժութեան՝ 2, նշանառութեան՝ 24, մարմնամարզի՝ 14, նշանառութեան եւ մարմնամարզի միացեալ՝ 29, մարմնակրթանքի՝ 15, Թուրիզմի եւ սիքլօ-թուրիզմի՝ 62, օթօ-մօթօ՝ 10, սքաութիզմի՝ 7 եւլն. եւլն.։ Նախորդ տարի կազմուած մարզական միութեանց գումարն է 1370։

∴ Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն, որ կէս ծանրութեան աշխարհի արդի ախոյեան Ճէք Տելանէյ պիտի կռփամարտի բոլոր կչիռներու նախորդ ախոյեան Ճէք Տէմփսիի հետ։ Այս մրցումը ցոյց պիտի տայ՝ թէ Տէմփսի Ճին Թըննիի հետ կրկին բախելու յոյսը կորսնցուցա՞ծ է թէ ոչ։

∴ Ֆրանսա-Անգլիա ըմբշամարտը պիտի կատարուի փետրուարի 18ին, Փարիզի մէջ։

∴ Ըմբիշներու Եւրոպայի ախոյեանութիւնը տեղի պիտի ունենայ Պուտափէշթ։

∴ Ամսոյս 17ին Սէն-Մորիցի (Զուիցերիա) մէջ Նորվեկիացի «սքիէօր» Ց. Թալլսէն ցատկեց 65 մէթր։ Իրմէ վերջը Էլլէնպէնգ Զուիցերիացին 59 մէթր։ Երկուքն ալ կոտրեցին աշխարհի մրցանիշը (Նորվեկիացի Թիւլէն Թամս 58 մ. 50, 4 փետր. 1924), թէեւ իրենցմէ առաջ նմանապէս 65 մէթր ցատկած էր Մէյէրը, բայց պաշտօնապէս նկատի չէր առնուած։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

("ՅԱՌԱՋ,,Ի ՄԻՋՈՑԱՒ)

կարտանի Հ. Յ. Դ. Են. Թակոմիտէին նախաձեռնութեամբ	1050.—
Յունուար 23ի գումարը	3275.25
Գումար	4325.25
Դեկտ. 3ին փակուած ցաշիւը	65963.55
Ընդհ. գումար	70288.80

ԾԱՆՕԹ.— կարտանի աշխատաւոր հայրենակիցները այս երրորդ գումարն է որ կը ղրկեն։ Առաջին անգամ ստացած ենք 2500, երկրորդ անգամ 300, այս անգամ 1050. համագումար՝ 3850 ֆրանք։ Ցանկը յաջորդով։

∴ Լոնտոնէն ստացանք մէկ ոսկեղէն, առանց անունի, միայն «Շիրակի աղէտին համար» մակագրութեամբ, եւ անգլիերէն լեզուով։ Կը խնդրուի լրացնել։

Նորաձեւութիւնը.— Լոնտոնի մէջ նորաձեւութեան նոր փորձ մը։ Այրերու համար մալըչ (մօվ)-կապտորակ եւ վարդագոյն զգեստներ շինուած են։ Վաճառատուններու մէջ ցուցադրուած են նաեւ համերաշխ գոյնով գուլպաներ, գլխարկներ եւ փողկապներ։

Թրքական զինանշանը.— Պոլիսէն կը հաղորդեն թէ թուրք կառավարութիւնը անընդունելի գտած է թրքական զինանշանի նմոյշները, որոնք քննութեան ղրկուած էին Էնկիւրի։

Աֆղանիստանի մէջ ալ ոգելից ըմպելիները արգիլուած են։ Օրինազանցներ սաստիկ պատիժի, նոյնիսկ կարգ մը պարագաներու մէջ մահուան պիտի դատապարտուին։

Հին աւետարան մը.— Մոսկուայի Նախկին Լազարեան ճեմարանը գտնուած թանկագին երկաթագիր աւետարան մը, որ գրուած է 887 թուականին, յանձնուած է Երեւանի թանգարանին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (4)

ԲԱՆԻՈՐԸ

(ՀԻՆ ԶՐՈՅՑ)

Սպասից խռնչէնքէն վերջ երբ …ք մը սթափեցան ու բացին անոնք մըն ալ իրենց աչքերը իրենց …անեկին համար՝ անոնք ունէին …յնէն տեսողութենէ զատ տեսողութիւն։ Հրաշքին արուեստ… մոգ Արեւսի նման, աշխարհեցած էր երկինքն ու երկիրը, … ու ջուրը։

…ռերէն աստղեր կախուած … երեւ լոյսի պտուղներ։ Ցեխերը ընչատութեան մը տեսողութեան չափ արագ կը գունա… Ծաղիկները փոքրիկ … փոքրիկ գլուխներ եղած …, սերեւէ թեւերով ճառա… …ուններէն բոյրէ ջրվէժներ կը … Սեւգոյնէրկար զարքաշ մը … եւ շրթներուն ալ եղեգ… …րինգ մը, կիսախելագար կը վազվզէր Աւազանէն թռչունի, ծաղիկի, աստղի, գոհարի զոյգ մըն էր որ կը բարձրանար մինչեւ ծառերուն գագաթները եւ ծիածաններու պէս կը փշրուէր ու վար կը թափէր։ Երկինքը իր լայն կուրծքը մօտեցուցած էր հողին եւ երկու ամպերէն բազուկներով գրկած ամբողջ դրախտը։

Սիգոննա սքրութեան մը պէս գրկելով Էմմանէլի գլուխը կը շնչէր

— Էմմանէ՜լ, Էմմանէ՜լ, ո՞վ իմ սրտերուս շնորհալի հովիւը, քու համբոյրներդ գոհարներ են, որոնցմէ ոչ մէկ հատ չունի իր մարմինը պակաս։ Էմմանէլ, քու համբոյրներդ իմ շրթներուս վրայ վարդեր են, իմ հոգիիս մէջ աստղեր, կրծքիս վրայ քայլամանեակներ եւ ձեռներուս վրայ մատանիներ։ Քու շրթներդ հոգիիս մեղրամանէն, եւ մարմնոյս շուշաններէն մ'բաժներ, քանզի մեղրը ճաշակելով եւ շուշաններս քաղով կ'ածին։

Եւ անոնք գիրար գրկեցին, գիրար փախցուցին ապարանքին գաղտաններէն ներս՝ դէպի խորա…։

Եւ այդ գիշեր քօն կար Սիգոննայի տան խորանին մէջ։

Սիրոյ ալիք մը շնչահեղձ կ'ընէր տունն ու պարտէզը։ Աչքը կը մեռնէր, կը յորդէր նեղուս մը ինչպէս։

Արբեցութեան սեղանին առաջ, փետրալից անկողնին ու բարձերուն վրայ, սիրամարգի պոչերուն ու յովազի մորթերուն մէջ եւ բուրումներու անոյշ փոթորկումներուն ներքեւ, ցայգաշնորհը լիւղ կուգար։ Հեաւոր … գարանններու բարբառով լիալուսինը կը պարէր երկնքի մէջ, ամպաշղարշ։ Եւ այդ գիշեր Սիգոննայի մեղրամանը յորդեցաւ ու շուշանները աճեցան։ Էմմանէլ, մեղրամոյն եւ շուշանահեղձ, արբեցածքին մօտ, պառկեցաւ ասեղնագործ խորանին մէջ։ Սիգոննա իր քովն էր, բռնուած անոյշ անհէնէ։

Սիգոննա կ'երգէր

— Էմմանէլ, Էմմանէլ, ո՜վ այրերուն ամենէն գեղեցիկը, ըսէ թէ ես ալ գեղեցիկ եմ, խօսէ թէ կը սիրե՞ս զիս։

Եւ Սիգոննա իրաւ գեղեցիկ էր, ինչպէս ամպերու մէջ չքաւորուած արշալոյս մը։

Էմմանէլ իր ծունկերուն վըրայ կեցաւ մահիճին մէջ ու Սիգոննայի վրան իյնալով համբուրեց զայն անոր շրթունքներուն ամենէն խորունկէն ու երգեց

— Ի՜մ համբոյրս քու գեղեցկութիւնդ վաւերացնող կնիքն է։

Ու անոնք քնացան։

Եւ քունը անոնց պարգեւեց մէյ մէկ երազ։

Սիգոննայի երազը

Սիգոննա պատգարակի մը մէջ նստած կ'անցնէր քաղաքի մը հրապարակէն։ Քիչ մը անդին տեսաւ սեւազգեստ չէնք մը եւ չէնքին առջեւ աչքի բազմութիւն մը։ Զինքը տանող խափշիկ ծառաներուն հրամայեց կենալ։ Իր մօտէն կ'անցնէր ծերունի մը։ Հարցուց անոր թէ ինչ ամբոխ է իր տեսածը։ Եւ ծերունին պատասխան տուաւ ու քաշ.

— Ո՜վ գեղանի կին, հօն հաւաքուող ժողովուրդը մօտէ կ'ընէ երիտասարդ իմաստունի մը խօսքերը։ Անոր զգեստին ծալքերուն մէջ երջանկութիւն կայ։ Իրեն դպողը եթէ հիւանդ է կ'առողջանայ, եթէ աղքատ է կը հարստանայ, եթէ դժբախտ՝ կ'երջանկանայ։ Հաւատա՛ ինծի եւ հաւատա իրեն։ Գնա՛, անոր մօտ։

Սիգոննա վար ցատկեց պատգարակէն, խենթի մը պէս ճեղքեց բազմութիւնը, հասաւ երիտասարդ իմաստունին եւ ուժեղ քաշեց անոր ու անցաւ Հազիւ քանի մը քայլ առած էր, կեցաւ, ետ նայեցաւ եւ — Էմմանէ՜լ… պոռալով վազեց իմաստունին վրայ, իր թեւերով անոր վիզը գրկելով…

Էմմանէլին երազը.

Էմմանէլ քարի մը վրայ նստած էր գլխահակ եւ ձեռքի գաւազանով կը խաղար եւ կը խոկար։

Ցանկարծ վայրենի ժխոր մը լսեց եւ լացող կնոջ մը աղեկտուր ճիչերը։

Խումբ մը մովսիսականներ հրելով, թքնելով, աքացելով ու նախատելով իր առջեւ բերին կին մը։ Կնոջ մազերը քակուած էին, հագուստները պատռտուած եւ մարմինը տեղ տեղ կարմրած։ Խումբէն մէկը առաջ անցաւ եւ խօսեցաւ.

— Աստուածային ու փիլիսոփայ մարդ ես դուն, լաւ կը ճանչնաս մեծ Մովսէսին օրէնքներն ու պատուէրները։

(Շար.) ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

«Վերոյիշեալները բողոքած են Պ. Ընդհ. Խուսակալին եւ Ներքին Նախարարին։ Պ.՝ Քալեվրաս, յայտարարեց բողոքարկուներուն թէ, այդ խնդիրը իրեն չի վերաբերիր եւ տրուած որոշման մէջ փոփոխութիւն մտցնելու միակ իրաւասուն Ներքին Նախարարն է։»

Վերջին պահուն երկու համայնավար երեսփոխաններ բանտարկուած ըլլալով, կը կարծուի թէ պայմանաժամը պիտի երկարաձգուի։

Պոլշեւիկները Պարսկաստանի մէջ

Անգլիերէն թերթերը կը գրեն թէ Խորհրդային Միութիւնը յաջողած է նաւթահորերու մենաշնորհ մը ձեռք բերել հիւսիսային Պարսկաստանի մէջ, Աստրապատի մօտ։ Այս լուրին քաղաքական շատ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի, քանի որ պիտի խստացնէ պայքարը Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ միջեւ։

Լրտեսը արտաքսուած

Նիսի մէջ ձերբակալուած ֆաշիստ խմբագիր եւ գաղտնի գործակալ Քանովի աղջի իրիկուն ֆրանսացի ոստիկաններու ընկերակցութեամբ սահմանէն դուրս հանուեցաւ եւ Իտալիա քշուեցաւ։ Մեկնած պահուն ոստիկանապետ Պօսօին յայտարարեց.

— Կ'երթամ. սակայն մի՛ վախնաք. դարձեալ պիտի գամ. եթէ պէտք ըլլայ, նոյնիսկ իբր քահանայ ծպտուելով։ Պէտք է որ կրկին գամ։

Նիսի «Փէնսիէրօ Լաթինօ» ֆաշիստ թերթին խմբագիրը Թօրրէ եւս պիտի արտաքսուի իբր մեղսակից Քանովիի։

Երկաթի հանքեր Իտալիոյ մէջ

Լիվոռնոյէն կը հեռագրեն թէ Մասսա եւ Լուքքա գաւառներուն մէջտեղ, Ափիւան Ալպեաններու մէջ, Փասսօ Տէլլա Թամպուրայի զառիթափին 1620 մեդր բարձրութեան վրայ թէ՛ որակով եւ թէ քանակով խիստ կարեւոր երկաթի հանքեր գտնուած են։ Կ'ըսուի թէ մէկ տարի վերջ Իտալիա այլեւս պէտք չպիտի ունենայ արտասահմանէն երկաթ ներածելու։ Օրական 300 թօնօ երկաթ կը նախատեսուի։ Մուսօլինի եւ ազգ. տնտեսութեան նախարարը մեծ կարեւորութիւն կուտան այս գործին։

Անգլիա դրամ կուտայ Իտալիոյ

Հռոմէն հեռագրի մը համաձայն Չըրչիլի, Մուսօլինիի ու Վօլփիի միջեւ կատարուած տեսակցութեանց ընթացքին որոշուած է որ Անգլիա 10 միլիոն սթերլինի փոխատուութիւն մը պիտի ընէ Իտալիոյ։ Ատոր փոխարէն Իտալիա խոստացած է սեղմել իր գործունէութեան սահմանը Պալքաններու մէջ։

Գործազրկութեան տագնապը

Վերջին վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան թէ ներկայ գործազրկութեան տագնապը աւելի արագօրէն կը ծաւալի քան 1921ին։ Այս պարագան սկսած է լուրջ մտահոգութիւն պատճառել։

Ինքնաշարժի գործարան մը՝ Ժ. Տօնէ, որ չորս տեղ մասնաճիւղ ունի, քանի մը օր առաջ փակեց Նանթէրի եւ Ժէնվիլիէի ճիւղերը, դուրս ձգելով 1800 բանուորներ։

Կը տեղեկանանք թէ մօտ օրէն Սիթրօէնի բոլոր ճիւղերն ալ պիտի փակուին քանի մը շաբթուան համար։ Ինքնաշարժի ճիւղին մէջ բոլորովին անգործներուն թիւը կը հաշուուի 30.000, մասնակի անգործներ՝ 120.000էն աւելի։ Տագնապը ժամանակ մը եւս պիտի տեւէ։ Օդանաւի ճիւղին մէջ ալ անգործութիւն կը տիրէ։

∴ Փանդոկի անգործ աշխատաւորները Աշխատանքի Սակարանին մէջ կրկին հաւաքոյթ մը ունեցան եւ քուէարկեցին բանաձեւ մը, որով կը պահանջեն օրական 25 ֆրանք նպաստ տալ բոլոր գործազուրկներուն, առանց երկար ձեւակերպութեանց, եւ ութ ժամուայ աշխատանքի դրութիւնը գործադրել ամէն տեղ, որպէսզի անգործներուն ալ գործ բացուի։

∴ Ժիռօնտի Սէնտիքաներու Միութիւնը կոչ մը ուղղեց աշխատաւորներու եւ բոլոր անոնց որ գործազրկութեան ենթարկուած չեն, օգնել անգործներուն, գնելով «գործազրկութեան դրոշմաթուղթեր» էն։

∴ Տասներկու պելժ բանուորներ սահմանէն դուրս քշուեցան, իրենց աշխատանքի պայմանագիրը վաւերացուած չըլլալով Փարիզի Օտար Բանուորութեան Տեսչութենէն։

∴ Օյօննաքսի (Ainի նահանգ) Թաղապետական ժողովը որոշած է որ 1927ի նախնական ելմտացոյցին մէջ գործազուրկներուն իբրեւ նպաստ նշանակուած 100.000 ֆրանքը յատկացուի գործազուրկներուն՝ դրամի փոխարէն նպարեղէն եւյլն. բաշխուելով անոնց։

∴ Փրակայէն կը հեռագրեն թէ գործազրկութեան տագնապին հետեւանքով Ֆրանսա չպիտի ղրկուին այն չեխօսլովաք բանուորները, որոնք Յունուարին պիտի ղրկուէին։ 1922էն մինչեւ 1926 Ֆրանսայի մէջ տեղաւորուած են 14.481 չեխօսլովաք բանուորներ, 1926ին՝ 3950, որոնց 100էն 70ը հանքագործ։

Վրաստանի համար

Մարդու եւ քաղաքացիի իրաւունքներու դաշնակցութեան միջազգային համաժողովը, որ Յունուար 15ին գումարուեցաւ Փարիզի մէջ, Վրաստանի համար քուէարկեց բանաձեւ մը, որով կը պահանջէ.

1. Ջնջել քաղաքական բանտարկեալներու մահապատիժը, 2. Վրացի քաղաքական բանտարկեալները Վրաստանէն դուրս չղրկել, մանաւանդ Սոլովքի՝ ուր խորհրդային իշխանութիւնը այլեւս չի ղրկեր միւս քաղաքական բանտարկեալներն ալ։ 3.— Հնարաւորութիւն տալ Վրաստանի բնակչութեան նիւթական օժանդակութիւն կազմակերպել քաղաքական բանտարկեալներուն համար։

Նանսէնեան անցագիրը Պուլկարիոյ մէջ

Պուլկար ոստիկանութիւնը ծանուցած է հայ գաղթականներուն թէ, պարտաւորիչ է Նանսէնի անցագրին գործածութիւնը։ 15 տարեկանէն վեր ամէն անձ, այր թէ կին, պարտաւոր է այդ անցագրէն օրինակ մը առնել, այլապէս չի կրնար Պուլկարիա բնակիլ։ Մինչեւ Յունուարի վերջը պայմանաժամ տրուած է։

Դժուարութիւնը հոն է որ, մէկ անցագիրը 400 լէվա կ'արժէ եւ միայն ընտանիքի պետը չէ որ անցագիր պիտի առնէ, այլ բոլոր անդամները։

Սիրային ահաւոր ոճիր մը

Սիրային ահաւոր ոճիր մը գործուած է Սելանիկի Հաճը Պաղչէ թաղին մէջ։ Աբրահամ Յովհաննէսեան անուն բանուոր մը, դանակի հարուածներով, նախ սպաննած է Գրիգոր Զօրպաճեանի հնգամեայ փոքրիկը՝ Միհրանը եւ յետոյ, կինը Նէճիպէն, 26 տարեկան։ Աբրահամ, որուն կինը մեռած է երկու ամիս առաջ, կը սիրէ եղեր իր բարեկամ Գրիգորին կինը՝ Նէճիպէն, որուն առաջարկած է անգամ մը ձգել իր զաւակն ու ամուսինը եւ կենակցիլ իրեն հետ։ Կինը միշտ մերժած է։

Յունուար 15ին Աբրահամ զինով վիճակի մէջ կ'երթայ կնոջ տունը։ Առանց որ և է խօսքի, կ'ուզէ տղան հեռացնել, բայց փոքրիկը կը սկսի ճչալ թէ «մայրիկիս բան մը մի ըներ...»։ Ատոր վրայ ոճրագործը կը յարձակի խեղճ Միհրանին վրայ ու դանակի երեք հարուածներով կը վիրաւորէ։ Կինը կը սկսի պոռալ եւ կ'ուզէ տղան ազատել, բայց դանակը անոր ալ կը հասնի։ Մայր ու տղայ, մահամերձ, կը փռուին գետին։ Ոճրագործը կ'ուզէ ինքնասպան ըլլալ, բայց ոստիկանները վրայ կը հասնին։ Կ'ուզեն ձերբակալել, չի յանձնուիր ու ինքզինքը վար կը նետէ պատուհանէն, որ 10 մէթր բարձր էր փողոցէն։ Ծանրապէս կը վիրաւորուի։

Երեքն ալ հիւանդանոց կը փոխադրուին, ուր տղան, հոգին կ'աւանդէ, «մայրի՛կ» բառը իր անմեղ շրթներուն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԻԷՐ ԼՈԹԻԻ ՕՐ հռչակուած է Յունուար 24ը Թուրքիոյ մէջ եւ այդ օրը բոլոր Թուրք թերթերը յօդուածներ նուիրած են Թրքասէր գրագէտին յիշատակին։

ԼՕԺԷՆ ԹԻՒՐՓԷՆ, «մէլինիթ»ի եւ ուրիշ կարեւոր պայթուցիկ նիւթերու հնարիչը առջի օր մեռաւ 78 տարեկան հասակին մէջ։

ՀՕԼԼԷՆ զինուորական օդանաւ մը սխալմամբ գետին իջաւ ֆէթրիչի մօտ։ Պուլկար իշխանութիւնները հսկողութեան տակ կը պահեն օդանաւն ու սպաները։

ՍՈՒՐԻՈՑ մարզպան Պ. Հանրի Փօնսօ Պաղեստին մեկնեցաւ։ Երկու օր Երուսաղէմ պիտի մնայ եւ պիտի տեսակցի անգլիական մարզպան Լորտ Փլըմըրի հետ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Նաւարդեան» խումբը ընկերա-համակրական ժողովի կը հրաւիրէ Պուա-Գոլոմպի, Անիէռի, Գոլոմպի, Արժանթէօյի եւ շրջաններու բոլոր ընկերներն ու համակիրները, 28 Յունուար, Ուրբաթ, երեկոյեան ժամը ճիշտ 8ին, 80, Rue Charles-Chefson (Bois-Colombes)։ Դասախօսութեան նիւթը՝ «Ի՞նչ է Հ. Յ. Դաշնակցութեան նպատակը ներկայիս»։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի բոլոր խումբերու Ա. վիճաբանական ժողովը՝ կիրակի 30 Յունուար առաւօտեան ժամը 9ին, Էմիլ Զօլայի վերնայարկը 127-129 Rue Boileau։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Գասամի» միութեան վիճաբանական ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին 63 Rue de la Républiqueի սրահին մէջ. Խօսքը պիտի ... նիւթ՝ Հայ երիտասարդներուն յասիկութիւնները։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Գասամի» միութեան ընդհ. անդամական ժողովը 30 Յունուար կիրակի կէս օրէ ետքը ժամը ճիշտ 1ին իր Դրադարան-ընթերցասրահին մէջ։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, վաղը հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանը։ Մկրտիչ Պարսամեան կը ներկայացնէ Թլկատինցին եւ իր գրականութիւնը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՍԵՒԱՍՏԻՈՅ Ղանթարող գիւղի Հայրենակց. միութեան (Մարսէյլ Շիրակի Աղէտեալներու օգտին սարքած վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 84՝ Գրպանի ժամացոյց մը, 101՝ փողկապ մը, 22՝ ինքնահոս գրիչ մը, 86՝ կանացի պայուսակ մը, 176՝ Սեբաստացի Մուրատի նկարը։ Շահող թիւերը ստանալու համար դիմել Rue Thubaneau 14 Պ. Սահակ Արթինեանին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ալաշկերտի Խաստուր գիւղացի Եղիշէ Մինասեանը կը փնտռէ իր քեռիները՝ Ասլան, Գասպար եւ Տիգրան Ասլանեան։ Տեղեկացնել՝ Թաւրիզի հայոց առաջնորդարանին։

— Հեղինէ Ցէտէեան կը փնտռէ իր զաւակները Կարապետ եւ Վահրամ Ցէտէեան։ Մէկ տարի առաջ լուր առած է որ Փիրէա կը գտնուին։

Գրել՝ V. D. Vartanianի, Usine Vigier, Pont St. - Esprit, Gard, France

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

Ամէն տուն, ամէն մարդ կրնայ կարդալ

ՎԱՆԱԿԱՆԻՆ ՍԷՐԸ

անպաճ հետաքրքրութիւն մը ձեզ կ'առաջնորդէ սկիզբէն մինչեւ վերջը։

Կեդրոնատեղի՝ Ծխածախ մատենաշար, Կ. Պոլիս, հասցէ՝ Madénachar Ziazan 10 Rue Billor, Galata, Constantinople.

Յանձնարարութիւնները կը կատարուին փութով, փոխարժէքը կանխիկ, մեծաքանակներու մասնաւոր զեղչ։

ՓԱՓԱՔՈՂՆԵՐՈՒՆ կը տրամադրուին Ռուստոմ յաւերժական միութեան գիրքերը։

Դիմել՝ Յակոբ Հիւսեանի, 87, Rue de la Renaissance, Bois-Colombes.

ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏԱՆ

ՆՈՐ ՀԱՍՑԷ՝ Librairie BALENTZ 233 Rue Fbg. St. Martin Met. Louis Blanc Paris (10e)

ՊԱՇՏՕՆ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

15 Տարիէ ի վեր Փարիզ բնակող Բալքանօթ ... ... տեղական օրէնքներու եւ պայմաններուն ... երաշխաւորութիւնը առաջնորդ է պաշտօն։ Դիմել ... 41Rue Bellot (19me) Paris.

ՄԵՔԵՆԱԳԻՐ ՕՐԻՈՐԴ

Տրամադրելի ժամեր ... տան մէջ կատարելու ամէն ... գի ընդօրինակութիւններ ... լերէն եւ ֆրանսերէն, խիստ ... րամաչելի պայմաններով։ Դիմել՝ Chaville 10bis des Trois Champtiers Օր. ... Տէր Կարապետեանի։

Վարձու սենեակ

Դիմել՝ Մելքիս Նշան... 2 Ave. Docteur du Léray, Italie, 36 Rue Damesme Paris (13me)

ՍԱԿԱՐԱՆ

25 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատր	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատր	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
»	II
»	III
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de C... 80, Rue Laf...

Le Gérant : H. TEURN...

IMPRIMERIE - MASSIS - ED...

208bis, Rue Lafayette Paris

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն } 206bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-62

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 27 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1927

27 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 245 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍԻ

ՆՈՐԷՆ ԹՈՒԱՆՇԱՆՆԵՐԸ

Անցեալները առիթ ունեցանք ուշադրութեան յանձնելու ...նի մը թուանշաններ, որոնք երեւան կը հանէին հիւծախտին ...ւալումը մեր հայրենակիցներուն մէջ։

«Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ ամէն օր կը հանդիպինք ու... թուանշաններու, որոնք տարբեր ցաւեր կը պատմեն, ...մը այլ պերճախօս։

Հարեւան արուարձանէ մը, Ալֆորվիլէն հայրենակից մը ...ցեալ շաբթու շարք մը գանգատներու կարգին, գիտել կու...ր թէ 200—250 մանուկներ փողոցները կը թափառին, թէ ...պաքեան եպիսկոպոս 1000—1500 ֆրանք տրամադրած է, ...ունդի առթիւ եկեղեցի մը գտնելով պատարագ մատուցանե... համար, բայց սանթիմ չիտար կրթական գործին. եւ հայ ...նուկները կ'օտարանան ամէնուն աչքին առջեւ։

Այսօր, Մարսէյլէն աշխատակից մը պարզելով դպրոցին ...ւակը, կը պատմէ թէ տնօրէն մը նշանակուած է 600 ֆր. ...շակով, քանի մը ուսուցիչներ՝ 200 ֆրանքով, կէս օրուան ...խատանքի փոխարէն եւլն.։ Աւելի առաջ, ուրիշ աշխատա...ց մը թուանշաններով կը պարզէր թէ 1924—25 տարեշրջա...ն դպրոցին նախահաշիւն էր 3150 ֆր. որուն 800ը տեսու...ն բաժինը, իսկ այժմ գումարը իջած է 2500ի։ Միւս կողմէ, ...գանգատէր թէ հոգեւոր հովիւը իր թոշակէն զատ կը ...անայ լայն բաժին մը՝ եկեղեցիի եկամուտներէն։ Այս մե...ղրանքին դիմաց, Մարսէյլի առժամեայ վարչութիւնը հրա...արակութեան տուաւ վեցամսեայ հաշուեկշիռ մը, որուն եզ...կացութիւնը շատ ալ պայծառ չէ։ Մեր աշխատակցին մե...ղրանքը հաստատող թղթակցութիւն մըն ալ երեւցաւ քանի ...օր առաջ, պոլսական բարեպաշտ լրագրի մը մէջ, որ կը ...դէր թէ հոգեւոր հովիւը հարիւրին տասնը հինգ կը ստանայ ...իշ աղբիւրներէ իր հիմնական թոշակն է 800 ֆրանք,։

Ու վերջապէս, կաթող. պատուիրակը իր ատեն խոստում...ու կարգին, 600 ֆրանք յատկացուցեր է Մարսէյլի ման...պարտէզին, բայց մէկ ու կէս ամսէ ի վեր սանթիմ չէ ...կուած։ Նոյնը ուրիշ տեղերու համար։ Այստեղ, մանկապար...էզներ պիտի բացուէին Պէլվիլ, Պուա Քոլոմպ եւ Արնուվիլ-լէ-...նէս, բայց ամէն ինչ վերջացաւ հանդիսաւոր երթեւեկներով, ...ռերով եւ «ինշալլահ»ներով։

Անշուշտ արդար չէ ամէն մեղք բարդել եպիսկոպոսի մը ...ւայ, երբ միւս օրկանները անտարբերութեամբ կամ ապիկա...ւթեամբ կը փայլին։ Բուն մեղքը անոնցն է որ ուժ ունին, ...իք ունին, բայց չեն գործեր, եւ կը սպասեն որ լոյս ծագի ...ւ փիլոններէ, կամ կը թողուն որ վեղար վեղարի ասպարէզ ...որդայ, իսկ իրենք զուարճանան ամսեղուկ խաղերով։

Եւ ամէնէն առաջ, մեղաւոր են անոնք, որ տարիներէ ի ...ր Ֆրանսա կ'ապրին, բայց ոչ բան մը մոռցած են, ոչ ալ ...ր բան մը սորված, եւ ազգային գործ ըսելով՝ ժամուն բակը ...մ ծախել կը հասկնան։

Ա՛յս է դժբախտ իրողութիւնը, Փարիզէն մինչեւ Մարսէյլ։

Այլապէս, ինչո՞ւ փողոցները պիտի մնային Ալֆորվիլի 200—...0 մանուկները, Մարսէյլի հինգ անգամ աւելի դպրոցական...ները, կամ Պուա-Քոլոմպ-Անիէռի հարիւրաւոր տղաքը։ Եւ ...ինչո՞ւ հոգեւոր հովիւ մը երեք անգամ, հինգ անգամ աւելի ...ոշակ պիտի ստանար, քան տեսուչ մը կամ խղճամիտ ուսու...իչ մը, որոնց սահմանուած վճարը, աւելի ճղճիմ քան Ռընոյի ...նւորի մը աշխատավարձքը, երիցս երանեալ Երանոս աղբար...րու օրերը կը յիշեցնէ։

Գիտենք որ կացութիւնը աւելի մխիթարական չէ Յու...նաստանի կամ Պուլկարիոյ մէջ։ Բայց եթէ այդ գաղութներու ...ղականները կամ հոգաբարձուները պատրուակներ գտնեն ...մեղանալու, Ֆրանսայի մէջ տնտուական դժնէկութիւն է ո՛ր ...չ արդարացուած փորձել։

Նիւթական թշուառութիւնը չէ որ քանի մը գրասեղանով ...րոց եւ պանիր-հացով վարժապետ պահել կուտայ այս փար...ամ ափերուն վրայ, այլ հոգեկան չքաւորութիւնը, որ մտքի ...րդուն երակները կը քամէ, Շայլօքի ծիծաղ մը ծաղկեցնե...վ գլխարկաւոր «աղա»ներու դէմքին վրայ։

Ո՞ւր է ելքը այս արտասուելի վիճակին։

Ելք չկայ, քանի ժողովուրդը անկիւն մը քաշուած, յոյս եւ ...ս կը սպասէ զանազան երեւելիներէ եւ փիլոնաւորներէ։

Ելք չկայ, քանի ամէն գաղութ, եւ իւրաքանչիւր գա...ւթի կեդրոն, մինչեւ անգամ խոնարհ կայան մը, չի կազմա...րպուիր ինքն իր մէջ, տէր չի դառնար իր ճակատագրին, ...պէս զի հանրային եկամուտի գլխաւոր բաժինը իր իսկ ձեռ...վ յատկացուի նոր սերունդին դաստիարակութեան, գոնէ ա...ր հայերէնը պահելու։

Ունեւորին հո՞գն է թէ չքաւորին զաւակները կ'այլասերին ...ղոցներու մէջ։ Լաւագոյն պարագային, անոր համար աւելի ...ծ արժէք ունի հանդիսաւոր պատարագ մը միանուագ 2-3000 ...րանքով, իր գերդաստանի փառքին համար, քան տարին ...ասը հազար ֆրանք յաւելում՝ դպրոցի մը ելմտացոյցին ...այ, որպէս զի ուսուցիչը սրտանց աշխատի եւ տասը տղա...րու աւելի ուսանին։

Անհաւասալի թուանշան մըն ալ, — կը պատմեն թէ Փարիզի ...եկեղեցին 700.000 ֆրանքի գումար մը ունի պահեստ։

...կարելի՞ է հարցնել թէ ո՛ր ժողովրդանուէր գործին համար ...բանին այս պատկառելի գումարին տոկոսները։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽԵ՛ՂՃ ՍՏՐՈՒԿՆԵՐ

Ռամկավարները հազար կտոր կ'ըլլան, Հայաստանի խորհրդային վարիչներուն սիրտը շահելու եւ անոնց փառքը երգելու համար։ Բայց փոխանակ չոր շնորհակալիք մը լսելու, յուտանք եւ ապտակ միայն կը ստանան։ Եւ այս՝ ոչ միայն Երեւանի, այլ եւ արտասահմանի պոլշեւիկ թերթերուն մէջ, որոնք բան-գործ բռած են անխնայ պատռել ռամկավարներուն դիմակը։

Ահաւասիկ վերջին փաստը։ «Նոր Աշխարհը», «օրկան Ամերիկայի Բանուորական (կոմունիստ) կուսակցութեան հայկական ֆրակցիաներու», Յունուար 15ի թիւին մէջ, Զուկէս սիւնակ պարսաւական կը հրատարակէ՝ Բարեգործականի դէմ, երկու սիւնակ՝ Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթին դէմ, իսկ Զուկէս սիւնակ ալ՝ Բուժակաւոր՝ տգ. լուկին՝ Արշակ Ջօպանեանին դէմ, որ այս միջոցին Ամերիկա կը գտնուի եւ քաղաքէ քաղաք ման կուգայ, հայկական մշակոյթը եւ... շարժանկարի վրայ տեսած Հայաստանը ներկայացնելու համար։

Բայց թողունք որ «Նոր Աշխարհը» պատմէ։ Ջօպանեան ըսած ըլլալով թէ «Խորհրդային Հայաստանի ճանաչումը արտասահմանի մէջ մեր գործունէութեան դրուագներէն մէկն է», պոլշեւիկ թերթը կը գրէ.

«Հայաստանի «ճանաչումը» եւս Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան ձեռքին մէջ իր գոյութեան մտահոգութիւնը եղած է։ Եթէ Ռ. Ա. Կուսակցութիւնը ա՛յն գծով քալէր, ինչ գծով որ Դաշնակցութիւնը կը քալէ, 24 ժամուան մէջ անդամներու կոյտ մը կ'ըլլար կամ կը ստիպուէր ձուլուիլ Դաշնակցութեան հետ։

«Ռ. Ա. Կուսակցութեան «Ռուսական օրիէնթացիան» ժամանակաւոր ուղեգիծ մըն է, որուն ներքեւ կը քնանայ հակասովետական, հակաշխատաւորական եւ դասակարգային ատելութեան սեւ վիշապը»։

Եւ դեռ ուրիշ մեղք մը.

«Ռ. Ա. կուսակցութիւնը իր ժողովները տակաւին կը բանայ «Մեր Հայրենիք Թշուառ, Անտէր»ով, որը վրէժխնդրական հրաւէրի բողոք մը կ'երգէ։ Ո՞ւր է, ուրեմն՝ մեր ազատ, անկախ և ապահով հայրենիքը, որուն համար պայքար կը մղէ «իր թշնամի ասնակոխ հոշակող հայ ֆաշիզմի՝ Դաշնակցութեան դէմ»։

Խե՛ղճ ստրուկներ, որ սեւին սեւ ըսելու քաջութիւնն անգամ չունին, եւ Միասնիկեանէն մինչեւ «Նոր Աշխարհ» նետուած թուքը իբրեւ անձրեւ կ'ընդունին։

ԻՍԼԱՄ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵՏ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

Սերպիայէն Պոլիս հասած կարգ մը թուրք գաղթականներ չեն ուզած մեկնիլ իրենց համար որոշուած վայրերը եւ սերպ հիւպատոսարանին դիմած են, Սերպիա վերադառնալու համար։ Հիւպատոսարանը, սակայն, «վիզէ» չէ տուած այս գաղթականներուն, որոնք հոս ու հոն կը թափառին։ Կառավարութիւնը տեղեկացուցած է պատկանեալներուն որ այս գաղթականները պարտաւորին կերպով պէտք է երթան իրենց համար որոշուած վայրերը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՉՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՎՐԱ՞Յ Է

Աղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ «Զարտականութիւն մը» խորագրով յօդուած մը կը հրատարակէ Էնկիւրիի կառավարական օրկան «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ»ի մէջ (Յունուար 22)։ Յօդուածին առաջին մասը կը խօսի ժողովրդավար պետութեանց մէջ անհատական ազատութեանց խնդրին մասին։ Ընդունելով հանդերձ որ Անկախութեան դատարանը կը սեղմէ այդ ազատութիւններէն մաս մը, յօդուածագիրը անուրանալի կը գտնէ այդ Դատարանին օգուտները Հանրապետական Թուրքիոյ համար։

Երկրորդ մասին մէջ, Մահմուտ պէյ կ'ըսէ.—

«Մեր արտաքին քաղաքականութեան գլխաւոր կէտերէն մէկն է բարեկամութիւնը հանդէպ խորհրդային Ռուսիոյ։ Այս բարեկամութիւնը ծնաւ երկու պետութեանց հասարակաց շահերէն եւ ծգտումներու նոյնութենէն։ Զարտականութիւն մը կ'ըլլայ բոլոր քաղաքացիներուն եւ մամուլին վրայ, — այն է օգնել կառավարութեան իր արտաքին քաղաքականութեան մէջ եւ կամ գոնէ չդժուարացնել անոր գործը։ Կը ցաւինք որ կարգ մը անձեր կամ խմբակներ պայքար կը մղեն Ռուսիոյ քաղաքական վարդապետութեանց եւ անոր հիմնարկութեանց դէմ։ Մենք իրաւունք չունինք ուրիշ պետութեանց քաղաքականութեան խառնուելու, ու եթէ այդ պայքարը վնասէ մեր արտաքին քաղաքականութեան, կառավարութիւնը իրաւունք ունի արգելիչ միջոցներ ձեռք առնելու։ *Աւելորդ է հրատարակել անխոհեմ յօդուածներ, որոնք այն տպաւորութիւնը կը ստեղծեն թէ Թուրքիա ծրագիրներ ունի Կովկասի կամ մեր ցեղակից եղբայրներու բնակած շրջաններուն վրայ։ Ռուսիա կրնայ նեղանալ այս պայքարին համար, նոյն իսկ եթէ հաւատայ որ մենք ոեւէ հողի աչք չունինք մեր սահմաններէն դուրս եւ համոզուի որ իրեն հանդէպ մեր քաղաքականութիւնը ուղղամիտ է։ Պէտք է դադրինք գործելէ Ռուսիոյ մէջ ընդդէմ թուրք յեղաշրջումին, թուրք շահերուն եւ թուրք պետական մարդոց»։*

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ այս առթիւ.

«Ներկայիս դժուար է հասկնալ թէ Մահմուտ պէյի յօդուածը ո՞րո՞ւն կ'ակնարկէ, քանի որ Պոլիս եւ Էնկիւրի հրատարակուող օրաթերթերէն եւ ոչ մէկը Ռուսիոյ դէմ թշնամական յօդուածներ հրատարակած է։ Ընդհակառակն, Թուրք մամուլը, որ երկար ատենէ ի վեր քննադատական ոգիէ զուրկ է, սովորաբար բարեկամական դիրք կը բռնէ Ռուսիոյ հանդէպ։ Ամէն պարագայի մէջ, կասկած չկայ որ Մահմուտ պէյի յօդուածը շատ կարեւոր է, եւ քաղաքական շրջանակները զայն կը նկատեն վճռական ազդարարութիւն մը այն մարդոց, որոնք այսօր զրկուած են մամուլէ՝ իրենց գաղափարները արտայայտելու համար, ուստի եւ ստիպուած են գաղտնի մեթոտներու դիմելու»։

Լօզանի դաշնագրին մերժումը եւ Թուրքիա

Թուրք մամուլը եւ պետական շրջանակները միշտ կը զբաղին Լօզանի դաշնագրին մերժումով։ Պոլսոյ վերջին թղթաբերն ալ ուշագրաւ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ։ Էնկիւրիէն կը հեռագրեն «Վագըթ»ի.—

Այստեղի շրջանակներուն մէջ շատ մեծ ազդեցութիւն գործած է Լօզանի դաշնագրին չվաւերացուիլը։ Այս մասին իրաւասու անձեր ըսին. «Բնական է թէ դաշնագրին չվաւերացուիլը պիտի խանգարէ երկու երկիրներու անկեղծ յարաբերութեանց զարգացումը։ Այս մասին մեր կառավարութիւնը հարկ եղած միջոցները ձեռք առնել սկսած է։ Ամերիկեան դպրոցներն ու հաստատութիւնները հոս չպիտի կրնան շնորհներու արժանանալ։ Քանի որ անոնք մեզ չեն ճանչնար, մենք ալ պիտի որոշենք զանոնք չճանչնալ։ Հայ միսիոնարներու զգացումներէն տարուելով տրուած այս որոշումը ոչ մէկ առեն չիկրնար արդար ըլլալ։ Որոշ է թէ ներածումներն ու արտածումներն ալ սեղմումներու պիտի ենթարկուին։ Այս մասին աւելի մանրամասն տեղեկութիւն տալ ուրիշ առենի մը կը թողունք։

«Միլլիյէթ» ալ երկար խմբագրականի մը մէջ դիտել կուտայ.— Դաշնագրին հակառակորդներուն մէջ առաջին տեղը կը գրաւեն ժամանակին Թուրքիա գտնուելով մեր յեղաշրջումէն առաջ ունեցէ պատճառաւ Ամերիկա դարձող եւ մեր երկրին նոր հոգիին հետ չկապուող Ամերիկացիները, երկրորդ՝ Հայոց կուսակիցները եւ երրորդ՝ միսիոնարները։ Այս վերջին դասակարգը վերջերս փոխած էր իր ուղղութիւնը, իր շահը Թուրքերուն հետ աղէկ ընթանալու մէջ գտնելով։ Ամերիկեան դեսպանատունն ալ աշխատեցաւ, բայց ոչ կառավարութեան եւ ոչ դեսպանատան ջանքերը օգուտ մը չապահովեցին։

Դաշնագրին հակառակորդները անցեալ տարի վաւերացման դէմ փաստեր ժողվելու համար ծերակուտական Մր. Քինկը ղրկած էին, որ մեծաքանակ դրամ ծախսելով հոս եկաւ եւ իր խելքովը վաւերացման դէմ շատ մը բաներ ժողվելով դարձաւ Ամերիկա։ Քինկի ծախքն ալ կը կարծուի թէ հոգացուած ըլլայ Ամերիկայի մէջ գորգի առեւտուրով զբաղող կարգ մը հարուստ Հայերու կողմէ։ Դաշնագրին մերժումին վրայ մեր կառավարութիւնը պիտի կրնայ ամերիկեան ապրանքները ծանր սակացոյցի ենթարկել։ Ծովակալ Պրիսթօլի դիրքը շատ դժուարացած է։

Դաշնագրին դէմ աշխատող տարրերէն մէկն ալ Լոնտոնի մէջ Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսն էր, որ Ամերիկա նամակ գրելով ուզած էր որ դաշնագիրը չվաւերացուի։

«Վագըթ» դաշնագրին ձախողման հակառակորդներուն մէջ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

30,000 ԻՍԼԱՄ ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

Թուրքիոյ ներքին գործավար Ճէմիլ պէյ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է մամուլին, Արեւելեան Նահանգներու կացութեան մասին։ Կը քաղենք հական կէտերը.—

«Միջագետքի սահմանագլուխի յանձնաժողովը, անդորրութեան պահպանման համար հետեւեալ միջոցները ձեռք առած է։ Երկու կողմերն ալ իրենց հողերու վրայ յարձակումը արգիլելու համար միջոցներ ձեռք պիտի առնեն եւ եթէ յափշտակութիւններ տեղի ունեցած են, ետ պիտի առնուին ու տէրերուն պիտի տրուին։ Երկու կողմերու հողերուն վրայ կատարուելիք փոխականները պիտի արգիլուին։ Որոշ ժամանակներ հիւսիս եւ հարաւ անցնող ցեղերը յընդունին ու վերադարձնելը երկու կառավարութեանց միջեւ պիտի կարգադրուի։ Յանձնաժողովը որոշած է նաեւ որ Թուրքիոյ դէմ փոփոխական ընող կարգ մը անձեր, սահմանագլուխի մօտէն դէպի հարաւ քշուին։

«Արեւելեան նահանգները 30 հազար գաղթականներ զետեղելու գործը մեր 1927ի ծրագրին մէջ կը գտնուի։»

ՎԱՅՐԱԳ ՆՂՐԱՑՐԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԽԱՍՔՕՎՈՅԻ ՄԷՋ

Խթումի գիշերը Խասքովայի մէջ (Պուլկարիա), վայրագօրէն սպաննուած է փայտահատ երիտասարդ մը, Արթին, 35 տարեկան, Կէմէլյիկի Բարսաք գիւղէն։ Ոճրագործն է Ռոտոսթոյի Օնոփ անունով Հայ մը, որ նոյն քաղաքին մէջ կը զբաղի կառապանութեամբ։

Օնոփ, տեղեկանալով որ Արթին դրամ ունի, կնոջ հետ կը խորհրդակցի զայն սպաննելու համար։

Խթումի օրը Օնոփ կը հրաւիրէ փայտահատը իր տունը, փայտ կոտրելու համար։ Երբ Արթին աղօթով փայտ կը կոտրէր, Օնոփ, ետեւէն, ուղղակի գանկին վրայ կացինի մէկ հարուածով, կը ճեղքէ գլուխը։ Փայտահատը կը մնայ վայրկենական։ Ոճրագործը կը կողոպտէ երիտասարդը, որ գօտիին մէջ 20-22 հնչուն թրքական ոսկի ունէր։ Ուզելով ոճիրին հետքերը ծածկել, կը մտածէ սան մօտ կիրի փոսի մը մէջ այրել։ Յետոյ, այր ու կին անյարմար նկատելով, տոպրակի մը մէջը փաթթեն և կը տանին քաղաքէն դուրս, հոր մը կը ձգեն զայն։ Ճամբան, տղուն վերադարձին կ'ուզեն առնել, եւ հանելով ծառէ մը կը կախեն եւ հոն կը մոռնան։

Արթինի անհետացումին վրայ, կը սկսին խուզարկութիւնները։ Ոճրագործին տունը քաղաքին ծայրամասը կը գտնուէր, այնպէս որ չի խուզարկուիր եւ ոճիրը կը մնայ անյայտ։ Դիւղացիները սակայն կը գտնեն վերարկուն եւ փնտռտուքները շարունակելով, կը տեսնեն հորին մէջ դիակը։ Զոր կը փոխադրեն քաղաք։ Գնչու տղայ մը կը վկայէ թէ Խթումի գիշերը տեսած է Արթինը, որ Օնոփենց տունը կ'երթար։ Անմիջապէս կը խուզարկուի տունը, եւ կը գտնուի Արթինի աղօթը, որ հողին մէջ թաղուած էր։ Ոճիրը արդէն յայտնուած էր, եւ Օնոփ կը նուաղի։ Ջուր կը սրսկեն դէմքին վրայ, ուշքի կուգայ եւ ամէն բան կը խոստովանի։ Ոճրագործն ու կինը ձերբակալուած են։

Պուլկար թերթ մը, պատմելով այս ոճիրը, կ'ըսէ թէ զոհը կը կոչուի Օնիկ Գապրիէլեան, եւ ոճրագործը՝ Մարկոս Քէստանեան։

ՖՐԱՆՔԻ ՎԵՐԱՐԺԵՒՈՐՈՒՄԸ

Երմատական եւ Ընկերվ. Արմատական կուսակցութեան գործադիր կոմիտէի Յունուար 10ի ժողովին մէջ Քայյօ, նախկին ելմտական նախարարը շատ խիստ կերպով դատեց փունքարէի քաղաքականութիւնը, երբ անդամներէ պահանջեցին որ կուսակցութիւնը վճռական կերպով դիրք բռնէ դրամական խնդրին մէջ— վերարժեւորմա՞մ թէ կայունացում։

Քայյօ ըսաւ.—«Վերարժեւորման յոյսը խենթութիւն է եւ մեզ կը վերապահէ ամենասոսկալի յուսախաբութիւններ. անկարելի է ֆրանքը իր ոսկիի արժէքին հասցնել. քաղցր ցնորք մըն է այդ. հրաշքը փորձել ուզելը։ Այնպիսի պայմաններու մէջ կ'ապրինք մենք որ ֆրանքին անկայունութեան պատճառաւ Ֆրանսայի ելմտական կեանքի երեք չորրորդը անդամալուծուած է. անհրաժեշտ է կայուն դրամ մը ունենալ եւ որչափ կարելի է շուտ, հարկ եղած գգուշութիւնները նախապէս ձեռք առնելով. երկիրն այլեւս չի կրնար ապրիլ աեռինէ նմանառաձգական դրամով մը»։

Նախագահ Մօրիս Սարօ համամիտ գտնուեցաւ Քայյօի եւ հոմիտէն տուաւ իր վճիռն ի նպաստ ֆրանքի կայունացման։

Եւ Սակայն դահլիճը միշտ յուռ էր փունքարէի մտերիմները կ'ըսեն թէ ելմտական նախարարը կը գործէ միշտ, բայց կը խուսափի խնդիրը երեսփոխանական ժողովին ներկայացնելէ, որպէսզի շահագրգռութեանց առիթներ չտրուին եւ մէկ օրէն միւսը սակարանը գտնուի կատարուած իրողութեան առջեւ։ Միւս կողմէ՝ շատեր ալ այն կարծիքէն են թէ անհրաժեշտ է որ կայունացման ի նպաստ ձեռք առնուելիք միջոցներուն համար խորհրդարանը տայ իր համաձայնութիւնը։

Բայց միթէ Ֆրանքը կայունացած չէ՞ արդէն մէկ երկու ամիսէ ի վեր, քանի որ 122ի եւ 123ի սահմաններէն անդին չանցնիր։ Այո՛, բայց սաերեւութական է եւ ոչ իրական, Պանք տը Ֆրանսի միջամտութիւնն է որ հանդարտ կը պահէ սակարանը, բայց քանի որ պետական պաշտօնական հրամանագիր չկայ, Պանք տը Ֆրանսը ո՞րչափ ժամանակ կրնայ կատարել այդ բարերար միջնորդի գերը եւ տիրող վստահութիւնը տեւական կարելի՞ է համարել։

Ինչպէս քանի մը անգամներ առիթ ունեցանք ըսելու, երեք գլխաւոր պայմաններ կան, որոնք պէտք է գործադրուին, դրամը վերջնապէս կայունացնելու համար։

1.— Ներքին պարտքերու ամրագրում (consolidation).

2.— Միջազգային պարտքերու կարգադրում.

3.— Արտաքին փոխ։

Որչափ ժամանակ որ այս խնդիրները լուծուած չեն, տեւական կայունացումը վտանգաւոր է, սակարանը հանդարտ կրնայ ըլլալ, բայց ոչ ազատ յանկարծական վտանգներէ։ Եւ ահա այս հարցերու մասին դահլիճին լռութիւնն է որ կ'անհանգստացնէ ինչպէս սակարանական աշխարհը, նոյնպէս եւ նախարարներէն մէկ քանին։

Երկրորդ պարտքի մասին մանաւորապէս շատ մտատանջ են սեղանաւորները, որովհետեւ դահլիճը իր պաշտօնի գլուխ գալէն ի վեր ո եւ է գեկոյց տուած չէ թէ ինչ վիճակի մէջ են ա-նոնք. կ'աւելնա՞ն, կը պակսի՞ն եւ ո եւ է կերպ լուծում առաջարկած չէ այդ մասին։ Որչա՞փ գանձատոմս կայ հրապարակին վրայ. ոչ ոք գիտէ։

Պանք տը Ֆրանսը ամէն շաբաթ իր հաշուեկշիռը կը ներկայացնէ հանրութեան. կառավարութիւնն ինչո՞ւ միեւնոյնը չըներ գոնէ ամիսն անգամ մը։ Հանրային վստահութիւնը զօրացնելու միակ միջոցն է սակայն անկեղծօրէն ներկայացուած հաշուեկշիռ մը, մանաւանդ երբ բարեւքում կը տեսնուի այստեղ մէկ ամիսէն միւսը։

Դրամական տագնապը հետզհետէ կը շիջուի. ինքնաշարժերու ճարտարարուեստը ամենէն շատ տուժուածն է առ այժմ, հօշիվի վաճառականութեան հետ. Անգործներն սկսած են պուլվարներու վրայ ցոյցեր կազմակերպել եւ առ այժմ ո եւ է յոյս չկայ թէ մօտաւոր ապագայի մը պիտի կարգադրուին այս դժուարութիւնները։ Ոմանք փափուքար ամիսը կը մատնանշեն իբր տագնապի գերագոյն շրջանը եւ կը կարծեն թէ փունքարէ բաւ համարելով նախակայունացման (préstablisation) եռամսեայ շրջանը, այդ ամսոյ 15ին մօտերը պիտի հրամանագրէ պաշտօնական կայունացում մը։ Քանի մը օրէ ի վեր Պանք տը Ֆրանսը սկսած է գնել արծաթ դրամները եւ կը կարծուի թէ նպատակ ունի պաշտօնական կայունացման զուգընթացաբար անմիջապէս արծաթեայ նոր դրամներ հրապարակ հանել, ինչպէս սովորութիւն է։

Ֆրանսայի երկու անմիջական դրացիներէն Պելժիքա արդէն կայունացուցած է իր ֆրանքը, իսկ Իտալիա կը շարունակէ վերարժեւորման ճամբուն մէջ։ Մօտաւոր ապագան ցոյց պիտի տայ թէ ով իրաւունք ունի։ Ցամենայն դէպս ցանըժարքայի մէջ, ուր դրամը իր նախկին արժէքին հասնիւ 20—25 առ հարիւր կորսնցուցած էր, վերարժեւորումը պատճառ եղաւ աճեցին սնանկութեանց եւ տագնապներու Նորվեկիան ալ, որ չեզոք երկիր էր պատերազմի ժամանակ, տակաւին հաստատուն դրամ մը չի կրնար ունենալ եւ այնտեղ ալ վերարժեւորումը կը բախի ահագին գանգատներու եւ կորուստներու։

Եւ սակայն, շատ ալ զարմանալի չեն այս վերիվայրումները. տակաւին տասը տարի անցած չէ մեծ պատերազմէն, երբ քաղաքակիրթ մարդկութեան գրեթէ քառորդը զէնքի տակ էր ո եւ է կերպով եւ անխնայ կը սպառէր առանց արտադրելու։ Չորս տարիներու այդ ահագին աւերները հիմնովին ջնջելու համար առնուազն չորս անգամ տասը տարիներ պէտք են։

Մ. Յ.

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԸ

Ամենավերջին հաշիւներու համաձայն ֆրանսայի հանրային պարտքն է 506 միլիառ 234 միլիոն 227,000 ֆրանք, որուն 286 միլիառ 646 միլիոն 369.000 ֆր.ը կը ներկայացնէ ներքին պարտքը, իսկ 219 միլիառ 777 միլիոն 858,000 ֆր.ը արտաքին պարտքը, անգլ. ոսկին 150 ֆրանքէն հաշուելով

Վերի գումարը դրամագլուխն է: իսկ ատոր տարեկան տոկոսին եւ յետնեալ պարտքերուն համար այս տարի 21 միլիառ 535 միլիոն 165,291 ֆրանք պիտի վճարէ ֆրանսական կառավարութիւնը:

Ներքին պարտքին մեծ մասը պատերազմի եւ զինադադարի շրջանէն մնացած է: բացառիկ ծախսերուն համնելու համար կառավարութիւնը այն ատեն շարունակ գանձատոմսեր հրապարակ հանեց: իսկ արտաքին պարտքի բաժնին մէջ ամէնէն կարեւոր պարտատէրերն են Անգլիա եւ Ամերիկա:

ՀՕԿԸ
ԵՒ ԻՐ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հօկի պատուիրակութիւնը կը պարծենայ Հայրենակցական Միութիւններով, մոռնալով որ Խորհրդային Միութիւնը առանց ալ թշնամի է։

Եթէ մեր այս հայեցակէտը հիմնաւորուած չըլլար կեանքի չոր եւ կոպիտ տուեալներով, արտասահմանի բազմաթիւ հայ ռամկավար, դաշնակցական, արհեստաւորները, մտաւորականները եւ արդիւնաբերական ուժերը շատոնց Հայաստան փոխադրուած պիտի ըլլային, նուիրուելու համար հայրենիքի վերաշինութեան ու բարգաւաճման։ Մինչ այժմ զգետուած են տեխնիքապէս բարձր երկիրներէ անսահման յառաջդիմութեան կառքին» եւ կը սպասեն վզուած... ու խորհրդային Հայաստանի համար «անկեղծ բարեկամութիւն» ու «սէր» կը հալվեն...։

Առանց հեռուները երթալու, Ֆրանսայի մէջ տիրող գործազրկութեան տագնապի ընթացքին իսկ հազարաւոր բազուկներ, մասնագէտներ կամ որակեալ բանուորներ ու արհեստաւորներ կարելի է ճարել, Հայաստան տանելու եւ օգտագործելու համար։ Ոչ միայն պատրաստակամութիւն, այլ եւ թախանձանք ու բիւր երախտիք պիտի թափէին հայ աշխատաւորները, եթէ իրենց հայրենաբաղձ ակնարկները չմինչային պոլշեւիկներու չկամութեանց ու կոկորդիլոսի արցունքներուն մէջ։

Հօկի պատուիրակութիւնը նիւթական ակնկալութիւններով չէ եկած եղեր։ Ցո՜ւա. Եւ Ցնծութիւնները չպակսեցան, եւ այս պատճառով է որ համեստ կ'արտայայտուին «չէզոք» պատուիրակները։ Իսկ պատուիրակութեան կատարած հանգանակութիւնները բոլորովին տպարդիւն չեն մնացած։ Գոյացած է 18.000 տոլար, բայց նուազագոյն 17 հազար տոլար ծախք եղած է պատուիրակութեան անդամներուն, ճամբորդութեան կամ տեղափոխութիւններուն համար (53 հազար քիլոմեդր)։ Ասոր համար է որ «պատուիրակութիւնը նիւթական յաջողութիւններէ տեսակէտէ մեծ ակնկալութիւններով չէ գացած եւ ո՛չ ալ նախկիններու նման մուրացկանութեան է դիմել, մեզ համարելով պետական ժողովուրդ»։

Հօկի պատուիրակութեան նպատակն էր նպաստաւոր կարծիք ստեղծել Հայաստանի վերաշինութեան շուրջ։ Բայց այդ կարծիքը չի կրնար գոյանալ, մինչեւ որ Հօկը չփոխէ իր գաւանանքը եւ չքաշուի քաղաքական, պոլշեւիկեան խաղերու գերասանութիւնը ընելէ։ Դիմակներու գոյնը փոխելով մարդիկ անկեղծութեան հաւատք տուած չեն ըլլար։ Դիմակը միշտ դիմակ է, հոգ չէ թէ Հայրենիքի Օգնութեան կոմիտէի ժապաւէնով կապուած ըլլայ։

Հայրենիքը կարելի է վերաշինել եւ հարկ է վերաշինել ամբողջութ եւ մտայնութիւնը արդէն կան. միայն պէտք է որ համապատասխան տեսակէտ ունենան Երեւանի կարմիր վարիչները եւ այս ուղղութեամբ աշխատին այսուհետեւ։ Հօկերը գաղութները պառակտելու ծառայեցին մինչեւ հիմա։ Իր մեծածախս եւ անվաստակ պատուիրակութիւնը շատ դժբախտ եղաւ, ահագին գումար ծախսեց եւ Հա-

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
1926 - 1927)

Մարսէյլ կեդրոնն է բազմաթիւ միութիւններու, որոնց առաջին շարքին կը պատկանին քաղաքական կուսակցութիւններն ու Հայրենակցական միութիւնները, յետոյ մշակոյթի եւ բարեգործութեան միութիւնները։

Տեղ տանք անուններու եւ ակնարկ մը նետենք ընդհանուր գործունէութեանց վրայ։

Քաղաքական կուսակցութիւններու մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը հանդիսանայ առաջինը։ Ան է որ լրջօրէն կը հետաքրքրուի նոր սերունդի զարգացումով։ Ունի տասնէ աւելի ենթակոմիտէներ եւ 40 անդամներ հաշուող Գասաննեկան միութիւնը որ իր գրադարանով եւ իր վիճաբանական ու դասախօսական ժողովներով առաջինը նկատուած է այս գաղութին մէջ։ Մէկ տարուան ընթացքին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը տուած է երեսունի մօտ ժողովրդային հանդէսներ, գեղարուեստական ներկայացումներ։ Ժողովուրդին հետ միատեղ մեծ խանդավառութեամբ տօնած է Ապրիլ 11ը, Մայիս 28ը եւ «Դաշնակցութեան Օրը», տուած է ընկերա-համակրական երեկոյթներ ու վերջապէս կարելիութեան սահմանին մէջ ջանացած է օգտակար հանդիսանալ, պլլասերման ենթակայ բազմութեան, անոր սրտին մէջ վառ պահելով ազգային սէրը ու հայրենիքի օգնելու պարտականութիւնը։ Այս իրողութեան կենդանի փաստը՝ «Յառաջ»ի մէջ երեւցած ցանկերն էին, Նիրակի աղէտին առթիւ։

1926-27 Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը գրեթէ չխառնուեցաւ ազգային շրջանակի անցուդարձերուն, ամբողջ տարուան մը ընթացքին կատարուած կամայական գործունէութիւններու, միայն երբեմն մամուլի միջոցաւ երեւան հանելով այս ու այն անիրաւութիւնները, և միշտ պահանջելով ժողովրդային քուէարկութեամբ օրինաւոր վարչութեան մը ընտրութիւնը։

Հնչակները 6 - 7 ամսուան կեանք մը ունին, բայց շօշափելի ոչ մէկ գործ։ Կարելի չէր գործ ապասել, որովհետեւ բոլորն ալ անփորձ տղաքներ են։ 15-20 հոգի հայկական ճաշարանի մը մէջ ներքին սենեակ մը ունին որ զարդարուած է 21 կախաղաններու պատկերներով եւ կը ծառայէ իբր հաւաքատեղի։

Ռամկավարներ տարին մէկ

մերիկեան ցուցահանդէսներու բազմաթիւ քաթալոկներ» եւ դատարկ նախագասութիւններ միայն տարաւ Հայաստան։

Հօկի պատուիրակութիւնը եթէ գաղափարական ո եւ է առաքելութիւն կամ յանձնարարութիւն ունենար Երեւանէն ստացած, Շիրակի երկրաշարժի համազգային տուգի օրը գոնէ մէկ կողմ կը նետէր իր ամեհուն հագին եւ կը նախաձեռնէր ինչպէս «Փարիզի մէջ աշխատող բոլոր հանրային կազմակերպութիւններ» համախմբել, ու 100 հազարի փոխարէն մէկ միլիոն ռուբլի հանգանակել։

Յրամագրութիւնը չէր պակսեր Փարիզի մէջ այդ գաւն պատեհութեամբ։

Այսօր հայ զանգուածներն ու կազմակերպութիւնները հաւասարապէս տոգորուած են հայրենիքին օգնելու սրբազան գաղափարով։

Կը բաւէ որ հայկական եւ ազգային տեսակէտի վրայ անցնին Հօկերն ու իրենց պատուիրակութիւնները, հանդերձ Երեւանով եւ Խորհրդային իշխանաւորներով։

Մենք հայրենիքին օգնենք, իսկ Հայաստանը թող վերջապէս սորվի մտածել իր գաղութներուն համար։

ՆԱՐԵԻ

անգամ հրապարակային բանախօսութիւն մը կը կատարեն, ու կը խօսի միշտ միեւնոյն մարդը։

Կան նաեւ 5-6 համայնավարներ, որոնք շաբաթը մէկ անգամ ժողով կը գումարեն պանդոկի մը մէջ։

Հ. Մ. Ը. Միութիւնը լաւ շրջան մը բոլորած ըլլալ կը թուի։ Ֆրանսական թերթերու մէջ յաճախ կը կարդանք յաղթական հայ խումբերու անունները։ բայց ատ չի նշանակեր թէ Մարմնակրթականը պէտք եղածին պէս կազմակերպուած է։

Մարսէյլ 15000 հայութիւն ունի. իսկ հայ Մարմնակրթականը նշմարելի երեք փութպոլի խումբեր (33 հոգի), որոնցմէ շատեր Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ մարզուածներ են։ Միութիւնը ինչո՞ւ չի հետաքրքրուիր դուրսը՝ մնացող հազարաւոր հայ երիտասարդներով։ Ինչո՞ւ չի ցանկար աւելցնել իր խումբերուն թիւը, ինչո՞ւ անդամակցութեան համար կոչ մը չ'ուղղեր հայ երիտասարդներուն։ Կը յանենք թէ Մարմնակրթականին կազմակերպիչ-լեշարատան մոռնելու չափ դժուարութիւններ ունի։

1924ին ունեցանք եկեղեցի մը նախակրթարա՞ն մը։ Անցեալ տարի 120 աշակերտ ունէր դպրոցը ու կը կառավարուէր չորս ուսուցիչներով ու մէկ ուսուցչուհիով։ Ուսուցիչներէն մէկը 500 ֆրանք կը ստանար իբր աւագ ուսուցիչ, իսկ մնացեալ չորսը 400ական։ Հոգաբարձութիւնը միշտ կը տրտնջար պիւտճէին անբաւականութեան համար եւ կ'ուզէր պաշտօնէութիւնը զրկել Սեպտեմբերի ամսականէն։ Այս տարի պիւտճէն նոյնն է, աշակերտներու թիւը աւելի ստուար, ուսուցիչներու թիւը ուժի բարձրացած է, իսկ ամսականները կը մնան անփոփոխ։ Այս տարի պաշտօնի կանչուած ուսուցիչներէն առաջինն է Յովհաննէս Ասպետ, որ իբր տնօրէն կը ստանայ 600 ֆրանք. քահանայ մը՝ կրօնագիտութեան այցելու ուսուցիչ, կը ստանայ 200 ֆրանք, Արամ Ճէվիզ մինչեւ կէս օր ուսուցիչ, կէսօրէ վերջ Ազգային տուրքի հաւաքիչ՝ կը ստանայ 200 ֆրանք, որով այս տարի իբր յաւելուածական ծախք 1000 ֆրանք ունի դպրոցը։

Պալաքեան եպիսկ. 3—4 անգամ այցելեց, ազգային գործերը բարելաւելու, շրջանի արուարձաններուն մէջ մանկապարտէզներ բանալու խոստումներով, բայց տարին լրացաւ եւ ոչ մէկ գրական գործ։

Բազում ադմուկ վասն ոչինչի։

Եպիսկոպոսը հայ կաթոլիկ երիտասարդ մը լուսաւորչական մկրտելով քահանայ ձեռնադրեց, յետոյ, կեդրոնին մէջ մանկապարտէզ մը բացաւ, բայց տեւականութիւնը կասկածելի կը թուի, որովհետեւ Պալաքեան եպիսկ. խոստացած էր ամէն ամիս 600 ֆրանք զրկել կեդրոնէն, մինչ՝ մանկապարտիզպանուհի Տիկին Մառի Սվաճեան կ'ըսէ թէ մէկ ու կէս ամիսէ ի վեր սանդիմ չէ ստացած եւ եթէ այսպէս շարունակուի, պիտի փակուի մանկապարտէզը։ Կեդրոնէն խոստացուած է նաեւ 300 Ֆրանք Սէն-Ժիւլիէնի մանկապարտէզին համար։ Առաջին ամսականը միայն ստացած են, իսկ այժմ դժգոհութիւնը ծայր տուած է։

Հայրենակցական միութիւններու գործունէութիւնը սահմանափակուած է հանդէսներով ու ժողովներով։ Այս տարի կազմուեցաւ նոր հայրենակցական միութիւն մը եւս, Ամասիոյ Հայրենակցական Երկսեռ Միութիւնը, որ՝ ունի 60 անդամներ։ Արիշ մի քանի հայրենակցական միութիւններու հետ խորհրդակցելով որոշած են հայրենակցական միութիւններու կեդր. վարչութիւն մը կազմել, որուն մէջ պիտի գտնուին նաեւ քաղաքական կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներ։ Բոլորը մէկ ի հարկին խզելով իրենց կապը կեդրոնին հետ, պիտի սկսին մարմինահայ գաղութի կազմակերպութեան։

Մարսէյլ Ս. Միլտոնեան

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏ[...]
ԵՒ
ՆԵՐԿԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Վ[...]

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ [...]

Ալֆօրվիլի Երիտ. Մի[...] Ակումբին մէջ Կիրակի օ[...] սախօսեց ընկ. Ս. Վրացեա[...] ցուն բազմութեան մը ն[...] յութեան։

Ընկեր բանախօսը հայ[...] դութին այժմու անտեսակ[...] քաղաքական դժուարութ[...] րը պատկերացնելէ յետոյ[...] նոնց արմատական կարգ[...] թիւնը դտաւ հայկական [...] լուծման մէջ։ Երկու ա[...] հոսանք, մտայնութիւն կ[...] ժողովուրդին մէջ, բաւ[...] որ հայկական դատին գո[...] նը չ'ընդունիր, եւ զայն լու[...] կը նկատէ այժմու Հայաս[...] կազմութեամբ։ Մեծամ[...] կան, ռամկավարական եւ [...] մը չէզոքներու այս մտ[...] թեան հակադիր կայ ուրի[...] բռնում մը՝ որ Հայկական[...] ցը լուծելի խնդիր մը կ'ը[...] տակաւին, որովհետեւ [...] կան դատը՝ նախ այժմ[...] յաստանի մէջ հաստա[...] 7—800,000 Հայերու վ[...] կարգադրութիւնը չէ, այլ[...] խարհի մէջ ցրուած՝ երկ[...] լիոն հայերու քաղաքակ[...] անտեսական վիճակին վե[...] կան լուծումը։ Ցետոյ Հայկ[...] Հարցը կապուած չէ միայ[...] մու Հայաստան երկրին հե[...] եւ ուրիշ երկիրներու մէջ[...] հայ հողամասերու հետ, [...] քանի գաղթական Հայեր [...] միշտ շփոթած, անկայուն[...] ուրիշ երկիրներու հետ [...] միացած հայ հողեր կան, [...] թիւն ունի եւ պիտի ու[...] Հայկական Հարցը։

Հայկական հարցը հեռ[...] տեսակէտէն ըմբռնելու այ[...] րու ներհակ երկու հոսանք[...] կը ներկայանան գլխաւոր[...] կոմունիստ եւ դաշնակց[...] կուսակցութիւններու արտա[...] տութեամբ։ Անոնք իրարու [...] պայքարի մէջ են, բայց [...] այդ պայքարը, բացարձակ[...] տութեամբ եւ անհաշտ[...] թեամբ, շատերու կողմէ [...] տական աթոռի և իշխանու[...] տենչանքի կռիւ կը կոչուի[...] ալ փափաքելի չէ հայ իշխ[...] ւորին դերը, որ աւելի [...] քան այս արձարանի տերէ[...] ճակը։ Հայ պոլշեւիկ մը [...] ջի օր Փարիզի իրենց օրկ[...] մէջ կը կրկնէր հին պատմ[...] մը, եւ որուն համաձայն, [...] չէ եղած Կարսը եւ շրջանը [...] յաստանի պահել թուրքե[...] բանակցութիւններու ընթաց[...] իբրեւ հետեւանք Վրացեան[...] հետազրին... Մինչդեռ մենք [...] տենք, որ այդ բանակցութի[...] րուն մէջ Ռուսաստանի եւ [...] կովկասի պատուիրակները [...] խապէս իրենց թուրքերու [...] առաւելագոյն զոհողութիւ[...] զծելու ատեն, որոշած էին [...] ւանը, Պաթումը եւ նոյնիսկ [...] լիսը Թուրքերու կցել, եթ[...] պահանջէ, բայց երբեք [...] Բագուն...

Այս եւ ասոր նման [...] հին իշխանութիւնը վար[...] կելու համար ամէն օր [...] կը կարդացուին։ Առանց [...] կողմը պաշտպանելու եւ [...] ամէն գնով դատապարտել[...] լու, քննենք այժմու Հայաս[...] վիճակը։ Քանի մը օր [...] ստացուած հայ եւ օտար [...] թերը Խորհրդային [...] տութիւններու մէջ կատար[...] վերջին մարդահամարի [...] կը հրատարակէին։ [...] պաշտօնական վիճակա[...] թեանց, Հայաստանի մէջ [...] կայ 7-800,000 հոգի [...] մօտ 120.000ը թուրք եւ [...] ժողովուրդներ, մինչդեռ 19[...] կար 1,200,000 ժողով[...] Պէտք չէ հարցնել միայ[...] բնակութիւնը եղող 400,000 [...] յու մասին։ Պէտք է փնտռ[...] հայ ժողովուրդի բնակա[...] ճումը 5-6 տարիներու ը[...] քին, որ 3 առ հարիւր [...] տութեամբ պատկառելի [...] կը կազմէ, ինչպէս նաեւ [...] սահմանէն Հայաստան [...] թած 25,000 Հայերու [...] Ո՞ւր գացին այս բոլորը։

...րեւոյթ մը եւս. առաջ Հայաստանի մէջ 1,200,000 Հայերէն 40.50,000ը օտար էին, իսկ հիմա 800,000էն մօտ 120 հազարը։ Զանգեզուրի մէջ կար 100,000էն աւելի Հայ, հիմա կայ 65,000 միայն։

Հայաստանի մէջ տեղ չկայ Հայ ժողովուրդը ամփոփելու եւ մարդիկը կ'երթան դուրս, Կովկասի զանազան քաղաքները եւ Թուրքաստան։ Մէկ միջոց միայն կայ այս վիճակը դարմանելու,— ընդարձակել Հայաստանի սահմանները։

Արտառոց բան է եւ ոչ մէկ արդարաբանական հիմք կայ, որ Հայաստանի բնական շարունակութիւնը եղող Ղարաբաղը Հայաստանի մաս չկազմէ այլ Ազրբէյճանի, կամ Հայաստանի ճիշտ մէջտեղը Նախիջեւանը կենայ Ազրբէյճանի հովանաւորութեան տակ։ Նոյն անիմաստ վիճակը եւ Թրքական Հայաստանի մասին։ Վերջերս եկած օտար համբորդ մը որ անցած է Կարսէն, Պայազիտէն, Ալաշկերտէն, Վանէն, Բիթլիսէն, կը պատմէ որ բացարձակ ամայութիւն կը տիրէ այդ ամբողջ շրջաններուն մէջ, թէ մեր մտքով Հայաստանին կցուելիք հողերուն վրայ հազիւ 100,000 բնակիչ կայ միայն, որուն կէսէն աւելին ալ քիւրտ, չէրքէզ եւ ոչ-Թուրք ցեղեր, թէ վայրենացած են ժողովուրդները, մշակուած հողի կարելի չէ հանդիպիլ. 40—50 քիլօմէթրի վրայ հազիւ կարելի է գիւղի մը հանդիպիլ քանի մը տուներով, թէ երթեւեկը մէկ գիւղէն միւսը խմբովին եւ զինուած կ'ըլլայ, որովհետեւ մարդիկ կը վախնան վայրի գազաններէ, որոնք լեցուցած են ամբողջ շրջանը։

Կարսի մէջ բոլորը հին ռուսական օրերը կ'երազեն, Թուրքերը ոչ մէկ բան աւելցուցած են, ընդհակառակը եղածներն ալ կը տանին, նոյնիսկ տուներու պատուհանները եւ դուռները, կարծես իրենք ալ կը հաստատեն այդ հողերուն իրենց չըլլալը եւ օր մը չէ օր մը իր բնական տիրոջ վերադարձուելու պարագան։

Հիմա չհարցնենք Թրքահայաստանի կցման մասին, որ թէեւ այնքան ալ դժուար չէ, եթէ Ռուս արդի վարիչները ուզեն, բայց հարցնենք թէ ինչո՞ւ Ղարաբաղը, Ախալքալաքը, Նախիջեւանը Հայաստանի չեն կցուիր, երբ անոնք կ'աղաղակեն իրենց աշխարհագրութեամբ եւ բնակիչներով թէ հայկական են։ Պատճառը երկուք է։ Նախ՝ կոմունիստներու համար, ազգային սահմաններ գոյութիւն չունին, ոչ մէկ տարբերութիւն երբ հող մը Հայաստանի կամ Ազրբէյճանի կցուած է։ Երկրորդ պատճառ՝ Ռուսաստանի Թրքասէր քաղաքականութիւնն է, որուն հիման վրայ ան թոյլ կուտայ նպաստաւորել միշտ Ազրբէյճանը, Թուրքիոյ դաշնակիցը։

Վրաստանի ալ նպաստաւորումը Վրացի արժէք եւ ուժ ներկայացնող համայնավար ներկայացուցիչներու հետեւանքն է, որոնք միշտ հակապոլշեւիկներուն քննադատութեան նիւթ չտալու համար կը պահանջեն զիջումներ ընել Հայաստանի։ Հայ պոլշեւիկները ինչո՞ւ չեն արժեցներ հայ ընդդիմադիրներու քննադատութիւնները։ Պատասխանը պարզ է, որովհետեւ տկար են եւ անփոյթ։

Մենք մեր քննադատութեամբ եւ դիտողութիւններով կը նպաստենք Հայաստանի վարիչներու գործին։ Աշխատանքի բաժանման հիման վրայ, հայ քաղաքական կեանքին մէջ մենք մեր դերն ու օգտակարութիւնը ունինք, նոյնիսկ ընդդիմադիրի հանգամանքով։ Ցանկալի պիտի ըլլար որ հայ Ռամկավարներն ալ փոխանակ ստրկամիտ քաղաքականութիւն մը վարելու, որոշ եւ յստակ դեր մը կարենային ունենալ։

«Ալ ի՞նչ արժեց ուրեմն «Դաշնակ»ներու տապալումը եւ անոր տեղ նորերու գալը, եթէ անոնք ոեւէ եղանակով չպիտի կրնային բարուոքել կացութիւնը։ Պետական փոփոխութիւն մը այն ատեն միայն կ'արդարանայ երբ կարենայ պայմանները փոխել դէպի լաւը։ Փուանքարէի գալը Էռիօյէն յետոյ արդարացաւ, որովհետեւ ֆրանքը 240էն 120ի իջաւ։ Հայ Պոլշեւիկները ի՞նչ ըրին վեց տարուան մէջ։»

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

66.— ՄՕՆՊՈՒՇԷ (Տրոմ)

Հոս կը գտնուի մետաքսի մանարան մը, ուր կ'աշխատին 12 ընտանիք. 50 Հայեր։ Մեծագոյն մասը կիներ եւ օրիորդներ են, էրիկ մարդ ըլլալով միայն չորս պաշտօնեաներ ենք։

Գրեթէ ամէնքս ալ պայմանագրով եկած ենք, Յունաստանէն եւ Պոլսէն. շատերուն պայմանագիրը լրացած է։ Մեր բնակութեան համար գործարանատէրը յատկացուցած է սենեակներ գործատան կից։

Գործազրկութիւնը հոս ալ սկսաւ ծայր տալ։ Բարեբախտաբար մենք գործազուրկներ չունինք. այլ աշխատութեան ժամերը կրճատուած են 54էն գիջելով 40ի։

Եթէ այս կրճատումով գոհանան, լաւ, հակառակ պարագային շատ գէշ է մեր վիճակը. մանաւանդ որ կիները բոլորովին անտեղեակ են միջավայրին եւ լեզուին։

Ութը փոքրիկներ կը յաճախեն ֆրանսական դպրոցը, եւ գրեթէ մոռցած են իրենց մայրենի լեզուն։ Բացի քանի մը ընտանիքներէ, միւսները Թրքախօս են։

Լ. Մէյմարեան

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թարգմ. Խորհրդ. Թերթերէ)

ՄԱԼԱՐԻԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր ամսուան ընթացքին Հայաստանի բուժակայաններու մօտ հիւանդներու ցանկը հետեւեալն է.—

Երեւանի բուժակայան.— Մալարիայէ վարակուած՝ 4172 հոգի, 7ը նոր վարակուած։ Ուրիշ հիւանդութիւններ 805 հոգի։

Էջմիածնի բուժակայան.— Մալարիայէ վարակուած՝ 3621 հոգի, 52ը նոր վարակուած։ Ուրիշ հիւանդութիւններ՝ 523 հոգի։

Ղամարլուի բուժակայան.— Մալարիայէ վարակուած՝ 758 հոգի։ Ուրիշ հիւանդութիւններ՝ 1128 հոգի։

Դաւալուի բուժակայան.— Մալարիայէ վարակուած՝ 568 հոգի, 8ը նոր վարակուածներ։ Ուրիշ հիւանդութիւններ՝ 1242 հոգի։

Ղուրդուղուլի բուժակայան.— Մալարիայէ վարակուած՝ 1014 հոգի, 2ը նոր վարակուած։ Ուրիշ հիւանդութիւններ՝ 1580։

Իջեւանի բուժակայան.— Մալարիայէ վարակուած՝ 215 հոգի, 7ը նոր վարակուած։ Ուրիշ հիւանդութիւններ 705 հոգի։

Շամշադինի բուժակայան.— Մալարիայէ վարակուած՝ 214 հոգի, 2ը նոր վարակուած։ Ուրիշ հիւանդութիւններ՝ 900 հոգի։

Մեղրիի բուժակայան.— Մալարիայէ վարակուած՝ 185 հոգի 7ը նոր վարակուած։ Ուրիշ հիւանդութիւններ՝ 65 հոգի։

Գէօյիւքվէտի բուժակայան.— Մալարիայէ վարակուած՝ 2500 հոգի, 3ը նոր վարակուած։

Արփայի բուժակայան.— Մալարիայէ վարակուած՝ 23 հոգի։ Ուրիշ հիւանդութիւններ 330 հոգի։

Երեւանի կեդր. բուժակայան.— Մալարիայէ վարակուած՝ 355, 1ը նոր վարակուած։ Ուրիշ հիւանդութիւններ՝ 94 հոգի։

Հայաստանի հնութիւնները.— Վերջին երկրաշարժին պատճառով Հայաստանի մէջ Երերոյքի նշանաւոր կաթուղիկէին հարաւարեւելեան եւ հիւսիս-արեւմտեան թեւերուն վրայ մեծ ճեղքուածքներ բացուած են։ Քանդուած է նոյնպէս հիւսիս-արեւմտեան անկիւնը։ Անիի մէջ քանդուած է միջնաբերդին հարաւային թեւին վրայ գտնուած եկեղեցին։

∴ Ճարտարապետ Թորամանեանի նախաձեռնութեամբ Թալինի մէջ հիմնուած է թանգարան մը, ուր զետեղուած են շրջակայքի թանկարժէք հնութեանց բեկորները։ Թանգարանը ունի եօթերորդ դարու յուշարձաններ։ Թալինի թանգարանին կից՝ հիւսիսային կողմը կայ բարձրութիւն մը, ուր կը հանգչի բերդաքաղաք մը, շուրջանակի պարիսպով, բազմաթիւ դամբարաններով։ Հաւաքուած են քարէ գործիքներ, եւ մեհենական բնագիրներ։

Հայաստանի տուրքերը.— Նոյեմբեր ամսուան ընթացքին ամբողջ Հայաստանի մէջ գանձուած է 134,049 րուբլի ուղղակի տուրք։ Ալեքսանդրապոլի տուած տուրքը, երկրաշարժի պատճառով, 4084 րուբլի է միայն։

Հոկտեմբեր ամսուան ընթացքին գանձուած է 81,062 րուբլի եւ 34 կոպէկ անուղղակի տուրք։

Նոյեմբեր ամսուան ընթացքին գանձուած անուղղակի տուրքերու մասին տեղեկութիւն չէ հաղորդուած։

Զեղծարարն ու վաշխառուն.— Հայաստանի գաւառի 3 անտառապետութեանց մէջ զեղծարարութիւնն ու ապօրինութիւնը այնքան յաճախակի դարձած են, որ կառավարութիւնը միջոցներ կը խորհի առաջքն առնելու համար։

Վաշխառութիւնն ալ նոյնպէս տարածուած է շատ մը գիւղերու մէջ։ 100 եւ աւելի տոկոսով «փոխառութիւն» կ'ընեն, երբեմն «փոխառութեան» փոխարէն հողային վարձակալական ստրկացուցիչ պայմաններ կը դնեն աղքատ գիւղացիներու։ Խորհրդային հայ թերթերը կառավարութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրեն այս մասին։

Քութեշը ի՞նչ է.— Հայաստանի Նոր-Նիկոլայեւսկայ գիւղին մէջ երախաները վարակուած են Քութեշի համաճարակէն։ Շիճուկի պակաս կայ։ Հայ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը չի հասկնար այս բառը, եւ արտասահմանի բժշկական օգնութեան մարմինները նոյնպէս չպիտի գիտնան թէ ինչ հիւանդութիւն է Քութեշը։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԿՈՉ՝ ՊՈՒԱ-ԿՈԼՈՄՊԻ, ԱՆԻԷՌԻ, ԿՈԼՈՄՊԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ.

Պուա-Կոլոմպի, Անիէռի, Կոլոմպի եւ շրջականներու Ազգային Միութիւնը իր կազմուած օրէն իսկ ամէն զոհողութիւն յանձն առաւ եւ ջանաց իրագործել այն նպատակները որոնց հետամուտ էր։ Սակայն զանազան արգելքներու պատճառաւ առժամապէս յետաձգեց իր դպրոց-մատուռ բանալու ծրագիրը։ Միութիւնը յաջողեցաւ շրջանիս հայութեան մէջ բարոյական կապ մը հաստատել եւ Շիրակի աղէտեալներուն օգնելու համար իր կարելին ըրաւ։

Այս անգամ, դարձեալ գործազրկութեան առթիւ, շրջանիս մէջ անգործ հայրենակիցներուն եղբայրական օգնութեան ձեռք կարկառելու համար, կը հրաւիրենք վերոյիշեալ շրջանի հայութիւնը եւ բոլոր անոնք որ զգացում ու փափաք ունին, արձանագրուիլ շաբաթավճար մը առնուազն երկու ֆրանք եւ կամ միանուագ։

Հայրենակիցներ, Թշուառութիւնը եւ անգործութիւնը, մեր դուռն է հասեր եւ կը սպառնայ հարուածել մեր սիրելիները. փութացէք կատարել, ինչպէս միշտ, ձեր եղբայրական պարտքը հանդէպ դժբախտներուն։

Կարելի է արձանագրուիլ. Միութեան ատենապետ՝ Պ. Մ. Գազանճեանի՝ 190 Bd. Voltaire, Asnières (Seine) եւ կամ Միութեան գանձապահ՝ Պ. Վահագն Թանճեանի, 102, Rue des Chambards, Bois-Colombes (Seine)։

(Ներք)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Պատինան հասարակ գող.— Ո՞վ չէ յիշեր Պատինան, որ քանի մը տարի առաջ Անտրէ Մարթիի հետ համայնավար կուսակցութեան կուռքն էր։ Երկուքն ալ Ֆրանսայի Սեւ Ծովու նաւատորմին մէջ կը ծառայէին եւ Օտեսայի առջեւ ըմբոստութիւն հանելով կ'ուզէին նաւատորմը պոլշեւիկներուն յանձնել։ Պատինան 1921 Մարտ 10ին 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ եւ աստիճանազուրկ եղաւ։ Համայնավար կուսակցութիւնը երկու անգամ Թաղապետական խորհրդական ընտրեց զայն, եւ ի վերջոյ կառավարութիւնը ստիպուեցաւ ներել իր պատիժը եւ ազատ արձակել։ Այս մարդը, որ երբեւէ հերոս ողջունուած էր Ֆրանսայի պոլշեւիկներուն կողմէ, առջի օր Սթրազպուրկի պողոտային վրայ յարձակեցաւ կնոջ մը վրայ, անոր ձեռքի պայուսակը խլելու նպատակով։ Կինը գետին ինկաւ, սակայն պայուսակը չյանձնեց։ Կնոջ քոյրն ու ամուսինը ուզեցին բռնել չարագործը, որ յաջողեցաւ փախչիլ։ Քիչ վերջ հեծանիւով ոստիկաններ ձերբակալեցին Պատինան, որ նախ սխալ հասցէ տուաւ։ Վրան խուզարկելով ածելի մը գտնուեցաւ։

Պատինա այժմ բանտն է։

Ծովի ճիրանները.— Անցեալ Հինգշաբթի ֆրանսական Ալֆէզ առեւտրական նաւը Անգլիոյ ծովեզրքներէն հանքածուխ բարձած՝ կը դառնար Լորիան։ Կէս ճամբան հանդիպեցաւ նաւի մը, որուն պտուտակ-անիւը խորտակուած էր եւ օգնութիւն կ'ուզէր։ Կատաղի էր ծովը։ Ալֆէզի նաւապետը հրամայեց նաւակ մը իջեցնել եւ հինգ նաւազներով օգնութեան համնիլ։ Ու երբ վար կ'իջեցնէին նաւակը, ուր կը գտնուէին 5 նաւազ եւ երկու տեղակալ, զօրաւոր ալիք մը վեր նետեց նաւակը, եւ տեղակալներէն մէկը ձգեց նաւին կամուրջին վրայ, սրունքները ջախջախելով, միւսը՝ նաւին յետակողմը։

Երկրորդ տեղակալը, վիրաւորուած, գահավիժեցաւ ծովը, եւ կը տատանէր ալիքներուն վրայ։ Ընկերները երբ օգնութեան կը համնէին, յուսադրական աղաղակներով, խեղճ տեղակալը, «ուժս չմնաց, ալ չեմ կրնար» կը պոռար։ Ու յանկարծ կորսուեցաւ։ Բոլոր նաւազները, կսկիծով լեցուած, դարձան դէպի արկածեալ նաւը, որ Հավանայէն կուգար, եւ ամբողջ գիշերը պաշտպանեցին զայն ծովուն մոլուցքին դէմ։ Առտուն ուրիշ նաւ մը եկաւ եւ ազատեց զայն։

Հրդեհ Ատանայի մէջ.— Ատանայէն կը հեռագրեն թէ Օրոզդի Պաքի մասնաճիւղին շէնքը, որ հայկական վաղըֆ մըն էր եւ կը պատկանէր կառավարութեան, ամբողջովին այրած եւ մոխիր դարձած է։ Շէնքը ապահովագրուած էր ֆրանսական Իւնիօն ընկերութեան կողմէ 25 հազար անգլիական ոսկիի, ապրանքները՝ 70 հազար անգլ. ոսկիի։ Այս հրդեհը Ատանայի ամէնէն մեծ հրդեհն է, վնասը կը համնի մէկուկէս միլիոնի։

Մեռա՛ւ խաչահարեալ.— Ֆըրանսայի Էշէլ գիւղին մէջ կը բնակէր «քոյր» Սէզարինը, 80 տարեկան։ Շաբաթ գիշեր, երկու գողեր կը մտնեն տունէն ներս եւ կը յարձակին ծերունի կրօնաւորուհիին վրայ։ Պատէն կը փրցնեն խոշոր Քրիստոս մը եւ գլխուն վրայ կը փշրեն։

Սպաննելէ վերջ, գող-անասունները կը բռնաբարեն ութսունամեայ կինը։ Յետոյ կը սկսին խուզարկել տունը, ամէն ծակ ու ծուկ, սակայն ոչինչ կը գտնեն, բացի կրօնական առարկաներէ։ Այն ատեն կը խորհին հետքերը ոչնչացնել, և լամբարը անկողինին տակ դնելով՝ կ'անհետանան։

Բայց, հակառակ իրենց յուսացածին, հրդեհ չի պատահիր։ Ոստիկանութիւնը կասկածելով ձերբակալած է 22 տարեկան խուլացի գործաւոր մը, որ կ'ուրանայ իր բոլոր ուժով։

Պաթումի ծովափը կը փլի.— Ռուս թերթերը կը գրեն թէ Պաթումի ծովափը հետզհետէ կը փլի։ Վերջին տարիներու ընթացքին մօտ 200 տեսակագին հողամաս կքած է։ Յունուարի 3ին եւ 5ին ջուրը նորէն բարձրացած է եւ վտանգ կը սպառնայ։

Կայէնը.— Ֆրանսայի հարաւային գաւառներէն գիւղի մը մէջ երկու եղբայրներ հողի ժառանգութեան խնդիրով մը վէճ կ'ունենան, կը բաժնուին իրարմէ՝ սոսկալի ատելավառութեամբ։ Անցեալ օր կրտսեր եղբայրը կուգայ մեծ եղբօր տունը, կը սկսի վէճը, յետոյ սպառնալիքը, եւ դեռ չիրականացած կրտսերը կը փախչի։ Երէցը կը վազէ ետեւէն, պարտէզին ծառերուն մէջէն կը հետապնդէ, շարունակ կրակելով իր ատրճանակը։ Երբ անտառին մէջ կը կորսուի եղբայրը, տուն կը դառնայ։

Քիչ յետոյ ոստիկանները կուգան ձերբակալել Կայէնը, որուն կրակած ատրճանակին գնդակը դպեր էր եղբօրը վիզի երակին եւ արիւնահոսութեան պատճառով մեռեր էր անտառին մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5

ԲԱՆՈՒՈՐԸ

(ԶԻՆ ՋՐՈՅՑ)

— Ըսէ՛, Ռեբբի, աստուածահաճոյ չէ՞ որ այս կինը քարկոծենք։ Մենք զինքը բռնեցինք շնութեան մէջ։ Այս պոռնիկը մինչեւ շատերուն զաւակներն ու եղբայրները պղծութեան մղած է։

Էմմանէլ կը խաղար ձեռքի ցուպովը աւազներուն հետ։ Ու հանդարտ, գլուխը բարձրացուց եւ պատասխանեց.

— Ձեզմէ ամէնէն անմեղը թող առաջին քարը վերցնէ։

Ու դարձեալ կախեց գլուխը։ Երբ կրկին վեր նայեցաւ, տեսաւ որ ոչ ոք մնացած էր խուժանէն։ Ամէնքը մէկիկ մէկիկ հեռացած էին եւ իր առջեւ կը մնար կինը միայն։ Ըսաւ անոր.— Դուն ալ գնա՛։ Կինը կը մնար սակայն։ Նայեցաւ անոր աչքերուն եւ յանկարծ ծնկնելով — Սիդո՞ննա... աղաղակեց եւ բազուկներովը գրկեց անոր մէջքը։

Եւ այն պահուն երբ Էմմանէլ կը գրկէր Սիդոննայի մէջքը երազի եւ իրականութեան մէջ, ճիշդ նոյն պահուն ալ Սիդոննա կը գրկէր Էմմանէլի վիզը երազի եւ իրականութեան մէջ։ Ու անոնց շրթները իրար գտան երազի եւ իրականութեան մէջ։ Ու բացին իրենց աչքերը ժպիտով։ Կարծես հրեշտակներու խումբ մը կը պարէր իրենց մահիճին շուրջը։

Էմմանէլի կեանքին դժոխքը պարիկի մը հրաշագործութեամբ եղծուած էր։ Այրող բոցերը փոխուած էին կուսական շուշաններու, մոխրացնող հուրը եղած էր հայրական արեգակ մը, նետահարող կայծերը դարձած էին մանկական աստղեր։ Անհուն կապոյտ հովանի մը բացուած էր իր էութեան վրայ։

Էմմանէլ սակայն չէր մոռցած դժոխքը։ Եթէ ինք ազատուած էր, միլիոնաւորներ կային դեռ կրակներու մէջ։ Եւ արդէն չէին սպիացած իր այրուածքները։ Էմմանէլի մէջ ալ կար մարդը իր զգայնութիւնով ու աստուածութիւնով։ Եւ անասելի տառապանքներէ վերջ, հեշտութեան քնքուշ հոտանքը տկարացուց զինքը ժամանակաւորապէս։ Եւ սակայն սիրոյ հեշտութիւնները անբաւական էին իր հորիզոնները լեցնելու եւ իրեն ընծայելու անբաւ բաւարարութիւններ։ Անիկա առած էր քանի մը քայլ հեթանոս դրախտի մը մէջ։ Առաջ չգնաց ու ետ ալ չդարձաւ անմիջապէս։ Թէ գիտեց եւ թէ երազեց։ Իր երազանքին պատկերները օրէ օր կը մեծնային մեծ գործողութիւններ կուգային յեղափոխել գալութիւններուն հոգին։ Անիկա կը դիտէր ալ, մերթ անտարբեր, մերթ զզուանքով եւ մերթ ալ անորոշ զգացումով կը տեսնէր, թէ ինչպէս կը մաշուէր բարի հոգին եւ մարտիրոս կենդանիներուն միսն ու արիւնը։ Անիկա շատ տեսած խորութիւնով կը ճանչնար այն մարդերը որոնք անօթի անօթի հազար տեսակ ձեռագործութիւններ կը կերտէին՝ մեծող հրեշներու համար։ Անիկա Սիդոննայի սեղաններուն շուրջը ճանչցաւ կաշնականներ — զինուորականներ, քուրմեր, վաճառականներ եւ նոյնիսկ փիլիսոփաներ — որոնք ժամերով իրենց տակառացեալ ստամոքսը լեցնելէ վերջ՝ դեղ կ'առնէին փսխելու եւ կրկին ուտելու համար խողե՞րը։ Մինչդեռ ինք կը ճանչնար անհաշիւ բազմութիւններ, որոնք սատակեցնող աշխատանքէ մը վերջ հազիւ օրը անգամ մը, բանիր մը կը նետէին իրենց ակռաներուն տակ։ Կը յիշէր ինքզինքը։ Իր ամէնէն երիտասարդ տարիներուն՝ հացը թշուառութիւնով ուտելու հարկադրուած էր։ Անիկա տեսաւ թէ ինչպէս Սիդոննա կաթի աւազանի մը մէջ կը լոգնար, իր մարմնոյն թարմութիւնը պահպանելու համար։ Կը յիշէր այն մանկիկները որոնք անկաթ ապրելով հողերը լեցուցած էին իրենց շուշան ու սեւ վարդ մարմիններով։ Անիկա կը տեսնէր մեծատուններ որոնք երկիր մը հող ունէին ու գիտէր որ ժողովուրդներ կան որոնք այդ հողէն փշրանք մը չունին իրենց սիրելիներուն մարմինները ամփոփելու համար նոյնիսկ։ Երբ կը մտածէր բոլոր այս ծայրայեղ անհաւասարութիւններուն վրայ, դող մը կը պատէր իր մարմինը, գլուխը կը ցնցուէր եւ իր աչքերը կը խոշորնային, իրենց կապոյտները շէջող դեղիններու փոխելով։ Այդ պահերուն Էմմանէլ անճանաչելի կը դառնար ու երեսի վրայ կ'իյնար գետին ու կ'ապրէր զարհուրելի հոգեվարքի վայրկեաններ։ Սիդոննա տեսած էր այդ տեսարանները ու հսկիչներ նշանակած էր, ինք անձամբ վերահսկելով Էմմանէլին վրայ։ Սիդոննա կրցած էր լիովին ըմբռնել թէ Էմմանէլի մէջ բանուորէ մը զատ եւ բանուորէ մը աւելի կ'ապրէր ուրիշ մէկը։ Մէկը որ նոյնիսկ սովորական մեծերէն աւելի մեծ էր։ Շատ բարեհամբոյր հոգի մը տեսած էր նախապէս Էմմանէլի մէջ։ Հետզհետէ երեւան եկաւ Էմմանէլ իր կանացի նրբութեան մէջ իբրեւ գերիշխան առանձնականութիւն։ Եւ Սիդոննա հաճոյք զգացած էր Էմմանէլի հոգիին այս նոր եւ յանդուգն գոյներէն։ Սիդոննա տեսաւ Էմմանէլի ցասումը։ Աւելի քան պաշտելի գտաւ զայն իր զայրոյթին մէջ։

(Շար.) ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

կը մատնանշէ «Գարաշեան անուն հայ մը, որ փոխականոթի կազմակերպութիւն ունի Նիւ Եորքի մէջ եւ որուն կ'աջակցին ծերակուտական Պ. Քինկ, Պերլինի նախկին դեսպան Պ. Ճէրըրտ եւ Պոլսոյ նախկին դեսպան Մօրկընթօ։ Լօզանի դաշնագրին թշնամիները վերջապէս իրենց նպատակին հասան»։

ՀԱՅ ՏՂԱՔՆ ՈՒ ԱՄՈՒՐԻ ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ ՊՈԼԻՍ ԿՐՆԱՆ ԴԱՌՆԱԼ

Երթեւեկի կանոնագրին կարգ մը կէտերուն գործադրութեան մասին, մասնաւորաբար Իզմիրի շրջանին մէջ գտնուող հայ աղջիկներու եւ տղոց վերադարձի խնդրին առթիւ թիւրիմացութիւններ ծագած ըլլալով, Թուրքիոյ Գործավարներու Խորհուրդը հետեւեալ որոշումը տուած է.—

Թուրքիա կրնան վերադառնալ այն բոլոր հայ տղաքը որ միայն մայր ունին Թուրքիոյ մէջ, ինչպէս նաեւ այն բոլոր հայ աղջիկները որ դեռ չեն ամուսնացած, պայմանաւ որ յետ քննութեան հաստատուի թէ անոնք երկրին հանդէպ ոեւէ դաւաճանական ընթացք չեն ունեցած։

Գործավարներու Խորհուրդին այս որոշումը Արտաքին Գործավարութեան կողմէ հաղորդուած է արտասահմանի բոլոր թրքական հիւպատոսարաններուն։ Ներքին Գործավարութիւնն ալ, իր կարգին, այս որոշումը հաղորդած է բոլոր կուսակալութեանց, ինչպէս նաեւ Պոլսոյ կուսակալին։

Ֆրանսայի նիւթական կացութիւնը

Վարչապետ եւ ելմտական Նախարար Փուանքարէ առջի օր Երեսփ. Ժողովի ելմտական յանձնաժողովին առջեւ երկար մանրամասնութիւններ տուաւ գանձին վիճակին մասին, սկսեալ իր իշխանութեան գլուխ անցնելու թուականէն (1926 Յուլիս 24) մինչեւ այսօր։ Ֆրանքի բարձրացման պատմականը ըրաւ եւ յայտնեց թէ արդէն ժամանակէ մը ի վեր գործնապէս կայունացում կայ։ Պանք տը Ֆրանսը որոշած է տոլարը 25, սթերլինը 122-123ի վրայ պահել։ Իսկ վերջնական եւ օրինական կայունացման թուականը գաղտնի պիտի պահէ։ Հարցումներու պատասխանելով, ըսաւ թէ Պանք տը Ֆրանսի կողմէ Նիւ Եորք ղրկուած 24 միլիոն տոլարի ձոյլ ոսկին պիտի ծառայէ օտար դրամ գնելու, արտաքին պարտքի տոկոսները վճարելու համար։ Ներկայիս կառավարութիւնը բաւականաչափ օտար դրամ ունի. Մօրկընի 100 միլիոն տոլարի հիմնադրամին բացը գոցուած է. Պանք տը Ֆրանսի պարտքէն երկու միլիառ ֆրանք վճարուած է։ Մէկ խօսքով գանձին վիճակը շատ լաւ է։

Ֆրանսա ոսկի կը ղրկէ Ամերիկա

Գրեցինք թէ տասը օր առաջ չորս միլիոն տոլարի արժէքով ֆրանսական ոսկի հասած էր Նիւ Եորք եւ ամերիկեան դրամատան մը դրուած։ Նիւ Եորքէն նոր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ֆրանս. «Բոշանպօ» շոգենաւով ոսկիի նոր մթերք մը հասած է յիշեալ քաղաքը, քսան միլիոն տոլար արժէքով։ Աւելի քան 6,000 սնտուկի մէջ դրուած ձոյլ ոսկին Նիւ Եորքի Ֆէտէրըլ Րիզըրվ դրամատան մէջ դրուեցաւ։

Այս առթիւ Նիւ Եորքի ելմտական շրջանակներուն մէջ զանազան զրոյցներ կը շրջին։ Կ'ըսուի թէ Ֆրանսա կը փափաքի մեծաքանակ ոսկիի պահեստ մը ունենալ Ամերիկայի մէջ, իբրեւ նախաքայլ մը դէպի ոսկեդրամը վերադառնալու։ Եթէ այս լուրը ճշդուի, Ֆրանսա պիտի ըլլայ առաջին ազգը, որ պատերազմէն ի վեր այսքան յանդուգն սեզոնաւորական գործողութիւն մը կ'ընէ։

Ամերիկեան եւ այլ ելմտական հեղինակութիւններ անկարելի կը գտնեն որ Ֆրանսա կարենայ ոսկեդրամին վերադառնալ՝ առանց ֆրանքը վերարժէքաւորելու եւ կարեւոր վարկեր ստանալու Ամերիկայէն. այդ ալ կարելի կ'ըլլայ միայն երբ պարտքի համաձայնագիրը վաւերացնէ։ Ճիշդ է թէ Նիւ Եորքի մէջ ոսկիի մեծ պահեստ մը ունենալը հաստատուն զէնք մըն է ամերիկեան կամ միջազգային շահագիտութեան դէմ, սակայն Ամերիկացիները հաճոյքով չեն դիտեր ֆրանսական ոսկիի ներածումը իրենց երկրին մէջ, ուր արդէն ոսկիի մեծ պահեստ կայ։

Զինաթափման յարաբերութիւնները

Գերմանիոյ սպառազինման մասին դաշնակիցներուն եւ գերման պատուիրակներուն միջեւ բանակցութիւնները կը շարունակուին։ Վերջին լուրերու նայելով, երկու կողմերը համաձայնութեան եզր մը գտնելու վրայ են։

Զօր. Ֆօն Փավէլս շարունակելով իր խօսակցութիւնները մարաջախտ Ֆօշի զինուորական կոմիտէին հետ, անոր ներկայացուց բարեփոխուած առաջարկներ Լեհաստանի սահմանի ամրութիւններուն մասին։ Գերմանիա կը զիջի փլցնել Քուսթրինի, Կլօկաուի, Քէօնիկսպէրկի եւ ուրիշ վայրերու մէջ վերջերս կատարուած նոր շինութիւնները։

Դաշնակիցներու դեսպանախորհուրդը շաբաթ օր գումարուելով պիտի զբաղի Գերմանիոյ նոր առաջարկներով, որոնք այս անգամ շատ լուրջ կը նկատուին եւ երկուստեք մեծ յոյս կայ, որ Յունուար 31ին Գերմանիոյ վրայէն միջազգային հակակշռի վերնալէն առաջ, կարելի պիտի ըլլայ վերջնական կարգադրութեան մը յանգիլ։

Պերլինի բանակցութիւնները եւս յաջող կ'ընթանան։ Ռազմանիւթերու պատրաստութեան եւ արտածման մասին համաձայնութիւն գոյացած է։

Գործազրկութիւնը եւ օտարները

Փարիզի թաղապետական խորհրդական Պ. Ռաուլ Պրանտօն մատնանշ՝ գործազրկութեան սաստկացումէն, իբր դարման կ'առաջարկէ կարգ մը խստութիւններու ենթարկել օտար բանուորները։ Մասնաւորապէս կը պահանջէ գործադրութիւնը 1926 Օգոստոս 11ի օրէնքին, որով

1.— Գործատէրերուն կ'արգիլուի աշխատցնել ոեւէ օտարական, որ չունի օրինական ինքնութեան թուղթ մը՝ վրան «աշխատաւոր» (travailleur) յիշատակութեամբ.

2.— Կ'արգիլուի օտար բանուորը աշխատցնել ինքնութեան թուղթին մէջ յիշուած ճիւղէն տարբեր արհեստի մէջ.

3. — Կ'արգիլուի աշխատցնել ոեւէ օտար բանուոր, որ չէ լրացուցած Ֆրանսա մտնելու առթիւ իր յանձն առած աշխատանքը.

4.— Ամէն գործատէր պարտաւոր է իր օտար բանուորներու անունը 24 ժամուան մէջ արձանագրել մասնաւոր տոմարի մը մէջ։

Թաղապետական խորհրդականը կը շեշտէ նաեւ թէ վերոյիշեալ օրէնքին 98րդ յօդուածին համաձայն դատական ոստիկանները իրաւունք ունին հակակշռելու օրէնքին գործադրութիւնը։ Հետեւաբար կը հարցնէ թէ՝ 1.— Օրէնքին դէմ անսաստող գործատէրերուն մասին ի՞նչ պատիժներ սահմանուած են. 2.— Միջոցներ ձեռք առնուա՞ծ են սահմանէն դուրս քշելու համար այն օտար բանուորները, որոնք կանոնաւոր աշխատանքի պայմանագիր չունին։

∴ Լիոնի Թաղապետական ժողովը առջի օր 400,000 ֆր.ի վարկ մը քուէարկեց՝ նպաստելու համար Լիոնի գործազուրկներուն։

Իզմիրի օտար վաճառականները

Պոլսոյ թուրք թերթերը կը գրեն թէ Իզմիրի օտար վաճառականները ձեռնարկներ կը կատարեն իրենց առեւտրական գործունէութիւնը Աթէնք փոխադրելու համար։ Արտաքին եւ Ներքին գործավարութիւնները քննութիւններ կը կատարեն այս մասին, խնդրին կարեւորութիւնը նկատի առնելով։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Նաւագոյն» .խումբը ընկերա-համակրական ժողովի կը հրաւիրէ Գուա-Գօլօմպի, Անիէռի, Գոլոմպի, Արժանթէօյի եւ շրջաններու բոլոր ընկերներն ու համակիրները, 28 Յունուար, Ուրբաթ, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին, 80, Rue Charles-Chefson Bois-Colombes)։ Դասախօսութեան նիւթը՝ «Ի՞նչ է Հ. Յ. Դաշնակցութեան նպատակը ներկայիս»։

Հ. Յ. Դ. Ուսանողական Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը՝ Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ուկէսին, Ֆլօրիայի սրահը։ Օրակարգ. վարչական ընտրութիւններ, եւ ընթացիկ հարցեր։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի բոլոր խումբերու Ռ. վիճաբանական ժողովը՝ կիրակի 30 Յունուար առաւօտեան ժամը 9ին, Էմիլ Զօլայի վերնայարկը 127-129 Rue Boileau:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վասանի» միութեան ընդհ. անդամական ժողովը 30 Յունուար կիրակի կէսօրէ ետքը ժամը ճիշդ 1ին իր Գրադարան-ընթերցասրահին մէջ։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, վաղը հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանը։ Մկրտիչ Պարսամեան կը ներկայացնէ Թլկատինցին եւ իր գրականութիւնը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Այրի Տիկ. Կ. Թուրիկեան եւ զաւակները, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն «Marras» գործատան գործաւորներուն, եւ ամէն անոնց որոնք անձամբ իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր ՍԱՐԳԻՍ ԹՈՒՐԻԿԵԱՆի մահուան առթիւ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԹԱՏՐՈՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Աղքատախնամ ընկերութիւնը ի նպաստ Փարիզի հայ կարօտեալներուն կազմակերպած է իր տարեկան պարահանդէսը, որ տեղի կ'ունենայ Յունուար 29 Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին օթէլ Մաժէսթիքի սրահներուն մէջ, 19 Ave. Kléber։ Գեղարուեստական բաժնին մէջ պիտի ներկայացուի Երուանդ Օտեանի «Ազգ. Սահմանադրութեան 62րդ յօդուածը»։

ԿՈՉ

Ալֆօրվիլի Երիտ. Միութիւնը ձեռնարկած ըլլալով իր ակումբին մէջ գրադարանի հիմնումին, կը խնդրէ հայերէն կամ ֆրանսերէն գրքերու նուիրատուութիւն ընել միութեան՝ հետեւեալ հասցէին՝ Union de la Jeunesse Arménienne 138 Rue Etienne Dolet, Alfortville.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍԷՆ ՍԱԹՈՒՐՆԷՆ, Պ. Մ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ԼԱ ՍԻՕԹԱ, Կ. Ա.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՀԱՄՊՈՒՐԿ, Ս. Յ.— Ստացանք 100 ֆրանք։

ՖԻԼԻՊԷ, Գարծ.— Ստացանք 125 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶ, Հ. Ա.— Ստացանք 35 ֆրանք։

Նիս, Մ. Փ.— Ստացած ենք 35 ֆր. Դեկտ. 18ին։

ՄՕՆ ՓՈՒՆԷ, Լ. Մ.— Ստացանք 35 Ֆր.։

ԼԱ ՍԻՕԹԱ, Ղ. Ա.— Ստացանք 80 Ֆր.։

ԱԼՖՕՐՎԻԼ, Մ. Մ.— Պէտք չկայ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ալաշկերտի Խաստուր գիւղացի Նշիշէ Մինասեանը կը փնտռէ իր քեռիները՝ Այաս, Գասպար եւ Տիգրան Այասեան։ Տեղեկացնել՝ Թաւրիզի հայոց առաջնորդարանին։

— Հեղինէ Ցէտէեան կը փնտռէ իր զաւակները Կարապետ եւ Վահրամ Ցէտէեան։ Մէկ տարի առաջ լուր առած է որ Փիրէա կը գտնուին։

Գրել՝ V. D. Vartanianի, Usine Vigier, Pont St.— Esprit, Gard, France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Բալուցի Յարութիւն աղա Փօղոսեան որ 1923ին վերջերը Ռումանիոյ Ճուրճովա քաղաքը գացած էր։

Գրել՝ Bédros Ohannessianի 84 Chemin de la Madeleine, Nice, France.

— Կը փնտռուի Եօզկատցի Աւետիս Մուխալիֆեան, հօր անուն Մատթէոս, մօր անուն Զմրուխտ, որ ընդհանուր պատերազմին զինուոր էր։

Գրել՝ Zmrout Matheossianի Les Ollieres, Ardèche (France, Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Քօրֆուի որբերէն Ա. գասի Արզաղեանը։ Տեղեկացնել՝ Varvaré Setianի, Chez Usine Ginnet, Pont-de-Beauvoisin, Savoie.

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ՍՊԱՍՈՒՀԻ

Տնական եւ խոհանոցի աշխատանքներու համար։ Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ազատութեան ճանապարհին, Ռ. Ահարոնեան 25 ֆրանք, Ազգային քոչեր, Յ. Պարոնեան 20, Ասպետ Լիպարիտ (պատկերազարդ) Վ. Փիրղաեան 40, Արաքսիա կամ վարժուհին, Ս. Տիւսաբ 15, Աւետարանները (չորս, Ղ. Երոնդ եպսկ. Դուրեան 12.50, Բառարան հայ-գաղ. Լուսինեան 60, Բառարան գաղ. հայ. Նուպարեան 60, Գիւղը, Համաստեղ 30, Երգարան (Արարատ) գրպանի 12.50, Երգարան ժողովրդ. կոմիտաս վարդ. 2 մաս 25, Խորհրդաւոր աղջիկը եւ իր գաղտնիքը, Սարուխան 25, Խրիմեան Հայրիկ Թ. Ե. Գ. 30, Խօսակցութիւն հայ-գաղ., հայերէն հնչումներով 15, Խօսակց. հայ-անգղ. հայերէն հնչումներով 15, խօսակց. հայ-ռուս. հայերէն հընչումներով 15, Խօսակց. հայ-ռուս գերմ. հնչումներով 15, Հայոց հին գեղարուեստի վարպետները Կ. Յ. Բասմաջեան 15, Հայաստանի հին) քարտէսը 1.50, Ժամքոռգր, հայրենի զրոյցներ, Ա. Ահարոնեան 25, Նարեկ աշխարհաբար, Գարեգ. եպսկ. Խաչատուրեան 40, Նոմականի ընդարձակ բնտանեկան-առեւտրական 15, Պատմութիւն Հայոց պատկերազարդ, Բ. տարի, Բասմաջեան 7.50, Պատմութիւն Հայոց պատկերազարդ, Պալասանեան 30, Պիւրիտան, Նէլի աշտարակին հերոսը, Մ. Զէվագօ 2 հատոր 25, Ռուսահայերի հասարակ. զարգացումը 1901—1918 65, Բանաստեղծութիւն Յ. Թումանեան 30, Սաթենիկ եւ Տրդատ 12.50, Սիմոն եւ Մարի 6 հատոր 40, Ցախսարիկը Զալը գուշու) 16, Քամելիազարդ կինը 15, Քրիստափոր Միքայէլեան Ա. Ահարոնեան 12.50, Ֆրանսահայ տարեգիրք 1927ի 20, Larousse (Petit. Diction éditionnaire, 1927) 40 ֆրանք։

Գրատանս մէջ կը գտնուին նաեւ հայերէն ամէն տեսակ գիրքեր։

Հասցէ Librairie BALENTZ 233 Fbg. St. Martin, Paris 10.

ՍԱԿԱՐԱՆ

26 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Ջերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3100
»	II »	1900
»	III »	1600
Թուրքիոյ երկթղ. Lots turcs		150

Le Gérant : H. TEURNIER

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire . SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
} 209bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE
NORD 57-82

MÉTRO :
LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
28
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1927

28 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 246

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՒԵԼՈՐԴ ԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ

Երէկ, հրատարակեցինք «Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակցին մէկ հեռագիրը, որ ուշագրաւ է շատ մը տեսակէտներով։

Աղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ, մէկը համաթրքական շարժման առաջնորդներէն, հարկ զատեր է զգուշութեան հրաւէր ուղղել իր պաշտօնակիցներուն, որպէսզի կասկածներ չպատճառեն պոլշեւիկներուն։

«Մեր արտաքին քաղաքականութեան գլխաւոր կէտերէն մէկն է բարեկամութիւն հանդէպ խորհրդային Ռուսիոյ։ Այս բարեկամութիւնը ծնաւ երկու պետութեանց հասարակաց շահերէն եւ նոյնանման ձգտումներէն։

«Աւելորդ է հրատակել այնպիսի յօդուածներ որոնք այն տպաւորութիւնը կը գործեն թէ Թուրքիա ծրագիրներ ունի կովկասի կամ մեր ցեղակից եղբայրներու բնակած շրջաններուն վրայ»։

Այո՛, զգո՛յշ. որովհետեւ Ռուսիա կրնայ նեղանալ այս պայքարին համար, եթէ նոյն իսկ հաւատայ որ մենք ո՛րեւէ հողի աչք չունինք մեր սահմաններէն դուրս եւ համոզուի որ իրեն հանդէպ մեր քաղաքականութիւնը ուղղամիտ է։

Լուրը հեռագրական ըլլալով, լրիւ գաղափար չի տար թուրք երեսփոխանին ամբողջ մտածումներու մասին։ Քանի մը օրէն կ'ունենանք անոր ամբողջական պատճէնը։ Բայց, հրատարակուած մասն ալ բաւական լոյս կը ցանէ։ Մանաւանդ մեր արտագրած տողերը, որոնք ազդարարութեան հոգին կը կազմեն, շատ ալ մեկնութեան կարօտ չեն։

Կը թուի թէ «թիւրքճի»ներու տաքարիւն մէկ մասը անհոհեմութիւններ գործեր է, մատնելով Թուրքիոյ երազներն ու յաւակնութիւնները՝ կարսէն մինչեւ Բագու եւ աւելի հեռուները։ Այս ծրագիրը նոր բան չէ, ոչ ալ յերիւրածոյ մեղադրանք մը՝ նոր Թուրքիոյ հանդէպ։ Էնկիւրի այսօրուան վարիչներուն նիրտն ալ նոյնքան ուժգնութեամբ կը բաբախէ կովկասի համար, որքան Թալէաթ-Էնվէրներու շրջանին։ Բայց քէմալականները խոհեմութիւն կը համարեն փրկել երեւոյթները, եւ վըստահութիւն ներշնչել իրենց սիրակցորդ զինակիցներուն, ռուս, հայ կամ վրացի պոլշեւիկներուն, որպէսզի կարենան հանգիստ շարունակել իրենց ստորերկրեայ աշխատանքը։ Անոնք հովանաւորելով հանդերձ Ադրբէջանի այն գործիչները որոնք իրենց երկիրին եւ ամբողջ կովկասի փրկիչը կը համարեն Թուրքիան — իթթիհատական թէ քէմալական — իմաստութիւն կը սեպեն լուռ-խենդ ձեւանալ։

Թէեւ, աւելորդ են այդ զգուշութիւնները, որովհետեւ խորհրդային իշխանութիւնը շատոնց, եւ իր իսկ ձեռքով Թուրքիոյ յանձնած է կովկասի բանալիները, եւ եթէ Ռուսիոյ մէջ փոթորիկ մը փրթի, ո՛չ Կարսի դաշնագիրն է որ պիտի կեցնէ թրքական գրոհը, ոչ ալ մեծ ու պզտիկ Չիչէրիններու սոփեստութիւնը։ Թուրք «անզգոյշ» հրապարակագիրները ինչ որ ալ գրեն, աւելի մեծ գաղտնիք մը յայտնած չպիտի ըլլան, քան այն իրականութիւնը որ կը ներկայացնէ Անդրկովկասի այսօրուան քարտէսը։ Իսկ այդ քարտէսը՝ Չիչէրիններն ու անոր հայ, վրացի եւ թաթար մանկլաւիկները պատրաստեցին, երեւութապէս՝ եւրոպական աշխարհակալութիւնը խորտակելու խարէութեամբ, բայց իրականին մէջ կովկասը իր բոլոր ժողովուրդներով, հրաբուխին բերանը բռնելու եւ տեղը նստեցնելու համար։ Աղերդի պատգամաւորին զգուշութեան հրաւէրը շատ-շատ կրնայ մխիթարել Երեւանի սարկաւագները եւ անոնց արտասահմանի դպիրները, որոնք երեսանկեալ կը խաչակնքեն ու սաղմոս կ'երգեն, ամէն անգամ որ Էնկիւրի յաղթանակ մը կը տանի։ Ուրիշ խօսքով, ամէն անգամ որ հայ, յոյն կամ քիւրտ «իմպերիալիստներ կը ջարդուին, տունէ-տեղէ կը զըրկուին, աճուրդի առարկայ դառնալով միջազգային հրապարակին վրայ, գրամատիրական թէ խորհրդային։ Այդպէ՛ս եղաւ, երբ կովկասը եւ մասնաւորապէս Հայաստանը իր բախտին ձգեցին, այդպէս եղաւ, երբ Կիլիկիան, յետոյ Թրակիան ու Փոքր Ասիան եւ ամէնէն վերջը Պոլիսը պարպեցին։ Դժբախտաբա՛ր պատեհութիւն չունեցան Միջագետքի եւ Սուրիոյ թրքական վերագրաւումն ալ շնորհաւորելու, հեռագիրներով եւ խմբագրականներով։

Դառնալով Մահմուտ պէյի ազդարարութեան, մեզի համար մէկ իմաստ ունի ան.— Հաստատել, ոչ թէ հերքել Թուրքիոյ ձգտումները՝ կովկասի հանդէպ։ Միայն թէ, «զգո՛յշ. դրացին իմանայ. վերջը դժուարութեան կը մատնուինք»։

Մենք այդ ազդարարութիւնը ուղղուած կը նկատենք ոչ թէ թուրք հրապարակագիրներուն, այլ Երեւանի մարզպաններուն։ Եթէ անոնք ընդունակ ըլլային ըմբռնելու բառերու մէջ ծածկուած իմաստը, եւ իրենց վզին չոքած պատասխանատուութիւնը, պիտի ցնցուէին այս մէկ հրատարակութեամբ, քանի որ չեն խրատուիր բուն իրականութենէն, եւ հազար անգամ կրկնուած ազդարարութիւններէ։ Եւ փոխանակ դաշնակ-մուսաւաթական դաւադրութիւններով ցնդաբանելու, իրենց կարգին լուրջ եւ հիմնաւոր ազդարարութիւն մը պիտի ուղղէին իրենց մեծաւորներուն, որպէսզի հողային եւ ազգային հաւասարակշռութիւնը եւ արդարութիւնը վերահաստատուին նոյն իսկ պոլշեւիկեան չափանիշով, եւ Հայաստանը դադրի, վերջապէս, բաց ձիարձակարան մը դառնալէ։

Պիտի սթափի՞ն արդեօք...

Շ.

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ
ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՎԵՐՋԻՆ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՒԱԶԱԾ

Անդրկովկասեան վիճակագրական կեդրոնական վարչութիւնը, Յունուար 14-ին հրատարակեց վերջին մարդահամարի արդիւնքները։ Անդրկովկասի ազգաբնակութիւնը այժմ հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ.—

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ազգաբնակութիւնն է՝ քաղաքներու մէջ՝ 568,557 հոգի, որոնց 279,468ը այր, 289,089ը կին, գիւղերու մէջ՝ 2,053,663, որոնց 1,031,894ը այր, 1,021,769ը կին։ Վրաստանի բնակչութեան ընդհանուր թիւն է *2,622,220 հոգի*, 1,311,362 այր, 1,310,858 կին։

ԱՏՐՊԷՃԱՆԻ քաղաքային ազգաբնակութեան թիւն է 637,807 հոգի, 327,463 այր, 310,344 կին. գիւղական բնակչութիւնը՝ 1,658,089, 867,739 այր, 790,350 կին։ Համագումար՝ *2,295,896 հոգի*, 1,195,202 այր, 1,100,694 կին։ Այս թիւին վրայ պէտք է աւելցնել եւ Ալեաթ—Ջուլֆա երկաթուղագծին վ[...]այ ապրող 2,000 հոգին, որով Ատրպէճանի բնակչութեան ընդ[հանու]ր թիւը կ'ըլլայ *2,297,896 հոգի*։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ քաղաքայ[ին] ազգաբնակութիւնը 157,804 հոգի, 79,644 այր, 78,160 կին. գ[իւղա]կան բնակչութիւնը՝ 709,742 հոգի, 358,007 այր, 351,735 կին։ Հայաստանի բնակիչներու ընդհանուր թիւն է *867,546 հոգի*, 437,651 այր, 429,895 կին։

Ամբողջ Անդրկովկասի բնակչութիւնն է, համաձայն 1926 թուի դեկտեմբերեան մարդահամարի, *5,785,662 հոգի*, 2,944,215 այր, 2,841,447 կին։ Քաղաքային ազգաբնակութեան թիւն է 1,364,168, գիւղական՝ 4,441,494։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԳԱՒԱՌԻ ՎՐԱՅ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳԱՒԱՌ

1. կոտայքի գաւառակ.— *Այր՝ 10,790, կին՝ 10,719, Գումար՝ 21,509 հոգի*։

2. Հրազդանի գաւառակ.— *Այր՝ 7,064, կին՝ 6,428, գումար՝ 13,492 հոգի*։

3. Ղամարլուի գաւառակ.— *Այր՝ 11,150, կին՝ 10,714, գումար՝ 21,864 հոգի*։

4. Բաշգեառնիի գաւառակ.— *Այր՝ 3,333, կին՝ 3,319, գումար՝ 6,652 հոգի*։

5. Ախտայի գաւառակ.— *Այր՝ 14,933, կին՝ 15,028, գումար՝ 29,961 հոգի*։

6. Վեդիբասարի գաւառակ.— *Այր՝ 8,920, կին՝ 7,900, գումար՝ 16,820 հոգի*։

Ամբողջ գաւառին մէջ, այր՝ 56,190, կին՝ 54,108, գումար՝ 110,298 հոգի։

ԴԱՐԱԼԱԳԵԱԶԻ ԳԱՒԱՌ

1. Փաշալուի գաւառակ.— *Այր՝ 6,223, կին՝ 5,509, գումար՝ 11,732 հոգի*։

2. Քէշիշքէնդի գաւառակ.— *Այր՝ 8,731, կին՝ 8,031, գումար՝ 16,762 հոգի*։

Ամբողջ գաւառին մէջ, այր՝ 14,954, կին՝ 13,540, գումար՝ 28,494 հոգի։

ՆՈՐ - ԲԱՅԱԶԻՏԻ ԳԱՒԱՌ

1. Նոր-Բայազիտի գաւառակ.— *Այր՝ 10,325, կին՝ 10,155, գումար՝ 20,480 հոգի*։

2. Ելենովկայի գաւառակ.— *Այր՝ 5,403, կին՝ 5,550, գումար՝ 10,953 հոգի*։

3. Մարտունու գաւառակ.— *Այր՝ 13,296, կին՝ 13,829, գումար՝ 27,125 հոգի*։

4. Բասար-Գեչարի գաւառակ.— *Այր՝ 16,681, կին՝ 15,870, գումար՝ 32,551 հոգի*։

Ամբողջ գաւառին մէջ, այր՝ 45,705, կին՝ 45,404, գումար՝ 91,109 հոգի։

ԴԻԼԻՋԱՆԻ ԳԱՒԱՌ

1. Դիլիջանի գաւառակ.— *Այր՝ 4,318, կին՝ 4,142, գումար՝ 8,460 հոգի*։

2. Իջեւանի գաւառակ.— *Այր՝ 6,971, կին՝ 6,577, գումար՝ 13,548 հոգի*։

3. Կարմիր-Գիւղի գաւառակ.— *Այր՝ 8,374, կին՝ 7,848, գումար՝ 16,222 հոգի*։

4. Փարմնայի գաւառակ.— *Այր՝ 5,924, կին՝ 5,468, գումար՝ 11,392 հոգի*։

5. Շամշադինի գաւառակ.— *Այր՝ 10,354, կին 9,730, գումար՝ 20,084 հոգի*։

Ամբողջ գաւառին մէջ, այր՝ 35,941, կին՝ 33,765, գումար՝ 69,766 հոգի։

ԼԷՆԻՆԱԿԱՆԻ ԳԱՒԱՌ

1. Դուզգեանդի գաւառակ.— *Այր՝ 13,048, կին՝ 13,405, գումար՝ 26,453 հոգի*։

2. Քեաֆթարլուի գաւառակ.— *Այր՝ 10,966, կին 11,852, գումար՝ 22,818 հոգի*։

3. Ղզլղոչի գաւառակ.— *Այր՝ 6,507, կին՝ 6,639, գումար՝ 13,146 հոգի*։

4. Աղբաբայի գաւառակ.— *Այր՝ 4,423, կին՝ 4,064, գումար՝ 8,487 հոգի*։

5. Մոլլա Գէօկչայի գաւառակ.— *Այր՝ 12,909, կին՝ 13,406, գումար՝ 26,315*։

6. Ցալինի գաւառակ.— *Այր՝ 5,821, կին՝ 5,581, գումար՝ 11 հազար 402 հոգի*։

7. Հաճի-Խալիլի գաւառակ.— *Այր՝ 7,341, կին՝ 7,821, գումար՝ 15,162*։

Ամբողջ գաւառին մէջ, այր՝ 61,015, կին՝ 62,728, գումար՝ 123,783 հոգի։

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԳԱՒԱՌ

1. Սամաղարի գաւառակ.— *Այր՝ 9,770, կին՝ 9,427, գումար՝ 19,197 հոգի*։

2. Աշտարակի գաւառակ.— *Այր՝ 11,057, կին՝ 10,619, գումար՝ 21,676 հոգի*։

3. Աբարանի գաւառակ.— *Այր՝ 11,062, կին՝ 11,440, գումար՝ 22,502 հոգի*։

4. Ղուրդուղուլուի գաւառակ.— *Այր՝ 12,681, կին՝ 12,099, գումար՝ 24,780 հոգի*։

5. Զանգիբասարի գաւառակ.— *Այր՝ 6,433, կին՝ 5,737, գումար՝ 12,170 հոգի*։

Ամբողջ գաւառին մէջ, այր՝ 51,003, կին՝ 49,322, գումար՝ 100,325 հոգի։

Մնացած գաւառներու մասին, նախապէս տեղեկութիւն տրուած է արդէն։ Այսպէս, Զանգեզուրի ամբողջ գաւառին մէջ այր բնակչութեան թիւն է՝ 31,993, կին՝ 32,683, գումար՝ 64,676։ Լոռի-Փամբակի մէջ, այր՝ 57,483, կին՝ 56,924, գումար՝ 114,397։ Մեղրիի մէջ այր՝ 3,723, կին՝ 3,221, գումար՝ 6,944 հոգի։

Այսպէս Հայաստանի բոլոր ինը գաւառներու գիւղական վայրերու բնակչութեան թիւն է այր՝ 358,007, կին՝ 351,735, գումար՝ 709,742։

Ուշագրաւ է Հայաստանի ազգաբնակութեան պատկերը։ Վերջին 3 տարուան ընթացքին, հակառակ տարեկան առնուազն 25,000ի բնական աճման, հակառակ ներգաղթի, պակսած է շուրջ 100,000 մարդ, որ գաղթած են դէպի Ռուսաստան։

Այսպիսով, Հայաստանը փոխանակ լիցուելու եւ զօրանալու՝ կը պարպուի ու կը սկաւառնայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

ԿԱՐԳ ՄԸ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ինքնութեան թուղթերու ամենավերջին օրէնքին (1926 Նոյեմբեր 30ի հրամանագիրը) 10րդ յօդուածին համաձայն, ինքնութեան թուղթերը երկու տարի արժէք պիտի ունենային, եւ սկսած ամէն տարի ամբողջ տարի պիտի նկատուէր։ 1926 Դեկտեմբեր 19ի ելմտական օրէնքին 19րդ յօդուածով այս տրամադրութիւնը փոխուած էր։ Պաշտօնաթերթը քանի մը օր առաջ նոր հրամանագիր մը հրատարակեց, որով կը սրբագրուի Նոյեմբեր 30ի հրամանագրին 10րդ յօդուածը։

1927 Յունուար 20 թուականը կրող այս նոր հրամանագրին համաձայն, ինքնութեան թուղթերը ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ԱՄԻՍ արժէք պիտի ունենան։ Այսինքն սկսած ամէն տարի ամբողջ տարի չպիտի նկատուի առաջուան պէս։ Եթէ օտարական մը նոր եկած է Ֆրանսա, իր հասած թուականէն, եթէ արդէն ինքնութեան թուղթ ունի, զայն ըստ օրինի փոխել տալու պարտաւոր եղած թուականէն պիտի հաշուուի 12 ամսուան այս պայմանաժամը։

Անփոփոխ կը մնայ յօդուածին այն հատուածը, ուր կ'ըսուի թէ ինքնութեան թուղթերը պէտք է նորոգուին պայմանաժամը լրանալու տարուան յաջորդող երեք ամսուան ընթացքին։ Ուստի, հին ինքնութեան թուղթ ունեցողները պէտք է փոխեն մինչեւ Մարտ 31։

Նոյն թուականով ուրիշ հրամանագիր մը կ'ըսէ թէ ինքնութեան թուղթերու նորոգութեան առեն առաջին երկու տարիներուն՝ տետրակները չպիտի փոխուին, եւ միայն նոր դրոշմաթուղթ պիտի փակցուի, եթէ երբեք ինդրարկուին հպատակութիւնը, ընտանեկան վիճակը կամ արհեստը չեն փոխուած։

Ինքնութեան թուղթի նոր տետրակներ պիտի տրուին երեք տարի գործածութենէ վերջ, կամ եթէ մաքուր չեն պահուած եւ կամ եթէ հպատակութեան, ընտանեկան վիճակի եւ արհեստի փոփոխութիւն կատարուած է։

Երկու անգամ կատարուելիք երկարաձգման առեն փակցուելիք դրոշմաթուղթերը պիտի ըլլան օրուան օրէնքին տրամադրած արժէքով։

Նոր հրամանագրին մէջ բան չըսուիր 375 ֆրանքի եւ վարձու աշխատաւորի մասին։

Գործազրկութեան տագնապը

Մարսիլիոյ ակնոցքներու միութեան եւ տեղաւորման գրասենեակի վերջին տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ՝ գործազրկութիւնը չէ ազդած ճարտարագործութեան եւ առեւտուրի բոլոր ճիւղերուն վրայ։ Այսպէս, մետաղագործութեան եւ շինութեանց մէջ շեշտուած գործազրկութիւն չկայ, իսկ ընդհակառակն կօշկակարութեան, խաւաքարտէ տուփերու շինութեան, տպագրութեան, կարուձեւի, խմորեղէններու մէջ բաւական սուր է տագնապը։ Ազդուած հաստատութիւնները կը ճամբեն իրենց աշխատաւորները, մեծամասնաբար՝ նախ շաբաթական աշխատանքի ժամերը կրճատելով։ Այսպէս, Պէնսաւ, Աւկուսթա կօշիկի գործարանները շաբաթը երեք օր կ'աշխատին, նոյնպէս՝ Ֆօս-Սիւռ-Մէր տուփի գործարանը։ Եքսի լուցկիի գործարաններու Մարսէյլի տպարանական աշխատաւորներուն մէկ երրորդը միայն մնացած է, իսկ Ֆունիէ մոմի գործարանը գրեթէ ամբողջովին ճամբած է բանուորները։ Խմորեղէնի Ռիվուար է Քառէ տունը փակուած է եւ օրական հինգ ֆրանք նպաստ կուտայ։ Ամէն օր 1500 ֆրանսացի անգործ այր եւ 1000 անգործ կիներ կը դիմեն տեղաւորման գրասենեակը։ Դիմում չընողներն ալ հաշուելով, կարելի է 3500 համարել անգործներուն թիւը, օտարականներուն հետ միասին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐԴԻ ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՉՔՈՎ

Լօզանի դաշնագրին մերժման առթիւ, որ օրուան խնդիր է եւ լրջօրէն կը զբաղեցնէ Թուրք մամուլը, «Լօզանի Դաշնագիրը, Թուրքիա եւ Հայաստան» գրքէն կը քաղենք հետեւեալ յօդուածը: Գրողն է՝ եպիսկոպոս Ճէյմս Քէնըն, որ քանի մը անգամ այցելած է Թուրքիա, Զինադադարէն ի վեր եւ վերջին անգամ նորէն գնաց 1926 Օգոստոսին.—

Այն բիրտ, անհանդուրժելի և մոլեռանդ ոգին, որ կը տիրէր Իզմիրի, Լօզանի եւ Մուսուլի մէջ, ներկայիս ալ գերիշխող դեր կը կատարէ Էնկիւրիի մէջ, Հանրապետութեան դիմակին տակ, Թուրքիոյ կառավարութիւնը իրականին մէջ անպատասխանատու զինուորական դիկտատորութիւն մըն է, Վախ, կասկած եւ յուսահատութիւն միայն կը տեսնուի ժողովուրդին երեսին վրայ, Ո՛չ մէկ բան որոշ է եւ ապահով, ո՛չ անձը, ո՛չ ստացուածքը, ոչ ալ օրէնքները: Ազատութիւնը դիկտատորին մենաշնորհն է,

Քէմալի Թուրքիան բարոյապէս այնքան մտնկ է որքան Սուլթանի Թուրքիան էր, նիւթապէս այս վերջինին ստորին է միայն, Սուլթանին ուժը հիմնուած էր Իսլամներու հաւատարմութեան եւ մոլեռանդութեան, ինչպէս նաեւ Քրիստոնեաներու վարչական տաղանդին եւ տնտեսական արգիւնաբերութեան վրայ, Քէմալ մեկուսացուց առաջինը, եւ ջնջեց երկրորդը, Իր սարսափի իշխանութիւնը հիմնած է բանակի ուժին վրայ, որ այնքան ատեն վստահելի է, որքան որ ամ կը վճարուի անոր, ու գիտէ կառավարութեան ամբողջ հասոյթները կը սպառէ, Կամայական եւ ճնշող տուրքեր օրուան կարգախօս դարձած են, Երկիրը արիւնաքամ է, յուսահատական ու քայքայումի ճամբուն վրայ,

Իմ Պոլիս հասած օրս Ֆրանսական Լօթիւս շոգենաւը Նաւահանգիստ մտաւ եւ ֆրանսացի ազան զաւաճանութեամբ ձերբակալուեցաւ ու բանտարկուեցաւ, Թուրքերը միջազգային օրէնքները չեն յարգեր, եւ իրենց ուզած ատեն կը բռնաբարեն զայն,

Մարդ միայն կը ծիծաղի անոր զարմանքին եւ զայրոյթին վրայ, որ ցոյց տրուեցաւ Փարիզի մէջ եւ այլուր Թրքական այս խաղին առթիւ, Այն օրէն ի վեր որ Ֆրանսա Ֆրանքլէն Պույիօնը ետեւէ ղրկեց Էնկիւրի ղրկեց (1921) եւ գաղտնի դաշնագիր կնքեց Թուրքիոյ հետ, դաւաճանելով իր դաշնակիցներուն և զրժելով իր հանդիսաւոր խոստումները Հայերուն, պարզապէս քաղաքական եւ տնտեսական շահեր ապահովելու համար, ու մանաւանդ այն օրէն ի վեր որ Թուրքիա իր պատերազմի պարապ պարտականութեամբ սարսափեցուց դաշնակից եւ ընկերակից ազգերը, մէջն ըլլալով Մ. Նահանգները, եւ ստորագրել տուաւ Լօզանի ամօթալի դաշնագիրը, Թուրքերը բնական եւ իրաւացի կարծիք մը կազմեցին քրիստոնեայ կառավարութիւններու մասին, եւ հիմա իրապէս կը հաւատան թէ Թուրքիա կրնայ զրժել բոլոր օրէնքներն ու դաշնագիրները, առանց ո և է պատիժի ենթարկուելու

(Քէմալի զինուորական միջոցները անկարեւոր էին, եւ շատ քիչ դեր խաղացին դէպքերու դասաւորումին մէջ. Յաղթաւորները Դաշնակիցներն են,

Զինադադարի սկիզբը, 1,200 հազարնոց Թրքական բանակը 50,000ի իջած էր, Թերեւս 100 հազար ալ փախստականներ կային: Դաշնակիցները զանց առին գրաւելու Անատոլուի Թուրք ռազմանիւթի մթերանոցները: Միացեալ Նահանգներու խնդրանքին վրայ, Թրքական հարցի կարգադրութիւնը մէկ փոքու տարի յետաձգուեցաւ

Այս յետաձգումին շնորհիւ Քէմալ պատեհութիւն ունեցաւ կազմակերպելու Անատոլուն: Երկու Դաշնակիցներ եւ Մոսկուա զէնք, ռազմանիւթ ու տեքնիք աջակցութիւն տուին: Այս պայմաններուն տակ, պարտութեան մատնեց նորածին Հայ Հանրապետութիւնը եւ Իզմիրէն դուրս քշեց յոգնած եւ բարոյալքուած յունական բանակը, որ առանց լուրջ ճակատամարտի, 15 օրուան մէջ 185 մղոն ետ քաշուեցաւ

Քէմալի բանակը Մարմարայի եզերքը հասաւ՝ Նեղուցը անցնելու բացայայտ մտադրութեամբ: Այստեղ ինքզինքը դէմ դիմաց գտաւ Զօր. Հէրրինկթընի 20,000 զինուորներուն եւ չհամարձակեցաւ անոր նշանակած գիծէն անդին անցնիլ:

Լօզանի մէջ Դաշնակիցները իրարու միջեւ բաժնուած էին, եւ չծածկեցին իրենց մտահոգութիւնը ո եւ է դաշնագիր մը կնքելու մասին: Անոնք չունէին առնելու կարօտ էին:

Քէմալական Թուրքիա 320 հազար քառակուսի մղոն տարածութիւն ունի եւ բնակչութիւնը կը հաշուուի 5,000,000: Առնուազն երկու ազգեր հողային ցանկութիւններ ունին Թուրքիոյ մէջ, եւ Քէմալ, անցեալ Հոկտեմբերին, Ազգային Ժողովին մէջ ճառ մը խօսելով յայտնեց թէ «պէտք է պատրաստ հայրենիքէն դուրս մտցող մեր ցեղին անդամները». Հիմա իր բանակին համար կը ծախսէ 70 միլիոն տոլար, կամ իր նախատեսուած հասոյթին 100ին 51ը):

Յաջորդ օրը Թուրք կառավարութիւնը հրամայեց փակել բոլոր օտար առեւտրական ընկերակները, այնպէս որ Թրքական սենեակը պիտի ըլլար միակ ճանչցուած առեւտրական հաստատութիւնը: Անմիտ, ինքնասպան քաղաքականութիւն այնքան փոքր, յետամնաց եւ աղքատ երկրի մը համար:

Միեւնոյն ատեն յայտարարուեցաւ թէ Թուրք կառավարութիւնը խստիւ կը հրամայէ որ Թուրքիոյ ներքին նաւահանգիստներուն միջեւ առեւտուրը միայն Թրքական նաւերու միջոցաւ պիտի կատարուի: Սակայն Թուրք ընկերութիւնները բաւականաչափ դրամ չունին նաւ գնելու համար, հետեւանքը այն կ՚ըլլայ որ երկրին առեւտուրը կը նուազի:

Նոյնպէս հրամայուեցաւ ջնջել օտար Ապահովագրական ընկերութիւնները եւ տեղը հաստատել Թուրք Ազգային ընկերակցութիւն մը:

Քրիստոնեայ պաշտօնեաները հանուեցան ամէն տեղէ եւ փոխարէն Թուրքեր դրուեցան, հակառակ Սահմանադրութեան, որ Թուրքիոյ բոլոր հպատակները, առանց ցեղի եւ դաւանանքի խտրութեան, հաւասար կը նկատէ: Սահմանադրութիւնը, ինչպէս դաշնագիրները, քուրջի կտորներ են Թուրքերուն համար:

Ցոդուածագիրը կը յիշէ նաեւ Պոլսոյ ամերիկեան մանկանց հիւանդանոցին փակումը, զուիցերիական քաղաքական իրաւունքին ընդունումը՝ արտաքին երեսոյթները փրկելու համար, Մուսուլի Ասորիներուն ջարդուիլը եւ այս մասին Ազգերու Դաշնակցութեան պատուիրակին տեղեկագիրը, կը բողոքէ այն ձեռնարկներուն դէմ որով Թուրքիա կ՚ուզէ անդամակցիլ Ազգերու Դաշնակցութեան, ի վերջոյ կանգ կ՚առնէ Լօզանի դաշնագրին վրայ, որուն մէջ Հայերը անփրաւած են: «Այդ ամօթալի դաշնագրին վաւերացումը, կ՚ըսէ, բացարձակ եւ վերջնական ուրացումը պիտի ըլլայ մեր կողմէ Հայերուն եղած հանդիսաւոր խոստումներուն եւ անոնց հանդէպ մեր պարտաւորութիւններուն: Ի՞նչ կ՚արժէ խեղճուկ ու կասկածելի առեւտրական շահը մեր ազգի պատիւին հետ բաղդատելով: Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ բացի խալիֆայութեան անիմաստ ջնջումէն, բացարձակապէս նոր Թուրքիա չկայ, այլ նոյն հին տիպի Թուրք կառավարութիւնն է, Հանրապետութեան պիտակին տակ»:

«Թուրքիոյ հետ վարուելու միակ միջոցն է բացարձակ արդարութիւն եւ լիակատար հաստուցում պահանջել մեր դաշնակիցներուն հանդէպ գործուած սխալներուն համար, եւ դաշնագրին մէջ դնել այնպիսի պայմաններ, որ մեր քաղաքացիներուն կեանքը, ինչքը եւ գործունէութիւնը ապահովուի: Թուրքիոյ հետ մեր հին դաշնագիրը տակաւին ի զօրու է. Թո՛ղ մնայ անփոփոխ մինչեւ որ աւելի լաւը ձեռք բերուի:

«Ապահովաբար Ամերիկա չպիտի ծախէ իր հոգին —արդարութեան եւ իրաւունքի իր գաղափարները եւ իր պատւոյ խօսքը— «սինկ մը ապուրի» համար — քանի մը միլիոն տոլարի Թուրք առեւտուրին համար: Թուրքիոյ համար առեւտրական տեսակէտէ խիստ կարեւոր է բարեկամական յարաբերութիւնները պահել մեզի հետ, սակայն նիւթապէս մենք չենք տուժեր, քանի որ Թուրքիայէն մեր ներածումները աւելի շատ են քան մեր արտածումները:

«Թո՛ղ գոնէ ազգ մը ցոյց տայ Թուրքիոյ թէ բարոյական եւ հոգեկան արժէքները աւելի կարեւոր են իրեն՝ քան զուտ նիւթական շահը:»

ՀԱՅԵՐԸ ՏՐԱՄԱՅԻ ԵՒ ԳԱՎԱԼԱՅԻ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն

ՏՐԱՄԱ, 18 Յունուար

Տրամայի մէջ կան 100էաւելի հայ ընտանիքներ, քանի մը ընտանիքներ ալ ժոտակայ գիւղերը: Մէկ երկու տարի առաջ հոս կեդրոնացած էին քանի մը հարիւր ընտանիքներ, բայց շատերը ստիպուեցան հեռանալ, տեղահանութեան հետեւանքով:

Մնացածները կազմակերպուելով, հաստատած են ազգային տուրքի դրութիւնը, որով կրցած են ձեռք բերել շէնք մը: Վերի յարկը վերածուած է եկեղեցիի, իսկ խորանը գոցուելով նոյն յարկը եւ վարի քանի մը սենեակները կը ծառայեն իբր դպրոց:

Վարժարանը ունի 90ի չափ երկսեռ աշակերտութիւն՝ երկու ուսուցիչներով, Պ. Պալասանի եւ իր տիկինը, նաեւ յունարէնի այցելու ուսուցիչ մը: Պարտէզը կը կազմէ չորս դասարան:

Ցեղի Հայութեան ստուար մեծամասնութիւնը կը պարապի առեւտուրով: Աշխատաւորներու թիւը քիչ է:

Ասկէ զատ կան 100ի չափ չափահաս որբեր, գիւղերու եւ քաղաքին մէջ շատ սերտ կերպով կապուած՝ կեդրոնի հայութեան հետ:

Իբրեւ կազմակերպութիւն կան Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ Հօկը: Այս վերջին մարմինին անդամակցողները Հայաստան մեկնելու թեկնածուներն են գլխաւորապէս:

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԸ ԴՊՐՈՑ ԿԸ ԲԱՆԱՆ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԳԱՎԱԼԱ.— Այս քաղաքին մէջ աւելի մեծ թիւով հայութիւն կայ, մօտաւորապէս 150 ընտանիք: Այստեղ ալ, ինչպէս միւս շրջանները, շատեր հեռացած են տեղահանութեան հետեւանքով:

Գաղութին մեծամասնութիւնը բանուորներէ կը բաղկանայ, որոնք կ՚աշխատին ծխախոտի մթերանոցներու մէջ, մնացեալները առեւտրականներ են: Կան նաեւ քանի մը ինքնաշարժի վարիչներ որոնք իրենց սեփական կառքերով կը բանին Գավալայի, Տրամայի եւ Քսանթիի միջեւ (Գավալան երկաթուղիով կապուած չէ միւս քաղաքներուն հետ.

Կան նաեւ քանի մը մեծ ծխախոտի հայ վաճառականներ, որոնք արտասահմանի հետ ծխախոտի մեծ գործեր կ՚ընեն:

Այստեղ եւս հաստատուած է ազգային տուրք, սակայն գանձումը կանոնաւոր չէ, աղմկարար թաղականներու պառակտիչ գործունէութեան հետեւանքով:

Թաղականներէ ոմանք, որոնք խռովարար Մագըլմեանի արբանեակներն են, գործիք դարձած են անոր ձեռքը, նոր Ցունաստանի թեմին մէջ որոշ դաշնելու համար:

Առանց Սելանիկի առաջնորդարանի գիտութեան եւ համաձայնութեան, Մագըլմեան իր ձեռնասուններէն մէկը քահանայ կը ձեռնադրէ Գավալայի համար եւ կը ղրկէ Գավալա: Թաղական խորհուրդը կ՚ուզէ ճամբել Գավալայի հովիւ խորէն քահանան, որովհետեւ չէ հաւանած գաւակից գառնալ Մագըլմեանի:

Ուսումնական տարեշրջանի սկիզբը թաղականութիւնը անճարկած է կանոնաւոր դպրոց մը բանալ, դրամի ու շէնքի չգոյութեան հետեւանքով: Այդ միջոցին հոն կը գտնուի եղեր գերմանական միսիոնի գործիչներէն Տօքթ. Շվարց, որ կ՚առաջարկէ իրենց համար 27,000 դրախմի տարեվճարով շէնք մը վարձել, պայմանով որ Պատ. Եղիազարեանը մտցուի հոգաբարձութեան մէջ, ինչպէս նաեւ վարժարանի տնօրէնութիւնը վարէ, ի հարկէ անվճար.

Խելօք թաղականները կը պահանջեն, որ հիմնադիրը գրաւոր տայ իր պայմանները: Յարգելի տօքթորը կուտայ գրաւոր, վարժարանը պիտի ըլլայ ազգային, շէնքին 27,000 վարձքը պիտի տայ գերմանական միսիոնը, հոգաբարձութեան մէջ պիտի մտնեն նաեւ Պատ. Եղիազարեան եւ Օր. Նէնսէն, Թաղականութիւնը իր կողմէն կ՚ընդունի վերոյիշեալ պայմանները ու կ՚աւելցնէ նաեւ. «Թէ գանձուած թոշակները լրացնեն ծախքերուն, գերմ. միսիոնը պարտաւոր է իր միջոցներով լրացնել» Տօքթ. Շվարց կ՚ընդունի նաեւ այս պայմանն ալ, բայց քանի մը օր յետոյ, անյայտ պատճառով մը, Թաղականութիւնը երկտողով մը կը յայտնէ թէ բանակցութիւնները չեղեալ կը համարուին եւ այդ թուականէն յետոյ պէտք չեն տեսներ նոր բանակցութիւններու

Գերմանական միսիոնը ինք կը վարձէ յարմար շէնք մը եւ քաղաքի երիտասարդ բժիշկ Գայըլեանի արտօնատիրութեամբ կը բանայ վարժարան մը, մանկապարտէզի եւ Նախակրթարանի բաժիններով: 90 երկսեռ աշակերտներ ունի, որոնց կէսը մանկապարտէզին մէջ են եւ կէսը Նախակրթարանը:

Դպրոցը կը բաղկանայ հինգ խոշոր սենեակներէ: Նախակրթարանը առ այժմ բաժնուած է երեք կարգերու: Կը պաշտօնավարեն երեք ուսուցչուհիներ: Վարժարանի տնօրէնն է Պատ. Եղիազարեան, կան նաեւ երեք այցելու ուսուցիչներ, Ց. Գայըլեան՝ պատմութիւն, Եդուարդ Թորոսեան՝ մարզանք եւ Պ. Կոտէն՝ յունարէն: Գիւտճէն էր՝ 27,000 վարձք, եւ ամիսը 5500 դրախմի ընդհ ծախք: Դպրոցը ամբողջական իմաստով հայկական է ու կը կառավարուի խնամակալութեան մը կողմէ, իսկ «Ազգային վարժարան» կոչուածը սեղմուած խեղճ սենեակի մը մէջ, ունի 20 աշակերտներ միայն: Որքան կրցայ հասկնալ, Թաղականութիւնը կասկած ունի եղեր որ Պատ. Եղիազարեանը դաշնակցական է. ուստի այդ կոգիտ վերջնագրով խզած է իր յարաբերութիւնը գերմանացիներուն հետ:

Օր. Աննա Նէնսէն, 25 տարիէ ի վեր եղած է Հայերու մէջ, մեծ մասամբ Խարբերդ: Լաւ հայերէն գիտէ եւ արդէն կէս մը Հայ է: Մեծ օգնութիւն կը հասցնէ կարօտ ընտանիքներու, ինչպէս նաեւ միայուն կերպով աշխատանք կուտայ 150է աւելի կիներու եւ օրիորդներու: Ունի հաստատութեան վարժուհի մը, որ փափաքողներուն ձեռագործ կը սորվեցնէ, որպէսզի կարենան ապրուստ մը ճարել: Արտադրութիւնները կը ծախուին Գերմանիոյ մէջ կամ Նուէր կը տրուին բարերարներուն:

Ց. ԸՄԱՑՈՒՆԻ

ԿԵԱՆՔԸ ՖԻԼԻՊԷԻ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն)

ՖԻԼԻՊԷ, 30 Յունուար

Նոր տարւոյ առթիւ երեկոյթ-պարահանդէս մը կազմակերպուած էր Հայ Ակումբի կողմէ՝ Ակումբի սրահին մէջ: Երեկոյթին այցելեցին պուլկար Նահանգապետը, քաղաքապետը եւ ուրիշներ խօսեցաւ Նախագահը մաղթանքներ ընելով: Ցեղի ունեցաւ աճուրդ մը, (6000 լէվա), ի նպաստ անոք Պուլկարներու

Յաջորդ օրը, կիրակի, նոյն սրահին մէջ կաղանդի սեղան մը տրուեցաւ՝ աղքատ ու որբ աշակերտներուն համար: Աշխատասրտեան բարեկեցիկ դասու տիկիններ: Ակումբի առիթով, նախապէս գգեստաւորուած էին տողոմէն մաս մը:

Ծնունդի օրը ընկերական հանդիպում մը կազմակերպած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի մ.-ը, իր սրահին մէջ իւրայատուկ յայտագրով: Խրախուսանքի խօսքեր ըրաւ Խմբապետ Պ. Ա. Պասմաճեան: Պատրաստուած էր Ծնունդի ծառ մը, որուն շուրջ տղաքը ոգեւոր պահեր անցուցին՝ մինչեւ ուշ երեկոյեան:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուլկ. շրջանի Պատգ. ժողովի որոշման համաձայն, Ծնունդի առաւօտ, ըստ աւանդական սովորութեան Մանուշիւղի անդամներէն երկու խմբակ մթնշաղէն առաջ «Աւետիս» երգեցին հայկ. թաղերը: Զեռնարկը Ֆիլիպէի համար նորութիւն էր, ու գնահատուեցաւ. ամէնքէն արծարծած ըլլալով հին, հայրենի յիշատակներու քաղցրութիւնը ամէն մէկ երգիչի տակ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջանային վարչութիւնը կը խորհի Պուլկարիոյ տասնըմէկ մասնաճիւղերուն պարտադրել հայ աւանդութիւններու կիրարկումը՝ կաղանդի, Ծնունդի, եւ Զատկի առիթով, ինչպէս նաեւ հնար չափով կատարել հեթանոսական շրջանէն փոխանցեալ ու քրիստոնեայ եկեղեցիէն արտօնուած երբեմնի մեր գեղեցիկ սովորութիւնները՝ Վարդավառի եւ այլ առիթներով:

Աւելցնեմ, որ երգող տղաքը, ամէն տունէ պտուղներով ընդունուած են, ու գոյացած է գոհացուցիչ գումար մը:

** Կիրակի, 9 Յունուարին, Վ. Մանուէլեան միութեան կողմէ ընտանեկան հանդիպում մը կազմակերպած էր, Հայ Ակումբի մէջ: Սրահը լեցուն էր երկսեռ բազմութեամբ: Յայտագիրը, առանձնապէս միութեան ուժերովը կ՚ամբողջանար: Եղան՝ մեներգ խմբերգ, ջութակ-ութ քեամեր եւն.

«Ֆրթսստափոր»ը շաբ. երեկոյ նոյն սրահին մէջ կազմակերպած էր թէյասեղան մը: Մանաւորապէս իր կիրակնօրեայ դասախօսութիւններուն կը յաճախէ նկատելի բազմութիւն մը: Ասկէ առաջ խօսեցան ընկ. Ա. Սեւան («Արեւմտահայ Գրականութիւն») եւ ուրիշներ:

ՊԱԳԵԱՍ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ինչպէս երէկ գրեցինք, վ[...] չապեսս փուանքարէ երեսփ[...] ղովի ելմտական յանձնաժողո[...] առջեւ երեք ժամ տեւող եր[...] զեկոյց մը տուաւ ֆրանսայի մտական եւ գանձային վ[...] թեան մասին: կուտանք գլ[...] լոր կէտերը.—

Երբ ներկայ կառավա[...] թիւնը 1926 Յուլիս 24ին իշ[...] նութեան գլուխ անցաւ, գա[...] վիճակը հետեւեալն էր. կա[...] վարութիւնը Պանք տը ֆրա[...] կը պարտէր 38,499 միլիոն կանխավճարի հաշուէն: [...] մէջ տրամադրելի մէկ մի[...] ֆրանք կը մնար, որովհետեւ նի մը օր առաջ հարկ եղա[...] պայմանաժամը լրացած գան[...] տոմսերու համար մեծ վճար[...] ներ ընել: Յուլիս 27ին պետ[...] ղաւ Պանք տը Ֆրանսէն տ[...] Մորկընի հիմնադրամէն թ[...] 771 միլիոն ֆրանքը: Օգոս[...] ատուն 688 միլիոն ֆրանք [...] գանձը:

Այս գումարը անբաւա[...] էր Յուլիսի վերջը կատարու[...] վճարումներուն համար: Ա[...] ամսու վերջը գանձը պարտա[...] ամսական վճարել պետական [...] տօնեաներու, ինչպէս նաեւ կ[...] ւոր վճարումներ ընել Ազգ[...] պաշտպանութեան պարտամ[...] թերուն եւ գանձատոմսերուն [...] մար: Միւս կողմէ, գանձը ընդ[...] տած էր օտար դրամներու գն[...] թէ՝ տրամադրելի գումար [...] նուելուն եւ թէ ֆրանքի [...] ման պատճառաւ. (Յուլիս [...] ոսթերլինը 240 ֆր. 25ի բարձ[...] ցած էր եւ նուազագոյն գնու[...] սակերու անմիջական բարձ[...] ման պատճառ կը դառնար). [...] տասահմանէն գնուած [...] դրամի պահեստն ալ անբաւա[...] էր արտաքին պարտքերու մ[...] լուտ վճարումները կատարե[...] Կառավարութիւնը ստիպուած [...] Օգոստոս 1ին վճարել 10 միլ[...] տոլար ամերիկեան «սթօք»ներ[...] համար, 3,500,000 ստեռլին [...] Անգլիոյ Դրամատան:

Կառավարութիւնը վճառ[...] հակառակ ըլլալով նոր թղթ[...] դրամ տպելու, Նախամեծար [...] մարեց դրամատուններէն [...] միլիոն ֆրանքի փոխատուութի[...] կնքել, կարճ պայմանաժամ[...] Միւս կողմէ կանձը գիւղել [...] 88 միլիոն ֆրանքի մուրհակ[...] որով Յուլիսի վերջը Գանձին [...] մէկ միլիոն ֆրանքէն աւելի [...]

Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր [...] միսներուն կառավարութիւնը [...] մտական վիճակը բարւոքելու [...] առջին քայլերը առաւ: Օգ[...] սին նոր գանձատոմսերէն [...] ուածական հասոյթ գոյացաւ [...] միլիառ 340 միլիոն, Սեպտ[...] բերին 338 միլիոն ֆրանք [...] ղակի տուրքերը պայման[...] մէն առաջ գանձուեցան, [...] այդ հասոյթներով կարելի [...] ելմտացոյցին մէջ Նախատես[...] ամսական ծախքերը գոցել [...] քին բարձրացումը թոյլ [...] աւելի նպաստաւոր պայման[...] րով օտար դրամ գնել, եւ [...] դարձնել արտաքին պարտքի [...] նավճարներու հատուցումը: Օ[...] տոսին ստերլինի միջին արժ[...] եղաւ 172 ֆր. 10, Սեպտ[...] ֆր. 63, մինչ Յուլիսին 190 [...] 39 էր:

Պանքը արտասահման [...] րեց հետեւեալ վճարումները —

Օգոստ. 18 եւ 25ին 3,500,000 [...] ստերլին Անգլիոյ դրամատ[...] Սեպտեմբեր 15ին 2 միլիոն ստե[...] լին, Անգլիոյ պետական գանձ[...] Սեպտ. 17ին 1,500,000 ֆր[...] Մորկընի: Ասկէ զատ վճարու[...]

...ցան նաեւ արտաքին պարտքի տոկոսները՝ 1.700,000 սթերլին եւ 13,500,000 տոլար։ Միաժամանակ օտար դրամներու պահեստ մը գոյացաւ արտասահմանի մէջ։

Սեպտեմբեր 30ին ամբողջովին վճարուեցաւ նաեւ դրամատուններէն փոխ առնուած կանխավճարը։ Այդ թուականին գանձին մէջ, տրամադրելի կար 1,850 միլիոն ֆրանք։

Գանձին վիճակը աւելի եւս բարւոքեցաւ 1926ի վերջին եռամսեային, հակառակ անոր որ հոկտ. 1էն սկսեալ Գանձին տեղ շիջեցման սնտուկը գանձեց Ազգ. պաշտպանութեան պարտաթուղթերուն հասոյթը եւ ի նպաստ պետութեան գանձատոմսերու շրջաբերութիւնը ընդհատուեցաւ։

Գանձատոմսերու վճարումէն եւ նոր շրջաբերութենէն յաւելուածական հասոյթ գոյացաւ՝

Հոկտեմբերին 2,062 միլիոն ֆրանք։

Նոյեմբերին 2,609 միլիոն ֆրանք։

Դեկտեմբերին 537 միլիոն ֆրանք։

Այս գումարները շիջեցման սնտուկը մտան, բացի 1,200 միլիոնէն, որ գանձին մէջ պահուեցաւ հաւանական վճարումներու համար։

ՏՈՒՐՔԵՐԸ

Ցարդ վերջին եռամսեային գանձին վիճակը բարելաւուեցաւ շնորհիւ 1920-ի ուղղակի տուրքերու գանձումի եւ 1926 Օգոստ. 4ի օրէնքով կատարուած յաւելումին։ Տուրքերէն գոյացած հասոյթները եղած են՝

	Ուղղ. Տուրքեր	Անուղղ. Տուրքեր
Հոկտ.	1,705	3,120
Նոյ.	1,699	2,419
Դեկտ.	1,268	2,540

միլիոն ֆրանք, մինչ 1925ին շատ աւելի պակաս եղած էր։

Գանձը դիւրութեամբ վճարեց հանրային բոլոր ծախքերը, արտասահմանի մէջ ալ մեծ քանակութեամբ օտար դրամ գնուեցաւ, այնպէս որ, այսօր ոչ միայն Մորկընի հիմնադրամը վերակազմուած է, այլ եւ 1926ին արտաքին պարտքերու համար վճարուելիք գումարներն ալ պատրաստ են։ Սթերլինը Հոկտեմբերին 165.555ի, Նոյեմբերին 141.172ի եւ Դեկտեմբերին 122.856ի իջաւ։

Մէկ անգամ միայն, Դեկտեմբերին սկիզբը, նոր գանձատոմսեր հրապարակ հանուեցան եւ ութ օրուան մէջ բոլորն ալ ծախուեցան։

ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պէտք է քսել նաեւ որ պետական երկաթուղիները Սեպտ. 1ին Զուիցերիայէն 60 միլիոն զուիցեր. ֆրանքի եւ Հոլանտայէն 30 միլիոն ֆիորինի փոխառութիւն կնքեցին։ Ալզաս-Լօրէնի երկաթուղիներն ալ Նոյեմբերին Զուիցերիայէն 75 միլիոն զուիցեր. ֆրանքի եւ Դեկտ.ին Հոլանտայէն 25 միլիոն ֆիորինի փոխառութիւն ըրին։

Այսպէս, կառավարութիւնը առանց աւելցնելու հանր. պարտքը, դիւրութեամբ կրցաւ բարւոքել կացութիւնը եւ 1921 Դեկտ. 31էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Պանք տը Ֆրանսին վճարեց տարեկան 2 միլիառ ֆր.ի իր պարտքը։ Այս ձեւով, տարւոյն վերջը դրամատան կողմէ պետութեան տրուած կանխավճարի քանակը իջաւ 36'500 միլիոն ֆրանքի։

1927ի սկիզբը ուղղակի տուրքերու գանձումի կարելիութեան չըլլալով, գանձին մէջ տրամադրելի գումար չպիտի ըլլար այս պատճառաւ Յունուար 1էն 22 հրապարակ հանուեցան 2,744 միլիոն ֆրանքի նոր գանձատոմսեր։ Դեկտ. 31ին գանձին մէջ տրամադրելի կար 1,047 միլիոն, այսօր յուէլս միլիառէն աւելի կայ։

Պետական արժեթուղթերը այսօրուան սակով 17 միլիառ աւելի կ'արժեն քան անցեալ Յուլիսին։

ՆՈՐ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ

Երեքշաբթի, Սորպոնի մէջ, բացումը կատարուեցաւ մասնաւոր աթոռի մը, ուր պիտի դասախօսուի, այսուհետեւ տեւականապէս, Ամերիկեան քաղաքակրթութեան եւ գրականութեան մասին։ Այս աթոռը պիտի կրէ Լի Փոհնսի հիմնարկութիւն անունը։

Դասախօսութիւնները սկսած էին 1918էն ի վեր փրոֆ. Սէսթրի կողմէ, որ պիտի գրաւէ այսուհետեւ աթոռը։

Անուն անուն շքանշաններ.— Նախքան Պատուոյ Լէգէոնի ասպետներ, Ֆրանսայի մէջ հաստատուած էին նման այլանուն շքանշաններ։ Ահա անուններ թուականի կարգով.— Զինուորականներու գօտի 1241, Սաւզի շքանշան (1345), Սուրբ Հոգիի շքանշան (1359), Սուրբ Միքայէլի շքանշան (1469), Ոսկի Մատանի (1534), Վերակազմութիւն Սուրբ Հոգի շքանշանի (1579), Արքայական Տան Ասպետներու շքանշան (1603), Մօն-Քարմէլի Նօթր-Տամի շքանշան (1608), Սէն Լուիի շքանշան (1693), Զինուորական Արժանիքի շքանշան (1759)։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թարգմ.՝ Խորհրդ. Թերթերէ)

Գիւղացիներուն վարչետուութիւնը.— «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ յօդուածագիր մը կը գանգատի թէ ինչպէս հողատէր գիւղացիները պաշտպանելու համար իրենք զիրենք կառավարութեան դէմ, կ'անդամակցին կուսակցութեան, անձեռնմխելի մնալու համար։ Ու կը պատմէ թէ ինչպէս Նոր Բայազիտի գաւառին Նորադուզ գիւղին Կոմբջիջի անդամները զանազան շահատակութիւններ կատարեր են եւ ամէն բան պարտկեր ու պահեր՝ շնորհիւ իշխող կուսակցութեան անդամի իրենց հանգամանքին։

Ուշագրաւ է գիւղին խորհուրդին նախագահին մասին եղած ամբաստանութիւնը։ Յիշեալը իւրացուցած է բացակայ գիւղացիներու հողերը, խրճիթ-ընթերցարանի եւ պատական խնդիրներու առթիւ հաւաքուած դրամները, կեղծ վկայական տուեր է գիւղացիներուն, աւելցնելով անոնց անասուններուն թիւը, մորթուած կենդանիները սատկած ցոյց տուած է որպէս զի նպաստ ստանան։ Գիւղին մօտակայ քարահանքի արտադրութեան փոխադրութեան գործէն շահեր ապահովեր է, կաշառքներէն տուրք առնելով։

Աղքատիկ Հայաստանը Գերմանիա դրամ կը ղրկէ.— Երեւանի եւ բոլոր գաւառներու բջիջներուն շրջաբերական ղրկուած է երեկոյթներով եւ զանազան միջոցներով նպաստ հասցնել Բավարիոյ (Գերմանիա) մէկ քաղաքին բանտարկեալներուն։ Երեւանի մէջ առաջին երեկոյթով մը հաւաքուած է 607 րուբլի։

Երեւանի Թուանշու նախկին եկեղեցին մարմնամարզարանի վերածուած է։

Երեւանի բնակչութիւնը հետզհետէ կը շատնայ։ Դեկտեմբեր ամսուան ընթացքին Երեւան մտած են 1734 հոգի, 967ը այր, 767ը կին։ Քաղաքէն մեկնած են 562 հոգի, 375ը այր, 187ը կին։

Նոյեմբեր ամսուան ընթացքին Հայաստանի գաւառներէն գանձուած է 76.172 րուբլի 14 կոպ. անուղղակի տուրք։

Հարիւր տարուան մէջ.— Բաղդատութիւն մը Փարիզի զանազան քաղաքներուն բնակչութեան այժմեան թիւին եւ դար մը առաջուան թիւին միջեւ—

Քաղաք	1927ին	1827ին
Փարիզ	2.871.429	890.431
Մարսէյլ	652.196	115.943
Լիոն	570.840	170.875
Պորտօ	256,026	93.549
Լիլ	201,921	69,860
Նանթ	184,509	71,739
Թուլուզ	180,771	53,319
Նանսի	194,491	29,122

Փարիզի բնակչութիւնը եռապատկուած է, Լիոնինը քառապատկուած, այլ դարձած՝ երրորդ, Մարսէյլ հնգապատկուած, եւ եղած՝ երկրորդ։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

67.— ԿՐԸՆՕՊԼԸ

Գործազրկութեան համաճարակը, այստեղ որոշապէս զգալի դարձաւ սկսաւ նոր տարուան արձակուրդներէն առաջ, եւ հետզհետէ օր օրի կը սաստկանայ, հարիւրաւոր բանուորներ մատնելով անօթութեան։

Տեղական թերթերու տուած տեղեկութիւններուն համաձայն, գործազուրկներու թիւը 500ի կը հասնի, որոնց մեծագոյն տոկոսը կը կազմեն օտարականները։

Ամէնէն շատ ազդուած ճիւղերն են Ա.— Փիքքուիթի ու շօքօլայի գործերը. Բ.— Ձմերեղէն-ասեղնագործները, Գ.— Շաքարեղէններն ու անուշեղէնները Դ.— Շինութիւնները, Ե.— Խաղախորդարաններն ու ձեռնոցագործները եւ առհասարակ բոլոր կաշեգործները, որոնք գործաւորներու 60—70 առ հարիւրը արձակած են, իսկ մնացածները շաբաթական 30—35 ժամ կ'աշխատցնեն։

Երկու մեծ գործարաններ միայն, Պուշայէ եւ Նէյրէ (մեքենական ձուլարաններ) մինչեւ այսօր գործաւոր չեն արձակած եւ օրական տասը ժամ կը բանին։

Հակառակ գործազրկութեան այս շրջանին, տարիէ մը իվեր սկսուած երկու մետաքսեղէնի գործարաններու շինութիւնը առանց դադարի առաջ կը տարուի ու կ'ըսուի թէ մինչեւ Ապրիլ վերջացած պիտի ըլլայ։ Եթէ գործաւորի պահանջք ըլլայ, պիտի ջանամ «Յառաջ»ի միջոցով տեղեկութիւն տալ, մետաքսի ճիւղէն հասկցող մեր հայրենակիցներուն։

Մինչեւ այսօր միայն հինգ անգործ հայրենակիցներ ունինք։ Մնացեալները թէեւ շաբաթական քանի մը տասնեակ ժամեր կ'աշխատին, սակայն գործերու բարելաւման յապաղումը եւ վաղուան գործազրկութեան մղձաւանջը կը սահմռկեցնէ այս օտար ափերուն վրայ բրդուճ մը հացի պայքարին կապուած բանուորները։

Հ. Հ. Պատուիրակութեան ձեռնարկը՝ Նանսէնեան անցագրի մասին, մեծ ուրախութիւն պատճառեց գաղութիս։ Խնդիրը 40—50 ֆրանք վճարելու պարագան չէ. հայ ժողովուրդը վաղուց վարժուած է ջուրէն տարուած ջաղացքին ջախջախը արհամարհելու։ Էականը այն է որ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը թարգման կը հանդիսանայ մեր ցաւերուն։ Մեր այս սեւ օրերուն, երբ ամէն կողմէ լքուած, աւելորդ առարկայի մը պէս վաճառքի նիւթ դարձած ենք պետական ազգերու շուկաներուն մէջ, ինչպէ՜ս երկիւղած յուզումով մը չվերյիշել Հայաստանի Հանրապետութեան երջանիկ թուականը, երբ հայրենիքին չորս դռները բաց էին հայրենաբաղձ զաւակներուն առջեւ ու աշխարհի չորս ծագերուն վրայ ցրուած հայորդիները իր հարազատ քաղաքացիներն էին անխտիր, նոյն իսկ եթէ կոչուէին Միասնիկեան կամ Լուկաշին։

Ու խորհիլ թէ այսօր ալ ունինք «բանուորագիւղացիական» պիտակին տակ հայանուն կառավարութիւն մը, որուն համար Անգլիոյ բանուորներու գործադուլը, կամ Մարոքի եւ Չինաստանի կռիւները աւելի արժէք ունին քան հայ ժողովուրդը, ըլլայ ան երկրէն ներս կամ դուրս։ Անգլիոյ բանւոր բանուորներուն, Գերմանիոյ, Էսթոնիոյ եւ չեմ գիտեր ինչ «յեղափոխական» գործերու համար հանգանակութիւններ կատարեցին, մինչ այսօր անմխիթար գործազրկութեան մատնուած եւ իսկական իմաստով ընչազուրկ Ֆրանսահայ բանուորին համար Երեւանէն ոչ թէ նպաստ, այլ նոյն իսկ մարդասիրական երկու խօսք անգամ չեն ըներ, եւ ընդհակառակը, մեր հայրենիքին դռներուն կապանքները աւելի ամուր կը պրկեն մեր առջեւ, լայնօրէն բանալով Թուրքին եւ Թաթարին։

Մ. Տէր Սարգսեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Վայրագ ոճիր մը.— Լիվրէի մօտ (Ֆրանսա) ագարակի մը մէջ հողագործ Հանրի Սալեւր սպաննած է իր կինը, անասելի վայրագութեամբ։

Սալեւր ընդհ. պատերազմի ընթացքին գերի ինկած էր թշնամիին ձեռքը։ Զինադադարին երբ տուն կը դառնայ, կնոջ գիրկին մէջ կը գտնէ երկու երկուորեակներ։ Անմիջապէս կ'ուզէ բաժնուիլ իր անհաւատարիմ կնոջմէն։ Քանի մը անգամ ամուսնալուծման համար կը դիմէ դատարան, եւ երբ գոհացում չի գտներ, կը հեռանայ եւ կը հաստատուի ուրիշ գաւառի մը մէջ։

Երկու տարի յետոյ, կինը կը գտնէ իր ամուսինը եւ մօտը կ'երթայ։ Պահ մը կարծուեցաւ թէ խաղաղութիւնը պիտի հաստատուի երկուքին միջեւ։ Սակայն յանկարծ սկսան կռիւները, եւ այս անգամ աւելի սաստկութեամբ։ Քանի մը օր առաջ ալ, հողագործը թիով ծեծեց կնոջը գլուխը. յետոյ հանեց կոշիկը եւ կրունկով վերջացուց այս վայրագ զանակոծումը։ Կինը մեռած էր այլեւս։ Ոստիկանները կը յայտարարեն թէ կնասպանը անբասիր յարաբերութիւններ ունէր 13 տարեկան աղջկան հետ։ Եւ այս խնդիրն էր որ տեղի կուտար ընտանեկան կռիւներուն։

Պարուհին.— Փարիզի համարուէկ պարուհիներէն՝ Մառի Լըռուա, պարասրահի մը մէջ կը ծանօթանայ Թուրնիէ անունով մէկու մը հետ։ Եւ կը համաձայնին միասին բ՛ ապրիլ։ Թուրնիէ պարուհիին տունն է հիմա։ Աղջիկը, սակայն, աւելի կանուխ կը ձանձրանայ քան տղան։ Կ'ուզէ խոստովանիլ եւ սենեակէն հանել այս աւելորդ բեռը։ Քաջութիւն չունի։ Բայց օր մը բոլոր ուժը կը ժողվէ եւ պարոնին կ'ըսէ թէ «սիրոյ անուշ օրերը իրիկուն եղան, գնա՛ տունդ»։ Նոյն իսկ բեռներն ալ ձեռքը կուտայ մեր պարոնին, եւ դուռէն դուրս կ'ընէ։ Բայց սատանի կը վախնայ որ երբ փողոցն ելլէ, կը հանդիպի նախկին սիրականին եւ «գէշ բան» մը կը պատահի։ Քանի մը օր առաջ դուրս ելեր էր, ինքնաշարժը կանչեց, դուռը բացաւ, նոյնիսկ ոտքին մէկն ալ ներս դրաւ, երբ գնդակ մը ձախ կուրծքէն ներս մտաւ։ Պարուհին գետին ինկաւ, ոճրագործ սիրականը փախաւ։

Զարլսթօնը կը պարէ ու կը մեռնի.— Օրիորդ Ժէպքէր կը պարծենար թէ Ֆրանսայի հիւսիսային գաւառներէն է եւ կըրնայ մէկ լիտր ըմպելի խմել, մէկ շունչով եւ առանց անհանգիստ ըլլալու։ Օրիորդը իր բարեկամին հետ, իր բարեկամուհին ալ «իրեն»ին հետ, կը մտնեն խանութ մը, կ'ապսպրեն լիտր մը ռոմ։ Օրիորդը կը տնկէ շիշը բերանին դէմ եւ կըլ-կըլ-կըլ կը խմէ։ Յետոյ չորսը մէկ ինքնաշարժ մը կը կանչեն եւ կը սուրան դէպի Պուա տը Պուլօնիի մեծ լիճին զբօսարանը։ Ճամբան իր հիւթականութիւնը ցոյց տալու համար, կը կեցնէ ինքնաշարժը, եւ կը սկսի Զարլսթօն պարել։ Ընկերները կը խնդան, կը ծափերն տեմպելով աղջկան պարը։ Սակայն յանկարծ աղջիկը գետին կ'իյնայ։ Անմիջապէս կը փոխադրեն հիւանդանոց, ուր կը մեռնի։

Նոյի տապանը.— Մարոքի մէջ զինուորական աշխատութիւններու ընթացքին, գետ մը կը յորդի եւ հեղեղի մը ուժգին սիւնը կը քշէ ինքնաշարժ մը, որուն մէջ կը գտնուէին երկու հոգի։ Հեղեղը, որ մէկ կանգուն խորութիւն ունէր, կը ճնշէ ու կը գոցէ դուռները եւ կը բանտարկէ զանոնք։ Այսպէս, ջուրին խաղալիք, ինքնաշարժը կը զարնուի ժայռի մը եւ կը կենայ։ Եւ երբ հեղեղը կը դադրի, բարեբախտաբար ժամէ մը, Նոյի տապանը կը բացուի եւ արկածեալները ուրախութեան աղաղակ մը կը թողնեն դէպի երկինք։

Մշուշ Սեւ Ծովու վրայ.— Քանի մը օրէ ի վեր անսովոր մշուշ մը կը տիրէ Սեւ Ծովու մէջ։ Նաւագնացային երթեւեկները դադրած են։ Պուրկազի մէջ փարոսները անտեսանելի ըլլալով նեղուցներու զանգակները մինչեւ լոյս հնչեցին՝ նաւերը առաջնորդելու համար։

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 6

ԲԱՆՒՈՐԸ

(ՀԻՆ ԶՐՈՅՑ)

Անոր բոլոր ջղայնութիւնները, նոյնիսկ երբեմն կոպիտ, իրեն համար հզօր նորութիւններ էին իմաստ է որ Իմմանէլ խոյս կուտար իրմէ եւ սակայն Սիգոննա նոր հեշտութիւններ կ'որոնէր այդ վիճակին մէջ։

Անգամ մը Սիգոննա խնջոյք կուտար իր բարեկամներուն. Բամբասանքը հետզհետէ սկսած էր ամէն սանձ արձակել խենէշ ծծուններ թարմաթարմ աղջիկներու հետ կը տապլտկէին բազմոցներու վրայ։ Երիտասարդներուն մէջ Սոդոմը կը միար գարշահոտութեամբ թեթեւցած պարուհիներ մերկացած կը պարէին, հանճեց իր ամբողջ պարունակութեամբ կը քրտնէր կրքերու ջերմութենէն բռնուած։ Նուագարաններու ներդաշնակութիւնը կը պղծուէր յայրատ բացագանչութիւններու մէջ։ Իմմանէլ այնտեղ էր, նոյնպէս Սիգոննա, լուրջ թագուհիի մը նման։ Ոտքի ելաւ Իմմանէլ, առաւ պատէն կախուած որսորդական խարազան մը եւ զայն շաչեցուց բոլոր կոչնականներուն վրայ։ Աղջիկները աղաւնիներու նման գահլիճին անկիւնները փախան։ Իմմանէլ կեցաւ սրահին կեդրոնը, վերջին նայուածք մը, սուրի նման մխեց անոնց աչքերէն ներս ու հեռացաւ իր քղանցքով աչքերը փակելով։ Այդ վատերէն ոչ մէկը յանդգնեցաւ զայն հետապնդել։ Ըսին անոր համար թէ՝ — խենթ է։ Կիները աւելցուցին թէ՝ — տարօրինակ ու գեղեցիկ խենթ մըն է եւ կ'արժէ գիշեր մը խենթենալ անոր համար։

* * *

Սիգոննա այլեւս չէր ուզեր բարեկամներ ընդունիլ Իմմանէլին ջղայնութիւնը չգրգռելու համար։ Իմմանէլ իր օրերը կ'անցնէր ընթերցումով, խոհերով, երազանքով ու երբեմն Սիգոննայի հետ խօսելով ու պտտելով։

Երեկոյ մըն էր։

Իմմանէլ եւ Սիգոննա ապարանքին պատշգամն էին։

Սիգոննա իր մարմնոյն գանձը փռած էր բազմոցի մը վրայ եւ անուշ՝ մետաքսէ բարձերու վրայ, կը նայէր Իմմանէլին։

Իմմանէլ նստած էր հանդարտ ու աչքերը հեռաստաններուն։

— Այս երեկոյ երկինքն շատ շքեղ է վերջալոյսը, խօսեցաւ Սիգոննա։ Այս երեկոյ վերջալոյսը նման է ոսկի աւազանի մը՝ կրակէ մեծ նռնափորով։ Ընկանման է ոսկի թասի մը մէջէն թափած գինիին։ Նման է պայթած ու հրակայ նուռի մը, արիւնոտ սիրտի մը մէջ Իմմանէլ, վերջալոյսը նման է իմ կեանքիս առասպելներուն վախճանին։

— Սիգոննա՛, գոչեց յանկարծ Իմմանէլ, այս վերջալոյսին դիմաց եւ իր գալոց մոխիրներուն ներքեւ ու սա հեռաստաններէն յորդող խաղաղութեան մէջ պատմէ ինծի թէ ո՞ւրկէ եկած ես եւ ինչ ճամբաներէ անցած։ Ուզեմ ճանչնալ քեզ եւ քեզմով ձեր ամբողջ դասը։ Պատմէ ինծի այնպէս ինչպէս առակ կը պատմեն, անկեղծութեամբ։ Ես հետաքրքիր եմ, Սիգոննա։ Պիտի լսեմ քեզ հանդարտ հաճոյքով մը։ Ու ճշմարիտ կ'ըսեմ քեզի, դուն կեանքդ պիտի շահիս, կեանքդ ինծի պատմելով հարազատութեամբ։

Սիգոննա ուրախացաւ։ Իմմանէլ կը հետաքրքրուէր իրմով։ Սիրելիի մը հետաքրքրութիւնը հաճոյալի էր եւ իր կեանքը լեցուն էր արիւնով, ինչպէս վերջալոյսը։ Սակայն իր կեանքին մէջ ունեցած էր փառքեր, մեծութիւններ, մինչեւ անգամ դիցուհիի գիրքեր։ Պատմելու հաճոյքը իր մէջ աւելի խանդավառուեցաւ, երբ խաւիճիկ մը իրենց բերաւ արբեցուցիչ ու սառնանոյշ օշարակներ։ Անոյշ պղտոյտ մը ունեցաւ իր հոյակապ գլուխը. աչքերը բոցով մը լուսաւորուեցան, իր մարմինը բազմոցներուն վրայ քիչ մը տեղափոխեց ու սկսաւ.

— Ունէի գիր, Իմմանէլ, ահա կը բանամ անցեալիս քօղերը։ Սիգոնցի եմ։ Քրմապետի աղջիկ։ Հօրս կիներուն գեղեցկագոյնին անդրանիկը։ Բանակ մը զաւակ ունէր հայրս եւ սակայն ինծմով կ'ուրախացնէր իր պարապ ժամերը։ Դեռ հազիւ տասներեք տարեկան էի երբ եօթը իշխաններ թեկնածու ներկայացան։ Հայրս ամէնքն ալ կը մերժէր ու կ'ըսէր թէ երեք տարի վերջ միայն կ'ամուսնացնեմ աղջիկս իր ծանրութեան երեք անգամը մարգրիտ բերողին հետ։ Առասպելական պայման մըն էր այս։ Ժողովուրդը անկարելի կը համարէր ամուսնութիւնս այս պայմաններուն մէջ։ Ըսեր ալ կ'ըսէին թէ ինծի արժանի գեո՛չ ոք կայ աշխարհի մէջ։ Երկրին մէջ արդէն համբաւ ունէի եւ հեռու տեղերէ գիս տեսնելու եկողները բազմաթիւ էին։ Գեղեցկութիւնս օրէ օր կը հասունար, կը կատարելագործուէր։ Ես սորված էի պարել, երգել։ Նուագել։ Ձայնս շատ քաղցր էր։ Հայրս կ'ըսէր թէ աստուածները իրենց վարձատրութիւն իր ծառայութիւններուն՝ գիս իրեն ընծայ տուած էին։ Հայրս հաւատացած էր այս բանին եւ կ'ուզէր ընծան ծախել շատ սուղ։

(Եար.)՝ ՆՇԱՆ ՊԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Ընդհանրապէս, գործարանատէրերը եւ առեւտրականները ամէնէն առաջ կ'արձակեն իրենց օտար բանուորները։ Կարգ մը հաստատութիւններ օտարներուն տեղ Ֆրանսացիներ կ'առնեն։ Այս կարգի հաստատութեանց թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ։ Նոյն վիճակը պանդոկի գործին մէջ։ Մետաղագործութեան, շինութեանց եւ հիւսուածեղէնի ճիւղերը բաւական բանուկ են. միւս ճարտարագործութիւններն ալ կը գործեն, բայց բանուորները կամ աշխատանքի ժամերը կրճատելով։ Ընդհանրապէս, տագնապին հետեւանքները մեղմացնելու համար, գործատէրերը կը դիմեն մասնակի արձակման, բայց մանաւանդ աշխատաժամերու կրճատման։ Անոնք վախկոտ փորձ մը կատարած են նաեւ աշխատավարձերը կրճատելու, բայց չեն յաջողած։

Սէնտիքաներու նահանգային եւ տեղական միութիւնները պատուիրակութիւն ղրկեցին նահանգապետին եւ քաղաքապետութեան, խնդրելով աւելցնել նպաստի սակը։ Այս մասին գոհացում ստացան, բայց հանրօգուտ խոշոր շինութեանց անմիջական հաստատումը դժուարութիւններ կը պատճառէ։ Տեղական իշխանութեանց ձեռնարկած միջոցները անբաւական են։ Օրինակ, շինութեանց նուազուրդի պայմանագրութիւններուն մէկ յօդուածը կը տրամադրէ որ օտար բանուորներուն թիւը հարիւրին 10ը չանցնի եւ արձանագրութիւնները տեղաւորման գրասենեակներուն կողմէ կատարուին։ Արդ, մեր շրջանին մէջ ոչ մէկ թաղապետութիւն գործադրել կուտայ այս յօդուածը։ Մինչդեռ եթէ պայմանագիրը յարգէն, նպաստի մնտուկը պիտի թեթեւնայ եւ ֆրանսացի բանուորները գործ պիտի գտնեն։ Մեր գիւղական շրջանները ճամբաներու շինութեան մեծ գործեր ունին, բայց դրամ չկայ։ Եթէ պետութիւնը փոխ դրամ տայ, բազմաթիւ բանուորներ գործ պիտի գտնեն։

ԵՂԲԱՅՐԱՍՊԱՆ ԿՌԻՒ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՀԱՅ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Երկու հայ աշխատաւորներ՝ Թաւլոր եւ Գալիկեան, Ալֆորվիլ, Բիւ տը Լիոն, Թիւ 10 շէնքին մէջ միասին կը բնակէին նոյն սենեակին մէջ։ Դրամական խնդրի մը պատճառով, առջի իրիկուն իրարու հետ վէճի բռնուեցան։ Վախնալով որ դրացիները իրենց աղմուկը լսելով կը միջամտեն, երկու կռուազանները փողոց ելան իրենց հաշիւը կարգադրելու համար։

Կռիւը սկսան կատաղի կերպով իրարու վրայ յարձակիլ։ Թաւլոր յանկարծ գրպանէն խոշոր դանակ մը մխեց Գալիկեանի կուրծքը։ Այս վերջինը կատղած՝ դանակը հանեց կուրծքէն եւ զայն մխեց Թաւլորի աջ վիզը։ Ցնոյ գիրկընդխառն կռիւ մը սկսաւ ու երկուքն ալ մայթին վրայ ինկան ուժասպառ։ Քիչ վերջ անցորդներ գտան զիրենք։ Թաւլորի շնչերակը կտրուած ըլլալով, վերջին շունչը փչած էր։ Գալիկեան ծանր վիճակի մէջ Սալփէթրիէրի հիւանդանոց փոխադրուեցաւ։

ԱՐԱՔՍԻ ՋՈՒՐՆ ԱԼ «ԵՂԲԱՅՐԱԲԱՐ» ԿԸ ԲԱԺՆԵՆ

Յունուար 8ին, Կարսի մէջ կնքուած Թուրք-Խորհրդային համաձայնութիւնը Սարդարապատի ոռոգման մասին, ինչպէս կը պարզուի Թուրք յանձնախումբի մասնագէտ Հասան պէյի Թիֆլիսի թերթերուն ըրած յայտարարութիւններէն, կը վերաբերի նաեւ Թուրքիոյ։ Այդ համաձայնութեամբ Արաքսի վրայ պիտի շինուի ջրամբար մը, որուն ջուրին մէկ մասը պիտի ոռոգէ Սարդարապատի դաշտը, իսկ միւս մասով պիտի ջրուին Իգտիրի շրջանի հողերը, որ կը գտնուին Թրքական տիրապետութեան տակ։

Չինական խառնաշփոթը

Շանկայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ կացութիւնը դեռ ծանր է։ Օտար կիները կը պատրաստուին պարպել քաղաքը. եւ նախազգուշութեան համար բոլոր Անգլիացիները իրենց թանկարժէք առարկաները ապահով տեղ փոխադրած են, առաջին մեկնող շոգենաւով Անգլիա ղրկուելու համար։

Այս շաբաթ երկու փոխադրանաւով հնդիկ զինուորներ պիտի ղրկուին Չինաստան։ Այս առթիւ Հնդկաստանի ազգայնական թերթերը բուռն բողոք կը բարձրացնեն։

«Պոմպէյ Քրոնիքլ» կը գրէ.— «Հնդիկները խորապէս կը համակրին չինացի ազգայնականներուն եւ Քանթոնի կառավարութեան՝ օտար լուծէ ազատագրման իրենց պայքարին մէջ»։

Անգլիական զինուորներու առաջին խումբը՝ բաղկացած 1000 նաւազներէ, առջի օր ռազմական ամէն պատրաստութիւններով Անգլիայէն ճամբայ ելաւ դէպի չինական ջուրերը։ Պատերազմական նախարարութիւնը սպայակոյտի պետ նշանակեց Զօր. Տրնքէնը։

Անգլիական կառավարութիւնը երբ մէկ կողմէ զինուոր կը ղրկէ, միւս կողմէ կը բանակցի Քանթոնի յեղափոխական կառավարութեան Հանքէուի ներկայացուցիչ Էօժէն Շէնի հետ։ Եթէ բանակցութիւնները համաձայնութեան մը չյանգին, անգլ. զօրքը պիտի գրաւէ Շանկայը։

Այս զինուորական գործողութեան իր մասնակցութիւնը մերժած է Ճափոն։ Միացեալ Նահանգներու մասին եւս նոյն լուրերը շրջան կ'ընեն, սակայն Ուաշինկթընէն վերջին հեռագրի մը համաձայն, արտաքին նախարար Քէլլօկ պաշտօնապէս յայտարարած է թէ Միացեալ Նահանգները Չինաստանի իրենց քաղաքացիները պաշտպանելու համար առանձին կամ միւս պետութեանց հետ հաւաքաբար պիտի գործեն։

Ռուսիան եւ Աֆղանիստան

Լոնտոնէն հեռագիր մը համաձայն Ռուսիոյ եւ Աֆղանիստանի միջեւ զինուորական դաշնակցութեան մը մասին բանակցութիւնները վերջացած են եւ շուտով դաշնագիր մը պիտի կնքուի։ Այդ դաշնագրով Աֆղանիստան պիտի մտնէ Ռուսիոյ թեւարկութեան տակ, ճիշդ ինչպէս Ալպանիա Իտալիոյ հովանիին տակ։

Ֆաշիստ գործակալներու վտարումը

Լրտես Ռիչչիօթթիի կարիպալտիի համար տրուած պայմանաժամը լրացաւ։ Կարիպալտի կ'ուզէր իր եղբօր հետ Ամերիկա մեկնիլ եւ զոյգերն ալ Սէն Լազարի կայարանը ղրկած էր. սակայն ամերիկեան հիւպատոսը մերժեց «վիզա» տալ։ Ցետոյ Անգլիա անցաւ, ուսկից Պուլպա պիտի երթայ։

Կարիպալտի պիտի վտարուի Պատուոյ Լեգէոնէն։

Նիսի «Փէնսիէրօ Լաթինօ» թերթին խմբագիր Թօրրէին ալ երեք օր պայմանաժամ տրուած էր սահմանէն դուրս ելլելու, սակայն Թօրրէ այդ որոշումը նախատեսելով Իտալիա մեկնած է արդէն։

Թուրքիա եւ Ամերիկա

Միացեալ Նահանգներու Պոլսոյ ներկայացուցիչ Ծով. Պրիսթօլ Թուրք կառավարութեան տուաւ ծանուցագիր մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ ամերիկեան Ծերակոյտը մերժած է վաւերացնել Լօզանի դաշնագիրը, թէ Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը իր կարելին ըրած է, որպէսզի վաւերացնէ դաշնագիրը եւ թէ ամերիկեան կառավարութիւնը կը փափաքի հասկցնել Թուրքիոյ թէ Ծերակոյտին վճիռը չի նշանակեր բնաւ թէ Միացեալ Նահանգները կը փափաքին խզել երկու երկիրներու բարեկամ յարաբերութիւնները։

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Էնկիւրիի մէջ բանակցութիւններ պիտի կատարուին Ծով. Պրիսթօլի եւ Թուրք կառավարութեան միջեւ՝ առժամեայ առեւտրական դաշնագրին պայմանաժամը երկարաձգելու համար։

Մահափորձ Չիչերինի դէմ

Պերլինէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Յունուար 25ին Պերլինի մէջ ձերբակալուեցան երկու ռուս նախկին սպաներ, որոնք ծրագրած էին Ֆրանքֆորթի մէջ մահափորձ կատարել Խ. Հ. Միութեան արտաքին գործավար Չիչերինի դէմ, որ առենէ մը ի վեր կը դարմանուի յիշեալ քաղաքին մէջ։ Դաւադրութիւնը երեւան հանուեցաւ Ֆրանքֆորթի գաղտնի ոստիկանութեան կողմէ, որ հրահանգ տուաւ Պերլինի ոստիկանութեան եւ ահաբեկիչները բռնուեցան, առանց կարենալ իրագործելու իրենց ծրագիրը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբը ընկերա-համակրական ժողովի կը հրաւիրէ Պուա-Գոլոմպի, Անիէռի, Գոլոմպի, Արժանթէօյի եւ շրջաններու բոլոր ընկերներն ու համակիրները, այսօր Ուրբաթ, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին, 80, Rue Charles-Chefson Bois - Colombes)։

Հ. Յ. Դ. Ֆօնթընէ-Պուի Բ. դասախօսական ժողովը, վաղը Շաբաթ ժամը 7.30 ընկեր Յ. Աստուրեանի սենեակը։ Դասախօս ընկեր Գ. Քիլարճեան։

Հ. Յ. Դ. Ուսանողական Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ուկէսին, Պլօրիայի սրահը։ Օրակարգ, վարչական ընտրութիւններ, եւ ընթացիկ հարցեր։

Հ. Յ. Դ. ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ընդհ. ժողովը 30 Յունուար Կիրակի օր ժամը 2ին Բիւ տը լա Լուար, Կրան Քաֆէ տիւ Փալէ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի բոլոր խումբերու Բ. վիճաբանական ժողովը՝ Կիրակի 30 Յունուար առաւօտեան ժամը 9ին, Էմիլ Զօլայի վերնայարկը 127-129 Rue Boileau։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Պատանի» միութեան ընդհ. անդամական ժողովը 30 Յունուար Կիրակի կէսօրէ ետքը ժամը ճիշդ 1ին իր Գրադարան-ընթերցարանին մէջ։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ «Ռոստոմ» խումբի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, Ռիւ Ռէփիւպլիք թիւ 63։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։ Ներկայ պիտի ըլլայ Ընկեր Արծուի։

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 131 Faubg. du Temple։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Սովորական օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ եւ շրջակայ գաւառի Հայրենակցական Միութեան Ա. Դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Շաբաթ երեկոյ 5 Փետրուար ժամը 9ին, Բիւ Բապըլէ թիւ 76 սրճարանի ներքնասենակը, դասախօս Պ. Ա. Գէորգեան. կը հրաւիրուին Խարբերդի նահանգին պատկանող բոլոր հայրենակիցները։

Խարբերդի Հայրենակցական Միութեան հասցէն է Mr. S. Pogharian 34 Rue Villroy, Lyon.

ՓԱՓԱՔՈՂՆԵՐՈՒՆ կը տրամադրուին Ռոստոմ լսարանական միութեան գիրքերը։

Դիմել՝ Յակոբ Հիսաւեանի, 87, Rue de la Renaissance, Bois-Colombes.

ԿՈՉ

Ալֆորվիլի Երիտ. Միութիւնը ձեռնարկած ըլլալով իր ակումբին մէջ գրադարանի հիմնումին, կը խնդրէ հայերէն կամ ֆրանսերէն գրքերու նուիրատուութիւն ընել միութեան՝ հետեւեալ հասցէին՝ Union de la Jeunesse Arménienne 138 Rue Etienne Dolet, Alfortville.

ԱՊԲԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Ազգասիրական ընկերութիւնը ի նպաստ Փարիզի հայ կարօտեալներուն կազմակերպած է իր տարեկան պարահանդէսը, որ տեղի կ'ունենայ վաղը՝ Յունուար 29 Շբ. գիշեր ժամը 9ին օթէլ Մաժէսթիքի սրահներուն մէջ, 19 Ave. Kléber։ Գեղարուեստական բաժնին մէջ պիտի ներկայացուի Երուանդ Օտեանի «Ազգ. Սահմանադրութեան 62րդ յօդուածը»։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Բալուցի Յարութիւն աղա Պօղոսեան որ 1923ին վերջերը Ռուսճուքէն Ռումանիոյ Ճուրճովա քաղաքը գացած էր։

Գրել՝ Bédros Ohannessian*ի* 84 Chemin de la Madeleine, Nice, France.

— Կը փնտռուի Եօզկատցի Աւետիս Մուխայիրեան, հօր անունն Մատթէոս, մօր անունն Զմրուխտ, որ ընդհանուր պատերազմին զինուոր էր։

Գրել՝ Zmrout Matheossian*ի* Les Ollieres, Ardèche (France. Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

- Կը փնտռուի որբերէն Ա. գասի Արզագեանը։ Տեղեկացնել՝ Varvaré Setian*ի*, Chez Usine Ginnet, Pont - de - Beauvoisin, Savoie.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՏԻԿՈՒՐԱՆ, Շ. Մ.— Ստացանք 50 ֆրանք

ՎԻՎԻԷ, Վ. Մ.— Ստացանք ֆրանք։

ՎԱՄԱՐԿ, Օ. Տ. Ստացանք 15 ֆրանք։

ԴԱՄԱՍԿՈՍ, Պ. Կ.— Ստացանք 20 ֆրանք

ՊՈՒՔՐԷՇ, Յ. Ճ.— Ստացանք 100 ֆրանք, կարգադրեցինք։

ԼԻՈՆ, Մ. Ճ.— Ձեր նամակը հինգշաբթի ստացանք։

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՆՈՐ ՍՏԱՑՈՒԱԾ.— Բժիշկին գրքէն փրցուած էջեր 12.50 ֆրանք, Պէպէքս, զաւեշտ 10, Հրաշագործ Յաքիր Թահրապէյ 5 ֆրանք, Բժիշկին խորհուրդները հայ պատանիներու 5, Վերջալոյսին տակ (Թարգ. Կ. Մեհեանի) 5, Անձկութեան ժամեր 2, Բարիզէթ 7.50, Խոտք 3 ֆրանք։

ԿԸ ՏԱԽՈՒԻՆՆԱԵՒ.— Օտեանի գործերէն՝ Ընկ. Փանջունի 10, Թաղականին կնիկը 17.50, Միքէի սիրարկածը 5, Միջնորդ Տէր Պապան 17.50, Մատնիչը 7.50, Ցեղափ. մակարոյծները 7.50, Զաւրր Ավրամ 6։

ՀԱԶՈՒԱԳԻՒՏ ԳԻՐՔԵՐ.— Շիրվանզադէէն՝ Արտիստը 10, իսկ ֆրանսերէնը 5 ֆր., Ժող. Երկերի (3 հատ.) 65, Նահապետ Քուչակի Դիւանը 25, Սահմանավէճեր Լեօ 7.50, Նաւասարդ հաւաքածոյ 25, Ժողովածու Թօփչեան 25, ինչպէս նաեւ բառարաններ վիպական գիրքեր։

Մօտ ատենէն՝ ԿՈՑՍԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ։

Ստանալու համար դիմել նամակով Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé։

Փարիզ եւ գաւառները փոսթի ծախք չառնուիր այս գիրքերուն համար։

ՍԱԿԱՐԱՆ

27 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Tzq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր » »	Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3025
» II	»	1850
» III	»	1600
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	130[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 20Abis, Rue Lafayette Paris(10e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 200bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 29 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1927

29 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 247

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԱՏՆԻՉՆԵՐԸ ԵՒ ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ամէն անգամ որ այս կամ այն երկրի ոստիկանութիւնը ձեռնարկ մը կը կատարէ օտար համայնավարներու դէմ, մեր կարմրատառուն եւ սեւ-սիրտ հակառակորդները կը ճառեն . . . մատնութենէ:

Ճիշդ ինչպէս ոճրագործը սպանութիւնը կատարելէ յետոյ, բնազդաբար կը փնտռէ եւ կը դեգերի ոճրին վայրը, մեր փոքրոգի հակառակորդներուն մէջ ալ, անոնք որ թրծուած են իսկական մատնիչի հոգեբանութեամբ, մատնութիւն եւ մատնիչ կը փնտռեն իրենց բոլորտիքը:

Այս աժան ամբոխավարութեան պատրուակ դարձեր է, այս անգամ, ութը հայ համայնավարներու արտաքսումը Սելանիկէն:

Այդ ողորմելի զոհերը, որոնց մէջ պակաս չեն հասարակ խաչագողներ, իրենց իսկ ընկերներուն ձեռքով դիմակազերծ եղած, գործեր են առանց աջ-ձախ նայելու, գրեր ու խօսեր են իբրեւ հաւատացեալներ Կոմկուսի հանգանակին: Անոնք թերթեր ալ ունէին, ուր կ'արտայայտուէին իրենց ուզած եղանակով, եւ համաձայն Կոմինտէրնի հրահանգներուն:

Լա՛ւ կ'ընեն թէ գէշ,— իրենց գիտնալիք բանն է: «Յեղափոխական»ներ են, եւ հարկաւ աչք առած են ամէն վտանգ, արտաքսում, աքսոր, բանտ եւ ի հարկին կախաղան: Այսպէ՛ս էին ճշմարիտ յեղափոխականները, երբ Թուրքերը կը բաժնէին, սարը կը բարձրանային կամ մահափորձ կը կատարէին: Թանի որ ազատ-համարձակ ասպարէզ կը կարդան քաղքենի պետութեանց, անոնց իսկ հողին վրայ, պէտք է արիաբար տոկան ամէն հալածանքի մինչեւ, «ի ծագին արեգական»:

Արդ, հայ համայնավարները առանց սեթեւեթի կը գործեն ամէն տեղ, եւ պաշտօնական օրկաններ ունին Փարիզէն մինչեւ Ամերիկա: Կը գրեն ու կը տպեն ինչ որ գոց ըրած են: Գործնական կեանքին ալ կը մասնակցին, այս կամ այն պատեհութեամբ: Միայն այս գործունէութիւնը արդէն երեւան կը հանէ իրենց իսկական դիմագիծը: Եւ որովհետեւ իւրաքանչիւր քաղքենի երկրի մէջ պետութիւնը հսկողութեան բարդ եւ լայն ցանց մը ունի, այլեւս պէտք չկայ «ժուռնալ»ներ կամ «ժուռնալճի»ներ երեւակայելու, եւ իրենց տխմարութեան կամ նորընծայութեան մեղքը ուրիշներու վզին փաթթելու: Աթէնքի մէջ Նոյեմբեր 29ի տօնակատարութեան առթիւ, Յունաստանի արտաքին նախարարութեան մամուլի դիւանի տնօրէնը, Գ. Մոսքոփուլօս, հարկ դատեց խմբագրական մը հրատարակել «Մէսաժէ տ'Աթէն»ի մէջ, ուր յատկապէս կը մատնանշէր թէ այդ հանդէսը «համայնավարական ցոյց մըն էր, եւ ոչ թէ ազգային տօն մը»: Եւ աւելորդ անգամ մըն ալ կը յիշեցնէր Հայերուն, թէ իրենք հիւր են Յունաստանի մէջ եւ «պէտք չէ դուրս ելլեն պատշաճ գործունէութեան մը սահմանէն»: Հանդէսին ներկայ եղած եւ խօսած էին երկու յոյն համայնավարներ, որոնք հրաւիրեր են հայ երիտասարդութիւնը՝ «ձեռք ձեռքի տալ իրենց դասակարգային եղբայրներուն»:

Անկէ առաջ եւ անկէ յետոյ, Յունաստանի պետական շրջանակները եւ մամուլը յաճախ ազդարարութիւններ ուղղած են հայ գաղթականներուն, ամէն անգամ որ պոլշեւիկեան ցոյց մը կատարուած եւ քանի մը հայ թափթփուքներ աչքի զարկած են: Սելանիկի մէջ, այս ողորմելիները թուղթի կտոր մըն ալ կը հրատարակեն, որուն քով պիտի գունատէր հոչակաւոր ծապլվարը: Բայց կարճ կապենք:

Արդ, որո՞ւն մեղքը կ'առնեն, հիմա որ ոստիկանութիւնը գործի ձեռնարկեր է, նոյն ինքն Ներքին նախարարութեան հրամանով: Այդ նոյն նախարարութեանէն խմբագրի մը հարցումներուն պատասխանելով, յայտներ են թէ «Ապահովութեան Տեսչութիւնը Փանկալոսի շրջանէն իսկ տեղեկութիւններ ունէր հայ համայնավարներու գործունէութեան մասին: Այդ մասին անհագին թղթածրարներ կան: Հայ համայնավարները համգիստ չեն մնացած եւ մոսնաւորապէս երեսփոխանական ընտրութեանց առթիւ կը ջանային թուրքերով պղտորել գաղթականներուն միտքը: Ի հարկէ կառավարութիւնը չէր քնանար եւ ուշի-ուշով կը հետեւէր անոնց քայլերուն... Հայաստանի խորհրդայնացման հանդէսը համայնավարական ցոյցի վերածեր են: Ոստիկանութեան քթին տակ «կեցցէ՛ կարմիր Յունաստանը» պոռացած են»:

Թերթերը գրեցին թէ Սելանիկի շոշորթները արտաքսման որոշումը լսած առեն, դիմեր են երկու համայնավար երեսփոխաններու բարեխօսութեան: Ուրեմն, այստեղ ալ հարկ չեն դատեր ծածկել իրենց հանգամանքը:

Կը հարցնենք նորէն, ինչո՞ւ ճղակոտր կ'ըլլան հիմա, չնո՛րհ առնալու համար: Եւ յետոյ, ո՞ւր է, այստեղ, մատնութեան պարագան: Ո՞ւր են անունները եւ փաստերը:

Կրնա՞ն արհեստով գաղտնի գործակալներ գտնուիլ ամէն երկրի ոստիկանութեան մէջ: Բայց անոնք որ իրենց ապուշութիւնը քաւած առեն, «Դաշնակ»ներու կամ ուրիշներու մասը կը տեսնեն ամէն տեղ, լաւ կ'ընեն որ կամաց մը քաշուին իրենց պատեանին մէջ, եւ լռութեան մէջ պարտկեն իրենց սեւ հոգին. որովհետեւ երբ կարգը գայ իսկական մատնութեան կամ մատնիչներու մասին խօսելու, Դաշնակցութիւնը գիտէ թէ ո՛ւր կծկուած են անոնք, այս կամ այն հանգամանքով...:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Գահիրէի մեր պաշտօնակիցը, «Յուսաբեր», յօգնութիւն կրեր է երեւան հանելու ռամկավար կարգ մը թերթերու անբարոյականութիւնը, որուն ապացոյցը նոր չէ որ կը տեսնենք:

Ինչպէս գրած էր Պէյրութի մեր թղթակիցն ալ, ռամկավար «Արեւ»ը այն աստիճան յիրը եւ գրգռիչ սուտեր հրատարակեց Պէյրութի ռումբի պարզ արկածին առթիւ որ, իր աշխատակից-թղթակիցն անգամ ընդվզեցաւ եւ բողոքի նամակ մը ու հրաժարագիր մը ուղղեց թերթին խմբագրութեան: «Յուսաբեր» հիմնուելով իր աղբիւրներուն եւ ա՛յդ իսկ բաց-նամակին վրայ, անգամ մըն ալ կը շեշտէ.

—*«Սո՛ւտ է թէ Դաշնակցութեան սրահը խուզարկուած է, սո՛ւտ է թէ «Նոր Փիւնիկ»ի խմբագիրները ձերբակալուած են, սո՛ւտ է թէ վիրաւորուածներ կան, սո՛ւտ է թէ խմբագիրներուն հրահանգուած է մեկնիլ քաղաքէն, սո՛ւտ է թէ զինամթերք գտնուած է, սո՛ւտ է թէ այս առիթով հալածանք սկսուած է Հայերու դէմ, սո՛ւտ է թէ կարգ մը Հայեր դատապարտութեան գրութիւններ ներկայացուցած են իրենց օտար տէրերուն»*

(Այս բոլորը հնարեր ու գրեր էին «Արեւ»ն ու փարիզեան քուրջի կտոր մը):

Մեր պաշտօնակիցը կ'եզրակացնէ արդար զայրոյթով.

«Պղծութեան եւ անբարոյութեան այս զարշելի լաթերո՛վ է, որ պիտի կրթուի այս ժողովուրդը. ան ալ... օտարութեան մէջ:

«Անոր ճշմարիտ հայելին այն անհատը բարքերուն, ան զարհուրելի բարոյականին, այն խաթարուած ու այլասերած ըմբռնումներուն, որ կ'իշխէ հայ հայրենիքէն ու հայ ժողովուրդէն վերջնապէս ուծացած այս զարշելի խմբակին մէջ:»

ՈՎ ԿՈՒՑԷՐ ՄԱՑԱՂԸ

Աշտարակի (Հայաստան) ժողովրդական դատարանը, Յունուարի կէսերուն պատիժներ սահմանած է կարգ մը գիւղացիներու, որոնք «կրօնը շահագործած են» իրենց նպատակներուն համար: Եիրակի երկրաշարժէն ետքը, գիւղերու մէջ տարածուած է այն համոզումը, թէ Աստուած պատիժ ղրկած է ժողովուրդին անհաւատութեան պատճառով: Յովհաննա վանքցի գեղջկուհի Տէր-Ստեփանեանը, օր մը, յայտարարած է, թէ գիշերը իրեն ներկայացած է Աստուածածինը եւ ըսած է թէ, իբրեւ պատիժ Հայաստանի մէջ տիրող անհաւատութեան, Լէնինականի տեղը պիտի կազմուի մահաբեր ծով մը եւ Հայաստանի անաստուած տարածութեան մէջ մեծ համաճարակ մը պիտի ծաւալի: Տէր-Ստեփանեանը, եկեղեցիի մէջ, «երազներ» կը տեսնէր եւ կը յայտարարէր գիւղացիներուն թէ «Սուրբ Կարապետը» ըսած է իրեն, որ աղէտէն ազատելու համար պէտք է մատաղ ընել: Ժողովուրդի անհագին բազմութիւններ կը փութան եկեղեցի՝ բերելով իրենց հետ մատաղի անասուններ եւ ուրիշ կարգի նուէրներ, որոնք կ'անցնէին գիւղի տէրտէրին, Տէր-Ստեփանեանի եւ կարգ մը ուրիշ գործակիցներու ձեռքը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գործազրկութեան տագնապը

Երեսփ. ժողովը երէկ դարձեալ զբաղեցաւ գործազրկութեան տագնապի եւ ապրուստի սղութեան խնդիրներով, շարունակելու համար անցած ուրբաթ օրուան վիճաբանութիւնները: Անցած ուրբաթ օր միայն երեք երեսփոխաններ կրցած էին խօսիլ. տակաւին հարցապնդումի համար արձանագրուած են եօթը երեսփոխաններ, որոնց պիտի պատասխանեն Աշխատանքի նախարար Պ. Ֆալիէր եւ վարչապետ Փուանքարէ: Վիճաբանութիւնները շարունակուեցան մինչեւ ուշ առեն:

∴ Կարգ մը գաւառներէ ամուած վերջին տեղեկութեանց համաձայն, տեղ տեղ գործազրկութեան տագնապը մեղմացած է: Լիմոժի մէջ փակուած կօշիկի գործարանները վերաբացուած են եւ 2300ի տեղ 800 անգործ միայն մնացած է: Մաքոնի մէջ ալ 2000 բանուորի վրայ միայն 130 անգործ կայ, մեծ մասամբ «անբաղձալի»ներ:

∴ Փարիզի Արհեստակցական Միութեանց կեդրոնական վարչութիւնը Փարիզի եւ արուարձաններու պատերուն վրայ փակցուած կոչերով բոլոր գործազուրկները կը հրաւիրէ արձանագրուիլ իրենց պատկանած թաղապետութեանց, ինչպէս նաեւ տեղաւորման գրասենեակներուն մէջ, որպէսզի կարելի ըլլայ անգործներու ճշգրիտ վիճակագրութիւնը կազմել:

∴ Ռօշէլի Քաղաքապետութիւնը անգործներուն գործ հայթայթելու համար կարգ մը հանրօգուտ շինութեանց ձեռնարկած էր եւ բանուորները ութ ժամ կ'աշխատէին, մէկ ժամուան համար ստանալով 2.50 ֆրանք:

Քաղաքապետութիւնը քանի մը օր առաջ որոշեց օրական վեց ժամ միայն աշխատցնել եւ ժամը 2 ֆրանք վճարել: Ասոր վրայ բանուորները գործը ձգեցին եւ ցոյցեր կազմակերպեցին փողոցներուն մէջ «Ընթէրնասիօնալ»ը երգելով եւ «հա՛ց» վերտառութեամբ նշանատախտակներ պտտցնելով: Ցուցարարներու պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ քաղաքապետարան, ուր բացատրուեցաւ թէ եղածը պարզ բարեսիրութիւն է՝ անգործներուն հաց հայթայթելու համար: Բանուորները վերսկսան աշխատիլ:

∴ Ներկայ տագնապին առթիւ օտար գործաւորներու Ֆրանսա մուտքը արգիլելու համար Ներքին Նախարարութիւնը որոշեց սահմանին վրայ աշխատանքի պայմանագրութեան հետ միասին անցագիր ալ պահանջել նորեկ օտար բանուորներէն: Կարգ մը երկիրներէ եկող օտար բանուորներ առանց անցագրի կը մտնէին Ֆրանսա եւ աշխատանքի պայմանագրութիւնը բաւարար կը նկատուէր:

Յունաստանի հայ համայնավարներուն ԱՐՏԱՔՍՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Գրած էինք թէ 8—9 հայ համայնավարներ հրաման ստացած են հեռանալ Սելանիկէն: Յունաստանի Ներքին Նախարարութիւնը այս մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է «Նոր Օր»ի.— «Հանրային Ապահովութիւնը, Փանկալօսեան շրջանէն սկսեալ, տեղեկութիւն ունէր հայ համայնավարներու գործունէութեան մասին: Այդ խնդիրին համար անհագին թղթածրարներ կան: Երբ, Անաֆի աքսորուած հինգ հայ համայնավարներու աքսորման պահուն, հաւաստիքներ տրուեցան անոնց անմեղութեան մասին, ներում շնորհուեցաւ աքսորեալներուն: Սակայն հայ համայնավարները խրատ չառին, մանաւանդ երեսփ. ընտրութեանց ժամանակ թռուցիկներ հրատարակեցին, վերջերս, Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձին առթիւ կազմակերպեցին հանդէսներ, որոնք իրական համայնավար ցոյցերու երեւոյթը ստացան, ոստիկանութեան քթին տակ «կեցցէ՛ կարմիր Յունաստանը» պոռացին: Կառավարութիւնը անշուշտ, չէր քնանար, եւ ուշի ուշով կը հետեւէր: Յունաստան չի ներեր որ Հայերը իրենց հիւր վիճակով, վնասեն պետութեան շահերուն: Ցաջորդական այս արարքներու թելադրանքով, Ապահովութեան Ընդհ. Տնօրէնութիւնը ստիպուած է աքսորել 8 հայ համայնավարները:»

Կացութիւնը Պալքաններու մէջ

Փրակայէն կը հեռագրեն թէ Չեխոսլովակիոյ Արտաքին Յանձնաժողովին առջեւ Չեխոսլովաքիոյ արտաքին նախարար Պէնէշ պատասխանելով իրեն ուղղուած հարցումներուն, յայտարարած է թէ ոեւէ փոփոխութիւն չէ կրած Փոքր Համաձայնութեան կացութիւնը եւ անոր անդամներուն փոխադարձ յարաբերութիւնը:

Պէնէշ աւելցուցած է որ կոմս Պէթլէնի Հռոմ այցելութեան դէմ ըլլալիք ոեւէ առարկութիւն չկայ: Պէտք չէ մտահոգուիլ այն գրոյցներէն թէ Իտալիա կրնայ դաշնակցիլ Հունգարիոյ հետ, ընդդէմ ուրիշ պետութեանց:

Մէկ կողմէ, Չեխոսլովաքիա բարեկամական դաշնագիր ունի Իտալիոյ հետ, միւս կողմէ Իտալիոյ շահը կը պահանջէ համաձայնիլ Չեխոսլովաքիոյ, ինչպէս Հունգարիոյ, Ռումանիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ հետ: Պէնէշի կարծիքով միջազգային կացութիւնը բնաւ մտահոգիչ չէ. հակառակ ջղայնացող որոշ նշաններու: Չեխոսլովաքիա ներկայ կացութեան կը հետեւի ուշադրութեամբ, բայց հանդարտ ու շրջահայեաց, կարենալ հետապնդելու համար խաղաղութեան վրայ հիմնուած իր քաղաքականութիւնը: Ռուսիոյ հետ յարաբերութիւնները չեն փոխուած. Վատիկանի հետ ալ ոեւէ բանակցութիւն չկայ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՍՈՒՐԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

ԲԱՐՒՈՔԱՄ.

Նպաստամատոյցի Պէյրութի ներկայացուցիչ Պ. Ջարլս Քարօլի տուած տեղեկութիւններուն համաձայն, Պէյրութի եւ շրջականերու տնտեսական պայմանները այս աշնան լաւ ընթացք մը ստացած են, շնորհիւ ֆրանսական ֆրանքին եւ սուրիական դրամին բարելաւման, որ հաստատէ վստահութիւն կը ներշնչէ: Սուրիացիներու եւ Հայերու հոծ գաղթին պատճառով, անգործութիւնը վերցաւ: Ամէն մարդ աշխատանք ունի: Ասպէս որ Պէյրութի օգնութեան մարմինները, փոխանակ աշխատանք ստեղծելու, ինչպէս կ'ընէին անցեալ ձմեռ, պատսպարան գործերու կը մղեն թեկնածուները: Օգնութեան մարմինները, այժմ, զուտ մով աշխատանք կուտան այն տկարներուն միայն որոնք չեն կրնար մրցիլ աշխատանքի շուկային մէջ: Նպաստամատոյցը անոնց կը բաշխէ, իր կողմէ, նաեւ ալիւր: Միւս կողմէ, Պէյրութի առողջապահական վիճակը, գլխաւորաբար գաղթականներու մէջ, շատ գէշ է, իբրեւ հետեւանք համաճարակներու, կարմրախտի, մալարիայի, որոնք տարածուած են կայաններուն մէջ: Այս հիւանդութիւնները աւելի վտանգաւոր կը դառնան, երբ երկար գրկանքներու շարունակութիւն մը կը դառնայ կեանքը: Օրինակ, երբ ընտանիքին հայրն է հիւանդը, ընտանիքին անդամները անսուազութեամբ եւ մաւնդի պակասով աւելի ենթակայ պիտի դառնան հիւանդութեանց: Կ'ըսուի թէ մինչեւ հիմա հազարէն աւելի մահեր պատահած են հայ գաղթականութեան մէջ, իսկ այս ձմե՞ռ: Սակայն երբ ձմեռը անցնի, աւելի լաւ օրեր կը սպասուին գալման: Այն առեն կը խորհուի վերցնել ներկայ գաղթակայանները, աւելի յարմար տեղերու մէջ հաստատելու համար բնակութիւնը.

ՊՐԱԶԻԼԻԱ ՄԻ ԵՐԹԱՔ

Ս. Փաօլոյէն կը գրեն թէ հայ գաղթականները խեղճ վիճակի մէջ կը գտնուին հոն:

Անմաքրութեան պատճառով, 30 տոլար տուգանքի դատապարտուած է Հայերու բնակած շէնքին սեփականատէրը, եւ հրաման տրուած է անմիջապէս պարպել զայն, հակառակ պաշտօնային սպառնալով գոյքերը այրել: Եկեղեցիի խնամակալութիւնը յաջողած է պարպումի համար ամիս մը պայմանաժամ ստանալ: Սակայն շատեր նիւթապէս անկարող են շէնքը ձգելու եւ թերեւս երկրորդ եւ աւելի մեծ տուգանքի մը դատապարտուին:

Տնտեսական տագնապը շատ սուր հանգամանք մը ունի: Բնակարանի պակասը, գործազրկութիւնը եւ սղութիւնը յուսահատութեան մատնած են Հայերը:

Շատեր կը զղջան որ Պրազիլիա գաղթած են, խաբուելով անպատասխանատու մարդոցմէ: Ոմանք իրենց օրապահիկը հայթայթելու համար կը շահին կօշիկ ներկելով կամ ամերիկեան պխտակ ծախելով:

ԽԱՂԱՐԱՆԻ՞Ն ԴԻՄ ԹԷ ՑՏԱՐԻՆ

Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ» եւ «Աքշամ» թերթերը բուռն պայքար մը բացած են Եըլտըզի խաղարանին մասին:

Աքշամ գիտել կուտայ.

«Շատեր իրենց տարիներու վաստակը ամսուան մը ընթացքին հալեցուցին Եըլտըզի մէջ: Թուրք կիները հազարաւոր ոսկիներ նետեցին բախտանիւին մէջ եւ թշուառութեան մատնուեցան: Մենք կ'աշխատինք օտար դրամագլուխ բերել երկիր, մինչդեռ այսպէս ամիսը 400,000 ոսկի կ'երթայ մեզմէ Իտալիա»:

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՏՄԷ ՈՒ ԿԸ ԽՈՐՀԻ ՉԱՓԱՀԱՍՆԵՐՈՒ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

(Թղթակցութիւն)

ՔԵԱՆԹԻ, 20 Յունուար

Ցրամայէն կառախումբը կը մտնեմ Քանթի մեկնելու համար։ Հազիւ տեղաւորուած էի երրորդ կարգի վակոններէն մէկուն մէջ, ներս մտան երկու գեռատի երիտասարդներ, երկու տոպրակ բրեզէններով բեռնաւորուած։ Վար դրին բեռները եւ ոտքի վրայ կեցան պատուհաններուն առջեւ։ Նկատեցի որ ցած ձայնով հայերէն կը խօսին։ Քանի մը րոպէ յետոյ առաջարկեցի որ մէկն ու մէկը նստի իմ քովս եղած պարապ տեղը։ Վարանեցան, բայց ստիպեցի մէկուն որ նստի, եւ դժուարութեամբ համակերպեցաւ։

Նշանակալից ձեւով մը իրարու կը նայէին։ Կը թուէր թէ բան մը կ'ուզէին ըսել բայց չէին համարձակեր։

— Ո՞ր տեղացի ես, կը հարցնեմ քովս նստող պատանիին։

— Թոքատցի եմ, որբ մըն երկու տարիէ ի վեր սա մօտակայ ֆերմը առաջին կայարանը կը մնամ։ Ընկերս վաճառորդ եմ։

— Գոհ ե՞ս աշխատութենէն, բան մը կը շահի՞ս։

— Երբ կամք ունենանք աշխատելու միշտ, ալ կը շահինք— կը պատասխանէ պատանին։ Բայց ի՞նչ օգուտ, այստեղ Թափառական ենք, օտարներու մէջ, մեզի համար ծանր է մեր հայրենիքէն ու հայրենակիցներէն հեռու մնալ… Ե՞րբ պիտի երթանք հայրենիք։

— Եթէ կ'ուզէք շուտով կրնաք երթալ, կ'ըսուի թէ գարունը ներգաղթ պիտի ըլլայ. արձանագրուեցէք եւ առաջին կարաւանին հետ մեկնեցէք։

— Ո՛չ, պարոն, ըսաւ նշանակալից ժպիտով մը, անոնք մեզի կը խաբեն, եթէ ճիշդ ալ ըլլայ, այդ ձեւով չենք ուզեր երթալ։ Մեր ընկերներէն մէկը անցեալ տարի գնաց եւ անոր նամակները կարդացինք… Մենք ազատ Հայաստանը կ'ուզենք երթալ, ե՞րբ պիտի երթանք բոլորս միասին։

Շփոթած՝ անորոշ պատասխան մը կուտամ. չեմ կրնար վճռական բան մը ըսել։ Կը հասնինք յաջորդ կայարանը։ Պատանին վաճառքները կ'առնէ եւ վար կ'իջնէ։ Ցեղը կը բացուի, կը հրաւիրեմ միւս պատանին քովս տեղ բռնելու։ Կը մերժէ եւ ոտքի վրայ կը մնայ պատուհանին առջեւ։ Կը պնդեմ։

— Ձեր քով նստիլ անյարմար է, մենք ձեզ կը ճանչնանք, անոր համար սկիզբէն իսկ չուզեցինք ձեր ներկայութեան նստիլ…

Զարմացած՝ պատանիին կը նայիմ, ու այլեւս չեմ ստիպեր որ նստի։ Կը սկսի կցկտուր խօսակցութիւն մը։

— Ցօքատ գիւղը կը մնամ, կօշկակար եմ, անցած կիրակի Արշակին հետ կ'ուզէինք Ցրամա գալ, ձեր բանախօսութիւնը լսելու համար, բայց Արշակին «Հորպաճի»ն չեղաւ, կոխ ըրին, անօգուտ։ Չկրցանք գալ։ Ամառը 25 տղաներ էինք, հիմա գործ չկայ, հազիւ 10—12 տղաներ կան։ Մենք ալ միութիւն ունինք, գիտէ՞ք, բոլորն ալ լաւ տղաքներ են։ Մենք ամէն բան գիտենք, մեր պարոնը (ուսուցիչը) մեզի ամէն բան կը պատմէր, մեր մեծ մարդոց Ապրիլ 11ին աքսորը, մեր քաջերու կռիւներէն, Անդրանիկ, Մուրատը, Գէորգ Չաւուշը, ամէն բան։ Ազատութեան ժամանակ կը պահանջէինք որ մեզի պատմէ մեր ազատագրական կռիւներէն։ Քիչ մը լռութենէ յետոյ, կը շարունակէ.

— Բոլոր տղաքն ալ լաւ են, ազգասէր են, միայն մեր գիւղը չէ որ միութիւն ունի, բոլոր գիւղերն ալ կան (կը համրէ շարք մը գիւղեր)։ Մանաւանդ Նուսխա, Վէգինիքօ, Ցուրօթա, հոն շատ տղաներ կան եւ լաւ միութիւններ ունին։ Օր մը պարոն մը եկած էր մեզի, կ'ըսէր թէ Դաշնակցութիւնը ազգը կործանեց, ձեր որբ մնալուն պատճառ դարձաւ, անոնցմէ հեռու կեցէք, դուք բանուորներ էք, ձեր շահերը խորհրդային կառավարութիւնը կը պաշտպանէ. ձեզ Հայաստան պիտի տանի եւլն։ Ցղաքը շատ բարկացան եւ պիտի ծեծէին, փախաւ գնաց, այլեւս չերեւցաւ։ Միթէ՞ մենք չենք գիտեր որ առանց Դաշնակցութեան մեր ազգը չի փրկուիր։

Ցեղեկութիւններ կուտայ Ինծի Ակէրէզի, Ցրամայի եւ Քանթիի բոլոր գիւղերու մէջ աշխատող տղաներու մասին եւ կը սկսի խորհրդածութիւններ ընել.

— Ցղաքը չափահաս կը դառնան, պէտք է ամուսնանան, բայց ինչպէս ամուսնանան։ Մեր միութիւնները չեն թողուր որ յոյն աղջիկներու հետ ամուսնանան, մենք չենք ուզեր այս տեղերը մնալ, ե՞հ ուրիշ պատճառներ ալ կան որ չենք ուզեր ամուսնանալ..

—Ի՞նչ են այդ պատճառները։

Կը ժպտի ու կը պատասխանէ՝

—Մեզմէ առաջ եկածները կըռուեցան մեր ազատութեան համար, հիմա կարգը մերն է։ Այս անգամ մենք որբերս պիտի կըռուինք, կը սպասենք որ մեզ կանչեն։ Մենք քաջ ենք, վախկոտներ չենք։

— Բայց դուք տակաւին փոքր էք, երբ չափահաս ըլլաք, այն ատեն կը մասնակցիք կռիւներու։

— Ո՛չ, մենք չափահաս ենք, շատերս արդէն զինուորութեան վարժ ենք։

Կը փոխէ նիւթը եւ կը հարցնէ.

— Ֆրանսայի որբերն ալ միութիւն ունի՞ն։ Հապա Հայաստանի որբե՞րը, հոն ալ միութիւն ունի՞ն. — «Զեմ գիտեր», կ'ըսեմ։ Կը խորհրդածէ ու կաւելցնէ, 30—40 հազար կ'ըլլան մեր որբերը.չէ՞ — Այդքան մը պիտի ըլլան։

— Ուրեմն պատրաստ է մեր վաղուան բանակը. 40 հազարով ձենք մեր ազատութեան համար կը կռուինք։

Կը հարցնէ մեր հերոսներու մասին, կ'ուզէ գիտնալ թէ անոնք ո՞ւր են, Սեպուհը, Անդրանիկը եւն. «Եթէ կռուելու երթանք, Անդրանիկը նորէն պիտի գա՞յ» կը հարցնէ։

— Բայց ան ծերացած է կը պատասխանեմ։

— Թող ծերացած ըլլայ, պիտի գա՞յ թէ ոչ, որովհետեւ մենք լսած ենք որ Դաշնակցութենէ հեռացած է, ուրեմն չպիտի գայ։

— Պիտի գայ, կը պատասխանեմ, բոլորն ալ պիտի գան, ամէնքս ալ պիտի երթանք։

Քանթիի կայարանն ենք, վար կ'իջնենք ու կը բաժնուինք իրարմէ։

Ց ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Թուսերը անգլիերէն կը սորվին.— Ռուսերը անգլիերէն կըսորվին հեռաձայնով։ Մոսկուայի կառավարութիւնը երեք տեղերու մէջ հաստատած է մասնաւոր դասեր, Թեկնածուներուն սորվեցնելու համար, ամէն շաբաթ, մէկ ժամ քերականութիւն, մէկ ժամ թարգմանութիւն, մէկ ժամ ընթերցում։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

(Մասնագէտի մը տեսութիւնները,

Ա.

Վստահ, որ լեզուի ուղղագրական փոփոխութեան առթիւ Երեւանի մէջ կազմուած մասնախումբը պիտի աշխատի զուտ գիտական հիմքերով ուսումնասիրել խնդիրը եւ որոշ դրական արդիւնքի մը յանգիլ, կ'ուզէի քանի մը խօսք ըսել, որոնք կրնան իբր ատաղձ ի հարկին նկատողութեան առնուիլ։

Շատ նպատակայարմար պիտի ըլլար, եթէ մեր գրագէտներն ու մանաւանդ գաւառացի ուսուցիչները առ հասարակ, իրենց փորձառութեանց եւ ուսումնասիրութեանց մասին արտայայտուէին, որպէս զի մասնախումբը մինակ չմնայ։ Թերթերու մէջ, այս առթիւ երեւցած յօդուածները յաճախ աւելի զգացում եւ ցանկութիւններ էին եւ եղածը պահելու եռանդուն ճիգ, առանց անհրաժեշտ պատճառաբանութեան։

* * *

1. Ուղղագրութիւնը, իմ կարծիքով, ըստ էութեան կանոն չպիտի ունենայ: Ան անչափ բնական եւ պարզ պէտք է ըլլայ, որ մասնաւոր ցուցումներու տեղի չմնայ։ Այս կանոն-ցուցումները որչափ ալ քիչ ըլլան — մանաւանդ բացառութիւն — պէտք չէ ընդունուին։ Օրինակ. ինչո՞ւ պէտք է ըսել թէ օ կամ է տառով արդէն քանի մը բառ ունինք, զորս կարելի է անգիր սորվիլ. եւ կամ յ տառը բառին սկիզբը պէտք է հնչել իբրեւ Հ. բառին մէջը իբրեւ ե (այս), իսկ բառին վերջը չհնչել, բացի միավանկ բառերու վերջէն յէն զորս պէտք է հնչել ինչպէս երկու ձայնաւորներու մէջ (այո), հայլն։

Ասոր համար նկատի պէտք է ունենալ, արդէն ծանօթ, բայց յաճախ իբրեւ պերճանք գործածուած ուղղագրական հետեւեալ հիմնական կանոնները.

ա. Ինչ որ կը հնչուի, պէտք է գրուի, որով ինչ որ կը գրուի, պէտք է կարդացուի.

բ. Ամէն մէկ հնչիւն պէտք է մէկ տառով արտայայտուի, որով ամէն մէկ տառ մէկ հնչիւն պէտք է ունենայ:

Ահա այս կանոններուն հետեւեալ լեզուի մը ուղղագրութիւնը որ եւ է դժուարութիւն չունենար ոչ մանուկներու, ոչ չափահաս սկսնակներու համար։

2. Ուղղագրութիւնը այն կանոններու ամբողջութիւնն է, որով լեզուն կ'արտայայտուի տառերով. տառերն ալ լեզուի ամենապարզ ձայներու կամ հնչիւններու պատկերները կամ նշաններն են, որոնք քովէ քով գրուելով, կը կազմեն վանկ և բառ։

Լեզուի մը այս ամենապարզ կոչուած հնչիւնները յարաբերական նշանակութիւն ունին. որովհետեւ հնչիւն մը զանազան գաւառներու մէջ աւելի կամ պակաս զանազանութեամբ կ'արտայայտուի։ Այսպէս կ կամ գ տառին հնչիւնը ուրիշ է Վանայ եւ ուրիշ՝ Պոլսոյ մէջ, այլ՝ Թիֆլիսի եւ այլ՝ Ղարաբաղի մէջ։ Նոյնը, կարելի է ըսել համարեա բոլոր հնչիւններու համար։ Այս պատճառով, անկախ նոյն իսկ լեզուի բարբառային զանազանութիւնէն, կայ հնչիւններու ուժգնութիւն եւ երանգի զանազանութիւն, որով կարելի է ըսել թէ իւրաքանչիւր տառի հնչիւնը կը նմանի ճօճանակի մը, որ շարժման ժամանակ թեթեւօրէն որչափ ալ աջ ու ձախ տարուբերի, միջին կեդրոնաձիգ ուղղութենէն շատ չի հեռանար։ Ահա այս տարուբեր եւ միշտ կեդրոնաձիգին ձգտող նուրբ տարբերութեամբ, հնչիւններու ամբողջութիւնը կ'արտայայտեն մէկ տառով։ Եթէ ոչ, այս անբաւ նուրբ տարբերութեամբ հնչիւններուն համապատասխան տառ կարելի չէ գտնել։

Անկէ դուրս պէտք է համարել մեր մօտ մը տառերու՝

բ. գ. դ. ձ. ջ.
պ. կ. տ. ծ. ճ.
փ. ք. թ. ց. չ.

պատահական. թէ արհեստական տարբերութիւնները, բուն Հայաստանի եւ գաղութներու մէջ, որոնք այսքան դժուարացուցած են մեր ուղղագրութիւնը մանաւանդ գաղութներու եւ ասոնց ազդեցութեան ենթակայ միջնաշխարհին մէջ։ Թողնելով պատահականը, յիշեմ արհեստականի օրինակը։ Անցեալ դարու սկզբունական թուականի սկիզբները աշակերտ էի գաւառական քաղաքի մը մէջ, ուր ուսուցիչներէն մէկը Պոլսեցի էր։ Երբ մենք աշակերտները «Հուր մը բեր, կամ դուռը բաց» կը հնչէինք տեղական արտասանութեամբ, մեր Պոլսեցի ուսուցիչը մեզ կը չախէր «ծօ ջուր մը փեր, Թուռը փաց» ըսէ. պոռալով։ Այսպէսով մեր ուսուցիչները տարիներ սիստեմատիկօրէն աշխատած են մեր ուղիղը մոլորեցնել դպրոցներու մէջ, որոնց նպատակն է միայն ուղիղը սորվեցնել եւ սխալը արմատախիլ ընել: Մենք անգիտակցօրէն դպրոցէն դուրս կը պահէինք մեր մայրերու շիտակ արտասանութիւնը, եւ, թերեւս ուղիղ երբեք ուժեղ «Ճատմ հազարաց եւ երեսնից թիւ ընդ վեցեցո»ի ազդեցութեան.

3. Լեզուներու ուղղագրական դժուարութիւնները յառաջ եկած են զանազան պատճառներէ։ Այսպէս, — հին ատեն երբ լեզուի մը հնչիւնները արտայայտելու համար տառ հնարելը չափազանց դժուար էր, ստիպուած էին նոյն տառին զանազան հնչիւններ տալ, նայելով դիրքին։ Այլ եւ երբ ազգ մը իր լեզուին տառերը փոխ առած է ուրիշ լեզուէ մը, բնականաբար յաճախ իր ուրոյն հնչման համապատասխան տառ հոն չգտնելով, զանազան տառերու մէկէ աւելի հնչիւն պիտի տար, անկարող նորեր հնարելու։ Անկէ զատ, երբ լեզուները ժամանակի ընթացքին անզգալաբար փոփոխութեան կ'ենթարկեն իրենց բառերու հնչիւնները առանց ասոնց ուղղագրութիւնն ալ ներդաշնակելու արտասանութեան, յառաջ կուգայ պատմական ուղղագրութիւնը արդիական անհամապատասխան արտասանութեամբ (անգլիերէն, ֆրանսերէն) եւն. եւն.։

4. Հայերն ալ անշուշտ բացառութիւն մը չէին կրնար կազմել։ Ս. Մեսրոպ մեր տառերը ձեւաւորեց եւ գասաւորեց յոյն եւ այլ լեզուներու տառերուն համեմատ, որչափ որ կարելի էր։ Այն ժամանակի զարգացման սահմաններուն մէջ, պակաս հնչիւններու համապատասխան տառեր ստեղծեց կամ յարմարցուց, բայց ոչ բոլորը. օրինակ. աւ=օ, ու, իւ հնչիւնները չունենալով համապատասխան տառերը, արտայայտուեցան այսպէս կրկնակ տառերով, որոնցմէ ու եւ իւ իբրեւ ձայնաւոր գեռ այժմ ալ ի զօրու են։ Եւ կամ իւ=իվ, ոյը իբրեւ օյ եւ ույ բառ տեղի զանազան հնչիւններ կ'ունենան։

Անկէ դուրս են այն բառերը, որոնց հնչիւնները պայազային փոխուեր են. օրինակ, աղէկ — ախճիկ, եղբայր = ախբայր, բաղդ=բախտ, եւն. եւն.

Բայց եւ այնպէս, կարելի է պնդել հպարտութեամբ, որ մեր ուղղագրութիւնը համեմատաբար ամենակատարեալներէն մէկն է եւ մեծ փոխուփութիւններու պէտք չունի, այլ փոքր բարեփոխումներու, որոնց նմանները դարերու ընթացքին եղեր են անզգալաբար. օրինակ. աւը փոխուեր է օի, յ տառն ալ բառերու վերջ, որ չի հնչուիր, յաճախ ինկեր է եւ նոյն իսկ նոր տառ աւելցեր, նոր հնչման մը համար. ինչպէս ֆ տառը եւն.։

5. Այս յօդուածին նպատակը պիտի ըլլայ ցոյց տալ վերոյիշեալ կատարելութիւնը, ապացուցանելով, որ մենք աւելորդ տառ չունինք եւ իւրաքանչիւր տառ. նոյն իսկ վիճելի համարուածները ասոնց կողմէ, ունին շատ որոշ եւ մէկը միւսէն տարբեր հնչիւն:

Ասոր համար պէտք է՝ ուշադրութեան առնենք անցեալը, պատմականը եւ ներկան: Անցեալով պիտի երեւայ թէ մեր ո՛ր տառը կամ հնչիւնը համապատասխան է յունական կամ հին ժամանակի այլ լեզուներու (լատիներէն, ասորերէն, պարսկերէն եւլն.) այսինքն հնչիւնին. այսպէս Մեսրոպեան տառադարձութիւնը։ Ներկայ ըսելով պիտի հասկնանք մեր ժողովուրդի կենդանի բարբառներու մէջ նոյն տառերու այժմու հնչիւնները։ Ժողովուրդ ըսելով ալ պէտք է աչքի առաջ ունենանք անոր այն խաւերը, որոնք դպրոցներու ազդեցութենէն զերծ մնացած են եւ ամենուրեք, իսկական եւ հարազատ սանդծողներն ու պահապաններն են եղած, ինչպէս լեզուի այլ զանձերու, այնպէս ալ հնչիւններուն։ Ուրեմն, ինչպէս վերը անձնական օրինակով մը ցոյց տուի, մեր դպրոցները շիտակը հալածելու եւ սխալը հաստատելու հիմնարկութիւններ եղած են այս մարզին մէջ, անշուշտ սխալ սովորութեամբ եւ համոզումով։ Ցուանք, որ այսուհետեւ նոյն դպրոցները եւ մամուլը բնական ուղղութեամբ, այսինքն դէպի ուղիղը պիտի գործեն, սխալը զարմանելու եւ ուղիղը վերադնահաստատելով, վերահաստատելու համար։

Գ. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Հոգեկառքին մտասեւեռում մը ունի կարծես Ֆրանքֆուրդի համար, ինչպէս այնքան գեղեցկօրէն ըսած է Վալէռի։ Կառք մը լ'Էօլթէն դէպի այս պատմական քաղաքը խելառ վազք մըն է ծուխի ու մուխի մէջ խղդուած։ Այս վազքը ընդհուպ արշաւի մը ձեւը կ'առնէ, երբ միօրինակ, լերկ տարածութիւնները աչքերս կը պարուրեն իրենց լուսաւոր ու ամբիծ հորիզոններով։

Ֆօռպախ հասած ենք արդէն, նոր սահմանագլուխ այս պզտիկ քաղաքը՝ որ ամբողջ խորհրդանշան մըն է։ Հօս Ֆրանսացի եւ գերման ժողովուրդները իրար դիտած են միշտ յաճախ սիրալիր, երբեմն բարեկամական բայց միշտ կասկածոտ աչքերով։ Mariannen ու Germaniaն երկու մայրերու նման՝ որոնք ծնողական հաւասարապէս ուժեղ փաստեր կը ներկայացնեն, պատմութեան ընթացքին բազմաթիւ անգամներ իրարմէ խլած են զայն, աւելի կամ նուազ օրինական եւ խոստովանելի միջոցներով։ Վերսայլի դաշնագրին շնորհիւ, այսօր Mariannen է որ ընդունուած է անոր վերջնական տէրը… ցնոր անօրինութիւն։

Ինչ սնամէջ եւ յաճախ վտանգաւոր է այն դերը՝ զոր կը ստանձնեն երբեմն պետական մարդիկ այս կամ այն գաւառին տալով իրենց յարմարագոյն նկատած նկարագիրը։ Սահմանագլուխ այս բնակիչները համոզումով գերմանացի չեն. լա՛ւ. Բայց ո՞րքան տարբեր է անոնց նկարագիրն ու ապրելակերպը։ Գերմանացիին դեգութենէն զերծ են, բայց ֆրանսացիին չափ ճկուն չեն։ Ո՛չ առաջինին կարգապահական եւ աւանդական ոգին կը կրեն, ոչ ալ երկրորդին նման կեանքի դասն պատահարներու թեթեւօրէն նայիլ գիտեն։ Երկու ուրոյն նկարագիրներ որոնք իրար կը խաչաձեւեն։ Ահա պատճառը այն շարժումներուն՝ որոնք, հակառակ ամէն ջանքի, ծաւալ կը ստանան Լոռէնի եւ մասնաւորաբար Ալզասի մէջ ուր Heimatbundը իր նիւթական ու բարոյական աջակցութեամբ կը կազմակերպութեամբը ինքնօրինութեան վտանգը կը սպառնայ Ֆրանսայի…

գերմանական գաշտ… նկարը տարբեր նկարագիր ու… Ամբողջ բնութիւնը լոգանքէ ել… է կարծես։ Բարակ մազուօզ ան… րեւը թեթեւ խոնաւութեամբ ո… օծեր է հողն ու գիւղական պզ… տիկ տուները որոնք իրենց եռա… կիւնաձեւ կամ կոնաձեւ տանի… ները կը բարձրացնեն գիւղին կ… րոնին մէջ անխուսափելիօրէ… ցցուող զանգակատան շուրջը։ Ա… նին բոլորտիքը կամ խնամ… մշակուած դաշտերու մէջ, որ կ… րածուին գրատախտակի մը նմ… որուն վրայ երկրաչափական… ւեր գծուած են, եւ կամ, մ… նաւորաբար Հունսռի հովի… մէջ, գեղատեսիլ բլուրներն… որոնց վրայ որթատունկերը… քովի շարուած կարգա պահ… ւորներու նման կը սպասեն… իրենց արդիւնքը տալու համ… Հունսռի պատուական գինի… աս, զոր ամենահին դարերէ ի… գերմանները մեծ ախորժ… խմած են։

«Da lachten die alten Germa…
Und tranken immer noch «ein…

(Հին կը խնդային հին գե… մանները ու կը խմէին միշտ հ… մըն ալ)։

Այս գիւղերէն զատելով… երանուէտ կը թուի ըլլալ… կիրը եւ ի՛նչ երջանիկ կեան… Բայց ո՞րքան ցաւեր ու տառ… պանքներ կան պահուած այս… զատեսիլ վարագոյրին ետեւ… տերպամէն ժառանգ մնացած… հուն վէրքեր։

Իրաւ է որ մեծ նախճի… ծնած ատելութիւնը իր սուր հ… գամանքը կորսնցուցած է… Ֆրանսայի եւ թէ գերման… մէջ։ Ֆրանսա հարկադրուե… չափաւոր ըլլալ իր պահանջա… րու մէջ. Գերմանիա գոհացա… գտաւ իր մեծագոյն բաղձան… ներուն մէջ։

Այս բոլորը ժամանակին… պարտինք որ ամէն բան կը գ… մանէ ինչպէս կը մոռցնէ ամ… նէն անմխիթար կարծուած… գերը։

Արդարեւ, Գերմանիա երբ… չէր յուսար որ այսքան կա… ժամանակուան մէջ — ու… տարի — դարմանէին իր կո… ծիքով իրեն ի վնաս գործուա… անիրաւութիւնները։

Ժողովուրդը գոհ չէ սակա… ի՛նչ օգուտ գիւանագիտական… յաջողութիւններէն, երբ տն… սական տագնապը կը սպառն… մագուխը, կը քայքայէ առո… ջութիւնը, կը հիւծէ մանուկն… ու ծերերը…

Կը կարծէ՞ք որ բողոքի ա… լուրջ եւ ուժգին ձայն բարձ… նայ։ Ամենեւին։ Զախակողմե… կուսակցութիւնները պահանջ… կը գնեն երբեմն, յարձակում… կ'ընեն տիրող իշխանութիւններ… դէմ, բայց ժողովրդական զա… գուածը, նոյնիսկ ընչաւոր… սակարգը կը զգայ որ… պէտք է մօտենալու համ… խէալի մը՝ որ իւրաքանչիւր գ… մանացիի խառնուածքին համ… մատ տարբեր ձեւ կը ներկա… ցնէ. սակայն իր հոգիին մէջ… է եւ միակ ձգտում մը ան… վերականգնումը հայրենի… որուն Գերմանը տուած է… միսթիքական իմաստ մը։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Ոսմոթ դերասան Մազ… եան մօտ օրէն Պոլիս պիտի… թայ պատրաստելու շարժանկ… մը։ Իրեն պիտի ընկերանայ… նէմայի աստղիկն Բորէն… ֆէթ։ Առ այժմ կը սպասեն… ձիւն տեղայ պոլսոյ մէջ,… անհրաժեշտ ըլլալով իրենց… թին։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

[illegible]ՅՍՈՒԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

68. — ՏԻԿՈՒԱՆ

Տիկուան փոքր գիւղաքաղաք [illegible]ն է 7,000 բնակչութեամբ, [illegible] գետին եզերքը, Լիոնէն [illegible] 60 քիլոմէթր դէպի հիւսիս-ա[illegible], կեդրոնն է Մաքօն որ [illegible] 40 քիլոմէթր դէպի հարաւ ա[illegible] կ'իյնայ։ Գրեթէ ամ[illegible] բնակչութիւնը կ'աշխատի [illegible] մեծ գործարաններու մէջ։ [illegible] մէջ յախճապակիի գոր[illegible] է, ուր կաշխատին մօ[illegible] 70 հայ գործաւոր[illegible] գործաւորուհիներ։

[illegible] հայ աշխատաւորութեան ա[illegible] հիմը դրուած է 1926 [illegible] 16ին Սուրիայէն եկող 10 [illegible] ընտանիքներով։ Այսօր տեղիս [illegible] թիւը կը հասնի 90ի [illegible] 19ը կիներ են, 14ը ամուս[illegible] այրեր, 17ը ամուրի երի[illegible] եւ 10ը մանուկներ։ [illegible] 0 որբեր ալ կան որոնք Դեհտ. [illegible] Յունաստանէն եկան, գոր[illegible] ծախքով, յախ[illegible] արհեստը սորվելու եւ [illegible] գործաւորներ դառ[illegible] համար։

Մինչեւ հիմա ոչ ծնունդ ե[illegible] է եւ ոչ ալ մահ։ Մօտերս [illegible] մը պիտի ունենանք։

Գործազրկութիւնը հոս ալ [illegible] է։ Վարպետ գործաւորնե[illegible] կոտրած կ'աշխատէին [illegible] օրական 35—40 ֆրանք կը [illegible], իսկ այժմ կ'առնեն 20—30 ֆրանք։ Վերջին շաբ[illegible] ընթացքին գործարանը [illegible], քանի մը աշխա[illegible] շաբաթական քա[illegible] ժամ աշխատցնելու [illegible] գործերը այսպէս շարունակ[illegible], պիտի ստիպուին 32 ժա[illegible] գոհել։ Գործարանը Հայերուն [illegible] է տախտակէ տնակներ, [illegible], անդան, վառարան, ո[illegible] համար ամէն գործաւոր կը [illegible] 20—30 ֆրանք, համա[illegible] իր ստացած կարասիներուն։ [illegible] ցուրտ ըլլալով քիչ մը դժ[illegible] կը քաշեն, այս [illegible] եղանակին։

Կեանքը խաղաղ է։ Ոչ մէկ [illegible] կազմակերպութիւն [illegible]։ Անկէ երեք ամիս առաջ [illegible] միութիւն մը [illegible] որ միայն երեք օր [illegible]։ Որբերը հաստատուած [illegible] չէնքի մը մէջ, որուն [illegible] մասը կը ծառայէ իբրեւ ճա[illegible], իսկ մնացեալ մասը իբ[illegible] ննջարան։ Որբերուն տրուած [illegible] մահճակալ, խոտէ անկողիններ [illegible] եւ սաւան՝ որ ամի[illegible] մէկ անգամ կը փոխուի։ Գոր[illegible] մինչ ցարդ որբերէն ոչ [illegible], ոչ ալ կարասիի [illegible] կ'առնէ, իսկ ուտելիքի [illegible] օրական 6,50 ֆրանք կը [illegible]։ Կը ստանան թէյ ու [illegible], կէս օրին միսով կերա[illegible], իսկ իրիկուանը չոր կանան[illegible] եւ կամ ապուր, իսկ [illegible] կ'առնեն իրենց ուզածին չափ։ Օրականները հաւասար են եւ այն ինչ որ կը ստանան ֆրանսացի աշխատաւորները։ Բոլորն ալ իրենց տարիքին համեմատ օրական ունին։ Ցաւալի պարագայ մըն է որ շատ մը որբեր իրենց բուն տարիքը չունին. 2—3 տարեկան պակաս արձանագրուած են, որով պակաս աշխատավարձ կ'առնեն։

Ն. Մելքեան

69.— ՊՈՒԱ - ԳՕԼՕՄՊ

Պուա Գոլոմպի մէջ քանի մը այրեր ու կիներ նորէն արձակուեցան գործարաններէն, որով անգործներու թիւը մօտ 40ի հասաւ։ Անցեալ օր բարեկամի մը հետ, որ չորս հոգիով անգործ է, դիմեցինք Պուա-Գոլոմպի նպաստի ճիւղին եւ բացատրեցինք մեր այցելութեան նպատակը։ Ընկերս իր գործազրկութեան վկայագիրը ցոյց տուաւ պաշտօնեային, որ հարցուց թէ ինչո՞ւ մինչեւ հիմա չէ եկած, քանի որ անգործ էր։

Յետոյ իր անունը արձանագրեց մասնաւոր տոմարին մէջ։ Հարցուց նաեւ թէ ո՛րչափ Հայեր կան անգործ։

— 35ի մօտ, ըսի։

— Ինչո՞ւ չեն արձանագրուիր հոս, քանի որ նպաստին մէջ տեղացիի եւ օտարի խտրութիւն չկայ։ Եթէ անգործներ կան ու կը փափաքին օգնութիւն ստանալ, մենք քննութիւն կը կատարենք եւ պարենագին կուտանք ընտանիքի համեմատ։

Ընկերոջս 50 ֆրանք տուաւ եւ ըսաւ թէ յատուկ պաշտօնեային միջոցաւ քննութիւն պիտի կատարէ եւ ըստ այնմ ամէն տասը օրը անգամ մը կուգաք եւ ձեր դրամը կ'առնէք։

Քանի մը օր վերջ պաշտօնեան գալով ընկերոջս սենեակը քննեց եւ մեկնեցաւ։ Քանի մը օր առաջ կրկին եկաւ եւ պատուիրեց որ 28 Յունուարին ժամը 3ին ներկայանան դրամները առնելու համար։ Ներկայիս տասը ընտանիքի չափ նպաստընկալներ կան եւ պաշտօնեաները լաւ կը վարուին անոնց հետ։ Սակայն մաս մը հայրենակիցներ ալ կան, որ անօթի են եւ նպաստի համար չեն դիմեր, վախնալով որ աշխատանքի նախարարութիւնը գիրենք գիւղերը կը ղրկէ օտարական ըլլալնուն համար։ Նպաստ բաշխուած տեղէն այդպիսի բան մը չէ ըսուած ոչ ոքի, սակայն բսի ըսուներ շատ կան։

Պուա Գոլոմպ Ց. Ադամեան

Իզմիրի վարժարանները փակուած.— «Կրիփո»ի համաճարակին պատճառով, Յունուար 22էն սկսեալ 10 օրուան համար փակուած են Իզմիրի բոլոր նախակրթարաններն ու վարժարանները, տեղ. իշխանութեանց հրամանով։ Սրճարանները, սինէմաները, պարասրահները, գբօսավայրերը պիտի գոցուին իրիկուան ժամը 8էն յետոյ։ Դպրոցականները սինէմա չպիտի կրնան երթալ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ
ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐԸ

«Քրասնայա Կազեթա» պոլշեւիկ թերթը կը հրատարակէ առողջապահական Մարմինին հետեւեալ զեկոյցը, նոյն քաղաքի հիւանդանոցներու մէջ գիշերային քննութեան մը մասին—

Բոլոր հիւանդանոցներու մէջ պաշտօնէութիւնը ձեռքերը ծալլած կը քնանայ, նոյն իսկ այն պահուն, երբ հիւանդները կ'աղաղակեն իրենց օգնութիւնը։ Օրինակ, Փասթէօրի հիւանդանոցին մէջ, հիւանդապահուհիները խոր քուն էին մտեր, երբ փոքրիկ հիւանդներ կը ճչային սրահներուն մէջ։ Ցիմպալինի հիւանդանոցին մէջ, պաշտօնէութիւնը ննջասենեակներուն մէջ կը հանգչէր այնքան անվրդով, որ քննիչ մարմինին անդամները, առանց զգացնելու կրցին վերցնել անոնց հագուստները եւ փոխադրել ուրիշ սենեակ մը։

Բազմաթիւ հիւանդանոցներու մէջ սրահները չեն մաքրուիր եւ պատրաստուիր գիշերային անհրաժեշտութեան մը համար։ «Յեղափոխութեան 5րդ Տարեդարձ» անունով հիւանդանոցին մէջ գործողութեան սրահները շտկուած ու մաքրուած չէին, աղտոտութիւնները վերցուած չէին, փոշին կը հանգչէր ամէն բանի վրայ, նրբանցքներուն մէջ կը տեսնուէին կոտրած շիշեր եւ անօթներ։ Թուղթ ամանները, լուացարանները մաքրուած չէին ցորեկուան աղտեղութիւններէն։ Դարմանատան սրահին սախտակամածը ծեփուած էր արեան ճապաղիքով։ Նոյն պատկերը «Յունուարեան յեղափոխութեան զոհերուն յիշատակին» անունով հիւանդանոցին մէջ։ Սեղանները մաս մը փոշիով ծածկուած են, պատերուն փակած են սատկած ճանճերը։ Դարակներուն մէջ բաւ մորտուած կերակուրներ։ Պաշտօնեաները չեն գիտեր թէ որքան հիւանդ կայ սրահներուն մէջ։ «25 Հոկտեմբեր» հիւանդանոցին մէջ ջուրին ծորակը կը կոտրի, եւ ոչ ոք կը խորհի նորոգել, ու ջուրը կը յորդի սենեակին մէջ։ Զգայիններու հիւանդանոցին մէջ անշնչելի է օդը։ Կարգ մը հիւանդանոցներու մէջ թոյլ տրուած է որ ամէն մարդ ազատօրէն ներս մտնէ գիշերը։ Ուրիշ տեղեր ալ կան, ուր մտնել գրեթէ անկարելի է։ Փասթէօրի հիւանդանոցին դուռը գիշեր ցորեկ բաց է, բայց դրան առջեւ կը լեցնեն սեղան, աթոռ, եռոտանի, ամէն բան։ Նրբ գիշերը հիւանդ մը բերուի, պէտք է մէկ կողմ շրջել այդ խոչընդոտները, բանալով դուռը։ Այժմուկէն, կը վազեն կուգան պաշտօնեաները։ Զանգակ չունին, եւ այդ ձեւը խորհած են արթննալու համար։

Փորձելու համար արագութիւնը, որով պարտաւոր են պաշտօնեաները օգնութեան հասնիլ վիրաւորներու, յանկարծական դէպքերու պահուն, քննիչ մարմինը գիտած է որ 37 վայրկեանէ առաջ չեն կրնար հասնիլ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՈՃԻՐԸ

Երէկ հաղորդած էինք Ալֆորվիլի քստմնելի եղբայրասպանութիւնը։ Մեր թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ այս մասին.—

Զորեքշաբթի գիշեր յուզման մէջ էր Ալֆօրվիլի հայ գաղութը։ Իրիկուան ժամը 6ի ատեններ Rue de Lyon 10 թիւ բնակող խումբ մը երիտասարդներու միջեւ կռիւ մը կը ծագի որ ողբերգութեամբ մը կը վերջանայ։ Հօկի մասնաճիւղը վերջերս ոչ թէ սրահը, այլ տանը մէջ սենեակ մը վարձած էր ու հոն կ'ապրէին անգործ հայրենակիցներ, որոնք Փարիզէն թշուառ վիճակի մէջ բերուած էին։ Իւրաքանչիւրին անունը համար կը ծախսուէր օրական երեք ֆրանք։ Դէպքէն կէս ժամ առաջ, տեղին հայ նպարավաճառէն իրենց ուտելիքը առած տուն կ'երթան ու հոն վէճի մը կը բռնուին, որուն պատճառը տակաւին պարզ չէ։ Քիչ յետոյ անոնցմէ մէկը վար կ'իջնայ։ Անոր կը յաջորդէ ուրիշ մը։ Առաջինը դանակով կը վիրաւորէ միւսը ու այս վերջինին ազդրին վրայ։ Միւս տղաքը վար կ'իջնեն ու կը միջամտեն կռիւին։ Հետեւանքը այն կ'ըլլայ որ առաջին անգամ դանակ քաշողը հեւիհեւ ուրիշի մը ընկերակցութեամբ, մինչեւ հայ նպարավաճառին առջեւը կուգայ, կռիւին տեղէն հինգ վայրկեան հեռու, ու հոն «ինծի սատանկ ըրին» ըսելէ յետոյ կը մեռնի անմիջապէս։ Հեռաձայնով ոստիկանատուն լուր կը տրուի եւ ոստիկանները կուգան։ Վիրաւորը Փարիզ Սալփէթրիէրի հիւանդանոցը կը փոխադրեն, իսկ մեռելն ալ կը վերցնեն։

Մեռնողին անունն է. Թադեւոս Փափազեան, 35 տարեկան, որ Պուլկարիայէն երեք ամիս առաջ եկած է։ Կը կարծուի թէ կին ու զաւակ ալ ունի։

Վիրաւորին անունն է. Բիւզանդ Գաբրիէլեան, 20 տարեկան, Հաճընցի։

Դժոխային մեքենայ.— Սթրազպուրկէն կը հեռագրեն թէ դժոխային մեքենայ մը պայթած է Երկուշաբթի գիշեր, ժամը 1.30 ին, Ռուժէ տը Լիլ զօրանոցին առջեւ, ուր բազմաթիւ ընտանիքներ կը բնակին, պայթիւնը այնքան սաստիկ եղած է, որ չարժամպիր մեքենաներն անգամ արձանագրած են ցնցումը։ Ապակիները խորտակուած են եւ քանդուած է տանիք մը։ Մարդկային զոհ չկայ։ Կը կարծուի թէ գործն է վրէժխնդիրի մը, որ այդ շէնքէն վռնտուած էր բնակիչներուն հաւաքական խնդրանքով։

Սեւ ձիւն կը տեղայ.— Շատ անգամ գիւղերէն, եւ ընդհանրապէս Ամերիկայի խորերէն լուր կը հասնի թէ «կարմիր անձրեւ տեղացած է», «սեւ ձիւն թափած է» լեռներուն վրայ եւայլն։ Նման պատմութիւններ կը յիշուին գրեթէ ամէն տարի։ Ալասքա (Ամերիկա) աւանդական երկիրն է այդ անբնական երեւոյթներուն։ Վերջերս ալ Ալասքայի բնակիչները լուր կը ղրկէին թէ սեւ ձիւն իջած է իրենց լեռներուն վրայ։ Հաւատացող չեղաւ, ոմանք ըսին թէ աչքի պատրանքի, տեսողական զգայախաբութեան արդիւնք է։ Հաւատացողներու խումբ մը ճամբայ ելաւ դէպի Ալասքա, թովմասի աչքով տեսնելու եւ քննելու համար սեւ ձիւնը։ Անոնք գացին ու տեսան որ ձիւնը… ճերմակ է, եւ լեռները՝ հարսի պէս ապիտակ։ Սակայն Ալասքացիները տակաւին կը պնդէին թէ սեւ ձիւն տեղացած էր, եւ վերջն՝ ճերմկած։ Շրջիկները կոյր կ'անուանէին Ալասքացիները, իսկ Ալասքացիներն ալ նոյնը կ'ըսէին շրջիկներուն։

Պէտք եղաւ որ Քալիֆօրնիոյ Օդերեւութաբանական Մարմինը երթայ քննութիւն կատարէ։ Եւ քննութիւնը հաստատեց որ սեւ ձիւնը պատած էր Ալասքայի բարձունքները։ Մասնագիտական գործիքներով գննեցին եւ գտան որ ձիւնի բիւրեղներուն մէջ մանրէաբանական որդեր կը բնակին, եւ որոնք կուտան ձիւնին գեղափայլ սեւութիւն մը։ Սակայն, այդ որդերուն հաւկիթները երբ ճաթին եւ որդերը դուրս ելլեն՝ արեւին ճառագայթներուն զօրութեամբը յանկարծ, սեւ ձիւնը կը դառնայ ճերմակ, ինչպէս կաթը։

Դարձեալ կարճ շրջազգեստները.— Ալմէնտրալէյօ քաղաքին (Սպանիա) քաղաքապետը 200 փէզէթա տուրք զանձած է այն կիներէն եւ օրիորդներէն, որոնք, հակառակ իր հրամանագրին, հագած էին կարճ շրջազգեստ։ Սպանիոյ սինեօրինաները աւելի կը նախընտրեն տուգանք վճարել, եւ հարստացնել քաղաքապետութեան գանձը, քան թէ կարճեցնել շրջազգեստները, եւ պակսեցնել հեթանոս սինեօրները իրենց շուրջէն։ Տուգանքը կը զանձուի մէկ ամսուան համար, այնպէս որ կարճ հագնողները ամէն ամիս պիտի վճարեն տուգանքներ։ Հաւաքիչը, ձեռքը կանգուն մը բռնած, փողոցները կը պտըտի։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԻՋՈՑԱՒ)

Մարսէյլի «Պատանի» Միութենէն	250. —
Յունուար 26ի գումարը	4325.25
Գումար	4575.25
Եւ մէկ սթերլին	
Դեկտ. 31ին փակուած հաշիւը	65963.55
Ընդհ. գումար	70538.80

Ցիմար իմաստունը.— Քանսասի մէջ (Միացեալ-Նահանգներ) ագարակապան մը սինէմայէն ուղղակի տուն կ'երթայ։ Բա՛ռ մը չարտասանած, կը յարձակի կնոջ վրայ եւ մէկ հարուածով կը գլխատէ զայն ու գլուխը կը նետէ մէկ կողմ։ Իր աղջնակը, որ դպրոցէն կը դառնար, կը տեսնէ պատահածը եւ ոճիրին լուրը կը տարածուի դուրսը։ Կուգան ձերբակալել ոճրագործը, որ նստած իր խոստովանանքը կը գրէր։ Հոն ոճիրը կը բացատրէր գրելով թէ, երբ տուն եկաւ, վախցաւ որ իր կինը սինէմայի ազդեցութեան տակ կը նայի իրեն այն աչքերով, ինչպէս Սալոմէն նայեցաւ Յովհաննէս Մկրտիչի աչքերուն մէջ, և կտրեց գլուխը։

Բժիշկները քննած են, որ խելքը գլուխն է այս յիմար իմաստունին։

Դիւրազգած աղջնակը.— Պերլինի մէջ աղջնակ մը, որ դեռ 12 տարեկան էր, ուսուցիչը դասին պահուն գէշ տուած ըլլալուն պատճառաւ չափազանց կը վշտակրի, եւ հօրը ատրճանակով անձնասպան կըլլայ։

320 քիլօնոց մարդ մը.— Լոս Անճէլըսի մէջ (Ամերիկա) մեռաւ աշխարհի ամէնէն գէր մարդը, Թոմ-Թոմ, սիրտի հիւանդութեան մը պատճառաւ։ Այս գէր մարդը կը կշռէր 320 քիլօ, եւ մարմինով այնքան խոշոր էր, որ չէր կրնար շոգեկառք նստիլ։ Դուռը պզտիկ է, կ'ըսէր մարդը։ Ամերիկացի գործարանատէրերը ռէքլամի համար վարձած էին զայն, եւ բեռնատար վակոնի մը մէջ դրած, երկաթեայ աթոռի մը վրայ հեծցուցած, կը պտըցնէին քաղաքէ քաղաք։ Երբեմն փիղերու եւ ցուլերու կրկէսներուն մէջ ցուցադրուելու կ'երթար։

Իր մէկ ձեռք զգեստովը կարելի էր վեց մարդու համար հագուստ շինել։

ԵՂԱԾԸ ՁԻ ԲԱՒԵՐ…

Ազգային տեղեկութեանց համաձայն Թուրք կրթական գործավարութիւնը կը խորհի աւելցնել օտար վարժարաններու Թուրքերէնի դասերը։ Հրապարակային արտասանութեան եւ խօսակցութեան համար շաբաթական երկու դաս պիտի աւելցուի, որպէս զի աշակերտները «խորապէս տիրանան Թուրք լեզուին եւ լաւ արտասանեն»։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԲԱՆԻՈՐԸ

(ՀԻՆ ԶՐՈՅՑ)

[illegible] ծնողներու կողմէ հա[illegible] խնդրանք, սպառնալիք [illegible] իսկ, մեծ միջնորդու[illegible]թիւններ, բարեխօսութիւններ, [illegible] նուէրներ անօգուտ [illegible]։ Հօրս պայմանը անխախտ [illegible]։ Ես այդ տարիքիս մէջ ունէի [illegible] սիրահարներ։ Իմ սիրահարներս մէջ մինչեւ անգամ [illegible] սիրուն տղեկներ կային։ Իմ [illegible] ամէնուն հանդէպ ալ մէկ [illegible] կար՝ անտարբերութիւն։ [illegible] սակայն այս երեւոյ[illegible], քանզի անոնք կը կերտէին [illegible] Ամբողջ իղձս փառաւոր[illegible] էր։ Ինքզինքս գերբնական [illegible] կարծէի։ Երջանիկ էի։ Մարդոց [illegible] համար ունեցած տառապանքը իմ հեշտութիւնս էր։ Ոչ մէկ կին ինծի չափ բախտաւոր եղած է։ Ես տակաւին կը զարմանայի թէ ինչպէս կըլլայ որ մարդեր կան դեռ, որոնք կ'աշխատին, կ'ուտեն կը քնանան եւ այդ բոլոր ժամերը ինծմով տառապելու չեն նուիրեր։ Ես կը զարմանայի թէ ինչպէս կը տառապին ինծի համար, առանց մեռնելու։ Ես կը սպասէի որ գոնէ բոլորը մէկ խենթենան։ Շատեր մեռան, շատեր խենթեցան, շատեր ալ իրար սպաննեցին եւ սակայն այդ բոլորը ամենօրեայ դէպքեր չէին։ Ունէին գի՛ր նմանէլ, քօղերուն արիւնոտը կը բանամ։

Օր մը, մեր տան մէջ հիւր ունէինք Պալմիրայի Ըմնազամ իշխանը։ Խիստ ու քաջ մարդու համբաւ ունէր ան։ Միայն հօրս հանդէպ ակար էր եւ այդ տկարութեան պատճառը ե՛ս էի։ Շատ յարգալից եւ շատ քաղցր լեզու մը ունէր, երբ հօրս հետ կը խօսէր ասպատակներուն, թագաւորներուն եւ քրմապետներուն մասին։ Կը խուսափէր վէճէ։ Կոչնականները միշտ զարմանք կը յայտնէին թէ ինչպէս թագաւորներու առջեւ խրոխտացող Ըմնազամը գրեթէ հլու տղեկի մը նման է հօրս առջեւ։ Հանելուկը շատ գէշ լուծուեցաւ։ Ընկեա շատ սկսաւ Սիդոն գալ եւ փմէն անգամուն մեր տունը։ Կարաւանով ընծայ կը բերէր։ Իր երկրի ժողովուրդին համար կ'ըսէին թէ անօթի կը մեռնէր։ Աշխարհը քամել եւ ամբողջ հիւթը մեր մառաններուն ու գանձերուն մէջ լեցնել կ'ուզէր։ Վերջին այցելութեան ըսաւ թէ — Պալմիրան նուաճ մը պէս ճզմեցի եւ ամբողջ քաղցրութիւնները բերի Սիդոննային։ Ընկեա ուղտերու կարաւանով մը ընծայ բերած էր պախճաւանդներ, փողնոցներ, շղթիճներ, գաստառակներ, քարուպաներ, սկիհներ, ապիզակներ, քընարներ, գօհարներ, գորգեր եւ միրգեր։ Հօրս ընդունելութիւնը փառաւոր եղաւ։ Նոյնք օր, երեք գիշեր, հանդէս ունէինք։ Ըմնազամ շատ կ'ուտէր եւ շատ կը խըմէր, բայց աւելի շատ իր աչքերովն էր սեւ ու գժախայտ աչքերով զիս կը խմէր ու կ'ուտէր։ Իր եօթը ընկերները խնդհակառակն քիչ կը խմէին։ Վերջին երեկոն էր։ Խնդրեց հօրմէս որ ես երգեմ։ Հայրս հաւանեցաւ։ Ես երգեցի յոյն երգիչի մը ինծի համար գրած ու եղանակած մէկ փիլիսոփայութիւնը։ Ըմնազամ բանեց զիս վզէս ու ծոծրակէս ու շրթունքներուս մէջ լեզուս փնտռելով տիտանի մը ծանրութեամբ համբուրեց զիս։ Իր դէմքէն կայծ կ'ելլէր։ Զգեց զիս ու հօրս դարձաւ։ Հայրս ոտքի ելած էր կատաղութեամբ։ Ընկեաը իրար անցաւ։ Գերուհիներ եկան զիս մօրս քով տարին, մէկ անկիւնը սրահին։ Ճիչ, աղաղակ, խօսքեր։ Ըմնազամ ոտքի ելած էր եւ հօրս կ'ըսէր.

Կը սիրեմ Սիդոննան, անիկա ինծի հարս տուր։ Իր ծանրութեան չափ մարգարիտ կարգէն տուած եմ ցուցածիս չափ ամէն տարի կը բերեմ։

— Ո՛չ, գոռաց հայրս։ Երեք տարի վերջ ունենալիք իր ծանրութեան երեք անգամը մարգրիտ կ'ուզեմ։ Իսկ եթէ բերողը դուն ըլլաս, դուն որ համբուրեցիր Սիդոննան, քեզի աղջկանս տեղ ստուածներուն նզովքը կուտամ։

— Նզովքներդ պահէ յիմար Սիդոնցիներուն։ Մոնչեց Ըմնազամ։ Պալմանդ պիտի յարգեմ։ Հիմակ Սիդոննային երեք տարի վերջ ունենալիք ծանրութեան երեք անգամը մեծ բան մը չի կրնար ըլլալ։ Անոր ծանրութիւնը նժարներու վրայ չէ, այլ սրտիս վրայ ծանր է ան։ Ես կ'ուզեմ, հիմակ վճարել քեզի, ծանիկիս։ Ըմնազամ քաշեց սուրը եւ Ըմնազամ քաշեց մեծ մահիկի նման արաբական սուր մը, ու գոչեց.

—Մարգրիտներէ աւելի կ'արժէ եւ շատ ծանր է, եթէ աստուածները քեզ չեն հաւատացներ այս բանին, տե՛ս, ուրեմ…։

Եւ Ըմնազամ քաշեց սուրը եւ այնպէս ուժով զարկաւ հօրս ծոծրակին որ հօրս գլուխը ինկաւ սեղանին ճիշտ մէջտեղ, մեծ սկուտեղի մը մէջ։ Փոթորիկը սկսաւ սրահին մէջ։ Սուրեր, կռիւ, արիւն, աղաղակ, ջահեր ու հրդեհ։ Ես նուաղեր էի։ Երբ աչքերս բացի, արդէն արշալոյս էր, եւ ես կը գտնուէի Ըմնազամի գրկին մէջ, Պալմիրայի ճամբաներուն վրայ, նժոյգի մը վրայ, չորս քաջերու ընկերութեամբ։ Գիշերուանը կարծես չար երազ մը ըլլար։ Նուաճերու, նարինջներու եւ նունուփարներու տեսքն ու բոյրը տնուշ ալբամադրութիւն մը նուիրեցին ինծի։ Կը ճամբորդէինք։

(Շար.) ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Թուրք-վրացական գործակցութիւն

Յունուար 19ին Պաթումի մէջ գումարուած է Թուրք-վրացական անմամնաբուժական խորհրդաժողովը, որու նպատակն է միացեալ ջանքերով մշակել միջոցներ՝ անասուններու հիւանդութեանց դէմ պայքարելու համար։ Թուրքերու կողմէ խորհրդաժողովին կը մասնակցէին Պաթումի նախկին հիւպատոս Իպրահիմ Թալի պէյ, անասնաբուժական բաժնի վարիչ Ալի Րիզա պէյ եւ ուրիշներ։ Վրաստանի կողմէ՝ փրոֆ. Փաւլուշքոֆ, որ այդ նպատակով ղրկուած է Մոսկուայէն։

Սուրիոյ մարզպանին պտոյտները

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Սուրիոյ մարզպան Պ. Հանրի Փոնսօ Յունուար 25ին յիշեալ քաղաքը հասած է եւ երկու օր հիւր մնացած է Պաղեստինի անգլիական մարզպան Լորտ Փլըմըրի։ Կարգ մը արաբ ազգայնական թերթեր ժողովուրդը հրաւիրած են ընդհանուր գործադուլի, բողոքելու համար Սուրիոյ իրենց արաբ եղբայրներուն հանդէպ ֆրանսական քաղաքականութեան դէմ։ Մամուլին կոչը անհետեւանք մնացած է։

Մարզպանը արդէն իսկ մեկնած է Եգիպտոս, ուր պիտի տեսակցի Ֆուատ Թագաւորին եւ անգլ. մարզպան լորտ Ճօրճ Լոյտի հետ։ Յետոյ «Լամարթին» շոգենաւով եւ Մարսիլիոյ ճամբով Ֆրանսա պիտի գայ։

Պոլշեւիկները եւ Իտալիա

Ֆրանքեւոռւմէն դաշնագրին հրատարակութեան առթիւ, վարձեալ օրակարգի վրայ եկաւ Պեսարապիոյ խնդիրը։ Եւրոպայի պոլշեւիկեան բոլոր ներկայացուցիչները գործավարներու խորհուրդին կողմէ բողոքի ծանուցագիրներ ներկայացուցին դաշնակից պետութիւններուն։ Ռաքովսքիի Պրիանի մօտ կատարած դիմումէն վերջ, այս անգամ ալ ծանուցագիր մը տրուած է Մուսոլինիին, որով խորհրդային կառավարութիւնը խստիւ կը բողոքէ Պեսարապիոյ մասին Ռումանիոյ պահանջներուն հանդէպ Իտալիոյ բռնած դիրքին դէմ։ Մանաւորաբար կը յիշուի Մուսոլինիի նամակը զօրավար Աւերէսքուի, որ չի պատշաճիր իտալօ-խորհրդային բարեկամութեան եւ կը դժուարացնէ Պեսարապիոյ խնդրին խաղաղ կարգադրութիւնը։

Քէրքէնցէֆի տեղ Հռոմի սովետական դեսպան նշանակուած Քամէնէֆ Մոսկուայէն ճամբայ ելած է դէպի Հռոմ։

Փանկալոսը պիտի փախցնէին

Աթէնքէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ հելլէն կառավարութիւնը Յունուար 26ին կէսօրէ վերջ Թորփիլահալածով մը եւ խիստ հսկողութեան տակ, Կրէտէի Իզզէտտին ամրոցը փոխադրեց Յունաստանի նախկին դիկտատոր զօր. Փանկալոսը։

Նախարարական խորհուրդը հապճեպով արտակարգ նիստ գումարած էր գիշերը՝ խորհրդակցելու համար զինուորական կացութեան մասին։ Զօր. Փանկալոսի բարեկամներու շրջանակին մէջ կարգ մը շարժումներ կասկածներ կը ներշնչէին։ Անոնք կը ծրագրէին յետաշրջական շարժում մը առաջ բերել ներկայ միացեալ կառավարութեան դէմ։ Վերջերս նաւային շրջանակներու մէջ դաւադրութիւն մը երեւան հանուած է — Փանկալոսը բանտէն փախցնելու մասին։ Կառավարութիւնը առենէ մը ի վեր տեղեկութիւն ունէր այս ձեռնարկներէն, սակայն ժողովուրդին մէջ գրգռութիւն առաջ չբերելու համար դաւադիրներուն գաղտնապէս ազդարարած էր դադրեցնել իրենց գործունէութիւնը։ Սակայն երբ անոնք մտիկ չըրին, կառավարութիւնը որոշեց աւելի կտրուկ միջոցներու դիմել, որով. հետեւ Փանկալոսի կողմնակիցներուն դէմ պայքարելու ուժ կը զգայ իր մէջ։ Ուրիշ ձերբակալութիւններու կը սպասուի։

Փանկալոս պիտի դատուի միայն Երեսփ. ժողովին կողմէ, որ պիտի գումարուի իբրեւ Գերագոյն ատեան, քանի որ Ծերակոյտը դեռ չէ կազմուած։

Ֆրանսա դարձեալ ոսկի կը ղրկէ Ամերիկա

Ֆրանսական կառավարութիւնը կը շարունակէ ոսկեդրամ ղրկել Ամերիկա։ Յունուար 27 թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ «Ֆրանս» շոգենաւով Նիւ Եորք հասած է 142 միլիոն ֆրանք արժէքով ձոյլ ոսկի։ Շոգենաւը ցամաք մտնելուն պէս 200 ոստիկան դուրս հանուած եւ զրահապատ ինքնաշարժներու մէջ դրուած է։

Քրիստոս կը վիրաւորէ յոյն մը

Փափա Էֆթիմ, վերջերս, հին տոմարի համաձայն Խաչը ծով նետած պահուն, արկած մը կը պատահաէ։ Այն վայրկեանին, երբ աղօթքին վերջին վանկը շրթներուն՝ Քրիստոս ծով կը նետուէր, ակնթարթ մը առաջ ծով նետուեցաւ յոյն երիտասարդ մը, որուն գլխուն հանդիպելով վիրաւորուեցաւ։ Փափա Էֆթիմ այսպէս կ'արդարացնէ ինքզինք.

— «Մենք Քէսկինի կողմերը ծով չունէինք եւ վարժ չենք։ Սակայն յանցանքը իմս չէ, ինչո՞ւ վիրաւորեալը ծով նետուեցաւ, երբ դեռ Քրիստոս ծով նետուած չէր։

Թուրք թերթերը, այս արարողութեան առթիւ, պատկերազարդուած են խաչերով, չաթալթագերով, եպիսկոպոսական գաւազաններով, բուրվառներով...։

«Հօկ»ի ճեռանները

Ամերիկայի Քլիվլէնտ քաղաքին Հօկի նախկին ատենապետը, Հօկի անդամներէն Պ. Նիկոլեանի 3000 տոլար արժէքով գորգերը թացուցած ըլլալով, բանտարկուած է։

Մարսէյլէն կը հաղորդեն թէ կիրակի օր միջադէպ մը պատահած է Հօկի ժողովին մէջ։ Հօկը ժողով կը գումարէր, ընտրելու համար իր նոր վարչութիւնը։ Հօմի անդամներն ալ (հին Հնչակեաններ, որոնք Հայրենիքի Օգնութեան Մարմին մը կազմած են) կ'ուզեն մասնակցիլ խորհրդակցութեան։ Հօկը կը մերժէ. Հօմը մտիկ չըներ ու ներս կը մտնէ։ Կը սկսի իրարանցում մը։ Ոստիկանները կը միջամտեն եւ դուրս կը հանեն Հօմի անդամները։ Սակայն այս վերջիններու ցուցմունքին համաձայն ոստիկանները կուզան համայնավար փնտռել ժողովին մէջ, որ կը ցրուի...։

Սելանիկէն կը հաղորդեն թէ Հօկի գեղծումներուն խնդիրը հելլէն դատարանին առջեւ դրուած է։ Հօկի վարչութեան անդամները, իբրեւ գեղծարար, բանտարկել տուած են Արսէն Մութաֆեանը, որ վերջերս մամուլին մէջ մերկացումներ ըրաւ Հօկի շահատակութեանց մասին։ Միւս կողմէ բանտարկեալ Մութաֆեան ալ կ'ամբաստանէ իր պետերը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ընդհ. տեսուչ նշանակուեցաւ Սթրազպուրկի համալսարանին տեսուչ Պ. Սէպաստիէն Շարլէթի, Փօլ Լափիի տեղ, որ մեռաւ քանի մը օր առաջ։

ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՄՕՆՓԵԼԻԷԻ ՑԱՆԿԸ

Դ. Ղուկասեան 30, Մ. Յակոբեան 50, Գ. Սարգիսպէկեան (ուսանող) 20, Mme X. (Ֆրանսուհի) 10, Ռուսեր՝ Mr. V. 5, Mme V. 5. N. L. 10, P. 10, Ռաֆ. Սարգիսեան (ուսանող) 30, Ֆրանսացիներ՝ De Robernier 10, De Bellois 20, G. Granier 5, M. Foucault 10, X. 5, Colonel Picot 10, Kléber Sailhen 10, F. Durand 15, F. Dubail 5, Աշոտ Շահգէլդեան (ուսանող 20, Ջաւէն Աֆթանդիլեան (ուսանող 10 ֆրանք։ Գումար 290 ֆրանք։ (Տես «Յառաջ» 23 Յունուար)։

Այրի Տիկ. Կ. Տօնիկեան, Պ. Վահան Տօնիկեան եւ ազգականները ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց զաւկին, եղբօր եւ ազգականին՝

ՏԻԱՐ ԵՐՈՒԱՆԴ ՏՕՆԻԿԵԱՆԻ

որ արկածով մեռաւ ծաղիկ հասակին մէջ.

Թաղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր շաբաթ, 29 Յունուար, ժամը 9ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 րիւ Ժան-Կուժօն։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

Ամէն տուն, ամէն մարդ կրնայ կարդալ

ՎԱՆԱԿԱՆԻՆ ՍԷՐԸ

անյագ հետաքրքրութիւն մը ձեզ կ'առաջնորդէ սկիզբէն մինչեւ վերջը

Կեդրոնատեղի՝ Ծիածան մատենաշար, Կ. Պոլիս, հասցէ՝ Madénachar Ziazan- 10 Rue Billor, Galata, Constantinople.

Բաժնորդագրութիւնները կը կատարուին փութով, փոխարժէքը կանխիկ, մեծաքանակներու մասնաւոր զեղչ։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՆԱՄԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Աղքատախնամ ընկերութիւնը ի նպաստ Փարիզի հայ կարօտեալներուն կազմակերպած է իր տարեկան պարահանդէսը, որ տեղի կ'ունենայ այսօր Յունուար 29 Շբ. գիշեր ժամը 9ին օթէլ Մաժէսթիքի սրահներուն մէջ, 19 Ave. Kléber։ Գեղարուեստական բաժնին մէջ պիտի ներկայացուի Երուանդ Օտեանի «Ազգ. Սահմանադրութեան 62րդ յօդուած»ը։

BOIS COLOMBESի ՄԷՋ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Նպարավաճառ Պր. Մանուկ Հալպեանի խանութը։

110 Rue des Chambards, Bois Colombes (Seine).

ՓԱՓԱՔՈՂՆԵՐՈՒՆ կը տրամադրուին Ռուսամ լաւագոյնական միութեան գիրքերը։

Դիմել՝ Յակոբ Հիսեանի, 87, Rue de la Renaissance, Bois-Colombes.

«Խարազան»ի վերջին թիւը փնտռեցէք ամէն տեղ այս շաբաթ, 16 էջ, ճոխ բովանդակութեամբ եւ բազմաթիւ նկարներով։ Գին 1 ֆր.։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի օր ժամը 2ին րիւ տը լա Լուար. Կրան Քաֆէ տիւ Փալէ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի բոլոր խումբերու Ա. վիճաքանական ժողովը՝ վաղը՝ կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, Էմիլ Զօլայի վերնայարկը 127-129 Rue Boileau։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Պատանի» միութեան ընդհ. անդամական ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ ետքը ժամը ճիշտ 1ին իր Գրադարան-ընթերցարանին մէջ։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ «Ռոստոմ» խումբի ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի երեկոյեան ժամը 8ին, Ռիւ Ռէֆիւժէ իւ թիւ 63։ Ներկայանալ անդամատետրերով։ Ներկայ պիտի ըլլայ Ընկեր Արսէն։

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 131 Faubg. du Temple։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ստիպողական օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Հայր. Միութեան Յունուար 22ի վիճակահանութենէն շահեցան՝ թիւ 297 մէկ տարեկան «Բուժանք», 134 մէկ տարեկան «Խարազ»։ 52, 485, 445 ..., 132, 5, 147, 287 զանազան իրեղէններ։ Դիմել՝ շահող տոմսերով միայն, գրաւոր կամ անձամբ, Հ. Տէր Յովհաննէսեանի, 8 րիւ տը լա Մէրիժանթիյէր Սէն։

ԽԱՐԲԵՐԴԻ Եղեգի գիւղի վերաշինութեան միութեան վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ Յունուար 23ին եւ շահեցան հետեւեալ թիւերը.— Ա. 211, Բ. 131, Գ. 174, Դ. 290, Ե. 265, Զ. 23։ Շահուած առարկաները ստանալու համար դիմել՝ Մնացող Շահինեանի, 29 րիւ տէ Տօմինիքէն Մարսէյլ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՊԵՐԼԻՆ, Պ. Յ.— Ձեր ուզած հասցէներն են.— 1. V. Chouchanian, Ecole Nationale d'Industrie Laitière, Mamirolle (Doubs). 2. G. Ghazarossian, c/o F. Hékimian, Banque Asbarez, Philippople (Bulgarie).

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ազատութեան ճանապարհին, Ա. Ահարոնեան 25 ֆրանք, Ազգային ջոջեր, Յ. Պարոնեան 20, Ասպետ Լիպարիտ (պատկերազարդ) Վ. Քիւրքճեան 40, Արաքսիա կամ վարժուհին, Ս. Շիրվան 15, Աւետարանները (Չորս) Գետնոյ նպսկ. Դուրեան 12.50, Բառարան հայ.-գաղ. Լուսինեան 60, Բառարան գաղ. հայ. Նուպարեան 60, Գիւղը, Համաստեղ 30, Երգարան (Արարատ) գրպանի 12.50, Երգարան ժողովրդ. կոմիտաս վարդ. 2 մաս 25, Խորհրդաւոր աղջիկը եւ իր գաղտնիքը, Սարուխան 25, Խրիմեան Հայրիկ Թ. Ե. Գ. 30, Խօսակցութիւն հայ.-գաղ., հայերէն հնչումներով 15, Խօսակց. հայ-անգղ. հայերէն հնչումներով 15, Խօսակց. հայ-ռուս. հայերէն հնչումներով 15, Խօսակց. հայ-գերմ. 15, Հայոց հին գեղարուեստի վարպետները Կ.Յ. Բասմաջեան 15, Հայաստանի (հին) քարտէսը 1.50, Համբոյրդ. հայրենի զրոյցներ, Ա. Ահարոնեան 25, Նարեկ աշխարհաբար, Գարե. Եպսկ. Խաչատուրեան 40, Նամականի ընդարձակ ընտանեկան-առեւտրական 15, Պատմութիւն Հայոց պատկերազարդ, Բ. տարի, Բասմաջեան 7.50, Պատմութիւն Հայոց պատկերազարդ, Գալստեան 30, Պիւրիտան, Նէլի աշտարակին հերոսը, Մ. Զէվաքօ 2 հատոր 25, Ռուսահայերի հասարակ. զարգացումը 1901—1918 65, Բանաստեղծութիւն Յ. Թումանեան 30, Սաթենիկ եւ Տրդատ 12.50, Սիմօն եւ Մառի 6 հատոր 40, Ցախսարիկը (Չալը գուշու) 16, Քամելիազարդ կինը 15, Քրիստափոր Միքայէլեան Ա. Ա. Ահարոնեան 12.50, Ֆրանսահայ տարեգիրք 1927ի 20, Larousse (Petit, Diction éditionnaire, 1927) 40 ֆրանք։

Գրատանս մէջ կը գտնուին նաեւ հայերէն ամէն տեսակ գիրքեր։

Փոստի ծախքը մեր վրայ է։

Հասցէ Librairie BALENTZ 233 Fbg. St. Martin, Paris 10.

ՍԱԿԱՐԱՆ

28 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լեվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3025
» II	»	1850
» III	»	1610
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit, 60, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն } 200bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 30 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1927

30 JANVIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 248 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒԺԱՍՊԱՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Ուրբաթ օր հրատարակեցինք ամբողջ Անդրկովկասի նոր մարդահամարը, եւ Հայաստանի մանրամասն ցուցակն ալ առանձին, ճիշտ այնպէս ինչպէս տպուած էր «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ (15 Յունուար)։

Ինչպէս կը հաստատէ Անդրկովկասի վիճակագրական կեդր. վարչութիւնը, Հայաստանի բնակչութեան ընդհանուր թիւն է 867,546 հոգի, որոնց 437,651ը այր, 429,895ը կին։ Ամբողջ բնակչութեան մէջ քաղաքացիները կը կազմեն 157,804, գիւղացիները՝ 709,742 հոգի։

Այս պաշտօնական թիւերը երեւան կը հանեն տխուր իրողութիւն մը,— Ներկայ Հայաստանի բնակչութեան նուազումը։

Մենք տակաւին աւելի կ'ուզենանք առանձին ուսումնասիրութեամբ ապացուցանելու այս պարագան։ Այսօրուան համար, եւ խմբագրականի մը սահմանին մէջ, կը բաւէ յիշել քանի մը կէտեր։

1920ին, Հայաստանի բնակչութիւնը կը հաշուէին 1,200,000, որուն 40—50,000ը միայն օտար էին։ Զեղչելով Կարսի եւ Իգտիրի շրջանները (որ արդէն չկան նոր մարդահամարին մէջ), ու նաեւ պատերազմի ատեն ջարդուածները, նորէն կարելի չէ բացատրել պակասը։ Որովհետեւ, ոչ միայն Թուրքերու ձեռքը անցած գաւառներուն բնակչութեան մեծ մասը Հայաստան ապաստանեցաւ, այլ եւ 1922էն 1925ի վերջը արտասահմանէն 17,452 գաղթականներ հայրենիք դարձած էին, համաձայն Ներքին գործավարութեան գաղթ. բաժնի տեղեկագրին։ Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել, նաեւ, 1926ի սկիզբը Յունաստանէն փոխադրուած 3000 հայրենակիցները։

Ուրիշ բաղդատութիւն մը,— Հայաստանի վիճակագրական վարչութիւնը անցեալ տարի հրատարակեց տեղեկագիր մը, որուն համաձայն 1922ին բնակչութեան թիւն էր 781,111,— 1923ին՝ 841,043.— 1924ին՝ 907,755։ Իսկ 1926 Ապրիլ 29ին, «Խ. Հ.» կը հրատարակէր նոր վիճակագրութիւն մը, որուն համաձայն մինչեւ 1926 Յունուար 1 Հայաստանի բնակչութիւնն էր 925,546 հոգի (745,884ը գիւղական վայրերու մէջ, 25,799ը աւաններու, 153,863ը՝ քաղաքներու մէջ)։

Տարբեր առիթով մը, Հայաստանի վիճակագրական վարչութիւնը երկրին բնակչութիւնը կը հաշուէր մօտ մէկ միլիոն, որուն 81,000ը Թուրք-Թաթար, 21,800ը ռուս, 16,400ը զանազան ազգեր. համագումար 127,400 օտարական։

Տակաւին չխօսեցանք ծնունդներու աճման մասին, որ ամէն ամսու կը ծանուցուի մանրամասնօրէն, գաւառ-գաւառ։ Միայն 1925ի առաջին վեցամսեային, այդ աճումը եղած էր 19,820 հոգի, եւ համեմատութիւնը միշտ ալ հարիւրին 3էն պակաս չէ։

Ուրեմն, հիմք բռնելով միայն 1926 Յունուար 1ի վիճակագրութիւնը, կը տեսնենք որ Հայաստանի բնակչութիւնը պակսեր է 58,000 հոգի (925,546 հոգի՝ 1926 Յունուար 1ին, 867,546 հոգի՝ 1927 Յունուար 14ի մարդահամարով)։ Գիւղի եւ քաղաքի վրայ հաշուելով, կը հետեւի թէ մէկ տարուան մէջ 36,142 հոգի պակսած է գիւղական վայրերէն, իսկ 21,858 հոգի՝ քաղաքներէն։

Եւ ասոնք՝ մասնակի հաշիւներ են տակաւին։ Կրնայինք առանձին գաւառներ ալ բաղդատել. ինչպէս Զանգեզուրի շրջանը, որ առաջ 100,000 բնակիչ կը հաշուէր, իսկ նոր մարդահամարը կը ցուցնէ 64,676. Դարալագեազի գաւառը, զոր 38-40,000 կը հաշուէին անցեալ տարի, իսկ այժմ նշանակած են 28,494 հոգի։

Բայց աւելորդ է խճողել նոր թուանշաններով։ Եղածն իսկ շատ է, հաստատելու համար ինչ որ գրած էինք առաջին առթիւ, — Հայաստանի բնակչութեան նօսրացումը, հետեւաբար եւ երկրին տկարացումը։

Ի՞նչ են այս կացութեան պատճառները։

Կ'ուզէինք որ Երեւանի վարիչները իրենք պատասխանէին, եւ լուսաբանէին արտասահմանի գաղութները, որոնք հայրենիքի կարօտով կը մաշին, եւ պատրաստ են ամէն աջակցութեան, բայց կը հանդիպին համր բերաններու եւ կղպուած դռներու։

Առաջին պատճառը, անշուշտ, երկրին շնորհուա՛ծ «անկախ» իշխանութիւնն է, որ իր «ազատութեամբն» իսկ մինչեւ Ռուսաստանի խորերը քշել կուտայ հայրենիքի զաւակները։ Երկրորդը՝ տնտեսական կազմալուծումը, որ կը ծնի նորէն այդ գլուխէն, իշխանութենէն, եւ փոխանակ հայրենիքին կապելու գիւղացին ու քաղաքացին, ստիպէզ փնտռել կուտայ ուրի՛շ երկինքի տակ։ Ասոնցմէ հերքեցին արտագաղթի (մանաւորապէս Զանգեզուրի շրջանէն) լուրը, բայց անհաւասիկ իրենց նշանակած թուանշանները կուտան հերքումին պատասխանը։

Երրո՞րդը, չորրո՞րդը։ Բայց երկար պատմութիւն է։

Անգամ մը չարաշուք իրականութիւնը պարզելէ յետոյ, կարելի է հատ-հատ վար առնել այս ողբերգութեան բոլոր վարագոյրները, որպէս զի ամէնէն միամիտներն ալ «աչօք-բացօք» տեսնեն թէ ինչպէս հետզհետէ զուանա եւ ուժասպառ վիճակ մը կը ստանայ Հայաստան աշխարհը, առանց ներքին կամ արտաքին պատերազմներու, կատարեալ խաղաղութեան եւ կատարեալ շրութեան մէջ...։

Շ.

ԻՄ ԱՆԿԻՒՆԷՍ

ՑԵՂԻՆ ՁԱՅՆԸ

Փարիզէն վերադարձող պարոն մը «Լոյս Քաղաք»ի հրաշալիքներէն կը ճառէր մեզի, անցեալ օր։ Արագ ու սրընթաց կեանքէն։ Նուայտ ու յանկուցիչ ապրումներէն։ Վէրսայլէն։ Ֆրանսական սքեղծագործ հանճարէն ու քաղաքակրթութենէն։

Յանկարծ, սրճարանի մը անկիւնէն, վրդովուն ու կարուկ ձայն մը երկարեցաւ մեզ։ Դարձա՛նք։ Տարէց, ու յեղափոխական կեանքին մէջ կրթուած «զաւառացի» ընկեր մը, որ, զայրոյթը աչքերուն, եւ խօսքը ուղղելով հմայուած պարոնին՝

— Լսեցէ, ուր կը պատմես թէ հանճարն ու միտքը կը տիրեն, Մօնկօլներ կա՞ն, հարցուց։

— Ինչպէ՞ս, ի՞նչ Մօնկօլ, վրայ բերաւ միւսը։

— Մօնկօլ, ա՛յ տղայ։ Ես արիւնարբու եւ կոտորող խուժանը ապրի՞ր է այդ երկրի սահմաններուն շուրջ։

— Ո՛չ։

— Քիւրտե՞ր։ Թաթարնե՞ր։

— Նրբե՛ք։

— Թուրք ու ռուս պետութիւննե՞ր։

— Ի հարկէ՛ ո՛չ։

Զարմացած՝ կը սպասէինք եղքին։ Ի՞նչ «անըմբռնելի» հարցումներ էին, Լա՛ռ էինք, մինչ մեր ընկերը՝ թաւալող հեւք մը կուրծքին տակ՝ դանդա՛ղ՝ մօտեցաւ նկարագրող պարոնին, ու, գրեթէ ըմբոստ՝

— Ձեր այդ Վէրսայլները, համալսարա՛նները, կանգնած կոթողներն ու արձանները, «Յաղթութեան կամար»ները զմայլեցնե՛՛ղ հանճարն ու քաղաքակրթութիւնը շա՛տ աւելի նսեմ ու պզտիկ են իմ աչքիս, քան Տարօնէն Կարին՝ ամայացած աւերակներն ու Ալագեազի յարդէ հայ խրճիթը։ Ես՝ իմ այս տգէտ ու անճար գոյութեանս մէջ շա՛տ աւելի հպարտ կը կանգնիմ, քան ձեր Հիւկօներն ու Փասթէօրները։ Իմ տեսողութեանս առջեւ՝ տրեխաւոր Աղբիւր-Սերոբներն ու Գէորգ Չաւուշները շա՛տ աւելի հոյակապ ու շքեղ կը բարձրանան, քան՝ ձեր աշխարհակալ Նափոլէոնները...։ Ու ինծի համար, պարոննե՛ր, Մօնկօլներուն, Քիւրտերուն, Թաթարներուն, Թուրք ու ռուս պետութիւններուն, եւ հինէն ու նորէն եկող ու դացող արշաւանքներուն դէմ, միս մինակ, Աւարայ խաւարակուռ այդ անկիւններուն մէջ իր գոյութիւնը դեռ կանգուն պահող հայ ժողովուրդը շատ աւելի մեծ է եւ սքանչելի, քան՝ ձեր Եւրոպաները, որոնք ուճացեր ու աճեր են բախտաւո՛ր երկինքներու տակ...։ Որոնք, իրենց միտքն, ու մերինէն շա՛տ վերջ ծնող քաղաքակրթութիւնը անկաշկանդօրէն զարգացուցեր են, մինչ մենք՝ արիւնաներկ խուժաններու ճամբուն վրայ՝ ստիպուեր ենք փռել մեր հանճարը, յարատեւօրէն կոխոտուելու եւ մահանալու ենթակայ...։

⁂

Նշմեր էինք։ Ցեղին ձայնն էր։ Արդարութեան ձայնը։ Ու սա քարէ ու երկաթէ արձաններուն դէմ՝ արիւնէ ու գանկերէ բարձրացող հայ հանճարին ու հայ հաւատքին անխորտակելի՛ արձանը...։

ՎԱՀՐԻՃ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԼԱՒԱՏԵՍ Է

"ՁԵՆՔ ԿՐՆԱՐ ՊԱՐՏԱԴՐԵԼ ՈՐ ՕՏԱՐՆԵՐԸ ՀԵՌԱՆԱՆ, ԲԱՅՑ..."

Ինչպէս գրեցինք երէկ, Երեսփ. ժողովը Ուրբաթ օր երկրորդ անգամ զբաղեցաւ գործազրկութեան տագնապով։

Առաջին խօսողը եղաւ Ավէյրօնի երեսփոխան Ժան Մոլինիէ, որ յայտնեց թէ ապրուստի սղութեան պատճառներէն մէկն ալ երկաթուղիի բարձր սակագիններն են։ Երեսփոխան Փիւէք խօսեցաւ դրամական խնդրին մասին եւ հարցուց թէ կառավարութիւնը ի՞նչ մտադիր է ընել. Ֆրանքը կայունացնե՞լ թէ ոսկեդրամի վերադառնալ։

Ընկերվարական երեսփոխան Լըպա գործազրկութեան տագնապին վրայ երկար կանգ առաւ եւ բաղդատութիւն մը՝ ըրաւ 1920—21ի տագնապին հետ։ «Այն ատեն, ըսաւ, տագնապը համաշխարհային հանգամանք ունէր, մինչ այսօրուանը միայն Ֆրանսայի կը վերաբերի։ Ոչ ոք կրնայ ուրանալ թէ տագնապը կայ եւ արագօրէն կը ծաւալի։ Նոյեմբերի կիսուն նպաստընկալ գործազուրկները 469 հոգի էին, Դեկտ. 31ին 17,078 եղան, Յունուար 15ին 38,300ի բարձրացաւ, իսկ այսօրուան թիւն է 45,222։ Օգոստոսին գործատէրերը բանուոր չէին կրնար գտնել, հիմա հակառակը կը պատահի։ 1921ին 91,000 նպաստընկալ անգործներ կային, բայց իրական գործազուրկներուն թիւն էր 529,000։

Վարչապետ Փուանքարէ գիտել տուաւ թէ պատերազմէն առաջ միշտ կէս միլիոն գործազուրկներ կային Ֆրանսայի մէջ, այսինքն այսօրուանէն աւելի։

Լըպա ըսաւ թէ ուրիշ երկիրներու մէջ ալ գործազրկութիւն կայ. օրինակ, Նոյեմբերին Գերմանիոյ մէջ 1,309,000 բանուորներ ամբողջովին կամ մասնակի անգործ էին, Անգլիոյ մէջ՝ 1,636,000 բանուորներ, Ռուսիոյ մէջ՝ 1,120,000։ Ֆրանսա դեռ այդ վիճակին չէ հասած, բայց պէտք է մտածենք վաղուան համար։ Ինչպէս։ Ֆրանքը պէտք է կայունացնել, բայց անկէ առաջ կառավարութիւնը պէտք է որոշ տեղեկութիւններ տայ անգործներուն գործ հայթայթելու համար կատարուելիք շինութեանց մասին։ Ցետոյ պէտք է հասկցնել գործատէրերուն որ լաւագոյն է աշխատանքի ժամերը կրճատել քան գործաւորներ արձակել. մինչդեռ գործարաններ կան, ուր յաւելուածական ժամերով կ'աշխատին շատ մը բանուորներ։

Ընկերվարական երեսփոխանը յետոյ անդրադարձաւ օտար բանուորներուն։ Պատերազմէն ետք, ըսաւ, Ֆրանսա կոտորակուած, լայն բացաւ իր դուռները դուրսէն եկող բանուորներուն առջեւ։ Բայց այս բացառիկ կացութեան բացառիկ միջոցներ պէտք են։ Ներկայիս 1,600,000 օտար բանուորներ կան Ֆրանսայի մէջ (—Պաշտօնական թիւը 1,450,000 է, ճշտեց Փուանքարէ)։ Պատերազմէն առաջ 500,000 միայն կար։ Տարւոյն սկիզբէն ի վեր 239 օտարական մտած եւ 2336 մեկնած են։ Ասիկա բաւական չէ։ Պէտք է փակել դուռները օտար բանուորներուն առջեւ, որքան ատեն որ աշխատանքի շուկան խըռնուած է։ Ցաւալի է որ հողատէրերու ընդդիմութեան պատճառաւ օտար բանուորներու պարագան չէ յանձնուած միակ կազմակերպութեան մը՝ հովանաւորութեամբ Աշխատանքի Նախարարութեան։

Երեսփոխանը աւելցուց որ կառավարութիւնը բաւարար չափով չօգներ գործազուրկներուն. իր բաժինը հազիւ 100ին 20ի կը հասնի եւ պահանջեց որ աւելի մեծ տոկոսով մասնակցի։

Աշխատանքի նախարար Անտրէ Ֆալիէր պատասխանելով հարցապնդումներուն, ըսաւ թէ ներկայ տագնապին անմիջական պատճառները կապուած են 1921ի տագնապին հետ։ Այսօր, ինչպէս այն ատեն, յաճախորդը կը սպասէ որ գիները իջնան, որով առեւտրականն ալ պարենաւորուելու համար չի դիմեր գործարաններուն։ Ներկայ կացութեան պատճառն այն է որ Նոյեմբերին մեծաքանակի գիները ինկան։ Այսօր յուսալի է որ այդ անկումը կասի եւ գործերը վերսկսին։ Ներկայիս 45,222 նպաստընկալ անգործներ կան, սակայն 1921ի եւ ուրիշ երկիրներու հետ բաղդատելով շատ չնչին է այս թիւը։

«Դալով օտար բանուորներուն, անոնց Ֆրանսա մուտքին արգիլումը բաւական չըլլալով, նկատի առած ենք անցագրի դրութիւնը վերահաստատել։ Սակայն կրնա՞նք դուրս հանել ներկայիս Ֆրանսա գտնուող օտար բանուորները։ Եթէ խնդիրը անբաղձալիներուն մասին ըլլայ, բնական է թէ այո՛։ Ատիկա կարգապահական միջոց մըն է, որուն դիմելու չպիտի վարանի կառավարութիւնը։ Սակայն իրական բանուորներու համար պայմանագրութիւններ կան, զորս պարտաւոր ենք յարգել։ Հետեւաբար չենք կրնար խստութեան դիմել, բայց համոզելով պիտի դիւրացնենք անոնց հայրենիք դառնալու միջոցները։ Աշխատանքի քննիչներուն պաշտօն տուած ենք յիշեցնել գործատէրերուն, որ ոչ մէկ պարագայի մէջ պէտք չէ արձակել ֆրանսացի բանուորները՝ պահելու համար օտարականները։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԱՆՑԱԳԻՐԸ ՊԱՐՏԱԻՈՐԻՉ?

Տէսինի մեր Թղթակիցը կը գրէ.—

Թերթերուն մէջ կարդացինք թէ՝ Նանսէնեան անցագիրը պարտադիր չէ այն Հայերուն որոնք չեն ցամբորդեր։ Դատութիս Հայերն ալ ապահով էին թէ գոնէ 60 ֆրանքէն ազատ մնացին։

Ոստիկան հրահանգին համաձայն, Յունուարին սկսանք դիմումներ կատարել ինքնութեան թուղթերը ստանալու համար։ Արդ, Քաղաքապետութիւնը առաջին առթիւ Նանսէնեան անցագիր կը պահանջէ, եւ կը պարտադրէ որ անպատճառ առնենք, այլապէս ինքնութեան թուղթ չեն տար եւ կը փնտռեն։ Ի՞նչ պիտի ընէ խեղճ աշխատաւորը այս նեղ օրերուն։ Արդէն գործի ժամերը կրճատուած են, զանազան տուրքեր աւելցած են նախորդ տարուան վրայ. իսկ ինքնութեան թուղթերու սակը 375 ֆր.ի բարձրացած է։ Ո՞ր մէկը պիտի վճարէ անգործ բանուորը, որ արդէն օրուայ հացի կարօտ է։ Ժամ առաջ ազդու դիմում պէտք է կատարել, գաւառներու համար։ Մեր հայրենակիցները սկսած են մտատանջուիլ։ Եթէ այս բեռը մասամբ տանելի է ամուրիներուն, բայց ծանր է բազմանդամ ընտանիքներուն համար։ Գրեթէ ամէն հայ 3—4 պզտիկ կամ անաշխատ ծնող ունի։ Ո՞վ պիտի խորհի անոնց համար։

ՅԱՌԱՋ.— Եթէ ուրիշ գաւառներու մէջ ալ Նանսէնեան անցագիր կը պահանջուի իբրեւ պայման, անհրաժեշտ է տեղեկացնել, որպէսզի հաւաքաբար դիմում կատարուի, թէեւ նախարարութեան հրահանգը բացորոշ է։

ԱԴԱՄԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Նիսի մօտ, Պար-սիւր-լը-Լու գիւղին սարալանջին վրայ, Լէ Քուրմէթ կոչուած տեղը հաստատուած բուժակայան մը կայ։ Տնօրէնն է տօքթ. Կոլլէրկ, որ կ'ուսուցանէ բնապաշտութիւն, նմանողաբար մօտենալ նախնական կենցաղին, հագուելու եւ սնանելու բնական սովորութիւններուն։ Այսպէս, կայանի բնակիչները, աղջիկ ու մանչ կը պտտէին մերկ, առանց շապիկի եւ շապկընկերի։ Գիւղացիները, որ կը տեսնէին Ադամներն ու Եւաները, պայթակղած՝ լուր տուին ոստիկանութեան։ Կանչուեցաւ տնօրէնը, որ, լայն շապիկ մը եւ կաշիէ վարտիք մը հագած, ներկայացաւ ոստիկանութեան։ Տնօրէնը խոստովանելով որ իր աշակերտները մերկ են, կ'աւելցնէր թէ երբեք ժողովուրդին չեն ներկայացած, եւ բացօթեայ արեւի լոգանք կատարած պահուն, աշակերտները միշտ կը հագնին բարա՛կ վարտիք մը։ Ու տօքթէօրը ցաւ յայտնած է որ, հակառակ իրենց բարակ վարտիքին, գիւղացիները մերկ կարծած են զիրենք։

Ոստիկանութիւնը Թափանցիկ շապիկները բաւարար չի գտաւ պայթակղութիւնը ծածկելու համար, եւ խիստ հրամաններ տուաւ։

Ոսկի եւ արծաթ.— Պանք տը Ֆրանսը անցած շաբթուան ընթացքին 47 միլիոն ֆրանքի ոսկի եւ արծաթ գնեց։ Այս ձեւով մինչեւ հիմա գնած է մէկ միլիառ 184,460,762 ֆրանք արժէքով ոսկի, արծաթ եւ օտար դրամներ։

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՊՈԼԻՍ ՄՆԱՑԱԾ ՀԱՅԵՐՈՒ ԽՂՃԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ
ՆԵՐՔԻՆ ԴԱՒԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ՇԱՀԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

Պոլիսէն հասած ճամբորդէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները՝ մեր հայրենակիցներու տնտեսական կացութեան եւ ազգային հոգերու մասին:

... Պոլսոյ ազգային կեանքի մասին կը հարցնէք, տակաւին այդ ախտէն չբուժուեցա՞ք։ Ու այդ ազգային կեանքը, ինչպէս որ դուք կ՚ըմբռնէք, մեռնելէ վերջ ալ ձեզի եւ ձեր նման մէկ քանիներու ընդ երկար երազել պիտի տայ։

Բայց ի՞նչ ազգային կեանք. մեռնելու վրայ եղող համայնքութիւնը կրնա՞յ հաւաքական կեանք ու շարժում ունենալ, ինչպէս դուք տեսաք եւ կամ կ՚երեւակայէք։ Պոլսահայ համայնքը օրէ օր կը նուազի գաղթելով ու հետզհետէ կը քայքայուի ժողովուրդին աղքատացումով։ Այս քաղաքին մէջ հայ համայնքը իր արտաքին հմայքներէն բոլորովին մերկացած է. ան առեւտրական հրապարակի վրայ այլ եւս տարր մը, ազդակ մը ըլլալէ դադրած է, եւ լոկ արհեստաւորներու եւ խեղճուկ մանրավաճառներու դաս մը կը ներկայացնէ. իսկ բազմակեցու համայնքներու մէջ՝ ամենայետինն ու զանցառելին է։

Դուք կ՚երազէք այն ժամանակները երբ ամբողջ Սուլթան Համամի եւ Ղալաթիոյ հրապարակները հայկական «ֆիրմաներով» կը պայծառէին, երբ ամբողջ առեւտրական ու ձեռնարկական շարժումին կէսը Հայերու ձեռքն էր, երբ հասարակութիւններու կարգին Թուրքին վերջ Հայն էր որ յաճախ կը մրցէր Յոյնին հետ եւ միւսները բոլորը վերջը կուգային։ Այժմ հետքը չէ մնացեր բանի մը որ ապացուցանէր թէ անցեալին մէջ այդ կերպ եղած է։

Երեկները կը տեսնէք շուկան այն բազմութեան որ կը ճեղքաւորուի դէպի Կէտիք Փաշա եւ Գում Գափու տանող ճամբաները։ Պայուսակներ իրենց ձեռքը, մէկ կողմի վրայ հակած եւ վիզերը ծուռ, տուն տանելու վրայ են շուկայէն եւ պազարներու տեղերէ գնուած ամենաաժան բանջարեղէնները կամ հացը։ Մաշած եւ իւղոտ հագուստները, մրոտ ձեռքերը եւ շալկած պայուսակը կը մատնեն որ հայ արհեստաւորներու խեղճուկ ախպարներ են ասոնք, որոնց վաստակը չի՛ ներեր որ նպարավաճառի աշկերտը կամ հացագործը տուն տանին հարկ եղածը, պարզ յանձնարարութեան մը վրայ, ինչպէս կ՚ըլլար երբեմն, տարիներ առաջ։

Այս վիճակին հասած ընկերութիւն մը, որ անտեսական քայքայման ափը հասած է եւ օրուան ապրուստի մղձաւանջովը կը հեծէ, կը խորհի՞ք թէ հնարաւորութիւն եւ փափաք ունենայ ազգային եւ հաւաքական կեանք մը մշակելու։

Ուրիշ պատճառներ ալ կան ազգային կեանքի քայքայման. այն է քաղաքական աննպաստ պայմաններն ու մանաւանդ ներքին խառնակիչներու եւ բախտախնդիրներու ձեռնարկները, որոնք բոլորովին սառեցուցին ու սահմռկեցուցին հասարակութիւնը՝ այնպէս ցոյց տալով թէ ազգային դպրոցով, եկեղեցիով ու մշակոյթով զբաղիլը պետութեան դէմ դաւաճանել է եւ անախորժ՝ կառավարութեան համար։

Վարչական մեքենան երեւութապէս կայ ու կը բանի, բայց իրականին մէջ շատ մաշած ու խարխլած է։ Ինչ որ կայ արտաքին ձեւն է, մանաւանդ հին անուններու եւ բացասութիւններու գոյութիւնն է որ խաբկանքը կուտայ վարչական կազմի մը գոյութեան։ Որդնոտած ու փտած միջուկ մըն է որ կը ծածկուի դեռ անաղարտ մնացած կեղեւի մը տակ։

Թաղային ընտրութիւնները վերջացան։ Պէտք չէ խաբուիլ ազգ. կեանքի ու կենսունակութեան նշան համարել այդ «ընտրութիւնները»։ Եղածը նոյն ինչ է, բայց թելադրանքի մը հետեւանք է։ Թելադրողները կը կարծուի թէ իրենք ալ պետական շրջանակներէ թելադրուած մարդիկ են, եւ կը յուսան այդ «Ազգային Ժողովին» եւ Ժողովրդի անունով կատարել տալ ձեռնարկներ ու յայտարարութիւններ, որոնք պիտի գան վերջնական ձեւ տալ փոքրամասնութեանց հարցին։

Ընտրուածնե՞րը հապա. ի՞նչ խայտաբղէտ տարրեր... Թերեւս թիւրիմացութեամբ քանի մը արժէքաւոր անձեր կան ընտրուածներու մէջ, իսկ մեծամասնութիւնը անբաղձալի տարրերու կոյտ մըն է։ Ոմանք ընտրուած են անձնական արժանիք մը չունենալուն եւ ոմանք ալ մանաւանդ աղտոտ անցեալ ու ներկայ մը ունենալուն համար։ Մեծ թիւ մը կը տեսնէք նախկին «Պապը ալիական»ներու եւ անոնց թոռնիկներու. հին ձեւերն են որ կը կրկնուին...։

Տեսնենք տակաւին ժողովը ե՞րբ պիտի գումարուի, եւ ի՞նչ պիտի ծնի։

* * *

Քիչ մնաց մոռնայի օրուան ամէնէն նշանաւոր դէպքը։ Տքթ. Նաղուպեանը փարիզ կուգայ: Ալ մնացածը դուք կ՚ամբողջացնէք եւ ծափով ու ծնծղաներով ընդառաջ կ՚երթաք։ Մի՛ մոռնար յաղթական կամար տակէն անցընել, էյֆէլ բարձրացնել, ալ ի՞նչ գիտնամ։ Ովսաննաներ ըսէք այդ մարդուն, որովհետեւ ատոր հոգի կուտայ՝ այդ ախտէն ու ընչաքաղցութենէն վարակուած է։

Կատակը մէկդի, աղտեղութիւն մըն է որ կը մաքրուի այն շրջանակէն: Տոքթ. Նաղուպեան ներքնապէս քայքայեց, արտաքնապէս վարկաբեկեց ու ստորնացուց այս խեղճ ժողովուրդը որ ամէն բան կորսնցուցած էր, եւ կը խորհէր թէ մէկ սրբութիւն՝ պատիւը պահած է։ Այս անարժան արարածը զայն ալ ի վաճառ հանեց «ընդ երեսուն արծաթոյ», իր ափարթմանները, կալուածները եւ հարստութիւնը փրկելու համար։

Դժուար է մէկ գրչով այս մարդուն գործը ներկայացնել. Բայց իբրեւ մեր վերջին պատմութեան բացասական դրուագներէն մէկը հարկ է որ մեր պատմութեան ու ազգային կեանքին հետեւողները վերլուծեն, որովհետեւ անոր կատարածը հասարակ փորձ մը չէր, այլ լուրջ շարժում մը։ Ան իր ձեռնարկովը Պոլսոյ թէ, ազգային կեանքը քայքայեց եւ թէ հայ համայնքի անտէրութեանը վկայեց։ Այս խօսքերը թերեւս չափազանց թուին, որովհետեւ դուք Պոլիս չապրեցաք, անոր գործերուն ականատես չեղաք, անոր մղձաւանջը չապրեցաք։

Տոքթ. Նաղուպեան չդադրեցաւ Պատրիարքարանն ու Վարչութիւնը նեղը դնելէ, որպէսզի ըլլեն յայտարարեն թէ «մենք լօզանի դաշնագիր չենք ճանչնար, թէ մենք մեր դպրոցներու մէջ Թուրքերէնը պիտի ընդունինք մայրենի լեզու. մեր դպրոցները մէարիֆը, մեր եկեղեցիներու կալուածներն ու բարեգործական հաստատութիւնները էվգաֆը թող մատակարարեն, մենք ուրոյն կազմակերպութիւն չենք ուզեր, մենք մեր Թուրք եղբայրներէն ո եւ է բանով չենք ուզեր զանազանուիլ, մենք «Թիւրք օղլու Թիւրք ենք»:

Այս անարժան գիտնականը ամէն շաբաթ Թուրք թերթերու մէջ յայտարարութիւններ կ՚ընէր այն իմաստով որ մենք «Թիւրք օղլու Թիւրք ենք», կամ ըլլալ կ՚ուզենք. բայց, կը հասկցնէր նաեւ որ Պատրիարքարանն ու ուրիշ տարրեր արգելք կ՚ըլլան։ Հանրագրութիւններ պտտցուեցին, շատեր սու աթի ստորագրեցին։ Նաբաթ չէր անցներ որ Թուրք թերթերու մէջ յայտարարութիւն մը եւ թերթին կողմէ ալ յարձակում մը չըլլար Պատրիարքարանի եւ Հայերու հասցէին։

Այն պահուն երբ հարկ էր որ մեր խեղճ ժողովուրդը իր գլխուն ձգուէր, որպէսզի բազմաթիւ դժուարութիւններու մէջէն իր հացը ճարէր, իր անտեսութիւնը շտկէր, իր վէրքերը դարմանէր, այս մարդուկը Թուրք հանրային կարծիքը հրահրեց ու ատելութիւնը վառ պահեց մեր ժողովուրդին հանդէպ, ամէն օր թերթերու մէջ անոր դէմ խօսելու առիթ տալով։ Մինչդեռ մենք կը ցանկայինք եւ մեր շահը կը պահանջէր որ մեր վրայ չխօսին, պահ մը մոռնան մեզ։

Թերեւս խորհիք թէ այս մարդը ուզեց քաղաքականութիւն մը վարել եւ դարման մը գտնել մեր ժողովուրդի վիճակին։ Դիւրին է հերքել այդ մտածումը։

Նախ՝ Տոքթ. Նաղուպեանը այդ հաւաքական մտահոգութեամբ տոգորուած մարդ չէ, ան երբեք հանրային հասկացողութիւն չունի, ես պիտի ըսեմ գլուխ ալ չունի, անոր չափ սնապարծ մարդ քիչ կայ, դուք մի նայիք որ կարգ մը մարդիկ զայն մինչեւ քաղաքական ժողով տարին, իբրեւ խրտուիլակ։

Անկէ զատ, Նաղուպեանի ամբողջ կեանքը եւ կարգ մը յայտարարութիւնները պարզապէս կը ցուցնեն որ ան միա՛յն ինքզինքին համար կ՚աշխատէր, կ՚ուզէր ինքզինքը սիրելի, հաւատարիմ «եւ ճանաչուն» Թուրք ցուցնել։ Ամէնէն թարմ եւ ախուր ապացոյցը այն է որ անգամ մը յայտարարեց թէ ինք «Թիւրք օղլու Թիւրք» է, որովհետեւ իր մայրը «եաշմախ» կը կապէ. երբ այդ չզօրեց, տասը մըն ալ գրեց Թուրք թերթի մը մէջ.

— Պալքաննեան պատերազմի ատեն, Գուլկարնները էտիրնէի մէջ գէհաէտտինի ճաքիրը ճրագանի պիտի բռնէին, ես բարեխօսեցի պուլկար զօրավարին եւ փրկեցի անոր կեանքը...

Թշուառականը չքաշուեցաւ այս յայտարարութիւնը ընելու եւ 800.000 հայ որբերու եւ այրիներու անէծքն ու գայրոյթը իր վրայ հրաւիրելու, այն յուսով որ Թուրքերուն սիրելի կը դառնայ եւ իր կալուածները չեն գրաւուիր։ Լոյսի նման պարզ է որ այս մարդը, իր կաշիին համար կ՚ընէր, որովհետեւ փախստական ցուցակը գրուած էր, ապա անվաւեր վիզէով մը Պոլիս դարձած էր։ Ոստիկանութիւնը քանի մը անգամ զինք նեղեց ու հարցուփորձեց, ինքն ալ վախցաւ որ երկրէն դուրս պիտի հանեն ու կալուածները պիտի գրաւեն, այն ատեն ամէն ստորնութեան գիջանեցաւ։ Դոնէ անձնապէս թրքանար, ըսելիք չունէինք, բայց այս խեղճ ժողովուրդէն ի՞նչ կ՚ուզէր, որ անոր խաղաղութիւնը խանգարեց եւ պատիւը արատաւորեց։

Հարկ կա՞յ ըսելու որ ան յաջողեցաւ գէթ իր անձին համար։ Կառավարութիւնը բնական է որ անոր ըսածներուն արժէք պիտի չտար, որովհետեւ լաւ գիտէր թէ Նաղուպեանը բախտախնդիր մըն է որ նմանօրինակ ձեռքպայմաններ ու յայտարարութիւններ ըրած է դահաժառանգներու. Կարմիր Մահիկի մարդոց, հին փաշաներու, ինչպէս նաեւ զինադադարի ատեն ալ՝ անգլիացի եւ ֆրանսացի ոստիկաններու՝ դարձեալ իր ափարթմանները պահել տալու համար։ Կառավարութիւնը սակայն, ուզեց, անուղղակի քաջալերել որ Նաղուպեաններ ըլլեն՝ պարզապէս մեր համայնքը պառակտելու, քայքայելու եւ տարրալուծելու համար. եւ յաջողեցաւ։

Այսպէս թէ այնպէս, այս բարի ծաղիկը հիմակ Փարիզ կուգայ, վիլլայի մը մէջ հանգիստ սրտով իր ափարթմաններու եկամուտները վայելելու։ Եւ այստեղ թերեւս կը գտնուին կարգ մը մարդիկ որ ուզեն երթալ իր ձեռքը սեղմելու։

Նաղուպեանը կուգայ, սակայն իր ձեռնասուններէն մարդիկ կան ընտրուած երեսփոխաններու!? մէջ։ Տեսնենք դեռ ինչեր պիտի քաշեն անոնց երեսէն։ Ժողովրդական առածը կ՚ըսէ թէ «գայլը ամպոտ օր կը փնտռէ»։ Պոլսոյ այժմու պայմաններն ալ այնպէս են, այնքան ամպոտ որ միայն այս տեսակ տիպարներու ասպարէզ ելլելուն կը նպաստեն։

ԽՈՆԱՐՀ ՁԱՅՆԵՐ

ԿՈՒՇԱՆԱՆ, ԿՈՒՇԱՆԱՆ ԲՈԼՈՐԸ...

— Սիրոյ թափառաշրջիկ, սիրոյ գինով, կը լսե՞ս զանգակները որ կը հնչեն, շտապէ՛, պիտի մեկնինք, ձիերը կը վրնջեն ու ժամանակը ուշ է...

— Այո՛, այո՛, պիտի գամ բայց սպասէ վայրկեան մըն ալ, կառապան, քա՛ջ տղայ, բեռներս կապե՞մ... ո՛հ, ինչքան յիշատակ ընկիւնէ անկիւն, պատերուն վրայ ու պարտէզին մէջ այս ինչքան ծաղիկ, ու բաժակները ինչպէս փխրուն են ու սպիտակ, մառաններուս մէջ կը դողդղան կապոյտ երակներով ու սրդովէ անոնց թերթերը։ Սպասէ՛, կա՛ռապան, որ գիշերը լաւ մը տեղաւորուի, կը ճամբորդենք լուսնկայ լոյսով. կ՚երթամ անոր պատշգամին տակ, զանգակածաղիկներէ ու անմոռուկներէ կապուած խոշոր ու ազուոր փունջ մը բազուկներուս մէջ, ո՛հ, կը կարծես որ այսպէս մերկ կարելի՞ է մեկնիլ, կառապա՛ն, այս պարտէզէն, այս գարունէն, այս օրերէն՝ բաժնուրուի՞մ... հարբստանա՞մ...

Ցտոյ՝ կուգամ, կուգամ, կուգամ...

— (Մայրը) կը բաւէ, իմ ազուոր տղաս, եկուր ներս, արդէն հով կայ, կը ցրտէ, գիշեր է գրեթէ, կը մսիս...

— Մայրիկ, քիչ մըն ալ, թող տուր քիչ մըն ալ կենամ պարտէզին մէջ, ճերմակ վարդերու թուփին վրայ թիթեռնիկ մը կայ, անո՛ւշ մայրիկ, թո՛ղ որ որսամ, թեւերը կապոյտ են՝ մութ-լեղակագոյն երիզներով... ո՛հ, այսպէս կապոյտ ու սիրուն թիթեռնիկ մինչեւ հիմա չէի տեսած... (առանց ձայնի կը մօտենայ) փախա՜ւ... ո՛հ, վերադարձաւ... թառեցաւ սպիտակ մեխակի մը պսակին վրայ... գնա՞ց... ափսո՜ս... կը սպասեմ տակաւին, գիտե՛մ ներս կանչեր, մայրի՛կ, (տրտում ու գլխահակ) անպայման նորէն կուգայ, շուրջը ուրիշ պարտէզ չկայ, ո՛հ, եթէ բռնեմ, եթէ բռնեմ, կապոյտ թիթեռնիկը. մայրի՛կ... (կը սպասէ ու կը նայի լուսնկայի մահիկին)։

— (Խաղասրահի մը մէջ լուրջ ու յոգնած դէմքով մարդ մը ուրիշի մը ականջին կը փսփսայ) Ելիր, կը բաւէ՛, պիտի կործանիս, բախտը խարդախ հոմանուհի է, փորձելու չէ, ե՛լիր կ՚ըսեմ...

— Սպասէ, ծե՛րունի, դեռ մինչեւ առաւօտ չորս ժամ ունինք... կամ կորսնցուցածս ետ կ՚առնեմ ու կը շահիմ, կամ... Նզովից արմատ, աշխարհի հիմքը դնողին... հաշիւը մէկ է, մինչեւ խաղը չվերջանայ՝ սրահը չեմ կրնար ձգել, այս այսպէս է, հին ընկեր, մնաց որ դեռ կրնամ ետ առնել կորսնցուցածս, ի՞նչ. կը կա՞րծես որ տխմար եմ վերջին թուղթս չնետելու համար... ո՛հ, տեսա՞ր ընկե՛ր... (կը շահի) հովը հովէ. չես գիտեր ո՞ր ուղղութեամբ պիտի փչէ... խաղ ըսածդ բոզ կնիկ է... դեռ գրպանս գատարկ չէ ու մինչեւ որ հարիւրը վտանգի տակ չդնեմ՝ յիսունը չես շահիր... յանդգնութիւն... հաւատալու է որ անիւը մեր կողմը պիտի դառնայ, բա՛րեկամ... թուղթ տուր...

— Ա՜խ, տնանկ ու մեղաւոր ընկեր, եկուր, հեշտութեան բազմոցներուն վրայ՝ ծերութիւնը յուսահատութեան պէս կանուխ կը չոքի վրադ... արտասուքը չի մխիթարեր, եկուր դեռ քանի ուշ չէ, ապագայի ցուրտ օրերուն համար խնայէ՛ քիչ մը ճառագայթ...

— Ո՛հ, ես կը սիրեմ մարդիկը որ իրենց գինովութեան բաժակը գիտեն մէկ ումպով կուլ տալ, նայէ՛, ի՛նչ խռովիչ են լոյսերը... առաստաղէն, անկիւններէն, ջահերէն լոյսերը կը թափին վար մարգարիտներու պէս... ո՛հ, ի՛նչքան շատ աղջիկներ, կապոյտ, խաղաղ կամ ալիկոծ աչքերով, անուշ ու տաք աղջիկներ, ի՛նչ լաւ է կեանքը, ծե՛րունի, ես պիտի ուզէի որ այս պահը յաւէնար գըլխուս վրայ... կանգ առ, գիշե՛ր... ո՛հ կը գրկեմ զայն... բազուկներս կը լեցնեն անոր մարմինն հարստութեամբը ու սիրտս կը զարնէ... դաշնակը բարբարոս ու տրտում եղանակ մը կը նուագէ... գինի խմենք... ուրախութիւնը կը յորդի վրաս, ինչպէս գարնանային տեղատարափ մը գորենի արտերուն վրայ... կը կենամ երկրպագութեան անձրեւին տակ... համբոյր... շրթունքները ինչպէս տաք են ու ցանկալի... ո՛հ, վաղը նորէն կը սկսի մաշող գործ ու աղտոտ օրը, նորէն պէտք է շտապել պարտատէրներէն ու սակարկել, ու խարդախել... Ո՛հ, ծե՛րունի, տրտմութեան մութ ու չար դանդակ, նայէ՛ զոյգերուն որ կը պարեն, պարե՛նք մենք ալ, պարե՛նք, մինչեւ որ լոյսը բացուի վրանիս, մարդոց աշխարհին չար լոյսը... (Ա՜խ, կ՚ուշանան, կ՚ուշանան այսպէս բոլորը...)։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

«ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ»Ը ՌՈՒՄԱՆԵՐԷՆ

(Թղթակցութիւն Պուքրէշէն)

Այս օրերս լոյս տեսաւ երկրորդ հատորը Պ. Վարդան Մէջտուաճեանի ռումաներէն «Հայոց պատմութեան», որուն առաջին հատորը հրատարակուած էր 1923-ին։

Հ. Հ. Պուքրէշի հիւպատոսարանն էր առաջին մասին հրատարակիչը։ Ու պէտք է ըսել որ ի զուր վատնուած գումար մը չէր այդ առթիւ իր ըրած ծախքը, որովհետեւ վաղուց զգացուած պահանջի մըն էր որ կուգար գոհացում տալու Պ. Մէջտուաճեանի երկը։ Գիրքէն հազարի մօտ օրինակներ նուէր ղրկուեցան ռումէն քաղաքական եւ մտաւորական դէմքերու։ Եւ միեւնոյն ատեն առիթ մը կ՚ըլլար որ ռումանախօս ու կէս մը ռումանացած Հայերը ճանչնան իրենց ցեղը ու անոր պատմութիւնը։

Քիչ չեղաւ նոյն գրքով հետաքրքրուողներուն թիւը մանաւանդ ռումանահայ հին գաղութին մէջ։

Պ. Մէջտուաճեան հրապարակ հանելով իր գործին երկրորդ մասը՝ դարձեալ միեւնոյն պահանջքն է որ կը լրացնէ։ Այս հատորը կը սկսի Կիլիկեան իշխանութեան կործանումէն ու կը հասնի մինչեւ մեր օրերը։

Նախ կը սկսի պատմել թաթարական արշաւանքները՝ իրենց ճէնկիզխանով եւ Լէնկթիմուրով, թուրքեւպարսիկ կռիւները Հայաստանի տիրապետութեան համար, Հայոց բանագաղթը դէպի Պարսկաստան, եւ ռուսական ... յամառութիւնը Հայաստանի կատարին մէջ, այս առթիւ բաղդատելով նաեւ Իսրայէլ Օրի ... դաւադրելու ձեռնարկները անկախութեան համար, եւ սեւթուրք ու ռուսեւպարսիկ պատերազմները՝ յանուն հայ հողերուն։

Պ. Մէջտուաճեան յետոյ տայ Ռուսաստանի Հայութեան պատմութիւնը՝ նկարագրելով մանաւորապէս կովկասահայ բռնունը, եւ յաջորդաբար գլուխներու մէջ կը խօսի Պարսկաստանի, Եգիպտոսի, Հնդկաստանի, Հոլանտայի, Իտալիոյ, Լեհաստանի, Թրանսիլվանիոյ, Ռումենիոյ, Պուքովինայի, Մոլտաւիոյ, Վալաքիոյ, Սերպիոյ, Յունաստանի, Ֆրանսայի, Հապէշիստանի եւ ուրիշ հայ գաղութներու ...

Հեղինակը լայն տեղ տալով նաեւ Թրքահայութեան, ... մելով պատրիարքութեան ... տառումը, կաթողիկութեան ... քը, Թանզիմաթը, Թրքահայ Սահմանադրութիւնը, եւ ... ւորապար Թրքահայերու ... վերածնունդը։

Ցետոյ ընդարձակ գլուխներու մէջ կը պատմուի Հայկական Հարցը — ռուսեւթուրք պատերազմը, Պերլինի դաշնագիրը, ... կական ջարդերը, հայ յեղափոխական շարժումը, Զէյթունը, ... սունը, Պապը-Ալին, Պանք Օթոմանը, Ճէօն-Թիւրքերը, Ատանայի ջարդը։

Պ. Մէջտուաճեան հանդէս նոր ժամանակներու՝ կը խօսի ... յոց գերին վրայ Ընդհ. պատերազմին մէջ, տեղահանութեան կամաւորական շարժման, Հայ լէգէոնին, Հայկ. Հանրապետութեան հռչակման, Բաթումի ... դագրին, քէմալական շարժման, Սեւրի դաշնագրին, Թուրքիոյ յարձակման, Հայկ. օճախին ... լէնական պարտութեան, Լոզանի դաշնագրին վրայ, եւ ի վերջոյ կուտայ կարգ մը աշխարհագրական նօթեր։

Գիրքը պատկերազարդ է։

Անուրանալի է սոյն երկին գուտը՝ մանաւանդ Ռումէններու եւ ռումանախօս Հայերու ... տարածման պալ... գային ... կը կարդացուի հաճոյքով, ... կը զգացուի աճապարանքը խմբագրութեան մէջ։ Մանաւանդ աչքի կը զարնէ որ ... թերը իրենց արժէքին համեմատ տեղ չեն գրաւեր։ Գ.Էպքեր ... որոնց վրայէն շատ հապճեպով կ՚անցնի հեղինակը, իսկ ուրիշներու վրայ կանգ կ՚առնէ երկար ... Մանաւանդ համառօտակի կը ... մուտ հայ ժողովուրդին գիր ... քաղաքակրթութեան ազգակ ... որուն վրայ պէտք է ծանրանար ամէնէն աւելի, հեղինակը։

Ամէն պարագայի մէջ Մէջտուաճեանի աշխատութիւնը մեծ պակաս մը կը լրացնէ եւ կ՚արժէ որ տեսնէ իր երկրորդ տպագրութիւնը։

ԳԱԶԷԼ

Իմ անուշիկ Թրն...

Դու շատ փոքրիկ մի աղջիկ ...
Նուրբ ու ճերմակ ձիւնի նման
Զառ, ոսկեթել մազեր ունես,
Փրփրադէզ ջրի նման,
Թռչկոտում ես ու երգ ասում
Ծիծեռնակի ծիւի նման,
Ոչ հոգս ունես, ոչ մտածում
Թիթեռնիկի դու ես նման:

Մերթ լալիս ես, մերթ ծի...
Մայիս ամսի օրեայ նման,
Մերթ երկնում էլ խաւար խառն...
Ծիածանով երկնի նման:
Դու դեռ փոքրիկ մի աղջիկ
Ճերմակ փփուր ձիւնի նման
Մերթ ծիծաղում, մերթ երգում
Ծիծեռնակի ծիւի նման...

Թաւրիզ — Ա.ՐԱՄ-Պ...

ԻՄ ԵՐԳԵՐՍ

Սրտագին նուէր՝
Լեւոն Շանթի

Աղբիւրներու կարկաչին պէս Թող իմ երգերս ըլլա՛ն ջնջուն,
Թռչուններու անծիրանավերջ գեղգեղանքի՛ն չա՛փ քաղցրասուն.
Բոյլերուն պէս ըլլա՛ն մաքուր, գարունի Թարմ զովիկ այգուն,
Ու Նայադի մարմինին պէս ըլլա՛ն ճկո՛ւն, հեղասահուն:

Նարափթիթ պարտէզներու ծառերուն պէս ըլլա՛ն դալա՛ր.
Մեր գիւղակին հովուական ջինջ սրինգին պէս յոյժ գեղեցիկ.
Սիրոյ համար մեռնող տղու տառապանքի՛ն չա՛փ բոցավառ,
Ու սափորի շրթներէն դուրս ծորող մեղրին նման քաղցրիկ:

Աքաղաղներու գարնանաբոյր խմբերգին պէս ըլլա՛ն սիրո՛ւն.
Ծով ցորեանի բոցակիզիչ հասկերուն պէս հասո՛ւն, հասո՛ւն,
Նոր Մայիսեան եդեմագեղ վարդերու պէս բացուա՛ծ անհուն
Ու սարերու աղբրանց—արուն ծաղիկին պէս դիւթի՛չ, վառվռո՛ւն:

Հնադարեան ասպետներուն, մարդերուն պէս խրո՛խտ ըլլա՛ն,
Միջնադարեան տաղերու պէս անկեղծ ու պարզ, զեղո՛ւն համակ.
Ակունքներու արծաթահունչ ջուրին պէս ջինջ անապակ.
Արեգակի շողերուն պէս պայծառափայլ, համայնական:

Ու իմ երգերս մեծ դարերու կեանքն ունենան յաւերժական,
Ըլլա՛ն ճիչո՛ւն, ըլլա՛ն ուժեղ, ըլլա՛ն եւ խոր, անմա՛հ ըլլա՛ն,
Ու երբոր ես, վաղը անցնիմ ճամբաներէն հայրենական,
Հարս ու աղջիկ, մշա՛կ, բանուո՛ր, երա՛մ երա՛մ ինծի փութա՛ն:

Ինծի՛ փութա՛ն, ու իմ երգերս անոնց համար ապրի՛ն միայն,
Հայրենիքիս Աշխատանքին ու ցօներուն գովքն ընելէն,
Ու Հայրենի դաշտերուն մէջ, գետերուն մօտ օծանելման,
Ազատութեան փառքէն գինով՝ լա՛ն ու խնդա՛ն, երգեն, պարե՛ն...

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄԵՂՄԱՆԱՅ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՏԽՈՒՐ ԴԷՊՔԵՐ ԵՒ ՈՒՍԱՆՈՂ ԵՐԵԽԱՆԵՐ

Մարսէյլ, 27 Յունուար.— Գործազրկութիւնը ուշագրաւ համեմատութիւն մը առած էր մանաւանդ այս վերջին ամսուան մէջ: [illegible]ութիւնը կը մղէր յուսահատութեան, եւ այս առթիւ տեղի կ'ունենային ցաւալի դէպքեր: Տեղական մամուլը օրը օրին կը հրատարակէր սրտաճմլիկ դէպքերը:

Հայր մը իր երեք զաւակներուն անօթութեան աղաղակներէն ազդուած, տունէն դուրս կ'ելլէ եւ մօտակայ քարափ մը համնելով, անմիջապէս ծով կը նետուի: Բարեբախտաբար Ֆրանսացի մը օգնութեան կը հասնի եւ կը յաջողի ազատել: Ոստիկանութիւնը խնդիրը հասկնալով, խեղճ բանուորին գործ կը հայթայթէ:

Երիտասարդ մը չորս օր անօթի մնալէ վերջ, առաւօտ մը Ֆրանսացիի մը տունը կ'երթայ մուրալու: Հացին դուռը հասած, ուժաթափ կ'իյնայ: Տանտէրը՝ 30 տարեկան երիտասարդին այս վիճակը տեսնելով, կը գթայ, կը կերակրէ եւ ոստիկանութեան կը դիմէ, որպէս զի գործ ճարեն:

Ուրիշ մը երկաթուղիին տակ նետած է ինքզինքը, զաւակներուն անօթութեան չդիմանալով:

Ուրիշ հայր մը իր ընտանիքին եւ զաւակներուն բացակայութեան առեն ինքզինքը կախած է տան մէջ:

Հայ երիտասարդ մը երկաթուղիի կայարանին մօտերը իրիկուան մութին պատած առեն, անծանօթ մը կը մօտենայ լուցկի մը կուզէ սիկարէթը վառելու: Երիտասարդը հազիւ իր ձեռքը գրպանը տարած էր լուցկի հանելու համար, ահա՛, անկիւնէն երկու հոգի եւս կը համնին, երիտասարդին բերանը կը գոցեն, թեւերը կը կապեն եւ վրան խուզարկելով թուղթերը եւ ունեցած քանի մը հարիւր ֆրանքը կը շորթեն:

Դեռ առջի օր պարոն մը ինծ կ'ըսէր թէ շաբաթ մը առաջ ամբողջ դրամը եւ զգեստները գողցան սենեակէն, իսկ երէկ ալ պայուսակն ու մնացած գոյքերը, որոնց մէջ ունէր 15 կտոր հայերէն գիրքեր:

Փողոցներու մէջ անցորդներէն ուղղակի հացի մը դրամ մուրացող հայ թէ օտար երիտասարդներ ուշագրաւ թիւ մը կը կազմեն: Եթէ գործազրկութեան տագնապը տակաւին շարունակուէր, աւելի անակնկալ տխուր դէպքեր տեղի պիտի ունենային:

Բարեբախտաբար այս օրերուս կարգ մը երեւոյթներ կուգան հաստատել թէ տագնապը աստիճանաբար կը մեղմանայ, եւ յոյս կայ որ մինչեւ մէկ կամ մէկուկէս ամիսէն գործերը իրենց առաջուան վիճակը ստանան:

Ինչպէս ուրիշ առթիւ ալ գրած էի, մօմի գործարանը որ Մարսէյլի ամենամեծ գործարանն է, վերաբացուած է արդէն եւ սկսած է օրէ օր խոշոր թիւով բանուորներ ներս ընդունիլ: Իւղի գործարանը նոյնպէս 23 օր գոցուելէ վերջ, բացուեցաւ եւ հետզհետէ իրենց գործաւորներուն թիւը կը լեցնեն: Շաքարի գործարանները որ ամէնէն քիչ թիւով գործաւոր դուրս ձգեցին, երկու շաբաթէ ի վեր սկսած են ճամբուածները ընդունիլ: Նոյնը սկսած են ընել նաեւ ուրիշ գործարաններ:

Տակաւին անգործ եւ թշուառ գործաւորներու ստուար թիւ մը անհամբեր կը սպասէ գործերու ամբողջական վերաբացման:

Հալըպակ

70.— ՎԻՎԻԷ (Ավէյրօն)

Վիվիէ կը գտնուի Ռոտէզէն 40 քիլոմեթր դէպի հարաւ: Ուսի փամփուշտի գործարան մը ուր կ'աշխատին 3000 բանուորներ, մեծ մասը օտարական, Սպանիացի եւ Փորթուկեզ: Մեր հայրենակիցներուն թիւը տասը չ'անցնիր, բոլորս ալ կ'աշխատինք նոյն գործարանը: Մեծ մասը ամուրի են: Կիներու համար գործ չկայ:

Այստեղ գործազրկութիւն չկայ, եւ ոչ օրավարձք կրճատելու խնդիր: Կ'աշխատինք օրական 8 ժամ եւ կը ստանանք 25 ֆր.: Յաւելուածական ժամեր ալ ունինք, բայց նոր բանուոր չեն առներ առայժմ:

Քաղաքը շրջապատուած է հսկայ լեռներով եւ շագանակի ծառերով:

Վ. Մարգարեան

71.— ԼԱՆՍԷՅ

Գործազրկութիւնը ծանրացած է այստեղ, շաբաթը 32 ժամ միայն կ'աշխատինք, ու պարապ հայրենակիցներ ալ ունինք որոնց վիճակը խղճալի է: Գեղեցիկ միտքեր յայտնեց «Յառաջ»ը, գործնական միջոցներ ցուցնելով. պէտք է աճապարել, յուսահատութեան մատնուած մեր հայրենակիցները փրկելու համար, քանի որ Հայաստանի դուռները ամուր փակուած կը մնան:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ԼԱՆՍԷՅԻ ՄԷՋ

ԼԱՆՍԷՅ, սեփ. թղթ.— Յունուար 23ի կիրակի օր տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Լանսէյի «Մուրատ» ենթակոմիտէի հրապարակային բանախօսութիւնը կոկիկ բազմութեան մը ներկայութեան: Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով: Ընկ. Ա. Անթոյեան հակիրճ կերպով բացատրեց հաւաքոյթին նպատակը: Ցետոյ ընկ. Մինաս Տէր Սարգիսեան ձաղկեց Երեւանի վարիչները, որոնք Հայաստանի դուռները կը փակեն իր հարազատ զաւակներուն առջեւ:

Յաջող արտասանութիւններ ըրին Պր. Կարապետ Դանեան և Գարիկ Ասլանեան, երգեցին Օր. Արաքսի Թրքեան, Տիկ. Լուիզ Երայեան, Տիկ. Զ. Դշիկեան:

Օրուան բանախօս ընկ. Վահան Համբարձումեան խօսեցաւ մէկ ժամէն աւելի: Ազգային ազատագրման շարժման հիմ բռնելով 60ական թուականները, կանգ առաւ 1890 թուականի վրայ, ուր անկախութեան գաղափարը յեղափոխութեան ձեռքերուն մէջ մարմին ու հոգի առնելով, դարձաւ համազգային իտէալ: Բաղդատականը ըրաւ Հ. Հանրապետութեան եւ խորհրդային վարչաձեւին տակ Հայաստանի տարածութեան և բնակչութեան, ու վեր հանեց անոնց աչքառու տարբերութիւնները: Եզրակացնելով ըսաւ որ մեր աչքերը յառած միշտ դէպի հայրենիք, խոր հաւատքով պէտք է դիմագրաւենք ներկայ սեւ օրերը, լաւագոյն օրերու հաստատ յոյսերով:

Երգեցիկ խումբի «Յառաջ Նահատակ»ով փակուեցաւ հանդէսը:

ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ՇԱՍԻ ՄԷՋ

Անցեալ կիրակի կէսօրէ վերջ, տեղի ունեցաւ Շասի Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Ռոստոմ» խումբի սարքած հանդէսը: Առաւօտ կանուխ արդէն Վիէնէն ու Փասքալէն հոծ բազմութիւն մը եկած էր Շաս: Վիէնի հայ արիներն ալ խումբով եկած էին: Հանդէսին բացումը կատարեց ընկերուհի Զ. Զուֆիլեան, որմէ վերջ հայ արիները երգեցին «Մեր Հայրենիք»ը: Խօսեցաւ ընկ. Գ. Յովհաննէսեան, որ բացատրեց հանդէսին նպատակը: Վիէնէն Տիկին Պապիկեան երգեց «Հայ եղբայրներ»ը: Ցետոյ խօսեցաւ ընկ. Հմ. Ուզունեան, որ պատկերացուց Հ. Յ. Դաշնակցութեան 30 տարուան գործունէութիւնը եւ հայ ժողովուրդին մէջ վայելած ժողովրդականութիւնը: Յորդորեց կազմակերպուիլ, պահպանելու համար հայ լեզուն եւ նկարագիրը:

Օր. Նազենի Մուրատեան պարեց քանի մը կովկասեան պարեր, Փասքալի ընկերներուն նուագին ընկերակցութեամբ: Եղան տաղանաւոր արտասանութիւններ:

Դրամադարան-ընթերցարան մը բանալու համար ամերիկեան աճուրդի դրուեցաւ «Հայաստանի փառքը» նկարը: Հաւաքուեցաւ 219 ֆրանք: Նկարը ստացաւ չափահաս որբ մը՝ Ս. Գալուստեան: Գ. Ա.

ՍԵՒ ՁԵՌՔԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Երուսաղէմէն կը գրեն թէ Ամմանի մէջ ձերբակալուած են 15 հոգի, իբրեւ հեղինակները «Սեւ Ձեռք» ստորագրուած սպառնագիրերուն: Նման սպառնագիր մըն ալ ղրկուած է Էմիր Ապտուլլահի, եւ 10.000 անգլ. ոսկի փրկանք պահանջուած:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՈԳԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՇԱՐՔԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Կարճատեւ վարանումներէն ու լռութենէն յետոյ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի վերջին ընդհ. ժողովի նիստէն ի վեր, Փարիզի մասնաճիւղերուն մէջ զգալի ոգեւորութիւն մը կը տիրէ: Քաղաքի Մայր Վարչութիւնը իր թիւը բարձրացուց 9ի, համաձայն Ընդհ. Ժողովի տուած իրաւասութեան եւ Յունուար 26ին կազմեց իր նոյնան դիւանը եւ Ֆութպոլի ու Սկաուտներու Յանձնախումբերը:

Վարչութեան նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Հրանտ Ճէվահիրճեան, փոխ-նախագահ Տօքթ. Իգմիրլեան, քարտուղար Պ. Յարութիւն Պօղոսեան, գանձապետ Պ. Փոլ Համբարձումեան: Վարչութեան միւս անդամներն են Պ. Պ. Թադէոս Մնձատուրեան, Արայ Արեւեան, Պօղոս Ֆրէնկեան, Յովհաննէս Դարբինեան և Գասպարեան:

Ֆութպոլի Յանձնախումբ.— Պ. Պ. Պօղոս Ֆրէնկեան, Աստուր Աստուրեան, Յակոբ Առաքելեան, Յովհաննէս Դարբինեան եւ Գասպարեան: Ֆութպոլի բոլոր խումբերուն manager նշանակուեցաւ Պ. Յակոբ Առաքելեան:

Սկաուտական Յանձնախումբ.— Պ. Պ. Թադէոս Մնձատուրեան, Միհրան Ֆրէնկեան եւ Արտաշէս Պէրպէրեան:

Աթլեթիք Յանձնախումբի ընտրութիւնը յետաձգուեցաւ:

Ինչպէս մեր նախորդ տեղեկատուութեամբ կը յայտնէինք, Հ. Մ. Ը. Մ.ի շուրջը ներկայիս բոլորուած են գաղութիս բարեկիրթ շրջանակէն եռանդուն հայրենակիցներ, որոնց տեւական հետաքրքրութիւնը, հոգածութիւնն ու գործակցութիւնը խթան մը պիտի ըլլան մեր երիտասարդներու եւ պատանիներու ֆիզիքական եւ մարզական դաստիարակութեան ու զարգացման:

Փարիզահայ հին գաղութի երիտասարդներու ամենակցութեամբ պիտի աշխատուի հիմնել Պասույ Յանձնախումբի մը որ պիտի ջանայ Հ.Մ.Ը.Մ.ի համար հաստատ կանոնաւոր աղբիւրներ գտնել եւ ունենալ սեփական մարզադաշտը, առանց որու անկարելի է ոեւէ է լուրջ աշխատանք կատարել:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջանի չորս մասնաճիւղերէն Պէլվիլը, Ալֆորվիլը եւ Ժուանվիլը պատրաստակամութիւն յայտնած են գործակցելու: Կը մնայ որ Պուա-Քոլոմպ—Արժանթէօյլի մասնաճիւղը եւս օր առաջ յարաբերութեան մէջ մտնէ մայր վարչութեան հետ, միանգամընդ միշտ վերջ տալով «Արմէնիա—Գիլիպ»ի պէս մեկուսացեալ ձեռնարկներուն:

Հ. ՊՆԴ.

.*.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը այսօր կիրակի կը մրցի Ս. Տ. Ս. Langlée (Montargis) Ա. խումբին դէմ: Ժամադրավայր՝ Gare de Lyon ժամը 8.30ին, շոգեկառքը կը մեկնի ժամը 9.10ին:

.*. Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստին կը մրցի Ս. A. Intergadjardի պահեստին դէմ. ժամադրավայր Bastille ժամը 1ին, մեկնում 1.20ի շոգեկառքով:

ՏԷՍԻՆ.— Մեր ժրաջան երիտասարդները իրարու քով գալով կազմեցին «Ալիս Ֆութպոլի խումբը»: Արդէն կանոնաւոր փորձեր կ'ընեն իրենց պարապ ժամերուն: S. L. S. A. գործարանը հայկական գորգի առջեւ եղած դաշտը տրամադրած է մարզանքներու: Անշուշտ գաղութիս գիտակից երիտասարդները չպիտի զլանան իրենց աջակցութիւնը: Հ.

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

("ՅԱՌԱՋ,,Ի ՄԻՋՈՑԱՒ)

Թուլուզի հայրենակիցներէն	315.—
Յունվ. 29ի գումարը	4575.25
Գումար	4890.25
Եւ մէկ ամիս... դեկտ. 31ին փակուած հաշիւը	65963.55
Ընդհ. գումար	70853.80

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Փարիզի ոճիրները.— Պուլվար Վիլէթի վրայ ծխավաճառ մը ունէր կին մը, աղջիկ մը: Սրճարանի աշկերտ մը աղջկան հաւնեցաւ, ու կին առաւ: Սակայն, բնակարանի տագնապին պատճառով, տուն փեսայ եղաւ աներհօր տանը: Անուշ փեսան շուտով յայտնեց նկարագիրը, սաստիկ ջղային եւ կռուազան էր. շարունակ կը ծեծէր կինը: Աներ պապան խրատեց աղջիկը եւ զատեց էրիկէն: Փեսան տունէն դուրս ըրաւ:

Քանի մը օր առաջ, փեսան եկաւ խանութ, ուր կը գտնուէր աղջիկը: Հրաւիրեց որ կինը իրեն հետեւի, ինչպէս Աւետարանը օրէնք է գրած:

— Չե՛մ գար, չե՛մ գար,— պատասխանեց խստօրէն:

— Վա՛յ քեզի, ուրեմն,— աւելցուց վռնտուած փեսան:

Երեք պայթիւն: Աղջիկը թաւալեցաւ: Աները վազեց օգնութեան, բայց տապալեցաւ գետին: Հինգ գնդակ ալ աները կերած էր:

Ու երբ անցորդները ներս կը մտնեն օգնութեան համար, ոճրագործ փեսան վերջին գնդակով մը անձնասպան կ'ըլլայ:

Կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԲԱՆԻՈՐԸ

(ՀԻՆ ՋՐՈՅՑ)

Այս ալ հաճելի էր: Նոր երկիր պիտի տեսնէի: Նոր երկրպագուներ պիտի ունենայի: Իրաւ է որ ամբագործին գրկին մէջն էի եւ սակայն շիտակը շատ չէի սիրած երբեք հայրս: Այդ մարդն ալ չէի սիրած: Արդէն ոչ ոք չէի սիրած, Էրմանէլ, ո՛չ ոք: Ես ինքս այնքան կը սիրէի որ սէրէս մը չէր աւելցած ուրիշին համար: Շատ ինքնասէր էի եւ սակայն այդ մարդուն քաջութիւնը եւ հօրս ընկերներով աշագին բազմութեան մը յաղթելը, անոր հրաշալի հարուածը հօրս ծոծրակին վրայ զիս դիւթեցին: Խորունկ յարգանքով նայեցայ իր դէմքին եւ աչքերուն: Աչուոր էր եւ գեղեցիկ գտայ զինքը: Ունէր լայն ու խիտ սեւ յօնքեր, թուխ դէմք ու սեւ աչքեր, խիտ ու խոժոռ գիծեր եւ պեխերէն վար սկսող կիսախոպոպ մօրուք մը: Երբ բերանը խաղայ ին, աւելի կը գեղեցկանար: Անիկա ինծի հարցուց վախով թէ ինչո՞ւ կը նայիմ իրեն եւ ինչ կը մտածեմ իր մասին: Ըսի իրեն.

— Քաջ ու գեղեցիկ կը գտնեմ քեզ ու աչուոր: Չեմ վախնար սակայն քենէ, որովհետեւ գիտեմ թէ քու սուրդ որ հայրս սպաննեց, ինծի համար նարինջի մը կեղեւը հանելու առեն պիտի դողայ:

— Օ՛, ճիշտ է, Սիգրտինա, ճիշտ քեզի համար սակայն կրնամ աշխարհը իր կեղեւէն հանել: Երթանք Պալմիրա, Թագուհիս, եւ հոն մեր սուրի եւ ուրախութեան հանդէսներուն մէջ զիրար ճանչնանք:

Անիկա ըսաւ թէ սուրը ունի հօրս եւ իր երեք ընկերներուն, որոնք մեր տան մէջ սպաննուեցան: Ըսաւ թէ սուրին հարսանիքը պիտի յաջորդէ եւ հարսանիքէն վերջ անպատսպարական ցեղերու դէմ պատերազմի պիտի երթայ անոնց գանձերը բերելու համար ինծի:

Այդ միջոցին իր զինակիցներէն մէկը որ ամենէն առաջէն կ'երթար, կեցաւ ու բացագանչեց.

— Ահաւասիկ, կ'երեւի Սաբեփթա:

Ամինադամի բիբերը դուրս պիտի թռչէին, այնքան բարկացած էր այս անզգուշութեան վրայ:

— Ուրեմն Պալմիրա չե՞նք երթար մենք, հարցուցի:

— Ոչ, աղաւնեակս, պատասխանեց, մենք կ'երթանք Տիւրոս դէպի արեւելք, Սիգոնէն անդին, ձիաւորներ ի զուր կը հետապնդեն մեզ: Ո՞րուն գլխին մէջ պիտի ծագի այն գաղափարը թէ մենք Տիւրոս կ'երթանք: Գեղեցիկ է ճամբան Տիւրոսէն Պալմիրա: Պիտի տեսնես լեռներ, գետեր, լիճեր, անապատներ: Ես շատ ուրախ էի որ հօրս մահով եւ այս առասպելական անակնկալով ամբողջ երկիրներուն մէջ պիտի խօսին իմ վրայ: Զիս գեղեցիկ զոհի մը տեղ պիտի գնէին: Նոյն իսկ երախտագիտութեան պէս զգացում մը ունէի Ամինադամի հանդէպ: Նոր գիշեր եղած էր երբ հասանք Սաբեփթա: Քաղաքէն ներս չմտանք: Ձիաւորներէն մէկը առաւ ձիերը եւ տեղը նորեր բերաւ: Գիշերը ճամբան շարունակեցինք: Արշալոյսին հասած էինք Լեւոնտէսի ափը: Հոն խորան շինեցին: Ես ու Ամինադամ մտանք խորանէն ներս: Ձիաւորները պահակ կը սպասէին: Ամէն կողմ ամայի էր: Ամինադամ ինծի սկիհով գինի տուաւ: Ես շատ ուրախացայ եւ մինչեւ կոթը սկիհ խմեցի: Ամինադամի դէմքը նման էր պղտորի: Զիս անյագ անյագ եւ կատաղի ժանիքներով կը համբուրէր: Հառաչող, այրող, սպաննող կրակ մը կար կարծես իր շրթներուն մէջ: Ինծի այնպէս կու գար թէ ամէն համբոյրի հետ կեանքէս բան մը կ'առնէր: Սակայն առաջին քաղցրութիւններն էին եւ գինով էի ես ու տկարացած: Կուլայի, կը խնդայի, կը դիմադրէի, սիրոյ յարձակումներ կ'ընէի, կը խմէի, կ'երգէի: Ցանկարծ գլուխս ու ոտքերս բռնեց գինի եւ օդին մէջ բարձրացուց: Ես մերկ էի ամբողջովին: Վախցայ: Զիս յանկարծ նետեց մահճակալին վրայ եւ յովազի պէս վրաս խոյացաւ: Ես՝ գեղեցիկ օձ մըն էի, ան կատաղի յովազ մը: Երբ իրիկուն եղաւ, կռիւը վերջացած էր եւ երկուքս ալ յաղթուած էինք: Լեւոնտէսի ափէն կ'երթայինք: Ես Սիգոնէն դուրս չէի եղած երբեք: Անգամ մը միայն Բաալբենոս գետը տեսած էի: Լեւոնտէսը աւելի հաճելի էր: Կամուրջէ մը անցանք եւ երկու օր վերջ հասանք Տիւրոս: Ո՜ Տիւրոս... Տիւրոսը փիւնիկէի կրծքին վրայ մեծ մարգրիտ մըն էր: Ծովուն մէջն էր ան. ջուրերուն վրայ, ընդմէջ կապոյտներուն: Իր շուրջը խռնուած էին հազար հազար նաւեր: Այդ նաւերով բերած էին գոհարներ, փղոսկրներ, քարուղաններ, ոսկի, անուշահոտութիւններ, ուրիշ նաւերով ալ հեռաւոր երկիրներ կը ղրկէին ծիրանի կտաւներ, բուրդեր, ասեղնագործութիւններ, ապակիներ, խունկեր, փայտեր: Եօթը օր մնացինք Տիւրոսի մէջ, Ամինադամի մօրաքրոջ տունը: Ես ծպտուած կը պտտէի երբեմն: Մեր հասնելէն օր մը վերջ համբաւ եղաւ թէ Ամինադամ հայրս սպաննած ու զիս փախցուցած է: Տիւրոս իրար անցած էր: Եօթը օր վերջ մենք ճամբայ ելանք նոր ձիաւորներով եւ պանայէն անցնելով մտանք Գալիլիա:

(Շար.) ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

«Իր սակայն տագնապին յաղթելու լաւագոյն միջոցն է գործ հայթայթել անգործներուն։ Կարելի չէ ազգային գործարաններ բանալ։ Սակայն հանրօգուտ շինութեանց նախարարութիւնը մօտ օրէն 36.000 բանուորներ աշխատցնելու համար ձեռնարկներու պիտի սկսի։ Հարիւրաւոր միլիոնի գործեր ծրագրուած են. 200 միլիոնը պատերազմական նախարարութեան, 257 միլիոն հանրօգուտ շինութեանց. 30 միլիոն խնամատարութեան կողմէ։ Ի հարկին կառավարութիւնը անհրաժեշտ վարկերը պիտի պահանջէ խորհրդարանէն։ Անգործներուն համար կառավարութիւնը իր նպաստի բաժինը կրկնապատկած է 1921ի վրայ։

Եզրակացնելով՝ Նախարարը բսաւ. «Ցեմ կարծեր որ այս տագնապը երկար տեւէ։ Օտարականները իրենց երկիրը, Ֆրանսացիներն ալ դէպի հող պիտի դառնան, ու այնպէս կը յուսանք որ պիտի հաստատուի հաւասարակշռութիւնը՝ մեր երկրի հողագործ եւ ճարտարագործ տարրերուն միջեւ, հաւասարակշռութիւն, որ ամէն ժամանակ թոյլ տուած է մեր երկրին յաղթահարել ամէնէն անհեյլի տագնապներուն»։

Վիճաբանութիւնները շարունակելու մասին ընկերվարականներու եւ համայնավարներու պահանջին հակառակ, 235ի դէմ 325 ձայնով որոշուեցաւ շարունակութիւնը յետաձգել յառաջիկայ Ուրբաթ օրուան։

Անգործներուն թիւը աւելցած

Աշխատանքի նախարարութեան վերջին շաբաթուան տեղեկագրէն կ'երեւայ թէ, համաձայն 1927 Յունուար 27ին հասած տեղեկութիւններու, նպաստընկալ բանուորներու թիւն է 45.222, որոնց 33.706ըը այր եւ 11.516ը կին։ Անցեալ շաբթուան թիւն էր 38.374, որոնց 28.797ը այր եւ 9577ը կին։ Ուրեմն այս շաբթու իբր 6800 աւելցած է։ Նոյն շաբաթուան ընթացքին 36.734 հոգի գործ խնդրած են, բայց չեն գտած. անցեալ շաբթու ասոնց թիւն էր 35.657։ Ուրեմն իբր հազար հոգի աւելցած են, այն ալ Սէնի նահանգին մէջ։

Գործազրկութիւնը Գերմանիոյ մէջ

Պերլինի Աշխատանքի Գրասենեակին վերջին տեղեկագիրը կը հաստատէ թէ Յունուարի առաջին կիսուն նորէն աւելցած է անգործներու թիւը։ Յունուար 15ին 1,834.000 էր ընտանիքի նեցուկ եւ նպաստընկալ անգործներու թիւը. Յունուար 1ին՝ 1,742.000, մինչ Դեկտեմբեր 15ին՝ 1,464.000։

Գերման դահլիճը կազմուած

Վերջապէս տոքթ. Մարքս յաջողեցաւ կազմել գերման դահլիճը, որ մէկուկէս ամիսէ ի վեր տապալած էր։ Պայքարը կը մղուէր երկու տիրապետող հոսանքներու՝ ազգայնականներու եւ ընկերվարականներու միջեւ։

Նոր դահլիճը կազմեց դարձեալ Մարքս, ճշմարիտ հանրապետական մը։ Ազգայնականները ստացան 4 աթոռ, կեդրոնը՝ 3, ժողովրդայինները՝ 2, Պաւէրիականները՝ 1. Պատերազմական նախարար Կէսլէր, որ ռամկավար կուսակցութենէն հրաժարեցաւ, կը պահէ իր պաշտօնը։ Հին նախարարները կը պահեն իրենց դիրքը, բացի հինգէն, որոնց աթոռներուն չորսը ազգայնականներուն, մէկը կեդրոնին տրուեցաւ։

Ֆրանս-թրքական բանակցութիւնները

Հակառակ անոր որ ֆրանս. խորհրդարանը երկար ատենէ ի վեր վաւերացուցած է Լօզանի դաշնագիրը, տակաւին չէ կարգադրուած Թուրքիոյ պարտքի խնդիրը։ Ինչպէս յայտնի է, Թրքական հանրային պարտքի ֆրանսացի բաժնետէրերը կը պահանջեն որ իրենց կտրօնները ոսկեդրամով վճարուին։ Քանի մը տարի առաջ այս մասին բանակցութիւններ կատարուեցան Փարիզի մէջ ֆրանսացի պարտատէրերու ներկայացուցիչներուն եւ Էնկիւրիի ելմտական գործավարին միջեւ, սակայն կարելի չեղաւ համաձայնութեան եզր մը գտնել։

Ներկայիս դարձեալ երկուստեք բանակցութիւններ կը կատարուին Փարիզի մէջ։ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական թղթակիցը կը տեղեկանայ թէ Ֆրանսացիները կը պահանջեն որ վճարումները ըլլան ոսկեդրամի 100ին 50 արժէքով, մինչ Էնկիւրի տրամադիր չէ 100ին 35էն աւելի տալու։ Այս առաջարկը աւելի շահաւոր է Ֆրանսացիներուն համար, քան թղթադրամ ֆրանք վճարումը, թէեւ շատ հեռու է գոհացնելէ պարտատէրերը։

Պոլշեւիկները Պուլկարիոյ մէջ

Ֆիլիպէի եւ Թ. Փազարճըգի մէջ խուզարկութիւն կատարուած ատեն, պուլկար ոստիկանութիւնը երեւան հանած է գաղտնի ճամբայ մը, ուրկէ պոլշեւիկ գործակալներ Պուլկարիա կը մտնէին, եւ դրամ, համայնավարական գրքոյկներ ու գաղտնի հրահանգներ կը փոխադրէին։ Ձերբակալուած են 10 հոգի, իբրեւ համայնավարներու ապաստանարան հայթայթող։

Պոլշեւիկներուն գաղտնի ճամբուն վրայ վերջերս ընդհարում մը տեղի ունեցած է 3 համայնավարներու եւ ոստիկանութեան միջեւ։ Առաջիններէն մէկը սպաննուած, եւ միւս երկուքը վիրաւորուած են։

Կանգ կայնեցէք... լոյսին նայելով

Ուրբաթ օր Գերմանիոյ Խորհրդարանին մէջ ելեքտրական մասնաւոր գործիքներ հաստատուեցան, ճառախօսները «կարգի հրաւիրելու» համար։ Ճառախօսին սեղանին վրայ դրուած է գործիք մը, որ 1. Երբ կապոյտ լոյս արձակէ, կը նշանակէ թէ հինգ վայրկեան ունի ճառը վերջացնելու. 2. Երբ լոյսը դեղին ըլլայ, կը նշանակէ թէ նիւթէն կը շեղի եւ պէտք է վերադառնայ բուն հարցին. 3. Երբ լոյսը կարմիր է, պէտք է տեղը նստի։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԿՐԻՓԸ Սաստկացած է Անգլիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ։ Մահերու թիւը հասած է 373ի։ (Նախորդ շաբթուն 326 էր)։ Փակուեցան 30 դպրոցներ։

Կրիփը լայնօրէն ծաւալած է նաեւ ամբողջ Պուլկարիոյ մէջ։ Պուրկազի մէջ 90 առ հարիւր վարակուած են։

ՍՕՖԻԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ, յորդառատ անձրեւները մեծ վնասներ պատճառած են երկրին կարգ մը մասերուն մէջ։ Ֆիլիպէի մէջ բազմաթիւ կայծակներ ինկած եւ բուն փոթորիկ տեղի ունեցած է։

Այրի Տիկին Երմոնիա Կ. Պախթիյարեան, Տէր եւ Տիկին Սերովբէ Պախթիյարեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Միհրան Պախթիյարեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սէմէրճեան եւ զաւակունք (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Գէորգ Քացախեան եւ զաւակունք (Պէյրութ), ինչպէս նաեւ Եազճեան, Պախթիյարեան, Եէտիգարտաշեան, Ճամուղեան, Թէլլիեան, Գուլտուքեան, Տաքէսեան, Ըպրըշեան, Տամլամաեան, Ցովհաննէսեան, Ղուրուշճեան, Պէնլեան, Ուզունպօղոսեան, Ճամճեան, Տէր-Աբրահամեան, Քէլէկեան, Քէհեաեան, Սաղըրեան, Եագուպեան, Նագաշեան, Պօղոսեան եւ Խօրուբեան ընտանիքները ցաւ ի սիրտ կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը՝ իրենց զաւկին, եղբօրը եւ ազգականին՝

ՏԻԱՐ ԲԱՐՍԵՂ ՊԱԽԹԻՅԱՐԵԱՆԻ

որ կնքեց իր մահկանացուն 38 տարեկան երիտասարդ հասակին մէջ ի Եամնիքս։ Հանգուցեալին մարմինը փոխադրուած է փարիզ Հայոց եկեղեցին, Բիւ Ժան կուժօն Թիւ 15։

Յուղարկաւորութեան սխուր արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ վաղը՝ երկուշաբթի 31 Յունուար առաւօտեան ժամը 10ին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ազատութեան ճանապարհին, Ա. Ահարոնեան 25 ֆրանք, Ազգային ջոջեր, Յ. Պարոնեան 20, Աստուած Լիպարիտ (պատկերազարդ) Վ. Քիւրքճեան 40, Արաբական Վարժութիւն, Ս. Տիւսաբ 15, Աւետարանները (Զորս) Դ. Եւռոնդ նշսկ. Խուրեան 12.50, Բառարան հայ-գաղ. Լուսինեան 60, Բառարան գաղ. հայ. Նուպարեան 60, Գիւղը, Համաստեղ 30, Երգարան (Արարատ) գրպանի 12.50, Երգարան ժողովրդական տաս վարդ. 2 մաս 25, Խորհրդաւոր աղջիկը եւ իր գաղտնիքը, Սարուխան 25, Խրիմեան Հայրիկ Թ. Ե. Գ. 30, Խօսակցութիւն հայ-գաղ., հայերէն հնչումներով 15, Խօսակց. հայ-անգլ. հայերէն հնչումներով 15, Խօսակց. հայ-ռուս. հայերէն հնչումներով 15, Խօսակց. հայ-գերմ. 15, Հայոց հին գեղարուեստի վարպետները Կ.Յ. Բասմաջեան 15, Հայաստանի (հին) քարտէսը 1.50, Ժամբորդը, հայրենի զրոյցներ, Ա. Ահարոնեան 25, Նարեկ աշխարհաբար, Գարեգ. եպսկ. Խաչատուրեան 40, Նամականի ընդարձակ ընտանեկան-առեւտրական 15, Պատմութիւն Հայոց պատկերազարդ, Բ. տարի, Բասմաջեան 7.50, Պատմութիւն Հայոց պատկերազարդ, Գալստեան 30, Պիւրիտան, Նէլի աշխարհին հերոսը, Մ. Զէվագօ 2 հատոր 35, Ռուսահայերի հասարակ. զարգացումը 1901—1918 65, Բանաստեղծութիւն Յ. Թումանեան 30, Սաթենիկ եւ Տրդատ 12.50, Սիմօն եւ Մարի 6 հատոր 40, Ցախսարիկը (Ցալը գուշու) 16, Քամելիազարդ կինը 15, Քրիստափոր Միքայէլեան Ա. Ահարոնեան 12.50, Ֆրանսահայ տարեգիրք 1927ի 20, Larousse (Petit, Diction éditionnaire, 1927) 40 ֆրանք։

Գրատանս մէջ կը գտնուին նաեւ հայերէն ամէն տեսակ գիրքեր։

Ֆրանսայի եւ գաղթավայրերու համար փոստի ծախքը մեր վրայ է։

Հասցէ Librairie BALENTZ 233 Fbg. St. Martin, Paris 10.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան ժողովը այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 131 Faubg. du Temple։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Սահմանադրական ժողով։

ՎԱՐԴԳՈՐԳ յառաջիկայ գրական երեկոն, 3 փետր., Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ։ Յար. Ֆրէնկեան կը ներկայացնէ Փոլ Ժէրալտիի Aimerն։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԱՐԱԲԿԻՐՑԻՆԵՐՈՒ Հայր. Միութեան ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, Ֆլօրիա ճաշարանը։

ՆԱՐԵԿ Հայ Մատենագրութեան գլուխ-գործոցը, աշխարհաբար լեզուով, գիրք՝ ընթերցումի եւ աղօթքի։ գին 40 Ֆր.։ Կը ծախուի «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Գալենց գրատունը եւ Սեւունիի մօտ (5, Ave. Quihou, St-Mandé)։

ՍԱԿԱՐԱՆ

29 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	123	05
Տոլար,	Dollar	25	37
Մարք (ոսկի)	Mark	6	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	55
Թրք. ոսկի	» or	113	50
Մէճիտիէ	Médjidié	8	—
Լէվա 100 հատը	Léva	18	25
Տրախմի »	Drachme	33	—
Լիր » »	Lire	109	90
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	—
Զուից. »	Frc. Suisse	492	—
Լէյ 100 հատը	Ley	13	70
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	70	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3025	—
» II	»	1830	—
» III	»	1610	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	155	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER